

8/7906

TÖRTÉNELMI TÁR.

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT

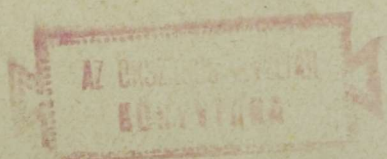
A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

1899-diki ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1899.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

M. N. MUZEUM
Levéltári Osztálya
Cs. Sándor Imre
gyűjteménye
1934. év 40. szám.

Budapest, 1899. Az Athenaeum r. t. könyvnyomdája.

TARTALOM.

	Lap
Regesták a római Dataria-levéltárak Magyarországra vonatkozó bul- laiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből. I. II. és bef. közl.	
Közli dr. <i>Czaich</i> Á. Gilbert	1, 235
Gregorii Corrarii oratio ad Sigismundum. Közli <i>H. I.</i>	18
Berzeviczi Mártonra vonatkozó okmányok 1550—1613. Közli <i>Berze- viczy</i> Egyed	34
Két Árpádkori országnagy családja. Közli dr. <i>Wertner</i> Mór	78
A nagylucsei Dóczi család nemzedék-rendjéhez. Közli dr. <i>Wertner</i> Mór	85
Brandenburgi Katalin és a diplomácia. VIII. és bef. közl. Közli <i>A. A.</i>	89
Dunántúli vármegyék gyűlése Sümegen 1708. Közli <i>Thaly</i> Kálmán	193
Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez.	
Közli <i>Komáromy</i> András	273
A locsmándi várispánság hatáiról. Közli <i>Lampel</i> József	298
Baló Mátyás kapitánya itinerariuma. Közli <i>Veress</i> Endre	309
A báni tiszt jogfolytonossága II. Lajos és I. Ferdinánd korában.	
Közli: <i>D—gy.</i>	317
Adatok Zay Ferencz életéhez. Közli <i>Zurani</i> István	320
Okiratok I. Rákóczi György uralkodása történetéhez, 1632. I. II. és bef. közl. Közli —i —r.	385, 577
Adatok a Thököly-féle mozgalmak történetéhez. Közli —s —u.	433
Gróf Pekry Lőrincz leveleiből. II. Rákóczi Ferencz 1704/5-iki er- délyi hadjáratának történetéhez. Közli <i>Lampérth</i> Géza	458
Zermegh János történetíró életéhez. Közli <i>Srs</i>	474
Levéltári kutatások: Báthory Gábor történetéhez.	
Bethlen Gábor fejedelem első támadása törté- netéhez.	
A Császár Péter-féle pórlázadás történetéhez.	
Teleki Mihály levelezése Ujhelyi Pál huszti praefectussal.	
Teleki Mihály a bujdosók vezére.	
Vegyes adatok. Közli <i>Komáromy</i> András	483
Az Árpádkori udvari tisztviselők sorozata. Közli dr. <i>Wertner</i> Mór.	638

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Jelentés a nagy-enyedi collegium és kolozsvári egyház javainak meg- vizsgálásáról 1679-ben. Közli dr. <i>Török</i> István	137
Kassai ref. egyházi számadások 1650—1655. Közli <i>Révész</i> Kálmán	151
Adatok az ördögösség történetéhez Magyarországon. Közli <i>D. L.</i>	175

	Lap
Végrendeletek és leltárak a XVI—XVII. századból. I—XIII. Közli	
<i>Sörös P.</i>	323, 507, 673
Béldi Pál végrendelete. Közli <i>Török István</i>	342
Bocskay Istvánné kötéslevele. Közli <i>Sz. S.</i>	350
Wesselényi Pálné, Béldi Zsuzsanna ingóságai. Közli <i>Török István</i> ...	355
A nagyszombati szűcs-czéh szervezete. Közli <i>Stillfried dr.</i>	362
Borbereki Alvinczi Péter ítélőmester végrendelete, 1699. nov. 25.	
Közli <i>Kis Bálint</i>	539
Resignatio bonorum mobilium Elisabethae Orbán in anno 1699.	
Közli <i>Török István</i>	549
A kassai kamara instructiója Raysz János és Udvarhelyi Péter számára, 1646. máj. 24. és aug. 20. Közli —i —r.	551
Kelengye a mult századból. Közli <i>Berzeviczy Egyed</i>	704

VEGYES KÖZLÉSEK.

Adalék a külföldi iskolázás történetéhez. Közli dr. <i>Faber Mór</i> icz ...	180
Patók Mátyás gyulai provizor jelentései. Közli ifj. <i>Kemény Lajos</i> ...	181
A festészet történetéhez. Közli ifj. <i>Kemény Lajos</i>	191, 384
Adalék a török hódítás korához. Közli <i>Kováts László</i>	192
A lomniczi Berzeviczy-levéltárból. Közli <i>Berzeviczy Egyed</i>	369
Wárday Kata levele leányához Thurzó Imrénéhez. Közli dr. <i>Merényi Lajos</i>	378
A váci hódoltság történetéhez. Közli dr. <i>Merényi Lajos</i>	379
Tatár rabság. Közli dr. <i>Balló István</i>	380
A külföldi iskolázás történetéhez. Közli dr. <i>Balló István</i>	383
Adatok a Bocskay-felkelés történetéhez. Közli dr. <i>Jászai Rezső</i>	560
Két magyar levél a Berzeviczy-család lomniczi levéltárából. Közli <i>Berzeviczy Egyed</i>	564
Nádori óvás a török békeszegései ellen, 1639—40. Közli dr. <i>Merényi Lajos</i>	565
Zrínyi Miklós olasz levele egy bizalmas emberéhez, 1663. ápr. 30.	
Közli dr. <i>Lengyel János</i>	573
Sárvár történetéhez, 1590. Közli dr. <i>Borovszky Samu</i>	575
Adatok Bethlen Gábor történetéhez. Közli <i>Komáromy András</i>	712
Ujhelyi Pál követ utasítása az 1655-iki pozsonyi országgyűlésre.	
Közli <i>Komáromy András</i>	716
Az erdélyi rendek levele Ungh vármegye közönségéhez. Közli <i>Komáromy András</i>	719
Nádasdy Ferencz római zarándoklása. Közli <i>Komáromy András</i>	720
Adatok Csejthe történetéhez. Közli <i>Komáromy András</i>	722
A nagyszombati egyetem történetéhez. Közli <i>Kemény Lajos</i>	724
Spilenberger Sámuel festőművész. Közli <i>Kemény Lajos</i>	725
<hr/>	
<i>Név- és tárgymutató.</i> Összeállította <i>Horváth Sándor</i>	727

REGESTÁK

a római Dataria-levéltárnak Magyarországra vonatkozó bulláiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből.

Érdujhelyi Menyhért zentai plébános úr az 1896-ik év folyamán a vaticáni levéltárban kutatván, Fraknói Vilmos cz. püspök úr ajánlatára II. Pius és II. Pál pápák datariai regestáinak átkutatását tűzte ki feladatául. II. Pius egész uralkodásának idejéből és II. Pál első két esztendejéből az összes regestákat átkutatta, ellenben a későbbi évekből már csak egyes köteteket dolgozhatott fel. (A hazánkat érdeklő bullákat, melyeket kinyomatott, a *Katholikus Szemle* X. (1896) kötetében ismertette »Kutatásaim a római levéltárakban« czim alatt.) — E sorok írója, Fraknói püspök úr felhívására, a kutatás munkáját ott kezdettem meg, a hol Érdujhelyi úr abbanhagyta.

A regestákat, a római és velencei naptár adatait a modern időszámítás szerint pontosan átdolgozva, időrendi egymásutánban közlöm.

II. Pál pápa bullái.

1467. aug. 14. Paulo II. anno 1470. a. 7. lib. 6. című kötet, 218^a (hibásan 227) lap . . . Episcopo Quinuecclesiensi et . . . de Soklós ac de Kerezthwr (Keresztúr), Quinuecclesiensis diocesis ecclesiarum Prepositis.

A pécsi püspököt valamint a siklósi és keresztúri pécsi egyházmegyei prépostokat a pápa a Bácsmegyebeli dumbói sz. György-monostor javainak gondnokaivá tiz évre kinevezi.

1467. okt. 22. Paolo II. anno 1467. (hibás jelzéssel 1558) 262^b Nicolao Episcopo Modrusiensi, in civitate nostra Viterbiensi residenti.

A pápa az olaszországi Viterbo városban tartózkodó Miklós modrusi püspöknek építési engedélyt ad.

1467. decz. 13. Paolo II. anno IV. a. 1467. (hibásan 1558) volumen rubrum 255^a l. Archidiacono Zeladiensi in ecclesia Vesprimiensi.

Mivel a vathi és ököralmaközi nemesek a veszprémi káptalannak fizetendő tizedet bizonyos okból nem akarták megfizetni, az innen keletkezett pör folyamán a pápa a zalai főesperest bízta meg a pörös ügy megvizsgálásával és érdemleges eldöntésével.

1468. jun. 8. Paolo II. anno 1468. a. IV. lib. I. 21^a Georgio Valentini Archidiacono Bihariensi in ecclesia Varadiensi.

A pápa György bihari főesperesnek megengedi, hogy az említett főesperesség, a váradi kanonokság és prebenda s a váradi premontrei rendi sz.-István prépostság javadalmának megtartása mellett, a római curiában vagy más arra alkalmas helyen tanulmányokkal foglalkozzék.

1468. jun. 14. Paolo II. an. 1468. a. IV. lib. I. 356^a Michaeli Electo Milcoviensi.

Eme bulla az esztergommegyei nógrádi főesperességnek s az esztergomi és pécsi kanonokságok Mihály milkói püspöknek való adományozását tartalmazza.

Ezenkívül Mihály püspök engedélyt nyer, hogy eddigi javadalmai s a sz. Margit-oltár jövedelme mellett még más beneficiumot is élvezhessen.

1468. szept. 17. Paolo II. 1468. lib. 3. a. IV. 170^a Archiepiscopo Strigoniensi.

A római szentszék fölhatalmazza az esztergomi érseket, hogy a szent Hyppolitról nevezett Zoborhegyi benczés monostor javait a nyitrai püspökség és káptalan javaiba bekebelezze.

1469. márcz. 23. Paolo II. 1468. an. IV. lib. 3. 87^a Archidiacono de Kemlek in Ecclesia Zagrabiensi.

Illés zágrábmegyei pap föloldozást nyer a javadalma elfoglalásakor magára vont egyházi fenyték alól.

1470. jun. 5. Paolo II. a. 1470. a. V. lib. I. 242^a l. Vicario Episcopi Modrusiensis.

A modrusi püspöki helynök megbízást nyer a pápától, hogy a Frangepánok kegyurasága alá tartozó suzami lelkeszi javadalmat Subic Vitusnak adományozza.

1470. jul. 2. Paolo II. a. 1470. (hibás jelzéssel 1477) a. 6. lib. 6. 234^a Andree Petri de Buda Canonico Wesprimiensi, decretorum doctori.

A római pápa megengedi Budai András veszprémi kanonok-

nak és kánonjogtudornak, hogy a kanonokság és prebenda s más egyházi javadalmak jövedelme őt illesse addig, a míg Rómában vagy más alkalmas helyen tanulmányokkal foglalkozik, sőt a residentia kötelezettsége alól fölmenti.

1470. jul. 2. Paolo II. a. 1470. (hib. jelz. 1477) a. 6. lib. 6. 239^a Episcopo Quinqueecclesiensi.

A pécsi püspök megbizást nyer a pápától, hogy *Oswald zágrábi* püspököt feloldja az esküszegés alól, amit az által követett el, hogy az Apostolok sírját Rómában meg nem látogatta; továbbá hogy nevezett püspököt ama kötelezettsége alól öt évre fölmentse.

1470. jul. 7. Paolo II. a. 1470. a. 7. lib. 6. 209^b Episcopo Quinqueecclesiensi et Preposito ecclesie Quinqueecclesiensis.

A pápa a pécsi püspököt és prépostot *Oswald zágrábi* püspök javainak védőjévé nevezi ki *Oswald* püspök életének tartamára.

1470. jul. 17. Paolo II. a. 1470. (hib. j. 1477) a. 6. lib. 6. « 245^b *Martino Johannis de Ilkusch*,¹⁾ Archidiacono Goricensi in ecclesia Zagrabiensi.

Ilkusch Mártonnak, János fiának, a zágráb-egyházmegyei görcei főesperesnek Mátyás magyar király kérésére megengedtetik, hogy miközben a római Curiában tanulmányait végzi, javadalmaikat is megtarthassa.

1470. aug. 8. Pauli II. a. 1470. a. VI. lib. I. 145^b Nicolao Electo Varadiensi.

Miklós egri kanonoknak a váradi püspökségre történt kinevezését tartalmazza.

1470. aug. 10. u. a. k. 148^b Nicolao Electo Varadiensi.

Miklós váradi választott püspök esküjére és fölszentelésére vonatkozik.

1470. szept. 1. Pauli II. a. 1470. (hibás jelzéssel 1477) a. 6. lib. 6. 24^b *Martino de Ilkusch* archidiacono Goricensi in ecclesia Zagrabiensi, Magistro in medicina.

Ilkusch Márton zágrábmegyei görcei főesperesnek s az orvostudomány mesterének megengedi a pápa, hogy a főesperesség mellett még más két, vagy a nélkül más három egyházi javadalmat élvezhessen öt éven keresztül.

1470. szept. 17. Paolo II. a. 1470. a. 7. lib. I. e. 148^a *Nicolao Bodó Preposito Ecclesie B. Marie de Albaregali* Vesprimien. dioc.

¹⁾ Mátyás király híres csillagásza.

Bodó Miklós székesfehérvári prépost engedélyt nyer hajnal előtt való misézésre.

1470. nov. 24. Paolo II. (hibásan Sisto IV.) a. 7. a. 1471. (hibásan 1478) 46^b Johanni Archiepiscopo Strigoniensi.

János esztergomi érsek már másod ízben nyer fölmentést a Rómában való zarándoklás személyes kötelezettsége alól.

1470. nov. 24. u. a. k. 151^a Michaeli Episcopo Milchoviensi.

Mihály milkói püspököt ugyancsak a római látogatás kötelezettsége alól menti föl a pápa.

1470. decz. 28. Pauli II. a. 1470. a. 6. lib. I. 235^a Alexandro Abbati monasterii Sⁱ Stephani de Telkii O. Sⁱ Benedicti Vesprimien. dioc.

Mátyás magyar király kérésére megengedi a pápa, hogy a thelki sz. Benedekrendi sz. István monostor Sándor nevű apátja két javadalommal birjon.

1471. január 9. Pauli II. a. 1470. a. 7. lib. I. e. 124^a *Ladislao Preposito et Capitulo ecclesie Budensis* Vesprim. dioc.

A pápa beleegyezését adja a budai templom mellett volt régi templom falak lebontásához a szokásos föltétel mellett.

1471. márcz. 16. Pauli II. a. 7. a. 1470. lib. I. d. 220^b *Venlibus fratribus Sancti Angeli de Lombardis et Interammen. c Ortom. Episcopis.*

Mátyás egri e. m. pap, Tamásnak törvénytelen születésű fia, fölmentvény nélkül vette föl az egyházi rendet és így nyert javadalmat, a miért egyházi fenyíték alá esett. Ez alól kért és nyert most feloldozást.

1471. jul. 13. Pauli II. a. 1470. a. 7. lib. 6. 224^b (hibásan 234) *Archiepiscopo Colocensi et Agriensi ac Vesprimiensi episcopis.*

A pápa nevezett érseket és püspököket a váczai püspökség javainak védelmével bizza meg az ő saját tetszésétől függő időre.

IV. Sixtus pápa bullái.

1471. decz. 31. Sixti IV. a. 1472. a. 4. (helyesen a. I.) liber I. 26^a *Nicolos Episcopo Tinensi in diocesi Vesprimiensi residenti et Cantori ecclesie de Albaregali ejusdem dioc. Dat. a. I. a. 1471.*

Olasz Pál pécsi polgár és zágrábi Perowicz János zágráb-egyházmegyei világi ember bizonyos összeg pénz miatt

összepöröltek, s a pör folyamán Olasz Pált, mivel az ő felfogása szerint igazságtalan ítéletet elfogadni vonakodott, kiközösítéssel büntették. A pápa most nevezettet »ad cautelam« feloldatja és a perben újabb vizsgálatot rendel a tinnini (vagy kuini) püspök és a sz.-fehérvári éneklő kanonok útján.

1472. febr. 15. Sisto IV. 1471. a. I. lib. I. A. 242^a Archiepiscopo Collocensi ac Jauriensi ac Vacienti Episcopis. Dat. a. I. 1472. febr. 15.

A Boldogságos Szűz Máriáról nevezett veszprém-egyházmegyei s közvetlenül a római egyháznak alárendelt székesfehérvári egyház prépostjának és káptalanjának panasza következtében — a pápa a kalocsai érseket s a győri és váczy püspököket az említett egyház és káptalan javainak örökös védőivé kinevezi.

1472. márcz. 18. Sixti IV. an. 1472. a. 4. (=a. I.) lib. I. 165^a Episcopo Agriensi et Benedicto de Hetis Agriensis ac Gregorio Hando Waradiensis ecclesiarum Canonicis.

Albesi Zólyomi Tamás nemes és váradegyházmegyei birtokos ellen — amint a petitióban állítja — alaptalan vádat emelt György, a váradi sz. István prépostság prépostja többrendbeli károsítás czimén. A pör folyamán felebbezések is történnek, Bálint bácsi éneklőkanonok pedig a feleket a világi ítélőszékhez utasítja.

Zólyomi Tamás alperes végre a római pápához fordul, a reá nézve terhelő ítéletek megsemmisítése s illetőleg perújítás végett. A pápa hajlik a kérésre s az ügy elintézésével az egri püspököt, Hetesi Benedek egri és Handó Gergely váradi kanonokokat bizza meg.

1472. márcz. 23. Sisto IV. a. 1471. a. I. lib. I. B. 154^a Magistro Georgio Policarpo de Kostolán, Canonico Vesprimiensi, Scriptori et familiari nostro.

A pápa Kostoláni György magisternek és írónak adományozza a római Curiában elhunyt Budai András halálával megüresedett veszprémi és a székesfehérvári szűz Mária templomhoz tartozó kanonokságot és prébendát.

1472. máj. 4. Sixti IV. ann. 1472. a. 4. (helyesen a. I.) lib. I. 125^a Episcopo Vesprimiensi et Preposito ecclesie Alberegalis Vesprimiensis dioc.

Mivel Szécsi Miklós nemes felsőlendvai birtokos, a belmurai kerületben jobbágynak a Demeter győri püspököt és káptalanját illető tized fizetését megtiltotta, — a károsultak őt emiatt beperelték, most pedig pörújításért folyamodtak, melylyel a pápa a veszprémi püspököt és a székesfehérvári prépostot bizza meg.

1472. aug. 21. Sisto IV. 1471 a. I. lib. I. A. 39^a Archi-

episcopo Antibarensi et Archidiacono Strigoniensi ac Preposito sancti Martini Poseniensis Strigoniensis dioc.

IV. Sixtus pápa Kelun Tamás páduai papnak adományozza az Esztergom megyéhez tartozó és Pozsony város falain kívül levő sz. Lőrincz temető sz. Jakabról nevezett kápolnájának jövedelmét, a melyről Anasói Ulrik, Arnold fia, nyilvánosan lemondott volt.

1473. nov. 13. Sisto IV. 1474. anno 3. lib. I. X. R. a. 139^b Clementi Stephani Ordinis fratrum S. Pauli primi heremite sub regula S. Augustini degentium professori, capellano nostro et in Basilica Principis Apostolorum de Urbe minori Penitenciariorum.

A pápa a Kaposi Bálint pápai káplán és római apostoli magyar gyóntatónak Rómában történt elhalálózása, majd ismét Jakab pálosrendi szerzetes lemondása következtében megüresedett magyar gyóntatói állásra Istvánfi Kelement — aki szintén pálosrendi tanár és pápai káplán volt — az akkor szokásos fizetés, kitüntetések és kötelezettségekkel kinevezi s hivatalának elfoglalása előtt a Poenitentiarius major kezébe teendő hűségi esküre kötelezi.

1473. decz. 23. Sisto IV. a. 1475. a. IV. lib. I. C. 40^b Abbati Monasterii de Thichonio et B. Marie de Albaregali, S. Petri de Veteri Buda Vesprimiensis dioc.

A pápa Lestóri Miklósnak adományozza a sz. Benedek rendjéhez tartozó béli sz. Márton monostort, mely a római sz. széknél elhunyt Kaposi Bálint pápai magyar gyóntató halálával megüresedett.

1474. máj. 7. Sisto 1473. anno 3. lib. I. Div. X. R. 28^a Lectori et archidiacono Budensi ecclesie Vesprimiensis.

Szécsi Miklós győrmegyei nemes és felső-lendvai birtokos panasolja, hogy Lothomberghi Swampék György salzburgmegyei világi polgár, daczára annak, hogy bizonyos határidőre eskü alatt megígérte volt, abbeli kötelezettségének, hogy neki bizonyos összeg pénzt és több más dolgot átadjon, — nem tett eleget s midőn ő e miatt nevezett Györgyöt pápai engedéllyel a seckau püspöknél bepanaszolta, a püspök Stargiust, a győregyházmegyei parnói sz. Margit monostor apátját bizta meg az ítélkezéssel. Ámde Swampék György névtelenül a római sz. székhöz appellálván, Sz. Miklóst a pécsi prépost és Dénes tolnai főesperes elé idéztette s mivel ott a nagy távolság miatt meg nem jelent, »in contumaciam« elítélte. Most tehát arra kéri a pápát, hogy őt a netalán magára vont egyházi fenyték alól fölmenteni s a tolnai főesperes ítéletét megsemmisítván, új vizsgálatot rendelni kegyeskedjék más egyházi bíróság előtt. A pápa megadja a kért kegyet s a veszprémmegyei olvasó kanonokot és a budai főesperest nevezi ki a birói tisztségre.

1474. máj. 9. Sisto IV. 1475. a. 5. lib. 5. B. 280^b D. f. Magistro Georgio Schumberg Preposito ecclesie Posoniensis Strigoniensis dioc., Notario nostro.

Schumberg György pozsonyi prépost, pápai jegyző s Frigyes római császár és Mátyás magyar király tanácsosa, még II. Pál pápától engedélyt nyert arra, hogy ugyanazon időben több, az egyházi jog szerint össze nem férő javadalmat élvezhessen, habár azok nagyobb méltósággal vagy lelkésszéggel volnának is összekötve. Mivel pedig IV. Sixtus pápa szigorúan elrendelte, hogy senki egy időben két lelkészi javadalommal ne bírasson — hacsak azok egymáshoz nagyon közel nincsenek, és ha egynek-egynek évi jövedelme 24 arany forintnál nem tesz ki többet — sőt az elődeiktől engedélyezett dispensációkat is hatályon kívül helyezte: nevezett prépost engedélyt kér a pápától a kánonjog szerint összeférhetlen javadalmai s illetve hivatalai megtarthatására. A pápa, tekintettel folyamodó érdemeire, a kérelmet teljesítve megengedi, hogy három, bár jogilag incompatibilis javadalma illetve hivatala lehessen, de legfőlebb kettő legyen lelkészkedéssel összekötve; a hivek lelki üdvéről vagy ő maga, vagy pedig alkalmas helyettesek által gondoskodják s javadalmait az előbbi föltételek mellett másokkal is fölcserélhesse. Az engedély a prépost egész életére szól.

1474. jun. 1. Sixti IV. a. 1474. a. 3. lib. I. 4^a V. Fr. Michaeli Episcopo Milkoviensi in civitate Strigoniensi residenti et Valentino de Weresmarth Canonico Strigoniensi.

A veszprémi püspök és Peleskei Erdegh Miklós közötti per folyamán, a mely onnan származott, hogy az utóbbi a tizedet fizetni vonakodott, Mihály milkói püspök és Weresmarthy Bálint esztergomi kanonok megbízást nyernek a pápától, hogy Erdegh Miklóst az egyházi fenyték alól feloldják és az említett pörben érdemleges ítéletet hozzanak.

1474. jun. 5. Sixti IV. 1474. anno 3. lib. I. 1^b Episcopo Cenadiensi et Johanni Pankota Canonico ecclesie Cenadiensis.

A Domonkos-rend sz. Miklósról nevezett szegedi házának perjele és más szerzetes tagjai arra kérték a pápát, hogy kegyeskedjék valamely jámbor férfiakat megbízni Fehérvári Demeter, a kalocsai érsek helynökének az ő javukra hozott ítéletének végrehajtásával. Az ítélet ugyanis egy szőlőre vonatkozott, a mit szegedi Meó András az említett szerzetnek hagyományozott, — amit azonban Telegdi László nemes és neje maguknak lefoglaltak. — A pápa a föntnevezetteket bizza meg a végrehajtással, kellő mérsékletet ajánlva.

1474. jun. 5. Sisto IV. a. 1474. a. 3. lib. I. 9^b D. f. Dubicensi et de Bexin Archidiaconis ac Andree Polono, Canonico ecclesie Zagrabiensis.

Tamás vasvári prépost Rozalich Mihály császmái örkanonok valótlan jelentése alapján egyházi fenyték alá vetette Erwenczei László és Szaniszló és Miletinczi Demeter zágrábegyházmegyei lakosokat. A pápa pedig elrendeli az illetőknek a fenyték alól való feloldozását s a pörös kérdésnek apostoli tekintélylyel való eldöntését.

1474. jun. 6. Sisto IV. 1473. anno 3. lib. I. Div. X. R. Preposito majori ecclesie Agriensis.

A pápa a törökök elleni harc vezérének Zápolya Imre szepesi grófnak kérelmére a cistercita rend esztergom-megyebeli sz. Máriáról nevezett savnikvári monostor 120 arany forintra becsült évi jövedelmét az említett gróf unoka-öcscsének, Zwimia István esztergommegyei clericusnak adományozza.

1474. jun. 10. Sisto IV. a. 1474. a. 3. lib. I. 10^a Michaeli Episcopo Milkoviensi in civitate Strigoniensi residenti et Preposito ecclesie Colocensis.

A székesfehérvári dömés szerzetesek ama panaszára, hogy ők Bozóki Mihály és Gengesi Péter kanonokok s több plébános részéről többrendbeli jogtalanságot szenvedtek, a pápa Mihály milkói püspököt megbízza, hogy az ügyet megvizsgálja s abban ítéletet hozzon.

1474. jun. 13. U. a. k. 33^b Episcopo Vesprimiensi.

A veszprémi püspök megbízást nyer a pápától, hogy vizsgálja meg a domonkosok szabályai és felügyelete alá tartozó sz. Ágoston-rendi szigeti kolostor perjelnője és társai kérvényében foglalt körülményeket s ha mindent megfelelőnek talál, teljesítse az említett szerzetesnők kérelmét, t. i. hogy az új perjelnő csak három évre választassék, hogy a gyóntatók a kolostor kerítésén kívül fekvő helyről és vasrostélyon keresztül gyóntassák a szerzetes nőket és kiközösítés terhe alatt tilos legyen a zárdába bemenniök. ha csak a szükség úgy nem kívánja s akkor is csak a perjelnő engedelmeivel; továbbá hogy 3, 4., illetve annyi papot alkalmazhassanak, amennyire szükség van az istentisztelet végzésénél és végül hogy a botrányos viseletű papokat — ha azt a domokosrendi vicarius tenni elmulasztaná — a perjelnő és conventje is elmozdithassák s helyökbe más jobb életűeket választhassanak, akár más rendből, akár a világi papság kebléből.

1474. jun. 17. Sixti IV. a. 1474. a. 3. lib. 5. 224^a Dionisio Georgii Archidiacono Hontensi in ecclesia Strigoniensi Dat. a. III. a. 1474. jun. 17.

Dénes, György fia, esztergommegyei honti főesperes engedélyt nyer a pápától arra, hogy a főesperesség mellett még egy, vagy

pedig a nélkül két más egyházi javadalmat élvezhessen, habár az illető javadalmak az egyház-jog szerint összeférhetlenek volnának is.

1474. jun. 27. Sisto IV. 1473. anno 3. lib. I. Div. for. XR. 247^a Johanni Zerdacheli Canonico et Archidiacono de Thorda ecclesie Transilvanensis.

Szerdahelyi János erdélyi kanonok és tordai főesperes azon okból, mivel az egyház jogai és javainak védelme miatt a hatalmasok neheztelését vonta magára, akik már többször az életét is fenyegették — a javadalma helyén való lakás (residencia) kötelezettsége alól fölmentést kér és nyer a pápától öt évre, oly módon, hogy a napi osztalék kivételével az összes jövedelmeket élvezze. a nélkül, hogy a püspök vagy káptalan öt a resideálásra kötelezhetné, vagy jövedelmeinek elvesztésével büntethetné bármily előjog czimén. Az öt éven belül bármely tisztességes helyen tartózkodhatik. de a köteleességek teljesítéséről s illetve a terhek viseléséről is ő tartozik gondoskodni. Gondnokokul a pápa a patraszi és kalocsai érsekeket és a veszprémi püspököt nevezi ki.

1474. jun. 30. Sixti IV. a. 1474. a. 3. lib. 5. 89^a Johanni de Proschio preposito ecclesie Strigoniensis.

Proschioi János esztergomi prépostnak és Mátyás király titkárának a pápa megengedi, hogy a prépostságon kívül még egy, anélkül pedig két más, bár az egyházjog szerint összeférhetetlen javadalma lehessen.

1474. aug. 1. Sisto IV. 1473. anno 3. lib. I. Div. for. X. R. 4^b Magistro Petro de Ferrara, Capellano nostro et causarum palatii apostolici auditori.

IV. Sixtus pápa már előzően (t. i. 1473. é. jun. 22-én) a Horváth-Szlavon és Dalmátországokban megüresedett és üresedésbe jövendő kisebb egyházi javadalmakat — 200 arany frt évi jövedelem erejéig — Balázs ottocsácsi püspöknek adományozta élte fogytaiglan. Ez alapon pör támadt az említett püspök s Gondolai Balázs és mások között egyes raguzai egyházmegyei kisebb javadalmak miatt. A pört az utóbbiak nyerik meg, amennyiben a pápa őket egy más pápai levél alapján törvényesen elfoglalt javadalmaik birtokában meghagyja.

1474. szept. 7. Sisto IV. 1474. a. IV. lib. I. C. 169^b Benedicto de Chepel Archidiacono ecclesie Jauriensis.

A pápa Csepeli Benedek győri főesperesnek megengedi, hogy a főesperesség mellé még egy más, vagy ha arról lemondana, két más, bár lelkészi teendőkkal összekötött egyházi javadalmat vagy hivatalt vállalhasson és azt, illetve azokat élte fogytáig megtarthassa vagy pedig másokkal kicserélhesse.

1474. okt. 1. Sisto IV. 1474. a. IV. lib. I. e. 88^b *Universis Christi fidelibus.*

IV. Sixtus pápa száznapi bucsut engedélyez mindama keresztény hiveknek, kik Székesfehérvár Szűz Máriáról nevezett templomában a körmeneten részt vesznek és az »Alma Redemptoris mater« kezdetű antiphónát ajtatosan elmondják.

1474. okt. 15. Sisto IV. a. 1475. anno 4. lib. 2. 168^a *Patracensi et Strigoniensi Archiepiscopis ac Thome de Ybafalva Canonico Strigoniensi.*

A pápa a Várad egyházmegyei és sz. Benedek-rendjéhez tartozó szentjoghi monostor javadalmát Imre halachai főesperesnek adományozza.

1475. január 7. Sixti IV. an. 1474. a. IV. lib. I. D. 58^a *Priori Generali Fratrum ordinis Sancti Pauli Primi heremite.*

A veszprémmegyei sz. Ágoston rendjéhez tartozó s remete sz. Pálról nevezett rendház Lőrincz nevű tagja még mielőtt szerzetbe lépett volna, a Mátyás király szolgálatában és parancsára egy veszedelmes rablóbandát fogott el, melynek főnökét karóba húzatta, a rablók közül is többet kivégeztetett, egynek pedig a kezét levágatta. Most mint szerzetes tettét megbánja és a kivégzettek lelkiüdvéért imádkozik s úgy az emberölés vétsége, valamint az abból származott szabálytalanságok alól fölloldozást, illetve fölmentést kér a római szentszéktől. A pápa a kérelem teljesítésével a remete sz. Pál-rend főperjelét bizza meg, úgy azonban, hogy előbb a kérelmező méltó voltáról meggyőződést szerezzen és üdvös penitenciát szabjon reája.

1475. febr. 21. Sisto IV. 1474. anno 4. lib. 2. 235^b *Thomae Stephani de Raicha (?) fratri domus Sancti Laurentii supra Budam fratrum Sti Pauli primi heremite ordinis Sti Augustini Vesprimiensis dioc.*

A pápa nevezett Raichai Tamás pálosrendi tanárnak megengedi, hogy egy, bár lelkésziséggel összekötött egyházzavadalmat nyerhessen.

1475. febr. 27. Sixti IV. 1474. a. IV. lib. I. D. 135^a *Episcopo Jauriensi et Nicolao de Meztegyew ac Andree de Sanct Georgio Canonicis ecclesie Jauriensis.*

A pápa a győri püspököt s Mezthegyői Miklós és Szentgyörgyi András győri kanonokokat birákul nevezi ki peleskei Fördégh Miklós ügyében, ki a veszprémi püspök javára fizetni köteles díj fizetését ok nélkül megtagadta s miután Kóthós Tamás esztergomi kanonok őt e miatt a fizetésben elmarasztalta, törvény-

telenül fölebbezve magát a veszprémi püspök kárára a fizetési kötelezettség alól jogtalanul fölmentette. A pápa nevezetteknek meghagyja, hogy az előbbi törvényes ítéletnek érvényt szerezzenek minden további felebbezés kizárásával.

1475. jun. 6. Sisto IV. 1475. anno 4. lib. 5. 282^a Preposito et Stephano de Istro ac Matheo de Belkez, Canonicis ecclesie Quinqueecclesiensis.

A kalocsai egyházmegyei bácsmonostori s a boldogságos Szűzről nevezett sz. Ágoston-rendi zárda perjele és más szerzetes tagjai panaszt emeltek a római sz. széknél a miatt, hogy Alamani László helybeli lelkész és más egyházi és világi férfiak őket a temetőben levő »Processio« kápolnájok birtoklásában s az istentisztelet végzésében zavarják és más jogtalanságokkal illetik. A pápa a panasz megvizsgálásával és megítélésével a pécsi prépostot s Istroi István és Bélközi Máté pécsi kanonokokat bízta meg.

1475. okt. 12. Sixtus IV. a. V. b. a. 1475. (vol. rubr.) 213^b Dilectis filiis de Colosmoniostra et B. Marie de Candellis Transilvaniensis et Strigoniensis dioc. monasteriorum abbati-bus ac Preposito ecclesie Transilvaniensis.

IV. Sixtus pápa VI. Kelemen és XXII. János pápák határozataira hivatkozva és azok hatáskörét kiterjesztve, címzetteknek meghagyja, hogy Gunterman Cristán Erdély-egyházmegyei bertalbáni lelkészt és pápai megbizottat (officialist) s a művészetek mesterét a püspök vagy a püspöki megbizottak ítélőszéke elé idézni — különös pápai meghatalmazás nélkül — ne engedjék.

1475. okt. 20. Sisto IV. 1475. a. 5. lib. 3. B. 148^a Cristano Gunterman de Megyes, Rectori Parochialis ecclesie de Bertalban, Transilv. dioc. magistro in Artibus et Accolito nostro.

Kivételt képezve az összeférhetlenség szabálya alól, mely szerint senki sem lehet egyszerre két plébániának plébánosa (hacsak nem két, egymáshoz nagyon közel fekvő és csekély jövedelmű helyről van szó), sőt egynek sem, hogy ha valamely magasabb egyházi hivatalt visel — a pápa Gunterman Cristán erdélyi egyházmegyei bertalbáni plébánosnak, a művészetek mesterének és pápai accolitusnak, kiváló érdemeit tekintve, kegyesen megengedi, hogy említett lelkészi állását megtartva, még egy más, a nélkül pedig más két, akár parochialis javadalmat nyerhessen, vagy pedig plébános létére valamely nagyobb, de a főpapságon alóli egyházi méltóságot vagy hivatalt elvállalhasson ama szokásos föltétellel, hogy az incompatibilis hivatalt alkalmas helyettessel lássa el.

1475. okt. 29. Sisto IV. 1475. a. 5. lib. I. B. 204^b Abbati de Sanctatrinitate et Preposito Sancte Anne de Soklós, per Prepositum solite gubernari Quinqueecclesiensis dioc.

Buthonéz Illés Zágráb-megyei kanonok panaszolja, hogy Décsei Roh László, — bár a berschanowcezi sz. Márton templom rectorának, Györgynek meggyilkoltatása miatt szabályszerűen elítélte-tett, — törvénytelen felebbezés révén s az igazság ellenére oly ítéletet eszközölt, a mely említett Illésre nézve nagyon káros, sőt excommunicációt és többféle jogtalanságot rejt magában. A pápa pedig a Pécs-megyei, a Szentháromságról és sz. Annáról nevezett siklósi monostorok apátját és prépostját megbízza, miszerint a peres feleket megidézvén, újabb vizsgálatot indítsanak s érdemleges ítéletet hozzanak, Illés kanonokot a kiközösítés alól óvatosságból oldják fel; azonban Roh Lászlót a pápa különös engedelme nélkül ne vessék interdictum alá.

1475. okt. 29. Sisto IV. 1475. a. 5. lib. I. B. 206^b Preposito et Ladislao Langas Canonico ecclesie Quinqueecclesiensis.

Az előbbi per következtében Osvald zágrábi püspök, valamint Berchnochi György általános helyettes, Kemleki János és Domblói István a zágrábmegyei császári egyház kanonokjai előadják a tényállást, mely szerint Décsei Roh László nemes, — aki a berschanowcezi egyház lelkészének meggyilkoltatása miatt nyilvánosan és törvényesen kiközösítettnek jelentetett ki, — Pankotai János bácsmegyei örkanonok és vicáriusnál a törvényes idő eltelte után fölebbezést nyujtván be, a fenyíték alól illetéktelenül fölmentést nyert, — míg ellenben Buthonez Illés zágrábi kanonok megidézés, sőt minden valódi ok nélkül excommunicációval sújtatott. amiért ez utóbbi a pápát kéri, hogy nemes Décsei László zágrábmegyei birtokost kiközösítettnek jelentse ki. A pápa, vonatkozással az említett kérelemre, oly értelemben bizza meg a pécsi prépostot és Langos László kanonokot, hogy — a mennyiben D. Roh László nemes valóban bűnös az említett szentségtörő gyilkosságban — őt és bűntársait szigoruan kerülendő kiközösítetteknek nyilvánítsák mindaddig, amig kötelezettségüknek eleget téve, Rómában nem nyernek feloldozást.

1476. jul. 1. Sisto IV. 1475. anno 5. lib. 3. A. 218^a Episcopo Agriensi et d. Filiis de Veteribuda ac de Jassow Vesprimiensis et Strigoniensis dioc.

A szepesi sz. Márton templom Gáspár nevű prépostja és káptalanja, valamint az Esztergom megyei Smegini Antal több pap-társával és világi polgárral egyetemben panaszt tettek a római sz. széknél a miatt, hogy Gussow Béla, ki a sz. Ágoston-rendi Drawicz Antal házáat a világi hatóság segítségével elfoglalta és bitorolta, bűnrészesével együtt Mihály milkói püspök, mint az esztergomi érsek vicarius által ismételt excommunicatio, tartózkodási helyük pedig interdictum alá vettetett és a háznak és jövedelmeinek visszatérítésére ítéltetett. Ő azonban a házat vissza-

adni nem akarván, Péter, a krakómegyei sz. Margit templom prépostja útján a pört — bár illetéktelenül — a saját javára döntette el s magát és bűntársait a fenytékek alól fölmentette. A pápa a fentnevezetteket megbizza, hogy Gussow Bélát és (bűntársait), a kellő óvadék mellett, a fenyték alól »ad cautelam« oldják fel és a fenforgó pörben végérvényesen ítéljenek.

1476. jul. 16. Sisto IV. 1477. anno 5. lib. 5. Ben. Vac. 49^a Patracensi et Strigoniensi Archiepiscopis et officiali Strigoniensi.

Mátyás magyar király a kegyurasága alá tartozó patai főesperességre, melynek évi jövedelme 100 arany ducát volt, káplánját Nenkei György egri kanonokot jelölte, de az egri püspök a jelölést nem fogadta el. Most maga a pápa adományozza Nenkei Györgynek a Lukácsi István halálával megüresedett egri egyházmegyei (gyöngyös)-patai főesperességet, megengedve neki, hogy az eddig törvényesen nyert javadalmait is megtarthassa. V. ö. Erdújhelyi i. m. III. 21. Sixti IV. 1476—77, 23^a 1476. jul. 30.

1476. szept. 24. Sisto IV. 1476. anno 6. lib. I. 266^b Michaeli Episcopo Milcoviensi, in civitate Strigoniensi commoranti.

Mivel még V. Márton pápa elrendelte, hogy a kolduló szerzetekből senki se léphessen át a monachusok rendjébe — a karthauziak kivételével —, ha pedig valaki azt megkísérlené, úgy a belépő mint a fölvevő kiközösítés alá essék, mely alól (a halál veszélyén kívül) csak a római pápa adhasson föloldozást, az átlépés érvénytelen legyen s ha az illető bizonyos meghatározott időn belül az előbbi szerzetbe vissza nem tér, nyilvános apostátának és kiközösítettnek tekintessék: — Máté, Mihály fia, minorita rendi tanár előadja, hogy őt bizonyos patronatus czimén s előjárója beleegyezésével az Üdvöztőről nevezett s az Esztergommegyéhez tartozó lekéri benczés monostor apátjává választották s ő azt, minden más kinevezés nélkül, birtokába vette s mint törvényes apát, egyházi ténykedéseket végzett, bár a fönti rendelet értelmében apostasia és excommunicáció alá esett, azonban nem a hatalom iránti megvetésből; a jövedelemből pedig a monostort egészen restaurálta.

Miután tettét megbánva, az apostoli sz. székhez fordul föloldozásért: a pápa Mihály milkói püspököt bizza meg, hogy Máténak a föloldozás kegyelmét megadja, egyszersmind megengedvén neki, hogy élte fogytaig a sz. Benedek rendjében maradhasson, és — ha még a monostornak más törvényes apátja nincsen s a mennyiben annak erkölcsi és anyagi javára nézve előnyösnek fogja találni — ugyancsak Mátét nevezze ki annak kormányzójává és administratorává, a ki a monostor 24 aranyforint évi jövedelmét

is élvezze. A pápa továbbá meghagyja, hogy az egész személyzet Mátéval szemben engedelmességet tanusítson s a szükséges szolgálatokat teljesítse, Mátét pedig arra kötelezi, hogy a bullához csatolt minta szerint s a milkói püspök kezébe a pápa iránt hűségi esküt tegyen és még a bulla executiója előtt a monostor kormányzatát és administrációját ugyancsak a milkói püspök előtt letegye, nehogy az esztergomi érseknek, — kinek a monostor törvény szerint alá van rendelve, — jogai megsértessenek. Megengedi azonban, hogy a fölavatást bármelyik katolikus főpap teljesíthesse.

1476. szept. 25. Sisto IV. 1476. anno 6. lib. I. D. f. 38^b Ladislao Gerebum Electo Albensi.

A római szentszék a püspökök áthelyezése esetén megüresedett püspökségek betöltését magának tartván fel, jelen esetben IV. Sixtus pápa, aki Gábor erdélyi püspököt az egri püspökségbe áthelyezte, az így megüresedett erdélyi püspökségre Geréb László nemes származású 24 éves erdélyi (gyulafehérvári) clericust nevezi ki 27 éves korának betöltéseig administratorrá, azontulra pedig püspökké, meghagyván neki, hogy alkalmas időben szenteltesse föl magát s a kalocsai érsek és váci püspök vagy ezek egyike előtt hűségi esküt tegyen. A kinevezésről az erdélyi káptalan, a gyulafehérvári és a megyei papság, a hivek és jobbágyok, a kalocsai érsek és Mátyás király értesítetnek.

41^b A pápa Geréb Lászlót értesíti püspökké történt kinevezéséről és annak föltételeiről.

1476. szept. 26. U. a. k. 40^b Ladislao Electo Albensi.

Ugyancsak László választott erdélyi püspöknek, a ki még csak a tonsuratusi fokban volt, a pápa megengedi, hogy a 4 kisebb és a 3 nagyobb egyházi rendet már legközelebb bármelyik katolikus püspöktől fölvehesse és 27 éves korában magát püspökké fölkenesse, a szokott eskütétel után és alkalmas időben.

1476. szept. 26. U. a. k. 41^b Archiepiscopo Colocensi et Episcopo Waciensi.

A pápa, nehogy az új erdélyi választott püspök személyesen legyen kénytelen Rómában megjelenni, címzetteket fölhatalmazza, hogy a náluk időző nevezett püspökkel a szokásos hűségi esküt letétessék.

1476. decz. 7. Sisto IV. 1476. anno 6. lib. I. 99^a D. f. Preposito S. Petri de Castro et Custodi majoris Agriensis ecclesiarum.

Erdélyegyházmegyei elhalt Báthori István fiai: János, Miklós, Domonkos és Gellért panaszozzák, hogy Sombori Tamás özvegye Hebig őket azon ürügy alatt, mintha a hozományához tartozó ingó

és ingatlan javakat jogtalanul elfoglalták volna, beperelte s azután az ítélettel, amit az erdélyi püspök megbízásából Simon tasnádi esperes hozott, nem volt megelégedve, hanem az apostoli szent-székhöz fölbbezett s a válaszul nyert apostoli levelet az Erdély-egyházmegyei Máté éneklő kanonoknak s Robokai Domonkos és Bolzii János kanonokoknak kellett volna kézbesítenie, azonban még mielőtt ezt tette volna, elhalálozott. Erre az Erdély megyei Eskeleui Erdegh Simon neje, Ilona — az elhalt Hebig leányának állítván magát — alpereseket az említett kanonokok elé idézteti. azok pedig az idézés ellen az apostoli sz. székhöz appellálnak. Ennek megbízásából a pörben Kálmán nevű egri kanonok tartott vizsgálatot, mely után magát az ítélethozásra illetéktelennek jelentvén ki, a pörös feleket a költségekben elmarasztalta. Ezuttal az előbbi ítélet megsemmisítése s a pörös kérdés végérvényes eldöntése céljából a pápához appellálnak. Mivel pedig az ő lakóhelyök Tasnád és Erdély között az oláhok és hitetlenektől lakott Meszes hegységen veszélyes az átjárás, Tasnádon és Báthorban pedig a pör eldöntésére alkalmas egyházi férfiak nincsenek: arra is kéri a pápát, hogy a vizsgálattal és ítélkezéssel Eger városában vagy az egri egyházmegyében kegyeskedjék megbízni valamely jámbor férfiakat. A pápa az eger-vári sz. Péter templom prépostját s az egri székesegyház örkanonokját bizza meg az ügy elintézésével.

1476. jun. 1. Sisto IV. 1475. anno 5. lib. 5. A. 250^b V. Fr. Episcopo Nádoorlbiensi in civitate Wesprimiensi residenti et (d. f.) Zaladiensi ac Albiensi in ecclesia Vesprimiensi Archidiaconis. Dat. a. V. a. 1476. jun. 1.

Zéphiói Herczegh Miklós Pécs egyházmegyei birtokos panasolja, hogy Gezthi János Kalocsa-egyházmegyebeli polgár neje, Katalin őt jegyajándékának eltulajdonításával vádolta s a bácsi egyházi hatóságnál beperelvén jogtalanul elítéltette s az ítéletet az egri püspök, továbbá Cyalphis Angél pápai követ, az azzuvági főesperes, Óvári Mátyás és Egyed bácsmegyei kanonokok és a bosniai Waslzai kolostor Péter nevű prépostja is megerősítették s vádlott ellen kiközösítési határozatot hoztak s bizonyos határidőn belül eszközözlendő kártérítésre ítélték. A vádlott Herczegh Miklós az ítéletet magára nézve sérelmesnek tartja s a római pápához folyamodik »ad cautelam« a fenyték alól való feloldozásért s egyszersmind perujításért, melylyel a pápa Péter nándor-fehérvári püspököt s a veszprém-egyházmegyei, zalai és sz.-fehérvári főespereseket bizza meg. Vesd össze: Sisto IV. a. 1476. anno 6. lib. I. D. f. fol. 275^a

1477. jan. 3. Sisto IV. 1476. anno 6. lib. I. D. f. 275^a Episcopo Sirimiensi et Preposito ac Lectori ecclesie Sirimiensis.

A Gezthi János kalocsamegyei birtokos neje Katalin és Zekchwi (Székesői) Herczegh Miklós pécsmegyei nemes közt folyó pörről van szó, a melyben, mint első forum, Gábor kalocsai érsek megbízásából Pankotai János bácsi örkanonok hozott Herczegh Miklós ellen elmarasztaló ítéletet. Ez ellen azonban H. Miklós (Veronai) Gábor erdélyi püspökhöz és apostoli követhez, majd ismét magához az apostoli szentszékhez felebbezett, t. i. miután Cyalphis Angél camerinói kanonok, mint az apostoli követ auditora, a felebbezést illetéktelenség czimén elutasította s ennek daczára Katalint a pécsmegyei azzuvágheli főesperes, valamint Óvári Egyed és Mátyás pécsi kanonokok elé idéztette, majd ismét bizonyos sérelmek czimén Rómába appellálván, a pör a Zágráb-megyei waskai monostor prépostja, Péter elé került, aki azt Pankotai János bácsi kanonokhoz visszaküldte. Erre H. Miklós semmiségi panaszt jelent be Rómába s a Veszprémben időző Péter nándorfejérvári püspök s a zalai (zalavári) és fehérvári főesperesek útján peruitásra nyervén engedélyt, Katalint Péter n.-f. püspök és Mileni János zalai főesperes elé idézteti, magát pedig a censura alól feloldatja. Ezuttal Katalin él semmiségi panasszal és nyer az ellene hozott fenyíték alól feloldozást és perujtást. — A pör oka a G. Katalin jegyajándékának állítólagos eltulajdonítása volt. V. ö. Sisto IV. 1475. anno 5. lib. 5. A. 250^b

1477. márcz. 27. Sisto IV. 1476. anno V. lib. 10. 82^b
Johanni Archiepiscopo Strigoniensi.

IV. Sixtus pápa a főpásztori jelentés tulajdonairól ismeretes esztergomi érseket, Jánost Leó, elmezavarban szenvedő bécsi püspök coadjutorává kinevezi s a czímnek megfelelő hatalommal felruházza s elrendeli, hogy a püspökség jövedelmét (az alienatio kizárásával) részben a beteg bécsi püspök, részben pedig a saját maga illő ellátására fordítsa, előzően hűségi esküt tegyen, megbízása leteltével pedig a bécsi káptalan előtt számoljon be kormányzói működéséről. Ugyanily értelemben ír a pápa a bécsi káptalannak, Bécs város és a megye papságának és hiveinek, a salzburgi érseknek és Frigyes római császárnak, valamint a bécs-ujhelyi és sekau püspököknek, kik közül az utóbbi az esküvési szertartáshoz volt kijelölve.

1478. jan. 9. Sisto IV. 1478. anno 7. lib. 7. Reg. etc.
X. R. 269^a Universis Christi fidelibus.

A pápa a Mátyás királyunktól alapított nagybányai (De Rivulo Dominarum) sz. István király templomában töredelmesen meggyónó vagy a templomra adakozó s egy »miatyánk«-ot és »üdvözlégy«-et ájtatosan elimádkozó hivek számára Gyümölcsoltó Boldogasszony és Nagyasszony ünnepén hét évi bucsút és ugyanannyi negyvenedet enged.

1478. jan. 28. U. a. k. 45^a Archiepiscopo Colocensi et Preposito ecclesie B. Marie de Albaregali Vesprimiensis dioc.

A Székesfehérvár falain kívül fekvő Domonkos rendi sz. Margit rendház perjele és szerzetesei panaszt emeltek a pápánál, mely szerint őket — akiknek jogukban áll az egyházmegyei hivatást gyóztatniok, ha arra engedélyt kértek, még akkor is, ha azt tőlük megtagadták volna és örökséget vagy gyázmise alapítványt is elfogadhatnak a törvények értelmében a nélkül, hogy arra mások beleegyezését kérniök vagy abból valakinek részt kellene adniok — több megyei pap a gyóztatásban háborgatja s különleges engedélyek eszközzésére akarja kötelezni, az alapítványokból pedig bizonyos részt követel. A pápa a kalocsai érseket s a sz.-fehérvári prépostot küldi ki a panasz megvizsgálására s a nevezett szerzetház védelmére.

1478. jun. 13. U. a. k. 143^b Episcopo Vesprimiensi.

A veszprémmegyei premontrei rendi ker. sz. Jánosról nevezett monostor prépostja Sewi Imre jelentette a pápának, hogy őt, noha előbb a prépostságra törvényesen megválasztották s a választást Gábor, sz. Georgius és Bachus biborosa az ottani apostoli követ is tudomásul vette és megerősítette, ő pedig a prépostságot békésen birtokába is vette, — Györgynek, a pálosrend generalisának és némely más tagjainak sürgetésére, az ő nem csekély kárára, a prépostságtól jogtalanul megfosztották. Ez okból jogorvoslást kért a római szentszéktől. A pápa, mivel a tényekről nem volt tudomása, a veszprémi püspököt bizza meg, hogy — a mennyiben a kérvényben foglaltak a valóságnak megfelelnek — panaszost a prépostság birtokába apostoli tekintélylyel visszahelyezze.

1478. jun. 25. U. a. k. 213^b Ad perpetuam rei memoriam.

A karmelita rend sz. Lászlóról nevezett pécsi házának perjele és más szerzetesei jelentették, hogy Spanat (v. Spanac) Ágoston pécsi polgár még életében a Pécs város falain kívüli házáat, melléképületeivel, kerttel, szőlővel, legelővel, szántóföldekkel s minden jogaival és jövedelmeivel együtt a nevezett rendháznak adományozta, oly kikötéssel, hogy az ő és szülői lelkeért husvét nyolczada alatt minden éven megemlékezést tartsanak. Most eme, különben okmánnyal is igazolt szerződés megerősítését kérik és meg is nyerik az egyház fejétől.

Közli: DR. CZAICH Á. GILBERT.

GREGORII CORRARI ORATIO AD SIGISMUNDUM.

Anecdota Veneta nunc primum collecta ac notis illustrata
studio Fr. Joannis Baptistae Mariae Contareni. Tomus. I.
Venetiis MDCCLVII. 8—38. lapokon közli:

Opuscula Gregorii Corrariorum, protonotarii et Venetiarum patriarchae.

Az előszóban röviden vázolja Corrarius életét és munkásságát. Corrarius született 1411-ben. Atyja Corrarius János, XII. Gergely pápa unokaöccse volt. A híres Victorino da Feltre tanítványa volt négy évig és így tanulótársa a mantuai herczeg fiainak. 20 éves korában papi pályára lép; IV. Jenő alatt az apostoli szék jegyzője lesz. 1464. aug. 9-én a velencei senatus egyhangulag patriarchává választja; de még ugyanez év november 19-én meghal. Írt egy elmélkedést *Soliloquium* cz. alatt biboros nagybátyja életéről és haláláról, írt egy neveléstani munkát, satyrákat, epigrammokat. A Zsigmond császár előtt tartott beszédet kiváló szépségeért érdemes közzétenni főként azért, mert a Labbe gyűjteményének (Conciliorum collectio) XVII. kötetében előforduló szöveget javítva és a velencei kézirat alapján eredeti alakjára visszaállítva közli Contarenus, ki anyja részéről Corrariusszal családi összeköttetésben állt. Contarenus megjegyzi, hogy IV. Jenőt e beszéd bántotta, minek köszönhette Corrarius, hogy a bibornoki kalapot el nem nyerhette.

Gregorii Corrariorum Oratio ad Sigismundum, Romanorum Imperatorem habita anno 1433. pro Concilio Basileensi.

Credo equidem, Sigismunde, in tanta tua gloria, & pulcherrimarum, quas gessisti memoria,¹⁾ benefactorumque conscientia, videri tibi hunc diem celebrem prae caeteris illuxisse, quo gloriae tuae uberrimus fructus quasi iam, maturos exciperes. Quid enim majus in hac vita caduca ad summam amplitudinem, immortalemque gloriam homini conferri potest, quam gravissimo Ecclesiae testimonio, uno om-

¹⁾ memoriam.

nium bonorum assensu, in hoc orbis terrae sanctissimo loco, tam praeclaro titulo decorari, ut Sancta Ecclesia te patronum appellet, tibi que plurimum debere fateatur, & pro tuis beneficiis immensis, gratias ingentes¹⁾ reddat. Hanc ergo excellentissimam laudem non humanis suffragiis, non mortalium studiis, sed ab immortalī Deo tibi collatam, stabilem, atque perpetuam existimare debes. Noli hanc gloriam, cum praeclarissimis rebus fortiter bello²⁾ gestis, noli eam innumeris victoriis, noli denique cum aliis tuis triumphis comparare. Siquidem res magnas bello gerere in eo praecipue genere belli, in quo tu jugiter versatus es, cum hostibus scilicet Christiani nominis, gloriosum quidem est, propriumque religionis Romani Imperii, pro religione pugnare; sed Ecclesiam protegere, Sacrosanctae Matris auctoritatem defendere, instar quoddam est divinae laudis omnium humanarum rerum gloriam excellens. Etenim, si pietas erga parentes, erga Patriam veterum litteris, sic monumentis, eximiis quibusdam laudibus celebratur, sicut est iudicio optimi, & sapientissimi cujusque merito celebranda; quonam genere laudis officia pietatis erga Ecclesiam Catholicam extollemus? Aut si majores nostri, liberatores Urbium, Civesque fortissimos bene de Republica meritos, Statuis publicis decorabant, qua benefactorum memoria ad posteros usque³⁾ quam diuturna recordatione deflueret, quibus te, Sigismunde, titulis, quibus monumentis, quibus statuis pro tuis immortalibus beneficiis Ecclesia decorabit? Extabunt, crede mihi, omnibus imaginibus solidiora tuae gloriae monumenta, quae dum Sedes Apostolica, dum Romanum Imperium in terris venerabitur, nulla unquam vetustas a memoria hominum poterit abolere. Extabunt clarissima testimonia Sacri Costantiensis Concilii, cujus numquam, sine tua maxima laude, nec nostris, nec futuris quidem temporibus, erit recordatio. An fuit unquam ullum Concilium tam celebre, tam solemniter institutum, quo tot praestantissimi Viri omnium Nationum ex toto orbe convenerint? Fuit unquam tanta rei alicujus expectatio? fuit unquam tanta spes rerum meliorum! Quando tot populorum vota, tot bonorum lacrymae, tot preces? Quando tam clarus rerum turbulentissimarum exitus cum totius orbis inenarrabili gaudio? At quis nesciat factum illud pulcherrimum omni laude dignissimum, sine tua ingenti gloria, commemorari non posse! Nam quis unquam pestiferum illud schisma quadraginta annos clericorum favoribus inveteratum Constantiae sublatum fuisse narrabit, qui non continuo tua

¹⁾ innocentes.

²⁾ deerat: bello.

³⁾ denique.

auctoritate, tua vigilantia, tua singulari prudentia sublatum fuisse dicat? Quis nescit patientissimos labores tuos, cum Pyreneos montes per nives, & glacies media hyeme transcenderes, aut difficillimas itiones tuas in Gallias, Angliamque, cum omnes Reges, & Principes ad extinguendum commune incendium quasi stimulis¹⁾ excitares? Cumque, ex toto orbe Praelatos Ecclesiae ad Sacrum Concilium tuis humeris deportares? Cujus Concilii memoriam nulla unquam delebit oblivio, cujus laudes nulla aetas conticescet. Pacem peperit Ecclesiae, tranquillitatem, atque concordiam sacrum illud generale Concilium. Stetit ab illo Ecclesia in magno honore, in summo otio annis fere quatuordecim; tantum enim fuit Pontificatus Martini Papae V. meo minime decebat, nimiam dempseris parsimoniam, qui quidem moriens triste nobis sui desiderium reliquit. Etenim qui sub illo res Romanas florentes vidimus, Curiam amplissimam, Collegium concordissimum, Civitates opulentissimas summa pace perfruentes, omnia paulo post immutata, immersaque, nescio quo judicio Dei (neminem enim accuso) non possumus non dolere. Te quoque, piissime Imperator (neque enim aliter de tua singulari humanitate, atque clementi natura existimare debemus) fines Romanos magna puto misericordia praeterisse, cum agros ipsos vacuos Civibus, plenos formidine, quos tamen tuus ille ad urbem accessus in tanta miseria recreabat. Quid urbis Romae squalor, quid miserorum Civium desperatio, quid nocturna colloquia, quid ante pedes tuos lacrymae non te movebant? Quid ipsa Tempia in toto orbe sacratissima, quorum vastitas, quorum rapinae, quorum incendia in obsessa urbe timebantur. Quid vultum tuum immutari video, quid lacrymas repente decidere? Age, age convertam orationem, ne imagine rerum, quas tu ipse vidisti, miserabiles, cor tuum piissimum misericordia confodiam simul & ne dum rem Romanam destitutam defleo, eos tangere videar, quod minime in praesentiarum proposui, per quos destituta res est.

Ad adventum igitur tuum exoptatissimum convertam me, Sigismunde Imperator, certissimum Ecclesiae columnen, atque praesidium. Huc demum expectatus venisti accepto Imperii diademate, quod bonum, faustum, felixque sit tibi, Imperioque Romano. Quanto vero desiderio tui hi Sancti Patres tenerentur, declaravit hodierna die in adventu tuo frequens omnium ordinum concursus, declaravit communis omnium laetitia, quam quisque in vultu, atque fronte gerebat. Nam profecto dum aberas semper tui memoria in sinu

¹⁾ stimulus.

horum Patrum habitabat, semper in medio, quocumque convenerant, tua imago residebat. Unusquisque enim a te salutem Ecclesiae orituram arbitrabatur, qui ab initio hujus Sacri Concilii legitime congregati primus omnium affuisti, nec solum affuisti, sed etiam tua auctoritate in magnis, periculosisque rebus accerrime porrexisti. Aderant litterae tuae certissima tuae voluntatis testimonia, aderat hic illustrissimus, atque gravissimus Vir Gulielmus Bavariae Dux, cujus gratissima officia numquam de mentibus horum praestantissimorum Patrum decedent, numquam suae sapientiae, suae humanitatis immemores erunt. Tu vero ¹⁾ Sigismunde quid aliud Romae agebas, nisi ut sacrosanctae hujus Synodi, quae Catholicae Ecclesiae imago est, auctoritatem defenderes, nisi ut, admoveres, si parum impendentes calamitates prospicerent, saltem praesentium incommodorum periculis moverentur, diceresque non posse ruinam Ecclesiae fulciri, non posse scissam ejus auctoritatem resarciri, dissoluto, quod Deus avertat, hoc sacro Basileensi Concilio tam solemniter, & pro tam necessariis causis restituto, de cujus legitima institutione satis liquide ex suis scriptis constare arbitror, modo sint qui legere velint. Quamquam ego, quod meminerim, neminem adhuc de ipsius institutione dubitare percepi, ne illorum quidem de numero, quique ²⁾ sint qui contra ejus auctoritatem moliuntur. Nam si Sacri Constantiensis Concilii tenenda sunt decreta, illius dico Concilii, per quod teterrinum illud schisma sublatum fuit, restat ut legitima sit hujus Sanctae Synodi institutio, ex illo enim radices habet. At ego, qui illius Concilii auctoritatem negarit, nullum hactenus hominem fuisse scio, praeter illas duas immanissimas belluas, & saevissimas Ecclesiae pestes: Joannem, & Hieronymum, quos tunc Sacrum illud Concilium justa animadversione multavit. Quamquam quid ego illa portenta in humanitate munero?

Dixi breviter de legitima institutione hujus Sacri Basileensis Concilii, velim nunc, clementissime Imperator, ut adhuc fecisti, attente me audias, donec de causis institutionis, quas paule ante necessarias dixi, pauca disputavero. Tria sunt omnino propria honestissimae professionis hujus Sanctae Synodi, propter quae convenisse profitetur. Primum opus pium, Sanctum, religiosum, nempe pro ipsius religionis inviolabili observatione susceptum, proque reductione eorum, qui ab institutis Ecclesiae, veraeque religionis aberraverint, quorum duo sunt genera Sanctae Romanae Ecclesiae prae-

¹⁾ Tu &

²⁾ quique.

cipue infesta: Graeci scilicet, & Bohemi. Malum illud inveteratus,¹⁾ hoc immanius. Graecorum nequitia fortasse pervicacior, quam longa aetas difficiliorem reddidit, Bohemorum rabies pestilentior, utpote per omnem impietatem, atque saevitiam debacchata in religionem, in Tempia, in Sacerdotes²⁾ quos non Sacerdotii reverentia, non ipsa Arae ab illorum atrocitate vindicarunt. Nec Bohemiae finibus contenta, latius quoque eadem rabies in finitimas Provincias pervagata est, capta Germaniae Oppida, incensa, spoliata, diruta. Quid quod pessima labes dum negligitur; dum illi suis versutiis, ut haereticorum natura pellax est, fallacias intendunt, piget dicere, paulatim tanquam virus, pestisve in plurimos diffusa est. Quid agitur? Abeamus, sinamus morbum istum in nostram perniciem crescere, satis sit Germaniae, si pro sua fide misericordia dignam putemus, mutemus locum. Bononiam proficiscamur, ut Bohemos, quos vix huc traximus, fama forte concordissimae Civitatis captos Bononiam traducamus. Non placuit hoc consilium huic Sanctae Synodo, non placuit. Meminerat enim professionis suae. Quid igitur actum? Venere oratores Bohemiae, auditi patientissime, & diu, quantum unicuique libuit. At quid audisse profuit? Quid profuit? Vis uno verbo absolvam? Tantum profuit, quantum nocuit hactenus illis flagitantibus distulisse. Annon perspicuum est ista audientia concisos esse illorum petulantiae nervos, confractam audaciam, constrictam loquacitatem? jam non dicent negari aditum³⁾ ad loquendum, vitari suas verissimas rationes. Abierunt, qui boni, edocti; qui pertinaces, confusi. Missi nostri Legati Bohemiam, reversi Bohemorum iterum, nostri iterum missi. Iniecta inter eos contentio; boni pacem cupiunt, cupiunt parere Ecclesiae; qui minus boni, pacem quidem appetunt, sed pacis condiciones quaerunt; qui prorsus mali, potentia turbant. Res inclinata est, populus spe pacis erectus est, languescit exercitus, fluunt arma de manibus, spes magna conciliationis, & pacis. Quod si provenerit, bone Deus, quantam, & quam immortalem gloriam haec Sancta Synodus reportabit? Sin autem pertinaces esse maluerint, tunc justo dolore adversus tam sceleratam arrogantiam omnes Christianitatis Principes, tuque in primis, Fortissime Imperator, exardescere debebunt, Gentemque immanissimam, adjuvantem totius Germaniae juventutis delectu, favente auctoritate, faventibus votis Ecclesiae, armis, equis, viribus profligare. In Graeciam quoque

¹⁾ inveteratum.

²⁾ deerat: Sacerdotes.

³⁾ auditum.

missi Legati, a quibus nil¹⁾ adhuc certi habemus propter maximam Regionum distantiam. Quod si Graecorum Legati, ut Romam iisse perhibentur, ita Basileam venissent, esset fortasse hodie non minor spes Graecorum reductionis quam Bohemorum. At certe, quod affirmare possum, hujus Sanctae Synodi studium non defuisset.²⁾

Secundo loco suae professionis institutum haec Sancta Synodus profitetur a summo ad imum auctoritate³⁾ omnipotentis Dei omnes Ecclesiasticos ordines, magnum quidem opus, & necessarium, collapsa veterum disciplina, quoad poterit, reparare. Non profecto, ne nobis blandiar omnis fere Ecclesiastica disciplina a Clero diffluxit, priscaque religio jampridem in nobis desideratur. Ubi enim antiqua sanctimonia? Ubi Sacrarum literarum studia? Quis mihi nunc Hieronymos, quis Ambrosios, ubi, ubi terrarum reperiet? Corrupti ordines, corrupti mores, ut est humana natura proclivis ad malum, nimia Episcoporum negligentia (& cum Episcoporum dico, ne ipsum quidem Romanum Pontificem excludo)⁴⁾ nimiaeque delictorum impunitate peccandi crevit⁵⁾ audacia, quae profecto poenis, & censuris vobis Patres coercenda est. Atque haec omnia mala in Ecclesiam proruperunt postquam desitum est generalia Concilia celebrare; & adhuc reperiuntur, heu facinus miserum! qui hujus Sacri Concilii dissolutionem quaerant, cujus auctoritatem vix, ut videtis, defendere possumus. Haec pluribus deflenda essent, si vobiscum Patres agerem; quae cum in aliis orationibus meis reservo, tum in disputationibus vobis dicenda. Nunc ad Imperatorem loquor.

Tertia pars suscepti muneris tota pietatis plena est, ad bellorum incendia extinguenda, pacisque compositionem conversa, cujus ut dulce nomen ita pax ipsa cum jucunda tum salutaris, Pax enim Civium salus, vitae libertas, mater quietis, soror concordiae, comes justitiae, legum⁶⁾ nutrix. Bellum e contra populi strages, vitae periculum, stimulus furoris, frater dissidii, amor rapinae, comes violentiae. Quod monstrum tetrum, horrendum, impium jampridem sanguinem Christianorum, heu pietas! hausit. Nam quid Italiae clades numerem,

¹⁾ nihil.

²⁾ defuisse.

³⁾ per auctoritatem.

⁴⁾ venit.

⁵⁾ Conclusa intra Parenthesim verba, quae ore rotundo a Corrario prolata, ejus qui tunc temporis Petri Sedem implebat ad palatum esse minime poterant eaque fortasse omissa fuere de causa restitui ex Veneto, Codice nunc tandem posse, quin id nobis vertatur in crimen, confidimus.

⁶⁾ rerum.

Italiae inquam reginae Provinciarum, in qua nunquam bellorum fluctus jam a tot annis placatos vidimus?¹⁾ Quid Cyprum referam tributariam impiissimi regis Aegyptiorum, post illam miseram captivitatem nostrae sanctae religioni contumeliosam? Quid Prutenorum pericula? Quid graves Regum Hispaniae discordias? Quid ipsam Germaniam? quae nisi hic sua fortuna celebraretur hoc generale Concilium, tota jampridem bellorum incendiis conflagraret.

Heu, heu, non possum sine lacrymis in memoriam revocare illud inclitum Gallorum regnum, quo stante nunquam jacuit Ecclesia, jam longo bello, intestinisque dissidiis pene deletum. Heu, heu exhaustae vires, exhausta potentia, exhausta denique omnia praeter odia. O firmissimum Ecclesiae robur! o singulare praesidium! Sic Urbes tuas quondam fortunatissimas desolatas cernimus? Sic pulcherrimos agros tuos horrentes situ? Sic florentissimam nobilitatem gladio caesam? Quid Latronum manus impurissimas? Quid parricidia? Quid sacrilegia? Quid Templorum profanationes quaeramus? Urbs vero illa toto orbe pulcherrima, domicilium potentissimi Regni clarissimum, quanto in luctu, quanto in squalore jacet?²⁾ Quid Universitas illa, illa inclyta Sacrorum studiorum officina, magistra morum, lux veritatis, expultrix haeresum, norma disciplinae, non dispersa, non pene obruta? Bella quippe³⁾ bonis artibus inimica semper fuere, quas ocium, & pax nutrire semper consueverunt. O Tellus inclyta tot Christianissimorum Regum alumna, quamdiu membra tua pulcherrima⁴⁾ lacerari, divellique lamentaberis? Quamdiu ingrati orbis auxilia frustra implorabis? Quod si fortissimi Heroes, illustrissimi Reges tui revivescerent, orbemque ingratitude exostularent; nos quasatam Ecclesiam toties instauravimus, nos toties nostrae religionis rebelles populos profligavimus, nos mare transivimus, nos vulnera perpassi, nos sanguinem nostrum fudimus, ut religionis nostrae fines protenderemus. En ardet Patria nostra, in qua nati fuimus, ardet bellorum incendiis regni nostri clarissimum domicilium. Ubi beneficiorum memoria? Ubi pietatis officia? Quis ferre posset justissimas, gravesque Christianissimorum Regum querelas?

At video temperandum mihi esse orationi. Cur, inquires?⁵⁾ piget dicere. Dicam tamen. Audivisti, justissime Imperator, audiverunt item Patres hi, quanta cum modestia gloriosissimi

¹⁾ penitus detumescere.

²⁾ jaces.

³⁾ quidem.

⁴⁾ deerat: pulcherrima.

⁵⁾ inquires.

regni indignas calamitates deploraverim: nullas tetigi partes, nullas Regum¹⁾ controversias, nulla jura Regni, & tamen vereor, ne cui gravis nostra videatur oratio. Plus dicam, non ab Anglicis metus, sed a Gallis, non a Laicis, sed ab Episcopis, quos quidem decebat ab omni factione remotos pacis auctores esse. Hujusmodi tamen quique sunt, videant ne magis suarum cupiditatum vitio, quam nostra oratione commoti esse videantur. Nam profecto si moderatissima verba ferre non possunt, nescio tandem quid²⁾ eorum patientia dignum judicaturi sint. Etenim de me ipso coniecto. Scio Civitatem illam gloriosissimam, in qua natus sum, Urbemque Genuensium, graves inter se inimicitias habere, partim veterum cruentissimorum bellorum, partim recentis pugnae memoria. Si quis tamen mihi Genuenses patientissimos viros magni, excellentisque animi dicat esse, certe³⁾ non negaverim. Neque enim ullae inimicitiae cum virtutibus Virorum⁴⁾ suscipiendae sunt, mortuorum praecipue, qui omni invidia carere debent. Idcirco si antiquas Gallorum laudes commemoravi, quod Barbari libenter faciunt, si qui fortasse id aegre ferant, eos Barbaris inhumaniores puto.

Sed jam redeo unde abii: ad tria scilicet illa satis, ut puto, dilucide superius explicata, propter quae haec Sancta Synodus convenisse profitetur, quae utinam essent tam factu facilia, quam sunt necessaria. Ideo si causas institutionis hujus Sanctae Synodi necessarias dixi, non minus hoc vere dictum, quam si ardente proximo pariete vicinis dicerem: si suarum domorum curam habere velint, necesse est flammas imminentes repellere, aut si dicerem gravissimo morbo medicamenta esse necessaria. Recte quippe mortifera bella, haeresesve, & saevitia Bohemorum teterrimo incendio comparaverim, corruptelas vero morum gravissimo morbo. His ergo intenta haec Sancta Synodus cum Bohemis nil quidem omisit, quo minus res illa componeretur; in qua re tanto acrius insistendum putavit, quanto⁵⁾ omnium periculosissima videbatur. Tum etiam Patres hi honestissimum⁶⁾ judicabant, si tibi⁷⁾ Sigismunde, opera Ecclesiae, regale patrimonium restitueretur, qui eo carere maluisti, quam aliquid contra Ecclesiae auctoritatem pati. Paci quoque plurimum operae datum est, non-

¹⁾ deerat: Regum.

²⁾ Quidquid.

³⁾ deerat: certe.

⁴⁾ deerat: virorum.

⁵⁾ quatra.

⁶⁾ honestissimi.

⁷⁾ si tua.

nullae etiam saluberrimae leges promulgatae, quibus tamen vehementiori spiritu haec Sancta Synodus intendisset, ni variis undique, importunisque oppugnationibus,¹⁾ quae quidem notissimae tibi sunt, hactenus resistendum fuisset. Satis enim, superque difficile fuit diversis apud Reges, & Principes auctoritatem Ecclesiae potuisse defendere, declarareque hanc Sanctam Synodum, non conventum malignantium, sed pietatis esse, non nefandam Babylonem, apud quam scelestum aliquod facinus oboriatur, sed Ecclesiae Catholicae, imaginem, in qua speramus salutem ipsius Ecclesiae orituram. Quod quidem fieri minime potuisset, ni Patres hi jam pridem aequo jure judicassent debere Ecclesiae sese, & quae ab Ecclesia recepissent. Itaque & legationum onera, & longarum viarum discrimina, etiam impensis propriis, nemo recusavit, pecuniae quoque nonnunquam, ut exigebat res, viritim collectae; cum interim Romae pecuniae Provinciarum, vectigaliumque Romanae Ecclesiae omnes bellorum stipendiis absumantur. Nec²⁾ tamen damno Militum praesidia: scite faciunt, si sese armatis muniunt. Scimus Nicolaum Urbem ipsam, cujus portas jam tot annis clausas nemo viderat, cum magna non Militum, sed Latronum manu obsidere, cujus vires in perniciem multarum Civitatum Ecclesiae, ipsius Ecclesiae opibus invaluerunt. At o supreme Coeli Rector, atque hominum, pestem illam averte a moenibus Urbis, a Templis, ab Aris, a sanctissimo³⁾ Sedis Apostolicae domicilio, ab ipso denique populo Romano, qui si ullo tempore in Romanam Curiam peccavit, hac tamen longa praesentium incommodorum patientia, & bene de Ecclesia meritis, & misericordia dignus videri debet. Vides jam, sapientissime Imperator, hanc Sanctam Synodum non immemorem suae professionis esse, quae tot impiorum maledictis lacessitur, qui tamen nil quidem confingere didicerant, quod non per se falsum nullo refellente videatur. Veritas quippe non eget patrocinio, ultro sese offert, modo sint, qui in eam intueri velint. Nam licet illam variae circum errorum nebulae sepiant, tamen ut sunt vanissimae, sapientis obtutus ferre non possunt. Audi ergo quam inepte calumniatores hujus sacri Concilii contumelias jaciunt. Queruntur omnino, si bene collegi, quinque, quibus quasi jaculis confodere student hanc Sanctam Synodum.

Dicunt enim primo magnas omnium spes fuisse ab initio hujus Synodi, caeterum utilitatem jam duobus annis nihil

¹⁾ rationibus.

²⁾ non.

³⁾ sanctissimae.

adhuc¹⁾ apparere. Hanc itaque partem primum confutabimus, reliquae deinde suo quaeque in loco subiicientur. An pro nihilo reputabunt tot exactos labores in re Bohemorum? tot studia? tot vigilias? An pro nihilo ducent auctoritatem Ecclesiae in tantis oppugnationibus fortiter sustinuisse?²⁾ Quibus si nihil aliud omnino actum fuisset, satis videri debet hactenus incredibili virtute, atque constantia restitisse, totque in unum Sanctos Ecclesiae Patres, tot illustrissimorum Regum Legatos in hoc loco sanctissimo coegisse. Quod quidem egisse, ut est salutare Ecclesiae, ita sine horum Patrum maximo, gravissimoque periculo minimo actum. Nam si ut in magnis, periculosisque rebus justae plerumque causae adversos rerum exitus consequuntur, ita in hac nostra, imo Ecclesiae justissima causa contigisset. Videbant nimirum Patres hi, quae ipsorum pericula futura essent; sciunt enim unusquisque quam rem gerant.³⁾ Illis itaque semper meo iudicio res Romanae debebunt, qui ab initio hujus sanctae Synodi periculum Ecclesiae subire suis periculis voluere. Vides quam stultum sit id obiiicere, quod possit in maximam horum praestantissimorum Patrum laudem converti.

Secunda dicunt nimio circa sedem Apostolicam intentos esse hos Patres, caetera minus curare. Scire velim ab his: si quispiam eorum, ut digni essent, omnium membrorum vitio laboraret, prius ne in caput, an fortasse in pedes curam coniiciendam putaret? Si nemo tam delirus, qui non in caput fateatur, cur carpitur haec Sancta Synodus, si ut ratio, atque ordo poscebat, capitis in primis curam habendam censet, a quo salutem totius corporis necesse est derivari? Nec tamen reliqua membra neglecti esse concedo, caeterum ad illa praecipue intendi, quibus omissis, status Ecclesiae constare non potest. Nam quis non videat quamlibet multa egerimus decreta, sanctiones, leges, nequicquam fieri omnia, nisi sedes apostolica exequatur. Ideo mea semper fuit opinio, summam rerum in Romano Pontifice residere, nihilque tam Christianis hominibus expetendum, quam ut boni sint, qui in illa sede collocantur, de qua deiici nequeunt, etiamsi pessimi sint,⁴⁾ sine maxima totius Ecclesiae vexatione.

Tertio loco non usquequaque servari gravitatem, res nimis praecipitari queruntur. O amentiam Hominum inconsiderate loquentium! non pudet commentas vanitates impuris-

¹⁾ deerat: adhuc.

²⁾ deerat: integra siguata propositio.

³⁾ operantur.

⁴⁾ essent.

simo ore proferre?¹⁾ An praecipitatum quisquam duorum annorum patientia? An in ullo violata gravitas, nisi forte orando, obsecrando, postremo monendo, quod & ipsi fecimus, aliosque ut facerent cohortati sumus? Deum deinceps, hominesque testamur, nos hanc Ecclesiae causam pro communi utilitate suscepisse, proque aures, non potentiam quaerimus. De republica agitur, neque es levis, aut ludicra res est. De ipsa quippe religione disceptatur, cujus patrocinium multis hactenus periculis nobis constat. Sed quid ego haec tecum, clementissime Imperator, qui tot labores pro conservatione hujus sanctae Synodi, a quo pendet salus Ecclesiae, primus omnium suscepisti?

Quarto contendunt non licere Patres juratos esse, quod in Concilio Constantiensi servatum non fuit. Incipiamus ergo prius, cujusmodi sit ipsum jusjurandum, deinde liceat nec ne, facile judicabimus. Quatuor omnino articulis continetur. Iurant sine fraude consulere, itemque nullius consulta populare, quae odium aliquod, aut periculum parere possint consulenti. An quisquam hoc inficiari possit recte fieri, quod in omni Senatu bene institutarum Civitatum semper servatum fuit? Quae enim esset Consultorum gravitas, quae plebis in patres reverentia, aut quis denique esset consilio locus, ni metu paenae futilitas excluderetur? Ipsum quippe consilii nomen a silentio dictum videtur. Saepius namque res magnae, consilio, & taciturnitate quam armis geruntur. Quo in genere laudis Venerorum Senatus (ni amor nostrae Civitatis me fallit) omnes Respublicas, quae ante fuerunt, mihi quidem excellere videntur. Iurant non recedere inconsulto, aut renitente concilio, quod quidem ut ita fieret ipsa conditio temporis necessarium fecit. Iurant demum parere decretis, quibus absque ullo iuramento identidem obligati essent. Nec mirum videri debet, si pro eorum conservatione decretorum omnis adhibeatur cura, quorum contemtores in supremam Dei majestatem impiissimi peccant. Nam si jura humana, legesque civiles violare scelus est ab ipsis legibus severissime vindicatum, quanto detestabilius Ecclesiae decreta negligere, quae spiritu Dei in sacrosanctis Conciliis promulgantur? At honestum est Patres juratos esse, sed non licet, quia in Concilio Constantiensi servatum non fuit. Pugnancia haec sunt: fateri idem honestum, quod illicitum esse dicamus: nullum quippe illicitum, honestum esse potest. Iam vero petere ab hic libet, si concilio Constantiensi collibuisse exigere a Patribus jusjurandum, numquid id facere licuisset? Nihil hic haerendum est, fateri

¹⁾ putet.

necessitas subigit, quoniam honestum, licuisse. At si licuit Concilio Constantiensi, etiam hic Sanctae Synodo nimirum licebit; etenim generalium Conciliorum semper fuit, eritque par potestas. Eadem quippe in omnibus Conciliis est Ecclesia, quae nedum consuetudines, sed ipsas etiam decretorum sanctiones pro temporum, rerumque diversitate immutare potest. Neque enim semper fuere, aut semper erunt, quae nunc sunt in generalibus Conciliis instituta. Temporibus cedunt tempora, consuetudinibus consuetudines, legibus item leges. Sed & in Concilio Constantiensi, in omnibusque Conciliis Patres, quamvis non jurati quatuor illis articulis nihilominus obligati fuerunt, quorum violatores si non periuri, scelestissimi tamen judicandi; nisi forte dicere velimus: non esse in praebendis consiliis a fraudibus, dolisve, aut in propalatione consultationum a Sociorum periculis abstinendum, nisi prius ad id nos jurejurando obligaverimus; itemque non teneri illis legibus, quibus non¹⁾ juraverimus obtemperaturos; & hoc pacto²⁾ de Latronibus supplicia indigne sumi, qui certe nec leges servare, nec a latrociniis abstinere juraverunt. At nemo tam delirus, qui hoc dicere velit. Quam multa enim sunt, quae non jurati observare debemus? Restat ostendere cur Patres non jurati, non possint sine periurio recedere inconsulto, aut renitente concilio. Quid mirati estis? quasi contraria dixerim, posse scilicet quempiam in ea re pejerare, in qua nullum praestiterit jusjurandum. Non sum ita rerum inscius, ut hoc dicere velim. Sed dico, omnes Episcopos ad id jurejurando teneri. Meministis enim, Patres quid in consecrationibus juret Episcopus; nempe illud in primis: vocatus ad Synodum, ibo. An ut cum primum concilii locum attigerit, possit suo arbitrio discedere, & sic Sacra Concilia ludibrii loco habere, quasi laxandi animi gratia ad Concilia³⁾ eundum sit, non quod ulla Episcoporum opera, aut industria desideretur. Non sic profecto, non sic. Nam si jussi veniunt iniussi redire non debent; eadem quippe vis juramenti, quae ire coegit, cogit quoque non recedere inconsulto, aut renitente Concilio. Pervulgata est enim juris sententia: non dicitur venisse qui non stetit. Quamquam ego in hoc Concilio nemini adhuc scio negatum esse reditum, modo aliquam honestatis causa ratiunculam allegarit. Non est ergo, ut plerisque videtur ita imperiosum id jurare, quod etiam absque ulla juratione observare quis debeat.

In quinta parte calumniae quaeruntur non haberi ho-

¹⁾ nos non.

²⁾ puto.

³⁾ Concilium.

norem Nationibus, ut in Concilio Constantiensi, nempe pro Nationibus deputationes introductas esse. At ego in hoc Sacro Concilio ex omnibus institutis, quae plurima extant sapienter excogitata, graviterque provisa, hoc potissimum Dei consilio actum fuisse existimo, quo Nationum dissensiones tollerentur, libertasque Ecclesiastici ordinis servaretur. Scimus nonnullas Nationes inter se capitalibus inimicitiis, inveteratisque odiis dissidere, multasque ob id in ipso Constantiensi Concilio, ut probe meministi, sapientissime Imperator, rixas, discordiasque extitisse, & multa adeo in rebus agendis impedimenta, cum in firmandis decretis Nationes non tam opinione, quam odiis dissenterent. Tum quot concertationes, cum alii aliis sese praeponere studerent? Hic mixtae omnes Nationes communi quodam societatis vinculo continentur, nam unusquisque Nationis propriae oblitus, nil nisi de communi utilitate, commodisque Reipublicae cogitandum ducit, nulloque Regum, Principumve imperio, ut in Nationibus, subiicitur. Quatuor vero deputationibus omnes commode distributi. Nec vulgus Clericorum admittitur, ut in Nationibus, qui ut ipsi per se nil graviter tantum, doctique viri, qui recte, sapienterque consulere possint. Ipsae quoque deputationes tres a Patribus professionis hujus Sanctae Synodi appellatae, prima ab ipsa religione, fidei vocabulum sumpsit, secunda pacis, tertia reformationis, quarta communis dicta. Utinam ergo Nationum nomen a Sacrosanctis Conciliis diu absit.

Hactenus obtrectatoribus respondisse satis sit: Nunc te, Sigismunde, per Deum immortalem oro, per pietatem Sanctae Matris Ecclesiae, per Romani Imperii majestatem, ut virtutem tuam explices, nec sinas sanctam religionem nostram ullo impiorum scelere contaminari. Vide quid Ecclesiae debeas, & quid Ecclesia tibi. Utrumque te, ut puto, excitabit. Memento te tu eundem esse, qui jam viginti fere annis pulcherrimum illum triumphum de sacro Constantiensi Concilio cum magna gloria reportasti. Potes nunc quoque quam maxima gloriae tuae fines protendere. Numquam Ecclesia tuam virtutem magis¹⁾ respexit, nunquam tuam fidem, ac pietatem magis imploravit. Hem ut miseris, & luctuosis rebus, quas supra commemoravi, unum addam, quod te imprimis exposcit: nuper in generali conventu hujus Sanctae Synodi lectae literae, quae dum legerentur, Patres hi lacrymas non tenuerunt, quibus nunciatum est in Bohemia magno periculo esse, & jam Procopium furem illum impurissimum, cum magna Latronum manu portas obsidere.

¹⁾ Signata verba derabantur apud Labbe.

Quis illius archilatronis scelera comminiscens non horrescat? Nam quo se parricidio fax illa belli, scelerum omnium caput non contaminavit? Et adhuc, o Terra, monstrum illud inexpiabile sustines, & tu Sol vides? Quae crux, quod patibulum belluam illam immanissimam, tot facinoribus cooperatam, induere condigne posset? Non ille Aris pepercit, non Sacerdotibus, nil pensi habuit Puer an Senex, Mater an Virgo, omnia divina, humanaque igne, caede, stupro, ruina turbavit. Nec tam ipse saevitia grassatur, quam religionis odio furit. Varia praeterea, diversaue tormenta in miserorum suppliciis experitur; ut jam ab impiissimo Latrone mors munus sit, non paena. Et hic, hic in quam Parricida in hoc, o Patres, Templo, in medio vestrum fuit Legatus Regni Bohemiae, nec puduit coram Aris, tot templorum eversorem loqui. Vidistis diram sacrilegi illuviem, palloremque, tum oculos igneos, truculentos, visu horribiles, quibus unumquemque vestrum ad necem sedens tacitus designabat. Eja igitur, Sigismunde, ne cessa cum hoc Sancto Concilio Patrum, in hoc rerum naufragio, ut adhuc fecisti, Ecclesiae sacrosanctae succurrere, nunquam post Constantiensis Concilii tempora Constantiense Concilium tam pulchram occasionem nactus propagandae gloriae tuae. Nec te moneant sacrilegae¹⁾ quorumdem voces, qui gloriam tuam labefactare contendunt, nec satis considerant quid majestatem tuam deceat, dum propriam libidinem expleant. Scimus plerosque machinas ad te expugnandum moliri, nonnullos in²⁾ insidiis succenturiatos esse, quo magis constantia tua opus est. Possem hic clarius loqui, sed satis est, si hoc unum moneo, ne illis aures patefacias, qui te ab hac sancta Synode alienum facere student. Nam quid faceres illi, si quis tibi ita suaderet: cave Sigismunde, ne promissi memor sis, cave ne inter fas, nefasque quidquam pensi habeas, cave ne quid Ecclesiae te debere existimes. Nimirum majestatis reum quoquo dignum supplicio judicares. Haec enim Procopii consilia, non hominis qui ullo pudore tegatur. Atqui eodem spectant eorum consilia, qui te ab hac Sancta Synodo alienum facere student? quae tibi tanto magis pertimescenda, atque eo perniciosiora, quod multis involucris id ipsum impie moliuntur. Hos tu abige, repelle, arce, non solum a conspectu tuo, sed a limine quoque tamquam perniciosissimos hostes. Jam in te unum existimare debes omnium spes esse conversas, omnium te oculos intueri. Hanc spem tua nobis pietate jampridem praestitisti, cum

¹⁾ Sacrilege.

²⁾ in: deerat.

hanc Sanctam Synodum ab initio, rebus adhuc exiguis, ingenti favore prosecutus es. Quid agitur? Dubitabimus, ut tuae gloriae te poeniteat, atque hanc Sanctam Synodum auctam jam deseras, atque aedificium hoc pulcherrimum diruas, cujus tu fundamenta jecisti? Minime quidem. Quid enim aliud hoc esset, quam contra seipsum pagare? Nam profecto dum cogito, quae ab initio perpessa fuerit haec Sancta Synodus, quantis casibus jactata, quantisque undique periculis lacescita, quod stet Ecclesia, tibi imprimis post Deum, atque huic fortissimo Viro Juliano Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali ¹⁾ attribuendum puto. Vide ergo quantum ambobus Ecclesia debeat. Tu cum primum monitus ²⁾ instare tempus Sacri Concilii celebrandi, tanquam ad consuetam jam gloriam, primus omnium affuisti, tuaque auctoritate res labantes firmasti, neque etiam dum aberas favores tuos haec Sancta Synodus usquam sibi abesse sensit. Hic vero dignissimus Cardinalis praesenti haud defuit operae quominus periculum Ecclesiae suo periculo subiret, quantoque res difficillima videbatur, tanto acrius insistendum putavit; neque fluctuantibus rebus cessit, aut minus speravit cum undique premeretur. Meminerat enim sapientissimus Vir hanc esse in rebus humanis conditionem, ut ubi boni quid caeptum fuit operis, id quanto praestantius tanto magis mortalium morbo, atque adeo caecitate, oppugnari solere. Contra mala plerumque ab ipsismet, adiuvari, in quorum calamitatem redundant. Igitur ut prudens Nauta in difficillima tempestate nunquam clavum dimisit, cumque alios semper patientia superaret, tunc etiam seipsum vincebat, ubi maximi cujuspian laboris, aut periculi species obiectabatur. Hujus itaque Viri virtute, quem omnis aetas celebrabit, nosmet ipsi nobis, atque Ecclesiae redditi, ac restituti sumus, stabilitata Ecclesiae auctoritas, aucta haec Sancta Synodus, adeo ut a minimis principiis jam pulcherrima facta sit. Sed quid ego hunc Virum natum Ecclesiae, cui semper res Romanae debebunt, pluribus praedico, cum hos praesentim omnes suae virtutis testes habeat Patres, qui utrum eum magis diligant, an admirentur, incertum est. Hi testes laborum, hi vigiliarum, hi summae integritatis, atque innocentiae, hos consortes habuit gloriosi operis. Denique illud effecit, ut qui hac amplissima dignitate haudquaquam minor apparuit, posse quoque ad majora sufficere omnium opinione videatur. Ergo quid illi pro tantis meritis debeat, videt

¹⁾ Atqui is ipse postea, relictis Basileensibus, Eugenio se adjunxit, & auctorum in Florentina Synodo pars magna fuit.

²⁾ deerat: monitus

Ecclesia, & deberi fatetur. Sed utcumque res ceciderint, ab immortali Deo immortalia praemia consequentur.

Age igitur, Sigismunde, perge tu quoque id perseveranter perficere, quod certa, & constanti ratione pulcherrime inchoasti. Habes hic, aliorum pace dixerim, sacri Collegii flores, habes lectissimos Episcoporum, habes collectos in omni genere doctrinae praestantissimos Clericorum, qui tibi erunt socii gloriosi laboris. Nec¹⁾ vero existimare debes, cum hi te orant, te ac alio quoque quam ab Ecclesia rogari, cujus preces tantum apud te²⁾ valere debent, quantum tu ipse saepe professus es, cum pro Ecclesia etiam vitam periculis obiectare, te semper paratum diceres³⁾ Religiosa tuo magnanimi Imperatoris sententia, & tuo quoque genera digna. At vide, quid te orant hi Patres, quibus certum est male omnia perpeti quam aliquid contra Ecclesiae auctoritatem pati. Rogant primo, ut cum hac Synodo auctoritatem Ecclesiae sustineas, utque Ecclesiam sacrosanctam ab impiorum scelere defendas, qui es usque temeritatis processerunt, ut jam audeant (heu sacrilegum nefas) hanc Sanctam Synodum, quae Catholicae Ecclesiae imago est, haereticam dicere; quo maledicto nihil dici potest sceleratius, aut excogitari. Legimus aliquando errasse Pontifices, Ecclesiam scimus neque magnam errasse, neque errare potuisse, alioquin religionis nostrae instituta penitus vacillarent. Liceat ergo his Sanctis Patribus, quos hic frequentes⁴⁾ cernis, liceat compluribus optimis Viris, qui in Concilio vita functi sunt, haeresi nomine carere, ne tu quoque, alique item Reges convenisse cum Haereticis videamini. Rogant deinde, ut quoad potes, cum hac Sancta Synodo miserrima Christianitatis bella componas, quae ea demum ratione facillime compones, si te nullarum partium feceris. Te igitur postremo, Sigismunde hic ante Aras in hoc loco sanctissimo deprecor, ut in hac honestissima societate, quam cum hac Sancta Synodo jampridem inisti, constanti studio perseveres, nihilque in terris, Deo excepto, sine quo Ecclesia esse non potest, venerabilius putes Ecclesia Sacrosancta. Basileae, VI. Idus Octobris.

Contarenus nyomán közli: H. I.

⁵⁾ Haec

²⁾ se

³⁾ dices

⁴⁾ frequenter.

BERZEVICZY MÁRTONRA VONATKOZÓ OKMÁNYOK A BERZEVICZY CSALÁDI LEVÉLTÁRBÓL LOMNICZON 1550—1613.

Berzeviczy Márton, Báthory István lengyel király kanczellárja, a 16-ik századnak egyik érdekes alakja, miveltségénél és állásánál fogva.

A következő gyűjtemény magában foglalja azon család szepesi ágának levéltárában, Kakas-Lomniczon, létező okmányokat, melyek tőle magától erednek vagy legalább reá vonatkoznak, — és melyek egy Berzeviczy Mártonról szóló nagyobb monografiához az adatokat szolgáltatni hivatvák.

Ezen különféle okiratokat (számszerint 26) chronologicus rendben közlöm itt az eredetiekről vett másolatokban, mely másolatokat Kemény Lajos, Kassa város levéltárnoka, szíves volt átnézni, kinek is lekötelező szívességéért e helyen köszönetet mondani kedves kötelességemnek ismerem; mindegyiknél egynehány bevezető és a tárgyat, melyet tartalmaz, röviden ismertető sort előre bocsátani czélszerűnek véltem, — a könnyebb áttekintés és megértés végett. A gyűjtemény bevezetéseül szolgáljon egynehány adat Berzeviczy Márton életírásához.

Márton atyja Berzeviczy Kristóf volt, az 1209 óta Magyarországon létező család Jakab (szepesi) ágából; az anyja Berthóthy Kata; született pedig 1538-ban, azon arany-érem tanúsága szerint, mely 1585-ből az ő nevét »aetatis 47« viseli. Ezen érem jelenleg a nemzeti Muzeum birtokában van, és Berzeviczy Albert több galvano-plascticus másolatokat készíttetett utána.

Berzeviczy Kristófnak (meghalt 1557) birtokai voltak Sárosmegyében Berzeviczén, Daróczon és több más ezekhez tartozó falukban, mint Polom, Balásvágás, Feketekuth sat. Szepességen a főbirtok (*Kakas*)-Lomniczon volt, de egyéb szomszéd falukban is, azután Krompachon a lengyel határon. Kristófnak több gyermekei közt Márton a legfiatalabb volt, neki jutott az osztályban a ház és birtok Berzeviczén, melyet

•

később rokonainak zálogba adott, mikor Lengyelországban letelepedett volt. A legidősebb György, ki katona, kapitány volt, örökölte Daróczot Sárosmegyében, és őse lett a daróczi (később 1773 bárói) ágnek, mely ág e században kihalt és most Darócz a Szmrecsányi család birtoka. A harmadik fiútestvér Bálint Lomniczot kapta és lett ősapja a szepesi (protestáns) ágnek, mely még most is fennáll.

Berzeviczy Márton korán lépett állami szolgálatba, az udvari Cancellariánál találjuk őt 1559 óta, és a következő években eszközölte ki Ferdinánd és Miksa királyoktól a családi donatiót, a czímer megújítását és újabb adományozásokat, magának és testvéreinek. Az ő berzeviczei birtokait testvérei, később azok fiai kezelték, egy ideig bérelték, míg végre zálogba adta nekik.

1577 óta Mártont, mint erdélyi kancellárt, Báthory István lengyel király mellett találjuk; 1578-ban ott Lengyelországban megnősül, magyarországi birtokait itteni rokonainak zálogba adja, keleti Poroszországban a leistenausai birtok neki adományoztatott, Stargard és Ossel várak kapitánya és *Dondangeni* báró (Curlandban) lesz. Magyar rokonaival az özsze kötötést mindig fentartja. Szép magyarsággal irt levelei közül egynehány felmaradt. 1596-ban meghalván, özvegye két fiával hátramaradt; az özvegy később újra férjhez ment. A Márton fiai közül csak az egyik, János alapított családot és az atyai birtokon Leistenauban meghalt 1645-ben; egyetlen gyermeke Mária Anna 1646-ban őt követte, és így a Berzeviczy család lengyel ága ott kihalt; a birtokot az özvegy eladta.

Ezek után közöljük az okmányokat.

I.

Berzeviczy Kristóf végrendelete 1550-ből.

Ennek eredetije nagy iv alaku papiron sápadt tentával, de még most is eléggé olvashatólag van írva; sem a végrendelkező sem a tanúk nincsenek aláírva, csak a pecsétjeik vannak az okmány utolsó sorai alatt. Az okmány valószínűleg Berzeviczén lett kiállítva, miután az ottani plébános és a sárosi alispán és szolgabíró vannak végrehajtóknak kinevezve.

In Nomine Domini divini Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo, feria quarta proxima ante Conversionem Pauli.

Ego Christophorus haeres (?) de (?) Berzevicze licet corpore debili, sanus tamen mente animo bene deliberato hujusmodi feci testamentum: Quod si mortuus fuero, extunc Deo meo animam meam commendo et corporem terrae. Testamentarios autem

constituo Egregium Ladislaum Horvath Vice Comitem Comitatus Saros, Egreg. Colomanum Judicem Nobilium incliti Comitatus, Egregium Sigismundum Cappi, E. Georgium de Berthoth, E. Fridericum de Berzevicze, Nicolaum Bornemisza et Sebastianum parochum nostrum in Berzevicze.

In quorum prima lego Curiam Nobilitarem in Berzevicze filio meo juniore Martino, quam Curiam Georgius filius meus interrim regere et observare debeat usque ad annos perfectionis ipsius.

Item ex quo secundum consuetudinem Regni Valentinus filius meus illam Curiam Nobilitarem in Lomnicza elegit in Comitatu Scepusiense, ipsam teneat, et Georgio filio meo Curiam in Darocz lego, quam tamen Curiam ceteri fratres in Edificio juvare obligantur.

Item de filia nostra juniore Zophia omnes fratres curam habeant, ut ipsam honeste conservent et quidem de vestibus etiam usque ad aetatem maturam et ipsam honeste nuptui tradant. Cui etiam filiae meae Zophiae lego unum p argenteum, quinque coclearia argentea integra et duo fracta, tres annullos aureos et duos aurios quilibet valens duos aureos.

Thesaurorum depositum nullum habeo in auro et argento neque pecuniae.

Quantum est de bonis mobilibus et immobilibus praesertim, quae ego in vita mea aquisivi, tum in Comitatu Saros quam etiam in Comitatu Scepusiensi pro mea pecunia, illa omnia tribus filiis meis lego videlicet Valentino, Georgio et Martino, et praesertim qui erant quondam Leonardi Berzeviczey. Item Committo filiis meis dare quietanciam Egregio Georgio de Berthoth et fratribus suis de debito et de fernalibus(?) ceteris, quia ipsi satis fecerunt decentibus.(?)

Item Committo filio meo Valentino, ut ipse provideat et curam habeat de pecoribus et ovibus, ne distrahantur, usque ad adventum filii mei Georgii, ut tandem ipsi duntaxat filii inter se dimiscere

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

Hat kis pecsét, az első a Berzeviczy czímerrel.

Egykorú feljegyzés mindjárt alatta: A Berzeviczy Christoff testamentoma.

(*Levéltári feljegyzés kívülről:* 1550. január. nro. 30. fasc. 3.)

II.

Második végrendeleti intézkedése Berzeviczy Kristófnak, melyet 1557 deczemberben szóbelileg tett, röviddel halála előtt, 2 tanu előtt, kik azt a szepesi káptalannál hitelesítették, — mely fiókvégrendelet kiegészítését képezi az I. alatt közölt eredeti fővégrendeletnek.

Nos Capitulum Ecclesiae Scepusiensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Egregii Marcus et Stephanus Berzeviczy de Berzevicze et Gaspar *Lomborg* de eadem personaliter nostram venientes in praesentiam fassi sunt: Quod in profesto Annunciationis beatae Mariae virginis proxime praeterito Egregius quondam Christophorus Berzeviczy quamvis aeger corpore animo tum satis valido ac bene praedeliberato, coram ipsis tamquam suis testamentariis ad id specialiter rogatis, talem de bonis suis mobilibus et immobilibus fecisset testamentariam dispositionem: Imprimis animam suam Deo commendasset et corpus terrae. Deinde filiae suae Sophiae virgini in moneta communi sive currente legasset triginta duos florenos et duos aureos annulos. Item duo cochlearia argentea, item quatuor vaccas cum totidem suis vitulis. Item viginti quinque oves mulgibiles. Portiones vero possessionarias, quae quondam Egregii Leonardi Berzeviczy fuissent et ipsi Christophoro donatae, in possessionibus Berzevicze, Darocz, Polon, Stelbach in Comitatu Saros habitas, legasset suis filiis Valentino, Georgio et Martino, ad easque portiones filiae nullum Jus habere debent. Quia vero Martinus ex praedictis tribus fratribus minimus natu nunc in servitiis esset constitutus, fratres natu maiores videlicet Valentinus et Georgius deberent usque ad redditum ipsius Martini, tertiam partem de censibus et aliis omnis generis proventibus pecuniariis fideliter colligere et conservare et manibus dicti Martini postquam domum reversus fuerit fideliter assignare. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Capitulo Scepusiensi, feria quarta post festum Luciae virginis, Anno D. Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo Septimo.

(L. S.)

Originale erga Relationem dictorum Testium coram Capitulo Scepusiensi solennitatum.

(*Levéltári feljegyzés*: 1557. decz. nro. 34. fasc. 3.)

III.

Az 1559-ben Augsburgban I. Ferdinánd király által kiadott czímerlevél kivonata.

Ezen oklevél, mely különben már Wagner »Analecta Scepusi« czimű művében egész terjedelemben megjelent, megerősíti a Berzeviczy család régi nemességét és adja a régi megújított czímer leírását és a czímert magát művészi kivitelben színekkel festve. Mi ezen helyen a diplomának csak azon részeit adjuk, melyek Berzeviczy Mártonra és annak idősebb testvérére

Györgyre vonatkoznak, kiről az okmány mondja, hogy 1559-ben már 20 évig háboruban Báthory sat. alatt szolgált. tehát sokkal idősebb lehetett, mint Márton — legalább is 18 évvel. Mártonról pedig az okirat úgy szól, hogy Nádasdy T. nádor mellett titkári hivatalt viselt és az udvart utáiban követve, a közügynök szolgált. Valószínűleg Augsburgban is volt a király kíséretében, hol ezen czímerlevél az ő kérése és közbenjárása folytán ki lett adva. Ugyanilyen czímerlevél valamiben eltérő szavakkal 1560-ból a berzeviczei levéltárban is van.

Nos Ferdinandus, Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex etc. vobis Fidelibus nostris, Nobilibus Valentino, Georgio et Martino, filiis quondam Christophori, Filii olim Nicolai de Berzevicze, item Marco, filio condam Thomae, Filii olim Joannis de eadem Berzevicze, nec non Stephano, Martino, et Henrico, Filiis quondam Friderici, Filii olim praefati Joannis de praescripta Berzevicze, Fratribus condisionalibus salutem, et favoris erga vos nostri perpetuum incrementum. Ea virtutis dos est, ut senescere, aut intermori nequeat, quin etiam pro praeclara hominum facinora, quae ab hac veluti radice, seu stirpe oriuntur, decus obtinent sempiternum, atque immortale, ac tametsi interdum temporum iniuria, et fortunae iniquitate, quae in rebus humanis plurimum dominatur, virtus premitur, tamen paulo post emergunt, atque enitescunt, lumenque suum uberiori velut lampade effundunt, pristinumque sibi splendorem ex intervallo vindicant. Quod in vetustis Familiis apparet, quae, cum virtute olim claritatem insignem et gloriam essent adeptae, deinde adversis casibus actae, atque impulsae succubuerunt, diuque obscurae delituerunt, tamen tandem, veluti e tenebris eluctatae pristinam in lucem se adseruerunt, id quod licet interdum accidit etiam depravatione quadam Seminarii, unde permulti degeneres claris Parentibus, avisque, et proavis succedunt, tamen, nescio quomodo permanent quidam ceu igniculi, qui post multas aetates se demum exerunt in minoribus, et pristinae virtutis sepultum multis retroactis saeculis quasi jubar accedunt.

Te enim vero Georgius accepimus ab ineunte aetate militiam secutum, sub ductu fidelis nostri spectabilis ac magnifici Comitis Andreae Bathor, Judicis curiae nostrae viginti continuis annis, praeclara militaris fortitudinis specimina edidisse, ac tandem Capitaneatu copiarum eiusdem cum laude functum esse, Reliquos quoque in eodem genere probe, et non sine laude Versatos. Te vero Martine, Filii praenominati Christophori de Berzevicze, optimas literas, et disciplinas amplexum, in iis ad hanc

aetatem tuam juvenilem praeclaros progressus fecisse, unde te olim tam Coronae nostrae Regni Hungariae, quam Reipublicae usui esse posse non diffidimus, prouti eius rei eximium apud praedictum Spectabilem et Magnificum Comitem Thomam de Nádasd, Regni nostri Hungariae praedicti Palatinum, Secretarii sustinendo officium, jam pridem edidisti specimen, atque nunc etiam, cum per varias nostras, et S. R. I. Regiones, et Provincias nos sequendo, Patriae tuae praedictae nobisque similiter rerum, ac negotiorum Regni dicti publicorum, tuae fidei ac industriae concreditorum expeditionibus acceptiora reddere non cessaveris ministeria, prouti non cessas etiam de praesenti. . . .

Datum per manus Rendissimi in Christo Patris Domini Nicolai Olahi Archiepiscopi Strigoniensis, Locique ejusdem Perpetui, ac Comitatus Honthensis Comitis, Legati nati, Primatis Hungariae, summi et Secretarii Cancell. ac Consiliar., nec non Compatriis nostri fidelis, sincere nobis dilecti, in Civitate nostra et S. Romani Imperii Augusta Vindelicorum, die penultima Mensis Maji, Anno Domini MD.LIX., Regnorum Nostrorum Romani XXIX., aliorum XXXIII., Electionis autem nostrae Imper. II. Venerabilibus in Christo Patribus eodem Nicolao Olaho Archiepiscopo Strigonien., Collocensi sede vacante, Antonio Verantio electo Agriensi, Mathia Brumano electo Zagrabiensi, Paulo Bornemissa Transilvanien., Francisco Forgacs de Gyimes Varadiensi, Georgio Draskovicz Quinque Ecclesien., Paulo de Gregoriancz Jaurinensi, Andrea de Keves Vesprimiensi, Chanadien. Sede vacante, Blasio de Varadino Petri Vacien., praefato Paulo Bornemisza Gubernatore Nitrien., Joanne ab Ujlak Tinn. electis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Item Spectabilibus ac Magnificis Comite Thoma de Nádasd, Regni nostri Hungariae Palatino Judice Com. nostrorum ac in Hungaria Locumtenente nostro, nec non Terrae Fogarass, et Comitatus Castriferrei Comite Perpetuo, Andrea de Bathor Judice Curiae nostrae, Petro Erdódi de Monyorokerek Comite Montis Claudii, ac Regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae Bano, Comite Nicolao de Zrinio Tavernicorum, Francisco Tahi Agasonum, Joanne Desseoffy Curiae nostrae, Petro Macedoniai Cubic., Stephano Banffi de Also Lindva Dapif., Ladislao Banffi de eadem Janit., Christophoro de Batthyán Pinc. nostrorum Regalium Magistris, Comite Ecchio a Salmis et Neuburgh Comite Posen., aliisque quamplurimis Regni nostri Hungariae Comitatus tenentibus, et honores.

Ferdinandus manup.

Nicolaus Olahus Arch. Strig. manup,
Franciscus Forgacs Ep. Varad. manup.

IV.

Királyi adománylevél 1561-ből.

Ezen ugynevezett nova donatio Ferdinand király által Bécsben 1561-ben Berzeviczy Kristóf 3 fia részére, alkalmasint az akkor az udvarnál alkalmazásban lévő Márton kérelmére, lett kiállítva, ezen három Berzeviczy testvért a sárosi és szepességi birtokaikban megerősíti és a királyi jogot ezekben nekik adományozza. Említették benne, hogy a régi oklevelek az idő folytán elveszvéen, az adományozás a kellő formában ismételve kiadatik és ekkép kiegészítését képezi az előbbi szám alatt közzétett címerlevélnek, úgy hogy ezen két okmány az egész családra, nevezetesen pedig a család ezen ágára (a Jakab ág) az alaptevő ősi nemesi bizonyíték.

Nos Ferdinandus divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, memorie commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis: Quod nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium nostrorum Egregiorum Valentini, Georgii et Martini Berzeviczey, quae iidem sacrae primum Regni nostri Hungariae coronae et deinde majestati nostrae pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuisse et impendisse, ac imposterumque exhibere et impendere uelle dicuntur, Totales Portiones possessionarias in possessionibus Berzevicze et Darocz, una cum Curiis Nobilitaribus in iisdem habitis ac Hambork, Polom et Stelbach vocatis habitas, nec non praedia seu possessiones desertas Kwakov, Slemow et Zawadka vocatas in de Saros, item portiones possessionarias in possessionibus Kakas Lunnicza cum Curia nobilitari ibidem habita, ac Hamdorff, Farkasfalva, Byrbronn, Krompach, Hundertmach et Waldorff vocatis existentes atque praedium Pusztá Waldorff alias Erdewfalwa nominatum, omnino in Scepusiensi Comitatus existentibus habitas, in quorum omnium bonorum quieto et pacifico dominio iidem majores et progenitores suos ab antiquo perstitisse et se modoque persistere, literasque et literalia instrumenta superiorum sufficientia habuisse, sed ea casu quodam malo deperdita esse asserunt, Totum item et omne jus nostrum regium, si quod in praefatis universis portionibus Curiisque nobilitar. et praediis in praenominatis possessionibus sitis etiam aliter qualitercumque habere-mus, aut eadem et eadem nostram ex quibuscumque causis, viis, modis et rationibus concernerent majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, Vineis vinearumque pro-

montoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decurribus, molendinis et eorumdem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, ad easdem et eadem de jure ac ab antiquo spectantibus, praemissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus. memoratis Valentino, Georgio et Martino Berzeviczey, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis novae nostrae donationis titulo dedimus, donauimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus, jure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum, salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum, quas nos in formam privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae, Datum Viennae nona Septembris, Anno Dom. Millesimo quingentesimo sexagesimo primo.

Ferdinandus m. p.

(L. S.)

Nicolaus Olah,
Strigoniensis AE.
Joan. Listhius.

Az okmány hártján van kiállítva, a király sajátkezű aláírásával és a nagy királyi pecséttel ellátva. Oláh Miklós esztergomi érsek kanczellár és Listhius kanczellári hivatalnok volt.

(*Levéltári feljegyzés*: 1561. die 9-a Septembris, nro. 8. fasc. 5. Nova Donatio Ferdinandi Regis cum annexo Jure Regio. — Originale.)

V.

Berzeviczy Márton levele Prágából 1561. testvér bátyjához Györgyhez.

Berzeviczy Márton akkor az udvarnál Prágában volt alkalmazva az udvari Cancelláriánál, onnan Németországba készült, szinte az udvar kíséretében; György testvér bátyjának ír, ki akkor már hazajött volt a katonaságtól, Berzeviczén úgy látszik a Márton házában lakik. kinek vagyoni dolgait kezeli.

Egregio Domino Georgio de Berzeviczy, Domino fratri suo carissimo Ad manus proprias in Berzevicze.

Szolgálatomnak, köszönetemnek utánna akartam volna, ha Kegyelmed iratott volna én nekem az levél dolga felől, kit Horváth János uram emberitől küldtettem meg Péchy Gáspár uramnak, minthogy bizott emberünk, ha megadta vagy nem Gáspár uramnak. Kértem Gáspár uramat levelem által, hogy ő maga magyarázná Kegyelmednek, mivel nem akarom, hogy más ember keze által jönné Kegyelmedhez a levél. Azért kérem most is Kegyelmedet, hogy Kgd mentül hamarább lehet igtattassa be magát az jószágba, úgy irtam, hogy az atyafiak vérárulójá, az minek erőlködnek, nem tehetnek benünket; osztán

az summa pénz felől, kit Balezsár uramnak le kellett volt tennie Kgdnek, mint vagyon Kgd benne, akarnám tudnom, de hiszem az Istent, hogy Kgd az Kgd beszédének és fogadásának eleget tött és megadta az pénzt Balezsár uramnak. Csodálkoznám, ha sokat nem teheti szerit, hogy Ormány uram nem adott volna, kinek én mostan is szolgáltam, levelet ingyen szerzettem meg, annyi mint tizenhat forint. Továbbá azt is értettem, hogy az atyafiak osztoznak. Meg akarnám hallani, hogy jó atyafiságképen alkudtanak volna meg. Meghigyje Kgd, hogy én nekem nagy gondom vagyon erre, hogy atyámfiak felől jó hire hallhassak. Márkus uramnak az osztály levelét Bertoti Tamás uramtól megküldtettem. Az puskát is megküldtettem volt Kgdnek. Irjon Kgd az én dolgom felől, kit Kgd jól tud, most akarnám, ha jól forgolódnék Kgd, kiben nincs kétségem, hogy Kgd nem volna érette. Gáspár urammal jó volna szólnatok felőle, mert ő tudja dolgomat. László uramat Görgeyt az én öcsémet, kitől Horváth János uramnak sógorunknak is levelet küldöttem, hogy az én kötleveletem, kibe kötöttem vala Cáptalanba magamat emberségemre, jószágomra, hogy az ő levelét megküldöm jó móddal írva, Kgd kezibe adnája meg, jól tartsa házuknál, én is megszolgálom Kgmednek. Minthogy az levelet megküldöttem Horváth János uramnak, illik, hogy ő is megadja leveletem és azt akarnám, hogy ismét bevallaná János uram Cáptalanba, hogy én az én fogadásomnak az levél megküldésébe eleget töttem. Nem akarnám, hogy megmarad, kitől valami bántásom volna. Kérem Kegyelmedet mint bizodalmas bátyám uramat, hogy én nekem öcsémtől, ha nem többet, husz tallért küldjön költségül, hogy ha elindulunk innét az Imperiumba, lenne honnan megtizethessem adósimmak, vagyok két annyival adós; vélem, hogy még esztendeig Bécsbe nem megyünk, költséget kénytelen kell mívelnem, mert ennélkül udvarnál lenni nem jó, de tudja Kgd micsoda az udvar, nem kell sokat felőle irnom. Az atyám uram nénje felől, ha jó egészségben vagyon, irjatok és az több atyafiak felől. Gyűlésünk Pozsonyba ez esztendőben, mivelhogy Nádorispán uram meghalt, nem léssen. Asszonyomnak szolgálatomat ajánlja Kgd. Az kínált levélnek az mását küldje fel Kgd, Pál uram talán eddig elkészítette. Prokátor levelet is küldök, kit Vennyei mester előtt utamban vallottam én nevembe, ha valahogy addig kezd lenni törvény mig megjövünk, kit nem hiszek, hogy legyen. Isten tartsa meg Kegyelmedet.

Prágában, költ XVI. Junii MDLXI.

Berzeviczy Márton, s. k.

Az Kegyelmed atyafia és szolgálja.

(Levéltári feljegyzés: nro. 1. fasc. 7. 1561. junius.)

VI.

Ferdinánd király mandátuma 1562.

Ezen szinte Prágában kiállított, Forgách Ferencz nagyváradi püspök mint királyi alkanczellár által ellenjegyzett rendelettel Horváth Jánosnak meghagyatik bizonyos birtokrészeket Berzeviczy Mártonnak és testvéreinek kiadni. Márton ezen okmányban Notarius Majoris nostrae Cancellariae Juratus neveztetik.

Ferdinandus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc Rex, Infans Hispaniae, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. fideli nostro Egregio Joanni Horvath Seniori de Lomnicza Salutem et Gratiam. Ante breve tempus fideli nostro Egregio Martino Berzeviczey Notario Majoris nostrae Cancellariae Hungaricae Iurato fratribusque suis, pro sua fideli in Scriptionibus in Aula nostra a pueris navata opera, avitica Bona per superiores tumultus et confusiones rerum in nostro Regno Hungariae ad nos devoluta et postea tibi per nos pro certa summa pecuniae inscripta, cum Jure nostro Regio contulimus. Committimus itaque fidelitati tuae firmissime, ut facta inter nos de summa illa concordia sine ulla difficultate eis, bona per nos eisdem collata remittere debeas. Et quia tu illa bona a multis jam annis possedisti, ex quibus se non mediocrem fructum cepisse non dubitamus, Iustumque esse arbitramur, ut tu quoque de illa summa, in qua tibi sunt oppignorata, dimidiam partem remittas. Facturus hac in re voluntati nostrae officium gratissimum. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datae in Arce nostra Regia Pragensi vigesimo die Mensis Martii, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo.

Ferdinandus mp. (L. S.)

Franciscus Forgach mp.
E. Varadiensis.

Egykoru feljegyzés kívül: Ferdinánd király parancsolatja, hogy Horváth János visszaadja Berzeviczy Mártonnak az Jószágot. Mandatum Ferdinandi regis — Originale.

(*Levéltári feljegyzés:* 1562. 20. Martii nro. 45. fasc. 3.)

VII.

Horváth János nyugtája a szepesi káptalan előtt 1562.

Az előbbi meghagyás folytán, az akkori időkben divott eljáráshoz képest, nagyon hamar, már 2 hónap múlva, az inscribált összeg 1500 frt lefizettétvén, a káptalan kiadta a hivatalos nyugtát, melyben kiemeltetik, hogy a kérdéses birtok Márton »kiváló hű

szolgálatai«-ért adományoztatott, mely adományozás egyszersmind jele annak, hogy Berzeviczy Márton nagy kegyben állott az udvarnál.

Nos Capitulum Ecclesiae Scepusiensis memoriae commendamus per praesentes: Quod Egregius Johannes Horváth senior de Lompnycza coram nobis personaliter constitutus sponte et libere confessus est nobis et retulit in hunc modum: Quomodo quasdam portiones possessionarias in possessionibus Berzevicze, Darocz, Polom, Stelbach, Feketekuth alias Schwarzbrown et Lagno, Portionesque duorum Praediorum Slemow et Zawatka vocatorum omnino in Comitatu de Saros existentib. habitas, ab antiquo ad praefatam Berzevicze pertinentes, superioribus tumultibus temporum injuria a familia illa abalienatas, et sic ad Sacram Imperatoriam Regiamque Majestatem, Dominum Nostrum Clementissimum devolutas, a sua Majestate Egregio Joanni Horwath praefato pro mille et quingentis flnis Hungaricalibus inscriptas, jamque Egregiis Martino, Valentino et Georgio de praefata Berzevicze, filiis Egregii quondam Christophori de eadem Berzevicze, pro Martini fidelibus servitiis collatas totam illam Summam Mille quingentorum flor. Hungaricalium, in qua bona jamfata eidem Joanni inscripta fuere, ab eisdem Martino, Valentino et Georgio Berzeviczey integre et sine ullo defectu levasset, bonaque praefata eisdem remisisset et manus suas ex eisdem excepisset. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Sabbato inter octavas Ascensionis Domini nostri Jesu Christi, Anno ejusdem Millesimo Quingentesimo sexagesimo Secundo. (L. S.)

(Papiron, veres pecséttel.)

Kivülről egykorú feljegyzés: Donatio bonorum Joh. Horwat, quae bona Sua Majestas Martino Berzeviczy contulit deposita Pecunia, 1562.

Quietantia Joannis Horvath Seniori de Lumnicza super 1500 flor. -- Originale.

(*Levéltári feljegyzés:* 1562. Maj. nro 46. fasc. 3.)

VIII.

Berzeviczy Márton kinevezése familiarisnak Miksa király által 1563-ban, ki akkor már az attya életében magyar királlyá volt koronázva.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Rex Romanorum semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae etc., Marchio Moraviae etc., Dux Luxemburgiae ac superioris et inferioris Silesiae, Würtembergae et Tekae, Princeps Sueciae, Comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis,

Ferretis, Kyburgi et Goritiae, Landtgravius Alsatie, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, ac superioris et Inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Sclavonicae, Portus Naonis et Salinarum etc. Docto fideli nostro dilecto Martino Berzeviczey familiari nostro, gratiam nostram Regiam et omne bonum. Sincerae fidei tuae integritas et obsequendi studium, quibus nos et Serenissimam Domum nostram Austriacam prosequeris, omnino nos permovent, ut nostrae in te benignitatis dignum aliquod extare testimonium cupiamus. Quapropter te eundem Martinum in *nostrum familiarem continuum et domesticum* scienter et deliberato assumpsimus et recepimus, prout assumus et recipimus per praesentes, aliorum nostrorum familiarium Continuatorum et domesticorum cetui et consortio clementer te ascribentes et inserentes, ita quod de caetero omnibus et singulis honoribus, praerogativis, emolumentis et utilitatibus uti, frui et gaudere possis et valeas, quibus caeteri eiusmodi familiares nostri Continui et domestici utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent quomodolibet Consuetudine vel de Jure — — Mandantes idecirco universis et singulis subditis et officialibus nostris, cujuscunque gradus, status aut conditionis fuerint, Ut te praefatum Martinum pro familiari nostro Continuo et domestico habeant et agnoscant et quandocunque evenerit honorifice tractent, praefatisque praerogativis et praeceminentiis uti et frui et gaudere permittant, et ab aliis permitti curent, siquidem gratiam nostram charam habent, facturi in eo nostram expressam voluntatem. Cujus rei testimonio has litteras impresso sigillo nostro, Regio manu insuper nostra propria sub finem subscripsimus. Datum Olmutii die Vigesima quarta Novembris, Anno Millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Regnorum Nostrorum Romani et Hungarici primo, Bohemici vero decimoquinto.

Maximilianus, mp.

H. Schvanbach.

(Pecsétje veres viaszban.)

Kívülről: Ad mandatum S-ae Ro. Regiae Majtis proprium.

Egykorú feljegyzés kívül: Berzeviczy Mártonnak adta ezt az levelet, miképen bevette Udvarába.

(*Levéltári feljegyzés:* nro 16. fasc. 5. 24. nro. 1563.)

IX.

Mandátuma Ferdinánd királynak 1562-ből:

A szepesi káptalanhoz egy bizonyos Sárosi birtok határainak reambulatiója iránt, Berzeviczy Márton és többi családtagok érdekében. Ezen okmány kelt Egbellben, egy királyi kastélyban Sasvár mellett Nyitramegyében, mely most is még királyi családi birtok, s a holicsei uradalomhoz tartozik.

Ferdinandus divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Hungariae et Bohemiae etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae etc. fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Scepusiensis Salutem et gratiam. Exponitur Majestati Nostrae In Personis fidelium nostrorum Egregiorum et Nobilium Georgii, Martini, Valentini, Stephani et alterius Martini, Henrici et Marci de Berzevicze, quod Praedium ipsorum exponentium Kwako appellatum, In Comitatu de Saros adjacens, penes praedictam scilicet possessionem Berzevicze in dicto Comitatu de Saros habitam existens, Nova Metarum reambulatione signorumque metalium erectione circumquaque plurimum Indigere, ad quas peragendas nostri et vestri homines Necessario Transmitti debere videbantur; pro eo fidelitati vestrae harum serie firmiter praecipientes Comittimus et Mandamus, quatenus acceptis Praesentibus vestrum mittatis hominem pro testimonio Vestro fide dignum, quo praesente Melchior Kellemesi de eadem Kellemes vel Petrus de Bozynka, sive Ladislaus Porus de Dobza Aliis absentibus homo noster Regius per nos ad id specialiter Transmissus ad faciem praedicti Praedii Kwako, Vicinis et Commetaneis ejusdem universis inibi legitime Convocatis et Praesentibus accedentes, Metas et Terminos ejusdem Praedii Kwako circumquaque Reambulat novas juxta veteres in locis necessariis ubique erigendo, Reambulatasque ac ab aliorum Juribus distinctas et Separatas relinquat ad praenotatum Praedium dictorum exponentium et Consequenter eisdem exponentibus omni eo Jure, quo ad eosdem pertinere dinoscetur, perpetuo possidendum, Si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem contra Annotatos exponentes ad decimum quintum diem diei hujusmodi contradictionis in Curiam nostram Regiam nostram scilicet personalem In Praesentiam Rationem Contradictionis eorum Reddituros efficacem. Et post haec hujusmodi Metalis Reambulationis Signorumque Metalium erectionis seriem, Simul cum Contradictorum ac Evocatorum, Si qui fuerint, vicinorumque ac Commetaneorum, qui praemissae Reambulationis Intererunt, Nominibus Terminum ad praedictum dicto personali praesentiae nostrae fideliter rescribatis. Secus non facturi. Datum in Possessione Egbello feria secunda proxima Ante festum Nativitatis Beatae Virginis Mariae, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo.

Lecta.

(L. S.)

Egykoru feljegyzes kívülről: Quakorol való levél Mandátum, melyből kitetszik, hogy mind az három ág condivisionalis nro. 34. 1562.

(*Levéltári feljegyzés*: nro. 47. fasc. 3. 1562. september.)

X.

Ferdinánd király adománylevele 1562-ből Berzeviczy Mártonnak és társainak több Bihar- és Zarándmegyei birtok felől.

Ezen donatio Majna melletti Frankfurtban kelt, hol a király Miksa fiának római királylyá való koronáztatása végett tartózkodott, és Forgách váradi püspök alkanczellár által van ellenjegyezve, ki az udvart útjaiban kísérni szokta. (Vesd össze a VI. okmány bevezetését és Forgách Életrajzát a Századok 1896 juniusi füzetében.) Forgách püspök különben Berzeviczy Mártonnal szoros jó viszonyban állott már akkor és később is.

Nos Ferdinandus divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Infans Hispaniae, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod nos attentis et consideratis fidelitate fideliumque servitiorum gratuitis meritis fidelium nostrorum Magnifici Simonis Forgach de Gyimes Capitanei, ac Egregiorum *Martini de Berzevicze*, filii quondam Christophori de eadem Berzevicze, Georgii Chemiczky et Jacobi de Wyzkeleth *apud majorem Cancellariam nostram Hungaricam Secretariorum* nostrorum, quae ipsi Sacrae primum Regni nostri Hungariae Coronae ac deinde Majestati nostrae pro locorum et temporum varietate summa cum diligentia et fidelitatis constantia exhibuerunt et impenderunt, Cum etiam habentes rationem imprimis Serenissimi Principis Domini Maximiliani secundi Romanorum ac Bohemiae Regis etc. filii nostri carissimi, deinde fidelis nostri dilecti Spectabilis et Magnifici quondam Thomae de Nádasd Palatini et Locumtenentis nostri in praefato Regno nostro Hungariae etc. Donational. literar., quibus mediantibus eisdem bona juraque possessionaria familiae Czybak per mortem et defectum seminis collata fuisse dinoscebatur, Totalia et quaecunque oppida ac quascunque villas, possessiones, praedia, portiones, domosque et Curias Nobilitares quocumque nomine vocatas, Item Universa et quaelibet bona et iura possessionaria quovis nominis vocabulo vocitata, tam in Byhariensi et Zarand, quam aliis dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum Comitatibus existentes et sita, quae alias Ladislai, Andreae, Petri, Georgii et puellae Annae Czybak de Palotha praefuisse, sed ex eo, quod iidem ex hoc seculo sine haeredum solatio decessisse dinoscuntur, per mortem et defectum seminis eorundem ad Sacram primum dicti Regni nostri Hungariae Coronam, consequenterque collationem nostram Regiam, juxta antiquam et approbatam ejusdem Regni consuetudinem et legem rite et legitime devolutae esse per-

hibentur et redacta, Totum item et omne Jus nostrum Regium, si quod in totalibus et quibuscunque oppidis, villis, possessionibus, praediis, portionibus, donibusque et Curiis Nobilitaribus, ac aliis etiam Universis et quibuslibet bonis ac Juribus possessionariis, quocunque nomine vocitatis, tam in dicto Bihariensi et Zarand, quam aliis praedicti Regni Hungariae et partium ei subjectarum Comitatibus existentibus et habitis etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem et eadem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus ad easdem et eadem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praemissis sic ut praefertur stantib. et se habentib., memoratis Simoni Forgach de Gyimes, Martino de Berzevicze, Georgio Chemiczky et Jacobo de Wyzkeleth ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis, dedimus, donavimus et contulimus, Imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabili tenendum, possidendum pariter et habendum Salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum, quas nos in absentia majoris Secreti sigilli nostri, annulari, quo prout Rex Hungariae utimur, communiri fecimus et dum Majestati nostrae in specie fuerint reportatae, in formam privilegii nostri redigi faciemus. Datae in Civitate nostra Imperiali Francofurto ad Moenum vigesima septima die Mensis Novembris, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Secundo, Regnorum nostrorum Romani tricesimo secundo aliorumque vero tricesimo.

Ferdinandus m. p.

Franciscus Forgach m. p. E. Varadien.

(L. S.)

(Papíron. Kis királyi pecsét.)

Kívülről egykoru feljegyzés: fol. LII. A. MDLXII. Donatio Czybak András, Péter, László, György Byhariensis et Zaránd Ottibus Berzeviczy Márton.

(*Levéltári feljegyzés:* 1562. 27. nov. nro 49. fasc. 3.)

XI.

Hiteles transactio a Berzeviczy család tagjai közt 1563.

Ezen okmánynak csak a levéltári Elenchus tartalmát közlöm, az egész roppant terjedelmű lévén, és Berzeviczy Mártonra

csak annyiban fontossággal bírván, hogy benne Notarius Juratus Majoris Cancellariae neveztetik.

1563. Sabbato proximo post festum Circumcisionis Domini

Transactio coram Capitulo Scepusiensi celebrata inter EE. Valentinum et Georgium pro se et absente fratre suo carnali *Martino Jurato Notario Majoris Cancellariae*, filio scilicet E. Christophori de Berzevicze ab una, et EE. Marcum olim Thomae, item Stephanum, Martinum et Henricum condam Friderici de Berzevicze filios parte ab altera, qua mediante propter consequendum quietiorem statum praedicti Marcus, Stephanus, Martinus et Henricus partem unam Portionum E. olim Leonhardi de Berzevicze in Possessionibus Berzevicze, Darocz, Polom et Stelbach, nec non Praedio Zawadtka in Ottu de Sarosexistentium memoratis Valentino, Georgio et Martino eorumque haeredibus et posteritatibus universis; e converso vero dicti Valentinus et Georgius cum fratris Martini Oneris assumptione tres portiones ipsorum, unam Dujonecz Resz vocatam, alteram olim Leonhardi de Berzevicze haereditariam, tertiam vero suam propriam in Praedio Slemow habitas, nec non Terras suas Curiales in Terreno Possessionis Berzevicze a meridionali parte fluvii Thauro sitas (absque tamen residuarum Terrarum cum praedicta Curia excindendarum et inter partes in modum aliarum Portionum sequestrandarum aequali partitione) dictis Marco, Stephano, Martino et Henrico de Berzevicze eorumque haeredibus et posteritatibus universis cum Clausula: nullum Jus perennaliter cedunt; porro declaratur, quod ex Portionibus in Berzevicze, Hamborgh, Darocz, Polom, Stelbach, Feketekuth et Lagno, item in Praediis Slemow et Zawathka, quas Valentinus, Georgius et Martinus titulo novae Donationis impetrarunt et a Joanne Horwath de Lomnicza, tum Praeposito Scepusiensi pro 1500 flos reluerunt, annotati Marcus, Stephanus, Martinus et Henricus aequaliter participant, erga tamen proportionatae summae repersolutionem; deinde praefati Marcus, Stephanus, Martinus et Henricus contradictionem contra Statutionem in Portionibus Leonhardi Berzeviczey interpositam revocant; praesentem Transactionem etiam, si in illam Martinus absens consentire nollet, pro ratis tamen reliquorum valituram declarant; in fine adjicitur vinculum et 1000 flos et Portionum non observantis partis aestimatione consistens.

Originale cum Sigillo sed adeo laurum, ut per Regestran-tem nonnisi cum Adjutorio Transsumti ex Capitulo Scepusiensi expedito legi potuerit.

(*Levéltári feljegyzés*: 1563. Sabbatho proximo post festum Circumcisionis Domini nro 50. fasc 3.)

XII.

Berzeviczy Márton felhatalmazása Paduából 1570-ben.

Ezen a Paduai apát és Szt. Justinai klastrom Conventje által hitelesített felhatalmazást Berzeviczy Márton 1570-ben Paduában állította ki, és magyarországi ügyeire az akkori szokás szerint több meghatalmazottat nevez ki, számszerint 25-öt. Egy hasonló felhatalmazást pár évvel később szinte Paduában állíttatott ki Stansits Horváth Gergely és Weber által az e című monografiában közzététetett (133. oldalon). Feltűnő, hogy Berzeviczy Márton, ki akkor már 38 éves volt, és magas hivatalokat viselt volt, juris studiosusnak neveztetik, de az csak úgy magyarázható, hogy Berzeviczy akkor külföldön utazván, a páduai egyetemet is egy ideig frequentálta, talán Forgách Ferencz volt nagyváradi püspöknél. régi pártfogójánál időzött, ki akkor Paduában élt, hol 1576-ban meg is halt.

A felhatalmazás, melynek eredetijén a monostornak szép kivitelű pecsétje latin körirattal még teljes épségében megvan, következőkép hangzik:

Nos Julianus Placentinus Abbas et Conventus Monasterii Divae Justinæ Pataviæ etc. memoriae commendamus per præsentēs, quod Egregius Dominus Martinus Berzeviczey, quondam Egr. Dom. Christophori de eadem Berzevicze filius, in hoc Gymnasio Patavino Juris studiosus, de cujus persona, nomine et cognomine fidem fecerunt Spectabilis Juris Doctor Dominus Caesar Francus, quondam Dom. Mari, habitator Paduæ in Contrata Cunicellaria et Egregius Vir Dominus Anthonius Hillanus, quondam dom. Gasparis, Universitatis Juris studiosorum notarius, habitator similiter Paduæ in Contrata prati Vallis, coram nobis personaliter constitutus, in omnibus causis suis et earum actionibus, tam per ipsum contra alios, quam per alios quospiam contra ipsum, in quibuslibet causis, coram quovis Judice et Justiciario Regni Hungariæ, Ecclesiastico scilicet et seculari, a data præsentium per anni circulum motis vel movendis Egregios et Nobiles Dominos Blasium Joch de Kaszahaza, directorem causarum Caesareæ et Regiæ Majestatis, Ambrosium Beiczky de eadem, Christophorum Kubiny de Felső Kubiny, Mathiam Czapó de Beöd, Georgium Balas de eadem Beöd, Mathiam litteratum Muraközy, Jacobum litteratum de Czasa, Antonium litteratum de Nagywatth, Stephanum et Martinum Berzeviczey, quondam Egregii Friderici de eadem Berzevicze, Nicolaum Berzeviczey, quondam Egregii Valentini de dicta Berzevicze filios, Joannem Frichy de Siroka, Blasium ac Johannem de Ternye, Mathiam et Petrum Rozinkay de Bozinka, Colomanum Roskovany de

Roskovany, Georgium litteratum de Ternye, Christophorum Cziarmam de Proch, Ladislaum Dobszay, Gerardum et Mathisum (?) Szendy, Thomam Kendy, Franciscum Kappy et Paulum Sebessy fecit, constituit et ordinavit suos veros et legitimos procuratores, ratum atque firmum promittens se habiturum quidquid per praedictos procuratores suos simul vel divisim Exhibitores seu exhibitorem praesentium actum, factum et procuratum fuerit in causis suis universis. Datum Pataviae ex Conventu nostro, decima die mensis Februarii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo.

(L. S.)

(A zárda szép kivitelü pecsétje veres ostyán papir alatt.)

Egykorú feljegyzés: Berzeviczy Márton junior procurator levele.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 3. fasc. 7. 1570. 10. Febr.)

XIII.

Inventarium 1577.

Az 1563 és 1578 közti évekből a lomniczi családi levéltárban Berzeviczy Márton életére vonatkozó egyéb adat nem maradt fel, mint a XI. szám alatti felhatalmazás és ezen Inventarium a Márton által testvére fiának Jánosnak 1577-ben bérbe adott berzeviczei jószág felől, mely bérbeadást nem sokára, mint a XV. alatt látni fogjuk, az elzálogosítás követte, mikor Berzeviczy Márton Lengyelországban megházasodott (XIV, 1578). Ezen időközben jött Márton összeköttetésbe a Báthory családdal, és lépett Báthory István szolgálatába, mivel ennek lengyel királlyá lett megválasztása után 1576-ban Lengyelországba is ment, hol nem sokára mint per Transsylvaniam Cancellarius sat. említve találjuk az okmányokban. A Berzeviczy Edmund által irt monografia Berzeviczy Márton életének ezen kora felől is fog remélhetőleg némi adatokat tartalmazni.

Regestum dispositionis

Arendaeque Curiae Egregii Domini Martini Berzeviczey, quam quidem curiam cum omnibus redditibus accidentiisque arendavit Egregius Joannes Berzeviczey cum omnibus bonis mobilibus et immobilibus, ab anno usque ad annum diemque determinatum, Scilicet a die Aprilis 25.

Anno 1577.

Item haec ad manus meas pervenit statim post arendam:

Triticum mixtum cum siligine cubuli 34

Siliginis cub. 146

Item Brazey (?) integri sex ac cub. 9

4*

Item de semine canabis	cub.	8
Item pisi	cub.	5
Item Avenae	cub.	5

Pecora.

Item pecora cornuta	43
Item vituli	13
Item Sues	27
Item Equi Albi	3
Item Equi nigri	4
Item equi ceci	4
Item Aratra	2
Item Huky	2
Item Stwerzy	7
Item foena	7
Item Catenae	4
Item Anseres antiquae	8
Item juniores	22
Item galinae	26
Item galinae, quae cubabant in ovis ad pullas procreandas	3
Item Ligo	2
Item patinae stanneae	3
Item orbes stanneae	7
Item cribrum, cum quo farina cribratur	2
Item Vasa ad condendum cervisium nova	7
Item Pistillum ferreum	1
Item Supplectilia, quae ad braxandum cervisium pertinet, fuit non admodum valens.	
Item hordei dati sunt mihi quam primum suscepi hanc arendam	cub. 65

(Leveltári feljegyzés : 1577. 25. Apr. nro 56. fasc. 3.)

XIV.

Báthory István lengyel király diplomája 1578-ból, mely a Berzeviczy Márton házasságára vonatkozó Pacta dotaliá-t tartalmazza.

István király ezen diplomát Krakkón, a magyar rokonok jelenlétében és azok beleegyezésével kiállíttatta és a német nyelven írt házassági szerződést egész terjedelmében bevétette. Említés tétetik abban erdélyi birtokok felől is, melyeket Márton ezen idő alatt, mikor Báthory mellett Erdélyben tartózkodott, szerezhett. Berzeviczy Márton itt már Generosus Eques és per Transsylvaniam Cancellarius czimeztetik. — A feleség neve Catharina

Damerau de Woianow, leánya özvegy Damerau Felixnének, született Jokk Elisabethnek.

Az okmány már csak hiteles másolatban van meg.

Megjegyezzük még, hogy Berzeviczy Márton idősebb testvéreinek fiai, kik itt és a következő okmányokban is előfordulnak, voltak: Bálintnak Lomniczon Miklós és Jeremias, Györgynek Daróczon pedig János és Kristóf. Ezek közül csak Miklós és János alapított családot és lett a 2. (szepesi és sárosi) ág fenntartója illetve őse.

Stephanus dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masowiae, Samogitiae et Princeps Transylvaniae significamus his litteris nostris quorum interest universis et singulis earum notitiam habituris, quod coram nobis et actis Cancellariae nostrae personaliter constituti generosi Nicolaus et Hieremias fratres germani et Joannes frater eorum patruelis de Berzevicze Hungari, pro se et pro Christophoro de Berzevicze in remotioribus Hungariae locis tunc absente, de cujus consensu praedictus Joannes de Berzevicze frater germanus onera omnia in se recepit atque indemnitate promisit, Recedentes a jure foris sui quolibet et jurisdictioni nostrae, quatenus ad hunc actum se subicientes professi sunt: Quod tum a generoso Martino de Berzevicze Equite ac nostro per Transsylvaniam Cancellario patruo suo requisiti essent, ut ex pactis dotalibus, inter commemoratum Martinum de Berzevicze et Generosas Caterinam Damerawiam de Woianow uxorem ac Elisabetham Jokkiam Generosi Foelicis Damerawii a Woianow defuncti relictam viduam, ejus matrem et curatores, quorum nomina in pactis continentur conventis et constitutis certis articulis consensum suum accomodarent atque adscriberent; quorum quidem articulorum nobis descriptum Germanico idiomate exhibuere, cuius tenor de verbo ad verbum talis est:

Gegen dies Alles, wie vor gemeldet, hat mehr und wohlgedachter Herr Martinusz von Berzevicz, mehr gedachter Jungfrauen Katharina, als seiner künftigen herzlieben Ehe-Gemahl, Donationis Dotalicae nomine freiwillig und wohlbedächtig vermachtet und verordnet, thut auch solches kraft dieser Heiraths-Stiftung in der ersten und kräftigsten Form des Rechten, als solches geschehen soll, kann oder mag. Nämlich es soll da der Allmächtige wohl und mehr gemeldeten Herrn Martinum von Berzevicz ohne Leibes-Erben vor seiner Gnaden Herzlieben ehelichen Gemahle tödlich abfördern würde, oft gemeldeter Seiner gnaden herzlieben ehelichem Gemahle erstlich das Gut Listenau ganz und gar die Tage ihres Lebens freizugeniessen, zu besitzen und zu gebrauchen, wie dann auch ein Solches das fürstliches Privilegium über bemeldetes Gut deut-

lich mitbringet, frei bleiben; darzu soll und will der Herr von Berzevitz alle die Land-Güter, so Ihre Gnaden in Siebenbürgen erblich haben, ohne einiges Säumen zu Gelde machen, und dieselbe Gelder auch in diesen Landen Preussen mit Rath und Wissen der Frau Mutter an Land-Güter oder aber sonst bei gewissen Leuten und Orter, nach ihrer beider seits besten Rath und Gutdünken legen, die auch oft gemeldeter Jungfrau Katharinen in obgemeldeten Falle erblich zugehören sollen, die dann auch Alles, das so wohl gemeldeter Herr Kanzler an beweglichem und unbeweglichem Gütern in diesen Landen und der ganzen Krone Polen, sie seien was wordens und gestalt sie wollen, von dem Allmächtigen möchten verliehen sein, oder auch künftig verliehen werden, und was auch oft und viel gerührter Herr von Berzevitz an königlichen oder Erb-Gütern künftig erhalten oder an sich bringen möchte, Jungfrauen Katharina als Ihrer Gnaden Ehe-Gemahl erblich oder advitaliter, wie es ihr Herr und Ehe-gemahl wird erhalten haben, eigen sein und bleiben soll. Also das Ihr Gnaden Erben und Erbinen an dem Allen keinen Theil haben, sondern Solches Alles, wie oben geruht, des Herrn von Berzevicz Ehe-Gemahl und ihren Erben eigenthümlich und erblich bleiben soll. Und damit solches desto sicherer und gewisser sein und bleiben möge, so soll und will der Herr von Berzevicz itzt bald ohne einiges Säumen ihrer Gnaden Verwandten, die ihrer Gnaden nach ihren Leibes-Erben nicht succedieren möchten, mit denen ihrer Gnaden Erb-Gütern, die sie in Zips haben, gänzlich befriedigen, und also vorsehen, das Alles, das was sonst der Liebe Allmächtige Ihrer Gnaden väterlich verliehen hat, oder künftig verleihen wird, als Ihrer Gnaden Peculium oder wohlgewonnenes Ihrer Gnaden Ehe-Gemahls frei und unangefochten bleiben möge. Dessen den auch Ihre Gnaden in ihrer glücklichen Wiederkunft aus Ihrem Vaterlande schon und bereits mit bringen wollen, und da sich hier wieder Jemand von Ihrer Gnaden Erben sehen würde, derselbige soll bei keinem Richter oder Gericht gehört oder zur klage zugelassen worden, viel weniger soll demselben des Herrn von Berzevicz Ehe-Gemahl oder Ihre Erben zu antworten schuldig sein.

Se itaque quod juris et aequitatis eos articulos esse existiment, et quod postulatis commemorati Martini Berzeviczei patru sui satisfacere studeant, praeinsertam commemoratorum pactorum partem et articulos et se satis superque intellectos et cognitos gratos ratosque habere, illisque libere et de certa scientia sua libenter subscribere renunciantes posse atque haeredibus suis omni viri suo, quod ipsis contra praeinserta pacta esse atque competere posset, ita quidem,

ut si aut ipsi aut haeredes sui quocunque praetextu praedictis pactis controversiam aliquam facere instituerent, nullo in iudicio admitti atque audiri debeant, nedum ut ipsis praefati Martini Berzeviczei commemorata uxor haeredesque ejus respondere in iudicio aliquo sint obstricti. Quam professionem consensum atque . . . , nostrae referri et insinuari petierunt. In cuius rei fidem sigillum Regni nostri praesentibus est subappensum. Datum Cracoviae die vigesima octava mensis Decembris, Anno domini Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, Regni vero nostri Anno Tertio.

(L. S.)

Egykorú feljegyzés: E szerint kívánta Berzeviczy Márton tőlünk a wallást király előtt Lengyel Országban, 1578.

Consensus 28. Decemb. 1578.

(*Levéltári feljegyzés:* nro 58. fasc. 3. Copia autentica.)

XV.

Zálogszerződés 1579. Januarius.

Közvetlen az 1578 december 28-án Krakkón történt diploma-kiadás után (l. XIV.) 1579 január 11-én adta zálogba a szepesi káptalan előtt szepesi és sárosi birtokait a két testvére fiainak, mely birtokot különben is már az egyik öccse Berzeviczy János (XIII. szerint) 1577 óta bérben tartotta.

Ezen okmány eredetiben megvan a lomniczi családi levéltárban, de annyira sértett állapotban, hogy azt alig lehetett már elolvasni és másolni; én azt tehát a szepesi káptalan levéltárában felkerestem, hol azt a hiteles hely protocollumában főtisztelendő Hradszky József kanonok úr, jelenlegi levéltárnok úr szíves segítségével és közreműködésével a VIII. számú jegyzőkönyvben (ex 1576—1586) feltaláltuk, és a főtiszt. úr oly kegyes volt, azt ezen gyűjteményes kiadás számára lemásoltatni, egyes az ottani példányban nem jól elolvasható részeket viszont a lomniczi eredeti okiratból pótolván és kiegészítvén. Nem mulaszthatom el ez alkalommal a tudós kanonok úrnak szíves készségeért hálás köszönetnek itt kifejezést adni, és egyszersmind dicsérőleg felemlíteni, hogy a szepesi káptalan hiteles helyének okiratai, ugymint az összes levéltár kitűnő rendben van és nagyon gondosan kezeltetik. A locus credibilis, hol ezen okmány kiállítatott, most is azon állapotban van, mint 300—400 év előtt; a templom belsejéből egy szűk csiga-garádics vezet egy bolthajtásos tágas szobába az egyik torony emeletében, talán ugyanazon asztal áll még ma is a szobában, melyen akkor írták a szerződéseket sat. Egy érdekes darab régi kor van ott hűségesen conserválva.

(Archivum Regnicolare Scepus.)

Fassio Domini Martini Berzeviczy.

Nos Capitulum Ecclesiae Scepusiensis memoriae commendamus per praesentes significantes quibus expedit universis, — quod Generosus ac magnificus dominus Martinus de Berzewicze, filius quondam Egregii Christophori de eadem Berzewycze, Eques auratus ac Serenissimi Principis et Domini Domini Stephani Regis Poloniae etc. per Transilvaniam Cancellarius ab una, — et Egregii Nicolaus ac Hieronimus fratres carnales quondam Valentini, item Joannes quondam Georgii de praefata Berzewycze fratrum ipsius Domini Martini carnalium filii. partibus ab altera — coram nobis personaliter constituti sponte et libere vivae vocis suae oraculo fassi sunt et retulerunt in hunc modum, ac quidem Ipse dominus Martinus Berzewyczeÿ matura intra sese deliberatione praehabita singulari imprimis atque fraterno quodam amore erga suos ex fratribus carnalibus nepotes adductus, tum vero ipsorum officiis et obsequiis permotus, quod Cracoviam usque ex Ungaria profecti dotalia pacta in Prussia adhuc inter eundem Martinum de Berzevicze, ac Generosam Dominam Catharinam Dameraviam de Wojanow coniugem suam ac Dominam socrum de Woianow caeterosque curatores coniugis suae instituta, cum assumptione oneris modo infrascripto ibidem approbarunt, eamque approbationem in acta Cancellariae praefati Serenissimi Regis Poloniae personaliter referri atque insinuari curarunt; quamobrem praefatus Dominus Martinus Berzewyczeÿ praememoratis suis nepotibus maiori liberalitate et beneficio respondere volens, totales portiones suas possessionarias avitas et paternas in possessionibus Berzewycze cum curia et domo sua nobilitari ibidem, item Hamburk, Stellbach, Darocz, Fekethekwth in Sarosiensi et Krompach in Scepusiensi Comitatibus existentes, habitas simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, memoratis Nicolauo, Hieronimo, Joanni et Christophoro de praedescripta Berzewycze nepotibus in et pro summa Mille et tercentorum tantum florenorum hungaricorum, ut ipse coram nobis dicit, plene ac integre ab ipsis percceptorum et levatorum titulo pignoris utendas, possidendas pariter et habendas dedisset, et inscripsisset, imo dedit et inscripsit coram Nobis ad viginti usque annorum spatium a dato praesentium harum Nostrarum facto initio, ut videlicet tanta temporis intercapedine interiecta et cumulator uberiorque utilitas ex illis bonis ad nepotes suos perveniat. Vigesimo autem anno expleto, deinceps quovis tempore Jus redemptionis ad eundem Dominum Martinum Berzewyczeÿ aut eius legitimos haeredes redeat, et quandocunque idem Martinus Berzewyczeÿ aut eius

haeredes voluerint praedicta bona sua universa, praeattacta summa pecuniaria integre per ipsos deposita et persoluta redimere, vigore solummodo praesentium dominium eorumdem suorum bonorum reale absque ulla contradictione vel Juris strepitu recuperare valeant atque possint Idemque Nicolaus, Hieronimus, Joannes et Christophorus Berzewýczeý eorumque haeredes mox et in continenti sub amissione praelibati mutuati et infra declarandae summae remittere et cum omnibus aliis rebus nempe: equis, pecoribus, armentis caeteraque supplectili domestica salva et integra, quae omnia per Egregium Franciscum Kapy Vice-Comitem comitatus Sarosiensis in inventarium redacta ac in literas eiusdem publicas relata sunt, resignare debeant et teneantur ipso pariter facto. Et quia in illis Bonis quaedam particula pignori obligata est, concedit eisdem idem Dominus Martinus de Berzewýcze ac Generosa domina Helena Kapy, quondam Georgii de Berzewýcze relicta plenam facultatem redimendi portiones suas possessionarias in Fekethekwth in Sarosiensi et in Krompach possessionibus in Scepusiensi comitatibus existentes, habitas, quae octoginta et uno flor. hungar. ab ipso Domino Martino de Berzewýcze obligata esse dicuntur, quatenus id ex documentis ea de re emanatis apparebit. Ad quas quidem portiones possessionarias suprafatus Martinus de Berzewýcze aut eius successores nonnisi reddita prius pecunia dictorum octoginta et unius flor. hungar., de qua literarum Documentis probatum fuerit, expletis viginti annis cum caeteris bonis simul pervenire poterit. Et converso vero praefati Nicolaus, Hieronimus et Joannes de dicta Berzewýcze, qui quidem Joannes tam pro se, quam pro Christophoro fratre suo carnali iam absente cum indemnitis cautione universis oneribus et gravaminibus filiorum natorum ac nascentium, cunctorumque fratrum et (con)sangvineorum suorum, quoscunque praesens negotium tangeret, aut in futurum tangere concernereque posset, in se assumptis, pariter fassi sunt et retulerunt coram nobis in hunc modum: quod cum illa cessione et inscriptione bonorum supracommemoratorum ad viginti annos ipsorum rationibus domesticis, alioquin satis perturbatis et afflictis cumulati, a dicto Domino Martino Berzewýczeý, patruo ipsorum, qui ex mera charitate et benevolentia, non ulla necessitate, eiusmodi Bonorum inscriptionem facere in animum induxisset, consultum esse manifeste animadverterunt, nolentes ipsi quoque talis Beneficii immemores esse, maturo iudicio et gravi deliberatione interveniente pactis dotalibus, quorum iam supra mentio facta est, etiam coram nobis assensi sunt, atque omnia in eis contenta rata atque grata tam suo, quam suorum haeredum nomine habentes, vigore praesentium literarum no-

strarum confirmarunt, iuri suo In eo autem sese ipsorumque haeredes ac posteritates universos obligassent, quod viginti annis expletis, quandocunque praedicta summa pecuniae mille tercentorum florenorum hungar., additis etiam dictis octvaginta et uno flor. ipsis vel ipsorum haeredibus plene et integre ab ipso Domino Martino Berzewyczeÿ aut eius haeredibus legitimis persoluta fuerit, se suosque haeredes universos Bonorum praedeclaratorum dicto Martino Berzewyczeÿ patruo aut eius haeredibus sine ullo strepitu iuris, ullaque tergiversatione, possessione, dominio et detentione ulteriori cessuros et bona ipsa, seu iura sua possessionaria simul cum inventatis rebus mobilibus, pecudibus et pecoribus totaque domus suppellectili plene et integre, ut praeattactum est, sub poena amissionis saepedictae summae mutuatae sive inscriptionis, saltem praesentium literarum nostrarum, nullo magistratus officio expectato, vel iuridico remedio ipsis obstare valentibus, idem Martinus Berzewiczeÿ, ipsius haeredes universi pro se ipsis occupandi, ad se recipiendi, tenendi, possidendi, fructusque et quaslibet utilitates eorundem percipiendi tamquam haereditariorum suorum bonorum dominium omnimodam potestatis facultatem habeant et auctoritatem. Interea vero, infra scilicet tempus redemptionis praescriptor. bonorum praeattactorum ipsius Martini Berzewyczeÿ nullo quaesito sub colore, via, ingenio, vel arte, aut ipsis alienare, aut quovis iuris titulo aliis inscribere debebunt neque peiora reddent, sed potius ea ipsa bona Juraque sua possessionaria cum Inventariis integra sarta tecta conservabunt, novis item extraordinariis ac insolitis exactionibus, vel laboribus subditos non gravabunt, neque praeter viam iuris atque aequitatis rationem eos injuria oppriment, justis et legitimis proventibus, censibus, daciis, servitiis et laboribus ipsorum contenti erunt. Ad quae omnia et quaevis praemissorum singula sancte et inviolabiliter observanda, partes praescriptae personalibus eorum astantiis se ipsos obligarunt et obstrinxerunt ipso pariter facto coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum feria quinta proxima post festum Epiphaniarum Domini, anno Ejusdem Millesimo quingentesimo septvagesimo nono.

(*Levéltári feljegyzés*: nro. 52. fasc. 3. 1579. januarius 11.)

XVI.

Egyességi osztály 1579.

Az elébbi szám alatt közzétett zálogszerződés folytán a Berzeviczy Márton-féle birtok a két testvérpár Miklós meg Jeremiás Bálint fiai és János meg Kristóf György fiai közt egy választott bíróság által osztatott el ugyanezen év nyarán júniusban.

Nos Franciscus Kapy, alter Franciscus Muchyny, Andreas Korithyani, Joannes Bodony, Georgius Dubraviczky, Stephanus, Martinus, Henricus, Thomas et Georgius Berzeviczey de Berzevicze Judices arbitri inter Egregios Nicolaum et Jeremiam Valentini, ac Joannem et Christophorum Georgii Berzeviczey de jamfata Berzevicze Egregiorum quondam filios, per eosdem Nicolaum, Hieremiam, Joannem et Christophorum Berzeviczy ad componere et terminare universas et singulas lites contentionumque materias totalium portionum Possessionariarum Egregii Domini Martini filii Egregii quondam Christophori de jamfata Berzevicze fratris ipsorum Patru in Possessionibus Berzevicze praedicta, Hamburck, Darocz, Stelbach et Fekethékuth in de Saaros, ac Krompach in Scepusiensi Comitatus existentibus habitatum per eundem Martinum Berzeviczey antefatis Nicolao, Hieremiae, Joanni et Christophoro Berzeviczey pro mille et trecentos florenos pignoris titulo venditarum ultro citroque exorsarum communi ipsorum voto parique voluntate electi et convocati fatemur et recognoscimus per praesentes literas nostras, quod praefatus Nicolaus Berzeviczey oneribus et quibuslibet gravaminibus antedicti Hieronimiae similiter Berzeviczey fratris sui carnalis et uterini in se assumptis et levatis ab una, parte vero altera praenotati Joannes et Christophorus similiter Berzeviczey coram Nobis personaliter constituti, sponte et libere sunt confessi pariter et retulerunt nobis in hunc modum, quomodo ipsi amicali compositione nostra super fraterna divisione totalis Curiae Nobilit. antefati Martini Berzeviczey in praefata Possessione Berzevicze in antelato Comitatu de Saaros existente exstructae talem inter se inierunt unionem, quod domus a parte Curiae Egregii Domini Henrici Berzeviczey lapidea, cum stuba et stabulo uno penes Portam Curiae ejusdem sita, Item horreum unum Inferius a Plaga Orientali Nicolao et Hieremiae Berzeviczey, deinde tota domus juxta pomerium a Plaga occidentali sita nec non Cellarium in horto sub monte exstructum simul cum horreo superiori et stabulis a parte ejusdem pomerii ac stabulum reliquum antedictae domus penes portam praetactam habitum antefatis Joanni et Christophoro Berzeviczy, Praeterea hortulus domui lapideae subjacens simul cum horto penes horreum inferius praetactum superioris horrei superius attingens, nec non pomerii pars media a platea dictae Possessionis Berzevicze usque mediam partem horrei plebani Berzevicziensis attingens, ab eadem media parte ejusdem horrei versus domum Joanni et Christophori Berzeviczey arborum nucis magnam et pomerii in se includentem, alteram arborem nucis Italicae minorem excludendo, recta ad parietem domus praedictae ces-

sisset antefatis Nicolao et Hieremiae Berzeviczy, Praeterea Pomerii altera pars simul cum horto, in quo Cellarium sub monte restructum ad usque praedictum vicum horrei superioris memoratis Joanni et Christophoro Berzeviczey pertenuissent in portiones, Deinde domus Braxatoria vulgo sernevelő ház dicta in eadem curia sita et Circulus Curiae udvar piacza dictus mansisset partibus pro communi, eo adjecto, Quod si antefati Nicolaus et Hieremias Berzeviczy praetactam portionem antedictae Curiae a Portione dictorum Joannis et Christophori Berzeviczey secludere vellent, ex tunc a vico meridionali dicti horrei inferioris usque mediam partem antescriptae domus Braxatoriae sepes exstruendi habeant potestatis facultatem. Hoc quoque non praetermisso, quod quia portio praelibatorum Joannis et Christophori Berzeviczey Portionum praeallegatorum Nicolai et Hieremiae Berzeviczy aedificiis et valore melior esse censeretur, ob hos iidem Johannes et Christophorus Berzeviczy Antefatis Nicolao et Hieremiae Berzeviczey quatuor stabula in portione eorum pro parvis suis laboribus et expensis aedificare et exstruere deberent et essent astricti. Ad quae omnia et singula firmiter et inviolabiliter observanda Partes eadem sub vinculo ducentorum flor. Hungar. sese obligassent prout obligarunt personalibus eorum astantiis coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio liter. Datum in Berzevicze praedicta, 12. die Junii Anno Dom. 1579.

Kivülről egykorú feljegyzés: Kapy Ferencz Uram Ispan Saros Varmegyében az szerint osztotta az Berzeviczy Márton Uram Jóságát Berzeviczy Miklós, Jeremiás és János, Christoff közt, mert plenipotentiát adott neki Berzeviczy Márton Uram.

(Levél-tári feljegyzés: 12. Jun. 1579. nro 59. fasc. 3.)

XVII.

Ezen szám alatt együtt vannak a Berzeviczy Mártonnak adományozott leitenauai birtokra vonatkozó okmányok. Ugyanis ezen birtok már 1577-ben lett Albert Frigyes porosz herceg nevében neki adva, még házassága előtt. Leitenau, nem messze a Visztula melletti Graudenz városától, Nyugoti Poroszországban fekszik, mely a német rend uralkodása óta hűbéri viszonyban állott Lengyelországhoz. Akkor ott brandenburgi Albert Frigyes herceg a Hohenzollern házból uralkodott. kinek apja, szinte Albert, az utolsó nagymestere a német rendnek, a reformatio beálltával 1536-ban protestans lett és magát Poroszország világi hercegének proclamálta, de mint a lengyel király hűbérese. Ezen Albert Frigyes megtébolyodván Frigyes brandenburgi örgróf, az ő testvérgyereke vitte a gondnokságot és a kormányt; ezen okból Berzeviczy Márton 1585-ben újra kiállíttatta

Báthory István lengyel király közbenjárása folytán az adományozást ezen Frigyes örgróf által, német nyelven, mely okmányban Márton Dondangeni bárónak is neveztetik. Dondangen Curlandban fekszik, akkor szinte a lengyel korona egyik hűbéri tartománya; de úgy látszik. ez csak czime volt; nincs nyoma, hogy Berzeviczy Mártonnak ott birtoka is lett volna. Báthory István lengyel király 1586-ban elhalálozván, utódja lett III. Zsigmond, a svéd király fia, kire a svéd korona is szállandó volt. Nagyobb biztonság kedvéért Berzeviczy Márton az új király Zsigmond által ezen régi donatiót megerősíttette 1588-ban. Ebben ő erdélyi kancellárnak, Stargard és Ossek várak kapitányának neveztetik: ezen 2 vár szinte Nyugoti Poroszországban a Visztula folyó balpartján Pomerania felé fekszik. Megjegyezzük még, hogy Albert Frigyes porosz herceg rokonai gyámsága alatt 1618-ig élt. a mikor azután János Zsigmond brandenburgi örgróf Poroszországot Brandenburggal egyesítette és a porosz királyság megalkotója lett.

Ezen 2 okmány egymásután közetkezik:

1. 1585. Donatio prussica.

Von Gottes Gnaden Wir Georg Friederich Markgraf zu Brandenburg, Im Preussen, zu Stettin, Pommern von Cossuben, Wenden, auch in Schlesien zu Jägerndorf Herzog, Burggraf zu Nürnberg und Fürst zu Rügen: Bekennen hie mit diesen unseren offenen Briefe gegen jedermänneglichen und dem es zu wissen vonnöthen als wir, ein und achtzigsten Jahre auf gnädige und freundliche Interzession und Fürbitte des durchlauchtigsten grossmächtigsten Fürsten und Herrn Herrn Stephani des Ersten Königs in Polen, unseres gnädigen und freundlichen lieben Herrn Schwagern, dem edlen unseren besonderen lieben und getreuen Martino von Berzevitz, Freiherrn auf Dondangen, und vorhochgedachter königlicher Majestät in Polen vornehmen Rath und Kanzler in Siebenbürgen, das Dorf und Vorwerk Leistenau, hundert und zwanzig halbe Huben innehaltende, in unseren Ambt Russenburg gelegene und ihn im verschinenem sieben und siebzigsten Jahre im Namen des hochgeborenen Fürsten unseres freundlichen Göden lieben Vetters Sohn's und Gevatters Herrn Albrecht Friedrich Markgrafen zu Brandenburg und Herzog im Preussen verschrieben worden, welches aber umb allerhand rechtmässigen und andern mehr Ursachen villen billig nicht sein sollen, noch viel weniger kraft oder statt haben können. Derenwegen denn diese Begnadigung nicht ex praecedente Obligatione, sonder ex praesente bestehen und also die vorige Begnadigungen hiedurch cassieret und aufgehoben worden, Aus sondern Gnaden und in Ansehung seiner unterthänigen fleis-

sigen Bitte, getreue, willige dienste zu sein und seiner itzigen ehelichen Hausfrauen Lebtage auf die uns zuvor geleistete Eidespflicht als der regierende Landesfürst gnädigliche Verleihung und Verschreibung und er nun ferner unterthänigste, nützliche, willfähige Dinst, die er auch nochmalen hiefür wolle thun, kann, soll und will geleistet, Hochgedachte Ihre Königliche Majestät auch aufs neue für ihn gnädiglich und freundlich interpelliert und gebeten, So haben wir in Ansehung desselben und in sonderheit auf solche Ihrer Königlichen Majestät gnädigen und freundlichen Vorbitten auf sein unterthäniges fleissiges Bitten aus sondern Gnaden gnädiglich bewilligt ihm solch dorff und Vorwerk Leistenau Erblich zu Kulmischen Rechte zu verleihen und zu verschreiben. Thun auch solches hiemit gegenwärtiglich in Kraft dieses unseres Briefes dargestalt und also, dass er seine Erben, Erbmänner und Nachkömmlinge vorberührt dorff und Vorwerk Leistenau mit allen Nützen, Zinsen, Einkünften gewissen und zufälligen, an Aeckern, Wiesen, Weiden, Feldern, Wäldern, Flüssen, Mühlstetten, Zehnten und Bächen, zumassen solches die von Brahe genossen und gebraucht, sammt den Gerichten gross und klein, binnen desselben dorffes Grenzen, allein die Strassen Gerichte (die wir uns und unseren Nachkommen der Herrschaft zu Rechten im Allwege vorbehalten) ausgeschieden, zusammt dem Kirchenlehen, doch dass sie dasselbe vermöge der Augsburgischen Confession und desselben Inhalt, auch dem Corpori Doctrinae prutenicae und Formulae Concordiae gemäss mit reinner und der Ehre halber unverdächtigen Pfarrherrn bestellen und versehen, wie wir wenn solches nicht gehörter Massen geschehen sollte, dass selbige selbst zu thun hiemit gänzlich reservieret und vorbehalten haben wollen, erblich zu Culmischen Rechten ohne unser und sonst männiglicher Verhinderung oder Eintrag, dessen wir ihn vertreten und der Eviction halber hiemit gnädig versichert haben wollen, ob geschriebener Massen inne zu haben, zu besitzen, zu geniessen und zu gebrauchen. Umb welches unsere Belehnung und Begnadigung willen soll vorgemeldeter Berzevitzi seine Erben, Erbmannen und Nachkömmlinge uns, unsere Erben und nachkommenden Herrschaften die schuldige Treu, welche sie vermöge ihrer geleisteten Eidespflicht, jederzeit erzeugen, auch dergestalt in Werk erweisen sollen, dass da er oder sie etwas Beschwerliches und Verdächtiges wieder uns und unsere Regierung hören vermerken und erfahren werden, es wäre gleich, von wem es wollte, uns jedesmal dafür zu verwarnen und dieses zu berichten, auch im Allen denselben uns gar nichts zu verhehlen, verpflichtet und schuldig sein soll, und dess-

gleichen auch mit zwei wohlgerüsteten Pferden Mannen und Harnisch zu allen Gefechen und Heerfahrten wann, wohin, wie oft und wieder wen sie von uns, unsern Erben und Nachkommen der Herrschaft gefordert würden, sie desswegen auch pflichtig und schuldig sein, sich unserer, auch unserer Lande und Landes sachen ernstlich und fleissig anzunehmen und bei der hochgedachten Königlichen Majestät in Polen zum besten zu befördern. Auch wenn er seinen unstätlichen Ansitz zu Leistenau haben wird, sich auf unser gnädiges Erfordern und Begehren in unsern Händln am königlichen Hofe in Verschickungen auf unsern Kosten gehorsammlich und willig gebrauchen lassen. So er auch, sowohl seine Erben und Nachkommen solch obgenannt Gut Leistenau zu verkaufen und in fremde Hände kommen zu lassen willens, also soll solches uns und nachkommender Herrschaft vor allem Anderen zu Kauf aufgetragen und angebothen werden contractlich und ohne Gefärde. Zu Urkund haben wir vorgemeldetem Berzevitzzy diese unsere gnädige Bewilligung und Verschreibung mit unserer eigenen Handt unterschrieben und unter Anhängung fürstlichen Insiegels, so wie in Lehen und dergleichen Sachen gebrauchen, versiegelt wissentlich mit Gnaden zustellen lassen. Geschehen zu Königsberg dem 22-ten Juni, Anno Christi unseres einzigen Erlösers und Seeligmachers Geburt fünfzehn hundert und in dem fünf und Achzigstem Jahr.

Georgius Fridericus Dux Prussiae manu propria.

(Locus Sigilli appos.)

(*Levéltári szám* : nro 70. fasc. 3. 1588.)

2.

Sigismundus Tertius Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Voliniae, Podoliae, Livoniaeque, et nec non eadem gratia designatus Rex Sveciae, magni Ducatus Livlandiae Princeps, significamus tenore praesentium Universis et singulis quorum interest, praesentibus et futuris: Quod postquam Illustris Princeps Dominus Georgius Fridericus Marchio Brandenburgae, ac in Prussia, Stettin, Pomerania, Cassuborum et Slavonicum(?) nec non in Silesia, Carnoviae Dux, Burggravius Norimbergensis et Rugiae Princeps, cognatus noster carissimus, Villam Leistenau alias Risnovo vocatam, in districtu Rusiburgensi sitam, ita longe late et circumferentialiter, sicut in suis finibus jam continetur, morte Nobilium quorundam a Brachen Jure lachica ad fiscum Ducalem devolutam ad diligentem Serenissimi quondam D. Stephani Regis Poloniae ac (prae)decessoris nostri intercessionem pro Generoso Martino de Berzevicze, aurato Equite Starogardiensi

et Osicensi in Prussia Capitaneo, ob ejus singularem fidem et Praeclara multorum annorum erga eundem D. (prae)decessorem nostrum, apud quem Cancellarii Transsylvaniae munus sustinuit, et Rempublicam merita apud ejus Illustris factam eidem Martino de Berzevitze ejusque legitimis haeredibus et successoribus cum suo nomine tum tamquam procurator aegri patruelis et pupilli sui Illustris itidem in Prussia Ducis etc. Domini Alberti Friderici jure Culmensi in haereditatem contulisset, superindeque privilegium Germanice scriptum dedisset, idem Martinus de Berzevicze exhibuit nobis ejusdem Illustr. Domini Marchionis privilegium in membrana conscriptum, sanum integrumque ac prorsus omni vitii suspicione carens et Sigillo Illustr. ejus Ducalis appensione communitum, simul etiam supplicavit, ut et pro supremi dominii jure, quod nobis in Ducatu Prussiae competit et tamquam suprematis etiam praenominati aegri pupilli ipsius Illustritatis in Prussia etc. Ducis tutor in donationem, quod Privilegio eodem continetur, consentire ac illam Autoritate nostra Regia propter majorem firmitatem approbare, confirmare. ratificare dignaremur. Ejus autem series iisdem omnino Verbis Germanicis est talis: Von Gottes — — *sat., l. a meglőző oklevelet.*

Nos itaque Sigismundus Rex ei supplicationi benigne annuentes praeinsertam donationem Illustritatis suae ad intercessionem D. Stephani Regis (prae)decessoris nostri factam utque secundum jura cum ipsorum praedominatorum Illustr. in Prussia Ducum Ducatus ipsius facta est ratam et gratam habentes in eam pro jure supremi dominii nostri consentimus, eam praeterea in omnibus privatis Clausulis autoritate nostra Regia approbamus, ratificamus et confirmamus, roburque debitaet et perpetuae firmitatis obtinere volumus. Ad cujus rei testimonium et fidem hisce manu propria subscripsimus Sigilloque Regni nostri confirmare jussimus. Actum et datum Lublini die quinta mensis Novembris, Anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo octavo, Regni vero nostri Anno primo.

Sigismundus Rex m. p.

M. Boguslavski, m. p.

(Sigillum appensum.)

XVIII.

Báthory István lengyel király diplomája 1583-ból.

Ezen eredetiben meglevő fényes kiállítású diploma hártján, szépen kiszínezett címerekkel, függő pecséttel csak kivonatban. az Elenchus szerint közöltetik. Tárgyunkra nézve fontos és említendő, hogy Berzeviczy Márton itt már Magnusnak, liber Baronak

czímeztetik, kancellárnak és stargardi kapitánynak. A kancellár cím Báthory halála után meg fog szünni. A stargardi és osseki kapitányságot azután is egészen haláláig viselte.

Diploma Stephani Regni Poloniae et Principis Transsylvaniae, quo Joannes Dauda etc. jam prius Nobiles in veros Transsylvaniae et Hungariae Nobiles cooptantur cum Collatione Armorum, datum per manus Magnifici Martini de Berzeviczey Equitis, Liberi Baronis in Dondangh, per Transsylvaniam Cancellarii ac Capitanei Stargardiensis. Originale cum pendenti Sigillo. 1583. 12. Aprilis.

Hártján, függő királyi pecséttel.

(*Levéltári feljegyzés*: nro. 17. fasc. 5.)

XIX.

Berzeviczy Márton levele Jeromos unoka öccséhez Ossekből 1591.

Ezen és a következő szép eredeti magyarsággal, nagy ív alakú papíron, nagy, jól olvasható betűkkel írt levelei Berzeviczy Mártonnak azon időből valók, mikor ő Báthory István király halála után már hivatalt a király mellett nem viselt, csak, mint már említők, a stargardi és osseki várkapitányságot tényleg gyakorolta. A magyarországi rokonokkal az összeköttetést fenntartotta, a magyar ügyek iránt érdeklődött, nemcsak a családban történő események és az ő általa elzálogosított felsőmagyarországi birtokai iránt, de a közügyek iránt is. Fájdalom, csak kevés maradt fel a levéltárban, és ezek megőrzését is nem annyira a pietásnak, mint az elővigyázatnak tulajdoníthatjuk, mert Berzeviczy Miklós egy szinte meglevő levelében a nagybátyjának, a fenti Jeromosnak 1603-ban Pozsonyból írja (lomniczi levéltár nro. 5. fasc. 547. alatt,) hogy Berzeviczy Márton leveleit, melyeket a házépítés tárgyában írt (l. XXI.) jól őrizzék meg, mert jó hasznát vehetik, ha annak fiai a Berzeviczei jószágot visszaváltani akarnák.

Generose et Egregie Domine nepos!

Az Úr Isten adjon Kmednek szerencsés új esztendőt, kit hogy egészséggel és üdvösséggel mulassa, több jóval, kevesebb búval, tiszta szívből kívánom. — Keg. leveléből megértettem az borok dolgában való szorgalmatosságát; köszönöm munkáját, máshonnet kellett hozatnom az én magam szeke-reimen és lovaimon, másképen megértheted Dobozy Miháltól. Efféle homi(?) tanács miatt énnekem szomjéhen meg kellett volna halnom. Nem kevés költségembe állott két felé való küldésem. De mit tehetünk immár az ellen, az minek meg kellett lenni. Im ujonnan küldtem oda főképen jó két szekeres lovat, hogy szerezzen pénzemen. Legyen neki Keg. segítséggel.

hogy kedvünk szerint járhasson el az dologba. Ugyanazokon két vagy három fő bort hozhatna ide be. Nyaválás Senney György halálát a szívem szerint szántam; ha Istennek az volt elvégre akaratja, sit nomen domini benedictum. Az özvegyárva asszonynak szolgálatomat ajánlja Keg., kívánom pedig ő Keg-től, hogy ezt a házi keresztet szenvedetességgel viselje, várván az Istentől vigasztalást, kinek kiváltképen gondviselése vagy az özvegyekre, sőt az fejedelmeknek is parancsolja, hogy az özvegyeket oltalmazzák kemény fenyték alatt. — Bertoty Christoff uram írt énnekem, de az czimert ugy az mint én kívánnám, minden szineivel az képirótól megírva nem küldi ő Kgme. Ujjonnan kértem levelem által, hogy az Berthótiékét, Szinyeiekét és az Raszlaviczyékét is képiróval megirattassa és ugy küldje ide be. Dobozyval az képirónak megfizetem munkáját. Szwinyei Zsigmond uram levelében szépen megírta az czimerét, sed desunt colores, kikről divinalnom igen nehéz. Menj szerető öcsém végire tőle, az régi Szwinyey Mátyusnak felesége milyen nemzetségből való volt. Talán ő Kgme in ipsorum genealogia megtalálja avagy egyéb vén nemes embe- rektől ugymint Roskoványi Kálmántól vagy egyebektől megtudhatja; az én koporsómra faragtassa ki őket az én czímerem mellé. Tettem (?) levelébe Szvinyey István uram emlékezetét, némi nemü chronica felől, kibe az régi magyar nemzeteknek genealogiái szépen deducalva és declarálva vannak. Ha ő Kgme vagy Andaházytól vagy Forgách uramtól egy kevés időre elkérhetné, hogy én azt leirathatnám, annál kedvesebb dolgot nem cselekedhetnék velem mostani időben. Ha méltó volna ad posteritatis memoriam azt az chronicát conserválni, kinyomattatnám vagy Danckába vagy Craccóba pulcherrimis typis az én költségemre. AlacsKay Bálint urammal mibe állapotodott legyen a mi dolgunk, megértettem. En nálam semmi nemü levelek nincsenek, kiknek ellene hasznát vehetnők. Tudjátok mindnyájan, hogy az ifjuságomtól fogva idegen országokban nevedtem. Efféle jószág leeleknék szegény atyám halála után Bálint uram bátyám, ő halála után nyavalyás György viselte gondját. Azt is emlitem, szegény atyám éltébe hogy mondták, miképpen sok levelünk egyéb marhával, ezüstművel Tarkó várába vesztenek voln el. Mert elhigyétek, ha mi volt volna nálam, azonnal elküldtm volna Kegnek. Mind az által ebbeli jegyzeteimet bőven megjelentettem levelembe Horváth György uramnak, meg is montam az személyeket, kiket kívánnám, hogy interponálnák magukat és az controversiát amice componálnák, ha valamely sommácskát is kellene adnunk. Humanus embernek itélem lenni AlacsKay uramat, rá vehetnék ad tolerabiles conditiones. Kellemessy Mihály bár más

dologba mutatná bölcsességét, nem ennek izgatásába. Azótától fogva mibe állapotodott meg a dolog, örömet tudnám. Miklós uram öcsém felől semmit sem írt Kegd, talán immár onnat máshová költözött asszonyom anyánk jószágába. Ha ott vagyon, salutálja én nevembe mind ő magát mind asszonyomat. Meg-hagytam Dobozynek, azonképen az én szerelmes atyámfia képében is írt volna választ asszonyomnak, ha magyar írást tudó diákunk lett volna. Egyébb dolgokról Dobozy Mihály, kiváltképen az hirekről conferál Kgddel. Tartsa meg Isten Kgdet jó egészségben boldogul. Datum Osseki 17. Januarii, 1591.

Kegdnek

Attyafia

Berzeviczey Márton

manu ppria.

Czím: Generoso Domino Jeremiae de Berzevicze, nepoti suo carissimo; pecsételve a lengyel czímerével.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 6. fasc. 7. 1591.)

XX.

*Berzeviczy Márton levele Magyarországon lakó öcsceihez.
1592. febr. 27.*

Köszönetemnek szolgálatomnak utánna. Az Isten ugyan nem engedte, hogy tavaly Kegteket megláthattam volna, talán az Isten jobb módot ad ez esztendőben az én igyekezetemnek véghez való vitelébe. Dobozyt nagy hirtelenséggel kellett oda bocsátani, okait ő tőle megértheti Kegytek, mert az idő nem szenvedte, hogy bővebben írjak Kegnek. Ha neki az én dolgaimnak megszerzésében segítséggel leszen Kegtek, jó néven veszem Kegtól. Tartsa meg Isten Kegyteket hozzá való tartozóival együtt jó egészségben. Raptim in Castro Ossech 27. Febr., 1592.

Kegytek attyafia

Berzeviczy Márton

manu ppr.

Czím: Generosis ac egregiis Dominis Nicolao et Hieremiae de Berzevicze, dnis nepotibus carissimis. (Kívül czímer.)

Egykoru feljegyzés: Berzeviczy Márton levelei.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 7. fasc. 7. 1592. 27. Febr.)

XXI.

*Berzeviczy Márton levele Berzeviczy Jeromos unoka-
öcscéhez 1592-ből.*

Generose et Egregie Domine Nepos carissime, salutem et studia mea. Az Kgdl leveléből megértettem az AlacsKay Bálint urammal való megalkuvást; hiszem, hogy nem kicsiny

költséggel lett meg. Jobb mindazáltal nyugodalmas állapotban maga dolgára embernek gondot viselni, hogy sem mint pörpatvarkodással és veszekedéssel hiában fáradságot, idejét, költséget mulatni és vesztegetni. Irja azt is Kgd, hogy az én házamat Berzeviczén építeni kezdte, avel biztatván engemet, hogy megelégszem az Kgd gondviselésén. Igen akarnám, ha kedvem szerint lenne és az kéményeket fundamentomból kőből rakattatná Kgd és úgy intézné, hogy az szobák kemenczéi mellett is tűzrakni való kémények lennének Prussiai mód szerint, annak felette az ablakokat faragott kőből csináltatná; de azt adgya Baksai István értenem és Gáspár is, hogy az házhoz valami fakonyhácskát akar Kgd ragasztatni, ki énnekem semmiképen nem tetszik és ha volna is, elvonatnám onnan; vendég fogadó házhoz illik afféle épület, melyben nagy zaj és nyughatatlanság s egyébbféle alkalmatlanság szokott lenni, az mellett igen félő az tűz miatt konyha mellett lakni. Azért konyhának való helyt jobbat nem arányozhatok mint ellenben az kút mellett, netalán jobb volna az helyett az kőházacska mellett valami pitvart, kiből az kőház szobába mennének és mellette egy szobát csináltatni, kinek ablakai az udvarra és almás kertre nyílnának, azon pitvarból az faszobába ajtót vágatni, az pinczét pedig az kőháznak az végén, ahol az haltartó volt az gyümölcsös kertben, kívül boltozással kellene építtetni, melynek lenne oly szélesége mint az kőháznak hossza az ő proportiója szerint, huszonkét lábnyi; a fölött vagy kőből vagy fából csinálnának kéményes házat, kire az felső házból ajtaja és menyezete lenne, de az pincze ajtajának kőből kellene lenni bolt torokkal miképen Liznovon az itt való jószágomban Kgd az én pinczémen látta, kinek ajtajok az udvarra nyílnak. Az udvart és kertet jó erős korláttal avagy sánczolóással körülfoglalja. Irja azt is Kgd, mintha valami nehézségem volna Kgdre valaki fondorlatja után; hacsak vélekedésből volna, akarnám azt elméjéből kivetnéje, mert miképen eleitől fogva jó atyafia voltam Kgdnek, azonképen mostan is és ennek utána is akarok lenni. Az nyavalyás aszszonyom néném halálán eleget kesergettem, kit is életemben szívem szerint kívántam látni, de mivelhogy az Úr Isten ezt nem engedte, az ő akaratjának meg kell lenni, kihez minekünk is minden dolgunkban illik magunkat szabnunk. Nem örömet hallottam, hogy az sok jámbor vitéz népnek az török miatt való vesztét, annélkül is kevesen vannak. Ilyen oltalom és frigy alatt félő, ha az fejedelem jobb gondot nem visel ránk, hogy az szegény hazánk még ennél nagyobb nyomorúságba ne essék. Ha Tótország oda vagyon, jut Stiriának is benne és onnét a többinek is, kit az Ur isten ne engedjen. Innét is

semmi hirt nem tudok írni, mert az gyűlésnek még vége nincsen; mi hála Istennek házunk népével egyetembe egészségben vagyunk. Miklós uram öcsém semmit sem ír én nekem. Örömetst értettem volna állapotja és egészsége felől is. Azt az Vörös Jánost, kinek leányát ígérte, nem ismerem, hiszem, ilyen nagy dologban jámbor baráti tanácsával élt. Tartsa meg isten Kgdet és engedje, hogy az télen láthassuk egymást jó egészségben. Datum Ossek várában 10. Octobr., Anno 1592.

Kgd attyafia
Berzeviczy Márton
manu ppr.

Czím: Generoso Domino Hieremiae de Berzevicze, domino Nepoti suo charissimo.

Ezen levél nincs úgy, mint a többiek, sajátkezűleg írva, de egy írnok által egészen más helyesírással; itt csak az aláírás B. Márton keze írása.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 8. fasc. 7. 1592. 10. Oct.)

XXII.

Berzeviczy Márton levele Jeromos unokaöccséhez Ossekből 1594.

Ezen érdekes levél számos vonatkozást tartalmaz akkori eseményekre. Az akkori lengyel király Zsigmond, ki, mint a svéd királynak egy Jagello-leány utáni elsőszülött fia, lengyel királynak 1587-ben lett Báthory István halála után megválasztva, 1593-ban az atya halála után svéd király is lett, és ott 1594-ben megkoronáztatott, de később mint buzgó katolikus összeütközésbe jött az ép olly buzgó luteranus svéd alattvalóival, kik ellene, mert különben is mindig Lengyelországban tartózkodott, fellázdak és helyette fiatalabb testvérét Károlyt királynak választották. Így Lengyelország Svédországtól elvált, sőt sok háborút is viseltek egymás ellen. III. Zsigmond király neje, kiről a levélben szinte említés tétetik, Anna osztrák hercegnő, a későbbi császár és király II. Ferdinánd nővére volt.

Köszönetemnek szolgálatomnak utánna. Az jó Istennek legyen nagy hála, hogy az mi megnyomorodott hazánkon ő szent felsége megkönyörülván, az pogánynak dühös szándékait az elmúlt esztendőben semmivé tötte. Ennek utána legyen ő szent felségének kegyes szeme rajta, adjon a keresztény népnek szivet, malasztot és az szeretetnek pajzsát, hogy az pogány megenyhittessék és az által az ő szent neve magasztaltassék mind örökkön örökké. Amen. Volna szándékom Magyarországba mennem, de két dolog tartóztat meg: egyik az útnak gonosz volta, kinek ekkoráig vártam a javulását; második Kegyelmeddel való szemben létel, kit igen akarnám, ha lehetne,

látni, minek előtte innen elindulnék bizonyos okért, főképen pedig, hogy Kgdcl némi nemű dologról örömet conferálnék, és az ott való hadakozásnak progressusa felől Kgdcltől, ha az két had még fenn vagyon avagy leszállott az téli időnek miatta, respirandi gracia, az élésnek s egyéb hadakozó szerszámnak fogyatkozása miatt. Ha lehetséges, kérem Kgdclt, ez levél látván könnyű terhel jöjjön ki hozzám, költségét megtérítem Kgdclnek, ha pedig semmiképen Kgdclnek nem lehetne, ottan szolgáját bocsássa hozzám Kgdcl egy paripán és levél által mindenről informáljon Kgdcl engemet. Ha az had continuáltatnék kikeletre, netalán én is egynehány lovagot bocsátanék oda ki az szegény hazának szükségére. Mert omnes charitates patriae charitas superat. Horváth György urammal legyen Kgdcl szembe, netalán ír nekem ő Kegyelme mindenekről, láttam levelét Báthori Cardinális uramnál, kit az táborból Fülek alatt irt. Nagy kedves dolgot cselekednék Kgdcl, ha Forgách Simon urammal is lenne Kgdcl szembe, tudom, mindenekről bőven és bizonyost írna ő nagysága. De ezeket úgy mint magától cselekedje, ne vegyék eszükbe, hogy én kértem volna arra Kegyelmedet. Prudenti satis. Az mi királyunkat ekkoráig még Swédiába meg nem koronázták. Az januariusban lészen meg mint az atyja temetése mint az ő maga coronázatja. Királyné asszonyt igen nehézkesnek mondják lenni. Miklós uramnak, János uramnak és az többi atyafiaknak köszönetemet és szolgálatomat ajánlom. Akarnám, ha házaimat Berzeviczén az ő alkalmatosságával egyetemben készen találnám, hogy az Kgdcl industriájával dicsekedhetném. Tartsa meg Isten Kgdcl jó egészségben és az új esztendőben áldja meg minden javaival. Datum Ossekben 19. Jan., 1594. Kgdcl attyafia

Berzeviczy Márton m. p.

Czím: Generoso Dom. Hieremiae de Berzewici, suo nepoti carissimo.
(*Levéltári feljegyzés:* nro. 9. fasc. 7.)

XXIII.

Berzeviczy Márton levele unokatestvéreihöz Krakkóból 1595.

Ezen levélben említi a magyar országgyűlés követségét mint politikai ujdonságot. Az akkor Pozsonyban ülésező országgyűlés ugyanis 1595 elején a török elleni háború erélyes folytatása érdekében egy követséget küldött a lengyel diaetához Krakkóba, azon felszólítással, hogy Lengyelország is csatlakozzék a Magyarországgal és az erdélyi fejedelem Báthory Zsigmond részéről a török ellen készülő hadjáráshoz. Ezen követségnek egyik tagja volt az

ezen levélben említett Kellemessy Mihály (lásd Engel, Geschichte Ungarns), de fájdalom a magyarországi követek igyekezete sikertelen maradt, mint már a levél is sejteni engedi. A lengyelek nem voltak rábírhatók a törököt megtámadni; Magyarorszáiban a hadjárat elébb Mansfeld gróf, később Ernő főherceg alatt, csak Esztergom visszavívására szorítkozott; Oláhországban Báthory Zsigmond ugyan szerencsésen harczolt, de nagyobb eredményt nem ért el.

Köszönetemnek és szolgálatomnak ajánlásának utánna. Én egyrészt csak azért jöttem ide Crakkóba, hogy innen ha a szánút meg nem bomolna, úri Kegyelmeteket meglátogatnám. Holott veszem eszembe, hogy Kgtek én rólam tisztán elfelejtkeztek; talán az szeretet meghűlt bennetek én hozzám, avagy az hadban való szüntelen létel nem engedte, hogy egymást láthattuk volna. Mondják, hogy az én atyámfiai közül egy valaki itt volt Crakkóba és csak kevés nappal előtt az én ide jövetelemnek ismét haza tért volna. Bántam igen, hogy nem értem ő Kegyelmet egynehány okokból. Mindazáltal vagyok reménységbe, ha én mostanába az gonosz útnak miatta Uri Kegyelmeteket meg nem kereshetem, valaki Kegyelmetek közül hozzám ide jó, az úti költséget megtérítem neki. Küldtem annak okáért az én fiamnak pedagógusát, ki Váraljai fiú, Uri Kegyelmetekhez, hogy én nekem az Uri Kegyelmetek egészsége és állapota felől és, mit reméljek, az Kgtek én hozzám való jó akaratjáról bizonyost hozzon. A mellett kérem Kgteket, hogy én nekem két gyermekded kis lovakat, szekérbélieket küldjenek, az árát avagy innét Trybisz uram factora által megküldöm vagy annak az ki hozzám jó, megfizetem. Erre ugyan igen kérem Kgteket, hogy annélkül ne hagyjon. Dobozy Mihály felől és Buda Györgyné felől azóta, hogy tőlem elváltak, semmit nem hallottam. Dobozyt vártam hozzám, hogy nem jött, ki tudja, ha meg nem házasodott. Az magyarországi követek igen emberül mondták el az ő követségüket, úgy annyira, hogy az emberek, a kik halgatták, fölötte commoveáltattak. Isten adja jó előmenetelit, de még akkoráig, az mint mutatja magát az gyűlésnek processusa, melynek végéhez csak két hét vagyon hátra, semmi bizonyost nem remélhetünk. Az Úr Istentől várnak mind tanácsot mind oltalmat. Vannak, kik akarnák az kereszténységnek előmenetelét; vannak, kik más értelemben volnának az nagy fogyatkozásnak és készületlen voltoknak az hadhoz miatta. Megvállik rövid nap minden dolgunk. Alispán uramnak a Szepesinek irtam volna, de Kellemessy Mihály uram azt jelenti, hogy Pozsonyba az gyűlésen vagyon. Tartsa meg Isten Uri Kegyelmeteket jó egészségben mind háza

népével egyetemben, kiknek szolgálatomat ajánlom. Datum Cracoviae 5. Martii, 1595.

Kegyelmetek attyafia

Berzeviczy Márton m. p.

Czím: Generosis Dominis Nicolao, Joanni et Hieremiae de Berzevicze, dominis nepotibus suis carissimis.

(Veres címeres pecséttel pecsételve.)

XXIV.

Levél Berzeviczy Mártontól öccsének 1595.

Salutem cum officii commendatione.

Irtam Kegyelmednek közönségesen egy levelet, kibe kívánok, hogy egyik Kgtek közül hozzám, az mostani Kegnek szomszédságában levén, ide Cracóba jönné. Ha valamely megvonná magát az uttól, kérem Kgdet, ne szánja munkáját, hanem jöjjön hozzám. Mind munkáját mind költségét megtérítem Kegnek. Egyéb dolgokról coram. Tartsa meg Isten Kegdet jó egészségben. Datum Cracoviae 5. Martii, 1595.

Kegd szerelmes attyafia

Berzeviczy Márton, m. p.

Czím: Generoso Domino Hieremiae de Berzevicze etc. domino nepoti suo carissimo.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 11. fasc. 7. 1595. 5. Martii.)

XXV.

Berzeviczy Márton özvegye férje magyarországi rokonait a temetésre meghívja 1596.

Berzeviczy Márton 1596 február 16-án Mosseg várában, (mely különben mindig Osseknek volt írva) meghalván, a hátrahagyott özvegy, kinek két fiúgyermeke maradt, a magyarországi rokonokat martius 4-én kelt levelében az aprilis 30-án tartandó temetésre meghívja. A temetési szertartásnak olly késői terminusra való kitűzése az akkori időben rendesen előfordult, hogy legyen idő a távoli rokonokat, ismerősöket értesíteni, azoknak pedig legyen idejük a temetésre eljönni. A levél németül van írva egy íródeák által, (mint Berzeviczy Márton is egy levelében mentségképen felhozza) de az aláírás az özvegy sajátkezű írása. Mint már a XVIII. alatt is említettük volt, a stargardi és osseki (határ) várak kapitányságát most is viselte, mert az özvegy aláírásában azt használja. Az özvegy később 1603. újra férjhez ment egy Stanislawszky nevű lengyelhez.

Edler Ehrenfester geistiger Herr Schwager!

Euerer Ehrenfesten sindt meine hochbetrübte willige dienste mit embsiger Wünschung von göttlicher Allmacht

guter Leibesgesundheit und aller glückseligen Zuständen stets bewahrt.

Meines schmerzlichen betrübten Zustandes, damit mich Gott der Allmächtige heimgesuchet, indem er mir meinen allerliebsten Eheherrn den 16. Februarii dieses, von diesem Jammerthal, diess der einzige Trost, in sein ewig währendes Reich abgefordert, und mich mit meinen armen Waisen betrüblichen nachgelassen, habe ich nicht unterlassen können solchen meinen schmerzlichen zustand E. E. H. zu verständigen, mit freundlicher Anmeldung, dass demselben meines geliebten seeligen Herrns, aus Rath und Gutdünken meiner Herrn-Freunde, seiner lieben hochadeligen Körper die Leichbestattung der 30-te April angesetzt ist worden, welchen weil ich meiner Pflicht und seiner wohlerworbenen Gebühr nach der Erden aufs aller ehrlichste gerne bestatten wolle, also gelanget am E. E. H. mein schmerzliches embsiges Bitten, dieselben wollen ihrer alzeit erkannten Gunst und vertrauter, auch christlicher Pflicht nach sich so geistig erzeigen und zeitig zur solchen Zeit sich zu mir gen Mosek einstellen, auch anderen Verwandten und Freunden solch mein schmerzlich Herzenleid anmelden und sie zur solchen Zeit und Stell in meinen und meiner Herrn Freunde Namen einladen, und von daselbst den lieben (?) Körper in sein Ruhebett helfen begleiten und ehrlich bestatten. Solches weil's der christlichen Pflicht gemäss als trage ich keinen Zweifel E. E. H. so viel williger unangesehen der weiten Gelegenheit, weil sie zu förderlichst meinem herzlieben seeligen Eheherrn verwandt und sonderlichen lieb gewesen, erzeigen werden, welches sonder Zweifel Gott der Allmächtige E. E. H. vergleihen und Gott gebe in allem Glück und Heil belohnen wird und ich mit meinen armen Waisen, auch meiner angewesender Freundschaft und E. E. H. zu verschulden stets willig, die ich hiemit Göttlicher Allmacht treulichen empfehlen thue. Datum in Mossek 4. Martii novi styli, Anno Dni 1596.

E. E. H. freundwillige Schwegerin

Catharina Damraw von Woynaw Selige S. E. E. H. Martini non Berzevitz auf Stargard und Mosszegh Hauptmann etc. etc. nachgelassene betrübte Wittwe.

Czím: Dem Edlen und Ehrenvesten Herrn Jeremiae von Berzevitz, meinem Herrn Schwager zu behändigen Lumnietz.

Egykorú feljegyzés: Berzeviczy Mártonnénak temetésre hívogató levele E.

(*Levéltári feljegyzés:* nro. 12. fasc. 7. 1596. 4. Mart.)

XXVI.

Fassio perennalis 1613.

Berzeviczy Márton fiai János és Kristóf a magyarországi (Sárosi és Szepesi) birtokot, melyet atyuk 1579-ben unokaöccseinek zálogba adott volt (XV.), örök áron eladják 4500 frton azok fiainak, ugymint Berzeviczy Miklósnak, Bálint fiának a szepesi ágból, és B. Tamás meg Zsigmondnak, Berzeviczy János fiainak, mely János Györgynek, Márton idősebb fivérének fia volt. A Márton fent megnevezett két fia közül az egyik, Kristóf, magtalanul elhalt, mint már a bevezetésben említettük, János feleségül elvette Zkrysha Dorotheát, kitől csak egy leány-gyermeke volt; János 1645-ben meghalt, a leánya 1646-ban őt követte. Az özvegy a lisnovoi birtokot a magyarországi rokonoknak átvételre felajánlotta; de ezek, nem lévén képesek a 60.000 frt adósságot elvállalni, az özvegy a jószágot 1653-ban az ő beleegyezésükkel idege-
neknek eladta.

Nos Capitulum Ecclesiae Scepusiensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Magnifici domini Joannes et Christophorus Berzeviczy, filii Magnifici olim Martini, filii alterius quondam Christophori Berzeviczy de eadem Berzevicze coram nobis personaliter constituti, oneribus et quibuslibet gravaminibus universorum filiorum et filiarum in futurum Dei beneficio nascendorum, cunctorum denique fratrum, sororum, proximorum, consanguineorum et affinium suorum, quos videlicet infrascriptum modo tangeret et concerneret tangereve et concernere posset negotium quomodolibet in futurum, in sese assumptis atque levatis, matura prius et exacta intra sese animi deliberatione praehabita, sponte et libere vivae vocis ipsorum oraculo confessi sunt et retulerunt coram nobis in hunc modum: Qualiter ipsi domini Joannes et Christophorus Berzeviczy fatentes, certis bonis, justis et rationabilibus de causis, animos ipsorum ad id moventibus atque inducentibus, signanter autem, quod difficile esset duorum Regnorum disjunctorum esse civem, ab infrascriptisque bonis et Juribus suis possessionariis paternis aviticis remotiorem in Regno Poloniae et Ducatu Prussiae facerent residentiam, non possentque eadem bona justo et debito modo propter praemissam remotiorem loci distantiam et viarum discrimina commode regere atque gubernare, quia plus cogerentur in eorundem bonorum gubernationem exponere quam utilitatis inde perciperent; Ideo volentes dicti domini fatentes ejusmodi difficultati mature occurrere atque de majori commodo et utilitate sibi haeredibusque et posteritatibus suis prospicere, loco praetactorum bonorum suorum

paternorum aviticorum in vicinitate bonorum suorum in prae-notato Regno Poloniae habitorum alia commodiora et utiliora bona vellent sibi haeredibusque et posteritatibus suis comparare atque coemere, praemissas totales et integras portiones suas possessionarias paternas aviticas, in hoc Regno Hungariae adjacentes, videlicet unam Curiam Nobilitariam et quinque sessiones colonicales, item Inquilinares decem, in quarum prima Christophorus Hrusyca, secunda Andreas Szapora, tertia Joannes Horni, quarta Ladislaus Chysmar, quinta Thomas Chypka Colonicales; item Inquilinares decem, in quarum prima Balas Thamasné, secunda Joannes Satan, tertia Macsy Szaribura, quarta Stephanus Sutor, quinta Ivan Hudak, sexta Petro Kowaly, septima Vitus Kuchar aliter Cheh, octava Georgius Sapara, nona Wojtho Prawda, decima Valentinus Korov in oppido Berzevicze; item quinque sessiones itidem colonicales, in quarum prima Thomas Olschleger, secunda Francsovsky dicta, tertia Andreas Thekus, quarta Urbanus Gomba, quinta Joannes Martin similiter colonicales et duas Inquilinarias, in quarum prima Andreas Orlovek, altera Georgius Szabo Inquilini ad praesens facerent recidentias in Hamburg; item duas colonicales, in quarum prima Waszecsco, secunda Ihnad colonicali, et totidem Inquilinares, in quarum prima Dulin Gajdos, secunda alter Waszecsco Inquilinari more inhabitarent in Stellbach; item unam colonicalem, in qua Michael Salten degeret in Schwarzbronn; denique unam colonicalem Imvisovszky dictam in Darocz Oppido et possessionibus sic vocatis, omnino in de Saaros existentibus adjacentes et portionem in molendino in antelata possessione Hamburg vocata et dicto de Saaros habito, nec non unam Sessionem Inquilinariam et alteram Colonicalem, in quarum prima quidam Hruchas inquilinus, et altera Simko Pawlowich Colonus providi sic dicti ad praesens residerent in Krompach, in districtu Dunajecz et isto Szepesiensi Comitatus habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, virgultis, dumetis, salictis, hortis, pomariis, lupuletis (?) vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, piscium clausuris aquarumque decursibus, molendinis serris et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad annotatamque Curiam Nobilitariam et praescriptas sessiones colonicales et inquilinares de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus Generosis Nicolao filio Egregii quondam Valentini Ber-

zeviczy, nec non Thomae et Sigismondo filiis Egregii quondam Joannis Berzeviczy fratribus nempe suis condivisionalibus, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis, in et pro summa quatuor millium et quingentorum florenorum Hungaricalium, per dictos fatentes ab eisdem coram nobis plene et integre levata atque percepta, jure perpetuo et irrevocabiliter dedissent, vendidissent et perpetuassent, prout dederunt, vendiderunt et perpetuarunt, ac antea quoque prae manibus dicti Nicolai et Thomae ac Sigismundi Berzeviczy habitas, in manibus ipsorum reliquerunt coram nobis per eosdem haeredesque et posteritates ipsorum praescriptos universos, praemisso jure perpetuitatis, cum praetactis universis suis utilitatibus et pertinentiis, tenendas, possidendas, pariter et habendas pleno jure et cum effectu ipso facto; Assumendo nihilominus praefati domini Joannes et Christophorus Berzeviczy fatentes, super sese haeredesque et posteritates suos utriusque sexus universos, dictos Nicolaum, Thomam et Sigismundum Berzeviczy haeredesque et posteritates ipsorum praescriptos, in praenotatis bonis ipsis venditis, contra quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores suis et haeredum ac posteritatum suorum praescriptorum propriis cura, laboribus, fatigiis et expensis tueri, protegere, et defensando indemnes manu tenere ac conservare; promittendo insuper atque ad id sese dicti domini Joannes et Christophorus Berzeviczy praenotatis Nicolao, Thomae et Sigismundo similiter Berzeviczy bona fide obstringendo et obligando itidem coram nobis, quod ipsi domini Joannes et Christophorus Berzeviczy annotatos Nicolaum, Thomam et Sigismundum Berzeviczy velint de praemissa evictione et si praenotatis bonis ipsorum, modo praemisso, antelatis Nicolao, Thomae et Sigismundo Berzeviczy venditis et abalienatis perpetuatisque dictorum Nicolai, Thomae et Sigismundi Berzeviczy ac haeredum et posteritatum ipsorum praemissorum, defensione atque indemni conservatione, etiam in Regno Poloniae coram officio Castrensi plenius atque legitime assecurare, hoc per expressa denotato, Quod si dicti domini Joannes et Christophorus Berzeviczy fatentes aut haeredes et posteritates ipsorum utriusque sexus universi annotatos Nicolaum, Thomam et Sigismundum Berzeviczy haeredesque et posteritates ipsorum praemissos in antelatis bonis venditis, successu temporis contra quoslibet defendere et manu tenere nollent, non possent, non curarent aut quovis modo omitterent, in eo casu dicti domini Johannes et Christophorus Berzeviczy haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universi, teneantur sintque obligati antelatis Nicolao, Thomae et Sigismundo Berzeviczy haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis praescriptam florenorum hun-

garicalium summam plene et integre refundere atque restituere, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum per manus Admodum Reverendi in Christo patris Casparis Andaházy Lectoris et Canonici hujus Ecclesiae Scepusiensis ac Illustrissimi Principis et Domini domini Francisci Forgách de Ghymes, S. R. E. Presbiteri Cardinalis et Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis Archiepiscopi, locique ejusdem Comitatus perpetui, Primatis istius Regni Hungariae, legati nati, summi et Secretarii Cancellarii ac praefatae Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis Consilarii, per Diocesim istius Ecclesiae Scepusiensis in Spiritualibus Vicarii generalis, Admodum Reverendis dominis Ladislao Hosszúthothy Praeposito, eodem Caspare Andaházy Lectore, Stephano Franyaffy Cantore, Dionysio Agriense Custode, Blasio Siculo alias Kanya, Laurentio Mogliense, Georgio Ruttkowino, Andrea Nesporino ac aliis quampluribus in ipsa Ecclesia nostra Canoniciatus tenentes et honores, ac domino Deo jugiter famulantibus ipso die Dominica Invocavit, Anno Domini 1613.

(Függő pecséttel.)

Közli: BERZEVICZY EGYED.

KÉT ÁRPÁDKORI ORSZÁGNAGY CSALÁDJA.

I.

Ivánka somogyi főispán.

Péter fia kopasz Dénes¹⁾ kijelenti 1261 febr. 24-én a fehérvári káptalan előtt, hogy (fejér-, később somogymegyei) Csege faluban lévő birtokának felét leányával, Anasztáziával, házassági illetményül csipás Hencz fejérvári polgár fiának Miklósnak, mint vejének átadja.²⁾ Ugyanazon Hencz-ről tudjuk még, hogy (somogymegyei) lokothi erdőrészét Kilián fejérvári polgárnak eladta, ki azt (a somogymegyei) Lulla nevű birtokában lévő többrendbeli földekkel együtt 1299 márczius 26-án Ugali Ivánka comesnek elzálogosította. 1300 április 26-án tanusítja a fejérvári keresztesek konventje, hogy Kilián fejérvári polgár lullai birtokát és lokothi erdőrészét Jovánka comestól a kitüzött határnapon nem váltotta ki. Midőn a somogyvári konvent ezt 1307 május 7-én átírja, akkor *Gergely fia Ugali Jovánka comes* a kérelmező.³⁾

Kövessük már most ez Ivánka további nyomait.

IV. László király 1273 szeptember 29-én tanusítja, hogy kopasz Dénesnek a koronára szállt összes birtokait, nevezetesen (a somogymegyei) *Gán, Pócza, Belder* és *Megyert* légelyhordómesterének *Ivánkának* V. István és saját uralkodása alatt

¹⁾ Egy kopasz Dénes előfordul 1236-ban Zalamegyében mint az ottani Türje nemzetség tagja (Hazai okmánytár VI, 32.); de ez mindenestre egészen más személy.

²⁾ Hazai okmánytár III, 11.

³⁾ Hazai okmánytár VIII, 405. Wenzel XII, 652.

szerzett érdemeinek elismeréseül adományozta.¹⁾ Meddig viselte Ivánka e tisztséget, nem tudjuk; 1284 január 12-én Koppán nb. Mihály kir. lovászmester egyuttal a légelyhordók mestere is. 1294 szeptember 25-én *Ivánka* Somogy megye főispánja és bizonyos Pál az alispán.²⁾ Főispánsága azonban nem tartott sokáig, mert 1295 június 6-án Güssingi Miklós nádor Somogy- és Fejérmegye főispánja.³⁾ 1298 november 14-től 1299 augusztus 29-ig pedig megint *Ivánka* a főispán.⁴⁾ 1301 október 20-án azonban Güssingi Henrik bán a főispán, míg Ivánka csak egyszerű comes minőségében szerepel.⁵⁾

Eddig tudjuk tehát, hogy kopasz Dénes veje 1261-ben Hencz fejérvári polgárnak a fia, — hogy László király kopasz Dénes gáni, belderi, pócza és megyeri birtokait 1273-ban Ivánka légelyhordómesternek adományozta, — hogy bizonyos Ivánka 1294., 1298. és 1299-ben Somogy megye főispánja, — hogy Ugali Ivánka 1299-ben Hencz fejérvári polgár tulajdonához tartozott valamely somogy megyei birtokot zálogba vett, — hogy 1300-ban Ivánka comes még mindig e birtok zálogos tulajdonosa és hogy 1307-ben az erre vonatkozó oklevelet mint Gergely fia Ugali Ivánka átiratta. Hátra van tehát még annak bebizonyítása, hogy Ivánka a légelyhordómester és Ivánka a somogyi főispán egy és ugyanazon személy.

Midőn Güssingi Henrik somogyi főispán 1301 október 20-án Segesden a somogyvármegyei gonosztevők és tolvajok megbüntetése iránt intézkedik, Ivánka mesternek következő tisztviselőit említi: Zalai Jánost, Kapolyi Petőt, *Tardi Kilián fia Gergelyt* és *Gáni Bálintot*.⁶⁾

¹⁾ Tkalčić, Mon. eccl. Zagrab I, 167.

²⁾ Wenzel V, 103.

³⁾ Wenzel X. 191.

⁴⁾ Hazai okmánytár VII, 269; VIII, 380. Wenzel V, 233., 234. Alatta 1298 október 18-án bizonyos *Leu* somogy megyei szolgabíró (Hazai okmánytár VIII, 380), a kiről azt tartom, hogy a somogy megyei *Hetesi* család egyik tagja. — Hetesi Lesták fia Herbert 1260-ban osztrák fogságba került, melyből csak úgy tudott kiszabadulni, hogy addig míg a váltságdíjat lefizeti, fiát Miklóst, és rokonát Hetesi Lőka fia *Leu*-t túsul adta (Hazai okmánytár VII, 88). 1276 márczius 25-én újra találkozunk Hetesi Lőka fia Leuchchel, midőn rokonaival bizonyos somogy megyei birtokok iránt több más Hetesiek ellen pert folytat (Hazai okmánytár VI, 216). 1329-ben már nem él. Akkor megismerkedünk Hetesi Lew (Lév vagy talán Leo) fiaival Miklós és Péterrel (Anjoukori okmánytár II, 456). Hetesi Leu fia Miklós özvegye Katalin, Eddei Fodor János leánya 1341 augusztus 16-án inkei birtokrészét Gutkeled nb. Bánfi Miklósnak zálogba adja (ugyanott IV, 125), 1342 szeptember 3-án pedig szőlősi birtokrészét Ugali Pálnak örökül vallja (u. o. 260.).

⁵⁾ Zichy okmánytár I, 104., 105.

⁶⁾ Zichy okmánytár I, 104. 105.

1298 november 14-én pedig találjuk, hogy *Tardi Kilián fia Gergely* Ivánka somogymegyei főispánnak kiküldöttje.¹⁾ Ha már most e mellett még fontolóra vesszük, hogy Ivánka 1273-ban *Gánt* kapta és hogy — mint látni fogjuk — kopasz Dénes többi birtokai is az Ugaliak kezében maradtak, akkor minden kétséget kizáró módon be van bizonyítva, hogy az eddig genealogiailag teljesen ismeretlen somogyi főispán Ivánka az 1273-ban szerepelt hasonnevű légelyhordómesterrel azonos és az Ugaliak egyenes ősatya.

Atyjáról, Gergelyről, nevén kívül mitsem tudunk; azt sem tudjuk, hogy mióta birta Ugalt; midőn e helység (Gánnal és Megyerrel) 1193-ban legelőször felmerül, akkor a fejérvári keresztesek konventjeé;²⁾ ma pusztá a tabi járásban.

1307 után már nem akadunk Ugali Ivánkára. Négy fiut hagyott hátra maga után, *Pál, Jakab, Miklós és Istvánt*.

Ugali *Pál* 1329 márczius 16-án országbirói végrehajtó Abaujváron, ugyanazon évi július 20-án pedig Szabolcsmegyében;³⁾ 1334 április 21-én megszerzi a tolnamegyei ősi helységet;⁴⁾ ugyanazon évi szeptember 10-én Ugal és *Belder* tulajdonosa.⁵⁾ 1336 február 10-én tanusítja a királyné, hogy Zsadány nb. Velikei Beke (somogymegyei) Ocsman és (veszprémmegyei) Kustán nevű birtokait rokonaira, Ugali *Pál országbirói főjegyzőre* és ennek fivéreire *Jakab, Miklós és Istvánra* átruházza.⁶⁾ E rokonság mindenestre csak sógorsági kapcsón alakult, mert Velikei Bekének őse Ivánka nem Gergelynek, hanem Abrahámnak a fia. — Ugyanazon évi május 4-én megkapja *Pál Károly* királytól a somogymegyei Bábony helységnek egy részét.⁷⁾ 1338 szeptember 24-én megszerzi mint országbirói főjegyző és várnai várnagy a Daróiaknak birtokában lévő tolnamegyei Kandateleik nevű jószágot. 1339 január 22-én nádori ítélet alapján megkapja a vitás Csicsal nevű somogymegyei birtokot,⁸⁾ mely alkalommal nem csak édes fivéréiért, hanem *Both fia Bod* és *Buga fia Antal* nevű rokonaiért is szavatol. Bod és Antalban tehát nemzetségi rokonaira kell

¹⁾ Hazai okmánytár VII, 268.

²⁾ Knauz I, 142.

³⁾ Anjoukori okmánytár II, 390., 419.

⁴⁾ Anjoukori okmánytár III, 69.

⁵⁾ Hazai okmánytár III, 123.

⁶⁾ Anjoukori okmánytár III, 246.

⁷⁾ Hazai okmánytár III, 127. v. ö. Anjoukori okmánytár III, 284., 395.

⁸⁾ Anjoukori okmánytár III, 527.

ismernünk. — 1341 január 10-én Pál és fivérei a somogymegyei Fiad és Hárságy birtokosai.¹⁾ 1342 márczius 17-én Nagymartoni Pál országbíró Seregélyes nevű fejérmegyei birtokot főjegyzőjének, Ugali Pálnak adományozza.²⁾ Ugyanezen évi szeptember 3-án megveszi Pál Hetesi Leo fia Miklós özvegyétől, Eddei Katalintól, ennek Somogymegyében fekvő szőlősi birtokát;³⁾ ugyanazon évi deczember 9-én tanusítja Lajos király, hogy Ratold nb. Péter Ugali Pál és fivéreinek a somogymegyei Kozma helységet adományozza.⁴⁾ 1343 január 13-án Ják nb. Sitkei Lókök Vajta nevű fejérmegyei birtokát használat és benépesítés végett Ugali Pálnak engedi át.⁵⁾ Ugyanezen évi márczius 16-án tanusítja Lajos király, hogy a magának elhalt Pöszei Dezsőnek pöszei és szácai birtokát (Somogymegyében) Dezső rokonának, Ugali Pál országbíró és *saját* (t. i. a királynak) *komájának* adományozza.⁶⁾ Hogy Pál és Dezső között miféle rokonság létezett? nem tudjuk. — Annyi ismeretes, hogy Dezső atyja, Berencsei Ábrahám fia András, a csehek elleni háborukban kifejtett tevékenysége elismerésül 1276-ban Pöszét kapta, hogy András 1280-ban még él, és hogy Dezső özvegye Nuz 1344 november 5-én még szerepel.

1343 június 19-én megkapja Pál a somogymegyei sövényi birtokot.⁷⁾ 1345-ben említést tesz egy okirat arról, hogy Pálnak még Antal nevű édes testvére is lett volna,⁸⁾ de ez kétségkívül hiba. — 1345 január 19-én Pál még mindig az országbírófőjegyzője,⁹⁾ ugyane minőségben működik még 1348-ban is,¹⁰⁾ 1349 július 6-án azonban Mária királyné arról értesíti a velencei doget, hogy bizonyos kártalanítási ügyben Ugali Pált, a szlavóniai bán Tinninbe küldendi;¹¹⁾ mikor lett bán, nem tudjuk; 1348 szeptember 8-án még Buzád-Hahót nb. Alsólendvai Miklós a bán. Pál bánsága nem tartott sokáig; 1351 április 23-án ő már csak »volt szlavóniai és horvát bán«;¹²⁾ ugyanily czímmel nevezik őt 1351 május 2-án;¹³⁾ 1354 márcz. 5-én

¹⁾ Anjoukori okmánytár IV, 68.

²⁾ Ugyanott 195.

³⁾ Ugyanott 260.

⁴⁾ Hazai okmánytár III, 143.

⁵⁾ Anjoukori okmánytár IV, 297.

⁶⁾ Ugyanott 304., 305.

⁷⁾ Anjoukori okmánytár IV, 347.

⁸⁾ Hazai okmánytár III, 228.

⁹⁾ Anjoukori okmánytár V, 144.

¹⁰⁾ Anjoukori dipl. emlékek II, 280.

¹¹⁾ Fejér IX, 6., 43.

¹²⁾ Anjoukori okmánytár V, 450.

¹³⁾ Ugyanott 463.

azonban »volt bán, jelenleg országbirói főjegyző és besztercei várnagy«;¹⁾ utoljára találom őt főjegyzői minőségében 1354 márczius 29-én.²⁾

Halálozási évét nem ismerjük. 1369-ben már nincs az élők között.

Nejét — nevét nem ismerjük — legelőször 1353 november 8-án említik, midőn férje bizonyos budavári házat vesz. 1369 végén még él.

Két gyermeke volt: Miklós és Orsolya.

Miklós 1353 november 8-án még él; meghalt 1369 előtt örökösök hátrahagyása nélkül.

Orsolya 1369-ben már Neszdei Bessenyő Mátyás neje; meghalt 1385 előtt, a nélkül, hogy gyermekeket hagyott volna hátra maga után.

Ugali Pál öröksége fivéreinek utódaira szállván, ebből hosszadalmas pör támadt, — melyben Orsolya férje Neszdei Bessenyő Máté és Ugali *Miklós* — Pál fivére — gyermekei a főszerepet vitték.

Miklósnak volt egy *László* nevű fia, ki 1369-ben él, kiről azonban többet nem tudunk, és két leánya. Ezek egyike, *Erzsébet*, 1385-ben Németi Tamás fia deák Andrásnak a neje, másika *Ilona* 1385-ben már nem él; férjének, Kapolyi Pálnak, azonban Klára nevű leányt szült, ki 1385-ben mint Jutasi János neje Bessenyő Máté ellen örökösödési pert visz, miután a periratokból kiderült, hogy a vitás birtokok (Bikács, Ocsmán, Száka (=Kapurév), Fiad, Hárság, Szöllös, Csicsal, Kisbere, Kékcse, Seregélyes, Lulla, Gyöngöd, Bábon, Potol, Ősi, Kozma, Orbócz, Tab, *Belder*, Moha, Csaba, Pösze, Kustán, Jaba) nem csak Pál, hanem nagyrésztben fiverei birtokához tartoztak. A per azzal végződött, hogy Bessenyő Máté a bábonyi, fiadi, hársági, berényi, csicsali, seregélyesi, gyöngödi és potoli részeket kapta, míg Erzsébet és Klára Belder, Tab, Csaba, Lulla, Kozma, Pösze, Kapurév, Veresvessző, Kustán, Moha, Ocsmán, Szöllös, Alsókékcse és Farkberény birtokában maradt.³⁾

Ugal ezek szerint Pál fivéreinek fiörökösei kezében maradt.

Ezek közül ismeretesek:

a) Jakab fia *György* (1369) és ennek fia *János* (1386).

b) István fia *János* 1369—1383.⁴⁾

Ugali Ivánka családjának nemzedékrendje az eddigiek szerint tehát következőleg alakul:

¹⁾ Anjoukori okmánytár VI, 172.

²⁾ Ugyanott 182.

³⁾ Hazai okmánytár III, 218., 222., 225., 229—238.

⁴⁾ Hazai okmánytár III, 218—238; V, 163.

Gergely,

Ugali Ivánka 1273—1307.

1273 kir. légelyhordómester; 1294., 1298. és 1299-ben Somogymegye főispánja.

Pál, 1329—1354, 1329 országbírói végrehajtó, 1336—1348 országbírói főjegyző, 1338 várnai várnagy, 1349 szlavóniai bán, 1354 országbírói fő- jegyző és besztercei várnagy. Neje: 1353—1369.	Jakab, 1336—1341 György, 1369. János, 1386.	Miklós, 1336—1345. László, 1369. Erzsébet, 1385. férje: Németi deák András.	István, 1336—1341. János, 1369—1383. Ilona, † 1385 előtt férje: Kapolyi Pál.
Miklós 1353 † m. n. 1369 előtt.	Orsolya 1369 † m. n. 1385 előtt; férje: Neszdei Bes- senyő Máté 1369—1385.		

II.

Fancs fia Benedek.

1247 junius 2-től 1256 február 15-ig bizonyos *Benedek* Mosonmegye főispánja.¹⁾ 1248 február 25-én arról tanuskodik Béla király, hogy Benedek mosonyi főispán (a zágrábmegyei) Hodina comest bepörölte, azt állítván, hogy a vizközi birtok a Körösmegyében fekvő *gordovai* kerülethez tartozik. A király azzal intézi el az ügyet, hogy Viszköz nem tartozik Gordovához és hogy különben Hodina comes Viszközt akkor kapta, midőn Benedek még nem lett a gordovai kerülettel megajándékozva. Hodina megkapta a Somogymegyéhez tartozó drávántúli Viszköz-t 1245 április 26-án, Benedek tehát csak 1245 április 26-a és 1248 február 25-e között kapta a gordovai kerületet.²⁾ 1348 augusztus 13-án pedig arról értesülünk, hogy Fancs fiai László és Pál a somogymegyei Visz részbirtokosai.³⁾ 1259-ben *Fancs fia Benedek* a királyné tárnokmestere és Trencsénmegye főispánja,⁴⁾ mely utóbbi minőségben egynéhány trencsényi várjobbágyat a trencsénmegyei Duló nevű birtokba bevezet. 1262-től 1263 május 25-ig Benedekünk a királyné udvarbírája és Vas megye főispánja.⁵⁾

¹⁾ Fejér IV, 1., 454; IV, 2., 98. Wenzel II, 264; VII, 321; XII, 691.

²⁾ Tkalčić, Monum. eccl. Zagrab. I, 85., 90.

³⁾ Anjoukori okmánytár V, 219.

⁴⁾ Hazai okmánytár VI, 98.

⁵⁾ Fejér IV, 3., 115. Hazai okmánytár VII, 86. Wenzel VIII, 60., 85; X, 462. (év nélkül) XI, 521.

Miután 1264 márczius 9-én már Csák nb. István a királyné udvarbirája és Vasmegye főispánja s e Benedekre tovább nem akadunk, nem szenvedhet kétséget, hogy 1263 és 1264 között halt meg.

Miután már most tudjuk:

1. hogy Benedek mosonyi főispán 1245 és 1248 között a gordovai kerületet kapta, — 2. hogy Fancs utódai a gordovai kerület melletti Visz(köz) birtokosai, — 3. hogy Fancs fia Benedek 1259-ben királynéi tárnokmester és Trencsénmegye főispánja, — 4. egy Benedek 1262—1263 a királynéi udvarbiró és Vasmegye főispánja, ennél fogva czáfolhatatlanul be van bizonyítva, hogy Fancs fia Benedek 1247-től 1256-ig Mosonymegye főispánja, 1259-ben királynéi tárnokmester és Trencsénmegye főispánja és 1262—1263 királynéi udvarbiró és Vasmegye főispánja: a gordovai Fancs család egyik őse.

Egyenes utódait nem ismerem. *Pál fia Fancs* 1293-ban a somogymegyei Besenyő nevű helységen garázdálkodik; ¹⁾ e birtok később szintén a gordovai Fancs családé. — *Pál fia Fancs* 1298 nov. 14-én még él; valószínűleg azonos az 1318 május 1-én szereplő Fancs nevű somogymegyei szolgabiróval. ²⁾ Fiaival: László és Pállal már megismerkedtünk (1348 augusztus 13-án.)

Közli: DR. WERTNER MÓR.

¹⁾ Hazai okmánytár VII. 269.

²⁾ Anjoukori okmánytár I, 466.

A NAGYLUCSEI (DÓCZI) CSALÁD NEMZEDÉK- RENDJÉHEZ.

(II. Ulászlónak egy kiadatlan okmányával.)

Nos Wladislaus dei Gracia Rex Hungariae, Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniversis. Quod fideles nostri Egregii clemens filius condam Johannis de Naghlwche nec non franciscus frater eiusdem clementis patruelis, nostrum accedens in conspectum, exhibuerunt coram nobis et produxerunt quasdam litteras conventus ecclesiae de Thwroc in pergameni sub sigillo eorundem impendente consignatas, Quibus mediantibus nobilis Johannes filius condam Georgii Kys de Keřar totales portiones suas possessionarias in possessionibus Andrashaza, Ekl et Egyhazazakalos vocatis, necnon predia lak, pinczehel, legel et ezenehaza vocata, omnino in comitatu comaroniensi existentia et habita simulcum omnibus suis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet nobili Petro de Baých sororio suo, necnon egregiis *damiano philippi de Naghlwche, domine Elene consorti, Petro filio, Barbare, Katherine, Sophie, Anne, Elizabeth et Lucie filiabus eiusdem damiani* ac Petro de Bellýe et per eosdem similiter egregiis *Johanni patri eiusdem damiani ac Blasio fratri eiusdem et ladislao filio eiusdem Blasii, necnon Clementi, Urbano, Thome et Gregorio filiis prefati Johannis, fratribus carnalibus ac prefato francisco filio condam Benedicti, patrueli eiusdem damiani* eorundemque heredibus et posteritatibus vniversis modo et ordine ac ex causis et rationibus inferius in Tenore earundem litterarum clarius contentis, dedisse, donasse et perpetuo vendidisse dinoscebatur tenoris infrascripti, Supplicantes nostre maiestati iidem clemens et franciscus humiliter, vt easdem litteras ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes presentibus litteris nostris privilegialibus verbotenus inseri facientes, premissis dationi, donationi et venditioni ac aliis omnibus et sin-

gulis inferius in tenore earundem litterarum contentis nostrum Regium consensum prebere dignaremur benevolum pariter et assensum. Quarumquidem litterarum tenor talis est: *Nos conventus* monasterii beate Marie virginis de Thwroc memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniversis et singulis, quod nobilis Johannes filius condami Georgii Kys de Keřar ex quondam nobili domina Barbara filia olim Nicolai filii Johannis Iwachon de Andrashaza progenitus, coram nobis personaliter constituta (sic!) sponte et libere, non coactus nec compulsus, sed benivole et spontanea voluntate est confessus in hunc modum, quomodo ipse animo deliberato et maturo in se consilio prehabito totales possessiones portionesque suas possessionarias in possessionibus Andrashaza predicta, ac Ekl et egyhazazakalos, necnon predia lak, pinczehel, legel et czenehaza vocata, omnino in comitatu comaroniensi existentia habita, ipsum jure hereditario concernentes cum omnibus earum utilitatibus et pertinenciis quibilibet, puta terris arabilibus cultis et incultis, silvis, agris, rubetis, pratis, nemoribus, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, lacibus, vineis vinearumque promontoriis, montibus, vallibus et collibus et generaliter quarumlibet vtilitatum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem possessiones et portiones possessionarias et predia de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus nobili Petro de Bařch sororio suo in recompensationem illorum laborum et expensarum, quas idem petrus Bařchř in litibus pro aquirendis et recuperandis dictarum possessionum Andrashaza et Ekl, prediorum Lak, pinczehel, legel et czenehaza fecit et exposuit. Preterea egregio damiano philippi de Naghlwche, domine Elene consorti, Petro filio, Barbare, Katherine, Sophie, Anne, Elizabet et Lucie filiabus eiusdem damiani ac Petro de Bellře et per eosdem Egregiis Johanni patri eiusdem damiani ac Blasio fratri eiusdem Johannis et ladislao filio eiusdem Blasii, necnon Clementi, vrbano, thome et gregorio filiis prefati Johannis fratribus vtpote ipsius damiani carnalibus ac francisco filio condami Benedicti patrueli de Naghlwche eorumque heredibus et posteritatibus vniversis pro duobus millibus florenis auri puri veri et iusti ponderis hungaricalibus dedisset, donasset, vendidisset ac jure perpetuo et irrevocabiliter appropriasset et inscripsisset, Immo dedit, donavit, vendidit ac perpetue ascripsit coram nobis, assumens nichilominus prefatus Johannes jamfatos petrum Bařchř, damianum de Naghlwche, dominam Elenam consortem eiusdem, Petrum filium, Barbaram, Katharinam, Sophiam, Annam, Elizabet et Luciam filias eiusdem damiani, Petrum de Bellře, Johannem, Blasium, ladislaum, clementem, vrbantum,

thomam et gregorium ac franciscum in pacifico dominio earundem possessionum porcionumque possessionariar. ac prediorum contra quoslibet causidicos, impetitores propriis suis expensis et laboribus tueri, protegere et conservare. In cuius rei testimonium firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras fassionales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas, duximus concedendas. Datum feria tertia ante festum epiphaniarum domini, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo. *Nos igitur* huiusmodi supplicatione prefatorum clementis et francisci, suis et predictorum fratrum suorum nominibus maiestati nostre modo premissa porrecta Regia benignitate exaudita et clementer admissa, prescriptas litteras dicti conventus de thwroc non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos, eatenus quatinus eodem rite et legitime existunt emanate viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes premissis dationi, donationi et perpetuali vendicioni ac aliis omnibus et singulis superius in tenore earundem litterarum contentis nostrum Regium consensum prebuimus, Immo prebemus benivolum pariter et assensum. Et nichilominus attentis et consideratis fidelitate et serviciis dictorum clementis et francisci, per eos sacre imprimis Regni nostri Hungarie corone et deinde Maiestati nostre pro locorum et temporum varietate cum omnis semper fidelitatis constantia exhibitis et impensis, totum et omne jus nostrum Regium, si quod in prescriptis porcionibus possessionariis in dictis possessionibus Andrashaza, Ekl et eghaza zakalos vocatis, necnon prediis lak, pinczehel, legel et czenehaza qualitercunque haberemus aut nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et . . . concernerent Maiestatem. Simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet, puta terris arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis existentibus memoratis clementi et francisco de Naghlwche ac per eos prefato Petro de Baÿch, necnon predictis damiano et domine Elene consorti eiusdem ceterisque prenominais fratribus et consanguineis eorundem clementis et francisci suisque heredibus et posteritatibus vniversis dedimus, donavimus et contulimus, Immo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter

et habendas salvo jure alieno. harum nostrarum, quas secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungarie utimur, impendenti communiri fecimus vigore et testimonio . . . mediante. datum Prage In dominica quasimodo, anno domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, Regnorum nostrorum hungarie anno septimo, Bohemie vero vigesimo septimo.

(Hártján, vörös és kék selyem zsinóron függő pecséttel. Eredetije gyűjteményemben.)

* * *

Jelen okirat a nagylucsei család nemzedékrendjét sok tekintetben egészíti ki. Látjuk belőle, hogy Benedek fia Ferencz 1497-ben még »Nagylucsei« (nem Dóczi), hogy Dámián »Philippi« melléknevű,¹⁾ hogy Dámián neje Ilona és hogy Dámiánnak az eddig ismeretlen Péter nevű fián kívül még hat leánya is volt.

Közli: DR. WERTNER MÓR.

¹⁾ Talán tévedés. »Damianus Philippi de Naghlwche« = Nagylucsei Fülöp fia Demjén. — *Szerk.*

BRANDENBURGI KATALIN ÉS A DIPLOMÁCZIA.

— NYOLCZADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

LXXIX. 1630. júl.

Generosi domini Joannis Ballingh, arcis Munkacziensis capitanei formula juramenti, qua a iudice curiae in rationem caesaris praestanda sollicitabatur.

Ego Joannes Ballingh juro per Deum vivum, qui est pater, filius et spiritus sanctus, in unica essentia sacrosancta trinitas, unus, verus ac aeternus Deus, quid pristinae renuncians et contradicens fidei, fidelitatisque sacramento juramenti, de eodemque (quibus fueram obstrictus) emanatis reversalibus et Serenissimo quondam Gabrieli Bethlen perpetuae recordationis principi Tansylvaniae etc. exhibitis, in munere hocce, quo de praesenti fungor, fidei meae commisso, capitaneatus videlicet supremi arcis et praesidii Munkacziensis Serenissimo deinceps Ferdinando secundo, Domino et sacro regni Hungariae diademate coronato regi, ejusque successoribus legitimis, scilicet in Hungaria regibus futurus sum fidelis et sincerus, ut et Serenissimae Transylvaniae principi, dum scilicet sentiat idem cum Sacratissima caesarea regiaque Majestate, ejusque in superioris Hungariae parte generali praeposito clientelam praestiturus; arcem vero Munkacziensem cum omnibus bellicis instrumentis et machinis, caeterisque munitionibus ad ultimum usque vitae terminum secundum posse meum fideliter et sincera adhibita custodiae opera protecturus, nec ulla de causa, nullisque fructus pollicitationibus vel etiam muneribus proditurus, Sacratissimae autem et clementissimae caesareae regiaeque Majestatis benevolis benevolus, adversariis adversarius, si quid autem nocivi adversum Sacratissimam suam Majestatem, arcemque et praesidium audivero et sensero, nequaquam a cognite ejusdem dissimulaturus, verum matura significaturus et secundum vires adversariis et insidiatoribus ejusdem, eorumque conatibus reluctaturus. Ad quae omnia praestanda et tenenda verus et aeternus Deus ita me adjuvet. In cujus rei clarius testimonium

et firmitatem has meas syngrapha, propriique sigilli mei munimine roboratas reversales Sacratissimae caesareae regiaeque Majestati emanandas, exhibendasque duxi.

Más irással: Diese Abschriften sindt vnsz zugestellet zu Munkatz vom herrn hauptmann daselbst im vnsern Abreisen.

(Másolata a berlíni titkos államlevéltárban.)

LXXX. 1630. júl.

Durchlauchtige Hochgeborne Fürstin, Genädigste Fraw.

Wir können E. F. Durchl. in höchster demut nicht verhalten, dasz auff diesen ietzigen heutigen tag in praesentia der Herrn Abgesandten vñd anderer vorgegeben, dasz er sich in diesen fall an den Herrn Fendrich rechnen wil. Derowegen fliehen wir nochmaln in aller Vnderthenigkeit zue E. F. Durchl. angebohrnen genaden geruhen betrachten, dasz wofern wir so leichtfertig vñd sinnig den Aidt Herrn Capitain Leuttenambt geleistet abtreten, nicht werth wehren, dasz wir E. F. Durchl. residents Hausz seinige schwel betreten solten, vñd wo wir ia dahin gezwungen vñd gedrungen werden solten, vo sey es Gott geklagt, dann gezwungener aidt ist Gott leidt. Verhoffen aber vñd leben gsenzlicher Zuversicht, dasz E. F. Durchl. Vns alte vñd trewe Diener nicht verlaszen, sondern in genaden helffen werden. Damit ia nicht möge eingewendet werden, alsz wolten wir kein Haupt annehmen, geschicht Vns gewalt, E. F. Durchl. verschreiben einen nach dero genädigen gefallen, wir seindt erböttig ia schuldig vñd verpfflicht Deroselben genädigsten auch ernsten mandat zue obedirn, auch in allen vorfallenden occasionen Leib vñd blut aufzuesetzen. Es werden sich doch E. F. Durchl. genädigst zue erinnern wissen, dasz von Deroselben geliebsten Herrn vñd Gemahl, Vnsers genädigsten Fürsten vñd Herrn höchstseligster gedächtnusz die Capitainschafft durch schriftten nicht allein, sondern mündtlich zuegesagt worden, ausz welchen dann wir gewisser Zuversicht leben in betrachtung desz, er gedachter Herr Capitain von E. F. Durchl. nicht sol verstoszen, sondern vielmehr befördert werden. Erwarten vnderthenigst E. F. Durchl. genädigste resolution.

E. F. Durchl.

vnderthenigste vñd demütigste
Teutsche Leibquardi.

(A berlíni titkos államlevéltárból.)

LXXXI. 1630. júl.

Durchlauchtige Hochgeborne Fürstin, genädigste Fraw.

Dem nach den 22. Martii dieses 1630 Jahrs ausz E. Hochfürstl. Durchl. Schatzkammer alhie zue Fogarasz wiederumb

20000 Reichsthaler vnd zwen mande genommen, hab Ich solches anzuzeigen nicht vnderlaszen wollen. Es werden sich auch E. Hochfürstl. Durchl. genädigst erinnern, welcher gestalt mir nicht allein schriefftlichen von Deroselben vielgeliebten Herrn vnd gemahl, meinen genädigsten Fürsten vnd Herrn höchst-seeligster gedächtnusz, sondern auch von Ihrer Hochfürstl. Durchl. meiner genädigsten Fürstin vnd Frawen mündtlichen die Capitainschafft versprochen vnd zugesagt worden. Dasz aber iezunder E. Hochfürstl. Durchl. einen andern vnd frembden Capitain der Compagnie vorgestellet, mich alten vnd trewen Diener hindangesetzt vnd verstoszen, hab Ich nicht vnderlaszen können, Dieselbe mit dieser meiner vnderthenigen supplication zu ersuchen, in Demut bittende, E. Hochfürstl. Durchl. wollen doch in genaden bedenckhen, ob Ich iemals in diesen meinen siebenjährigen Dienst vntrew erfunden worden, ob Ich etwasz vergeben oder der Compagnie nicht alsz ein Capitain vorgestanden, auch viel vnd mannigfaltige klagen verhüttet vnd abgewendet. Ob zwar Gott der Allmechtig mich eine zimliche Zeit mit Leibes Schwachheit haimgesucht, also dasz man vergeben mögte, Ich könnte desz halben solchem officio nicht vorstehen, halte Ich genzlich darvon, dasz Gott der Allmechtig den stärcksten Capitain so woll an die stell bringen kann alsz mich vnnnd mir im gegentheil zue meiner vorigen gesundtheit verhelffen. Weil dann dieses alles nicht allein wieder allen kriegsbrauch laufft, auch vnerhört ist, ohne Vrsach einen trewen alten Diener zu verstoszen, (sintemaln Ich bezeugen kann, dasz Ich mehr alsz dreiszig man E. Hochfürstl. Durchl. zue ehren vnd zue sterckhung der Compagnie ausz meinen beutel geworben), sondern mir auch vor Gott vnd der Welt vnrecht geschicht vnd nun solchen spott leiden musz, also bit Ich zum vnderthenigsten, E. Hochfürstl. Durchl. wollen doch geruhen genädigst, mir nur eine Vrsach solches meines Verstoszens andeuten laszen, damit Ich gleichwol wissen möge, warumb mir solches wiederfahren. Solchs verschuldig Ich vndertheniger meiner schuldigkeit nach vmb E. Hochfürstl. Durchl. hinwiederumb. Erwarte Deroselben genädigste resolution.

E. Hochfürstl. Durchl.

vndertheniger
Thomas Kleng m. p.
Capitain Leuttenandt.

(A berlini titkos államlevéltárból.)

LXXXII. 1630. júl. 8.

Serenissime Princeps Elector Domine benignissime. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Cum occasio mihi peropportuna mihi occurrerit, ex singulari in Serenitatem Vestram observantia eandem praeterire nolui, quin hisce meis literis Serenitatem Vestram salutarem, statum quoque principatus nostri aliquot verbis attingere non abire duxi, qui incolumi Serenissima Principe, domina mea clementissima adhuc ex omni parte est integer et tranquillus. Deus optimus maximus Principem nostram clementissimam diu servet ac spiritu suo sancto regat, ut quicquid patriae nostrae emolumenti magis servire poterit, omnibus suis consiliis statuatur. Unice quidem exoptavi, ut debitae auctoritatis virum nomine Serenitatis Vestrae hic videre potuissem, cum quo communia inter me et Suam Serenitatem dominam meam clementissimam viguissent consilia. Verum cum nullus dubitem Serenitatem Vestram in rem intentam esse, eo ardentius bonam Serenit. Vestrae dispositionem hac in parte amplectar. Quam in reliquo divinae tutelae ad foelicissimos rerum successus animitus commendo. Datum Albae Juliae, die 8. Julii 1630.

Serenissimae Dominationis Vestrae

servitor paratissimus
Comes S. Bethlen m. p.

Külczim : Serenissimo Principi Domino Georgio Wilhelmo, Marchioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archi Camerario et Principi Electori, Juliae, Cliviae, Montium, Stettini, Pomeraniae, nec non Vandalorum et Gottorum ac in Silesia Crosnae Carnoviaeque Duci, Principi Rugiae, Burgravio Norimbergensi, Comiti Marcae et Ravenspergii, Ravensteni Domino etc. Domino mihi benignissimo.

(Eredetije a berlíni titkos államlevéltárban.)

LXXXIII. 1630. júl. 17.

Serenissime Princeps Elector et Domine, Domine gratiosissime.

Promptissimorum servitiorum nostrorum in favorem Celsitudinis Vestrae Serenissimae oblationem.

Cum insignes Celsitudinis Vestrae Serenissimae virtutes excelsique animi aequitas certissimis argumentis nobis optime cognita perspectaque sit, hac rerum occasione facere nequaquam potuimus, quin de publico patriae nostrae statu eandem edocendam, certioreque de rebus hisce reddendam demisse vellemus, certo arbitrati, Electoralem Vestram Celsitudinem ea sapientia, tantoque rerum usu praeditam esse, ut hisce omnibus benigne consideratis totius rei aequitatem secum ponderatura benigneque ulterius consideratura sit.

Non igitur dubitamus, quin Vestra Celsitudo Serenissima hactenus etiam abunde intellexerit, quo in statu res Serenissimae Principis et dominae nostrae clementissimae extiterint, quibusve conditionibus vivente gloriosissimae memoriae principe Celsitudo ipsius electa, in principemque hujus regni inaugurata, quantoque studio et quam certa spe suscepta a nobis fuerit, adeo ut nihil unquam aliud quam obsequia nostra, devotissimumque fidelitatis studium erga Celsitudinem ipsius declarandum voluerimus. Verum, cum quorundam malignis consiliis illud actum sit, ut quaedam contra publicas regni constitutiones intervenerint, quae absque manifesto libertatum tranquillitatisque nostrae periculo posthaberi nequaquam potuerint, praetermittendum haud putavimus, quin hisce generalibus regni nostri in hanc civitatem hoc tempore indictis comitiis rursus res eas in optimum ordinem redigendas, gubernationisque nostrae statum aequissimis rationibus pro commodo hujus regni, dignitateque Serenissimae Principis et dominae nostrae clementissimae ordinandum susciperemus. Arbitramur itaque Celsitudinem Vestram Serenissimam pro sua insigni animi aequitate haec omnia eo pacto suscepturam, ut nihil aliud quam commoda Serenissimae Principis dominae nostrae clementissimae, nostraque erga eam studia fidelissimaque obsequia considerata secum existimabit, illudque sapienter actura erit, ut conditionibus hisce a Sua Celsitudine observatis tranquillus hujus regni status cum insigni clarissimae toto orbe ejus electoralis familiae laude conservari possit. Et si qui de his rebus aliter Celsitudinem Vestram Serenissimam edocuerint, verbis eorum nequaquam fidem adhibendam putabit atque in posterum, si quae incommoda ex non observatione conditionum statutorumque intervenerint, eas nobis haudquaquam vitio vertet, sed autoritate sua commodis nostris publicaeque quieti benigne consulat. Ita erit, ut nos etiam gratissimis obsequiis nostris eo magis devinctos Cels. Vestra Serenissima sibi reddet, perennemque electoralis domus suae memoriam apud gentes hasce conservabit. Nos observatis conditionibus statutisque nostris (quod ut Celsitudo Vestra Serenissima autoritatis suae fraternae interventu Serenissimae Principi dominae, dominae nostrae clementissimae diligenter intimatum esse velit, aequum est) quicquid a bonis fidelibusque subditis unquam proficisci poterit, illud omne erga Serenissimam Principem et dominam nostram clementissimam uti declaraturos constantissima voluntate pollicemur. Ita Cels. Vestrae Serenissimae devotissima studia nostra promptissimamque inserviendi voluntatem deferimus, Deumque optimum maximum comprecamur, ut Celsitudinem Vestram Serenissimam cum omni electorali

ejus familia diutissime foelicem conservare, secundissimosque rerum omnium successus eidem largiri dignetur. Datum in civitate Mediensi, die 17. mensis Julii anno domini 1630.

Ejusdem Serenissimae Celsitudinis Vestrae Electoralis

servitores studiosissimi

Gubernator, universique consiliarii
Serenissimae Principis et regni Transylvaniae.

Külczim: Serenissimo Principi et Domino Domino Georgio Guilielmo, Dei gratia Marchioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archi Camerario et Principi Electori, Prussiae, Juliae, Cliviae, Montium, Stettini, Pomeraniae, Cassubiorum et Vandalorum, nec non in Silesia Crosnae Carnoviaeque Duci, Burgravio Norimbergensi, Principi Rugiae, Comiti Marchae et Ravenspurgi, Domino in Ravenstein etc. Domino nobis gratiosissimo.

(Fredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

LXXXIV. 1630. jul. 31.

Durchlauchtigster Hochgebohrner Churfürst vndt Herr, Gnedigster Herr. E. Churf. Durchl. meine vnterthänigste gehorsamste Dienst in tiefster Dehmut befor. Welcher Gestaltt verwichenen Monnttstag 10. Julii ein extraordinari General landtag zu Mediesz gehalten worden, in welchem ettlichen beschwerden hatt sollen abgeholfen werden, wirdt ohne Zweiffel E. Churf. Durchl. durch das gemeine geschrey vor ohren kommen sein. Wiewol nun von seitten Ihrer Durchl. anfangs dero sachen sehr schwer fallen wollen, ist doch durch göttliche Unterhandtlung alles (wiewol mitt ettlichen sehr schweren bedingungen) wiederumb in gutten friedt, ruhen vnd vorigen Standt bracht worden, also das hinfüro Ihre Durchl. wol werden gesichertt sein. Allein ist die höchste notdurft, weil Ihre Durchl. ihren Standt nitt allzeit recht versehen, das Deroselbten mitt trewem vnd vnparteysem ratth assistirtt worden, welches dann von E. Churf. Durchl. durch eine gewisse abgeordnete vornehme Person am allerbesten zu werck gerichtett worden kan. Darumb ich dann zum vnterthenigsten Demutt nitt zu seumen bitte, weil das Tschaki anschlag auf Munkatsch vnt Tockey zu Wasser worden vndt man mier diese Verhinderung bey messen wil, bin ich in so tieffen neidt vndt verfolgung gerathen, das ich meines Lebens fast nirgendt sicher bin, weil auch Ihre Durchl., meine gnedigste Fürstin gar leicht bewogen worden, darf ich mich länger an hiesigem hoff nitt aufhalten, wiewol ich mich noch anicz in Ihrer Durchl. dienst

gebraucht lasse vnd seither dem Landtag stätigs zu hof gewesen. Ergebe mich also in Vnterthenigkeit dem schutz E. Churfürstl. Durchl. mitt dehmuttigster bitte, weil ich solches alles vmb das gemeinen besten willen leide, sie wollen mich dero in Churfürstl. gnaden befohlen sein lassen und bey ehester gelegenheitt mitt einem Paszbrief zu versehen, damitt ich, wanns die not erfodern möchte, zu E. Churf. Durchl. mich redtetiren könne. Von mehrem wirdt briefszeiger, welchem sehr wol zu trewen, mündtlichen berichten thun. Hiemitt E. Churf. Durchl. Gottes gewaltiger obacht zu glückseeliger, langwieriger vndt friedtliher Regierung in Dehmutt befehle. Datum Weissenburg, denn 31. Julii 1630.

E. Churf. Durchl.

vnterthänigster gehorsamster Diener
Weighartt Schulitz m. p.

Külczim: Dem Durchläuchtigsten Hochgebohrnen Fürsten vndt Herren Georg Wilhelmen, des Heyligen Römischen Reichs Ertzkammerern vndt Churfürsten, Margraffen zu Brandenburg, in Preussen, zu Stettin, Pommern, Gülich, Cleve vndt Berge, auch in Schlesien zu Crossen vndt Jägerndorff Hertzogen, Fürsten zu Rügen, Burggraffen zu Nürnberg, Grafen von der Marck vndt Ravensperg, Herren zu Ravenstein, meinem gnädigsten Churfürsten vnd Herren.

(Eredetije a berlíni titkos államlevéltárban.)

LXXXV. 1630. jul. 31.

Woledler vnd gestrenger, insonders Hochgeehrter Herr vndt wehrter freundt. Demselbten seindt meine willige Dinst trewlich bevor. Was biszher wegen hiesigen Zustandes vorgelauffen, wird mein hochgeehrter herr ausz den gewechselten schreiben gutter massen verstanden haben. Wiewol der ietz verlauffene landtag Ihrer Durchl. nitt allerdings zum besten abgehen wollen, ist doch ausz sonderbahrer schickung Gottes alles wiedrumb auf gutten weg bracht worden vndt scheint, das Ihre Durchl. viel fester sezen als zuvor, ie ausz diesem fundament, weil die Bábstischen herren nur vmb diesen Vrsachen willen fest an Ihr. Durchl. halten, damitt herren Gubernatoris Partie nitt zu hoch emergire, weil sie wissen, das *Imperator Turcicus* confirmationem *principis alicujus pontificii* nicht consentiren würde. Nur bitte ich meinen hochgeehrten herren, er wolle mitt allen trewen darob sein, damitt Ihrer Durchl. iemandt adjungirt werde, der die Consilia moderiren helffe, alias subinde recidiens patiemur. Ihre Durchl. seindt eine löbliche Princessin vndt lassen sich mitt guttem rath gern weisen, allein die menge der Ohrenbläser vndt Zeitungsträger verderben alle gutte Vorschläge, inter *quos Rudolph Sack, qui nunc ad vos expeditur, primum obtinet locum*. Welcher gestalt ich

von bewusten meinen feinden verfolgett werde; weisz mein hochgeehrter herr am besten die Ursachen auch, weil ich dann in stätter lebensgefahr länger nitt zu hoff verharren kan, habe ich diese nottwendige reterade nehmen vndt die stätte anwesenheit vermeiden müssen, wiewol ich per uices Ihrer Durchl. aufwartte. Mein hochgeehrter herr vergisse des begehrten Paszbriefts nitt, damitt ich, wans nitt besser werden wolte, mein leben retten möchte, wolle auch meiner an gehörigen ortt allzeit zum besten eingedenck sein. Domino *Balintfi* literas *credentiales dare non ausi sumus; mittitur in eum finem, ut nostrum statum vobis exponat et de vestro imperio nobis referat, cui integra fides habenda est.*

Empfhelen hiemitt meinen gestrengigsten herrn gottes gnädige obacht zu langwirigen, glückseeligen wolstandt. Datum Weissenburg, 31. Julii 1630.

Meines Hochgeehrten Herrn

dinstwilligster aufrechter Freundt

Weichartt Schulitz m. p.

Külczim: Dem Woledlen vndt Gestrengen Herren Johann von Koszpott, Erbgesasz auf Paulszdorff, Churfürstl. Brandenburgischen Ratth, meinem hochgeehrten Herren vnd werthen freundt.

In abwesen seiner dem Churfürstl. Herren geheimen Ratth oder Ihrer Churfürstl. Durchl. selbst zu eröffnen.

(Eredetiye a berlini titkos államlevéltárban.)

(Az aláhuzottak titkos jelekkel vannak írva.)

LXXXVI. 1630. a u g. 5.

Instruction.

Erstlih soll er Vnnszern herrn Schwager den König vonn Schweden, sowol den Churfürsten vonn Brandenburg nach gebürlichem titul Vnsere freundschaft vnnndt Freundschwesterlichen Schwägerlichen grusz anmelden, die Schreiben vberantworten vnnndt anmelden, dasz er auch mündtliche verrichtung habe vnnndt begehre darumb privat audientz.

Folgendts soll er Vnnsern herrn Bruder vnnndt Schwager berichten, wasz esz mit Vnnsz etlichen wiederwertigen inn diesem Lande vor einen Zustand hat vnnndt wasz sich ietzt vergangnen Landttag zwischen mir vnnndt herrn Gubernatorn, sowol der Reuterey verlauffen, welches wir, damit er esz desto besser behalten möge, herzusezen dem dritten Julii, weil vor etlichen tagenn, vor, inn vnnndt nach der Hochzeit allerley warnung vndt drawungen mir vorkommen. Welchem ende Ich habe durch solch mittel gesucht, dasz Ich die Personen, so mich gewarnet, den Räthen vorgestellet, welche dann Ihrer rede seindt geständig gewesen, wie Sie vonn desz herrn Solomy

diener gehöret, dasz Sie an vnnterschiedtlichen ortenn gesaget, die deutsche Fürstinn solte nur zwey oder drey tag wartenn. Sie wurde wol inn andern Zustandt kommen, vonn meinenn eigenn Reuttern ist geredt worden, inn zwo oder drey wochenn solte sich mein Zustandt verendern. Der Solomy hat selber gesaget, esz würde inn kurzem ein Junger Siebenbürgischer herr inn die Türckey ziehen, aber er wurde vor einen Fürstenn inn Siebenbürgen wiederkommenn. Auff diese vndt andere reden vnnndt drewwort mehr bin Ich gewarnet worden, Ich solte mich nicht auff den Landtag begeben, denn esz wurde mir gehen, wie dem Michael Veyda, welchen mann auch vff einen Landtag beruffen hat, vnnndt ihm darnach gesaget, Er solt nicht mehr Fürst seinn, Mann hette schon einen andern erwöhlet. Wie Ich solche vnnndt andere reden mehr gehöret, aber keines weges den angesetzten Landtag habe auffhalten können, habe Ich den obgemeldten tag mich mit den Rätthenn vndt Gubernatorn vnterredet, dasz Sie mir solten eine Versicherung gebenn, dasz Sie mich eben in vndt mit solchem Zustandt wieder inn mein Hofflager bringen woltenn, alsz Ich ietzt hinzöge. Gegen welches sich zwar der herr Gubernator gesezet, oder aber auff anhalten der damahl gegenwertigen Rätthe esz eingangen, welche der Canzler gedictirt vnnndt dem Gubernator geben hat abschreiben zu lassen, welches er herr Gubernator verfälschet vnnndt hinzugesezet, wo Ich wieder desz Landes articul nichts gethann hette. Die Rätthe aber, wie redtliche Leutt, haben vermeint, der herr Gubernator wurde dasz schreiben so gelaszen habenn, wie esz der Canzler geschrieben, haben esz derowegen vnngesehen vnnterschiedtlich vnnndt vnntersiegelt. Wie Ich aber auff Medwisz kommenn, hat mir der Gubernator einn schreibenn gebracht vonn herrn Schacky Istwan, welches ist erbrochen gewesen, habe ich esz nicht wollen lesen, sondern esz den Rätthen gegeben, Sie laszen darüber vrtheilen, ob esz frey were, einer Privat Persohn schreibenn auffzubrechen vnnndt viel weniger einer Fürstin. Ich wolte auch esz nicht vnngestraft laszen, denn mann hette meinen eignen Diener gefangenn vnnndt die brieffe von ihm genommen vndt erbrochenn. Darauff die Rätthe den Gubernator habenn heissen aus dem Rath gehenn, Sie köndtenn ihres gewissens halber nicht anders thuen, Sie müsten meine beschwer anhören wie er weg gewesen, haben Sie meine beschwer gehört. Darauff den 7. des Monats Junii habenn meine Hoffreutter mich vmb eine audienz ersuchen laszen, welche Ich ihnnenn ohne der Rätthe beyseinn nicht habe gebenn wollen, sondern stracks nach den Rätthenn geschickt, welche sich auch stracks eingestellet vnnndt Sie inn meinen beyseinn gehöret,

inn welcher nahmenn der Solomy David stracks mir gesage, dasz Sie alle sämbtlich mir nicht dienen wolten, sondern ihren Abscheidt begehrt. Auff welches weder Ich oder die Rätthe geantwortet haben, sondernn wie Sie weg gewesen, habenn die Rätthe gutt gefundenn, dasz mann solte die Officirer ruffen laszenn vndt vonn ihnen erfahrenn, wasz die vhrsach solches abfalls were. Weil aber die Reutter ihre Officierer nicht haben wollen vonn sich laszen, ist dem herrn Gubernator vonn mir vndt den Rätthenn befohlenn, Er solte inn sein Losament gehenn vndt den Capitain, alsz seinen Sohnn, zu sich ruffenn laszenn vndt erfragen, wasz die uhrsach solches widerwillens were, haben Sie zum Gubernator auch nicht kommen wollenn. habenn die Rätthe gesaget, Ich solte den Gubernator vndt ihnen die wiederwertigkeit meiner diener zu erkennen gebenn, ob Sie nicht finden können denselben zu stillen vndt beyzulegen, hat herr Gubernator stracks angefangenn wieder mich zu protestiren vndt diese Klagenn wieder mich vorbracht, welche doch zum theill keinenn grundt habenn, sondern eytel ertichtes werck ist. Weil aber der herr Cornis nebenn den andern Rätthenn allen inn gemein solche calumnien nicht habenn wollen anhörenn, Ihn auch erinnert seines gewissens vndt ausz wasz vhrsach Ich ihm befohlenn hette, mit der Landtschafft zu tractiren. Summa er solt seinen Eydt vndt ehrlichen Nahmenn bedenckenn, welches aber nichts hat helffenn wollenn, hat Haller Istwan vndt Cassay Istwan ihn ausz dem Stueb gezogen vndt gesaget, Er solt wieder weggommenn, wie er aber nicht gewolt, seindt Sie alle sämbtlich die Rätth herausgangen vndt habenn ihn alleinn gelassenn, seindt zu mir inn mein Hausz kommenn, haben mir alles berichtet vndt mir gerathenn, Ich solte den Landtständenn entbieten lassen. welche mir getrew werenn, solten stracks sich in mein Hausz verfügenn, hat mir die Landtschafft entbieten lassenn, Sie werenn mir alle getrew vndt beehrten keinn andern Fürsten, sondernn wenn Ich ihnen befiehle, woltenn Sie alle mit einander kommenn. Das Kriegsvolk hat sich zum Gubernator gehalten vndt seindt vier tage inn vnwillenn gewesen; inn-gleichem haben alle die andere Rätthe stets inn meinem Hausze gebliebenn, vndt habenn auch 2 Nacht inn meinem Hausze geschlaffen vndt sich gar trewlich vndt bestandt bey mir gehalten, bisz Ich mich endtlich auff begehrenn desz Landes mit ihnn verglichen vndt seindt wieder articul auffgerichtet wordenn. Können S. K. M. vndt Ib. leutt erschenn, inn wasz vor einen Zustandt Ich binn. Geben den 5. Augusti 1630.

Catharina m. p.

(Másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

LXXXVII. 1630. a u g. 6.

Serenissime Princeps Domine benignissime.

Devotissimam servitiorum meorum oblationem.

Nihil si quidem ex toto illo tempore, quo de Serenissimae Celsitudinis Vestrae benignitate in me ex singulari affectu derivata certus fui, magis integrum priusque aut potius intervota habuerim, quam ut obsequia mea apud eandem plena fide probarem et augustissimam ejus domum gratitudinis officiis mihi demererer. Optata quare et multum plausibilis haec mihi in praesentiarum sese obtulit occasio, qua hisce literis ad inuisendam Serenissimam Celsitudinem Vestram accedere mihi licuit, utinam feliciter rerum suarum potiatur et tot malis, quibus seculum hocce velut fatalibus jaculis fluctuat, exagitata regni sui facies ad optatam tranquillitatem jam tandem quasi postliminio redierit, hoc unicum aveo, unicum summo expeto desiderio. Quantum regni hujusce statum attinet, latere Serenissimam Vestram Celsitudinem nolui, Serenissimae Principis dominae meae clementissimae statum ita ex divina gratia comparatum esse, ut tam principalis ejusdem autoritas, regiminis administratio atque optata corporis incolumitas in suo constituta sint vigore. Et si autem ob defectus, quibus conditiones electionis Suae Serenitatis labefactari et corrumpi videbantur, status et ordines praeteritis diebus comitia celebrare coacti sint, ibi tamen mutua concordia difficultatibus successit, conditionibus quippe integritati suae restitutis pristina reffloruit tranquillitas, de qua ex literis novissimis Viennam ad agentem suum directis fusius Celsitudo Vestra Serenissima certior reddi potuit. Quae ne deinceps etiam adversis consiliis, tum manifesta hujus regni perniciie frangi et perturbari possit, a Serenissima Vestra Celsitudine enixe contendo, quamprimum virum aliquem constanti fide et maturo judicio praestantem charissimae suae sorori adjungere velit, qui sanioribus consiliis Suae Serenitati contra omnes casus adsit. Quantum in me est, sicut hactenus, totus in eo desudo, si tantum sinceritati meae fides habeatur, quo pacto Serenissima Princeps domina mea quieto regno frui possit.

Caeterum svasu Serenissimae meae principis animatus in privato quodam meo negotio Serenissimam Vestram Celsitudinem requiere non erubui. Annum fere quintum duo nobiles juvenes, Joannes Daniel et Joannes Bethlen, non ex obscuro loco nati, cum totidem paedagogis suis in academiis Belgii confoederati exigentes, redeundi animo Francofurtum ad Oderam descendisse, ex literis eorundem intellexi, ubi pecunia destituti subsistere coacti sunt; cum autem tumultuosa haec

tempora pecuniae etiam per concambium suppeditandae occasiones intervertere, pro reducendis iisdem nobilibus praesentium exhibitorum, Egregium Blasium Bálintffi expedivi. Quare demisse Vestram Serenitatem rogatam habeo, dignetur nobilibus illis quadringentos imperiales ad reditum mutuo concedere, quos de facto Serenissimae Principi meae depositurus sum. Serenissimae autem Vestrae Celsitudini omni officiorum genere respondere enitar. Cui de caetero florens imperium et optatam longioris vitae quietem cum incremento augustissimae domus suae ex animo comprecor. Datum Albae Juliae, die 6. mensis Augusti anno domini 1630.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

servitor devotissimus

Comes S. Bethlen m. p.

Külczim : Serenissimo Principi Domino Domino Georgio Wilhelmo, Marchioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archi Camerario et Principi Electori, Juliae, Cliviae, Borussiae, Montium, Stettini, Pomeraniae, nec non Wandalorum et Gothorum ac in Silesia Crosnae, Carnoviaeque Duci, Principi Rugiae, Burgravio Norimbergensi, Comiti Marcae et Ravenspergii ac Ravensteni Domino, Domino benignissimo.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

LXXXVIII. 1630. aug. 6.

Generose ac Magnifice Domine, amice mihi observantissime.

Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Conversatio Dominationis Vestrae, quae dum in legatione apud nos ageret, plurimum mihi jucunda fuit, jure a me expetebat, ut hac etiam occasione literis eam salutarem, quod uti plurimum lubens facio, ita Dom. Vestr. foeliciter rebus suis uti aveo. Nec possum etiam dissimulare, nomen ejus apud me hodie etiam in grata recordatione vigere; praesertim cum omnia mea, quae in colloquiis de statu nostro Dominationi Vestrae et amplissimis suis collegis exposui a discessu eorum, parum quin statim cum pernicie totius hujus gentis fidem verbis non fecerint. Labefactatae enim conditiones electionis Suae Serenitatis regnicolas ad comitia agenda coegerat et parum abfuit, quin adversa quaeque non experti sumus. Divina tamen bonitate difficultatibus quies tandem successit et novis conditionibus conditiones priores stabilitae fuere. Ne autem discrimine tanto regimen Serenissimae Principis rursus agi debeat, Dominationem Vestram benevole requisitam habeo, velit apud Serenissimum Principem Electorem ita consilia sua dirigere, quo Serenissima Celsitudo virum aliquem fide probata et maturo

judicio praestantem charissimae suae sorori adungere non dedignetur, qui Serenissimae Principi nostrae adversa consilia sano judicio adsit. Quantum in me est, sicut antea semper, si tantum sinceritati meae fides habeatur, Serenissimae Principi meae deinceps etiam bene consulere non desinam. Et quod reliquum est, Generosam ac Magnificam Dominationem Vestram diu incolumem foeliciter valere exopto. Datum Albae Juliae, die 6. mensis Augusti anno domini 1630.

Generosae ac Magnificae Dominationis Vestrae
servitor et amicus paratissimus
Comes S. Bethlen m. p.

Külczim: Generoso ac Magnifico Domino Joanni Koszpoth, Serenissimi Principis et Domini Georgii Vilielmi, Marchionis Brandenburgici etc. Domini benignissimi consiliario, domino observandissimo.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

LXXXIX. 1630. aug. 8.

Hochgeborner Fürst Freinttlicher Herz vielgeliebter Herr Bruder. E. L. werden ausz meines Dinersz müntlich erklerungen genuegsam zu vornehmen haben meine zustant, bitte auch E. L., wolen ihm in allen gelauben zustellen und ihm in allen, so er vnszer tregen forbringen, gnedige Auigencz erteilen, zu dem werden E. L. sehen, das es nitt allen vnszer begeren, sonder ein . . . vnszer rette. So E. L. neben vnsz Erszuchen, das E. L. wollten an meinen Schwager schreiben den konig in Schweden, das S. M. wollten an die Portten neben E. L. gesantzten schicken und vnszeren zustant durch den Franzosen, Engelszen vnd Niderlendeszen, auch schwediszen gesanz, so wol an Deiczen keiszer schicken, damitt dieselbe wegen vnszer nitt allein Solachetir (*így*), sonder auch sagen, das ander kenige, firsten vnd Prowinzen, so ich nitt in meinen fürstlichen stant verbleibe gegen die mechtige Portte eifer vnd der wegen begertten, das ich dar bey soll erhalten werden, wie man wircklich mal verheiszen hette; befele E. L. Gottes Schucz, das ibrige werden E. L. wircklich vernehmen. Geben Weisenburg, den 8. Augusti 1630.

E. L. gettreiwe dinstwillige

Schwester

Catharina m. p.

Ich bitt E. L., verzeigen mir, das ich so ibel vnd geszeleich schreibe, den gott weisz, das ich in Solcher angst vnd Sorge bin, das ich schreiben vnd leszen vergeszen mochte.

Hercz vielgelibetter Herr Bruder, ich habe vergeszen E. L. freinttlich zu bitten, es seint zwe Junge Edeleitt zu

Franckfortt, die können nitt wider herrein kommen, weil sie sich ganz verzehrett, alsz bitte ich E. L., sie wolten mir den gefalen tun vnd ihnen von den 1400 vnd 1800 Dockatten vnd reisztalet durch dien meidin 600 iberreichen laszen, ich wil widervmb E. L. verschulden.

Külczim: A Monsuir mon frer Monsuier Eltor de Brandenburg
a Berlin.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

XC. 1630. a u g. 8.

Serenissime Princeps ac Domine Domine clementissime.
Nisi destituerer occasionibus literas ad Serenitatem Vestram mittendi, adessent causae scribendi de negociis Serenissimae Principis dominae nostrae clementissimae ad Celsitudinem Vestram, cujus status superioribus diebus in discrimen fuerat adductus et modo etiam denuo sunt excitatae quaedam discordiae in partibus regni Hungariae huic regno annexis, non defuimus tamen deo favente, qui partes Suae Serenitatis proteximus, ita ut segura esse potest Serenitas Vestra, quod in posterum tranquillior et sedalior erit status Suae Serenitatis, dummodo Serenissimus rex Svetiae et Celsitudo Vestra apud imperatorem et vezirios Turcarum per Hollandiae legatum commendent Suam Serenitatem, ne fidem adhibeant, si qui Suae Serenitati per dolum in posterum quoque insidiarentur et assecurent portam otomannicam, quod Sua Serenitas nullam habet collusionem cum caesare adversus ipsos Turcas atque in antiquo statu vult regni hujus jura retinere, sub tutela imperatoris Turcarum, hinc dependet enim permansio et tranquillitas Suae Serenitatis status, cujus promovendi occasiones Serenitatem nostram non intermissuram speramus, pro fraterna sua erga Serenissimam Principem nostram affectione Deo conatus Serenitatis Vestrae secundante, quam fidelissime valere exopto. Datum Albae Juliae, 8. Augusti 1630.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

servitor humillimus et addictissimus

Sigismundus Kornis m. p.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

XCI. 1630. a u g. 9.

Serenissime Princeps Elector Domine mihi gratiosissime.

Veniam impetraturus venio ad oscula pedum Serenitatis Vestrae, quod literis per legatos suos ad me benignissime datis tunc nihil responderim atque ut Sua Serenitas negligentiae meae ne imputet, oro cum summa demissione Serenitatem

Vestram, quia cum domini legati redierunt. eo tempore ab aula secesseram atque me ignoranti et absenti fuit discessus Suarum Dominationum. Admonitioni tamen Serenitatis Vestrae propensissimo animo me accommodo atque Serenissimam Principem Dominam nostram clementissimam una cum reliquis dominis Suae Serenitati fidelissimis protegimus et manutenemus et licet fuerint ortae aliquae dissensiones inter dominos regni proceres, quae tangebant statum Suae Serenitatis et etiam in praesenti sunt, tamen in hoc securam possum reddere Serenitatem Vestram, quod jam in tuto posuimus res Suae Serenitatis et in posterum quoque memorati erimus datae fidei et fidelitatis nostrae Suae Serenitati debitae.

Desideratur, ut Vestra quoque Serenitas una cum Serenissimo rege Svetiae statum Suae Serenitatis tutum faciat coram imperatore et veseriis Turcarum sive per suos, sive Hollandiae et aliorum regnorum legatos. quod si fiet. securam poterit permanere Serenissima Princeps nostra, multum enim valet autoritas Serenissimi regis Svetiae et Celsitudinis Vestrae in Porta Othomannica. Neque diffido, quin Vestra Serenitas fraternas et auxiliares manus porrigat electae principi et dominae nostrae clementissimae. Tandemque Serenitatem Vestram felicissime valere exopto. Datum Albae Juliae, die 9. mensis Augusti anni 1630.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

humillimus servitor

Stephanus Haller de Hallerstein m. p.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

XCII. 1630. a u g. 10.

Durchleuchtiger König, vielgeliebter Herr Schwager, zugeleichen Hochgeborner Fürst, freundtlicher vielgeliebter herr Bruder. Wiewol Ich mir vorgenommen habe Ewer Königl. Mt. sowol Ewer Ld. mit meinen mühseligen vnd vbeln Zustandt nicht zubeschweren, habe Ich esz doch ausz hochdringender noth im vnterlaszen nicht stellen können, vnndt thun E. K. M. vnndt E. Ld. zuwissen, dasz Ich nach vorgangenem Landtage habe im willen gehabt, auff meine güter im Vngern zuziehen, vnndt E. K. M. sowol E. Ld. freundtlich zuersuchen, wenn Sie beyderstets Ihre Abgesandten zu mir schicken wolten, wolte Ich neben dero herrn Gesandten auff eine gränz Stadt ziehen, vnndt die Landschafft ausz Siebenbürgen zu mir beruffen. Weil aber der Graff Bethlen Istwan der Capitain von Wardein sich mit den freyen Heyducken verbunden, vnndt wieder den friedens Contract Sie an sich

gezogen, vndt esz ihm aber nicht wieder den kayser gelingen will, hat er gewolt, vndt will er esz ietzt auff mich bringen. Weil aber dasz Landt vnnndt Rätthe kein ander Fürsten begehrt, sonderlich einen vom Bethlenischen geschlecht, alsz haben wir Vnnsrer Landtvolck alles den 28. dieses Monats nach Someswar beruffen im Läger zuziehen, vnnndt wir werden den kunfftigen Mitwoch oder Donerstag auffziehen. Weil Ich nun immer in solchen vnnngewiszen vnnndt beschwerlichen Zustandt sein musz, beehrte Ich von E. K. M. sowol von E. Ld., dasz Sie durch dero Gesandten mich mit den wiederwertigen in Vergleichen sezen, den Ich esz gegen Gott nicht verantworten köndte, dasz Ich mein leben mit solcher quall vnnndt vnruhe zubringen soll, sowol mich beyrn Lande in beszere sicherung meines fürstlichen standes versezen. Inngleichem habe Ich auch an die Römische vnnndt Türckische Kayserliche Mayt. beehrt, dasz Sie auff Mariae Opfferung, welches ist der 21. Novemb., da Ich denn wolte E. K. M. vnnndt E. Ld. Abgesandten auch erwarten, wo Sie mich aber nicht da antreffen müchten, vnnndt dasz Ich wegen vnnsicherheit meines Standtes mich nicht köndte ausz Siebenbürgen begeben, solten die Kayserliche Königliche vnnndt Fürstliche Gesandten mich hin erfordern, den Ich spüre vnnndt sehe, dasz Ich sonst durch keine ander mittel in friedlichen vndt ruhigen Zustandt kommen kann; bitt E. K. M. vndt E. Ld. wollen mir durch diesen meinen diener, oder eine eilende Post wissen lassen, ob Sie mir auff solche masze köndten gnedig vndt freundtlich zu hülffe kommen, oder mir sonst ander besser mittel vorschlagen. Geben Weiszenburg, den 10. Augusti 1630.

Catharina m. p.

(Másolata a berlíni titkos államlevéltárban.)

XCIII. 1630. aug. 12.

Ad Johannem Balling de Gesse, capitaneum arcis Munkaciensis.

Generose Domine Praefecte, amice dilecte.

Quo magis nos exhilaraverit eximium G. D. V. erga nos domumque nostram studium, litteris suis prioribus per legatos nostros ad nos redditis satis probatum, fidesque et opera praeclara ab eadem Serenissimae Principi sorori nostrae praestita, de qua dicti legati nostri prolixè nobis retulerunt: eo acrius nos affert bilemque nobis movit, quod de nonnullorum, qui patriae pestes meriti habendi sunt, Serenissimae Principi et reipublicae insidiantium temerario ausu tum ex D. V. postremis, tum aliorum bonorum virorum litteris cognovimus. Quo

in casu sollicitam curam D. V. et cum fidelibus regni senatoribus conjunctam industriam salva in Serenissimam Principem fide et observantia, pravorum conatibus debito modo oppositam laudamus, et ut in eadem voluntate et fidelis ministri officio persistat, arcemque et praesidium sibi a Principe prudenti consilio commissum contra aliorum dolos et vim diligenter tuetur et custodiat, quoad id Serenissimae Principi optimorum senatorum suorum, inprimis Illustrissimi Domini Gubernatoris consiliis salutaribus utenti placuerit, amice hortamur.

Scripsimus eo nomine ad Serenissimam sororem nostram et mutationem istam periculo plenam seduli pro fraterno studio nostro dissvasimus. Si Dilectio eis consiliis nostris locum, quod omnino confidimus, dare voluerit, omnia bene cessare, neque ullum subditorum vel ministrorum ejus conquerendi occasionem habiturum existimemus, D. V. non tantorum praeteritorum laborum et officiorum suorum mercedem, sed et constantem principis suae erga sese fiduciam et gratiam cum conservatione muneris sui sibi certo promittere poterit.

Quod ut divinum largiatur numen, D. V. diu incolumem conservet, optamus, nostramque benevolentiam eidem offerimus. Datum Coloniae ad Spream, 12. Augusti anno 1630.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCIV. 1630. a u g. 12.

Ad legatum Belgicum in Porta Turcica.

Magnifice et Generose Domine Legate, amice honorande.

Qualis esset M. et G. D. V. erga nos domumque nostram affectus et voluntatis propensio, litterae ipsius 16. Aprilis Constantinopoli ad nos datae non tam indicarunt nobis, quam confirmarunt. Antiquioribus enim et certioribus, quippe rei ipsius et vivi effectus indiciis de eo jam pridem edoctis animum jam nate nobis perspectum aperuere.

Non potuit vero illud vel ideo nobis non esse gratissimum, quod de constantia ejusdem voluntatis suae nos securos reddiderit. Gratias itaque tum eo nomine D. V. maximas agimus, tum et quod de rerum Serenissimae Principis Transylvaniae, sororis nostrae dilectissimae in Porta Ottomanica statu, de amicitia et favore istius erga Dilectionem ejus, quidque de eadem porro expectandum, et qualia consilia ad conservandam eam facere et prodesse possint, disserere et communicare nobiscum voluerit. Quae omnia ita comparata sunt, ut non tantum prudentiam, peritia usque rerum imperii istius confirmatam magni faciamus, sed et ob navatam Serenissimae sorori nostrae non minus fideliter et ardenter, quam dextre et utiliter in

aula illa operam plurimum ipsi debere meriti agnoscamus, quod ut re ipsa et vivo grati animi officio contestemur probemusque, omni occasione data enitemur.

Cujus autem studium operamque tam fructuosam hactenus Serenissima soror nostra experta est, quo ejus porro consiliis confidenter insistat et actiones suas in Porta accomodet, Dilectioni ejus semper authores erimus.

A propensa Sultani voluntate quietem provinciae Transylvaniae atque adeo dignitatem imprimis sororis nostrae potissimam dependere, facile intelligimus. Quid ad eam conservandam et exsolvendam requiratur, de eo accurato Dom. Vestr. judicio litteris suis deprompto acquiescimus. Diligenter et largiter ea adhibenda et impendenda sunt, quibus placere possit, et vero vitanda vel caute tractanda, quibus alienari voluntates queant.

Virum idoneum, qui a latere Serenissimae sorori nomine nostro semper haereat, quod Dominatio Vestra svadet, jam pridem misissemus, si ejus copia nobis hucusque facta fuisset, qui par huic maneri undiquaque esse posset. In conquirendo vero tali toti sumus et primo tempore rem effectui dare studebimus.

Interim ut more suo Serenissimae sororis nostrae rebus in Porta solerti benevola opera sua invigilare et praeesse velit, amanter a Dominatione Vestra extendimus et sponte sua id facturam eam, cum id praesertim Illustrissimorum ordinum confoederati Belgii amicorum nostrorum singularium rebus prodesse posse cum Dominatione Vestra censeamus, ut Transylvania in potestate domus nostrae sit, certi nobis pollicemur, atque ut in eo et aliis praeclaris laboribus suis benigno divini numinis auxilio ad christiani orbis salutem propriumque decus et incrementum fruatur, etiam atque etiam optamus, diuque bene valere cupimus.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCV. 1630. a u g. 12.

Ad Stephanum Kovachoczy, Cancellarium Transylvaniae. Illustr. Domine Cancellarie, amice colende.

Praeclarae illius quam coram satis perspeximus, Illustr. Dom. Vest. erga nos domumque nostram voluntatis constantiam dum litterae ejusdem 24. Aprilis ad nos datae prolixè loquuntur, non possunt, quin singulari nos voluptate afficiant. Cum enim in eo potissimum dignitas et salus Serenissimae Principis sororis nostrae dilectissimae versari videatur, si ministros imperii sui praecipuos fide et benevolentia sincera

obstrictos sibi habeat, dum de Illustr. Dom. Vestr., qui inter illos primarium fere locum obtinet, ea in parte securi sumus. quid et quod nos hoc tempore magis exhilaret et recreet? Sane dum de vacillante nonnihil (ob aliquam sexus in Serenissima sorore imbecillitatem, vel potius quorundum malitiosorum actum et insidias) rerum inibi statu quaedam ad aures nostras pervenirent, quae nos haud parum sollicitos reddunt, hoc tamen maximi solatii loco habemus, quod tantorum tantisque fidei, simul et prudentiae virorum manibus quasi obstetricantibus Dilectionis ejus innitatur regimen, qua omnia insidiantium discrimina et felicitis gubernationis obstacula mature remove et varios reipublicae casus in prudentiam vertere novunt et syncere cupiunt, qua fiducia erga Illustr. inprimis Dominationem Vestram erecti maxima de salute Serenissimae sororis metus animum nostrum liberamus.

Quam fiduciam nostram dum Illustr. Dom. Vestr. prout hactenus, ita imposterum constantis sui affectus erga Serenissimam inprimis Principem Suam documentis alere et fovere perget, hoc vicissim a nobis certo sibi persvadeat, nos nulli unquam veri erga universam provinciam singulosque bonos ejus civis, maxime vero Illust. Dom. Vestr. amici officio defuturos, sed pro salute et incolumitate ipsorum tam publica, quam privata pro viribus nostris semper vigilaturos.

Quod restat, inclytam provinciam divini numinis protectioni potentissimae, ejusdemque gratiae et auxilio Illustr. Dom. Vestr. ejusque optimos in patriam et principem suam conatus et vota pro felici eorum exitu, diligenter commendamus. Datum Coloniae ad Spream, 12. Augusti anno 1630.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCVI. 1630. a u g. 13.

Ad Dominum Rákóczy.

Illustrissime Domine, amice colende.

Cum de constanti Illustrissimae Dominationis Vestrae erga nos domumque nostram voluntate a legatis nostris a Serenissima Principe sorore nostra ad nos reversis prolixè nobis relatum fuerit, non potuimus non vehementer laetari. Quippe eo de sincero illius, ceu inter proceres regni primarii viri erga Serenissimam sororem nostram animi studio persvasi solidum regiminis et dignitatis Suae Dilectionis fundamentum altiores radices egisse judicavimus. Quod quidem illi tranquillo rerum statu singulari vovamento esset, tempestate cum aliqua ingruente multum roboris et fulcimenti imperio ejus salministrare posset. Et hoc quidem est, quod praesenti tempore, quo rempublicam

civilis ambitionis et discordiae ventis nonnihil agitari non sine dolore sentimus, plurimum nos consolatum et in eam spem erigit fore, ut praeveniendi gravioris mali et periculi in ipsa herba opprimendi media mature suppetant, ab affectu candido, simul et singulari prudentiae Illustr. Dom. Vestr., Cujus jam ut omnes nervos intendat, quo vacillanti statui publico Serenissimaeque Principis, cui fidem synceram sancte adstrinxit, dignitati opem ad revocandam et stabiliendam tranquillitatem accommodatam ferat, peramanter petimus.

In nobis quidem nil ejus, quod a fide fratre Serenissimae Principis Vestrae et amico integro inclytae illius provinciae proficisci possit, desiderari patiemur. Qua de causa litteras nunc satis prolixas, quibus prudentiorum consiliorum memoriam, ne aliorum fraudulentis susurris et falsis persvasionibus forte olliteretur, Dilectioni ejus refricare studuimus, eidem transmittimus, simulque exemplum ejus cum Illustrissimo Domino Gubernatore communicamus. Nihilque porro intermittemus, quod rei tam publicae vestrae, quam privatae cujusque optimorum civium, maxime vero Illustr. Dom. Vestr. prodesse posse videbitur, divinae, quod reliquum est, tutelae Illustr. Dom. Vestr. ex animo vere amico ac benevolo commendantes. Datum ex arce nostra Coloniensi, die 13. Augusti anni 1630.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCVII. 1630. szept. 3.

Illustrissime Domine Gubernator, Domine amice, singulariter nobis dilecte.

Octiduum jam est, cum Illustr. Vestrae literae, quas unacum universis Serenissimae sororis nostrae ac Regni Transylvaniae consiliariis, 17. die mensis Julii ex civitate Mediensi ad nos dedit, Ratibona ad nos perlatae sunt, quibus cum jam responsum meditaremur, supervenerunt et alterae, quas Illustritatis Vestrae a reditu suo Albam Juliam 6. die Augusti scribere visum fuit; utraeque nobis gratissimae, ut quae negocia regni ac sororis nostrae dilectissimae tranquille composita, resque ejus denuo in tuto collocatas nunciarent, simulque constantem Illustritatis Vestrae erga sororem nostram fidem, studiosamque pro commodis Dilectionis ejus sollicitudinem contestarentur. Et hae quidem tanto gratiores, quod ab exhibitore earum, Domino Blasio Balintfi, exacte de omni statu, negociorumque ratione informari poterimus.

Agnoscimus equidem initio plurimum nos Illustritati Vestrae eo nomine debere, quod de negotiis sororis nostrae dilectissimae tam sincere ac iteratis vicibus nobiscum commu-

nicare non gravatur, indeque tanto certius ac securius in propenso Illustritatis Vestrae studio constanti ex voluntate fundamentum ponimus.

Et ne a nostra parte quid desideretur, denuo sororem nostram dilectissimam jam adhortamur, quo fidem sinceritati Illustritatis Vestrae adhibere, consilioque ejus ac adjunctorum dominorum consiliariorum in omnibus negociis uti ac se stipularum conditionum observantem praestare; e contrario autem illorum, quorum conatus Illustritati Vestrae ac statibus regni, nec minus et Portae Ottomanicae suspecti sunt, familiaritatem ac consilia, eaque in universum omnia, quae abalienationi animorum causam praebere aut suspicionem sinistrarum initia instillare possint, fugere velit. Vellemus porro eam nobis viro-
rum prudentum ac integrorum copiam esse, ut pro Illustritatis Vestrae desiderio statim quendam, qui Dilectioni ejus semper praesto esset, ablegare possemus; sed cum praesenti tempore hujus rei facultas nobis non sit, literis interim vicem ejus supplere volumus, operam tamen daturi, ut quamprimum fieri possit, nos Illustritati Vestrae admonitionis memores, commodorumque sororis nostrae carissimae studiosos fuisse testemur.

Erga Illustritatem Vestram ea spe ac fiducia ducimur, eam saepe memoratae dilectissimae sorori nostrae non modo prudenti suo consilio, integerrimaeque fide etiam in posterum perpetuo adhaesuram affuturamque ac pro conservanda ejus dignitate, tranquillaque gubernatione vigilaturam, sed et, si humana fragilitate, cujus nemo hominum expers est, nonnunquam quid incautius aut non omni pacto ex voto ac expectatione fieri contingeret, id tamen omne in meliorem partem interpretaturam versuramque, remque omnem moderate ac ex aequo et bono composituram, ac ita cuncta directuram gubernaturamque, ut una cum ditionis tranquillitate nostrae quoque sororis honor ac dignitas conservetur, eaque, quae ad legitimam ejus potestatem pertinent, salva illaesaque maneant.

Quae ad privatum ab Illustritate Vestra nobis commendatum negotium ac propinquorum ejus necessitatem pertinent, de iis ac et aliis omnibus fusius mentem nostram ex redditore harum cognoscere poterit. Accepit ille jussu nostro summam quadringentorum imperialium, quam postulabat; quae ut agenti nostro in aula caesarea, Matthaeo Rebenick, Viennae reddatur, curare Illustritas Vestra non gravabitur. Cui benevolentiam ac studia nostra faventer offerimus, eique fausta quaevis ac prospera sedulo apprecamur. Dabantur ex fortalio nostro Peitzensi, die 3. Septembris anni 1630.

Ad Gubernatorem Transilvaniae etc.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCVIII. 1630. szept. 3.

Georg Wilhelm Churfürst etc. etc. Vnser lieber besonder. Wir haben Ewer schreiben sub dato Weissenburg des 31. negst verwichenen Julii von widerbringern dieses Blasio Balintfi wol empfangen, nehmen nochmahln zu gnedigsten danck auf, das Ihr vnns vom fernern verlauff, deren in Siebenbürgen negst entstandenen gefährlichen Vnrue vnnnd Vnser freundlichen vielgeliebten Schwester Ld. ietzigem Zustandt so fleisz unnd ründtlich zu schreiben vnnndt berichten wollen. Vnnnd wiewol vnns nicht liebers gewesen, als das wir Ihr. Ld. mit einem tüchtigen trewen man, dessen raths vnnnd beystandts Sie sich in vorgehenden wichtigen vnnnd schweren sachen vnnnd geschefften nutzbar vnnndt sicherlich gebrauchen konte, ietzo alsobalt hetten zu versehen vnd gratificiren vermocht, so haben wir doch ein solche Persohn. die wir darzu allerdings capabel besten erachtet, so geschwinde nit finden oder zur hande bringen können, wollen iedoch nit vnterlassen darauf ferner fleisz zu gedencken, wie wir Ihr. Ld. mit ehesten, als möglich sein wirt, einen feinen qualificirten Man zu schicken mögen. Vnterdessen aber haben wir vnser Schwester Ld. bey dieser occasion vbereinsz gantz beweglichen zugeschrieben vnnnd Sie nochmahls freundbruderlich ermahnet, die eingangene vnnnd placidirte Conditiones accurate zu observiren, mit dem Herrn Gubernatorn in Siebenbürgen gute vntrewlichkeit zu halten, sich ihres consilii formati in allen Sachen zu gebrauchen vnd den auch Euch hinviderumb zu voriger ordentlicher auffwartung zu vermögen vnnnd bey gutem willen vnnnd vertrauen zu erhalten.

Wir zweiffeln auch nicht, Ihr. Ld. werden diesen vnsern trewen wolgemeinten rath nunmehr auch gerne folgen, vnnnd ersuchen derowegen auch Euch hiemit gnedigst, Ihr wollet, was biszhero ausz miszverstande vnnnd auf verleitung anderer Leuthe etwa vorgangen sein mag, vergeben vnd hindansetzen an allen ohrten aufs bester deuten vnd ewres theilsz hochgned. Vnser Swester Ld., wie biszher zu geschehen, also auch noch ferner mit gutem trewen rath vnd fleisziger auffwartung vnterdessen zur handt gehen vnnnd Ihre Ld. in gegenwerttigen schweren Zustandt, dero Sie Ewres einrathens vnnnd beystandts am meisten bedürfftigen, nicht verlassen, auch beym Herrn Gubernatorn Sie in guter confidentz erhalten vnnnd allemahl vnterbawen helffen, das wan ie zu Zeiten ex humana ac muliebri imbecillitate ein menschlicher fehl vnterlauffen solte, solcher nit eben alsofohrt aufs genaweste genommen, sondern alles cum moderatione dirigirt vnnnd benebenst des Landes

tranquillitet vnnnd der Stände securitet, auch der Hertzoginnen Vnser Schwester Ld. hocheit vnnnd rechtmessige potestet erhalten vnnnd dieselbe nit alzu enge gespannt werden möge.

Wir tragen zu Euch das gnedigste vertragen; Ihr werdet in dieszem allem an Ewren muglichen fleisz vnnnd sorgfeltigkeit nichts erwinden laszen vnd seind solches vmb Euch mit gnaden. wormit wir Euch alstets wol zugethan verbleiben, zu erkennen geneigt. Geben vf Vnserm Veste Peitz, am 3. Septembris 1630.

An Hernn Siebenbürgischen Rathen Wichardt Schulitzen.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

XCIX. 1630. szept. 3.

Durchleuchtiger König etc.

Ewer Königl. Wrd. mügen wir freundtlich nicht bergen, dasz Vnserer schwester der Hertzogin zu Siebenbürgen Liebde dise täge dero Hoffjunckern, Rudolff von Sack mit schreiben an unsz abgeschickt, ausz welchen wir zu vernehmen gehabt, welcher gestalt ihre L. sich der schwehren conditionen, so Ihr auff jüngstem zu Medewisch gehaltenem Landtage vorgeschrieben worden, beclagt vndt es zu den ersten conditionen hinwieder gebracht sehen wolte; dazu auch durch mittell Ewren Königl. Wrd. vndt unserer Interposition zu gelangen verhoffe, vndt dasz sie zu dem ende vorgemelten ihren Hoffjunckern vornehmlich herauszgesendet, beydes E. Königl. Wrd. vndt auch unsz dahin zu disponiren, damit wir gewisse Leute hinauszschicken wolten, so einmahll zwischen Ihrer Ld. vndt den Siebenbürgischen Ständen tractiren vndt die Sachen hinwieder in billige moderirte terminos vndt gute sicherheit bringen, hernach auch bey der Türckischen Port Ihrer Liebden Sachen auffsz beste recommendiren vnd zu solchem ende sich auch der daselbst anwesenden Frantzösischen, Grosz Brittanischen, Venetianischen vndt Niederländischen residenten Intervention gebrauchen möchten.

Nun wolten wir gewiszlich ungeru Vnserer schwester Liebden etwas, dadurch wir deroselben in ihrem beschwehrtem Zustande zu hülff kommen könnten, abschlagen. Wir müszen auch bekennen, dasz ihre L. durch diesen letzten Landttagsschlusze fast sehr hart vinculirt worden vndt dasz zumahll, in dem Punct Ihrer Ld. absonderlicher redituum, derselben, vnsersz ermeszensz, die vnbilligkeit zugemuthet wirdt, vndt möchten daher selbst gern, dasz es ad primas conditiones hinwieder gebracht werden könnte.

Es fallen vnsz aber dennoch allerhand gedancken bey, warumb wir vnsz in dieser Sachen so leichtlich nicht woll zu resolviren vermügen vndt fehlet es vnsz einmahlt an Leuten.

so wir Ihrer L. zu schicken vndt die zumahll in so kurtzer Zeit, wie es Ihre Ld. begehrt vndt wir es woll gern thäten, bey denselben des ohrtsz anlangen könnten. Wir müssen auch danegst zweiffeln, nachdem diese letzte Articul nun schon einmahll von den sämbtlichen Landständen beschloszen vndt von vnser schwester Ld. confirmiret, ob mann auch nunmehr einige änderung werde zu erhalten hoffnung haben können, vndt nicht eben dieses, dasz mann dergleichen tractaten den Ständen zumuthen will, nun newe suspiciones vndt schwierigkeit bey denselben erwecken vndt also contrarium effectum deszen, was vnserer schwester Ld. darunter suchet, operiren dürffte. Denn eben das hat Ihre Ld. in diese newlichste harte conditiones gebracht, dasz die erste conditiones so genaw, wie es woll billig geschehen sollen, eben allzeit nicht observirt, sondern der Gubernator vndt das angestellte consilium in theillsz sachen vbergangen vndt Ihre L. hergegen etlichen andern Leuten, so Römisch Catholischem glauben zugethan vndt ihr absehen gutes theillsz auff den Römischen Keyserlichen hoff gerichtet, eben viell gehörsz gegeben vnd sich von denselben zu einer mercklichen alienation von dem Gubernatoren, ja auch allbereitsz gar zu einem anfang einer Werbung bewegen laszen. Welches denn bey dem Gubernatore vndt den Evangelischen Ständen, deren doch die meiste, hinwieder grosze suspiciones erweckt hatt vndt hette ihre L. leichtlich gar vmb das fürstenthumb (weill alle der Stende geleistete pflicht sich ad exactam conditionum observationem zeuchten vndt iis violatis auch die aufhörung der pflicht expresse bedungen, zu dem auch Ihrer L. conservation durchausz von der handthabung der Ottomannischen Port dependiret, bey welcher aber nichts suspecter oder wiedriger ist, alsz wenn sie eine grosze confidentz zu den Pöpstischen oder ein sonderbahres absehen auff andere ohrt vorwecken) hiedurch gebracht werden können. Inmaszen es denn auch gefährlich gnug darumb gestanden vndt Ihre L. zwahr endlich bey den Landen noch geblieben, aber hergegen mit vielen schwehren conditionen, alsz zuvorhin, vmbschrencket worden. Da es denn, im fall die Stände die geringste suspicion, alsz wehre mann diese letzte conditiones nicht zu observiren gemeint, faszen solten, leichtlich hinwieder in vorige difficulteten fallen könnte, haben derhalben nicht vnterlaszen können, nachdem vorernanter Rudolph von Sack seinen weg zu Ew. Königl. Wrd. zu nehmen gemeint mit derselben, vermittelst dieses, guter Meinung ausz diesem werck zu communiciren vndt bitten Ew. Königl. Wrd. freuntdienstlich, Sie wolte solches günstiglich vndt im bestem auffnehmen, vnsz auch Ihre habende gedancken vndt was sie

Vnserer schwester L. vor resolution zu geben gemeint, vnbeschwehrt eröffnen, damit wir auch vnser sz theillsz in abordnung iemandes oder sonsten so viell beszer Ewer schlusz zu faszen haben mügen. Es ist gleich ietzo von dem Gubernatore auch Jemandt sz bey vnsz vndt ersucht vnsz der Gubernator sehr instendig, einen redlichen Evangelischen Mann, der offtgemelter vnser schwester stetsz einrathen vndt sie von bösen vndt schädttlichen Rhatschlägen, so zu zeiten vorgehen möchten, warnen vndt davon abhalten könnte, Ihrer Ld. zuzuordnen, sie auch ad observantiam conditionum zu erinnern, auff welchen fall vndt da Ihre L. daneben auch ein vertrauen gegen Ihm erweisen würde, er vndt die vbrige Rhäte nochmahlln alle schuldige trewe höchlichen versprechen.

Wir haben darauf an vnser schwester bey diesem abgefertigten geschrieben vnd sie nochmahlln, wie wir auch vorhin gethan, fleiszig erinnert, sich in etwas zu vberwinden vndt in die sachen zu schicken, ein gutes vertrauen gegen den herrn Gubernatoren zu beweisen, sich Ihres formati consilii in allen sachen zu gebrauchen vndt eigentliche resolution vndt beflissenheit zu observantz der bewilligten conditionen zu erweisen; dahingegen aber dasjenige, was dem Gubernatori vndt Stenden, wie auch der Ottomannischen Porte ein ombrage gibt zu meiden, vndt nicht gar zu leicht denjenigen, so Ihr wieder ihre rhäte böse Impressiones machen wollen, zu glauben oder durch allzugrosze erweisende confidentz oder Largitiones gegen die, so den Evangelischen Stenden nicht vnbillig suspect, den vbrigen zu allerhandt miszgedancken vndt wiedrigen consiliis anlasz zu geben.

Den Gubernatoren wollen wir hergegen auch ersuchen, vnserer schwester nicht allein trewlich zu assistiren vnd Ihr alle schuldige trewe zu erzeugen, sondern, da auch zuweilen ein vbersehen vnterlieste, es nicht gar zu genaw zu suchen vndt fohrt das ärgste drausz zu praesumiren, sondern vielmehr allesz vffsz glimpfflichste vndt beste zu moderiren vndt die sachen dergestalt zu führen, dasz einsz theillsz zwahr den Stenden Ihre rechte vndt Liberteten conservirt vndt in sicherheit erhalten, andersz theillsz aber auch der hertzogin an Ihrer Legitima Potestate nichts zur vngebühr müge abgebrochen oder eingezogen werden.

Stellensz zu Ewer Königl. Wrd. hochvernünfftigem nachdencken, ob sie vnser Erinnerung also beschaffen befinden, dasz sie dieselbe zu secundiren vndt Ihnen durch Ihre hinzukommung so viell mehr nachdruckes vndt Ponderis zu geben erachten können vndt verbleiben Ewer Königl. Wrd. zu an-

genehmer freundtschwägerlichen vndt brüderlichen Diensten jeder Zeit geneigt.

Geben in Vnser Vestung Peitz, am 3. Septembris des 1630. Jahres.

An den König zu Schweden.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

C. 1630. szept. 3.

Durchleuchtige, Hochgebohrne Fürstin etc.

Ew. L. haben wir freundtlich nicht vorhalten wollen, dasz dero an vnsz abgefertigter Hoffjuncker, Rudolff von Sack, kurtz verwichener tage in dem Churfürstl. Sächsischem Ambt Zabeltitz bey vnsz angelanget ist vndt vnsz nicht allein Ewer L. freundtliches handtschreiben vom 8. Augusti zu recht eingeliefert, sondern auch dasjenige, was ihm E. L. weiter bey vnsz anzubringen aufgegeben, aller gebühr vndt wollverständlich vorgetragen hatt. Worausz wir dann zur gnüge vernommen beydes, was E. L. eines theilsz vor anliegen hatt vndt in welchem Zustandt sie sich gegenwertiglich befindet vndt durch was mittel sie andersz theilsz zu deszelben verbeszerung zu gelangen verhofft, auch was sie zu deszen behueff so woll bey der Königl. Wrd. zu Schweden, alsz bey vnsz zu suchen erachtet hatt.

Wir erfrewen Vnsz zufferst darüber höchlich, dasz wir die freundtschwesterliche affection vndt confidentz, so E. L. vor diesem ieder Zeit gegen Vnsz erwiesen, nochmahlln bey derselben spühren. Wolten auch dahero so viell vngerner, es vnsersz theilsz an Vnserm brüderlichen einrhaten vndt assistentz, dazu wir unsz in alle wege gegen E. L. verbunden wissen vndt erkennen ermangeln laszen. Ja es wehre vnsz auch nichts Liebersz, alsz dasz wir dergestalt mit leuten gefast wehren, dasz wir gleich sofort iemandt zu Ewer Ld. abordnen vndt derselben in viell wege einrhätig vndt beyständig erscheinen könnten.

Als wir aber dennoch das werck von sonderbahrer wichtigkeit befinden, vnsz auch zu einer abschickung sobaldt zu gelangen nicht möglich, so haben wirsz vorsz beste erachtet, mit der Königl. Wrd. zu Schweden zufferst aus dem Werck zu communiciren vndt vmb dero gedancken zu bitten. Gestalt wir denn an dieselbe bey Ewer Ld. abgefertigtem Junckern auszfürlich geschrieben, erwarten auch bey demselben Ihrer Königl. Wrd. antwohrt vndt wollen darauff Ew. Ld. vnserere wollgemeinte gedancken weiter zu eröffnen, auch vnsz einer abordnung halber oder was wir sonsten zu Ew. Ld. besten gereichendt ermeszen könnten, zu allem demjenigen, was immer

in unserm Vermögen bestehen wirdt, bereit vndt willig zu erweisen nicht vnterlaszen.

Immittelst erinnern wir E. L. nochmahlsz gantz trew vndt brüderlich. Sie wolte sich selbst, soweit vberwinden vndt in die Sachen schicken vndt ihr die observantz der eingegangenen conditionen, wie schwehr es ihr auch falle, zuforderst angelegen sein laszen. Danegst auch eine gute confidentz gegen den Gubernatoren erweisen vndt sich seiner vndt der vbrigen Rhäte sembtlich einrhatensz in allen vorgehenden sachen gebrauchen, hergegen aber alles desjenigen, was bey dem Gubernatore vndt Rhäten, wie auch bey den Stenden vndt bey der Türckischen Port zu einigen Miszgedancken vndt wiedrigen consilien anlasz geben könnte, enteussern vndt zu solchem ende sich in acht haben, dasz sie denen, so ihr gegen den herrn Gubernatorn vndt andere wiedrige dinge zu ohren bringen, nicht zu leicht glauben gebe, noch auch durch erweisung allzugroszer confidentz oder durch grosze Largitiones gegen den Herrn Czaki oder dergleichen Leute, so den andern suspect denselben ein ombrage gebe, oder ungleichen gedancken bey Ihnen erwecke, weniger sich zu verdecktigen Werbungen oder aufforderungen Ihres volcksz von Ihnen leichtlich bewegen liesze.

Wir sehen klehrlich vor Vnsz, dasz E. L. von dem Gubernatore bey so gefastem Statu des Landes doch nicht getrennet sein können, sondern dasz sie mit vndt nebenst demselben bleiben vndt das regiment führen müssen; können auch nicht befinden, dasz E. L. Ihr regiment durch irgentsz etwasz besser, alsz durch gute correspondentz mit dem Gubernatore, stete gebrauchung Ihres consilii formati vndt eine sonderbahre erweisende befliszenheit vndt Ernst in observantz der einmahll bewilligten conditionen werden erhalten vndt befestigen können, erinnern derhalben E. L. hiez zu aber- vndt abermahlsz vffsz trewlichste. Hielten es auch daneben vor gut vndt Ewer Ld. zuträglich, weill sie sonst keinen teutschen Menschen vmb sich haben, so dergleichen Sachen kündig wehre, dasz sie den Herrn Schulitzen wiederumb zu ihren ordentlichen Diensten vndt aufwartung zu beruffen vndt ihn bey gutem willen vndt vertrauen zu erhalten hetten.

Wir haben vnsersz ohrtsz die Nohtdurfft dey dem Herrn Gubernatore, wie auch jetzt genanten Schulitzen ebenmeszig bey jetziger gelegenheit auch erinnert vndt allermaszen wir es in diesen vnsern gedancken mit Ewer Ld. von gantzem hertzen gut vndt trewlich meinen, so wollen wir auch hoffen, es werde von E. L. andersz nicht, alsz woll vndt freundtschwesterlich aufgenommen werden. Gestalt wir denn hieran keinen Zweiffel

tragen, Ew. L. aus in verspührung desz so viell mehr zu bruderlichem that, freundtlichen Diensten vndt allem, was derselben lieb vndt angenehmb, bey allem occasione willig verbleiben werden, die wir des Allmechtigen Gottes vaterliche beschirmung zu allem hochfürstlichen Wollstande auffsz trewlichste befehlen.

Geben in Vnser Vestung Peitz, am 3. Septembris des 1630. Jahrsz.

An die Hertzogin zu Siebenbürgen.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

Cl. 1630. okt. 7.

Gustaff Adolph etc.

Vnser freundschaft vnd wasz Wir mehr Liebs vnd guhts vermögen alstehts bevor. Hochgeborne Fürstin, freundtliche Liebe Mvhmb, Schwägerin vnd Schwester etc. In wasz sorglichem Zustand sich E. Ld. diser zeit befinden vnd dasz dieselbe auf jüngst zu Medewisch gehaltenem Landttag von den Siebenbürgischen Ständen mit gewissen Conditionen, deren Haltung E. Ld. zu ertragen fast schwer vnd zumahl im Punct Ihrer eigenen Einkünfften hart fallen sollen, vmbeschremckt worden, dahero deren Linderung durch vnser vnd desz Churfürsten zu Brandenburg etc. Ld. vermittlung gehofft werde. haben wir dieser tagen ausz Hochgedachter Sr. Ld. Schreiben vnd anderm beygebrachten Nachricht vmbständtlich verstanden.

Nun ist vnsz ganz vnlieb vnd frembd zu vernehmen gewesen, dasz hin vnd wider angezettelte suspiciones ein vrsach dieser schwirigkeit sein vnd zwischen E. Ld. vnd dem Siebenbürgischen Gubernatorn solche misztrauen erweckht, selbige auch so weith geschärpft haben sollen, dasz sie zu einer werbung ausbrechen vnd anderst nicht, als durch öffentlichen Landttagsschluss eingehalten werden wollen. Zumahl, weiln wir eins theils E. Ld. desz hohen Verstandts wissen, dasz Sie so wenig den Suspicionen nachhängen, alsz anderen vornehmlich den Siebenbürgischen Ständen vnd Gubernatori durch all zu vilen gehör geben, den verdächtigen, sonderlich den Römisch Catholischen vnd dem Kayserlichen Hoff zugethanen, als die bey den Siebenbürgischen, sonderlich Evangelischen Ständen ieder Zeit dafür gehalten werden anlasz zu argwohn, weniger durch hindanseczung desz Landts privilegien vnd dero zugeordneten Raths, vrsach zur misztrew geben sollen, sonderlich da E. Ld. bekandt, dasz dergleichen Handel bey der Ottomannischen Porten, an deren handthabung E. Ld. conservation durchausz hanget vnd bey welcher nichts suspecters vnd widrigers, als ein confidantz zu den Papisten oder sonderbahres absehen auf

dasz Hausz Österreich ist, ein seltzam Auszsehen gewinnen vnd dahero E. Ld. leichtlich die eusserste vngelegenheit zu stoszen köndte. Anders theils dem Gubernator nit zutrauen, dasz Er sich eine schlechte suspicion einnehmen vnd so weit verleiten laszen solte, dasz Er in seinem Gubernament auf etwasz anders, als neben der Ständen Rechte vnd freyheit erhaltung E. Ld. an Ihrem ordentlichen gewalth nit zu verkürzen suchen solte. Dannenhero Vnsz vil mehr getröstet, dasz man schon auf einer oder anderer seithen ein schlecht übersehen vnderlauffen solte, solches jedoch nit strackhs auf dasz ärgste auszgedeutet, sondern vil mehr zum glimpfflichsten vnd miltesten auszgelegt worden sein solte. Sehen auch nachdeme die Sachen so weith komen, dasz deszwegen die Landtschafft zur moderation griffen vnd darauf E. Ld. gewisse conditiones aufgebürdet, welche E. Ld. auch angenommen, gewilligt vnd befestiget. Nunmehr vnsers theils, wie gehen wir auch dem Werckh anderst geholffen, vnd es auf die erste conditiones hinwiderumb gerichtet, sehen kein ander mittel, als dasz man temporisire, all weithern Anlasz zur alienation von einer vnd ander seithen meide vnd die von den sambtlichen Ständen bewilligte vnd von E. Ld. bestettigte Articul in gebürender observantz halte. Zumahln, weiln wan schon die enderung besagter conditionen durch vnsere vnderhandlung bey den Ständen angesucht wurde, wir villeicht dardurch nur neue suspensiones erregen vnd wohl dasz contrarium vnserer intention erzwingen möchten.

Verhoffen also, E. Ld. werde sich Ihres theils überwinden vnd diszfahls in die Zeit vnd sachen besser schicken, alsz vnszere vnmaszgebige gedancken ergreifen oder vnsere, zu E. Ld. tragende affection vnd Bröderliche neigung deroselben irgent entwerffen können, vornehmlich aber ein guhtes vertrauen gegen dem Gubernatori erweisen, sich Ihres formati consilii in allen sachen gebrauchen vnd der observantz der bewilligten conditionen befleiszen, dero hingegen aber wasz dem gubernatori vnd Ständen, wie auch der Ottomanischen Port ein ombrage gibt, meiden vnd nit leicht denjenigen, so E. Ld. wider Ihre Rächte böse impressiones machen wollen, glauben, oder durch all zu grosz erweisende confidentz vnd largitiones gegen die, so den Evangelischen Ständen nit vnbillich suspect, den übrigen zu allerhand miszdanckhen vnd widerigen consiliis anlasz geben. Maszen wir nit zweiffen, der Gubernator E. Ld. hinwiderumb alle schuldige trew erzeugen, derselben getreulich assistiren vnd alles aufs glimpfflichste vnd so moderiren werde, dasz E. Ld. gebürender respect vnd ordentliche macht erhalten vnd vor Ihren vnderthanen schuldige

Trew vnd pflicht alstehts geleistet werde. Wo wir auch bey Ihme diszfahls mit vnserer Erinnerung etwas befürdern werden können, wollen wir an vnserem fleisz nichts erwinden, wie dan auch ohne dasz kein occurrentz vorbey laszen E. Ld. wohlfart in acht zu haben; zu dem ende wir auch eine qualificirte Persohn mit erster gelegenheit abordnen wollen, welcher dise erregte Beschwerlichkeiten complaniren vnd die sachen auff billiche moderirte weg zu richten ansuchung thun, hernacher auch bey der Türckischen Port E. Ld. aufs beste recommandiren vnd diszfahls sich der daszelbten anwesenden Französischen, Grosz Brittanischen, Venetianischen vnd Niederländischen Residenten assistentz gebrauchen solle.

Wir verstehen vnsz, E. Ld. werde diese vnserere wohlmeinende gedanken nit anderst, als ausz treuem herzen gefloszen, aufnehmen vnd darbey vnsern zu dero wohlfarth tragenden eifer erkennen, allermaszen wir darin beharlich zu continuiren entschloszen vnd E. Ld. darmit zu beständigen Fürstl. Wohlstand der allgewaltigen hand Gottes empfehlen Geben in Vnserem Veldläger bey Rübnicz, den 7. Octobris Anno 1630.

(Másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

CII. 1630. okt. 7.

Gustaw Adolph von Gottes gnaden der Schweden, Gothen vnd Wenden König, Groszfürst in Finlandt, Herzog zu Lhesten vnd Carelen, Herr über Ingermanlandt etc.

Vnserere freundschaft vnd wasz wir mehr Liebs vnd guths vermögen alstehts zuvor. Hochgeborner Fürst, freundtlicher Lieber Oheimb, Schwager vnd Bruder. Dasz vnsz E. Ld. dero rätliches Bedencken, in Sachen der Fürstin in Siebenbürgen, Vnser freundtlichen lieben Schwägerin vnd Schwester etc. beschwerlichen Zustandt betreffendt bey dero Hoffjunckhern Rudolph von Sackhen freundtlich communiciren wollen, dafür sagen Wir E. Ld. freundtlichen Schwäger vnd Brüderlichen Hohen danckh. Wie Wir auch darausz E. Ld. confidentz zu unsz weren Leichtlichen zu spüren, also wolten Wir wünschen, dasz vnsz E. Ld. Ihr vnd Ihres Hauses Notturfft zu mehrmahlen vertreulich communicirten, vnd dasz veste vertrauen in vnsz seczten, dasz Wir, wie all Zeith, also noch anders nichts, als E. Ld. hohen Hauses aufnehmen suchen vnd bey gelegenheit nach vermögen fűrdern werden. Massen wir für diszmahl E. Ld. Hochvernünfftigem Bedenckhen nachseczen vnd wasz wir zu der Fürstin in Siebenbürgen Ld. Stadts conservation vnd aufnehmen dienlich befinden, deroselben,

wie E. Ld. ausz beylauffender Copei zu sehen, offenherczig an die Handt geben vnd weitter, wasz Vnserer freundschaftt gemäsz, vortseczen sollen. E. Ld. befehlen wir hiemit zu allem Churfürstl. Wohlstandt der Allmächtigen Hand Gottes. Datum auss Vnserem Haupt-Quartier Rübnicz, den 7. Octobris Anno 1630.

E. L.

getrewer swager vnd bruder
Gustavus Adolphus m. p.

Külczim: Dem Hochgebornen Fürsten, Vnserem freuntlichen Lieben Oheimb, Schwager vnd Brüdern Herrn Georg Wilhelmen, Marggraffen zu Brandenburg, des Heyligen Römischen Reichs Cammerern vnd Churfürsten in Preüssen, zu Ghülich, Cleve vnd Berge, Stettin, Pommern, der Cassuben vnd Wenden, auch in Schlesien zu Crossen vnd Jegerndorff Herczogen, Burg Graffen zu Nührnberg, Fürsten zu Rügen, Graffen zu der Marckh vnd Ravensperg, Herrn zu Ravenstein etc.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban)

CIII. 1630. okt. 13.

Hochgeborner Fürst, gnedigster herr. Nebenst winschung von Gott den Allmechtigen aller glükseliger wolfahrt seindt meine iederzeit bereitwillige Dinst bevor. Diesen brieff zue schreiben haben mich nicht geringe Vhrsachen bewegt, den weil ich an den Vngrischen vndt Siebenbürgerischen gräntzen wohne, in allen beyden ländern schöne gütter habe vndt ein herr ausz einen Vngrischen geblüt bin, khan ich esz nicht ohne schmerzen hören vndt sehen den wunderbaren Zustandt der Vngrischen nation, die Verwüstung Vnsersz Vaterlandsz, wer in den geschrey ist gnediger herr vndt wasz er für ein Uhrtheil von Gott wierd haben, khönen esz ihr gnaden ihren gewissen nach erachten, khan auch ein solchesz wunderbaresz vndt erbärmlichesz fürstenthumb sein, alsz ihr gnaden von Gott ist gegeben worden; diesesz ist nicht vnversehensz geschehen, sondern Gott hat ihr H. darmit gestrafft, hetten esz ihr gnaden nicht verdient, Gott hett ihr gnaden darmit nicht heimgesucht, den Gott ist ein gerechter richter. Ich bitt ihr gnaden, sie wölle esz mir verzeihen, wissen ihr gnaden, wasz sie mir einmal geschrieben haben, Ich sol das fürstenthum von den herrn nicht begeren, noch den thron der herrligkheit von den fürsten. Jezunder vndt zuevor hetten ihr Durchl. das thun sollen, damit Vnser Vatterlandt also nicht zerstört werde. Vmb gottesz willen ihr gnaden bedenckhen doch die Christliche lieb, hier hat man nicht mit den Päbstischen glauben zue thun, sondern esz ist ein relligion, auch vnter kheiner frembder nation, sondern seindt alle Vngern vndt dazue ihr gnaden söhne, Welchesz landt oder nation vnter sich vneinsz ist, sagt Christus der herr, wasz bekhombt esz für ein endt; vmb Gottesz willen ihr

gnaden khommen diesen betrüebten Zuestandt mit ihrer Demuth bevor. Jezt khönen ihr gnaden wol glauben, dasz ich nicht ausz Verlangung zuem fürstenthumb ihr gnaden diesz schreibe (iezunder begeret ich esz auch zuer rechter Zeit). Ich glaub esz vor gewisz, ihr gnaden werden so viel freüde darvon nicht haben, alsz sie biszher auch schmerzen vndt khümmernusz haben leiden müssen; bisz zuem ende der welt wierd man darvon reden, wofern ihr gnaden desz landesz wolfahrt nicht betrachten worden; warlich viel vnschuldig blut wierdt vber ihr gnaden fürstenthum schreyen. Ich bitt ihr gnaden, verzeihen mir, aber wie ich vernommen hab, so ist herr Rakoczi auff ihr gnaden eydbrieff auffbrochen, welchesz auch zue glauben ist nicht allein bey mir, sondern auch bey andern leüten, welchesz auch ihr gnaden leiblicher sohn Graff Stephan Betthlen vndt Zolliomi David auszfürlich beweisen. Wofern ihr gnaden solchesz nicht hetten gewollt, so hetten ia ihr gnaden söhne wieder die natur, ihresz Vattern willen vndt befelch, einen solchen ansehligen uhralten herrn insz land nicht gebracht, dessen herrschafften Gott zuem zeugen genommen, ich vmb ihr gnaden fürstenthumb nicht geben wolt. ihr gnaden wöllen wier esz nochmalsz verzeihen, wie khan ein solcher herr diesen schimpf leiden, ihr gnaden khönen esz selber erachten, warlich ich besorge, er wierd so leicht nicht vmbkheren alsz Homonnai Balint.

Dasz blutvergiesen hatt diesen herrn biszher auffgehalten. vmb gottesz willen ihr gnaden verhindere esz auch; esz were von nöthen, dasz ich mir selben rathen könnte, aber meine meinung wäre, dasz ihr gnaden gerechtigkeit vor Gott vndt der Welt offenbar werde vndt das blutvergiessen gehindert, ihr gnaden lasse den landt wiederumb ein neue erwehlung zue vndt zwingen nicht mit den schwert, Verheyssungen oder andern schein, sondern alle ständt sollen frey ihre stimme sagen, die auff den landtag werden berufft, welcher fürst sol sein, kheiner sol sich mit den schwert darzue dringen, sondern mit demut vndt gotteszfurcht sol solchesz geschehen. So khan man auch ein bestendigesz fürstenthumb hoffen, aber wie esz iezunder ist, wierd gleichesz mit gleichen gestrafft, darvon man viel exempel hat; alte viel ich nicht hervorbringen, nur die zue meiner Zeit seind geschehen, wie ist Keyser Rudolpho mit keyser Matthia vndt der Cron Vngern gegangen, Rakoczi Sigmond Siebenbürgischer fürst mit Bathori Gabor fürsten. zuevor auch Sigismundus Bathori mit Andrea Bathori Cardinallen, der gottselige fürst auch mit den König in Vngern. die arme fürstin auch wie vnschuldiger weiss hat sie esz müssen verlassen. Vmb gottesz willen ihr gnaden wölle auch

Vnsern wolffahrt besser betrachten vndt das vor sich nommen, wasz zue desz landesz freiheit dienet; den allein laut reden darvon, dasz ihr gnaden haben herrn Rakoczi gerufft, welches er mit diesen auch bezeügen khan, alsz man ihr gnaden erwehlet hat, habensz ihr gnaden offentlich entbotten vndt schrifftlich den landt vbergeben, dasz ihr gnaden vntüchtig darzu wäre, sondern haben herrn Rakoczi commendirt vndt ihme dasz land offeriert. Ist dem also, ihr gnaden verzeihen mirsz, ihr gnaden hetten den eydt sobalt nicht erlegen sollen oder herrn Rakoczi nicht nennen, wann sie ihm das fürstenthumb nicht haben wöllen lassen. Esz ist war, ihr gnaden haben nicht ausz desz landesz willen herrn Rakoczi nennen khönen, ihr gnaden haben auch nur ihre stimme ihm gegeben, aber dasz ihr gnaden mit ihme haben zuevor tractiert, hatt das landt nicht gewist, sondern sie haben sich dessen besorgt, werden sie ihr gnaden nicht erwehlen, so werden ihr gnaden söhn mit den freyen heyduckhen das landt vberfallen, also ist das landt in dem Zuestandt gerathen, vor dem esz sich lengst besorgt hat. Warlich ihr gnaden diese sachen werden ohne Vneinigkheit nicht ablauffen, ich besorg mich etwasz grössersz, ihr gnaden mögen esz gewisz glauben, dasz der Römische keyser vbel zuefrieden ist mit der fürstin ihren Zuestandt vndt ich sehe esz schon die Verwüstung Vnsersz Vatterlandt; khein andersz landt haben wier nicht, müssen wier Vnsz anderstwo auffhalten, werden wier ein schlechten nammen bekhommen, derowegen auch ihr gnaden rehenschafft geben werden. Gott der Almechtige wölle ihr gl. beyden herzen also erleuchten, damit ein rechter frid beschlossen möchte werden, welcher gott wollgefellig, der ganzten Christenheit nutzlich möge sein. Bélteken, den 13. Octobris 1630.

P. S. Wie manigfaltig Gottesz namme mit den vielen eydtschwuren geschmeket wierdt, wöllen ihr gnaden wol bedencken, wie khan der gerechte auch rein verbleiben. Wardein mit den drey Spanschafften vndt freyen heyduckhen hat herr Rakoczi, mit wasz für blutvergiessen vndt verwüstungen khönen ihr gnaden solchesz bekhommen, dieser wierd vmbgebracht, iener zerstört vndt seind auch alle ihr gnaden ration, gewinnen esz ihr gnaden, so haben sie esz doch verloren, wen ihr gnaden so werden anfangen zue weinen, wie Sanct Davidt vber Jonathan, Absolon vndt Saul. Ich het esz nit gedacht gnediger herr, dasz dieses alles ihr gnaden wiederfahren soll.

Ihr Gnaden

diener

S. P. (Sigismundus Prépostvári).

(Német fordítása a berlini titkos államlevéltárban.)

CIV. 1630. okt. 30.

Vnser etc. Durchleuchtige Hochgeborne Fürstinn, freundliche vielgeliebte Schwester vndt Gevatterinn.

Wir wollen inn keinen Zweifel sezen, esz werde Ewer Ld. Vnser am 3-ten nechst verwichenen Monats Septembris zur Peicz ann Sie abgangesenes schreibenn wol behandelt worden sein vndt Sie ausz demselbten vernommen habenn, dasz Ihr abgefertigter hoffjuncker, Rudolff von Sack, welcher auch zugleich ann die Königl. Wür. zu Schweden zu verreisen befelicht gewesen, damahls bey Vnnsz angelanget vndt dasz wir bey solcher gelegenheit mit Ihrer Königl. Wrđ. ausz Ewer Ld. sachen zu communiciren vndt dero gedancken zu vernehmen veranlasst worden.

Nachdem nun gemeldter Ewer Ld. hoffjuncker erst vor wenig tagenn vonn Ihrer Königl. Wrđ. wieder anhero gekommen, so haben wir denselbenn auch dieses orts nicht lenger auffhalten, sondern ihn wiederumb an E. Ld. expediren wollen, vndt mugen derselbten freundtbrüderlich nicht verhalten, dasz dem von Ihrer Königl. Wrđ. Vnsz zurückgebrachten schreiben so viel befinden, dasz vber demjenigen, wie Ewer Ld. inn ieczigem ihren Zustande zu rathen vndt helffen vndt eines vnndt andere wieder in verbesserung zu bringen sein möchte, Ihrer Königl. Wrđ. meinung vndt guttachten mit deme, wasz wir Ewer Ld. hiebevör zum offtern vndt noch am lezten wolmeinentlich zugeschrieben vndt gerathen, ganz einstimmig vndt gleichförmig ist.

Dasz aber gleichwol Ihre Königl. Wrđ. auch willens seindt Jemanden abzuordnen, der sich Ewer Ld. sowol bey den Ständen inn Siebenbürgen, alsz der Türckischen Port bestes fleisches annahme; eben dieses wehren wir nun auch an Vnserm ohrte nach bestem Vermögen zu secundiren vndt gleichermaszen, wie von E. Ld. begehrt worden, auch Jemanden der Vnserigen alsofohrt hineinzusenden. Sehen aber zwahr zum höchsten begierig Wir dennoch nicht, wie gern wirsz auch immer thäten, wie wir iezo sobaldt darzu zu gelangen vermöchten, weil wir Vnsz zu einer solchen Absendung zu gebrauchen dieser ohrter keine wiszen vndt diejenige, welche wir etwa ausz Preuszen dazu gebrauchen möchten, also weit von hinnen sindt, dasz auch eine zimbliche Zeit dazu gehören will, ehedem Sie nur davon avisirt werden können vndt denn hiervff bey der continuirenden vnbilligen vndt schwehren bedrengnusz vnserer Lande unsz alle mittell dergestalt entzogen werden, dasz wir auch beydes alhier vndt inn Preussen kaum zu einem so vielen zu gelangen wiszen, davon die Vnkos-

ten, so zu einer solchen weiten reise vndt zwahr allein zur hinzehung erfordert werden, auffzubringen vndt zunehmen wehren. So kombt vnsz auch vber dieses euszerlich vor, wollen doch noch zu Gott eines andern vndt beszern hoffen, alsz solten abermahll neue Vnruhen in Ew. L. Landen vorgegangen vndt dadurch der gantze stat derselben nicht wenig alteriret vndt geendert sein. Bey welchem Zustande wir denn fast nicht wiszen könnten, wohin wir unsere Abgesante eigentlich zu instruiren haben würden, vndt müszen solchem nach E. L. freundtbrüderlich ersuchen vndt bitten, sie wolle Ihr nicht entgegen sein laszen, vnsz in der eill etwas nachrichtsz, in welchen terminis die Sachen stehen vndt wohin sie die vnserige gern instruiet sehe, wiszen laszen; so wollen wir, sofern es nur immer möglich, vnsz angelegen sein laszen, dasz wir noch Jemandtsz der vnserigen mit dem forderlichsten zu E. L. absenden mögen.

Vnterdeszen haben wir dennoch, so woll den Herrn Gubernatorem, alsz auch die vbrige Regimentsrhäte alle vndt jede durch vnserere schreiben aufsz fleiszigste zu Ew. L. bestem erinnert; nicht weniger auch den Statischen residenten, dasz er Ew. L. stat vndt sachen an der Türckischen Port in guter recommendation halten wolle, ersucht vndt sehen in der hoffnung, dero E. L. auch an Ihrigem ohrte sich in die Sachen schicken. Sie werden allerseitsz noch lenger in erträglichen Zustande, bisz es bey künftiger occasion etwa durch Gottes verleihung auf seiten Ew. L. weit zu bringen, bey einander bleiben können. Zu welchem ende wir denn nicht fürnember gehen mögen, nehste vnserere erinnerung nochmahll wollmeinendt zu erholen vndt E. L. aufsz freundtbrüderlichste zu ersuchen vndt bitten, sie wolle dieselbe doch etwas bey sich gelten laszen der Zeit vndt dem, wasz vorgehenden wichtigen sachen jetzo nicht zu endern, sich accommodiren, desselbten vndt demnach zufferst Ihres Consilii formati iederzeit gebrauchen, hingegen alle verdächtige Pesonen, sonderlich die, so bey den Evangelischen Ständen oder an der Türckischen Port suspecto vnndt in argwohn seindt, meiden vndt fliehen vndt inn allem dahinn sehen, dasz Sie diejenige, vonn denen Sie vff begebende fälle hülff vndt beystandt zugewarten, ihr nicht zuwieder machen, sondern ann der handt behalten mögenn.

Werden nun Ewer Ld. solches thuen vndt Vnserm trewgemeinten einrathen folgen, so wollen wir zu dem getrewen Gott hoffen, es werden durch deszelben gnaden E. L. Ihren sonstenn periclitirenden Stat noch zum wenigsten vff den beinen erhalten vndt ie lenger ie mehr befestigen können. Im wiedrigen fall aber besorgen wir sehr, es sey vmb E. L.

geschehen vndt werden die sachen alsz gefährlich hinausz-
lauffen durffte, alsz Ew. L. ihr vielleicht nicht eingebildet
habenn möchten, so wir aber Ewer Ld. alsz mit der wir esz
gewisz ganz vndt trewlich vndt brüderlich meinen vndt der-
selben bestes von hertzen suchen, gar nicht gönnen wolten,
sondern Ihr ein anders vndt bessers von Gott wunschen thuen.
in dessen allgewaltigen Schucz vndt Obacht wir E. Ld. getrew-
lich befehlen. Geben Cölln an der Spree, an 30. Octobris Anno 1630.

Georg Wilhelm Churfürst.

Ann die Fürstinn in Siebenbürgenn.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban.)

CV. 1630. o k t.

Ich N. etc. schweren bey dem Lebendigen Gott, welcher
der Vatter ist Sohn vndt heiliger Geist, bey der heiligen Drey-
faltigkeit ein wahrer Gott, dasz Ich dem Groszmächtigen
meinem gnädigen herren vndt groszansiehenden, groszgunstigen
herren dem Bethlehem Istwan, desz ganczen Landes Sieben-
bürgen Durchlächtigen Fürsten, desz Vngerlandes einsz
theilsz groszgunstigen herren vndt der Siculen getrewen vndt
Freundt etc., dieweil Ich dasz leben haben werde, wihl getrew
vndt nicht trewlosz sein, bey der Obbestimbtten Fürstlichen
Durchleuchtigkeit dem Bethlehem Istwan den freunden ein
freundt, den feinden ein widerspenstiger feindt vnnndt dasz Schlosz
Fograsch mit aller seiner Zugehör desz Reichsz nach der Fürst-
lichen Durchlauchtigkeit der Fürsten, noch auch sonst iemandt
Befehl vndt begehrt vndt allen die dero Fürstlicher Gnaden dem
Groszmächtigen herren Bethlehem Istwan zuwieder sein in die
hände geben wolle, noch einen in dieses Ortes hereinlaszen wolle.
noch auch zu schaden der Fürstlichen Gnaden dem Bethlehem
Istwan vndt dem gantzen lande ausz keinem vndt mit einem dinge
wolle ich mich vnterstehen, vndt wofern iemandt sich befleisziget
von der Fürstlichen Durchlauchtigkeit der Fürsten oder
von sonst iemanden, der Fürstlichen Gnaden dem Bethlehem
Istwan vndt dem gantzen lande zuwieder zu sein erfahren
werden, entweder wen ich in andere länder vndt Stäte hin-
reisen werde vndt solchesz hören werde, oder auch dasz die
Fürstliche Durchlauchtigkeit iemanden hinzureisen begehret,
vndt solchesz hören werde, so wolte ich nicht mit zusammen-
stimmen etwasz böses zuschlieszen, sondern nach meinen Kräften
wolle ich ihm widerstehen vndt alszbaldt dem Durchlauchtigen
Betlehem Istwan oder sonst iemanden offenbahren vndt allso
mich in allen dingen verhalten, alsz desz Durchlauchtigen

Fürsten getrewen vndt alsz ein wahres gliedtmasz des ganzen landesz. Darnach alszbaldt der Durchlauchtige Fürst Bethlehem Istwan oder dasz landt obberürter Durchlauchtigkeit der Fürsten nemlich die Summam desz geldesz vor dasz Schlosz Fograsch dasz geldt niederlegen wirdt, sobaldt ohne Verzug wolle ich der Fürstlichen Durchlauchtigkeit dem Bethlehem Istwan oder sonsten dem ganzen lande dasz Schlosz Fograsch in die hände stellen etc. So war hilf mier der Allmächtige vndt lebendige Gott.

Kívül más irással: Den Eitt, so der First begehrtt, dasz die leitt in der festung so wol zu Hofe ihm thun solen.

(A berlini titkos államlevéltárból.)

CVI. 1630. o k t.

Erstlich begere ich von dem lande vnd thu ihnen zu wissen, das weil ich ihnen mein fürstliches antt übergeben will, das ich nitt begere in Siebenbürgen zu bleiben, den ich meinen Hochleblichen fürstlichen Haus den Schinf nitt thun wil, das ich vntter einen freiven oder adlichen fürsten sein wil, sondern begere, das mir das lant, so hoch mir mein Seliger Herr das gutt Fograsz geben, vntter deszen solches geschichtt begere ich, das sie mich wie zuvor die Zeitt, bisz solches Somma erlegt, vor ihre firsten haltten, auch ihres Eides nitt solen losz sein, mich auch in meinen Siebenbürgeszen güttern, alsz wen es das landes güter weren, beschiczen.

Zum ander beger ich, das wen ich icz das fürstenthum abtrette, das sie mich von hir auff Weisenburg, von danen auff Fograsz, vnd wen man mir das geltt erlegt hatt meiner Heirattes stiftung vnd den ersten artticklen gemesz, zu den meinigen oder wohin ich begere bringen solen.

Zum dritten begere ich auch, das mir das lant zum gedechtt, weil ich in Vngern vntter ihre Nattion vnd Zungen bin, jerlich 1000 oder Zwanzigtausendtt gulden geben, damit ich gleichwol sagen, ob ich sie gleichwol durch meinen schletten vorstantt habe erhalten oder regiren konen, weisz ich doch, das sie mir keinen firsten werden konen nachstelen, der es treiver, al ich es gemeinett habe, meinen wirtt ihnen zum gutten lob vnd nachrede vnd mir zu gelttun meiner trew, erwartte ich hirinen ihren gutten wilen, wie vnschuldich ich aber hirkukome, wirtt man vielleicht künftiger Zeitt beszer erkennen alsz icz geschichtt. Zu dem was meine Vngerische fuszknecchte anlangett, begere ich, weil sie erst icz den monett Soltt bekomen haben, mir bisz die Zeitt vnd monett ausz ist, trew verbleiben solen.

Leczlich beger ich von land, das sie mir sagen, wo vnd

von wem ich dasgenige, so mir mein Herr gerlich in meiner Heirates stiftun zugesagett vnd nitt erfolgett ist, forder oder gewerttig sein sol. Gerlich ist mir auff 1000 reisztaller kome, welches dem Canczler vnd dem Schaczmeister wol wiszentt ist vnd mich durch sie vorheiszen vnd zugesagett habe, aber in 4 Jahren nitt mer alsz 10 thuszentt fl. bekommen; denn hatt mir mein Herr mein Ehgabe, so ich mittbracht habe, geschenckett, welches 15000 Reiszthaler sein gewesen, welch ich auch nitt bekommen. Erstreckett sich also die Somma auff 48000 reisztaler vnd den was man mir weiter zugesagett wirtt mein Heirates stiftung vnd meines Seligen Herren testamentt auszweiszen; beger, das sie solches, was in testamentt vnd meiner Heirates stiftung vorheiszen, moge gehalten werden auch alles, was ich habe von geltt, geschmigck vnd Hauszgeratt mir freisicher mag geleitten vnd wohin in wil sol gebracht werden.

Zum finften begere ich auch, das mir sol freistehen 3 oder 4 von den retten zu erwelen. in meinen dinst zu behalten, auch das denen von adel, so mir icz vnd hernacher dinen wolen, solch frei vnd one Schaden sein sol.

Dieszes mein begeren habe ich schon einmahl geschriben, aber die rett haben es nitt wolen den Herren lantstenden vortragen, ausz was vrsach sie solches thun, gebe ich ihnen zu erkenen, den ich ausz dasz Kanczlersz reden verstanden, das Er sagett, ich ibergebe das lantt ausz eigen gutten vnd freigen willen, gestehe ich zwer selber; berich sie aber darneben, das mir die rette vnd Herr guvernattor gesagett, das lantt klagett iber mich, das ich so gutt were vnd strafett kein; mich zu den fürchtte sich ken mensze vor mir vnd sie müsten einen mansz Perschon zum firsten haben vnd haben mir darauff geratten, es wer beszer vnd mit rimlicher, das ich den lande abdancke, alsz das sie mir sagett, ich sollte nitt mer first sein; beger derwegen von Eich die ich weisz ihr mir lib vnd auch gettrew gewesen seitt, ob solches Eiwe, wil vnd begern ist oder nit.

Kívül : Mein begeren ansz lant.

(Fogalmazványa a berlini titkos államlevéltárban; az egész Katalin sajátkezű írása.)

CVII. 1630. o k t.

1. Habenn Ihre Fürstl. Durchl. alle Einkommenn der Vestungen Munkaz, Tokay, Fogaras vnnnd desz Schlosses Winz zu desz gemeinen Landesbesten zu geben vnnndt dem Schaczmeister einzuhändigenn versprochen, aber hernachmahls nicht gehalten vnnndt nur einen theill derselben dem Thesaurario vbergeben.

2. Habenn Ihre Fürstl. Durchl. ein quartal der goldtgruben zu Schlattenn vor sich alleinn behaltenn vnnndt dem Schazmeister nicht eingehändiget.

3. Habenn Ihre Fürstl. Durchl. den meistenn theill desz bahrenn geldes vndt andere güter hin vndt wieder verschenckt vndt enteüssert.

4. Haben Ihre Fürstl. Durchl. die Jobbagenn. Zinsen vndt stewart, Zehenden vnnndt dergleichenn, ohne desz Raths vorbewust, verschencket vndt zertrennet.

5. Haben Ihre Fürstl. Durchl. Stephanum Tschaky heimlich zum Fürstenthumb promoviren vnnndt erheben wollen, weil Sie aber solches nicht möglich in dasz werck richtenn könnenn, *welches damit esz desto gewünschten success vnnndt vortgang haben möchte*, habenn Sie ihm die Vestungen Munkaz vndt Tokay einhändigenn wollen.

6. Habenn Ihre Fürstl. Durchl. ohne *vorbeurust* der herrn Rätthe, *auch wieder deren* willenn die Stuck oder geschuz auff Munkaz geschickt.

7. Endtlich habenn Ihre Fürstl. Durchl. mit Ihres herrn Bruders Abgesandten heimlich consultirt vnnndt rathgeschlaget, auch Sie stillschweigendt abgefertiget.

(Másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

CVIII. 1630. nov. 25.

Weill der ieczige Fürst im namen des Landes von mir begehret, dasz ich eine öffentliche Handtschrift soll von mir geben, dasz ich dasz fürstenthumb aus gutem freyen willen habe niedergeleget undt übergeben, weigere ich mich deszen gancz nicht, sondern weil ich vom Betthlehem Istwan alsz Landesfürsten bin beruffen worden, alsz die ich in diesem Lande meine stimme mithabe und esz an eines iedern freyem willen stehet, ich auch mein Fürstenthumb dem Lande wieder übergeben habe, kan ich doch nit unterlaszen Ihnen dem Landt Adell, so woll allen 3 nationen hiermit allwiszent zu machen, aus was uhrsachen ich den guten willen genommen und das Fürstenthumb also dem Lande übergeben. Nemblich weill damall gubernator, ietzt regierender Fürst, so woll alle Rätthe, so damall zugegen gewesen sein, wie mir ist berichtet worden, alsz wenn im Lande ein grosz geschrey, dasz sie mich nit mehr wolten vor ihre Fürstin haben, ich alle Rätthe, so woll deromahligen Gubernator umb rath gefraget vndt ob esz sich so verhielte, mir wiszent zu machen begehrt, hatt obgemelter Gubernator neben den Rätthen mich berichtet, dasz esz sich also verhielte vndt das Landt meiner nit mehr begehret. Mir

auch so woll der Gubernator, alsz die Herrn Rächte gerahten, esz wehre mir beszer undt respectirlicher, das ich von mir selber das Fürstenthumb niederleget, alsz wann man solches von mir nehme. Ist aber dabei nit dem verheiszen noch an mich gebracht worden, dasz ich dem Herrn Rakoczi Jörgy übergeben solte, wie ich es mit etlichen schreiben beweisenn will, dasz mann sich gegen ihn verheiszen hatt. Wil aber solches alles zu seiner Zeit laszen undt begehre iecz nit mehr, alsz dasz mir hier iecz öffentlich alle Stände und nation des Landes Siebenbürgen, so woll des Königreichs Ungarn sagen und wiszent machen wollen, welchen ich unter ihnen beleidiget oder wieder recht und billigkeit in seiner Persohn, Gütern oder recht beschweret undt beleidiget habe, damit so sich einer finden möchte, der sich beschwert gefunden, Ich ihme solches abbitten undt mich mit ihm vergleichen könnte. Dieses aber begehre ich nit, alsz mann vielleicht meynen möchte, ich wieder mein Fürstenthumb begehret, sondern nur, das ich wissen möchte, was ich dem Lande gethan oder wehn ich beleidiget habe, oder ob ich wieder die letzte Articull, so zu Medweicz gemacht, gehandelt, oder wer strafschuldig ist welches ich mich erbiere vor einem gerechten Richter mit, recht auszuführen. Vrsachen aber, worumb ich meine leute hieher schicke, ist uhrsache, dasz ich vor kurtz verwichener Zeit dem ieczigen Fürsten Bethlehen Istwan, so woll dem ganczen Lande ein reversschluss gegeben habe, dasz ich wieder sie oder wieder den Fürsten selber oder durch die meinigen nimmer practiciren oder thun will, in solcher erinnerung betrachte ich, dasz ich wieder meine Zusage oder diejenigen nitt thun wolte, denen ich das reversal geben habe. Weil ich aber weisz, dasz diejenigen so woll, alsz ich zum theill und ein gut theill des Landes dem Herrn Rakoczi sein stimme geben wirt, unter welchen ich mich resolvire und miteinschlesze, gebe ich hiermit, wie zuvor, alhier öffentlich dem Herrn Rakoczi Jürge meine stimme. Weill es einem iedern freystehet seine stimme zu geben, also übergebe ich nitt allein meine stimme, sondern alle mein recht, dasz ich habe undt haben werd dem Herrn Ragotzi Jürge. Gegeben zu Fogras, den 25. Novembris 1630.

Catharina m. p.

(Katalin sajátkezű írása és másolat a berlini titkos államlevéltárban.)

CLIX. 1630. nov. 26.

Nos Catharina Dei gratia nata Marchionissa, Serenissimi quondam Principis alias Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Principis etc. etc. relictæ vidua ac Borussiae, Juliae, Cliviae,

Montium Ducissa etc. Ad notitiam omnium modernorum et futurorum, quorum videlicet interest seu intererit, harum serie volumus pervenire: Quod nos in anno praesenti millesimo sexcentesimo trigesimo die¹⁾ mensis Octobris proxime praeteriti Claudiopoli, nullius ad instinctum, propria nostra voluntate spontanea principatui huic Transylvanico renunciavimus et deposuimus ac in posterum omnium quorumvis ordinum iuramenta hactenus nobis observata resolvimus. In cujus rei majus testimonium pro futura cautela praesentes hasce literas nostras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas gratiose dandas volumus. Datum in nostra Fogaras, die vigesima sexta mensis Novembris, anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo.

Kívül Katalin írásával: Das ist das Schreiben, welches der guvernator beger hatt, das ich geben sol zu bezeigen, das ich das fürstenthum aus guten willen habe abgelegt.

(Fogalmazványa és másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

CX. 1630. nov. 29.

Hochgeborner Fürst, freinttlicher Herczvilgelibtter Herr bruder. Wie wol ich iczett zwei untterschittliche schreiben enttfangen habe vnd ausz beiden nitt allein die falsze ausgabe meiner widerwerttigen vernomen, sonder sie von ander erttren Schau genueg berichtett bin vnd spire ich esz ausz E. L. leczten Schreiben genuegsam dasselben ider Zeitt gegen mich gettragen widerliche efecion, welche ich ausz minttlichen berich meines Dinersz Balintt sich baldszwol spire, wolte gott, das E. L. schreiben vor zweih oder dreih mohnett mich angetrofen hette, dirftte ich vileinch E. L. iczt mitt meinen izigen betribetten zu nitt Molest sein, weil es mir aber die hocheste nott darfft sein deichtt vnd mir bisz dar her nitt ist zugelassen worden, sondern bin fast wie gefangen geweszen, bitte E. L. wolen mir nitt verdencken, das ich E. L. so spette solches wiszentt mache meines zustandes, den E. L. vom Balintt sich werden zeignisz nehmen konen, wie es mir gangen ist vnd so ich E. L. icz nitt alles schreiben kan, weil ich meinen diner auff meine vnggrosze gitter abfertigen musz ihm auch diesze briefe in gehem mittgeben, dasz welches E. L. icz ich nitt ales berichtte in kurczen hernacher berichtten wil. Hercz libester bruder, weil ich E. L. ersten schreiben noch mir fileichtt die freiheitt nitt hett nehmen darfen E. L. meines eczigen Zustandes zu berichten, wen mich obgemeltter Balintt sich nitt E. L. minttlichen befel angedeittett hette, das ich soltte vmb gottes willen die artickel so zu Medivisz gemacht sein haltten vnd ihm darauff gefragt, ob Er nitt wisze, wasz vrsach were, das man

¹⁾ A nap számának helye üresen van hagyva.

mir solche artickel vorschreibe, wie Er mich berichtett hatt, Er wol die warheitt geszagett, den es ausz keinen ander vrsachen geschehen ist, alsz mich so zu binden, das ich nitt allein im wercke, sondern ich gedancken nichts zu meinen besten thun sollte, zu dem, wen Einer were so mir treiw, wer ales sie nitt gut erckenten sollte, ich verbunden sein ihm abzuschafen vnd wie mein vorobgemeltter diner geszagett, man nur mittel suchtt mich vmb mein fürstentum zu bringen vnd wie wol ich weisz, das ich wider solche artickel nichts getthan habe, kan ich doch E. L. vnberichtett nitt laszen, das da ich den 10. September bin mich ein wenig zu erfreiven auff eine festung mitt namen Sames-Schuwar¹⁾ (így!) verfügett bin ich wider in eine gar beschwerlich kranckheitt gefallen vnd fast 4 wochen ganz darnider gelegen, wie mich aber gott ettwas durch seine genahde zu kreften komen laszen, ist das geschrei vom grafen vnd Solomy (Zólyomi) imer groszer geworden vnd auch so weitt komen, das sie in meiner statt Torkei mitt I. Key. Maj. folck sich geschlagen haben, dadurch der Juvernattor vnd rette vergehen, weil es ohne ihr wiszen vnd wilen geschehen, man sollte in leger ricken haben, also den 21. September ein leger zusamenschreiben lasen vnd ehr solches zusamenkomen ist, haben sie mitt meinen wilen ein algemeinen lanttag auszgeschreiben vnd haben solche stick zu deszen Pod . . . ist vorgewendett, das sie wol ein kligren alsz mich hetten bettrigen kann. Dan sie sagetten, weil der graff solches ohne des landes wiszen vnd wilen tehte misten, sie fürchten, das der graf neben den Hiducken ihnen auff den Halvkehme sie alsz beim vnd vorm ganzen lande proponiren wolttten, was man sich sol vorhaltten, ob man wider den grafen zihen sollte oder ob man nur hir im lande sich vor ihm beschiczen soltt oder ihm wie ein sibenbürgeszen Herren vorrecht zettiren vnd ihm der gebir nach strafen, disz war gahr ein gutter schein, aber wie mir stettes berichtten vnd nitt gelaubett hatt, das es der graf one das guvernatores alsz seines fattern willen thett, welches ich auch vor 10 thagen von einen vornehmen Herren Prepostwár Sigmuntt verstehe, deszen Schreiben ich E. L. schicke, sowol des guvernatores, darauz E. L. erckenen konen, ob Er mir wegen. das Er felszlich vergeben hatt auff falszen verleumdung neben den Schulitz, alsz wen ich wider Papistes geworden wehre, mich gehaszett, oder darumb, weil ich vor ihm in firstentum fürst were, werden E. L. genueg abnehmen konen, das ich mich aber durch mein icziges veranttwortung vnd zeignisz das guvernattores vntreve nitt ablaszsiren E. L. ferner allen verlauff, sowol alsz meinen zustant weitter wiszentt zu machen solen E. L. wiszen, das

¹⁾ Szamos-Ujvár.

wie ich mich den in meinen fürstlich beruf sovor haltten, das ich weisz, wen alle vnd ide stennde gefragett wurden, keiner sich iber mich beschveren kontte, ich mich auch dazumal meinen fürstlichen amptt mitt recht vorzustehen, alda hin nach klauszenburg verfügett in meinung den lanttag abzuwartten ist, den andern thag nach meiner ankunfft ein Edelman, so zuvor mein Hofkapittan gewesen ist, zu mir komen vnd hatt mir geszagett vnd mich vmb gottes wilen gebeten, ich soltte doch das fürstenthum niderlegen, habe ich ihm zur antwortt geben: mein gutter Feckette Lorenz, ich glabe vor war der krackwisz weide Borofski hatt Eich befohlen, das ich mich soltt bereden, das ich sol ausz sibenbirgen zihen glaubett mir, aber weil ich dem lande einmahl geschworen habe, das ich nimer wieder herausz begere werde, hatt Er geanttwortt: beigott gnedichtte frau Eiver Durchleichtickeitt dirfen sich hir von die sibenbürger nitt fürchten, den beigott ich woltte nitt mitt ihm tauszenden E. D. von ihre vngersze gütter mer Einkomen haben, fridt vnd fürstlicher leben alsz hir in sibenbirgen, den sie dortt noch einmahl soviel Einkomen haben alsz ganz Sibenbirgen vnd Eiver Drlt. werden sehen, ob es nitt so beszer ist, den ich wil, die rechte warheitt sagen, das lant wil E. D. nitt mer vor ihr fürst haben, dan das gancze lant sagett, also sie musz ein man zum fürsten haben vnd Eiver Durchl. fragen nur die herren, welche rette werden, nitt andersz sagen, alsz dasz also sei. Hatt ich verdacht vnd kamir im sin, alsz wen E. L. von reten angestelett were, fragett ihm, das wegen welch ich wol fragen soltte, weil ich keinen trauwett, saget Ehr: ich weisz das nitt, vorvmb ihr Durchl. keinen trautt, Der Mieko Feren hatt E. D. janitt lange geschworen; sagett ich es wer vn von neten, das Er sich bemihett, den ich woltte nie ausz sibenbirgen, sagett Er: be gott gnedichtte fürstin, es wirtt E. D. gar sich wer sein den E. D. bedencken ihr eigen bestes, so sie das fürstenthum nitt mitt gutte ablegen wirtt, es das lantt mitt gewalt nehmen, sie gedencken wol, was sie thun vnd vergeszen sich selber nitt begeren an das lantt, das E. Durchleichtikeitt mogen Fograsz (Fogarasz) behalten, den konen sie doch eben so hir im lande bleiben; woltte ich darzu ganz nitt stimen, sonder sagett: Nein, wen ich nitt first bin, darf ich meinen Hochfürstlichen Hausze dem Schimp nitt thun, das ich vntter einen adlich oder herresen fürsten wohne, den ich das wegen nitt in Vnger gewoltt habe; ich wil mich aber bedencken, weil es keine hast hatt, ging damitt von ihm vnd Schreibstrackes einen von den retten nachfolgenden brif: Edler liber gettreiwer, weil ich vnd alle wege auffallen lanttagen seines rattes getlegett, Er auch vntter

allen retten den meisten anhanck von denen von adel hatt. alsz kan ich ihm nitt birgen, das Feckette Lorenz vor einer stunde ist zu mir gekomen vnd mich berichtett, alsz wolte mich das lant nitt mer vor ihren fürsten erkenen, begeren. das wegen an Eich ihr woltt Eich morgen strackes, sobaltt der adel vnd stende zusammen sein Eich zu vnsz verfügen, da ich den begere von allen lantstenden zu wiszen, wem ich an seinen gutten, eigenner Perschon oder allen seinen habe zum geringesten beschedigett, wider rechtt vnd bilickeit oder so solches geschen, erbitte ich mich ales dopeltt wider zu bezalen vnd so Er nitt darf zu mir komen, bitte ich, Er wole mich durch einzedlen berichten vnd mir ratt geben, weszen ich mich hirinen vorhalten sol, den ich zu keinen beszer vertrauntrage alsz zu Eich, welches seine anttwortt E. L. hirbei enttfangen. Darauff bin ich den ander tag zur morgen malzeit gegangen. dabei nur verbleiben ist der herr Kornisz der Kancz., der Herr Erdili Istwan, der Herr Zereni Farkasz vnd Kassay Istwan, welcher das lecztemal bey E. L. war, wie ich weg zog. E. L. konen ausz das Halersz antwott abnehmen, wie falsz mir alle rette gewesen sein, den ich begertte seinen ratt, so weiszett Er mich insz lant vndt anstatt, das Er mich trosten vnd ratten sol, versicher Er mich meines vngelickes in soma, wie diesze rette alle bei einander waren, fragett ich: wo den der herr Juwernattor were, sagetten sie: Er were im leger, fragett ich: deichtt Eich den das gutt sein, das Er allein hinnausz zeitt vnd keiner von den retten, mitt wen es nur nitt so zugehett, wie zu Medves (Medgyes), da Er alein in lande war. Ich kome baltther vnd zihe insz leger vnd sehe. was Er guttes machett, weil ihr aber alle soviel in meinen wagen raum haben, kattolisz seitt den ich war gewarnett worden, ich soltt nirginsz hinzihen, firchtte ich, sie mochtten mich mit Eich erschlagen; meintten sie, es were beser, das ich morgen vormittage hinzoge vnd bleb also nachtt. Den ander tack alsz den 12. kamen alle rette zusammen vnd weil ettlich vorschicktte leitt widerkomen waren, wartt denselben in meinen beszein audigenz gegeben vnd weil die rette alle beisamen waren, befal ich erst vmb 2 Uhr nachmittage zu speiszen vnd lisz mir in mein genach ein klein fristick bringen, wie ich im besten eszen war, komptt meiner kleinen Paszen einer vnd sagett: Feckette Lorenz woltt geren mitt mir reden. sagett ich: Es hette keine hast, Er soltt nur wartten, ich bald komen; kam Einer von meinen vngerszen kamerdineren, der sagett: ich sollte vmb gottes wilen komen, den es wer gar eilenttes vnd mir viel daran gelegen; gin ich in meine stube. fing Er strackes mitt diesen worten an: gnedige fürstin, ich

bitt ihr Durchleichtigkeit vmb gottes wilen, sie tun doch, was ich ihr habe gesagett vnd laszen die rette zu sich komen vn fragen, was sie thun solen, den ich bin icz erst vom lande weckgangen, so ist solch ein geschrei, das ich nitt habe bleiben dirfen wolen, den ihr Durchleichtigkeit wartten bisz sie komen vnd ihr Durchleichtigkeit vom fürstentum abseczen. So sehen sie, was sie thun vnb gottes wilen, laszen sie doch Einen von dem retten zu sich kamen vnd sagen, was ich gesagett habe vnd sehen den was sie thun. Darauff ich den obgemelkten Haller vnd Mick (Mikó) Ferencz zu mir kamen lisz vnd inen alles, wasz mir Feckette Lorenz geszagett, vorhilt vnd batt, insonderheitt den Micko Ferencz Ermante ich, wie Er deren Einer were, welcher mich ausz meinen fürstlichen hausze hir hergebracht vnd soltte gedenken, weil E. L. mich ihm insonderheitt befolen heten vnd Er sich gegen E. L. verheiszen hette vnd mir icz ratten soltte, was ich thun soltte, den ich wiste nitt, was den Feckette Lorenz ankomen were. Er wolte mich durchausz iberreden, ich soltte das firstenthum niderlegen, wo nitt wurde, man es mitt gewaltt von mir nehmen, begertte daswegen an si alsz meine libe gettreiven sie soltten, wen sie es wissen, mir solches in zeitt andeitten, damitt weil ich wiste, das ich den lande nichttes zuwider gethan hette mich bei ihnen entschuldigen kontte, wolte mir erstlich keiner nichttes sagen, sonder Einer sagett imer, der ander wiste es beszer es sagen, bisz enttlich Michk Ferencz anfang: gnedichte firstin, ich weisz mich das alesz wol zu erinieren, wie ich E. Dl. von dero herr bruder hir hergebracht habe vnd wie ich mer alsz ander E. Dl. sowol wegen dero bruder, alsz auch das seligen fürsten mer alsz ander verbunden bin, alsz vilmer auch vor ander gebiren, der ich E. Dl. Hochfirstliches Hausz kene, das ich ihr mein geringen vormigen nach, soviel miglich, mein ratt mitteile vnd Eiver Dl. bericht, was es vor ein Zustandt mitt ihr Durchleichtigkeit hatt, gnedichte firstin, ich bitt E. Dl. sie verzeigen mir, das ich ihr soviel sagen musz, aber dieszer redlich man ist hir zugegen, der weisz es auch, es ich war, das das lant nitt aller dinges mitt ihr zufriden nitt allein, alsz wen ihr Dl. inen was zuwider getthan hetten, sonder sie verzeigen mir, weil sie nur ein weibes Perschon sen vnd dieses lantstettes mitt schweren krigen beladen ist, kon E. Dl. solches nitt regiren, sonder man musz in diesen lande ein menlichen fürsten haben vnd es wer beszer gnedichte firstin, Eiver Dl. gingen im ratt, ich wil, was Eiver Dl. mir befelen, in ihren beinsein proponiren. Aber o gott, es war ales angelettes werden, ich begertte nitt mer alsz die rette soltten mir sagen, ob es ihnen wiszentt were vnd sie

soltten mir ratten, weil wie mein Herr Seliger mir das fürstenthum geben hette, E. L. es meinen freinden zu wiszen gethan hetten, insonderheit mein herr bruder vnd were mir solches fürstenthum von Turekszen Keiszer konformirt, auch hette sich der Deicze Keiszer gegen mich erbotten, das wen Er gleich sein halbes Keiszerthum soltte daran strecken, Er wolte mich nitt verlaszen, hatte auch den retten des landes geschriben, sie soltten gedencken vnd soltten mich so respektiren, das ich nitt darftte klagen oder Er wolte mitt feiwer vnd Schwertt über sie komen. Welchen fridenszkontrack ich E. L. mitt erster gelegenheitt zu schicken wil vnd meintt ich, ich derfte das fürstenthum alszbaltt nitt niderlegen, sonder muste es erst beiden keisern zu wiszen thun, sowol E. L. vnd meiner firstlichen freinttschaftt, aber da half nichttes. Christus muste vor die vngerechten richtter, denen wird dieses ales vorgetragen vnd fing Herr Pilattusz, der Juwernattor erst an vnd sagett: genedichtte firstin, E. Dl. verzeigen mir, es ist war, wie E. Dl. hir inen Feckette Lorencz berichtett, den es ist war, das wie ich western bin im leger gewesen sein, viel leitte zu mir gekommen vnd haben geklagett, das sie Eiver Durchleichtikeitt nitt mer vor ihre fürstin haltten wolten, den sie miszen ein menlich Perschon haben vnd wartt leczlich sol geschreh, das ich gott danckett, das ich widerherr in die statt kam vnd was ich Eiver Durchleichttikeitt ratte, weil ich doch, das sie es nitt thum, sonder men es ander sagetten, wurden E. Dl. es füleitt glauben vnd wer mein ratt E. Dl. schicktten zum lande vnd liszen abdancken, alsz das man das lanttt mitt gewaltt von ihr nimtt vnd E. Dl. dencke nitt, alsz wen ich es darvmb sagett, alsz wen ich es selber begerett, ich sicze hir vor gottes vnd E. Dl. augen vnd gott gebe, das ich nitt von diszer stele mag auffstehen, wo ich das fürstenthum ich begerett, begere oder auch in Eivikeitt begeren werde, das mich gott strafe vnd ich sein heiliges angesich nitt sehen moge, wo ich nitt in drei tagen mein gubernator amptt ablegen wil vnd nur ein lanttherr sein alsz dieszer einer, so gebe gott, das ich von dieszer stele nicht aufstehe oder lebendich weggehen mack mack (*így*) vnd stele es Eiver Durchleichttikeitt freiwen sie zu wolen, wen ich es were, so legett ich es nider, den es wer E. Dl. viel rimlicher, doch konen sie tun, wasz sie wolen, aber das ist einmal war, das das lanttt E. D. nitt mer begerett vnd wir konen E. Dl. auch nitt beschüezen oder erhalten; bin ich strackes in mein kamer gegangen vnd habe mein beger ansz lanttt auffgeschriben, es hatt es aber keiner von den retten woln insz lanttt tragen, sonder haben geszagett: Es wurde jar ein grosz getimel werden, wen ich es hinschickett, bisz ich

dem lande abdanckett habe, ich es doch nitt thun wolen, sonder schicktt meinen iczigen küchenmeister Kum Ferencz insz lantt schicken worden vnd begeren, weil keiner von den retten meine Sachen den lande woltte vortragen, das lantt soltte drei oder vire von ihnen auszwelen vnd zu mir schicken, den ich inen ettwas zu enttbiten hette vnd keiner von den retten wolten es thun; wie Er zu einer thir hinnauszginck, kamen 4 rette zur anderen thire hinnein vnd batten mich vnb gottes wilen, ich soltte nitt insz lantt schicken, den die lanttstende weren alle haben vnd wolten mich icz abdancken vnd wie ser ich mich wertt, half es nichttes, sie kamen balt zeinmal vnd wolten mich hinnauszen holen, bisz ich enttlich mitt ihnen gehen muste vnd den lande auch sagett Der kanzler, ich legett das fürstentum ausz gutten freiven wilen ab, welches ich dar noch den lande bericht, wie mir die rette geszagett, das sie mich nitt wolten haben, war es alles der rette vnd guvernattores anstellung vnd wuste der lantt adel nichtes darvmb. Es war aber schon geschen vnd wartt der guvernattor strackes ein stunde noch mir zum fürsten erwelett vnd ich zog den 18. weg, wie solches den 15. geschack vnd wie ich auff Weiszenburck kan, hatt man mir meine eigen gemecher versigelt vnd kontte in keines komen alsz in eine kamer vnd stube; worden mir auch in zwelf gemecher tapezerihen da behaltten, welche mir doch mein herr im testamentt gegeben hatt, wasz ich vom lande begerett ist hirbei vnd blib nitt mer alsz zwei tage zu Weiszenburg, so muste ich wider fort auf Fograsz. Den ersten tag zog ich auff mein vormeinttes hausz Wincz, wie ich da anlangett, sagett mir der hofrichtter, ich hette nichttes zu befelen, das hausz were nitt mer meine, wie mir solches zu herczen ginck, konen E. L. leich abnehmen vnd bin mitt solcher bekimernisz nitt allein bin hirherr auf Fograsz komen, sonder habe alle thage nei sorgen; balt begerett der fürst, das alle meine leitte, so so in der festung vnd im hof sein, ihm alle mitt Eitt verbunden sein solen. Es werden auch wider Christen, noch tirck verlaubett mit mir zu reden, den sie fürchtten, ich mochte die warheitt sagen, das ich das fürstentum nitt ausz gutten wilen, sonder auff ihr falszes vorheben habe abgelegt. Baltt wolen sie, ich sol E. L., dem konig in Schweden, dem romeszen keiszer, dem tirckesen keiszer schreiben, das ich das fürstentum ausz gutten wilen habe nider gelegt, schreiben leczlich begeren sie, ich sol ein ofenklichen befel vnd beweis geben, das ich das firstentum one einigen ratt ausz guten freiven wilen hette ibergeben, welches ich aber abgeschlagen habe vnd verschoben, bisz nach icz angestellten lanttage verschoben mitt der Enttschuldigung, das ich erstlich den lande wolte zu wissen tun, was mich zu diesen gutten wilen be-

wogett, das ich das fürstenthum habe nidergelegett, welch auch hirbei ist vnd leczlich ist icz so, das der guvernattor vnd Rakoczi beide wolen fürst sein, der herr Rakoczi gibett for der guvernator habes ihm zu geszagett vnd der guvernator sagett nein. E. L. konen es aber wol sehen ausz das guvernattores schreiben. ob er es gethan hatt, den ich es mitt gott bezeigen kan, wen der guvernator 12 tage zuvoren den Rakoczi geschriben hatt, das ich nimer gedachtt habe oder in mein sine komen ist vnd gebe E. L. zu erkenen, ob das einen gettreiven frein vnd diner wolstehett, das an ander seines herren lantt ibergebett vnd noch geltt begert leitte zu erkaufen, so den herren verratten helfen. Der herr Rackoczi ist mein gar gutter freintt, aber den Juvernattor forder ich vor gottes vnd aller weltts rechtt vnd hofe E. L. werden nun erkenen, ob dasgenige, was Schulicz neben den Juvernattor E. L. geschriben hatt, die warheitt ist oder nitt. Hatt auch der Juvernattor den herren Schacky (Csáky) nitt vmbsonst E. L. so schwarcz vorgemahlett, alsz das er men verretter were, der gutte guvernattor hatt wol gedach, es wurde nitt gutt sein, wen ich den Herr Schacky auff Munkacz vnd Tocke (Tokaj) seczett vnd er so vdel gewolt hette, dirfen sie nitt so verrettersz mitt mir vmbgehen, ich wil aber den herren Schacky nitt veranttworten, sonder kan E. L. das versichren, das er mir nitt zehn gulden schaden getan hat, das ist aber war, das ich ihm das beste teil meines Schmuckes vnd ettlich geltt habe zu verwaren geben vnd wollte, das er alles bei sich hette, was ich nach hir habe, weil ich vnd der keiszer icz in meine gutter eingesezet hatt vnd er also mein stetter diner ist; habe ich ihm befohlen, er sol E. L. schreiben, den ich ihm wiszentt getan, wie er bei Eiver libtten angegeben ist sich zu entschuldigen. Hofe E. L. werden seine Enttschuldigung annehmen vnd die gefaste ungenade gegen ihm alsz meinen gettreiven diner fallen laszen; leczlich bitte ich E. L. sich thun mir dem gefallen vnd bleiben des herren Rackoczi guter freittlen, weil ich gesehen, wie der guvernattor mitt mir ist vmbgangen, habe ich den herren Rakoczi mein stime geben vnd alles rechtt, so ich kinfittig am lande haben kan. Befehe E. L. gottes Schucz vnd blei, so lange ich lebe, E. L. gettreive dinstwilige Schwester vnd bitte E. L., wolen doch auch meinen Schwager den Konig meinen Zstantt zu wiszen thun, den E. K. M. konen mir grosze gnade vnd freinttschaftt beweisen. Ich wil E. L. in kurczen schreiben, wie der lanttag vnd alle sachen sein abgelaufen vnd wer first ist worden. Fograsz, den 29. November 1630.

Catharina m. p.

(A berlini titkos államlevéltárból.)

Közli: —A —A.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Jelentés a nagy-enyedi collegium és kolozsvári egyház javainak megvizsgálásáról 1697-ben.

A kolozsvári ev. ref. collegium levéltárában találtam e jelentés egykorú másolatát, mely nincs még főhasználva s régiségénél, tárgyánál fogva érdemes a közzétételre. Egyebet nem tekintve, annyiban érdekes, hogy Bethlen Miklós pénzkezelését tisztázza a Gilányi-féle 2500 aranyról.

Ez összegről Koncz József irt, tudtom szerint, utoljára Tofeus Mihály erdélyi ev. ref. püspök élete cz. munkájának 32—38. lapjain. Koncz Józsefnek nem volt módjában megállapítani a 2500 arany sorsát. E jelentésből kitűnik, hogy a 2500 arany 4 magyar forintjával épen 10,000 mfrt, hogy épen ez a 10,000 mfrt »sétála Amsterdamba« s hogy ennek haza hozatala után épen ezt az összeget, ennek jövedelmét, továbbá még a nála volt 7529 mfrtot helyezte el a beszterczeieknél, brassaiaknál és nagy-sinkszékieknél, a bemutatott kötelezvények szerint. Az elhelyezett tőkék összege 19,137 frt.

Ugyanez a bizottság a radnóti collecta számadását is megvizsgálta és semmi notabilis difficultást nem talált benne.

Hogy helyesen és pontosan emlékezett Bethlen Miklós a 10—15 évvel korábban megejtett vizsgálatokra, 20—25 évvel, előbb történt dolgokra, mutatja e jelentésnek az a része, mely a debreczeni taxáról szól. 1712-iki levelében azt állítja, hogy 1684-ig fizette Debreczen a nagy-enyedi collegiumnak évenként a 200 frtot, s e jelentés is ugyanazon évet állapítja meg. Tehát a Bethlen Miklós levelének más adatait is el lehet fogadni.

Jól esett lelkemnek, hogy fölemlíthettem néhány szót e kiváló férfiú mellett s elháríthattam róla azt a gyanut, a mi tájékozatlanságból tapadt pénzkezelésének emlékéhez.

Maga a jelentés így szól:

Investigatio certorum quorundam bonorum literarumque et literalium instrumentorum ecclesiarum et collegiorum in

Trannia Orthodoxa Reformatorum eorundemque determinatorum Consignatio, per infrascriptos ad id deputatos facta et instituta.

Anno 1697. die 20. Martii, az méltóságos Reformatum Consistorium dispositiójából, az Erdélyi Reformata Ecclesiák, és Collegiumok levelei s egyéb holmi dolgai revisiójához, és igazításához is nyulván, minél hűségesebben, és szorgalmatosabban is lehetett providealtunk, és az mint az dolgokat talál-tuk s rendben is vehettük, hűségesen leirtuk, az ide alább következő rend szerint.

Méltóságos gróf Bethlen Miklós uram, item Keresztesi Sámuel uram és ugyan méltóságos gróf Bethlen Sámuel uram subscriptiojokhoz, és pecsétek alatt, die 18. Septembr. A. 1691. Szebenben az megirt Ecclesiák s Collegiumok dolgairól költ n. Szathmári Gáspár maradékitól kézhez vett inventariumot; sőt azon kívül is néhai Gelei István, Csulai György és Kovásznai Péter püspök uramék, item néhai urak Bethlen János, Bánfi Sigmond, és Rédei Ferencz főcurator uramék, diversis vicibus, ezen dolgok igazításáról tett írásokat; ennek felette nemzetes Liptsei György, Szabó Kresteli, és Szathmári Gáspár, vicze-curatorok ő kegyelmek ventilaltatott ratióit, s ezeken kívül is, az mi ezen dologhoz való írásokat kaphattunk, szorgalmatosan megvizsgáltuk, és azok közül, az melyeket hasznosoknak, és szükségeseknek itiltünk, a jószágról való levelekkel, privilegiumokkal, adós és kezes levelekkel s egyéb számadáshoz való írásokkal s bonumokkal együtt registraltuk, vékony tetszésünkkel világosítottuk, és pro ulteriori conservatione et expeditione szép renddel elraktuk ut inferius habentur.

Az mi az említett urak subscriptiója alatt levő inventariumot nézi, mi azt is szorgalmatosan percuraltuk, de mint hogy az levelek, és egyéb írások is öszve voltanak elegyítve, s az szerint le is írva, mi az mint lehetett, külön-külön szedtük, és az melyek azon egy materiahoz valók voltanak, külön-külön fasciculusban kötöztük, ehezképest azon inventarium szerint, sem az levelek, sem egyéb bonumok leírását nem imitálhattuk, mindazáltal, ha mi meritalis dolgot abban találtunk, itt is pro memoria feltettük, az jószág levelei, privilegiumok, adós és kezes levelek iránt is penig vékony tetszésünket deliberative feltettük.

Valami kevés pénzről lévén emlékezet az fenemlitett inventariumban, mi is azt szorgalmatosan conferralván s computálván is találtunk s liquidaltunk is f. 56 // 70, melyet méltóságos gróf főcurator Bethlen Miklós uram praetendalván, hogy vagy a collegium gondviselőjének adta, vagy penig azután conseralt pénz közé elegyedet, mi is tovább nem vitathattuk.

Ennek felette valami ezüst marháról s lóra való porté-

káról is lévén azon urbariumban emlékezet, mi is e szerint találtuk és hattuk is ez írásunkban, úgy mint:

1-mo. Egy kívül-belől aranyos, félig czápás, alól penig sima hólyagos lábas kehely forma pohárt fedelestől.

Ittem két aranyos, virágos kupáknak fedeleit, egyik fedélnek gombja, másik virágjának penig gombja hijja.

Ittem egy portai apró aranyos bogláru fék agyat szügyellőstől, zabola nélkül.

Ittem sima apró fejr bogláros zabolás, négy aranyas, rózsás bogláru féket, melynek homlokára való rostélyos bogláru, ezüst lánczokon függenek ezüst orrára való, és aranyas rózsás bogláru, varrott szügyellője is vannak.

Ennek felette, mint említett inventariumban is iratott, találtatott, és vagyon is jelen, néhai m. Apafi Mihály fejedelem képére vert pénz is fl. 21 / 12.

Ittem két elkelhető török zlót, és egy öt pénzes garas fl. 2 // 15.

Ennek felette, mi is per serias investigationes debitorum exigáltunk n. Kolosvári Budai Mihály successoritól, in annis, egy-egy aranyat öt forintban computálván fl. 200 // — valami interest elengedvén.

Ittem Almer Pál maradékitól is, kiknek nyomoru voltokhoz képest engedelemmel lévén, exigáltunk fl. 6 // 91.

Ittem n. Borbély Szabó Mihályné posteritási az reájok szállott harmincz forint adósságnak egy részét in quietantiis expedialván, egy részét penig most fizette meg úgy mint fl. 15 // — per hoc absolváltatik.

Ezeket absolválván in summa, exigáltunk fl. 221 // 91 tőllök.

Ez közelebb specificált debitorokon kívül másokat is az kiket kaphattunk, serio admonealtatván, az kiket penig nem kaphattunk, az különb-különbféle régi lajstromokbul kiszedtünk, és az mint lehetett dolgokat hűségesen investigálván, determináltuk, az ide alább következő írások szerint, úgy mint:

Néhai Kolosvári Keczei György uram maradékit, kiknek adóssága, az elébbeni deliberatiók szerint, össze volt köttetve n. Kolosvári Szerémi István adósságával juxta ipsorum expeditorum product. absolvaltuk.

Ittem n. Faragó István maradékit, kik iránt, két elébbeni deliberatiókban is, mivel sok szorgalmatoskodások után is tovább nem mehettek az dologban, nagy commiseratiója tapasztaltatott a curatoroknak (ő) kegyelmeknek, mostan penig, az adósságról való obligatoriát in specie, et originalibus producálván előttünk, simpliciter kívánának absolvaltatni, mely dolgon, mi megütköztvén, ujabb considerationa vettük ezen materiarul, azelőtt irott deliberatiokat, de az producalt obli-

gatoria ellen, realiter nem doceallhatván, kívántuk, jurálljanak az debitor maradéki azon, hogy nem fraudulenter, hanem via legitima ment volna azon obligatoria kezekhez, melyre az idősbik posteritas, mint hogy abban az időben az kissebbik nevetlen volt. kész is vala, de mi bizonyos okokra nézve nem admittálók, hanem juxta producta kellettett itilletet tennünk. absolválók őket.

Ittem az 1675. esztendőbeli revisiokor n. Kolosvári Gönczi János, bizonyos adósságáért, háza, holott sütőház is vagyon, pro fl. 150 elfoglaltatván, minthogy ma is az collegium usualja azon házat, mi is ezt az adósságot tolláltuk.

Ittem mivel n. Csepregi Mihály adósságának, az mint hiteles innotescalt egy része elengedettett, más részeért Ajtoni portioja elfoglaltatván, az kolosvári collegium birodalmában vagyon, azon adósságbéli több restantiáért penig kolosvári Hid utczai háza adatott az ecclesia hatalma alá, tovább nem praetendálhattunk. hanem helyben hagytuk az ecclesianak az megírt házon való dominiumát juxta literas sub nota existentes.

Ittem nagy-enyedi Szóts János adóssága fl. 25 // — egy megnyomorodott özvegy papnéra devolvalódván, mint hogy maga élete táplálására is alig érkezhetik, ex commiseratione neki elengedtük.

Ittem Fejérvári Benedek deák uram 1000 forint adóssága, mivel ezelőtt is transferaltatott volt, az kolosvári ecclesia és collegium számára, és mivel különben is per testamentarium dispositionem az mi je maradott, az kolosvári ecclesiához hagyta volt, per hoc az megírt adósságot penitus tolláltuk.

Ittem n. Kobzos István 200 forint adósságának ez előtti deliberatiók szerint egy része per solutionem, egy része penig n. Pataki István kolosvári professor intercessiójára per concessum tollálódott, és mi is tollaljuk.

Ittem n. Béldi András 897 forint adósságbéli restantiát, ezelőtt sem lévén honnan megvenni, az mint az elébbeni deliberatiók mutatták, csak dilatalódot, mostan penig, sem javai, sem maradéki egy árván kívül, kit is mások táplálnak, nem lévén, ex commiseratione necessitati adjuncta, tollálnunk kellett, az minthogy tollaljuk is per praesentes.

Ittem n. Hajdu György 2000 forint adóssága, az elébbi deliberatiók szerint eligazodott, az minthogy egy részeért bizonyos adóssága elfoglaltatván, biratik az enyedi collegiumtól. mi is azért az adósságot tollaljuk.

Ittem n. Monostori István 200 forint adóssága is, jószága az enyedi collegiumhoz foglaltatván, eligazodott, ezt is arra nézve tollaljuk.

Ittem Szénégető Andrásné 30 forint adóssága iránt az

akkori gondviselője Szathmári Jánosra relegal praetendálván, hogy neki fizette volna meg, és noha róla nem doceálhat, mindazáltal mi is in contrarium nem bizonyíthatván, az kolosvári curatorok ő kegyelmek keressék fel, ha mi írást róla találnak, vagy nem találnak is, és tegyenek informatiot felőle.

Item n. Gréb Szabó János dolga juxta expeditor. A. 1672. eligazodott.

Az adóslevelek, és obligatoriák tenora szerint következő deliberatiók, az adósok nem lehetvén ily szoros admonitusok:

Az buzás-bocsárdiak, juxta obligatorias sub litera A. a. tartoznak, cum fl. 12, ezt exigalni kell.

N. Diósi Mihály 25 forint adóssága, n. Diósi Gáspár uram relictájára szállván, ott kell exigalni, juxta literas de super obligator. sub nota B. B.

N. Kolosvári Szabó Ferencz 50 forint adóssága szállott posteritásira, juxta obligator. sub litera C. C. exigalni kell, vagy expediáltatni.

N. Köblös Péter uram obligatoriája extal sub nota E. e. de f. 400, ez iránt is semmi igazítást nem találván expeditióban kell venni.

N. Olasz Ferencz obligatoriája extal de fl. 940 sub nota G. g., de mivel ezen adósságnak bizonyos restantiája az urra Bethlen Gergely uramra devolválódott, per ademptionem bonorum, azért ő kglmekkel solicialni facientes fl.

Idősb Thoroczka Péter uram obligatoriája extal de fl. 700 sub nota K. K., ezt ezután is observalni kell cum interesse sub nota ibidem inserto.

Thoroczka Mátyás uram obligatoriája de fl. 800 extal sub nota L. L., ezt is cum interesse ibidem inserto observalni kell.

Zalaknai Egyed Szócs Ábrahám obligatoriája de fl. 9 extal sub nota M. m., ezt is expeditióban kell venni.

Kis-Oláh-Orbai Rinka Péter, és Fel-egyedi Hegedüs Mihály obligatoriájok de fl. 13 sub nota n. n., ezt is executióban kell venni.

Enyedi Makranczai János obligatoriaja, de fl. 52 sub nota o. o., ezt is executióban kell venni.

Buzás-Bocsárdiak obligatoriája, de fl. 100 sub nota P. P., ezt executióban kell venni.

G. Pekri Lőrincz uram A. 1691. 25. Junii költ obligatoriaja de fl. 2000, ezt is juxta eorum tenor. procuralni kell.

N. Csengeri István uram külön-külön-féle adósságáról írott minuta vagyon sub nota R. r., mely bizonytalanságban lévén igazításban kell venni.

N. Ádám János obligatoriája eligazodott Felvinczi Sigmond uram vévén meg a házat juxta literas sub nota T. t.,

ennek az árát n. Rédei Ferencz uram posteritasitól kell tudakozni, facientes fl. 400.

N. Fejérvári Baczoni Gábor obligatoriája de fl. 200 extal sub nota U. u., igazításban kell venni.

Ittem Fejérvári captalanbul költ transsumptum Kolosvári Eperjesi Orbán István, ittem Fogarasi Gyulai Sophia asszony Daróczi Mihály relictaja, ittem nemzetes Kun Gergely uram, itt. n. Szalánczi Gábor uram, ittem Fejérvári Göncziné obligatoriájok extálnak sub nota X. X., igazításban kell venni.

Agoston Péter, Óvári Tamás, Csepregi Mihály és Fodor János adósságokról való fassionale de fl. 3500 sub nota y. y., igazításban kell venni.

Bartsai György uram obligatoriája de fl. 100 sub nota z. z., investigálni és el kell igazítani.

Budai Szabó Ferencz részéről senki nem compareálván, fenmarad 50 forint adóssága, az előbbi deliberatiók is azt tartván, investigálni, és executióban is kell venni.

Bányai Lakatos Mihály adósságát, az előbbeni irások, in suspenso hagyták facientes fl. 250, ezt is tovább nem investigálhattuk az rövid időhöz képest, nem is találtatván obligatoriája, ezután investigáltatván executióban kell venni.

Krasznai Török István nevére az régi irások szerint találtatott adósság fl. 405, de obligatorját nem találván tovább nem prodalhattunk, investigálni, és executióban kell venni.

N. Kolosvári Viczei maradéki nevekre találtatott a régi irásokban fl. 200, ennek is obligatoriája nem találtatván, fenhagytuk, tovább való inquisitióra.

Isó János adósságáért az háza forog emlékezésben az régi irásokban in et pro fl. 187, de kézről-kézre kelvén az ház, nem decidálhattunk, ezután igazításban és executióban kell venni.

N. B. Markó István obligatoriája de fl. 160, Flistik Ferencz adósságával, sub nota H fenmaradt igazításra.

Debreczen városa iuxta privilegium de super emanatum et caeter. privilegial. annexum tartozott volna annuatim fl. 200, melyet az régibb irások szerint praestalt is partim per concessum, partim vero per administrationem usque ad annum 1684., de azután. az időnek sok nehézségi miatt, in suspenso maradott, szükség mentül hamarabb ő kegyelmeket admonialtatni, és ez dolgot, minél jobban lehet, rendben és igazításban venni. Nb. Az Debreczeniek adósságáról való holmi rapturak vannak sub nota —., de ezeknél többekre nem akadtunk.

Néhai Csulai György püspök uram adósságát, az találtatott külön-külön-féle régi irások szerint, hűségesen megvizsgáltuk, de mi tovább semmi realitásra nem mehettünk, hanem találtunk in A. 1676. die 26. maj. Ifiu Csulai György, Sárosi

András obligatoriajokat, mely magok subscriptiójuk s pecsétek alatt, coram Paulo Nagy et Joann. Dónáth expedialtattanak. Sub nota e., ez szerént az néhai Csulai György adóssága ultimarie determinaltatott, de még ez ideig executióban végképpen nem mehetett, találtatott mindazáltal hiteles minutákban, melyet mi előttünk most M. gróf Bethlen Miklós uram, az fen megirt levélnek pecsétjei után, maga subscriptiója alatt legitime feltett, hogy tudniillik diversis vicibus az többit megfizetvén s végképpen tollálván, maradt Csulai György uramon n. megirt Csulai püspök fián liquidum debitum fl. 1313, ennek felette Sárosi András, mely posteritasira devolvalódott, fl. 800, ez adósságot, melynek is executiójára utat mutat az fen megirt obligatoria, minél hamarébb executióban vétetni, szükségesnek ítültük.

Az régi irásokban találtatik, hogy n. Kemény János fejedelem ő Nga percipialtatott volna a debreczeni summából fl. 4000 in A. 1663., melyet tovább nem investigálván, ezután investigálni szükséges.

Nagy-Bánya városán, a régi irások szerént, találtatik interesbeli adósság fl. 808, minthogy az mint iratik az capitalis summa az ezen kívül levő interessel együtt eligazodott és tollalódott, mivel mi is ez specificalt interest hagytuk fen tovább való igazításra

Iratik in quondam regesto A. 1663., hogy egy arany pohár, és arany tányér is, mely az fejevári ecclesiához való lett volna, és valami úton módon néhai Kemény János uram kezéhez került volna Csulai Györgyné asszonyomtól, ennek is szorgalmatosan végére kell menni, és recuperálni az enyedi collegiumhoz.

Találtatik olyan irás is in quondam regesto A. 1663. 2. 9-bris emanato, hogy néhai méltsgs második Rákóczi György fejedelem percipialtatott volna a debreczeni adóból, az mint akkor ex informatione innotescalt fl. 4360, ezt is szükséges az mint lehet pervestigálni és jó karban hagyni.

Tatár Boldisár, kinek feleségének mostani férje Gyaluban lakik, adós lévén cum fl. 50, comparealt ugyan posteritással, de dilatióra vévén, nem várakozhatunk utánna, mindazáltal világos lévén az adósság executióban kell vétetni.

Barcsai Boldisár uram adósságáról facientes fl. 700 occurrált holmi irásokban emlékezett, ennek most végére nem mehetünk, hanem pro ulteriori inquisitone, et expeditione, fenhagytuk.

M. Apati Mihály fejedelem adóssága is fl. 890 hiteles irásokból restantiában lenni innotescalt, erről is jó alkalmatossággal gondot kell viselni.

N. Sellyei István uram 600 forint adóssága az előttünk

forgott hiteles irások szerint n. Csengeri István uram posteritasira devolvalódott, pro futura investigatione et expeditione fenhagytuk.

Colosvári Köpeczi János nro 173 forint adósságáról occuralt hiteles irások szerint nem expedialhatván fenhagytuk ad seriam inquisitionem et expeditionem.

Marus-Vásárhelyi Vágási Sámuel nevü ember adósságát is facientes fl. 50, occurálván hiteles irásokban, fenhagytuk pro seria inquisitione et expeditione.

Szászvárosi Eperjesi András nevére, hiteles irások szerint. occuralt nro 200 forint adósságnak is seria investigatióját és expeditióját is fenhagytuk.

N. Pápai Imreh uram 50 forint adóssága occurálván, ő kge posteritasit kell érette solicitálni.

Rozgoni t. uram nevére occuralt 55 forint adósság mostani széki esperest uramra szállott, ő kegyelme penig praetendálja, zálagja lett volna azon pénz helyett, de annak, az occuralt irásokban, semmi vestigiuma nem lévén, tovább való igazításra fenhagytuk.

N. B. György Dávid uram nevére is occurált 54 forint adósság, azt nem árt investigálni.

N. Thoroczkai Ferencz nevére occuralt nro 100 forint adósságnak realis világosítását nem találván, fenhagytuk.

Váradgyai Gazdag János adósságának, mely is holmi regestumokból occuralt, ugymint Tall. 16 et usual. monet. fl. 100, annak is most mivel végére nem mehettünk, fenhagytuk.

Maros-Sz.-Imrén lakott Miske Istvánnak occurált nro 181 forint adósság, ennek is más reale documentomát nem találtuk, különben is ez szoros időben investigálni nem érkezhettünk, fenhagytuk pro seria investigatione.

Krasznai Török István adóssága occuralt fl. 405, ezt is pro ulteriori inquisitione fenhagytuk.

Egy Diószegi Mihály nevü ember nevére is occuralt nro 300 forint adósság, mi ki nem találhattuk micsoda ember. szükség tudakozni felőle.

Nagy-bányai Lakatos Mihály nevére is taláztatott 200 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Egy Turi Mihály neve alatt is occuralt 540 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Fodor Szabó György neve alatt is occurált nro 175 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Enyed városánál is praetendaltatik n. Gelei István uram írása szerint nro 700 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Makai Gergely deák neve alatt is occuralt nro 81 // 90 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Frics János neve alatt is occuralt 130 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Budai Szabó Mihály neve alatt is occuralt 800 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Képiró Márton neve alatt is occuralt nro 100 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Szegedi Gergely deák uram neve alatt is occuralt nro 1000 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Tétsi György neve alatt is occuralt nro 200 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Nagy Jánosné neve alatt occuralt nro 30 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Körösi Szócs Mihály nevén occuralt 200 forint adósság, erről szükség inquiralni.

Öreg Szócs Mihály neve alatt occuralt nro 200 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Borbély János neve alatt occuralt nro 200 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Görög Sándor neve alatt occuralt nro 160 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Lakatos Mihály neve alatt occuralt nro 150 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Szabó Mihály neve alatt occuralt nro 100 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Mihály Kovács neve alatt occuralt nro 90 forint adósság, erről is inquiralni kell.

Tasnádi Pap Szócs István neve alatt occuralt nro 75 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Kálnoki Piheni Pál neve alatt occuralt nro 50 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Görög Pál tövisi örökségén lenni occuralt nro 400 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni, mivel tovább nem investigálhattuk.

Néhai Tordai praedikator Egrespataki János neve alatt occuralt 14 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Frater Pál neve alatt occuralt nro 100 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Sz. Imrei Egyed Szócs Miklós neve alatt occuralt nro 12 forint 40 adósság, szükség erről is serius inquiralni.

Sebesben Hencs Péter házán lenni occuralt nro 100 forint adósság, erről is szükség serius inquiralni.

Makai Szócs Mihály neve alatt occuralt nro 100 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Fejérvári Kis Mészáros Mihály neve alatt occuralt nro 40 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Enyedi Tasnádi Szőcs István neve alatt occuralt nro 75 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Kamutiné asszonyom neve alatt occuralt nro 50 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Váraljai Mihály neve alatt occuralt nro 50 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Szász-Sebesi Kádár János neve alatt occuralt nro 115 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Szász-Sebesi Asztalos Ambrus, és Serkeli Mihály neve alatt occuralt nro 15 forint adósság, erről is szükség inquiralni.

Patai Szilvási Péter maradéki neve alatt occuralt adósság nro 50 forint, erről is szükség inquiralni.

Kolosvári Szakácsi Asztalos György neve alatt occuralt adósság nro 180 forint, erről is szükség inquiralni.

Barcsai György neve alatt occuralt interes adósság 140 forint, erről is szükség investigálni.

Néhai Csernátoni Pál uram adóssági, melyeket az collegiumnak testalt:

1. Kolosvári Keczei Gergelynél fl. 100. Obligatoria extal.
2. Nagyi uram posteritasinál imp. tall. 50. » »
3. Köpeczi János uramnál fl. 100. » »
- Ugyan ő kegyelménél collegium adóssága fl. 60. » »
4. Enyedi mészáros Balog Jánosnál fl. 60. » »
5. Küküllővári Szabó Jánosnál fl. 4 // 50. » »
6. Károly Mihálynál fl. 25. » »
7. Enyedi Hosszumezei Györgynél fl. 10. » »
8. Selyei Péternél fl. 25. » »

Ez fen specificalt leveleken kívül vannak az jószágról való levelek, privilegiumok, holmi inquisitoria relatoriák, kezes levelek, urbariumok, inventariumok, extractusok, és egyéb azon ecclesiák, és collegiumok dolgairól való irások, melyeket, az mint oda fel is megirtuk, az ő nemek szerint külön-külön fasciculusba kötöztük ugyan, mindazáltal az fasciculusokban minemű levelek légyenek, in specie azon levelekről irott regestrumban, mely vagyon sub nota , fideliter leirtuk, ezekre is hűséges gondviselés, és némelyeknek investigatiója s exequutióban vételek is igen szükséges.

Ez fen specificalt adósságok comprobálására derék documentumokat mi sem kaphattunk ugyan, mindazáltal, hiteles signaturákból, nem igen kétséges adósságoknak lenni itiltük, a minthogy azoknak az tisztességes embereknek irását, az melyekből vettük, kétségbe hoznunk nem is illik. Hogy pedig serius azon adósságnak investigatiójában nem incumbálhattunk, ez rövid, és sok nehézségekkel teljes idő nem szenvedhetette, nem lehet azért difficultalni más becsületes rendeknek, az kiknek

publica autoritate committáltatik, ezeknek seria inquisitiójában, és expeditiójában is competentibus modis munkálkodni.

Ez fen specificalt inventarium tenora említi, hogy az néhai úr Bethlen János uram ezer forintról lett collationalis levele nem találtatik, az minthogy mi sem találtuk, ennek azért felkeresését, és az több privilegiumok köziben való tételét szükségesnek itiltük.

Azon inventariumban specificalt vasláda m. gróf Bethlen Miklós uram relatiója szerint Szebenben maga szállásán vagyon, az hová az dispositio kívánja, oda kell vinni.

Az megírt adósleveleken kívül találtunk az enyedi collegium jószágabeli adósságról is egy lajstromot, melyet is azon jószág urbariuma köziben vettünk.

Az megemlített urbariumban említettetik n. Gilanyi Gergely uram testamentaria dispositiója is, de mi nem találtuk, hihető hogy azonféle bonumokkal vagyon együtt.

Az Radnóthi collectáról való irás vagyon, sub nota 卅卅.

Az úr Bethlen Miklós uram ratiói, az több ratiók között vannak sub nota ①.

Praemissis sic expeditis, et determinatis occuraltak m. gróf Bethlen Miklós uram ő Nga ratioi, melyekről való munka ez szerint következik:

Az mint hiteles irások, és dolgok is importálják, n. Fejérvári Lipcei György, és nagyenyedi Szabó Keresteli, viczecurator jámbor, és dolgokat hitelesen expediait attyafiak, decessusán szállott az vicze curatori hivatal ugyan Nagy Szakmári Gáspár atyánkfiára, ki is decedálván in Anno 1691. kezénél forgott bonumok, juxta seriem inventarii, in praemissis iteratis vicibus specificati, die 16. Septembr. az provisióval együtt szállottanak m. gróf Bethlen Miklós uramra specialiter, ő nga azért producalta expeditoria ratioit, sequenti sub tenore inferius specificando.

Notandum, az mint hiteles relatiók, és rapturák is importáltak, említett Szakmári Gáspár atyánkfia is in A. 1686. vett volt kezéhez conservandi gratia fl. 600 ʃ hat száz, mely pénznek is dolga valósággal eligazodott, egyébiránt is penig az ő kegyelme részéről semmi adósságot importalható maa (?)¹⁾ és irások is nem találtatván, nem itilhetjük, hogy valami praetensiója lehessen az ecclesiának, vagy collegiumnak ő kegyelme iránt.

Említett m. gróf Bethlen Miklós uramra szállván az vicze-curatorság terhe is, az feljebb megírt Szathmári Gáspár uram decessusán, azon curatori munkájáról irt ratiója sonál

¹⁾ Talán manuscriptuma.

ő ngának a die 1. 9-bris A. 1691. usque ad diem 30. Martii A. 1697., ezen ratioban forogván az radnóthi collectának percipialt summája is, mely ratióbeli perceptumit, és erogatióit is ő ngának szorgalmatosan procurálván, és az dolgokat, sőt az perceptumokat s erogatiókat is, hűségesen comportálván, experialtuk azt, hogy iuxta praetactorum rationum tenor. mind perceptumi és erogatiói pro rerum et temporum exigentia probabiliter, et fideliter mentenek véghez, úgy hogy mi azokban semmi notabilis difficultást nem tapasztaltunk, az ratioknak folyása szerint pedig caeteris omnibus comportatis et expeditis maradott ad futuram expeditionem in restan. fl. 7861, hét ezer nyolcz száz hetven öt forint.

Observandum. Occural, az megirt rationak seriessében, az m. gróf Pekri Lőrincz uram neve alatt 200 forint summa, és ugyan ott az n. Szakmári Gáspár neve alatt is 600 forint summa, melyek vannak ugyan extra reliquas summas, mindazáltal az első azon ratiobeli egy punctum, az másodikat pedig ide feljebb megirt egy punctumbeli declaratio egészlen tollálják.

Ennek felette, medio tempore, csak nem végén percipialt volt ő nga, az ennek előtte n. Gilányi Gergely testamentaria dispositioja szerint az ecclesia kezéhez deveniált, és ugyan medio tempore Amsteldamban bizonyos okokra nézve felküldetett, s onnan ismét vissza hozatott summa pénznek is bizonyos részét, melynek valóságos delineatioja így következik:

1. Az említett Gilányi Gergely uram testamentaria dispositiojából az ecclesiákra devolválódott pénz az mikor felküldetett Amsteldamba, volt in aureis nro 2500, facientes tunc cum fl. 4 Hungaricales 10,000 // — és oda fel is annyira számláltatott juxta testimonium domini Stephani Kolosvári Professoris Enyediensis sub lra A. producta.

2. Ezen pénznek dolga oda fel különb különb karban forogván, az időnek sok viszontagságihoz képest, nevededett is ugyan száma, de egyszersmind apadni is kellett a pénznek oda fel való fordításának praxisa szerint, mindazáltal bizonyos haszon nélkül, az arról lett dispositió szerint, ide alá is nem hozatott, az mint ez következő világosítás megmutatja:

Ugyan is az megirt capitalis summa m. 10 oda fel tiz esztendőnk alatt forogván, omnibus computatis nevededett volt ad summam 17,951 // 40, de mivel ott az pénz gondviselése költség nélkül nem lehet, ebből a summából adóban és gondviselésért való bérben, az ide való leszállítással együtt kellettén fizetni, erre nézve lett erogatio felment ad summam 4491 // 40, melyről sub lra B. alatt levő levelek bizonytságot tesznek.

Ennek felette azon pénzből Kolosvári uram, Baltsi és Veszprémi uramék is summa percipialtak juxta testimonia

sub notis ... producta ungaricales florenos 1927 // 20, melynek egy része refundalódott, s ez hátralevő részéről is nagyon reménység.

Ennek felette ide be is m. gróf Bethlen Miklós uram perceptit ung. fl. 11,533, juxta testimonia sub lra E. producta, mely feljebb specificált három rendbéli summából summa téssen ut supra fl. 17,951 // 40.

Innen azért kitetszik, hogy az oda fel említett pénznek summája szaporodott cum fl. 7951 // 40, mivel penig ezenféle pénzből említett gróf Bethlen Miklós uram percipialt fl. 11,533. 20, ennek felette az ratiók folyása szerint is maradott ő ngánál restantia fl. 7529, mely két summa téssen nro fl. 19,062, ez két rendbéli summa pénzt in proxime subsequen. obligator. repraesental ő nga:

1. Beszterczeiek obligatoriajában fl. 9493.
2. A Brassaiak obligatoriajában fl. 8244.
3. A Nagy Sink Székiek oblig. fl. 1400.

summa facit fl. 19137 //

Ez specificált obligatoriakbéli nro 19,137 forint summát conferálván a fen specificált két féle restantiából emergált 19,602 summával occurral 75 forint summa superfluitas, mely az az mi itéletünk szerint az pénz olvasás, és külön-külön-féle computusokból emergálhatott.

Az említett mind régibb collegiumnak és ecclesiáknak pénzéről, mind penig az radnóthi collectának ide elegyedett, ugyan fen specificált summájáról, s ezeknek medio tempore lehetett interesséről mi előttünk forgott ratiók, ahhoz kívántatott documentumokkal így világosodván meg per praesentes, mi is ez szerint recognoscalhatjuk.

Az mi az fen specificált restans summát illeti, melyet ugyan a fen specificált bizonyos obligatoriákban adott ő nga előnkben, melyeket, ha a publica authoritas nem fog acceptalni, kész leszen ő nga ad competentem terminum azon obligatoriákat, depositis deponendis, kezéhez venni, mindazáltal nekünk ugy tetszik, elég securitásban lévén azon summa pénz, nem kára, hanem haszna származik az ecclesiának és collegiumnak belőlle.

Az megirt m. gróf Bethlen Miklós uram ratiói között inseralva lévén az ide feljebb említett, néhai Szakmári Gáspár uram keze alól ki költ bonumoknak inventariuma, nem itiltük illendőnek punctatim felforgatni, és az ratio investigálásának munkája közben elegyíteni, mivel hogy azon inventariumnak tenora az ratiohoz semmiben nem elegyedett, mindazáltal az mely bonumokat azon inventariumnak tenorában találtunk,

ezen írásunknak seriessében specificce mi is feltettük, az leveleket penig szorgalmatosan meghántuk, s meg is vizsgáltuk, és azoknak continentiait, ide feljebb, voltaképpen letettük, az melyek iránt kívántatott, tetszésünkhez is meghatároztuk.

Notandum, n. Tiszteletes Soti János uram sub nota *M.* irásibul innotescálván, hogy n. méltgs Anna Bornemisza fejedelem asszonyom küldött volna méltgs iffiu Apafi Mihály választott fejedelmünk inauguraltatásakor az ecclesiának egy virágos fedeles kupát, ennek is investigatióját szükségesnek itiltük.

Ittem n. Szabó Keresteli uram ratiója kívül occuralt ZB eligazodot LC.

Ittem találtunk az m. consistoriumnak olyan írására is, mely szerint bizonyos személyek delegattak volna, az Kolosvári ecclesiának dolgait investigálván hoznák jó rendben, melyről mi is szorgalmatoskodtunk, és az mint végére mehettünk, semmi azon dologban nem effectuálódott, sőt az ecclesiák és collegiumok adóssági iránt is, az kezüinknél forgott írások szerint, procedalhattunk, nem igen obtemperálván az emberek intésünknek, ha az m. consistoriumnak tetszik, szükségesnek itiljük, hogy ezek is effectumban menjenek. Mivel penig az fen megirt dolgokra szoros inspectio kívántatik, hogy idővel, kivált ez nehéz időkben, csak már is el nyomulni kezdett dolgok, és adósságok az ecclesiáknak, és collegiumoknak is szomorú kárával teljességgel el ne nyomuljanak, szükségesnek itiltük, hogy az méltgs consistorium de supremis, et subordinandis curatoribus Istenesen prospiciáljon, authoráltatván azok az ecclesiák és collegiumok közönségessebb megbántódásiban s dolgaiban is kívántató succursusok iránt, ne kívántatnék minden aprólékos dolgokban ad publicam auctoritatem recurrálniok, fen maradván mindazáltal in gravioribus az m. Orthodoxum Consistorium autoritássa.

Occurraltanak az ecclesiák, praedicatorok, collegiumok, professorok, és tanuló ifjak, özvegy praedikatornék állapotjáról is bizonyos írások szerint fen forgott s most is fen forgó panaszkok is, azok iránt lett méltgs resolutiokkal együtt, de ezek iránt való vigasztalásokat, hogy nem igen tapasztaltunk, szomoruan recognoscaljuk, instalunk illendő submissióval, méltóztassék az m. Consistorium mind azokat, és azokhoz járulható nehézségeket publica auctoritate, divinitus commissa et sancita praecipialni, és Istenes jó karban hozni, melyekért Isten Ngtokat Kglteket meg áldja. Actum Claudiopoli et in fine deducta die ultima martii, 1697., per infrascriptos, ad horum expeditionem specialiter delegatos.

(Locus subscriptionis.)

Annexum sub nota 0000 levő fasciculusban, ezek a levelek vannak kötözve:

A. 1686. 6. maji Derék memoriale, a collegium dolgairól.

Az Amstelodami pénz erogatioja Bécsben Sz. Kereszti uram által.

A collegium leveles ládájáról való recognitioja Enyedi István, és János Deák uraméknak.

Az úr Haller János uram úgy mint fő thesaurarius generalis commissiója, az alatta levő fiscalis minden tisztekre, a reform. ecclesiá(kna)k, scholáknak járó beneficiumoknak megadásáról A. 1693—9. 8-br.

Püspök uram perceptiója Thoroczkai Mattiás, és idősbik Thoroczkai Péter uraméknál levő pénzből.

Idvezült Horti István püspök uram holta után, mikor a fiától számot vettünk, akkori inventariuma az ecclesia javainak A. 1692. 15. Februar.

Az ecclesiák és scholák pénzéről való signaturája G.

Bethlen Miklós urnak ő ngának 1695.

Quietan. de fl. 500. Az Isten sava árra féle az kolosvári collegiumnak.

Holmi Directorum memoriale 1686.

Edicta Dominorum Curator. Collegii Nagy Enyed.

Bethlen Gergely uram levele Olasz Ferencz pénzéről, ebben fl. 940 ma is Bethlen Gergely uramnál vagyon, Matskási Boldisár uram tartozik eligazítani.

Fejéregyházi ecclesiához való collationalisról való testimoniuma Vizaknainak, hogy Macskási Boldisár uram kezében vagyon.

Az collegium és ecclesiáknak adósságának megvételéről való régi memoriale.

* * *

Ez irat levéltári czíme: Investigatio bonorum, sed debitorum potius Coll. N. Enyediensis ecclesiaeque Colosvariensis per certos delegatos magnates, Ecclasticosque Claudiopoli facta 1697.

A kolozsvári ev. ref. collegium levéltárából közli:

DR. TÖRÖK ISTVÁN.

Kassai ref. egyházi számadások, 1650—1655.

Anno Dni 1655. die 18. Decembris in libera regiaque Civitate Cassoviensi ab Egro Joanne Gyarmati seniore exacta est ratio de et super perceptis et erogatis in rationem aedificii Templi Helvetici in Civitate Cassov. existentis, per Generosos

Dnos Stephanum Pongrátz Vicecomitem, Franciscum Bárczay, Georgium Udvarhelyi, (2.)¹⁾ Stephanum Raxa notarium, alium Steph. Horvát de Szántó, Balthasarem Székely, Iudlium. Item Stephanum Püspöki, Thomam Matóczi, et Steph. Nisnai, Jud. Assessores hujus Comitatis Abaujvariensis.

(3.) *Üres.*

(4.) *Más kézzel:* In erectionem Ecclesiae reformatae modo infraserto pensa sunt a Dominis Calvinis. (!)

(5.) Ao. 1650. 1. Ap. Jövel Uram légy velünk, Illyen szentséges munkánkban áldgy megh. Amen. *Más kézzel:* a »szentséges« után »len« és az »áldgy« elibe »ne,« továbbá az »Amen« után ez van írva: »Pro Busnicza Calvinitarum.«

Az udvar tisztitáshoz, mikor az ganéjt kihordattam, ezek attak:

Arkaih uram adott	fl.	—48.
Békési Eötvös János	»	—36.
Gyarmathy János	»	1.76.
Szikszay István	»	—48.
Tállyay János	»	—48.
Kaposi János	»	—48.
Mathócsi György	»	—36.
Almási Mátyás	»	1.50.
Mathócsi Tamás	»	1.80.
Szabó Ferencz	»	—30.
Szekér Tamás	»	—30.
Guti uram adott pap vagy mester fizeté- sére való pénzből	»	2.—.
Summa latus facit fl.		<u>10.30.</u>

(6.) Ao. 1650. 29. Apr. nemzetes Király Pál, Tarjáni István uramék által vöttem kezemben fl. 230.61.

Kezemhez még nem vettem volt az pinzt, az apró míveseknek adták volt Király Pálék, az melyet én is bevöttem, az könyvben irtam fel » 7.56.

Die 6. Martii. Király Pál uramtul vettem be » 71.32.

Az Méltóságos Fejedelemasszony küldött Udvarhelyi Uram(tól), vöttem kezemben » 600.—.

Item ugyan ő kegyelmétől vöttem » 150.—.

Summa flor. facit nro 1059.49.

(7.) Ao. 1650. die —. Az Méltóságos Fejedelem Asszonyunk kegyelmes jó akarattya-

¹⁾ A zárjelbe tett számok az eredeti lapszámot jelölik.

bul adott mester, kántor fizetésére Bende György
Uram által fl. 126.—.

Die 13. Junii. Az templom előtt ládában
való pénzt adta kezemben Gombkötő Márton,
Nylas Pál uramék » 12.28.

Az ócsvári papnétul vettem be » 5.40.

Summa flor. facit 143.68.

(8.) Ao. 1651. 13. Januarii. Várad, Deb-
reczen, Göncz felől Mathócsi György, Dobi
György, Szekér Tamás, Jánosi Gergely uramék
hoztanak kezemben fl. 4.90.

Die 28. Januarii. Mathócsi komám adott
kezemben » 412.76.

Más kézzel: Kálvin János » —.(48.)

Die 18. Februarii. Colosvári Csizmadia
Istvánné asszonyom hagyott az templom építé-
sére, Nylas Pál uram által jött kezemben » 10.80.

Gönczi Lakatos Györgynétül vettem » —.12.

Summa fl. nro, facit 428.58.

(9.) Ao. 1651. d. 13. Jun. Mathócsi Tamás,
Tarjáni István, Arkai uramék az hegyek alól,
Ujhely környül hoztanak kezemben kész pinzt fl. 1067.85.

Die 28. Jan. Mathócsi Tamás, Tarjáni
István Uramék attanak kezemben, tállyai neme-
sek adtak » 75.95.

Summa fl. nro, fl. 1143.80.

(10.) Ao. 1651. d. 14. Jan. Nagy-Idárul
hozott kezemben collectát Palóczi János, Maj-
tini András fl. 2.61.

Más kézzel: Ördök Gasi » —.(22.)

Die 20. Mart. Mosdósi uramnál való asz-
szonyember Patakiné Anna » —.54.

(»Patakiné«-nál más kézzel a *k p*-re és
az *é a*-ra van változtatva.)

Die 8. Apr. Ujhelyi káplán » —.90.

Die 24. Apr. Bárczi bíró hozott kezében
collectát » —.96.

Kállai Bába István Szemere Pál uram
által adott » 4.—.

Kását, lencsét, borsót vőnk, oda vagyon.

Summa fl. nro, fl. 9.01.

fl. 2794.86.

(11.) Ao. 1651. die 5. Junii. Réday Fe-

rencz uram ő nga conferált jó akaratjából az templom épületire fl.	99.33 ¹ / ₂
Tarczali és szépsi collecta az meni kezemben jött »	142.31.
Váradról küldöttek coll. »	40.39.
Itt való collecta, az ládából adták kezemben »	8.80.
Az pünkösdi collecta, Regéczi uram számára, az mely gyült volt, ennyi »	116.49.
Abaujvármegyebeli főispán uram ő nga »	180.—.
Nemzetes Ibrany Ferencz uram adott kezemben »	100.—.
Érmellyéki esperest Mislei Mihály uram, Kállai collecta, török földön való más esperest. Maradott nálam a számadásra benne »	31.44 ¹ / ₂
<hr/> <hr/> Summa flor. nro 718.77.	

(12.) Ao. 1651. die 27. Junii. Istennek gondviseléséből az templom épületire ujonan jötenek kezemhez ezek:

Nemzetes Görgei Jób Uram Veréczi uram által adott fl.	86.—.
Item Veréczi uram által pataki collecta jött kezemhez »	6.86.
Item ugyan Veréczi uram által helmeczi collecta jött kezemhez »	3.78.
Die 9. Julii Szepes vármegye küldött Holló Zsigmond Uram által kezemben házamnál »	45.—.
Die 11. Julii. Nemzetes Péderi István u. adott Váradi uram által »	32.16.
Die. — Nemzetes Zákány András uram Veréczi uram által küldött kezemben »	100.—.
<hr/> <hr/> Summa fl. nro. 273.80.	

(13.) Die. — Rozgonyi predikátor uram Regéczi uram által adott kezemben fl.	7.20.
Die 13. Aug. Debreczeni predikátor Tornai uram küldött kezemben Dobi György uram által »	65.94.
Más kézzel: Szegény Gresó »	(2.)—.
Thállyai uram küldött kezemhez Mathócsi Tamás és György uram által »	99.93.
Debreczeni Mathócsi György uram által adott kezemben »	—90.
Die 28. — Szántai Horvát István uram adott kezemben maga házánál »	24.—.
Anno 1652. d. 23. April. Nemzetes Szegedi	

Gergely uram adott Váradi Pál uram által
kezemben kő hordani fl. 20.—.

Die 8. Junii. György Benedekné asszo-
nyom küldött kezemben M. T. Uram által ... » 1.80.

Summa fl. nro. 219.77.

(14.) Anno 1652. die 8. Junii. Köteles
Jánosné asszonyom Csernel uram házában adott fl. 3.60.

Die 19. Junii. Kállai Szabó Mátyás sógor
adott kezemben házánál » 3.60.

Die. — Nemzetes Tatai György uram
Mathócsi György uram által adott kezemben » 99.93.

Die 11. Julii. Megyesi Szabó András adott
Barna Ferencz Uram által » 2.96.

Die 11. Julii. Nemzetes Gerincsi Mátyás
és Gerincsi László uramék adtak Barna uram
által » 54.92.

Die 11. Julii. Tokai Barbély András
uram Barna u. által adott kezemben Kassán » 72.—.

Die 11. Julii. Tokai Gellérfi uram Barna
uram által adott kezemben » 10.80.

Die 11. Julii. Kemény János uram ő nga
Veréczi és Barna uramék által adott kezemben » 99.72.

Summa fl. nro. 347.53.

(15.) Anno 1652. 1. August. Jenei Lukács
Deákné asszonyom adott Kassán az könyörgés-
kor Gombkötő Márton által fl. 3.60.

Die 10. Aug. Mándokon lakozó Békesi
Mihály, Forgáts Sigmondné asszonyom ő nga
szentmártoni udvarbirája adott Békesi István
uram által » 3.60.

Gönczön lakozó Kozma Mihályné asszo-
nyom Gönczi István uram által adott » —.24.

Die 11. Aug. Tótfalusi ¹⁾ esperest uram,
váradi praedikátor, küldött kezemben Regéczi
és Váradi praedikátor uramék által collectát » 33.32.

Die 26. Aug. Sárosi udvarbiró Nagy Tha-
más sógor uram adott kezemben » 7.20.

Die 5. Sept. Debreczeni Vásárhelyi Szabó
Mihályné Gombos lakatos, Gombkötő Márton
uramék által adott kezemben » —.48.

Summa fl. nro. 48.44.

¹⁾ István zilahi pap, szilágymegyei esperes.

(16.) Anno 1652. Nemes Gömör vármegye küldött kezemben Váradi Pál uram által	fl.	175.76.
Die. — Erdélyből Csepregi Mihály uram küldött kezemben	»	79.05.
Erdélyből küldött kezemben Kismárki uram Váradi s Mathócsi György uramék által	»	7.57.
Erdőbényei embertől Gombkötő Márton által vettem be	»	— .12.
Summa fl. nro.		<u>262.50.</u>

(17.) Anno 1653. d. 20. Jan. Az méltóságos erdélyi fejedelem küldött kezemben Verécsi, Baksa és Váradi Pál uramék által készpénzt	fl.	597.84.
Item Tállyai János komám uram hozott	»	498.91.
Die. — Filek környül hozott Károly Mihály komám s Bárdos István uramék kezemhez készpénzt	»	90.20 ¹ / ₂
Die 13. Febr. Nemes Zemplén vármegye adott kezemben Matócsi Tamás, Madarasi György és Gönczi István uramék által készpénzt 3 ízben	»	539.98.
Summa fl. nro.		<u>1726.93¹/₂</u>

(18.) Anno 1653. die 13. Febr. Tótsvai Nagy János uram adott kezemben M. Tamás uram által	fl.	1.80.
Die 15. Febr. Polgáron lakozó Szegedi Mátyás Regéczi uram szolgája által	»	1.80.
Die 11. Maji. Kolosvári Szabó János komám uram adott magamnak 2 ízben	»	16.80.
Die — Hontvármegyéből küldöttek Baratkai Mátyás uram által kezemben	»	27.—.
Summa fl. nro.		<u>47.40.</u>

(19.) Die — Hostáton lakozó Mészáros György uram adott	fl.	2.—.
Az felesége annya, Anna asszony adott	»	1.80.
Item 1653. 13. Maji az asszonyom adott	»	1.80.
Die 3. Junii. Tsulay György püspök uram küldött maradék collectát	»	36.51.
Tsulayné asszonyom maga jó akarattyából adott kész pénzt	»	18.—.
Summa fl. nro.		<u>60.11.</u>

(20.) Anno 1653. Jenei Miklós, Zachariás uram százából való legény adott	fl.	— .51.
Die 20. Julii. Garai Ferencz uram adott		

Farkas István, Baló György uramék által, Váradí uram adta kezemben fl. 90.70.

Die 10. Septembr. Debreczeni Kecskeméti János kovács adott Debreczeni Eötves János uram által » 1.14.

Summa fl. nro. 92.35.

(21.) Anno 1653. 27. Sept. Az méltóságos fejedelem-asszony kegyelmes jó akarattyából adott Udvarhelyi György uram által készpénzt fl. 240.—.

Regéczi uramnak Udvarhelyi uram adott » 10.—.

Die 26. Septembr. Bornemisza János szolgája Nagymihályi Sóphi asszony adott » —.99.

Gyöngyösi uraim kültek Barna Ferencz uramfia által kész pínzt » 12.63¹/₂

Filekrül kültek » 1.80.

Summa fl. nro. 265.42¹/₂

(22.) Die 9. Nov. Csáji Bertók András adott kezemben fl. 22.—.

Tállyai Ar dai uram adott kezemben Mathócsi Tamás uram által, szedésre » 3.—.

Lippay Istvánné asszonyom Kudus Suska » 3.60.

Kereszturi Borbély Mihály adott Baditz Mihály és Csomaköziék által » 18.45.

Summa fl. nro. 47.05.

(23.) Anno 1653. Füzesi Lőrincz uram adott az templom épületire Tállyai János uram által kezemben fl. 18.—.

Die 18. Decembr. Szekér Tamás uram adott Mathócsi György uram által » 6.—.

... .. » 5.—.

Zemlénbül Szerdahely uram adott M. T., M. G. uram által » 21.93¹/₂

Nemzetes Bakos Gábor uram adott kezemben Károly Mihály komám által » 40.—.

Summa fl. nro. 90.93¹/₂

(24.) Anno 1653. die 23. Dbris. Udvarhely uram atta kézhez Farkas István, Matócsi György uraméknak, Váradí komám uram atta kezemben fl. 135.—.

Die 23. Dbris. Nagyidai udvarbiró Bányai Pál uram adott, Váradí komám uram atta kezében » 3.60.

Die 23. Dbris. Krasznay Gordon (!) uram adott Váradí uram által kezében » 28.80.

Kun István uram istenes jó akarattyából,
Váczi András, Czeglédi István uramék által ... fl. 100.—.

Summa fl. nro. 267.40.

(25.) Anno 1653. 30. 10-bris. Bánóczi
Gábor adott Váradi uram által ... fl. 1.—.

Die 30. Debris. Kékedi Márton uram adott
faragni való kő hozatására, Nylas Pál uram
által kezemben ... » 9.99.

Az ökröknek az árából jött kezemben, az
mint az mészárosoknak elattam ... » 751.—.

Summa fl. nro. 761.99.

(26.) Anno 1654. d. 12. Jan. Baloghi
György uram, Mándi István uram, Kormos Bálint
uram, Váradi Miklós uram által jött kezemben
Szakmár és Nagybánya körül való járásokból fl. 58.23.

Item anno 1654. 22. Jan. Attanak kezem-
ben Baloghi és Mándi István uramék Szatth-
márrul küldött pinzt ... » 120.—.

Die 28. Jan. Nagybányai Gál István uram
által jött kezemben készpinz ... » 166.—.

Item. Ugyan Gál István uram által adott
az nagybányai ötvös ... » 1.80.

Summa fl. nro. 346. 3.

(27.) Anno 1654. 20. Jan. Sároson lakozó
Arattyáni (?) Pál uram adott kezemben 1
aranyat ... fl. 3.60.

Die 20. Jan. Az ecsedi udvarbiró Nem-
zetes Balogh Péter uram küldött, az öcsém
által jött kezemben ... » 12.60.

Item. Ecsedi collecta jött kezemben az
öcsém által ... » 1.60.

1 rosz ötpinzes is volt közte, és fel nem
irtam.

Item. Ugyanakkor Bátorbul Nagy András
adott ... » —.99.

Az öcsém Csomóközi által jöttek kezem-
ben ezek.

Summa fl. nro. 18.79.

(28.) Anno 1654. 2. Febr. Nemzetes Szi-
lágyi Gábor uram adott Czeglédi uram által
kezemben E. p. ... fl. 36.—.

Die 1. Febr. nemes Sárosvármegye adott
Veres Bálint uram által kezemben Eperjest » 150.—.

Die 3. Febr. Nemzetes Vitézlő Kollát Ferencz uram adott kezemben Károly Mihály komám által, Váradi uramnál vöttem kezemben fl. 25.—.

Summa fl. nro 211.—.

NB. Summa fl. 5806.//22.

(29.) Anno 1654. 23. Febr. Kolosvári István, Gyóni Pál és Bódlits Mihály uramék által vettem kezemhez kész pénzt, melyet Erdélyből hoztanak ő kegyelmek. ... fl. 1210.41.

Die 15. Junii. Az erdélyi collecta pénzből vett volt ki kolosvári Csizmadia István fl. 3, megfizette ... » 3.—.

Summa fl. nro 1213.41.

(30.) Anno 1654. die 6. Mart. Kovácsvágásrul küldött az praedikátor, az melyet az falu adott, Bárdos István uram által kezemben kész pénzt ... fl. 3.99.

Die 7. Mart. Tornyosnémeti Fodor István adott Gyóni Pál uram által 1 aranyat ... » 3.60.

Die 18. Mart. Szepsiben lakozó Tót Mihály, Tót János adott Váczi uram, Váradi uram által készpénzt ... » 1.80.

Summa fl. nro 9.39.

(31.) Anno 1654. 11. Apr. Debreczeni Eötvös Mihályné komámasszony adott Kolosvári Szabó János komám által kezemben készpénzt fl. 3.60.

Die 29. Apr. Sárosi udvarbíró Nagy Tamás sógor uram adott kezemben 3 aranyat ... » 10.80.

Gyöngyösi Mihály, Méray János uramék adtak borárában ... » 300.—.

Gyön. M., Méray János uramék az maradék pénzt megadták ... » 149.60.

Summa fl. nro 464.—.

(32.) Szikra István uram, az váradi esprest collecta pénzt küldött kezemben Bihar vármegyéből Czeglédi István uram által ... fl. 13.83.

Nemzetes Kardy Mihály uram maga hozott 10 ezüst tallért ... » 18.—.

Die 17. Mart. Nemzetes Vitézlő Láczi Mihály uram adott nemzetes Barna Ferencz uram által kezemben ... » 3.60.

Summa fl. nro fl. 35.43.

(33.) Die 8. Junii. Ábrahám Ufer (?)
 uram adott magamnak készpénzt fl. 12.—.

Die 11. Junii. Sároson lakozó Alattyáni
 Pál uram adott az apró munkásoknak » —.96.

Die 11. Junii. Nemzetes és vitézlő Jantó
 István uram adott a kassai templom épületire
 Madarasi György uram által » 21.60.

Summa fl. nro 34.56.

(34.) Anno 1654. 15. Junii. Az pessely-
 bül való jövedelmet hozta be Nylas Pál uram
 és Gombkötő Márton fl. 26.60.

Ezen kívül költség volt, melyet bévőt-
 tünk, de én ide nem irtam, mert elkölt.

Die. 15. Junii. Debreczeni collecta pénz
 jött be Szoboszlai Miklós, Czeglédi István uram
 által, jött készpénz » 38.14.

Vásárhelyi Pálné asszonyom adott az pes-
 selyben, jött kezemben Nylas Pál által » 3.60.

Summa fl. nro 68.34.

(35.) Anno 1654. die 16. Junii. Kapi
 Ferencz uram adott kezemben fél tallért fl. —.90.

Die 22. Junii. Mádi Borbély János uram
 adott feleségével és fiával együtt » 5.40.

Die 22. Junii. Generalis urunk ő Nga
 szolgálja Sütő György uram adott » 5.40.

Die 18. Junii. Ecsedi praedicator Ecsed-
 bül küldött collectát Székely Miklós uram által » 17.36.

Summa fl. nro 29.6.

(36.) Anno 1654. 21. Junii. Barkó János
 uram, generalis urunk ő nga számtartója adott fl. 2.01.

Die 21. Junii. Nagy Gergely uram adott
 magamnak kezemben » —.48.

Egy napszámos kezemben adott » —.12.

Die 5. Julii. Tokay Mátyás magamnak
 adott készpénzt » 1.38.

Summa fl. 3.99.

(37.) Hostáti Miklós kovácsné asszonyom
 adott fl. —.99.

Die 14. Julii. Gyöngyösi Mihály uram
 hozott bor áraban » 170.40.

Die 15. Julii. Méray János uram hozott
 bor áraban kezemben » 100.—.

Die 16. Julii. Ujfalusi Szabó Mihály adott » 1.80.

Die 20. Julii. Arkai Csizmadia Gergely uram adott a templom épületire kezemben fl.	3.60.
Summa »	276.79.
(38.) Die — Sziplaki István uram adott fl.	1.—.
Hostáti Varga Jánosné adott Nyerges Bálint által »	—75.
Örzsébet asszony adott Nyerges Bálint által kezemben »	—18.
Die 10. Augusti. Tánczos Mátyásné asszo- nyom adott az templomra »	7.20.
Peczek Debreczeni Csizmadia István uram adott »	20.—.
Summa fl.	29.13.
(39.) Anno 1654. Rimaszombati uraink küldtenek kezemben Markus Mihály uram által, Badits Mihály hozta kezemben fl.	11.77.
Udvarhely uram küldött Mándi uramtul, az melyet Váradi uramnak vetöttünk zálogban, aranyakot adott Váradi uram »	108.—.
Udvarhely uram adósságát az tanácsházon bevötték rozgonyi háza árában »	200.—.
Summa fl.	319.77.
(40.) Nemzetes Váradi Pál urunktól kér- tünk kölcsön, az mely pinzt M. Tamás, M. György és Dobi György uramék hoztak kezemben fl.	1000.—.
Az méltóságos erdélyi fejedelem kegyelmes jó akarattýából Kuti uram adósságát fordítottatta templomunk épületire, melyben Kuti uram fize- tett meg »	54.—.
Summa fl.	1054.—.
(41.) Maklári Andrásné asszonyom Tán- czos Mátyásné által kezemben adott fl.	18.—.
Istenes jó akaratjából hagyott az templom épületire, »	99.66.
az melyet vettem kezemben Czeglédi István uram s Gönczi István uramék által; item hozott Nylas Pál kezében »	6.33.
egy fejr ezüst pohárt.	
Summa fl.	123.99.
(42.) Markócsi György uram dajkája adott kezében fl.	—99.
Szakmári Farkas Mihály uram adott ... »	10.—.
székek csinálására magam kezében.	

Gál János uram az szőlősi praedicator küldött kezemben fl. 28.40.

Rozgonyi György uram Gönczi István uram által adott » 10.—.

Summa fl. 49.39.

(43.) Szamol Szabó Márton uram adott magam kezében fl. 7.20.

Gönczi Szabó Miklós Szabó Márton által adott kezemben magamnak » 1.80.

Anno 1655. die 20. Mart. Nemzetes öregbik Barkász uram adott » 18.—.

Nemzetes Barkász Ferencz uram adott Dobi György, Tornyai (?) István uramék által kezemben » 9.—.

Summa » 36.00.

(44.) Anno 1655. die — Az méltóságos fejedelem asszonyom, Loránfi Zsuzsánna asszonyom adott kezemben Chernel György és Czeglédi uramék által, az melyet olvastak meg Matócsi Tamás, Gönczi István, Tállyay János uramék, volt ennyi fl. 498.18.

Die 21. Julii. Kolosvári Szabó István uram magamnak » 6.—.

Summa fl. nro 504.18.

(45.) Anno. 1655. 15. Maji. Mádon lakozó Kis Miklós uram adott kezemben Árkay Gergely uram által fl. 1.80.

Tsánban lakozó Giczei Sigmond uram adott » 1.80.

Borbély Miklós legénye adott » —.90.

Summa fl. 4.50.

(46.) Vas Mihályné asszonyom adott, Aszalay uram által jött kezemben fl. 36.—.

Die — Szemere Pálné asszonyom küldött vagy adott Chernel György uram által, Aszalay uram hozta kezemben » 99.84.

Item Szemere Pálné asszonyom Chernel uram által adott, Gönczi István, Dobi György uramék által jött kezemben » 199.27.

Summa fl. nro 335.11.

(47.) Anno 1655. die — Három esztendő alatt jött kezemben pap, mester, kántor fizetésére való kollekta, jött kezemben készpénz ... fl. 230.28.

Die 10. Aug. Debreczeni Sólom István	
uram adott Tar István által fl.	1.80.
Bárdos István adott kezemben »	3.60.
Sirokay Istvánné asszonyom adott magam-	
nak az templom előtt kezemben »	1.—.
Summa fl. nro	236.68.

(48.) Anno 1655. 10. 8-bris. Tánczos	
Mátyásné asszonyom adott magamnak két Tall. fl.	3.60.
Tartsay Lászlóné asszonyom ő kglme iste-	
nes jó akarattyából az templom épületire adott »	1.80.
Summa latus fl.	5.40.
NB. fl. 4833//12.	

Summa totius introitus, seu perceptionis facit flor. 13434//20¹/₂, idest Tizenháromezer négyszáz harmincnyégy forint, husz pénz, egy batka.

(49. 50. 51. 52. *üres lapok.*)

(53.) Laudetur nomen Domini in aeternum.

Anno 1650. die 29. Apr. Az mit én költök, renddel így lesznek felírva:

Az parochia házhoz hogy Regéczi uram	
költözött, 2 ablak rámátul adtam fl.	5.—.
Az fogasokért, székekért adtam »	12.40.
1600 léczszeget vettem »	4.32.
2000 zsindelyért adtam »	6.96.
10 kapát vettem »	2.10.
2 két ágó kapát »	—48.
1 csákánt vettem »	—33.
3000 zsindelyszeget »	2.25.
50 szál fenyődeszkát »	6.—.
1 ember oszlopnak való vermet ásott ... »	—24.
20 szál deszkát v. »	1.90.
20 szál léczet v. »	—60.
2 apró mivesnek adtam »	—48.
(54.) 2600 léczszeget vettem »	6.63.
1000 zsindelyszeget v. »	—81.
Mesztet vettem Kőszegiektől 3 szekérvel »	5.40.
1 napszámosnak »	—24.
Az ácsnak, folyosótul oszlop állattatott »	10.—.
1. Summa fl.	66.14.

25 szál deszkát vettem »	2.75.
Buthi Balástul vettem egy kemencze meszet »	12.—.
Szokolyaiaktul vettem meszet »	5.76.
Szokolyaiaktul vettem 6 szekér meszet »	8.40.

87 szál deszkát fl.	10.44.
25 szál deszkát »	2.75.
12 szekér meszet vettem »	14.40.
1 kemencze meszet »	11.—.
Parochia-kut tisztítástul »	—60.
35 szál deszkát »	4.20.
Az pusztát mikor elrekesztették, adtam napszámosoknak »	—54.
(55.) Az Veresegyházi uram házát fogadtuk meg »	10.—.
Király Pál, Tarjáni István apró munkásoknak adtak, melyet én fizettem meg nekik »	7.56.
Parochiához való fogas szegezéstül »	—18.
Szaru szeget vettem »	—30.
Az üvegesnek 2 ablakért az parochia-házhoz »	6.12.
Item, üvegesnek adtam »	2.10.
4 öreg fát vettem »	4.12.
1000 zsindeleyszeget vettem »	—81.
Gombkötő Márton uram kezében deszkára »	3.66.
<hr/>	
2. Summa fl. ●	107.69.

Nemzetes bíró urunk, Keviczki János urunk
és kösség uraink attak elsőben 55 ezer téglát fl. 201.60.

(56.) Ezt adtam Gombkötő János uram
kezében, ezek hordták pénzért be:

Mazur hordott 4000 téglát.

Szepesi 7000 téglát.

Lengyel Gergely 3000 téglát.

Szeghi Mihály 3000 téglát.

Kavatsani 2000 ezeret.

Ráth János 2000 ezeret.

Kesző Mihály 1000 ezeret.

22,000 Somma fl.	26.40.
Téglarakónak »	—15.
6 embernek adtam »	1.26.
2 embernek adtam »	—42.
2 tőgyfát vettem Jánosi Gergelytül »	2.—.
3000 téglátul Lengyel Gergelynek »	3.90.
(57.) 2 tőgyfát vettem »	2.24.
4000 téglátul szekereseknek »	5.20.
Szepesi Jánosnak 4000 téglátul »	5.20.
5 embernek téglarakástul »	1.05.
2 tőgyfát vettem »	1.80.
4 tőgyfát vettem »	4.—.

3. Summa fl. 255.22.

3 szekér agyagot fl.	1.—.
1000 zsindeleyszeget »	—75.
1 fát hozattattam »	—12.
Az pusztát hogy bekerítetttem, az ácsnak »	1.80.
Scholában ágyat, széket csináltattam »	1.12.
Pelyvát hozattam egy embervel »	—06.
Szekeres Márton 6000 téglát hozott »	7.80.
4 fát vettem »	4.—.
(58.) 2000 zsindeleyért fizettem »	7.10.
Kőművesnek scholában való kemencze csinálástul, meszeléstül adtam »	5.—.
Szaruszeget vettem »	—60.
Az egyházfiak költöttek »	6.—.
Szüretre alá mentem, az egyházfiak költöttek »	15.—.
Scholában ablakrámatul fizettem »	—30.
Az toronyhoz öreg szeget »	—27.
Az deákok számára lasnakokat vettem »	9.—.
Rozgoni háza árában adtam az tanácsházra készpínt »	250.—.
Item, ugyan Rozgoni uram háza árában fizettem Udvarhelyi uram küldte pínt »	150.—.

4. Summa fl. 459.92.

(59.) Papi felől egy csatorna vonástul ... fl.	2.70.
Deszkát vettem »	8.36.
1 lámpást vettem »	—21.
1 ládát az egyházfiaknak »	2.37.
Az parochia háztul ganéjt hordattam ki »	5.—.
Az parochia házhoz vettem egy pléhet »	2.48.
Ablak foldozástul »	—36.
3 ajtótul az asztalosnak »	6.—.
Fazekasnak kemencze foldozástul »	—48.
1 apróművesnek »	—21.
Kőművesnek parochia-ház meszeléstül »	3.30.
2400 lécszeget vettem »	5.52.
Torony oldalát bedeszkáztattam, adtam »	1.—.
Nyeregyártó András uramnak kőért adtam »	50.—.
70 kosárt vettem »	2.04.
Szilágyi házat meszeltettem meg »	—90.
Fejér asztalt vettem »	2.25.
Ecclesia szőlejére »	3.70.
3 taligát vettem »	1.80.

5. Summa fl. 98.68.

(60.) 1 passio-mondó deáknak adtam ... fl.	3.15.
Husztai deákot kántornak próbáltuk, adtam »	4.80.
Komáromi mesternek ... »	97.20.
Halaszi mesternek ... »	90.—.
5 köből buzáért neki ... »	16.—.
Borberekinek adtam ... »	4.—.
Tokainak adtam ... »	1.—.
Görgeinek adtam ... »	1.80.
3 deákocskáknak utikölt. ... »	1.—.
Károlyi kántornak adtam ... »	7.—.
Regéczi uramnak fizettem ... »	50.—.

6. Summa 275.95.

(61.) Almási háza árában fizettem a tanács- házra készpíntz ... fl.	400.—.
Udvarhely uram adott, melyet az tanács- házra fizettem ... »	200.—.
Gyarmathy János Rozgoninak az parochia- ház árában fizetett ... »	200.—.
Az sommákat hozom ide renddel:	
1. Somma ... »	66.14.
2. Somma ... »	107.69.
3. Somma ... »	255.22.
4. Somma ... »	459.92.
5. Somma ... »	98.68.

Summa fl. 2063.60.

(62.) Mathócsi György fát, léczet vett ... fl.	3.10.
Sindelt vettem ... »	5.24.
1 szekér bikkfát vettem ... »	—54.
2 csebet ... »	—51.
Fundamentom ásónak ... »	25.—.
Követ vettem ... »	50.—.
2 kádat az épület mellé ... »	5.50.
Követ vettem ... »	50.—.
98 deszkát vettem ... »	8.68.
Kőmivesnek adtam Eperjesre mikor ment »	3.—.
Szabó Jakabnak kőért ... »	50.—.
1 lovat vettünk ... »	27.—.
5 kapát vettünk ... »	1.09.
5 kapanyelet ... »	—06.
3 taligát ... »	—90.
1 vedertül adtam ... »	—18.

1. Summa 230.79.

(63.) 2 kádat köttettem ... fl.	—51.
Kőfal rontástul ... »	20.—.

10 dézsát vettem fl.	1.50.
2 csebret vettem »	—51.
Fundamentom ásóknak adtam »	61.45.
Fundamentumbul mennyi földet kiástak, azt elhordattam szekerekkel »	40.67.
Fövenyet szekerekkel hordattam »	66.—.
Napszámosoknak fizettem, az kis könyvem- bül hoztam ide summáját »	136.15.
(2.) Summa	328.74.

(64.) Meszet vettem, az mint az könyvem- bül kitetszik, annak sommáját hoztam ide ... fl.	210.24.
Kerékgyártó fábul amit munkálkodott, az kis könyvembül sommáját ide hoztam »	27.64.
Kovácsnak szekércsinálásoktul adtam, az mint az kis könyvembül sommáját ide hoztam »	71.55.
Ecclesia szolgáinak, az mint az kis könyv- bül kitetszik »	135.16 ¹ / ₂
Kő hordó szekereknek adtam, az kis könyvembül az mint summáját ide hoztam ... »	306.18.
(3.) Somma	750.77 ¹ / ₂

(65.) Erdélyben atyafiak mentek, adtam költséget fl.	15.—.
Követ vettem »	123.75.
4 faragott követ vettem »	4.—.
Gombkötő Márton kezébe adtam »	65.57.
30 szál deszkát vettem »	3.60.
6 bakot csináltattam »	1.08.
Napszámosoknak fizettem, az mint az kis könyvecskébül summáját ide hoztam »	116.07.
Asszonyunk az mely szőlőt adott az keresz- turi hegyen, az ecclesia számára költöttem be- takarításával együtt »	135.46.
4. Summa	465.33.

(66.) Föveny hordástul fl.	42.50.
Kőhordó szekerepektül adtam, az mint az kis könyvbül kitetszik, ennyit »	41.24.
Meszet vettem 21 hordóval »	12.60.
Meszet vettem 43 hordóval »	24.51.
Item meszet vettem, az mint az kis köny- vembül kitetszik »	197.06.
(5.) Summa	217.91.

(67.) 2 könyvecskét vettem fl.	—60.
Hárs kötelet vettem »	2.40.

99 öl követ vettem	fl.	74.25.
1 kemencze meszet vettem	»	26.10.
Az baromvevő erdélyi embereknek fizettem	»	468.—.
A 3 hajtó pásztornak adtam	»	6.21.
Regéczi uramnak fizettem	»	90.—.
Nógrádi uramnak	»	50.—.
Kántornak	»	10.—.
Kőért adtam	»	83.12.
Az épület körül való vásárlás	»	37.—.

6. Summa » 847.68.

(68.) Az templom körül egyre másra költöttem	fl.	29.90.
Zemlénben menő atyafiaknak utiköltségre adtam	»	—77.
Asszonyunk ő nga beneficiumáért kiment atyánkfiainak utiköltségre adtam	»	7.11.
Kosarakat vettem	»	—69.
28 dézsáért adtam	»	4.20.
Egy dézsa szeszes.		
6 csöbröt vettem	»	1.53.
3 vedret vettem	»	—54.
34 szál deszkát	»	5.10.
38 szál deszkát	»	5.70.
Az hengernek tisztítás(á)tul	»	9.24.
Papi Szabó János uramnak 80 öl kőért adtam	»	60.—.

7. Summa 124.78.

(69.) 83 deszkát	fl.	9.96.
51 szálát vettem	»	6.63.
27 szál deszkát	»	2.70.
33 szál deszkát vettem	»	4.95.
Papi Szabó János uramnak	»	50.—.
Kereszturi György uramnak	»	25.—.
37 szál deszkát	»	5.18.
33 szál deszkát	»	4.29.
31 szál deszkát	»	3.72.
21 szálát vettem	»	2.41.
24 szálát vettem	»	2.64.
11 szálát vettem	»	—66.
Kőre adtam	»	45.—.
Item, Papi uramnak kőre küldtem, Békési uram vitte	»	30.—.
1 font faggyat	»	—09.

8. Somma 193.23.

(70.) Kőfalba való vasért adtam fl.	27.—.
Toronnak az fundamentum ásásért »	9.30.
Az torony fundamentomából való földnek elhordásáért »	13.56.
Ablak s ajtóknak való köveknek vágásáért attam »	78.20.
Szekereseknek, kik az füzéri bányában vitték az bányászokat s követ is hoztanak haza, a kikre is az mi költ »	9.23.
Fundáló Kőfaragó Jánosnak az kőigaz- gatásért adtam »	18.—.
9. Somma 155.29.	

(71.) Állásnak való fát vettem, kőfalban valót fl.	70.48.
Napszámosoknak adtam, az mint az kis könyvből kitetszik »	307.41.
Gombkötő Márton uramnak forgolódásáért »	20.—.
Mesztet az mint aprónként vettem, az mint az kis könyvből kitetszik »	350.67.
Jászóruul hozattam 600 lécszeget Mathócsi György komámval »	2.76.
Tizedik Somma 750.72.	

(72.) Fövenyhordástul, az mint az kis könyvből kitetszik, adtam fl.	124.30.
Veres fenyő zsindeyre adtam 2 embernek »	22.50.
Hárskötelet vettem »	1.68.
1 öl kötül adtam »	1.50.
Ócsvári praedicator uramnak szolgálatjáért adtam Váradi uram parancsolattyából »	3.60.
Kőhordásért, az mint az kis könyvből ki- tetszik, adtam kész pénzt »	534.92.
Egy latus summája kőért való fizetésben elmaradott volt, fizettem meg »	41.24.
Tizenegyedik Summa 729.74.	

(73.) Ecclesia szőlejére költöttem, betaka- rításával ennyit fl.	113.81.
2 bál kötelet vettem »	3.—.
31 kosarat vettem »	—93.
Papitól követ vettem »	25.—.
Item, ugyan kőért adtam Papi uramnak »	40.—.
30 kosarat vettem »	—90.
Papi Szabó Jánosnak adtam kőért, 150 öltül adtam »	47.50.

Item, ugyanakkor kőért Papi uramnak 25	
öltül adtam fl.	18.75.
. uramnak fél esztendőre fizettem »	79.30.

12. Somma 329.19.

(74.) Gönczi komám költötte ezeket, meg-	
sommálta, ennyi fl.	139.72.
25 szál deszkát vettem »	3.60.
47 szálat vettem »	6.11.
2000 lécszeget vettem »	6.—.
Gönczi uram költött 128 emberre »	30.72.
7 embernek »	1.26.
4 ezer zsindelt vöttem »	14.—.
Aprólékra az mit kiadott, ennyi »	5.38.
Meszet vöttem »	13.74.
6 ezer zsindelt vöttem »	20.25.
Kulcsokért fizettem kovácsnak »	5.—.
Csigát, kötelet vöttem »	13.50.
26 szál deszkát »	3.12.
115 hárskötelet vöttem »	2.30.
10 ezer zsindelyt »	35.—.
30 ezer téglát »	108.—.

13. Somma 407.70.

(75.) 10 csebet vettem fl.	2.55.
6 vedret vettem »	1.44.
16 dézsát vettem »	2.40.
152 hárskötelet »	3.48.
22 hárskötelet »	—22.
33 deszkát vettem »	4.95.
11 karaj deszkát »	—66.
800 zsindelyt vettem »	28.—.
28 deszkát vettem »	10.32.
100 léczet vettem »	4.24.
42 szekér fövenyet »	10.08.
3 szekér álláshoz való fa »	1.44.
7000 zsindelt »	24.70.
Gönczi komám költött »	39.91.
Kőfalban tőgyfát faraktattam, az ácsok-	
nak fizettem »	4.—.
Kucsoknak való vasat vettem »	13.57.
10000 ezer téglát vettem »	36.—.

14. Somma 187.96.

(76.) Kovácsnak kőfalban való kulcsokért fl.	2.—.
4000 ezer téglát hozattam »	4.—.
Tégla urakot ajándékoztam meg »	5.40.

Téglavetőnek adtam fl.	1.—.
Követ vettem »	60.—.
4000 téglát hozattam be »	4.—.
1100 léczszeget vettem »	5.30.
25 szál deszkát vettem »	3.15.
2 kereket vettem »	3.—.
2000 léczszeget vettem »	6.—.
Kereszturi Györgytől követ vettem 80	
ölet. 75 »	60.—.
Napszámosoknak summáját hoztam ide, az	
mint az kis könyvecskéből kitetszik »	287.73.
<hr/>	
15. Somma 439.50.	

(77.) Ács Márton az mészárszéknél átal-	
rekesztette fl.	5.40.
Követ hordattam, az szekereknek fizet-	
tem, az mint az summáját ide hoztam »	374.36.
Kőfaragó Jánosnak az ablakkőfaragástul	
fizettem »	52.—.
Meszet vettem, summáját ide hoztam ... »	407.07.
Kőfaragó Jánosnak adtam kész pénzt ... »	3.60.
Főnyet hozattam, szekereknek fizettem »	9.84.
Pallér Szabó Bálintnak adtam »	17.80.
<hr/>	
16. Somma 951.07.	

(78.) Veresfenyő fát vettem, az mint sum-	
máját ide hoztam fl.	97.43.
Alláshoz, épülethez való fát vettem, az	
mint summáját ide hoztam »	56.33.
Jászay János kovács munkája teszen ennyit »	20.83.
Kulcsoknak való vasat vettem »	30.44.
Rostély csináló kovácsoknak fizettem ... »	48.—.
<hr/>	
17. Somma 253.03.	

(79.) Fákat mikor vágattam az erdőkön,	
lovamra s magamra fl.	11.49.
Rostély köre kovácsoknak adtam »	16.20.
Váradí uram költsége, az mint megsum-	
máltuk »	375.64.
Veresfenyő fa hazahozatalára költöttem ... »	—99.
<hr/>	
18. Somma 404.32.	

(80.) Gönczi István komám költött, az	
mint az Auszukbul kitetszik fl.	35.52.
100 embernek fizettem »	27.—.
Sindelt s fát vettem summája »	36.32.
Christophnak fa hozatására fizettem ... »	—60.

50 szeget vettem fl.	—96.
40 szeget vettem »	1.20.
50 szeget vettem »	—25.
37 deszkát vettem »	3.33.
26 szál deszkát vettem »	2.86.
Ablakokhoz való tőgy deszkát vettem rá-	
mának »	6.—.
Az csigához vettem 25 öl kötelet »	8.—.

19. Summa 222.04.

(81.) Háló kötő kovácsoknak fizettem ... fl.	12.96.
2 ¹ / ₂ ezer fejes zsindeleyszeget vettem »	3.50.
1 mázsa vasat vettem »	4.—.
2 mázsa vasat »	16.—.
Czeglédi, Csernel uraméknak adtam költ-	
ségre »	3.—.
Eötvös Gergelynek költségre »	3.—.
Ecclesia szőleijére költöttem »	137.05.

20. Summa 179.51.

(82.) Kassán ecclesia szőlleijére költöttem fl.	7.57.
13 szál gerendát vettem »	52.—.
8 szál fát vettem »	8.—.
100 szál léczet vettem »	3.18.
13 szál fát hoztak alá, költöttem reá ... »	27.40.
Kőfaragó Jánosnak adtam »	36.—.
Regéczi uramnak fizettem »	261.88.
Czeglédi uramnak fizettem »	553.17.
Szántai Mihály mesternek »	105.48.
Károly András kántornak »	24.20.
Sámuel kántornak »	14.39.
Makay kántornak »	24.62.

21. Summa 1116.89.

(83.) Az ecclesia szőleire költöttem fl.	110.68.
Kereszturi szőlőre adtam »	13.32.
Bányai uramnak fizettem »	42.42.
Veresfenyő fa alábocsátásául »	20.50.
Nyisnyai komám vett 13 szál fát »	2.73.
Item vett 10 szálát »	2.40.
Folkmárt lakozó Kovács Jánostul 200	
fejes szeget »	3.—.

22. Summa 195.05.

(84.) 400 léczszeget vettem fl.	1.20.
450 szeget vettem »	1.21.
16 szál szarufát »	16.—.

11,000 zsindelet vettem fl.	40.25.
Szabó Bálintnak pallérságára fizettem ... »	5.40.
2500 lécszeget vettem »	5.41.
Az templomra egy ajtó követ vettem ... »	13.—.
Szekereseknek alá hozásátul attam ... »	3.—.
Kőfaragó Jánosnak »	10.—.
1 napszámosnak »	—24.
3000 zsindelet vettem »	10.50.
2000 fejes szeget »	2.60.
4400 fejes szeget »	6.30.
Kőműves Jánosnak adtam »	21.60.
Dobi uram fizette ki »	2.88.

23. Summa 140.89.

(85.) 4 ¹ / ₂ ezer fejes szeget fl.	6.75.
72 léczet vettem »	2.88.
Mesztet vettem »	13.26.
86 deszkát vettem »	(9.03.)
80 hárs kötelet vettem »	1.20.
23 szekér fővenyet hoztak »	5.52.
1000 fejes szeget vettem »	1.50.
Viz mellől fát hordattam »	—96.
Viz mellől fát hordattam, fizettem »	4.33.
Király Pál háza meszelésétől »	2.50.
8 napszámosnak »	1.86.
Öreg szeget vettem »	3.—.
Öreg szeget vettem »	8.—.
Öreg szeget vettem »	3.—.
8 fáért adtam »	3.—.
Léczre adtam »	2.—.
100 léczet vettem »	3.75.

24. Summa 63.61.

(86.) 6000 zsindeletre előpénzt adtam ... fl.	10.08.
6000 zsindeletre előpénzt adtam »	10.14.
4 mázsa vasat vettem »	15.36.
1 mázsával az kocsikhoz magam megcsinál-	
tattam »	6.—.
74 szál deszkát vettem »	7.40.
Az ács mellett volt napszámosnak adtam »	2.40.
6 ember volt »	1.44.
6 embernek »	1.44.
Az felyül megirt zsindeletyékért fizettem meg »	21.78.

25. Summa 76.04.

(87.) 4000 zsindelet fl.	13.50.
800 lécszeget »	1.84.

8000 zsindeleyszeget fl.	6.96.
Vakolás mellett való napszámosoknak ... »	27.39.
Békési uram vett másfél ezer zsindelet »	5.17.
3000 zsindeleyszeget vettem »	2.70.
1000 zsindeleyszeget »	1.09.
A 24. levelen ott meg nem irtam, az summá- ját hoztam ide, 86 deszkát vettem »	9.03.
26. Summa 67.68.	

(88.) Az tályai szőlőmunkára Dobi György uram kezében két izben adtam fl.		30.—.
Czeglédi uramot hozták Szikszay János, Nysnay István, költöttek »		17.66.
Gönczi István, Király Pál uramék Czeglédi uram után mentek, költ »		17.08.
Szekeresnek ugyan akkor fizettek »		9.—.
Czeglédi uramhoz hogy Maklári István, Madarasi György, Király Pál urék mentenek, költöttek »		10.—.
Czeglédi uramnak csinálták »		2.—.
az házát, megmeszelték »		2.—.
27. Summa 87.74.		

(89.) Czeglédiné asszonyomat hogy eltemették:		
Szabó czéh fl.		1.—.
Kovács czéh »		—,75.
Csizmadia czéh »		—,50.
Gombkötő czéh »		—,40.
12 sing fekete posztó »		6.48.
Czeglédi uram az mely házban lakik, ház- bért adtam »		3.—.
Czirkáló pinzt »		—,66.
2 esztendeig zsellér pinzt adtam »		1.—.
Az öreg házban kemenczét csináltak »		4.25.
Konyhán kemenczét csináltak »		7.—.
1 csatornát vontak »		4.—.
Váradra Czeglédiné asszonyomért Tályai komámval mentünk, költöttünk »		9.14.
1 szekeresnek honmi portéka felhozásért »		20.—.
1 veresfenyő csatornát torony oldalában csináltak »		3.—.
28. Summa 61.18.		

(90.) Boldisár uramnak, kőmivesnek adtam készpénzt fl.		782.—.
Ételére, italára költöttem »		88.93.
Brauner (?) kőmivesnek adtam »		1115.23.

Ételére italára költöttem	fl.	127.34.
Ácsnak készpénzt adtam	»	400.—.
Ételére italára költöttem	»	107.39.

29. Summa 2620.89.

(91.) *A vizsgáló bizottság jegyzőjének kezével:*

Fuit omnium expensarum introitus et perceptio floreni nro 13,434//30.
Exitus seu erogationis summa facit flor. nro 14,563//01.
Superat itaque erogatio introitum fl. ... 01,128//71.
Ex his fl. 01128//71 septingentos florenos, id est fl. 700
ex propria bursa deposuit, reliquam summam, id est fl. 428//71
relaxavit.

Praemissa omnia bona fide mediante, et ad puritatem conscientiae, imo ad salutem ani —

(92.) mae suae retulit coram deputatis exactoribus Egregius Joannes Gyarmati, cui Deus pro labore et industria benedicat et remuneret. Amen.

Anno 1655. die 20. X-bris in libera regiaque Civitate Cassoviensi referunt deputati, dicto autem Joanni Gyarmati de praemissis . . . has testimoniales et quietantiales dabunt.

Steph. Baxa, Iur. Notar. Comitatus Abaujvariens.

(Abauj-Torna vármegye levéltárában, az 1653—1659. évi jegyzőkönyvek 200 lapja után bevarrva.)

Közli: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

Levelek a göttingai kir. egyetemi könyvtárból.

1.

Adatok az ördögösség történetéhez Magyarországon.¹⁾

A te, magnifice, excellentissime, necnon consultissime domine rector, patrone longe optime, jussus istum casum, qui mihi per Ferdinandum Gallerum liberum baronem ex Styria oriundum accidit, chartae quam brevissime idque ἀκριβῆλως καὶ ἀνυποκρίτως illinere, voluntati Excellentiae Vestrae parere ac satisfacere ὁλοκαρδίως gestio. Sciat ergo me a Paulo Schuberto, primario pastore ecclesiae Soproniensis in Ungaria ad dictum

¹⁾ A göttingai kir. könyvtár 1893-ban kiadott kézirati katalógusa szerint e levél Rittershausen Miklóshoz, az altdorfi egyetem rektorához van intézve, a ki 1654-ben és még két ízben viselte e tiszteletet. Hogy ez adathoz kétség alig férhet, a miatt is állíthatjuk, mert e gyűjtemény többi levelei nagyjából Rittershausen Miklóshoz vannak intézve.

Gallerum. tum temporis praeceptoris indigentem, esse missum ab eodem susceptum et generoso suo filio erudiendo praefectum; in quo officio exantlando me tam fidelem exhibui, ut et ipse dominus coram aliis laudaverit mecumque facile contentus fuerit, testibus domino Merzer, Bachat et aliis Kaltenbronnae in exilio viventibus. Quia vero filia ipsius erat gravida (ex quo facile est cogitatu) patrem invenire nesciverunt, me vero utpote miserum, egenum et ab hominibus derelictum eo temeritatis, non quidem palam, quod pessimum, sed clam redigere voluerunt, ut patris partes in me reciperem. Ubi autem viderunt me tale et tantum facinus committere nolle, ex mera desperatione mecum, quasi Judaei cum Christo unico nostro salvatore, procedere non sunt veriti. Et ne Magnificencia putet nugas esse et quisquilias, quae scribo, per circumstantias aliquantulum eidem delineabo. Nam quando uxor ipsius, quae ubi veni ad eum, lethali morbo tenebatur, mortua sepelienda erat in pago, nomine ad divi Martini in Ungaria, ego exequiis et sepulturae eius interfui, et die ante sepulturam eius ego cum domino et filia ipsius ivimus spectatum sepulchrum in horreo positum, inter eundem autem dominus ad filiam dicebat: »O mea filia, nubas ipsi, meliorem virum vix accipies, nam possum ipsi naturam reddere pro arbitrato meo ita, ut satis pro te habeat.« Ad quae verba filia regerebat me praesente et audiente: »Ita parens, modo ipsi suum deum eripere valeam, ut ego eundem habeam. Nam recte adhuc orat, sicut video, nostrum (quid illud fuerit, me latet) non potest ita orare.« Ad haec verba obstupefactus non clara et sonora voce, sed tantum intrinseco mentis conceptu tacite dixi: »Non est alius deus, nisi deus pater, filius et spiritus sanctus, quem colo, veneror et adoro; tu nisi colas illum deum, nolo te, licet sis ornata auro a capite usque ad pedes, sed potius talem, quae vaccas curat, ducam, aut si deus noluerit, plane nullam.« Et et (*így*) statim uterque illorum ceperunt dentibus in me frendere et tertio die post me secum curru Kaltenbronna in Ungaria duxerunt in arcem, quam habuerunt in Styria nomine Walphach. In via autem filia mecum coepit praesente patre joculari et quaerere ex me, num si mihi aliquid daret, acceptare vellem. Ubi respondi: »O mea Baronissa, dicat mihi, quid illud sit, non repudiabo. Tunc nutu patris respondebat: Si mihi conducit et tibi conducet. Et ego statim refudi. Dicat ergo, haud gravatim cordate, quid sit, non renuam certe modo mihi conducat, sed potius grato animo accipiam, ita tamen, ut prius sciam, quid illud sit. Nam ignoti nulla cupido. Illicoque animi sui sensa aperuit, dicendo se mihi daturam tentationes. Ad quod responsum consternato animo dixi: »Quas et quales tentationes

mihi dare cupis? Diabolicas tentationes in nomine Jesu Christi non cupio.» Et quando ita dixi, quieverunt parum a nugis talibus, donec illas cogitationes sinerem ex animo effluere et iterum laeto vultu in campum publicum prospicerem, dicebat ad patrem summissiore voce: »At pater, ipsius natura retrudit meam, mea non potest congredi cum ipsius natura et tamen eam ambit. At si vita Christi, quod alii probaverunt, non sufficit, addam vitam Pauli, ut omnium hominum miserrimus evadat.» Quin et addebat: »Ego ero Judas, tu parens sis Herodes et Pilatus, servi sint milites, ipse sit Christus, cum velit nobis esse melior, videbo an Christus, cuius omnipotentia nititur, sit tam potens, ut eam liberare possit.» Haec ubi ubi audiui, risi et pro nugis habui, quibus nihil veri subesse posset, sicut etiam alius quivis fecisset. Sed iam (pro dolor) exerior istarum nugarum eventum plus satis. Nam revera, sicut Judaei cum Christo, peregerunt mecum. Dominus me in arce superius dicta heroice vestivit (ibi persuadendo ut superbus fierem, Deum ex oculis et corde removerem, aut ad minimum ita peccarem, ut me deus sua gratia privaret eamque ob causam diabolos, (uti ipsa fassa est palam) in vestes imbannisaverat, qui me aliis praesentibus vel abducerent, vel ad desperationem adigerent. Quia vero nihil plane potestatis in me in nomine Jesu benedicto habere potuerunt mali spiritus, ipse dominus inter coenandum me cultro percutiare (*így*) voluit, sed domino obstante non potuit, et suos famulos famulasque et rusticos instigavit, ut tumultum mecum instituerent. Quo etiam factum est, ut tum statim dominus accurrit et clavi marsupio suo alligata mihi caput aperuit et sanguinem elicuit, quo me rursus conspersit et baptisavit in nomine diaboli, neque tamen id mihi nocere potuit ob Christi baptismum. Item me plane inedio tollere voluerunt et amphora quadam plena vel aqua vel vino manibus expansis, sicut Christum videmus a cruce pendentem, discussit mihi cerebrum in partes et multum mihi in nomine diaboli incussit, quaerendo ex me inter percutiendum, num cedere vellem (subintellige: diabolo)? Sed ego instinctu spiritus sancti clamavi alta voce: »Jesu suscipe spiritum meum.» Et quando ita clamavi, volui supinus cadere et expirare, illa vero filia dixit: »Er hebet noch etwas, nun wil ich ihn haben, habe ich ihn doch nicht bezwingen können, dass der Kerl so einen starken Gott hat« et catenis me illigarunt per noctem et sequente die immisericorditer per scalas traxerant deorsum in porticum, ubi me vestibus exuerunt et ita dimiserunt, spe vana freti, ut diabolus mihi inbannisatus collum circum torqueret, vel ad desperationem adigeret. Sed deus per Christum hactenus me ab omnibus malis, tum quoad cor-

pus, tum quoad animum immunem servavit, idem ut et imposterum me clementer sospitet et beet, summopere rogitō. Neque timeo diabolos, sed gaudeo, quod deus tali honore me dignetur, ut cum diabolis pugnem et in nomine Jesu victoriam reportem. Et si hoc praelium obtinuerō, non per me, sed per Jesum Christum et alterum cum hominibus Christi adversariis, obtinebo deo volente. Non despero, sed spero et credo, quod per Christum omnia possim, licet quo ad corpus vel maxime a catholicis comburam. Det deus mihi robur et cor constans in fide Jesu veri filii dei et Mariae ita, ut secundum illam fidem sancte et infucate vivam usque ad mortem.

Valeat Magnificentia vestra, vivatque quam diutissime salva et incolumis, mihique misero Lazaro faveat. Valeat iterum in Jesu Christo.

(Névaláírás, külczim és pecsét nélkül.)

2.

Scheringer György magyar lutheránus lelkész levele.

Magnifice, excellentissime, clarissime doctissimeque domine! Quam durum sit paupertas (*így*) telum, quamque grave cervici injacens jugum, non ego tantum, sed et eruditissimorum quidam olim iam de eodem conquesti sunt jugo, inter quos ingenuosus ille Alciatus in Emblematis suis (quae tamen illustris Scaligeri judicio talia sunt, ut cum quovis ingenio certare possint) hunc in modum de paupertate queritur:

Dextra tenet lapidem, manus altera sustinet alas,
Ut me pluma levat; sic grave mergit onus:
Ingenio poteram superas volitare per arces,
Me nisi paupertas invida deprimeret.

Quam ferme et ego cum novercantis fortunae insultibus, longeque a patriis Laribus remotus experiri cogor sortem, qui postquam Argentinae per biennium fuerim commoratus, tandem vero patriam visitandi gratia iter suscipiens, in tantam, (nescio quo fato) incidi corporis infirmitatem, ut omnia quaecumque habui, consumere coactus fuerim, ut pro tempore summa (proh dolor) paupertate pressus, mihimet ipsi consulere penitus impar siem. Quapropter auxilium Magnificentiae Tuae diffluentibus imploro oculis, dignetur obsecro egeno subsidio, aut scheda intercessionali, ut a dominis studiosis dominorum doctorum professorumque epulis accumbentibus subsidium exorare audeam, praecurrere, quod in me collatum beneficium Deus ter optimus

maximus aeterna beatitudine recompensabit, ego vero indefessis meis ad deum precibus illud demereri ut valeam, in dies studebo.

Magnificentiae Tuae

subiectissimus
Georgius Scheringer
pas[tor] Hung. A. C.

Si forte aliquod tritum par calceamentorum (salva venia) vel tibialium adfuerit, Magnificentiam auxiliatorem submisso oro.

(Külczim és pecsét nélkül.)

Közli: D. L.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADALÉK A KÜLFÖLDI ISKOLÁZTATÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Varasd, 1562. jan. 29. Gersei Pethő Benedek varasdi alispán a stájer rendeket arra kéri, hogy a stájer iskolának ismét lévén mestere, vegyék fel az ő fiát, a kiért különben Ungnad Kristóf varasdi főispán is szót emelt.

Spectabiles, generosi ac magnifici domini domini mihi observandissimi atque summa observancia colendissimi salutem ac servicionum meorum commendacionem. Quoniam confidi in vestras generosas spectabiles ac magnificas dominationes prout supplicaveram generoso ac magnifico domino meo, domino Cristoforo Wngnod, supremo comiti comitatus warasdiensis, ut sua magnificencia supplicaret vestris spectabilibus generosis ac magnificis dominationibus meo nomine, qui et fecerat prout intellexi, sed quia eotunc ut audivi scola styryensis vacabat rectore. Nunc autem audio, quod adesset rector scole styryensis propterea, quemadmodum Cristus dominus instituit parentibus solertem habere curam in proles ipsorum, ut educantur ad gloriamque et tandem dei omnipotentis erudiantur, ideo decreveram, si possibile esset, cum voluntate vestrarum spectabilium generosarum ac magnificarum dominationum dare illuc in scolam earundem styryensem filium meum carissimum, licet habeam et alias proles ac affines, quos similiter optarem erudiri, ad presens tamen solum unum filium meum optarem illuc mittere. Supplico itaque humilime, quatinus vestre spectabiles generose ac magnifice dominationes dignentur (graciose) ac cristiane mecum agere, ut ipse filius meus assumatur in ipsam scolam styryensem. Ego enim paratus sum contentare rectorem eiusdem scole pro erudicione et fatigis suis utque bono modo erudiri posset, unde vestris spectabilibus generosis ac magnificis dominationibus tanquam dominis mihi confidentissimis omni promptitudine servicionum meorum ac graciaram accionum promereri studebo et exhinc bonam et optatam generosamque expecto relacionem. Cristus omnipotens conservare dignetur vestras

spectabiles generosas ac magnificas dominaciones felicissime per longa, quibus iterum atque iterum me commendo.

Warasdini, 29. die Januarii anno domini 1562.

Servitor deditissimus

Benedictus Pethew de Gerse
vicecomes comitatus warasdiensis.

Kivül: Spectabilibus generosis ac magnificis dominis dominis Joanni a Safftembergh S. R. imperatoris (?) consiliario ac supremo capitaneo Styrye, necnon dominis provincialibus eiusdem ducatus Styrye etc. dominis mihi semper observandissimis.

Alól: presentatum den 10. Februar anno etc. im 62.

Im hohfheding furzubringen.

(Eredeti, zárlatán gyűrűpecsét nyoma. Grác. Orsz. ltár. Kriegssachen.)

Közli: DR. FABER MÓRICZ.

KASSA VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

Patók Mátyás gyulai provizor jelentései.

1564. j u n . 26.

Prudentes ac circumspecti domini ac patroni mihi observandissimi et multum confidentissimi. Salutem et mei servitii commendationem. Ante tres dies, quum (?) domo Cassovia discessissem in easque partes, quibus nunc sum, iter fuisset ingressus, accesseram dominationem vestram, domine Judex exposuique recte, quod et in quo statu sint res meae, et quae conditio mihi occurrerit, quod quo et cur habeam et a quo vocationem et per quos respondere et dictis promissisque meis quare satisfaciendum erat. Judicavi itaque d. v. descensum meum huc ad officium provisoratus huius arcis finitimae sacrae caesareae regiaeque maiestatis, domini nostri clementissimi Gywla, ubi tanquam patriae et ex debito inservire tenemur. Scio d. v. iudicasse hunc meum huc ad Gywlam descensum et dominis meis patronisque confidentissimis senatui eamque conditionem vel officium hunc assumsisse, nec aliquid existimo d. v. mihi de hac re irasci aut stomachari propterea, quod iam domus sit mihi Cassoviae, solus absim domo et d. v. parvum inservire aut nihil omnino possim propter meam a domo absentiam. De hys et coram d. v. domine Judex loquutus sum et clare omnia exposui, quibus de causis cogar et velim inservire atque etiam nuper coram toto senatu retulli, nempe Cassoviae nondum habeamus, nec praetio emere potuerimus vineas, agros, prata, nulla allodia, nec bona paterna, non bona nobilitaria, expensam parvam brevi exponendam facile. Et cum a iuventute semper labore, servitio duro panem, victum et amictum acquisiverim et post donec pedes manusque faciunt officium, et si gravis etas

invaserit me, non deficiam, nunc hic in Gywla, post ubi, quis vel princeps eguerit, servitio nostro cogor inservire, ut ex proventu servitiorum et domui Cassoviensi providere eamque aedificare et d. v. debitos census aliasque solutiones exsolvere possim atque propensius infuturum inservire opinor. Itaque atque etiam confido d. v. et rogo plurimum ne mihi gravarentur de mea hic per annum permansionem, ego enim. si d. v. boni consulent, plus potero inservire d. v. ex Gywla, quam si Cassoviae essem.

Ceterum d. v. domine Judex et eam rem indicavi, quomodo sit negotium meum cum Joanne Lippay per Blasium Zewch, quod inter nos erat conclusum. Ego ad eius petitionem dedi ei fl. 206 ea ratione, si et quandocunque exiero domo sua, statim mihi reddet integre meam pecuniam fl. 206. D. v. itaque plurimum rogo, tamquam dominos et patronos meos confidentissimos, mandent ei, ut pecuniam meam reddat mihi fl. 206, quia et pro domo pars est a me solvenda Francisco Ursino et vinea pro fl. 100 est pro necessitate domus et usus nostri emenda, sine enim pane et vino, domus quaecunque sit, non est domus, sed deserta, id quod d. v. spero nihilque diffido facturas.

Rumores, qui nunc circumferuntur hic, nolui praetermittere, sed d. v. rescribere volui, sed nescio certi an incerti sint, potius incertos esse dico. Hac praeterita die 22. Junii ex Themeswar retullit quidam ad illud servitientem (?) ordinatus domino magnifico, a quo et ipse audivi, duos passas a porta thurcarum imperatoris cum sedecim milibus thurcarum in partes Ungariae movisse atque properare, non aliam ob causam, ut dicit, sed propter puniendos thurcas Budenses et passam, propter mortem et necem thesaurarii et servitorum filiique, retullitque sic, ut et illi thurcae Budenses et in aliis finitimis arcibus inferfectorem parant et se instruuntur ad restituendum illis, contraque eos pugnare, quae fama, si esset vera, toti christianitati placeret. Alii retullerunt janicheros 4000. equites 40000 thurcarum venire, quam habeant intentionem. nesciunt. Alii vero dicunt. ne decem quidem venire thurcas, ut inter se pugnent vel alios debellant. Heri a probo quodam viro, cive de Thur certo intellexisse, passa Budensis miserat equites pro bego captivando de Zolnok, qui cum intellexisset et equites non longe ob arcem Zolnok fuissent, tantum terciusmet clam effugerat, et usque Fegwernek unum miliare fugerat et cum equites evaginati gladiis arcem intraverant et cum non invenissent eum in arce, rescierunt eum coram eis fugisse et esse in Fegywernek, tandem bonis verbis revocatus, coactus Budam ire cum equitibus, causam nondum intelleximus, cur captiventur. Audimus et alios captivos esse; erat, quod ante octiduum per basam duos begos esse interfectos. Si qui rumores certiores ad nos perveniunt et illi, si certi fuerint, rescribam d. v. et sepius scribam. Georgium Bebek.

quod a domino magnifico certo intellexi, brevi rediturum et nisi morbus quidam eum tenuisset, redisset, idque his praeteritis diebus domino capitaneo domino Zay rescripsit. Nunc plures scribere non possum, nec habeamus, qui essent rescribendi. D. v. foeliciter a deo conservari exopto et me semper maxime commendo et offero. Datae in Gywla 26. Junii, anno 1564.

D. v. in omnibus deditissimus
Mathias Pathook
de Zobrancz
arcis Gywla provisor.

Kívül: Prud. ac circumsp. d. domino iudici et toti sen. civit. Cassov., d. patronis mihi observ. et multum confident.

Alatta más kézzel: Lecta d. iudici die 3. Julii 1564.

(Eredetije papiroson, zárlatán zöld pecsét, 2528./35. sz. a.)

1564. a u g. 7.

Prudentes ac circumspecti domini ac patroni mihi observandissimi. Salutem et mei servitii commendationem. Dominationibus vestris a deo optimo multa bona et fausta praecor. Ceteris literis meis d. v. sepius visitarem nulloque modo praetermitterem, sed ea, quae apud nos geruntur et qua fama viget, rescriberem diligenter, ea nempe, quae digna d. v. scitu esse viderentur; ob eam igitur causam rarius novitates d. v. scribo, vel etiam et post scripturus sum, quia fama circumfertur alia incerta, alia multimodis refertur, tum vero alia et parvum scitu digna est et minus utilis nihilque confert. In praesentibus literis meis hoc certo possum d. v. scribere, in omnibus finitimis sunt Thurcae adeo patientes, aliquid tamen semper militibus Gywliensibus molientes sepiusque insidiantes et deo voluntate his diebus praeteritis bis duxerunt captivos thurcas et spolia, semel tantum spolia multa ex Warsan semel ducti 12, alias 13 et truncata capita 9 semel omnes milites salvi redierunt, alias tres boni viri occubuerunt, ubi fortiter fuit pugnatum ac corpora reducta et domi tumultata, thurcae domi in castello Syry perierunt non pauci pre vulnere multique in itinere, donec attigissent castellum, mortui sunt.

Ceterum de passa Budensi scio bene auditum esse ad d. v. propter coniurationem et necem thesaurarii per ostiarium cesaris. qui nunc a porta ascenderat per insidias et fraudem captus est et in captivitatem ad caesarem deductus. His praeteritis diebus ascenderunt mille et sexcenti tantum a porta Budam, sed per Budenses thurcas nondum sunt adhuc inmissi Budam, timet enim multum illos, sunt enim, ut dicunt, omnes praecipui illi, qui ascenderunt, timet multum illos et beg de Zolnok iam bis, ut

aiunt, ad filium Joannis regis fugere volebat, timet multum multi, ne maxime puniatur propter et coniurationem et necem thesaurarii.

Et hoc certo possum scribere d. v., 14. Julii per tonitrua seu ictum fulminis in Alba Nandor magna turris Neboyza thornya vocata, quae fuit in interiori civitate in medio civitatis, usque ad fundamentum corruit et disiecta est, in ea thurri maxima copia pulveris bombardicorum fuit, ea vis pulverum succensa et conflavit perque lapidum disruptionem et pulverum succensionem multi thurcae perierunt, non longe ab ea thurri arcis vizvár nominata similiter per ictum fulminis et pulveris succensionem et destructa in eadem Alba. Hec ruina magnum eis ingressit (?) timorem et inde ipsi mirabilia eis in malum praesagiunt atque ominantur.

Auditurque, sed ab eis negatur, exercitum magnum a caesare thurcarum contra regem Persarum adhuc vere fuisse missum, sed totum illum exercitum in mari armoso submersum esse, per quod mare vel ut alii dicunt, per eam solitudinem magnam antea exercitus Persiam intrare solebat, nunc usque ad unum perierunt. Audimus varios rumores, sed non omnes digni rescribere, qui erunt certi, rescribam d. v. suo tempore.

Et hoc d. v. confidenter rescribere volui. Cum ex permissione et bona voluntate d. v. domunculam mihi emerim, quae et aedificatione multum indiget et victualibus careat, tum vero et praetium eius nondum est anni persolutum. Et cum bene sciam, constare d. v. certo, me flor. ultra ducentos non mutui spe, sed alia ratione Joanni Lippay dedisse superque levatam pecuniam habeo libellum eius manu propria scriptum et suo sigillo obsignatum, quem libellum rogo d. v. praelegere et intelligere velint, continet enim, quamprimum ego domo sua exiero, statim debet et quidem tenetur mihi deponere meam pecuniam, ego iam exii domo sua, ipse vero festum nativitatis differt mihi pro solutione pecuniae meae, tam mirabiliter bonus vir mecum vult agere. Itaque d. v. maximopere rogo atque etiam peto, tanquam dominos et patronos meos, velint ei committere de solutione pecuniae meae, nam mihi nunc est omnino maxime necessaria, debeo pro domo soluere, aedificare eam et victualia, vina comparare, deo enim volente et si ipse placuerit, exacto anno domum rediturus, atque d. v. inserviturus sum. Si enim eam pecuniam mihi non solverit, mihi magnum damnum dat, sibi vero commodum dabit; sed quia anno praeterito tempore vindemiarum dederim ei meam pecuniam, satis ei commode fuit mea pecunia, rogo iterum atque iterum d. v. et pro communi iustitia, uti etiam semper fecerunt et facturi sunt et ratione meorum futurorum servitiorum committant ei restitutionem meae pecuniae, ut quae sunt opus et circa domum maxime necessarium, possim obire et perficere, ne mihi inde propter non restitutionem pecuniae incommodum eveniat. D. v. in multos annos foelices

diuque ad votas conservare dignetur. Datae ex arce Gywliensi, die 7. Augusti 1564.

D. v. in omnibus deditissimus et obediens

Mathias Pathook

provisor arcis regiae Gywliensis.

Kívül: A szokott czimzés.

(Eredetije 2528/40. sz. a.)

1565. jan. 21.

Prudentes ac circumspecti domini ac patroni mihi obseruandissimi et multum confidentissimi. Salutem et servitiorum meorum debitam commendo. Quod ita tardiuscule scribam deinceps literas ad d. v., causa est probabilis, quia multis et arduis negotiis arcis sum occupatus, aut ut dicam, prepeditus, tum quia et rari tabellarii a nobis in eas partes mittuntur, non possunt commode committi literae cuivis. Nunc alia nova vel alii rumores non perferuntur hic apud nos, preter quod Transylvanus iterum petit auxilium a thurca, idemque thurca parat se auxilium dare ei, petitque a Moldavis, petit et a Transalpinis, habet nunc comitias in Koloswar, quid sit futurum, brevi constabit, audimus et a Constantinopoli expeditionem turcicam maximam venire in has partes Ungarie, inde nescimus quid erit sperandum. D. v. credo omnia intelligere, quaeque agantur et quae acta sint hiis temporibus, si que necesse d. v. scribere videbuntur post rescribam. Ceterum certo intellexi quosdam optimos viros milites germanicos domi meae satis quidem desolate hospitare iam fere aut ultra tres menses, qui etiam ligna pro fabrica sive edificio pecunia comparata comburent, alia damna quoque inferentes, quod mihi maxime iniuriosum esse videtur, similiter et damnosum, qui magna pecunia comparavi domum, ne tres quidem dies inhabitans eam, tales desolant in maius. Et si iam antea factum est hoc ab illis, iam tandem deinceps non facerent. Ob eam causam rogo et peto d. v., velint eos ea domui emigrare facere in aliud hospitium, istis enim futuris diebus ex iussu domini mei magnifici Viennam versus et ad principem missus ero, familiamque domum mecum et uxorem deferam, deinceps domi relinquam et ideo si et solus per certos dies domi mansero et familia et ipsi boni viri, hoc non bene convenit, potius domum non intraturus. Et ideo summo-pere peto d. v., velint eos in aliud hospitium commigrare facere, ne propter eorum illic presentiam simul cum familia sub aliorum tecta intraturus, quod d. v. facturas confido, spero prima Februarii me iter ingressum fore et Viennam properaturus, familiam domi

relinquens. D. v. diu foelicissime deus optimus conservare dignetur. Datae Gywlae, 20. Januarii 1565.

D. v. servitor promptissimus
Mathias Pathook
provisor arcis Gywla.

Ceterum Joannes Lyppay quam mecum causam habeat vel quam pecuniam promptam in auro et talleris a me levaverit, tanquam pro fide mihi restitutus, ut ipse fassus est, in festo nativitatis Domini intellexi d. v. antea certe, ego quidem non prefixi illud vel aliud festum, nec ipse, sed quamprimum emigravero domo eius, statim meam pecuniam restituet. Deinde post meum descensum Cassovia Gywlam festum nativitatis prefixit vel proposuit diem solutionis, quo die nempe iam preterito non fecit nec pecuniam ad mei certi hominis manus, ne quidem dedit, nec scio quid velit, d. v. rogo maximopere, velint admonere eum, reddat pecuniam meam et det eam ad manus Blasii Zewch, ipse scit, quae ego nunc habeam necessaria ad domum meam; d. v. foeliciter valere et diu a Deo conservari exopto. Datae in Gywla, 21. Januarii 65.

Kívül : Kassa városához a szokott czímzés.

(Eredetije papiroson, 2652/39. sz. a.)

1565. a u g. 16.

Prudentes ac circumspecti domini patroni mihi observandissimi. Salutem et servitii mei commendationem. Quam rem d. vestrae me petierant ac mihi commiserant, nempe de eliberatione captivi patris domini Leonardi Kromer ¹⁾ ex captivitate beghy Aradiensis, eam rem ego antea dominationibus vestris et d. Leonardo Cromer rescripsi, cur et qua de causa usque hoc tempus eliberare eum miserrimum non potuerim, ob aliam non causam, quia thurca antea arcem Pankotha oppugnaverant, quum ego et Michael Zabo concivis d.strarum Gywlam venissemus, ea arce expugnata ascendit thurca usque Zathmar et Erdeod et nunc id, quod d. vestris constat, in castris degit, ab eo tempore scripsi vicepraefecto eius thurcae Aradiensi semel atque iterum, ut ad fidem meam mittat eum ad me, rescripsit mihi, sine permissione domini sui beghy nullomodo hoc facere audet, quia dicit, esse captivum domini sui magnifici, qui si esset captivus alicuius woyowode aut alicuius ex praecipuis thurcis, etiamsi mille pactatus fuisset florenorum, ad literas meas emitteret ad certos dies, nam ille mos est in finitimis. Scripsit itaque vicepraefectus ille beko de captivo, uti mihi renunciant et hoc die dominico futuro relationem habiturus sum. Si ad literas et fidem meam Gywlam ad me reducere potuero, non eum amplius

¹⁾ Kromer Lénárd Kassa város jegyzője volt.

mittam in carcerem Aradiensem, sed pecuniam apud amicos et propriam facile nactus remittam et si deus voluerit, solus mecum eum Cassoviam deferam, si vero mecum eum deferre non potuero. ea fit causa, ut propter absentiam beghy eum non dimittunt. uti antea rescripsi, diligentem tamen curam adhibebo, ut per me, si fieri poterit b̄revi eliberetur, hys diebus et sumptus nisi ei.

Fama, quae nunc circumferatur apud nos, ea est a maritimis, ut per thurcam portus quidam regis Hispaniae Philippi oppugnata esset maximo exercitu, auditur ex hoc portu simul mille bombardas globos ejicere. thurcae oppugnaculum in mari sancz dictum super galias et materia gyapot, quam lingua nostra vocamus, factum et portu igne sulfure succensum et unacum galiis semel 30, iterum 53 succensas et mari submersas. nihil aliud auditur de expugnatione portus illius, vel si apud portum profligatus esset thurca. Auditur, quod contra classem Philippi. quam in mari habet, preter bellum, quod contra est illud portum, thurcam magna classe navigasse, in qua classe praeter beglerbegum 250 beghy fuissent, eam classem pauci relictis submersam per procellam audimus, eam famam itali a maritimis rescripserunt italici. qui sunt in Nandor Alba et Themeswar, thurcae eam famam obtinent, sed clam deplorant; de passa Budensi omnia d. vestrae intelligent, credo, audimus certo septem maximas bombardas, 20 falconetas in agro cis Danubium apud Pest esse et se, qui scit. quo proparasse, de thurca apud Zathmar omnia intelligunt d. vestrae, quo sit et quid agat.

Ceterum accepi ex literis coniugis, quae satis mihi querulose rescripsit, quomodo agatur mecum ab uno et altero vicinis, alter non permittit desolatam domum lapide testudinem edificare, alter vicinus et edificata destruet et pessime destruxit, ea tentatio et summa iniuria unquam credo et cuiquam Cassoviae accidit, nisi mihi, hoc certe malum dolet mihi; mense maio Vienna rediens inveni uxorem et familiam flentem ea tantum hora, qua Cassoviam redi et intravi domum, domum oppugnantes 14 personae lancigerorum et tres concubinae eorum, qui satis defatigato mihi arma ostentabant minabanturque, quando illis placebat, tandem pro voto suo post meam descensum Gyulam satis damno dato et iniuria illata recesserunt damnis illis et iniuriis oblitis et omnino posthabitis maius malum nobis evenerit, desolata non permittentur edificari, nolunt, ut in domibus habitemus et non solum nos ut tecta habeamus, sed nequidem equi nostri stabula ut habeant et id quidem intra muros Cassoviae, cum certe melius esset desolata restaurare, quam edificata destruere, iam tantum instanti hyeme si deo placebit, equi 10 aut 12 stabulum habuissent, ubi et ipse hyemare volo, estas futura ostenderet omnia, vellem itaque et rogo d. vestrae, faciant et facile facere et efficere possunt, ut si

domum non edificare, tantum stabulum parare possim. Non habet enim dominus generalis neque Pependorfer, neque magister alteraliae (*sic!*)¹⁾ instructionem vel informationem a sacr. caes. maiest., ut libertatem civitatis in minori puncto credo minuent aut destruant, dominus meus quo est mihi clementissimus s. c. maiestas et d. magnificus Ladislaus Kerecheny capitaneus Gywlensis in castris est cum d. generali, scripsi et d. meo, scripsi et d. generali, utrum habeat mandatum czwighwart Cassoviensis a d. generali, ut eam violentiam faciat apud domum meam Cassoviae, qui et sim servitor suae Maiest. et nobilis et in libertatem civitatis a d. vestris acceptus, deo volente si propter hostes potuero brevi ascensurus et d. vestras visitaturus, quibuscum coram copiosius tractabo de hac mea iniuria et libertate; quas foelicissime et diu valere et a deo conservari exopto. Datae Gyulae, 16. Augusti 1565.

Dominationumstrarum semper promptus et
observantissimus servitor

Mathias Pathook,

nunc provisor arcis regiae Gywla.

Kivül: Prudentibus ac circumspectis dominis, primario iudici et civibus civitatis Cassoviensis dominis, patronis mihi observandissimis.

(Papiroson, zárlatán zöld pecsét, 2652/108. sz. a.)

1565. o k t. 20.

Prudentes ac circumspecti domini, patroni mihi semper observandissimi atque confidentissimi. Salutem ac meorum servitorum commendationem debitam. Cum ita tarde scribam d. vestris, ad earumque literas sero respondeam. causa est probabilis, tum quia non habeo, qui commode literas perferat ad easdem, tum etiam prepeditus sum multis negotiis, quae pertinent ad officium et vocationem meam. Nihilominus ego petitionem d. v. non misi incassam neque pretermisi, sed diligenter laboravi et nisi thurca (ut autem in binis vel etiam ternis literis meis significam) in castris fecisset diu et ipse et captivus Cassoviam petissemus, sed cum thurca ab eo semper degit in castro, quem hodie et heri reversurum audimus fieri, captivi eliberatio non potuit, ante mensem quidem ex castris rediit vicepraefectus begi Aradiensis Erdeoth wayda nominatus, laboravi maxime apud illum, ut manumittat ipsum captivum, pro cuius manumissione prius centum talleros solvendo promisi. ac si eum ob respectum dei eliberare vellem, in aliis literis meis promisi 150 talleros, nam si esset possibile non pluribus quam illis 160 talleris eum eliberarem, ut residua pecunia miserrimo captivo maneret propter eius diram captivitatem. ut haberet se aleret. sed thurca pessimus in binis literis suis mihi

¹⁾ Artollariae.

rescripsit, non 275 fideiussionem per se habere captivum, sed 375. Credo eum absente domino suo bego pro se voluisset habere florenos 100. Sic deinde ego ex consilio bonorum virorum amicorum ei scripsi, ut nec ego, nec alter eum eliberabit, nec ipse solus, quia est pauper, si enim non esset pauper, sed dives, uti ipse thurca eum scripsit in literis suis esse ditissimum, non in ea captivitate mansisset, sed petii thurcam, ut mortuum faciat sepelire, nempe ut flor. 375 non eliberabitur, sic tandem scripsit mihi literas, quas in specie misi d. v. easque et intelligent, reiicit causam in interpretem et scribam, ut non 375, sed tantum fl. 275 fecisse scribere (fideiussionem eius). Itaque iam laboro in eo, ut saltem fl. 50 vel 32 captivo condonentur, sed scribit non suum, sed domini sui beki captivum esse. Item si ne numerum (v. nuncium?) quidem condonaverit, eam pecuniam fl. 275. pro eius commoda eliberatione, sed disenteria vel pro sanguinis maxime laborat nunc, antea quoque 15 diebus laboravit et ideo non sum ausus pecuniam mittere. Nam audio aliquot miserimos captivos illic eo morbo laborasse et mortuos esse. Sed iam his aliquot dies expectabo, ut thurca, qui in castris fuit, descendat, interim resciam si convaluit, remittam pecuniam pro eo et eliberabo eum et mecum viam deo volente Cassoviam deducam, nam et ipse iam domum brevi redire volo; hec d. v. per presentes significare volui.

Post scripta. Hominem meum cum presentibus et kochy (= kocsi) meo iam Cassoviam recta expediturus eram, cum erat auditum ad nos usque Varadinum thurcam venisse et castra posuisse, eam ob causam non dimiseram hominem meum. Sed cum iam thurca et terminos Gywlae penetrasset et abiit, discessit, nunc kocionem meum domum dimittere volui. Itaque de eliberatione captivi habeo diligentem curam, iam hominem certum misi ad thurcam pro eliberatione eius.

Nunc alia nova scribere non possum. Transylvanus habet comitias, cum suis parat se ad caesarem thurcarum si consultum ei fuerit a Transylvanis, accersitur a caesare thurcarum, si adierit eum, quis scit an sit inde rediturus.

De profligatione navalis belli caesaris thurcarum a Philippo credo aliquid audisse d. v., hoc iam tertium bellum navale deletum est a Philippo, haec fama ex Vienna et a maritimis certo relata est, haec ad nos, nunc nulla alia; d. v. foelicissime valere exopto. In Gywla, 20. octobris 1565.

In omnibus d. v. deditissimus
Mathias Pathook.

Kívül: Kassa városához a szokott czimzés.

Alatta: Exhibitum Cassoviae die 29. octobris 1565.

(Eredetije 2652/134.)

1565. nov. 21.

Prudentes ac circumspecti domini patroni mihi observandissimi et confidentissimi. Salutem et mei servitii commendationem. Dominationes vestrae de parte captivi patris domini Leonardi Kromer ex literis meis, quas nunc ei misi, possunt bene intelligere. Thurca pessimus mutavit sententiam. Nihilominus tamen dabo operam, nisi non per capitaneum arcis Mwan, per me et per nostros amicos eliberatur pauper. Ceterum nunc de privatis negotiis et seriis meis dominationibus vestris scribere necesse duxi, bene intelligere potuerunt d. v. ab amicis nostris, quod anno praeterito iam a d. v. in numerum civium et ordinem annumeratus eram. Magnificus Ladislaus Kerecheny per dominum capitaneum Franciscum Zay, d. Franciscum Pesthiensem, Valentinum Banfy, deinde et dom. Georgium Hozzwoty consiliarium camere ungaricalis servitia mea petit in tantum, ut servitia mea Ladislao Kerecheny exhibere propter eorum petitionem consultum est mihi commendatusque ei assummere officium provisoris arcis Gywla, sic ego tandem domino superiori iudici illud meum negotium et Gywlam descendendi voluntatem gratia in arce regia servandi exposui et pace d. iudicis descendens, assumpsi officium provisoris et explevi annum 16. Maji praeteriti, tandem licentiam petii a domino Kerecheny, ut me dimitteret et ab officio immunem (?) faceret, rogavit me, ut per dies quindecim essem in officio, donec alium in locum meum constitueret, illi igitur 15 dies in medium annum porrecti sunt, ante mensem, cum ex castris redisset, iterum petii licentiam ex officio recedendi, dedit mihi licentiam et alium provisorum ordinavit, ille novus provisor perterrefactus, quia nolente eo provisor factus est, maxime cepit egrotare et nunc decumbit in lecto, tunc iterum mihi mandabat Ladislaus Kerecheny, ut assumerem officium provisoris, quod ego non feci, iratus est mei itaque et heri arcem vocatus et detentus et sum tanquam captivus nuntians mihi, ut donec ex Nykespurk redierit, non exhibeo arce, nunc se parat ad iter, quis scit, quando est rediturus. Itaque d. v. hoc negotium meum bene intelligentes, certe res aliter non stat, consulant de eliberatione mea. Nam neque rationes a me petit, neque aliquid damni a me accepit, quod procul absit, sed tantum, ut iterum officium provisoris non assumpsi; scribere velint itaque ei, ne me ita detineat, tanquam captivum, stent pro me, ut ubicunque sive in Gywla, sive Posonii in camera rationem a me expetierit, paratus sum certam et integram ei dare rationem, dominationes vero vestrae hoc pro communi iustitia facere tenentur, ut non tantum nefantes (?) sive qui causam non habent puniendi, sed et reos eliberare tenentur, d. igitur v. scribant et mittant ei literas per proprium suum hominem, offenduntur enim eum in itinere vel si

Agriam divertet ad d. Magochy, eo enim se divertere promisit. in Thokay resciet homo d. v. et Agriam post eum properet, ego de expensis d. v. domi contentabo. Poterunt tandem d. v. et Cassoviae apud eum omnia efficere, hac enim ascensurus est. Hec d. vestris querulose exponere et perscribere volui. d. v. foelicissime valere a deo optimo maximo exopto. Datae 21. Novembris, 1565.

D. v. in omnibus promptissimus
servitor

Mathias Pathook.

Kívül: Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici et toto senatui civitatis Cassoviensis, dominis patronis meis sat.

Alatta más kézzel: Lecta senatui die quarta Decembris anno 1565.
(Papiroson, zárlatán zöld pecséttel 2652/30. sz. a.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

A FESTÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ.

1521. decz. 2.

Meynen demwtign und onderteynigen dinst czuvor. Namhafte und vorsichtige herrn. Wy wol das ich von wegen der onrichtikait, dy sich czwischen myr armen, elenden manne und czwischen dem *Simon moler* etlicher mosz ontphint hot, ontwechen byn, szo wold ich doch gerne E. N. mitwoner seyn und meyn leben yn E. N. W. stadt mittel enden, szo ich aleynd genod und vorgebung derselben onrichtikait von E. N. W. möchte erlangen. weshalben bith ich E. N. W. als meyne besunder genedige herren, wy sich den dy nemliche sache czwischen uns ausz gebrechlichkait erlauffen hat und wyder E. N. W. gethon hab und gebrochen. Szo bith ich doch mit allem und demwtigem vleys E. N. W. wold ansehen got und dy barmherczikait gotis, sonderlich auch meyn armuth und elend, wollet myr das czw dyszem mol vorkyszen und vorgeben. Ich wil mich hewt langer czw synn nemen und vor sölcher onrichtikait zw allerczeit hwtten und wil yn E. N. W. stadt hynfwr yn forchte und yn aller gehorsamkait leben, als sich das czimet und gebwrt yn eyner könichlichen, erbaren stadt czw leben, anders wirt E. N. W. von myr nicht erfaren und bith von E. N. W. eyn genedige antwert. Geben zum Epperies, am montag noch Andree im yare 1521.

Girg Moler E. N. W. onderteyniger.

Kívül: Dem namhaftign unnd vorsichtign herrn Richter unnd Rothmannen der Stadt Casscha, seynen besunder genedigen herrn.

(Kassa város ltárában lajstromozatlan.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

ADALÉK A TÖRÖK HÓDÍTÁS KORÁHOZ.

A török fogságba jutottak sok esetben úgynevezett sarczolatató levéllel gyűjtötték össze a rájuk esett váltságdíjat. Ennek egyik érdekes példája az itt közölt levél.

Én Farkas Fábián az putnoki főkapitány etc. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik ezen levelemnek rendiben, hogy jöve én előmbe ez levelet praesentáló szegény, mindenképen gyámoltalan rab asszonyállat, Vincze Barbára nevő, az mely mi üdön hütös urával, vitézlő Szabó Jónással mind penig minden gyermekivel egyszersmind pogány kézre esett és jutott volna ugyan édes hazájában nemes Ugocsa vármegyében, mely szegény rab asszony megnevezett urával és egyik majd eladatni szép leányával ide az egri törököknek fogságában és sanyaró kezében jutott volna, különben nem szabadolhatott, hanem kényszerítettett megsarczolni, alá akarván vinni mind leányostól, háromszáz kősóknban, sirván és rimánkodván, hogy Istenért ne hadnám örökben őket alávivén odaveszni, hanem lennék mellettük és találnék módot kijöveteliben, mely különben nem lehetett, hanem maga sarczát befizetvén, leányáért kényszerítettett kezességet és két hónapra való hűtlevelet beadni, melynek, mivel oly köz üdön való letetetésére elégtelen. kényszerítettett az keresztyéneknek segítségihez folyamodni az kétszáz kősóknak megszerzésében, mivel különben eltelvén napja, mind leánya odavész s mind magának hűti kezessége mellé kell menni az kiszabadolhatatlan rabságban. Minek okáért kérek mindeneket, de kiváltképen az kiknek Isten feljebb való módot adott, velem együtt legyenek mellettük. ne hagyják odaveszni, melyet kiki cselekedvén, mind Istentől jutalmat, mind ezektől háladást és érettek való könyörgést várhat. Ezzel Istennek ajánlván mindeneket, praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum in confinio Putnok, die 2. Aprilis 1603.

Farkas Fabian mp.

Farkas Fábián pecsétje a Farkas család czimerével és következő körirattal: S.(acrae) C.(aesareae) R.(egiaequae) M.(aiestatis) AR.(cis) PVT(nok) SVP.(remus) CAP.(itaneus) FAB.(ianus FAR.(kas) D.(e) FAR.(kas) FOL.(va)).

(Eredetije Farkas Ábrahám úr birtokában.)

Közli: KOVÁTS LÁSZLÓ.

DUNÁNTÚLI VÁRMEGYÉK GYÜLÉSE SÜMEGEN.

— 1708. —

A XVII-ik század folyamában egyes országrészek törvényhatóságai, kiváltképen az éjszakkeleti XIII vármegye, sűrűen tartottak részleges ország-, vagy ha úgy tetszik, tartománygyűléseket, a melyekben solidaris állást foglaltak s közös eljárást állapítának meg. A dunántúli részekben ilyen közös tanácskozmány sokkal ritkábban tartatott, és az, a melynek kívánalmait és végzeményeit az alábbi sokérdekű okiratokban ismertetjük, alighanem az *utolsó kerületi gyűlés* vala Dunántúl; hogy legalább a szathmári béke előtti időkben *az utolsó*, — bizonyos.

A túladunai vármegyék rendei nagy lelkesedéssel önként csatlakozának 1704. január havában a diadallal előnyomuló *Rákóczi fejedelem* s a szabadságharcz ügyéhez, és hűségesküjüket Pápán, mint a tartomány központján, tették le a fejedelem akkor ott vezénylő tábornoka, b. *Károlyi Sándor* kezébe. A hadi szerencse azonban Károlyitól s az utóbb helyére jött *gr. Forgách Simon* tábornagtól is csakhamar elfordulván, ezen országrész a császáriak hatalma alá került újra, néhány ezernyi meg nem hódolt s a haza más részeibe vonult nemesség és katonaság kivételével. 1705. elején Károlyi visszahódította a tartományt; de az nemsokára megint elesett. A Dunántúl állandó meghódítása a híres vitéz Bottyán János vezénylő-tábornok érdeme, a ki az 1705-ik év őszén foglalá vissza győzelmesen ezen országrészt, számos erődöt is megvévén; a rendeket a Confoederatióra föleskette s általában oly szilárd alapokra szervezé ott a nemzeti fölkelés ügyét, hogy a szép, gazdag, népes tartomány ezután négy esztendőn át, meg bírta állani Rákóczi hűségében, a császáriak minden erőfeszítései daczára. A tűzpróbát különösen az 1707-ik év súlyos harcaiban állá ki, ugyanezen tábornok vitézi vezérlete s kormányzása alatt, a mely évben az itteni törvényhatóságok s úgy a dunántúli

hadtest követei, a nevezetes ónodi országgyűlésen is részt vőnek.

Az öreg Bottyán azonban, az ottani, sok bajjal járó, nehéz hadi küzdelmekbe végre belefáradván, 1707. végén fölmentetését kérte az immár megmentett országrész vezényletétől, s más, nyugalmasabb commandót kívánt. A fejedelem tehát az érsekújvári vezényletre rendelé az ősz vezért, a honnét viszont helyére gr. *Esterházy Antal* tábornagyot — 1706. közepe óta különben is dunántúli decretális főkapitányt — vezényle, melléje adván helyettesül rokonát, gr. *Esterházy Dániel* altábornagyot. Antal úr, a hadsereget és a kerület kormányát 1707. végnapjaiban vevé át a Dunán átköltöző Bottyántól Sümeg várában, — a hová azután a tartományi ügyek s állapotok megvitatása és új alapon rendezése céljából, 1708. január 15-kére kerületi gyűlésre hívá össze úgy a tíz tulsó vármegye, valamint az azon tartományból kiállott ezredek képviselőit. A tanácskozások e hó 24, s illetőleg 28-káig tartottak; legalább a vármegyék gravamenjei s az azokra adott válaszpontok ezen utóbbi napon keltezték.

A túladunai közviszonyokra érdekes, beható világot derítő két rendbeli fontos irat eme gyűlésről, íme következik.

I.

A sümegi kerületi gyűlés előterjesztvényei és végzései.

(1708. január 15—24.)

Sümögh, 15. praesentis Mensis Januarij, Anni modo labentis 1708. praefigált terminusra invitált Nemes Vármegyék és egész Dunáninnét lévő Nemes Regementek követjéinek concursussa alkalmatosságával proponált s azokra Nemes Vármegyék követjei által determinative adott replicált szükséges punctumok és dispositiók ez alább succincte feltett mód szerint periodusonként következnek.

Elsőben is magam insinuatiójával kívántam (t. i. *Esterházy Antal*) rövid szóval Főlséges Fejedelem, Méltóságos Locumtenens és a Méltóságos Generálisság, sőt az egész tulsó Ország-nak eleitül fogva szövetséges letött hites kötelességéhez képpest minémű kegyes indulatját, melylyel e máj napig is ezen Dunán innét confoederált földhöz s ennek lakossihoz és hadaihoz vadtak, kit nyelv meg nem mondhat, s ha bizonyságul egyéb jelt nem említenék is, vegyék elől legközelebb az elmúlt ónodi gyűlésnek folytatását, az holott mindenek kicsinytül fogva nagyig egy szívvel-lélekkel emlékezetes nagy dícséretre méltónak kiáltották ezen sok nyomorúságok tengeriben úszó Dunáninnét levő földünket; s ugyanezen okból

Innét oda küldött követ urak közakarátjokból valamit ezen földnek s lakossinak s hadak és Nemes Vármegyék conservatiójára pro palato et libitu suo kívántonak: minden postulatumnik tetszések szerint resolváltottanak.

Noha meg köll vallani, hogy sok dolgokban korántsem azt köllött volna kérni, a minémű supervacanea dolgokért instáltonak, ha jól megfontolták s considerálták volna ezen földnek minémű, majd megmondhatatlan különböző sorsát s állapotját a tulsó részhez képpest, a számtalan változások és ellenség gyakor ízben tett károsítási miatt.

Mindazáltal a mennyiben azon ő Kegyelmek által kívánt s kegyessen resolvált punctumok csak in parte aliqua közjavainkra hasznosnak és pro publico hujus districtus commodo in ratione status moderni láttatnak is, effectuálván mind az ekkoráig ezen földnek nagy kárával s az Nemes Haza közszolgálotjának tapasztalható rövidségével s némelyek által causált fennforgó confúsiók s rendetlenségek, mostani általjövetelemmel, in quantum fieri potest, megorvosoltathassanak s ezután való állandóságra kívántotó jó rendben hozattathassanak, melylyel minden Nemes Vármegyék s úgy az hadak között eddig vigeált egyenetlenségek, kinyilatkozva, tolláltothassanak.

Kívántam e végre legelsőbben is, minekelőtte elérkezéssel más hadi hasznos operatiókhöz (ezen rendetlenségek miatt) foghassak, ezen Dunáninnét lévő Nemes Vármegyék s úgy az hadak közzül is szükséges követeket pro hodierno termino ide Sümögre praesentiám eleiben hivatnom, nem kételkedvén abban, hogy kiki mind a Tekintetes Nemes Vármegyék közzül Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunk dispositiójából s Méltóságos Locumtenens és Magyarországi Fő-Generális Uram (*Bercsényi*) méltóságos parancsolatjával az egész ország tetszéséből igaz zsinórmértéknek concinnált Regulamentummal együtt küldött invitatoria intimatiómat a Tekintetes Regementekkel egyetemben, nem vötte volna; reménlem ahozképpest, azok tenora szerint kívánják mind ex parte Inclýtorum Regiminum, mind a Nemes Vármegyék is magokat alkalmaztatni és vélek lévő plenipotentiaik mellett primum kiki repraesentálván elhallgathatatlan káros rövidséget illendő formalítással, annak lehetőképpen megorvosolandó determinatiójárul s a közönségessé tett Regulamentum szerint ezen megnyomorodott föld és lakossi conservatiójárul, mind pedig az hadak további jobb móddal és a Tekintetes Nemes Vármegyék s szegénység könnyebbégével alkalmaztatható subsistentiájárul s szaporittásárul újabb következő operatióknak hasznossabb és minnyájunk vígasztalásával folytatható egyenes és szükséges mediumirul egy szívvel, hazánk javára tartozó igaz lélekkel, mint Nemes Ország-

gunk szabadságát s régi virágzó állapotját szerető kész fiai, velem együtt tökéletesen munkálkodni s in quibus fieri potest, állandó determinatiót tenni, és a szerint ennekutánna nemzet-séges javunkra a haza dolgait segíteni tehetségek fölött is készek lesznek. Igérvén én is arra magamat, hogy minden dolgaiban ezen édes hazám-földemet s ennek lakossit mentül nagyobb alleviatióval consolálni s conserválni vérem kiontásával is, és életem kedvezése nélkül fölszentelésével édes nemzetemért s nagy munkával eleink által szerzett hajdani szabadságunkért kívánván, igyekezem.

Minekelőtte pedig az dolgoknak punctatim szükséges propositiójára lépjek, tetszett legelsőben is Felséges, Méltóságos Principálisimtúl instructiómban adott parancsolatom szerint a mint minden Tekintetes Nemes Vármegyékre, úgy a Nemes Regementeknek megküldött minapi intimatoriámban pro singulari notitia et directione értésére adtam vala kinek-kinek Méltóságos Gróff Esterházi Dániel Uram Dunán innét is Generális-Marschallus Locumtenensi méltóságos caractherét, melylyel Fölséges Urunk gratiája által, contestált dícséretes igaz hazafiúi készségeért condecoráltotott, oraliter is reite-rálnom, sőt ezen solemnis concursus alkalmatosságával instel-lálnom, is titulált hivataljában ő Kegyelmet, hogy kiki ennek-utánna nemcsak tudhassa ő Kegyelmet debita reverentia méltó dignitássában s reputációjában revereálni, hanem kötelességéhez képpest, absentiam alkalmatosságával itt Sümögön resideálván ő Kegyelme, a Regulamentumban expressált második rész 10-dik punctuma szerint instantiája végött pro impendenda satisfactione legali ő Kegyelméhez távul- vagy táborban létemkor recurrálni, elvárván magam is minden oly interveniálni tör-ténő dolgoknak relatióját pro mea informatione ő Kegyelmetül.

Az Tekintetes Nemes Vármegyéknek Méltóságos Commendérozó Generális-Marschallus Uram ő Excellentiája, azon communicált punctumokra való alázatos replicája.

I-am. Elöljáró beszédemben ugyan csak generalibus terminis említém egy fundamentos okát concursusunknak: de, hogy annyival is expectorálondó igyekezetem nyomóssabban folyhasson, s a sok lamentatiókra igazságos vigasztaló

Ad primum. Az qualitásit és quidditást a Tekintetes Nemes Vármegyéknek most lehetetlen Méltóságos Commendérozó Fő-Generális-Marschallus Uram ő Excellentiája előtt repraesentálni, mivel az ellenségnek gyakor irruptiója miatt

satisfactio tétethessék, szükséges tudnom ennek a földnek mindennemű constitutióiról s ekkoráig folytatott dolgokról circumstantialis genuina informatiókat vennem, melyeknek substantiája nem másbul áll, hanem: melyik districtus minémű qualitätsban s quidditásban találtathatik.

És mind az hadak operatiói s táborozási alkalmatosságával s mind máskor holminémű rendtartások, tam in contributionibus, quam vero in administratione alimentationum observáltotnak ez ideig; jól lehet abban (constálván előttem) sem az hadak, sem az Tekintetes Nemes Vármegyék, annyival is a Tekintetes Commissariatust a kívántató igazsággal rendet, az ellenség gyakor excursiói miatt lött keserves változásokkal nem manuteneáltothattak, s ugyan ezekbűlszármaztanak, elhiszem, a Nemes Vármegyék s helységek között is egyiknek tudniillik a másikánál terhesebb aggravatiója, sokaknak erejek fölött történt nagy zaklatása; melyek anteversiójára s eltávoztatására és a szegénység alleviatiójára méltó mindenik Tekintetes Nemes Vármegyéknek portáit s tehetségét, pusztult vagy ép voltát igazságossan most repraesentálni, mely szerint egyik a másikával comportáltotván, és az eddig supportáltimproportiokinyilatkozván: mind az hadak további intertentiója, regrutázása s campaniára statuálandó tábori

hol egyik, hol másik Nemes Vármegyék keserves pusztulásokat és kimondhatatlan károkszenyvedtek; mindazonáltal, valamint eddig a Tekintetes Nemes Vármegyék megmutatták tehetségek szerint igaz hazafiúságokat: úgy ennekutánna is készek megmutatni és az előttünk való két hónapra a hadak subsistentiájára a Tekintetes Commissariatustnak eddig observált dispositiója szerint a naturáléknak mögszerzésében és adójában concurrálni kívánván a Tekintetes Nemes Vármegyék, magok között való igazságos proportiónak eruálásában hováhamarébb conscriptiót peragáltatni, melynek az ideáját itten mög is csinálni el nem mulatják. Azonban a fiscalításokban feles gabona lévén, az convertáltotott; ha még vagy, a szegénységnek könnyebbségére jó volna hadakra fordítani s ezzel az impositát az alimentatio iránt segíteni.

requisitumok és az operatiók alkalmatosságával szükséges impositák, egy szóval minden-némű ingruentiák modalitással adinveniáltatván, a földnek mostani mivoltához képest subsistálhossanak a Tekintetes Nemes Vármegyék is mentül jobban; mindazonáltal az idő naponként reménlhető kinyilatkozásával immineálván az vitízlő rend mezőre való szállása, — annak subsistentiájára elmulhatatlan szükséges lévén valamely naturálék öszveszerzése: reménlem, minekelőtte a Nemes Vármegyék injuriái praemisso modo repraesentáltossanak előttem, az előttünk való két holnapokra a Tekintetes Commissariatús eddig observált dispositiója szerint in sufficienti concurrálni készek; medio tempore pedig, megértvén a Nemes Vármegyék közzül kinek kinek ereje fölött való terheltetését, ezen említett két holnapok után superveniáló impositákból indulgeáltotik vígasztaló könnyebbsége.

2-do. Ugyanezen praemitált ratiókból, mind pedig a Nemes Vármegyék könnyebbségére adatott Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunk parancsolatja és Méltóságos Locumtenens Uram tetszése s az Nemes Haza szolgálatjának javára nézve is és az ezerek egy corpusban való alkalmatosabb tartatásáért is és maradhatásáért, vagy annak kevés-voltakor számának completiójára s requisitumoknak megszerzésére szükséges ezen a

Ad 2-dum. Tessék Méltóságos föntemlített Comendérozó Generális-Marschallus Uramnak ő Excellentiájának Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunk és Méltóságos Locumtenens Urunk ő Excellentiája parancsolatját és tetszését effectuálni.

részen is az ezerek rendben vétele, azaz a reductio, oly formán, hogy, ha lehet, egy ezer egy Nemes Vármegyéből való, vagy ha egy Nemes Vármegyéből nem, legalább egy districtusból legyen, ad normam Regulamenti partis 2-dae puncti 10.

3-tio. Szükséges tehát az Nemes Vármegyéknek, tudniillik pro ulteriori sui directione, melyik Tekintetes Regiment melyiké, ki gremiumából exurgált, vagy melyik districtushoz tartozik? avagy csak azon okból is, hogy ha oly regiment mance volna, lovas lévén az ezerbéli tiszt, regrutázván, completálni tartozik ex suo Cottu defectussát compániainak, ut in puncto Regulamenti 8-vo, parte 3.

4. Az gyalogságot pedig a Nemes Vármegyének kell a maga industriájával statuálni s szaporítani requisitumival együtt; melyben minémű közelebb való hasznos medium mutathattatik a Tekintetes Vármegyék dexteritása által, kívánom, hogy ezen jelenlétem alkalmatosságával, (hogy tudhassam), most declaráltossék.

3. Az mely Nemes Vármegyéből, vagy districtusból exurgált ezer, abban leendő regrutázás, hogy szükséges a lovas regimentek azon ezer tisztjei által végben vitetni: igenis, a Tekintetes Nemes Vármegyék nem ellentartók; hanem vi puncti 8-vi partis 3-tiae, a kinek kedve van, azokból legyen, és senki erővel ne kényszeríttessék, és szolgarendből is a conventiót ne lehessen bevenni; ha pedig történnék az olyannak bemenetele, ad requisitió nem adassék vissza az úrnak, hoc addito, hogy kedve lévén a szolgának a hadban, számot praevie az urával ineálni tartozik, és satisfactiója lévén modo debito mindenikének, elmehet.

Ad 4-tum. A Tekintetes Nemes Vármegyék alázotosson instálnának Méltóságos Commandérozó Generális-Marschallus Úrnál ő Excellentiájánál, hogy a gyalognak is regrutázása vagy szaporítatása is legyen az ezerek tisztjei által; már valamint az lovas-ezerek megszerzése ment hamarébb végben: a gyalog is hasonló hamarsággal megyen véghez. Másképpen is, a Nemes Vármegyék tisztjei untalan

5. Hogy nevezet szerint tudhassák a Nemes Vármegyék: melyik ezer vagy sereg vármegyékhez tartozzanak? A míg az operatiók continutiója alkalmazhatatlanabban instituáltathatik, complete az kiadott Reglamentumhoz képepest mindenik ezernek tiz companiái lehetesenek pleno numero: regrutázását azon ezernek az oly vármegyékben Kegyelmes Urunk placidálta, leginkább azon consideratióra nézve is, hogy a fegyveretlen, lovatlan katonának magok vármegyéje tartozzék mind lovat és fegyvert praestálni, ut in puncto 10-mo partis 2-dae. Az illyetén requisitumok fölállítása pedig acceptáltotni fog a jövő vagy ezután leendő impositiában; mely szerint a Tekintetes Nemes Vármegyék magokat alkalmaztatni, tudom, el sem mulatják.

6. És jóllehet mindenik ezernek maga quártélyában, az-

foglalatoskodnak az impositáknak behajtatásában, egyéb hadi állapotoknak végbenvitelében; külömben az ellenség irruptiójával házoikat elhadni és erdőket s hegyeket bújni gyakorta kénytelenítettnek és éppen a Nemes Vármegye tisztjei arra nem sufficiálnok.

Ad 5-tum. Minthogy a Tekintetes Nemes Vármegyék Méltóságos Locumtenens Gróff Bercsényi Miklós Urunk ő Excellentiája előbbi kegyes intimatiója szerint mögfegyveresítették és meglovasították az obveniált ezereiket: instálnok itt is alázotossan Méltóságos Generális-Marschallus Úrnál ő Excellentiájánál, hogy ettől mentek legyenek, mert fegyvert éppen nem szerezhetni; tudva van az is, hogy a fegyver hit alatt elvittetett, a lovakból is mind kifogyott a Dunán innenső föld, constál világossan. Az hajdúfogadásban mind az ezer, mind a Nemes Vármegyék tisztjei cooperatiója legyen, és a Reglamentum szerint minden lovas ezerben erigálni szükséges 80—80 személyből álló zsoldos katonának usque eundem numerum fegyvert s lovaikat a Tekintetes Nemes Vármegyék készek praestálni, ha tudniillik a Nemes Vármegyére a limitatio szerint obveniálna annyi, cum defalcatione quanti impositarum; a superfluitássát a 80-nak ex cassa regni köll fegyveresíteni s lovasítani.

Ad 6-tum. Igenis, a Tekintetes Nemes Vármegyék ebben

az maga Nemes Vármegyéjében, a honnét exurgált tudniillik, pro moderno respirio inquantirizáltotni köllött volna secundum Regulamentum a Tekintetes Nemes Vármegyék tisztjei által s ottan alimentáltotni szükséges volna; de mivel az constitutiók és interveniáló akadályok másként disponálnok: azért maga vármegyéjében nem lételével is, a regementek ottan való regrutázása nem praecludáltotik, sőt szorgalmatossan adurgeáltotik.

7. Valamint azért az hadak szaporítása megkívántotik: úgy szintén azoknak lovtalaninak kívántató lovaik és fegyverek s több requisitumik iránt azalatt, a míg a campaniára való kiszállásának ideje előladhatja magát, a Tekintetes Nemes Vármegyéknek sollicituskodni és azokat megszerezni, kire mi esik proportionate, minémű gonddal a Tekintetes Nemes Vármegyék melly hamar arrul informálni ne sajnáljanak; mivel requisitum nélkül a regruta-személyek szolgálotja is haszontalan, csak az lakosoknak oppressiójával tartatnak.

8. Lévén pedig a mostani téli idővel minden Nemes Regement ad tempus quártélyban helyheztetve, hogy azért ott magának suppeditálondó alimentatióját csak a Regulamentum szerint s nem excessive vegye az ezer: szükség minden Nemes Vármegyék commissáriusokat rendeltessenek nemcsak az egész ezer,

is, valamint ad tertium alázotossan replicáltak, itt is vi ejusdem puncti 8-vi partis 3-tiae légyen.

Ad 7-mum. Itt a Tekintetes Nemes Vármegyék alázotossan referálják magokat az ötödik punctumra tett replicájokra; valamint ott alázotos instantiájokat föltették, itt is alázotossan reiterálják tovább is.

Ad 8-vum. Jöllehet a constitutiókhoz képest, az ellenségnek mindenfelé való kiütésére nézve az ezerek a mostani téli időben is quártélyban nincsenek ezen Tekintetes Vármegyékben helyheztetve: mindazonáltal mind az helységeknek, a kiben mintegy strázsáink vadnak helyheztetve, megmaradásokra és el nem pusztulá-

de az egész companiák mellé is, a kik szorgalmazatosan vigyáznak az victualék administrációjára, holnaponként computust tegyenek az regementek s companiákkal; ha mi regruták medio tempore az ezernél szaporodnának, azok a Regulamentum szerint ut in puncto 9, partis 3 vagyon, tractáltosanak.

9. Nemcsak ezen téli alimentatio alkalmatosságával kívántotnak pedig az hadak mellé adjungálandó Nemes Vármegyék commissáriussi, hanem mindenkor, nyári szolgálatok idején is, in Cottibus készen legyenek és az hadak condescensióira vigyázniok szükséges, hogy az Regulamentum 4-ik résziben inserált 10, 11, 12, 14, 15 és 16 punctumok continentiája modo praescripto annál is nagyobb hasznára, conservatiójára a Tekintetes Nemes Vármegyéknek serio observáltohassanak; mely punctumok pro informatione meg is olvastathatnak.

10. Az ellenség által occupált praesidiumoknak ezen a földön körös-körül létek miatt az hadak quártélyban nem oszoltathatván, hogy a reménten kár, szerencsétlenség eltávoztatásáért csuportossan maradhassanak: az ollyatén

sokra, s mind pedig az alimentatiójok kiosztására nézve méltó és szükség, hogy minden compania mellé, a mint némely Nemes Vármegyékben már eddig is voltak, commissárius legyen rendeltetve, és holnaponként a computus is meg legyen. Az illyen commissariusok pedig minthogy fizetés nélkül, amore patriae szolgálnak: azoknak érdemes böcsületek legyen. Hogy pedig assentatio előtt a regrutált személyeknek alimentatiói által a szegénység ne terheltessék: itt is alázotossan instálnak a Tekintetes Nemes Vármegyék.

Ad nonum. A commissáriusokat itt is a Tekintetes Nemes Vármegyék a magok hasznára nézve is kirendölteni késszek, a kiknek a punctumok instructiójokban adatnak. Hogy pedig mind a condescensiókkal s mind a dislocatiókkal a szegénység ne terheltessék: Méltóságos Generális-Marschallus Urunkat kéri alázotossan, hogy a regementek tisztjei az hadak metatióját a Nemes Vármegyék tiszteinek idején, amint leglehetősebb, adják tudtára, hogy a commissáriusok melléjek mehessenek és acquiescáljonak a commissáriusok ollyan dislocatióinak.

Ad decimum. Az ollyan csuportban levő és tartó hadaknak alimentatiója honnét eddig lőtt, tovább is onnét szükséges lenni, csakhogy a Tekintetes Commissariatussal praevie, inito computu az impositákban acceptáltossék; ha pedig hir-

plouáda-forma hadat tartó Nemes Vármegyék de com-moda alimentacione militiae minémü jó rendölést tenni kívánnak, in praesentia determináltossék.

11. Mindenik Nemes Vármegye a jövő campérozásra kívántató portális szekereket, minden lovas-seregekre hármot-hármot, gyalog-seregekre pedig kettőt-kettőt számlálván, extra stabum tam generalem, quam regiminum et postulatum Inclyti Commissariatus, melyeket kívánságára is ugyan még most in tempore készíteni igyekezzenek; kik is mi módon reparciáltozhatnak, errül információmnak lenni szükséges.

12. Jóllehet az följebb elmúlt időkben a Nemes Vármegyék által statuálni parancsolt zsoldos katona és a portális hajdú készpénzül a tett limitatio szerint szedetvén, nem az had száma szaporodására; mely abususnak (*hoggy*) nyaka szakadhasson, kiváltképpen ezen nyomorult föld lakosi elfelejthetetlen kárvalások iránt consoláltothassanak s az Nemes Vármegyék is reájok obveniálni szokott zsoldos és portális személyeknek requisitumival együtt, az haza hasznos szolgálotjának folytatására kívántató fölállítással hazafiúi készségeket dícséretesen megbizonyíthassák: ennekutánna nem készpénzül, hanem ugyan személyül

telenséggel a hadaknak az olyan helyekből való kimozdulása lenne: itt tartassék mög a tizedik punctum partis 4-tae.

Ad undecimum. Eddig is a portális szekerek kiállítása iránt jövőn a Tekintetes Commissariatusságtul intimatiója a Tekintetes Nemes Vármegyéknek, a szerint cselekedtek; ezután is, jövőn hasonló, megcselekedni el nem mulatják, és annak repartíálásául Méltóságos Commendérozó Generális-Marschallus Uramat ő Excellentiáját alázotossan informálni készek lesznek; aziránt való beadott gravaminákat a Tekintetes Nemes Vármegyék alázotossan reiterálják és orvoslást kérnek.

Ad duodecimum. Minthogy némely lovas és gyalog tiszt uraimék feles pénzt vettek föl, és azért fogadták, hogy állítanak; azért alázotossan instálnok itt is a Tekintetes Nemes Vármegyék Méltóságos Generális-Marschallus Urnál ő Excellentiájánál: ezen obligatiójok alól ne szabaduljanak föl azon olyan tiszt uraimék, sőt compelláltossanak; mert a Tekintetes Nemes Vármegyéknek ez a terh éppen erejek fölött való elviselhetetlen terh lenne. Az hol mind gyalog s lovas restantiában vadnak: azokat a Tekintetes Nemes Vármegyék késszek statuálni. Azonban, minthogy most a szükség kívánja, a kívánt hajdúkat a porták szerint a Nemes

obtingenseket praestálni költetik a Nemes Vármegyéknek, s nem is lészen szabad ezerbéli tiszt uraméknak pénzül fölvenni, ez lévén kiadott akaratja mind Fölséges Urunknak, s mind az Méltóságos Generáliságnak. Minekokáért mindazokat azért, a kik akármely Nemes Vármegyékben in restantia volnának, a porták száma szerint, mind lovas, mind gyalog alkalmas személyeket a Nemes Vármegyék statuálni tartozzanak, oly formán, hogy minden portátúl három gyalog, Méltóságos Locumtenens Urunk tett előbbi dispositiója szerint, kívántató requisitumival praestáltossék, nem observálván a zsoldos végött Reglamentum harmadik részének 8-dik punctumát, a mely is szól a már statuált személyek fogyásával instituálandó újabb regrutázásáruul.

13. A hadi tisztek és Nemes Vármegyék közt suboriálható villongások eltávoztatására nézve tetszett emlékezetet tennem vacáns portiókrul is a tiszteknek, (mivel gyakran excedálni szoktak némelyek), hogy az Nemes Vármegyék nem külömben, hanem az Reglamentum 4-dik részének 7-ik punctuma szerint portiójokat praestáltatni köteleztetnek; azon kívül excedálván valaki, repraesantáltossék vagy személyem, vagy absentiámban Méltóságos Vice-Generális Uram előtt: kinek-kinek illendő satisfactiója adatik recursusa alkalmatosságával.

Vármegyék előállítani el nem műlatják, cum necessariis requisitis.

Ad 13-ium. Minémű nagy pusztulásokban és károokban van ezen Dunán innenső föld az ellenségnek gyakor s sokfelől való irruptiója miatt, annyira, hogy ha ebédjét megette, már vacsorakor szaladni kell minden kevés értékével s cselédivel, erdőket és hegyeket bújdosni, mindeneknek elhagyásával; sőt ha mely helyek mögvárják is, azoknak mindenek fölpraedálásával annyira megromlottak, hogy majd mindennapi kenyerek is alig van. A mely pusztulásra nézve ezen Dunán innen való föld nem is hasonlítottathatik a Dunántúlsóhoz, a hol is a Regula-

mentum a rézpénzhez alkalmaztatott; másképpen vi puncti 2-di partis 4-tae quártélynak nem mondattathatik, hanem nyúgodalom alkalmatosságának és a földön pedig jobban strázsának; de ha szintén quártélynak mondathatnék is, az nem zaklató, annak mindennemű pénzbéli exactióit és a szegénységnek mindennemű terhét (a melyek nem az nemzetünket kétségbenejtő, kegyetlen, zaklató német quártélyban történtek) eltávoztató alkalmatosságának köll lenni; külömben az az ok is segíti ezen Tekintetes Vármegyéket, hogy úgy is a magok obtingenseket fölöttébb superálja az hadaknak számos volta, kikhez való képest annyira accrescál, hogy soha egyik Nemes Vármegye a másikat nem contentálhatja, sem a Tekintetes Commisariátusság nem bonificálhatja. Accedál itt ehez, hogy ámbár Isten minden oly beneficiumival a földet megáldja is, de azoknak pénzre való fordítására minden emporiumok és quaestumok praecludáltottak; amint Fölséges Fejedelem Urunk akarhatja is, hogy a szegénység az hadakozásra nézve meg ne pusztuljon, ki nélkül nem állhat az hadakozás; aminthogy azzal a szegénységnek minden vígasztalásra való kedvét és szívét elvesztenék a Tekintetes Vármegyék, kitül Isten oltalmazzon. Mely okokra nézve alázotossan instálnok a Tekintetes Nemes Vármegyék ő Excellentiájánál, hogy a vacans

14. Minekelőtte pedig Isten kegyelmessége s bölcs vezérlése által az hadi operatiók általunk continuáltothassanak: szükség most oly rendelkezéseket a Tekintetes Nemes Vármegyék közakarattal együtt, az hadak mezei tartása s úgy az más hadi szolgálatok erogálondó szükségére kívántató csak valamicske pénzbeli fölvetés végött is tennünk, hogy az midőn a campánia inchoáltothatik, az hadak fogyatkozása intertentióikban és az haza közszolgálatjának rövidségére, kevés költségek nem lételeivel nem következnek. Jóllehet ugyan mind Fölséges Urunk és az egész Nemes Confoederált Státusok által is méltónak ítéltetett mindennemű impositák, adózások és contributióinak minutiójára ezen Dunán innét való föld: de az mely okbul néha interveniálni szokott eltávoztathatatlan történő constitutiók mást hoznak magokkal, ekkoráig is nem másként, hanem egyedül maga iparkodó szorgalmatosságával és ezen fegyverkezésben adhibeált hadi költséges, fáradságos, egyetértő industriájával magát csudálatossan oltalmazni kívánta; el-

praetendált portióknak megfizetésére ne erőltessenek, hanem az haza szolgálatjára vígasztalja. Kire való nézve közakarattal ezen punctum Fölséges Urunk resolutiójára haladván, indecise maradott, s azon vacans portiók kiszedéséül a militia interim inhibeáltotott.

Ad 14-tum. Jóllehet ezen Dunán innénd való földnek mind az kétféle hadak miatt való kimondhatatlan pusztulása mindenek előtt constál: mindazonáltal az, igaz hazafiúságát ekkoráiglan és az igaz ügghöz való hívségét és készségét meg nem vonta, noha egyébiránt se az ónadi, se az mostani kassai gyűlés alkalmatosságával ezen Dunán innét való földre pénzbeli contributio nem vettetett, sőtinkább attul a nagy keserves terhtől immunitáltatott; de mégis, mintegy ereje és tehetség fölött is kívánják a Tekintetes Nemes Vármegyék megmutatni igaz hazafiúságokat; hogy mind az hadi praeparatoriák, s mind a Tekintetes Regimentek alkalmatossabban subsistálhossanak: 12,000, idest tizenkétezer forintokat készek in cassam Inclýti Commissariatust letenni; mindazonáltal (*úgy*), hogy az consequentiában ne vétetődjék, és semminémű szín, titulus és praetextus alatt pénzbeli fizetésre czélozó impositákkal ne aggrávtossanak a Nemes Vármegyék, amint maga is Commendérozó Generális-Marschallus Uram ő Excellen-

hiszem, mostan, sőt ennek-utánna is Istennek eddig nyújtott kegyelmességéből minden Nemes Vármegyék nemcsak kevés értékekből kívántak contributióval concurrálni, de utolsó véreket is ezen felvött igaz ügyért, továbbvaló dícséretes emlékezetek nagyobb terjesztésére kiadni készek; ahozképpest pro sui ulteriori conservacione minden Nemes Vármegyék ebben a nagy jóban accedáló akaratjok effectuatiójára minémű legközelebb való s könnyebb methodus adinveniáltothassék, méltó ex communi voto projectáltossék, és hogy mennél hamarébb ad cassam Regni penes Inclýtum Commissariatum habitam valami szedettethessék: mostani alkalmatossággal a Nemes Vármegyék dexteritássa által declaráltossék; másként a Nemes Commissariatatus, tartozó incumbentiájára nézve kényszerítettik urgenti communis boni publici necessitate, netalántán a Nemes Vármegyék alkalmatlanságával ebbéli kötelességeknek megfelelni és dispositióit, netalántán a szükség úgy hozván magával véletlenül, elrendöltni.

tiája is ez egyszerre méltóztatott csak kívánni.

Resolutio. Mely ígért summának a Nemes Vármegyék magok között subdividált repartitíója mostan tanáltotható palatinalis porták szerint ekképpen következik, úgymint:

Nemes Vas Vármegyének vagyon portája 400, melyhez képpest esik reá a mostani közakaratból offerált summa pénz-
bül fl. 4300.

Nemes Sopron Vármegyének immediate portája 191, fl. 2053.25.

Nemes Veszprém Vármegyének 96, fl. 1032.

Nemes Szala Vármegyének, Muraközön kívül,
142 $\frac{1}{2}$ fl. 1531.87.

Nemes Somogy Vármegyének 118, ... fl. 1268.50.

Nemes Fejér Vármegyének 50, ... fl. 537.50.

Nemes Győr, Komárom, Esztergom Vármegyéknek 104, fl. 1118.

Nemes Tolna Vármegyének 15, ... fl. 161.25.

Summa portarum 1116 $\frac{1}{2}$.

Summa pecuniae fl. 12,200,
den. 37 $\frac{1}{2}$.

Hogy pedig annyival is hamarébb s közelebb való és könnyebb modalitas a declarált summa s következő impositák kisedésében a Nemes Vármegyék részéről a porták rectificatiójára adinveniáltothassék: ideáját ez alább írt móddal kívánták az lakosok könnyebbségére formálni, csu-

pán csak a pusztulást akarván kerülni és azt in defalcationem venni. Elsőbben is egy dicát téssen azért vonyós ökör 2.

Ló 2.

Tehén 2.

Tinó 4.

Tulok 4.

Csikó 4.

Juh 16.

Sörtés 16.

Süldő 32.

Egy elégett ház dica ... 2.

Bor akó 20.

Vetés köből 20.

És így 50 dica csinál egy portát.

15. Igaz dolog ugyan, hogy némely Nemes Vármegyék igaz hazafiúi voltak szerint minden privata consideratiók postpositiójával készek édes hazánk ügye mellett fölvött mostani fegyverünket minden tehetőségekkel secundálni s a közönséges jó szolgálatjára pro posse contribuálni: de ellenben sokak megszokott interessentiájokkal a lakosok között inkább magános hasznokat tekintvén, ha csak durioribus mediis ad emolumentum boni publici concurrálni nem compelláltotnak, magok jóakarattjokból semmit a közjóban munkálkodni nem igyekeznek; melyekre pénzve azért, és a Regulamentum második része 10 punctumokban bővebben declarált fundamentalis hasznos nagy jók elkövetésére hogy a lakosok az húzással-vonással s az hurczolatással, mint ekkoráig, ne opprimáltossanak: rendöltetni fognak Dunáninnét is minden

Ad decimum quintum. A Tekintetes Nemes Vármegyék szükségesnek látják és acceptálják in puncto 9 partis 2-dae et aliorum citatorum, pro qualitate et quantitate Cottuum, nem pedig egyenlő számmal az alimentatiók, hogy a Tekintetes Commissáriatustul az impositának defalcatiójában acceptáltossanak; itt is alázottosan instálnak a Tekintetes Nemes Vármegyék Méltóságos Commendérozó Generális-Marschallus Uramnál ő Excellentiájánál, és hogy a Nemes Vármegyék Vice-Ispányi dispositióitúl függjenek, készpénzbéli exactiót ne vegyenek.

Nemes Vármegyék gremiumiból exurgált lovas és gyalog ezerekből 30 személyek, alkalmas tisztekkel együtt, secundum praescriptam modalitatem az ollyatén Nemes Vármegyékben is, ámbár ahol praesidiumok találtossanak, mivel az Dunán innét lévő praesidiumokban quoad capacitatem eorundem nem oly feleszámú gvarnizonok szoktak lenni, hogy a mögirt punctumokban dilucidált költségnek debite mindenkor megfelelhessenek; az assistentiára rendeltetett vitézlő rendnek intertentiója pedig nem maga szabad jóakarátja szerint, hanem regulamentaliter administráltathassék, föl s alá híjában gyakor járásokkal helységenként a szegénységet eddig szokott zaklatásoknak további elkerüléséért; az kóborlóknak és az ily deputatus vitézlő rend azután causálandó excessusáért érdemlett büntetését elvész.

16. Kívántotván az campániára szükséges arthelleriához az királyi városok segítségével: azért Kúszög városa is ebben kötelességét tudván, pro posse concurrálni az arthelleriához való praeparatoriumokban obligáltotnak

17. Nem kevés súlyos panasz vadnak eleitül fogva a vitézlő rendnek az ollyatén Nemes Vármegyék és helységekbeli lakosok ellen, a hova tudni illik cselédjek s magok tartoznak s resideálnak, az rendetlen éshelytelenkényszerítések miatt; kik noha nagy nyughatatlan-

Ad decimum sextum. A törvényes kötelesség szerint készek ezen obligatióban pro posse concurrálni.

Ad decimum 7-mum. A vitézlő rendek méltó hogy az intertentiótúl és forspontozástúl mentek legyenek; az impositáknak mögadásában pedig, a fejitül és egy dicájátúl vagy rovássátúl mentté tétetvén, a több javaitúl concurráljon, és hogy (ez) akatonaságtúl is obser-

kodással és vérek kiontásával éjjelnappal az haza közügye mellett fegyverkedvén, szenvednek: mindazáltal szállásokon maradott cselédjek forspont, szállás, quártély, vagy néha contributio-adásra, mint az házoknál békével maradó, etiam medio executionis gyakran compellálottnak. Azért ezen rendetlen praxissal a vitézlő rend hogy ne disgustáltossék, ha szintén ad normam Regulamenti in omnibus nem modificálhotni is az adózásban a militia rövidségét: mindazonáltal a Regulamentum második részében föltett 2-dik punctum, valamint a Dunán tulsó militia végött megtartatik, innend is incumbálni fog minden Nemes Vármegyének, helységeknek inviolabilis observatiója; sőt közönségessen ezután következő impositák fölvételekor, in qua parte leszen immunis a vitézlő rend, most jelenlétemben tudtomra adni tessék a Nemes Vármegyék követjeinek, hogy abban is consolatiója nyújtatván az hadnak, annál jobb kedve indíttassék a fegyverkező szolgálatra.

18. Nagy abususban jött kiválképpen a falusi lakosoknál s bíráknál az is, hogy az hadak kevés vagy sok számmal történhető condescensiója alkalmatosságával a szállót curiákra és parochiákra szokták szállítani; kire nézve a Regulamentum 4-dik részében föltött punctum tenora observatiója a lakosoknak intimáltossék,

váltossék: méltóztassék ő Excellentiája orderében tiszt uraiméknak kiadni.

Ad decimum 8-um. A Tekintetes Nemes Vármegyék el nem múlatják insinuáltotni a városi és falusi lakosoknak, hogy a curiákra, parochiákra és más, a negyedik részben föltett 11-dik punctum szerint ne szállíttassák a vitézlő rendet; azon instálnok Commendérozó Generális-Marschallus Uramnál ő Excellentiájánál: méltóztassék.

kirül egyébaránt az militiának is kemény parancsolatja lészen.

19. Valamint pedig passus nélkül senki föl s alá való járása csak közelebb való helyre is ex parte militiae meg nem engedtetik: úgy ezerbeli tiszt uraiméknak Generális vagy Brigadéros Uramhoz szükséges meneteleken kívül a vitézlő rendnek tovább vagy más oeconomicalis adandó passualis levelek (kivéven per expressum azt, ha siető oly levelekkel nem kényszerítették messzebb való szükséges helyre utazni) pro legali ne admitáltossék, hogy annyival is jobban az Regulamentum negyedik részében inserált 19-dik punctum a szegénység nagyobb könnyebbségéért és az hadak csoportban tartásáért observáltassék.

20. Azért inhibeáltossanak a loboncz urakhoz közel lévő Nemes Vármegyék lakossi is, hogy akárki passusával vagy a nélkül, titkon vagy nyilván az ellenséggel correspondeálván, valami victuálét, akármi névvel nevezendőt, akármi beszorult várban is be ne iktassák; mert rajta tapasztaltatván, érdemes büntetéssel megbüntettetnek mind személyekben s vélek lévő marháikban és javaik elvesztésében.

21. Fris emlékezetben lehet mindeneknél, hogy sok számmal lévén a följobb elmúlt időkben Dunáninnét az Nemes Vármegyékben találtotható praesidiumok, kik közzül némelyek-

tassék orderekben főtiszt uraiméknak expresse föltétetni és megadatni.

Ad decimum nonum. Alázottosan kérik ő Excellentiáját a Tekintetes Nemes Vármegyék: méltóztassék a vitézlő renddel observáltotni, hogy passus nélkül ne bocsáttossanak és a kik controveniálnának, animadversióban vétessenek.

Ad vigesimum. A Tekintetes Nemes Vármegyék publicáltotni és inhibeáltotni fogják in medio sui; mindazonáltal legyen a Méltóságos Generáliságtúl parancsolatja a ploguáda-tiszteknek, hogy ne osszák a passust és senkit ne ereszsenek bé maga privatumáért, és vigyázzanak.

Ad vigesimum primum. Azmint tetszik Méltóságos Commendérozó Generális-Marschallus Uramnak ő Excellentiájának: a praesidiumokban a fegyverkezés színe alatt heverők

nek lakosi mostan is jól lehet fegyverkeznek tehetségek szerint, nagyobb része pedig a fegyverkező praetextus alatt hunnyájokban (*így!*) hevernek, az Nemes Haza szolgálotja rövidségével: minekokáért tudva légyen a Nemes Vármegyék előtt, hogy az olyan helységeben fegyverre alkalmas személyeket insurgáltotni minden Colonellus Uramnak, kinek tudniillik ezeréhez fognak tartozni, parancsolatokban adatik.

22. Minémű elhallgathatatlan igazságtalanság folyjon pedig ekkoráig a Nemes Országban kelő pénznek mostani szűk voltához képpest minden névvel nevezendő venalék, portékák, mesteremberek drágaságokban: Isten s világ előtt nyilvánvaló; holott ennek-előtte a rézpénz cursussa s circulatiója alkalmatosságával majd, mondhatni, mindennémű állapotok félannyi árron comparáltothattak, mint mostan az ezüst-monetával. Kire nézve hogy minden legkissebb venalékrúl a Nemes Vármegyék conscientiosa limitatiót tegyenek, és nékem azon limitatiót megküldeni, mindenik Nemes Vármegye, a mint általán placidáltotni fog, a szerint in gremio sui kemény büntetésnek comminatiója alatt vétetni és adatni, valamint igaz hazafiúságát szereti, el ne múlassa; másként ob renitentiam a mi követi melyikét, magának tulajdonítsa.

23. Ezen megnyomorodott

insurgáltassanak, és (*itt*) azok értessenek, ahol a praesidiumok voltak, úgy mindazonáltal, hogy a nemesség és polgárság és szolgai rendek is ide ne értessenek és erőltessenek. Ha szintén személyek szerint szolgálnok is az ezerekben az olyan praesidiumokbul valók: de a Regulamentum szerint tartozni fognak proportionate a magokat jól bírók in commune onus contribuálni, melyre compellálhatni is őket.

Ad vigisimum 2-dum. Igen méltó a mesteremberek árúja limitatiója; amint is a Tekintetes Nemes Vármegyék készek limitatiót tenni és azt Méltóságos Commendérozó Generális-Marschallus Urammal ő Excellentiájával alázotossan communicálni, instálván alázotossan ő Excellentiájánál: méltóztassék usu roboráltotni és manuteneálni. Azon is alázotossan instálnok a Tekintetes Nemes Vármegyék, hogy mind a bor és gabona-mértékek is a kőszegihez, mely pozsonyi, alkalmaztatnának, az öreg mértékek pedig abrogáltotnának, minthogy törvényes is; a jobb rendtartásért mind a Nemes Vármegyéknek intimálni s mind az ezereknek intimáltotni kölletik ezen szükséges dolgot.

Ad 23-mum. A Tekintetes

és az ellenség által mindenfelől circumveniáltotott Dunán innen való föld bajos constitutiójára nézve az idegen földről hozandó s hazánk hívsége alatt nem találondó portéka közinkben való szállítása, azzal való kereskedés, hogy bizonyos személyekre, a kik igaz hitek s lelkekisméreti szerint absque omni inter-satione et collusione, mint igaz hazafia, convenienti limitato pretio adhassák árújokat az hadak és lakosok szükségére, pro currenti moneta restringálatni kellek, melynek állondóképpen módja s rendi most in communi determináltossék.

24. Vagyon előttem most is mind Nemes Fejér, Komárom, Győr és Esztergam vármegyei lakosoknak peculiaris az ellenséghez behódulásra engedelmet kérő instantiáik, kiknek vagy helységekbeül szükséges elszállítások, vagy más móddal fegyverünk vígasztaló szorgalmatossága által azon circumjacens faluk neveihez képest circumstantialis informatiót genuine vennem kívánom.

25. Nem utolsó rövidsége ezen Dunán innét való földnek s javaikban megkárosított lakosoknak, a mint számtalan sok panaszik az instánsoknak mutatják, igaz praetensioiban ekkoráig törvényes útjaik ezen motusok által causált gátolatása; az mely Nemes Vármegyében azért suo convenienti modo et ordine a processus praecipue in minoribus causis, instituáltothattanak, tanácsos

Nemes Vármegyék ebben belé nem bocsátkozhatnak, mint-hogy az olyanban semmi notitiájok nincsen, sőt, hogy azt tartanák, hogy valamentül több kalmárok és kereskedők lehetnének: az árújok is úgy ócsolhatnék meg; mindazonáltal, ha ő Excellentiája oly módot mutathatna, örömet vennék ő Excellentiájától.

Ad 24-um. Azon loboncz városok elein való faluknak maradások az hadak tartásáért és haza szolgálatjára méltóbbaknak ítéltetnek; mert az illetén elszállítása az olyan heleknek megszámlálhatatlan károkkal lenne. Azért Főlséges Urunknak további kegyelmes resolútiójáig in statu quo maradnak az ollyatén helységek, az közterh hordozására.

Ad vigesimum 5-tum. Igenis, kívánják a Nemes Vármegyék, determinative az ónadi gyűlés szerint, hogy a mely causák és pörök törvényes processusban nincsenek s nem mentenek: mind azok a Tekintetes Nemes Vármegyékben folyhassanak, úgymint violentiák, dehonestatiók, liquidumok, contractualis dolgok, jószág-kiváltások és divisiók, valamelyek a Nemes Várme-

és szabados lészen continuáltatások.

26. Hallatlan sok rendetlenség és a haza szolgálatjának rövidsége tapasztaltatván sok Nemes Vármegyékben tisztek szűk és nem létek miatt: méltó, a Nemes Vármegyék dolgai jobb rendben vétessenek.

27. Intimáltotik a Nemes Vármegyéknek singulariter az is, hogy magok gremiumiban találtató rossz utakat emendáltotni s úgy az hidakat és passusokat megcsináltotni mentül előbb el ne múlassák.

28. Legsükségesebb lévén

gyék székin szoktanak folyni; a mely causákban pedig productio literarum kívántotnék, és az Incatta fél az iránt mentené magát, hogy az kívántató levelekhez nem juthatna: aziránt az ollyatén személy hiti letételével szabadossan magát mentheti és assertióját confirmálhatja; a Novumok állapotjában in gremio unius cujuslibetque Cottus, ab universitate Cottus mehessenek ki. És mivel a pörök haszon-talanok, ha azok executióban nem mennek: a mely causák is eddig és adjudicáták expedíáltotni (*így!*) a szék alkalmatosságával gyűlésnap is szolgál-tossék és publicáltossék, hogy ott facta relatione, az adjudicáták is kiadassanak.

Ad 26-tum. Érzik a Tekintetes Nemes Vármegyék igen, hogy a tisztek restauratiója halladásával károk vagyon; azért alázotossan instálnak ő Excellenciájánál: méltóztassék a restauratióját admittálni a Nemes Vármegyék tiszteinek; mi formán lehessen pedig? méltóztassék a Nemes Vármegyék vice-ispányival informáltotni magát raticne denominationis candidandorum, tudván ő Kegyelmek arra való személyeknek ismeretségét.

Ad 27-um. Igenis, készek a Nemes Vármegyék ki-ki in gremio sui emendáltotni a rossz utakat és hidakat.

Ad 28-um. Kűszögtül fog-

az communicatio folytatására nézve a pósták jó móddal köllő erectiója, kik is, hogy a Nemes Vármegyék által suo modo felállíttassanak, és minémű helyeken? azon szükséges helyekkel fölállítandóknak honnét s mennyi fizetések adassék? a Nemes Vármegyék determinálni ne nehezteljék.

vást a Dunáig való lineán lesznek ezek a pósták, úgy-mint: Kőszegen, Szombathelyen, Rumban, Jánosházán, Alásomban, Pápán, Patonán, Sz.-Miklóson és Ethén; ugyan Pápáról Vásárhelen és Sümögön. Az pápai tartozik két szekeret tartani, a többi egyet, jót; a pápainak leszzen esztendeig való fizetése 200 forint és szénája, a többinek pedig 75 forint a Nemes Vármegyék-től, amellelt immunitáltotnak az quártélyadástól, intertentiótól és forspontozástól, azon kívül minden impositának terheitől. Az több a latere lévőek pedig levélhordozó pósták lévén, azoknak fizetések nem fog járni, de mint a fölsők, ezek is immunisok mindentől. Minémű három titkos pósták vadnak a Duna mellett: azoknak kinyilatkozások minthogy nem szükséges; instálnok a Nemes Vármegyék aláotossan: azoknak légyen a Commissariatusságtól fizetések. Nemes Vas Vármegyében vagyon négy pósta, esik azokra fizetés fl. 300, kit a Nemes Vármegye megfizet; és Nemes Veszprém Vármegyében is vagyon négy pósta a pápaival, ennek van fizetése fl. 200, a háromnak fl. 225, esik erre a Vármegyére 425 forint. Marad Nemes Vas Vármegyében még fönn fl. 44, azt Pápára adja, ahhoz Veszprém Vármegye adja a magáét 72 forintot és ötvenhat pénzt. Nemes Somogy Vármegye fl. 101 és 48 pénzt, ehez Nemes Szala Vármegye

42 forintot és 20 pénzt. Nemes Győr és Komárom Vármegyében van két pósta, kiknek esik fl. 150, azon magok Nemes Vármegyéből mégyen fl. 89, den. 44, ehez ad Nemes Feér Vármegye fl. 43, Nemes Szala Vármegye fl. 4, den. 80, Nemes Tolna Vármegye fl. 12, den. 75.

Ezen projectált és a Tekintetes Nemes Vármegyéktől communi voto determinative sponte resolvált praemissák és ezek szerint az egész Dunáninnét levő föld consolatiójával az hadaknak ezután jó categoriában szükséges tartatásokra, hogy annyival is fogyatozás nélkül Kegyelmes Urunk által kiadott Regulamentuma stabiliáltothassék és minden dolgok a följobb declarált móddal itt is reguláltothassanak és effectuáltothassanak: ex utraque parte, pro majori authenticatione et usuroboratione earundem, suo modo subscribáltattak. Datum ex confluxu in praesidio Sümöghiensis celebrata, Die 24. January Anno 1708.

Nagy Mihály, Nemes Sopron Vármegyének vice-ispánja, követje és plenipotentiáriussa. (L. S.)

Szelesy Ádám, azon Vármegyének követje és plenipotentiáriussa. (L. S.)

Horváth Jóseph, Nemes Vas Vármegye vice-ispánja és plenipotentiárius követje. (L. S.)

Michaél Eöry, ablegatus ejusdem Cottus et plenipotentarius. (L. S.)

Csákány Mihály, azon Nemes Vármegye substitutus notáriussa, plenipotentiárius ablegatussa. (L. S.)

Komáromy István, Nemes Győr, Komárom Vármegyék vice-ispánja, plenipotentiárius követje. (L. S.)

Tanyi Imre, azon Nemes Vármegyének követje és plenipotentiáriussa (L. S.)

Csernel János, Nemes Veszprém Vármegyének plenipotentiárius ablegatussa. (L. S.)

Peczavicz Ferencz, ejusdem Cottus ablegatussa s plenipotentiáriussa. (L. S.)

Kecskeméthi Mihály, veszprémi praepost és Fejér vármegyei plenipotentiárius ablegatus. (L. S.)

Losonczy János, Nemes Fejér Vármegye vice-ispánja, plenipotentiárius ablegatussa. (L. S.)

(Egykorú másolat 7 és félívre írva, — de a melyekből másfél ív üresen maradt, — az orsz. (volt kamarai) levéltár lymbus-részében »ad nro 903« számlált 1708-iki fasciculusok egyikében. Az ívek zöldes sárga selyemmel vannak összevarrva.)

II.

A vármegyék gravamenjei s azokra adott válaszok.

Replica
super Gravamina Incljtorum
Comitatum Cis-Danubiano-
rum.

Quoad primum. Minthogy a bécsi congressusnak alkalmatosságával a palatinális portáknak, az üdőnek sok rendbéli változásokra nézve, hoc rerum statu stálni nem lehet: annakokáért azoknak rectificatiójok a mostani státusokhoz képpeszt a Nemes Vármegyének szorgalmatos és jó lelkiismeretű cooperatiók által is proportionate mentől hamarébb rendben vétetődnek.

*Nemes Sopron, Vas, Győr, Komárom, Veszprén, Fejér, Tolna, Baranya, Szala és Somogy vármegyéknek*¹⁾ *Sümege*n 15. *Mensis Januarij* Anno 1708. celebrált concursusnak alkalmatosságával beadott Gravamenjek.

Primo. A bécsi congressusnak alkalmatosságával (1701.) az országtól deputált conscriptorok által kicsinált porták között — jóllehet akkor már a praesidiumok (*a véghelyek*) a vármegyékben tolláltattának, — mind azoknak, úgymint Nemes Veszprén Vármegyében Pápán ötödfél száz embernek, Veszprénben ötszáznak, Vázsonban kétszáznak, Pálótán másfélszáznak, úgy az taxatus nemes-embereknek substantiái conscribáltattának: innét exurgált a Nemes Vármegyének 96 portája. A militia mostani Felséges Fejedelem Urunk dicsősséges fegyvere alá adták magokat (1704. január), kiknek terhek redundál a szegény polgárságra, s nagyobb része a vármegyéknek militálván, sőt sok helyeken a polgárság is a felülésre adigáltatván, eddigvaló minden impositákat, condescensusokat és egyéb terheket csak egynéhány falubéli lakosok, nagy pusztulásokkal, kéntelenítették és kéntelenítettnek véghez vinni. Ezen

¹⁾ Mosony a cs. hadaktól volt megszálva.

(*Resolutio nincs.*)

Ad 3-tium. Constál a Tek. Nemes Domonkos Ferencz Brigadéros ezerének egy része, — úgymint Csíkvárott két compánia, — Fodor László Uram regimentjének N. Veszprém Vármegyében egészen bent való létele. Azért, csak a N. Vármegyék a projectált subsistentiának módját elaborálják és a proportió inter Cottum et Cottum meglégyen: a proportión feljül nem fog terhelteni. és ha miben az improportió comperiáltatik, rectificáltatik. A csobánczi praesidiumnak sublatióját ratio status most nem engedi.

okból azért, a melly vármegyékben praesidiumok voltak, nemkülömben a melly vármegyéknek az ellenség bírja tehetőssebb részeit: azoknak is portáik notabilis leszállítása szükséges.

2-do. Constál a Méltóságos Generális Uraknál és az egész Dunáninnét lévő földnél, hogy egyik N. Vármegye a másikánál jobban sedes belli és a szükségeknek mivoltához képpést a condescensiókkal is gyakrabban terheltek; némely N. Vármegyék pedig pósták felállításával és gvardizonok — mint N. Veszprém Vármegye Csesznekben, Palotán, Csíkvárott, Fokon, Simontornyan (*Tolna!*), Hidvégen és Somlyó várában (kinél haszontalanabb nem lehet) — tartásával terheltek, minden szükséges dolgokat, még csak a vizet is kezekhez szolgáltatván.

3-tio. Nemes Veszprém Vármegye Tekintetes Domonkos Ferencz Brigadéros és Fodor László Oberster Uraimék két nagy regimentjét tartja; a szerént más vármegyék is súlyos quártélyokkal terheltek, melyekre nézve a N. Vármegyék, hogy a számtalan praesidiumok, úgymint a többi között csobánczi, tolláltassanak, és a quártélynak terhével a portión feljül megterheltettek könnyebbíttessenek. — alázatosan instálunk.

Ad 4-tum. Az ellenségnek sok rendbéli tŕannismussi, rablási nyilván tudva lévén, *secundum replicamprimipuncti* a fogyatkozások emendáltathatnak.

4-to. Nyilván van az is az egész Dunáninnét való földnek, hogy Erdélyből Rabbuthin általjövele (1707.) a N. Vármegyékben, minémő rettenetes károkat, nyomorúságokat okozott; mennyi ezer marhákot hajtott el, a kik a szép bíztatásra nézve háznál maradván, a hadai elmentek, keserves romlásokat tettek, úgy, hogy a szegénység sok helyeken csak az rajtavalóban maradt; most is, főképpen N. Vas és Sopron Vármegyékben, ahol nagy ideig quártélyozott és mindent megemésztett, nagy siránkozással élük életeket. Annakelőtte pedig (1704.) Generális Heiszter Veszprént, Pápát, Palotát és több azok körül lévő falukat tüzzel porrá tette, sok embereket fegyverre hánytott, értékeket elpraedálta. A kegyetlen szemerei veszedelmes cásus (1704. június 13.) ezen vármegyéknek mennyi embereit, marháit végezte ki e világból és elvesztette, s azután Heiszter Pápának jövé, valamiket obvie talált, sok ezer marhákot elhajtott, az embereket levágatta, tizenkét nap Pápán lakván, valami substantiája vermekben s erdőkben el volt rejtve, azt kike-resvén, praedává tették. Azután Rabbutin Pálffyval az elmúlt őszszel (1707.) Pápa felé menvén, azt többől kiégette, két háznál többet nem hagyván. Klastromban bevitt jószágot, portékát, azokat tŕannice felfervén, praedává tett;

Ad 5-tum. Hogy a militiánk által az elmúlt télen a nemesi curiáktól, majoroktól, az ellenségtől megmaradottszena hatalmasul elhordatott, — hacsak a szükség nem hozta magával, — tavaszi vetéseknek eltapodtatása, vermeknek felbontása, azokban lévő gabonának és abraknak elhordása, sőt a szegénységnek elrejtett ruházatjának s portékájának elpraedálása, pinczéknek feltörése és a többi megtörténtek: ezek iránt a N. Vármegyéknek méltó panaszok és lamentációjok lehet; mellyeket Felséges Fejedelmünk halálos büntetés alatt tilalmaztatván, sok számossan érdemes büntetéseket el is vették. De, hahogy ezen a földön akkori Commendérozó Generális Úr, vagy a kinek illetet volna, ezeknek megorvoslásokra a N. Vármegyék instantiájokra és requisitíójokra nem prospiáltanak: tudták a N. Vármegyék mindazoknak feljebb való instantiájakat és princi-

körülbelől lévő falukat tűzzel megemésztette, sok jó lakos polgárokat levágotott, futva szekereket utólérván, mindenekeket elhajtott, úgy, hogy csak ez az utolsó veszedelem is Veszprén vármegyének legalább 16—20 portának leszállítást méltán kihozza magával. Úgy az többi vármegyékben gyakran megtörtént kiütése, pusztítása, égetése és iszonyú kártétele az ellenségnek méltó reflexióban vétetvén, a portáknak leszállítását megérdemlik.

5-to. Megtörtént a vármegyében a magunk saját militiájától s hazánkfiaitól ez elmúlt télen: valahol széna tapasztaltatott, nemesi curiákra, majorokra reáütvén a katonaság, a mi az ellenségtől megmaradott, egészen consumálta és elvesztegette. Tavaszra kelvén az üdő, vetéseinkre bocsátották lovaikat, azt eltapodták, semmivé tették; valahol vermeinket kapták: nemcsak azokat ahol abrak, gabona találtatott, hanem még a kiből a szegény ember ruházatját rakta is, egészen elpraedálták; pinczéket feltörték, főképpen N. Szala és Vas Vármegyékben alig maradt az egész hegyeken valamely pincze, a kit fel nem vertek vagy bé nem vágtak volna. A kaszállásnak ideje elérkezvén, mihellyen egy kevéssé megszáradott a széna, elhordották. Onnénd, a szegénység elkedvetlenedvén, sok költségében telvén, a széna-

pálissait; bizonyossak lehetnek volna nemcsak megorvosolásokban, hanem mind az excedenseknek s mind azoknak megbüntető főbb és alább való tiszteiknek nemcsak megzabolázásokban, hanem érdemes megbüntetéseknek elvételekben is. Hahogy peniglen most avagy jövőendőben hasonló exorbitantiák történnének: praevia in locis debitis facta reali instantia et comperta rei veritate, assecuráltatnak a Nemes Vármegyék nemcsak super plenaria satisfactione, sed subsistentia militari bene disposita, hanem az excedenseknek érdemes büntetésekről is.

(*Resolutio nincs.*)

takarást abban hatta; azért most is semmi szalmánk (*sic!*) nincs, marháink telelnek-é ki vagy sem? a jó Isten tudja. Ha kitelelhetnek is, a nagy hitvánságnak miatta nem lesznek alkalmatossak a munkára; az hadak tartásában is nagy rövidséget okoz, nem találattván vágónak való képes és alkalmas marha. Mihelyen a tavaszi és egyéb gabona érik, a militia azt még lábán megemésztí. Árpáink, rozsaink kepeben lévén, éjjel-nappal cséplik s abrakolják; a mint az elmúlt nyáron sok ezer kereszték elcséplésével és felabrakolásával annyi rövidsége lett a N. Vármegyéknek, melyet le nem írhatunk, sőt ki sem beszélhetünk. Mégis most minden rendbeliektől abrakolásra kényszerítettünk; sok ezer szegény ember már is pénzes kenyérrel él a vármegyében. Mindezek hogy megorvosoltattanak volna, úntig instáltunk in locis debitis, de semmi orvosság nem adatott, sőt még e mai napig sem adatik.

6-to. Minthogy a N. Vármegyékből exurgált militiát ugyanazon N. Vármegyékből az honnét felállítottatott, kell tartani: hát az olyan militiát a ki maga jó kedvéből ment az ezerben, mellyik vármegye interteneálja? Úgy az voluntierok -- kiknek hogy fizetések nincs, a qvártélyokban igen excessive élnek, — honnét interteneáltatnak? alázatosan tudni akarják a N. Vármegyék, sőt hogy a volun-

Ad 7-mum. Felséges Fejedelmünk s Urunk Universale Regulamentuma mind a Méltóságos Generálisok s mind más Tiszt Uraimék protectionálissit, praeter legitimas belliet status rationes, tollálják.

Ad 8-vum. Minthogy most *(télen)* a portális szekerekre szükség nincsen, azért a N. Vármegyék nevezzék meg: melly ezernél vagyon? Visszaadatnak; és kik lesznek a kiket taxáltak? Satisfactiójok léssen.

tierok excessusi is megorvosoltassanak, instálnak.

7-mo. Vagyon olyan is, kinek otthon jó gazdaságot viselő atyja, özvegy anyja, bátyja vagy öccse, avagy egyéb atyjafia maradott, kiket maga táborban lételével mindenmő praestatióktól kíván immunitáltatni, és ha az Nemes Ország ez iránt való determinatiója az olyannak declaráltatik, lévén már kezénél Generális Uraiméktól ő Ngoktúl vagy Obersterjéől impetrált protectionálissa: nem akarja érteni s nem is engedelmeskedik, futja a Mlgos Generális vagy Oberster Uraiméket, kik protectiójok alá vették volt; utoljára azt felelik: ha az ő atyja, örög anyja, bátyja s más atyjafia afféle contributiók vagy praestatiókra erőltetnek *(sic!)*, ő leteszi a fegyvert és nem is táboroz. Ebben is bővebb informatiót kívánnak a N. Vármegyék.

8-vo. Minekutánna az ezerekre kiállítatnak is a portális szekerek a determinált számok szerint: ezzel meg nem elégedvén az ezerek, még azon feljül néha tíz s néha húsz szekeret is magok mellett tartanak; kiket ha sok üdő múltván kisollicitálhat is valamely vármegye az ezerből, a szegénységnek nagy kárával s munkájának hátramaradásával: de különben a szekermesterek az szegény szekerest el nem bocsátják, hanem fizetés által. Történtek olyanok is, hogy némely Tiszt

Ad 9-num. Minthogy ezen punctum a Nemes Commissariatusságot illeti: léssen onnét az Nemes Vármegyének ez iránt *conveniens* *resolutió*jok.

Ad 10-num. Vagyon *resolutio* mind a *Regulamentum*-ban s mind a *Mlgos Generálisságtól* most itt Sümegen a Nemes Vármegyének beadott *projectumokban*.

Uraimék egy portális szekérért holnaponként 30 forintokat is vettek fel és a helyett másunnand hajtottak szekereket. Némely helyekben pedig az portális szekerekkel szántatnak, vettetnek és egyéb munkát is tétettek Tiszt Uraimék.

9-no. Megtörtént az is eddig, hogy noha a N. Vármegyék az hadak számára a vágókat lábán adminisztrálták: de se bőri, se fadgya nem fordult meg a N. Vármegyékre, s hová *distraháltatott*? nem is tudják; mivel az apró *mündirungot* is nagyobb részént a Vármegyék adták és adják az hadaknak, és alázatossan *refusiót* kívánnak, a mennyiben a bürök és fadgyú iránt megkárosítottak.

10-mo. A mi a *forspontozást* illeti: valamint a tiszt, úgy szintén a *gregrárius* is megkívánja azt; feleségeket faluról-falura hordoztatják, s ha jó lova légyen is, arra nem ül, hanem a szegény ember szekere után köti s úgy viteti magát. Sőt vannak Tiszt Uraimék közül ollyak, kik magok dolgaiban kereskedést üzven, magok *passussa* mellett bocsátják katonájokat, vagyis a felső tiszttől ezen dologra *impetrált passus* mellett szekerezésre erőltetik a szegénységet és nagy földről való *vecturát* végben vitetnek, a N. Vármegyék hírek s akaratjok nélkül, ezért a szegénységnek semmi fizetést nem adván. Járul ehhez iszonyú nagy rövidsége a szegénység-

nek az ollyatén szekerezésben is, a midőn a széna szűk voltára nézve öt-hat s több mérföldnire is, akármely nehéz utakban, marhájok kínszával és veszedelmével elhajtathatnak olly kevés szénáért, melly a vecturát nem érdemli. Nemes Szala Vármegyének nem utolsó panassza és rövidsége ezen szekerezés dolgában, hogy a pin-czék bétörésével, feles borok rézpízen megvétetvén, azok, nemkülömben méz, só és gyapjú, erővel elhordattanak és azt ingyen való forspontozással, a szegénységnek nagy nyomorúságával elvitettetvén, eladattanak s magok privátumára fordítottattanak.

Ad 11-mum. Függ ezen punctum resolútiója a Tekintetes Commissariatus információjától.

11-mo. Ezen, szabadságunkért felállított fegyverkezésünkől fogvást, de leginkább azolta, mióta a Tekintetes Commissariatusság itt a mi földünkön erigáltatott, mennyit költöttek és contribuáltak a N. Vármegyék, felette sokra megyen annak száma; de csak az impositák defalcációjában acceptáltatnának a Vármegyéktől. A sok condescensusokban excessive lett extorsiókban semmi sem bonificáltatott még eddig a N. Vármegyéknek.

Ad 12-mum. A minémű lovasok vagy katonák secundum propositionem Comitatum a Regulamentum szerint rendeltettek Vice-Ispán és Commissárius Uraimék mellé: azoknak regulamentalis intertentiójok a Nemes Vármegyéktől lészen, mindazáltal

12-mo. Szól a Regulamentum 2-odik részének 9-ik punctumában a N. Vármegyék szükségére Vice-Ispány Uraimék mellé és némely casusokban Provinciális Commissárius Uraimék mellé rendeltetett 30 katonákról; kiknek intertentiójok a Tek. Com-

cum defalcatione impositionis per Commissariatum fienda.

Ad 13-tium. Leszen intimatiójában a Tek. Commissariatusságnak és az hadak Com-mendánsinak orderek ezek iránt, a N. Vármegyék kívánságok szerint.

Ad 14-tum. Miheltyen a Nemes Vármegyék jó dispositiókat tésznek a militaris subsistentia iránt: azonnal ez iránt is kívánságok placidáltatik és az had annak rendi szerint regulamentaliter fog reguláltatni, a regulamentalis tabella szerint, secundum portiones cuique obvenire solitas.

missariatusságtól legyen és nem imitt-amott a szegény faluktól. — alázatossan instálnak.

13-tio. A condescendens hadak tisztei cum specificatione numeratorum personarum et equorum, a szegénységnek az helységekben de consumptis igazán quietantiát adjanak és azokat Commissarius Uraimék hogy acceptálják, serio parancsoltassék meg mindkettő; holott penig azon militia quietantiát nem adna: a falusi bírák hűtök szerint költségeket feliratván és azoknak a kiknek illik kezéhez adván, annyiban tartassék, mintha a vitézlő rendtől volna quietantiája, és acceptáltassék az impositákban.

14-to. A katonák lovainak abrakolások és szénázások iránt is nagy fogyatkozása vagyon a szegény lakosoknak; mert a Tek. Commissariatusság által rendeltetett napjában kétszer három-három marok abrakkal nem akar contentus lenni a vitézlő rend, hanem napjában háromszor, sőt még éjjélkor is egészen abrakol, azt is nem úgy, a mint a gazdája adná: hanem maga a katona két kezét öszvetévén, úgy taszítja ki az abrakot a rostában, valamennyit két tenyerére elvehet, úgy, hogy két lóra való is ilyen formán elviszen. A kölest nem veszi el abraknak, hanem a kenyérnek való gabonáját éteti a szegénységnek. Avval sem contentáltatik a katonaság, a mint a Tek. Com-

Ad 15-tum. Mi módon fog ezután a militia reguláltatni, a végett tett punctumok fognak communicáltatni a Nemes Vármegyékkel.

Ad 16-tum. Meg vagy-on már határozva a Nemes Vármegyékkel communicált projectumban: minémű passust kellessék az militiának admitálni.

missariátusság rendelte az abrakolást, intézvén 14 lóra egy pozsoni köből abrakot, csapva; hanem, a mint feljebb van írva, tetszése szerint abrakol; sőt a gregárius katona nagyobb részént vezetéklóvakot tart, azokra is superflue szintén úgy kiveszi az abrakot, mint a tiszt maga lovaira. Ezek iránt is alázotossan orvosságot kívánunk.

15-to. Jött a Nemes Vármegyék eleiben most proxime olyan dolog is, hogy a midőn a militiának faluk assignáltattak volna quártélyúl: nem lévén a Regulamentum szerént való intertentióval *(megelégedve)*, hanem vajra, mézre, fejrésztre, kására, borsóra, lencsére, tyúkmonyra, baromfiakra és olly főszerszámoknak megszerzésére erőlteti a szegénységet, kit az mostani üdöhhöz képeest nem kaphat, és midőn ezeket nem praestálhatja, pénzűl veszi fel; a minthogy minden vacáns portiót pénzűl veszi fel, sőt ha szintén a szegény ember valamit in natura megád is: de ugyan csak pénzt vonszon jó summásson, a mint actu practicálják.

16-to. Valamennyiszer condescensiók vannak a N. Vármegyékben, tagadhatatlan, hogy az militia excessive élvén, intertentiójában nemcsak eleséget, kenyeret, húst, de bort is felesleg kívánván, sőt ha az helyben nem találhatik, egy-két mérföldnire is kényszeríti menni a szegénységet érette; nem is győzi a szegény-

ség minden jövő és járó hadaknak az gazdálkodást: mert a kik passus mellett járnak is, inserálva lévén az forspontadás és gazdálkodás, mindenekeket strictissime ételül és borúl megkívánják, még az helységek bíraira is reája szállanak s forspontra erőltetik; sőt nincs oly ruhát készítettő, fegyvert csináltató, lovat patkoltató vitézlő közrend vagy tiszt, a ki ha bémegyén az ollyatén helyre, intertentióját ne kívánja; gyakran egy s két hétig is a feljebbemlített passus mellett tartatja mind lovát s mind magát.

Ad 17-mum. Vagyon már elegendő cautiójok a Nemes Vármegyéknek a Méltóságos Generálisság most beadott projectumában: mihez tartsák magokat a lakosok? Kinek ha contrariálna valamely vitézlő rendbéli: facto ad primam instantiam recursu, satisfactiója lészen; ha peniglen az is elmúlatná, szabad a feljebbvaló instantiát megtalálni, s bizonyos lehet maga contentatiójában.

17-mo. Nem kevesen vannak a militia között ollyak is, a kik passus nélkül szerte-széjjel járván, húzzák-vonják s nyomorgatják a szegénységet, és ha midőn a N. Vármegyebéli Tisztek, vagy a szegény lakosok a Mlgos Generálisok instructiója szerént kívánják mutatni a passust: vagy megverik a passust kívánót, vagy rút, mocskos szitkokkal illetvén, a passus helyett fegyvereket mutatják. Megtörtént az is, hogy, ha midőn a lakosok az ollyatén személyre támadnak, — megcselekedték penig a Commendérozó Generális Urak parancsolatjából, — még a szegény feltámadott lakosoknak kellett bünhödni, mely nagy keserűségére esik a szegénységnek.

Ad 18-vum. Igenis, különbözö légyen a nemesi rend a parasztságtól in suis privilegys; úgy a forsponttal, quártélylyal,

18-vo. Akarják azt is a N. Vármegyék alázatossan repraesentálni, hogy a nemesség forspontozással, quártélylyal,

és paraszti impositákkal etc. nem fog terheltetni, kiról is a militiának és az Commissariatusságnak lészen mind ordine s mind intimatiója.

Ad 19-num. Nem lészen Hadi Tiszt Üraiméknak a Nemes Vármegyékre szabad semminémő assignatiókat magoktól kiadni, hanem a kinek incumbál, azoknak egyenlő akaratjokból s determinatiójokból.

Ad 20-num. Actor sequitur forum rei; a hadi dolog az hadi tisztet, a vármegyei a vármegye-béli tisztet illetik. Ha azért a hadi ember vétt: requiráltassék annak competens tiszt, et e converso. Másképpen is mind a két részt az Universale Regulamentum kötelezvén, maga útját meglátja, ahhoz magát alkalmaztatni obligáltatnak. Insinuáltatni fog az vitézlő rendnek ezen rendtartás, sub animadversione.

intertentióval, póstaló és kocsi adásával nemkülömben terheltetik, mint az parasztság. Hogy azért különböztetés legyen a nemesség és parasztság között, a mint a Regulamentum dictálja, ezekről való teljes intimatióját és másolhatatlan megtartását kívánják a N. Vármegyékbeli nemesek.

19-no. Megtörtént az is, hogy Oberster vagy más, kisebbrendű Tiszt Üraimék, a Vármegyék Tiszteinek hírek nélkül, valamint magoknak tetszett, olyan assignatiókat, limitatiókat tettek az Vármegyékben, annyit vettek, a mennyit akartak. Külömben nem is innotescált a N. Vármegyének, hanem a midőn a szegénység panaszsa jött a Tisztek eleiben.

20-mo. Méltán panaszképpen jelenthetik a N. Vármegyék, hogy, ámbár a Méltóságos Generális Urak ő Ngok vagy Oberster Üraimék commissiójokból legyen is valamely vitézlő rend ellen az inquisitió, melyben a N. Vármegyék Tiszteinek ex officio szükségesképpen jelen köll lenni: ez ilyen dologért a N. Vármegye Tiszteit veréssel, de öléssel is fenyegetik. Megtapasztalttak lévén valamely gonoszságban, a terminusra, mellyen törvényre citáltatnak, nem compareálnak, hanem holmi tergiversatióval eludálván az actorea félt, költetnek vele; aminthogy ez meg is esett Tek. Nzetes Vzlő Szílessy

(*Resolutio nincs.*)

Ádám, Peczovicz Ferencz s Losonczy János Uraimékon.

21-mo. Mivel penig a Regulamentum úgy dictálja, hogy a panaszoknak bėjelentésében ordo subalternationis Officialium megtartassék és a prima instantiák ne praetereáltassanak: úgy kívánják ex adverso a N. Vármegyék is, ha mely nemes ember vagy polgár talál véteni a militiának, ne kapja mindgyárt a militia az ilyen vító félt nyakon maga hatalmával, hanem nemes embernek lévén Vice-Ispánja, polgárnak penig földesura, kit kit az ő rendi szerént competens bírāja előtt keressen a megsértődött militia is, ezt követvén az adósságok megvételiben és meglehető praetensiójának megszerzésében is a militia, és maga magát ne tegye bíróvá.

Ad 22-dum. Mindakét fél mihez tartsa magát, elegendőképpen megmutatja mind módját s mind büntetését a Regulamentum.

22-do. Estenek olyanok is, hogy az Nemes Vármegyék Tiszteit nem becsülik, illetlen szókkal kissebbítették, sőt azon Tiszteket és Commissáriusokat öléssel fenyegették, meg is verték s vagdalták; akármely kicsin állapot volt is, minden kigondolható szidalmazásokat elkövettek. Alázatossan kívánják azért az N. Vármegyék: az illetének is eltávoztattassanak, mert az illeténekre nézve Tiszteket és Commissáriusokat sem tanálhatnak a N. Vármegyék, később lévén inkább fegyvert viselni, hogy (sem) becsüllete kissebbségével és élete veszedelmével tisztül szolgálni.

Ad 23-tium. A sebessek iránt, a hová vitetnek, hogy azon vagy körül való helyek, ha azon sebessek számosságban lennének, a mellyeknek alimentatióját az helység el nem bírná: a többivel együtt supportálni tartozik, úgy mindazáltal, hogy valamely expensa igazságossan liquidáltatik, azt a Tek. Commissariatusság ex quanto impositionali azon helységeknek vagy adjustálja, vagy defalcálja, avagy per cassam bellicam megfizetődjék.

Ad 24-tum. Specificáltassék: mellyik Generális Úr és Tisztek cselekedték azon excessusokat? ¹⁾

23-tio. A mely helységekben barbély vagyon, az és a szomszéd faluk a sebessek tartása miatt nagy nehézséget szenvednek, ételben, italban válogatván, mellettek lévő egészségessek pedig képtelenül terhelvén azon helységbélieket. Instálnak alázatosan a N. Vármegyék, hogy a sebessek iránt a Mlgos Generális Urak a N. Commissariatusság által tétessenek elégséges provisiót a sebessekre, és azon helységek ahol a barbélyok laknak, ne aggraváltassanak.

24-to. A zsoldos katonák és portális hajdúk felállítasakor történnek olly alkuk és levéladások, hogy az ország fizetésén és hópénzén feljúl is holnaponként bizonyos forintokat adnak a katonáknak és hajdúknak; és jöllehet ezen alkuk rész szerént kénytelen-ségből lettek, rész szerént pedig, hogy igazságtalanok, elnyomattak és semmivé tettek a Mlgos Generálisság által: mindazonáltal erőszakkal és executió által is némely katonák és hajdúk négy, öt, hat s hét forinttal szedik még most is a gazdákon, — a mint történnek N. Sopron, Vas és Szala, Veszprém, Fejér vármegyékben, — búzáat, azonkívül bort, vásznat és egyebeket extorqueálván. Ezt is hathatós-

¹⁾ 1706-ban s 1707. elején b. Cziráky László gyalog-ezredes cselekedett ilyesmit, és hogy hajdúit pénzért elbocsátá, továbbá, hogy portális gyalogok helyett pénzt szedett föl a Vas és Sopron-megyei községektől, de ezt, a maga céljaira fordítá, nem fogadván érette hajdúkat. A miért azután az akkori vezénylő-tábornok, Bottyán János, elfogatta őt, hadi törvényszék elé állíttatta, és Cziráky börtönben halt meg Rozsnyón.

képpen megorvosoltatni kívánjuk. A zsoldos katonák szükségképpen való (*így!*) haszontalan nyargalódzásban lovát elrontja (*így!*), fegyverét töri, vigyázatlansága miatt elveszti; a mellyek helyett a szegény gazdáknak nagy rövidségekkel mást kell adni. Mellyeket is hogy Tiszt Uraimék meg ne engedjenek, instálunk.

Ad 25-tum. Hogy a N. Vármegyék ezen panaszokat liquidálják és az ollyatén privata Sub-Commissáriusok interessentiájokat világossan megbizonyítsák, nevezet szerént megnevezzék, szükséges; és mint-hogy Losonczy András Uramot specifice nevezik: azért ad instantiam I. Cottus Szaladiensis ide fog certificáltatni cum termino competenti, Generál-Marschall Locumtenens Uram eleiben, úgy, hogy azon Nemes Vármegye maga ellene való panaszát annak rendi szerént elégségesképpen liquidálván, lészen teljes satisfactiója. Úgy a székbírák iránt is lészen intimatiója a Tek. Commissariatusságnak, kit remediálni el nem fog mulatni.

25-to. Nem utolsó rövidsége a N. Vármegyéknek, hogy némely hadi Commissáriusok a Vármegyék vágóit és egyéb victuáléját haszontalanul distrahálják és magok privatumára convertálják; a mint Losonczy András Uram tavalyi esztendőben hadi Commissárius nevet viselvén, N. Szala Vármegyében némely nemes emberektől 23 hizlaló ökröt elvett, mellyeknek az árrát meg nem adta. Item, magának hét vágó tehénért egy lovat vett és itt Sümegen is egy lovat erővel elvitt. Nemkülömben azt is fájdalmasson érzik a N. Vármegyék, hogy azon hadi Sub-Commissáriusok és székbírák lábán mázsálják a vágókat, némely s talán nem is hitves (*hites*) mészárosokkal, a kik magok hasznokért 20, 30, 40 és néha 50 fonttal is alább hagyják a marhát, hogysem mint levágván, a tiszta húsa tenne. Ebben is azért, hogy a Mlgos Generális Urak a szegénységnek vígasztalására foganatos orvoslást tétetnének a Nemes Commissariatussággal, instálunk alázatossan.

Ad 26-tum. A Vármegyékben lévő quardizonok commendánsnak léssen olyan orderek, hogy a szükséges gratuitus munkán kívül ne exorbitálnak és a N. Vármegyék törvényes obligatiójokon ne exceedálnak, hanem ha a praesidiumok, sánczok és ploquáda körül való reparatiók, mind szekér és gyalog munkások kívántatnak, a N. Vármegyék Tiszteit requirálják; viszont azoknak szükséges munkáinak szorgalmatos végbenvitelére pro ingruentia temporis et necessitatis ratione status belli, maxima sub animadversione obligatusok maradnak.

Ad 27-mum. Az ónodi gyűlésnek alkalmatosságával resolvált punctumok szerént ráczkői és tótfalusi szigetbéliek mivel ezen Dunán innét való föld szükségéhez képeest segítségére rendeltettek, kik is hogy annyival hathatóssabban compelláltassanak: adatik Nemes Fejér Vármegye kívánságára patentalis parancsolat, melly mellett a ráczkői és tótfalusi szigetbéliek az közterhviselésre proportionate contribuálnak.

26-to. Azon vármegyék, ahol a quardizonok vannak, a gratuitus laborral felettébb terheltetnek; aminthogy sümegi quardizonnak minden héten 24 szekér adatik. Commendáns Uraimék is nagy és törvéntelen authoritást vendicálnak magoknak, melly által a Nemes Vármegyék jurisdictionját és authoritássát sértik. Azért, hogy jövőben azok ne légyenek és az eddig lettekről számot adjanak, — alázatossan instálunk.

27-mo. Minthogy a Dunán innét az hadak megszorodtanak ¹⁾ és más minden circulusoknak Dunán innét possessiójában nem vagyunk, hanem még ma is sok helységek és tartományok az ellenség jurisdictionja alatt vannak: ²⁾ erre nézve, valamint Ónodnál assecuratio is adatott ablegatusinknak az iránt, most is az ráczkői és tótfalusi szigetnek ide való applicatiójáért — hogy az hadak alimentatiójának jobban megfelelhessünk, — alázatossan instálunk. Illyen rettenetes terhes szükségre Mosony és Baranya vármegyék is hadd applicáltassanak kö-

¹⁾ Gr. Esterházy Antal reguláris dragonyos- és Fodor László reguláris gyalog-ezredével, melyek oda vezényeltettek át.

²⁾ Mosony megye, Sopronynak a Fertőn és Nagy-Martonon följüli, határszéli részei, a Muraköz, s a cs. helyőrséggel bíró Győr, Komárom, Tata, Esztergom, Buda, Székes-Fejérvár, Szigetvár és Pécs közvetlen közelében fekvő helységek, — hol több, hol kevesebb, a mint az ostromzár szorosabb vagy lazább volt.

zinkben; mert valamint és melly okból a Somogy vármegyéből meglehetett: szintén olyan okból meglehetnek ezen vármegyék is.

Datum ex Confluxu in Praesidio Sümegiensi celebrata,
die 28. Mensis Januarij Anno 1708.

Gróff Eszterházy Antal
m. k. L. S.

Eszterházy Dániel m. k.
L. S.

Nagy Mihály, Nemes Sopron Vármegye Vice-Ispánja és Plenipotentarius követje m. k. L. S.

Szillessy Ádám, azon Vármegye Plenipotentarius követje m. k. L. S.

Horváth Joseph, Nemes Vas Vármegye Vice-Ispánja és Plenipotentarius követje m. k. L. S.

Öry Mihály, azon Nemes Vármegyének plenipotentarius követje m. k. L. S.

Csákány Mihály, azon Nemes Vármegyének Sub-Notáriussa és plenipotentarius követje m. k. L. S.

Csernel János, Nemes Veszprém Vármegye Plenipotentarius Ablegatussa m. k. L. S.

Peczovicz Ferencz, Nemes Veszprém Vármegye Plenipotentarius Ablegatussa m. k. L. S.

Kecskeméthy Mihály, Veszprémi Prépost, Nemes Fejér Vármegyének Plenipotentarius követje m. k. L. S.

Losonczy János, N. Fejér Vármegye Vice-Ispánja és azon N. Vármegyének Ablegatussa, Plenipotentarius m. k. L. S.

Komáromy István, Nemes Győr, Komárom Vármegyének Vice-Ispánja és Plenipotentarius követje m. k. L. S.

Tanyi Imre, Nemes Komárom Vármegye Plenipotentia-riussa m. k. L. S.

Wlasich János, Nemes Tolna és Baranya Vármegyének Vice-Ispánya és plenipotentiáriussa m. k. L. S.

Pesthy Ferencz, Nemes Somogy Vármegye Juratus Notáriussa és Plenipotentia-rius Követje m. k. L. S.¹⁾

(Egész ívrétben, összevarrott ötödfél ívre irott egykorú másolat, gyűjteményemben.)

Közli: THALY KÁLMÁN.

¹⁾ Szembeötlő, hogy Szala vármegye képviselőinek — pedig a gyűlés ép e törvényhatóság területén tartatott — aláírása hiányzik. Azt kell hinnünk, hogy csak a másoló elnézéséből maradhatott ki.

REGESTÁK

*a római Dataria-levéltárnak Magyarországra vonatkozó bul-
láiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből.*

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

1478. júl. 7. Sisto IV. 1478. anno 7. lib. I. 270^a D.
F. Precentori ecclesie Ilerdensis.

Benedek fia Gergely pécsi egyházmegyei pap és pápai aco-
lytus borának kezelését 14 éves kis öcscsére Illésre, Tamás pécsi
egyházmegyei polgár fiára bízta. Mivel pedig Illés a borral nem
jól gazdálkodott s az őt megdorgáló nagybátyjának sértően vissza-
felelt, — hogy jövőre a hasonló eljárástól elrettentse, — a bátyja
őt egy edénnyel föbe ütötte, még pedig oly szerencsétlenül, hogy
Illés néhány nap múlva az élők sorából elköltözött. Gergely sze-
mélyesen akarja fölkeresni a pápát, azonban útközben a rablók
megtámadják, elfogják és kirabolják. Most írásban kér föloldozást
az elkövetett bűntény és fölmentvényt annak jogi következményei
alól. A pápa a leridai énekes kanonokot delegálja, hogy Gergelyt
az emberölés bűnténye alól feloldozza s a szabálytalanság alól
fölmentvén, javadalmainak birtokába visszahelyezze.

1478. júl. 15. Sisto IV. 1478. an. 7. lib. I. Div. 27^a
Officiali Wratislaviensi.

A pápa Mátyás Magyar- és Csehország királyának kérelmére
Stolcz Miklósnak, az egri egyház prépostjának adományozza a
Bleycinicz Miklós halálával megüresedett boroszlói kanonokság és
prebenda 600 márkára becsült (évi) jövedelmét, melynek betöltési
(adományozási) joga ezuttal magát a pápát illette.

1478. júl. 15. U. a. k. Ad perpetuam rei memoriam.

A pápa a Szent-Keresztről nevezett veszprémmegyei vértesi
(»voertesi«) benczésrendi monostort — mely az ott lefolyt hábo-
rúkból sokat szenvedett, sőt a javait is elvesztette úgy, hogy a
Sz.-Benedek rend tagjai nem is lakhattak már benne s a közelé-
ben lakó hívek lelki üdvét sem gondolhatták — Mátyás király

kérésére már előbb a Székes-Fehérvár falain kívül levő domonkos-rendi Sz.-Margit-rendház javaival egyesítette s örök időkre a nevezett rendnek adta azon célból, hogy ott az istentiszteletet helyreállítsák és a lelkeszi teendőket pontosan végezzék. Ezúttal a Sz.-Margit-rendház és a domonkos-rend előjogait is reáruházta a domonkos-rendi perjel és Mátyás király folyamodására. V. ö. Theiner II. 455.

1478. aug. 1. Sisto IV. 1478. anno 7. lib. 7. Reg. X. R. Custodi et Michaeli Fekete canonico ecclesie Quinqueecclesiensis.

A pécsi bűnfenyítő ügyek ügyvédének (procurator causarum criminalium) följelentésére a pécsi főesperes és püspöki helynök Baranchi Balázs herzegzelewszi plébánost symonia s egyéb vétségek czimén plébániájától megfosztotta, a mit most Boza László nyert el. Ámde az elmozdított plébános — a kinek felebbezését Gábor, bíboros apostoli követ elkésés czimén elutasította — utódját De Monellis Ágoston, az apostoli követ auditora elé idéztette, aki őt a plébániába visszahelyezendőnek ítélte. E miatt nyújtott be semmi-ségi panaszt és kért újabb vizsgálatot az új plébános.

1478. aug. 12. U. a. k. Episcopo Bosnensi et preposito eccl. de Dyacko Bosnensis dioc.

Zsigmond pécsi választott püspök ama panaszára, hogy őt a veszprémmegyei fehérvári pépost és káptalan hivatalos hatalmának gyakorlásában akadályozta s miközben Zentharten, Herthelend, Tholna, Kennesd, Zentha Cesmadamyan és más megyéjebeli egyházak plébániái fölött canonica visitációt tartott, a papokat és a világi hiveket censurákkal való fenyegetések és más eszközökkel arra bírták, hogy a püspökkel szemben az engedelmességet megtagadják. Említett sérelmek miatt a püspök vizsgáló bírák kiküldésére kéri a pápát, a ki a boszniai püspököt és diakovári prépostot bizza meg a vizsgálattal.

1478. okt. 20. 1478. a. VIII. Sixti IV. a (vol. rubr.) 44^a Ad perpetuam rei memoriam.

Simon patraszi érsek és capodistriai adminisztrátor, ki az esztergomi székesegyház olvasókanonoki javadalmát is élvezi vala, úgyszintén az esztergomi káptalan jelentik a pápának, hogy náluk (Esztergomban) emberemlékezetet meghaladó s folyton háborítlanul gyakorolt szokás erejénél fogva minden kanonok szabadon végrendelkezhettek a saját vagyonával s ha valaki végrendelet nélkül hal meg, a káptalan megbíz egy vagy több lelkiismeretes férfit a hagyatékna jám bor czélokra való fordításával. Ennélfogva kéri a pápát, kegyeskednék az említett szokást apostoli legfőbb hatalmával megerősíteni. A pápa a kérelmet teljesíti, a nevezett szokás-

nak örökös érvényt kölcsönözve s a netalán előfordult hiányokat (a multa nézve) orvosolva.

1479. jan. 2. U. a. k. 285^b Episcopo Agriensi.

Monyorókereki Ellerbach Berthold nemes birtokos nemes neje Zeechi Borbála, győrmegyei birtokosnő és fiai János és István panaszzolják, hogy Enynghi Thereck Ambró pécsi egyházmegyei zygethi birtokos hamisan állítván, hogy Ellerbach Berthold neki bizonyos összeggel tartozott, őket mint az elhunyt Berthold örököseit a győri püspök elé idéztette a végből, hogy az említett összeg fizetésére kötelezze s azután valamely sérelem czímén a veszprémi szentszékhez folyamodván, a zalai főesperes Oswald és Chepeli Benedek vicárius útján — a mint állítják — hamis információ révén őket megidéztette s midőn ők képviselőjük által az arra kijelölt időben védekezni akartak, a főesperes nekik a védekezést meg nem engedte s bárha e miatt a pápai főespereshez s Ewchen Tamás győri kanonokhoz appelláltak: őket perköltség czímén bizonyos összegben elmarasztalta és kiközösítette s miután ismételten Győrbe appelláltak s Oswald ítéletét a pápai főesperes s Ewchen Tamás és Szentgyörgyi András győri kanonokok is megerősítették — végül a pápától kérnek és nyernek engedélyt az egri püspök ítélőszéke előtt való perujításra.

1479. febr. 1. U. a. k. 284^a Georgio electo Colocensi.

György választott kalocsai érseknek érseksége tartamára — mivel megyéje javainak egy részét a törökök elpusztították s a jobbágyokat családjaikkal együtt fogságba hurezolták — a pápa a pécsi prépost kanonokság jövedelmét adományozza, a mennyiben az 170 aranyforintnál többet ki nem tesz s egészen a saját elhatározásából. Teszi pedig ezt a pápa azon czélból, hogy az érseknek méltóságához illő ellátása legyen és oly kikötéssel, hogy az említett javadalommal járó kötelezettségeknek pontosan eleget tegyen és az alienáció kizárásával.

1479. febr. 1. U. a. k. 284^b Georgio Hando canonico Quinqueeccles.

A pápa Handó György pécsi kanonokot a Gábor kalocsai érsek halála folytán megüresedett érsekségre kinevezvén, mint rendesen szokás, őt a netalán magára vont censuráktól »ad cautelam« feloldozza.

1479. febr. 1. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. I. a. 27^b Georgio electo Colocensi.

A pápa György pécsi prépost kanonoknak és jogtudornak adományozza minden velejáró jogokkal és kötelmekkel együtt a kalocsai érsekséget, melynek betöltését ez alkalommal teljesen

magának tartotta fenn s mely a római Curián kívül elhunyt Gábor halála következtében jött üresedésbe. A kinevezésről értesíti a pápa a kalocsai és bácsi káptalant, az egyházmegye hiveit és papságát és Mátyás magyar királyt.

1479. febr. 3. U. a. k. 39^b Georgio electo Colocensi.

Az ujonnan kinevezett György kalocsai érseknek a pápa megengedi, hogy magát bármelyik két vagy három katolikus püspök által fölszenteltesse; azonban a fölszentelő püspököknek kiközösítés s úgy a fölszentelést végzőknek, miként a fölszentelendőnek hivataluktól való fölfüggesztés terhe alatt megparancsolja, hogy az új püspök a mellékelt minta szerint engedelmességi esküt tegyen s az arról szóló okmányt saját pecsétje alatt mielőbb Rómába küldje.

1479. febr. 6. Sisto IV. a. 1479. a. 8. lib. 3. 173^a Georgio Viti, canonico Jauriensi.

A pápa a nemes származású György győri örkanonoknak saját kérésére megengedi, hogy mindaddig, a míg a római Cúriában időzik, vagy tanulmányokat végez, illetve a püspöke szolgálatában lesz: javadalmát — bár egész életén keresztül — megtarthassa, anélkül, hogy a resideálásra kötelezhető lenne. A meglevőn kívül más javadalmat is nyerhessen, azonban csak úgy, hogy a reá háramló kötelmeket a legkevésbé se hanyagolja el. Az engedménnyről a pápa a patrasi érseket, a Veszprém egyház-megyei zalai főesperest és a győrmegyei (papoizi) Megváltóról nevezett prépostság prépostját értesíti, felhatalmazván őket, hogy annak érvényre jutása körül felügyeljenek.

1479. márcz. 11. Sisto IV. 1478. an. 8. lib. I. Div. 166^b Universis Christi fidelibus.

Az egri egyházmegyei Nagybánya királyi m. városban a Sz.-István király plebánia temploma közelében levő Mindenszentek kápolnájában M.-Szentek és Mária látogatásának ünnepén ájtatoskodó hiveknek évente 5 évi(?) bucsút és ugyanannyi negyvenedet engedélyez a pápa.

1479. márcz. 20. 1478. an. VIII. Sixti IV. (vol. rubr.) 76^b Primicerio ecclesie Veglensis.

Frangepán János vegliai grófnak, mint a Veglia falain kívül fekvő Sz.-Lőrinczről nevezett sz.-Benedek-rendi monostor kegyurának kérésére a pápa veneriisi Venerius Miklós nemest, a vegliai Sz.-Mihály monostor szerzetesét, az említett Sz.-Lőrincz monostor apátjává kinevezi s megengedi, hogy magát bármelyik katolikus főpaptól benedíciáltathassa a szokott föltételek betartásával; a végrehajtási tisztet pedig a vegliai főjegyzőre bizza.

1479. márcz. 29. 1478. a. VIII. Sixti IV. a. (vol. rubr.)
122^a Abbati monasterii de Lanstras Aquilegensis dioc.

Osvald zágrábi püspök és János, a Szentlélekről nevezett zágrábmegyei csázmai egyház olvasó kanonokja, panaszolják, hogy a kamarczai plébánia hívei közül többen a püspöknek fizetni köteles tized fizetését megtagadván, törvényes hatalommal kiközösítették, ami miatt az illetők nem felebbezték. Később azonban az említett egyház András nevű lelkésze a tizedeket magának követelte s midőn Osvald püspök az ügy elbírálását a Zágrábban időző riszanói püspökre és más kartársaira bízta: még mielőtt az ítélet meghozatott volna, nevezett András bizonyos sérelmek ürügye alatt Gábor kalocsai érsekhez appellált és Osvaldot a kalocsai prépost és érseki vicárius generális ítélőszéke elé idéztette, a ki az Osvald érveit visszautasítva, a kamarczai híveket az excommunicatio alól feloldozta. Erre Osvald püspök névtelenül Rómába folyamodik, Mihály zágrábi apátot kérve föl bíról s Andrást megidézteti; de ez most ismét kifogást emel és Zsigmond pécsi választott püspök János nevű vicáriusához és Gergely pécsi főespereshez felebbez s Osvaldot a pécsi püspök elé nem a szokott módon, hanem falragaszok útján idézteti meg, az idézést pedig oly helyekre téteti, a melyekre Osvald püspök a pécsi választott püspöktől való alapos és nagy félelme miatt nem mehetett. Osvald Rómába appellál; ámde a főesperesnek és vicáriusnak is volt kifogásolni valója s előbb Osvald procurátora, János olvasó kanonok, majd ismét — hír szerint — Osvald ellen is kiközösítő ítéletet hoztak s a pörben is ítélték. Osvald püspök és János olvasókanonok ismét a pápához appellálnak, »ad cautelam« feloldozást s a pörben új vizsgálatot és ítéletet kérnek — a mikkel a pápa a landstrassi (karinthiai) kolostor apátját bizza meg.

1479. márcz. 30. U. a. k. 85^a Archidiacono Barsiensi et Valentino de Weresmarton canonico ecclesie Strigoniensis.

Wyfalwi András, a veszprémmegyei Sz.-Afra-templomának rectora panaszolja, hogy Chepeli Benedek, a veszprémi püspök vicáriusa őt oly ürügy alatt, mintha több kihágást követett volna el, maga elé idézte s javadalmától illetéktelenül megfosztotta; s bár ő ez ellen az esztergomi érsekhez appellált, a vicárius a javadalmat Zamarkwthi Mátyásnak adta. Midőn pedig ő (W. András) nevezett Mátyást az érsek vicáriusa elé idéztette — mialatt a fölebbezés függőben volt — Péter éneklő kanonok, Sándory Tamás, Chorgói István és Czeglédi István esztergomi kanonokok, azt állítva, hogy nekik felhatalmazásuk van Gábor biborostól, mint az apostoli szék ottani követétől, Mátyás kérésére őt (Andrást) a meszprémben levő házából és több más javától megfosztották s Vindezt Mátyásnak adományozták. — Említett András a római

Szentszékhez appellál, s a szerinte jogtalanul elfoglalt oltárnak és más javainak visszanyeréseért, valamint az őt terhelő ítélet megsemmisítéseért és perujtásért folyamodik; a pápa pedig, engedve a kérésnek, bírakül a föntnevezetteket jelöli ki.

1479. márcz. 30. Sisto IV. 1479. anno 8. liber I. Dign. Ben. Vac. X. R. 349^b Archidiacono Barsiensi et Valentino de Weresmarton canonico ecclesie Strigoniensis.

Wyffalwi (Ujfalvi) András, a veszprémmegyei wrsi (örsi) egyház prépostja panaszolta, hogy Gábor apostoli követ, azon ürügy alatt, hogy róla rossz híreket hallott, őt Albert veszprémi püspök elé idéztette és daczára annak, hogy őt a püspök a vád alól fölmentendőnek ítélte, a követ (Gábor) ismét Chepel Benedeket, a püspök általános helyettesét bizta meg, a szokásos formák mellőzésével, hogy Andrást a prépostságtól megfoszsza és megbüntesse. Ez meg is történt, bár András annak idejében az apostoli Szentszékhez felebbezett, minthogy a nevezett prépost őt a prépostságon kívül némely javaitól is megfosztotta, a prépostságot Churoni (?) Kelemen clerikusnak, a javakat pedig részint ugyanennek s részint Zondi Péter világi polgárnak ítélve oda. U. András ezuttal semiségi panaszszal élt, mire a pápa a panasz megvizsgálására új bírakat nevez ki.

1479. ápr. 15. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. I. 232^b Nobili viro Erasmo Montaniste domino oppidi Novecivitatis Agriensis dioc.

Czimzett nemesnek, a ki saját jelentése szerint már előzően a birtokán egy templomot építtetett, kérelmére a pápa megengedi, hogy a templom mellé egy perjel és több renditag számára kolostort, tornyot s ebédlőt építhessen és kertet csatoljon; a rendházat valamely szentről tetszése szerint elnevezhesse és a Sz.-Domonkos-rendieknek adományozhassa, a kik azt állandóan megtarthassák s abban a rend minden előjogait is élvezhessék a mások sérelme nélkül s különösen a lelkész jogainak épségben maradásával. A Bold. Szűz Máriáról nevezett prépostság prépostját és Palóczi Mihály egri kanonokot pedig megbízza, hogy az illető domonkos-szerzeteseket új birtokukba bevezessék s a mennyiben szükséges lenne, őket annak birtoklásában védelmezzék.

1479. ápril. 28. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. I. a. 45^b Petro Marcio electo Scardonensi.

A pápa a skardonai (skardinai) püspökség betöltésének jogát, melynek javadalmát legutóbb Miklós modrusi püspök élvezte. ennek lemondásával magának reserválta és Péter minorita-rendi theologiai tanárnak adományozza s arról a skardonai papságot. káptalant és polgárokat. valamint Mátyás magyar királyt értesíti.

1479. ápr. 28. Sisto IV. a. 1479. a. 8. lib. 3. 79^a
Nicolao episcopo Modrusiensis.

A pápa Miklós modrusi püspöknek, midőn ez a skardonai püspökség javadalmáról lemondott, saját elhatározása következtében, 120 arany forint évi díjat rendelt élte fogytáiglan a Péter minorita-rendi theologiai tanárnak adományozott skardonai püspökség jövedelméből s annak évenkénti részletben való fizetését a kitűzött határidőre, illetőleg az attól számított 30 napon belül Péternek és utódainak suspensió és a templomból való kizáratás terhe alatt megparancsolja. A pápa ezen elhatározásáról a patraszi érseket, az arbei püspököt s a Sebenicó falain kívül fekvő Sz.-Miklós monostor apátját értesíti s őket az említett rendeletre nézve felügyeleti és végrehajtói joggal felruházza.

1479. máj. 4. Sisto IV. a. 1479. a. 8. lib. 3. 94^a Andree de Iwanich, archidiacono Zagrabiensis, magistro in artibus.

Iwanichi Andrásnak, a zágrábi kanonokság és főesperesség javadalmazásának és a művészetek tudorának, a ki még csak a kisebb egyházi rendekre volt fölszentelve, a pápa megengedi, hogy 7 (hét) éven át — a míg az arra alkalmas helyen önképzéssel foglalkozik vagy ha Osvald zágrábi püspök, illetve Mátyás magyar király szolgálatában fog állani — említett javadalmait élvezhesse. anélkül, hogy köteles lenne magát egy éven belül pappá szenteltetni s őt a helybenlakás (residentia) kötelezettsége alól is fölmenti és megengedi, hogy még más javadalmat is vállalhasson: azonban oly föltétellel, hogy magát egy éven belül alszerpappá (subdiaconus) kell szenteltetnie; a napi osztalékban (distributio inter presentes) nem részesül és a javadalmakkal járó kötelezettségeknek alkalmas helyettesek által eleget tegyen. Minderről a chásmai olvasó és éneklő kanonokokat s a bélai monostor apátját értesíti és a végrehajtással megbizza.

1479. máj. 20. U. a. k. 261^a Michaeli Galli, rectori parochialis ecclesie S. Crucis de Crarbarza Zagrabiensis dioc.

Galli Mihály krarbarczai plébános a török elől menekülván, Mátyás nevű káplánját önvédelemből főbe ütötte. A káplán 8 nap mulva meghalt. A plébános már egy előbbi kérvényre feloldozást nyert a pápától az emberölés bünténye s annak egyházjogi következményei alól; ezuttal pedig arra kéri a pápát, hogy (mivel a megholt káplán lelkeért misézni óhajt) parochiáján az oltár szolgálatában maradhasson, a mit a pápa neki kegyesen meg is enged.

1479. jun. 25. U. a. k. 304^a Baldassari de Piscia plebano ecclesie S. Benedicti Venetiarum, decretorum doctori.

A pápa Pisciai Boldizsárt, a velencei Sz.-Benedek templomának lelkészét és kánonjogtudort, szerémi püspökké való kinevez-

tetése alkalmából, saját kérelmére »ad cautelam« és a kinevezés hatályának biztosítása végett, az egyházi fenytékek alól feloldozza.

1479. jun. 25. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. 3. 121^b
Baldasari electo Sirimiensi.

A pápa a saját elhatározásából s illő ellátás czéljából a Luca egyházmegyebeli Sz.-Jakab és Sz.-Mártonról nevezett uzanói parochiát, a Krisztus testéről, a Megváltóról, Sz.-Lőrinczről és a pisciai Sz. Máriáról nevezett oltárok jövedelmeit, a miket püspökké választatása előtt élvezett, egész életére Boldizsár szerémi választott püspöknek adományozza.

1479. júl. 1. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. I. a. 155^a
Abbati monasterii b. Marie Zagrabiensis et Georgio Bexin ac Michaeli de Zagrabia canonico ecclesie Zagrabiensis.

Az újváraljai (subcastronovo) Sz.-Máriáról nevezett pálos-rendház perjele és más szerzetes tagjai, ugyszintén Frangepán Márton nemes, vegliai és modrusi gróf panaszolják, hogy Nomi Jakab, hamisan állítván, hogy a gróf őt az újváraljai Sz.-Jakab-templom lelkészségétől és más javaitól megfosztotta és hogy azokat a pálosok foglalták volna el, — őket Capuchicz Balázs modrusi kanonok és társa elé idéztette: a mi ellen nevezettek tiltakoztak s Péter archipresbyterhez appelláltak; ezuttal pedig a pápához fordulnak újabb vizsgálat érdekében, melynek megindítására a pápa a zágrábi B. Sz.-Mária kolostor apátját, Bexin Györgyöt és Zágrábi Mihály, Zágráb egyházmegyei kanonokot delegálja.

1479. júl. 1. Sisto IV. 1478—9. anno 8. lib. I. Div. 257^a
Abbati monasterii b. Marie Zagrabiensis et Georgio Bexin ac Michaeli de Zagrabia canonicis ecclesie Zagrabiensis.

A subcastronovoi pálos-r. Sz.-Mária-rendház perjele s Frangepán Márton zengi, modrusi gróf ama panaszára, hogy Péter modrusi archipresbyter és Kapuchicz Balázs őket súlyos jogtalanságokkal illették — a pápa czímzetteket küldi ki a panasz megvizsgálására.

1479. aug. 12. Sisto IV. 1479. anno 8. lib. I. a. 229^a
Abbati monasterii de Sanctatrinitate Quinqueecclesiensis dioc. et Demetrio de Sancto Georgio canonico Quinqueecclesiensis.

Prodawizi András, a zágrábmegyei kamarczai Sz.-Mária-templom rectora, panaszolja a pápának, hogy a hivatala czímén hozzátartozó tizedeket Osvald zágrábi püspök magának követelte és pedig ok nélkül s e miatt némely hiveket zaklatott, őt (Andrást) pedig, mivel a zaklatás ellen tiltakozott, a Zágrábban időző risanói püspök és mások elé megidéztette — a mely eljárás ellen ő Gábor kalocsai érsekhez appellált s Osvaldot Balázs kalocsai prépost és a vicárius generalis elé citáltatta, de Osvald valamely alaptalan

ürügy alatt a pápához appellált és a zágrábi Sz.-Máriáról nevezett monostor apátja, Mihály czimére apostoli leiratot is nyert, melynél fogva őt ismét megidézte, s noha ő valódi jogsértés miatt ugyancsak a Szentszékhez felebbezett, Oswald ezt semmibe sem véve őt említett egyházi javadalmától, ökreitől s más javaitól karhatalommal megfosztotta, jobbágyságait súlyosan megverette, őt magát az egyházmegyéből száműzte s a megye összes lelkészeinek levélben megtiltotta, hogy az ő részére semminemű ítéletet végre ne hajtsanak. Midőn pedig ő a pécsi szentszékhez felebbezett, Oswald ismét kifogásokkal élt és bár törvényesen excommunicatio alá vettetett, magát az alól, ámbár pápai megbízás folytán, azonban minden megidézés nélkül — az aquilejamegyei landstrasi monostor Lénárd nevű apátjától feloldoztatta; őt (t. i. Andrást) pedig kiközösítette, daczára az ujonnan bejelentett és még függőben levő felebbezésének. Ez okból András »ad cautelam« feloldozást kér a pápától a kiközösítés alól s az Oswald püspöktől szenvedett sérelmeinek orvoslásáért, az őt terhelő ítéletek megsemmisítéseért és perujtásért folyamodik. Minderre nézve a pápa a pécsmegyei Szentháromság-monostor apátját és Szentgyörgyi Demeter pécsi kanonokot hatalmazza fel.

1479. okt. 25. 1480. an. IX. Sixti IV. (vol. rubr.) 164^a
Abbati monasterii Fontis Sancte Marie prope Landstrass
Aquilegiensis dioc.

Zamzedwarai Dorottya zágrábmegyei nemes birtokosnő panaszkolta, hogy a cirqueniczai Sz.-Máriáról nevezett pálos-rendház perjele és más szerzetesei tőle bizonyos összeg pénzt — az ő állítása szerint tévesen és így eredménytelenül követelvén — valamely apostoli levél alapján és Stern (?) György zágrábmegyei kanonok megbízásából is, ki az említett monostort illetéktelenül birtokában tartotta, őt törvény elé idézték s a tett óvás daczára elítélték, mire ő Rómába felebbezett. Mivel azonban attól tart, hogy eme tette miatt kiközösítés alá esett, »ad cautelam« föloldoztatását, a pörös kérdésben pedig a bírák ítélete ellen semmiségi panaszszal élve új bírák kiküldését kérelmezi. A pápa teljesíti kérelmét a szokott óvadék mellett.

1479. decz. 30. U. a. k. 296^b Archiepiscopo ecclesie
Baciensis.

Zubori (Zobori) János nemes bácsmegyei zubori birtokos jelentette a pápának, hogy ő a Sz.-Domonkos rendje iránt táplált tiszteletből zubor-szentmihályi birtokán a nevezett rend számára rendházat s a tetszése szerint választandó szent tiszteletére templomot és más szükséges melléképületet óhajt építtetni, a mennyiben arra a Szentszéktől engedélyt nyer. A pápa megadja a kért

engedélyt a parokiai és más templomok jogainak épségben tartásával s a VIII. Bonifác pápa idevonatkozó tilalmának derogálva s az új templomra és kolostorra a Domonkos-rend összes előjogait ráruházza.

1480. jan. 4. 1480. an. IX. Sixti IV. a. (vol. rubr.) 69^a Maioris et Hantensis, Vesprimiensis ecclesiarum prepositis.

Tamás nyitrai püspök panaszt emelt a pápánál, hogy Mileinczi Antal esztergomi polgár őt bizonyos pénzösszeg fizetésére kötelezendő — a Veronai Gábor biboros pápai követől birákul kinevezett Balázs kalocsai prépost és Márton bodraczi (bodrogi?) főesperes elé idéztette, a kik az ő mentségét elvetvén, ellene kiközösítési határozatot hoztak. Midőn pedig az ellen az említett pápai követhez s a római Szentszékhez ismételen is felebbezett, a felebbezésnek maguk a birák is helyt adtak, s az ügy ismét a pécsmegyei Tamás prépost és Balázs kanonok elé került. Tamás püspök ezúttal sem levén megelégedve az ítélettel, ismét Rómába felebbez, feloldozást és perujítást kérve a pápától. Erre a pápa főnt czimzetteket megbizza, hogy Tamás püspököt a netalán magára vont kiközösítés alól feloldozzák s a szőnyegen levő ügyben újabb vizsgálatot indítsanak.

1480. márcz. 11. 1480. an. IX. Sixti IV. (vol. rubr.) 66^b Preposito monasterii B. Marie Virginis de Veska per prepositum soliti gubernari et cantori ecclesie S. Spiritus Chasmensis Zagrabiensis dioc.

A zágrábmegyei musmai (?) plébános Benedek panasza értelmében Berzenczi, más néven Musmai Sándor (Sandrus) említett Benedek plébániáját és más javait jogtalanul elfoglalta s midőn ez a csázmai Szentlélek templom foraneus officialisa előtt reá bizonyult és visszatérítésre ítéltetett, Veronai Gábor apostoli követhez felebbezett, a ki az ítékezést Györgyre, a zágrábmegyei bexini főesperesre bízta. Ez a pört a Sándor javára döntötte el, a miért Benedek névtelenül Rómába appellált s meghallgatást nyervén, János csázmai főesperes és Kelemen kanonok kiküldött birák ő neki adtak igazat s az ítéletet az első forumhoz küldték, a mely Sándort nyilvánosan kiközösítette. Azonban Sándor még ekkor sem nyugodott meg, hanem névtelenül Rómába appellált, minek folytán a Mura folyó melletti Szentkereszt monostor Dénes nevű apátja őt a fenyíték alól minden záradék nélkül feloldatta. E miatt fordul ismét nevezett Benedek a pápához semmiségi panasszal és újabb vizsgálatért folyamodva, a mivel a pápa a vaskai Sz.-Mária monostor prépostját és a csázmai éneklő kanonokot bizza meg.

1481. febr. 1. Sisto IV. 1481. anno 10. lib. 5. Div. 292^a Nicolao Michaelis de Costolano clerico Strigoniensis dioc.

A pápa a nemes szülőktől született Kosztoláni Miklóst, K. Polikarp György mester és író unokaöcsését, a kit Rodericus püspök és római alkanczellár is alkalmasnak talált, a szokásos eskü letétele mellett jegyzővé kinevezi.

1481. márcz. 13. Sisto IV. 1481. anno 10. lib. 1. Div. 235^a Thome de Erdewd (=Erdőd) preposito ecclesie S. Sapientie Tituliensis, Bachiensis dioc.

Erdődi Bakócz Tamás. bácsmegyei és esztergomi joghatóság alá tartozó titeli prépostnak — az általános tilalom alól kivételt képezve — megengedi a pápa, hogy a lelkeszséggel összekötött titeli prépostság mellett még más két, a nélkül pedig három, bár egyházz jogilag összeférhetetlen javadalmat vállalhasson és éltefogytaiglan élvezhessen; oly föltétel mellett, hogy a három javadalom közül legfőlebb kettő legyen lelkeszi s hogy a velők járó köteleknek pontosan eleget tegyen.

1481. márcz. 13. U. a. k. 264^a Thome de Ibafalva, preposito ecclesie S. Georgii de Viridi Campo, Strigoniensis dioc.

Ibafalvi Tamás, az Esztergom egyházmegyei zöldmezői prépost engedélyt nyer a pápától arra, hogy a lelkeszséggel összekötött zöldmezői prépostság mellett még egy, anélkül pedig két, az egyházz jog szabályai szerint összeférhetlen javadalmat egész életén át élvezhessen; még ha azok lelkeszségek volnának is.

1481. márcz. 13. Sisto IV. 1481. anno 10. lib. 2. Vac. 290^b Universis Christi fidelibus.

Simon patraszi érsek, pápai előadó, római kanczellár-helyettes s esztergomi olvasókanonok Esztergomban egy énekes sz. misére tett alapítványt. A pápa pedig egy évi és negyvennapis bucsut engedélyez azok számára, kik az említett misét ájtatosan meghallgatják és a töredelem szentségéhez járulnak.

1481. márcz. 15. Sisto IV. 1481. anno 10. lib. 5. Div. 243^a Petro electo Colocensi.

Péter kalocsai választott érsek palliumot kért a pápától Ibafalvi Tamás, az esztergommegyei Sz.-Györgymező Sz.-Györgyről nevezett templomának prépostja útján. A pápa megküldvén a palliumot, annak átadására s a szokásos eskütételhez a zágrábi és pécsi püspököket rendeli ki; az új kalocsai érseket pedig a pallium nagy jelentőségére, használatának idejére figyelmezteti és a vele járó kötelek pontos teljesítésére buzdítja. (Az állami levéltárban is megvan 1481. május 24. keltezéssel.)

1481. jún. 2. U. a. k. 19^a Dis F^{lis} de Batha et de Iwán, Quinqueecclesiensis dioc. monasteriorum abbatibus.

Még a b. e. János pécsi püspök, a káptalan beléegyezésével

s a pápa jóváhagyásával, eladta a megyeri villát a Domonkosok felügyelete alá tartozó, Pécs falain kívül fekvő s a Szentlélekről nevezett rendházban lakó Sz.-Ágoston-rendi apáczáknak s az így befolyt pénzből más birtokot vásárolt a püspökség részére. Most pedig az említett rendház perjelnője és más lakói, kik az adás-vevés czimén a villa összes jövedelmeit és jogait maguknak követelik, a pápához folyamodtak és őt a szerződésnek ily értelemben való megerősítésére kérték. A pápa a föntczimzett apátokat bizza meg jelen okmányban, hogy a szerződésről a pécsi püspök és káptalan útján tudomást szerezvén — az apáczák kérelmét, ha méltányos, teljesítsék s a szerződésnek netaláni fogyatkozásait is ily értelemben pótolják.

1481. aug. 9. Sisto IV. 1481. anno 10. lib. 2. Vac. 306^b Bartholomeo Loret, rectori capelle S. Marie Strigoniensis.

Az esztergomi Mária-kápolna alapító levelében az alapító kikötötte, hogy annak káplánja ne vállalhasson más hivatalt sem más javadalmat, mint esztergomi kanonokságot és prebendát. Ezzel szemben Loret Bertalan, esztergomi kanonok és Beatrix magyar királyné számvevője, engedélyt kér és nyer a pápától, hogy eme káplánságot említett hivatalával együttesen megtarthassa és még más javadalmat is nyerhessen.

1481. szept. 5. 1480. an. XI. Sixti IV. (vol. rubr.) 45^b Urbano electo Jauriensi.

A pápa a nemes származású Orbán pécsi prépostot és Mátyás király kincstárnokát a győri püspökségre kinevezi, miután annak betöltését ez alkalomra t. i. Demeter győri püspök halála esetére a római Szentszék különös módon magának tartotta fenn. A pápa a kinevezésről a győri káptalant, papságot, hűbéreseket, polgárságot, az esztergomi érseket és Mátyás királyt értesíti.

1481. szept. 5. U. a. k. 47^b Urbano electo Jauriensi.

Ugyancsak Orbán győri választott püspöknek megengedi a pápa, hogy tetszése szerint választandó püspökök fölszentelhessék; azonban suspensio terhe alatt meghagyja neki, hogy előbb hűségi esküt tegyen és az esztergomi érsek jogait tiszteletben tartsa.

1481. szept. 5. Sisto IV. 1481. anno 11. lib. 3. a. 52^b Urbano Philippi preposito ecclesie Quinqueecclesiensis.

A pápa Orbán pécsi prépostot győri püspökké való kinevezése alkalmából minden egyházi fenyték alól feloldozza a kinevezés hatályának biztosítása czéljából.

1481. szept. 10. Sisto IV. (tévesen VI.) 1481. an. 11.

lib. 3. Vac. 240^a Mathie Michaelis de Posegavár, electo Dainensi.

A pápa Posegavári Mátyás választott püspöknek saját elhatározásából megengedi, hogy Sz.-Pálnak pécsmegyei parochialis templomában levő Krisztus Sz.-Testéről, a tanító Szentlélekről és Mindszentről nevezett oltároknak összesen 48 arany forintnál nem nagyobb évi jövedelmét mint püspök is élvezhesse. A bulla fogantatásával pedig a patraszi érseket, Bonadies Simont, a római Sz.-Péter templom kanonokját, és a pécsi püspöki helynököt bizza meg.

1481. szept. 29. 1481. an. XI. Sixti IV. (vol. rubr.) 54^a Archidiacono Zegediensi et Antonio Thowankwth, canonico ecclesie Bachiensis.

Szentgyörgyi Imre, a pécsmegyei újlaki vár gondnoka (provisor) panaszolta volt a pápának, hogy Kesző Lőrincz, mint a Zsigmond pécsi püspöknek fizetendő tizedek végrehajtója, tévesen állítván, hogy panaszos (Sz. Imre) a pécsi püspöknek bizonyos tizedet fizetni tartozik és hogy annak fizetését jogtalanul megtagadta stb., őt a pécsi püspök általános helyettese (vicarius generalis) János, azywachi főesperes előtt bepörölte. Mivel pedig a bíróság az ő védekezését semmibe sem vette, az ítélet ellen Rómába felebbezett. Azonban a vicarius ennek daczára sem szüntette be az ellene való eljárást. Ismét az apostoli Szentszékhez folyamodik tehát a végből, hogy az előbbi ítéletet megsemmisítvén, bizonyos egyházi férfiakat kegyeskednék kijelölni, a kik úgy az említett püspöki helynök és főesperes eljárása fölött, valamint a függő perben végérvényes ítéletet hozzanak. A pápa enged a kérelemnek s birákul a főntczímzett szegedi főesperest és Thovánkúthi Antal bácsmegyei kanonokot nevezi ki.

1481. nov. 22. Sisto IV. 1481. anno 11. lib. 2. Vac. 189^b Episcopo Asculano et Strigoniensi ac Agriensi officialibus.

Zwymia István grófi családból született esztergomi kispap jelentette volt a pápának, hogy a cziszterczita rend savniki (Chewnik) monostora Miklós apát halálával megüresedvén s különben jog szerint a magyar király kegyurasága alá tartozván, — Mátyás király annak apátságát a római Szentszék tudta nélkül neki adományozta. Mivel pedig a provisio érvénytelen volt, a római pápától kéri annak érvényesítését. A pápa teljesíti a kérelmet megbizván az asculumi püspököt s az esztergomi és egri püspöki helyetteseket, hogy amennyiben az 50 arany forint évi jövedelmű apátság még üresedésben van, kérvényesnek egész életére adják át apostoli tekintélylyel s minden egyházi fenyíték alól oldozzák fel őt. Az új apát pedig hűségi esküt köteles tenni, s bár a

monostor lakóinak számát nem kisebbitheti, a fölösleges jövedelemmel szabadon rendelkezhetik. (A pápa ezuttal derogált a cisztercita rend azon előjogának, melynek értelmében a rendi javadalmak illetve méltóságok csak a római egyház biborosainak vagy a rend fogadalmas tagjainak adományozhatók.)

A jelen okmányból szószerint mellékelem a következő két szakaszt:

. . . Mathias Hungarie rex illustris, cum ad regem Hungarie pro tempore existentem prefectio persone idonee in abbatem dicti monasterii, dum pro tempore vacat, ex privilegio apostolico, cui non est hactenus in aliquo derogatum, pertinere noscatur, de persona ipsius Stephani eidem monasterio . . . vacanti, pretextu dicti privilegii providit ipsumque illi prefecit in abbatem . . . et idem Stephanus provisionis et perfectionis earundem pretextu possessionem vel quasi regiminis et administrationis dicti monasterii apprehendit . . . nullos tamen fructus percipiens ex eodem. Cum autem provisio et prefectio predictae secundum premissa iuribus non substant et . . . dictum monasterium adhuc . . . vacare noscatur etc.

Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis . . . nec non privilegiis eidem Ordini concessis, illis presertim, quibus caveri dicitur, quod monasteria ejusdem Ordinis nullis, nisi Sancte Romane Ecclesie cardinalibus aut ordinem ipsum expresse professis commendari valeant, quibus hac vice dumtaxat, secus illis alias in suo robore perman-suris, harum serie derogamus. . . .

1482. febr. 21. Sisto IV. 1481. anno 11. lib. 3. a. 258^a Universis Christi fidelibus.

A pápa 7 évi bucsút és negyvenedet engedélyez örök időkre mindama hivek javára, kik a veszprémmegyei Vásonkő mellett épült s Kinizsi Pál temesi gróf által alapított és javadalmazott Sz.-Mihály parochialis templomot — Sz.-János apostol, Sz.-Pál fordulása s Sz.-Mihály ünnepén május és szeptember hónapokban és az egyháznapiján ájtatosan meglátogatják, vagy annak jó karban tartására jámbor alapítványokat tesznek, vagy bármily más módon adakoznak.

1482. márczius 5. 1481. an. XI. Sixti IV. (vol. rubr.) 93^b Archiepiscopo Colocensi.

A pápa a kalocsai érseket megbízza, hogy a nála időző János lengyel püspökkel, kit a laventini püspökségből a boroszlói püspökségbe áthelyezett, a szokott hűségi esküt letétesse.

1482. ápr. 17. Sisto IV. 1481. anno 11. lib. 4. Div. 87^a Vesprimiensi et Jauriensi episcopis.

Péter kalocsai érsek panaszt emelt a pápánál, hogy bár a suffraganeus püspökök és hivatalnokaik az egyház törvényei szerint az ő ítéleteiktől való felebbezés esetén kötelesek a felebbezésnek helyet adni és a metropolita (érsek) ítéletének engedelmeskedni: ennek daczára László erdélyi, János váradi, Osvald zágrábi, Benedek boszniai, János szörényi, János csanádi és Péter nándor-fejérvári püspökök és főbb hivatalnokaik az említett felebbezéseket vakmerően megakadályozzák s nem ritkán az érsek iránt köteles engedelmisséget megtagadják, mi által őt jogtalansággal illetik, magukra pedig egyházjogi büntetéseket vonnak. Ez okból kéri a pápát, hogy mindama pörök eldöntésére, miket ő említett okokból az elsorolt püspökök és hivatalnokaik ellen megindítani kíván, egyházi bírakat kegyeskedjék kinevezni. A pápa a veszprémi és győri püspököket nevezi ki bírákul.

1482. máj. 4. U. a. k. 59^b Abbati monasterii S. Spiritus et archidiacono Sandecensi Cracoviensis dioc.

Payanai Czyela Jakab wladislavi birtokos panaszolja, hogy bár ő a Sz.-Ágoston-rend esztergommegyei drawczei házának preceptoriját soha el nem vette, sem annak jövedelmeit nem élvezte: — annak daczára bizonyos Snurzami Antal őt a milkói püspöknél, mint az esztergomi érsek általános helyettesénél hamisan bevádolta. a ki őt — a panaszos preceptor téves információjára s a nélkül. hogy a tényállást megvizsgálta vagy megímerhette volna, — kártérítésre ítélte s mivel a kijelölt időben és helyen meg nem jelent, kiközösítéssel is sujtotta és az erről szóló határozatot Back Gáspár, a szepesi Sz.-Márton prépostja és többek által közzététette. Időközben felperes elhunyt, ánde helyette most az új drawczei preceptor követelte a kárpótlást és az excommunicatio kihirdetését. Ezúttal az alperes akar a vádló és mások ellen keresetet indítani s e célra bírakat és »ad cautelam« a fenyték alól feloldozást kér a pápától. A pápa a krakómegeyi szandeczi főesperest és a Szentlélek monostor apátját jelöli ki bírákul s megengedi. hogy panaszost — a szokott óvadék mellett — feloldozzák.

1482. máj. 7. U. a. k. 91^a Preposito ecclesie Varadiensis.

Az egri egyházmegyei beregszászi Mindenszentekről nevezett templom összes káplánjai jelentették a pápának, hogy ők — anyagi helyzetök megkönnyebítése végett — bizonyos szőlőket és más földeket művelnek a hivek jószívúságából, a miért azonban kilenczedet vagy tizedet tartoznak fizetni a munkácsi vár urainak és a nevezett egyház plébánosának. Ezt azonban (a 9-edet, 10-edet) — amint hiteles iratok is bizonyítják — az illető urak és a plébános

nekik bizonyos méltányos feltételek mellett elengedték. Most tehát arra kéri a pápát, hogy a köztük létrejött szerződést kegyeskedjék megerősíteni. A pápa megadja a kért kegyet s a szerződés megerősítésével a váradi egyház prépostját bizza meg.

1482. máj. 11. U. a. k. 49^b Simoni archiepiscopo Patracensi.

Fehérvári Mátyás veszprémmegyei acolytus előadta, hogy ő évekkel ezelőtt a váradmegyebeli István nevű tanulótársát, kivel úgy a maga mint a tanítója Zalchi Tamás részére alamizsnát szokott gyűjteni, — feleselés közben egy edénnyel a homlokán súlyosan megsebezte ugyan, de nevezett István rövid idő alatt felgyógyult és csak később s valószínű, hogy más betegség következtében halt meg. A tanító Mátyást szigorúan megbüntette. Azonban, mivel némelyek azt beszélték, hogy István halálának Mátyás volt az okozója s mivel ő maga áldozó pappá óhajt lenni és az elhunyt István lelkeért misézni: említett bűnös cselekménye és annak egyházjogi következménye alól feloldozást kér a pápától. A pápa megadja a kért feloldozást és fölmentvényt s azok végrehajtásával Simon patraszi érseket bizza meg.

1482. máj. 15. U. a. k. 161^b Lectori ecclesie Jauriensis et officiali Jauriensis.

Az esztergomi káptalan panaszolta a római Szentszéknél, hogy közte és a premontrei rend esztergommegyei saági Sz.-Mária monostor prépostja és más lakói között vita támadott a saági és thesinaghi határban fekvő bizonyos szőlők tizedje miatt, a melyek tényleg az esztergomi káptalanhoz tartoznak, de amikre a nevezett monostor prépostja és lakói is igényt tartanak. S jóllehet ez ügyben illetékes bíróság az esztergomi káptalan javára ítélt s a pörös felek közt bizonyos egyesség jött létre: a prépost és társai nem mindenben teljesítették az eléjük szabott föltételeket. Ennek folytán a káptalan arra kéri a pápát, hogy nevezetteket az ítélet s illetve a létrejött compromissum teljesítésére kötelezze. A pápa — engedve a kérelemnek — a győr egyházmegyei éneklő kanonokot és officiálist bizza meg, hogy a szőnyegen levő ügyben apostoli tekintélyvel ítéletet mondjanak.

1482. máj. 30. 1481. an. XI. Sixti IV. (vol. rubr.) 271^a Paulo Urbani de Royka, canonico Zagrabiensi.

A pápa Roykai Pál zágrábi kanonoknak — VIII. Bonifác pápa és mások rendeleteivel szemben — megengedi, hogy a míg a római Curiában vagy más alkalmas helyen tanulmányokkal foglalkozik, kanonoksága s más jövődöbeli javadalmainak jövedelmét élvezze a nélkül, hogy a székhelyen való lakásra kötelezhető volna.

A pápa az engedélyt az engedményes kanonok kérelmére és élete fogytaiglan adta.

1482. jún. 20. 1481. an. XI. Sixti IV. (vol. rubr.)
145^a Cantori ecclesie Transilvaniensis.

Rewenes Gergely erdélyi kanonok szolgája ellopta a gazdája lovát s midőn e miatt kérdőre vonatott, még az életét is fenyegette. Erre a gazda — önvédelemből — oly sebet ejtett a szolgán, hogy az 3 nap alatt elhalt. Említett kanonok feloldozást, illetve dispensátiót kér a pápától, indokúl felhozva, hogy a szolga halála előtt többek jelenlétében beismerte, miszerint halálának nem a gazdája, hanem ő maga volt az oka. Felhozza továbbá, hogy nagy fáradság és költségek árán személyesen jött Rómába, sőt már a kereszteny hitért a törökök elleni harczban vérét is ontotta, s ami fő: tettét megbánta. A pápa az erdélyi éneklő kanonokot fölhatalmazza, hogy folyamodót az irregularitas alól mentse föl és javadalma megtartására rehabilitálja; azonban a papirend gyakorlatától két évre függessze föl.

1482. jún. 22. U. a. k. 137^b Preposito de Superioribus Calidis Aquis Budensibus Wesprimiensis dioc.

A pálos-rend magyarországi tartományának főnöke és szerzetes tagjainak jelentése szerint a cziszterczita rendnek magyar királyi patronatus alá tartozó veszprémmegyebeli ercsi (Erchi) Sz.-Miklós monostorát annak perjele, Maternus halála után a nevezett rend tagjai elhagyták; idővel az épületei is tönkrementek s nem is volt többé remény arra nézve, hogy a cziszterczita rend azokat újra fölépítse. Ily körülmények közt Mátyás királyunk említett monostort a pálos-rendieknek adományozta úgy a lelkek üdve körüli buzgólkodásuk elismeréseül és további buzdításul, mint a hivek lelki javának előmozdítása czéljából, meghagyván nekik, hogy a monostort újra fölépítsék. A pálosok ily értelemben jártak el, azt vélvén, hogy a király a római Szentszéknél is megtette a szükséges lépéseket. Később azonban kitünt, hogy a király a római Curia tudta nélkül járt el, miért is a perjel és társai attól tartanak, hogy VIII. Bonifác pápa constitúciója értelmében kiközösítés, nemkülönben szabálytalanság alá estek. Következésképen alázattal kérik a pápát, hogy az említett rendházban a monostor-nevet és az apáti méltóságot megszüntetni, azt a pálos-rendi házak mintájára áttalakíttatni s eme rend birtokában meghagyni, a perjelt és társait pedig, a kik különben is jóhiszeműen jártak el, a netalán magukra vont fenyíték alól fölmenteni méltóztassék. A pápa teljesíti a kérelmet, s illetve annak teljesítésével a budai felső hévvízi prépostot bizza meg.

1482. jun. 25. Sisto IV. 1481. anno 11. lib. 5. Div.
Ad futuram rei memoriam.

Mig egyrészről a premontrei rendi váradhegyfoki Szent-István monostor, melynek épületeit a törökök feldúlták és fölégették. nemcsak prépost nélkül szűkölködött, hanem az istentisztelet is szünetelt benne, miután egészen lakhatatlanná vált; más részről János váradi püspök jövedelmei — ugyancsak a háborúk borzalmai miatt — annyira megcsökkentek, hogy a püspöki méltóság és hivattal járó költségek fedezésére sem voltak elegendők: a püspök tehát, részint hogy jövedelmeit szaporítsa s részint azért is, hogy idővel a nevezett monostort a régi jó állapotába visszaállíthassa, arra kéri a pápát, engedné meg neki, hogy a monostort — melynek évi jövedelmét 20 arany frtra becsülik — az ő élete és váradi püspöksége tartamára a váradi püspökség javaival egyesíthesse, illetve azokba bekebelezhesse.

A pápa teljesíti a (nyilván méltányosnak látszó) kérelmet a hasonló esetekben szokásos föltételek mellett.

Az eredeti latin szöveg alább következik:

Ad futuram rei memoriam.

. . . sicut accepimus monasterium S. Stephani in promontorio Varadiensi per prepositum gubernari solitum Premonstratensis Ordinis vacet ad presens — et sicut exhibita nobis pro parte v. fr. n. Johannis episcopi Varadiensis petitio continebat, fructus, redditus et proventus mense episcopalis Varadiensis propter turcharum impetus et guerrarum turbines, que in partibus illis jam diu pro dolor! viguerunt, adeo diminuti et exiles effecti existunt, quod predictus Johannes episcopus statum suum juxta pontificalis dignitatis exigentiam tenere et onera sibi ratione dicte ecclesie incumbentia supportare non valeat. Verum, si prefatum monasterium — (quod per dictos turcos, immanissimos Christi nominis inimicos totaliter destitutum, devastatum et combustum existit, et in quo a multis annis citra, propter illius desolationem et fructuum diminutionem nullus prefati Ordinis religiosus inhabitare potuit, propter quod cultus divinus in dicto monasterio minime servatur) — prefate mense ad vitam dicti Johannis episcopi duntaxat, uniretur, annecteretur et incorporaretur: profecto prefatus Johannes episcopus pro decentiori sustentatione sua hujusmodi non modicum susciperet relevamen divinusque cultus in eodem monasterio observari posset tempore procedente. Quare pro parte dicti Johannis episcopi asserentis, quod ipsius monasterii fructus, redditus et proventus viginti florenos auri . . . non excedunt, nobis fuit humiliter supplicatum, ut monasterium prefatum prefate mense ad vitam . . .

Johannis episcopi dumtaxat unire . . . dignaremur; nos igitur . . . monasterium predictum . . . prefate mense cum omnibus juribus et proventibus suis . . . quoad . . . Johannes e. vixerit dicteque ecclesie prefuerit dumtaxat, unimus, annectimus et incorporamus . . .

1483. jan. 1. Sisto IV. 1482. anno 12. lib. 4. Div. 49^a Ad perpetuam rei memoriam.

A bácsmegyei kamanczi, a Szentkeresztről nevezett templom plébánosa Béla és más papjai t. i. Demeter a Szűz-Mária-oltár dékánja, Mátyás, a Sz.-Ilona, Miklós, a Sz.-Katalin, Feus, a Sz.-Háromság, János, a B. Sz.-Mária és István, a Mindenszentek oltárának rectorai közt egyenetlenség ütött ki a parochiai teendők végzése és a szentségek kiszolgáltatása körül s az ügy a bácsi püspöki szentszék elé került elintézés végett. Később s többek közt Balázs nagyprépost és Imre szegedi főesperes és jogtudor fáradozásai következtében bizonyos egyességre léptek a felek, a mit aztán a római Szentszék is megerősített.

A terjedelmes szerződés tartalma a következő:

Az egyházi szertartások végzése körül az eddigi szokás legyen irányadó, azonban a kiválóbb ténykedések a plébánosnak reserváltak. A plébánosnak hagyományozott örökség egészen az övé legyen; ellenben az egyes rectorokra (káplánok) és gyóntatókra, vagy a rectorokra együttesen hagyományozott javak kétharmada a plébánosé, egy harmada pedig az összes rectoroké legyen, ha mise kötelezettséggel nincs egybekötve. Az eljegyzés- és esketésnél, valamint Vizkeresztkor a házszentelésből s a gyóntatás alkalmából befolyt jövedelmek felől is rendelkezik a szerződés. A betegek gyóntatásával más papot is meg lehet bízni. A gyóntató pedig — ha ugyan megbírója meg nem jutalmazta — egy kenyérnek az árát kapja jutalmul. Ha valaki végrendeletében a plébánosnak is és a káplánok-, vagy gyóntatóknak is hágy valamit, ez esetben a hagyományozó szándéka szerint kapja mindenik a részét. Ha valaki akár műveletlen akár művelt földet testál a káplánok valamelyikére, azt az illető maga és minden kötelezettség nélkül kapja.

Attól azonban mindenki óvakodjék, hogy a végrendelezőt meg nem engedett módon szándéka megváltoztatására bírja. Csak tanácsolni szabad, hogy valaki a templom vagy annak plébánosa és káplánjai részére valamit hagyományozzon, a többit az illető saját tetszésére kell bízni. Az ágy- és fehérneműt és más ruhákat az örökös mind magának tartsa meg. Ugyanez áll az élelmi szerekről. A káplánoknak joga van társaik közül bárkit örökösül kijelölni a többiek mellőzésével. A gyertya-, kenyér- és pénzadományok közösek. A rokonok- és másoktól

nyert segély vagy mise alamizsna az adományosé, de az obli-giák (a hivek adományai az istentisztelet alkalmával), az ün-nepeken a temetések alkalmával adott gyertya, kenyér, vászon és pénz s minden, a mit a hivek az oltárra tesznek, a plébá-nosé és utódaié legyen.

Az eljegyzési stóla jövedelem a káplánoké és templom-szolgáké együttesen a régi szokás értelmében. Az esketésnél adni szokott csirke, törülköző, kenyér és pénz mind a plébánosé 3 dénár és 3 gyertya kivételével, a mi a káplánok közt osztandó fel. Hasonlóan az anyák avatásánál is. A keresztelési jövedelem a káplánoké a csirkék és kenyerek kivételével, melyek a plébánoshoz tartoznak. A nagybőjti (husvéti) gyónás alkal-mával — a mire a plébánosnak kell a hiveket buzditania — az asszonyoktól és mindkét nembeli fiatalságtól befolyt alamizsna a káplánoké; de a férfiak adományainak kétharmad része a plébánosnak, egy harmada pedig a gyóntatóknak adandó. Más alkalmakkor az összes gyónók minden adománya a gyóntatóé, a comparatiók kivételével. Vizkereszt előtti napon a káplánok és templomszolgák egy megbízottat választanak maguk közül, a ki az egész községet registrálja és az adományokat össze-gyűjti, majd pedig az összesség jelenlétében szétosztja; azonban a pénz két harmada ez alkalommal is a plébánosé, egy harmada pedig a megbízotté.

A baksafalvi és bodoni »columbatio« jövedelme mind a káplánoké és servitoroké. A káplánok- és más papok- vagy kis-papoktól egyesekre hagyott javak az illetőkéi legyenek, a ki még a káplánoknak netalán együttesen hagyott örökségből is kivihessék a részöket. Ama szokás, hogy a hetes rectort (káplánt), és servitort (templomszolgát) a plébános látja el élelemmel, továbbra is érvényben maradjon avval a külön-b-séggel, hogy a jövőben jobb kosztot és ne oly rossz bort adjon, mint eddig s a szentmise áldozatnál is jó bort használjon, ne eczeteset. Az oly oltárnak, a mely már földbirtokban bővel-kedik, hagyományozott szőlő vagy föld vagy egy más szegényebb oltárnak átengedendő, vagy pedig közös megegyezéssel s a hagyatéki gondnok útján két hónapon belül eladandó s a be-folyt pénz az örökös oltár javára templomi ruhák és edények vételére fordítandó, amikről az illető rector időnkint a plébános-nak s illetve utódainak köteles beszámolni.

Végül — nehogy az oltárok akár a lelkiekben, akár az anyagiakban kárt szenvedjenek, — üresedés idején a plébános az oltárnak sem szőlejét, sem borát nem fordithatja a saját hasz-nálatára, hanem az arra illetékesekkel együtt alkalmas rector kinevezéséről kell gondoskodnia. Ellenkező esetben a kinevezési jog az előljáróra száll át, a miről őt a rectorok értesíteni

tartoznak. A felek magukat és utódaikat a szerződés megtartására kétszáz arany forint büntetés terhe alatt kötelezték.

A szerződés ide vonatkozó része és záradéka a latin szövegben szószerint a következő:

Quodsi qua partium predictarum premissam compositionem et adunationem (vel adjudicationem) dictorum dominorum Blasii prepositi majoris et Henrici (Emerici) decretorum doctoris concanonicorum nostrorum et aliorum presbyterorum vel successu temporis alius cautela adinventata aut adinvenienda in toto vel in parte retractare niteretur, ex tunc talis pars retractans contra partem alteram premissa observantem in ducentis florenis auri puri, veri et justi ponderis, vincatur et convicta habeatur ipso facto . . . Ad que omnia premissa et quevis premissorum singula prefati: dominus Albertus plebanus se et suos successores, nec non Demetrius decanus Beate Virginis, Mathias S. Elene, Nicolaus S. Catherine, Foris (v. Feus) S. Trinitatis, Johannes B. Virginis et Stephanus Omnium Sanctorum se et dictos rectores altarium personali eorum astantia coram nobis obligarunt voluntate . . . Datum in festo B. Demetrii martiris anno Domini millesimo quadringentesimo spetuagesimo octavo (ekkor irták a szerződést a bácsi curiában, de a római Curia csak 1483. jan. 1-én erősítette meg.)

Venerabilibus honorabilibusque dominis: Blasio preposito, Johanne lectore, Martino cantore, Egidio custode, Osuldo (Osvaldo) cathedrali, Emerico Zegediensi et Paulo Sirimiensi archidiaconis existentibus . . . in dicta ecclesia nostra Bachiensi Deo sempiterno jugiter famulantibus et devote. Thomas de Némethy, sacra imperiali auctoritate publicus ac stili capitularis et sedis vicariatus pretacte ecclesie Bachiensis notarius . . . Nulli ergo . . .

1483. márcz. 17. Sixti IV. 1482. a. 12. lib. 4. 191^a Universis Christi fidelibus.

A pápa a Gilgechi Benedek, Gilgechi Ferencz deák fiának igazgatósága alá tartozó szörényi Sz.-Jakab templom Sz.-Mihály főangyal tiszteletére szentelt kápolnájában — a mi Urunk Jézus Krisztus és a B. Sz.-Mária menybemenetele napján évente 5 évi bucsút és ugyanannyi negyvenedet engedélyez mindama híveknek, kik az említett ünnepeken ott ájtatosan meggyónnak.

1483. ápr. 12. U. a. k. 92^a Archiepiscopo Colocensi et Zagradiensi ac Wesprimiensi episcopis.

A Hospitalarius-rend zágrábegyházmegyei aurániai (perjelségének) perjele Grabariai Bertalan és conventje panaszára fent címzett érseket és püspököket a pápa 3 évre a perjelség gondnokaivá kinevezi.

1484. júl. 6. Sisto IV. 1484. an. 13. lib. 2. Div. 41^a
Michaeli episcopo Milkoviensi in civitate Strigoniensi commo-
ranti et Urbano electo Jauriensi.

Péter kalocsai érsek ama panaszára, hogy elhunyt elődje
György érsek végrendeletének gondnokai oly javakat is elfoglaltak
az érsek hagyatékából, melyek őt mint utódot illetik, azon okból
mivel az elhunynak a végrendelkezésre nem volt engedélye: —
a pápa czimzett püspököket a vitás ügy eldöntésére bírakul kinevezi.

II. Pál pápa hordozható oltár-pivilégiumot
engedélyez a következőknek:

210^b — laptól a 323^a lapig.

»*Bullae Pauli II-i annus 1467. a. IV. liber I.*«

Stephano Archiepiscopo Colocensi. — Datum anno III.,
anno Incarnationis Dni 1466.

Agneti relicte quondam Leonardi Deseros (?) laici vidue
in Colocensi diocesi. — Dat. idem a. III. a. 1466.

Thome Cristel de Sengen laico Agriensis dioc. — Dat.
a. III. a. 1467.

Demetrio de Bakolza laico et ejus uxori Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobilio viro Johanni Crusch domino loci de Libeshe et
nob. mulieri Catherine ejus uxori Strigoniensis dioc. — Dat.
a. III. a. 1467.

Valentino Blasii cantori et Alberto Sebastiani subcustodi ecclesie Bachiensis ac Benedicto de Sebastiano Blasii,
nec non Johanni de Zentgróth, Nicolao Hegymás de Barcckzop
(sic!) Paulo Felfeldi¹⁾ de Zerend. Thome de Drag, Johanni
de Gezth, Michaeli Somlay, Ladislao de Gezth laicis et eorundem
uxoribus . . . nec non Catherine relicte quondam Johannis
Zentkyráli vidue Bachien. dioc. — Dat. 9. kal. Jul. a. III. a. 1467.

Ladislao episcopo Agriensi et universis et singulis canonicis
ecclesie Agriensis in presenciarum existentibus. — Dat. a. III.
a. 1467.

Nobili viro Andree *Parunchircher* domino loci in Gleyunek
Jauriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Johanni Tanbeh militi, domino loci in Chezelburck
Jauriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Johanni Tanbeh militi, domino loci in Chezelburck
et nobili mulieri Anne ejus uxori Jauriensis dioc. —
Dat. a. III. a. 1467.

Georgio Petri Chott rectori parochialis ecclesie S. Martini
de Chuttas Wesprimiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

¹⁾ Kinizsi.

Paulo Mikehetz et Dorothee ejus uxori Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Thome de Ola rectori parroch. ecclesie S. Stephani de Cras *Wesprimiensis* dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Demetrio de Chusma presbitero Zagrabiensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Georgio de Tary domino loci de Giróth Agriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Benedicto Litterato de Tremetz laico Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Benedicto Sebastiani domicello et nobili mulieri Catherine ejus uxori Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Jacobcemcz laico Quinqueecclesiensis dioc. et Dorothee ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobilibus viris Ladislao et Stanislao de Cruencza fratribus, dominis loci de Cruencza Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Emerico de Torda presbitero Albensis dioc. — Dat. a. III. Kr. 1467.

Clare, uxori Georgii Saphar laici Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. Kr. 1467. é.

Nobili viro *Johanni Pangráz*, domino loci de Dengeleg Transilvaniensis dioc. — Dat. id. Maji a. III. a. 1467.

Nobili viro Georgio de Tary domino loci de Sirech (v. Sireth) Agriensis dioc. et nobili mulieri Catherine ejus uxor. — Dat. 7. id. Maji a. III. a. 1467.

Vito Mulstain et Magdalene ejus uxori Strigoniensis dioc. — Dat. 13. kal. Junii a. III. a. 1467.

Nicolao Stephani baroni de Alsóindva laico *Vesprimiensis* dioc. — Dat. 13. kal. Jun. a. III. a. 1467.

Gaspari Demetrii presbitero Zagrabiensis dioc. — Dat. kal. Jul. a. III. a. 1467.

Thome Sartori laico Agriensis dioc. et Sophie ejus uxori. — Dat. u. III. Kr. 1467. é.

Alberto Wéch laico Agriensis dioc. et Helene ejus uxori. — Dat. u. III. Kr. 1467. é.

Margarete relicte quondam Johannis Kompolth de Nána laici, vidue Agriensis dioc. — Dat. 5. id. Jun. a. III. Kr. 1467. é.

Potentiane relicte quondam Simonis de Palócz laici, vidue Agriensis dioc. — Dat. id. Jan. a. III. Kr. 1467.

Georgio de Salkot laico et . . Elisabeth ejus uxori Agriensis dioc. — Dat. u. III. Kr. 1467. é.

Nobili viro Nicolao Ade de Zenthlelezh domicello et
TÖRT. TÁR. 1899. II. FÜZET.

nobili mulieri ejus uxori domicelle Zagrabiensis dioc. — Dat. u. III. Kr. 1467.

~~Blasio de Backka~~ preposito ecclesie se crucis *de Lelez* Agriensis dioc. — Dat. u. III. Kr. 1467.

Nobili viro Nicholao Ladislai Németh, *presbro* Agriensis dioc. — Dat. u. III. Kr. 1467.

Martino Andree de Thárckán prbro Agriensis dioc. Dat. u. III. 1467. é.

Ladislao Dack laico Colocensis dioc. — Dat. u. III. a. 1467.

Nicolao *Epo Transilvanensi*. — Dat. u. III. Kr. 1467. é.

Francisco Luce capellano in ecclesia Ste Helene de Ulack Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. u. III. Kr. 1467. é.

Benedicto Jondi et Magdalene ejus uxori de Vylak Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Antonio Bodó laico Waradiensis dioc. et Elizabeth ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Stephano Georgii prbro Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Margarete Oswaldi vidue Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Georgio Buzás, laico Transilvanensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Simoni Johannis rectori parrochialis ecclesie S-i Petri de Zolna Transilvanensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Ladislao Michaelis laico Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Petro Georgii laico Vesprimiensis dioc. et Dorothee de Vitmethbagdi (*sic*) ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Bartholomeo Jocha domicello Strigoniensi et Dorothee ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Sebastiano *Chapo laico Vesprimensi* et Anne ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Augustino Jocha domicello Strigoniensi et nobili mulieri Lucie de Sarasduth. — Dat. a. III. a. 1467.

Adriano Decani *laico Vesprim.* et Elisabeth de Alba-regali ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Dionisio de Apáti prbro Backiensis. — Dat. a. III. a. 1467.

Annate Luci Pauli vidue Waciensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Pauli de Nedelitz laico Zagrabiensi et Margarete ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Valentino Purgar laico Vaciensis dioc. et Elizabeth ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Joseph Senas de Felsewadkert laico Strigoniensis dioc. et Anne ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Augustino Cermisiris (?) de Zerwlws laico Agriensis dioc. et Valpurgae ejus uxori. — Dat. u. III. a. 1467.

Nobili viro Stephano Drugeth de Homonna domicello Agriensis dioc. — Dat. 10. kal. Apr. a. III. Kr. 1467. é.

Demetrio Quarre de Germat laico Strigoniensis dioc. — Dat. prid. id. Mart. a. III. Kr. 1467.

Johanni Laurentii laico Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Galli de Sáros presbro Agriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Jodoco de Cussew capitaneo castris Viglesth et Marte ejus uxori Strigoniensis dioc. — Dat. 15. kal. Jan. a. III. a. 1467.

Sebastiano Petri de Stára presbro Agriensis dioc. — Dat. prid. id. Jan. a. III. a. 1467.

Nobili viro Judoco de Cussew militi, capitaneo et domicello in Weglesth Strigoniensis dioc. et nobili mulieri Marte ejus uxori. — Dat. 4. non. Jan. III. a. 1467.

Blasio Petri laico Agriensis dioc. et Anastasie ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni de Caseroma laico Agriensis dioc. et Ursule e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Pellificis laico Transilvanensis dioc. et Anne e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Valentino de Bichsa presbro Zagrabiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Antonio de Galw (v. Salw) domicello Waciensi et nobili mulieri Potentie ejus uxori domicelle. — Dat. a. III. a. 1467.

Alberto Blasii rectori parroch. ecclesie de Chage (?) Vesprimiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Emerico de Farnacz domicello Waciensis dioc. et nobili mulieri Elene ejus uxori domicelle. — Dat. a. III. a. 1467.

Valentino Tilmann prbro Transilvanensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Blasio Chepczicz (v. Cheptzietz) laico Wesprimiensis dioc. et ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Georgio Zentes laico Jauriensis dioc. et Elene ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Michaeli Sartori laico Strigoniensis dioc. et Barbare ejus ux. — Dat. a. III. a. 1467.

Gallo de Chwi laico Vaciensis dioc. et Lucie ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Cristamio Pellifex laico Transilvan. dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Elene relicte quondam Clementis Crüd de Thas (*sic*) laici mulieris Agriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Mathie Halaros (*sic*) laico Transilv. dioc. et Anastasie de Zathmár ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Pauli rectori paroch. ecclesie de Kezepse Wadkerth Strigoniensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Stephano Zombor laico Strigoniensis dioc. et Anne ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Antonio Hydazi laico Strigoniensis dioc. et Helene e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Petri Oswaldi abbati monasterii S. Adriani de Salarúr Ord. S. Benedicti Wesprimiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Thome Francisci de Superiori Zendch prbro Zagradiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Agneti relicte quondam Pauli vidue Colocensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Dionisio Antonii de Ruthenya prbro Zagradiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Johanni de Berzel, domino loci de Berzel Agriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Paulo Henl de Krminza prbro Strigoniensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Judoco Sartoris de Krminza laico Strigoniensis dioc. et Margarete ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Urbano Johannis presbro Vesprimiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Stephano Petri rectori parrochialis ecclesie de Thamásy Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Deseu Borislavicz laico Quinqueecclesiensi et ejus in presentiarum uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Anne relicte quondam Ladislai Hidas vidue Waradiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Catherine Judee mulieri Quinqueecclesiensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro *Nicolao Stephani domino loci de Alsólindeva* Wesprimiensis dioc. — Dat. id. Maji a. III. a. 1467.

Valentino laico et Catherine ejus uxori in dioc. Strigoniensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Johanni Crusch domino loci de Libezhe et nobili mulieri ejus uxori Strigoniensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Sebastiano Rislengel laico et Catherine ejus uxori Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro *Sigismundo comiti*, domino loci de Posing et ejus inpresent. ux. Jaurien. dioc. — Dat. 15. kal. Jun. a. III. a. 1467.

Marie relicte *Chuppor de Monosló* laici vidue Zagrabiensis dioc. — Dat. 16. kal. Febr. a. III. a. 1467.

Francisco Michaelis rectori parr. eccle de Nezt Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Demetrio Fabri laico Quinqueeccles. dioc. et Magdalene e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Sclaris Clerico Quinqueecclesi Dat. a. III. a. 1467.

Georgio Arcopar laico Quinqueecclesi et Elene e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Pellificis laico Quinqueecclesi et Elene e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Petro Stephani Fabri laico Strigoniensi et Elisabeth e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Helene relicte quondam Dominici de Charnavoda laici vidue Transilvan. — Dat. prid. id. Mart. a. III. a. 1467.

Dorothee relicte quondam Johannis Jacome laici vidue Transilvanensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Georgio Olas prbro Agriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nicolao Choni de Rostali laico Transilv. — Dat. prid. id. Mart. a. III. a. 1467.

Laurentio Pellificis de Novacivitate alias (?) Riuulis (?) dominarum (?) laico Agriensi et Dorothee e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Michaeli Tompa domicello Transilvanensi et nobili mulieri Cristine e. u. domicelle. — Dat. a. III. a. 1467.

Gregorio Emerici laico Zagrabiensis dioc. et ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Dorothee relicte quondam Georgii Stari laici vidue Waradiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Gregorio Vol laico Vesprimiensis dioc. et Barbare uxori ejus. — Dat. a. III. a. 1467.

Michaeli Parvo laico Transilv^{is} dioc. et Anne e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Laurencio de Tagiala laico Quinqueecclesi^{is} dioc. et Anne ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Valentino Sartori laico Agriensis dioc. et Anne e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Oswaldo Ventzel laico Strigon^{is} dioc. et Anne ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Valentino Cecowisch (?) presbro Zagrab^{sis} dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni Orli laico Strigon^{sis} dioc. et Anastasie e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Joanni Jochun laico Jauriensis dioc. et Margarete e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Benedicto Magno de Pápa laico Strigoniensis dioc. et ejus in presentiarum uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Gaspari Schotel laico Jauriensis dioc. et Barbare e. u. — Dat. a. III. a. 1466.

Cristoforo Herb (v. Herl) laico Jauriensis dioc. et Magdalene ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Anne de Haad mulieri Transilv^{is} dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nicolao Hydazi laico Strigoniensis dioc. et Ursule e. u. — Dat. a. III. a. 1466.

Nobili mulieri Barbare de Rosgon relicte quondam nobilis viri Ladislai de Zechen Strigoniensis dioc. — Dat. 16. kal. Maji III. a. 1467.

Georgio Pauli de Meegh canonico Cholociensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Stephano Aurifabri laico Zagrabiensis dioc. et Agathe ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Laurencio Stephani Tergech, domino locorum de Sancta Helizabeth et S. Martino *Vesprimiensis* dioc. et nob. mul. e. u. — Dat. a. III. a. 1467.

Helizabeth relicte quondam Johannis Tobdi laici vidue Vaciensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Jacobo Ghion Pellificis laico Zagrabiensi et ejus inpresent. uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Michaeli de Cepha presbro Waradiensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Johanni de Berzel, domino loci de Berzel Agriensis dioc. et nobili mulieri Helene ejus uxori. — Dat. a. III. a. 1467.

Elisabeth Gregoris mulieri *Vesprimiensis* dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Johanni de Leva presbro Quinqueecclesiensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Paulo de Rapoheza canonico Zagrabiensi. — Dat. a. III. a. 1467.

Michaeli Sartori laico et Veronice e. u. Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Nobili viro Vito Mulstain domicello Strigoniensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Ursule Pirchingenrin mulieri Jauriensis dioc. — Dat. a. III. a. 1467.

Ladislao Petri Biro presbro Varadiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

*Bullae Pauli II. a. IV. a. 1468.*vol. rubr. 181^b laptól 304^a lapig.

Hordozható oltár használatára engedélyt ad a pápa a következőknek:

Johanni electo (episcopo) Chanadiensis. — Datum a. IV. a. 1467.

Mathie Chörösi de Selye laico Strigoniensi et Margárite ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1467.

Bartholomeo Valentini capellano ad altare Sⁱ Raphaelis de Chestenz Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Valentino de Buda mercatori Strigoniensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Blasio de Quinqueecclesiis capellano ad altare S^e Crucis situm in ecclia Sⁱ Bartholomei Quinqueeccles^{is} dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Brictio de Quinqueecclesiis capellano ad altare Omnium Sanctorum situm in ecclia Sⁱ Bartholomei Quinqueeccles^{is} dioc. — Dat. a. V. a. 1467.

Alberto de Endréd presbro Vesprimiensi. — Dat. a. IV. a. 1467.

Michaeli Galli presbro Quinqueecclesiensi. — Dat. a. IV. a. 1467.

Petro Claudio Johannis de Skodolaha laico Quinqueecc^{si} — Dat. a. IV. a. 1467.

Alberto Michaelis Pap presbro Quinqueeccles^{si} — Dat. a. IV. a. 1467.

Anne relicte quondam Barnabe Sohon laici vidue Quinqueeccles^{sis} dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Ryhano de Alsóendredh plebano plebis de Alsóendredh Wesprimiensi dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Johanni Cesaris accolito Strigoniensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Michaeli Fabro de Dernava laico Strigoniensis dioc. et Margarete ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1467.

Georgio Fabri laico Agriensis dioc. et Ursule e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Gregorio Zazi laico Strigon. dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Alberto Gailsam, et Johanni Kohany, ac Johanni Potemperger, et Conrado Holczler laicis Patav. et Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Elisabeth Jaci (?) mulieri Waradiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Nobili viro Antonio Antonii de Toroskó, et nobili mulieri Potentie e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Nobili viro Prezlavo de Prodlivio et nobili mulieri Catherine ejus uxori Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Nobili mulieri Catherine, relicte quondam Stephani de Losonz vidue Transilvan. dioc. — Dat. 3. kal. Sept. a. IV. a. 1468.

Nobili viro Benedicto Dionisii de Farnas et nobili mulieri Elene ejus uxori Transilvan. dioc. — Dat. 3. kal. Sept. a. IV. a. 1468.

Georgio Dominici de Denta laico Quinqueecl. dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Blasio Valentini capellano ad altare Corporis Christi, situm in parrochiali eccl^a sⁱ Bartholomei Quinqueecl. dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Anne relicte quondam Andree Birró laici vidue Quinqueecl. dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Gregorio olim Turcho laico in Vaciensi dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Benedicto de Santao presbr^o Agriensis dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Michaeli de Pesth, laico Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Andree de Lég rectori parroch. eccl^e S^e Helisabet de Leg Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Jacobo Vireze laico Varadiensis dioc. et Catherine ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1467.

Lipoldo Tox laico Wesprimiensis dioc. et ejus in praesentiarum uxori. — Dat. a. IV. a. 1468.

Gregorio comiti Corbavie laico Modrusiensis dioc. — Dat. prid. kal. Dec. a. IV. a. 1467.

Stephano Johannis presbro Strigon^{sis} dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Petro Pénzez de Redmeez et Anne ejus uxori Agriensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Anastasie Pachman mulieri Vesprim. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Paulo Dionisi laico Vesprim. dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Laurencio Litterato de Colosvár laico Transilvan. dioc. et Anne ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1468.

Laurentio Litterato Jacobi de Cenadino laico in Alba-regali Vesprimien. dioc. commoranti et Catherine e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Egidio Petri Pellificis, presbro Quinqueecl. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Matheo Michaelis presbro Vesprim. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Thome de Pachman laico Vesprim. dioc. et Marthe e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Vicentio Georgii de Pápa laico Strig. dioc. et Margarethe e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Helene relicte quondam Francisci laici vidue Vesprim. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Petro Rabel de Corona laico Strigon. dioc. et Cristine e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Michaeli Thome de Silvás presbro Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Georgio de Srichz (sic!) presbro et plebano de Bresincza Zagrab. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Georgio Georgii de Milethincz presbro Zagrab. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Nobili viro Paulo Jacobi de Pálfalwa, domicello Strigon. dioc. et nobili mulieri Elizabeth ejus ux. — Dat. a. IV. a. 1468.

Martino Johannis de Lack, laico Vesprim. dioc. et Margarite e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Michaeli de Nagengh canonico Quinqueeccles. — Dat. a. IV. a. 1468.

Emerico de Senthe laico, civi Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Martino Pesth canonico Quinqueeccles. — Dat. a. IV. a. 1468.

Margarethe relicte quondam Dionisii Ratha de Pesthdüc vidue Strigon. — Dat. a. IV. a. 1468.

Helisabeth Antonii de Batthor relicte quondam Thome Zolum de Albris vidue Varadiensis. — Dat. prid. kal. Dec. a. IV. a. 1467.

Petro Pellifex laico Wesprimiensis dioc. et Marthe e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Martino Georgii laico Agriensis dioc. et Scolastice e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Nobili mulieri Helene relicte quondam Sigismundi de Franchapanibus Segnie, Modrusie Veglieque comitis ac Othocien. domine. — Dat. 4. non. Apr. a. IV. a. 1468.

Laurentio Schmid de Corona, laico Strigon. dioc. et Cecilie e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Lupo Farckas de Ilka, laico Strig^{si} et Helene e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Conrado Sigiller laico Strigon. dioc. et Dorothee e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Michaeli Auszing laico Strigon. dioc. et Margarethe e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Petro Ladislai laico Strigon. dioc. et Scolastice e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Anne Kolczarne de Pathak Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Mathie Michaelis laico Strigon. dioc. et Elene e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Georgio de Posega presbitero Sagabriensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Blasio Stephani presbro Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Paulo Thome presbro Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Petro Erdély de Thappalócz laico et Anne ejus u. Zagabr. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Petro Nicolai rectori par. eccl. B. Marie de Zechar Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Matheo Nitraji laico Nitrien. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Stephano Georgii presbro Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Lucie relicte quondam Egidii Fábri vidue Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Gallo Nicolai Posseghay presb. Vesprim. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Antonio Jacobi Magni presb. Colocen. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Gregorio Nicolai laico Quinqueecccl. dioc. et Scolastice e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Marco Stephani Laposa presb. Zagrabien. — Dat. a. IV. a. 1468.

Michaeli Johannis Litterati Scholaris de Torda Gyula laico Alben. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Blasio Thome de Gara presb. Quinqueecccl. dioc. — Dat. 8. kal. Jun. a. IV. a. 1468.

Benedicto Sagwari de Albaregali laico Vesprim. dioc. — Dat. kal. Jun. a. IV. a. 1468.

Johanni Porchlab de Albaregali laico Vesprim. dioc. et Barbare e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Thome Raacz laico Agrien. dioc. et ejus in praesent. ux. — Dat. a. IV. a. 1468.

Valentino Simonis ecclesiastico Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Ade de Ban laico Quinqueeccles. dioc. et Sophie e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Clementi Gregorii presbro Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Johanni Andree presbitero Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Johanni Andree de Dyacko presb. Bosnen. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Nobili viro Ladislao Desew de Losonz et nobili mulieri Catherine ejus uxori Transilvan. dioc. — Dat. 3. kal. Sept. a. IV. a. 1468.

Michaeli Nicolai laico et Catherine e. u. Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. V. a. 1469.

Jacobo Svirn de Varagla laico Quinqueecccl. dioc. et Veronice e. u. — Dat. a. V. a. 1469.

Gallo Commano laico Wacien. dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. V. a. 1469.

Thome Baráth de Neyha laico Quinqueecccl. dioc. et Dorothee e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Demetrio de Som laico Vesprim. dioc. et Elisabeth e. u. — Dat. 10. kal. Dec. a. IV. a. 1467.

Benedicto Ysson (*sic!*) laico Quinqueecccl. dioc. et Margarete e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Georgio Bonta de Mayssa laico Quinqu. dioc. et Barbare e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Elisabeth relicte quondam Stephani Sclavi laici vidue Quinqueecclesiensi. — Dat. a. IV. a. 1467.

Gregorio Pietatis, capellano capelle Pietatis ad latus ecclesie Sⁱ Bartholomei Quinqueecclesiensis. — Dat. a. IV. a. 1467.

Erasmio de Quinqueecclesiis laico Quinqueecccl. et Elisabeth e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Benedicto Dese laico Quinqueecccl. dioc. et Catherine de Ereth e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Johanni Fabro Benedicti Bachi laico Quinqueecccl. dioc. et Elisabeth e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Petro Galli de Gabi presb. Quinqueeccles. — Dat. a. IV. a. 1467.

Michaeli Georgii Bitha de Maryas Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Johanni Baccalany (?) *magistro scolarium* de Wichel laico Agriensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Martino de Moras laico Quinqueecccl. dioc. et Elizabeth e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Michaeli Magno de Waradino Varadien. dioc. et Ursule e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Herasmo Wenczli de Cremnitz et Catherine e. u. Strigonien. — Dat. a. IV. a. 1468.

Georgio Fabiani castellano de Albaregali laico Wesprimien. dioc. et Helene e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Bartholomeo Nicolai Rons presb. Agrien. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Simoni Johannis de Craco. presb. Transilv. dioc. — Dat. a. IV. a. 1467.

Petro Farkas laico Strigon. dioc. et Agneti e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Antonio Ceh de Sempthe laico Strigon. dioc. et Lucie e. u. — Dat. a. IV. a. 1467.

Sophie Johannis Litterati vidue Strigoniensi. — Dat. a. IV. a. 1467.

Catherine de Albafalva mulieri Strigon. dioc. — Dat. a. IV. a. 1468.

Thome Betlem de Ilka laico Strigon. dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Johanni Syls laico Vacien. dioc. et Dorothee e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Gregorio Pileatoris de Pest laico Strigon. dioc. et Sophie e. u. — Dat. a. IV. a. 1468.

Ugyanazon kötetben (t. i. Pauli II. a. 1470. a. VI. lib. I.) több hordozható oltár használatára vonatkozó s magyarországi hívek részére adott pápai rescriptum található. Névszerint a 194^a laptól a 271^b lapig:

Egidio laico Vesprimiensi ejusque uxori Elene. — Dat. a. IV. a. 1470.

Martino Mathei Sugar de Zegnez presb. Vesprim. — Dat. 6. kal. Jun. 1470.

Catherine vidue Demetrii Fabri Vesprim. dioc. — Dat. 6. kal. Jun. 1470.

Mathie Emerici Cibde presb. Quinqueeccles. dioc. — Dat. 6. kal. Jun. 1470.

Petro Stephani de Nadasd presb. Quinqueecccl. — Dat. 13. kal. Julii 1470.

Nobili viro Johanni de Frangepanibus.

Petro com. Zrigni Zagrab. dioc. — Dat. 7. id. Aug. 1470.

Alberto Süp de Thorkan Agrien. dioc. — Dat. a. 1470.

Andree Dionisii Kenckel Agrien. dioc. — Dat. a. 1470.

Emérico Laurencii de Sardael (sic!) Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. 1470.

Damiano Balock de Balota Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. 1470.

Stephano Feyer de Baochna Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. 1470.

Alberto Stephani Balogh de Baochna Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. 1470.

Martino Saas de Kw. — Dat. a. 1470.

Mathie Antonii Parvi de Superiori Jizmin Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Andree Petri Sutoris de Kackecz Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Gregorio Petri Sutoris de Appar Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Emerico Pauli Kabosy (?) de Appar Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Benedicto Jacobi de Appar Quinqueeccles. dioc. — Dat. a. 1470.

Thome Jacobi de Appar Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Benedicto Zalai de Alba Vesprim. dioc. — Dat. a. 1470.

Valentino Johannis Suthagh Strigon. dioc. — Dat. a. 1470.

Michaeli de Almás Vesprimien. dioc. — Dat. a. 1470.

Gregorio Gregorii Kenckel de Chiaschian Quinqueecl. dioc. — Dat. a. 1470.

Stephano Michaelis de Chalo Quinqueecl. dioc. — Dat. 6. id. Jan. a. 1470.

Stephano Poharnok armigero Zagrabiens. dioc. — Dat. a. 1470.

Simoni Johannis de Burka presb. Agrien. dioc. — Dat. a. 1470.

Stephano Michaelis de Chalo Quinqueecl. dioc. Dat. 6° id. Jan. a. 1470.

Helene vidue Petri de Almaas Vesprim. dioc. — Dat. prid. id. Jan. a. 1470.

Demetrio Gregorii Sartoris, canonico Quinqueeccles. — Dat. 10. kal. Febr. a. 1470.

Paulo Simonis de Villaheteny Quinqueeccles. dioc. — Dat. 5. id. Apr. a. 1470.

Georgio de Halzachreld presb. Vesprim. dioc. — Dat. non. Apr. a. 1470.

Nobili viro Johanni Peckoms bano de Tarlócz Quinqueeccles. dioc. — Dat. non. kal. Novembris a. VI. a. 1469.

Dominico Balo de Zegedino laico Baciensi. — Dat. prid. id. Apr. a. 1470.

Stephano de Bathian presb. Agrien. dioc. — Dat. 10. kal. Jan. a. 1470.

Thome de Lesteny (?) presb. Agrien. dioc. — Dat. 4. id. Jan. a. 1470.

Martino Dobos laico Agriensi. — Dat. 4. id. Jan. a. 1470.

Fabiano Pete laico Vesprim. — Dat. 4. id. Jan. a. 1470.

Andree de Ghezerk Bahensis dioc. — Dat. 4. non. Jan. a. 1470.

Nicholao Phanis de Reneck laico Bahensis dioc. — Dat. 4. non. Jan. a. 1470.

Suski Janus de Halmas Albensis dioc. — Dat. 3. kal. Jan. a. 1469.

Petro Gregorii rectoris parochialis eccl^e S^e Marie de Chezewg (*sic!*) Bahensis dioc. — Dat. a. 1470.

Gregorio Andree de Keneck laico Bahensis dioc. — Dat. a. 1470.

Stephano Litterato de Pest, laico Wacien. dioc. — Dat. 4. kal. Julii a. 1470.

Nobili viro Johanni de Frangepanibus comiti Veglensi et nobili mulieri ejusdem uxori. — Dat. 7. id. Aug. a. VI. a. 1470.

Blasio Martini ecclesiastico Quinqueecl. dioc. — Dat. 3. id. Aug. a. 1470.

Blasio Sartori laico Quinqueecl. dioc. et ejus uxori. — Dat. prid. kal. Sept. a. 1470.

Nobili viro *Johanni Vukor*¹⁾ militi Transsilvanen. dioc. — Dat. non. Jul. a. 1470.

V.

»*Pauli II. a. 1470. a. 7. lib. 6.*« cz. kötet 320^b lapjától 335^b lapjáig hordozható oltár használatára ad engedélyt a következőknek:

Dorothee relicte quondam Nicolai de Lispia domicelli, vidue Jauriensis dioc. — Dat. a. II. a. 1465.

Catherine relicte quondam Jacobi de Mélfalvva laici vidue Agriensis dioc. — Dat. a. II. a. 1466.

Martino de Iklód laico et Potenciane ejus uxori nobilibus Transilvanensis dioc. — Dat. a. II. a. 1467.

Johanni Henrici laico et Susane ejus uxori nobilibus Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. II. a. 1466.

Nobili viro Matheo de Maróth domino loci de Maróth et nobili mulieri Margarete ejus uxori Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. 7. kal. Apr. a. II. a. 1467.

Clementi Schiltmacher laico et Catherine ejus uxori Agriensis dioc. — Dat. a. II. a. 1466.

Nobili viro Martino de Ikod domicello, domino loci de Zoper et nobili mulieri Potentiane e. u. Transilvan. dioc. — Dat. a. II. a. 1467.

¹⁾ Vukor János Mátyás királyunk seregének kapitánya volt az eretnek csehek elleni harcokban.

VI.

IV. Sixtus pápa idejéből hordozható oltár engedély.

Nobili viro Nicolao Sicklai, domino loci de Teremi, Transilvanensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nobili viro Symeoni Kisdi domino loci de S. Martino Transil. dioc. et nob. mulieri ejus uxori. — Dat. 10. kal. Jan. a. IV. a. 1475.

Georgio Alberti Sartoris, presbytero Bachiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Thome Magno de Belle, laico Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Barnabe Emerici de Rewkinsa (*sic!*) presbytero Cenadiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nicolao Johannis laico Agriensis dioc. et Catherine ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nobili viro Ladislao Losonzi domino loci de S^o Martino Transilv. dioc. et nob. mulieri Catherine ejus uxori — Dat. 10. kal. Jan. a. IV. a. 1475.

Emerico Benedicti Pastus de Chente presb^{ro} Colloc. dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Dominico Andree de Zegedino laico Bachiensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Clementi Briccii rectori parrochialis ecclesie S. Catherine de Paka Collocensis dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nicholao Poharos laico Bachiensis dioc. et Elizabeth ejus uxori. — Dat. a. IV. a. 1475.

Michaeli Horwáth presb^{ro} Zagrabiensis dioc. — Dat. id. Dec. a. IV. a. 1474.

Paulo Antonii Chonez (*vagy* Chonecz) laico Agriensi et Helisabeth e. u. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nobili viro Michaeli Farkasch de Zentzisdorf domicello Jauriensis dioc. et Catherine e. u. — Dat. a. IV. a. 1475.

Michaeli Blasii Bacci preb^{ro} Transil. dioc. — Dat. a. IV. a. 1475.

Benedicto Epegoni Ramasasi presb^{ro} Transil. d. — Dat. a. IV. a. 1475.

Nobili viro Georgio Vorol (*sic!*) domino castri de Zenthersebeth Quinqueecccl. dioc. — Dat. a. III. a. 1474.

Helle Clementis laici Quinqueecccl. dioc. et Agathe e. u. — Dat. a. IV. a. 1475.

Georgio Zép (= Szép) monaco monasterii de Péchwárda Ord. Sⁱ Benedicti Quinqueecclesiensis dioc. — Dat. a. IV. 1475.

»1482. an. XII. Sixti IV. b.« kötet 308^a laptól 326^b lapig IV. Sixtus pápa ismét hordozható oltár használatára ad engedélyt:

Luce Appari de Bohinan, presbitero Quinqueecclesiensis dioc. 1482.

Petro Johannis Weres, presbitero Waradiensis dioc. 1482.

Johanni Both, laico Vesprimiensis dioc. ac ejus uxori. 1483.

Nicolao Dalló, presbitero Jauriensis dioc. 1483.

David Nicolai de Dombó, laico Vesprimiensis dioc. 1483.

Francisco Nicolai de Dombó, laico Vesprimiensis dioc. 1483.

Benedicto de Barya (?) laico Vesprimiensis dioc. et Anne ejus uxori nobilibus. 1483.

Matheo de Zenthlélek, laico Zagrabiensis dioc. et Elisabet e. u. 1483.

Moysi Buslay, rectori parochialis ecclesie S. Demetrii Quinqueecclesiensis dioc. 1483.

Nobili viro Augustino Langisfelder domicello oppidi de Cremena Strigoniensis dioc. et ejus uxori. 1483.

Közli: DR. CZAICH Á. GILBERT.

RÁKÓCZY ZSIGMOND ÉS HOMONNAY BÁLINT VERSENGÉSE TÖRTÉNETÉHEZ.

Bocskay István fölszabadította Erdélyt Rudolf kormányának zsarnoksága alól. Visszaállította az ország függetlenségét, alkotmányos és lelkiösmereti szabadságát s még utódjáról is gondoskodott, hogy a politikai végrendeletében megszabott utakon és módokon, — megkezdett művének tökéletes befejezését biztosítsa. — De alig hunyta be szemét, a prágai udvar, mely ideig-óráig meghajolt ugyan a körülmények kényszerítő hatalma előtt, a történelem nagy tanúságai s a multak szomorú tapasztalatai azonban okosabbá egyáltalában nem tettek: tüstént föllépett a maga követelőzéseivel és Erdély önállóságáról hallani sem akart többé. — Voltak, kik arra számítottak, hogy a császári biztosok, mintha semmisem történt volna, ismét visszatérnek Erdélybe, mely Mihály vajda és Básta vasszeje alatt megszokhatta már a szolgaságot, de a józan többség csakhamar belátta, hogy az udvar hagyományos politikáját, mely I. Ferdinánd óta annyi sok vér- és pénzáldozatba került, néhány ezer főnyi zsoldos csapattal s a *rémuralom* közönséges eszközeivel diadalra juttatni most már nem lehet, mivel többé nem egy párttal, hanem az egész nemzet ellenállásával kellett számolni, mely elűzvén zsarnokait, szabad és független akart maradni.

Az erőszak helyett tehát diplomatai alkudozásokhoz folyamodtak. hogy Erdélyt szoros függésbe hozzák a szent koronával, és a szabad választás jogát lehetőleg korlátozván, a jövőndöbeli vajdát a magyar király felsőségének elősmerésére kényszerítsék. Igaz ugyan, hogy a bécsi békekötés e tekintetben világosan rendelkezett, s az erdélyiek a *libera electiōt* szerződés szerint biztosított joguknak tartották, de mikor még Thurzó György is azt hirdette, *hogy a diplomához ne bizakodgyanak, mert annak Bocskay halálával vége szakadt, Erdély pedig visszaszállott Magyarországra koronás királyára, és a kit ő*

*felsége választ s megerősít, az uralkodjék az országban.*¹⁾ épen-séggel nem lephet meg bennünket a prágai udvarnak egyrészt a békekötéssel szemben tanúsított eljárása, másrészt az a törekvése, hogy Erdély önállóságának véget vessen.

De az erdélyiek is tisztában voltak az udvar szándékával s igen jól tudták, hogy nem Thurzó György az egyetlen a magyar tanácsosok között, a ki a szabad választás jogát, Mátyás főherczeg és Rudolf király biztosító levele daczára, határozottan tagadja. Másfelől azt is meggondolták, hogy ha Bocskay kijelölt örökösét, *Homonnay Bálintot* fogadják el fejedelmökül, a kinek személye ellen különben alapos kifogásuk nem volt, a sok fáradságukkal, költségükkel, vérük hullásával keresett és megoltalmazott *libera electiót* lényegében épen úgy föláldozzák, mintha csak a magyar király által rájuk erőszakolt vajdát ösmernék el uroknak. Midőn tehát 1607. február 12-én Rákóczy Zsigmondot »*egy szóval-nyelvvel*« fejedelemnek választották,²⁾ nemcsak az udvar jogtalan beavatkozása és szabadságuknak nyilván való megsértése ellen tiltakoztak, de egyuttal azt is manifestálták, hogy az ország függetlenségének oltalmazását még a *szabadító* Bocskay István emléke iránt táplált hálánál és kegyeletnél is elébb való kötelességnek tartják.

Homonnay és Nyáry Pál azt állították, hogy Rákóczy Zsigmond csalárdsággal élt és sok esküvése, fogadása megszegésével jutott a fejedelemséghez, sőt Nyáry 1607. február 19. kelt levelében azt írja a felső-magyarországi királyi biztosoknak, hogy az országnak csak harmadrésze és *valami asszonyemberek* választották őt fejedelemnek.³⁾ Tudjuk, hogy a dolog nem így történt, mert a kolozsvári országgyűlésen ellenzék sem volt és Rákóczy mint beteges vén ember már csak azért is nehezen engedett a közakaratnak, mert el lehetett készülve arra, hogy reményeiben csalódott és hiúságában érzékenyen sértett veje Homonnay Bálint, a kinek háta megett hatalmas párt és a mindeneknél hatalmasabb *török* állott, igen könnyen pünkösdi királlysággá teheti az ő uralkodását.

Valóban Homonnay igen el volt keseredve s ha bizalmas hive és rokona *Nyáry Pál* vissza nem tartja, hajdú és török sereggel támadja meg Erdélyt, hogy Bocskay István végrendeletének fegyverrel is érvényt szerezzen. — Később mint hazáját igazán szerető s a keresztyén vérontást örömet elkerülő ember arra határozta magát, hogy erőszak helyett törvényes eszközökkel fogja megvédelmezni jogait és igazságát. Követeket küldött tehát az 1607. mártius 18-án Marosvásár-

¹⁾ L. alább 1607. május 13. Thurzó György véleményét.

²⁾ *Szilágyi Sándor*: Erdélyi országgyűlési emlékek VIII. 526. l.

³⁾ Nyáry Pál levelét l. alább egész terjedelmében.

helyen tartott országgyűlésre, azt kívánván a rendektől, hogy semmisítsék meg a Rákóczy választását és bocsássák kezébe »*csendesen az országot*.« mert máskülönben engedetlenségük miatt utolsó romlásra és rut pusztulásra jutnak.¹⁾

De fenyegetőzése nem rettentette meg az erdélyieket, a kik igazságuk érzetében Homonnay követét letartóztatták és mártius 22-én kelt levelükben megírták a magyarországi vármegyéknek, hogy a főúr kívánságát méltatlannak s azt, hogy egyező értelemmel választott fejedelmüktől elszakadjanak, magukra nézve gyalázatosnak tartják, és inkább mind egy lábíg meghalnak, mintsem hogy Rákóczy Zsigmondot deponálják. Kifejtették, hogy a fejedelemválasztás minden törvényes formák megtartásával történt s abból senkinek semmi jogséremlme nem származott; nem ők az okai, hogy Homonnay Bálint az országhoz való competentiáját és igényét annak idejében *manifeste et publice* be nem jelentette. Meglehet, hogy ebben az esetben talán tekintetbe vették volna kívánságát, de tiltakoznak az ellen, hogy Bocskay végrendelete alapján a fejedelmi trónt jogos örökségének tartsa. »*Mert — ugymond — az egész keresztyén birodalomban sehon nem szokás és ugyan inauditivus, hogy valamely in semine deficiens fejedelem országa hire és akarattya nélkül valakinek testamentumban hatta volna országát. Az római császár nagy fejedelem keresztyénséglen, de ha az ország hire s akarattya nélkül elhagyná birodalmát testamentomban, soha senki meg nem tartaná benne.*«

Végezetre felszólították a rendeket, hogy ültessék le Homonnayt, ne igyekezzék ártani az országnak »és szolgálataunkat vegye inkább, hogysem mint veszedelmünkön örüljön.«²⁾

A felső-magyarországi urak, látván hogy Homonnay erősen készülődik s nemcsak a hajdukat esketi magához, hanem a törökkel is folytonosan praktikál, az 1607. mártius 23. tartott kassai gyűlésből Hoffmann Györgyöt és Alaghy Ferenczet küldték hozzá követségbe, hogy őt fejedelemség kereső szándékáról lebeszéljék, hogy nemzetéhez való szeretetét, s őseinek dicséretes példáját szeme előtt viselvén, ne igyekezzék *egy kis méltóságnak kívánságával* mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani.³⁾

¹⁾ Homonnaynak 1607. mártius 18-án kelt levelét l. alább.

²⁾ Az erdélyországi rendek Székelyvásárhelyen 1607. mártius 22-én kelt körlevelének egy eredeti példányát megtaláltam Borsodvármegye levéltárában. Kiadta Szilágyi Sándor is az *Erdélyi országgyűlési Emlékek* VIII. k. 526. lapján, de az 1607. évi események tárgyalásokor nem használhatta föl, mert azokkal munkájának V. kötetében foglalkozik.

³⁾ A követek utasítását l. alább.

A kassai gyűlés határozott fellépése és Thurzó György beavatkozása, a ki *mártius* 29-én kelt levelében arra intette Homonnayt, hogy a harag és bosszuállás gondolatával föl-hagyván, és Rákóczy Zsigmondnak »*vén és beteges állapottyát tudván*« ne haddal és erővel, hanem szép egyezséggel, egy kis várakozással, türelemmel, a király consensusával és engedelme-vel, az országnak kára, fogyatkozása, vérontás és nagyobb zür-zavar indítás nélkül igyekezzék megszerezni magának az erdélyi fejedelemséget;¹⁾ de legfőképen az udvar magatartása, mely időközben nemcsak beletörődött a Rákóczy választásába, hanem azt jövőendő tervére nézve határozottan előnyösnek tekintette: a háborgó kedélyeket lecsillapította s a kérdést a békességes megoldás útjára terelte. A versenytársak látszólag kibékültek és Homonnay, a kit Thurzó György folytonosan biztatott, hogy minden jót az időtől és Magyarország koronás királyától vár-jon, egyelőre várakozó állást foglalt el, megszakította a török-vel és hajdu vitézekkel való összeköttetését, és csak akkor lépett föl ismét, mikor 1607. ápril vége felé Rákóczy Zsigmond-nak halálhíre terjedt el az országban. Legelsőben is tanácsot kért Thurzótól, hogy mitévő legyen most? mert Isten látja lelkét, ő ugyan nem örvend az apja halálának, mindazonáltal elfogadná a *botot és zászlót*, nehogy az erdélyiek ismét valami zürzavart indítsanak.²⁾ De a Rákóczy halálhíre hamisnak bizo-nyult, és Thurzónak, a ki azt tanácsolta Mátyás főherczegnek, hogy Homonnayt jó reménységgel kell tartani, nehogy valami vakmerőségre szánja a fejét, mert már érkezettnek látta az időt arra nézve, hogy Erdély, mely »*eleitől fográst az magyar-országgi királyhoz hallgatott és az koronától függött*«, a szabad választás jogától megfosztassék — minden fáradsága és törek-vése kárba veszett.

Tudjuk, hogy Rákóczy Zsigmondot a prágai udvar nem sokkal utóbb lemondatta a fejedelemségről, de azért Homonnay sem érhetette el célját, mert a »*Tündér ország*« birodalma a Mátyás főherczeg, Forgács Ferencz cardinalis, meg Ilyésházy által erősen pártfogolt *Báthory Gáborra* szállott, — Homon-nayt pedig gazdag adományokkal s majd az országbirói méltósággal kárpótolták. — Meg lehetett s meg is volt elégedve sorsával és az uralkodóhoz való tántoríthatatlan ragaszkodá-sát bizonyítgatván, nem csekély önérzettel emlegette később, hogy mennyi sok jó módja volt neki az *erdélyi dologban*. még is föl hagyott vele, mert ő felségének hozzá való kegyelmes-ségét és szeretetét mindeneknél többre becsülte és a király ellen »*egynehányszor való Erdélyért*« sem vétene.

¹⁾ Thurzó György érdekes levele alább egész terjedelmében.

²⁾ Homonnaynak 1607. ápril 24. kelt levelét l. alább.

Kisvárdá, 1607. február 19. Nyáry Pál Thurzó György és Forgács Zsigmond királyi biztosokhoz.

Spectabiles ac magnifici domini, affines observandissimi etc. etc.

Istentől kegyelmeknek jó egészséges hosszú életet és boldog előmenetelt kívánok adatni. Im értem, hogy az Ur Isten kegyelmeket jó egészségben hozta alá Cassára, az helyeknek percipálására; azért ha ürességem lehetne hozzá és módom volna benne, örömet fölmennék kegyelmekhez, de az gyermekim igen betegesek, én magam pedig csak szintén ebéd előtt érkeztem az erdélyi utról haza. Az szegény üdvözült kegyelmes urunknak hideg testét kezekhez adók az erdélyieknek. Homonnay uram is visszajött, holnap haza érkezik ő kegyelme is ujvári házához, szintén az határban késértük be az testet, *Karikáról* tértünk vissza, egynehány atyánkfiait bocsátánk be az testtel a temetésre, ugymint Czobor Mihály uramat, Veselény uramat, Zéchy György uramat és Varkucz uramat, Drághig jöttek eleikben az erdélyiek, ez elmúlt szombaton, ugy mint 17. hujus mensis Februarii érkeztek be vele Kolosvárra.

Mi Homonnay urammal együtt, látván ott benn az változást és minémű dolgok legyenek oda be, haza jöttünk, nem akaránk bemenni. *Rákóczy uram az ő régi természeti szerént igen megcsalá az vejít Homonnay uramat*, sok hűttel való fogadásit, ígéretit, ki felől mind énnekem s' mind Homonnay uramnak irt, mind cserben hatta, ki miatt nagy nehezen óhatám meg, hogy nagy vérontás nem lőn, csaknem mind rájuk vivénk mind az egész hajduságot és az törököt. Minékünk soha különben értésünkre sem atta, hanem mikor immár szintén beértünk az határban az *Karikára*. Az mint eszemben veszem, ha zsák volna, megfordítottának immár az erdélyiek, annál fogják (?) hogy hallották nagy haddal való bemenetelünket, ahhoz képest választották, hogy ne legyenek, ha mi történik köztük, fő nekül. Ugyan nem is választotta az egész ország, hanem csak vagy harmad része az országnak, *csak valami asszonyemberek választották*. Az török követek is bementenek az ajándékkal, reménlvén azt, hogy Homonnay Bálint uram lészen ott benn fejedelem. Immár nem tudom, bepraesentállják-e Rákóczynak avagy visszaviszik?

Im értem azt is, hogy kgtek Kis Lukács uramat ide külte volt pénzért az atyámfiához, az kiben való kgtek jó akarattyát hozzám eszemben vettem, kit ha Isten éltet, megigyekezek szolgálnom kgteknek. Azon is leszek, hogy kgtek kívánsága szerint cselekedgyem, és ő felségének szolgálhassak abbul is. Az ő felsége levelét mind Zakmár vármegyének bizo-

nyos emberektől megküldöttem s mind Szabolcs vármegyének én magam ma utamban megattam, szóval is igen megmondtam nekik s eleikben attam, hogy az elébbi hivséghez tartsák magokat és az római császárhoz hallgassanak. Holnap ismég be akar Szabolcs vármegye hozzám küldeni, azért ha bejönnek, ismég ujabban mindeneket eleikben adok. Az mig itthon lehetek, azon leszek, hogy ez az Tiszán innen való darab föld ne dissentiáljon és hogy valami háborúság ismég ne támadjon. Ennekem mindenekre vigyázásom lészen. Ezek után éltesse az Isten kgteket sok esztendeig jó egészségben. Datum ex arce nostra Kysvárd 19. die Februarii anni 1607.

Spect. ac Magn. D. V.

servitor et compater, affinis
addictissimus
Paulus Nyáry mpr.

Kívül: Spectabilibus ac magnificis dominis comiti Georgio Thurzó de Bethlemfalva, dapiferorum regalium in Hungaria magistro, comitatus Arvensis perpetuo comiti, et Sigismundo Forgách de Ghymes comitatus Neogradiensis comiti, S. C. R. Majestatis consiliariis, et ad perceptionem partium sup. Hung. delegatis commissariis etc. dominis et affinis nobis observandissimis.

(Nemzeti Múzeum, Jászay gyűjtemény VII. k. 153. l.)

Kövár, 1607. martius 18. Homonnay Bálint Nyáry Pálhoz.

Spectabilis ac magnifice domine, frater mihi observantissime et confidentissime. Servitiorum meorum etc. etc.

Látogassa az Ur Isten kegyelmédet minden kívánsága szerint való javaival nagy szerencsáson. Jól emlékezem reá, hogy Huszt várából azt irtam vala kegyelmednek, mivel az hegyek köziben vadászni indulok, mely vadászat nem egyéb volt ennél, hanem próbára vetvén szerencsámat ide Kövár felé ballagtam vala, az nagy kösziklás hegyeken által jövén, a hová engemet az vitézek jó szívvvel befogadának, mostan Isten akaratjából néhány száz vitéz mellettem lévén, ismét tractálom dolgaimat. Az erdélyiek gyűlésében is két rendbeli követimet bocsátottam, kik által mind az apámnak s' mind penig az országnak fejéret feketét elszánt dolgaimnak magok engedtelenségekből reájok következendő rut pusztulások felől nyilván s' bőségesen megizentem. Ezután minémű válaszom lészen tőlük onnéd belől, késedelem nekül azt is per postam mindgyarást értérsére adom kegyelmednek. Néhány napig, míg az követségből szolgálaim megfordulnak, csak itten kívül reméllem hogy kelletik lennem. Interim kgdet kérem, minden én dolgaimra legyen jó szibül intentus s' ha történnék, hogy csendesen az országot nekem kezemben nem akarnák eresztetni, legyen mellettem

mindenképen kgd, mely kgd hozzám való jó akarattját míg élek szeretettel megigyekezem szolgálnom kdgnek. Isten éltesse kgdet. Ex arce mea Kővár 18. Martii 1607.

Spect. ac Mag. D. V.

servitor et frater deditissimus
Comes Valentinus de Homonna mpr.

Kívül: Spectabili ac magnifico domino Paulo Nyári de Bedegh, seren. quondam domini principis intimo consiliario, ac consiliorum praesidenti, nec non comitatui Bihar et Crazna comiti etc. domino et fratri mihi observandissimo et confidentissimo.

(Nemzeti muzeum, Jászay gyűjtemény VII. k. 156. l.)

Kővár. 1607. martius 24. Homonnay Bálint a felső-magyarországi királyi biztosokhoz.

»Perneszy Gábor uram Közép-Szolnok vármegyének főispánja, az szegény Istenben elnyugott Bocskay István fejedelemnek atyafia meggondolván szegény megholt fejedelemnek még élteben való erős hitlevelét és minden ez elmulandó világi jóknál följebb becsülván igaz, tökéletes jó lelki ösmeretét, *Kővárat* énnekem megatta és ő kegyelmének nagy erős hittel való kötele is volt, hogy énnekem megadgya. Annak okáért én, az mint annak előtte is kegyelmeteknek megirtam, az felséges római császár urunknak és kegyelmes királyunknak életem fottáig való engedelmes, tökéletes, igaz hív szolgája akarok lennem és mint hazájának szeretője igaz magyar ur, ő felségének méltóságát teljes életemben öregbíteni akarom. Állapotomat azért én az kgtek bölcs, okos elméjére hagyván, meggondolhatja kgtek, én az egész ausztriai familiának minémű tökéletes, hív szolgája legyek. Kegyelmetek is azért minden embereknek felőlem való gonosz tanácsokat eleiben ne vegye, mert az mint megirtam, egyebet bennem, az míg az Ur Isten éltet, nem talál kgtek.«

(Kivonat az Árva várában őrzött eredeti levélből.)

Kassa, 1607. martius 26. Utasítás a kassai gyűlés által Homonnay Bálinthoz küldött követek számára.

Az nemzetes és becsületes Hofman György és Alaghy Ferencz uraméknak adott instructio, mint járjanak el ő kegyelmek az nagyságos Homonnay Bálint uramhoz rendeltetett követségbe.

Elindulván ő kegyelmek Kassáru Kis Várdára menjenek minthogy utjokba vagy, ott Nyáry Pál urammal szemben lévén és salutálván az követségnek summáját jelentsék meg ő kegyelmének és kérjék az commissarius urak ő nsgok és az

nemes Felső Magyarország nevével Nyáry uramot, hogy ő felségéhez az mi kegyelmes urunkhoz, fejedelmünkhöz való megmutatott hívségéből és az közönséges hazához való szeretetiből ő kegyelme is legyen minden jó akarattal ez dologba, igyekezze azt promoteálni, intse levele által, sőt bírja reá Homonnay Bálint uramot, hogy minden hazájának és magának ártalmas dologtul megszűnnyék és az elkezdett szándéknak, ha úgy vagyon, az mint az hír forog, békét hadgyon, eleibe adván azt Nyáry uramnak, hogy bizonyosan elhitték a commissarius urak és az nemes ország, hogy az ő kegyelme intése Homonnay uramnál igen foganatos lészen.

Onnand elmenvén Homonnay Bálint uramot kövessék meg vagy Husztba, vagy Kővárba találják.

Legelőször is az commissarius urak és az nemes ország levelét megadván diligenter salutálja ő kegyelmek. A mellett jelentsék meg, minémű hírek forogjanak itt ez országban az ő kegyelme fejedelemségre nézendő ártalmas igyekezete felől, kik innend tetszenek ki, hogy török követek járnak ő kegyelméhez, botot, szablyát, lovakat, kaftánokat hoznak, utokban nyilván beszélnek, hogy ő kegyelméhez mennek *ugymint magyarországi királyhoz*, felséges névvel illetik, ő kegyelme nemcsak becsülettel fogadgya a követeket és ajándékokat veszi, hanem fejedelemséghez illendő nevet és becsületet tőlök szenved. — Sőt beszélnek azt is, hogy ő kegyelme az vezért és budai passát arra hajtotta volna sok ígéretivel és adományival, hogy arra felelték volna neki, hogy ez Felső Magyarországot Kassával és Erdélyt Tiszántul való földdel egyetemben kezéhez adgyák, hogy úgy birhassa szintén, a mint az megholt Bocskay fejedlem birta.

Ezekhez képest, hogy ő kegyelme hadat készítene, az hajduságot is még felvenni igyekeznék, immár is 24 hajdu kapitányokat fogadott volna meg, melyek mind arra nézendő dolgok volnának, hogy az magában elgondolt fejedelemségnek igyekezetiben hazájának és nemzetinek nagy romlásával előmehetne.

Mindezekhez accedálna ez is, hogy ebben való szándékát ez nemes országtul és annak mostan rendeltetett gondviselőitől titkolta, némi személyekkel titkos gyülekezeteket és tanácsokat tartana, az közönséges országgyűlésére pedig sem maga jönni nem méltóztatnék sem követet küldeni.

Mely dolgok noha hazájához, ez országhoz és ennek koronás királyához való nagy idegenségnek jelei volnának, mindazonáltal szintén el nem hihették magokban az commissarius urak és az nemes ország, hogy ezek mindenképpen így volnának, és hogy ő kegyelme ez fejedelemségre való igyekezetit mind maga éle-

ténél, megmaradásánál és mind hazájának, nemzetségének közönséges javainál felljebb hordozná, megemlékezvén mind az ő kegyelme eleinek ez országhoz és annak koronás királyához mindenkoron maga becsületes hordozásáru, mind pedig az ő kegyelme nemzete és hazája mellett ekkedig való dicsiretes forgolódásáru. Annak okáért bocsátották ő nagyságok az commissarius urak és az nemes ország az fölül megnevezett követeket ő kgyhez, hogy megértsék ő kgltól, ha így vadnak ezek és mi végre vadnak? és ha afféle igyekezetet és szándékot ismernek ő kegyelmébe, arról ő kglmét elvigyék és az jó egyes-ségre és csendességre hozzák.

Mert hogy ezen az úton ő kegyelme Magyarországbán fejedelemséget keressen, módgya abban nincsen, oka ez, mert vagy az országnak felkent koronás királya, melytől ez országnak szép szabadságai immár meg levén soha el nem szakad ez ország, hanem vele együtt, míg Isten ez világba megtartja, nagytul fogva kicsinyig élni-halni akar.

Más az, fejedelemséget egy ember magának nem vehet, hanem az Isten dolga, a kit arra választ ő szent felsége, pad alól is előviszi, a mint Dávidot a juhok mellől, Matthiást az rabságból királyságra vitte, kiket meg is áldott benne, mert mind ő szent felsége előtt s mind ez világ előtt dicséretes volt fejedelemségek. De az kik magoktól, Isten hivatalja kívül kapdostak fejedelemségen, soha nem volt Istennek áldása rajtok, elő sem mehettek dolgokban, kire hogy régi példákat elő ne hozzunk, csak ez mi üdönkbe és köztünk Báthory Andráson, Mihály vajdán, Székely Mózyesen történt dolgok is nyilván megmutatják, kik az fejedelemségeken kapdosván fejeket, életeket, jó híreket, neveket és mindeneket elvesztették. — *Efféle dologban egy megholt embernek testamentoma sem használ,* mert az fejedelem választás nem ebben, hanem Isten után egy nemes országnak szabad választásában áll, az is akkor, mikor igaz és legitimus fejedelme elhal.

Az török segítségbe pedig Isten ellen és egy ország ellen mit bizhasson, maga általláthattya. Egy az, hogy Istennek ellene vagy, és az egész Szent Irás is tiltja, hogy senki ördög és pogány segítségével az Isten hivei ellen ne éljen és az kik ezt cselekedték, azokon mind lölkekbe mind testekbe nagy büntetés vót. Más az, örök gyalázat édes hazájára törököt, tatárt hozni, azokkal nemzetségét rontatni és annak szép lakóhelyeit pusztítani és megemészteni. Harmad, az pogán nem ű neki, hanem magának keres országot, birodalmat, mely ki is tetszett az elmúlt két esztendőbe, holott az egyezségnek és magyarokkal való barátságnak színe alatt ez országnak sok szép erősségit elvötte, számtalan sok ezer keresztyén lelkeket

örök rabságra elvitt. Mi vesztette ezelőtt is egyéb az országot, mi rontotta meg az magyar nemzetnek régi meggyőzhetetlen erejét egyéb, ha nem az törökkel való barátság? István királtul fogva Lajos királíig nem kellett az magyarnak az pogánnal és törökkel való barátság, mind addig is az magyaron idegen nemzet győzedelmet nem vött, de hogy az ő veszedelme után az hasonlós meglött és az magyarnak egy része török segítségét vötte, azután veszett az ország, azután romlott, most is naponként csak avval romol. Miért hát, hogy ő kegyelme ezeket eszében nem veszi? miért igyekszik egy kis méltóságnak kívánságával mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani? kiben előmenetele sem lehet ő kegyelmének:

Egy okáért ezért, hogy ő egyik az, a ki ez mostani szép alkuvást fejedelmünkkel hitivel megerősítette. Gondolja meg, Isten előtt mely nagy vétök az hitnek megszegése és annak mely nagy az büntetése. Emlékezzék meg László királyrul, kit az ur Isten *Várnánál* az hitnek megszegéseért hadastul, népestül elveszte. Gondolja meg, ez világ előtt mely gyalázatos mind magának és mind az egész magyar nemzetnek ennyi becsületes urak által, ennyi fő követek által lött vígezéseket egy embernek hiába való titulusnak tekintetiért felbontani és ő érette az egész országot veszedelem alá adni. Kíre az nemes ország is ő kegyelmét semmiképpen nem ereszti, mert hogy megértse, készek minnyájan inkább meghalni, hogy nem mint ismég az előbbi zürzavarba . . . és pogán barátsága avagy keze alá egy ember kedviért kelni.

Azért az commissarius urak és az nemes ország ő kegyelmének mint ilyen becsületes urnak és kedves attyokfiának javát sziból kívánván, intik és kérik ő kgylmét, az feljül megírott okokat jól meggondolván hadgyon békét ennek az igyekezetnek, ne kívánnya senki fejedelemségét, Istentül hivatalja arra nem lévén, az törökkel való barátságnak és praktikának békét hadgyon, azokat, meglévén immár az szent békesség, ez országban ne tartassa, hanem legyen csendességgel, és az több rendekkel egyetértvén ne maga kívánságít, hanem az nemes országnak közönséges javait kövesse; kit ha megcselekszik, ő kglmét mint ilyen becsületes urat és az hazának egyik szép oszlopát, mindenkoron böcsülleni, szeretni és tisztelni akarja, ha pedig, kit nem remélli (*így!*) maga kívánságít hazájánál felljebb becsülleni és annak romlásával akarná dolgát elővinni, ő kglmének az követek eleibe adgyák, bizonyos legyen abba, hogy nemcsak az poenával és büntetéssel, kik efféle hazájokat megháborítók ellen rendeltetvén vadnak, élni, hanem mindenképen ellene meg akarják magokat és hazájokat oltalmazni.

Ha pedig ő avval mentené magát, hogy mind ezek az igyekezetek nem ő felsége az mi kegyelmes fejedelmünk és koronás királyunk ellen, sem Magyarország ellen volna, hanem az minémű igasságát Erdélyhez reméllené, azt ezekkel az eszközökkel akar megkeresni, hogy ő kglmének arra sincs méltó oka, holott sem királunktól ő flségétül, kinek Erdélyhez jurisdictiója vagyon, arra való engedelme, sem az országtul választása nincs. Ezek ellen nem méltó ő kglménk tusakodni, főképen, hogy ez szomszédságban fölgerjesztett tűz és fegyver hazánkat ne érje.

Accedál az is, hogy ő kglmének mennyi gonddal lehegy meg az hajduságnak leszállítása, kinek ismég ujonnan való fölfegyverkeztetése, hogy se egy okkal, se más okkal legyen, nem méltó. Azért ő kglmének ezeket is és ezen kívül több Erdélyre nézendő okokat eleiben számlálván vegye reá, hogy az erdélyi kívánságrul elálljon és abbul is Istentül, annak utánna fejedelmünktől, királyunktól, harmadszor az országtul várjon.

Érti azt is az nemes ország és az commissarius urak, hogy ő nsga Homonnay Bálint uram Zathmárnak is megadásában ellentartó volna, hittel magához kötelezvén Bocskay Miklós uramot, az ott való kapitánt. Eleiben adván azért, intsék arra is az commissarius uraim, hogy effélétől magát megtartóztassa, sőt minden igyekezetivel azon legyen, hova hamarébb Zathmár is kézbe kerüljön.

Minthogy peniglen Deseöffy János uramnak, Rákóczy Lajos uramnak és többeknek is, kik immár ő fsge hivsége alá atták magokat, ő nagyságánál reversalisok vagyon, emlékezzenek arrul is az commissarius uraim ő nsgának, hogy kiadgya és most ugyan ő kegyelmektől commissarius uraimtól fölküldgye ide Kassára ad restituendas. Datum *Cassoviae* 26. Martii anno 1607.

(Egykoru másolata az orsz. ltárban, Actor. Thurz. fasc. 4. nro. 8.)

Kassa, 1607. mártius 29. Thurzó György levele Homonnai Drugeth Bálinthoz.

Spectabilis ac magnifice domine amice ac fili mihi observandissime affinisque charissime salutem etc.

Jó egészséggel, hosszú és boldog étellel és minden lölki és testi jókkal áldgya meg az Ur Isten kegyelmedet minden hozzá való tartozóival egyetemben. Az kgd régi jámbor és fő szolgálja által Kereztury István uram által mindenekről sincere et amice izentem kgdnek, mindazonáltal kgd jó akaró szolgáló attya és attyafia lévén magam kezemmel is írni akartam kgd-

nek. Mint, hogy történt kgdnek dolga Rákóczy Zsigmond urammal, azt itt nem akarom recenseálnom, csak azt irhatom most felőle, hogy bizony ő kgmének kgddel nem méltó volt ugy cselekedni az mint cselekedett. De immár így lévén ez dolog, gondolkottam mélyebben felőle, mint és hogy lehessen kgdnek, ily módon történvén is kden az dolog, tisztességes és böcsületes állapottya, embereknél azonképen jó és dicséretes hire neve.

Ilyen módot találék azért sok gondolkozásim után benne : Az török követeket bocsássa kgd jó és szép szóval vissza ilyenképpen, hogy kgd török császártul és az vezértül jó néven vette, hogy böcsületes állapotra akarják kgdet promoteálni, de látván azt, hogy az két császár között evvel az kgd Erdélyben való bemenetelivel fölbomolhatna az jó és szent békesség, sok vérontás, zürzavar és háborúság következhetnék és egyéb inconvenientiák is, azért látván kgd Rákóczy Zsigmondnak is vén és beteges állapottját és tudván bizonyosan, hogy sokáig való élő ember nem lehet, azért éltéig, minthogy Erdély is választotta. nálla hadgya kgd az vajdaságot és contentus lészen azzal kgd, hogy holta után, ha Istennek az lészen akarattya és az ország is választja kegyelmedet, és az mi kegyelmes urunk és akkor való avagy ez mostani Magyarországbán való királyunk confirmatiója és consensusa accedálván, confirmálja kgdet török császár is abban az erdélyi fejedelemségben, kirül hogy ugyan most assecurálja kgdt, mely dolgot elhittem, hogy könnyen is efficiálhat török császárnál kgd. Im én is együtt Forgács Zsigmond urammal azon leszünk. hogy császárnál és herczeg urunknál efficiáljuk, hogy arrul kgdet levelek által biztassák és certam spem adhassanak róla kgdnek. Így uram minden gonosz és veszedelmes állapotot mind magárul s mind az szegény romlott hazánkról nagy jó hirivel és nevével eltávoztathat kgd és maga böcsületes állapottya is helyén lészen és marad.

Hogy kedig kgd haddal és erővel akarná az erdélyi fejedelemséget apprehendálni és Rákóczy Zsigmond uramon bosszut állani, kinek csak gondolattjátul is az jó Isten oltalmazza kgdet, abbul ezek az gonoszok következtetnének :

Edgyik, Erdélyben haddal bemenni, mint oly romlott és pusztá országban (kinn — él az Isten — ez mostani állapot szerint az kgd uraságát nem adnám) azt annál is inkább elnyomorította kgd és elpusztította, ott sokáig hadastul nem maradhat, hanem ki köll belőle jönni kgdnek. és így soha könnyebb accessusa nem lehetne az töröknek Erdélyhez, mint ugy, kibül lenne az édes hazánknak és következhetnék utolsó veszedelme és romlása.

Második, keresztyén vérben és halálban részesnek lenni Isten előtt fölötte nagy vétek és bűn, kgd miatt kedig egyéb gonosszal, kik az hadakozásban szoktanak történni, hogy ha az keresztyén vér ontása is következik, minémü lölki ösmereti következhetik abbul kgdnek, sőt mint lenne az kgd lölkének idvössége és minémü számadással tartoznék az élő Istennek kgd, mint okos és keresztyén ur maga kgd megítélheti.

Harmadik, ezbül a két császár között való békesség is fölbomolhatna, abból kedig mennyi fogyatkozása, veszedelme és romlása lehessen országunknak, főképen ha idegen országbeli vitélő népnek köllenék ismég hazánkban jönni, kgd meg gondolhattya.

Negyedik, maga ily békességes szép uraságát elhadni, kockára vetni ki . . kgdnek és talán el is veszteni egy romlott és pusztá haszontalan országért, melyet csak éltéig birhatna is kgd, megítélheti kgd, mi haszna lenne benne kgdnek.

Ötödik, attyja jó hírét nevét és egyéb elejét elhadni kgdnek és urával, fejedelmével, királyával magát megnotálni nem volna dicséretes, sőt gyalázatos.

Utolsó, finis belli csak Isten kezében vagyon és ő rajta áll, magát elfogyatván és véghez nem tudván dolgait vinni, mire jutna igye kgdnek, gondolkodgyék csak jól róla kgd, prudentis vero non est fortunae se committere, sőt az hajduságot, melyet nagy nehezen szállítottunk le, ismég fölindítani és azzal édes hazáját fogyatni és rontani, esset res vituperis et non laude digna. Mindezeket meggondolván, az Ur Isten jó ésszel és okossággal megáldván kgdet, elhittem, hogy eliget sibi meliorem partem. Így az Ur Isten is megálgya kgdet, jó hírében, nevében, böcsületiben előbb megyen az fejedelmeknél, sőt az egész keresztyénségben jó hire, neve lévén gratiajokban is lészen, és mi is jó akarói kgdnek szeretettel szolgálunk kgdnek. Ezeket kedig ugy irom kgdnek mint jó akaró attyafia és attya kgdnek, el is hittem, hogy jó tanácsomat jó néven is vévén kgd tüllem ugy is cselekszik, mint jó s fő keresztyén urnak illik cselekedni, ajánlván kgdnek szolgálatomat, az Ur Isten sokáig éltesse kgdet és áldgya meg minden jókkal. Cassoviae 29. Martii 1607.

Spect. ac Magn. D. V.

servitor et amicus, pater et affinis
addictissimus

Comes Georgius Thurzó.

Ezekről mi akarattya és resolútiója légyen kgdnek, kérem, kegyelmedet, az én szolgálatomért válaszul írja meg kgd. És ezt is addálom, hogy ha kgd ő fsge császár urunk

consensusával, úgy mint Magyarország királyának engedelme-
vel országunknak kára, fogyatkozása, vérontás és nagyobb zür-
zavar indítás nélkül, ő fsge koronás királyunk hűségében meg-
maradván apprehendálhatja Erdélyt, senkinek az ellen nem
lehet, nem is lészen és senki sem irigyli kgdnek, csak ne
legyen kgdnek kárával és nagy fogyatkozásival propter cau-
sas superius jam collegatas.

Kívül: Paria literarum ad spectab. ac magn. dominum Valentinum
Homonnay Cassoviae 29. Martii datarum 1607.

(Az orsz. ltárban, Act. Thurz. fasc. 100. nro 1.)

*Szinyérváralja, 1607. ápril 3. Homonnay Bálint
Ungvármegyéhez.*

Magnifici, generosi, egregii ac nobiles domini et amici
mihi semper observandissimi. Servitiorum meorum paratissi-
mam etc. etc.

Noha szomorú és bús szívvel értem itt utamban, mivel kgtek
én felöllem néminémű török követeknek hozzám való jövetele
miatt mostan néminémű vélekedéseknek consentiált, ki minemű
szomoruságot szerzett énnekem, nem tagadhatom, hogy szívem
fájdalmával ne viseljem, mert látja az Ur Isten és az körü-
lettem lévő emberek is látják, hogy én még eddig, mióta
Ungvárról kijöttem és ide járok, törököt szememmel sem láttam,
ajándékát sem vettem, s velek sem nyájaskodtam, sőt kgtek
fejenként gondolja meg azt, hogy én az kgtek szép szabad-
ságának és az felséges római császár és kegyelmes koronás
királyunk s az török császár között való szent békességnek
őrizője s országának szaporítója és terjesztője lévén, eleitül
fogva erre néztem sok fáradtságommal, sőt ha kívántatott
volna, vérem hullásával s halálommal is szolgáltam volna s
igyekezek is szolgálnom ez szegény romlott országnak.

Most Unghvár felé való utamban értem, hogy két török
követek jövének hozzám, mely törökök előtt, immár az békekesség
mind az két császár között végben lévén, mint bujdoshattam
avagy mint szaladhassak előttük, kgtek meggondolhatja; mind-
azonáltal én im küldtem két jámbor szolgálót Macskássy
Ferenczet és Hoffman (?) Istvánt az commissarius urakhoz
ő kgylmekhez Cassára, kik által az commissarius uraktól
ő kgktül más követeket kívánok, kik az török követeknek
követségeket meghallják, de ha addig valamiképen történetből
reám akadnak, nincs mit tennem, meg kell hallgatnom. De
mind ez követség meghallgatásában úgy viselem magamot,
hogy sem haza szabadságát, sem az császár urunk és királyunk
ő fsgéhez való hívségemet meg nem sértem, bizonynyal elhídgye

ktek. Ezzel bizonyítom penig meg, hogy követségeket elvégezvén én magamtól való válaszdálással el sem bocsátom őket, hanem commissarius uraméknak ő kglmeknek tudására adván minémü követséggel jöttek légyen hozzám, az ő kgylmek köz értelmével való válasszal bocsátom vissza őket, hogy jövődőlben is minden ellenkezők felőlem való ítéleti és balvélekedési akárkinek is leszállhasson ezzel . . . s ne mondhassa senki, hogy privatis conventiculis az török nemzetségnek én attani volna valami okot hazánk romlásának vagy valami szabadsága megszegésinek, mert látja az Ur Isten az én szívemet, hogy én sem egy, sem más kapitánt sem idegen nemzetet arra nézve hozzám nem hívok s nem is hittam, hogy kgtekre én valakit valami módon fellázasszak, csak egyet is, ki vagy kgteknek és szép szabadságának vagy az két császár között való szent békességnek ellene volna, tudván azt, hogy az ti kgtek szép szabadsága nekem is gyönyörűséges mint igaz magyar hazafiának.

Kgteket azért tisztességesen megkövetvén mind fejenként, valaki én felöllem azt hirdette, hamissan, nem igazán s nem jámborul cselekedte, hogy én hazámnak gonosz kívánója akar-nék lennem, avagy voltam volna. De hogy sokaknak hamis ítéleteket felőlem eltávoztathassam, akarom, hogy immár ezt is értse kgtek, mert mostan Zakmárra egyébért semmiért nem térek, hanem utamban találván elől Mátyás herczeg urunknak kegyelmes mandatumát, kiben parancsolja ő fsge, hogy Zatmárt és több végházakat is az ő felsége hűsége alá szerezzek. Ez okáért fáradságomat nem tekintvén, sem az mostani ti kgtektől méltatlan szomorúsággal illetett szübeli fájdalmamat, hanem tehetségem szerént és minden erőmmel azon leszek, hogy az magyar koronától el ne szakadgyon, sőt mennél hamarább viszaszálljon, kirül is több dolgokról is bőven commissarius uramékat megtudósítottam. Így azért nem is sok időre Isten szent akaratjából hajlékomba Unghvárra igyekezem. Tartsa meg Isten kgteket. Datum ex oppido Zinyer Varalja die 3. Aprilis anno Domini 1607.

Magn., Gener. ac Egr. D. V.

amicus et frater servire paratissimus
Comes Valentinus Drugeth
de Homonna mpr.

Kívül: Magnificis, generosis, egregiis ac nobilibus dominis vice comiti, iudlium et juratis assessoribus, nec non universitati nobilium comitatus de Ungh, dominis amicis et fratribus mihi semper observandis.

(U. o. fasc. 15. nro 22.)

Kis-Várda, 1607. ápril 14. Nyáry Pál a királyi biztosokhoz.

»Az kegyelmetek levelét ma, ugymint Husvét előtt való szombaton adák itt meg énnekem, kiből ir kgték arrul, hogy ujjabb törökök akarnak Homonnayhoz járni; azért azt kgték ne vélje semmi praktikának, mert azok nem egyéb törökök, hanem az kik az botot, zászlót hozzák Homonnay uramnak és confirmálni akarják az erdélyi fejedelemségben. De Homonnay uram azoknak megírta, hogy tovább ne jöjjenek *Egernél*, valámig kegyelmetekkel szemben nem lészen.«

Tudósítja továbbá Nyáry a királyi biztosokat, hogy Kis-Várdából a jövő szerdán indul meg *Rozgony* felé. Homonnay Bálint is készül oda, jó volna neki megírni, hogy egyuttal fáradjon fel Kassára is. Ne gyanakodjanak reá azok miatt a török csauzok miatt, mert megnyughatnak abban, hogy hírok nélkül semmit sem cselekszik. — Ha kívánják, reversalist ad és kötelezi magát, hogy Szathmárt is át fogja adni, ha majd bemegy az erdélyi »uraságra.«

(Eredetije Árva vár levéltárában.)

*Kővár 1607. ápril 21. Perneszy Gábor kővári kapitány
Homonnay Bálinthoz.*

»Nagy Szombattul fogva máig minden nap ily hireink gyakran jöttek bizonyosan, egymódon mondván, hogy Isten Rákóczy Zsigmond uramot Fogarasban az vajdaságbul kivette gutta ütés miatt és kórság verés miatt ötöd napig nyögven és most Fogarasban fekszik halva. Egy erdélyi ur barátomhoz kültém vala igen titkon, ki által ez czéduláját külte, kit Nsgodnak kültém, szóval azt izente ő is, hogy megholt Rákóczy uram, azért most forgolódgyék ő nsga, ha mit akar Homonnay uram, mert bizonyára ujjabb praktikától félő, holott Szilvássy most is Radulhoz ment postán Havasalföldében.«

(Kivonat u. o. Actor. Thurz. fasc. 100. nro 2.)

*Huszt 1607. ápril 24. Bornemissza Józsa deák huszti kapitány
Homonnay Bálinthoz.*

»Továbbá írja nsgod, hogy az Rákóczy urammal való dolog felől való pactálásért Rozgonban az commissarius urakhoz kell menni nsgodnak. kit az Ur Isten engedgyen nsgdnak kedve szerint véghez vinni. De énnekem ez estve írják Szigetrül, hogy egy Erdélybül jött ember beszéllette. bizonyosan, hogy Rákóczy uram Fogarasban menvén megholt volna, de bizonyosan én nem irhatom nsgdnak.«

(Kivonat u. o. fasc. 100 nro 4.)

*Ungvár, 1607. ápril 24. Homonnai Drugeth Bálint
Thurzó Györgyhez.*

Spectabilis et magnifice domine pater mihi observandissime etc. etc.

Látogassa az Ur Isten kgdet lölki testi áldásával nagy szerencsésen. Tegnap napon és ma vizszontsággal Erdély felől minemű leveleim érkeztenek, in paribus ezen levelemben betakarván im kgdnek megküldöttem, mely hirnek — bizonyságom az én Istenem — semmit sem örülök, sőt atta volna az Isten, ha úgy vagy is, bátor ne történt volna. De ha immár valamiképpen az dolog bizonyos kezd lenni, kgdet mint szerelmes jó akaró uramat, apámat böcsülettel kérem, az dologban adgyon énnekem tiszta szivbül való tanácsot, mihez köllenék énnekem magamat tartanom, *ha ugyan halála történt az apámnak a mint írják*; ha az kgd bölc s' igen okos tanácsa, melyet ezen levellem megadó szolgám által akarok értenem, tiszta szivbül azt javallaná, én ugyan mostan elvenném az botot és zászlót etc. Az igaz Isten láttya szivemet, ez dologon nincsen semmi örömöm, mert én mindenekben az kgd bölc tanácsához akarom tartanom magamot, csak hogy tudgya kgd az erdélyiek állapottyát, félő, hogy ez alatt ismég valami zürzavart ne indítsanak, sőt megszolgálánám kgdnek, írna kgd az commissarius uraknak ő kglmeknek is, a hirt hallva küldené emberét Erdélyben s' az én személyemet commendáltatnák az országnak, hogy ismég valami uj dolgot ne indítsanak az országban.

Még is, még is böcsülettel kérem kgdet mint szerelmes apám uramat, minthogy kgdre biztam magamat, a dologbul adgyon oly tiszta szivbül való tanácsot énnekem, az mely lehessen jelen álló dologomnak szép előmenetére és böcsületire. Isten sokáig éltesse kgdet jó egészséggel. Datae ex arce mea Ungvár die 24. mensis Aprilis anno 1607.

Spect. ac Magn. D. V.

servitor et filius deditissimus
Comes Valentinus Drugeth
de Homonna.

(Másolat u. o. Act. Thurz. fasc. 100. nro. 3.)

Árva vára 1607. ápril 29. Thurzó György Mátyás főherczeghez.

Küldi Homonnay Bálint levelét, melyben tanácsot kér tőle, hogy mi tévő legyen arra az esetre, ha Rákóczy Zsigmond halálhíre igaznak bizonyul? Közli továbbá a főherczeggel a levélre adott választ is. Megírta a biztosoknak, hogy Rákóczy halála esetére ne engedjék meg a vajdaválasztást, hanem várják be a király további elhatározását. Tanácsolja, hogy küldjön a főher-

czeg futárt Erdélybe. nehogy a rendek a törökben bizakodva a király sérelmével vajdát válasszanak. A futár először Kassára menjen, s' ha Rákóczy valóban meghalt, tanácskozzék a biztosokkal a teendők felől. Irni kellene Homonnaynak, Báthory Gábornak és Nyáry Pálnak, hogy a vajda választást minden módon akadályozzák. Homonnayt jó reménységgel kellene biztatni jövődö promotiója felől, »*ut spe bona fretus aliquod attentare non praesumat.*«

(Kivonat n. o. Act. Thurz. fasc. 100. nro. 5.)

Ex insula Lakorriensi 1607. május 4. Homonnay Bálint a királyi biztosokhoz.

Spectabiles ac magnifici domini etc. etc. Álgya meg az Ur Isten kegyelmeteket minden kívánsága szerint való jókkal nagy szerencsáson. Vöttem az kgtek böcsületes levelét, melyet minden részében megértettem. Ahol kgtek engemet arra int, hogy az hivségben állhatatosan viseljem magamat, láttya az Ur Isten, hogy eleitől fogva az én kegyelmes fejedelmemhez, koronás királyomhoz hív voltam, de ha némely embereknek szaporán szóló csácsogó torkokat én be nem dughatom, vagyon Isten az egekben, ki megszánnya az én abban való ártatlanságomat, bedugja torkokat azoknak is. Ami az tatárok feljövoteli felől való hirt illeti, az kgtek leveléből azt is értem, melyben sem most sem az előtt nem volt semmi hirem, sem tanácsom, igyekezetem avagy még csak gondolatom is, hogy én édes hazámnak s kedves nemzetemnek tatárral avagy törökkel, sőt akárminémű nemzettel is ártani igyekeztem volna, amint az elmúlt napokban való leveleimből (*így*) elég nyilván kgtek előtt declaráltam, melyet az budai és egri basáknak kgtek kívánsága szerént irtam vala, hogy az tatárokat alá küldgyék, azért ebben is mindenestül fogva ártatlan voltam. Annak felette tudgya azt kgtek, mivel én töllem az is tiltva vagyon, hogy ennek utánna sem levelem sem penig postám ne járjon az ő felsége kegyelmes resolútiójáig az basákhoz az *botnak és zászlónak* elvétele felől, én mind ahhoz tartottam is magamat, igen gyakorta olvasván azt az rozgoni végezésünkben való jedzékéket is, az melynek observálására mostani levelében int kegyelmetek, de én az mint értem, ennek az hónak még tizenötödik napján megyen be Turzó György uram, az én jó akaró uram apám Bécsben, melyre képest az én resolútióm ő felségektől mennyi időre haladjon, meggondolhatja kgtek. Inkább azt szolgálnám én meg kgteknek, irna Turzó György uramnak kgtek, az ő felségek kegyelmes resolútióját bocsátná alább minél hamarébb ő kegyelme, hogy én is ennyi számtalan rágalmazó

nyelvektől oltalmazhatnám meg magamat, mert én az mint látom, semmi oly nyavalyája hazánknak s kedves nemzetünknek immár nem történhetik, melyet az én nem jó akaróim szegény fejemnek nem imputálnának, ki miatt mely nagy fáradságos és keserves gondokat szenvedek itt egy kis szigetkében, annak nehéz voltát, minthogy ártatlan szenvedem, meg nem mondhatom, mely ellenem s felőlem való hamis vélekedésekből tudom mingyárást kimenekedném, ha az ő felsége kegyelmes resolútiója elérkeznék. Végezetre, noha Imreffy uramnak sem tisztí nem mutatta, sem penig arra rendeltetett személy nem volt, hogy az én előmenetelemnek idő nap előtt ő kegyelme derogált volna, bizonyosan megértettem, hogy Erdélynek legnagyobb részét behirdette immár, hogy Husztval s Kővárral contentált engemet ő felsége a mi kegyelmes urunk és immár nem élek ezután az erdélyi fejedelemségnek titulussával. Én azt tultam, hogy az miket Rozgonban végeztünk, azok oly titokban legyenek, hogy azokat minden imily-amoly helyen nem kezdik minden emberek idő nap előtt beszélni, de a mint eszemben vettem, az is tudgya azt, a kinek semmi gondgyának nem kellene reá lenni, ám megláttya azért kgtek, mit cselekedgyék, legyen jó gondja reám kegyelmeteknek. Én minden igaz dolgaimban az Istenre s kegyelmetekre bíztam magamat. Isten sokáig éltesse kgteket jó egészségben. Datae ex insula mea Lakorriensi die 4. mensis Maji anno Domini 1607.

Spect. ac Magn. D. V.

servitor et frater addictissimus
Comes Valentinus Drugeht
de Homonna mpr.

Saját kezevel: Valami jókat ő felsége én velem cselekszik, maga hiv és állhatatos jó szolgájával cselekeszi ő felsége, megbizonyítom, ha élek. Csak kérem ugyan az Istenért kgteket, ne késsék ő felsége kegyelmes és bizonyos resolútiója, legyen hamar.

mpria.

Külön darabka papiroson szinte saját kezevel: P. S. Most jutának az szatmári követek hatan vagy heten, kiket beküldök kegyelmetekhez késedelem nélkül; azért kgteket kérem, lássa jó szívvél őket és szép csendesesen kell eleikben adni az dolgot; ezek igen háborus elmével vadnak, jó biztatás nélkül szükölködnek.

Másik darabka papiroson azon kézzel, mely a levelet írta: P. S. Az szegény debreczenieknek számtalan inségek vagyon, a mint panaszkodásokbul értem; kgteket ezért szeretettel kérem, az elébbi törvényekben s állapottyokban tartsa s oltalmazza szegényeket, mert ebben bizonyos vagyok, ha kgtek sokféle

sebeket szegényeknek nem remedeálja, egyszersmind felkelnek s szemünk láttára, a ki közüllök hova ellát menni, elmegyén, mert az török is vonnya ökö, mi is s nem tudom, hova szakadhatnak szegények.

Harmadik darabka papiroson azon kézzel: P. S. Immár szintén bepecsételni akarom vala ez kgteknek szóló levelemet, hogy Turzó György uramtul érkezék egy szolgám, az minémű leveleket hozott, kgteknek im megküldöttem. Az Rákóczi uram halála felől ha mi bizonyost érthetek ezután, kgteknek érté- sére adom; én nem bánnám, bátor ez a hír igaz ne volna.

A levél hátán: Spectabilibus ac magnificis dominis Sigismundo Forgách de Ghymes et Andreae Dóczy S. C. R. M. consiliariis ad partes- que Hung. super. delegatis commissariis, necnon comitatum Nogradien- sis et Barsiensis comitibus etc. dominis fratribus mihi observandissimis atque confidentissimis, *Cassoviae*.

(Nemzeti Múzeum könyvtára, Jászay gyűjtemény VII. 159.)

1607. május 4. Homonnay Thurzó Györgyhez.

»Kegyelmedet mint jó akaró becsületes apám uramat szeretettel kérvén, ő fsge kegyelmes resolútiója késedelmes ne légyen; én minden igyekezetemmel, szándékommal, cselekedetemmel tiszta sziből csak azon leszek, miképen lehessek ő fel- ségeknek leghivebb szolgájok s igaz kezek-lábok.«

(*Kivonat* orsz. lt. Actor. Thurz. fasc. 100. nro 6.)

Bécs, 1607. május 13. Thurzó György Koháry Péterhez.

Generose ac egregie domine et amice nobis observandis- sine. Salute cum servitii etc. etc.

Nem kételkedünk felőle, hogy mindazok, kikről kegyel- meddel volt beszélgetésünk, eszében hogy jól ne tartatnának kgdnek, de mindazonáltal im jegyzésben is ez levelünkben becsinálván kgdnek megküldöttük; ha mi pedig ez írásból, az miről szóllottunk, elhagyatott volna, tudgyuk annak az kgd elméjétől befoglaltathatását. Homonnay Bálint és Báthory Gábor uraméknak szóló leveleimet im kgdnek küldöttük, ő kgeknek szolgálatunkat ajánlván adgya meg levelünket kgd, szóval való izenetünket is megmondván. — Isten éltesse kegyelmedet. Viennae 13. Maji anno 1607.

D. V. Gen. ac Egreg.

servitor et amicus
Comes Georgius Thurzó mpr.

Kívül: Generoso ac egregio domino Petro Koháry etc. domino amico nobis observandissimo.

(Orsz. ltár, Act. Thurz. fasc. 90. nro 33.)

Bécs. 1607. május 13. Thurzó György véleménye az erdélyi fejedelmi szék betöltése tárgyában.¹⁾

1. Miérthogy Erdély eleitől fogvást az magyarországi királyhoz hallgatott és az koronától függött, valami oly új dologgal attól magokat ne idegenítsék, sőt az fejedelem választástól el is szünnyenek ő felségének Magyarország koronás királyának akarattya nélkül, *hanem az kit ő felsége választ és confirmál. ők is ugyanazont s ne egyebet uraljanak*, holott mindenkor az ő felsége méltósága abban is megböcsültetett, azon kötelességhez igyekezzenek azért ők is magokat alkalmaztatni.

2. *Az diplomához is ne bizakodgyanak, holott az csak Bocskayt illette, de meghalván Bocskay annak is az diplomának vége szakadott*, úgy hogy Erdély azon Magyarországnak koronás királyához, az kitől azelőtt függött, szállott s ne is valami új veszedelmes dologhoz, hanem az előbbi jó szokáshoz támaszkodgyanak, szükséges.

3. Az fejedelem-választásba ő nekik semmi módgyok avagy alkalmatosságok nincsen, holott római császárnak mint Magyarország koronás királyának consensusa nélkül nincsen ő nekik az fejedelem-választásban szabad electiójuk.

4. Bocskay Erdélynek nem is választott fejedelme lévén Erdélyt erőszakképen vette kezéhez, kiből hogy mind Magyarországnak s nekie is nagyobb romlása és veszedelme ne következék, az jó békességnek megszörczésében oly dolgokra is ment ő felsége, az kit *contra jus coronae* ugyan nem is cselekedhetett, ha az közönséges csendes állapotot nem tekéntette volna, az kinek az urak közül ugyan akkor is sokak az ország képében contradicaltak.

5. Ha valamit akarnának az előbbi jó szokások ellen indítani, abból ő felsége méltóságát semmiképpen megkisebbíteni nem engedheti, sőt az törökkel való békességnek is nem kevés akadályára volnának, az kiből az mint Magyarországnak pusztulása ujluna, úgy őket utolsó veszedelem találná.

6. Ő felségéhez koronás királyunkhoz és Magyarországhoz erős hittel kötelesek lévén, ha azt meg nem állanák, holott még attól magokat meg nem mentették, sem ő fölsége föl sem szabadította, gondolkodgyanak jól rólla, mindenek között minemű hitetleneknek ítétetnének, az kiért rajtok Istennek is kemény haragja és büntetése lenne.

7. Minthogy ott az urak közül sokan vadnak, az kik ő fölsége tanácsságára hittel kötelesek is, azokon állván pedig

¹⁾ Datum nélkül, de mint a Koháryhoz írott levél melléklete nyilván ugyanakkor és szintén Bécsben kelt.

főképen az országnak dirigálása, lehetetlen, hogy lölkök ösmereti ellen valamit olyat mást cselekedhetnének.

8. Az török fogadása, az mint mindeneket megcsalt, őket is hogy Magyarország koronás királya segítségével nélkül valamely fejedelemtől megoltalmazhassa, abban bizakodniok haszontalan, azért minden dolgokat jól meggondolván az római császártól mint Magyarország koronás királyától elszakadni ne igyekezzenek, de inkább hozzá folyamjanak.

9. Miérthogy ez ideig azzal mentették magokat, hogy nem Bocskay de Rákóczy választásokra is az kételenség vitte, most immár előttök semmi oly eltávoztathatatlan készerítés nem lévén várjanak ő fölségétől és kegyelmes resolútiójától, holott ő fölsége is lám mint Homonnay uramot, mind pedig Báthory Gábort már sedálta. Hol pedig mind ezekkel sem gondolnának, azzal bizonyítják, hogy koronás királyunkkal és Magyarországgal erős hittel lett szövetségeket megállani nem akarják.

(U. o. Act. Thurz. fasc. 90. nro 33.)

Kassa, 1607. jul. 2. Forgács Zsigmond Thurzó Györgyhöz.

»Homonnay uramon sok látogatási lévén az Istennek megcsendesedett, miolta kijött Erdélyből Rákóczy uramtól... Az erdélyiek igen akarják az dolgot, nem olyan szelid immár Rákóczy Zsigmond mint az előtt, mig fél vala. Köszönnye azért csak az kassai gyűlésünknek, mert talán most Makoviczában bánkódnék.«

(Kivonat u. o. Act. Thurz. fasc. 50. nro 2.)

1607. aug. 1. Ösmeretlen levél író Thurzó Györgyhöz.

»Csillagh béknek vagyon egy magyar deákja, kit Ali basa küldött volt Homonnay Bálinthoz, de Homonnay eleiben sem bocsátotta, ugy annyira, hogy hírét meghallván mingyarást megizente, hogy ha sietséggel el nem jó onnét, leváogatja, sőt ha ennek utánna ismét valaki oda ő hozzá menne követségül, mindgyarást leváogatná azt is, mondotta. Ebből is megtetszik azért, hogy igaz körösztýén ember Homonnay, római császár urunknak és az egész körösztýénségnek jó akarója... Az török császár ajándékát, melyet Ali basa Homonnaynak küldött volt, tegnap előtt visszahozták.«

(Kivonat u. o. Act. Thurz. fasc. 100. nro 7.)

Ungvár, 1607. október 5. Homonnay Bálint Thurzó Györgyhöz.

»Bizony dolog, eddig is felszáguldoztam volna kglmedhez valamelyik várában találtam volna kgdet, de látja Isten egés-ségem nem volt, ki miatt most is erőtelen vagyok.. Mostan

azért aránzom, hogy Szepes vármegyében elmehetek, ha kgd jó akarattya és oda jó kgd. — Az miben az én kegyelmes uram fejedelmem, koronás királyom nekem kgd által parancsol, kgddelel egyetértvén tiszta szívvel és minden erőmmel akarok ő fsgének szolgálnom«.

(*Kivonat* u. o. Act. Thurz. fasc. 100. nro 8.)

Kassa, 1607. okt. 22. Forgács Zsigmond Thurzó Györgyhez.

»Hogy kglmed Váralján szemben légyen Homonnay urammal, értettem az kgd leveléből. Én az kgd levelét megküldtem vót Homonnay uramnak, reméllem, örömet meggyen kgdhez, mert alig várja érteni az ő fsge resolútióját ő kglme. Hallottuk vala, hogy beteg vót ő kegyelme.. Adgya Isten, kgték végezzen minden jót«.

(*Kivonat* u. o. Act. Thurz. fasc. 50. nro 3.)

Geszhely, 1608. május 11. Homonnay Bálint Thurzó Györgyhez.

Illustris, spectabilis ac magnifice domine pater mihi observandissime etc. Istentül kgdnek sok jókat és jó egészséges hosszú életet kívánok kgdnek, kedves jó szerencsésen megadatni. Tisztelettel vettem az kgd becsületes levelét, melybül értem kgdnek gubernator urunk ő fsge mellé való mevetelét és minden oda fel való dolgoknak állapottyát; adgya az Ur Isten minden jó szerencsére és hasznos végre az ő fsge mellett való kgd szolgálatttyát, hallhassunk onnét is szegény édes hazánknek megmaradására nézendő szép, örvendetes hireket.

Dicsértessék az Ur Istennek az ő szent neve, itt is mind az Tiszántul s mind innét, hogy jövendőt tudnék, próféta nem vagyok, de az mi az jelen való időt illeti, szinte most igen szép csendesség vagyon, ezt kgdnek bizonnyal irhatom, egy dologon kívül, tudni illik, ez hónap 6. napján hogy Rákóczy Zsigmond uramnál valami kilencz avagy tiz lovon való törökök voltanak, az kik nyilván festett lovat és lóra való szerszámot mutattak be, sőt más föld emelő terehbeli ajándékot is mondanak az paraszt emberek, az mint az hódoltságon végire mehettem, de az lovat és szerszámot nyilván mutatták be, azután az mennyit akart annyit tractált velek, mi végre és mit, azt maga tudgya.

Ezt sem akartam eltitkolnom kgdül, az török elmeneteli után bocsátta hozzám követségben Kellemessy Mihályt, kitül izené azt és tanácsola arra, hogy mingyarást tétessenek gyűlést és viseljünk gondot magunkra, mert vötte eszében, hogy kgd és Illésházy uram ő kglme csak az maga hasznát keresi s mi

az kgtek gondviseletlensége miatt ennél is inkább elpusztulunk és fogyunk etc. Mely követségre figyelmesen hallgatván, vöm eszemben, hol jár az elméje, hogy itt is közöttünk vajdaságot kívánna, Kellemessy Mihályt igen megpirongatván csak ilyen válasszal bocsátottam, mondván: ne adgya az én kegyelmes Istenem, hogy én gubernator urunk ő fsge és kgtek akarattya és parancsolattya nélkül valaki akarattyaából gyülesezzenek, nem tétetek semmi gyűlést, hanem minden ember ülljön veszteg s meglátom én, ki miben törekszik kgtek ellen és ki mit árt, mert kgtek jó fundamentomon és uton jár s nem keresi az maga javát, az ki ezféle dologban törí fejét és ilyen szent dologban praktikál. Mely követséget magokkal is három jámbor ősz haju szolgálaimmal megbizonyítok, ha kétség volna felőle.

Hogy pedig kgdnek erről irok, nem akarom, hogy tisztem ellen kgd ezt mástul értse, és semmit egyebet kgd rajta ne vélljen, hanem engem erre tisztem viszen, mert az én kglmes uramhoz, fejedelmemhez ő fsgéhez való igaz hivségemben oly erős és fundamentumos vagyok, hogy ő felségét, sem édes hazámat ipamért, sem édes atyámért is soha el nem árulom és senki kedviért Istenemet, fejedelmemet ő fségét és hazámat hamissan az én magam haszna keresésemért nem szolgálom. sőt minden váramot, jószágomat és örökségemet és magamot is, holtom után való emlékezetemért, hogy az én igaz hivségem mindenekben maradékimnál is örök emlékezetben maradgyon, ha szükség kívánnya, ő felsége és édes hazám mellett elfogyatni nem szánom. Még az mezei bot ő fsge jó és kegyelmes akarattyaából s az ország választásából kezemben vagyon, teljes tehetségem szerint mindenek előtt bátran megakarok felelnem tisztemnek, noha még sem hajamban sem szakállamban ősz nincsen. Nem úgy vagyon most dolgom, mint az erdélyi dologkor, hogy mind annyi miatta méltatlan látott bosszumat csak nagy türelemességgel csendesen szenvedtem, sem ő fsgének sem kgteknek nem conqueralkodtam, mert szabad személy voltam s ha türtem, szenyvedtem, avval senkinek sem vétettem. Ha akkor pedig, az mint kgd tudgya, mennyi sok jó módóm volt én nekem az erdélyi dologban s még is ő fsge hozzám való kegyelmességét és szeretetét amplectáltam örömesben, bizonyára mostan annyival inkább senkiért, egynehányszor való Erdélyért sem vétenék ő fsgének s nem is kívánom soha ő fsge kegyelmessége és az ország akarattya kívül. De hogy uram ezféle dologból valami ujonnan való inconvenientiák ne történhessenek és ne következhessenek, kgdnek jó és szükséges volna ő fsgének is ezeket megjelenteni és instálni ő fsgénél, compescálná ő fsge Rákóczi uramot valami módgyával, mert szinte csak úgy viseli

magát, mintha mi is erdélyiek volnánk és senkitül semmit sem kellene félni.

Im ez előtt Rákóczi Lajos által meditatalkodik vala valamit indítani, azt lenyomám, most törökkel fogja, Erdély felől sem szünik, követe most is jó s megyen, mit akarjon avval, nem tudom. Amaz Kellemessit pedig ugyan meg kellene ő fsgének vigyáztatni, ha Isten vakká tette, ülne veszteg házában; mert nem különben cselekeszik, mint az evangéliumban írják az ördög felől, hogy mint az siró-rivó orosz lány incselkedik, keresvén kit nyeljen el.

Tavaly esztendőben én hozzám két rossz török jöve akaratom ellen, kit cselekedetömmel is megbizonyítottam tapasztalhatóképpen, hogy nekem semmire sem kellettnek s mégis Kassán articulust költe ellenem s végezék azt, hogy törökkel senkinek se legyen szabad tractálni, most pedig az maga articulusa ellen jelen volt Szerencsben az tractakor. Ezek után, jóllehet az másfél hónap alatt nem kevés sanyaruságot szenvedtem lábamon való sebesnek, kinek már négy hónapja hogy rajtam vagyon, mindazáltal minden dolgoknak jó végeig, ez másfél hónap alatt sem fájdalmamnak nem kedvezvén, sem költségemet nem szánván, itt forgolódtam és tehetségem szerint szegény hazánkunk csendességben való juttatásában szorgalmasan laboráltam Istennek segítségével. De mivel hogy ez időnek hévsége igen nagy ártalmára vagyon fájdalmamnak, immár innét felmegyek házamhoz valahány napra, az én kedves atyámfiaát Mágocsi Ferencz uramat ő kglmét az vigyázatra kérvén, ez mellett jámbor fő fő szolgálmat is itt hagyván. Viszont ezen szerint, ha kívántatik, ő fsgének és hazámnak kész szolgálja vagyok, szolgállok. Ezek után Isten tartsa meg kgdet jó egészségben. Datum in curia Geztely 11. die Maji anno 1608.

Illustris, Spectabilis ac Magnificae D. V.

servitor filius addictissimus
Valentinus Drugehtt de
Homonna comes mpr.

Kívül: Illustri, spectabili ac magnifico domino comiti Georgio Turzó de Bethlehemfalva etc. etc. ac partium regni Hungariae inferiorum generali capitaneo etc.

(Orsz. lt. Act. Thurz. fasc. 100. nro 10.)

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

A LOCSMÁNDI VÁRISPÁNSÁG HATÁRAIRÓL.¹⁾

Az Ottokár és Béla között 1254-ben kötött békét illető kutatásaim készítették annak a kérdésnek a behatóbb kutatására, merre is ment voltaképpen az országhatár a régi püthen-i mark területén. Magától értetődik, hogy a reá vonatkozó magyar és német irodalmat át kellett vennem. Ennélfogva nem mellőzhettem Pesty Frigyesnek »A magyarországi várispánságokról« Budapesten 1882. megjelent jeles művét.²⁾ Megtaláltam benne azt, a mit a reám nézve oly fontos Kirchschlagról kerestem. S ha éppen e helységnek a hovatarozása iránt nyilvánított nézetét nem is fogadom el, neki köszönhetem, hogy rájöttem a forrásokra, a melyek a kérdés megoldásához szükségesek.

Ő azt vélte, hogy Kirchschlag a locsmándi várispánsághoz tartozott. Ezért alaposabban kellett erről a területről szóló fejtegetésével foglalkoznom. Pesty említett művének 315—318. ll. foglalkozik a locsmándi várispánsággal. Határainak a megállapítására két oklevelet idéz. Mind a kettő 1263-ból való, azaz — már itt emlitem meg — későbbiek, mint az 1261-ben kötött, a melyben Béla Stájerországot visszabocsátotta. Mind a kettőt egy és ugyanaz az ember, Lőrincz kir. főasztalnok és soproni főispán kapta. Tárgyuk közös s csak abban különböznek, hogy az egyik, a rövidebb,³⁾ elbeszél, a másik, a hosszabb,⁴⁾ leír. — Amaz mindössze a királyi adományra vezető előeseményeket, emez az adományozott birtok határait adja elő. Ennélfogva érthető, hogy Pesty és magam is ez utóbbival foglalkoztunk.

A határleírásban említett neveknek Pesty adta meghatározását semmikép sem tartom elfogadhatónak. Szerintem Pesty

¹⁾ Közöljük Lampel József cs. és kir. titk. levéltárnok értekezését, mint a mely a magyar topographiai tört. irodalom egyik vitás kérdésére vet újabb világot.

²⁾ 313—318. l.

³⁾ Mon. Hung. Hist. I. (ad Wenzel), III, 49, 50. l.

⁴⁾ U. o., 50—55. l.

alaposan elnézte a dolgot. Ő a leírás legelején említett »villa Patri«-t, a mely az oklevél szerint az »Ichoa« (in angulo fluvii Ichoa) folyó kanyarulatában fekszik, egynek tartja az osztrák határon levő Felső-Péterfával, a mely az osztrák határon, az Ikwa folyónál és a mellette fekvő Felső-Péterfánál kezdődik.¹⁾ E szavak semmi kétséget sem hagynak fenn Pesty véleményére nézve, de egyuttal mutatják, hogy a buzgó kutató csak egy, elnézésből eredő hibát követett el, de az az egy aztán tanulságos művének erre a fejezetére nézve végzetes volt. Hiszen az Ichoa-t ő ismerte fel Róbert Károly egyik 1318-i oklevelének²⁾ az Ikwájában. Ez az oklevél egy »villam Peturi vocatam in comitatu Supruniensi circa fluvium Ikwa existentem« említ és ez csak a Soprontól délre fekvő Alsó-Péterfa lehet, mert csak is ez van a Fertőbe ömlő Ikwa vagy aranyfolyónak (Goldener Fluss) nevezett viznél, Felső-Péterfa pedig a Schwarzenbachnál eredő Stob vagy Csáva mellett fekszik. Ezt a Csávát többször említi az oklevél Choa néven s talán a két különböző folyó régi nevének — Choa és Ichoa — a hasonlósága ejtette tévedésbe Pestyt, a ki, ha csak némileg vigyáz, könnyen elkerülhette volna e hibát. Az 1263-i oklevél világosan megkülönbözteti őket s az Ichoát csak a leírás végén, a midőn azt mondja, hogy a határ visszatér hozzá,³⁾ említi másodszor, holott a többi helyeken, a hol Csáva város és folyó említettnek, kétségtelenül Choa olvasandó.⁴⁾ Egy más körülmény, a mely nézetünk mellett szól, az, hogy a felvett irányban a »terra Rubin et Jan« vagy »Jan et Rubin« helyén, a mely az oklevél szerint határos Péterfával,⁵⁾ kapjuk az Alsó-Péterfától délnyugatra fekvő Reiding vagy Doborján falut, a melynek német nevében a Rubin, szláv eredetű nevében a Ján szavak előfordulnak. Ebből persze az is kitűnik, hogy az oklevél tulajdonképpen nem a mai Alsó-Péterfát érti, hanem egy más, vele nyugatról szomszédos falut, a melyet akkor hasonlóképpen neveztek, talán a mi Hás vagy Nyéket; az 1318-iki oklevél három szomszédos Péterfát is ismer az Ikwa mellett.⁶⁾

¹⁾ 315. l.

²⁾ Fejér, VIII. 2. 151 s. köv. l. 153. l.

³⁾ V. ö. a leírás elejét (52 l.): »Incipit quedam prima meta in angulo fluvii Ichoa habens villam Patri vocatam de oriente sibi commetaneam« a végével (54 l.): »... et silvas Suprunienses; abinde vero tendit ad fluvium Ichoa praenarratum iterato.«

⁴⁾ Háromszor fordul elő »terra villae Choa«, egyszer »fluvius Choa«.

⁵⁾ 52 l. ... ubi exit terra ville Patri et incipit esse commetanea eidem terre Rubyn et Jan, que sunt de meridie commetaneae, deinde intrat in viam, prope quam sunt due mete, quarum una dividit inter terram Jan et Rubyn ac terram dicti comitatus.

⁶⁾ Villa Patri határaitól ott ez van mondva: »... in comitatu

A határnak a Rubin és Jan kettős falu mesgyéjén túl keletre kellett fordulnia, hogy a sopron-csepregi országotra jöjjön ki, a melyet az oklevél szerint valami utat követve ér el; ottan barow-i Pousa az ispánság szomszédja.¹⁾ Ez az országút nem lehet azonos azzal a mai sopron-csepregi egyenes uttal, a mely a Nyéken átmenő sopron-kőszegi hadi utból Harkánál kiágazva, Német-Keresztúron, Fülesen át a Locsmándtól keletre fekvő Zsirá-ra s onnét tovább Csepreg mellett Bükre vezet. Akkor a kőszegi uton Nagy-Baromig kellett menni s onnét aztán Kis-Baromon át Fülesre, a minthogy azt a két helységet ma is jó út köti össze. Barom közelében érinthette tehát a határ a sopron-kőszegiből ottan kiágazó sopron-csepregi utat. Ha az ottani szomszéd baromi Pousa,²⁾ — mert Borow alatt csak ezt a községet érthetjük — az oklevél szerint egészen tulságosan kívül van is a várispánságon, nincs szükségképpen kívül Barom is, a határ Nagy- és Kis-Barom közt mehetett s nem lehetetlen, hogy az utóbbi éppen Pousának az udvarházából keletkezett.

Nagy-Baromot körülkerítve nyugati irányban a völgyön lefelé mindjárt eléri a kőszegi főutat, a hol Juda az ispánság új szomszédja; a határ déli irányt vevén, Juda birtokai keletre maradnak el.³⁾ Átlépven egy patakon (fontem Konut), a mely a Gonik hegyhát két oldaláról lefolyó Poloca vagy Reyding patak lehet, folyton déli irányban az erdőkön át egyenest húzódik tova (a határ), s elválasztja a nyugatra maradó Csávát Pousának keletfelé eső birtokaitól. Egészen világos, hogy Csáva

Supruniensi circa fluvium Ikwa existentem . . . quod a parte orientali et meridionali vicinatur possessionibus seu terris Chewzeh, filii Erkubes et Mathiae Rufi filii Artholf proximis ejusdem Chenich de alia terra Paturi, ubi sunt duae metae, item a parte occidentis et aquilonis distinguitur similiter per duas metas a terris praedicti comitis Ladizlai hominis vestri ad statuendum missi et Enardi, filii Erne, filiorum Andrae nobilium de tertia terra similiter Peturi vocata«. Ebből látszik, hogy a három Péterfának ugyanazon irányban egymásután kellett feküdnie, mint a hogy teszem máma Péterfa, Hásfa és Nyék sorjában következnek egymásra; a határleírás ama mondása, hogy a »villa Patri« az Ikwa egyik kanyarulatában fekszik, egész jól ráillik Nyékre, a hol az északnyugatról jövő Ikwa a kitágult völgyben keletre fordul.

¹⁾ 53 l.: »deinde eadem via cadit in stratam publicam Supruniensem et Csepreggh, ubi quoque sunt metretes (?) facientes divisiones inter terram dicti comitatus ac Pousam de Boraw.«

²⁾ Erről a Porow-ról (Poso-Borom) Pesty már a 274 l. beszélt és azt az érdekes dolgot említette fel, hogy a sopronmegyei Borom közelében egy Karakóhoz tartozó várföld feküdt, a mely valószínűleg inkább Locsmándhoz, mint várispánsághoz tartozott.

³⁾ A fentidézettnek ez a folytatása: 53 l. »Deinde descendit versus occidentem et cadit in viam Chuzegh«: ez alatt csak Kőszeget érthetjük, Güssinget semmi esetre.

a leírás szerint a várispánság határain belül esik.¹⁾ Ezt Pesty is helyesen értette, de már abban nagyot téved, hogy »villa Karto«-t, a mely határozottan a Stob vidék keleti oldalán fekvőnek mondatik, egynek veszi az osztrák határon, tehát éppen nyugatra fekvő Karl faluval. Kevéssel előbb elégszer mondja az oklevél, hogy a határvonal (dél felől) rögtön egyenest keletnek fordul s úgy ér Stob és Kartóhoz.²⁾ Hogy micsoda helységet kell értenünk Kartó alatt, magam sem bírom meghatározni; lehetséges, hogy a Locsmán várától északnyugatra fekvő Horvát-Gyirótot, a mely ezzel a várral együtt már 1137-ben elszakítottatott az ispánságtól. (Pesty, i. m., 313 old.)

A déli vagy jobban mondva dél-keleti irányban haladó határjárók új meg új szomszédokat érintenek: keletről Mikafia Sándort, — a Mika név inkább a Locsmánd közelében levő Micskében, mint a két Mucsában (Udvard és Pervány) tartotta fenn magát, — Urkundfia Pétert, délről vachai (Burgau? v. ö. Wachau) Bertalant.³⁾ A déli irányban tova haladó határ átlépi a Pulya folyót és az erdős magaslatokon át⁴⁾ Frankó közelében a Répczéhez ereszkedik alá. Frankóról Pesty azt vélelmezi, hogy a várispánsághoz tartozott, de ez a nézet úgy az 1137-i oklevéllel, mint a 313. és 318. l. tett saját kijelentésével ellentétben áll. Itt a Répcze első felemlítésének a helyén közeledik csak az osztrák határhoz, azután rögtön nyugatra fordul⁵⁾, átvágja a sopron-szombathelyi⁶⁾ országutat

¹⁾ . . . transito dicto fonte pergit directe per forestas ad meridiem, ubi sunt tres metae, quae dividunt inter Zudam prenotatum, Herbordum comitem, terram videlicet ville Choa, Pousam de Poraw ac terram dicti comitatus, habens de oriente Pousam commetaneum, de occidente terram villae Choa . . .

²⁾ A fenti idézet folytatásában: inde vadit directe versus orientem, ubi prope viam (bizonyosan a kőszegit érti) sunt due mete, et ibi exit terra ville Choa, cum qua preterea incipit terra ville Karto de oriente incipit (!) esse commetanea . . .

³⁾ Exinde directe vadit versus meridiem, ubi est via crucis, prope quam meta est angularis habens . . . oriente commetaneos Alexandrum filium Mika et Petrum filium Urkund (német név, »tanu«t jelent) Bartholomeum vero de Wacha habet de meridie commetaneum. . . .

⁴⁾ Inde vadit versus meridiem et ibi transit fluvium Choa, ubi prope viam est antiqua meta, deinde vadit versus meridiem per forestas, ubi tres mete etc.

⁵⁾ Deinde descendit in fluvium Rascha (a Stob-bal való egyesülése közelében), ultra quem est terra Anoch (ez a bibliai név gyakori Magyarországon, pl. Hennoch, v. ö. Ankenstein, Pesty mégis a Répcze-Ramosz-ra gondol) commetanea et terra Nicolai filii Akas; deinde vadit versus occidentem, ubi in monte habetur meta; abinde . . . r Rabcham in magnam stratam (sopron-kőhegyi-szombathelyi út, tehát meglehetősen keletre a Répczétől) etc.

⁶⁾ A Répczétől északra eső dombon, az oklevélben itt hiányzik egy szó.

és a Megemegh völgybe ereszkedik alá; ez a völgy a veres árok, a melyben a Sopron és Vas megye közötti határ a Mannersdorfot Liebingtől elválasztó völgybarázdán fölfelé hág. Itt Lékánál éri a határjárásban királyi emberként működő Herbord comes birtokát, — a borostyánkői¹⁾ uradalmat, s azután a Dregza és Hafran (terra ville Dregza ac terra ville Hafran) helységek földjét szétválasztó völgybe száll alá. Amazt Pesty helyesen azonosította Drassmarkttal, az utóbbi nem határozható meg; az Alsó-Pulya-Mannersdorf közt levő Hausram földet aligha érthetjük alatta. Innét a Churutnok, Crana, Sougas, Zawa patakokon át nyugat felé halad tova ugyanabban a zezzugos vonalban, a melyet a mai megyei határ mutat Léka fölött északra. Egyszer van határozottan délnyugoti irányról szó, miközben mindig Ákosfia Miklós az ispánság déli szomszédja. Így érhetett a határ Pilgersdorfig. Csakhogy míg a mai a Züberbach és a Répcze közti vízválasztón megy végig, az 1262-i érinti, sőt át is lépi a Répczét s ott valami Egurmeugh nevű völgybe tér be s ezen át vezet fel aztán Kirchsclaghoz.²⁾

A határnak ez az, éppen Alsó-Répcze falunál történő elágazása északra juttatja eszünkbe, hogy ez és a szomszéd-falvak a középkorban hosszú ideig kimutathatólag Kirchsclaghoz tartoztak. A közvetlenül ez után jövő Kas sziklát talán a Lampelhöhe-ben kereshetjük; onnét ujjalag a Répczének fordul s odébb nyugatra tér »ad duas villas Leporai vocatas, quarum una est regni Theutonie, altera autem spectat ad dictum comitatum« — —

S ezzel a határjárásnak reánk nézve legfontosabb részéhez jutottunk. Eddig voltaképpen magyar birtokok vagy legföljebb kerületek hatáiról volt szó. Most jön a fontos kérdés: merre ment a két ország határa? Főképpen erre a kérdésre nézve használta fel ez oklevelet Pesty, minden egyebet mellékesnek tartott. Sőt, ha nem csalódnunk, éppen az követtette el vele a szemére hányt hibát, hogy csak is a magyar határt tartotta szem előtt s ezért kereste a »villa Patri«t a német határon. Tévedéséből az a tanulság, hogy ilyen kényes kérdésben a nemzeti érzésnek hallgatnia kell; készséggel engedjük át Magyarországnak az osztrák területet, ha az oklevél a

¹⁾ Ném.: Pernstein. Ujabb bizonyítéka, mily önkényesen ferditik el a magyar tudósok a német neveket.

²⁾ . . . et cadit in fontem Zauam, abinde descendit per vallem in fluvium Rebcha habens commetaneum de oriente Wolframum, juxta dictam Rebcham est meta, in qua sunt salices, deinde transit dictum fluvium et vadit versus . . . mam pretereaque cadit in vallem vulgo Egurmeugh appellatam, deinde ascendit per vallem usque terminos Kuruslak, ubi de oriente regnum Theutonie ei est commetaneum. . . .

mellett szól, így annál hathatósabban védhetjük meg a saját területünk épségét, mert nem területnyerésről, hanem az igazság győzelméről van szó.

Pesty azt véli, hogy Kirchschlag akkor Magyarországhoz, névleg a locsmándi várispánsághoz tartozott,¹⁾ de érvei, a melyeket ezen állításának igazolására jegyzetben felhoz, aligha illenek rá az 1262. évre.

Az a négy magyar falu, Pilgersdorf, Schwentgraben és a két Répcze, a melyek egy időben a Pottendorfi grófokat uralták, egész biztosan a várispánságon kívül feküdtek. Mindamellett tiltakozom a feltevés ellen, mintha a német birodalomhoz akarnám őket számítani; ezzel beleesném a Pesty hibájába. Weber felfogásának későbbi időből vett érveire sem terjeszkedem ki itten. Viszont az 1262. oklevél sem tulzó német világításban mutatja be az akkori viszonyokat. A határ csak Kirchschlagnál jön érintkezésbe a német márkkal. Ezzel a négy falunak a birtokilletősége nincs meghatározva, csak a politikai hovatartozandóságuk világos: Magyarországhoz tartoztak.

Azt, hogy Kirchschlag maga is valaha Magyarországhoz tartozott volna, egyetlen határozott adat sem bizonyítja. Az általam annak idején kifejtett okoskodásból sem lehet ilyesmire következtetni, az 1263-i oklevélből meg már éppenséggel nem. Ha a magyarok Kirchschlagot elfoglalása után mindjárt bekebelezték is, nagyon kérdéses, túlélte-e ez a bekebelezés az 1261-i bécsi békét. Ha IV. Béla kénytelen volt Ottokárnak átengedni Stájerországot a nélkül, hogy tudtunkkal valamit is visszatartott volna, akkor Kirchschlagot is át kellett adnia. Hogy később ismét visszafoglalta volna, arra nincsenek adataink, de ideje sem volt rá, mert ez az 1263-i oklevélben már meg lehetne említve.

Kirchschlag előbb említett elfoglalásának 1254 előtt kellett történnie, tehát csak 1254-től 1261-ig volt magyar kézben. A szóban levő 1263-i határleírásból sem tűnik ki, hogy Magyarországhoz tartozott volna. Az ispánság határvonala felnyulik egészen Kirchschlagig s ott nyugatra Németországgal határolódik. onnét a Kas sziklához megy s ettől leszáll a Répczéhez.²⁾ Hol van a különben bőbeszédű oklevél e pár szavában hely a Pesty állításának csak a felemlítésére is? Tényleg a pulyai járás határa van előttünk, ha a völgylejtőt egész

¹⁾ I. m. 315 l.

²⁾ . . . deinde ascendit per vallem usque terminos Kuruslak, ubi de occidente regnum Theutonie ei (a várispánságnak, nem Köruslaknak) est commetâneum, deinde vadit ad lapidem Kas vocatum, preterea descendit in fluvium Rebcha.

a Lembach és a Lehenbach közötti vízválasztó hegyhátig hozzá-veszszük.

A határleírás további szövegében hézag van, de semmi lényegesebb sem vész el általa. A Répczétől a határ tovább megy ismét nem egyenesen nyugatnak, ahogy a szöveg mondja, hanem északnyugatnak »ad duas villas Leporai vocatas.« A Kirchsclagtól nyugatra eső Lebenbrunn-ra nem gondolhatunk, ennél fogva csak Lembach jöhet számba, ha ugyan megmaradt a helység neve, a melyet Pesty Sopronmegyében keres. Itt a régi határ valamelyest eltért a maitól; ez az eltérés pedig azon az osztrák területen lehetett, a hol a Geisbach a Blumaubachba ömlik, ma ez, akkor amaz képezte a határt. Ez által az egyik Leporai az oklevél szószerint vett értelmében Németországhoz szakítottatott el, a másik, a mely ma nincs meg már,¹⁾ Magyarországhoz illetőleg a locsmándi várispánsághoz tartozott.

Innét mindenesetre a Lembach és a Hang mesgyéje mentén a királyháthoz (fons regis) ér. Ezt egynek tartom a Blumenbach-hal, a blumau-i község felett levő Répczeforrással, mert ez a Neumühlétől le egész a Geisbach beömléséig ma határt képező vizér a Wismath melletti ugynevezett királyforrásból (Königsbrunnau) veszi eredetét. Hogy aztán ezen határér egész folyásán végig ment-e a határ, azaz Neumühlén is fölül egészen Wismath közelébe, biztosan nem merném állítani. Valószínűleg már akkor is Neumühlénél keletre fordult, hogy a Lándzsér-i utat elérje.²⁾ Máskülömben nagy szöveget kellett volna itten képeznie, mert hogy, a mint mindjárt meghalljuk, ismét Wismathba érjen, a királykuttól ismét Tannengerigelenek (ad caput fluminis Tyskou) azaz délre, tehát az eddig követett iránynyal épp az ellenkezőbe kellett fordulnia. Hogy ezt az állítást megérthessük, a mondottakat a térképen kell pontosan szemügyre vennünk.

Lándzsér, a régi Landesêre, maga a leírás szerint szint oly kevésbé határpont, mint Kőszeg, Csepreg és Sopron, a melyekről az oklevélben szintén szó van. Mindeniknél csak az odavezető utakról van említés téve. A régen Stájerországhoz³⁾ tartozott Lándzsér akkor is, mint ma, magyar birtok volt, a mi egyébként már az oklevél gondolatmenetéből is világos.

Később remélhetőleg foglalkozni fogunk Lándzsérrel is, mint a pütten-i kerülethez tartozott várral s akkor egyúttal megvizsgáljuk közelebbről azt a kérdést is, vajjon az esetben,

¹⁾ L. az alsó ausztr. közig. térkép. Sect. 110.

²⁾ Deinde pergit ad fontem Regis et pretereā versus orientem in viam Lanserii.

³⁾ L. Meiller, Babenb. Reg., 60 s. köv. 1.

ha Locsmánd akkor nem tartozott ehhez az eldugott kerülethez, nem éppen Lándzsér volt-e a grófság tulajdonképeni vára. Lándzsért csak annyiban említi az oklevél, hogy a határ a királykúttól keletre fut s azután a Lándzsérba vezető utra ér. Ez út alatt alig érthető más, mint az, amely Wismathból az említett Királykuton át Hausberg és Tannenriegelen keresztül, tehát előbb délkeleti, azután déli irányban Landzsérbe vezet. Éppen ott, a hol ez az út az egyik irányból a másikba csap át, a mai osztrák Hausberg és a magyar Tannenriegel között, vágja át ma ez az út a határt. Így volt-e ez akkor is, nagyon kérdéses. Csaknem úgy tetszik, mintha ez a keresztezés Wismathhoz közelebb esett volna. Legalább szószerint véve az oklevelet, a mely azt mondja, hogy a határjárók a királykúttól keletre értek ki a lándzséri utra, nagyon valószínű volna, hogy ezen a helyen a mai Ausztria egy darabja, körülbelül a mai Neumühle, Schwaiz, Schwarzenberg, Hausberg, a Wurzwald déli része és Wintermühle, Magyarországhoz tartozott. Igen ám, de a leírás ezután rögtön azt mondja, hogy a határ »ad caput fluminis Tyskou,« azaz a Tyskou folyó forrásához kanyarodik el.¹⁾

Azt hiszem, alig tévedek, ha ezt a caput fluminis Tyskou-t, a melyet a határ a lándzséri utról letérve ér el, a Lándzsértől északra fekvő Tannenriegelnek vagy a Tassenbach ott fakadó forrásának tartom, ellenben semmiesetre sem lehet az a Lindgraben mellett folyó patak, a minek Pesty véli. Ez ellen szól egyrészt a folyó »flumen« elnevezés, másrészt az a körülmény, hogy a határ a leírás szerint a Tyskou folyó mentén Sz.-Mártonba ér,²⁾ ez pedig csak a Tessenbachról mondható, a melynek a neve éppen úgy fejlődhetett ki a Tyskouból, mint a Tisza a Tisciából, (v. ö. Tessin Schweizban). A locsmándi várispánság határa tehát Tannenriegel mellett hagyja el a mai határt s úgy ereszkedik le az említett (Tessenbach) patak mentén a Stob-Csáva völgybe, a melyet Sz.-Mártonnál ér el. Bármily különösen hangzik is ez, mert a határ, mint alább hallani fogjuk, még egyszer visszatér, mégis egész jól összevág azzal a ténnyel, hogy a Tessenbach folyásának hosszában egészen Sz.-Mártonig ma is választó vonalat képez a pulyai és a nyéki járások között, — a mi újabb bizonyíték a mellett,

¹⁾ Deinde vadit ad caput fluminis Tyskou et ibi exit de. . . .

²⁾ Et descendit versus orientem per latera dicti fluminis veniens usque ecclesiam Sancti Martini. Az előbbi idézetben: et ibi exit (kérdéses, via-e vagy finis, valószínűleg ez utóbbi) de . . . valami kimaradt; ebben az idézetben is a dicti fluminis alatt kétségtelenül a Tyskou folyó értendő.

hogy ezt s nem a Lindgrabent kell a flumen Tyskou alatt értenünk.

A »caput fluminis Tyskou« tehát kétségtelenül a Tannenriegelen eredő Tessenbach-nak a forrása. Ha már most visszatérünk az előbb mondottakra és újból követjük a határvonal irányát a helytől kezdve, a hol a német és a magyar Leporai között áthaladva »ad fontem regis et praeterea versus orientem in viam Lanserii« ért volt, azt fogjuk találni, hogy a mikor északra a Királykutig, onnét ismét keletre »versus orientem« a lándzséri utra és ettől tovább délre a Tannenriegelen keresztül a Tessenbachig fut, tulajdonképen egy hatalmas körivet tesz meg. Ezt a feltevést mindaddig semmiesetre sem szabad feltétlenül elvetni, a míg a Neumühle és a Wurzwald közötti területnek Ausztriához való tartozása nincs bebizonyítva. Viszont alaptalanul tartanók az akkori határt a mainak, annál is inkább, mert a középkori oklevelek a világtájakat sem határozták meg pontosan s rendesen csak a főirányokat említik, ennél fogva az iránynak világtájak szerint való megjelölése gyakran nem teljes. Így van itt is, s éppen azért, ha a »versus orientem« alatt nem éppen pontosan keleti, hanem északkeleti irányt értünk, és ha, a mint már előbb jeleztük, a »fons regis«-t egynek vesszük a Blumauerbachhal vagy a Répcze forrással, akkor könnyen képzelhető, hogy a mai és az akkori határ a lándzséri uttal való keresztezésig összeesett. Arra a kérdésre, fedték-e egymást ezentul is, megkísértem az alábbiakban adni feleletet.

A várispánságnak az oklevélben leírt határa a lándzséri uttól kezdve határozottan nem a Magyarország és Ausztria közötti mai határ. Sőt kérdés, a két ország közötti határról van-e még a további leírásban is a szó. A »regnum Theutoniae« csak kétszer Kirchschnabl és Leporai-nál említették és pedig, a mint láttuk, egészen helyesen. De ha nincs is róla többször említés, szomszéd birtokosokról sincs, és ez nagyon jellemző. Az alsó-péterfai, reiding-doborjani vonalon túl sorjában föl-
említvük a szomszéd birtokosok, egész addig, a hol a várispánság határa egyuttal országhatárrá lesz, azontúl nincs többé szó szomszéd birtokosokról. És ez igen természetes. Mit törődtek a magyar határjárók az ország határán túl levő szomszédokkal? Itt csak patakok, dombok, utak szerepelnek határpontok gyanánt egész addig, a hol a várispánsági határ egyszersmind Tamás birtokainak a soproni erdők felé eső határait is képezi. Csak itt, a hol ismét eléri az Ikwát, mondhatjuk róla, hogy újból benn van az országban, itt érintkezik Sopron vármegyével. Ha tehát feltűnő előttünk, hogy Ausztriáról csak két ízben történik említés, ez még nem jogosít fel arra a

feltevésre, hogy a várispánság határa nem egyuttal az ország határa is. Péterfa és Jan-Rubin határainak a mintaszerű leírása is csak itt-ott emliti, hogy még mindig ezek a faluk a várispánság határai. Mindehhez hozzájárul az a nagyon is fontos körülmény, hogy tagadhatatlanul még mindig a német határ közelében vagyunk s nem volna éppen képzelhetetlen, hogy ez (a német határ t. i.) az időtájt a Stob patakig vagyis egész Sz.-Mártonig nyult el és ekkép a nyéki-kerület egy részét körülzárta. Az osztrák határ tehát egy darabon nem esik össze a mai magyar határral, hanem a mai nyéki kerület és az akkori locsmándi várispánságéval, a mely akkor egyuttal országhatár is volt.

Azt, hogy a mai határ a Tessenbach felső folyásánál eltér az akkoritól, alapjában véve csak az okozza, hogy Lándzsér és kerülete a várispánsághoz számittatik. A határ ma is, mint akkor, Sz.-Márton alatt a patakon lefelé haladt egészen addig, a hol az a Csávába ömlik. Csávát az oklevél egynek veszi a Kopalival,¹⁾ ez pedig, mint már Pesty is sejteti, Kabold-dal függ össze, következésképp a Kopali föltétlenül egynek vehető a Schwarzbach-chal, hozzáértve természetesen a Stob egy részét.

A míg a pulyai és a nyéki járások határa itten már átlépi a Csávát és egyenesen keletnek halad tova, a várispánságé ismét nyugatra vagy jobban mondva északnyugatra fordul, és ez irányban menve, Veplin faluhoz ér, a melyet Pesty helyesen Veperdnek vett, e mellett átlépi a Kopali patakot²⁾, azaz a jobb partról átmegy a balra s úgy a Zygum patakhoz vezet, a melyet Pesty nem tudott meghatározni;³⁾ én a fekvésből következtetve kétségtelenül a Siegrabennek tartom; minden-
esetre egy a Kopaliba ömlő pataknak kell lennie. Ezen felfelé, az oklevélben nem említett Czundra és Meszesd faluk mellett elhaladva, Szikrától valamivel délkeletre, Obergermühlétől keletre egy kétfelé nyíló völgy elé jutva a nyugatiba fordul be, a melyet az oklevél Mezes-nek mond s a mely ekképpen nyilván Meszesddel függ össze, s így a Bratenriegelig ér. A mint látjuk, folyton bizonyos távolságban van a mai osztrák határtól. Ennek az a magyarázata, hogy a fraknói uradalom rég idők óta délfelé egész a Tessenbachig nyult le az osztrák határ mentén.

Ez uradalomnak rég óta tartozéka volt Szikra falu, a melyet egy »conscriptio possessionum Gileti arcis Fraknó domini in sexu masculino deficientis«-nek 1460-ból való »index oppido-

¹⁾ . . . preterea abinde (ab eccl. St. Martini) pergit ad fluvium Popali . . .

²⁾ Deinde tendit versus occidentem usque villam Weplin, ubi transit fluvium Kopali — az egész fekvésből az látszik, hogy Vepérd nem tartozott a várispánsághoz, a mit más adat is bizonyít.

³⁾ Et de rivulo vocato Zygum vadit [versus] occidentem, ubi cadit in vallem Mezes vocatam, ubi in capite fontis Mezes etc.

rum, pagorum et villarum«-a¹⁾ a huszadik helyen említ meg. Az uradalomnak egy 1433-ból való, tehát korábbi urbariumában, a mely a bécsi államleyéltárban őriztetik, Szikrán kívül Meszesd, Felső-Péterfa, Vepérd, Kaboli és Czundra is az uradalom tartozékai gyanánt vannak felsorolva. E falvakat Szikrához számíthatjuk, mert ez ma is egész Vepérdig nyúlik le. Ha már most oklevelünkben nyilván való, hogy e helységek nem tartoztak a várispánsághoz, hanem közöttük és az osztrák határ között feküdtek, akkor feltehető, hogy a fraknoi uradalom 1254-ben is egészen a Tessenbachig ért. Ily messze délre terjedvén, mintegy beékeli magát a schwarzenbachi uradalom és a locsmándi várispánság közé. Ezért kérdéses, hogy Schwarzenbach vára, miután 1254-ben Magyarországhoz került, nem inkább a fraknoi uradalomhoz csatoltatott-e, mint a várispánsághoz, feltéve természetesen, hogy a király odacsatolta valahová s nem inkább valamely kipróbált főúrba bízta ezt az új szerzeményt. Másutt kimutattam,²⁾ hogy a királyok később ez utóbbit tették meg s külön várnagyokat helyeztek be e várba. Egyébként bármit tett is vele Béla király, 1264-ben már csak azért sem tartozhatott a várispánsághoz, mert az eredetileg stájerországi vár az 1261-i békében visszajutott Ottokárhoz.

Schwarzenbach vára különben később is viszálykodás tárgya volt az osztrák hercegek és a magyar királyok között. Így 1337. szept. 11. (Lichnowsky, III., 434. l., 1115 sz. o.), Róbert Károly Ankenstein váráért cserébe odaigéri II. Albert és Ottó osztrák hercegeknek s ehhez képest Eustachius mester várnagy okt. 4-én (u. o., 435 l., 1118 sz. o.) »in campo ante castrum Swerczenpah« tényleg át is adja azt.

Ennek daczára később ismét visszakerült tőlük, mert egy félszázad múlva 1363. márcz. 10. (Lichn., IV., 610 l., 346. sz. o., Fehér, IX. 3., 238. l.) az ápr. 21-i bécsi béke előtt Lajos király ismét visszaengedte nekik a várat, a melyet ő és elődei soká birtak vala. Másrészt már 1337 előtt osztrák kézben kellett lennie, legalább 1331-ből két oklevelünk is van, a mely ezt igazolja (Lichn., III., 409. l., 856. sz. o., és 417 l., 945 sz. o.) az egyik márcz. 21-én Ottó hercegről, mint hűbérurról szól, a másikban jun. 15-én ő és fivére Albrecht herceg mint adományozók szerepelnek, mindkettőt Hadreichswerdi Henrik állítja ki a schwarzenbachi háza ügyében. És ehhez hasonlóan többször is cserélhetette urait, míg véglegesen Ausztriához került. 1254- és 1261-i elszakadása is bizonyára nem az első jelenség volt a vár hovatartozásának kérdésében.

LAMPÉL JÓZSEF.

¹⁾ Fejér, IX. 3. 102 l.

²⁾ Archiv f. öst. Gesch. Quellen 71 k. 322 l.

BALÓ MÁTYÁS KAPITIHA ITINERARIUMA.

I.

Anno 1686. 10. Junii.

Nyomoruságos kapikihaságomban, fővezér Szuliman passa ő nsga Drinápoly mellől német császár ellen való hadra indulván első háló helyre ment Kemhalasaire, ekkor lévén főkövetségben tekintetes nemes Sárossi János uram. Én is másnap, ugymint 11. Junii, a fővezér után Drinápolyban ebédet evén, az én Istenemnek engedelmeiből megindultam, és a rendes konakok szerint így continuáltuk utunkat: Eadem die jöttünk egy hid mellé, hivattatik Muszta Passa Kupruli. 12. Uzuncsában. 13. Hermanliban. 14. Kagyallikban. 15. Papazliban. 16. Philippiban. 17. Mulattunk. Eadem érkezék Nagy István uram oda követségre. 18. Tatár Pazarcsikban. 19. Várkapuhoz. 20. Iktimányhoz. Ez igen szép darab tartomány, oly rákos vizecske mellett háltunk, kihez soha hasonlót nem láttunk, Traciában vagyon. 21. Junii Hámhoz. 22. Szófiához; e volt a rácz deszpot király régiója, igen nagy város. 23. Ibidem. 26. Usque Szófiánál a vezér oturakot csinála, és az napra virradólag lopák el két lovamot az czirkálók miá. Ugyan az nap indula el Sárossi uram Erdélybe jó válasszal, mi penig a vezérrel jöttünk Iramánhoz. 27. Saribro igen friss rákos patak mellé, sok volt a rák. 28. Sárközhöz. 29. Haszán Passa Palánkhöz, de mi csak közel Nishez. 30. Nis Varcsa mellé. 1. Julii Alexszincsához. 2. Rosna mellé. 3. Parekinhoz. 4. Jagedinhez. 4. Oturák volt ott. 6. Bazsiniához. 7. Haszán Passa Palánkához. 8. Kolárhoz. 9. Iszánsikhoz. 10. Landor-Fehérvárhoz igön hideg essőben. 14. Lett szemben a vezér velünk. 17. Megindulánk Landor-Fehérvárról. 17. Isten kegyelmességiből megindultam Landor-Fejérvárról az eszéki hidak felé és háltni jöttünk Kubenyiczához. Innét bocsátottuk el Vadenir uramot levelekkel Erdélyben. 18. Micseviczához. 19. Oturak volt. 20. Oturák. 21. Javernik. 22. Valkovárához alias Bulkovár; itt holt meg a szegény Boír

Sigmond, mikor Bécs alól jöttek volna s ott fekszik egy diófa alatt. Itt akara a vezér egy néhány napokat mulaini, az hadaknak fizetni s egész dispositiót tenni; de az hely szűk levén az hadaknak, közelebb mene az eszéki hidakhoz, négy óranyi földre, s mi 23. ott mulattunk. 22. Ide érkezének a császár kaphtányával és kardjával, melyet is pompásan accep-tála. 24. Valkovárhoz érkezék Csolnakossi Bálint uram eadem délhez. Ettől fogva árpát nem adtak az ebek. 25. 26. ott oturák volt. Eadem bocsáták el Nagy István uramot és Csolnakossi Bálint uramot, én pedig csak magam maradék, s ő klmek Erdélyben menének. 27. Igen nagy pompával elérkezék a vezér Eszékhez, itt várván pompáson sok szép hadak, és a Bosznában fogadott 8 ezer szeménye, igen friss gyalog puskás hadak. Usque ad 1. Augusti itt a vezér helyben volt, és dispositiót tett, s mindennap csak költöztette az hadakot a hidon által. Szoliktár Huszain passát penig az szerazkerrel és 5 passával praemittálá loco primogardiae. 1. Augusti jöttünk mik is által az eszéki hidakon igen nagy szorulásban, egy kevésbé a Dráva parton és az hidak végénél lévő Zorda nevű török város mellett megszállánk. Ide érkezének Székszárdról két nyavalyás magyarral, egy némettel s egy horváttal, kiknek mindjára a vezér fejeket szedeté a maga sátora előtt. 16 fejet is hoztak eadem. 2. Érkezék el a Galga szultán, és költö-zék által az eszéki hidakon igen hideg esőben. Az hirihez képest emberi nem felette sok, de minden rossz ocsmány tatár-nak hat, hét lova s ezért igen soknak látszék, ez nap mind költöztek, lehet 17 v. 18 ezer, noha az hire 60 ezer, de a lova több 60 ezernél, 2. Augusti vendéglék meg őket. Ide Zordához érkezék Lengyel László uram Rácz Jánossal, urunk commissió-jával. 4. Indultunk el az eszéki hidak mellől, Baranya nevű török kastély mellé. Eadem ebéden voltam Karancs nevű falu-ban a prédikátornál, kit hivnak Konczai Konczai Péternek, ezzel tanultam Patakon az etymologiátul fogva a publica lecz-kékig mindenkor egy classisban, igen örült oda menetelemen, jó szívvvel láta, és sohult másutt Lándor-Fejérvártól fogva bort nem kaphatván, jól tarta baranyai borral; ennél több ember-séges emberre nem találtam Baranyában, igen hazug tökélet-len emberek a baranyaiak, pénzemért is semmit nálok nem tanáltam. 5. Megindulván Baranyáról a Mohács mezein által, a magyarokból rakott nagy halomnál évén ebédet. A rendes oturák lett volna Mohácsnál, de Buda felől rossz hírt hozván Szekcső váránál is tovább menénk, csak közel Báticaszékhez egy nagy nádas hely mellé. 6. Báticaszék mellett el, így Szekszárd mellett is, által a Sárvizen, Jenipalánknaál megháltunk. 7. Paxa mellé, pusztá hely. 8. Földvár mellett, ez is pusztá. Itt voltunk

9. is oturák lévén, nagy láрма lőn, németeket s magyarokat hozván levágák. 10. Pentellyi mellett elmentünk Gyankurthoz. 11. Az Ebvár mellett és Csilibia mellett el. 12. Semminemű impedimentumot a vezér el nem hagyván, nagy büszkén és bolondul szálla a budai mezőkre a szőlőhegyek tetejére, melyek vadnak a császár utja felől. Eadem leves velitationes. 13. Kitanulák, hogy a vezér semmit sem tud a hadhoz, csak bolondoskodik, mint lovászból lőtt vezér. 14. Igen friss rendelt seregben a sánczon kívül a Dunától fogva a szőlőhegyek aljáig rendelt seregben állván a kereszténység, item a szőlőhegy is Becske felől tele lévén német haddal kiállának. A vezér is a véle lévő sok kufárokat egynéhány tömött seregben osztván, minden rend nélkül mind lovast gyalogot, ellenek indula és mindjárt esze vesztve kezd csak koválygani az egyik hegyről másikra, bolondoskodni s megérezvén a kanot szagot, nagy síp, dobszóval visszajöve minden hadaival s a hadak eloszolván azt gondolta vezér uram, a kereszténység is visszamegyen, de lassan-lassan ellenek nyomulván, mint olyan megbódult bolond hadra a keresztény rá jöve s emberül megkalapálá. Nem harczolt kétezer keresztény, de még is veszett az nap hat vagy hét ezer pogány, keresztény is vagy 50; ez nap 9 ágyut is elnyerének a pogányoktól. Bizony D^{ae} keresztény, ha tudasz vala élni a győzelemmel, mint Bécs alatt, itt is az ágyukon kívül annyit nyertél volna és Eszékig a hátán mehettél volna a pogányságnak, senki ellened meg nem tért volna. Soha rendetlenebb, rosszabb, szívetlenebb ember harczon nincs mint Török János, igazán csak kávé főzni, dohány törni, kantárt forgatni való ez az utálatos pogányság; ezen éjjel még is ott megmaradánk. 15. Nyolcz óra tájban egy ember is a sánczból ki nem jöven csak magukban megijedvén, a pogány ebek... igen nagy láрма volt; innét minden kár nélkül eljöttem, jöttünk vagy két mértföldet vissza, szégyenkedének a pogány ebek, és a mint mondják, melyet én nem hiszek, vittek Budára bé segítséget két vagy három ezer embert. Canis credat, mert ez oly tökéletlen nép, a hol 2 v. 3 ezeret mond, ott százat se érts, mert a minap egy passának mind lovását mind embereit megolvasám, s' nem volt több 826, s' ők mondták 10,000 embernek; nem szégyenli ez a kufár kutya nép a hazugságot. 24. Hamzabékhez visszaszállván Buda felé két órányi földre, itt hallgatták nagy frissen mint lőtték Buda várát. 29. Ismét visszaszégyenkedének János uramék, de a németek csak nevtették őket, még csatát sem adtak nekik, a várat pedig szemek láttára mint estig keményen lőtték s ostromlották. Ultima Aug. éfélkor lőtetni kezdvén a német Schaffenberg oda érkezése után a várat absque omni intermissione, úgy

lőtette s ostromoltatta, hogy a várbeliek semmiképen tovább nem resistálhattak, sem szép szerint fel nem adták, hanem 1686. die 2. Sept. délután egy és két óra között a sok lövés miá a vár meggyula, melyet látván a benne való praesidiáriusok, két zeigh házakot is magok felgyújtottak, és ki a por miá, ki egyéb tűz miá, ki fegyver miá paucis saltem remansis in vita, elveszván maga is az ostromon a vezér Abdi bassa, Buda, melyet istentelenül János gazdáék 145 esztendeig tutorság színe alatt bírták, ad dominum rediit, qui fuit ante suum. (Mult századi másolat a kolozsvári ref. kollégium kézirat-gyűjteményében.)

II.

Albae Graecae anno 1687. 18. mensis Maji.

Nemzetes Sárossi János uram érkezék bé Landor-Fejérvárra az erdélyi adóval, én helyettem hozván kapikihának Sándor Pál öcsémet, kit az adónál is jobb szívvvel láttam, mivel ez mostani változó állapotokban és nehéz időkben egész desperatióban voltam kijöve telem felől. Az adót a táboron kívül vittük keresztül, melyet János uramék igen akartak s örültek is. 25. Vittük fel a vezérnek az ajándékot, és eadem voltunk privata audentián is a városban a vezér szállásán; három egész órát tartott a privata audentia, holott sokat is koczódék Sándor uram a vezérrel. 1. Junii a mint János uramék akarták az árát szabni, adták ki 12 holnapi prebendamot pénzül tallér 1086. 3. A landor-fejérvári mezőbe levő török táboron adtuk be az erdélyi adót, igen nagy sollemnitással fogván bennünket, és a császár diványában meg is vendégelvén. De az adót adtuk bé cum hac conditione, hogy in consvetudinem ne transeat, hogy ezután ha Isten a Porta protectiója alatt bennünket megtart, csak fővezérnek administraljuk az adót, hanem hatalmas császárnak a régi szokás szerint.¹⁾ 7. Jöve a kihaja bék 15,000 jancsárral. 16. Költözék által a jancsár aga a Száva hidján igen sok jancsárokkal. 19. Maga a fővezér által költözék nagy pompával a zemlényi mezőre. 26. Junii dies optatissimus affulsit és bocsáta el a vezér a zemlényi mezőn levő táborral. 27. Jöttünk által a Dunán Páncsovára. 28. Ebédre Varsóra. 29. a Pagonyitza mellé. 29. Ebédre Lugosban, hálni a Sidóvár mellé. 30. Ebédre Karánsebesen, hálni a maga vize mellé. 2. Julii jöttem be édes hazámban. 3. Szászváros. 4. Ohábai mezőre. 5. Balászfalvára urunk ő nsgához, ubi gratia praeteriti nulla laboris erat.

¹⁾ *Betoldás*: 4. Voltunk a kihajánál is. 5. Jöve a sofiai begler bék, volt 10,000 ember.

Anno 1686. 24. Nov. A mely adót Sárossi uram bevitt a mellett ajándék volt ennyi:

A fővezérnek a fejedelem képire vert arany	1000
A Galga szultánnak képire vert arany	500
A fő canelláriusnak képire vert arany	300
A vezér chihájának aurei	300
Skerbetnek	200
A kapikihának	100 és

tallér nro 30.

1686. az aprilisi prebendát a török az erdélyi kapikihának adta ki e szerint:

Pénzt asperos	1120
Hús pénzt	1500
Bor pénzt	1600 két holnapra
Tyúk pénzt	240
	<hr/>
	4560 ¹⁾)

(Mult századi másolat a kolozsvári ref. kollégium kézirat-gyűjteményében.)

III.

Anno 1688. die 21. Febr.

Deputáltatván a mi kegyelmes urunktól ő nságától a fényes portai követségben, eadem indultam el Fogaraszól házamhoz, mivel semmi készülem nem volt, és 23-dik ejusdem estve érkezvén haza, csak egy nap, a mint lehetett tumultuarie házamnál, de igen titkoson készülvén, 24-én ugymint Mátyás napján indultam meg, egy szolgám is Fagarasig, nem tudván hová megyek. 26. érkeztem Fagarasban, holott az expeditiok után kelletvén várakoznom, indultam el Fogaraszól 4. Martii. 6. Brassóban, 6. et 7. ibidem készültem. 8. Rosnyóra, 9. Törösvárra, 10. Rukárra, 11. Szokolyhidra, 12. Czigány kútja, 13. Krecsulyestre egy korcsomára, 14. Bukarestre, 15. az vajdánál ő nsgánál audentiám volt, 16. háltni Kalogyerire, 17. Dallyára, 18. által a Dunán Oroszcsikra igen rettenetes nagy zajban, 19. mentem Osinizára, 20. amaz embertelen pogány keresztyén bestye kurafiához Dantzalhoz Bufflárre m. 21. ebédre Dragejkőre az jó borra, s háltni Csalikorára, 22. Karanbáthra, 23. Derrendmahalesin, 24. Koválnikra, 25. Korhilicsire, 26. Vizára, 27. Szarajra egy nap hat mértföldet, 28. Inceszre mentünk, onnét 29. ebédre Burgázra, és eadem estvére bé Konstanczinápolyban, az erdélyi házhoz, — lévén akkor kapikihaságban Sándor Pál öcsém uram, kinek desperatióban való létét akkor

¹⁾ Hibásan 4460 helyett.

in bonum ordinem redigáltam vala. Megvallom, soha egy végben absque omni intermissione ilyen rettenetes esős szélvészben nem utaztam, mint Brassótól fogva Konstanczinápolig s meg is adám hazajövelemtkor az árát, mert úgy által járt vala a szél, majd meghalék a rettenetes hurut miá.

30. Martii kívánván mindjárt a fővezér Izmael passa, ki régtől fogva nizánczi passa volt, divány ülő vezér, igen öreg, de discretus ember, ezelőtt a tumultus megcsendesedése, és Szifahus vezér véletlen megöletése után azon méltóságra nomináltatott ember, hogy mindjárt másnap felmenjek, és oda menetelemnek okát megjelentsem. Mivel arra készületlen voltam, marada ad ultimum Martii és akkor délután ozsonya tájban felhivatván s elsőben a szokás szerint a chihájával szemben lévén, onnét Skerbeth urammal, ki universalis interpres christianus, menénk a vezér udvarló palotájában, holott mintegy fertály óráig veszteg ülven, azután a vezér eleiben visznek, kinek is a szokás szerint a kapikihával együtt köntösét megcsókolván, és urunk ő nsga nevével köszöntvén urunk ő nsga credentionalis és látogató levelét megadám. Ezután urunkot s az országot megkérdezé, és mindeneket kiküldvén a házból követségemet proponálám az instructió szerint, és sokáig kérdezkedvén az erdélyi dolgokról, kérdé azt is, akarok-e postát visszabocsátani, mondám: nem, ígéré, hogy hamar válaszom lesz, ismét köntöst csókolván előtte eljövék. Itt Skerbeth uram a kaphtánt elrántá.

2. Apr. voltam Skerbeth uramnál, 3. apud supremum cancellarium rez-effendi turcis dicitur. Egy néhány nap hajókáztunk a tengeren, hol az Börvárig, hol Oszkoárig, holott a császárokra a császári kardot fel szokták kötni. 8. Apr. vocatus ad aulam pro dimissione, sed ob subitam aulae praefecti mutationem, redii incassum. Eodem vidi leones, pardosse. Vidi monimenta imperatorum ottomanicorum in templo Sophiae Constantinopoli.

10. Aprilis volt válaszom a fővezértől ő nsgától, és mikor a válasszal a tengeren jöttünk volna, csak egy közönséges hajón exploratorio modo járni tanálók az új császárt szultán Szulimant, kinek mellette csak eljövénk, én ugyan mégis honoris ergo magam meghajtam, de nem úgy mint császárnak, de Sándor Pál uram nem becsülé meg urát, kinek praebendáján élt. Eodem volt válaszom a fő cancellariustól is, ki micsoda választ tött urunknak török leveliben, méltónak itélem, hogy pro memoria béirjam:

Kedves szerető és hű, nagy barátunk, erdélyi király Apaffi Mihály, kit Isten jó véggel áldjon meg! Barátságos

köszönetünkhöz illendő szeretettel jelentjük barátságosan kglmednek: Fényes Portára küldött kglmed embere által kglmed levelét vettük, írását megértettük, nsgos fővezér kegyelmes urunk ő nsgának szólló, hűséget mutató kglmed levelének is tiszta continentiáját követeknek expositiójával együtt ő nsga megértette. Az erdélyi fejedelmek, a mint-hogy a Fényes Portához igazak voltak, úgy azon hűségetől viseltetvén, azon Fényes Porta ellenséginek ellenségi, barátainak peniglen igaz és jót kívánó baráti lévén, gyakor alkalmatossággal, hatalmas császárunk szolgálatjában fejek s életek kockáztatásával való industriájoknak minémű jutalmát vették légyen, mind krónikákban olvassuk, mind beszédünkben emlegetjük. Mindazáltal praedecessoriont (?) barátságoknál nem alább való jó akaratot tapasztaltunk kigyelmedben is ezekben az időkben, jó reménységben vagyon is a Fényes Porta kglmed hasznos fáradsága iránt a jó Isten engedelmeiből, melyet is adjon a jó Isten ingyen való jóvoltából. Ugy látszik, ez a rossz világ sem nagynak sem kicsinynek nem állandó, vége penig bizonyos. Ha eszünk van, az előttünk elmenteken tanulnunk kell és e világ-nak egy néhány napi állapotjának hinnünk nem illik, mert akár jó s akár rossz e világi állapot, egy korban nem marad, külömb-külobb színben öltözése születése szerint való csillagának boldogtalanságától függ; mind ezeket meggondolók közül a jobb felől álló okosok mindvégig jó emlékezetben maradnak, a dolognak kimenetelivel nem álmadozók pedig minthogy csak alkalmatosság hivei voltak, az idő is az olyanoknak rossz hírrel, névvel szokott fizetni; nevezetesen, valakik ezzel a Fényes Portával hűségesen éltenek, nem vallották kárát. Klmed is ez aránt való hűséginek hasznát meg fogja tapasztalni, sőt maradékinak maradéka is ezen dolognak hasznával felekezete felett fog dicsekedni. A felséges mindenható Isten ehez a Fényes Portához való klmed hűségít, és jó akarattal való barátságát nevelje, úgy hogy klmed iránt való jó reménységünk szerint hatalmas császárunknak kedvit kellő szolgálattal lelhessen klmed a nagy Istennek rendelésiből. Mü klmed levelit ezután is vigyázó szemmel várjuk, és valamire érkezünk, panasz nélkült szolgálunk klmednek. Isten békessége a jó uton járókkal. Klmed igaz jó akarója Amhed cancellarius.

12. Apr. reggel Skerbeth urammal szemben lévén elbucsuzám, és ebéd után megindulván háltni jöttem Burgázra, eljövén Sándor Pál uram is addig vélem, és egy éjszaka egy házba hálván velünk. 13. Apr. mi erre, ő klme keservesen visszaméne Sztambulban, én pedig délre jöttem Intsozre, de mivel más nap nagy kinokat kellett jönnöm, az nap ott voltam. 14. Apr. Jániban. holott minémű tarást (!) láttam, senki el

nem hiszi, csak a ki szemivel látja. 16. Kevalinkra. 17. Dervindmahaleszinre. 18. Dohakriban az Novák havasa alá, husvétnapján. 19. által az Novák havasának mindenik részén Dragojkőre. 20. Raczgrádra, de igen elfáradván lovaim, más nap is ebédet ott vettem. 21. Pisimisére. 22. Dalyára. 23. Bukarestre. 24. audientiára az vajdánál és eadem az krecsulyesti korcsmára háltni. 25. Tergovistjára. 26. Szebetühidja. 27. Rukárra. 28. Rosnyóra. 29. a kívánt helyről Rosnyóról Fekete-halomban. 30. Fogarasban délután két órakor. Laus honor et gloria sit Deo omnipotenti, omnium viarum ductori, Amen.

(Múlt századi másolat a kolozsvári ref. collégium kézirat-gyűjteményében.)

Közli: VERESS ENDRE.

A BÁNI TISZT JOGFOLYTONOSSÁGA II. LAJOS ÉS I. FERDINÁND KORÁBAN.

Alább három okiratot közlünk, melyek ismeretes tényekre vonatkoznak ugyan, de formájoknál és tartalmoknál fogva az I. és III. jogtörténelmünk azon fejezetéhez szolgálatat nevezetes bizonyítékot, mely a régi magyar-horvát viszonyt tárgyalja. Az I. számú Batthyányi Ferencznek 1525. márcz. 12. Budán kelt dalmát-horvát-szlavon bánná történt kinevezése. Lajos király nyílt parancsában meghagyja Dalmácia, Horvátország és Szlavonia rendének és lakosainak, hogy Batthyányi Ferencznek mindenben engedelmeskedjenek. A kinevezés azonban oly viszonyok közepette történt, mikor az egész Dráván tuli országrész a töröktől való féltében elvesztette minden bizodalját s a budai udvar ellenére kiki ott keresett segédelmet, a hol jónak látta. Budán nagyon is ismerték a közhangulatot, s maga Batthyányi sem bízott abban, hogy »mint a király nevében és képében teljes hatalommal« odarendelt bánt elfogadják-e, s azért fentartotta magának a főpohárnokmesteri fizetéses tisztet, mindaddig, míg ő maga le nem köszön. (II.)

Legnevezetesebb azonban a III. sz. okirat, vagyis I. Ferdinándnak Batthyányi Ferencz dalmát-szlavon-horvát bán részére 1527. Prágában márcz. 9-én kiállított kinevezési okmánya. Ebben megerősíti ugyanazon tisztében, melyet elődje alatt elfoglalt »*megadván neki ugyanazt a teljes és mindenre kiterjedő tekintélyt, hatalmat és hatáskört, melylyel elődei régi szokás és kiváltság alapján bírtak.*« Ily értelemben írt a horvát és szlavon rendeknek, miből világos, hogy a habsburgi trónra való jutás a magyar-horvát történeti folytonosságot 1526-ban meg nem szakította s magok a Habsburgok sem tértek el a magyar királyi jogtól, mely az egész országot s minden részét egybefűzte.

I. *Buda, 1525. márcz. 12.*

II. *Lajos Batthyány Ferencz dalmát-horvát-szlavon bánná való kineveztetését tudatja a dalmát-horvát-szlavon rendekkel.*

Nos Ludovicus dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Recognoscimus per praesentes litteras nostras, quod nos confisi de fide et fidelitate fidelis nostri magnifici Francisci de

Batthyan pincernarum nostrorum regalium magistri, banatum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae pro medietate cum omnibus solitis et consuetis iurisdictionibus eidem Francisco dederimus et contulimus, ita, ut ipse ius et iustitiam omnibus et singulis tam divitibus, quam pauperibus iuxta suum iuramentum administrare, ac ea omnia, quae ad huiusmodi suum officium pertinent, facere et exequi pro viribus et omni posse suo debeat, immo damus et conferimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris universis et singulis dominis praelatis, baronibus, nobilibus et civitatibus ac aliis cuiusvis status et conditionis praedictorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae hominibus subditis nostris harum serie mandamus, quatenus praefatum Franciscum de Batthyan, durante beneplacito nostro, pro vestro legitimo bano recognoscere et tenere ac eidem in omnibus licitis, consuetis et iustis obtemperare debeatis. Secus facere non ausuri, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Budae in dominica Reminiscere anno domini MDXXV., regnorum nostrorum praedictorum anno nono.

Ludovicus rex

manu propria.

(Eredetije papiron, rányomott nagy kir. pecséttel. Körmendi levéltár. Acta Maior. Dipl. 33.)

II. Buda, 1525. márcz. 12.

II. Lajos király Batthyányi Ferencz dalmát-horvát-szlavon bán, kir. főpohárnokmester részére fentartja ez utóbbi tisztséget, ha előbbi hivatalát valamelyes akadályoknál fogva nem foglalhatná el mindaddig, míg Batthyányi maga le nem köszön udvari tisztéről.

Nos Ludovicus dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. recognoscimus per praesentes litteras nostras, quod nos fidelem nostrum magnificum Franciscum de Batthyan pincernarum nostrorum regalium magistrum in eo assecuravimus, et eidem nihilominus in verbo nostro regio promisimus, quod si ipse banatum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae, quem illi ob merita et virtutes suas dedimus, in dicto nostro Sclavoniae, quo eum nomine et in persona nostra cum pleno mandato misimus, quibuscunque impedimentis intervenientibus consequi non posset, predicto officio pincernae, quo apud nos dignus fungitur, ipsum non privabimus nec alteri illud conferemus, nisi si sponte idem nobis resignaverit, immo assecuramus et promittimus harum nosrarum

vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude in dominica Reminiscere anno domini MDXXV.

Ludovicus rex
manu propria.

(Eredetije papíron, rányomott nagy kir. pecséttel. Körmendi levéltár. Acta Maior. Dipl. 32.)

III. Prága, 1527. márcz. 9.

I. Ferdinánd magyar király Batthyányi Ferencznek dalmát-horvát-szlavon bánná való kineveztetését tudatja a dalmát-horvát-szlavon rendekkel.

Ferdinandus dei gratia Hungariae, Boemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex, infans Hispaniarum, archidux Austrie, dux Burgundie etc. marchio Moraviae etc. imperialis locumtenens generalis etc.

Spectabiles, Magnifici, Egregii, Nobiles fideles dilecti. Credimus vobis omnibus esse notum, quemadmodum Nos serenissimo quondam domino Ludovico Hungarie et Boemie regi, fratri et sororio nostro charissimo felicis memorie cum per electionem spontaneam tum iure contractus optimo et efficacissimo in praedicto regno Hungariae successerimus. Volentes itaque defensionem eiusdem regni nostri et partium eidem subiectarum, quae tam misere ab hostibus sanctae fidei nostrae laceratae sunt, providere spectabilem et magnificum fidelem nobis dilectum Franciscum de Bathyan regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae banum, quo magistratu etiam tempore dicti olim regis Ludovici praedecessoris nostri functus est, creavimus et praefecimus, dantes ei plenam et omnimodam auctoritatem, facultatem et iurisdictionem, quibus caeteri bani praedecessores sui ex antiqua consuetudine et praerogativis uti consueverunt. Committimus itaque fidelitati vestrae et mandamus, ut deinceps eundem Franciscum pro bano indubitato agnoscatis et ea, qua decet reverentia et honore prosequamini ipsiusque iudiciis ac iurisdictioni paretis et obtemperetis, et ita vos in omnibus erga eum, ut erga banum decet geratis, secus nullo modo facturi. Datum in civitate nostra regali Praga die nona mensis Martii, anno domini MDXXVII., regnorum vero primo.

	Ad mandatum serenissimi
Ferdinandus mp.	domini regis proprium
Videat Harrach, cancellarius.	Io. Maius.

Kívül: Spectabilibus et magnificis comitibus et egregiis et nobilibus universitati nobilium regni nostri Croatiae fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije papíron, zárlatán kir. nagy pecséttel. Körmendi levéltár. Mem. 94.)

Közli: D—gy.

ADATOK ZAY FERENCZ ÉLETÉHEZ.

I. Bécs, 1555. ápr. 6.

I. Miksa király meghagyó parancsa Paksy Jánosnak, hogy Zay Ferencz portai oratora részére kétszáz arany forintot juttasson el azonnal.

Maximilianus.

Redditae sunt nobis tuae literae, in quibus penes fidelem nobis dilectum Leonardum, waywodam nazadistarum Comaroniensium pro sumptibus egregio ac fideli nobis dilecto Francisco Zay sacrae romanae regiae majestatis domini et genitoris nostri colendissimi ad imperatorem thurcarum destinato oratori Constantinopolim mittendis intercedisti. Per hunc itaque Leonardum Barbitonsorem (Borbély) in dicti Francisci Zay emeritorum stipendiorum defalcationem ducentos ducatos in auro tibi transmittimus, quos ad eum prima statim occasione et securitate perferre curabis, pro iis vero aulae regiae majestatis suae solutor tua ipsius Francisci Zay loco et nomine quietantia indiget, quam tu sibi statim acceptis pecuniis istis transmittere et cum predicti Nicolai (*sic*) Barbitonsoris chyrographo hic pro hac summa relicto eam permutare scies. Haec tibi clementer respondere volumus, in eo ejusdem regiae majestatis et nostram clementer executurus voluntatem.

Datum Viennae, die 6. Aprilis anno 1555.

Ad Joannem Paxy.

(Eredetije papiron, záró pecséttel a cs. és kir. közös pénzügyminiszterium levéltárában. Familienakten. Lit. Za. nro 14.)

II. Kassa, 1561. nov. 14.

Zay Ferencz nyugtatója, hogy Pesthy Ferencztől, a felső-magyarországi kamara igazgatójától úti pénzül 32 forintot felvett.

Nos Franciscus Zay de Chyemer partium regni Hungariae superiorum et civitatis Cassoviensis supremus capitaneus et consiliarius sacratissimae romanorum imperatoriae et regiae

majestatis etc. recognoscimus per praesentes literas egregium dominum Franciscum Pesthiensem, administratorem proventuum ejusdem sacrae caesariae et regiae majestatis in dictis partibus regni Hungariae superioribus ad commissionem nostram specialem, nuntiis per nos ex mandato et voluntate suae majestatis sacrae bis vicibus in Transilvaniam destinatis numerasse et dedisse pro sumptibus viaticis hungaricos florenos triginta duos, in cujus rei memoriam et testimonium eidem domino Francisco Pesthiensi has nostras chyrographo et sigillo nostro proprio munivimus literas.

Actum Cassoviae decima quarta die mensis Novembris, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo.

Idem qui supra

Franciscus Zay de Chemer m. p.

Hátlapján: Quietantia magnifici domini Francisci Zay, super fl. 32, nuntiis in Transilvaniam bis expeditis pro sumptibus viaticis data 14. Novembris.

(Eredetije gyűrűpecséttel zárlatán a közös pénzügyminiszterium levéltárában. Familienakten. Lit. Za. nro 14.)

III. Pozsony, 1569. okt. 5.

Zay Ferencz kérése Miksa királyhoz, melyben tudatván vele Dévénynben 1569. okt. 23-án özv. Báthory Andrásné szül. Mindszenti Katalinnal a ró m. kath. egyház szertartása szerint végbemenendő házasságát, — szokás szerint — mint az ausztriai ház szolgálja, meghívja királyát.

Sacratissima caesarea ac regia majestas, domine, domine princeps clementissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam sacrae vestrae majestatis humillimam commendationem. Cum sim veteranus sacrae vestrae majestatis et domus Austriacae servitor, pro ea fidelitate, quam semper exhibui et ad mortem usque meam exhibere sum paratus, ad innatam sacrae vestrae majestatis clementiam confugio. Ut quoniam dei optimi maximi disponente providentia et vestrae sacrae majestatis clementi auxilio et commendatione magnificam dominam Catherinam Mynth Zenty, spectabilis et magnifici olim domini Andreae Bathory relictam viduam, ritu sacrosanctae catholicae ecclesiae in consortem mihi desponsaverim, quarum nuptiarum solennitas dei omnipotentis juvamine ad proxime venturum vigesimum tercium praesentis Octobris mensis diem in arce Dewen celebrabitur. Itaque sacrae vestrae majestatis domino meo semper clementissimo supplico humillime, dignetur sacra vestra majestas humillimi servitoris sui nuptias clementer sua illustrare praesentia, quam

gratiam perpetuis fidelibus servitiis et morte etiam mea, ubi domino deo visum fuerit, sacrae vestrae majestati humillime promereri per omnem vitam meam sum conaturus. Deus optimus maximus sanam ac foelicem sacram majestatem vestram diutissime conservet. Datum Posonii, die 5. Octobris anno domini 1569.

Sacrae vestrae majestatis fidelis ac humillimus servitor
Franciscus Zay de Chemer, m. p.

Hátlapján: Franciscus Zay ladt Euer Mt. auf sein hochzeit. Placet caesari 14. Octobris 1569. 100 Schock, (ennyi értékű ajándék küldendő) fragen, wen er haben will (kit akar a király képében küldetni). Aufzuheben, hat niemandt darumben angehalten. 24. Octobris 1569. (t. i. Zay nem válaszolt.)

(Eredetije a közös pénzügyminiszterium levéltárában. Familienakten. Lit. Za. nro 14.)

Közli: ZURANI ISTVÁN.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Végrendeletek és leltárak a XVI—XVII. századból.

Ismeretes az a nagyszabásu gyűjtés, melyet néhai Villányi Szaniszló győri tanár korában Győr város és vármegye monographiája érdekében megindított és folytatott. Most, midőn a váratlan halál férfikora delén kiszólította őt közülünk és e sorok közlőjének alkalma volt irodalmi hagyatékát rendezni, teljes mértékben látható lőn, mily hosszú évek során gyűjtögetett a győri városi és káptalani levéltárból s az esztergomi káptalan, az Országos Levéltár és a bécsi hadügyi levéltár kincseiből.

E gyűjtés egy részét bocsátom itt nyilvánosságra, mely meglehetősen teljességgel egybe volt állítható hagyatékából, azon hiszemben, hogy művelődéstörténelmünk, vagyoni viszonyaink tanulmányozóinak hasznos szolgálatot teszek, midőn a megboldogult tudós iránt érzett kegyelemem jeléül is gyűjteményét a nyilvánosság elé bocsátom.

I.

Komornik István ingóságainak leltára, összeírva a Sopronban tartózkodó győri káptalan két megbízott tagja által. 1597.

Egy kis vasas ládában az minemő marhák vannak: egy kis zöld iskatulában egy arany függő arany lánczával egygyött, mellyen a négy szegletén négy vörös gránát szem vagyon, az közepiben egy öreg vörös kű, az függőnek alsó részén három gyöngy szem függ. Ismég egy simplex arany láncz vagyon. Más kis zöld iskatulában negyvenhat simplex ezüst kapocs, két aranyos ezüst gomb, hét szem ezüst gomb aranyazott, egy kis üst láncz, tizenöt szem vagyon benne. Item egy gyűrűs iskatula, melyben tizenhat gyűrű vagyon, mindenik arany, kettei saphir, harmadik gamawol; negyedik gyűrű, kiben két hegyes gyémánt és egy lapos rubint vagyon; hatodik, abban homályos saphir van; hetedik, kiben két rubint és egy gyémánt

van; nyolczadik, kiben hegyes gyémánt vagyon; kilenczedikben türkisz van; tizedik, kiben cse(h) rubint és gyémánt van; tizenegyedik, kiben crisolith vagyon; tizenkettedik gyűrű békakú van benne; tizenharmadik és tizennegyedik, mindenkiben sárga kú vagyon. Tizenötödik és tizenhatodik gyűrűk, szegletes gránát van mind a kettőben. Item egy iskatulában egy ezüst gömbölyő korda, más lapos üst korda, egy láncz és két darabba két darab maiczra való ezüst, egy ezüst vella, kinek az közepi kristál. Item egy kis láda, kívül üveggel burított, egy ezüst hancsár, fejr csont az nyele, aranyozott zománczos, két türkisz és három iver vagyon bele foglalva. Egy régi módra való maicz öt üst boglárrel, aranyozott, láncz nélkül; más régi módra csinált maicz, kilencz boglárrel, vörös bárson az allya; egy gyöngö maicz tizenöt aranyozott boglárrel, fekete bárson az allya. Egy darab fekete bárson, tizenegy boglárrel; egy kis ludmony evő üst kalán; tizenöt ezüst kalán, két üst pohár egyben járó, az kissebiknek aranyozott az pártázattya; egy régi módra csinált aranyozott üst kupa födelestől; egy kelh módra csinált ezüst aranyozott pohár födelestől; egy üst aranyozott pohárfödél; egy kis üst kanna; egy előkötőre való virágos hím; egy szakadozott fátyol. Egy öreg vasas szekrénben az minemő marhák vannak: egy kis láda levél, tizenegy táska levél, hét sávós abrosz, három vékon vászon lepedő, új; két hímes vánkös héj, egy varratlan vászon abrosz, hat sávós keszkönyő, egy vörös nyomtatott atlasz arany virágú paplan; egy fekete bárson szoknya vont arannyal prémezett; egy szederjes öreg virágú kamuka suba, nesttel béllett és vont arannyal prémezett; egy vörös skárlát mente zöld bagaziával béllett; egy fehér gránát mente, egy bokor gémtoll tokostól, egy üst boncsok, egy üstös szablya, egy üstös hegyes tör, tót-országi vas; egy üstös szekercze, egy üst gomb, egy iskatulában. 1597.

(Győri kápt. levélt. Invent. fass. 6. 4.)

II.

Lipóth Margit végrendelete.

Laus Deo semper. Anno 1599. decz. 22.

Atyának, Fiunak és Szent Lélök Istennek nevében.

Én néhai Malatesta Benedöknök régön megmaradott özvegye Lipóth Margith aszszony, mikor az én testömben érzeném betegségömet, ugyannyira, hogy rövid napaimat reménleném, lölkömben peniglen nagy csöndes lévén, bízván az én Istenönnök nagy irgalmasságában, legelsőben ajánlom az én

lölkömet az én Istenömnek szent kezeiben, testömet peniglen ajánlom az földnek, ő annyanak. Továbbá az minemő ez világi testi ajándékival az én Istenöm az én életömben meglátogatott, azokról ilyen rendelést teszők, hogy az én atyámfiak is könnyebben egymással megalkhassanak. Elsőben nem emléközöm, hogy senkinek semmivel adós legyek ez világi emböröknek. Továbbá legelsőben az én földes uraimnak hagyok közönségössen négy forintot, idest fl. 4. Ezönkívül mindönik káptolombeli uraknak egy egy forintot. Továbbá vagyon az piacon Györött egy házam Pálffy Tamás háza mellett, ki eleintén mondatott Kalmár Farkas házának. Nap enyészet felől az uccza, Duna felől mellette az Oxen Paor háza; ezt az megnevezött házamat hagyom az Torkos András gyermekének Ilonkának; hol peniglen ennek halomássa történnéjék, szállyon az után az több gyermekire; ha peniglen azoknak is, kik mind Istennek kezeiben vadnak, ő fölsége tarthattya és el is veheti, és ha az attyoknak is kimulása lenne, annak utánna szállyon az Torkos nemzetökre; ha peniglen ezöknök mind elmulások lenne, hogy szintén az Torkos nemzetség deficiáltatnéjék, kik mind Isten kezeiben vadnak. szállyon az Lipóth nemzetségökre. Továbbá vagyon egy arany láncz, az eladassék, és az árra az szegényöknek osztassék. Vagyon egy öszveburétott aranyazott kupa, azt hagyom Torkos Jánosnak. Vagyon más azonképpen öszve járó aranyazott kupa, Torkos Andrásnak. Item egy födeles kupa, Torkos Benedök gyermekinek; másik födeles kupa Pétörnek; harmadikat, egy kicsin födeles kupa, hagyom Dömötör deáknak teteomben.(?) Továbbá az fekete subánnak az allyát hagyom Dömötör deáknak, az öcséim vögyenek az fölinek az enyimbül tafotát; az mastani fekete fölöt hagyom Dömötör deáknak az annyanak. Item Torkos István fiának Istóknak hagyok egy pártá-övet, az öregbiket, egy aranyazott hüvellet és erszénynyel. Továbbá Barbély Balás az mivel adós, azt megengedtem nekie ilyen okkal, hogy az bátyya Szütcsch Benedök Samarjában az mivel nekie adós, azt ő is megengedgye Balás Benedöknek. Barbély Balás fiának Miklósnak hagyok egy kicsin pártáövet, kit Borbély Balás adósságért adott volt énnököm: ismég visszahagyom, de ilyen conditióval, hogy Barbély Balás kezében ne adgyák addig, mignem az gyermek fölnő. Továbbá az möly arany gyűrőim vadnak, az három mönyemnek, tudnia illik Torkos Jánosnének, Andrásnének és Pétörnének mindeniknek egy egy arany gyűrőt. Ezönkívül az megmaradott gyűrők osztassanak az Torkos és Lipóth nemzetöknek leányinak; az ki mégis megmarad, juttassanak az férüi gyermeköknek is és Torkos Benedöknek is. Továbbá Kochy Györgynének egy pohárt, egy ezüst kalánt. ha jut, egy

gyűrőt is. Barbély Dömötörné vejinek Horváth Jánosnak egy ezüst pohárt, egy ezüst kalánt. Továbbá mivelhogy régi tisztőségös szolgálóm volt az Orsola, hagyok nekie ötven forintot, és az möllyik öcsémnél akar laknia, tartsák holtáig tisztőségösen én éröttem. Továbbá Katusnak, ki rokonom és szolgálóm is volt, hagyok húsz forintot, idest fl. 20. Mohayné asszonyomnak gyakorta hozzám való jóvoltáért hagyok egy arany gyűrőt. Az szent-jánosi harminczadosnénak Katus asszonynak egy üst pohárt. Gancz Seböstyénnének vögyenek két ökröt, ki után élhessenek. Ezöknek fölötte az mi megmaradó lészön, Isten szörint juttassanak mindönik atyámfának kicsint kicsint, az ki megmarad és jó névön veszi, jó, az ki nem, arrúl én nem tehetök, engöm ne káromljon, mert az sem atyámtúl sem anyámtúl nem maradt, sem semmi atyámfaitúl, hanem az én szegény jámbor megholt uramtól. Továbbá ezöknek gondviselésére ugymint testamentomosoknak hagyom és kéröm azon atyámfiak között való békösségösen való elosztotatásra ez megnevezendő bizodalmas uraimat, tudnia illik Vincze Balás deák uramat, Mohay Balást, győriek, Kerekes Andrást nagyszombatit, Szűcs Gergöly uramat mégis győrit, Zákhány Vinczét mostan Samarjában lakozót, Szekérjárthó Pétört óvárit, Deső Jakapot mosonyit. Ezöknek utánna fő-tutorúl és gondviselőjül hagyom az én két öcsémet Torkos Jánost és Andrást.

(Hat pecsét helye.)

A káptalan Lypóth Margit, néhai Malatesta Benedek, egy német zászlóalj (unius vexilli) kapitánya özvegyének végrendeletét megerősíti Sopronban, 1600. marc 27-én.

(Győri kápt. orsz. levélt. Végrendeletek könyve I. köt.)

III.

Pafi Kata végrendelete, 1604. oct. 11.

Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében Amen.

Én Pafi Kata az néhai Vass Jánosnak meghagyott özvegye elsőben ajánlom az én lelkemet az élő Istennek markában és az én testemet a földnek gyomrában, teszek testamentumot ez mai napon ugymint Mintszent havának 11-ik napján 1604. esztendőben, ilyen személyek előtt: Pázmány Ferencz előtt, Callai György előtt, Eötvös János előtt, Poos István előtt, Mocsonoky Orbán előtt és Pázmán asszonyom előtt, hogy az én előbbeni uramtól a néhai Torma Antaltól ami kevés maradt az ő szegény megmaradt árváira, legelsőben vagyon Bakán ugymint Pozsony vármegyében 8 ökör szeke-

restől, ekéstől, taligástól. Item vagyon 3 tehén, 2 tavali tinó, 3 sertés marha. Item Ujvárbán lakozó Corpádi Jánosnak és Gellért Jánosnak adtam kezökben 600 egész magyar forintot, ily okkal, hogy a szegény árváknak minden esztendőben 60 forintot adnak reá. Item Komáromban lakozó Pafi István-nak, bátyámnak adtam volt 100 forint . . . ugyanezek Torma Antal árváinak pénzök vagyon Pázmány Ferencznél 71 forint. Item ugyanezen árvák pénzéből vettem a győri házat 200 frton. Item vagyon 5 ezüst kanál, ketteje aranyos. Item vagyon 6 ezüst pohár, egyike merő aranyos, ki kisebb, ki nagyobb. Item vagyon egy gyöngyház kalán. Item vagyon egy ezüst kanna, sávosan aranyos, három meszülyös. Item vagyon hét pártaöv, egyik aranyos. Ha az árváknak valami történnék, a hét pártaöv az anyám leányira maradjon, a két öcsémre. Item vagyon két párducz bőr, egyik viselt, másik uj. Item vagyon egy selyem paplan, két közpaplán. Item vagyon egy suba föle. A házi eszköz egyikről a másikra maradjon. Item vagyon Komáromban egy ház, mely Torma Antaltól maradt az ő árváira.

Az szegény Torma Antal árváinak hagyom tutorul az anyámat és az bátyámat, Pafi Istvánt; ha penig azoknak valami történnék, az árvák és az tutorság maradjon Ujvárbán lakozó Gellért Jánosra; ha penig az Torma Antal megmaradt árváinak hótok történnék, az győri ház maradjon az árváira, és az bátyámnak, Pafi Istvánnak adjanak 100 forintot; az megnevezett Ujvárbán lakozó Corpádi Jánosnál mely 600 forint vagyon, ha az árváknak hótok történnék, Torma Dömötörnek adassék az 600 forintból 300 forint, és az néhai Vass János-tól (a) mely árván maradt Vas Orzsik ha él, az megmaradt 300 forintból adjanak 100 forintot, és az Pafi Istók(nak), minthogy sokáig szolgálta a szegény Torma Antalt, adjanak 25 forintot. Az többi maradék pénzt hagyom az atyámfiainak.

Actum Jaurini die et anno ut supra.

(Győri kápt. orsz. levélt. Végrendeletek könyve I. köt.)

IV.

Vincze Balázs végrendelete. 1605. oct. 23.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen.

Én Vincze Balázs fölpéczi, Győr vármegye vicze ispánja, ki mostansággal testemben beteges és Isten fogságában vagyok, de mindazáltal elmémben épp és józan vagyok, az én Istenemmel való megegyesölésemnek utánna az én tisztelendő és fő uraimat, tudni illik Lépes Bálintot, tinini püspököt, orodi és váradi prépostot, győri custost és a római császárnak tanácsát,

Matessi György uramat, fejevári custost, pápóczi prépostot választottam, kértem és hívtam, de akkor ezbeli betegsége miatt el nem jöhetett ő kgme, és az nemes és vitézlő Pázmán Ferenczet, Cyaby Mihályt, győri gyalog hadnagyok, Zsegy Gergelyt győri birót, Dallos Pált és Tótt Andrást, mely megnevezett testamentomos uraim előtt rendeleni és tettem az én utolsó testamentomomat ez szerént mint ide alá renddel megirattattam, minden ingó és ingatlan jószágaimról, az kikkel Isten engemet életemben meglátogatott volt.

Ajánlom lölkemet az én megváltó és teremő Istenemnek keziben, testemet peniglen hagyom hogy az ő anyjának az földnek gyomrában tisztességgel temettessék.

Az én tisztelendő uraimnak az győri káptalannak mint földes uraknak hagyok közönségesen húsz aranyat.

Ismét hagyok ő uraságoknak magán mindenik személynek egy-egy aranyat, kérvén azon ő uraságokat mint az kiknek életben mind gyermekségemtől fogván tiszta szízzel szolgáltam, hogy ő uraságok az én szerelmes atyámfiainak, gazdámasszonak és az én édes magzataimnak legyen minden oltalommal és gratiával és az én utolsó rendelt testamentomomat ő uraságok megerősétvén, minden punctban helyén hagyván mindenek ellen oltalmazza, kiért az Uristen ő uraságoknak sok jót adjon.

Az győri szentegyház épöletire hagyok tiz aranyat.

Az szegényeknek hagyok, hogy osszanak tiz frtot. Az győri házamat, melyet én előszer fundamentomából nagy sok költségemmel fölépitettem, kiről elegendő bizonságim is vadnak, annak utánna hogy az pogány kézből Isten ez helt megszabadétotta volna, akkor is nagy költségemmel sok fáradságommal idegen nemzet kezéből nehezen ugyan fizetésem által is váltottam meg, és annak utánna mint egy újonan építettem föl és nem különben mint egy újonnan aquiráltam: hagyom az én három árváimnak, gyermekimnek, Magdolnának leányomnak, Imrének és Mihóknak fiaimnak, ily okkal, hogy ha valamelliket az Uristen az világból kikivánnája, tehát egyikről a másikra szálljon; ha peniglen az Uristen mind az három gyermekimet kivennéje az világból, tehát legközelb való atyámfiaira szálljon az ház, és pénzen soha el ne adhassák. Minthogy peniglen az én gyermekim még aprók és magokra gondot nem viselhetnek, az én szerelmes atyámfiát gazdámasszont Kéthely Katát kérem és intem, hogy az én szegény árváimnak gondja viselője legyen és az én győri házamat bérja. valamig az én hiremet nevemet viseli, függvén az én tölem hagyatott tutortúl mindenekben, kit én ide alá megiratok és

nevezek. Hol peniglen az én hiremet elváltoztatja, az ház az gyermekeké legyen.

Az fölpéczi örökségemet és az csanaki és pásztori nemes örökségeimet hagyom az én három gyermekimnek közönségesen.

Vagyon egy aranyos zsablja, ki Magdolnának és Mihókának az anyjoktól maradt; hagyom hogy viszontak övék ketten legyen. Vagyon más ezüstes zsabljám, melyet hagyok fiamnak Mihókának. Hagyok gazdám-asszonnak egy ezüst kannát kívül és belől aranyazott, és egy aranyazott kupácskát. Mátyás mester uramnak hagyok egy ezüst pohárt merő aranyas. Ezen kívül vagyon kilencz ezüst poharam, melyeket hagyok az én megnevezett három gyermekimnek. Item hagyok nekik tizenkét arany gyűrőt és tizenkét ezüst kanált aranyozottat egyaránt. Az kívül járó ezüst kanálokat hagyom gazdám-asszonnak. Az szederjes mentét kamukával prémezettet hagyom Magócnak, leányomnak. Item az vörös felső ruhát hagyom fiamnak Mihóknak. Ismét az vörös kamuka szoknyát is, ki az anyjától maradt Magócnak, nekie hagyom hogy adassék. Item az ki fehér ruházat Magócnak és Mihókának az anyjoktól maradt, az viszontag ketten övék legyen. Ezen kívül az mi fehér ruházatom vagyon, négy részre az gyermekek és gazdám-asszony között egyaránt oszoljon. Az fél molnomat, ki Barbély Miklósnál vagyon, ezt hagyom gazdám-asszonnak, hogy míg az én hiremet és nevemet viseli, addiglan birja és táplálja az gyermekeket, hol peniglen nevemet elváltoztatja, az gyermekeké legyen. Item az lábas marhát is táplálásokra hagyom hasonlóképen. Az mi házi eszközem vagyon, azok gyermekim között egyaránt oszolljon. Az mely házi eszközt pedig mostani gazdám-asszony hozott hozzám, azok viszontak övéje legyenek.

Szarka Gergelynek hagyok egy ezüstös hegyes tört. Az Szalóky Lukács házát adtam el nyolczvan forinton, mely én nálam vagyon, hagyom hogy az fiának Sándornak, ha emberkört ér, megadassék. Petes Lőrincz adóss ló árával énnekem 20 forénttal. Az vörös subámot hagyom Fölpéczi János deáknak. Az testamentomos uraimnak hagyok egy-egy tallért. Item az mi kevés pénzem vagyon, az mi az legatumból és temetésemre való költségtől megmaradt, hagyom hogy az én három gyermekeim és gazdám-asszony között négy részre egyaránt oszolljon.

Ezen kívül valami marhám, jószágom ingó és ingatlan leszen, hagyom az én megnevezett három gyermekimnek hogy egyaránt közöttek elosztassék, és hol valamelyiknek holta történnék, annak része a többire, egyikről az másikra szálljon.

Executornak és tutornak az én árváimhoz hagyom az én bizodalmas uramat Zseghy Gergelyt győri bírót, és kérem azon ő kglmét, hogy ő kglme az én megmaradott árváimnak mindenekben legyen fő tutora és gondviselője. Actum Jaurini, die 23. Oct. anno 1605.

(Hat pecsét helye.)

(Győr városi levélt. Végr. 12. sz.)

V.

Testamentum providi Nicolai Szabó.

Anno Domini 1610. die 9. Julii.

Anno 1609. die 25. Augusti, Szabó Miklós győri polgár tett ilyen testamentomot, Pesty Imre győri bíró uram, Torkos Péter, Szócs Benedek, Szimberger György, Lukács Szabó István, Gyurkovith Szabó György és beszprimi Tóth András előtt.

Feleségemnek Éva asszonynak hagyok kész pénzt 600 ftot. Annak fölötté az gyermeket kin kiváltotta az tatároktúl, az 200 ftot is neki hagyom és engedem.

Item hagyok nekie négy borjus tehenet.

Ismét hagyom az molnot is neki.

Az szentegyház épületire hagyok 10 ft.

Az uraknak közönségesen hagyok 25 ft.

Az szegényeknek hagyok hogy két vég posztót osszanak.

Az oskola épületire hagyok 5 ft.

Fejértői Szalay Tamásnak hagyom az hat ökröt ekéstül, taligástül.

Az Tamás annyának hagyok öt tinót, kit ott kin tartnak.

Van egy atyámfia, ki Chaby Mihály jobbágya, annak az feleségének hagyok 25 ftot.

Hol peniglen más atyámfiai találkoznának, kik jó biztonság alatt megbizonétják, hogy atyámfiai, hagyok mindeniknek húsz-húsz forintot.

Az előbbeni feleségem marhájában vagy on három öszve járó ezüst pohár és egy kelyh, mellyet hagyom hogy visszaadassa Szalay Péternek, mely ezüst pohárok én nálam zálogban voltak feleségemtől, és csak jó kedvemből hagyom vissza nekiek, mert én nálam semmi sem maradott ennél, mert valahon mi je volt, mind *Nemanall* (?) verték föl az hajdúk, és mindeneket elvittek, kit az bátya is jó tud megholt gazdám-asszonnak.

Ilona asszonnak hagyok 10 forintot.

Az szabó-czéhnek hagyok 5 forintot.

Tamásnak hagyok kész pénzt 25 ftot.

Lukács Szabó Istvánnak hagyok 10 ftot.

András deáknak 25 frt.

Agánénak hagyok 10 ftot.

Az Győr városnak számára 20 ftot.

Testamentomos uraimnak egy-egy aranyat.

Szőcs-czéhnek is hagyok 1 ftot.

Ezüst mive öt poharam vagyon; 800 egész tallér, kilencz száz arany, mellyet mindenestől az leányomnak hagyok; hol peniglen halála történnék, mig szerencse nem találná, tehát hagyok az káptalan uraknak belőle 25 ftot és az egyház épületire is 25 ftot. Az többi feleségem és atyámfiái közt két felé osztassék.

Az legelső feleségemtől semmi több nem maradott reám egy fél malomnál, és azt is Szinán bassa égette meg, azért semmit se kereshessenek én rajtam; mindazonáltal hagyok 10 ftot nekik közönségessen.

Király Jánosnénak hagyok 3 ftot.

A káptalan megerősíti.

(Győri kápt. levélt.)

VI.

Nemes Barbély Mátyás végrendelete. 1612. jul. 25.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen.

Én Barbély Mátyás győri polgár, ki mostansággal kór és beteges ágyamban fekszem, ismervén utolsó órámnak eljövetelét és ez árnyék világból való kimulásomnak idejét, annakokáért hogy az én házam népét csöndes és nyugodalmas állapotban hagyhassam, hivatam házomhoz az én bizodalmas jó akaró uraimat, tudni illik Lukáchi Szabó Istvánt, Barbély Miklóst, Zeghy Mihályt és Paysyarto Pált, mely megirt személyek előtt tettem ily testamentomot minden ingó és ingatlan javaimról (kikel az Isten jóvoltából engemet ez világon meglátogatott) mint következik:

Elsőben lelkemet Istennek, testemet a földnek ajánlom. Hagyok az nemes győri káptalan uraknak ő uraságuknak közönségesen egy aranyat. Hagyok feleségemnek és az három gyermekimnek száz forintot egyaránt hogy oszoljon közöttük. Item az ház épületjire hagyok 64 forintot és ezen házomat hagyom hasonlóképen négy részre, és ha melyik gyermekemnek holta történik, egyikről az másikra szálljon az részök és az gazdám-asszon az gyermekektől el ne adhassa az házat. Item hagyok gazdám-asszonnak három borjus tehenet, de az fejr üsző borju, a ki alatta vagyon, azt hagyom az hugomnak, Erzsébetnek.

Item hagyok az hugomnak hogy csináljanak egy szoknyát az csimazin posztó árával. Ismét hagyok hugomnak egy kis ezüst párta övet. Vagyon Bajcsón egy tulkom, azt eladják, és az árával éljenek. Ujfalun vagyon két ökörborju, az szoknyát hugomnak ezeknek az árából csináltassák meg. Az fiamnak Istóknak hagyok egy fejer ezüst pohorat az pöcsétes arany gyűrűmmel egyetemben. Az Jancsi fiamnak hagyok egy zománczos vörös kövü arany gyűrűt egy ezüst pohárral egyetemben, ki zálogban vagyon. Az kisebbik fiamnak Andorkának hagyok egy homlok előtt és egy rubintos kövü arany gyűrűt. Az skarlát mentémet és a 21 rőf séptut adják el és adósságomat fizessék belőle. Vannak ezüst gyűrűk és egyéb aprólék ezüst darabok zálogban 10 ftban, az öcsém vegye hozzá azt is, és a posztót septut az én gazdámasszonynak adja. Tartottam egy árvát, Hüwelyartho fiát, annak egy házacskáját adtam el 12 forinton, ha megjövend, tartozzék az gazdámasszony 8 forintját meg. Ezenkívül valamim vagyon mind ingó és ingatlan jóvaimat hagyom gazdámasszonynak az gyermekekkel egyetemben. Actum Jaurini, die 25. Julii, anno 1612.

(Győri kápt. levélt.)

VII.

Özr. Kapra Pálné végrendelete. 1613. nov. 9.

Anno Dni 1613. die 9. Novembris.

Én Dorka asszony az néhai megholt Kapra Pálnak itt való győri polgárnak meghagyott özvegy házas társa, ki mostansággal Istennek kezében és halálos ágyamban vagyok, ismervén az én utolsó óráimnak és kimulásomnak idejének eljövetelét, mindazáltal elmémben ép és józan levén, hivattam házamhoz az én tisztelendő uraimékat, Laky Gáspárt, Győrmegye viczeispánját, Dallos Jánost, ezen Győr vármegye szolgabiráját és győri városbiráját, Torkos Pétert, Bodó Mihályt, beszprémi Tooth Andrást, személyök szerint jelen levén ő kgmek, végeztem és rendeltem az Istentől énnekem adatott ingó és ingatlan javaimról és marháimról ilyen utolsó testamentomot, az mint ide alá rendszerint megirattam. Elsőben ajánlom lelkemet Istennek, testemet peniglen az ő annyjának az földnek gyomrában hogy temessék tisztességesen. Vagyon itthon házamnál és ládámban 47 aranyom. Mészáros Lőrincznél vagyon az széken 300 ftom. Item Mészáros Kristófnál vagyon kész pénzem 110 ftom. Dallos Andrásnál vagyon kész pénzem 100 ft. Versény Balázs adós kész pénzzel 50 fttal. Olasz Ferencz adós 4 fttal. Item az Vásárbiró Gergely deák tartozik másfél forinttal, kit

hagyok, hogy megfizessék, és az mire szükség, elköltessék. Az nemes és böcsületes győri káptalan uraknak, mint földes uraimnak egész káptalannak mindegyiknek hagyok egy-egy aranyat. Item hagyok, hogy egy oltárt csináltassanak a templomban, kinek épületjére hagyok 50 fton. Az mely 100 fton Dallos Andrásnál és 50 fton Varsány Balázsnál vagyon hagyom, hogy kgmetek az jövendő böjtön megkérje és vegye tőlök, és mind a másfél száz fton posztót vegyen és az szegényeknek osztassék. Hagyok Vajda Andrásnének 100 frtot. Vajda Miklósnének hagyok 50 frtot. Item Kapra Lőrincznek hagyok 50 fton. Item Pesty Imre deáknének, Agota asszonynak hagyok 100 frtot. Ezeket a Mészáros Lőrincznél való pénzből adják meg mindeniknek. Baichi Czini Benedeknek hagyok 50 fton, hogy adjon kgtek. Mészáros Lőrincz tartozik a 300 fton kívül 20 fttal, mely 20 fton megengedtem nekie, és ezenkívül is hagyok nekie egy ezüst pohárt, kit az ráczoktól vettem volt és egy rőt borjus tehenet hagyok. Item a mely párta ezüst övet viseltem, hagyom az árva leánynak, kit tartottam; hagyok megint egy vörös csimazin szoknyát és az fehér ruházatból is hagyok neki öt lepedőt, öt abroszt, öt kendő keszkenőt és ezen kívül valamennyi fél üngeim lesznek, mind neki hagyom. De ugy, hogyha Kalmár György elvennéje az árvát, semmit ne adjanak nekie. Ezen kívül ki fejérruházatom marad, kétfelé osztassék az ötvenyi Tooth Jakab öcsém és Csiszár Péterné hugom között, de a mi az Csiszárné része leend, ne adassék az kezében, hanem a gyermeki számára tartassék. Vagyon három ruhára való ezüst kapocs, két ruhára valót Tooth Jakab gyermekének hagyom, hogy adassék; az egyik ruhára valót megint az árva leánykának hagyom, hogy adassék. Vagyon egy arany gyűrűm, kiben 8 arany vagyon, hagyom Csiszár Péternének. Hagyok megint Csiszár Péternének egy uj ködmönt és egy uj gereznát, egy hold vetést; vagyon megint három arany gyűrűm, ezt is Csiszárnének hagyom. Item hagyok nekie négy borjus tehenet, egyik szőke, a másik is szőke kurta, item egy vörös hódost és ehez még egyet is. Hagyok Vajda Andrásné fiainak: Mátyásnak egy negyedfü sárga üsző szőke tehenet, ismét az Ferkének hagyok egy vad szőrü szőke üszőt. Tooth Jakabnak hagyok két borjus tehenet, egyik fekete hódos, az másik fekete-tarka; hagyok megint két harmadfü tulkot nékie. Az szolgálónak, Annának hagyok egy nyári borjut. Ezen kívül ki lábas marhám marad, hagyom hogy Tooth Jakab és Csiszár Péterné között kétfelé osztassék. Az testamentomosknak hagyok egy-egy aranyat. Az házamat minden házi eszközzel hagyom Csiszár Péternének; és ezeken kívül mind meghattam valami marad, de mind Csiszár Péternének hagyom. Tutorul pedig ezeknek

kiszolgáltatására hagyom Laky Gáspár uramat ő kgmét. Actum Jaurini die et anno ut supra.

Következik a testamentumosok és a káptalan megerősítése.
(Győri kápt. levélt.)

VIII.

Pál deák özvegyének végrendelete. 1614. aug. 4.

Anno 1614. die 4. Augusti.

Én Pál deákné asszony, jóllehet testemben beteges, de elmémben ép, teszek az Istentől nekem adatott javaimról ilyen testamentomot. Elsőben hagyom lelkemet Istennek kezében, testemet pedig az földnek, hogy temetessék az szentegyházon kívül a hol temették az én uramat, Némethy Pál deákot. Az természet szerint való földes uraknak ugymint az nemes győri káptalanbeli uraknak hagyok mindeneknek személyekben egy-egy aranyat. Ismét az győri házomat eladják és Fölpéczen lakozó Szabó Ambrus nevű bátyámnak adjanak a ház árából 80 ftot. Valami házi eszközeim vannak, mindeneiket szent-alberti prépost Altabak uramnak hagyok, valami névvel nevezessék, azokon kívül az kiket másnak hattam, ugymint bosnyai püspök uramnak, Tamás uramnak, Könthös János uramnak egy-egy vánkost adjanak. Ismét Katusnak, az Szabó Pálné leányának, az ki velem bánt, hagyom hogy az mely párta övem vagyon, eladják, és valamint eladhatják, felét néki adják, felét pedig a szegényeknek. A mellé pedig hagyok neki 10 ftot, hogy adjanak és az én ködmenemet, s egy fedelet, egy temérdek lepedőt, egy fél üngöt és előkötőt. Az mely szederjes posztó szoknyát viseltem, szolgáló leányomnak, Suskának hagyok, és az ujjabbik szoknyát rajtam temessék és az egyik fedelet; hagyok ismét hogy adjanak neki öt forintot készpénzt, egy temérdek lepedőt, egy fél inget és egy előkötőt. Ismét vicze ispánné asszonyomnak, Ilon asszonynak hagyom az subámat, ahhoz két inget választva, az melyik jobb leszén, ahhoz egy hímes vánkos héjat szép fejéren. Az öregbik vak leánynak hagyok hogy adjanak egy temérdek lepedőt, egy fél inget és egy előkötőt.

Raacz Örsének tartozom 70 pénzzel, fizessék meg, a mellé adjanak neki egy temérdek lepedőt, egy fél inget és egy előkötőt. Grebechy Ilonának hagyok két fél inget, jót. Kis Jakabnének, az kit elházasítottam, hagyok egy fedelet, egy fél inget és egy előkötőt. Mártonnak, Altabak uram szolgájának hagyok egy lepedőt. Az szegény Ilon asszony, az ki nálam lakott, az kit az urak gyógyítottanak, hagyott nálam egy

darab vásznat, egy ködment, egy zsákban is vagyon valami portékája, ha Kisasszony-napig megjön, adják meg neki, ha addig meg nem jön, osztogassák mind a szegényeknek. Ismét egy pápai legénynek vagyon két darab posztója, nem tudom hány rőf, az egyik darab zöld, az másik szinehagyó, ha addig ide nem jó, míg halálom történik, adják Bandy Györgynek, ő megadja neki. Grebechy Gáspár viczeispán uramnak vagyok adós 5 egész tallérral; Angarono Mártonnak vagyok adós egy forinttal huszonöt pénzzel; Kalmár Simonnének vagyok adós másfél rőf vászon árával, mely teszen 34 pénzt. Pázmánt, Lakatyártó István kezes érette, egy ember 4 ftommal tartozik, bevegék, és a kiknek én tartozom, nekik adják; és a mivel föl nem érnek vele, az száz forintból elégítsék meg. Az Mártonnak, Altabak uram szolgájának vettem vásznat, az ki most is az ládában vagyon, a melynek az árával Márton tartozik. Ezeken kívül valami házi eszközöm vannak, akármi névvel neveztesse, két arany gyűrűvel együtt és feje ruhámmal, mindeneket szent-alberti prépost Altabak János uramnak hagyok, és ő kgmét hagyom tutorul az én testamentom(om) tétele szerint, hogy ő kegyelme kiszolgáltasson mindeneket, az kiknek mit hagytam.

Az testamentomosoknak ugymint Grebechy Gáspár viczeispán uramnak és Dallos János uramnak mindeniknek hagyok hogy adjanak egy-egy aranyat. Vagyon pozsonyi Szabó István-nál 100 magy. ftom, és az kiknek felül megnevezetem, abból adják meg; a mi pedig ezen kívül és temetésemen kívül megmarad a száz forintból, azt a szegényeknek osztogassák.

Következik a tanuk megerősítése. Actum Jaurini, die et anno ut supra. Ezután a káptalani megerősítés.

(Győri kápt. levélt.)

IX.

Horváth István szent-mártoni vajda végrendelete. 1614. nov. 21.

Én szentmártoni Vajda Horváth István mikor volnék az én nehéz ágyamban, lölkömet ajánlom az hatalmas Istennek és testemet hagyom ő annyának az földnek, ez világot pedig az én feleimnek és az benne élőknek, teszek testamentot az mellyekkel bírok és nyelvemen vagyok: Hagyok az városon levő özvegy asszonyoknak és nyomorultaknak egy hold buzát; az Éczen lakozó szegényeknek is egy holdat, ilyen okon, hogy az bírák szépen elintézzék közöttök. Mészáros Ambrusnak az ő házas társával egyetemben hagyok egy ez idei nőtén borgyut; ha az Isten testemből lölkömet kiviszi, hagyok Dobos Jánosnak egy ez idei ökör borgyut. Hagyok

praedikátor komámnak egy gránát felső ruhát. Hagyok Chillagh Bálint kapitán uramnak egy nadrágnak való csimazint és mindenek ellen gazdámasszont oltalmazására. Hagyom Balogh Jánosnak az Bódogasszony-hegye alatt való szőlőmet, ily okon, ha az Szentmárton városi Horváth György megváltja, az hat forintját hagyom az szentmártoni templom épületre, ha pedig ki nem váltanája az föllyül megnevezett Horváth György, tehát tegye le Balogh János az ő maga pénzéből azt az hat forintot, mellyet az szentmártoni templom épületjére hattam, és legyön örökösen övéje. Nagy Mihály napának egy szoknyának való kentulát; Barbély Ilonának is egy szoknyának való kentulát; Fyas Margitnak is egy réff kentulát, Mészáros Ambrusnak is két réföt; Foródy Györgynek is négy réff kentulát; Mátyás Jánosné két gyermekének is négy réff kentulát; Buús Balásnak egy nadrágnak való karasiát; Kaman Jánosnak egy dolmánának való posztót.

Az kinek én adós vagyok: Vagyok Kolmár Simonnénak tizen ötödfél réf gyolcsnak az árrával; prófontba vagyok adós négy forénttal. Écsi takácsnétől vettem egy földet ötven pénzen, azval is adós vagyok; az Sebestyénnek nyolcz akós általagnak az árrával; az szolgának Jánosnak az tavalyi szolgálattyába egy forint húsz pénz; praedikátor uramnak egy nadrágnak való karasia, mellyet kölcsön kért volt gazdámasszon, mellyet tapi praedikatornak adott. Az győri prófontbeli pintérnek nyolczadfel akós hordónak az árrával. Vagyok ismét adós az prófontbeli pintérnek nyolczadfél akós hordónak az árrával; Magochy Mártonnak hatvannégy pénzzel; Gáspár deáknak egy forénttal.

Az ki énnekem adós: Szabó Péternek adtam az Horogban való pinczemet másfél forinton, mellyet fizetéskor adgyon gazdámasszonnak; Madarász Mátyás hat pénzzel; Kónyi Gergel az kis szőlőnek az árrába adott tizenegy forintot, még restál tizenegy forint hátra; ezt is fölvallván gazdámasszony az város előtt, mingyárt megadgya, mert fogadása tartja; ha pedig Kónyi Gergely meg nem adnája, fizesse vissza az mit adott, és álljon úgymint örökében.

Gazdámasszonnak hagyományom az Istennek javaiból: Hagyom gazdámasszonnak Dorkának két hold búzát, egy hold árpát; vagyon egy aranyas kupám huszon öt forint érő, azt is hagyom gazdámasszonnak; vagyon egy ezüst poharom, hagyom ugyanazon gazdámasszonnak; vagyon egy vörös scárlát mentém, azt is hagyom gazdámasszonnak; vagyon egy aranyas szablyám egy bottal, azt is hagyom gazdámasszonnak; vagyon tizenhat aranyom, öt tallérom, azt is hagyom gazdámasszonnak; az Nagy szőlőmet hagyom gazdámasszonnak, Dorkának;

az győri házamat is hagyom gazdámasszonnak ily okon, ha eladhattya, adgyon belőle az vőmnek öt forintot. Az káptalan uraknak tizenhat forintot hagyok. Az mely kevés lábas marhám vagyon, ugymint lovaím, és borgyas üszőim vagyon, hagyom gazdámasszonnak minden házi eszközömmel egyetemben. Boraimat is mind fottig minden eszközzel egyetemben. Adós ő fölsége százegy forinttal, azt is hagyom gazdámasszonnak.

Ez testamentumot tettem ily nemes és vitézlő uraim előtt: ugymint Csillagh Bálint kapitán uram előtt, Zowathy Böröczk tizedős előtt, Barbély János tizedes előtt, Bús Balás Szentmárton városi tiszteletes polgár előtt, Polgár János ugyan az Szentmárton városi polgár előtt, Szabó János ő felsége gyalog renden való szolgája előtt. Mely testamentomomat az testamentomosok pöcsétökkal megerőssétvén, nagyobb bizonságnak okáért 21. die Novembris, anno Dni 1614.

A káptalan 1612-ben megerősíti.

(Győri kápt. levélt.)

X.

Olasz János végrendelete 1619.

Én Olasz János testemben beteg lévén, elmémben ép lévén, ajánlom az én lelkemet az Istennek, testemet pedig ő anyjának az földnek, tettem ilyen testamentumot, az következő tisztelendő személyek előtt: Virgilius Bakavy uram előtt, Kolmár Simon uram előtt, Vasváry István uram előtt, Szegedi István uram előtt, Nagy Szabó János uram előtt, Szücs István uram előtt, Nyro Zuch Péter uram előtt. Legelsőben hagyok a győri nemes káptalan uraknak, ő uraságoknak mint földes uraimnak öt forintot. Hagyok kalocsai érsek urunk ő nagyságának mint győri püspöknek egy forintot. Az győri házamnak felét az fiamnak Antalnak. Item hagyom az felét az háznak az két leányomnak, ugymint beszprimi Tóth András deáknénak, Margitnak, ismég az Katusnak, az ki Posomban lakik. Gazdámasszonyt pedig öt esztendeig se fiam, se lányom ki ne küldhessék, hanem mindenektől tisztességessen tartassék az házban az ideig; hagyom pedig gazdámasszonynak, az Ilonának, az csanaki házamat, ugyanott az csanaki hegyen való szőlőmet. Item hagyok peniglen gazdámasszonynak választván négy borjús tehenet, valamelyiket szeret. Item ismég kettőt. Item, mikor az házból kimegy gazdámasszony, akkor adgyanak neki tizenkét mérő buzát, husz forintot kész pénzt az fiam és az leányim. Fehér ruhám pedig az mi vagyon, valamit gazdámasszony hozzám hozott és a mit nálam szerzett, mindenek nála maradjanak gazdámasszonynál. Az mi peniglen az előtt' volt, mindenek

maradgyanak Antal fiamnak. Hagyok fiamnak Antalnak az lábas marhából tizenkettőt, az melyet szeret; item az szigeti szőlős kertemnek felét az fiamnak Antalnak, felét az kertnek az két leányomnak. Item a szigeti hid előtt való majoromat is fiamnak Antalnak. Hagyom penig az üst marhám, az ki András deáknál négy ezüst pohár vagyon, itthon is egy, azonkívül nyolcz ezüst kalán, egy ezüst levél, ezeknek felét hagyom fiamnak Antalnak, felét peniglen az két leányimnak. Ezeknek kivüle az mi lábas marhám marad, hagyom az két leányimnak. Az lábas marha penig szám szerint negyvenhárom. Hagyom az uj-városban való téglá-kemenczemet fiamnak Antalnak mind az mostani égett téglával együtt. O felsége adós énnekem téglá árával és földhordással öt száz rénes forinttal, az melyről aufczugom is vagyon. Az mi ő felsége adósságát illeti, tartozik András deák gondját viselni és az mit bevehetnek benne, fele fiamé Antalé, fele leányomé Margité. Az mi penig az három lovamat kocsistul és minden szerszámostól illeti, és az földben való vetésim, az fiammal együtt feleségim takarják be és éljenek belőle, ha penig meg nem alkudhatnak rajta, félekőzei (*igy*). Item vagyon egy buzás kertem az szigetben, hagyom azt is az két leányomnak. Vagyok adós Nagyfalusi uramnak vagyok adós két arannyal; Virgilius uramnak száz husz pénzzel, tizenkétszáz téglával és tizennégy mérő buzával. Hagyok az testamentumosoknak egy-egy ezüst tallért.

Emortuus est 9. die Februarii, post undecimam horam meridianam et sepultus est in templo ante cathedram, in dominica Quinquagesima, hora secunda pomeridiana, anno millesimo sexcentesimo decimo nono.

(A végrendelet hátulján: Testamentum anno 1619 cum acclusis duobus.)

XI.

Kálly Péter csornai prépost és szekszárdi apát végrendelete. 1621.

Anno dni 1621. feria quinta proxima post sacrum festum Pentecostes. Praesentibus adm. rev. dnis Wolffgan. Wra-chewych Sopr. et Mathia Posghay Luchm. archidiaconis ac canonicis eccl. Jaur., egregiis item Paulo Nagy de Wyss iudice bellico exercitus hungar. Jauriensis, ittem Paulo Kawassy, Michaelé Harossy et Joanne Jagossich sacra apost. auctoritate publico notario adm. rev. dom. Petrus Kálly, abbas de Zekzard et praep. de Csorna, fecit talem, quae sequitur, testamentariam dispositionem:

Primo. Az mi clenodiomi az csornai clastromnak vannak, ugymint kelyhek, casulák, antipendiumok, ciborium etc., item

protocolum, privilegiumok és az authenticum sigillum, mind-azok itt vadnak három ládában, melyeket hagyok hogy legyen az győri káptalan conservatioja alatt és senkinek ki ne adasanak, hanem az successor prépostnak. Ugy vagyon, hogy ez elmúlt esztendőkbén az znoimi frátereknek adtam volt kezekben 5 kelyhet 2 patenával, partim ezüsből, partim rézből valókat. Item egy ezüst keresztet, és egy ezüst thuribulumot, melyeket romlott állapottyokból én magam restauráltattam volt, de azokat is készek megadni az successornak, az mint-hogy megis adták volna nekem is, de ez disturbiumban elröjtötték nyavalyássok. Az ki kelyh peng és casula itthon vagyon, azt én magam csináltattam volt; ugyan azon keresztet hogy megcsináltattam, kivöttem volt az reliquiákat belőle, melyek Sopronban vannak egy ládában skatulában csinálva Kálly Pálné ángyomnál. Nádasdy Pál uramnak ő ngnak, mint ki az jus patronatust abban az prépostságban magáénak praetendállyja, tudván az módját hogy mit kellenék legálnom; de minthogy ő nga minden marhámból, jószágomból jó idején exuála, azért ő ngnak nem tudtam mit legálnom, holott maradtam csak az rajtam valóban. Azonképpen az szörzet praelatusának is az győri pispék uramnak ő ngnak egy dupla aranyat hagyok. Az gyarmati gabnám felől végeztem Hathoss Bálint urammal; annak azért felét hagyom az győri barátoknak, felét peng az öcsém Kálly Ambrus gyermekinek, és ángyomnak Kálly Pálnénak; azonképpen az ki több gabna itt az háznál vagyon, az is legyen öcsém gyermekié és ángyomé. Item az soproni öttvösnél vagyon 15 avagy 16 latt ezüstöm, ebből csinált egy aranyas kalánt és vellát, az többi nála vagyon. Egy fekete burított ládában vagyon fehér ruházat, ugymint abroszok hat, de kettei az ki temérdeg egy szegény asszonyé, Kecskésnéjé, azt vissza köll adni. Egy darab kamuka, egy dolmánra való, melyet hagyok abban az szentegyházban, az mellyikben temetnek, együtt az kék vászonnal. Egy darab fehér vászon. Egy ezüst aranyas mosdó, korsóstúl, melyet hagyok az öcsém Kálly Ambrus és Pál gyermekinek, ugy hogy eladassék, és az árrának fele legyen Ambrus gyermekié, fele peng Pálé. Eodem modo legyen az ház állapottya is. Egy szerecsendió pohár, melyet hagyok Bezerédinek. Három aranyas czapa pohár, de az egyik Fölső Balásnál Pápán zálogban vagyon fl. 10, kész pénzből váltsák ki, egyiket Sárközy Gáspárnak, másikat Kálly Pálné gyermekinek, harmadikat Ambrus öcsém gyermekiének. Egy gyöngyház crucifixum tábla, hagyom az barátok klastromához Győrött. Egy ezüst kicsin kép B. Virginis, hagyom az káptalan templomához. Hét keszkönyő, az csornai klastromhoz hagyom. Item egy aranyból szövött keszkönyőt az öreg

szentegyházhoz, egy öreg aranyas Agnus Deivel együtt. Item egy erszényben 43 arany. Item fl. circiter 12, de etiam 12 fl. Csapó Mihály szolgám kezénél vagyon. Item egy aranyas kalán és egy aranyas vella, Csapó Mihály szolgámnak hagyom. Item két ezüst kalán és egy ezüst vella; az két kalánt és egy vellt Sárközy Gáspárnak. Könthös uramnál vagyon még fl. 65; adott ebből az Christoffnak fl. 16. Item vagyon két szép pictura, az öregbiket oda csinállyák, az hol temetnek, az kisebbiket az barátokhoz. Vagyon 3 szőnyeg; az fejér legyen Kálly Pál leányáé, az egyik viselt persiai szőnyeg Csapó Mihóké, az harmadik Ambrus gyermekié. Az 26¹/₂ forint árru lovat hagyom Ambrus gyermekinek, de az hintót Csapó Mihály szolgámnak; az másikat az nyereges lovat is az hintóval együtt Csapó Mihály szolgámnak. Az mi több házi eszköz vagyon itt Győrött, hagyom Kálly Ambrus és Kálly Pál gyermekinek mind az ón tálokkal egyetemben, és kin járó fejér ruházattal. Az mosó német asszonnak 5 köből búzát hagyok. Az mi az pénzből megmarad temetésemtől, maradgyon Kálly Ambrus és Pál gyermekinek. Szecezer uram volt adós fl. 106 buza árrában, kit prófontra attam volt; fizetett meg benne 150 sőt, per dn. 25, az többivel adós; kezesek érette Hathos és Krakkay; hagyom ezt az adósságot Kálly Ambrus gyermekinek. Lectisternia és (?) Kálly Ambrus gyermekinek Pál gyermekével egyetemben; hanem Sárközy Gáspárnak egy új vánkost; azon kívül is vagyon egy párnája nálam; és az Mihóknak adgyanak egy párnát, egy öreg kék vánkost, egy pár lepődöt és egy paplant. Az kamuka dolmánt temessék rajtam. Az pegyuet subámat Kálly Ambrus feleségének. Az máll subát az Mihóknak. Az kis inaskámnak megengedtem az apja adósságát fl. 4¹/₂ cub. tr. 4¹/₂. Az testamentomosoknak, singulis unum aureum. Harmad éven Bezerédy indueált volt valami fassióra, melyet Szántóházy uram előtt celebráltam, mintha én adós löttem volna neki fl. 1200 circiter, de minthogy egy pénzével sem vagyok adós, azért azt retractálok. Lector uramnak hagyom az bélélt nuszt süvegemet. Az Marcziék minthogy harmad éven és tavaly, ugymint 1619 és 1620 esztendőbeli szokott hegyvámot meg nem adhatták volt, végeztem volt ugy vélek tavaly, hogy az tavalit s mind harmadévit megadgyák, ugymint pro singulis annis 63 avagy 64 magyar akó bort, az mint megtetszik az regestrumból; azért azt mindenestől hagyom az győri és soproni barátoknak. Az Lipolt, ki szolgám volt, az regestrum szerint maradott volt adóssá fl. 42; azután az Mihók Gyarmaton adott neki fl. 10; ismég egy vemhet adtam neki fl. 12; mind ennyi adósságban megengedek neki fl. 14; az ötven forintját adgya meg, Kálly Ambrus öregbik leányának

fl. 25; az másiknak Pál leányának is fl. 25. Eöttevént Csapó Gáspár adós egy köből búzával, Mihóknak hagyom. Szegyei Sándor János adós fl. 2., az többit megadta. Az biró is fl. 1. Czirók is fl. 1. Gyarmathi Maraczy Pál két köből tiszta búzával tartozik. Az ki pressem kádakkal együtt Sopronban vagyon, hagyom az ott való barátoknak. Az nagy breviariumot hagyom Erdeődy Christóff uram csináltatta barátok klastromában. Az minemő 20 forinttal az Sárkány házra adós volt Beke György öcsém, azt levállják Kálly Ambrus és Kálly Pál gyermeki. Az kőmies és álcs adóssága kitetszik az regestumból. Az doctornak adtam volt egy szőnyeget pro fl. 18, adott ebben funt fahéjat, az többi maradgyon az mostani curáért neki; ha penig contentus nem volna, hagyom hogy contentáltassék ex communi. Adós vagyok Farkas pap uramnak fl. 4 dn. 20. Item 16 köből zab, 2 köből árpa. Benedek deáknak adtam volt 15 ezer sendelre pénzt per den. 80. Bezerédy uram vegye meg rajta. Az szolgám mig állapotot nem talál, legyen békével az háznál. Executores constituo eosdem dominos canonicos quos supra cum domino lectore Jauriensi. Sárközy Gáspárnak vagyon egy ládája itten. Item egy kalamarissa, az mint mondják valami gallér és egy csizma vagyon benne. Az hat lóra való szerszámot az Ambrus gyermekinek. Az kocsisnak fizettem fl. 4; item az korcsmán ivott meg dn. 40; volt szegődsége fl. 20, egy fejelés, kezdetett esztendeje Exaltationis sanctae Crucis, ismég azután attak az kocsisnak fl. 5. Vagyon 2 palaczk, 2 kanna, 3 eczetes átalag, egy ón mosdó medenczéstől, 5 kicsin s egy sellye szék; vannak üres hordók is; ez ezek mind székek és hordók adassanak Kálly Ambrus és Kálly Pál gyermekinek. Fekete Jakab adós az szőlő árában fl. 10, kit tartozott volna az elmúlt Pünkösöd napjára megadni, Baxay Péter kezes érette, ezt is Kálly Ambrus és Pál gyermekinek. András deáknál is és patikárosnál vagyon üres hordóm és Samu deáknál is vagyon hordóm, mellyen rajta billegem. Egre Márton praetendál valami fl. 12 adóságot, de azzal nem tartozom neki. Az mellyeket hattam Kálly Ambrus és Kálly Pál gyermekinek, azt úgy köll érteni, hogy két felé dividáltassék minden, és fele Kálly Ambrus s az fele penig Kálly Pál gyermekinek cedálljon; és ha egyiknek holta történik, annak része az másikra szálljon. Szent Jobby Mihály nevő szolgámnak adtam szolgálattyában fl. 4, az mennyivel többel leszek adós nekie, fizessék meg az executorok. Pázmán Ferencz adós egy szép szőnyeggel, mellyet vér bocsátásért pört indétván vele, abban engedtem meg, azt az szőnyeget adgya meg az itt való király képe urunk ű ngnak, mivelhogy étellel táplált ű naga ez mostani betegségemben. Bándy György, Szappanfőző Jánosné és Kávássy .

Pál uram voltanak kezesek egy Vékony János nevű jobbágyomért fl. 40-ig, melyet fogadtak volt, hogy midőn kívánom, elő adgyák törvénre, de majd két esztendeig sem állottak elő, mellyért az itt való magyar sereg székin törvénnyel kerestem az kezeseket s convincáltam is azon az fl. 40, mely 40 forintból harmad részét Kávássy uramnak megengedtem, és az Bándy részét az győri barátoknak hagyom, az Szappanfőzőné részit pedig vegyék meg az executorok, és az két részre Kálly Ambrus és Pál gyermeki között oszszák minden egyéb maradvékokkal egyetemben mingyarást holtom után.

(Káptalani megerősítés.)

(Győri kápt. levélt. fass. 7. 123.)

Közli: Sörös P.

Béldi Pál végrendelete.

Deák Farkas munkájához nem érdektelen kiegészítő rész e végrendelet, mely Béldi Pál sajátkezű írása. Sem a hely, sem az idő nincs megjelölve rajta; záradéka, aláírása sincs. A szövegből látszik, hogy fogságában írta, de nem tűnik ki, vajjon Fogarashan vagy a Jedikulában írta-e? A jó papír már pusztulni kezd, a hajlásokban szakadások vannak. Az egész nagyon nehezen olvasható.

Levéltárunkban, jegyzőkönyveinkben nincs nyoma annak, hogy mi módon, kinek útján jutott e végrendelet, a Béldi és Wesselényi családra vonatkozó több már régi irattal levéltárunkba? Elég az, hogy itt vannak s én szívesen adom közre, mert egy vagy más tekintetben mindenik érdekes.

Atyának, Fiunak és Szentlélek Istennek nevében legyen ez én mostani keserves rabságomban való dispositiom. Az minden napi példa, az idő mutatja az világi változást és az Isten szentei tanítják, hogy minden világra született embernek meg kell kóstolni egyszer az halált és levetkező ember az földi sátorát, lelkének mint ideig tartó szállását, lelkit az ő Istenének, az ki teremtette jó készüllettel Istenéhez örök nyugalomra kell ajánlani. És mivel hogy bizonyosabb is nincsen az halálnál, de annak idejénél bizonytalanabb is nem lehet, ellenben mert az mint Idvezítőnk is mondja: (Vigyázzatok mert nem tudjátok) mely órában jó haza az cselédes gazda) szükség azért embernek lelkét Istenéhez készíteni és halandóságát, világi változását szem előtt viselni. Én is azért noha ma irigyeim hamis vádjokra Istennek súlyos kezeit viselem, hallatlan(?) rabságot. És te tudod egeknek Istene, hogy tiszta az lelkem, azoknak se hallója, se tudója, se cselekedője nem voltam,

ártatlan vagyok Uram (hazám, felekezetim ellen az mint vádoltatom) s tiszta lelkem, mindazonáltal tudom, hogy igaz vagy te és nem hagyod elnyomni az ártatlanokat az kevély és felfuvalkodtaknak, s tudod jobban nálam, hasonló dolgom az oroszlánok vermében küldött Dániel dolgához és az hamis bíraktól halálra sentenciáztatott Susánna ügyéhez. Azért Uram van jó biztatásom; az én vádlóimat idézem az isteni dicsőséges bírói ítélő székednek elibe mind azokat, kik szánt-szándékkal azokkal egyet értettenek, tudva szántszándékkal.

Az mivel azért az én Istenem őseimben engem szeretett, úgymint ős jószágimmal, azokból nem disponálhatok, hanem maradnak feleségem kezínél fiaim házasságokig, mindazáltal, ha az én atyai tanácsom fogadják, az édes anyjok kezínél hagyják, arra való dispositióját nem lédálják, ha tovább nem is, míg Isten mind kettőnek házasságot ad érni, ha pedig másképp lenne abból szakasztván, az várban is egy kőházat, ahoz adjanak egész dispositióval pinczét és kőboltot élés házokkal, istálló, szekér-szinnel, mosó-házzal, veteményes és csűrös kerttel együtt. Az mit pedig vélek vettetni(?) kell, fiai nélkül vettesse, nem lehetne mindenik határban szántófölddel és szénarétekkel; az mit pedig én az őshöz acquiráltam mint az szász határt, az Bikfalvi János malma felől

. hagyom feleségemnek életéig; viszont az uzoni házhoz való minden acquisitumomat künn és falukon valókat, nagy-borosnyói és aldobolyi malmokkal, olyan authoritással, hogy szabadságában álljon, ha melyik fia kedve keresőbb leszen, annak hagyhassa holta után.

Arapatakát cum omnibus pertinentiis, mivel szegény atyám is hagyta volt testamentumban anyámnak hac declaratione, hogy holta után fiaira szálljon, annak engem illet, hagyom én is az én kedvemet kereső és becsületes jámbor feleségemnek éltéig, úgy hogy holta után el ne idegenüljön az gyermekimtől. Acquisitumimról is az első punctumban való conditio szerént legyen csíki szentkirályi portiómat és az Szalánczi Gáborné részét, ki zálogom volt Huszár Pannáért, stipulalom neki azon summáig és fiaim az más Susánna részét azon alsíki szentgyörgyi portióját is ki ne vegyék éltéig kezéből életéig. Van sok acquisitum az barmokhoz való jószágban, azok is cédáljanak feleségemnek mind benn falun, kinn mezőn valóokban.

Bethleni pénzen vett jussam, mivel feleségem industriája által jutott (?) meg Bethlen János akaratjából, cédáljon feleségemnek. Azonban valamit én örökön acquiráltam Bodonban Kemény Simon(tól?) kajántói, kányai, oláh-gyógyi és másutt való

portiom az drági s akárhul való, fehérvári házam, mivel azt is ő vette, szőlőimmal együtt cedáljon feleségemnek.

Ellenben van sok szép jószághoz közök, szép igazságok gyermekeimnek; Istennek szolgáljanak, éljenek, másokat megbecsüljenek, jámborok, atyafi szeretők legyenek s keressék, ki szaporíthatják jószágokat, mivel az Isten én réám szép áldását is terjesztette és sokszor azoknak meg nem böcsülésiért is vetett, irigyeket támasztván ellenem, úgy arándzotta ő felsége jobbnak, kiért áldott neve; hogy azért én is háládatlan ne lennék, én is dispositiómat így teszem le: Budai Péter és fejérvári Szegedi György uram 1675. esztendőben adósságokért pénzzel flor. 300, ha jól akarnak most is mint adós levelek megmutatja, hagyom ezt Isten dicsőségére (Thorma Istvánt nyertem meg fl. 6000, de ne exigáltassák tovább felinél; ha emberségesen requirált volna, ebben is lehagytam volna) ilyen conditióval: 1. Az Gyuricza Péter deák uram 3000 forintja vallásomon való erdélyi püspök kezéhez adja feleségem, de amannak interventiójával kell megvenni. Az capitális summa legyen gyermekeimé, maradványimé. Interessét adja püspök uram ki; az interessével tartsanak alumnusokat, esztendőben egynek flor. 10 és búzára flor. 6 úgy, hogy pénzzel vegyenek búzát, egy személynek 6 köből búzát. A búza tizedet feleségem keresse ki komlódi, bethleni, bodoni jószágokban, eddig azoknak is árát oda kell fordítani mind, ide nem értvén kit kiadtanak Enyedre, Fehérvárra az Thorma István pénzén, 2000-ét ide fordítván, úgy hogy 5000 frtra telvén, annak az interesse flor. 500 lévén egy alumnusnak per annum flor. 16, az mint feljebb íram 6 köből búza és 10 forint esvén, noha az búzát sokszor olcsóbban is megvehetni, esik 26 alumnusra per annum flor. 426. Két praeceptor már ezek közül való lészen, ha másokat állatnak, püspök uram dispositiója legyen, az kettőnek 54 egyiknek 30, másiknak 24, mivel ha azok közül lészen, a másikból is segíti a tiz forint. Jobb is azok közül az 26 közül való legyen mindkettő; ezeket pedig Kézdi-Vásárhelyen tartsák. Az én kedves feleségem az csiki jószágot fordítsa reá, azon épületnek ha mi héja van végeztesse el, kő kéményt rakatván belé és Isten segítségéből legyen az áldás Istené. Az fundatió legyen az én nevemre. Az enyedi dispositió úgy volt, schoolában az kik alumnusok voltak, olyanokat vettenek be, hogy ha felvették az beneficiumot, onnan el nem mentenek sem búcsuvétlen, sem esztendejek eltelése előtt. Azoknak pedig legyen az tisztek, hogy mindennap estve regggel nevezet szerint az Béli familiának életiért, az Béli háznak megmaradásáért az Isten előtt való kedvességgel, annak módja

szerént könyörögjenek. Sőt az imádságnak formája ugyan az coetus könyvében föl is legyen írva, kire az ott való praedicator tartozzék reá vigyázni, mivel az mesterek változnak, erre nézve is nem annyira curálják is, sőt az ecclesia is minden napon kövesse el azt, különben ha elmulatnák, az én maradványim szabadságokban álljon, ha vallásomon való más helyre fordítják, az hol az én dispositiómat elkövetik. Az pénzben marad még meg flor. 20. Van most is 100 frt az scholának, annak is flor. 10 az interesse, az flor. 30 lészen. Az város fizetése mellé légyen az mester fizetésére való. Azonban az szentléleki házáért flor. 1000 kell letenni Folta Istvánnak, kit is az pataki nevet viselő fehérvári scholához rendelek. adják oda, de azt is úgy, hogy az vallásomon való erdélyi püspök dispositiójában legyen. Az capitalis summa interessét adják ki és ne az summán legyen hatalmok, hanem annak interessén. Azokat is ha közönségesen költik el, ha bizonyos személyekre fordítják, lássa püspök uram az fő professorokkal. De itt is az reggeli és estveli preceseken azok, kik aval élnek, hogy az feljebb megírt mód szerint az én házamnak megmaradásáért és Isten előtt való kedves voltaért imádkozzanak, megkivánom. Kire hogy reá is vigyázzanak az superintendensek, megkivánom.

Marad még fenn az Torma István uram adósságában flor. 1000; püspök uram dispositiójában álljon, ha az másik scholához fordítja, hogy együtt legyen, ha máshová is, de nekem tetszenék az ide alább való dispositió:

Mivel az irigy világ engem, rabságomra nézve ártatlanul nyomorgat, igazságom világos, de van példa előttem, mégis nem rég is igaz törvény szerint nem vezthettem el én adósságomat. Van ez jelen való esztendőről is adós levellem Budai Péter és Gyuricza vagy Szegedi György uraméktól pro flor. 3000, kit is hagyom Istennek dicsőségére, most (?) ezt javallják úgy püspök uram és Topheus uram, hogy az feljebb említett 1000 frt summát is ehez tévén, lenne 4000 forint az capitalis summa; lenne interesse, és az interesse ennek is lenne két scholához, mint az enyedi és marosvásárhelyi; vagy ezt is az kézdivásárhelyi scholához rendelik, mivel mind az adversariusokra nézve, mind az két oláh bálványozó országokra nézve, mind az tanulóknak olcsó tápláltatásokra nézve én alkalmasabb helyet derék scholának magyarokét itt nem tartanék. Alljon azért ő kegyelmek dispositiojában, ha oda javallják vagy másuva való két helyre, de az hova rendelik, mivel ő kegyelmek interessentiájával lehet ennek megvétele, és az ecclesia papságával, az feljebb való dispositio szerint, ha kik élnek vele, úgy az mint megírtam feljebb az én házam megáldatásáért Istentől, és megmaradásáért estve, reggel könyör-

gésekkel Istennél megjelenjenek. Az mig az pataki schola Fejérvárt lévén (?) az az atyámfiai ha addig él is, az bodoni házamhoz való búzabeli majorságom és gyermekim is tartozzanak 60 kis köből búzát adatni amaz feljebb való 1000 frt mellé azoknak sustentatiojokra, hanem-ha mikor Isten elvinné az áldást vagy más ostora által; de úgy, hogy az diákok vitessék el helyébül, ne az én emberim. Az bölöni reformata ecclesia szükségire ígértém vala fior. 100, az viczeieknél való mostani proventusban adassa meg feleségem; ha több lenne, azt az kálnoki új ecclesiához hagyja és adja az pap fizetésére, úgy, hogy az patronusok és esperesek adják ki interesre és azontúl az interesse forduljon annuatim az papnak. Az bölöni ecclesiában nagyságos Rákóczi fejedelem idejében kötelezték volt némely hadra való emberek magokat vallásunkra, kik akkor praestáltak is, azután visszatértenek, azoknak neveit, kötésekét Rácz Mihály adta volt kezemhez, feleségem keresse meg, ha az original meg nem lenne, püspök uram ne mulasza dolgokat jó karban állatni. Feleségem az marosvásárhelyi ispotály számára adasson 50 kis köből búzát, 2 vég posztót Redolait (?) az szegények számára. Az kolozsvári ispotályhoz is annyit. Az brassai ispotályhoz is annyit haladék nélkül.

Egyebem nekem kevés van, mivel pogány kézben való szabadulásomra sok emberséges ember pénzét fel kellett kérénem, melynek nagy részével ma is adós vagyok. Az elsőben fizessék meg, azután az ki megmarad, ő keresvén, ha az mostani irigy világ ellen megtarthatja, az övé. Hanem mégis kövesse ezt: Zsuskának amaz 2000 frtot hagyja el. Wesselényi Pál uramnak az vircse török lovat s leányomnak adjon 500 tallért, ha megmarad pénzecskéje, ki is (?) nem hiszem csak (10) ezer forintra is hogy extendálódhatik is csak (?) százon kívül hogy meghaladja. Szolgáimnak igazságosan fizetvén meg, még csak legkisebbnek is, az kiknek fizetések jár. Az kik olyak találkoznak, hogy elhagytanak, azonban hátra volna valamely része fizetéseknek, comprobalhatom, adja meg. Az kik jobbágy szolgák, mint Sz.-Györgyi Mihály, ennek én szabadságot adok úgy, hogy ezen testamentumomban felszabadítom az jobbágy-ság alól, szerezzon armalist neki feleségem urunktul, hogy nemes ember lehessen. Fiaim is adjanak manumissiót neki az ide alább való conditiók szerint: 1. Az mig él, feleségemet tartozik szolgálni continuo, két lóra való fizetését megadván feleségem egész életéig. Holta után feleségemnek viszont két fiamat procuratorságában vagy ha mi más dologban is mellett kivántatik, megadván az feljebb irt fizetést neki és magát jámborul, igazságosan viselje, az gyermekeket jóra intse és

tanítsa. Annak utánna, ha feleségemnek holta történik, magát úgy alkalmaztassa, hogy az kisebbik fiam mellett legyen inkább izgágát nem szerezvén mindazáltal közöttök; sőt ha mi lenne is olyan, csendesítse. Gyermeki ha maradványimat szolgálják fizetésekért, különben ne tartozzanak. Kálnoki Pétert, mivel én neveltem föl és hozzám való hűségét mind boldog, s boldogtalan állapotimban s kivált most tapasztaltam, ezután is ne távozzék házamtul, kérem azon. Im én is megemlékezvén igaz hozzám való szeretetiről, számára így disponálok: az polyáni portióból az mint 4 ház jobbágyot és egy négy szekérre való tanorokat, kiért Jaksó András, ha feleségem megalkhatnék úgy vélle, hogy flor. 400 venné el, jó; ha hogy nem transigalhat, azt adassa ki neki, cum evictione vegye el, hogy ha ki háborgatná, feleségem érte evincálja. Azon kívül ezt kövesse: ossza 2 részre, az jobbik jobbágyot korcsoma kedvin (?) hagyja meg és az más két részt házat Kálnoki Péter és Sz.-Györgyi Mihály diákoknak bocsássa kezekhez, úgy hogy az két résznél két-kétszáz forintban legyen inscriptióban. Azért ha valakinek akarnák adni is, el ne adhassák az én maradékim ellen, hírek és akaratjok nélkül. Egyébiránt magok, maradványok birhassák. Azonközben ugyan az Kálnoki Péter földin vadnak olyan jobbágyok, kik szegény atyám halála után idegenedtenek el, azoknak jobbágyságokról világos relatoriak extálnak, Szentiváni Misi (?) ki vállalta vala, felkeresvén azon relatoriákat, adassa kezéhez feleségem. Kakas Péternek flor. 100 és 4 tallért, 2 kancza lovat, egy öltő ruhára való fajlondist. Az mellettem való szakácsnak 2 köblöt, egy tehenet, egy gyermek lovat, 10 frtot. Az szüleinek egy tehenet, 2 ökröt. Az béres inasig ki (?) az jobbágy szolgálknak marháimból kiknek tulkokat, kiknek tehenet mind adasson feleségem lelke kötelezése alatt, az kik béresek voltanak az házaknál 1664 esztendőttől fogva s marhájakat meg nem adták, azokat is számban vegyék, megelégtésék marhákkal. Sidó Jánosnak 7 sing fajlandist, egy gyermek lovat fizetésin kívül; Tamóczinak s más rabokból álló szolgálimnak, kinek-kinek állapotjához illendő fizetést rendeljen feleségem mig él és azután fiaim is kit-kit közölök illendőképén megbecsüljenek. Eddig elé az bodoni, bodolai, csiki, árapataki jobbágy gondviselőknak, oskolaroknak, (?) pásztoroknak számadásokat mind revidealt

Végezetre édes kedves feleségem kívántam volna az én kegyelmes Istenemtől, hogy az én velem való sok jótéteményidért én is háladatosságomat mutathattam volna mig éltem életemben és mind rabságimban, mind nyavalyás állapotimban való fáradságidat köszönhettem volna meg jó akaratomnak tapasztalásával; de az nagy Istennek más volt arrul akaratja.

Azért nekem sok rendbeli fogyatkozásomnak megbocsáss. Az Isten, ki az árvák gondja viselője, ajánlalak annak, vegye fel bajodat, mert tudom mennyi busulásra és keserűségre jut ügyed ebben a rend nélkül való világban, mind azonáltal ő felségét úgy szolgáljad mint eddig. Az ki ennyi kísértetidben el nem hagyott, ezután is felveszi bajodat, oltalmazdra kikél. Az gyermekidet isteni félelemben neveljed; már azok is ember korra nevednek, ha úgy tetszik, és az Isten azokban is megvigasztal, ha abban megmaradnak az jó endgedelmes erkölcsben. kiből eddig nevedtenek; ha kiadod magad mellől, meglásd mire bizod, hová adod. Az Isten minden szomorúságidban megvigasztaljon, én érettem ne fogyaszd magad, mert anyátul született embernek meg (kell) kóstolni az halált. Az fiaidat intsd, magokat az emberekkel böcsületes magok viselésekkel szeretessék, mivel az méz is maga nyalatja magát; másokat megbecsüljenek, mindent feljebb annál mint maga állapotja érdemlené. Titeket pedig édes gyermekim, elsőben is édes leányom Vesselini Pálné, ki már Isten áldásából szárnyaiddra keltél, egyébre nem kérlek, hanem Istenedet mindenek felett szolgáljad végig, mint az mire kicsin gyermekségedtől fogva szoktattalak. Az mint az Isten eddig engem te benned meg nem szomoríta, úgy ezután is édes anyádnak lehess vigasztalására és az ki téged Isten áldásából fölnevelt, annak özvegy árva állapotjában légy gyámolúl. Az uradat megbecsüljed, gyermekidet isteni félelemben neveljed; az öcsédnek légy jó atyafia. Istóknak és Palkónak hagyok nyuszt lábbal bélelt kanaváczt mentémet, az kettőnek is egy-egy bokor ezüst medenczét, egyik, az kit viseltem utamban, kinek társát veled (?) adtam. Édes fiam Kelemen, mivel az Istennek úgy tetszett téged idővel többel áldott meg, mint sem az öcsédet és Istennek hála tudományod is van hozzája, az idődnék mindeneknek felette az isteni félelmet szemed előtt viseljed. Az jó erkölcsödet meg ne mocskoljad, mert ha az én Istenem nekem azt engedte volna, hogy az én szüleim kezei nevelhettenek volna engemet fel, mint téged, bizonyosan hiszem, Istennek bővebb áldását vettem volna, de én tőlem azt az áldását Isten megvonta volt. Áldott az ő neve. Azért rossz társaságot eltávoztasd magadtól, az anyádat megböcsüljed, szemed fényed az mint oltalmazod, úgy oltalmazd, hogy semmiben is még csak egy szódban is meg ne keserítsed s úgy inkább, hogy még mások keserítésétől is oltalmazd. Édes fiam! kedvét keressed; szavát meg ne vessed; intését el ne mulasd, úgy áld meg az Isten. Neveletlen édes fiam Dávid, ki felől olyan reménységben valék, te lennél az én vénségemnek istápjá; de nem másképen tetszett az Istennek, azért téged is az nagy Istennek gondvise-

lésében ajánlalak először, azután édes anyádnak, bátyáidnak, minden jó lelki keresztény atyádfiainak, testvér néném (?) fiainak, jó lelki ismeret szerint ő kigyelmek legyenek tutoritok, igazgatótok, háromszéki, csíki becsületes nemes és főrendeknek, kik nekem jóakaróim voltak, az brassai tanács főbirák uraiméknak és nam én is szolgáltam, miben tudtam és kívántattott. Azonban vannak az anyámról becsületes úri asszony urak és fő emberek atyámfiai G. Csáki István asszony, anyám helyett való édes anyám nekem, Bánfi Sigmond uram, Kornis Gáspár, Csáki László uram, Sárpataki Márton uram megemlékezvén az világi változó sorsról, kereszténységekről, ha miben kívántatik, mutassák meg kereszténységeket minden megbántódásokban az én házam maradványihoz, Istennek tartozó kötelességekre, lelkek ismeretire kényszerítem s kötelezem; ugyan az erdélyi vallásomon levő püspököt, enyedi és fehérvári professor urat esperességben való azon árváknak gondviselő, hogy gyermekim isteni félelemben nevelkedjenek inkább, az ő kglmek inspectiója alatt is; Vesselényi Pál uramat kérem jó szerencsés életéért, legyen jó akarattal hozzájok és keresztényi szeretettel, jó gondviseléssel az hun és miben kívántatik, ide értvén Barcsai Mihály sógor uramat, Mikolai Zsigmond uramat, kivel gyermekségemtől fogva együtt szolgáltam, lelkekre kötelezvén ő kegyelmeknek. Édes gyermekeim! magatok kevésivel megelégedjete; ha kéntelenek nem lesztek véle, pert ne viseljete, az Isten azon kívül is eltart. Egymást szeretők legyetek; harmadik seculumát majd éli, hogy ez hazában familiátok fenn vagyon, fejedelmi ez hazának megvallották, hogy Béldi familiában áruló nem volt, kire nézve ezt az szép hirnevet szemetek előtt viseljete, mindezekben megváltatok inkább mintsem olyan titulust viseljete, kitül Isten is oltalmazzon, hanem az nagy Istennek dicsőségére, hazátoknak hasznára, nemzetetek csak az Istenbe igazán vessétek reménységeket, megtart s megáld Isten beneteket, kinek hatalmas kezihez ajánlalak édes gyermekeim, ki is megójon benneteket, Amen.

Noha ez van, de az mint az rabsági szoros állapot engedi, úgy kell lenni. Az én Istenem engem az én édes feleségemmel úgy megáldott volt, hogy akármely keresztény embert is feleséggel jobbal és alkalmatossabbal nem lehet, megáldott volna, kivel első rabságomig talán 4 esztendőben fordult vala életem. Azután 4 esztendők után szabadultam ilyen súlyos ostorátul is. Az hazának veszedelmeztetésében is maga böcsületének örülvén inkább mintsem hasznának, nem-hogy jószágocskámat tékozlotta volna, kevés javacskaimat fogyatta volna, sőt jószágomat szaporította, mivel Bethlent ő

rehabealta, (kiért ma, elárultatván irigyeimtől, senyvedek) nekem harmadányi örökem is nem lévén kezínél, mint sanzon 24 ezer talléron kiváltott, 24,000 talléron huszonnégyezer talléron kiváltott. Azután is maga industriájával kereste Isten után az mi van. Az mit abban az adósságban megfizettünk, engem soha meg nem búsított, sőt úgy kereste kedvemet boldog boldogtalan állapotban, pennám azt ki nem írhatja, kiért az Úr nemcsak magát, hanem még az hol temetve leszen az földet is szentelje meg. Ne láttassam azért háládatlannak lenni hozzája, kivel éltem én is, hanem ha fiaim szárnyokra kelnek, az mi addig jószágocskájokban proventus lehet, gyűjtögesse meg. Az hólyagos kupáimban 12 az öregbik az 24 fehér poharamat, ahhoz 12 ezüst csészémet neki hagyom. Az több kupáimban egyet és 50 aranyat Sámuel uram öcsémnek és amaz kis aranyos új kardomat, Dániel István uram öcsémnek más kupát és ahoz 50 aranyat; Kálnoki Sámuel ecsémnek egy kupát, mindenik Német test (?) Alaigos (?) és 50 aranyat; Barabás Péter uramnak az solymosi jobbágyot 100 frt summában életéig gyermekeim ki ne válthassák. Kálnoki urasszony nénémnek, ha adós feleségem, fizesse meg és adjon 50 aranyat; azonképen Dániel Ferenczné asszony kedves nénémnek is annyit. Az ezüst gyertyatartóimat is 2 hagyom feleségemnek. Az Ébeni István adta ezüst sőtartót is. Lóra szerszámim az fiaimé legyenek. Azonkívül, kit Torma ur sógorátul vettem vala, amaz jaspisos övet Vesseléni Pál uramnak.

Fejedelem asszonynak, mivel Isten után életemet ő nagysága tartotta meg, az Csáki uramtul vett üveges szekeret vagy az melyiket feleségem akarja adni.

Az brassai ispotályban feleségem adasson 40 kis köből buzát, akár annak az árát. Péterlakát hagyom feleségemnek az szerént az mint Árapatakát is.

Nénémnek bocsássa kezéhez egészen az dombai és ádámosi possessiot, semmit magának ne hagyjon benne. Kiveszik az első Balassi részt, abból vegyen részt osztán.

(Eredetije a kolozsvári ev. ref. collegium levéltárában.)

Közli: TÖRÖK ISTVÁN.

Bocskay Istvánné kötéslevele.

Paria contractualium inter magnificam
dnam Catharinam Török, consortem olim splis
ac magfici dni Stephani Bocskay et Susannam
Becksky, consortem splis grosi dni Francisci
Divinyi initarum.

Én Török Kata, néhai boldogúl kimúlt Bocskai István uram megmaradott özvegye adom emlékezetire mindenenek az kiknek illik, hogy az elmúlt háborúságos időben hozatván el szegény üdvözült édes uram Leleszről Divínyi Ferencz uram és szerelmes házastársa nemzetes Becski Susánna asszonyomnak két ládait, benne levő egyetmás javaival együtt; mely jók ugyanint ezüst, arany marha és köntösökből állottanak, és szegény üdvözült uram halála után szállottanak kezemben, mely javaimban ide bebujdosott magyarországi atyánkfiái, bizonyos szükségekre való, harmadfél száz aranyaknak kereséseért, sőt szegény üdvözült édes uram keresésért annyi summában el kellett adnom és oda fizettem, jóllehet némelyike adomjoknak (?) többet is ért volna, de az szükségtől kényszerítettén, úgy kellett adnom az mint vötték; mely szegény édes uram magyarországiakért való kezessége miatt nevezet szerint ezeket kellett zálogképpen eladnom, úgymint:

Egy saphiros függőt száz forintban fl. 100

Egy vasláncz formában arany lánczot in » 50

Egy gyenge arany lánczot harmincz forintban » 30

Örök áron penig ezeket kellett eladnom:

Hajnyomtató gyöngyvirágot, melynek mindenik

szálán egy-egy gyöngy vagyon, és egy rubintos gallért fl. 200

Egy rózsa formára csinált rubintos függőt » 140

Egy rubintos bogláru gallért » 140

Egy kisdéd gyöngyös arany lánczot » 90

Egy arany gyűrűt » 40

Egy öreg ezüst fehér pohárt » 93

Egy ezüst aranyas kannát, s egy ezüst palaczkot » 54

Mely eladott jóknak dolgait ő kglme méltó tekintetbe vevén, hogy nem magam szükségemre, hanem az harmadfél száz aranyokért szegény üdvözült uram ő kglme magára felvállalt kezesség miatt kellett eladnom, kihez képest ő kglme én rólam eladatott javaimban levő kárvallását és ugyan behozott javaiért való fáradságában levő költségének refusiójának keresését teljességesen rólam, maradékimról, posteritásimról levevén éppen szegény üdvözült uram ősi jószágából (és nem nekem, maradékimnak, successorimnak és legatariusimnak kötött vagy legált és acquirált jókkal) sollicitál satisfactiót.

Ezenkívül penig voltanak olyan jók ő kglme résziről, melyeket magam szükségeért kellett eladnom, úgymint:

Két kis ezüst pohárt, egy ezüst lóra való orradzót.

Két ezüst övecsét és egy lóra való szerszámot.

Melyeknek elköltéseért Divínyi Ferenczné asszonyom ebbeli szükségemre eladatott javaimban lévő kárvallásáért szegény üdvözült uram kezessége miatt elzálogosított saphiros függők

váltásával plenarie tölem contentáltatván, mind ezekért lévő keresetek ellenem, successorim, legatariusim és posteritásim ellen simpliciter letött és sopiált, megelégedvén ő kglme azon egy saphiros függőt általam való kiváltásával. Ezeknek felette volt egy öreg fedeles, lábas, aranyas, hatvan tallért nyomó kupa, melyet is üdvezült édes uram még életiben idegenített el, azt is ugyan üdvezült uram ős javaiból keresheti meg, és onnan tétethet satisfactiót.

Én is megtekintvén nemzetes Divinyi Ferenczné asszonyomnak elhozott javai miatt lött fáradságát és költségét, akarván ő kglme és maradéki javainak consulálni, ebből következhető káraitúl tovább is oltalmazni, ezen feljúl specificált, vagy szegény üdvezült uram kezessége miatt, vagy magam szükségemért eladatott javaim kívül és az egy öreg poháron kívül, kit édes uram idegenített el, valamelyek üdvezült uram decessusával kezemhez deveniáltak és kezemnél voltak, mindeneket megnevezett Divinyiné Becski Susánna asszonyomnak plenarie per manus megadtam és resignáltam, levén penig ő kglnek több javai végett való praetensiója. Ezeken kívül kikről ő kglnek jó lelki ismeretem szerint számot adtam, és kiket kezében adtam, de ezekről jó lelki ismeretem szerint mondván, hogy sem látom, sem nem tudom hol vadnak, hova lettek, melyekért levő praetensióját rólam levevén, üdvezült uram ősi jószágából kívánhat satisfactiót. Mely közöttünk felforgott dolgoknak ebben az formában lött eligazításának nagyobb és erősebb bizonságára adtam ez kezem írásával és pecsétemmél megerősített leveletem. Datum in Görgény Szent Imre die 9. Martii, 1675.

Török Kata (L. s.)

Et coram nobis testificantibus super hoc negotio

Hegyesi András Torda vármegyének
egyik főbirája (L. s.)

Zöldi Demeter az mlgos urunk ő nga
Görgén várának főporkolábja (L. s.)

Én Becski Susánna tek. nemz. Divinyi Ferencz uram házastársa, felvévén elsőleg is megnevezett uramnak, successorimnak, legatariusimnak, és mindazoknak, valakiket az ide alább megírt dolog most és jövendőben quovis modo et colore concernálna és concernálhatna terheket, adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, ez levelemnek rendiben, az elmúlt háboruságos időkhben néhai tek. ngos Bocskai István ur ő nga hozatván el Magyarországból Leleszről arany, ezüst marháimat és bizonyos számú köntösimet, találtam volt meg az ő nga halála után az ő nga özvegyét, tek. ngos Török Kata

asszonyt azon elhozott javaimnak resignálása felől, melyet ő nga mindeddig halasztott, hanem mostan magam bejövetelemnek alkalmatosságával nem akarván ő nga engemet megkárosítani, mind az alább specificáltatott javaimon kívül, valamelyeket szegény uram decessusával apprehendált, per manus kezembe bocsátta, adta és resignálta az alább megírt conditiók szerint:

Mivel az Magyarországból elbujdosott atyafiak kértének volt szegény üdvezült uram néhai Bocskai István uramot kezességért, bizonyos szükségtől kényszerítettén harmadfél száz aranyakat, az melyekei az ő nga özvegyének, tek. ngos Török Kata asszonynak azon elhozott javainkból feljebb megírt magyarországi uraméknak consensusokból kellett az creditor uraknak megfizetni, nevezet szerint pengig kellett megfizetésért zálogba vetni:

Egy saphiros függőt száz forintban	fl. 100
Egy vas formán csinált darab arany lánczot	
ötven aranyban	fl. 50
Egy gyenge arany lánczot harminczegy fo-	
rintban	fl. 31
Örök áron pengig ezeket kellett eladni javaiban:	
Egy rózsza formára csinált rubintos függőt	fl. 140
Egy rubintos bogláros gallért	fl. 140
Egy kised gyöngyös arany lánczot	fl. 90
Hajnyomtató gyöngyvirágot, melynek min-	
denik arany szállán egy-egy gyöngy volt és egy	
rubintos gallért	fl. 200
Egy arany gyűrűt negyven forinton	fl. 40
Egy öreg ezüst fejér pohárt kilenczvenhárom	
forintban	fl. 93
Egy ezüst aranyos kannát és egy ezüst	
palaczkot	fl. 54

Mely feljegyeztetett javaimat mivel hogy ő ngának az szegény úr kezességeért kellett eladni és zálogosítani, ez okáért azon megnevezett javaimat, vagy azoknak refusióját sem most, sem jövődőben ő ngán vagy maradékin sem uram, sem magam, sem legatariusim, sem successorim, semmi út, mód és praetextus alatt nem keressük és ő ngát, sem maradékit háborgatni nem akarjuk és nem bántjuk, hanem hogy ha azért satisfactiót kívánnánk, tehát szegény úr ős jószágiból sollicitálhassunk contentatiót, és nem azokból, melyek szegény úr legatumából az asszonyt ő nagyságát, vagy maradékit és legatáriusit concernálnának.

2. Mivel pedig ő nga az szükségtől kényszerítettén, az feljebb megírt jókon kívül is költött el javaim közül, nevezet szerint két ezüst pohárokat, egy ezüst, lóra való orradzót, két

ezüst övecsét és egy, lóra való aranyas szerszámot, melyeket ő ngának, successorinak és legatáriusnak condonáltam uram, magam és successorim képekben, minthogy ő nga is feljül megemléített szegény úr ő nga kezességében száz forintokban zálogban vetett saphiros függőmet kiváltván kezemhez adminisztrálta, melynek kezemhez való adásáért, mind maga szükségeire elköltött feljebb megirt javaimért plenarie contentált, és így ezekért is úgy az mint az szegény úr kezességéért eladott jókért ő ngát vagy maradékit és legatariusit semmi szín és praetextus alatt nem turbáljuk.

3. Minthogy ő nga úgy adhatta el javaimat az mint vötték, nem úgy az mit értenek volna, azoknak is többet érő becsűjét én magam is bizonyítván, jövődőben azt is az úr ős jószágán kereshessem és nem az asszonynak ő ngának és maradékinak legált portiókból.

4. Az mely jók pedig azon praetensióim szerint az megnevezett jókon kívül az asszony ő nga kezénél nem találtattak, minthogy ő nga jó lelkiismereti szerint recognoscálta, hogy nem látta, sem tudja hol vadnak, ha sufficienter et evidenter doceálnám, hogy az nem találtatott jók abban az üdőben, melyben az szegény úr javaimat kezéhez vötte, ott voltak javaim között, azokért is, úgy mint az többiért, szegény úr ős jószágiból várhassak contentatiót.

5. Minthogy penig az én javaim kezemhez vételéig nem kevés költségem és fáradságom volt, melyeknek is számát ha doceálhatom, annak is refusióját nem az asszonyon, sem successorin vagy legatarusin, hanem az szegény úr ős jószágiból kereshessem.

6. Ha mind arany marháimban és egyéb javaimban is zálogban és nem örök áron az asszony ő nga eladott, tartozzék az én pénzemen ő nga én nekem kiváltani.

Mely conditiókra én is szabad akaratom szerint menvén, mint az előtt az feljebb megirt módok szerint approbálok és ratificálok mindeneknek, azok szerint alkalmaztatván magamat, minden út és praetextus alatt lehető kereseti praetensiómat in perpetuum annihilálom, cassálom és sopiálom, és mind ő ngát s mind maradékit, sőt legatáriusit is az kezemhez vött jók felől praesentium per vigorem quietálom generaliter, minden cautellumokat, okoskodásokat félretevén, ezen contractusomat megállani fogadom, sub poena calumniae. Ezen levelemnek pedig szintén olyan ereje legyen, mintha káptalanban vagy pedig loco authentico költ volna, etc. etc.

Görgény Sz. Imre, die 9. mensis Martii 1686.

Egykorú másolatról, Thaly Kálmán szívésségéből közli:

Sz. S.

Wesselényi Pálné, Béldi Zsuzsánna ingóságai.

(1690 után összejegyezve.)

Az arany marháknak lajstroma:

1. Egy gyémántos medally, ki is el volt egymástúl (sorosolva?) volt benne gyémánt 40.
2. Egy kerek rózsza forma függő, kiben volt 25 vagy 28 gyémánt.
3. Kiben volt egy függő kereszt formán, az gyémánttal rubin is benne.
4. Egy süvegben való gyöngyös virág, kiben volt foglalva 18 gyémánt.
5. Egy rubintos pántlika rózsaszínű függőcske.
6. Négy sor arany lánczöv, kiben lehetett 50 vagy 60 arany.
7. Egy sor orientalis gyöngyből fűzött nyakravaló.
8. Gyémántos arany gyűrű tiz.
9. Egy gyémántos függő, kiben volt gyémánt 9.
10. Huszonöt szem nagy öreg hártya (?) gyöngyök.
11. Nyakra való igen szép nagy öreg gyöngy tiz sor.
12. Arany óracska kettő, egyiket ugyan az francia király küldötte volt nékem ajándékban, az másikat pedig adta volt ajándékon az francia generalis.

.....

1. Zálogbúl váltottunk ki egy Cupido forma rubintos függőt.

2. Egy arany lánczövet, kiben volt tiz sor gyenge vékony arany láncz.

3. Egy övnek való gyöngygyel csinált arany zománczosarany láncszemmel összefoglalva.

Ezekben is volna részem, de részt engedtem a fiamnak.

Wesselényi Annának adtam volt ennyi arany marhát:

1. Egy igen szép orientalis gyöngygyel, gyémántos boglárrel csinált pártát.
2. Egy veres bársonyra csinált gyöngyös pártát.
3. Egy pántlikára gyöngygyel, klarissal fűzött pártát.
4. Egy igen szép gyöngyös koszorut gyémántos boglárrel.
5. Egy rubintos elő párta.
6. Azon egy rubintos elő függőcskét.
7. Egy sor orientalis gyöngy nyakravalót.
8. Egy ezüst aranyos lánczövet.
9. Egy som forma klaris gyükérövet. (*Idégen kézzel*: de azt nem adták neki, azt vissza is kívánom mostan fiamtól.)

Az köntösök száma:

1. Egy szkofium arannyal ezüst varrott égszin bársony szoknya.
2. Egy szederjés bársony szoknya sok renddel, ezüst kötéssel prémezve.
3. Tetczin bársony szoknya ezüst prémmel sok renddel prémezve.
4. Egy tengerszin bársony szoknya sok rend arany prémmel prémezve.
5. Egy veres bársony szoknya sok rend arany prémmel prémezve.
6. Zöld aranyos tetczin aljos szoknya egy sok arany ezüst csipke rajta kötöstül.
7. Egy szederjes ezüst arannyal szőtt szoknya kötöstől, vállastól.
8. Egy fehér ezüstös matrin szoknya kötöstől, vállastól.
9. Egy tetczin sima atlasz szoknya.
10. Egy szoknyának, kötőnek, vállnak való ezüst szín sima atlasz (*Ugyanaz az idegen kéz: Százarany adós levél is volt ezek között.*)

A palástok száma:

1. Egy fekete virágos bársony bélletlen palást, széles ezüst sok renddel csipke az alján.
2. Egy fekete virágos palást sok rend arany csipke az alján, karmasin szín bojtos bársony az elein.
3. Egy fekete kanavász nyári palást fekete csipke mind körül rajta.
4. Egy félviselt bársony fekete bélletlen palást.
5. Egy publikán szín viselt bársony mente bélletlen.

Az materiából való ingek rendje:

1. Egy bokor kék atlasz szkofium arannyal ezüsttel varrott ingujj.
2. Egy bokor tetczin atlasz arannyal ezüsttel varrott ingujj.
3. Egy bokor zöld tafota arannyal varrott ingujj.
4. Egy bokor fehér atlasz pántlika gyönggyel csinált ingujj.
5. Egy bokor karmasin szín selyemmel, arannyal varrott gyolcs ingujj.
6. Egy bokor zöld selyemmel, arannyal varrott gyolcs ingujj.
7. Egy zöld selyemmel ezüst kötött kis ing.

Az elő ruhák száma:

1. Egy fehér fátyol kötő szkofium arannyal igen gazdagon megvarrva.
2. Egy patyolat kötő, melyben arannyal ezüsttel varrott recze sok renddel.
3. Egy fátyolkötő czérnával
4. Egy selyemmel arannyal kötött salavári.
5. Egy ezüsttel, arannyal szőtt fátyol kötő, körüle ezüst csipke.
6. Egy tetczin selyemből szőtt fátyol kötő.
7. Három rendbeli előruhában való szárselyem és reczék.

Az ezüst marhák száma:

1. Igen szép ezüst aranyos gyümölcs csésze 12, kiben több volt száz tallérnál.
2. Tíz egyben járó ezüst pohár, kiben volt száz tallér.
3. Más ezüst pohár volt hat.
4. Egy ejteles ezüst palaczk belül aranyos.
5. Egy ezüst aranyos ivó csésze.
6. Volt ezüst kalán nyolcz.
7. Egy néhány tallér nyomó olvasztott ezüst.
8. Gyalogok, csatlósok köntösinek való gombszárazak tiszta ezüstműből volt csinálva, sok kiben egy néhány tallérnyi ezüst.
9. Voltak egy néhány ezüst aranyos virágos kupák is.
10. Egy ezüst mosdó medencze korsóstúl.
11. Egy ezüst láda, kiben volt 30 tallér nyomó ezüst.

Az ón edények következnek:

1. Igen szép fehér ón medencze korsóstól,
2. Gyümölcs csésze ezüstös réz tizenkettő.
3. Ón csésze 12.
4. Ón tál 18.
5. Két bor hűtő fedelivel együtt rézből való.
6. Egész konyhára való rézből álló kicsiny és nagy edények igen sokak.
7. Targozja (?) réz három.
8. Réz mosár kettő.

Következik a gallérok száma:

1. Sok szép régi gallérok fehér csipkéből szár selyemből, fátyolból valók; egy végben volt 1 sing újforma fehér fátyol; más végben volt 12 sing fátyol; egynehány arannyal, selyemmel kötött gallér.
2. Azon kívül főköttők is voltak fehér csipkével, aranyos csipkével sok szép asszony ember portékák.

3. Pántlika volt sok új aranyos ezüstös, keskeny és széles.
4. Orcza borító fátyol kettő volt varrott.
5. Egy ezüstnyelű fekete strucztoll legyező.
6. Egy ezüstnyelű tarka strucztoll legyező.

Következik a superlatok rendje:

1. Egy ágy eleiben való karmasin szín kamuka superlat, széles ezüst csipke körülötte, a superlat három darab.
2. Egy ágy eleiben superlat három darab veres tafota és aranyos részből csinált, körülötte tarka selyemből álló rojt.
3. Egy ágy eleiben való fekete tafota superlat.
4. Kék és zöld bagázsiából való superlat.
5. Tarka, szőr materiából való superlat egy.
6. Ablakra való superlat 4. és bakacsin.

Az paplanok száma:

1. Egy szkofium aranynyal varrott paplannak való materia, veres bársony a közepin.
2. Egy zöld vont arany paplan.
3. Egy fehér kanavász varrott paplan.
4. Egy tarka selyem aranyos materiából csinált aranyos paplan.
5. Két tarka selyemmel varrott paplan.

Az vánkos hajaknak rendje:

1. Szkofium aranynyal varrott zöld tafota vánkos haj három.
2. Egy aranynyal szőtt materiából való igen szép tarka vánkos haj.
3. Egy arany fonállal, tarka selyemmel varrott öt gyolcs vánkos haj.
4. Szkofium aranynyal, tarka selyemmel varrott két gyolcs vánkos haj.
5. Tarka selyemmel varrott vánkos haj három darab.
6. Egy aranyos selyemmel csinált vánkos haj.

Az lepedőszéleknek rendi következnek:

1. Tiszta szkofium aranynyal varrott lepedőszél kettő.
2. Szkofium aranynyal, tarka selyemmel varrott lepedőszél kettő.
3. Szkofium aranynyal karmasin szín bécsi selyemmel varrott lepedőszél kettő.
4. Arany fonállal, tarka selyemmel varrott lepedőszél egy.
5. Egy gyolcs lepedő, kinek az két végén van varrás tarka selyemmel, aranynyal.

6. Tarka selyemmel varrott lepedőszél 12.
7. Czérnával varrott fehér varrások reczével együtt 22.
8. Fejtővel varrott varrások 8 darabok.
9. Hat darab fényes ezüsttel selyemmel varrott varrás-fátyol.

Abroszok száma:

1. Harakai sáhos vékony abrosz volt num. 10.
2. Arany fonallal, tarka selyemmel varrott abrosz 5.
3. Táblás selyemmel varrott abrosz 6.
4. Selyemmel, aranynyal varrott asztal kerület 3.
5. Egy végben vékony asztal keszkenő volt num. 10.

A kendőknek rende:

1. Aranynyal és selyemmel varrott gyolcs kendő 10.
2. Egy szkofium aranynyal tarka selyemmel varrott czinadof igen szép kendő.

Az végben való fehérített abroszoknak száma:

1. Másfél sing szélességű sáhos abrosz uln. 25.
2. Vastagabb sáhos abrosznak való sing 100.
3. Négy darabban sáhos abrosznak való vékony vászon sing 125.

Az fejeztett vásznak rendi:

1. Negyed fél száz sing fehérített vékony vászon.
2. Egy végben 6 kendőnek való fehérített vékony vászon.
3. Egy végben 25 sing fehérített bulya vászon.

Az segesvári takácstól elvitt vásznok rendi:

1. Vékony, széles len vászon, sing 100.
2. Kender vászon egy végben, sing 100.
3. Asztalkeszkenő 100.
4. Egy végben kender vékony vászon, sing 50.
5. Komlódról vittek el kendert 100 kalangyát.
6. Három forint érő viski lent.
7. Vékony len fonalat 100 singre valót.

Az szőnyegeknek rendi ez:

1. Egy ládában volt szőnyeg 10, kik is jutottak vala 6 az atyámtúl, az többit velem adták volt.
2. Hintó ülésére való kék kamuka két darab szőnyeg selyem
3. Hintóban való superlat 6 darab, körös körül selyem rojt volt.
4. Igen szép tükörrel rakott fekete fias láda, kit 60 talléron vettek volt.

5. Egy czedrus fa fias láda, ki volt borítva zöld bársonnyal, a pléhelés ezüst mindenütt rajta.

6. Ugyanazon ládában volt kordován bőr kettő, egy kutya forma óráska is, könyvek pedig sokak, theologusok és politicusok.

Beszterczérül elvitetett bonumoknak rendi:

1. Egy sárga rézzel borított igen szép kalamaris láda.
2. Egy bőrös láda, kiben volt szkofium arannyal varrott papucs és kapcza, ki is jutott vala az anyámtúl.
3. Kicsi könyv kettő.
4. Egy nehány
5. Sok szép papiros írott formák.
6. Ugyan azon ládában adós levél volt úgy 50 forintrúl.
7. *Volt más levél is száz aranyról. kivel volt adós Kemény Jánosné, fejedelem asszony.*
8. Egy bécsi font graskő.
9. Egy veres rózsza bélelt szolgáltnak való mente.

Az komlódi házbúl elvitt bonumok:

1. Késpénz 166 flor.
2. Fekete ónat, ötödfél pogácsát.
3. Nyári sajtot 20.
4. Rajas méhet ezeret, ludat, pulykot, tyúkot, ruczát, egy szóval minden majorságot, sőt az házhoz való edényeket is elvitték.

Következik a komlódi háznál levő marháknak rendi, kit-kit a tatár elől hajtottak:

(Hadadban Anno 1690. 21. Augusti.)

1. Öreg fejős tehenet 18.
2. Öreg meddő tehenet 6.
3. Öreg igen szép bikát 5.
4. Negyedfű tulkot 5.
5. Tavalyi tulkot 6.
6. Tavalyi ünő tinót 5.
7. Harmadfű tulkot 1.
8. Negyedfű bikát 2.
9. Az idei ökörborjut 9.
10. Az idei ünőborjut 9.

In summa 66.

Az bihalok száma:

1. Fejős bihal 3.
2. Tölgyelő bihal 3.
3. Harmadfű bihal tehén 4.

4. Negyedfü ökörbihal 4.
5. Öreg bika bihal 1.
6. Tavalyi ökör bihal borju 2.
7. Tavalyi ünő bihal borju 3.
- In summa 20.

A sertés marháknak rendi:

1. Öreg tömösi disznó 45.
2. Nyári malacz 10.

Ezeket a marhákat hajtották volt ki Komlódrúl, melyek jutottak volt az ides anyám halála után énnekem; volt egy néhány bornyus tehén ezek közt a gyéresi háztúl is, azokat is az én édes atyám hajtotta volt énnekem Gyéresre.

A kolozsvári egyetmásnak rendi:

1. Szent Jobi úrtúl vittek el egy bokor rubintos fülbe valót.
2. Nagy öreg gyönggyel csinált fülben valót is egy bokrot.
3. Adtam volt csinálni gyémántos nyakra valót kettőt, úgy jut eszembe 48 vagy 49 gyémánttal.
4. Két kézre oszló rubintos rózsát.

Az kolozsvári háznál is a mi volt, mindent elvittek, csak házi eszközöket is.

1. Az hadadi háznál is maradott volt két Virgina Clavicornia, egy positivum is és egy fekete festéssel festett kerek gusaly. Más ugyan kerek fehér, bulya vászon szövő osztováta, ahoz való bordákkal együtt.

2. Egy patica fias ládácska is maradott ezekkel Hadadban.

Az hadadi arestomban kicsalt marháknak rendi következnek:

1. Egy bokor rubintos arany perecz.
2. Egy rubintos rózsácska.
3. űre való 9 darab rubinttal, gyémánttal rakott virág.
4. Gyönggyel, szkofium arannyal csinált vitéz kötés 6 bokor.
5. Két, süvegre való nyuszt.
6. Egy vég igen vékony gyoics.
7. Igen szép orientalis hártya gyöngyöt 12.
8. Nagy öreg orientalis gyöngyöt 50 szemet.
9. Apróbb orientalis gyöngyöt két száznál is többet vitt el tőlem az megírt vén asszony.
10. Egy arany kéz, ki is tart egy rubintos arany galambot arany tűvel együtt.

Ezek az egyetmások voltak az ládában Vas várában és a több városokban, melyeket vitetett Hadadban én tőlem az én uram Vesselényi Pál, melyeket én is visszakivánok a contractus szerint.

Kívül: Az asszony elvitt egyetmások lajstroma.

Közli: TÖRÖK ISTVÁN.

A nagyszombati szűcs-czéh szervezete.

Már többször volt alkalmunk folyóiratunk lapjain oly dolgozatokkal találkozni, melyek a magyarországi czéhrendszerek ismertetésével foglalkoztak. Hogy a czéhrendszerek mily fontos tényezők voltak a lefolyt századok kulturájának — az a művelődés történelemmel foglalkozó előtt rég ismert dolog. De míg a czéhrendszerek története talán mégis inkább csak a szakférfiak érdeklődését kelti fel, addig azoknak szervezete még a laikust is igen érdekelheti.

A czéhek szervezete a maga egészében érdekes képet nyújt korunk gondolkodó gyermekeinek. Mert mai nap bizony mindenfelé csak a szabad versenyt és ebből kifolyólag — mi tagadás van benne — a kis iparos és a kisipar tönkremenését látjuk. Míg a czéhrendszer szervezetében megtaláljuk azon tényezőket, melyek egykor a kis iparost oly tekintélyes, mondhatnám hatalmas emberré tették. Ha tehát valaki a czéhrendszerek szervezetét figyelemmel áttanulmányozza, megtalálja azon mély okokat, melyek a kisipar jelentőségét a jelen és a mult társadalmi életben oly szoros ellentétbe hozták. Hiszen azért »Historia magistra vitae«, hogy mindnyájan tanuljunk belőle valamit!

A véletlen engem oly szerencsés helyzetbe hozott, hogy egy könyvtári kutatásom¹⁾ alkalmával megtaláltam a nagyszombati szűcs-czéh egykori okmánytárát. Nem sok ugyan a mit találtam, de az a pár okmány a nemes szűcs-czéh összes kiváltságait, szabályait és így egész szervezetét magában foglalja.

A nemes czéh az Úr 1504. évének, december hó 4. napján kapta első kiváltságos levelét. Eddig, mint a kiváltságoslevél 1604. évről szóló magyar átirata oly szépen mondja, szokásaikat és rendtartásukat »elejektől csak kézről kézre« vették. Majd az említett évben a városi tanácshoz fordultak »kérven őket, hogy ő nekik az ő articulosokat és . . . szokásokat levél által megerősítenék«.

A tanács hozzájárult kérésökhöz, s Paitler Marco nagy-

¹⁾ A jézustársaságiak nagy-szombati könyvtárában.

szombati bíró és László városi hadnagy a tanács és polgárság nevében kiállíttatta nekik azon kiváltságos levelet, mely ezentúl czéhök szervezetének törvényes alapját képezé.

A kiváltságos levelet latin és német nyelven állították ki, a város függő pecsétével ellátott hártján. Összesen harmincz articulust tartalmaz többé-kevésbbé világos tagolással.

Mindenek előtt elrendeli, hogy a többi czéhök szokása szerint évenként minden kántorbőjt vasárnapján »a mindenható Isten dicsőségére és az életből kimult lelkek emlékezetére szent Borbála oltárnál egy énekes mise mondassék.« (Art. I.) Egyuttal kötelezi a czéh tagjait, hogy a szt. áldozaton feleségeikkel együtt jelen legyenek, az elhunyt hívókért imádkozzanak és valami áldozati ajándékot hozzanak. A ki ezt megtartani elmulasztaná, fizessen büntetésül egy font viaszkot. (Art. II.).

Azon esetre, ha valamelyik mester hozzátartozói közül valaki meghal, ezen szabályok állnak: Ha a halott, fiú létére elérte a tizenegyedik, leány létére pedig a tizenkettedik életévét — a czéh-mester gondoskodjék keresztényes temetéséről. Különös kívánatra vegyen részt az egész czéh a temetésen, de ezen esetben a halott apja egy font viaszkot tartozik fizetni. (Art. III.) Ha pedig a halott mester vagy ennek felesége, vagy nagykorú gyermeke volna, tartozzék minden mester feleségestül megjelenni a temetésen, mit ha meg nem tenne, egy font viasz legyen a büntetése. (Art. IV.)

Ha valaki a mesterek vagy ezek feleségei és gyermekei közül, rossz idők jártával az anyagiakban úgy megfogyatkozik, hogy kötelességeinek a czéhvel szemben többé eleget nem tehet, »Istenért el kell őt szenvednie« s úgy bánni vele, mint a többi mesterekkel, »amiképen ez minden más czéhnél szokásban van.« (Art. V.)

A mesterlegény, a ki a czéhbe be akar lépni, fizessen félforintot, akkor a mikor módjában lesz. (Art. VI.). Ha egy ilyen szegény mesterlegény megtalálna halni és a czéh mestert ez iránt megkérte, kötelessége a czéhnek az elhunyt lelkek üdvéért egy szent misét szolgáltatnia. (Art. VII.).

Minden vasárnap a szt. beszéd után az élők és megholtakért könyörgés tartandó, s minden kántorbőjtben a többi czéhök szokása szerint két garas fizetendő. (Art. VIII.).

A ki a czéhbe mint mester be akar lépni, az mindenekelőtt gondoskodjék róla, hogy a város polgárai közzé fölvegyék. Ennek megtörténte után a czéh szeretettel fogadja őt kebelébe, ha megígéri, hogy a rendszabályokat megtartja. Az ujonnan belépő mester köteles a czéhnek két arany forintot fizetni. (Art. IX.).

Minden fölszabadult legény, a ki a czéhbe be akar lépni,

köteles mesterétől erkölcsi bizonyítványt hozni. Azonkívül köteles tisztességes származását bebizonyítani. Köteles továbbá egy esztendő leforgása alatt tisztességes házasságra lépni. Minek megtörténtéről szintén kell elegendő bizonyítvánnyal bírnia. (Art. X.).

Köteles azonkívül minden mester az idegenben való életéről, magaviseletéről bizonyítványt szerezni s azt a birónak és a városi tanácsnak, meg a czéhnek is benyújtani. (Art. XI.).

Kizáratik a czéhből mind az a szűcslegény, a kiről nyilvánvaló, hogy szabados életű asszonyszemélyekkel jár és társalkodik. (Art. XII.).

Ha olyan magyar (*sic*) legény jönne és lépne be a czéhbe, a ki semmiképen sem akarna megházasodni, az ne kapjon munkája szerint pénzt, de csak hetibért. (Art. XIII.).

Senki olyan, a ki a czéhhez nem tartozik, a szűcs-mesterséget nem gyakorolhatja; ha pedig ezt mégis megtenné, kész munkáját el kell venni s felét a tanácsnak, másik felét pedig a czéhnek kell adni. (Art. XIV.).

Azok közül, kik régóta mint himpellérek ismeretesek, senkinek sem szabad a czéh mesterségébe vágó új munkába kezdenie. Az ilyent nem is kell a czéhbe befogadni, hanem inkább minden munkáját lefoglalni s azt felében a város és a czéh közt kiosztani. (Art. XV.).

Gondot kell fordítani rá, hogy a czéhben ne legyen olyan valaki, a ki magát nem viseli becsületesen és tisztességesen. Az ilyen embert a czéhből el kell távolítani, nehogy a czéh becsületében kár essék. (Art. XVI.).

Meg van tiltva mindenkinek, a ki nem tartozik a szűcs czéhhez, hogy bárány vagy olyan más bőrt vásároljon, a melynek földolgozása a szűcsökhöz tartozik. Ha valaki ezt mégis megtenné, a vásárolt bőrt el kell tőle venni és felében a város meg a czéh között kiosztani. (Art. XVII.).

Hasonlóképen tiltva van a városi szabóknak a ruhákat bőrrrel vagy szőrrel bélelni, úgy szintén a keztyűkészítőknek női kucsmákat csinálni. (Art. XVIII.).

A heti vásárokon senkinek sem szabad új ködmönt kitennie eladásra. Nem szabad továbbá a czéh kárára akár jövevénynek akár városi lakosnak másunnan új ködmönt vagy más szűcs munkákat beszállítania. Ha pedig valaki valamit mégis beszállít, mutassa meg a mestereknek; akkor aztán szabad neki az évente tartandó szabad vásáron áruját eladnia. A ki pedig másképen cselekszik, az rajtakapva büntetésül elveszti áruját és ezek fele részben a városra, másik felében a czéhre szállnak. (Art. XIX.).

A czéh minden karácsonykor czéhmestert tartozik válasz-

tani. A megválasztott esküszóval fogadja meg, hogy a czéhet lelkiismerete és legjobb belátása szerint fogja vezetni; úgy szintén fogadják meg a többi mesterek is, hogy engedelmeskedni fognak a czéh-mesternek és megjelennek nála — egy font viaszok büntetés terhe alatt — valahányszor hívja őket. (Art. XX.).

A mesterek kötelesek két hetenként összejönni a czéh-mesternél és a déli harangszóig együtt maradni. Az, a ki valami elkerülhetetlen kényszerűség folytán megvan akadályozva a megjelenetésben, fizet egy fél font viaszot. (Art. XXI.).

Ha valaki a mesterek közül a másikat szidalmazná, kegyelem nélkül egy font viaszok büntetést fizessen. Ha pedig valaki a másikat megverné, meghurcolná vagy épen megsebesítené, úgy bűnének nagy volta miatt a többi mester lelkiismeretes elbirálása alá essék. (Art. XXII.).

Ha az az eset fordulna elő, hogy valamelyik mester, vagy a felesége, vagy családjának valamelyik tagja a náluk szolgáló legényt egy más mester előtt gyalázná és rágalmazná, fizessen büntetésül egy font viaszot a czéhnek. Ha pedig a rágalmazást a legény gyalázatára még tovább terjeszti, vétke, mivel nagyobb, elítélés végett a mesterek elé viendő. (Art. XXIII.).

Ha az egyik mester a másik üzletét nyíltan avagy titokban érezhetőleg megakadályozza és meggátolja, köteles büntetésül egy font viaszot fizetni a czéhnek. Azon esetben pedig, mikor az üzlet megakadályozása a másiknak érzékeny veszteséget okozott, a többi mesterek kötelesek a vétkest érdeme szerint megbüntetni. (Art. XXIV.).

A czéhbeli mestereknek nem szabad egy negyed szám¹⁾ bárány vagy más bőrnél többet venniök. Kecske bőrből száznál többet nem szabad venni. A ki többet vesz és ez kitudódik, büntetésül egy font viaszot fizet a czéhnek. (Art. XXV.).

Ha pedig valami jövevény vagy városi lakos szücsmunkát vagy még föl nem dolgozott bőrt hozna eladásra valamelyik mesternek, úgy az illetőnek nem szabad azt egyszerűen megvennie, de be kell jelentenie a czéh-mesternek. Ennek megkötelessége tudatni az egész czéhkel, hogy árucikk érkezett meg. Ha a czéh egyhangulag elhatározza az árú megvételét, a czéh-mester megadhatja a vásárlási jogot. (Art. XXVI.).

Az olyan mester, a ki akár nyíltan akár titokban a városban lakó vagy jövevény mesteremberek szerszámaikat kidobja vagy eladja, a mesterek belátása szerint bűnhődjék. (Art. XXVII.).

A legfiatalabb mester kötelessége kántorbőjtör és egyéb ünnepnapokon a czéh gyertyáit »az czéhnek dicséretes szokása

¹⁾ Latinban: quartale, németben: viertel, magyarban: orth.

szerént» meggyújtani. Ha e kötelességét elmulasztja, egy font viaszkot fizet a czéhnek. (Art. XXVIII.).

Ha valamelyik mester vagy ennek felesége, akkor mikor a czéhben vannak, valakit tiszteletlen szavakkal illet vagy valakit megsért, annyi font viaszkot köteles fizetni a hány sértés elkövetése rábizonyúl. (Art. XXIX.).

Ezen kiváltságos levélből kitűnik, hogy a czéh nagyon komoly és reális alapon állott. A rendszabályok mindenre kiterjeszkednek, kezdve a tagok vallás erkölcsi állapotától egész a legcsekélyebb hagyományos szokásra. Nincs és nem is lehet szándékomban itt bővebben fejtegetni ezen articulusok nagy fontosságát az ipar oly fölvirágozására, mely nem nyeli el a kis iparost, de azt nem állhatom meg, hogy ne figyelmeztessen a szives olvasót arra a körülményre, mily nagy gondot fordít ez a czéh szervezet a tagok tisztessége és becsületére. Hogy védi őket a külső és belső concurrentia anyagi és erkölcsi veszélyétől, mennyire megköveteli a tőlök az illemes, erkölcsös, tisztesség tudó életet. Ha ezeket megfontoljuk, megérthetjük, miért volt egykor a kis iparos és mesterembernek nagyobb tekintélye, biztosabb kenyere, mint manapság.

A nemes, becsületes szűcs-czéh meg is volt úgy száz esztendeig eddig ismertetett articulusaival, de 1604. évben mégis csak ismét a tanácshoz járult — részint régi kiváltságai megerősítése, részint újabb articulusok betoldása végett. Az idők multával természetesen még néhány újabb szabály járult az 1505-ben írásban meghatározott szervezethez, de csak úgy gyakorlatban, míg végre ezeket is írásba foglalták.

Történt pedig ez mint mondtam 1604. év márczius hó 31-én. Erről a napról szól Hamerla Dániel bíró, Salamon Mihály hadnagy s a többi városi »tanács« nevében kiállított kettős okmány, mely magyar és latin nyelven átírja az 1505-iki privilegiumos levél articulusait megtoldva azokat öt darab ujjal. Ezen okmányokban az a különös, hogy az új öt articulust az érdemes tanács egyszerűen hozzátoldatta az 1505-iki átírott kiváltságos levélhez, és csak a maga levele végén teszi szépen hozzá: »az előbbi articulusok mellé ujat, ötöt, ugymint Harmicz eggyediket, Harmicz kettődiket, Harmicz harmadikat, negyedik és ötödik articulusokat irattyuk és engedgyük.«

Az új öt articulus méltó kiegészítése a többinek. Olyannak, a ki a czéh helyen nem tanult, szigoruan tilos vásárookra és ünnepekre »az ő keze munkáit ide béhozni és azzal kirakodni.« Ha valaki ezt mégis megmerné tenni, a czéhmesternek jogában áll áruit fele részben a város, felében pedig a czéh számára lefoglalni. (Art. XXXI.).

Ha egyik mester a másiknak tizenkét forintig adósa és nem akar fizetni, a hitelezőnek nem kell a városbíróhoz fordulnia, jelentse be a czéhmesternek, mert ennek megvan a joga az adósságot az adós mester jószágából, áruiból megtéríteni. (Art. XXXII.).

Nem szabad sem idegennek sem városi lakosnak bőrökkel vagy más, a szűcs mesterséghez tartozó árúkkal kereskednie, ilyen dolgokat eladnia, kivéven az évenkénti országos vásárokon. (V. ö. a XIX. és XXVI. articulusokat.) De még az országos vásárokon is tilos az neki, ha csak a czéhmester neki az engedélyt erre meg nem adja. Ha pedig valaki a város lakói közül, az országos vásárok idején kívül hoz be a városba szűcsmunkákat, tartozik azt a czéhmesternek bejelenteni. Ha a czéh akarja, közösen megveheti ezen árukat, ha pedig ez nincs szándékában, úgy az veheti meg őket a czéhbéliek közül, a ki akarja. Ha pedig közülük senkinek sincs kedve a vételre, szabadságában áll az illetőnek áruit bárkinek is eladni — de csak úgy, ha mindent együttvéve ad el. Mert egyes darabokat, bőröket, egészben vagy fölszabva, ha szűcsök munkájával készült, senkinek, legyen bár kalmár, takács vagy akármilyen más, eladnia nem szabad. Az ez ellen vétőtől a czéhmesternek jogában van elvenni minden árucikkét és azt egy felében a város, másikban pedig a czéh közt kiosztani. (Art. XXXIII.).

A czéhbe ujonnan belépő mester tartozik a többi mestereket — régi szokás szerint — ebéddel megvendégetni és a czéh számára két font viaszkot fizetni. (Art. XXXIV.).

Tilos minden városbeli avagy küllakó szűcsmesternek báránybőr ködmönbe vagy báránybőr bélésbe kecskebőrt bevarrni. Az ilyen toldott jószágot nem is szabad nagy vásárba vinni. Hasonlóképen nem szabad a ködmönt hamis prémmel beszegni. A ki ezen rendszabály ellen vét, attól az e fajta árucikkeket mind el kell kobozni. (Art. XXXV.).

Ez volna a szűcs czéh rendszabályainak öt új articulusa. Különösen az utolsó, a XXXV. látszik igen gyakorlatinak. Azáltal, hogy a csalást a rendtartás oly szigorú büntetés terhe alatt tiltotta el, bizonyára elérte azt, hogy a mesterek megmaradtak a becsületes munka mellett és a czéhnek a városban, de meg másutt is megérdemlett tiszteletet és bizalmat szereztek.

Mielőtt e sorokat befejezném még egy érdekes körülményre akarok rámutatni. Az első kiváltságos levelet 1505-ben *német* nyelven adták ki, latin fordítás kíséretében. A szűcs-czéh nyelve tehát német volt. De alig nyolczvan esztendő múlva a czéh előttem fekvő naplói már mindenütt *magyar* jegyzeteket mutatnak föl. Az 1604-iki privilégium eredeti példánya már magya-

rul, még pedig igen szép magyarsággal van írva. A czéh tagjai 1604-ben majdnem mind magyar hangzásu neveket viseltek, mint p. o. Gálchy Gergely, Czeőreődy Márton, Szólnaky Geőrh, Feőkethe Gergel és egy sereg Such, meg Seőch, meg Züch.

Ennek a megmagyarodásnak bizonyára a megváltozott városi viszonyok voltak okai. Hisz tudva levő, mily nagy szerepet játszott a magyar kis Róma a törökhódoltság idején. A város volt a magyar tudományos és culturális élet egyik főhelye. Ez szükségképen befolyásolta a polgári osztályt is.

A szép magyarság megmarad egész az 1754-ik évig és akkor — egy csapásra eltűnik helyet adva a tótnak. Tót nyelven van ezentul minden bejegyzés épen kerek száz esztendeig 1854-ig. Persze abban az időben nemcsak az irodalomban, de a közéletben is többé-kevésbbé a nemzetietlen irány kapott lábra és ez a közéletből nem volt oly hamar eltüntethető, mint az irodalomból.

DR. STILLFRIED.

VEGYES KÖZLÉSEK.

A LOMNICZI BERZEVICZY-LEVÉLTÁRBÓL.

A lomniczi Berzeviczy-levéltárban egy XVII-ik századbéli protocollum-féle, hártába kötött könyvre akadtunk, mely valaha Olaszi szepesi város tulajdona lehetett és nem tudni, mi úton került a nevezett családi levéltárba. Ezen régi könyvbe számos, magán ügyekre vonatkozó okiraton kívül másolatban be van vezetve mindenféle nyilvános okirat is: így az Olaszi város akkori lengyel főhatóságától, Lubomirski herczeg kormányzótól és a szepesi 13 város grófjától a városhoz érkezett leiratok, több lengyel királyi mandatum, Solichi Jánostól, azután Lipót magyar király egyes rendeletei, protectionalis levelei; mindezek részint latin, részint lengyel, részint német nyelven. Ezeken kívül felvéve találunk ezen gyűjteménybe több, bennünket különösen érdeklő nyilvános okiratot a Wesselényi-féle összeesküvés utáni korszakból, Tököly felkelése és a bujdosók idejéből egészen a nagy török háborúig.

Ez utóbbiakból közlünk itt néhány magyar nyelvű darabot a Tökölyre vonatkozók közül.

Az első egy *oltalom-levél*, melyet Thököly Imre 1681-ben Olaszi város részére, mely akkor a 13 szepesi várossal Lengyel-országhoz tartozott, állított ki. A 2-ik a Tököly által szintén 1681-ben kiadott *hadi czikkelyeket* foglalja magában. A 3-ik darab *Eszterházy Pál* nádornak egy *nyílt levele*, melyet 1681-ben az akkor Sopronban egybegyült országgyűlés megbízásából a bujdosókhoz intézett, kibékülés létesítése céljából. A 4-ik és 5-ik Tökölynek két *manifestuma* 1679-ből és 1682-ből; végre a 6-ik *Jósa István* híres kurucz vezérnek egy kiáltványa 1679-ből.

I.

Protectionales.

Comes Emericus Theököly de Késmark, perpetuus in Arva ejusdemque comitatus supremus et perpetuus comes, nec non hungarorum pro Deo et Patria militantium generalis, etc.

Akarom értékre adnom generalisságomhoz tartozó fő- és vicetiszteknek s közönségesen az egész vitéz rendeknek: Mivel nemes Szepes vármegyében levő tizenhárom városokat ennek előtte kiadott edictumunk szerint is protegáltam s azoknak assistentiával is voltam, másként is nem ez magyar hazához, hanem Lengyelországhoz tartozván, az felséges lengyel király az egész lengyelországi respublicával együtt nekem és ez fegyverben levő magyarságnak jóakarónk lévén, minthogy sokan a vitézek közül sem Istennel, sem emberrel nem gondolván, s naponként azon városokat károsítván, ez mostani újabb kiadott hadi edictumunk continentíája szerint is *Olaszi városát*, hozzá tartozó minden javaival, jószágaival és marháival együtt vettem újabban is specialis protectionom és oltalmam alá. Parancsolom azért generalisi tisztem alatt levő, felül megírt lovas s gyalog minden rendbéli vitézeknek autoritásom szerint serio és igen keményen, senki is azon megírt városra hatalmasul reá szállani, házait, pinchéit és egyébbiránt való záros helyeit felverni, javokat, jószágokat felprédálni, marhájokat, lovakat, szekereket tolvajul elhajtani, annak lakosait személyekben becesteleníteni, szidni, verni, fosztogatni és sanczoltatni, s akármi insolentiákat rajtok elkövetni, élete, feje elvesztése alatt semmi szín és praetextus alatt ne merészelje. Másként valaki közönségesen kiadott edictumunk és ez parancsolatom ellen cselekedni comperiáltatik, halál lészen az fején érette. Adtam efelett az megírt lakosoknak arra való autoritást, ha kiket efféle levelem nélkül és tilalmam ellen lézengő marhahajtó és sanczoltatók közül deprehendálhatnak, megfogván, lublóí administrator ur kezéhez vihessék és azok ellen törvényesen procedálhassanak, assecurálván őket per praesentes, hogy se most, se jövendőben az olyan dologért nem impediáltatnak. Melynek nagyobb bizonyosságára adtam kezekhez ez patens levelemet. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum ex castris ad Dobsza positus die trigesima mens. Julii anno D. Millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

Comes Emericus Theököly m. p.

II.

Edicta Militaria.

1. Valaki az élő Isten szent nevét ördögadtával, teremtetével káromolja s egyéb kárhozatos szitkokkal szitkozódik, valahányszor elköveti a zászló alatt, annyiszor megpálcáztassék faraik; és valaki az olyan káromkodást hallja, tartozik átok alatt tisztének megjelenteni, kit ha el nem követne, maga pálcáztassék meg érette.

2. Valaki templomokat, parochiákat, iskolákat, salagvárdiak

és protectió alá vött helyeket feltöri és prédálja, meghaljon érte. Ha pedig az had élés dolgából megfogatkoznék és a szegénység gazdálkodni nem akarna semmiképen, a tisztnek harmad magával a templom kerítésben s templomba bémenni, s illendőképen onnan élést kihozni (más rendbéli kártétel nélkül) szabados; ki pedig kárt téssen, meghal érte.

3. Senki tisztje akarata, híre nélkül táborunkról zászlója alól szökött el ne menjen, meg imitt, amott ne lézengjen. Ha ki pedig kóborol, prédál kimentvén zászlója alól, vissza nem tér, jószága prédáltassék föl, maga fogattassék meg, hozattassék táborra. Ha pedig valamelyik más zászló alá menne, visszaadassék, és meg is büntetessék; a ki pedig labanczczá leszen, kézben akadván, mint nyilván való áruló megöletessék.

4. Senki az otthon lakos szegénységet ne háborgassa, nyomorgassa, marháját ne hajtsa, falujok el ne pusztítsa, malmokat, házakat ne égesse, más rendelt kvártélyát fel ne verje vagy gazdáját meg ne fosztja s károsítsa, hanem ellenségtől nyerjen, a mire Isten segíti, különben meghal.

5. Senki a Szepesben lévő tizenhárom városokat ne bántsa s lakosot (?) is, ezeknek lovakat, marhájukat ne fogdossa, mivel azok nem Magyarországhoz, hanem Lengyelországhoz és abban lévő respublicához tartoznak s nekünk is jóakaróink, különben meghalnak érte.

6. Közöttünk szenyvedő böcsületes atyánkfiainak házokat fel ne háborgassák, sem külső javakat ne prédálják, jószágokat, marhájokat ne bántsák, embereket ne sarczoltassák, másként valaki azt cselekszi, meghal érte.

7. Senki kardot egymás ellen ne fogjon, mert megverettetik; a ki pedig zászló alatt fegyverkezik, keze vágattatik el érte. Halálért halál fizet.

8. Valaki csak magától teszi hadnagygyá és tiszté magát, meghaljon.

9. Valaki a szőlőhegyeket megfutja s a szőlőt prédálja, bűzát csépöl vagy azt lovastúl jászolja (?) megpálczáztassék érte.

10. Valamely szolga szökne vagy nyilván elmegyen ura akarataján kívül, valamely zászló alatt találtatik, visszaadattassék az hadakozásnak végéig.

11. Senki előljárójára ne támadjon, ellene fegyvert ne fogjon, ne szidja, ne verje, mert meghal érte.

12. Valaki az ellenséggel titkon praktikál, irogat és üzenget főtiszt engedelmé nélkül, vele barátkozik, sőt csak beszélget is, meghaljon érte.

13. Valaki sztrására, csatára és egyéb szolgálatra küldetik, ha el nem menne vagy abban el nem járna híven, meghaljon érte.

14. Valaki hamis hírekkel költene lármát, meghaljon érte.

XV. 15. Valaki a Jézus kiáltás után lövöldöz vagy táboron kívül hál meg, megpálczáztassék; a ki pedig jel kiadás után a táborról kimegyen, meghaljon érette.

16. Valaki a hópénzzel elszökik a zászló alól, meghaljon érette.

VII. X 17. Valaki szükség idején, kiváltképen harczon tisztviseléstül hagyván, s zászlóját rendeletnél (?) és gyalázatosan elfut, a szerint a tisztek közül is, ha valamelyik azt cselekedné, meghal érette.

18. Valaki az közönséges igyünk ellen való dolgot tud, hall, ért és tiszteinek hírt nem téssen, meghal érette.

19. Valaki kiváltképen engedelem nélkül oly várat, kastélyt, várost felver, az hol pedig oly ellenség volna,

20. Valamely tiszt az edictum ellen való prédában részt veszzen, nevezetes halállal haljon meg érette.

XXIX. X 21. Az fiók sztrása ha elalszik, meghal érette.

22. Az eltévedett vagy harczon elszalasztott lovat tartozzék kiki minden halogatás nélkül tiszti kezekhez adni, úgy hogy azon tiszt nékem azonnal megjelentse, mert ha ki magánál elrejti, megveretettik érette, ha pedig elidegeníti, két annyi árával tartozik.

23. Valaki német vagy magyar rabot fog, tartozzék azt ki előmbé hozni s bemutatni, hol mi szükséges dolgoknak kitanulásaért, másként abból várható rendes nyereségében senki is meg nem károssodik. Az elfogott leveleiket is felbontás nélkül bizonyos ember által sietséggel kezemhez küldje; egyébiránt valaki az ellen különbet cselekszi, erős büntetésemet el nem kerüli.

24. Valaki mester embereket, lakatosokat, kovácsokat és egyébféle mester embereket is háborgat, művszeriben megkárosítja, ki miatt is az egész vitézlő rendeknek nagy fogyatkozása esik, meghal érette.

25. Valaki erőszak tételben találtatik, meg kell érette halni.

26. Valaki az rendelt salagvardiákat becsteleníti s reá támad, életével fizet érette; az lévén pedig igaz salagvardia, valakinél pecsétem lészen; valaki azért salagvardiát ad annak hirem nélkül az kire bizatott, kemény büntetésemet el nem kerüli.

27. Valaki az táborra vagy az bármely megszálló helyre magán vagy mások szükségére hozandó éleést elfog, vagy elveszen, meghal érette.

Valaki patens levelemnek kiadó parancsolataimat, és eddig kiadott s kiadandó protectionalis leveleimet meg nem böcsüli, az ellen cselekszi, kétsége nélkül fejének kegyelem nem adatik. Melynek nagyobb és állandóbb bizonyosságára adtam ez kezem írással és pecsétemmel erősített leveletem.

Datum ex castris ad Sixo positis, die 21. Julii 1681.

Theököly Imre m. p.

III.

Litera missilis excellsi d. d. comitis, regni Hungariae palatini ad exulantes seu malecontentos in Hungaria.

Minden kívánta jókkal áldja meg Isten kegyelmeit.

Vévén kegyelmelek levelét és megolvastatván mind az egész nemes Statusok előtt, közönségesen megértettük continentiaját. Minthogy pedig derék kérdéseket tart magában azon kegyelmelek levele, szükségesnek és alkalmasabbnak ítéltük mindnyájan, hogy kegyelmelek arra való alkalmas magok embereit bizonyos instructioval küldené ide, az kikkel tractálhatnánk azon dolgokat s kívánt jó véget érhetnénk, mely által már egyszer ezen megnyomorodott haza nyugodalmat vehetne magának. Kegyelmelek azért az mennyire lehetséges ne késleltesse megírt magok emberének ide hozzánk való küldését, ne talántán az késsedelem miatt mind az haza, mind pedig kegyelmelek megorvosolhatatlan kárt ne valljon. Itten az szíves munkálkodásban fogyatkozás nem leszen, mivel ezen ország-gyűlést is az végre rendelte leginkább kegyelmes urunk ő felsége, hogy az fölháborodott állapotok jó csendeségre hozattassanak.

És mivel én is kegyelmes urunk ő felsége és az nemes Ország parancsolatjából erre az terhes állapotra rendeltetem, nyugodt elmével legyen kegyelmelek, hogy ha csak az közönséges jónak és ezen utolsó veszedelemben forgó szegény hazánk csendes békességre való állításának kívánsága szívében öntődött kegyelmeleknek, s következendőképpen minden alkalmatlan és istenes szándékokat, meg gyarló állapotokat félretévén, magok részéről közelíti kegyelmelek az dolgot, tiszttem és kötelességem szerint úgy kívánok fáradozni (járulván hozzá kegyelmes urunk ő felsége nagy hajlandósága és kegyelmessége s mindnyájunk buzgó kívánsága) hogy Isten ő szent felsége kegyelmes gondviselése által ezen utolsó romlásra hányatott szegény hazánkot régi csendes állapotjában és békességes megmaradásában állíthassuk és juttathassuk. — Mivel pedig az armisticium már vége felé közelget, az még ezen levelem oda érkezik is kegyelmelekhez s az kegyelmelek ide küldendő emberei eljönnek, kitelhetik ideje; minek okáért, ha kegyelmelek kívánsága, csak érthessem, azonnal érte lések, hogy obtineáljam kegyelmes urunknál ő felségénél az említett armisticiumnak meghosszabbítását, mivel idő kívántatik ilyen súlyos kérdések complanatiójára, addig is kétség kívül úgy fogja kegyelmelek magát alkalmaztatni, hogy csendességben maradván, semmi fegyverkedésre való okot nem ad, hasonlót várván kegyelmes urunk ő felsége részéről is, hogy tudniaillik annyival alkalmasabban és csendesebben munkálkodhassunk mi is itten az kívánt közönséges jónak előmenetelében. Ezek után éltesse az

Isten kegyelmeteket jó egészségben. Dat. Sopronii sub praetacti regni dieta die 18. Junii 1681.

Kegyelmeteknek

jó akaró barátja
Groff Esterházi Pál m. p.

Evvel kapcsolatos és úgyszólván kiegészítését képezi a következő a gyűjteményben:

Copia literarum Statuum et Ordinum ad eosdem.

Minden kívánta jókkal, kegyelmes urunk ő felsége hűségére való megtérítésére, elpusztult hazánknak ohajtva várt lecsendesítésére Isten kegyelmetek szívét vezérelje és megáldja, kívánjuk.

Kegyelmetek levelét, mely által ez utolsó romlásra hánnyatott s csaknem végső pusztulását érző hazánknak koronás király urunk ő felsége kegyelmességéből előbbeni virágzó állapotjának helyben való állítása végett megtalált, vettük. Mivel pedig ez ide való jó reménységgel teljes gyülekezetünknek kívánt Isten máris megadta érnünk, méltóságos gróff Esterházi Pál urunkat ő nagyságát választván ez haza fő columnájának palatinusunknak s kinek is mind hazájához s kegyelmetekhez való szereteti, mind tisztbéli hivatala azt hozván magával, az főnforgó egyenetlenségeket maga mediatorsága által sopiálja, úgy tudjuk ő nagysága ebben való szíves cooperatióját meg sem unja, kinek embere s levele által ő nagysága kegyelmetek megtanáltatik. Nem kételjük, kegyelmetek is kedvesen vévén ebbéli ő nagysága hatható fáradozását (melyben is szívesen munkálkodni kívánunk) ezen régen ohajtva várt alkalmatosságot késedelmeskedés nélkül szeretettel veszi. Kire az szent Isten kegyelmetek szívét s egyező elméjét segélje, szívesen kívánjuk. Költ Sopronban 18. Junii 1681.

Kegyelmeteknek az egész hazánk nyugodalmát kívánó jóakaró atyafiai

Az tekéntetes nemes Magyarországnak
minden Statusból álló Rendek.

Czím: Tekéntetes, nagyságos, gróff uri, fő nemesi és vitézlő fegyverben levő bujdosó magyar Rendeknek ő kegyelmeiknek adassék.

IV.

Comes Emericus Thököly de Késmárk, perpetuus Arva, ejusdemque comitatus supremus ac perpetuus comes etc.

Adom tudtára mindeneknek, Isten dicsőségéért és hazájok szabadságáért bujdosó s fegyverben levő minden rendbéli lovas és gyalog, végbeli és mezei fő és vice tiszteknek, zászlótartóknak, tizedeseknek, fő és közlegényeknek, hogy én Isten segítségével s a méltóságos erdélyi fejedelem parancsolatjából ujab-

ban kijöven és ő nagysága becsületes tanács ur hívei által az bujdosó magyarság között installáltatván is jöttem ki nevezetesen e végre, hogy Istenem dicsőségének, édes nemzetemnek tovább is tehetségem szerint szolgáljak, az eddig lett s naponként leendő rendetlenségeket, confusiókat rendbe hozzam, és a magyarságot a haza szolgálatjára összegyűjtsen, és az sok otthon lakó s elviselhetetlen iga alatt nyögő, s préda alá jött szegénységet is az nagy nyomoruság alól Istenem segítségéből fölszabadítsam. Parancsolom azért autoritásom szerint az felől említett fő- és vice-tiszteknek, zászlótartóknak, fő- és közlegényeknek, ez parancsolatomat látván és a magok kötelességéről megemlékezvén, valamint életüket, becsületjüket, magoknak és javoknak megmaradását szeretik, éltek s fejök vesztese alatt siessenek az Tiszához való közelgetésre és a velem való meg egyezésre, az alatt is holtérésérül, utazásokrúl tudósítván. Egyéb- aránt valakire a vakmerő levőn való szófogadatlanság, engedetlenség és az miatt a közönséges dologban való kárvallás megbizonyíttatik, higye el akár ki is tökéletesen úgy — mind eddig — elszenvedve nem lészen, és Isten úgy adja boldogulásomat, az oly nem különben mind nemzetének nyilván való árulója élete elfogyattatásával veszi el büntetését. Datum in Nagyfalva die 28. Julii 1679.

Comes Emericus Thököly m. p.

V.

Manifestum comitis Emerici Teökeölyi ex castris ejusdem ad Cassoviam positus 26. Julii 1682. ad comitatum emanatum.

Illustrissimi, Reverendissimi etc. Az mostani boldogtalan-
ságban fetrengő, régi ideitül véres veretékkel nyert szép sza-
badságáért elbujdosott magyarság minek utánna hazája, mellyétt
fegyvert fogott volna, nem szükség sok szóval említnem édes
nemzetünknek végső romlására, s veszedelmére jutott álla-
pottját, kirül elfoglalt erősségink, pusztá örökségink, sokunknak
székeinknek (?) fegyver által halmokban rakatott szakadozott tetemei
elégséges bizonytságot tehetnék. De az ellenség evel sem elé-
gedvén mind kívánt sokszori frigy kötése által, hol qvartely-
adásnak szénye alatt bennünket elveszteti, hol pedig hatalmas
nemzettül úgy mint töröktül (hogy már előbeni szabadságunk-
ban hellesztetett) elidegeníteni akarván, úgy hogy azt magunkra
haragétván minden emberi segítséget tőlünk elvonjon s des-
peratoria juttatván magunkat, hazánkat, szabadságunkat is tellye-
séggel elveszesse, német generalis gróff Strazoldo uram csele-
kedetébül kitetszik, mert ha boldogságinkat kívánta volna szivessen,
derekassab gravameninknek complanatioját (kinek is hazánk csen-

dessége fundaltatik) másszori országgyűléssére nem halasztotta volna, az soproni eonclusumoknak is publicatioját nehezen engedvén, kit véghez nem vihetvén minden velem egygyező akarattól kellyetett volna folytatnia az fényes Portán az dolgokat, hírem nélkül követeit ellküldvén titkon mint azon mesterkedett, hogy az hatalmas nemzetet nagy adománnyal leültesse, labyrinthusban ejtvén az magyar nemzetet (ugy hogy csak magának szerezzen nyugodalmat) szabadságában megrontsa. Mellyekre nézve hazám szeretetiből tiszttem szerint is illett fölserkennem, látván nemzetemnek minden vigasztalásából kifogyott, eget s földet kesertető reméntelenségre való jutását, török segítségével melyett fegyverhez nyulnom, Isten után az által remélvén akar mely uton jobb s hamarébb való boldogulást, vévén azeránt más nemzettől többször is illy példát, kik illyen állapotban idegenyekhez folyamottak s boldogultak. Minthogy pedig az hatalmas budai vezérrel lévő segéto török hadak már is megindulván óránként velem megeggyeznek s az kiadott hittlevélben világosan föltétetett, hogy valakik idein hozzám hajolnak, bánatódások nem lészen, ellenségtől vévén élében (?) személyekben, jószágokban mind azokat, az kik magokat attul megvonnyák. Akarom az levelem által hatalmas budai vezérrel mostan kezemhez érkezett specialis parancsolatjából tudtokra adnom, és egyszersmind keresztény hivatalom szerint serio admoneálnom is kegyelmeteket, az neutralitasnak nem lévén már ideje, hogy minden rend hazájáért, szabadságáért fegyvert fogván ad diem 5. Augusti az banderiatások magok banderiumjával, az többi pedig vármegyéstől feje és jószága elvesztése alatt, valahol leszek, jűjjon táboromban, az szegénséget az egész vármegyében nehány bekerített mező városban vagy kástélyhoz szorítván ugy, hogy török nemzetbeli salvagvárdiák által is (ide requirálván) kevés helyre securitásokról alkalmasabban provideálhassak. Egyébaránt az kik personaliter nem insurgálnak s mellém nem jőnek, azokkal mint ellenséggel bánatok s jószágokat mások példájára porrá tétetem, sőt jövendőben is az országból maradékostól exhereditáltatnak. Ezek felőtt hogyha az hatalmas török nemzetség földöket elrabolja s éles fegyverre hányja nevetlen magzatjokat is, Isten s világ előtt ment legyek. Easdem in reliquo etc.

VI.

Én Jósa István a magyar szabadságért fegyverkező végbéli hadaknak fő kapitánya.

Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, hogy a mi kegyelmes urunktól a méltóságos erdélyi fejedelemtől és fő

generalis széki Teleky Mihály urtól a végre küldtettem ki, hogy a végbeli lovas és gyalog hadakra szorgalmatos gondot viseljék, a jó hadi regulában s rendtartásban őket neveljem, az gonosztevőket úgy mint marhahajtókat, sütögetőket, sanczoltatókat, kóborlókat érdekem szerént megbüntessem. Esvén azért értésemre, hogy ennek az földnek szegény lakosai házoknál nem lakhatnak, az mezei s egyéb paraszti dologhoz nem láthatnak, mely által az igaz fegyverviselő(ket) táplálhatnák, hanem majd utolsó pusztulásra jutnak. Akarom elsőben is az vitézlő (rendnek) semel pro semper tudtára adni, hogy akár lovas, akár gyalog legyen (ha szentelt vitéz leszen is) de ha ennek utána (kivéven az végházakat) valamely városból avagy faluból marhát hajt, szegény embert sanczoltat, sütöget, mód nélkül nyomorgat, otthon lakó főembert avagy ellenünk fegyvert nem viselő nemesi rendeket háborgat, annál is inkább, a ki szegény özvegyeket megkárosít és rajta elérem avagy csak az nevét megtudom is, Isten engem úgy segéljen, minden törvény nélkül akasztatom, nyársoltatom, meglövéldettem, a minthogy már el is kezdettem, hasonlóképen fizetek, valahol két-három kóborló lovast avagy gyalogot talállok, az kik kapitánya s hadnagya levele nélkül járnak. Ha kinek valami keresése vagyon valamely szegény emberen, kapitánya s hadnagya levele erejével törvényes uton keresse.

Másodszor intimálok és az kiknek illik parancsolom is, hogy a nemes vármegyék szolgabírái, esküttjei, kapitányai és a városok s faluk lakosai az ilyen marhahajtókra, sanczoltatókra, kóborlókra, fegyvert nem viselő nemesek kergetőire reátámadjanak és őket megfogván kezemhez hozzák; ha magokat meg nem adják, egyenesen megöljék; a kikkel nem bírnak, azok ellen hozzám segítségért folyamodjanak, valahol hírem hallják; ha kiket elszalasztanak a latorságról, azoknak neveket írásban hozzák kezemhez, másképen bizonyosan a lakosokban nyársoltatok fel, nem az lévén feltételezésünk, hogy a magunk tulajdon országát és annak néhány mi renden levő, fegyvert ellenünk nem viselő lakosait fogyaszzuk, pusztítsuk, nyomorgassuk, marhájokat s belső erejüket elprédáljuk, hanem hogy édes nemzetünket régi szent királyoktól adatott, sőt a mostani király koronázásakor tulajdon maga hitével megerősített szabadságtól megfosztó idegen nép ellen mindaddig igazán hadakozzunk, valameddig elvett szabadságunkat meg nem adja. Kire bizonyára a nagy kegyelmű jó Isten bennünket reá segít, ha úgy viseljük magunkat mint istenfélő keresztyén igaz fegyverviselő emberekhez illik. Datum ex castello Szaláncz, 12. Maji a. 1679.

Jósa István m. p.
(L. S.)

Közli: BERZEVICZY EGYED.

WÁRDAY KATA LEVELE LEÁNYÁHOZ
TURZÓ IMRÉNÉHEZ.

(1620. aug. 16.)

Szerelmes leányom, az Ur Isten minden lelki és testi javai-
val, jó egészséggel, és jó szerencsés hosszú élettel áldjon meg, hoz-
zád tartozókkal egyetemben.

Édes szerelmes leányom, elvöm leveledet, melyet ugyan oda
fel való tót jobbágyod ada meg, ki minemű szívem fájdalmát és
nagy ijedést szerzett vala, megírnom sem tudom, mivelhogy soha
igy odavaló embertől többé leveledet nem vöttem. Míg meg nem
olvastam, nem tudtam egyébre vélni, hanem hogy hirtelenségben
valami nagy nyavalyába estél.

De hogy irod, édes szerelmes gyermekem, hogy türhető álla-
potban vagy, annak szívem szerint örülök. Tartson meg ő szent
felsége ezután is sok esztendőkiglen igen nagy jó egészségben
énnekem édes anyádnak igen nagy örömemre.

Hogy penig olyan reménység vagyon állapotod felől szerel-
mes leányom, kívánom az Ur Istentől, hogy minnyájunknak adja
nagy örömünkre. És te neked édes gyermekem maradjon meg éle-
ted. Terjeszsze áldását ő felsége reád.

Irod azt is, hogy csak egyedül maradsz ott fenn a várban.
Akin csudálkozhatom, hogy az én jóakaró asszonyom tégedet is
alá nem viszen. Mert ha ide közel volnál édes leányom, melléd
mennék, és míg egyedül lennél, örömet és nagy szívvel ott lennék
veled. Ha penig ide bocsátanának betegeskedésedben ő kegyelmek,
itt nyugalmas helyed lenne; mert ide semmi félelem nincsen, mostan
szép csendesség és békesség vagyon. Itt is tiédben volnál. Urad, fiam
uram ő kegyelme is ő felségével fog lenni, és nem lehet veled. Ehez
képest nem bánám, ha kéreczhetnél ide hozzám édes gyermekem.

Nénédet, szerelmes fiával Ferkővel, most bocsátom warannai
házunkhoz, mivel én a nagy hőségek miatt oda nem mehetek,
mégis látogassa meg ott való majorságunkat is. Legyen hála édes
leányom az Ur Istennek, mostan jó egészségben vannak, magam is
édes leányom állapotom és az én időm szerint türhető állapottal
vagyok. Kisasszonyomnak mint szerelmes leányomnak nagy szere-
tettel való szolgálatomat ajánlom.

Ez után is, szerelmes leányom, gyakorta irj magad állapot-
járól, valamikor az írásban alkalmatosságodat látod, hogy felőled
való elmélkedésem és gondolkodásom azzal csendesb lehessen.

Tartson meg az Isten jó egészségben, bódogul, szerencsésen
édes leányom, énnekem nagy lelkem csendességére s örömére.

Datum ex arce nostra Wárda, die 16. Augusti, anno 1620.

A te szeretettel való édes anyád édes lányom míg él

Wárday Katta mpr.

Kívül: Spli ac magnificae dominae Cristinae Nyáry de Bedegh, spectabilis ac magnifici comitis, domini Emerici Turzó de Bethlenfalva etc. consorti charissimae etc. filiae meae mihi charissimae.

(A kismartoni főlevéltár eredetijéről.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

A VÁCZI HÓDOLTSÁG TÖRTÉNETÉHEZ.

1.

Mi *emir Ali bék* mostan a hatalmas török császár wáci fő szancsokbékje, és végházának főgondviselője, Istennek engedelmeiből.

Ti *nemtényi* birák s polgárok, és közönségessen mind az egész falu! Akarom tudtokra adnom: Mivel a hatalmas budai vezér Musza pasa megértette volt, hogy elfutottatok volt és hatalmas császár *faluját pusztán hagyátok* volt, most ezt is megértvén mind a hatalmas vezér Músa pasa, hogy ismét vissza szálottatok, hogy azért a hatalmas győzhetetlen császár birodalma ne kissebbednék, hanem inkább öregbölne, a hatalmas budai vezér Musza pasa megtekintvén a ti állapototokat is, hogy ez után is a hatalmas császár falujában békességben, igasságban lakhassatok: igen szép hasznos levelet adott ő nagysága a hatalmas vezér, hogy igasságokban az előbbeni mód szerint megtartsunk, és az utánam való szancsokbékek is azon igasságban tartsanak benneteket. Ilyen levelet adott róla, hogy esztendőnként való summátok legyen *hatszáz* magyar forint, és négy dolmánnak való bőr.

A summának beszédése így legyen, hogy esztendőnként minden szent György napon fele summátokat, háromszáz forintot, befizessétek, a háromszáz forintját minden szent Mihály napra.

Én is azért, jámborok, a hatalmas vezér Músa pasa leveléhez és igasságos törvényéhez tartván és alkalmaztatván magamat, akarom szegények, hogy az előbbeni jó szokás szerint a hatalmas császár falujában letelepedjete, szántsatok, vessetek, és a hatalmas császárnak — mint az előtt — engedelmes jobbágyi legyetek.

Fogadom emberségemre, hogy valamint a hatalmas vezér Músa pasa igasságos levele tartja, hogy én is úgy, mind penig az utánam levő szancsok-békek, benneteket megtartlak és azok is megtartanak, és senkinek a hatalmas császár részéről benneteket háborgatni nem engedünk, sőt minden oltalommal a hatalmas császár fogadása szerint oltalmazunk.

Melyről adom az pecsétetes czimer leveletem.

Datum Wacziae, die 14. Junii anno 1642.

Idem, ut supra.

2.

Mi wáczi *Amhat Ali bék*, a több wáczi főagákkal együtt, kik a hatalmas győzhetetlen török császár wáczi végházának oltalmazói, fő gondviselői vagyunk, Isten engedelmeiből.

Nemteni bírák és polgárok, közönségesen mind az egész falu! Adjuk tudtatokra ez levelünknek rendiben: Mivel a hatalmas vezér Músza pasa értvén nyavalyátokat, mely miatt elfutottatok és pusztultatok volt, nehezen tévén szerit adótoknak, ilyen nyavalyátokat a hatalmas budai vezér Músza pasa jól megértvén, adott oly igasságos erős levelet a wáczi szancsokbékeknek, hogy valamit annak előtte *Amhath bék* idejében adatok, tudni illik: hatszáz magyar forintot és négy dolmánnak való bőrt, — hogy se most, se ezután a megígért hatszáz forintnál, négy dolmánnak való bőrnél többet egy-egy esztendőben ne adjatok, melyről ez mostani *emir Ali bék* is hitlevelet adott. Mi is fejenként értvén a ti nagy nyavalyátokat, a hatalmas budai vezér Músza pasa igasságos hitleveléhez tartván magunkat, adjuk ez hitlevelünket, melyben fogadjuk a mi tisztességes uri hitünkre, emberségünkre, hogy a hatalmas Músza pasa hitlevele és fogadása szerint ebben benne teket megtartunk, oltalmazunk, és senkinek a mi pártunkról háborgatni nem engedünk; mivel inkább akarjuk, hogy a hatalmas császár birodalma szaporodjék és épüljön, hogy sem mint pusztuljon. Azért bátorságossan veszteg üljete, a régi jó szokástok szerint, a hatalmas császárnak igaz jobbágyi legyetek, szántsatok, vessetek, és ha kitől bántástok lészen, minket megkeressetek, a hatalmas császár fogadása szerint mellettetek felkelünk és oltalmazunk.

Melynek nagyobb bizonyosságára adtuk ez pecsétünkkel erősített hitlevelünket. — Isten veletek.

Datum Wacziae die 15. Junii anno 1642.

(Literae Turcicae. Rep. 71., a *kismartoni* főlevéltárban.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

TATÁR RABSÁG.

1.

Debreczeni Biczó András kötelezi magát, hogy alsócsernátoni Damokos Tamásnak a tatár fogságból való kiszabadulásáért tett költségét megtéríti. Kelt Krimiában, Jangiszala nevű faluban 1662. decz. 23.

Mű Fodor Ferencz csikszéki sz. imrei és Tarnóczy András ungvármegyei ugyan tarnóczi az felséges Galga szultán rabjai, a mikoron volnánk *Krimben Jangiszala* nevű faluban és *Damokos*

Thamás uram is ott lévén, jöve mi előnkben egy részről ugyan maga kézdiszéki alsócsernátoni *Damokos Thamás* uram, más részről debreczeni *Byczó András* nevű rab és egymás akarattyából minket megbírálván, kezek beadásával in hoc anno praesenti ezerhatszázhatvankettő, die 23. decembris végezének és alkuvának egymással így, hogy *Damokos Thamás* uram cselekedgyék Istenre nézve minden jót vele, tatár uránál való sanczát szállithatná s állattatná meg vele, azután maga kezességin venné ki és bocsátaná ki pénzéért *Debreczenben*, bizonyos lévén sanczának bizonyos voltárul, melyet ha megcselekszik ő kegyelme, ígére és fogada ő kegyelmének ötven tallérokat adni és maga behozni sanczával edgyütt. *Damokos Thamás* uram is az mi törekedésünkre felfogadá, kívánságát beteljesíti és megallkattak tatár urával száz tallérban, viszont egy görög emberrel megalkuvék, ki kivigye és lovat adgyon neki, annak igirt az lóval edgyütt ötvenhét tallért, ezen kívül az mely *Achmet* aga kiviszi ő kegyelmeket, aval a mint elvégezheti, tíz avagy húsz tallérban meghozni ígéré.

Ezeokról mi előttünk erős hittel megesküvék, hogy az kezes-ségben belé nem hadgya, satisfacialja *Damokos Thamás* uramot; ha pedig be nem jüne *Jászvásárra*, hanem csak sanczát küldené be és *Damokos Thamás* uramnak fogadott ötven tallért és az agának valót be nem küldené vagy bejöni nem akarna *Jászvásárra*, tehát ez levélnek vigorával mind Erdélyben, Magyarországbán, maga házánál is, városokon, falukon, erdön, mezön, egy szóval minden nevű nevezendő helyeken, urak, fejedelmek hátok megett is megfogathassa ő kegyelme arra bízott embere által, ki köté minden szabatságát, arra ígéré magát, Isten szabadítván, ha kívántatik, kész kimenni Magyarországbán és bejöni, az ő kegyelme dolgában fáradni és szolgálni. Mely dolognak mi előttünk így lévén vége, annak az mű hütünk szerint pecsétünkkel, és kezünk írásával megerősítvén.

Datum die, anno et loco supra praenotato. Correcta per nos.

Tarnóczy András mpria.

Fodor Ferencz.

(P. H.)

(P. H.)

(Eredetije az Endes-család csik-szent-simoni leveles ládájában.)

2.

Kálnoki Mihály értesíti Damokos Tamást, hogy a kiszabadítására tett lépései sikertelenek voltak s ajánlja, hogy forduljon az erd. fejedelemhez. Kelt Gyulafehérvárt, 1665. máj. 25.

Isten kegyelmedet jó egészséggel s hosszú élettel álgya meg s hamar üdön való szabadulással örvendeztessék etc.

Szegény hazánknak s országunknak zenebonás és nyomorúságos állapotiban kegyelmednek sok ideje nem írhattam, oda menő rabok is még eddig nem találkoztak, hanem most országgyűlése

lévén Fejérváratt, Szabó Mihály uram ígérkezék bemenni, hogy ha valami akadály meg nem gátolja, akarám kegyelmedet itt-künn való dolgairól tudósítani. Én nem tudom, mit kellessék cselekednem, mert az én elmém fel nem éri, kegyelmed saczczának megszerzésében micsoda utat kellessék feltalálni, mert hova tovább, annál akadályosabb dolgok interveniálnak. Hogy az szegény sógor *Köpeczi János* meghala, kegyelmed leáni mingyárt férhez menének, egyik *Fekete Ferencz* uramhoz, másik az hajadon leánya *Vadászi Páll* uramhoz; *Fekete Ferencz* uram egy testvér *Bethlen Jánosné* asszonyommal. *Damokos Gábor* csak felénk sem jó, munkót úgy kerül, mint az ördög az keresztet. Az szegény *Köpeczi János* kegyelmed jószágához mindennap hozzá nyult, az szénaverési és fületelki kevés portiot eladta volt *Pálfi István* és *Sárosi János* uraméknak négyszázhuszonöt forinton $\frac{1}{2}$ flo. 425; hogy feleségem igasságát is úgy elidegenítette, sok bajjal s törvénykezéssel jutottam hozzá s úgy kellett megváltani. *Damokos Gábor* is az tusoni portiot *Sándor* deáknak száz talléron attá el, most azt is megellenztettem s kínáltam az pénzzel, de csak olyan választ tön, hogy neki *Damokos Gábor* s az leáni evictiot fogadtak. Hogy így kellett vele bajoskodnom, kegyelmed nevével magam egy suplicatit az országnak megíratam, hogy kegyelmed gyermeki nem akarják, hogy eladgyam kegyelmed jószágát, sőt az mi lőtt volna is, eladták s magok szükségekre elköltötték, az ország küldené el az suplicatit, az mű kegyelmes urunk s az tanács előtt törekednének, iratnék articulusban, hogy adhatnám el kegyelmed sacczában. Minemű resolutiot tött az mű kegyelmes urunk s az tanács, azt leíratam s in paribus beküldöttem kegyelmednek. Az madarasi jószágra nem volt provisio, az elpusztult, az jó gáttya elszakadott, senki rajta nem kap, mert jobbágy nincs hozzá. *Stépán Ferencz* uram s *Teleki Mihály* uram kéri ugyan s vesztegetik az árrát, de zálagjára pénzt rá nem adnak, hanem örökösön ha adnám, úgy talám igen nehezen adnának 800 tallért érte. Az szent-thamási jószágnak is *Damokos Gábor*, az mint hallom, jó részit elzálogosította; ugy vagyon-e vagy nincs, nekem *Mikó Péterné* asszonyom beszéllé, hogy az jobbik havast *Lázár István* uramnak adta zálagon, szent-thamási emberektől is többet felvett másfél száz frtnál, *Mikó Péter* is elperlelt tölle két ház jobbágyot, velem s feleségemmel nem közli dolgát. Most *Petki* urhoz s *Lázár István* uramhoz kötötte magát, szálláson is edgyütt vagyon *Lázár István* urammal; igen nehezen hivathattam ide szállásomra, sokat embertelenkedtem vele s megkérdettem, vagyon-e akarattya rá, hogy az jószágot eladgyuk. Csak olyan választ tön: lássad uram, akármit tégy. Arra ismét kérdettem: ha az madarasi és szent-thamási jószágért kétezer tallért adnának, az ezer tallérért bemenne-e a vajdához, ha az vajda adná, hogy posztót vásárol-

hatnának rajta. Csak olyan választ tőn, hogy bement volt eczer, akkor is csak elig szabadult meg Fekete Ferencz uramtól. Az szent-királi jószágot, melyet *Köpeczi János* uram *Semjén Gáborné* asszony holta után kezihez vett volt, *Köpeczi Mihály* úr elnyerte; az mely jószágot penig *Köpeczi Jánosnak* kötött volt ott Csíkban, azt is el akarják foglalni, mert *Köpeczi János* uram adósságot rakott volt fel, többre ment hatszáz forintnál. Én bizony soha nem hiszem, hogy *Fekete Ferenczné* asszonyom megfizethesse.

Ilyen akadályok vadnak az kegyelmed dolgaiban; elég az, hogy nekem elég költést szerzenek, mert az kegyelmed része Telegdi-Bacsonban, melly másfél ház jobbágyot teszen (mert *Mikó Péterné* asszonyomék kiperlék résziket), szénaverési, fületelki négy ház jobbágy éppen immár, az kit eczer is mászszor is megfizettem, áll hétszáz forintomban. Nem látok azért egyéb módot az dologban, hanem ha az vajda kezes lenne kétezer tallérérő posztóért s az két helyen való jószágért kétezer tallért adnak, úgy ha végben vihetnök. *Hát még az mennyi rabért kegyelmed kezes lett*, azt ki fizeti meg, mert az eggy *Vízi Péteren* kívül azokban csak eggy is nincsen; *Nedány György* sok ideje megholt, *Geréb János*, annak semmije nincs, el is ment Magyarországbán. Minthogy azért *Köpeczi Jánosné* asszony ura egy testvér *Bethlen Jánosné* asszonyommal, kegyelmed írna *Fekete Ferencz* urnak, törekednék az nénje *Bethlen Jánosné* asszonyom előtt, az urat *Bethlen János* uramot sollicitálná azon, vinné végben ő kegyelme az mű kegyelmes urunk ő nagysága előtt, ő nagysága lenne kezes az moldovai vajdának ő nagyságának az ezer tallérérő posztóért, míg kegyelmed kijöhetné s megszerezhetné. *Damokos Gábor* lenne addig az vajdánál, kételenség alatt is be kellene menni, mert urunk beküldené erővel is. Ennél én egyebet fel nem tudok találni az én elmémmel; kegyelmed várjon Istentől, az üdőtől, mert eddig is aval tett magának kárt, hogy mindenre csakhamar ígérte magát; ha láttya az szultán, hogy nem féli, átallyán talám még az előtt elengedi. A mellett ha nem cselekszik, soha bizony ki nem szabadulhat kegyelmed. Ezek után Isten szabadditsa kegyelmedet rövid üdön. Datum ex Fejérvár, die 25. Maji 1665.

Kegyelmednek Istentől jót kíván

Kálnoki Mihály mp.

Kívül: Rab Damokos Thamás urnak Krim országában adassék ez levelem.

(Eredetije az Endes-család csik-szent-simoni leveles ládájában.)

Közli: DR. BALLÓ ISTVÁN.

A KÜLFÖLDI ISKOLÁZÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Mennert József, a braunsbergi jezsuita collegium igazgatója, a haza térő tanulóknak és pedig *Benedikti Jánosnak*, *Udvarhelyi*

Ferencznek, *Szenttamási* Andrásnak és *Brassai* Tamásnak menlevelet állit ki. Kelt Braunsbergben, 1593. október 19.¹⁾

Josephus Mennertius studiorum in collegio *Brunsbürgensi* societatis Jesu praefectus omnibus, in quorum manus hae literae devenerint, salutem in Domino. Cum ingenuos adolescentes Joannem *Benedicti*, Franciscum *Udvarheli*, Andream *Sentomasi*, Thomam *Coronensem*, gymnasii *Brunsbürgensis* societatis Jesu hactenus studiosos, in patriam hinc necessitatum propriarum, quibus urgentur, causa dimittamus, dignos eos nostra commendatione iudicavimus, maxime cum tales se hic apud nos gesserint, ut satis et pietatis et literario officio fecerint. Quare singulis quorum intererit, et quoscunque legere has nostras contigerit, commendatos eos esse cupimus, ut ab omnibus tanquam probi et honesti adolescentes humaniter tractentur, tanto fidelius, quanto ipsi in se munificentiorum, bonorum omnium remunerationem Deum velint experiri. In horum fidem sigillum apposuimus et manu nostra subscripsimus. Datum *Brunsbürgae*, XIX. die octobris, anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Idem qui supra.

(P. H.)

(Eredeti papiron a csik-szent-domokosi Kedves-család birtokában.)

Közli: DR. BALLÓ ISTVÁN.

A FESTÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ.

(1534. sept. 13.?)

Egregie et prudens domine, domine mihi observande. Post mei et obsequiorum meorum commendationem. Intellexi, quemadmodum Andreas de Balayth, servitor reverendissimi prepositi de Jazow Thomam *pictorem* ratione quarundam pecuniarum coram v. d. in litem traxisset vel in causam, ergo domina quondam mea generosa in quem finem Thome pictori concesserat pecunias illas, mihi constat. Pro eo v. d. rogo, quatenus eadem ipsum Thomam pictorem aggravari ne velit, quare male impetravit pecunias illas, quemadmodum v. d. ex literis suis ad v. e. d. daturas lacius intelliget. Valeat v. d. feliciter. Datum Barthffe, die dominico post Marie 1534.

Andreas literatus m. p. etc.

Kívvül: Egregio et circumspecto domino domino Paulo de Lypcz, iudici civitatis Cassoviensis etc. domino meo observando.

(Kassa v. lt., 1591/10. sz. a.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

¹⁾ Ezen oklevél azért fontos, mert Braunsberg (Varmi) püspöke ezen időben *Báthory Endre* bibornok, a későbbi erdélyi fejedelem volt. Úgy látszik, az ő befolyásával kerültek az erdélyi fiúk a braunsbergi jezsuita kollegiumba.

OKIRATOK

I. RÁKÓCZI GYÖRGY URALKODÁSA TÖRTÉNETÉHEZ.

1632.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

I. 1632. jan 3.

Georgius Rákóczy dei gratia princeps sat.

Grose fidelis nobis dilecte, salutem et favorem nostrum.

Noha az estve is megirtuk vala hűségednek, hogy az mely katonák asszonyomat bekésérték, azok által bőségesen tudósítjuk levelünkben minden dolgaink felől, de mivel nem tagadhatjuk, hogy szintén mostan sokfelé való szorgalmatos dolgaink nem volnának, az katonákat sem akarván késlelni, annakfelette mivel asszonyom sem késik, akkor fogunk hűségednek mindenek felől bőségesen írni. Az mint az estve is iránk, istennek hála mostan jó egészségben vagyunk. Az idő itt igen megkeményedett vala, de az elmúlt két étzaka az eső miatt igen megkezdde az szánut bomlani. Huszonkilenczedik napján Januariusnak (*e helyett*: Decembernek) indítottuk meg követeinkeket az portára, másnap általmentek Havaselyföldébe az havason, tudjuk immár, minden nap azon lesznek, hogy közelitessenek is Konstantinápoly felé. Ha mi híreink onnat belül lesznek, el nem mulatjuk hűségedet rólla tudósítani; hűséged is mindenfelé szorgalmatosan vigyázzván, ha mit érthet, éjjel nappal tudósítson bennünket, kegyelmesen kívánjuk hűségedtől. Ipsi de reliquo gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 3. Januarii 1632.

G. Rákóczy, mp.

Az álgyuöntő ha megönti az falkont s kikészíti, kglmetek tisztességesen küldje be.

Külczim: Groso Urbano Reöthi, arcis et praesidii nostri Sárospatakiensis capitaneo etc. fideli nobis dilecto.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

II. 1632. jan. 25.

Isten minden jót adjon Kgdnek.

Hogy isten Kgdet az öcsémtől meghozta, igen akarom, melyekről most Kgdnek bőven nem írhatok, mivel Toldalagi uramékat most expediálom az portára, ezután bővebben írok kgdnek azokról is. Kovács Péter alá jövését ezelőtt 7 nappal is tudtam; nem ártott volna eddig is kgteknek azok közül valakit közülök valami praetextus alatt behivatni és az oda fel való állapotokról érteni, kit ezután se mulasson el kgtek, sőt azokkal Kovács Péter hova szállott, mire akarják őket fordítani, vagy mit akarnak, mindenekről tudósítson kgd. Szobonya Lászlót írja Csernel uram, minap egy jó akarómmal levén útjában, az hol az erdélyi uraim szállottak volt, ő is azon úton ment-jött és sokat hallott volna az emberektől Szobonya, de mit, nem írja meg Csernel uram; elhittem, penig Szobonya értésére adta Csernel uramnak. Kgd Szobonya uramnak parancsoljon, a meg életére nekem, valamit hallott, írja meg, noha ez talám inkább kgdnek incumbálna, de oly rest az kgtek pennája effélének megírására, másoktól is meg kell uram értenünk. Az portáról csak tegnap jutta meg Kovács Péter, 11 napra jött be; bizonynyal higgye kgd, az kazulra három esztendeig nem mennek, félő, bizony ide ne fordítsa hadait, kiről talám coram plura szólhatnak. Ha kgtek fejér ólomnak szerit nem tehet, az álgyuöntőt tisztességesen küldje be, de szerszámát ott kinhagyja, mert ismég ki fogom küldeni kikeletre, isten azt adván érünk. Adja isten, hallhassunk minden jót kgltek felől. Datum Illyefalva 25. Januarii 1632.

G. Rákóczy mp.

Az lovasoknak elbocsátásáról az mi okot irtam, azt nem ujjamból szoptam, kiről ezután többet írok. Az szegény Alagi uramnak sok emberséges ember szolgálai valának, ha azok közül kötelesség nélkül volnának, az emberséges emberében megfogadnék vagy tizet, kgd igyekezzék rajta.

Külczim: Groso Urbano Reöthi, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

III. 1632. febr. 2.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak stb.

Noha, kegyelmes uram, ez napokban csaknem minden másod és harmadnap irtam nagyságodnak holmi dolgokrul, az kikirül illendőnek és szükségesnek ítélttem, most sem tudok egyebet mit írnom, most csendes állapotban vagyunk egyéb-

képen, csakhogy az uraim némelyek jönnek s mennek és erősen, szokások szerint, consultalkodnak, súgnak és tanácskoznak is. az mint eleitül fogva az ő szokások és természetjek volt. *(Itt egy név kimaradt)* megjött, odaáltal volt az Tiszán, az mit látott, hallott, tudom, nagyságodnak fogvatkozás nélkül mindeneket megírt és értésére adott; noha nekem afféle irogatás által való dolog nem igen tetszik, mivel életében és böcsületében jár az nagy embereknek, jószágok vesztésében is, ha az levelet találnák valamiképen intercipiálni; nagyságodhoz való szeretetekért és hűségért ha valamelyiken megesnék, nem volna jó. Possai Gáspár uram megjövé, az mint tegnapelőtt is megírtam nagyságodnak, semmit sem tud mondani; az mine-mő hitván emberhez ment volt, Szamusczi(?) uram szolgájához, annak hogy nagyságod ezután írjon, nem illendő, mert az csak valami rossz kupecz ember; én mindjárt második írásából megismertem, hogy vulgus amicitias utilitate probat. Bálint deákra boszankodom, minemő nagy embernek mondotta és magasztalta. Pósa uram híreket sem hallott egyebet azoknál, az kiket megírtam és az szegény Bársony András halálánál; immár annak az nagyúri familiának is Magyarországon magva szakadott. Ez is egyik ostora Istennek nemzetünkön, kiváltképen hogy életében is nem úgy viseli magát, hogy hazájának való szolgálatja felől jó reménység lehetett volna. Az mint Pósa uram csak homályosan jelenté, azt hiszem, az mikor maga bemegy nagyságodhoz, nyilvánban megmondja, de az mint eszemben vettem, nem mindenik szolgájának nagyságodnak követség hordozása tetszik ő kegyelmeknek; melyre nézve igen meg kellének nagyságodnak az embereket válogatni, az kire mit bizna, mert noha nagyságod talán nem mineneket tud, de ne leszen vala csak az lipsiai harcz, megismerheti vala bizony az embereket etc. Bay György uram eltemetvén az atyját, bement nagyságodhoz; mivel mostoha anyja és öccse vannak, ilyen hirtelen nem is disponálhatott; oly reménységgel ment, hogy nagyságod ismét kibocsátja mindjárt; noha én velem arrul nem beszélgetett, de az mint állapotját eszemben veszem, kevés jószágát veszendőben hagyván, nem reménlem, hogy ennekutána ott benn continuus lehessen; de mivel látom állapotját és tökéletes emberséges legénnek látom lenni, nagyságod igaz jámbor szolgájának, az én tetszésemből ha az leszen akarátja, noha én nem tudom, nagyságod el nem leszen szolgálatja nélkül, hanem házához is rendel fizetést rendeltet *(sic)*; ha többen volnának ilyenek, sem ártana mind itt kinn, mind ott benn nagyságod körül, az mint az előtt is megírtam nagyságodnak; ideki immár szolgatartó úr nincsen több az egy ifjúúrnál, Homonnai uramnál; én az nagyságod

parancsolatja szerint, az kiket afféle szolgálatra való ember-séges embereket és ifjú legényeket tudok, azon leszek, hogy kit ideki való szolgálatra (az kiknek az odabe való lakásban módjuk nincsen) szerezzek, mind pedig oda az nagyságod személye mellé; csak hogy örömet érteném, mivel kellene biztatnom őket, kiváltképen fizetéseknek módjáról. Én nem tudom, mi találta most az uraimat, felette az mint kezdték az szolgálakat fogadni olyak is, az kik azelőtt nem is szolgatartó emberek voltak. Az jobb közülök csak emez hazaszökött és szaladott hajdukat is egyik az másik előtt erősen foglalják és fogadják. Az úr ő nagysága Nyári uram is, kétszázat hallom, hogy biztatott benne; Segnyeai Sándor, Melit Péter uram és György uramék is; Bakos uram is Kállóban Herczeg Gergelyt praeficiálta előttök; Kovács János, az ki nagyságod mellé ment volt, az is Segnyeai Sándor urammal vagyon valahányad magával; Csáki uram körül is ugyan felesen Pósa Mihály, Maczkó György és többen is, az kik olyasok. Kovács Pétert is az mint hallom igen sürgették; de még egyfelé sem ígérkezett, maga egynehány felé volt hivatala, mint Prépostvári, Csáki uramhoz és az mint értem, generalis uramhoz is. Ha onnéid nagyságod valamivel nem érteti, el fogja magát kötelezni. Roskoványi ír egy kedvem ellen való levelet; válasza vagyon róla; többi között ijeszt azzal is, hogy Csáki uram az szendrei jószágot mind kiváltja; megirtam neki, hogy nagyságod hire nélkül is örömet felveszem az árát annak, az kiket nagyságod ott bír, megvendéglem felül rá; de azt én meg sem gondolom, hogy Csáki uram jégen építene és mostan olyan pusztá jószágért pénzt kiadná. Kovács Gergely most itt vagyon. *(Féllapon érdektelen dologról ír).*

Ma indulok én is az zemplénvármegyei törvényszékre, mely holnap lesz, ha meglehetne, de generalis uram hivatta volt ispán uramat fel Kassára, az ha elbontaná az törvényszékünket. Az mint értem, Baranyai Miklósrul is levonták Ungban az viceispánságot annakokáért, hogy ő is az német fejedelemasszonyhoz kötelezte volt magát. Szóval is izentem nagyságodnak Baj György uramtul. Az úristen adja, nagyságtok felől minden időben hallhassunk jó egészséges híreket. In Patak, 2. die Februarii ao. 1632.

Nagyságod alázatos szolgálja

Chernel György, m. p.

Én nagyságod kegyelmes jóakaratjából meghagyom az szegény szerencsieknek, hogy keressenek magoknak prédikátort; eddig is elég nehéz volt nekik. Szikszai uram itt vagyon most is, úgy reménlem, reá venné magát az itt való mesterségre.

csak a szakmáriak engednéjek; most irtak az ministerium és az város az szakmáriaknak; még válasz nem jött reá; talán addig itt leszen Szikszai uram.

Külczim: Az én kegyelmes uramnak, az erdélyi fejedelemnek adassék.

Eredetiye az orsz. Levéltárban.

IV. 1632. febr. 16.

Nemünemű közönséges előttünk álló és nemzetünknek megmaradására járó dolgokról akarván az magyarországi vármegyebeli uraimat megtalálnunk, ez kevés munkát ő kglkre bizván, noha elegendő dexteritásában és hozzánk való igaz hűségében semmit nem kételkedünk, mindazáltal hogy az alatt megírt mód szerint procedáljon ez reá bizott dologban, tőlle kívánjuk:

1. Mindeneknek előtte ezért ezt cselekedje, hogy vevén ez mű instructiónkat, azokban az vármegyékben levő ispánokat, melyekről levelünkben parancsoltunk, és tisztviselőket, annak felette főrendeket requirálja és jelentse meg, hogy mű ő kglket akartuk megtalálni nemünemű közönséges megmaradásokban járó dolgokról, melyért kérjük azon, hogy az vármegyének gyűlést hirdetvén, értsék meg azokat, melyek császár ő felge ellen semmi részéből nincsenek, hanem csak nemzetünk megmaradását és az ő kglmek javát illeti.

2. Ezeket megjelentvén, minden okosságával azon legyen, hogy izenetünket közönségesképpen mondja meg; ha így pedig haladékot látna benne, az vármegyének szólló levelünket adja meg a viceispánoknak, mely credentia, és hiszszük el nem merik hallgatni, hanem az vármegyének tudtára adják, és jobb mód adatik izenetünknek megmondásában.

3. Mikor pedig meg kell mondani követségünket, abban azt kövesse, hogy az egész vármegyét kicsintől fogva nagyig mű nevünkkel böcsülettel köszöntse, kívánván istentől békeséges megmaradást és minden kedves áldásokat ő kglknek, és ez mellett az mű igaz jó akaratunkat, és szomszédságos indulatunkat is ajánlja; azután kezdje előszámlálni ezenképpen az dolgokat ő kglknek, tudni illik:

Emlékeznek ő kglmek arra kicsintől fogva nagyig, minemű indulattal viseltettünk légyen eleitől fogva nemzetünknek csendes békeségének megmaradásához, és mely igen igyekeztünk ahoz, hogy ha mi egyenetlenségek láttattak volna is abban lenni. azokat az jó egyességnek módja szerint lecsendesítsük, melyben semmi fáradságunkat és munkánkat nem szánván, úgy is mutattuk indulatunkat mind császárhoz ő fgéhez,

mind az közönséges jóhoz, hogy semmi tovább nem kívánatnék mibennünk. De nem tagadhatjuk, hogy sok dolgokat és idegenségeket azolta császár ő fge részéről nem láttunk és vöttünk volna eszünkben, melyeknek mind előszámlálásával ő kgket terhelni nem akarván, csak ez elmúlt napokban is Prépostvári Zsigmondnak az közönséges békességnek ellene nyilván való cselekedete, és magunk fejedelmi személyünk ellen ellenséges igyekezeti azt világosan megmutatják, mely dolgokról ő fgét megtalálván bizonyos főemberünk által, várjuk minden órában resolútióját és satisfactióját is ő fgének. De mind ezek így meglevén, nemhogy valami szünetit vennők eszünkben az ellenünk való ártalmas igyekezetnek, de sőt napról napra látjuk öregbedését, holott most is bizonyosan értjük, hogy generalis uram ő kglme vármegyéül parancsolatokat bocsátott volna ki, minden kapu szám után lovast kívánván, és némely helyen lovasra való fizetést, és minden helyeken promulgáltatta ő kglme, hogy az mely magyar vitézek Csehországból bejöttek, azoknak semmi bántások sohult ne legyen, holott ő fge condonálván azoknak cselekedeteket, meg akarná őket ismét tartani. Annak felette némely urak és főrendek közül is ő kglmek között vöttek volna kapitánságot fel és hadat akarnának gyűjteni; Prépostvári és Csáki István is ezent követvén, minden utakon ártalmunkra igyekeznek, kik ellen ha mi országunknak törvénye szerint procedáltunk, és ők fegyverrel akarnak ártalmunkra igyekezni, nincs mit tenni, ha ugyan többíteni kezdik hozzájuk tartozókat, kételen meg kell gonosz szándékokat előznünk. Mely dolgok felől mikor tovább gondolkodnánk, jutott eszünkben az, hogy talám az töröknek mostani excursiója miatt kényszerítettik ő fge és generalis uram ez szerint gondot viselni, de mikor meg-gondoljuk, hogy az töröknek ereje és ha mi ellenséges dolgot akar, igyekezeti ellen mely kevés és haszontalan erő lehessen ez, mely Magyarországból szereztethetik, ezek is csak irritálván az törököt, vagy nagyobb rablást tehet, vagy nagyobb dolgot fog próbálni szegény hazánk romlásával; szánjuk szegény hazánkat, nemzetünket, s örömet is szolgálnánk neki, s úgy tetszik szolgálhatnánk is, respectusunk is lévén az hatalmas török császárnál. Ezeket azért látván, kételen más ítéletet kell elménkben vennünk, és a mely dolgok azelőtt megtörténtek, azokat kell előttünk forgatnunk, mely semmiképpen nem engedi, hogy magunkra ne vigyázzunk. Azért el nem mulathatjuk, hogy ő kgket ez dolgokból mentől hamarébb ne requiráljuk, és ebből is az jó egyességhez és szent békességhez való igaz indulatunkat meg ne mutassuk. Mindeneknek előtte azért ő kgknek ezt declaráljuk, hogy mü teljes igyekezetünket csak

az ő fgével való békességünknek őrzésére fordítjuk, és semmit inkább előttünk viselni nem akarunk, minthogy nemzetünknek romlása és jövődöbeli veszedelme eltávoztathassék, és csak mi lehessünk securusok, semmi ok a mű részünkről annak felbontására ne adassék. Ő kgket azért szeretettel kérjük, minthogy leginkább magok romlásában avagy megmaradásában jár ez dolog, gondolkodják tovább felőle és találjon oly módot ez dologban, hogy távoztathassék el minden veszedelem ő kgktól, mivel ő kgknek kell ennek kárát avagy hasznát leginkább megérzeni, és találja meg serio mind császárt ő fegét, mind palatinus és generalis uramékat, ne adassék ok az ő fge részéről valami háborúságokra és veszedelmekre, és az sok izben elfogyatkozott szegény községet mégis több terehviseléssel ő kgk közönséges fogyatkozásával ő fge ne terhelje; annak felette Prépostvárit és Csáki Istvánt is intse és fenytse meg, üljenek veszteg, és ne berzenkedjenek; holott nem tagadhatjuk, hogy az előbbeni sokszor megtörtént példákra és okokra nézve készséges dolog nem volna nálunk ez a prae-paratio. Melyet cselekedvén ő kgk, magok megmaradására visel illendő gondot és hazájokhoz való szereteteknek felelnek meg ebből ő kglmek. Ha pedig az békességnek felháboríttatására való okokat ugyan látjuk és veszszük is eszünkben tovább is, hogy nem szűnnek, mű isten szent angyali és ez világ előtt tudománt teszünk, okai semminek ne legyünk, holott előttünk levén immár a sokszori példák, magunkra idein gondot kell viselniünk, és az gonosz igyekezetet, melyet bizonyos jelekből általlátunk, fejünkre nem várhatjuk, és ha mi romlás nemzetünkre ebből következik, senki nekünk méltán nem tulajdoníthatja.

4. Ezeket ez szerént előszámlálván, mit feleljenek mindazokra, és micsoda indulattal vegyék, jól elméjében tartsa, úgy hogy nekünk mindeneket igazán referálhasson. Annak felette ezt igen előtte viselje, hogy szavait az mű instructiónk szerint rendelje, semmit abban el nem hagyván és hozzá is valami illetlen dolgokat nem tevén.

5. Mit kövessenek a vármegyék ebből, jól igyekezzék végére menni, tudni illik ha császárt vagy palatinus vagy generalis uramékat akarjuk requirálni, és abba micsoda módot kövessenek és mi formán procedáljanak, úgy hogy erről minket voltaképpen informálhasson és tudósíthasson; nekünk pedig hogy választ tegyenek, azt is szorgalmatosan urgeálni el ne mulassa.

6. Ha kiket nekünk jó akarónknak ismerhet lenni, azokkal privátim is beszéljen, és a dolgot inculcálja nekik úgy, hogy egymással communicálván, végezlessenek hasznosban

és jobban a magok megmaradása felől. Kik micsoda szüvel legyenek pedig hozzánk, igyekezzék annak is végére menni és bennünket arról tudósítani.

7. Elvégezvén pedig mind ezeket ez szerént, ha maga sietséggel hozzánk be nem jöhetne is, igen bizonyos relatiót írjon mind ezekről, és commissiójában miképpen procedált, nekünk késedelem nélkül értésünkre adja.

Ezeken kívül is az mit becsületünkre és méltóságunkra jobbnak és illendőbbnek ítélhet lenni, mindenből azt kövesse, úgy hozzánk való igaz hűségének megfelelhessen. Datum Albae Juliae, die 16. Februarii, anno 1632.

G. Rákóczy mp.

(P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

V. 1632. febr. 28.

Generose domine amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam commendationem.

Kévánta sok jókkal s jó egészséggel áldja meg isten kegyelmedet. Ezelőtt harmad nappal érkezvén ide szerencsi házunkhoz, tegnap igen későn immár collatio után hozák Pethe Györgyné asszonyom szolgája levelét, kit Szádvára dolgába bocsátott volt fel Bécsben. Mit írjon nekünk azon dologban, im kldnek in paribus mindeneket megküldöttünk; jó volna az dolgot csak ebben nem hadni és másképpen gondolkodni, ha Pethe Györgyné asszonyom itt alatt volna, de az mint értem, mégis oda fel vagyon; ez igen cathgorica válasz és netalán nem úgy Pethe Györgyné asszonyomnak mint nekünk bátyám urammal ő klmével igen káros. Az mádi dolog is csak csüg-gőben vagyon és csak hallgatással mulatjuk ez világ láttára nyilvánvaló igazságunkat. Ő klmé bátyám uram semmit mi velünk itt kinn létében is nem közlött egyik dologban is, kiváltképpen az mádiban. Mi az mire érkezhethénk, örömetst fáradoznánk igazságunk oltalmazásában s talám nem is kellene ő klmének ily méltóságos fejedelmi állapotjában is, isten ő szent felsége szép fiakkal látogatván s áldván meg ő klmét. örökös igazságunkat elmulatnunk; az szádvári dolog, hacsak az tulajdon magunk hasznát akarnánk nézni, talám nem volna szintén ártalmas az atyámfíára nézve, holott aequalis portio illeti az summából, de mi az tulajdon magunk írását akarnánk (mely bátyám urammal ő klmével köz) oltalmazni. Mádi dologban is ő klmé bátyám uram mind ez ideig is csak egy betűnyivel is nem tudósita, az ítélő mesterünket aláhivat-tuk magunkhoz és vel 6. vel 5. Martii általánfogva itt leszen

nálunk, jó egy ember és mindeneknél jó existimatiója vagyon. ifjuságára nézve is nem utolsó az ő fölsége tábláján s az mesterek között, azzal is conferálni nem ártana; de azmint azelőtt kldnek megirtuk, mi egyáltalában avval a felfuvalkodott (?) dulljos orru kevély emberrel sem tractálni, sem derekas dolgokrul szólni nem akarunk, ha kld általjűne akkorra és az mi levelek Mádrul nála vadnak, kldre merné bizni, igen jó volna s minthogy Szemere Pált kötelesnek halljuk ő klméhez bátyám uramhoz lenni, parancsolna annak is, jönne által és bár még vagy két vagy három főembert küldene ide. Vagy ha kldre nem akarja bizni, bár maga jűjjen s tractáljon az ítélő mesterünkkel, de mi közöttök maga jelenlétében Chernelnek nem akarunk lenni. Ezeket akaránk kldnek értésére adni, értse kld mind az két rendbeli dolgot és bátyám uramat is ő kegmét mentül hamarébb tudósítsa; még az ítélő mesterünk két vagy három hétig mulat ide alá, nem mindenkor adatik a jó alkalmatosság.

Ezek után tartsa meg isten kldet kedves jó egészségben.

Datum in castro nostro Szerencs, die 28. Febr. 1632.

Generosae Dominationis Vestrae

amicus benevolus

comes Paulus Rákóczy, mp.

Külczim: Generoso domino Urbano Reöthy sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

VI. 1632. m a r t. 13.

Szolgálok kegyelmednek mint jóakaró komám uramnak. jó egészséggel és minden jókkal látogassa isten kegyelmedet.

Az elmúlt hétfőn ki köllött vala Zélre mennöm, Soos István-nak volt pöre az vőmmel Balassa Imrével, minthogy olyan gyá-moltalan nyomorult embör, az pör penig sokban járt, kéntelen ki köllött vala mennem, addig itthon igön gonosz szerencse találta városunkat, tűz támadván az belső városban az német kovács mihelyébül, az Zima György házáig megégtenek az házok, onnét kiszekvén az tót utczára ott nagyon nagy kárt tött, az többi között az kegyelmed háza is megégett, az dereka maradott csak, ha hamar érnék fedéllel, hogy esső több kárt nem tenne benne, még jó volna az dereka, az palánkunknak is nagy része megégett az király kapuja táján, és egyéb helyekben is darabbal, elég gondot szörzött az gonosz tűz avagy inkább az mi vétküink. Egyébaránt mostan hála istennek ugyan jól volnánk, mert az török is jó csendesen kezdte magát viselni. Az vezér még is nem érkezett Budára, igön parancsolja az császár akaratójából, hogy az békesség fölbontására semmi okot ne adjanak, de minthogy ez részről is nem nyughatnak némőlyek,

ők is nem igön akarnak engedelmesek lenni az előttök járóknak. Oda föl az hadak mi állapotban legyenek, meg nem tudnám igazán kegyelmednek írnom, zavarodott állapotban vagyok az egész keresztyénség, hogy egyik hol másik triumphal; hallom, hogy Balistanus (*Wallenstein*) elég gaz népet szerzett, mit fog vele cselekedni, meglátjuk ezután. Az mely 16 vagy 20 ezer embőrt az török ellen való vigyázásra rendeltének, azok mégis az Morva szélén feküsznek és emésztik az országot, ám az én jószágomat is megint elpusztéták az sok contributióval. Ugy hallom, hogy az erdélyiek is viszázkodni kezdenek; nagy dolog ez, hogy azok az jó állapotot ugyan nem szenvedhetik. Most többet nem írhatok, hanem tartsa meg isten kegyelmedet jó egészségben. Irtam Fülekben, 13. Martii, ao 1632.

Kegyelmednek jóakaró komája, szeretettel szolgál

Bosnyák Thamás mpria.

Külczim: Generoso domino Urbano Reöthty, illustrissimi principis Transylvaniae etc. capitaneo Patakiensi etc. domino et compatri observandissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

VII. 1632. ápr. 2.

Szolgálatomat ajánlom Ngodnak, az úr isten Ngdat sok esztendeiglen jó egíssíggel, jó előmenetelvel áldjon meg boldogúl mind az Ngodhoz tartozókkal egyetemben.

Kgls uram, immár istennek kegyelmességéből én is ide feljutottam Felső-Frankofurtumban ad Mayn februariusnak 18. napján, az királt ű fgit itt találtam, az mely nap ide érkeztem, másnap mingyárt királ ű fge elment Moguntiában. én az cancellariushoz mentem és beizentem az hocmestertől, mingyárt behivatott hozzája, az cancellarius beszilt velem, megmondotta az cancellarius ű nga, mihez tartsam magamat; az királ űfge ütőd napra visszajött Moguntiából, az mely nap vissza jött, az nap mingyárt cancellariushoz mentem, az cancellariusval együtt mentem fel az királhoz, és az mely instructiót adott volt Ngod előmben, az szerint proponáltam mindeneket, mert igen jó tolmácsom volt, jó tudott csehül, jó diák is, jó nímet, nimetre fordítottam vüle az tolmácsal egy fél árkos papirosra, mind tolmács által megmondottam, mind penig írva adtam be, mert cancellarius uram ű nga úgy adta volt előmben, hogy azt cselekedjem. Immár bizony kgls uram nem tudjuk, mikor bocsátnak el benniünket, mert itt számtalan sok felül való követek vadnak: az francia királ követe itt vagyon, az dániai királ követe itt vagyon, angliai királ követe itt vagyon, az hollandusok statusok követi itt

vadnak, az muszka császár követe itt vagyon, csak az úristen tudná azt megmondani, mennyi számtalan sok felül való követek vadnak, számtalan sok solicitatorok. Az királ ű fge innen Francofurtombul márcziusnak 9. napján indult negyvenezer embervel az Norumberga felé, mert az Tilly arra kezdett volt jünni Norumbergához, Pamberket (*Bamberg*) vissza is vette volt az királ hadátul Tilly, az királ ű fge gyeneralisa volt benne Pamberkben marsalk, de látta, hogy nem bir vele, Norimbergához szállott volt elütte és az Pamberket occupálta volt Tilly, négy regimentét bocsátta volt Tilly csatára oda Norumberga felé az marschalk hada után, de azt bizon valóban megpaskolták, az marsalknak annál régibb rajteri nem voltanak mint azok Tillynak, az kiket ott felvertenek, de mihent meghallotta Tilly, hogy jű a királ, bezzeg nem várta meg, hanem elment előtte, Pamberket pusztán hatta, az királ ű fge mindenütt utána megyen, arra takarodik Bagaria felé, itt penig az sok követek úgy vára-koznak Francofurtomban; az cancellarius vagyon itt az királ helyett.

Immár kgl's uram nem tudunk mit cselekedni, immár itt sokan vagyunk, az zászlótartó is itt vagyon, akit Munkács-rúl küldöttek és magyar ember, az is itt vagyon. Direling uram is márcziusnak 19. napján érkezett. Bizony dolog, hogy nem tudom mint megyünk, ha megindulunk is, mert valamennyien vagyunk, mindnyájunknak is nincsen csak tiz tallérunk is. Az mi az saxoniai herczeg ű fge dolgát illeti, valamint Ngod adott útba elűmben, az dolgot ott is az szerint proponáltam, az saxoniai herczeget ű fgét Lipsiában találtam volt, ott lettem szemben vele, ott mulattam két hétig, ha ott két hétig nem mulattam volna, bizon kgl's uram mindeniknél előbb irkeztem volna ide; bocsáttak embert kgl's uram, de azt nem tudjuk, ha mehetett-e oda vagy nem Ngdhoz kgl's uram. Eleget tudnék irni az hírek állapotja felül, de nem merek, mert az ember is fél, az kitül az leveleket küldjük. Az királné asszon ű fge itt vagyon Frankofurtomban. Az úr isten tartsa meg Ngdat jó egészségben sok esztendeiglen. Datum Frankofurtomban ad Mayn die 2. Aprilis.

Ngodnak szegény szolgája
kgl'mes uram.

(P. H.)

Külczim: Ilmo principi dei gratia dno dno Georgio Rákóczi princ. Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, siculorum comiti etc. dno meo clementissimo.

Rákóczy kezével: 19. Maji 1632. Albae Juliae redditae sunt.

Eredetiye az Orsz. Levéltárban.

VIII. 1632. ápr. 5.

Georgius Rákóczi dei gratia sat.

Grose fidelis syncere nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Ez elmúlt szombaton, úgy mint 3. Aprilis érkezvén isten kegyelmességéből ide fejevári házunkhoz, itt találók az patikás ládát, mind az fejedelem asszony köntösével és az egynéhány pár nuszttal együtt; azután is érkezvén kgd levele, az mit abban ír, elhittük, csak eddig is sokkal különben fog érteni az parasztságnak állapotjáról, holott ők immáron lábat revén magoknak, oly dolgot praesumáltak magoknak, kiben ha végbe mehetnének, bár mind úri, nemesi rend kiköltöznék Magyarországból; immár az Tiszán is által költöznek és ide felé is közelgetnek, sőt az ő fge ditiójában levő hiveinknek jószágokra is rá mentek, és jószágokat esketik, gyűjtik magokhoz, mely dolgot mi egyáltalán fogva, nemzetünk veszedelmére, hivalkodó szemmel tovább nézni nem akarunk, hanem bizonyos számú hadainkat bocsátjuk mingyárost ki az végekbe az urak mellé és compescalásokban semmi módot el nem mulatunk. Mivel pedig oda által az magunk jószági is mind fellázadtanak, oda által is bizonyos számú vitézlő népet bocsátunk az Tiszán, azoknak lecsendesítésekre, kgdet is intvén serio, legyen szorgalmatos gondja reá, ott az jószágot biztassa és fenytse is mind szép szóval, mindennel, legyenek csendességben, fel ne hagyja őket kelni, és ha különben nem lehet, mind lovast, gyalogot kibocsátván rájuk, más úton is refrenálja őket, hogy hasonló tumultuálásra azok is fel ne zendüljenek. Cui nos de caetero gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 5. Aprilis 1632.

G. Rákóczy mp.

Ujebben mindenekről írjon; az pataki tisztviselőmmel tartson jó correspondentiát.

Külczim: Groso Joanni Balling arcis et praesidii nostri Munkacsiensis capitaneo supremo etc. fideli nobis dilecto.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

IX. 1632. ápr. 16.

Illustrissime princeps dne dne et frater mihi colendissime charissimeque, salutem et servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Isten kldet minden kívánta jókkal, jó egészséggel boldogságos szerencsés hosszú élettel áldja meg asszonyom ángyommal és kis öcséimmal egyetemben.

Alkalmas időtül fogván kld levelit nem vöttem, kibül érthettem volna kldnek s asszonyomnak ángyomnak és kedves öcsémnek jó egészséges állapotjokat, kinek szívüül örvendezhetnék; akartam kegyelmedet írásom és levelem által látogatnom és kld jó egészséges állapotja felől értekezni, hogy ezzel is kgldehez való kész voltú atyafiasságas szolgálatomat declaráljam kld szolgálatjára. Irtam vala azelőtt is kldnek, hogy Mádról és Szádváráról való leveleket küldte volna kezemhez kld, kikbül vehettem volna valami lument és informatiót és jóakaróimmal is conferálhattam és consultálhattam volna, tovább mint procedáltunk volna az dologban; olyan szép és örökös igazságunkat, nekem úgy tetszenék, könnyen nem kellene engednünk és elmulatnunk. Itélő mester uramat is egynehány napig azért tartóztattam, hogy ő klmével is communicálhattam volna az dolgot; mindezideig is kld írása szerint Chernel György tulajdon csak hozzám való régi gonosz indulatjából az gonosz ember semmi leveleket nem küldte kezemhez, immár az itélő mesteremet is holnap bocsátom vissza; igen jó és alkalmas lött volna, ha ezt nem cselekedti vala velem, melyben úgy tetszik, kld igazságának is nem keveset derogált és fejedelmi parancsolatját is contemtusban hozta, patientia.

Tudom, kld értette az póroknak egynehány vármegyében való támadásokat és fegyverhez való nyulásokat, kik szegény hazánkban mostani csendes és békességes állapotunkat csak fel nem zurák zavarák, sok ezren gyülekeztek volt egyben, kik ha elől mehetnek vala gonosz igyekezetjökben, csak isten tudja, minemü nagy és talám utolsó veszedelemben hozzák vala magokat; mely dologrul énhozzám is postáját bocsátá az elmúlt nagyszombaton ő felsége és nekem delegálta, hogy közikben küldjek, tractáljak velek és azon legyek minden uton módon, hogy lecsendesítssem és szállítsam őket, hol nem, másképen kelletik hozzájuk fogni és nyulni; de az ő fölsége kegyelmes parancsolatjával az mikor érkeztek, annakelőtte harmad nappal generalis uram végezett velek és leszállította s eloszlatta őket. Így levén is az dolog, el nem mulatom, hanem az ő fölsége atyai kegyelmes intésit és parancsolatját intimálom nekik, hogy annyival inkább megcsendesíthessem és ha mi scrupulus volna még elméjékben és szándékjokban, azokat is complánáljam és eligazítsam.

Én igen szerencsétlen vagyok az kld itt kinn jószágában levő tisztviselőihez, kik külömbféle gyalázatos szókkal és boszuságokkal naponkint nem szünnék illetni és minden uton módon elbizakodván az kld méltóságos fejedelmi állapotjában, gyalázatos és ártalmas igyekezeteket forralni ellenem. A minthogy az elmúlt husvét kedden, midőn szolgálaim magam Molnár István nevü Gárdonyban lakozó emberem csüriben

mentek volna szalmáért, Szalay János egynehányad magával reájok rohant fegyveres kézzel szolgálmaira tolvajt kiáltván, nemes ember szolgálmaiban és gyalogimbaiban egynehányat megsebesítettek. Duhon is az itt való tisztartója kldnek maga futván az kulcsokért, az harangot félreverte és az várost fel-lázasztotta, itt ebben az helyben jelenlétemben, mely dolog mind az kld méltóságos személyinek, s mind az enyémnek úgy tetszik igen fájdalmas és gyalázatos lehet s az idegen emberek is csuda iteletben lehetnek, Mely dologrul tehetnék, de kldet, kit mindenkor szerettem és böcsületben tartottam, tekintettem. Itilő mester uram maga szemmel látta, maga futott is ő klme hozzám az templomban szintén istenes szolgáltnak idején, hogy az egész községet az kld gondviselője neki lázasztotta, csak az isten oltalmazta, hogy egynehány emberhalál nem történt. Igazságot irok kldnek, soha akaratombul vagy tetszésemből vagy hiremmel egy tikmony kárt se kldnek, sem az kld emberinek nem engedtem cselekedni sem tenni, mégis ezt az nagy illetlen dolgot cselekedik velem. Kérem kldet nagy atyafiképen, intse és fenytse meg őket, sőt érdemek szerint büntesse meg, mert egyáltalában nem szenvedhetem el ez rajtam tött boszuságot és gyalázatot, s tudom, hogy kldet különben informálják és szépitik dolgokat, de én elhittem, kld ezen írásomnak több hitelt ad ebben és bizonyosabb documentumért attestáltak és beküldöm kldnek.

Én protestálok kld előtt, ha kld meg nem bünteti, más-képen procedálok ellenek, kit kld ne tartson maga ellen való boszuság-cselekedetemnek (kit él az szent isten, hogy sohasem kerestem sem követtem, s nem is akarom követni, sem cselekedni), hanem eluntam szintén az sok ellenem való gyalázatok és boszutételeket.

Ezek után éltesse isten kldet sokáig jó és kedves egészségben, szüübül kívánom.

Datum in curia Sárosiensi, die 16. mensis Aprilis anno 1632.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

servitor et frater addictissimus

comes Paulus Rákóczy mp.

Külczim : Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy, principi sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

X. 1632. ápr. 19.

Puncta, quae hoc rerum statu ad minimum a principe Tranniae proponenda existimo.

1. A kit ily nagy istantiával urgeál, mindenek előtt Praepostvári Sigmond uramnak büntetése.

2. Gondolom azt is, hogy nem hadja csak magát Praepostvári uramot, hanem hogy a mint már meg is nevezett bennek, törvént fog a többire is kívánni.

3. Kívánni fogja minden bizonnyal Munkács várát is jószágostól, vagy hogy úgy csak így simpliciter nála maradjon, vagy hogy az fejedelemasszony azt tele törvénnyel keresse; avagy elvévén az fejedelemasszonytól ő fölsége, azon summában, kiben az fejedelemasszonynál vagyon, neki adja ő fölsége.

4. A munkácsi kapitánnak és az benne való népnek is a maga végezése ellen generális amnistiát fog kívánni és minden eddig percipiált proventusnak, a ki a kapitáni kezébe ment, oda vesztését.

5. Sok szép ezüst mívét és egyéb marháját vitette az fejedelemasszonynak ki Munkácsból immár e veszekedés alatt is, s reméllem, oda vesztét fogja kívánni annak is.

6. Az erdéli jószágához is, avagy ad minimum jövedelméhez is hozzá nyulván az fejedelem az fejedelemasszonynak, gondolom, maga gustusa szerént akar abban is disponálni.

7. Az ónodi praesidium dolgát mivel követi által is szorgalmazta, azont fogja hihető most is kívánni, hogy az végezésből kihagyassék.

8. Mád dolgát is, ki Regéczhez való, praetendálván ezelőtt is, tartok tőle, hogy ez alkalmatossággal azt is elől ne hozza, a mely falu megér negyvenezer forintot.

9. Az borral neki nagy kereskedése vagyon Lengyelországban, az hova mind az ország constitutiója ellen s mind az harminczadoknak nagy kárával sine omni solutione tricesimae libere akarja borait beküldeni, kit praetendált és kívánni is fogja.

10. A mint most is szorgalmazta, szorgalmazni fogja az Thurzó Christófné asszonyomnál levő ezüstöt is.

11. A corporale juramentum dolgát is, hihető, difficulásban fogja venni és hogy ha mire accommodálna is, az formuláját is annak nem úgy fogja cselekedni, a mint kívántatnék.

Ezekon kívől való praetensiói is lehetnek, azt gondolván, hogy efféle dolgainak eligazításában most vagyon módja; de ha csak ezek lesznek is, elég nehezek. Interium mindazonáltal talán valamit el is felejt ezekben is, kit én jóllehet nem remélhetek.

Ezután ugyanennek latin fordítása, s a latin végén: In Kis Marton 19. Aprilis, 1632.

Kívül: Puncta principi Tranniae proponenda.

Fogalmazvány az Orsz. Levéltárban, Tract. Publ. fasc. 6. nro 2.

XI. 1632. ápr. 19.

Modernus legatus suae caes. mattis in Transylvaniam, modo infra subnotando, aut simili instructus, juxta tenuem meam opinionem, expedire deberet:

Et primo quidem de statu provinciae Transylvaniae advertendum est, eam provinciam se sua sponte turcis mancipasse, sine quorum praescitu et consensu nec ipse princeps, nec provincia sua arma arripere audet, sed nec converso jussa turcarum iidem transgredi praesumunt, nisi forte ex certis causis voluntas eorum aliorum ferretur, sed tunc etiam aut vezorios muneribus placant, aut tales declarant defectus, ex quo pateat ipsos commissa implere non posse, aut id, quod committitur, ipsis quoque turcis nocivum et damnosum esse posset. Quod si vero insurrectionem moliri inque partibus nostris tumultum concitare niterentur, mos est illorum portam sollicitare, supremumque vezerium aut ejus kajmechamum pollicitis et donis corrumpere aureosque montes promittere, dementitisque artibus annuentiam et subsidium eorum obtinere. Practicavit haec defunctus princeps Gabriel, cujus consiliarii et discipuli moderni quoque principis lateri adhaerentes, colligere est nocivam ipsorum intentionem, ab ipsa porta sumere et initium et incrementum. Ut itaque praemissis de causis ablegatum aliquem in Transylvaniam expedire necessarium censeo, non minus expedire arbitror diligenter attendere debere agentem suae caes. mattis in porta commorantem tam ad legatum regis Sueciae, ope transylvani ibidem jam existentem, quam vero ad ipsosmet transylvanos, caeterosque suae caes. mattis malevolos. Nec abs re accidere putarem, si sua mattas tam ob sueci legationem ac transylvanos pariter internuntium suum cum literis modo solum cursorio ad portam expedire dignaretur.

Porro. opinionem meam tenuem jam me antea suae caes. matti dedisse memini, non esse nimirum necessarium hoc tempore solemnem aliquam legationem in Transylvaniam expedire. Nam si a transylvano commissionem urgebit (quod scopus esse debet legationis) non erit pro autoritate legati tanti; si vero omnes questiones, quae vel ipse vel nos ex parte suae maiestatis praetenderemus, in se assumere velit, non credo S. A. posse illa omnia complacere, nisi forte cum gravi autoritatis suae mattis offensa, regnique hujus ac fidelium suorum damno et praejudicio propositioni suae et postulatis assensum praebere velit. Quod si autem postulatis suis assentire noluerit et ipse princeps quampiam malitiam animo prae-

concipit, causabit occasionem majorem eruptionis illius, mente revolvens tam commissa sua contra puncta confoederationis suae, quam vero se in sua expectatione frustratum esse. Quo verendum, ne quod intendebamus, et maxime necessarium erat lucrare nimirum tempus, in eo frustremur, ipso tamen eruptionem attentante. Nihilominus cum jam sac. regiamtas reverendissimum dnum cancellarium regni Hungariae eo amandandum omnino clementer decrevit, hunc modum inter coetera in ea ablegatione observare censerem:

Ut statim in primo congressu cum principe, praemissa nomine suae mattis salutatione ejusdem principis, offerat illi clementiam suae mattis ac puncta saltem subsequencia nomine ejusdem caesar. mattis insinuaret:

Primo. Intellexisse suam mattem plurimas ejusdem querelas et suspitiones in negotio confoederationis et pacis; ne tamen ejus observatio et custodia in dubium revocaretur, voluisse eum suam mattem per principalem et ecclesiastici ordinis legatum suum assecurare, quod sua mattas pacta et confoederationes cum ipso initas nec per se, nec per alios ullo unquam tempore violare intendebat, quin diligenter contendisse et contendere, ut salva illaesaeque custodiantur. Simul admonendus esset, ut praeposita sibi pacis et confoederationis amoenitate ac hujus etiam regni et gentis hungariae statu afflictissimo, ruinaeque (*sic*) proximo considerato, simulque autoritate et potentia repetitae caes. mattis concepta et venerata studeret diligenter paci et confoederationibus, cum alioquin non obscure advertere et intelligere potest, qualia pericula tam sibi quam provinciae suae ac toti genti hungariae cum ingenti regnorum ruina et desolatione imminere possent. Nec dubitare suam mattem, his se accommodaturum [t. i. principem].

Secundo. Ut vero eo firmiter credat inclinari et velle suam mattem pacem observare, intimandum judico, promptam simul ac paratam esse eandem mattem judicium contra illos quoque administrare, de quibus conqueritur, quod tam in personam suam propriam, quam vero regnum suum deliquissent et mali quippiam machinati fuissent. Et quicquid judicialiter adinventum determinatumque fuerit, id debitae etiam mandare executioni, jamque de loco etiam et termino judicii cum ipso concludere eosdemque, quos se offendisse causat, certificare non esse alienam suam mattem. Interim cum non constet suae matti, nec putat quemquam contra foedera pacis deliquisse, optare potius suam mattem, ut considerando etiam existimationem suae mattis, querelas et praetensiones suas

hac in parte seponeret, bonaque ob id ablata fidelium suae mattis institueret.

Tertio. Si vero ulterius quoque in postulatione administrationis iudicii perseveraret, Tyrnavia locus, terminus autem 24. dies Augusti, utpote festum sancti Bartholomaei ad minimum nominandus et designandus esset, serio ipsi inculcando et persuadendo, non posse suam mattem varios ob respectus citius iudicium administrari facere, partim quia et legatus suae mattis adhuc apud ipsum commoraretur, partim quod citatio quoque pro termino competenti fieri debet, partim vero, quia interea messis quoque appropinquaret, quo tempore iudicia non solent administrari. Quanquam si ulteriorem terminum industria dni ablegati lucrare posset, id melius accidere putarem, interim, quod sua mattas ante praenominatum terminum iudicium administrari facere possit, servatis de lege servandis, modum non video.

Quarto. Instituenda quoque commissio, juxta confoederationem Cassoviensem urgeri debet, cujus institutionis locus et terminus convenienter erit, si is, qui pro revisione juris, assignabitur. Intimando eidem non deesse ex utraque parte praetensiones, quae complanationem cupiant, ut ipsimet quoque nonnullas, praeter negotium etiam dni Praepostvari, hac quoque sua ultima legatione insinuavit, pari modo ex parte etiam suae mattis superesse quasdam difficultates, quae hac commissione rectificari deberent. Velle itaque suam mattem, quod ipse quoque animo non alieno ab hac commissione existens suos praecipuos commissarios ad terminum et locum praefigendum destinaret et bene instructos expediret, offerendo eidem paternam suae mattis clementiam, quod sua mattas eo tum eundem principem in quibusvis justis suis praetensionibus benigniter exauditura complexuraque sit, et in iis etiam, quae praeter negotium dni Praepostvari iudicio deffinienda erunt, paratam esse suam mattem committere. Quale etiam est negotium seu praetensio sua contra relictam magci condam Christophori Thurzo, in qua relictas refert se ad libertates suas et jura regni, sed nec sine jure res haec complanari posset, quandoquidem quod illic asseritur hoc ipsum illa neget.

5. Non abs re erit significare etiam illi, quod licet de legatione regis Sueciae et ejus causis suam mattem certiores reddiderit, quia tamen intelligat sua mattas, ad quasdam etiam inimicas suae matti confoederationes eum stimulatam esse a regis Sueciae legato, et hoc ipsum jam aliis etiam ipsemet princeps detegisset, optare suam mattem, quod cum alias etiam de ejus sinceritate sua mattas nihil dubitaret, nec eundem

pactorum et confoederationum cum sua matte initorum immemorem esse sciret, vellet ea, quae suaecicus legatus ad ipsum attulisset, et quibus argumentis praetactas inimicas suae matti confoederationes ipsi suasisset, cum sua matte communicare, requirentibus id pactis quoque et confoederationibus suis. Ostendendum porro hic erit, regem Suaeciae sua ambitione duci, et quod res longe secus agatur, quam ipse tam inter principes christianos, quam vero apud turcam forte persuadere intendit. Monendus etiam est, ad praestandum potius suae mattis augustissimaeque domui Austriacae obsequium ac servitium, quam forte ulli alteri aut suaedo, cum praedecessores et majores suae mattis, felicitis reminiscantiae majorum quoque suorum promotores et benefactores, hujus vero regni nostri Hungariae reges et defensores fuere. Accedit, quod inter suae mattis imperium ac regnum hoc nostrum nihil intercedit, quin sub eadem protectione existunt, inter suedos vero, ac hoc ipsum Hungariae regnum sive provinciam Transylvaniae non modo regna aliqua, sed lata etiam imperia, et ipsum mare Oceanum intercedere nemo non intelligit. Operae pretium erat etiam revocare sibi in memoriam, qualiter annis superioribus hic ipse suedus defunctum quoque Bettlenium e provincia sua evocaverat contra suam mattem, lucri sui causa, dum tamen hic periclitaretur, illum è longe solummodo aspexisse. Quod ipsi fusius et diligentius inculcare, cum ipsi transylvani suedo multum attribuere soleant, nocivum non erit.

6. Quanquam depravata jam et corrupta principum Transylvaniae consuetudine, in corporali etiam eorum juramento magnam securitatem ponere non possimus; nihilominus cum mihi recurat, qualiter idem se in capitaneatu Onodiensi gesserit, ac simul tempore Bettlenii juramentum in fidelitatem suae mattis deposuerit et quamdiu suae matti fide obstrictus fuit, et obligationi capitaneatus non renunciasset, tamdiu Bettlenio non adhaesisset, nec contra juramentum suum cum eo insurrexisset: pari ratione nunc quoque hac occasione vigore propriae obligationis et diplomatis urgeri deberet, ut corporale juramentum, quod promisit, deponeret. Quo circa literas ejusdem assecuratorias Cassoviae adhuc datas transmittito sub litera A. ipsi per hunc eundem dominum legatum suae mattis referendas et in casu, si corporale juramentum praestiterit, restituendas, alioquin si minus praestare dictum juramentum voluerit pro futura cautela retinendas. Ad quae autem jurare debeat, transmittito sub litera B., quae ipsa puncta postquam acceptasset, apud eundem quoque sub sigillo extant, una cum ipsa formula juramenti. Quae quidem

formula iuramenti, non dubium, quin ipse difficultatem pariat, velitque solum, ut alias assecutorias, ita hoc quoque sub bona fide solum praestaret, si tamen praestabit, sed tamen omnibus induci deberet ad praestandum corporale iuramentum, cuius utique aliquis saltem respectus apud eum haberetur.

Sicque in prima aut secunda etiam audientia praeter haec sex puncta nihil proponendum censerem, donec se ad illa resolveret, et si casu quo iudicio et commissioni, terminoque et loco consentiret, illaque acceptaret, suas quoque praetensiones eo prorogando, nihil amplius cum ipso tractandum esset, sed ex parte quoque nostra difficultates omnes, tam ratione causae principissae brandenburgicae, quam vero violationis pactatorum, penitus haec subticendo et nec verbo mentionem de his faciendo eo rejiciendae essent, intimando in genere ipsi, suam quoque mattem, juxta continentias et requisitiones diplomatum, difficultates, quas forte haberet, ad praetactum terminum commissionis rectificandas et complanandas prorogare et differre velle. Quod si vero praetensiones aut postulata quaedam sua palam faceret, cupiens eorum rectificationem a moderni suae mattis ablegato, primum et ante omnia dnus legatus se excusare deberet, illa juxta continentias diplomatum commissionem concernere, nec se immiscere posse, quia nec auctoritatem nec commissionem superinde se habere, rogando nihilominus, quod illa omnia in scriptis sibi traderet, ut ea sua mattas tempestive posset intelligere, quibus intellectis, bene posset sperare, suam mattem gratia sua erga ipsum propensam semper manere. Quod si nec his contentus esset, sed ad postulata sua omnino certiore uberioremque declarationem ac resolutionem urgeret, quae quidem postulata seu praetensiones suae, ut assequi possum, ut plurimum hae esse possunt, quas sub litera C. punctatim assignatas transmittito, ad haec inquam puncta seu postulata sua in hunc sensum replicandum arbitrarer:

Ad primum. Quod negotium dni Praepostvari concernit brevibus tantum juxta jam datam meam opinionem respondendum censerem.

Ad secundum. Pariter optandum erit, velit eorum quoque nomina dare, quos praeter dnum Praepostvari se offendisse causat, quo ii quoque tempestive certificari possint.

Ad tertium. Negotium arcis Munkach, si fieri potest, omnino Tyrnaviam, ad terminum revisionis praetactarum quarum seu difficultatum suarum jure extraordinario revindendum ac determinandum differri deberet. Nam illam, simpliciter et de plano cum consensu suae mattis apud manus

suas relinquere nec convenit, nec juris est, ac authoritati quoque suae mattis plurimum derogaret, imo haec ipsa conniventia occasio et causa esse posset, similes violentias post haec quoque perpetrandi; quod vero principissa id, quod sibi violenter ereptum est, jure de manibus suis requirat, non expedit etiam et scandalosum quoque esset. Quod si vero assereret, paratum se esse summam inscriptionis principissae deponere, si modo sic quoque arce frui possit, spes hac in re ipsi rescindenda non esset, quin potius animari deberet, ut dominus ablegatus facta relatione suae matti speraret, ut si modo in aliis accommodare studebit, in hac quoque gratia suae mattis se forsitan non frustratum iri.

Quartum etiam punctum, de capitaneo Munkachiensi, et suis asseclis, si postularetur, et si res non careret difficultate, nihilominus amnystia promitti posset, quamvis is nimis sceleratus et perfidus sit. Ad proventus vero, quos medio tempore percipit, cum id principissam concerneret, nihil interesse suae matti.

Quintum etiam punctum, de rebus mobilibus ex arce Munkach per ipsum ablatis, oportet eum capacem reddere, quod totaliter id eandem principissam concerneret, nec ideo suam mattem in iis sine expressa voluntate ejusdem dnae principissae quicquam ipsi connivere posse.

Sexto etiam puncto de bonis nimirum et proventibus ejusdem principissae transylvanicis affirmandum erit, non posse simile (?) suam mattem in iis quicquam disponere, quin principissam, ad protectionem suae mattis confugientem, in justis et legitimis protegere teneri, imo hortari ipsum suam mattem, ne eandem principissam in bonis suis quovismodo turbaret.

Septimum vero punctum res est magni momenti, verendum, ne in ea arce seu praesidio Onodiense absolutum dominium se habere velit, reservans sibi illud pro gravi et privata sua necessitate, volens forte illo turcis gratificari, si aliquando casu quo ad aliquas angustias redigeretur, ut Bettlenium cum arce Lippha fecisse compertum habemus. Sub spe itaque haec quoque differenda essent ad relationem et in negotio commissionis clementem resolutionem suae mattis.

Octavum etiam punctum, utpote negotium possessionis Mad, ad juris ordinarii processum relegandum existimarem, si tamen ulterius urgebit, connivendum ipsi censeo, in tantum ut istud quoque negotium in judiciis extraordinariis ibidem Tirnaviae revideatur.

Quantum ad nonum punctum, hoc ipsum est, quod contra cameram Cassoviensem praetendit, non vero id, quod hic po-

stremus ablegatus suus scriptotenus exhibuit, ac si eadem camera quaesturam inter regnum hoc Hungariae et provinciam Transylvaniae vetaret et prohiberet, cum camera illam auctoritatem per se non habeat. Quandoquidem autem haec ejus praetensio statutis et constitutionibus regni plurimum praejudicaret, et multum proventibus quoque suae mattis obsesset, differenda etiam esset ad relationem dni ablegati, spem dando, ut si id sine praejudicio statutorum regni fieri poterit et ipse etiam se in aliis accommodare conabitur, prompta erit sua mattas in hoc quoque, quantum possibile est, sibi gratificari. Sed cum quaesturam fere omnem in provincia sua idem princeps pro se reservasset, credi par est, non posse avaritiam suam occumbere, quin boum quoque pulsionem sine tricesimali solutione aliqua ex parte sibi liberam permitti cupiat, spem illi dare oporteret, suam mattem in eo quoque pro ratione moderni temporis ipsi forte gratificaturam.

Punctum decimum, causa nimirum dnae Thurzonianae, ut superius attigi, ad viam juris releganda esset, optante id ipsa quoque domina relictā, extra quod ipsam contra jura et libertates regni suam quoque mattem minime cogere velle et posse.

In undecimo etiam puncto, ratione corporalis juramenti jam superius censuram meam dedi, praeter quae omne, si quid moveret et urgeret, vel ad relationem appellare, vel vero placidis mediis eum contentum reddere oportebit.

Et sic si etiam in particulari sciscitaretur, in quibus violasset aut non adimplevisset diplomata, nihil plane ipsi ex praemissis rationibus dicendum, sed omnia ad commissionem differri deberent, licet is fere omnia confoederationis puncta violavit, ut liquet ex scripto praesenti, quod sub litera D. transmitti suae matti, in quo etsi comprehendantur etiam talia, de quibus sua mattas jam se contentatum reddiderit, ut etiam illud, quo ad primum punctum confoederationis etc. est, ac quod etiam eadem mattas reversales duorum illorum juvenum cum exmissione clausulae jam notae et in praetacto scripto specificatae acceptaverit, et praeter haec quasdam etiam res minoris momenti continent, ideoque ne forte praetermitti posset. nihilominus inter alia graviora ista quoque scire obesse non potest. Et si hoc postulatum suum adhuc instantius ulterius quoque urgeret, omninoque scire cuperet, dissimulandum tamen erit, referendaque haec omnia essent ad commissionem instituenda. ut supra dictum est, ne alioquin visis iis desperatione ductus ad erumpendum hinc quoque occasionem summat. Melius itaque erit, ut stante commissione defectus et egressus suos contra diplomata patratos intelligat, quo et totum referendum est.

Si vero postulatis suis inhaereret, ea quae contumacius urgeret, nolens clementi suae mattis resolutione contentus esse, nec commissionem, nec juris revisionem, tempusque et locum acceptare, non obscure conjici potest, habere ipsum aliquam intentionem erumpendum; quo in casu placida verba dare ipsi oportebit optando ac dicendo, ut omnes suas praetensiones det in scriptis. Et siquidem hae adhuc suam mattem lateant, necessarium esset, ut de his omnibus per cursorem suum citissime expediendum informaret suam mattem, interim dnum ablegatum per duas tresve hebdomadas, quamvis cum sui gravamine et difficultate, ac forte etiam diminutione aliqua existimationis suae mattis, pro bono nihilominus publico paratum esse resolutionem benignam suae mattis ibidem praestolari. Hac ratione ad minimum mensem, si non plus lucrabimur, quod praecipua et singularis cautio est in rebus cum ipso agendis. Sed cum ad 10. Maji comitia regnicolis suis ipsum promulgasse perhibeatur, si casu quo medio tempore, donec cursor modo et casu in praemisso expediendus cum resolutione a sua matte reverteretur, comitia dissolverentur, nec constaret dno ablegato, utrum regnicolae hanc ultimam suae mattis resolutionem una expectarent, aut forte in casu quo dissolverentur, eos iterum ad audiendam hanc relationem suae mattis congregaturos, tunc dilationem hanc seu cursoris expeditionem damnosam potius, quam utilem judicarem. Nam res ipsa provincialibus constare non posset, et ad requisitionem principis ipsorum facile seducti insurgerent. Quod autem omnia haec dominus ablegatus feliciter peragere, officioque suo majori dexteritate fungi possit, ad status ipsos binae expediendae sunt literae, unae et primariae, quae more pacificationem salutationemque et admonitionem suae mattis, punctaque primo loco proponenda respiciant, aliae et secundae, quae pro illo casu servirent, si eruptionem princeps meditaretur. Quibus in eo casu cum expostulatione et protestatione exhibitis diligenter intimandum esset, paratam fuisse et esse etiam defacto suam mattem confoederationem cum ipsis initam observare et per suos observari facere, ac simul de iis quoque, contra quos princeps conquerebatur, satisfactionem impendere, justisque et legitimis clementer parere, praetensionesque suas contra principem, easque graves et justas, juxta confoederationem pro rectificatione ac complanatione ad commissionem differre, quas ut plenius intelligere possint, se scriptotenus etiam ipsis exhibere (tunc postmodum puncta ab ipso violata, cum solemnibus protestatione exhibenda sunt). Quibus omnibus sic stantibus, etsi merito sua mattas arma capere posset, nihilominus parata est adhuc quoque haec omnia per commissionem ut conclusiones

componere. Bene itaque perpendant, qualiter penes tam sinistras praetensiones principis sui insurgant, simul etiam ad violationem pactorum sive (?) confoederatis cum ipsis initorum qualiter persuasi condescendent, armaque contra suam mattem, fideles, ditionesque ejusdem apprehendent. Non praetermittendo etiam diligenter inculcare ipsis, quod si aut ditiones suae mattis, aut fideles, arma et bellum in regnum hoc inducendo infestare et turbare praesumserint, scire debent non defuturam suam mattem sibi suisque fidelibus et regno, et si quae vindicta postmodum quocunque tandem modo ipsos sequetur, totum sibi ipsis et principi imputare debeant.

Quae omnia dnus ablegatus pro sua dexteritate uberius et fusius deducere poterit, factaque tandem solemni et iterata protestatione recedere debebit, ita tamen, ut priusquam res ad ista extrema deveniret, suaque dominatio omnino illos erumpere velle adverteret, sub dissimulationis pallio, noctes diesque cursor expediendus est, suaque mattas certificanda de omnibus, quae ibi aguntur, quibus a sua matte tempestive intellectis, praeparationes necessariae ordinari et promptari possint.

Coeterum quamvis non ambigo, quin praemissa reverendissimus dnus cancellarius, sine hoc etiam fuso discursu meo ea qua pollet dexteritatis experientia peragere potuisset, et forte nec haec omnia ipsis occurrent aut necessaria forent, ut tamen homines novi possunt haec omnia recurrere et esse necessaria: poterit suae reverendissimae dominationi dnus etiam .Johannes Keri, quem nuper in Transsylvaniam ablegaveram, ea principi ad partem per eum insinuando, quibus nisi insipere velit, facile ad amplectandum pacem induci potest in hac legatione aliquod lumen dare. Necesse itaque existimo, ut sua reverendissima dnao, occurrente occasione, cum eodem loquatur, intelligatque de rerum statu ab ipso etiam, quod, haud dubio, sublevabit suam revmam dnem in hac sua legatione.

Demum, quod si quidem dnum cancellarium in hac legatione non exiguum tempus insumpturum existimem, praetermittere non potui, quin humilime instarem apud suam mattem, quatenus loco ejusdem dominationis, tam respectu negotiorum occurrentium, quam vero pro sublevamine dni secretarii, certus aliquis prointerim substitueretur procancellarius, et commendarem pro hoc officio revmum dnum episcopum Vesprensiensem, dominis Varadiense officio vicariatus, Vacienne autem episcopis alia occupatione fungentibus.

Haec erant, quae in negotio et statu principis Transsylvaniae ex commissione et mandato suae sacratissimae mattis, humilime insinuare volui. In Kis Marton die 19. Aprilis anno 1632.

Kivül: Opinio comitis palatini circa legationem in Transylvaniam instituendam.

Fogalmazvány az Orsz. Levéltárban, Tract. Publ. fasc. 6. nr. 1.

XII. 1632. ápr. 20.

Szolgálatom ajánlom kgl's uram Ngodnak, az úr Isten áldja meg Ngodot kívánsága szerént való javaival.

Az itt való állapotokat nem különben tartom mint az fellobbanáshoz való tüzet; én semmi jót nem remélhetek kgl's uram, de azért én nem tartom teljességgel okul az szegénységet, de az kik zabla nélkül való hadakat gyűjtetnek és tartanak. Im láttatik lecsendesedni az föld népe, de vagyon most is alattomba való forradozások; én mindazonáltal az kiket gondoltam, az Ngod kegyelmes parancsolatja szerént, voltaképpen megfenyegettem, hogy közikben ne menjenek. Az szentpéterieken rá jött az Ujvár megyei parasztság, addig ki nem ment, míg az város népe közikben nem eskütt, s úgy indultak vala el, de azok módot találván benne, visszatértek és az Sajón túl való község is visszatért. Itt Szendrő körül elég dúlás, prédálást tőnek az szendrei katona rend; az békesség meglevén, megigérték, hogy az elvött barmot, egyebet megadnak, de semmi sem telik benne. Csáki uram ő nga igen megbarmosítá szolgálit, maga most Kéri Jánossal Tokajba jöve, de vagy ajánlja Nagyságodnak magát vagy nem, de soha (?) semmit sem kell neki hinni; azt bizonynyal elhigye kls uram, hogy fejedelemasszonnyal egy értelemből küldtek már kétszer is az portára, ezzel az egri passával nagy barátságot mutat; én az mint érthetem, mind az egri pasát és többeket azféle hírrel tart, kivel Ngod vádolja, hogy Ngod Váradot az német császár kezében akarja adni; kls uram, kérem Ngodat, ezt ne jelentse senkinek, mert tudom baját látná egy jó akarónk. Egy levelet irt volt Csáki uram egy úrnak, de az dejákja másnak intitulálta volt, az mely levelében Ngodot gyalázta, és az parasztság fellázadását is Nagyságodra köté abban az írásban, mások előtt penig szóval csudálatos jóakarójának jelenté magát Ngodhoz. Az mely ember felől tudakozik Ngod, amaz várasból való fi, Zalaji, ott vagyon, de most az Marus mellett lakik. Az oda fel való állapotokrul tudom Bay uramék tudnak szólni, nekem is oda vagyon most emberem, ha megérkezik, mingyárt irok Ngodnak felőle; de én alázatosan könyörgök kls uram Ngodnak, hogy az mit most irtam, egy kevés ideig legyen titokban, mert mikor nekem titkom vagyon, az ingem tudná is, az tűzre vetném. Itt Patakon nem lőn jó alkalmatosság írásomban. Éltesse isten Ngodat. 20. Aprilis, anno 1632.

Isten engedelmeiből minden javai az én gondviselésem alatt békével maradtak; tavaszi vetést és szőlő metést elvégeztenek. az vetések igen szépen mutatják magokat.

Külczim: Az én kglmes uramnak ő ngának az erdélyi fejedeleme- nek adassék.

Eredetiye az Orsz. Levéltárban.

XIII. 1632. ápr. 23.

Az minemű punctumokról generalis urunk ő ngának az előtt izentünk volt. melyeket az lövei gyűlésünkben el is végeztünk, azoknak módjáról most communi voto et consilio ilyen rendelést végeztünk:

1. Minden vármegye első congregatiójából bocsássa ki szolgabiráit, az kik sine omni respectu minden urak, nemesek jószágait, sőt az ő fge jószágát is, mennél hamarébb lehet. eljárják és capitatum minden paraszt gazdát, szolga legényt, valaki excedálta az 17. esztendő, megeskessék az ide alá meg- irt hitnek formája szerént, mely esküvésben tartozzék azt is megmondani, ha puskája, szablyája vagyon akár maga, akár mások birodalmában, és hogy azt tartozzék elől hozni, és ugyan akkor az földes ura kezében adni; minden helyeken penig az földes urának embere legyen az szolgabíróval az hit hallgatáson és szolgabírák semmi birságot, se személy pénzt ne vegyenek. Ha penig az hitnek hirdetése után elmenne az hit előtt valamely jobbágy, tartozzék az ura rajta venni fl. 12, és újobban toties quoties azon büntetés alatt azon juramentomra compellálni; ha penig otthon nem találna is lenni, hanem az után visszajőne, ezen dolgot tartozzék effectuálni minden jobbágya felől; ha penig az földesúr nem exequálná, annak utánna bocsásson czirkálót ki felőle az nemes vármegye és ezt az fl. 12, melyet az földes ur negligált exigálni, exigálja az szolgabíró, és convertáltassék az nemes vármegye szükségére, secundum dispositionem comitatus. Hogyha penig minden paraszt embert meg kell esketni, de az drabantoktól, lovas és egyéb urak szabadositól, kik urokat fegyverekkel szolgálják, fegyvereket el ne vegyék, mely hogy bizonyosabb lehessen, tartozzék minden úr szabadosának testimonialis levelet adni felőle, az kit penig ez előtt megeskettek volt, renunciálnak és ellene mondanak. Az hitnek penig formája ez:

Én T. T. eskeszem az élő Istenre, ki atya, fiu, szent lélek, teljes szent háromság egy bizony örök Isten, hogy az római császár ő fge és koronás királyunk, országom, vármegyém, földes uram ellen soha semmiképpen fel nem támadok, fegyvert nem fogok, és ezféle támadásban, mely mostan is volt, soha

*Rákóczy Gy. ke-
zével írva: Ebben
kgd ügy procedál-
jon, az mint írja.*

*Rákóczy kézzel:
Az jobbágyokat
esküdni ne en-
gedje, mentvén
azzal magát, hogy
én tölem még in-
formatiója nin-
csen.*

senkivel egyet nem értek, abban senkit sem segíték, sőt ha értenék valakit, hogy efféle dologba akarná magát elegyíteni is, vármegyémnek fő avagy vice ispánjának, az földes uramnak értésére adom, fegyveremet pedig, nálam magam avagy mások birodalmában volna is valami, előhozom és földes uram kezében hozom, Isten őtet úgy segítse, lelkét is úgy idvöztse.

2. Mivel hogy pedig mind ez esketésnek véghez viteléig az pórságnak állapotjáig in suspenso láttatik lenni, hogy azok is ad obedientiam nagyobb disciplina alatt redeálhassanak, tetszett mostan is, hogy az Lövön való consultatióknk szerint, melyet generalis urunk ő nga is approbált, lovasokat tartsunk, az mig országunk állapotjához képpst szükségesnek ítéljük, kinek tartásában ilyen modalitásokat observáljanak:

Rákóczy kezével:
Ne adjon kgd.

1. Pro hac vice et moderna necessitate és úgy, hogy ne praejudicáljon az ország közönséges végezésének ez mostani oblatiúnk, minden két kapu után egy-egy lovast tartsunk, az kiknek minden vármegyében bizonyos fű ember hadnagya legyen, az esmét nemes ember gyermekét, helyes katona embereket tartson, és penzeken éljenek, jó lovasok és szerszámok legyenek, melyet hogy subportálhassanak, öt-öt forint fizetések legyen egy-egy hóra. Az kik pedig az ellen relinquálnának és az vitézlő népet disciplinában nem tartanák, tiszteltül priváltassanak, és az kár magokkal az hadnagyok(kal) fizett(es)sék meg, az ki inspectorok lészen, etiam per detentionem personae.

Rákóczy kezével:
Ne adja kgd.

2. Hogy pedig ez négy vármegyebeliék ott szolgálhassanak az hol kívántatik és oda confluálhassanak, az hol szükségesebb lészen, rendeltük pedig, hogy egy közülünk való ur inspectora legyen generalis urunk ő nga után, az kiknek parancsolatjának tartozzanak engedelmesek lenni és onnét dependeálni.

3. Minthogy pedig offeráltuk volt arra is magunkat generalis urunknak ő ngának, hogy in casu necessitatis magunk is insurgálunk, azon ígéletünköt mostan is confirmálván, rendeltük generalis urunk ő nga tetszéséből, hogy valamikor az szükség kívánja, personaliter insurgálunk, az articulushoz poenája alatt; hogy pedig ebben is jobb modalitásunk legyen, tetszett, hogy itt az négy vármegyében generalis urunk ő nga után hasonlóképpen egy inspectorunk legyen, az kinek intimatiójára az szükségnek idején oda confluálhassunk, valahová és valamikor az szükség kívánja, és ott hazánk oltalmában egyenlő akarattal szolgálunk, kinek viszontag generalis urunktól egy correspondentiája legyen.

Rákóczy kezével:
Ezt se cselekedje kgd.

Rákóczy kezével:
Utoljára kgd mindenekbe vigyázzon az pataki tisztviselőimre, azok mint fognak nem cselekedni, s abból elég tanúságot vehet.

4. Nekünk pedig úgy tetszett volna, considerálván minden circumstantiákat, hogy az nemes vármegyék insurrectiójában ha kívántatik pro moderna necessitate, Nyári István urunktól, az vármegye lovasinak való parancsolásnak depen-

Rákóczy kezével:
Ezt se cselekedje kgd.

dentiájában pedig az dependentia Melitth Péter urunktól lenne generalis urunk ő nga után, és ezben akarjuk érteni ő nga probatióját is.

Datum in possessione Vitka termino et loco congregationis quatuor comitatuum Szathmár, Szabolcs, Beregh et Ugocsa, die 23. Aprilis anno 1632.

Fogalmazvány az Orsz. Levéltárban, Rákóczi-levéltár.

XIV. 1632. ápr. 25.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak mint kglis uramnak, az úr Isten Ngodat kívánsága szerint való sok jókkal és kedves egészséggel áldja meg.

Az Ngod kglis parancsolatja szerint Tokajban érkezvén, az német fejedelem asszonnak beajánlám az patika ládát, magával eleget beszélvén, azután az quietantiát noha megígéré, de nem akarja vala megadni, azt praetendálván, mikor az több egyet mást is mind restituálja Ngod, akkor fogja egyszersmind quietálni Nagodat, de én abban nem hagyám, valaminek végére kellett mennem, mindeneknek végére mentem. Musinszki Tokajban volt, mind az fejedelem asszonynyal s mind Csáki urammal szemben volt; azt nem érthettem. mit tractáltak, mert az csak titkon magok között volt; az portára bizonyos emberét expediálta az fejedelem asszony levelekkel, azon kívül is érkeztenek levelek hozzá az portáról, azokat mingyárást palatinusnak vitték, ismét valami új dolgot forrallnak. Az jubelér fogva vagyon Kállóban, az maga szolgájával beszéllek, az ki tőle jött és Kassára ment, mert másoktól nem tudok vala végére menni, noha egynéhány kállai embertől tudakoztam, de mind tagadták. Iván vajda Tokajban nyulász, Lengyelországból jött, semmi kötelessége nincsen az fejedelem asszonyhoz, suspectus is Csáki és egyebek előtt, kihez képest igen vigyáztanak is reá egy ideig, most az generalisnál instál, hogy legyen szabad Erdélyben küldeni szolgáját Ngodhoz jószágának sollicitálásáért, még onnan válasza nem jött. Egy kapitán emberrel szemben valék Tokajban, csuda dolgokat beszélt, Ngdnak sokat izent, Isten bevívén, megbeszéllem Ngdnak, Ngod ott ben vigyázzon magára. Az cancellarius császártól jön, minden nap várják Kassára, de nem tudják, fog-e tovább menni, nem-e. Az fejedelem asszony körül való inspectorok és száraz dajkák, kiket Csáki uram tart mellette, igen neheztelték, hogy az fejedelem asszonynyal csak magával beszéltem, egyéb boszút nem tudván tenni, az fejedelem asszony asztalánál rútol megszidogattattanak az bolonddal, reám bélelvén alattomban, ebnek, komondornak, kuvasznak,

nyúlászó agárnak nevezvén; sem ő fge, sem azok az száraz dajkák meg nem szólították érette, böcstelenől akarván vele mocskoltatni; az mig elhallgathattam mind elhallgattam, de hogy semmi módon alább nem akará hagyni, tudván én, hogy nem csak az magam személye forog benne, s mit kívánjon az Ngod méltósága, azért tovább nem hallgatám mocskos beszédit, hanem megszólítám, azután oda mondtam az bolondnak és felkelék asztalátul, s mind bolondjával együtt ott hagyám és az szállásomra menék; eleget küldözének utánam, de én többé oda nem mentem, azelőtt immár minden dolgot elvégezvén és mindenekről elegendő válaszom levén. Ez lön kls uram az ő fge ajándéka. Én itt is mentől hamarébb lehet, igyekezem dolgaimat elvégezni és azon leszek, hogy az gyűlésnek harmad vagy negyed napjára bemenjek. Tartsa és éltesse isten Ngodat sokáig kedves egészségben. Datum in oppido Patak die 25. Aprilis anno 1632.

Ngodnak

alázatos szegény szolgálja
Pathay Sámuel, mp.

Külczim: Ilmo principi, ac dno dno Georgio Rákóczy, sat.
Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XV. 1632. máj. 3.

Illustrissime princeps dmne dmne mihi semper gratiosissime. Kívánatos sok jókkal áldja meg Isten boldogul nagyságodat kegyelmes uram.

Die 16. Aprilis költ levelét nagyságodnak die 25. ejusdem mensis vettem és nagyságodnak abban való kegyelmes parancsolatja szerint (mivel udvarbíró uram is eodem die Patakra talált menni) Zboróra mindaddig sem volt illendő mennem, valameddig azon dologokról az sárosi hites bíraktól nem informáltattam, tudván azt is, hogy az nagyságod írása után ott több dolgok is következtenek, melyeket megértvén, ez elmúlt pénteken indultam volt Zboróra, azon utamban vettem Kelemesi András uram által második levelét is nagyságodnak, az voyevoda Russki urnak szólló levéllel együtt, melynek megküldését nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak megiszolgálom. Az mi pediglen az judex curiae uramhoz ő nagyságához való menetelemet illeti, először nagyságod nevével ő nagyságát salutálván, engem ő nagysága nagy becsülettel fogada és nagyságodtól is kedvesen vette, hogy nagyságod ő nagyságához meghitt szolgáját küldötte, mivel ő nagysága az nagyságod személyére nézendő sokkal nagyobb dologokról is igen confidentissime beszélgetett velem; jóllehet

kegyelmes uram, csak Isten az, azki az sziveknek áttallatója, mindazáltal az minemü dolgokat ő nagysága én előttem proponált, azok úgy lévén meo videre, az úr Isten ő nagyságának elméjét is az nagyságod javára kezdi hajtani. és mivel nekem ő nagyságával nem csak azokról az első, hanem az több dolgokról is kellett szóllanom, melyekben vég lévén, ő nagysága énnekem iisdem verbis így felele:

Jóakaró Úsz István uram, bátyám uram ő kegyelme izenetit értem és becsülettel is vettem, hogy ő kegyelme azokról kegyelmed által megtaláltatott, mivel ő kegyelmét mások mint informálták légyen, nem tudom, mindazáltal az minemü casus Sároson husvét keddin történt, az én Istenemet hívom bizony-ságul, soha különben nem is tudtam, hanem midőn az egyik paterem szintén az hitet akarta volna az házasuló személyeknek feladni, azon órában nagy hirtelenséggel bejőve hozzám az kápolnában az én beteges ítélő mesterem ezeket mondván: Más az dolog odaki nagyságos uram, mert bizonyos dolog, hogy az városi nép félre verik az harangot és reá támadtanak az nagyságod szolgálira, kire nézve úgy szakétám Úsz János uramat, oda küldvén, hogy ő kegyelme lássa és csendesítse meg azokat, de az midőn ő kegyelme oda érkezett, akkor már megszűnt volt közöttök az háborúság, különben édes Úsz uram nem hogy tudtam volna, avagy hiremmel s akaratommal lett volna, de valaminthogy ma sem Bécsben, sem másutt messze való földön nem akarok lennem, szintén úgy nem gondolkodtam arról, hogy azon az jeles lapon olyan casus történjen; annyi-val inkább, hogy én bátyám uramnak ő kegyelmének ellenem való méltó neheztelésére Isten tudja okot soha csak gondolat-mal is adni nem akartam, sőt igaz conscientiam szerint mondom, ha ő kegyelme szívemet láthatná, akkor hinné el ő kegyelme, hogy én az ő kegyelme mostani állapotjának örvendezője vagyok, kiváltképen ilyen ratiokra nézve is, mivel az mi üdvözült atyáknak jó hire neve ez mai napiglan is az egész kereszténységben jó emlékezetben vagyon, mennyivel inkább illik ezen örvendeznem, hogy az úr Isten annak fiát is úgy megáldotta, hogy egyikünket Erdély országának fejedelemségére választotta, másikunkat is Magyar országnak judex curiaeságra felemelte, az melyre nézve sem az Istennek igaz-sága, sem az vérségnek kötelessége, sem az magam conscientiaja semmiképen nem engedik, hogy én szolgálímnak olyan szabadságot adjak, az melyből közöttünk való kedvetlenség egymás ellen következze; mert én okot semmi idegenségre nem akarok adnom, az kit így akarok megbizonyitanom: Kegyelmed írja meg bátyám uramnak ő kegyelmének, én is irok, valami-kor ő kegyelme akarja, akár magunk becsületes szolgálók által

s akár más vármegyebeli négy-négy számú fő emberek által láttassék meg az Sároson levő dolog, az melyek illendők és becsületünkre nézendők lesznek, az melyek pediglen aprólékosok volnának, talám azokat nem illenék előlvenni, mindazáltal abban is legyen bátyám uramnak ő kegyelmének jó tetszése, ea tamen conditione, hogy ha az én embereim is valakiktől az ő kegyelme szolgálai közzül valami injuriát szenvedtenek volna, ő kegyelme is azoknak injuriáit simili modo azon fő emberekkel meglátassa, mely pereseket ha megalkudtatnak, bene quidem, az hol nem, ő kegyelmek deliberaljanak törvény szerint azokról. Cancellarius uramat ő nagyságát egy hét alatt Kassára várják, kivel Rákóczi Pál uram ő nagysága is Sároson szemben lesz, de ő nagyságának nincsen arról commissioja, hogy nagyságodhoz bemenjen. Az moskvának hadai bizonyoson megindultanak az lengyenek ellen. Az királyné asszonynak holt testét pünkösöd után való héten Krakóban fogják hozni, maga is ott akar az király meghalni. Az krakói püspökséget az királynak harmadik fiának adták. Az krakói herczegséget pan Szendemirski Ligenzanak adták. Az sveciai király is bizonyos fő követét küldte volt be mostan Varsovára az országgyűlésire de mivel azon fő követe Rigában megbetegedett, maga helett más követet küldött oda és mivel nem úgy az királyhoz, mint az senator urakhoz való követséggel járt, az leveleket elszedvén tőle, az varsovai plengérnél megégették, és magán is az vice követen csaknem igen nagy gyalázat esett, végre is némely jó akarói által csak titkon szabadult meg. Az követségnek summája ez volt breviter: Azt persuadealta az követ az senator uraknak, hogy ha az electiorul lenne valami propositio, választanak az lengyen királyságra az svecust, az ki az királynak nagyobbik fiát promovealni akarja az moszkai császárságra, viszont az második fiának is az lilvai, illandi (livlandi) herczegségeket oda adja, az harmadiknak is az krakkói püspökséget más urasággal együtt igirte, az kisebbik fiát maga gondviselésére és jövőendő jó promotiojára oferalta volna magát etc. Az császárnak is ő felségének volt követe Varsován, az ki azon instált, hogy az ő felsége segítésire adjanak fogadni tizenhat ezer lengyen hadat, végre tizenkét ezeret solicitalt, de többet nyolcz ezernél fogadni nem engedtenek, azoknak jól kezdtek fizetni; azon követ mostan is vojevoda Ruski úrnál ő nagyságánál vagyon Visnyezen; én mostan ott alkalmas dolgokat érthetnék, de tudja Isten itthon is elvesze egy szekeres lovam, Rakomaznál is meghala mostan egy lovam, az kit az egy útra kölcsön adtak volt, kiért mostan 40 forintot kérnek tőlem. Én az nagyságod javára nézendő dologban, Istenem tudja, fáradságomat nem kimélleném, de ultra posse nihil possum, mert

nem az régi értékkel bírok. Nagyságod az Rédey István írásából is az hírek mellett azt is észében veheti, miért kellenék szálló örökségemmel kinálkodnom, ha az előbbeni értékben volnék, nekem Isten után legnagyobb és bizonyosb reménységem volt és ez végre is az nagyságod fejedelmi kegyelmességében, kötelezem vala nemcsak testemet de lelkemet is az nagyságod szolgálatjára, hogy reménységemben és az mint nagyságod kegyelmességéből putnoki hoptmestertől izent vala, hogy eddig való fizetésemet kegyelmesen megadatja, annak okáért nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan kérem, ha lehet, ne vesse meg nagyságod hű szolgálatomat és ezen includált supplicationra is ha lehet méltóztasson nagyságod kegyelmes és jó választ adni, mert kegyelmes uram nagyságod kegyelmesen megbocsásson akár csűrjem s akár tagadjam, ha az én contentatióm meg nem leszen, szintén vége leszen jó reménységemnek. Az kopókat Gyuricskó János uram kész oda adni, de igazán írom kegyelmes uram, még csak most igazodnának az hajtásban. Pünkösdt után maga is meg akarja Nagyságodat látogatni és az kopókat is megvinni, egy igen fő fürjező vizslával együtt, az ki az özvegy fejedelem asszonynak is kedves vizslája volt, és igen jó paripát is ígértek annak, az ki feltalálná az vizslát, nekem egy kölyök kopónál több nincsen, de egy lengyen barátom ígért jó két kopót, azokat kihozatván én is megadom, és az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint több atyámfiai között is azon leszek, hogy mentül jobbakat lehet szerezzek és az Gyuricskó uram kopóival együtt Nagyságodnak béküldjem.

Ezek után engedje Isten Nagyságodat minden időben szerencsés és jó egészséges állapotban hallanom. Datum in Uszfalva die 3. Maji anno 1632.

Illustriss. Vestrae Dmni

humilis. servitor
Stephanus Usz.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XVI. 1632. máj. 14.

Georgius Rákóczi sat. . . .

Generose fidelis synecere nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Hetedik praesentis írott levele is elérkezvén kegyelmednek, az kinek állapotját hogy értésünkre adta, azt igen kegyelmesen agnoscáljuk, kívánván, hogy ezután is minden alkalmatossággal azokról tudósítani kegyelmed el ne mulassa. Az mi pediglen az 4 vármegye végezését s ugyan azok szerint kegyel-

medtől való kívánságokat, és magunknak is azokról való tetszését illeti, azt is örömetst értjük, mivel igen szükséges is volt értésünkre adni. Hogy megírta, jó neven vöttük, de hogy azokban nekik annuálhassunk, sok és kiváltképen való okokra nézve arra nem mehetünk, és hogy kegyelmed is azokhoz ne tartsa magát, parancsoljuk. Az mi azért az első articulust nézi, egyáltalában az jobbágyinkat is megesküdni ne engedje, azzal menten mentvén magát, hogy mi tőlünk informatiója nincsen az fegyver elszedésben, mindazáltal mikor ideje leszen, és az fegyveres jobbágyinknak egy ideig szabadossá tételben javaljuk az kegyelmed ítéletét, kiben úgy is procedálhat, ha az üdő úgy fogja mutatni. Az lovasok tartására se az kapu szám szerint való öt-öt forintot meg ne adassa, se lovast ne adasson kegyelmed; az personalis insurrectiót bátor szintén parancsolják is, nem akarjuk hogy prestálja, se pedig hogy Nyári Istvántól vagy Melit Pétertől dependentiája legyen. Mindazáltal utoljára Kegyelmed mindenekben vigyázván pataki gondviselőinkre, azok mit fognak cselekedni, azoktól is elég tanúságot vehet. Az lengyel nemes embert ha megriasztja kegyelmed nem bánjuk, az elvitt embereket is hozassa vissza, mindazáltal minél jobb utat tanálhat kegyelmed ebben, azt kövesse, úgy hogy az ő vakmerő latorsága mindeneknél nyilván legyen elsőben, és miért kellett hozzá látni, tudják mindenek, eltávoztatván, az menyiben lehet, hogy semmiben se az mi böcsületünk meg ne sértődjék, se pedig valami nagyobb zürzavarra ok ne adattassék. Az Baranyai Miklós és fiai magok viseletlensége nem kevéssé bántott meg minket is, mindazáltal még is egy keveset tünni kell és várni az időtől, nem feledtük el az elébbi dolgokat is, elhidje Kegyelmed. Az lengyelországi articulusokat, Kegyelmed azon legyen, minél hamarább hozathassa meg, oda be is füle, szeme legyen Kegyelmednek, és mindenekről minket is tudósítson gyakorlatossággal. 14. Maji Albae Juliae 1632.

G. Rákóczi, m. p.

Külczim: Generoso Joanni Ballingh de Gelse arcis et praesidii nostri Munkatsiensis capitaneo supremo etc. fideli syncere nobis dilecto.

Alul Ballingh kezével: Exhibitae sunt literae per tabellarium Georgium Osgjáni anno 1632. die 20. Maji.

Eredetiye az Orsz. Levéltárban.

XVII. 1632. j u n. 9.

Illustrissime princeps domine domine frater mihi colendissime charissimeque, salutem et obsequiorum meorum additissimam commendationem.

Isten kldnek mind asszonyom ángyommal, kedves kis
TÖRT. TÁR. 1899. III. FÜZET.

öcséimmal áldja meg minden jókkal, jó egészséggel, boldog szerencsés hosszú élettel.

Huszonnyolczadik napján ez elmúlt május havának Fejérvárott költ levelét kldnek nagy böcsülettel vöttem, melyben mit irjon kld, megértettem. Én bizony eddig is semmit, sem az szádvári, sem az mádi dologban el nem mulattam, sem valamit közönséges igazságunknak előmozdítására s futamatjára alkalmatosnak irányzottam lenni, fáradoztam benne, s az minapi irásom szerint kldnek, mihelyt az sógorasszony aláérkezett, igen jó alkalmatossággal megtaláltattam Szádvara felől s vagyok is oly bizodalomban, hogy bizony kétszerte is inkább adja minekünk (a mint ajánlotta is magát tavaly), hogy sem Csáky uramnak, kld el is higye valóságosan (hanemha más volna szivén, hogy sem nyelvén és írásában), hogy soha Csáky uramnak nem adja, és ha egyáltalában neki erősödnék s meg nem tarthatná magának, minket el nem mulat, rendelttem is egy körülette való embert olyant (az kinek ha végben viszi, az kld jóakarátját is ajánlottam cum bono honorario et remuneratione) hogyha valamit sejdít, minden tehetséggel azon leszen, hogy mienk és nem másé legyen, ez alatt én is ezután is az alkalmatosságokat el nem mulatom, és ha arra kelne az dolog, hogy úgy lenne és az pénznek letételében az magam részéről (mivel Isten kldet szép és bő áldásával meglátogatta) fogyatozás lenne, valamit az én kicsiny atyafiasságos szolgálatom s kedveskedésem és szeretetem cselekedhetik, az magam igazságának jüvendő sérelme nélkül, igyekezem keldnek szolgálni és kedveskedni; kld is azalatt minden igazságunkra nézendő alkalmatosságokat el ne mulasson és abban is az mi kglmes urunknak és koronás királyunknak kegyelmességét és jóakarátját igyekezzék magához inkább inkább vonni és kapcsolni, kiben kldnek minden üdőben, elhittem, jó módja vagyon s meg sem fogyatozik az ő fölsége természet szerint való kegyelmességében s most cancellarius uram kldnél lévén, nagy futamatját is indithatja az dolognak. Most az asszony igen bús szivvel és állapottal vagyon Csáky uram miatt, mivel szendrei kapitányságnak tisztit birván, közel szállott Szádvárához és ottan mingyárt practicát inditott az szendrei németek által az szádvári egynehány némettel, kit az asszony eszében vévén, mit cselekedjék, velem közlöt, én is az mit jobbnak irányzottam, eleiben adtam s egy mandatumot is expediáltattam az asszony instantiájára s most inquirálnak; reménylem, mind kiad az mostani németeken és ő fölségét is informálja az Csáky uram practicája felől; kevés hja, hogy nyavalyás Csáky uram meg nem tréfálta.

Mádban immár, tudom, értette kld, beszállottak, és noha

későn és felette igen későn értettem mind az kld akaratját s rendelését s mind Reöthy Urbán uramnak való parancsolatját, mindazáltal hirtelenében én is elbocsátottam volt szolgálóimat s gyalogimat és ha szintén nem azon órára is, az mikor az kld szolgálói beszállottak, de ottan hamar ezek is oda érkeztek; nem reménylem, hogy soha oly igazságos törvény lehessen, az ki abbeli igazságunkat labefactálhassa. Mindazáltal nem árt mégis kldnek arrul is bővebben cancellarius uramot informálni. E mellett valamit Szádvára felől érthetek, s ha az asszony nyál szemben lehetek s módját ejthetem s valamit vehetek ki belőle, kldnek értésére adni el nem mulatom. Én minden időben szolgáló jóakaró atyjafia lévén kldnek, kívánom, hogy Isten kldet jó egészségben minden kedvesivel megtartván, mind hallhassam s mind láthassam, mikor Isten azt engedi, kedves jó egészségben. Datum in curia Zboroviensi die 9. mensis Junii anno 1632.

Kegyelmednek minden időbeli igaz szolgáló atyjafia
gróf Rákóczy Pál
Magyarországnak bírása.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino dno Georgio Rákóczy, principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et siculorum comiti etc. dno dno et fratri colendissimo charissimoque.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XVIII. 1632. j u n. 9.

Generose domine amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam commendationem.

Isten kldet minden jókkal s jó egészséggel áldja meg. Bátyám uram ő klme levelit az kldével együtt ezen órában adák meg; hogy pedig kld bátyám uram ő klme parancsolatjára az ő klme szolgálóival elébb szállott be Mádban, hogysem mint Medgyesi uram szolgálóinkkal s gyalogóinkkal aláérkezett volna, jól esett, mivel mind bátyám uram ő klme ebbeli akaratját s mind klmednek adatott ő klme rendelését későn adta értésünkre, szolgálóinknak is lovai ki imitt s ki amott faluinkon lévén, későn gyülekezhettek egyben, mindazáltal az mind kld írja, alkalmas időben érkeztenek azok is. Hogy pedig ezután is klddel Medgyesy minden közönséges jóban és igazságunknak oltalmazásában egyetértsen, mind szükséges s mind kívántatik. Igen alkalmasan is gondolkodott kld, hogy beszállván nem akart annyi feles néppel ily szűk időben terhül lenni az szeginségnek, hanem Szerenikre szállította ki őket, mindazáltal úgy tetszik, nem volna ártalmas, ha kld mégis gyalogból provideálna, lám annak sem lovának élés, sem pediglen magának derekas gazdálkodás nem kívántatik, hópénzes s élne pénzén,

kenyeret az piacon s hust az széken reményljük talál s lenne mégis vigyázatban, kldet s Medgyesit szüntelen értetnék s informálnák az előttük járójok az dologról, még se lenne az hely ember nélkül, mindazáltal legyen az kld jó tetszése rajta.

Az szádvári dolog felől im irtunk ő klmének bátyám uramnak, kldet kérjük, küldje meg ő klmének; mi ennekelőtte is azon igazságunkban semmit el nem mulattunk s az mikor alkalmatosságát láttuk s irányzottuk s előbb is mozdítottuk, kit ezután is el nem mulatunk, csak ő klme is bátyám uram, Isten ő klmét ily méltóságos állapottal s értékkel szeretvén s látogatván, tőlünk is jóakarátját meg ne vonja, kiben nem is kételkedünk. Csáky uram bizonyos dolog, hogy még ez egyszer oda föl nem succedálván az dolog, practicához kezdett volt s az szendrei németek által alkalmasan meg is nódította (?) volt az szádvári németeket, de Isten jól adta, hogy az ki által legderekasabban végben akarta vinni dolgát, sok ígéretivel és ajánlásával, az is magát hozzá alkalmaztatván előtte, azután az asszonymnak mindeneket megjelentett és az egész igyekezet semmiben mult. Most immár az asszony is tőlünk mandatumot vevén inquiráltat mind az indító s mind az interessatusok ellen s azon is vagyon, hogy ő fölségeket s az hadakozó tanácsot valóságosan mindenek felől tudósítsa s oly módot találjon, hogy ennekutána abbeli félelemtől üres és bátorságos lehessen s talám csak ez is nem kicsiny idegenséget hozott Csáky uramhoz. Halljuk azt is bizonyosan, hogy ő klme az szendrei jószágot, ki bátyám urammal ő klmével együtt nálunk alkalmas summában vagyon, megkérte az mi klmes urunktól ő felségétől s mivel ő felségéé volt az proprietás, állott csak az ő felsége kegyelmességén; de talám Csáky uramnak nem kellett volna ezt cselekedni, miért, tudjuk, kld meggondolhatja.

Ezek után éltesse Isten kldet sokáig. Datum in curia nostra Zboroviensi die 9. mensis Junii 1632.

Generosae Dominationis Vestrae

amicus benevolus
comes Paulus Rákóczy.

Külczim: Generoso domino Urbano Röty, illustrissimi principis dni dni Georgii Rákóczy principis Transylvaniae, partum regni Hungariae domini et sicularum comitis etc. arcis et praesidii Sárospatak supremo capitaneo, amico nobis observandissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XIX. 1632. j u n. 12.

Grose dne nobis observandissime, salutem servitiorumque commendationem.

Ea est humanae naturae lapsu prothoplasique depravata

fragilitas, ut nullus omnino peccato obnoxius, tam potens, tamque beatus dici queat, quem non adversae fortunae tela, non mortis asperitas vincere et evertere valeat. Accidit id ipsum ilmo quondam comiti dno Melchiori Alaghi de Bekény, iudici curiae regiae, ac comitatus Zempléniensis comiti, nec non sac. caes. regiae matis consiliario, camerario, ac partium regni Hungariae superiorum generali capitaneo, dno olim et marito nostro dilectissimo, quippe qui posteaquam aetatem in publicis, iisque seriis regni functionibus et negotiis, non sine singulari, ac nunquam sane intermoritura sui memoria trans-egisset, frequentibus corporis passionibus consumptus deditum naturae, maximo suorum dolore et moerore exolvere, ac tandem ultimum diem suum decima quinta Junii immediate praecedentis anni inter undecimam et duodecimam meridiei, in curia sua Visoliensi clandestine necesse habuit. Et quia exangve corpus suum, hic in arce Regécz depositum, hactenus terrae, de qua sumtum erat et formatum, ritu christiano restitui, et mandari non poterat, vota praecipuorum quorumcunque benevolorum et amicorum, quibus nos quoque assentire debuimus, ea sunt, ut die quinta proxime affuturi mensis Julii in sacris aedibus conventus Lelesiensis, ubi nempe majores quoque ipsius tumulati fuisse perhiberentur, sepeliatur. Quo itaque funeris deductio et comitiva hinc ad praefatum sepulturae locum, pro existimationis olim suae ratione, et majori solennitate fieri queat, grosam dnem vram singulariter rogatam esse volumus, ut die tertia praenotati mensis Julii hora quinta matutina ad antelatam arcem Regécz venire, hincque dictum funus ad locum sepulturae conventum nempe Lelesiensem comitari, sicque ultimum gratificandi studium dicto quondam dno et marito nostro exhibere non gravetur. Quod grosae dnis vrae benevolentiae genus in omnes occasiones eidem demereri contendamus. Servet Deus grosam dnem vram diutissime bene valentem.

Datum in arce Regécz die 12. mensis Junii, anno 1632.
Grosae Dnis Vrae

ad officia pietatis devota
ilmi quondam comitis dni Melchioris
Alaghi de Bekény etc. moestissima
vidua
gróf Anna Erdődi.

Külczim: Generoso dno Stephano Seregy, ilmi principis Transylvaniae agazonum magistro etc. dno vicino nobis observandissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XX. 1632. j u n. 13.

Spectabilis ac magnifice domine et frater observandissime, salutem et obsequiorum meorum addictissimam commendationem.

Isten klmedet minden kívánta sok jókkal s jó egészséggel áldja meg nagy boldogul. Az kld levelét ezen órában vöttem, melybe írja kld, Alaginé asszonyom minemü panaszt tett legyen Mád felől, tudniillik, hogy mi bátyám urammal ő klmével az erdélyi fejedelemmel az minapi statutioja ellen ő kmének contradicálván s nem engedvén előbbi igazságunknak sérelmével esztendőzt az szegény jóemlékezetü urának halála után benne tölteni, s abbeli igazságunkat elébb mozdítottuk volna. Lehet s talám ugy is vagy, hogy igen kevés ember tudja, micsoda igazságunk legyen nekünk Mádban, melyet elmulatnunk idejének korán s csendesen szenyvednünk talám mind ez világi emberek itéletit méltán érdemlettük volna s mind magunk igazságának igen megfogytokztunk volna, sőt országunk törvényi ellen is cselekedtünk volna, qui non utitur privilegio, abutitur eo s ha az jó asszonyom mélyebben gondolkodik tanácsival egyetemben az dolognak mivoltárúl, talám magát találja ezen dologban vétkeesebbnek lenni, holott nyilván való törvénye országunknak, hogy donatarius sive donataria (minthogy ő kme per novam donationem contra priora jura nostra most obtineálta azon jószágot az mi klmes urunktól ő fölségétül) tempore statutionis subsecutae contradictioni cedere debet, nem kellett volna ő klmének az ellen azon Mádban semmi reale dominiumot sem fructuum perceptionem usurpálni s meg sem kérni, tudván ő klme még az szegény jó emlékezetü Alaghy uram idejében abban levő valóságos és világosságos igazságunkat és mivel az annualis revolutio, kiért netalám mind ez világnak s mind az élő Istennek itéletiben juthatott, az jó asszony fentartván ez színy alatt az szegény jóemlékezetü s érdemes édes urának hideg tetemét, tovább csak előttünk lévén terminusa, csendes hallgatásunkkal meg nem fogytokzhattunk igazságunknak, hiszem ha mit vagy országunk törvénye ellen, vagy az közönséges igazság ellen cselekedtünk, ugy tetszik bátyám urammal ő klmével vagy Magyarországhban egy kis zálogunk, megbüntet bennünket törvényünk. Itélném azért jobbnak lenni, hogy kld is az asszonyt valóságoson intené s adná eleiben, ne törekedjék az közönséges igazság ellen s ne is igyekezzik, mert immár egyáltaljában ahhoz ragaszkodván az magunk részérül külömbet nem cselekedhetünk.

Ezek után tartsa meg Isten kldet sokáig kedves jó egészségben. In curia Zboroviensi die 13. Junii anno 1632.

Spectabilis ac Magnificae D^{nis} V^{rae}

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban, Rákóczi-levéltár.

XXI. 1632. j u n. 19.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, az úr Isten Nagyságodat kívánsága szerint való jókkal jó egészséggel áldja meg, szerencsésen és boldogul.

Ez estve, ugymint 19. Junii pénteken estve felé érkezvén ide Váradra az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint ugyan ma megindultam volna Pocsajra, de ítélőmester uramat tegnap előtaláltam, szükséges dolgaira ment, ma estvére megtér, holnap isten segítségéből, praedicatio után azon leszek, hogy meginduljak; de nagy fogyatkozást látok az dologban, mert az urbarium sincsen nálam, collateralist sem szereznek. Az szegény Gál Jánost is igen betegen vitték haza Patakra csak szintén most, és ott megholt. Ez elmúlt éjjel az pataki udvarbíró Bodor Benedek uram Debreczenben hált, Pocsajban ment inventálni, mind Nagyságodnak az miye maradt ott, mind szegény Gál Jánosnak, hogy el ne tékozlódjék. Reménlem, holmi majorságot is, ha mi volna, meglátogat. Kaszásokat is most kellene felvitetni; reménlem ott fogom érni. Sennyei János uram is most érkezék, az kulcsokat megadá ő kegyelme; mi-helyen Isten haza viszen, a Nagyságod parancsolatja szerint hivatom Daniel uramat, és a leveleket felkerestetem, magam is jelen leszek ott. Róthi Orbán uramnak is hozák levelét, reménlem, Nagyságodnak is megírta; nekem azt írja, hogy Nagyságod ugyan nem vallhat kárt, mert most is Nagyságodnak mind bora, búzája, makkja elég leszen; egyiknek sem ártott az hideg. Szilágyi Sidmond uram is csak az estve érkezett Patakról. Ma beszéltem vele. Mondá, hogy Róthi uram a kisebbik fiát orvoshoz küldötte volt, Szamosközben, ő így mondá, de reménlem, az Hernád mellé volt, és akkor vitték halva haza; jobb volt szegénynek hogy megholt, mert felette nyomorult gyermek volt. Nincsen szerencséje ő kegyelmének fiaihoz, mind elhalnak. Egy fiánál több nincsen immár. Ma is érkezének immár Patakról levelekkel, melyeket kapitány uram elkülde is Nagyságodnak; most oda vannak az Nagyságod szolgálai az Prépostvári uramtul elnyert jószág oltalmára, mivel hatalmasúl füvelnek ott az határán az ő Nagysága szolgálai; estvére várja őket kapitány uram; mint fognak járni, tudom, Nagyságodnak értésére adja ő kegyelme. Az Úristen adja, Nagyságod felől minden időben egészséges híreket hallhassunk. Datum in Várad 19. die Junii a. 1632.

Nagyságod alázatos szolgálója

Csernel György, m. p.

P. S. Director urammal szintén most beszélék az pocsaji állapot felől; mennyire mehetünk el a dologban, Nagyságodnak

ugyan onnéd tudására adjuk. Ide kegyelmes uram felette sok az sok tolvaj és lop; bizony félek, hogy inkább el ne szaporodjék, mint Szakmár táján, se féljen bátor az lator, ha kézben akad is, csak adhasson, avagy legyen fizetés nélkül való szolgája, ha az elébbeni természeti az embernek.

I. Rákóczy Gy. kezével oldaljegyzetben: Az pocsaji dolognak eligazítása az urbariumnak jelen léte nélkül nem lehet hasznoson és jól. Szegény Gál János halálát tudtam még ezelőtt 6 nappal. Irtam én kegyelmednek felőle, hogy oda oly ispánt állasson, ki senkinek az mienket nem fogja engedni.

A levél többi lapjai beírva ugyancsak I. Rákóczy Gy. keze által a következőkkel:

Most is mint kapdossanak azon az jószágon, megérti kegyelmed az cédulából; szükséges kegyelmednek arra úgy vigyázni, semmi alkalmatlanságnak színe alatt el ne foglalódjék, idegenedjék tőlünk az miénk, ne is pusztuljon el. Róti uram fiacskájának halálát maga írásából tudtam vala még ezelőtt 6 nappal. Ha Isten ottkinn eleget ad, hálaadással kell vennünk, leszen is szükségünk reá. Az szükséges leveleket kegyelmed felkeresvén, valami levelek az ládában vadnak, azokról egy igaz regestrumot csináltatván kegyelmed Dániel urammal, az ládában is egy legyen, mást meg nekünk küldjön be az kulcsokkal együtt. Az Prépostvári lovaiban el is hoztak, ha még cancellarius uram is haragszik, de én azzal nem gondolok. Az szegény Gál Jánosnak Isten irgalmazzon, de ő erdeinkkel, réteinkkel igen kereskedett; azt is kegyelmed igen bekerestesse. És az ki ispán leszen is, annak mind instructiója, félelme is legyen kegyelmetektől. Pocsajból való írását is elvárom kegyelmednek. Az latroknak szaporodása nem csuda, mert erszényben veszik az vért; én sem kétlem, annál inkább el ne szaporodjanak. Az olaszaiak mint ölték meg béresünket, tudom, eddig kegyelmednek van hírével; bizony gyalázat volna ez lágy magaviselés kegyelmetektől, ha ily becsületünkben járó dolgot könnyen hagyna és elszenvedne ütetlen; mikor Hartai megverte, csak nem kellett volna kegyelmednek megengedni; volt volna is most az füst alatt abban is, azon sem busulnánk. Láni Miklósra is mint panaszkodjanak az keresztúriak és bessenyeiek, im oda küldtem nyavalyások supplicatióját; annak is rántaná meg kegyelmetek szájában az zabolát; ha magában el nem térne, könnyű volna azt megszelédéteni. Ha igaz leszen, az hogy ő mondotta, az keresztúriak sem lesznek mind éltig fejedlem jobbágyi, ő sem én szolgám, kegyelmed fogassa meg, hadd vegye eszében magát. Róti urammal is közölje kegyelmed ezen dolgot. Az horti föld felől is ír az udvarbiró, hogy abban is belékapván némelyek, az miénket is elfoglalták volna; ki ha

mind így leszen, bizony én nem mondhatom díszes, sem hasznos és becsületes dolognak, holott bár nagy igazsága legyen is embernek, de avval nem él, nincs semmi haszna. Kegyelmedet intem, az mi kevés ideig már kegyelmednek javainkra gondot kell viselni, legyen azon, ne idegenüljenek el az kegyelmed idejében; lám mind lovas, gyalog szolgám elég vagyon, s viselje úgy kegyelmetek magát, se fejedelmi méltóságunk se jószágunkban való kárvallásunk ne sértődjék meg kegyelmetek gondviseletlensége miatt. Az mely papirost Krakkóból hozattam volt, annak is beküldése felől egynéhányszor parancsoltunk az pataki udvarbirónak, de mind elhallgatta; kegyelmed intse meg, effélének békét hagyjon, mert bizony kárát s gyalázatját vallja. Egynéhány kopót sem tud beküldeni, azokat is talám megakarja ölni, mint az télieket. Az fejr ólom felől is tudósítson kegyelmed, ott Patakon is mennyi. Hétkelve az álgyuöntő is beindul; addig szenet, agyagot, szösz, fát, egyebet, az mi szükség, szereztessen bőven kegyelmed, és mindenekről írjon bőven minekünk. Az mádi állapotra is viseljen hasznoson kegyelmetek s becsületesen gondot kegyelmetek.

Kivül szintén Rákóczy kezével: Pocsaji dologról való levele Csernel uramnak. Jun. 1632.

Külczim: Az én kegyelmes uramnak, az erdélyi fejedelemnek adassék.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXII. 1632. jun. 24.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak *stb.*

Az mint, kegyelmes uram, tegnapi napon is megírtam nagyságodnak, én ide Pocsajban eljöttem vala ispán urammal, Kapronczai urammal és director urammal és az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az hajdúvitézek és Kollatovith uramék között való dolgot akarván egyengetni, semmiképen végben az dolgot nem vihettük; mert Kollatovith Pál uramnak, úgy vagyon, kegyelmes uram, hogy nagy injuriája vagyon, mert szabadoson jószágát nem birhatja, mert ezek sokan vannak és ha szintén ma minden örökségét kezéhez vehetné, itt Pocsajban is, de különben nem lehetne, hanem az egész hajdúságnak, az kik közül csak ma is kétszázan jöttek vala előnkben, az kik között, ugyan reájok vigyáztam, de csak egy gyermeket sem láttam, el kellene innend mennie. Immár nagyságod más ember kedvéért az maga örökségéről is elküldi-e őket, nagyságod megtiltheti; mert az kettő közül egyiknek kell meglenni. Az mikor az hajduk ide szállottak, Kollatovith uramnak két örökös jobbágynál több nem volt; jövevény jobbágysok, az kik csak kilencz naposok voltak, azok immár oda

vannak mind; én nem tudom, ő kegyelme mit kap rajtok; ajándékon nekem adnája is, szomszédságokban nem lagnám; de látván keménségét megmondottam, hogy nagyságod azért küldött, hogy megalkudjam ő kegyelmével és ha az nagyságod kegyelmességét veszi, annyi pénzt ád nagyságod neki, az kivel két ennyi hasznos jószágot is vehet az fiscale bonumból; holott pedig nem akarja, csak hitesse el velem, mijét vették el az hajdúk, mennyi annak határa, restituáltatom az hajdukkal; de arra sem volt ő kegyelme készen; nem is akarta, hanem azt mondta, hogy tudja az egész ország, hogy fele ő kegyelméé, restituáltassam neki. Olyan simpliciter nem adhattam helyt neki, hanem egyenlő akaratból halasztottuk az nagyságod Váradra való kijövelelire újabb terminusát, akkor tudom nagyságod előtt talán eligazodik; de én tudom, akkor sem lehet egyéb benne, vagy nagyságodnak adja ő kegyelme, avagy nagyságod ezeket innend immár mind elüzi seregestül, az ki nekem illendőnek nem látszik sok okokért; tudom, nagyságod sem cselekszi. Nagyságodnak, kegyelmes uram, tanácsot nem adok; de én az fiscale bonumból váltanék annyit érette neki, ő látná, mint állhatná meg benne az dolgot; mert, kegyelmes uram, ha innét az hajdu elmegyen is, de ide sem nagyságod sem Kollatovit uram örökös jobbágyot nem talál, még kilencznapi sem, tudom. *(A levél hátralevő része egészen érdektelen.)* Az Úristen adja, nagyságod felől hallhassunk minden időben jó és öröndetes híreket. Irtam Pocsajban 24. Junii estve, anno 1632.

Nagyságod alázatos szolgája

Chernel György m. p.

Én elhittem, Szalontán kívül Biharban csak kettőben is nincsenek ilyen számos hajdúk, mint a mennyien ide gyülekeztenek; de ha eloszolnának, ez soha jobbágyból meg nem épülne és semmi hasznát nem vehetné ember, az mint az itt való állapotot eszemben vettem.

Külczim: Illustrissimo principi dno dno Georgio Rákóczy stb.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXIII. 1632. j u l. 5.

Az Úristen édesem, szent fiának érdemeiért minden jókkal áldjon meg benneteket.

Csontos szinte ebédem előtt érkezék, ki bizony valóban öröndetes híreket és állapotokat beszél, 27. Maji indult el Moguntióból; megmondhadd édesem Mikó uramnak, ha jók volnánk s egy szívvvel akarnánk, bizony mások segítsége nélkül is nagy dolgot vihetnénk végben. Im két levelet küldtem édesem

utánad; ha választ irsz reá, ne késleld, mert postát kell talám szinte Ledniczéig bocsátanom. Adja Isten, lássuk egészségben egymást.

Datum Komána 5. Julii anno 1632.

Az te szerelmes urad
Rákóczy Georg.

Az gyermekek jól vadnak; ugy vagyon, Zsiga kezdett volt hányni szombaton, de most jól vadnak.

Külczim: Illustrissimae principissae Susannae Lorántffy, Dei gratia Transylvaniae principissae, partium regni Hungariae dominae et sicularum comitissae etc. consorti nobis charissimae.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXIV. 1632. j u l. 5.

Szolgálok kldnek mint szerelmes uramnak, az Úristen áldja meg kldet szerencsés hosszú étellel, jó egészséggel.

Vacsorakor hozák az kld levelét, melyből értem, hogy hála legyen Istennek, jó hirt hoztak kldnek. Engedje Isten édes uram, ennekutána is örvendetes hireket hallani kldnek. Mikó uramnak megmutattam az kld levelét, mindjárt egy pohár bort köszönt el, hogy adjon Isten ezután is jó hirt hallani kldnek. Mikó uram nem akarna visszajönni, de ha kld édes uram parancsolja, ha lehet, az magam szekérében is elviszem; írjon kld édes uram, az Zsiga mint vagyon. Adja Isten, édes uram, láthassuk egymást jó egészségben.

Költ Fekete-Halomban 5. Julii anno 1632.

Kegyelmednek jóakaró atyjafia
Lorántfy Zsuzsánna.

Külczim: Illustrissimo principi domino Georgio Rákóczy, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXV. 1632. j u l. 8.

Szolgálok kldnek mint szerelmes uramnak, az Úristen áldja meg kldet szerencsés hosszú étellel, jó egészséggel.

Tegnap ebéd felett hozá az posta az kld levelét; hogy tegnap el nem bocsátottam, várakoztam arra, ha ma meg nem indulhatok-e, azért édes uram ma ebéd után Fekete-Halomban megyek, ha Isten engedi, holnap haza megyek. Az kld parancsolatja szerint édes uram az estve megtánczoltattam, az szász asszonyokkal igen kedvesen lakott Mikó uram. Tegnap az kertekben vitt volt bíró uram, az minemű meggyet szedtünk, egy kosárral küldtem kldnek. Adja Isten édes uram, jó egész-

séggel elkölteni kldnek; engedje Isten édes uram, láthassuk egymást jó egészségben.

Költ Brassóban 8. Julii anno 1632.

Kegyelmednek szolgál kedves atyjafia
Lorántffy Zsuzsánna.

Külczim: Illustrissimo principi dno Georgio Rákóczy, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXVI. 1632. jul. 8.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak igaz szolgálomat ajánlom, az úr Isten Nagyságodat minden dolgaiban megáldván tegye szerencséssé.

Meddig szegény Alagi uram testét el nem temették, addig mind gondolkodtam, hogy vagy arra való gyülekezetnek színe alatt, vagy az eloszláskor ha valami ártalmas igyekezet elméjökben vagyon, meg fogják Mádot próbálni, és ha reoccupálni akarják is, akkor fognak hozzá, mivel mind végbeliek mind egyéb rendbeli urak és fő népek ugyan felesen gyülekeztenek volt az temetségre, jóllehet én is úgy rendelttem volt az állapotot, hogy öt-hat száz embernek nem örömet engedtünk volna, és mivel az testtel ezen mentenek által, itt is oly dispositióval voltunk, hogy embereket láthattanak, kívül való Nagyságod fő ember szolgálban is behivattam volt akkorra, engemet is hivatott volt az asszony az temetségre, de énnekem módom nem volt benne, hogy elmehessek, hanem Chernel uram ő kegyelme ott volt, az oda való dolgokról ő kegyelme informálhatja Nagyságodat. Az mádi állapotról mit akarjanak és elméjük hol járjon az embereknek, semmi bizonyost nem érthettünk; úgy hiszem, hogy az oda fel való állapot és az töröknek is ártalmas ügyekezeti csinált gátat eleikben. Az én tetszésemből Mádrul az praesidiumot mind kihozzuk vala, mivel annak reoccupatiója felől semmi bizonyost nem érthettünk és mivel már Nagyságtok annak az városnak dominiumjában vagyon, az kösség is erős hittel kötelesek lévén az nagyságtok hűségére, nagyságtoknak penig feles hajdúi és fizetett szolgálai csak közel közel lévén mind éjjel nappal vigyázások lehetne rájuk, és ha valaki bele akarna szállani, praevenialhatnák azt, sőt ha titkon beszállana is (kit nem reménlek) egy nap alatt kiverhetnék őket; Szerencsnek is csak tövében lévén Mád az tisztartók is minden dologra compellálhatnák őket; mert ha tovább még ott praesidiumot tartunk, igen nagy terhére lesz annak az városnak, csak mostan is semmi fűvök nem maradt, hanem minekünk csak arra kellene vigyáznunk, hogy aratás után dézsmáját vitetnénk el Szerencsre, avagy annyi embert

küldenénk oda, hogy ugyanottan mingyárást csépeltenék el az községgel, és az szemet vitetnék Szerencsre, de Chernel uramnak úgy tetszék, hogy nem kell az praesidiumot onnét kihozni, mert az kamara ha sok embert nem is, de csak keveset is bele fog szállítani és így császár számára elfoglalván módunk nem lehet benne, hogy azokat ottan kiűzhessük, mert az crimen laesae Majestatis lenne, de én nem reménlem, hogy az következhetnék, holott császár az relictának adta, statualta is magát az relictá benne és így az relictának levén birodalmában annak kezétől foglaltatta el Nagyságtok, az elfoglalás után pedig császár ő felsége nevével nem hiszem hogy Nagyságtokat prohibealták volna, és valami protestatiót tettenek volna, ki mellett az kamara reoccupalhatná, én bizony nem is hiszem, hogy ilyen intentummal volnának. De bár szintén valakit az kamra bele szállítana is, az mennyiben immár Nagyságtoknak abban levő dolga forog, ott bizony nem patialnám akárki emberét is, hanem kiigazitanám onnét, mert vim vi repellere licet, holott immár Nagyságtoknak keze és birodalma vagyon benne. En csak arra nézve is kihoznám őket onnét, hogy megtetszenék mindjárt, hol jár az elméjek és mit akarnak, mert ha császár ő felsége az Nagyságtok igazsága ellen visszafoglaltatná is, mingyárást egyik ok lehetne az következő háborúságra, és az Nagyságod megindulására, de mindazonáltal az lovasokat én mindjárt kiszállitom onnét és az Nagyságod kék gyalogit, kiket aratásra bocsátott ki, mai napon oda küldöm, de azok sem lehetnek ott tovább egy hétnél, mert aratni kell azoknak is, és Nagyságod is ugy bocsátotta ki őket. Ez alatt ha kihozzuk onnét az praesidiumot, az asszony felvitetne az jobbágyokban, mingyárást két három annyit fogatok én helyettek, ha rajtam áll, másrendbeli jószágaiból, mindazonáltal Rákóczy Pál uramnak ő nagyságának postán irtam felőle, meglátom, mi tetszik ő nagyságának. En nem látom módját, hogy ott feles praesidiumot tarthatnánk, keveset pedig ha tartunk, nem javalhatom azt is, mert ha valami ártalmas igyekezetek vagyon, elrejtve titkon reájok küldhetnék és az keveses embert könnyen agyon verhetik, az ki Nagyságtoknak nem kicsiny gyalázatjára volna; ilyen bő declaratioval azért írom meg az oda való állapotot, hogy Nagyságod is értse, és valami Nagyságodnak tetszik, csak úgy kell lenni az dolognak. Az ágyúgolyóbisokat immár megcsinálták, csak meg kellene az árát adni, az melyet ide hoztanak benne, igen szépen csinálták, nem kellene sokáig itt tartanunk, had fizetnének meg érte s hoznák haza. Azok az mesterek Váradra is örömet elmennek, ha Nagyságod parancsolja, mindgyárást, de nem remélem, hogy annál alább

csak tíz pénzzel is megcsinálják, valamint most ezeket csinálták. Krompakon az mely mester ember ennek előtte Nagy Tamás idejében csinálta volt az golyóbisokat, ide jött vala az is kínálván magát abbeli szolgálatjával, exemináltam is igen, mennyiért csinálta volt az golyóbisokat, nagy hitire mondja, hogy akkor is tizenegy forintért csinálta mázsáját, de akkor sokkal olcsóbb volt az vas, mert három forinton megvehették mázsáját, most pedig négynél is feljebb adják, jöllehet az egyik pattantyús Mátyás mester, ki akkor ott volt, mikor csinálták, úgy emlékezik reá, hogy tíz forintért csinálta volna, Nagy Tamás is egy olyan formán beszél felőle, de akkor sokkal olcsóbb volt az vas. Ha kellenek, akármelyik rendbeli mester emberek is Nagyságod parancsolván felőle bemennek, talán ott olcsóbban tudnak megalkudni velek. Az mi az kopók dolgát illeti kegyelmes uram, bészonyos dolog, hogy mind az nyolcz kopót az hites porkoláb rakatta fel az szekérre itthon sem lévén akkor az udvarbíró és az mely csatlós onnan belől kijött legény azon szekérrel elment, annak én magam igen megparancsoltam, hogy az útban szorgalmatos gondot viseljen az ebekre, hogy valamely el ne vesszen benne, immár mint viselték gondját és mint vitték be, azt nem tudom, de azt elhiheti Nagyságod bizonyossan, hogy innét mind az nyolczat elvitték. Az Nagyságod kék drabanti onnat belől kijövén nem szinte jól kezdették volt magokat viselni, kapdosni kezdetének volt itt az város körül, kik közül hármat vasban verettem, meg is akarom egyideig az csebre velök hordatni, különben ki nem találhattam volna őket, hanem mint mustrára behivattam őket, laistrom szerint magam előszóllitván őket, egyen egyen kezdém esküdtetni és úgy adák ki őket. Ennek előtte régen, ugyan lehet három holnapja, hogy onnan belől kijött kék drabantot megfogattattam vala, szélyelcsavarogván, ki azólta valóban hordotta az csebre, Nagyságod jobbágya fia, Ujhelyben az kerékgyártó fia, igen jó mester legénnek is mondják, ha más idegen legény volna, eddig felakasztattam volna, de minthogy Nagyságod jobbágya, jó mester legény is, azért nem bántattam, immár alkalmasan megszorodott, örömet jobbágya lenne, levelet is adna magáról. Ha Nagyságod kegyelmes jó akaratja, talán el kellene bocsátanunk. Ez minap egy Kassára való drabantot is akasztaték fel, ki hó pénzével elszökött volt. Ugy veszem eszemben kegyelmes uram, hogy az mennyi gyalog Erdélyből kiszökik, azok közül nem mindenik jó ki hír nélkül és búcsú vétlen, kiről többet nem irok; csuda szokás vagyon ott, az mint én hallom, kit nem igen javalhatok. Ide kegyelmes uram az töröknek ártalmas igyekezeteket értvén nem kicsiny rettegésben vannak, ki ellen oltalmok is honnét lehessen, igen

megfogyatkozott reménségek az embereknek, mert az honnét segítséget várhatnának is, nem lehet, mód nincs benne, mert az oda fel való állapot nem engedi. Noha az svécziai királyt már sokképen ölték meg, az pápista atyafiak kivált képen Kékedi Balázs uram egy disznóólban verette most agyon, de mindazonáltal mi egészségben értjük lenni és igen triumphal. Réz András uram leveleiből, ha merne írni, érthetne valamit Nagyságod. Az kassai tanács igen megconturbálta magát, mivel ez elmúlt napokban Keczer András uram valami lakodalomban kihíván generalis uramat, az kassai tanácsot is, kik közül az tanács kettőt választván, az egész tanács képében küldötték el, kiket generalis uram hogy meglátott, azt mondotta nekik, hogy hova mentek avagy ha ittatok ti pribékek, az kin igen búsul az egész tanács; Alvinczi uram pedig igen örüli, hogy immár nem csak maga viseli azt az gyalázatos nevet. Egyéb ide ki való dolgokról, tudom, Nagyságodat mind Chernel uram, mind az udvarbíró bőségesen informálja. Ha Nagyságodat meg nem bántom vele, bátor csak husz vagy huszonöt font rezet engedjen, kiből egy falucskámban valami kicsiny harangocskát csináltathatnék, Nagyságodnak alázatosan megszolgálok. Azon is könyörgök Nagyságodnak, parancsolja meg mind praefectus mind udvarbíró uraméknak, hogy hátra maradott fizetésemet adják meg ő kegyelmek valahonnét, ne mutogassanak imide amoda, mert bizony felette nagy költséggel élek, tudom, Nagyságod kegyelmesen előtte viseli, hogy dignus est mercenarius pro mercede sua. Én mindenekből az Nagyságod kegyelmességét várom. Ruházatomra való posztó is kegyelmes uram conventiomban vagyon, de arrul soha nincs emlékezet, hogy meg kellene adni, hét esztendőtil fogva én még a' félét nem láttam; ezt sem panaszképen irom, mert én az Nagyságod fejedelmi kegyelmességében megnyugodtam, elhívén, hogy Nagyságod mind egy's mind más fogyatkozásimról kegyelmesen provideal.

Kegyelmes Uram, minthogy ez ideig Kovács Gergely uram emberül viselte az mádi kapitánságot, immár az ott való kapitánság le fog rólla szállani, Nagyságod kegyelmességéből conferálja neki az ott való ispánságot, jámbor igaz szolgája Nagyságodnak, tudom, annál serényebben vigyáz oda, mert immár Mádot kegyelmes uram ugyan csak nem kell engednünk, hanem in omnem eventum birjuk s óltalmazzuk. Még az tarczaliak is igen jó szívvél várnának olyan dolgot.

Az úr Isten Nagyságodat kedves jó egészségben és szerencsés állapotban sok esztendeig tartsa meg. Datum in Sáros Patak 6. die Julii anno 1632.

Alázatos igaz szolgája Nagyságodnak mig él

Reöty Orbán.

Kegyelmes Uram.

Most úgy látom, hogy török segítség nélkül is Nagyságod nagy dolgot vihetne végben, ki mind méltóságos állapotjának nevelhetésére, böcsületire s mind hasznára jobban esnék, ha anélkül mehetne Nagyságod elő dolgában, sokkal jobb kedvvel is fognák Nagyságodat minden rendek; oly helyeken is vannak most Nagyságodnak igaz jó akarói, holott talán maga sem reménlené, tápláltatván az jó reménségtől, tartván is az pogányságtól és mind egyéb idegen nemzettől; ha az török előbb feljönne, mindent cselekedhetik most az alkalmatossághoz képest, valamit pedig ő elveszen, azt vissza soha nem adja, de ha nagyságod elébb megfordulna s occupálná az helyeket, kikhez az török most csak kinosan juthat, nem kellene azokat osztán féltetni; ha nagyságodnak valami indulatra való dolog vagyon elméjében, idején kell Nagyságodnak élni az alkalmatossággal, mert Nagyságodnak ebben való késedelme sem hasznos, sem becsületes, mert mind az felső fejedelmek, mind az szegény magyar nemzet mit köszönhet most Nagyságodnak, ha késik vele, kiváltképen ha szegény édes hazánk valami veszedelemben esik, három, négy ezer ember által az végek környül minden dolgot elvégezhetne maga személyében, annak utánna Nagyságod úgy indulhatna, valamint akarna, Váradrul, még is az pogányságot megelőzhetné vele; tudhatja Nagyságod, szegény fejedelem is mint cselekedett, mindenek előtt ahhoz nyult, az kit az töröktől féltett. Az úr Isten Nagyságodat vezérelje minden jóra.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

Közli: —I —R.

ADATOK A THÖKÖLY-FÉLE MOZGALMAK TÖRTÉNETÉHEZ.

Puky József cs. és kir. kamarás úr szívességéből jutottam lemásolás végett az alább közölt levelekhez, melyek Thököly Imre egyik hű emberének s külföldre járt követének, Nemessányi Bálintnak irományaiból kerültek Both Gyula törvényszéki bíró úr levéltárába Eperjesre. Fogadják mindketten köszönetemet érte.

Magok a levelek, a VIII. és XIV. számú kivételével eredetiek; amaz — úgylátszik — fogalmazvány, ez egykorú másolat.

Az I., III., V., VII. számú, cím nélküli leveleket Absolon Dániel írta Nemessányi Bálintnak. Absolon 1676-ban kétszer járta meg Lengyelországot. 1677 mart. elején újból Strybe küldi Thököly, de mart. 28-án a Béthune lengyelországi francia residens küldötteivel már Fogarasba érkezik.¹⁾ Alig piheni ki az út fáradalmait, Macskási Boldizsárral az erdélyiek s Farkas Fábiánnal és Fajgel Péterrel a bujdosók részéről aprilis elején ismét utra kél Lengyelországba. Valószínű, ebben az útjában kereste meg *első* levelével Danczkáról Nemessányi Bálintot.²⁾ Három utolsó levele 1678 martiusában kezdődött lengyel- és franciaországi követsége idejéből származik.³⁾ Hogy e részben titkos jegyű leveleket Absolon írta: — az ismert adatokon kívül azoknak az Országos Levéltárban őrzött egy néhány Absolon-féle levéllel az írásmód szempontjából való egybevetése is bizonyítja.

A II. számú, 1678. apr. 7-én Lublinban kelt névtelen levéltöredék, helyesebben *postscripta* Teleki Mihálynak szól. Ezt bizonyítja Absolon ugyancsak (1678.) apr. 8-án Lublinban kelt levelének a francia pénz késéséről s a segéd had érkezéséről szóló részével való confrontatioja. Írója valószínűleg Révérend.⁴⁾

¹⁾ Mon. Hung. Hist. Írók XVIII. 21., 25., 26. ²⁾ U. o. 27., 61., 63., 72. ³⁾ U. o. 161. ⁴⁾ V. ö. *Angyal D.*, Késmárki Thököly Imre I. r. 170.

A IV. és VI. számú levelek írója Teleki Mihály, az erdélyi fejedelem mindenható ministere, a ki nem nagyon bízik a francia ígéretekben, de később megelégedéssel constatálja a porta engedékenységet a francia királlyal kötendő egyességre nézve.

A VIII. számú utasítás Nemessányi lengyelországi követ-ségéről világosít fel, a kinek informálása végett küldetett Dobay Mátyás Thököly Imre által Lengyelországba. Datuma nincsen; de hogy 1681. sept. 12 és 25 közt kelt, bizonyítja a Böszörmény elfoglalására való hivatkozás, mely az ismert adatok, no meg ép ezen instructio hátára irt egykorú följegyzés szerint is 1681. sept. 12-én történt, ellenben Kálló elestéről (1681. sept. 25.) még nincsen benne emlékezet.

A IX., X., XI. számú leveleket (az utolsó egészen saját-kezü) Thököly írta Nemessányi Bálintnak s ennek lengyel-országi követségéről értesítenek bennünket.

A XII. számú nagy fontosságú irat utasítás a Bécset ostromló Kara Mustafához küldött Szirmai András és társai részére, kiket a végett küldött Thököly, hogy a nagyvezért csatlakozásának lehetetlenségéről meggyőzni igyekezzenek.

A XIII. számú levélben, melynek eredetije az Országos Levéltárban a *Missiles* gyűjteményben őriztetik, Nemessányi erdélyi követségéről számol be röviden Thökölyinek.

A XIV. számú, a hőselelkű Zrínyi Ilona követeléseire vonatkozó »Memoriale« Thaly Kálmán becses publicatiójában, a Monumenta-k XXXIV. kötetében több darabban megjelent ugyan, mindazonáltal az ott megjelent részletektől való eltérése miatt közlését nem tartottam szükségtelennek.

*

Nemessányi Bálintot 1676 végén már Thököly környezetében találjuk.¹⁾ Ettől fogva több mint húsz éven át kitartó hűséggel s odaadással szolgálja Thököly s a bujdosók ügyét. 1677. aug. 14-én részt vesz a Forval és Clanleu jelenlétében Kőváron a zsold fizetés ügyében tartott tanácskozáson, melynek eredményét hírül adni a hadak gyűlésére küldetik, innen expedíálják sept. 10-én, hogy a lengyelországi hadakat a dolhai völgybe vezesse, melyeket az 1678. jan. 8-án Wesselényi Pállal Püspökiben tartott tanácskozás után Monai Gáspárral s Veres Bálinttal együtt újból neki kellett Teleki Mihály engedelmeivel Máramarosmegyén s Kővárvidékén keresztül a bujdosók táborába kalauzolni.²⁾

¹⁾ Monum. Hung. Hist. Irók XVIII. 4. ²⁾ U. o. 59., 60., 62., 68., 72., 128. és *Deák F.*, A bujdosók levéltára 256.

1681 elején Thököly Nemessányit nevezte ki Ruszkainak, a bujdosó magyarok portai kapikihájának utódjául, de Wesselényi Pál s a protestans bujdosók ellenkezése kapikihaságát meg-
hiúsította.¹⁾ Ez évben kezdődik külföldi követség-járása, még
pedig aug. 1-én, mikor Thököly Lengyelországba küldi a ki-
rályhoz s marquis de Vitry francia residenshez és Akakiához.²⁾
1682. febr. 5-én Thököly kaposi táborából ismét Lengyel-
országba megy Nemessányi, honnan visszatérván apr. 26-án
ujból a kaposi táborban találkozunk vele.³⁾ Ez év aug. 22-étől
1683. febr. 26-ig Franciaországot járta meg Nemessányi,⁴⁾
míg ez év augusztus havában Thököly kapikihája a Bécset
ostromló török táborban s mint ilyen kétségtelenül tagja azon
követségnek, melynek a nagyvezért Thököly csatlakozásának
lehetetlenségéről meggyőzni volt a feladata.⁵⁾

1685-ik évi erdélyi követsége⁶⁾ után — ez év őszén Thö-
köly a török fogságába esvén — Zrínyi Ilona fejedelemasszonyhoz
csatlakozik Nemessányi, s részt vesz Munkács védelmében, miköz-
ben német fogságba kerül, honnan a következő év elején a
fejedelemasszony váltja ki. majd az 1686. jun. 8-iki éjjeli
kalandban, mikor Radics András a munkácsi őrség egy részével
a Rettegi és Suba vezérlete alatt a beregszászi templom kerítésé-
be zárkózott négy zászlóalja labanczot meglepi, egy részét
levágja, nagyobb részét Rettegivel együtt fogságba ejti s
ezenkívül négy német zászlóval s egy dobbal kedveskedik
fejedelemasszonyának.⁷⁾ Ezután nemsokáig maradt Munkács
várában; legalább Dobay Zsigmond Munkács védelméről irt
diariumában 1686. jun. 23-áról arról tudósít, hogy »Nemessányi
Bálint uram urunkhoz ment paraszt ruhába gyalog.« Ettől
az időtől fogva újra hű kísérfője a bujdosó kurucz vezérnek,
ki 1689. jul. 26-án »egy csoport paripás színes lovassal« a
havasalföldi vajda fogadására, sept. 27-én pedig Okolicsányival
együtt a havasalföldi s moldvai vajdákhoz, a tatár khánhoz, a
legyelországi francia residenshez, a lengyel királyhoz s sena-
torokhoz küldi levelekkel.⁸⁾ 1691. jun. 11-én újra a havasal-
földi vajdához indul Viddinből;⁹⁾ a következő év tavaszán pedig
Drinápolyból Viddint járja meg, mi közben részt vesz a
»kőlyuk« (Veteráni-barlang) elleni expeditióban.¹⁰⁾ Ez év máj.
16-án Maurocordato üdvözlésére s a lándorfehérvári szerdárhoz
küldi Thököly Horváth Ferenczczel, augusztusban pedig arról

¹⁾ *Deák F.* i. m. 284. ²⁾ Történelmi Tár 1887. 325—6., s e köz-
lemény VIII., IX. száma. ³⁾ U. o. 537., 538., 751., 754. s közleményem
X., XI. száma. ⁴⁾ Tört. Tár 1888. 473—495. ⁵⁾ Közlemény XII. sz.
⁶⁾ Közleményem XIII. száma. ⁷⁾ Mon. Hung. Hist. Írók XXIII. 418. 439
—441. ⁸⁾ U. o. 22., 53. és Mon. Hung. Hist. Írók XXIV. 314. ⁹⁾ Mon.
Hung. Hist. Írók XXXIV. 33. ¹⁰⁾ U. o. 844., 218., 232.

értesíti Jablonovszkyt, hogy residensnek Nemessányit küldi hozzája.¹⁾ 1693 januárjában s martiusában kétszer fordul meg a lándorfehérvári szerdárnál.²⁾

1694 mart. havában Thököly Bécsbe küldi Nemessányit, hogy az udvart feleségének Zrínyi Ilonának a »Munkács feladásakor való tractatusba és Hajzler generalis elbocsátásakor feltett s interveniált praetensiói« teljesítésére birja, melléje adván komornyikját Ugróczi Lászlót, hogy »halála ha történnék öreg emberségihez képest,« a bécsi udvar válaszát a komornyik hozná meg.³⁾ Nemessányi először Nagyszebenbe ment, hogy Veterani útján Bécsből menedéklevelet nyerjen. Szebenben sokáig vesztegelt. Thököly, mintha rosszat sejtett volna, egyre visszatérését sürgette.⁴⁾ »Nemessányi uram . . . erős hittel assecurál bennünket visszajöveteliről, de Veterani is paroláját küldte, hogy visszaküldi . . . Bálintot nem is tartjuk olyan lelkű embernek; de ha oda marad is, ebben az világban nem ujság és az vásár is egy ember nélkül meglehet« — írja 1694 majusában portai kapikiháinak.⁵⁾ Végre a menedéklevél megérkezett s Nemessányi Szebenből Bécsbe ment, — de útjának nem volt eredménye.⁶⁾ Ügylátszik, többé nem is tért vissza Thökölyhez, kinek »gyermekségétől fogva nutriciussa s hű szolgálataival dolgainak hasznos promotora volt,« hűségében megtántorodott s elpártolt tőle Horváth Ferenczczel együtt.⁷⁾ Azonban labanczsága véget ér, mihelyt II. Rákóczy Ferencz kitűzi a szabadság zászlaját, legalább 1704—5-ben már az ő kancelláriáján találkozunk vele,⁸⁾ 1706. febr. 11-én Miskolczon kelt levelében pedig hálálkodik a fejedelemnek, a miért »a sóvári bányának inspectorságának tisztit csekély személyemnek conferálta és annak alkalmatosságával nekem s nevetlen fiaimnak éltetésünkre való alkalmatosságot« nyújtott.⁹⁾

* * *

I. 1677. [apr.]

Danczkán . . . 1677.

Isten áldja meg kegyelmedet.

Kegyelmed levelét édes Nemessány uram ma vettem; jókor jött, mert *Klobucsoczki*¹⁰⁾ szinte induló félbe volt.

Kegyelmed azt akarja, hogy a leveleket elégyessem; én pedig a mit kegyelmednek minap in secreto irtam a barba

¹⁾ U. o. 247., 323. ²⁾ Mon. Hung. Hist. Irók XV. 20., 23., 47., 50. ³⁾ U. o. 321., 323—4. ⁴⁾ U. o. 344., 370., 377., 386., 398., 407. ⁵⁾ XXIII. 228. ⁶⁾ XV. 400., 428., 451. ⁷⁾ *Angyal D.* i. m. II. r. 257. ⁸⁾ Mon. Hung. Hist. Irók XXIV. 559., 615. ⁹⁾ Eredetije az Orsz. Levéltárban *Missiles* gyűjt. ¹⁰⁾ A dült betűs szövegek titkos jegyekkel.

felül, kitudódott; Forval uramon kívül másnak arról nem irtam; elég az, megtudta a követ s szememre vetette; bizony bánom, hogy így jártam; imposterum ero cautior.

Gróff Vesseléni most is a dux belliséget importune sollicitáltatta, sed frustra.

Gróff Thököly uram személyét illető dolgokban fideliter procedáltam eddig, azután is procedálok; de felette igen szükséges, hogy actióba legyen, mivel marchio¹⁾ uramnak nagy reflexiója van ő nagyságára; bizony félre kell tenni a szemérmelességet; valameddig marchio uram bizonyosan nem informáltatik, hogy ő nagysága a táboron vagyon, mind addig kedvetlen, értsen egyet gróff Vesseléni urammal, aki²⁾ ge. Vesseléninek nem jó akarója s éljen³⁾ a maga méltóságához képest, in formam accomodálván magát ge. Vesselénihez is, cum tempore meglesznek minden kívánsági ő nagyságának. Itt megutáltatta magát ge. Vesseléni, de mivel egyedül in operatione v[an], nem disgustálhatják; de ha gróff Thököly uram a hadakkal meg-egyez, minden gloria ő nagyságáé.

Hogy most Francziában nem megyek, annak ratióját megirtam; jobb egy kevésbé várakoznom, még a dolgok folyamotra kapnak; alig hiszem, hogy Nemessány uramot bebocsás-sák, azt is bánják, hogy itt vagyok; meguntam a dolgot; azomban ex eventu rerum gróff Thököly uramot s minket jobban stabilizálhatom, csak legyen in operatione.

Marchio uram most hertelen ki nem mehet, úgy látom, engem kiküld Gyza urammal cum plena potestate agendi, a ki gróff Thököly uramnak és kegyelmednek szíves jó akarója.

Teleki uram mesterség[é]t jól láták; nekem lamentatiókat ír; dabunt ipsi bona verba, interim augebunt exercitum.

Ha elmegyek, azon leszek, hogy Nemessány uram jöjjen pro residente, ezen clavisomat pedig itt hagyom et relinquam omnes informationes.

Jobb s rendesebb fizetésről van ordinantiája Forval uramnak. Klenlát ex ratione status erat visszaküldeni, ut reparet, quod corruperat.

Hogy Faigel uramat a portára akarták tolni, igen vastag politica; Teleki uram malecontentus, hogy nem ment, én pedig azt tartom, hogy prudentissime cselekedett, csak kegyelmetek (?) ott (?)⁴⁾ viselje magát, megiesuitiz . . őket.

Faigel uramnak nem irok, kegyelmed contentálja ő kegyel-

¹⁾ Béthune marquis, XIV. Lajos rendkívüli követe Szobieszki Jánosnál.

^{2—3)} A homályos szöveg titkos jegyei: 22. 38. 78. 42. 29. 38. nem 36. 44. 20. 38. 21. 49. 46. 37. 21. s 29. 40. 29. 24. sat.

⁴⁾ Titkos jegyek: 46. 52.

mét is; *Szalai* uramat sem terhelem, tudom, hogy kegyelmetek egy *companiába* vagyon.

Lelkem uram, menjen *kegyelmed* végére *Forval* uramtól, ha ő *mondotta-e valakinek*, mit *irtam a szakál felől*; ez immár *soha* nem *leszen jó akaróm*. *Forval* uram nem tudja, hogy most is *amoveáltatását urgeálta?* Kérem, kegyelmed engem erről tudósítson.

Kegyelmed leveleit mind elvettem.

Dimiczkitől bővebben írok kegyelmednek.

Gróff Thököly uramnak ő *nagyságának* kegyelmed által ajánlom alázatos szolgálatomat, úgy *Szalai*, *Faigel* és *Baranyai* uraméknak, sok *distractióim* lévén külön ő kegyelmeknek nem írhattam.

Facite ibi ex mutuis consiliis, quod bonum est et me semper unus informet, ego agam pro patria constanter. pro religione zelose, pro domino meo fideliter, pro amicis realiter, ita Deus nobis et laboribus nostris benedicat.

Valete et favete aeternum vestro, cuius mentem manumque novistis.

Dan. Absolon m. pr.¹⁾

II. 1678. apr. 7.

Post scripta.

In Lublino 7. Aprilis 1678.

Magnifice domine frater.

Rogo per Deum, sit *patiens*, nam audio, quod ibi non sufficienter vestra magnifica dominatio *sit satisfacta*, sed brevi habebit omnimode; interim in *negotiis* refero me protunc ad

¹⁾ *Absolon I., III., V., VII. sz. alatt közölt levelei kulcsa:*

a = 20., 21., 22	m = 41	kegyelmed = 61., 62
b = 23	n = 42	ő nagysága = 63
c, cs, cz = 24., 25., 26	o = 44., 45., 46	imperator = 70
d = 27	p = 47	franczia király = 72
e = 28., 29., 30	r = 49	lengyel király = 73
f = 31	s = 50	Bethune marquis = 74
g = 32	sz = 51	Teleki Mihály = 76
h = 34	t = 52	Thököly Imre = 77
i = 35., 36., 37	u = 54., 55., 56	generalis Wesselényi = 78
k = 38	v = 57	gróf Wesselényi = 81
l = 39	z = 6	bujdosó magyarok = 82
ly = 40		Stry = 94
		Forval = 96
		Faigel Péter = 98
		Szalai Pál 100
		Nemessányi = 101
		Absolon = 102
		Clanleu = 103
		Bécs = 104
		Austria = 105

literas *Lilienberg* et quando ipse ibi *veniam*, credat mihi, quod non *habebit* tantum *taedium mecum*; rogo, *dissimulet* iam et credat, quod *marchio* ipsi omnia recompensabit, cui de omnibus *repraesentabo* sufficienter in suam et *negotiorum* omnium causam.

Pecunia tardavit in *via*, nam dominus *Dueil* infirmus cecidit a quinque *milliaribus hinc*, iam parum convaluit et cum hac *pecunia* aliquis *per partes exercitus sequitur* aliquot *centena* optimi; credo pro certo, post quatuor hebdomadas *marchio* ibi erit; sed ego miror, quod *exercitus* nihil *agat*, tantum conqueritur et nuper minus *habuistis* et quaerebant *imperatoris* partes.

Literas ad me semper rogo a parte (sed hoc post octo dies vel etiam post decem) *includat* et det ad dominum *administratorem* in *Sztri*, uti rogavi semper.

Homlokán: N° 1. tali numero utatur in literis et sciam, ubi aliqua desit perconsequens.

Hátán: Quid hoc est mi frater, quod mihi domini Faiguel et Ketzer non scribunt.

Currenti calamo scribo, ignoscat hac vice, plura postea; *recommendo* inclusam ad tuam copertam.¹⁾

III. [1678.] apr. 8.

Lublin,²⁾ 8. Aprilis, [1678.]

Mi domine.

Remitto Goczkam, cuius *expeditio* praeter necessitatem *fuit*, *hic autem* maxime *displicuit*, imposterum cavendum est, ne *idem fiat*; literas *illi* non *dedi*, quia *nulla securitas*.

Residens *imperatoris* et omnes *austriaci spiritus hic sunt*. Placuit proinde *expressum* mittere, quem *dominatio vestra* ex nupera conducta novit.

Literas meas ponat in unum fasciculum et detineat *Gocz-kam*, donec adveniat, qui *hac nocte* intrudetur.³⁾

¹⁾ *E töredék kulcsa*:

a = 64	l = 55	pecunia = 6
b = 65	m = 54	exercitus = 7
c = 63	n = 53	Lilienberg = 22
d = 62	o = 52	marchio = 37
e = 61	p = 51	imperator = 41
f = 60	q = 50	Stry = 76
g = 59	r = 49	
h = 58	s = 48	
i = 57	t = 47	
	u, v = 46	

²⁾ Az évre nézve v. ö. a megelőző levéllel, különösen annak a pénz késéséről s a segéd had érkezéséről szóló részével.

³⁾ Talán így; a *detur* kivételével a többi homályos.

Quod pro domino *Szepesi* emi, rogo, emittat cum bona securitate, ut ad manus deveniat, *ego brevi veniam*.

Litterae mittendae erunt ad dominum *Michaelem Teleki* cum summa celeritate, quia summae consequentiae est, ut sciant, quod *pecunia in via* est.

Caute in omnibus agendum, nunquam *sciant Sztrienses*, quid *scribo*, quia *ipsi* maxime *suspicientes* sunt.

Austriaci Acheronta moverent *contra nos*, si *possent*. sed omnia *superantur*.

Centum et viginti dragones erunt *sequenti* septimana *in Sztri*.

Bene vale et fave tuo

Absolono m. pr.

Meus servus illuc it; maneat ibi, donec scribam, quid faciendum.

Scribat titulum pro domino *Szepesi*.

Non mitto iam literas, nisi per alterum; habeo rationes.

IV. 1678. maj. 7.

Szolgálok kegyelmednek.

26. és 30-dik Aprilis írott kegyelmed levelét vöttem az estve, tudósítását kegyelmednek megszolgálom, hasonló jó akaratját tovább is várom.

Absolon uram szintén úgy bánék én velem, mint az ki az nagy leányt tánczban elhijja s ott hagyja. *Az franczia mesterségnek is* mindenkor hallottam hírét, de bezzeg most magamon experiálom; látom, nem követtem volt: Foelix, quem faciunt alicui pericula cautum; mindazáltal ha *Absolon* uram, *sok biztatási ne* légyenek, *franczia [király¹)* szá]vainak nem szintén annyira hittem volna én; *Gíza* uram is nem is fity[mál] (?) engem; ám legyen, tudom, Istenemnek s nemzetemnek mivel tartozom; elég az, *Teleki Mihálynak* csak egyik punctumában sem lött satisfactiója; oda *az ötezer aranynak az másfél ezere*; azt mondja Forval uram, hogy neki marchio uram azt parancsolta, post actionem *hat héttel adja meg*, előbb ne; megítélheti kegyelmed, ha nem voltam-e confusiókban, holott ki kell írnom, vagy szégyen vagy nem, *pénzem nem lévén, feleségemet és Küvárt, holott is ötven gyalogot magyart* hagytam pro meliori securitate, bizony nem hagyhattam őket *kétszáz arannyal*, magammal is annyit hoztam; már ítélje meg kegyelmed, csak az kiknek praebendát kell adatnom, vagyon száz harmincz három lélek; Forval uram *egy holnapra kétszáz arannyal* kínál; két zászló allya gyalogom, három zászló

¹⁾ Talán így egészítendő ki a kiszakadt szöveg.

allya lovasom, egy kornyéta allya puskásom vagyon, kiknek ugyan egészen némelyike még meg nem gyült, azoknak megfizettek most, ígérík, azután is megfizetnek, *de soknak semmit sem* adtak; kínált ugyan Forval uram *kétszáz arannyal*, de én nem vettem, azt sem tudom, *Absolonnal* miként végeztek, mert már nekem csak választ sem tésznek. Ennekem egyéb egyetmást [nem] hoztak két matracznál, egy ágy körül való kamuka supellátnál, annak is oda az gombja, tizenhat soner fuwallott kopiát lobogóstúl, azoknak ¹⁾ árrokat jó szível megadom. Kegyelmed azt írja, Ferriar uram azt mondta, nem kívánják meg az árrát; dehogy nem kívánják, holott ötezer lobogót hoztanak az magyar nemzet számára, annak is én rajtam kívánták volna meg az árrát, de én visszaküldtem. Ezután jövő *hadak pénzzel* utantur (?) *discretionem*, csakhogy az tractatus szerint *az hadak az fejedelem ő nagysága orszá-gában éljenek pénzeken*, kíváltképpen *Máramarosban és Kívár vidékén*; meglegyen pedig nekik mondvá kegyelmedtől, *az levelek hordozásáról is* provideáljanak, elégeddig sokat költöttem én affélékre, bizony többet nem költök.

Kegyelmedet kérem, mindenekről tudósítson; ezt is csak siető alkalmatossággal irtam, mivel szintén indulni akartam. Isten kegyelmeddel.

Ex castris ad Erdőszada positis die 7. Maji 1678.

Kegyelmednek szolgál

Teleki Mihály m. p.²⁾

Külczim: Nemzetes vitézlő Nemessányi Bálint jó akaró uramnak adassék.

Alatta: 11. Maji in Skolya.

V. 1678. oct. 27.

Paris, 27. Octobris 1678.

Két rendbeli levelét kegyelmednek, édes Nemessány uram, vettem egyszersmind az elmúlt héten, Arnant uram az elsőt

¹⁾ Hibásan *azokon* az eredetiben.

²⁾ Teleki IV., VI. számú leveleiben nem a betük, hanem az egyes szótagok vannak számokkal megjelölve, ennek közlése pedig csaknem a végtelenséggel volna határos, azért mellőztem; hanem a tulajdonnevek titkos jegyei ím ezek:

Ő nagysága (t. i. a fejedelem) = 58
october = 71
Absolon = 76
ország = 208
Lengyelország = 231
francia = 233

francia király = 240
fejedelem (t. i. Apafi) = 244
marchio = 247
Teleki M. = 250
Giza = 253
Keczér = 267
Mármáros = 297
Kövár = 299

sokáig hevertette magánál. Isten áldja meg kegyelmedet, hogy az dolgokrul engem tudósított, mert felette idegen voltam Israelben csak a bécsi hírekből láttam a sok és szokott tökéletlen informatiókat, noha nem kevés dolgokban igazat mondtanak.

Az mint látom, *Teleki* uram *hadakozásának* még kezdeti sem volt s már *vége* vagyon; nem *gondolom*, hogy ott a *közjónak* nagy *kárára* legyen, mert úgy látom, jobban *folynak* a *dolgok*; bezzeg *magának* nem *használ*, quamdiu in sinu dominae militat. Itt az olyan *politicát* nem *szeretik*, *menteni* sem *lehet*.

Tegnap volt audientiám. A *király* jól declarálta magát, de az beadott propositióknak *effectusa marchio* uramra *remittáltatott* cum plenis *ordinibus*.

Hétfőn, ha lehet *megindulok*.

Faygel uramnak irtam bővebben, mert nagyobb facilitásom van a deák nyelvben, kegyelmednél lévén a clavis szakaszsa fel, s megolvassván küldje el jó alkalmatossággal.

Jurikovics uram informatióját elvettem.

Keczerné asszonyomnak jó szível, látja Isten, szolgálnék, de semminémű francziai portékát nem vihetni postán; ehézképpest bizony a szívem fáj ennyi sok szép dolgokat látván s módomból nem lévén az elvitelben, mert nem bátorságos, nem is lehet.

Tegnap késsőn érkeztem Versalyból, ma pedig csaknem napestig mind visitáltattam s mind pedig viszont visitáltam. Kegyelmedet azért, lelkem Nemessány uram, a hamar és rövid írásrul nagy bizodalmassan követem; mindenekről, Isten engedvén, coram.

Engedje Isten szerencsés órában és jó egészségben látnom kegyelmedet.

Bezzeg ha marchio uram egy koleszát küldene Danczkáig, mert minden egyedmásom ott s Toronyán ¹⁾ lévén nem tudom, mit csináljak véle; magam is csak gyalog leszek. Faciat, si quid poterit, pro meo bono.

Vale amice charissime et fave aeternum tuo

Absolono m. pr.

VI. 1678. dec. 3.

Szolgálók kegyelmednek.

András kegyelmed levelét megadá.

Mi szükség kegyelmednek sokat írnom, mert elmeneteléig miben voltanak az dolgok, jól tudja. Annakutánna egyébbel

¹⁾ Thorn.

nem újultanak, hanem hogy Keczer uramék az elmúlt szeredán érkeztenek ¹⁾ Fejérvárra olyan válaszszaal, mennél jobbal nem kívánhattunk volna. Az summája ez: *hogy az dolog egészen az mi kegyelmes urunkra ő nagyságára bizattak és az szerint vadnak megengedve, az mint ő nagyságának az franczia királlyal és marchioval való tractájába le vagyon téve. Kapucsi passa is jő ő nagyságához, ki az végekre is el fog menni. Az conclusumra convocáltatra ő nagysága az urakat, engemet is postán hivat ő nagysága, de kíváltképpen Keczer uramék reménkednek, hogy menjek be, kihezképest holnapután Fejérvárra be kelletik mennem. Hiszem Istent, dolgaink ennek-utánna így jó (?) fundamentumon fognak lenni. Én telyes tehetségemmel azon leszek, hogy ő nagysága, ha engemet nem, mást mennél hamarébb beküldjön, noha én magam is nem restelleném az bemenetelt.*

A vigesimo Octobris nem jött levelem az mi táborunkrul; mások beszéllek, hogy harcok lett volna, ki azt mondja, az mieink, ki azt, hogy a németek triumpháltak volna.

Az fővezér Keczer uramékat visszabocsátván, hogy ő kegyelmek az Dunán általköltöztek, az mely postát Keczer uram elől elküldött, attul nekem azt irta: *nem javallja, hogy Lengyelországban menjek.*

Ezekrül akarám kegyelmedet antecederter tudósítani. Isten kegyelmedet éltesse.

Küvár, 3. Decembris 1678.

Kegyelmednek szolgáló atyafia
Teleki Mihály m. pr.

Teleki kezével: Az én vásárlásim ne maradjanak el, ha kölcsön kér is pénzt. Én bizony több pénzt is küldenék, csak volna bizonyos emberem. Velezd (?) színű posztót is hozzon húsz singet; ha [nem] kaphat pénzt kölcsön, úgy hitelben vehet.

U. i. Költséget is küldök elsőbb alkalmatossággal.

Külczim: Nemzetes vitézlő Nemessányi Bálint jó akaró uramnak adassék cito, cito, cito, citissime.

VII. 1678. dec. 25.

Varsaván, 25. Decembris 1678.

Kegyelmed köteles szolgája, tökéletes barátja.

Édes Nemessány uram.

Kegyelmed leveleit hálaadó szível vettem, tudósítását megszolgálom.

Francziából való szerencsés kijövetelemben azon főképpen

¹⁾ nov. 30.

búsultam, hogy kegyelmeddel nem beszélhettem, jól tudván, hogy egy egész encyclopaédiát tanáltam volna kegyelmednél; meg sem engedtem volna azt a szerencsét kegyelmednek, hogy kegyelmed én nálamnál előbb az én jó uramat, patronusomat lássa. úgy is elsiettem volna, de nincs bátorságos menésem, a publicum sem engedi, hogy in hac *consultione* *marchio* uramtól elmenjek. Itt is az *ördög* megszabadult a *lánczrul*, talám annál is jobban megszabadul, ha a *lengyel király* fel nem *ébred*.

Marchio uramnak micsoda *gondolkodás[i]* legyenek az *armistitium* és k[övet]kezésképpen *Szalai* uram *tractája* erán[t] (ha a *bécsi hírek* valóságossak), arról ne[m] szükség sokat irnom, kegyelmed én nálamnál jobban tudja, itt lakván eszében vehette; én a sok *lamentatiót* mindennap, sőt majt minden órában hallom; oda a *hitel*, a *böcsület* is oda; ha *Gallia* *ki akar állani*, most vehet alkalmatosságot, noha *elégsséges oka* nincsen; de kicsoda *pöröl vele?* *Facilius* amittentur, quam obtinentur *protectiones*. Meg kell, édes Nemessány uram, vallani, hogy *fogyatkozások* estek mind a *franczia király* s mind pedig a *lengyel király* részéről; ennek *mentségét* kegyelmed megértette; ez a maga *protectiój[á]n*ak *continuatióját* solenniter et expressissime megígérte; *marchio* uram mit cselekedett legyen, még *Francziába* voltam, kegyelmed tudja s eszében vehette, micsoda *gyönyörűségem* lehetett; ő *nagysága* is *menti* magát, minden *fogyatkozásokat* *Teleki Mihály* uramra *principaliter* és a *bujdosó magyarokra* *vetván*, hogy az *így* ő *nagyságokat* s ő kegyelmeket tulajdonképpen *concernálja*, mégis a *franczia király* *protectiójával*, a ki ebben az *actióban* semmi interest nem keresett, a magok szerencséjére nem úgy *éltek*, az mint ily nagy dologban kellett volna, sed *scissi* in *diversa studia* et *divisi* inter se (így szól már ő *nagysága*) *perdiderunt* occasionem *liberandi patriam* et fortassis *ipsam*. *Teleki Mihály* uram *kiment* az *actióbul*, mikor az egész ország *nyitva* volt s *absolutus gubernatora* lehetett volna. A *bujdosó magyarok* *armistitiumot*, sőt *békességet* *tractálnak* a *franczia király* hire nélkül.

Ezek az ő *nagysága* *panaszi*.

Én az *armistitiumot*, a *tractát* is per multas rationes *excusáltam*, de az *impressio* megvagyon. Ha a *tractatus* valóságos, *félő*, hogy a *panaszok* után nagyobb ne következék, melynek jó volna eleit venni per *reales informationes*.

Kegyelmed eszessen írja, hogy *reparálni* kellene a dolgokat *docte*, édes Nemessány uram, de *quomodo*, mikor sem *informatióm*, sem *instructióm*. Meg kell azt kegyelmednek *gondolni*, hogy valamint az én *franciai negotiatiómnak* jó kimenetele *függett* az ottvaló dolgoknak szerencsés *progressu-*

sátul, úgy itt in hac confusione másképpen nem reparálódnak, hanem ha ott reformatióba vétetődnek. Higyje el kegyelmed s minden ember tökéletesen, hogy véremmel is szolgálnék a magyar nemzetnek, noha csak egy szegény legény vagyok, de mi mellett vagy mit szóljak, mikor itt az egész *actio contemptusnak* tartatik; legyen informatióm, bizony szólok, *privatista* még ekkoráig nem voltam, nem is leszek.

Értem, hogy az úr ő kegyelme az én martyromnak mondja magát lenni. Isten s az én lelkemismereti tudja, hogy az actiót nem egyébért urgeáltam, hanem hogy a magyar nemzet az elvesztett szabadságokat ezzel az alkalmatossággal recuperálhassa és az ő kegyelme hire neve az egész világon hasznossan kiterjedjen. Ezekért löttem én marty[r], kiről most nem irok. Vajha ő kegyelme tovább continuá[lt] volna az actiót. Bécs és környül lévő tartományok reszgettek az ő kegyelme híréül; az egész világon elment volt az ő kegyelme méltóságos hire; a *francia király* venerálta; a szegény magyar nemzet várta; Isten volt az ő kegyelme táborában; nagy dolgokat cselekedett csak egy kevés idő alatt, de etc. mit irjak lelkem uram, in ipso ortu suffocati sunt ingentes conatus. Én azért mikor az ő kegyelme méltóságának nevedését és kiváltképpen való hasznát kerestem, nem yétkeztem; nem is hiszem, hogy én reám nehezteljen, mert az Úristen nagy elmét adott ő kegyelmének, általlátja, hogy híven és tökéletesen mind az közjónak s mind ő kegyelmének szolgálni igyekeztem, kimeneletele a dolognak megmutatja és a világ teszen ítéletet, ki micsoda lélekkel szolgált az Isten igyének és annak előmozdítóinak.

Erről többet nem irok. Mihi murus aheneus esto; Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Gróff Thököly uram *actiói* azt mutatták *Bécsnek* és az egész világnak, mennyire mehetett volna *Teleki Mihály* uram, az ő *nagysága* hire nagy, *satisfactiója* is lött volna, de az *armistitiumnak* ily móddal való kérése ártott meg ő *nagyságának* is; valaki tanácsadója volt, sem *politicus* nem volt, sem böcsületinek jó akarója, ha úgy van a dolog, az mint itt értem.

Tudom, édes Nemessány uram, ő nagyságának mivel tartoz[o]m, de egy *kis korig dissimulálnom* kell, quia non sumus in eodem respectu sicut olim.

A mi jó asszonyunknak sem szolgálhatok, kin szívess[en] busulok; minus reatus omnes i . .¹⁾ fecit, faciam tamen quantum licebit et qu[an]tum potero.

Ide csakhamar kellene egy discretus embert küldeni (sed

¹⁾ Titkos jegyek: 37. 4 . ., az utolsó csonka.

non, qui *psalmos et threnos Jeremiae cantilet ad taedium*), a ki minden dolgokat rationabiliter declarálna. Az édes *Faigel* uram jöhetne be, ipse haberet *creditum*.

A *francia király* resolútiójának executióját *marchio* uram *suspendálta* usque ad exactas totius negotii informationes, melyet itt *lesnem* kell cum extrema mortificatione.

Keczerné asszonyom parancsolatjának eleget nem tehettem, mert postán el sem hozhattam volna valami francziai portékát, de megvallom, pénzem sem volt, a magyarországi dolgokban lött *pausa* énnékem is megártott; az én *erszényem* megtölt más embernek *opiniójával*, böcsületesen éltem, *honorem* quae-sivi, non *pecuniam*.

Kegyelmed tudósítását várván maradok feljül megirt
igaz és tökéletes szolgája
Absolon Dániel m. pr.

VIII. 1681. sept. 12—25.

Instructio pro Matthia Dobay in Poloniam
misso.

1. Nemessány Bálint uramot Vesselény Lászlóné asszonyomnál Napoloviczán vagy a tájan, végére menvén az asszonytól ő kegyelmétül, keresse föl és szemben lévén ezen instructiót ő kegyelmének megmutatván punctatim ő kegyelmének büvében világosítsa.

2. Az kegyelmednek adott karthabiankákat szorgalmatossan őrizze, hogy más kezében ne jussanak, hanem Nemessány urammal szemben lévén *marchio de Vitrigh* uramnak, úgy *Akakia* uramnak is; ő kegyelme tudván ott az dolgoknak folyamatiját, irjon oly levelet, az mely pro moderno statu szolgáljon mind nemzetemnek s mind magamnak hasznára s azon levelet maga kegyelmed írja le az karthabiankára, hogy meg ne ismerjék Nemessány uram írását s annak párját hozza el magával, tudhassam én is, mit irt légyen ő kegyelme.

3. Nemessány uramot ha útban találná is kegyelmed, de ezekkel az dolgokkal visszatérítse, mert igen szükséges; tudom, ő kegyelme is nem *difficultálja*.

4. Itt declarálhatja kegyelmed, hogy az dolgokbul ki nem ijedtem ugyan, de mennyi angariatióim voltak az ő kegyelme elmenetele után, csak Isten munkája volt, hogy lábomrul le nem ütöttek. De maga tudja Nemessány uram, *nervus belli pecunia*, mennyi üdötül fogva sustineálok egy néhány száz embernek fizetvén órulóra; már az haza szabadságáért nemcsak a német császár ellenségem, de még az erdéli fejedelem is titkon, noha az erdéli fejedelem magánossan minden-

képpen jól mutatja magát, de Teleki Mihály ő nagysága által mást cselekedtet. Itt declarálhatja kegyelmed, mint jártam Teleki urammal, mint meghánytuk szóval egymást a fejedelem ő nagysága előtt.

4.¹⁾ Declarálja kegyelmed, mint lett a coniuratio pocsaji hidnál, ante coniurationem Somlyónál mint denomináltatott Teleki uram mind erdéli hadaknak s mind a magyar hadaknak generalissimusának.²⁾ Az szerdár passa ezeket megtudván elsőben Pocsajnál egyezett meg a fejedelemmel; a fejedelemnek ő nagyságának kellett legelsőben udvarhoz menni az szerdár passához,³⁾ úgy kívánta, úgy egyezzen meg velem⁴⁾ s ne disgustáljon, mert neki is vagyon parancsolatja felöllem, és úgy vette kezéhez az fővezér személyemre és generalisságomra szóló két levelét, melyet meg sem adtak volna talán, ha a budai vezér meg nem irta és izente volna a váradi szerdár passának. Itt declarálja ő kegyelmének, mint küldött egy néhány sereg zászlós törököt Szoboszlóhoz érettem és mint mentem táborostul a pocsaji hidhoz. Azt is declarálja, mint lettem legelsőben a passával szemben és hogy addig nem ment udvarhoz a fejedelemhez, hanem nagy pompával vitt föl engemet is magával, úgy juttatott szemben a fejedelemmel, vissza is hozott a táborában; azolta mind magánossan szállottam a magam hadaival, azt is declarálja. Azután mint jártunk, mit vittünk végben, micsoda dolgok forgottanak fönn és miket hallott, instructio nélkül is declarálhatja kegyelmed, in recenti memoria lévén a dolog.

4.⁵⁾ Azt is mondja meg kegyelmed ő kegyelmének, a budai vezér nógrádi Memhet agát küldötte hozzám és az szerdárhoz, a ki mindezeket látta s még azt is, mint adták meg Beszerment, onnan ment a budai vezérhez, jó informatióval urgeálta, hogy követemet küldjem a portára; de tudja azt Nemessány uram, ez a porta üres kézzel való menetelt nem szeret, az mint hogy intimáltatott is a budai vezértül, azért kellett halasztanom egy ideig, hogy csak kölcsön is szerezhessenek valahol és hogy ő kegyelmét is vártam jó informatiókkal et ponderosis quidem hozzám, de már ennyire haladván el kell küldenem az budai vezér intimatiója szerint is. Istennek hála, még eddig a portán jó[l] folytanak dolgaim, ha ezután el nem rontják.

5. Jól esnék, ha mind marchio de Vittrigh s mind Akakia irnának a portára, hogy dolgaimat titkon promoveálná az residens; ezt ruminálja Nemessány uram, ha ugyan szükségesnek itéli, úgy promoveálja.

¹⁾ Így. ²⁾ 1681. augusztus elején. — *Angyal* i. m. I. r. 240.

³⁾ 1681. sept. 5-én történt. — *Angyal* i. m. I. r. 241.

⁴⁾ E szó helyett eredetileg *gróff urammal* volt írva, de kitörültetett.

⁵⁾ Így.

6. Az nekem adott athname avagy hitlevélnek párját mutassa meg Nemessány uramnak, ha illendőnek itéli ő kegyelme, deákra fordítván küldje meg Akakia uramnak.

7. Marchio de Vittrigh urammal hogy eddig Akakia uram szemben nem volt, scrupulusom lehetne, ha ezekben az Akakia munkáiban nem contrarius-e, de híven Nemessány uram informatiójának, én már csak várok ő kegyelmétül, de hiszem eddig már szemben lehetett, ezeken a dolgokon Nemessány uram is általeshetett; kérem is, szívéssen fáradozzon, mely fáradságáért s hazájához való szeretetiért sokkal tartozom ő kegyelmének; bizom mindeneket az ő kegyelme discretiójára, jobban tudván ő kegyelme ott a dolgokat, mint innen én informálhatnám, tudván ő kegyelme az én intentiómat.

8. Mind a váradi passa, noha én ő hozzá nem bizhatom, mivel őtet nagy adommal corrupálhatták az erdéliek, mind a budai vezér informálta a portát az én dolgaim felől, de ha az én emberem elmégyen, csak négyezer aranyat szerezhetek is, informatiót tehet a portán, noha mind a váradi passának, mind a budai vezérnek mennyi adommal voltam, elgondolhatja Nemessány uram, informálhatja is az embereket.

9. Az hadakozást, Nemessáni uram maga tudhatja, mennyire continuálhatom; az mint följlül irám: nervus belli pecunia; ha ugyan a francziai király manuteneálni kíván, mennél hamarébb succurráljanak, mert most is ha fizetett hadam lészen vala bárcsak kétezerig való, a németet persecuálhattam volna, a ki szaladó félben megyen a bányavárosok felé, de a mi hadunk a szokás szerint csak elszéledvén nem keménykedhettem úgy az mint kívántatnék, tartván az erdéli factiótúl is, keménykedésem miatt ne corrupáltassanak.

10. Jól esnék, ha Nemessáni uram idegen hadat hozhatna ki, úgy hogy annak rendes fizetése lehetne, mert kihozván, nekik nem fizethetvén, nagyobb veszedelem lehetne. De ha pénzem lészen vala, continuálhattam volna a fizetést, mind a beszermini mind kállai németek hozzám állottanak volna, sőt máshonnan is voltak a német részirül való izenetek; de mit tudok tennem, ha nem fizethetek nekik; tülök mint ellenségül félhet ember.

11. Hogy nem értette Nemessány uram az eddig való dolgot, nem kell csudálni, a sok extremitásban forgó dolgok hozták magokkal, távol is lévén a fölföldtül, az német is elbirta vala azt a földet, mind operatióban is voltam itt is, declarálhatja kegyelmed Nemessáni uramnak, de most így értvén ő kegyelme a dolgot, talán nem ártana a francziai királynak is nevennel írni, lám küldöttem kartabiankát, tudom, informálni fogja ő felségét már Akakia uram is.

12. Megmondhatja kegyelmed Nemessány uramnak, ha a lengyel tisztek hadakat hoztanak volna is ki, nem fizethetvén nekik, nagyobb confusióban lettem volna; de elsőben Nemessány uram szerezzen nervum belli, azután gondolkodjunk de milite; ha pedig lészen pénz, Lengyelországbul is, ha lehet, hozzon hadat.

13. Megmondhatja kegyelmed Nemessány uramnak, most is inkább azért jöttem ide által, hogy disponálhassam némely embereket némely erősségek aránt s azokat is, tudja Nemessány uram, pénzzel és magam saját jószágomnak inscriptiójával kell megcsinálnom, quia pecuniae obediunt omnia.

14. Igen jó[l] esett, hogy Akakia uram benmaradt Lengyelországban, jó akaróm lévén, bizhatom jobban a francziai manuteneálásban, tudván minden én dolgaimat.

15. Ha ezen informatiókat Nemessány uram végben viszen, kívántatik velem való szemben létele, közeljebb menvén Szepesvármegyéhez, ha az német megengedi, ott a tájon szemben lehet ő kegyelme velem, várhatván ennekutána gyakrabban való tudósításomat.

16. Most is sokféle insinuatiók vadnak a német részéről hozzám; a generalis most is hozzám akarja küldeni Sapanarát a császár parancsolatjából cum plena informatione, sőt úgy hallom, az imperium intimálta publica pax cum turca ineatur, de már az athnamét kiadván, kit jó formában adott ki a török Magyarországnak, nem úgy mi rajtunk mint a törökön áll ennek decisiója és conclusiója. Úgy hallom, Landorfejevárra felé igyekezik jöni a fővezér telelni, az mely nem kedves hír lészen a németnek.

17. Nemessány uramra mint magamra bízom az ott való dolgaimat, jobban tudván ő kegyelme az oda való dolgokat, mint én innen informálhatnám; ideo committantur dexteritati, fidei et discretioni ipsius omnia, úgy várhatván ő kegyelme is az én jövőendőbeli jó akaratomat.

Hátán ez egykorú följegyzések: 10. Recedált a török; 13. a fejedelem. — 11. Beszer[men] obsessa; 12. capta. — 18. Septembris castra ad Calloviam; 25. Septembris capta Callovía.

IX. 1681. oct. 1.

Szolgálok kegyelmednek.

Csudálkozom rajta, hogy kegyelmednek ekkoráig semmi levelét és tudósítását nem vehettem; nem kell csudálni, hogy én kegyelmednek nem irtam, mivel az Tiszán által való megletem után az méltóságos fejedelemmel ő nagyságával s az egyéb török hadakkal való megegyezésem s egyéb foglalatoss-

ságim impediáltak; volt volna kegyelmednek módja benne, vagy az lyublyói gubernator vagy közelyebb Király Sámuel uram kezéhez dirigálta volna, kirül irtam is ő kegyelmének, legyen kegyelmedhez assistentiával.

Isten jóvoltából Kálló s Beszermény is kezünkben esvén, akartam kegyelmednek az Tiszán ujabban való általjövetelemet is értésére adnom, kihezképest kegyelmed is engemet tudósításával közelyebb érhet.

Kegyelmedet azért kérem, az mennyire lehet, siettesse visszajövetelit, hogy én is tudhassam magamot alkalmaztatnom, kívánván, levelem is tanálhassa kegyelmedet szerencsés órában.

Datum ex castris hungaricis ad Kenizlő positis, die 1. Octobris 1681.

Kegyelmed

jó akarója

Gróff Theökeölyi Imre m. pr.

Külczim: Nemzetes vitézlő Nemessány Bálint uramnak ő kegyelmének sietve adassék.

X. 1682. febr. 8.

Szolgálok kegyelmednek.

Nem kevés nehezteléssel értettem annak az rossz embernek Szilágyi Sámuelnek az szekerek dolgában való restségét s roszságát dolgaimnak nem kicsiny hátramaradásával, kire nézve parancsoltam Antalfinak, hogy mingyárt szerezzen szekereket s azon borokat szállíttassa be, kiben, úgy hiszem, fogyatkozás nem is leszen s étekfogómat is küldöttem el, kinek az a parancsolatja, hogy addig el ne jüjjön, valamíg az borokkal Szent-Miklóst meg nem haladják s nem kétlem, kegyelmed is dolgaimban szivessen ne fáradozna s hozzám való tökéleteségét és serénységét meg ne mutatná.

Azomban itt létében elfeletkeztem kegyelmednek emlékezmem, valami német s francia trombitásokra lévén szükségem, kérem, ott valahol tegyen szert reá, ámbár száz arany lenne is fizetések, mivel most itt az felső párton nem szerezhetni s egyébféle muzsikásim mind inkább is vannak, afféle muzsikásokra akarván szert tennem.

Isten kegyelmedet éltesse.

Kaposs, 8. Februarii 1682.

Kegyelmed

jó akarója

Gróff Theökeölyi Imre m. pr.

Thökölyi kezével: Az francziai ordo iránt se legyen

kegyelmed feledékeny, kit már egyszer insinuáltattam volt Akakiának.

Külczim: Nemzetes vitézlő Nemessány Bálint uramnak ő kegyelmének adassék.

XI. 1682. mart. 9.

Szolgálok kegyelmednek.

Engem Jankó kegyelmed levelével Szent-Miklóson tanála, az hol is (secretissime irom mint barátomnak) csak azt nem vihetjük véghez, az mit nem akarunk.

Hogy kegyelmed levelére nézve Fajgel urammal hamarébb conferálhassak, Salánkon lévén ő kegyelme siettem oda és consideratióra vévén az dolgokat papirosra ő kegyelmével letéttem, és cum omnibus necessariis requisitis lovat adatván alája Jankót ujabban is visszaküldtettem.

Kellemessire ideki is nagy szükségem lesz vala, nem kell vala elsiettetnem. Nem lévén már azért egyéb hátra, kérem, siessen vissza Kellemessi, legyen azon, hogy husvét napjára ¹⁾ Kaposson lehessen, mivel az innep után én is feljebb mégyek. Kegyelmed pedig kövesse azt, quod decet fidelem ministrum, nem marad remuneratio nélkül.

Az muskatélyok nem léte miatt, már mégis kihozván németimet, egy óráig való hasznokat nem vehetem, hijában fizetek nekik, nem continuuszkodhatnak mellettem.

Az kanczák, ha mind az kilencz darabot érti az nyolcz-száz aranyért és nem bennássok, nem sajnálhatom, nagy lévén az reputatio és egész országban elfolyván az hire; Akakia kedves szolgájának nem difficultálhatom az harmincz és kocsisoknak az öt aranyat, ha onnan telhetik Akakia contentatiója.

Az kavallér váltig ajánlja levelében magát, megvállik, az siposokban mi telhetik.

Elhittem, egyéb vásárlásokra is leszen kegyelmednek gondja, hogy az mit Ilyvón nem tanálhatna is, Danczkán vásároltathassa meg.

Fajgel uramnak bizonyos károkra nézve nem lehet töllem eltávozni, ki is kegyelmed Francziában való bemenetele aránt az én intentiómat sem tudja ekkoráig is, de én továbbra is javallhatom ea conditione, hogy majusnak végére vagy juniusnak legfeljebb első hetében kivárhassam, és hogy semmi oblatio ne legyen, hanem csak praecise gratiarum actio, de abban veheti még ujabban tudósításomat; megvállik, mit hoz az török követ, kit ez jövő pénteken ²⁾ várok Váriban.

¹⁾ mart. 29. ²⁾ mart. 13.

Az kanczákat, javallom, az fejedelemasszony nevezeti alatt vásárolja meg kegyelmetek s úgy is kell intézni, mintha most Szent-Miklóson kért volna rea az fejedelemasszony.

Isten minden dolgaiban segítse kegyelmedet.

Datum Bilke, 9. Martii 1682.

Kegyelmed jó akarója
Gróff Theökeölyi Imre m. pr.

Külczim: Nemzetes vitézlő Nemessány Bálint uramnak ő kegyelmének adassék sietséggel.

XII. 1683. sept. 10.

Generosi domini nobis observandi.

Tegnapai tudósításunk szerint az tatár hám fiával és az passákkal való conferentiának determinatiójára e mai napon kimentünk volt. Való dolog, úgy simulálták, mintha kedvek volna az elmenetelre, de nem sok ratio kellett, igen könnyen disponáltuk őket arra, hogy antecedenter a fővezért tudósítsák az ellenségnek erejéről és ennek a földnek állapotjárul, talám ha a fővezér ő általok is informáltatik, elébbi parancsolatját megváltoztatja s tovább is mellettünk continuuszkodhatnak. Tetszett nekik ezen propositiónk s consentiálván annak szükséges voltának, embert s irást expediálnak a fővezérhez ezen continentiával:

1. Declarálják, hogy Szécséntül, Nógrádtul, Esztergamtul, Komáromtul és Nagy-Győrtül fogvást Posonyig s onnan Morva vizéig s Slesiáig és Lengyelország széléig az egész föld ez idén kezünkben s birtokunkban esett.

2. Hozzá tészik: ha vagy személyünk szerint csak, avagy egész táborunkkal általmegyünk a fővezér táborára, azontul Morvából, Slesiából, Lengyelországbul és az itt való várakbul is, az kik még német kéznél vadnak, kiütvén s itt is megszaporodván az ellenség minden kétség kívül derekas táborban veri magát vagy Posonnál vagy Ersek-Ujvárnál vagy Nagy-Győrnél, és így igen könnyen magáévá teszi ezt a darab földet, a melyhez tizenhárom esztendeig való fegyverkedés és vérontás után juthattunk, kétségben esvén az egész föld népe, ha mind a magyar mind a török innét eltávozik.

3. Ha pediglen tábort csinál ezen a földön és Nagy-Győrnél a Dunán általköltözik, magát igen könnyen coniungálhatja az horvátokkal és Dunántul való várakban és legkiváltképpen Stiriában levő praesidiumokkal; és akki nagyobb, az egész német tábor és a lengyelség, akki most Morvában vagyon, nagyobb bátorsággal megyen az kremsti hidakon által, innen levő tartományit nem féltvén valami bécsapástul.

Ebben a formában fognak irni a fővezérnek.

Szükséges azért, hogy kegyelmelek is tudja ezen tudósításokat, hogy netalám valami difformitas essék a propositióban, minthogy magok is azt kívánták, hogy a mi követünk ezen ratiókkal éljen.

Micsoda ratiókkal pedig kellessék azt állatni, hogy Bécs alá ne kinszeríttessünk menni, kegyelmed Szirmai uram sokszori discursusbul jól megértette. De minthogy a török azt intendálja, hogy a fővezér előtt nyilván legyen a mi itt létünknek szüksége, ahozképest ő nekik is kedveskednünk kell s ebben kegyelmelek ezen ratiókat proponálhatja:

1. Ennek a földnek és velünk levő magyarságnak közönsegesen nagy bizodalmat adott a töröknek és a tatárnak mellénk való jüvetele s itt continuuskodása, concludálván abbul az athnamének bizonyos és hathatós voltát; ha ily hirtelen avocáltatik, nemcsak ezen föld, sőt régtől fogva velünk bujdosott magyarság is idegen gondolatokat veszen, de az ellenség is bátorodik, concludálván abbul az fővezérnek vagy erőtlenességét s elégtelenségét a resistentiára, avagyis hogy Bécs alatt elégséges hada nem lévén kinteleníttetik ezen hadakat is abstrahálni, holott az egész föld a török s tatár hadaknak segítségébül tapasztalván a hatalmas császár valóságos protectióját s reménlvén azzal a német ellen való megmaradhatását is, úgy hajlott hozzánk.

2. A fővezér parancsolatja azt tartja, hogy negyed nap alatt menjenek a bécsi táborra. Ennek lehetetlenségét meg kell világosítani csak ezekbül is, hogy ha a Csallóközben költöznek által a Dunán ezen segítő hadak, legalább tíz nap belételek, mert a hajók kevessek; máskint is penig, a mint maga is tudja kegyelmelek, innét általköltözni a Dunán nehezebb mint Bécsből ide által; és ha Esztergam felé mennek is, úgyis több időre terjed Bécs alá való menetelek; ezekre az okokra nézve is egyáltalyában a fővezérnek eleget nem tehetnek.

3. Nem bánjuk, ha a tatár hám fia elmegy is, mert több kárunkra s akadályunkra vagyon mintsem hasznunkra; de hogy a török tovább is mellettünk maradjon, ex ratione status szükséges egyáltalyában propter famam et apprehensionem hominum, ugyanis kevés lévén, ott akár micsoda operatio legyen is nem sok hasznot hajt, itt pediglen hire s consideratiója sokat nyom avagy csak azért is, hogy az idegenkedő s németizáló emberek másokat ne pertraháljanak a magok ductusira és mi hűségünktil el ne irtóztassák.

4. Csak azért is hathatósan kell abban fáradozni, hogy a török ekkoráig is a mi javallásunkat approbálván ellenünk a fővezér előtt sem nem agált sem nem szólott, sőt mind a

két casusban Huszain passát causálta, most is (noha ebben a maga interessjét is respectálja) ratióinkat okossan és nagy engedelemmel vette, legyen azon kegyelmetek, disponáltathassék a fővezér mellettünk való hagyatásokra.

Remonstrálni kell azt is, ha itt maradunk és a török segítség mellettünk, resolváltuk táborunkkal Szakolcza felé szállanunk oly véggel, ha a német s lengyel tábor a kremsi hidak felé nyomul, mi eo facto a Morva vizén általmenvén nevezetes operatióhoz fogunk, avagy az ellenség után nyomulunk, úgyis a mi operatióknak legalább ez leszen a haszna, hogy a német és a lengyel tartván háta megett való hostilitásoktól distrahálódni fog és minden erejét Bécs alá nem viszi. Ezen ratiót kegyelmetek pro sua discretione et experientia bővebben is szélesítheti.

Ennek az idén hozzánk hajlott darab földnek declaratiójában, ha az üdő és alkalmatosság úgy hozná, megmondhatja, mennyi és micsoda várak deveniáltak (a tizenhárom vármegyékben levő várakon s városokon kívül) iurisdictionk alá, ugymint Létava, Budetin, Bicsé, Ilava, Vág-Besztercze, Orszlánkő, Beczkó, Temetvén, Korlátkő, Berencs, Holics, Sasin, Éleskő, Detrekő, Jókő, Vereskő, Bazin vára, Szenté, Galgóc, Tapolcsán, Gímes, Keselőkő, Bajnócz, Snio vára, Sklabina, Liptó-Ujvár, Óvár, Lipcse, Vigles, Zólyom, Dobronyiva, Saskő, Revistye, Szent-Benedek, Hrusó, Léva, Szitnya, Bozók, Csábrágh, Kékkő, Gács, Ajnácskő; ezek és az egész föld veszedelemben forog, ha innen elmegyünk és a mi jelenlétünkkel az elalélt földnek reménységet a megmaradásra nem nyújtunk.

Most is az ellenség és az gonosz lelkű állhatatlan magyarok alattomban elég factiókat s mesterségeket forralnak, hogy az országbelieket mi tőlünk elidegeníthessék. Ha azért eltávoznak, ablak s kapu nyittatik minden gonosz mesterségeknek elkövetésére és három nap alatt annyit veszthetünk, akit ennyi esztendőktől fogva sok igygyel bajjal, költséggel és fáradsággal kerestünk elvesztvén, kétannyi esztendő alatt s talám soha sem reparálhatunk.

Ezekről többet nem irhatunk, mivel kegyelmed Szirmai uram sokszori conferentiából elég lument vehetett, némelyeket biztunk Jurikovics uramra is, akki is kegyelmeteknek a mi intentiókat szóval megjelenti; telyes megnyugovással lévén kegyelmetek hozzánk való hűségében elhiszszük, mint ez hazának igaz tagjai, ebben az extremitásban úgy fog laborálni, hogy mi is kegyelmetek dexteritássát kegyelmessen recognoscálhassuk. s a haza is a kegyelmetek érdemét hálaadó szívvel vehesse.

Isten kegyelmeteket éltesse.

Ex arce Szenté, die 10. Septembris media nocte 1683.

Emericus Thököly m. pr.

XIII. 1685. jan. 13.

Méltóságos fejedelem, érdemem felett való
igen nagy jó kegyelmes uram.

Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint én az erdéli utat megjártam, reménségem kívül hamarébb, mintsem reménlettem. Engemet mind az úr Teleki uram, mind az fejedelem ő nagysága siettettek visszajünni, kihezképest az jószágokban semmit sem vittem végben.

Úgy tetetik ugyan kegyelmes uram, mintha nem igen kapnának nagyságoddal való jó megegyezésben, de bizony alig várnák, hogy hamarébb meglehetne. Abban pedig kegyelmes uram oly modalitást kívánnak elkövetni: 22. Februarii leszen országgyűléssek Fogarasban, azt kívánják, hogy akkorra nagyságod követeket küldene bé az országhoz és az fejedelemhez is, azok által proponáltatná az dolgot, ők is osztán hasonlót követnének el magok részéről. A követ pedig, úgy hiszem, maga volna Teleki uram és annak alkalmatosságával szemben lehetne nagyságoddal, mert Teleki uram azt mondja, más-képpen módját nem ejtheti, szemben lehessen nagyságoddal.

Ez kegyelmes uram az egész dolognak summája, noha sok Teleki uram részéről való izenet. Isten közelyebb hozván nagyságodat, eleiben menvén alázatosson repraesentálnom fogom nagyságodnak.

Nagyságod fejedelmi kegyelmességében ajánlván magamat maradok

életem fogytáig való alázatos
szolgája, hive

Nemessány Bálint m. pr.

Patak, 13. Januarii anno 1685.

Külczim: Méltóságos fejedelem Teokeoly Imre, érdemem felett való jó kegyelmes uramnak ő nagyságának adassék.

XIV. 1694. mart.¹⁾Memoriale.²⁾

1. A mint az ő felsége decretumát iratták a munkácsi tractatus szerint a regéczi jószágnak proventussinak és res mobilissinek kezénél való hagyás s azzal szabados élhetés iránt, azon decretumot úgy irták, hogy: Eva Thökölyi, az hol azt

¹⁾ V. ö. Mon. Hung. Hist. Irók XV. 321.

²⁾ V. ö. e Memorialet a *Thaly K.*, Thököly Imre fejedelem 1691—1692-iki leveles könyve (Monum. Hung. Hist. Irók XXXIV.) 244., 371., 372., 373., 378. ll. olvasható közleményekkel.

kellett volna írni, hogy: Helena Zrínyi; hogy azért jobb formában a szerint expediáltassák és megküldjék, szorgalmasan legyen azon ő kegyelme.

A munkácsi tractatuskor is Karaffa kezénél hagyott volt feleségemnek valamely 48 ezüst tálakat és 17 ezüst pohárokat, melyeket cardinál Kolonics uram Bécsbül való kijövetelekor tölle eltartott, praetendálván a Rákóczi árvák ezüstibül valóknak lenni; hogy én velem együtt való kereseti volt azon ezüst, bizonysgot tehet felőle talám most Makoviczán lakó Büdös-kuti Sámuel nevű akkori szolgánk, ki Lengyelországban Krakóban azokat csináltatta, a mesteremberek is recognoscálhatnák materiáját. Ezen tálaknak a tángyérit a cardinál feleségemnek kezében is adta volt.

2. Mikor feleségem Munkácsból kiment, a mely hat Pálfi-fakó lovakon (melyek ezer tallérnél többre becsültetnek) Bécsben ment, Regéczben visszaküldte, onnét Rluyosiczi¹⁾ Ferencz elvitette, azoknak restitutióját is kívánjuk a tractatus erejével.

Azon utjában hagyott a ledniczi tisztartó kezénél 8 ökröt, hat hordó ó bort, két hordó méhsert, 1890 kősöt, 4 egész szalonnát, kiket Rozmány János Zabroczkítól percipiált, a mint recognitiója megbizonyítja, azok iránt is refusiót kívánunk.

3. A munkácsi capitulatio volt anno 1688. 11. Januarii, cum anno 1692. az egész summája a regéczi jószág inscriptiójának 40 ezer tallerra extendálódván és az interessét sex per centum computálván, per florenos rhenenses 3,600 az öt esztendei interes téssen florenos rhenenses numero 18,000.

Percipiált feleségem diversis vicibus maga szükségire florenos rhenenses 4,000; asztal tartására maga személyére esett negyedfél esztendeig flor. rhen. 2,625; in toto a regéczi jószág jövedelméből percipiált flor. rhen. 6.625, és így az 1693-ik esztendőnek az interessét is hozzá tudván, ad complanationem florenorum rhenensium suprascriptorum 18,000 kívánunk flor. rhen. numero 14,975.

4. Ezekén kívül praetendálja feleségem minden első urával együtt keresett mobile s immobile bonumoknak medietássát, minden házi öltözeteknek, supellexeknek és mindenféle mobiléknek törvény szerint való részit mint egy fejedelemsasszony.

NB. Valamely köntösről leszedett köves, arany mentére való gombok is maradtak Kolonics kardinál kezénél, kiket Karaffa feleségemnek ajándékozott volt.

¹⁾ Így, *Kobusiczki* helyett.

5. A tractatus szerint még nem tön satisfactiót Vulin is, ki most Baján rácz kapitány; ahoz való praetensiónk extendálódik ad talleros 8,783.

6. Mikor Haizler uramot Erdélyben bebocsátottuk, parolát adott volt, ha kik kisirőiben elszöknek, akár Erdélyben akár Magyarországbán legyenek, nem patiálja, visszaküldi; gyalogink közül akkor szöktenek el ezek: Német Jakab, Német Mátyás, Pusztai János, Oláh Hajdu, Lengyel Hain, Bugar Hani, Dragonel Sztankó, Udvari Ferencz, Brassai Jancsi, Olá Gyurka, Rácz Miklós; sem ezeket vissza nem küldte, sem helyettek másokat nem küldött.

7. Szerencsétlenek voltunk az E¹⁾ küldte spanyol lovakhoz, csak ötöt hozhattak volt el s nekünk többire annyit teszen, mintha nem is lettek volna.

NB. Vaji Mihály restantiája. Veterani uram papja adóssága.

Mikor tavaly Landor-Fejérvárat obsideálta volt két magyar labanczot bocsátottunk el ő kegyelme discretiójára, mely labanczok hittel is obligálták volt magokat, hogy magok helyett másokat szabadítanak.

Közli: —s —u.

¹⁾ E rövidített név; nem ismerem.

GRÓF PEKRY LŐRINCZ LEVELEIBŐL.

II. Rákóczi Ferencz 1704—5-iki erdélyi hadjáratának történetéhez.

Gróf Pekry Lőrincznek, Rákóczi erdélyi fővezérének alább közlendő levelei, melyeknek eredetijei az orsz. levéltárban őriztetnek, két szempontból birnak kiváló fontossággal. Először, mert az erdélyi hadjáratra vonatkozólag jellemző adatokat tartalmaznak, másodszor és főképpen, mert a kuruczvilág egy kimagasló egyéniségének, gróf Forgách Simonnak erdélyi szereplésére vetnek érdekes világítást.

Forgách Simon nemcsak vitéz katona, de lelkes irodalombarát is volt. Az ő elévülhetetlen érdeme, hogy megmentette az enyészettől és kiadta Zrínyi Miklós nagybecsű hadászati művét, »Az török áfium ellen való orvosság«-ot. Írói arczképét Thaly Kálmán avatott tolla rajzolta meg érdekesen,¹⁾ Pekry levelei erdélyi szereplése idejéből mint katonát és embert mutatják be éppen nem kedvező világításban.

Pekryt Rákóczi 1704-ben nevezte ki fővezérré Erdélybe. Forgáchot 1705 tavaszán rendelte ugyanoda 14 ezer emberrel Szatmár vára alól.

Első hadi jelentését a küüllővári táborból 1705 jan. 14-én küldi Pekry a fejedelemhez. Ekkor Forgách még nincs ott, de Pekry abbéli ohajtásának ad kifejezést, hogy »csak az Isten hozná be már«, a miből az tűnik ki, hogy jó szívvvel várta és szép reményeket fűzött bejövételéhez. Az akkori erdélyi állapotokra érdekes világot vető jelentés így hangzik:

Méltóságos Fejedelem, nagyjó Kegyelmes Uram!

Az havasalföldi vajda expressus emberét küldvén hozzám Nsgdnak szólló egy levelével, kéretvén azon, hogy minél hamarébb küldeném meg Nsgdnak és választ is vévén reá, küldeném bé Havasalföldében. Az levélben mit írjon, én nem tudom, mindazáltal gyanakodhatom mintegy arra, hogy én ellenem

¹⁾ Századok 1882. 529. 1.

fog Nsgdnak panaszkodni, mert *duriuscule* írtam vala reá, hogy az igaz szomszédsági barátságához nem illik, hogy ő Nsga mi tóllünk az árpát és zabot denegálta, az német számára pedig szélteben engedi az bort, búzát és egyebet Szebenben és Brassóban hordani. Simuláltam ugyan levelemben, hogy talán nem az ő Nsga hírével s engedelmeiből van, de bizony inkább hiszem, hogy úgy van, mert tudom én, hire nélkül semmit sem cselekesznek, sőt még vagy ötven ráczot is eresztetnek be Szebenben; az vajda, úgy látom, csak complementizál nekiünk, az németnek pedig minden szükséges requisitumokat hordani enged; megírtam én, nagy tilalomban tartottam az mi hadainkat, hogy senki ne attingállya a havasalföldi határt, de ha az erdélyi határban afféle éléshordó embereket kaptok, levágatom őket! *Csak az Isten hozná be már Gróff Forgáts uramat*, hadd vennők el azokat a Havasalföldi passusokat, egy ember se járhatna Szebenben és Brassóban. Itt kglmes uram most Isten kegyelméből szenvedhetőképven vagyunk; ide szállván az elmúlt napokban az medgyesi német, reám indult volt s egy ide legközelebb való faluban, az ki egy ágyu lövésnére (*igy!*) van innen, belé akadván az mieink jócskán levagdaltak benne s fertály mélyföldnére legalább üzték. Alkalmasint megfélemlert az német most kglmes uram, mert mikor kijő, ha csak mi kevés is, de esik rajta ecclipsis. Medgyesnek ellenében itt az Küküllő mellett egy néhány falukban szállítottam az egész hadakat olly formában, hogy akár hol üsse ki magát az német, mingyárt fél óra alatt secundálhattyuk egymást; vagyon szaporán annak is hire, hogy *Rabutin* ágyukkal jőne ki ellenem Szebenből, de az Györki Pál uram hadai is már itt levén, reménlem confundálná, ha opponálnók magunkat és ha formalis harczot tennénk is, kivált ha az egész gyalogságot, az mi Szebenben vagyon és sok ágyut ki nem hozna, de úgy nem bízathatnám magamat, *mert az ágyútól ez a mi népünk igen fél*. Gróff Forgáts uram azt írja, hogy meg ne ütközzünk velle, ha ki talál reánk jőni, hanem csak elébb szálljunk előtte s fárasszuk, de attól tartok, ha elmegyünk előtte, mindenütt el égeti az országot az mi nyomunkon, az minthogy eddig is valóban sokat égetett s most is csak éget, mikor kiszalad.

Csak azt kívánnám én kglmes uram, hogy Forgáts uram jőne bé iziben, mert Györki uram is beteges ember, magam is gyenge egésséggel vagyok s az élés iránt való rossz provisio miatt is nagy fogyatkozásban vagyunk sokszor, úgy hogy noha Nsgod kegyelmességéből én méltatlan voltomra nézve első ember volnék most itt, *még is sokszor profont kenyeret eszem* s az hadak is sokat koplalnak, negyed-ötöd napig is kenyerek

nincsen. Teleki¹⁾ uramnak Nsgod méltóztatnék parancsolni, viselne jobb gondot az hadak számára való élés felől, az hol fiscalis asztagok volnának, had csépeltenék ő kglmek az ide való militia számára. De ide gyalog(ság) kellene kglmes uram, ha Szebenen által akarnánk esni, hogy az Nsgod háta megett ellenség ne lenne, mert ha ez erőt vehetne rajtunk, vajmi igen nagy distractiót tenne Nsgodnak ide be, úgy hogy az oda ki való operatiókban igen megerőtelenednék Nsgod, de ha Szebent megvennők, Isten ne adgya, Nsgod megszorulna is oda ki, ide bejöhetne s innen is nem contemnálható dolgokat folytathatna, kivált ha az török fávorához is lehetne reménségünk, de az nélkül nehéz Erdélyt birni, az minthogy erről sokan serio is, szivesen is gondolkodnak s tesznek is úgy látom, ha Nsgodnak kedve volna hozzá, hogy az egész ország küldene solennis legátiót az török portára.

Nsgodat repraesentálnák magok fejedelmének, de az is úgy lehetne jobban, ha Nsgod is irna az portára, mert látván az török az Nsgod ő hozzája való inclinatioját, kapna Nsgod után két kézzel s nem denegálná úgy hiszem maga protectióját; de ha csak Nsgod illy kevésre becsülli ezt az országot s nem gondol vele, megszorodnak az statusok s az mint fellyeb is irám (Isten szent fiáért Nsgodat attól őrizze és oltalmazza) ha valami szerencsétlensége találna Nsgodnak oda ki lenni, s nem látná Nsgodnak ez az Haza az portáról való segítséges reménségét, az botránkozástól félténém ennek az országnak elméjét. Most is jóllehet nem succumbált az Nsgod fegyvere Heiszter ellen proxime, de a mint az dolog esett, mégis nem tetszik az embereknek, accedálván az is, hogy az bavarus is az császárral megbékelt s tartnak, hogy többre érkezhetik már az német is.

Agyu, bomba kellene s gyalog had kglmes uram Szeben ellen, inkább az lovas hadban kivitethetne Nsgod vagy két három ezeret innen, csak lenne helyette valami jó gyalog. *En ugyan kglmes uram* (in summa horum et aliorum) *mégis mind csak azt mondom, hogy az Ur Isten ne adgya, de ha bujdosásra jutna is az Nsgod ügye s az Nsgod szerencséje meghanyatlanék is, kész vagyok az Nsgod szolgálattýára hazámat és mindenemet elhagyni s meghalni Nsgod mellett s Nsgod is emlékezzék az paxon tett hitirül, hogy ezt az országot nem hadgya s ha parancsol Nsgod Forgáts uramnak, hogy Szebenhez körmös kézzel nyuljunk, az mennyien leszünk, remélhetni boldogulásunkat is.*

Bizony nagy kedvetlenségünkkel vagyon — meg kell val-

¹⁾ Teleki Mihály tábornok, Rákóczy erdélyi kincstartója.

lanunk közönségessen — az szathmári lovas németnek is ide be Erdélyben és Szebenben való bocsáttatása, az ki már be is jött az országba, de én eleibe küldöttem, hogy Désnél bellyeb ne jöjjön, hanem ott subsistállyon, mert az had igen felindult ellenek, hogy bébocsáttatának; bé nem eresztém kglmes uram könnyen őket, hanem hordoztatom szélyel az országban, had költse az pénzét és had deficiálljanak lassan lassan. Küldöttem embert, az ki fascinállya őket. Donecknek is, az ki commendansuk mostan, azt ígértém, hogy 50 ház jobbágyot ad Nsgod neki, ha az Nsgod hüsigére áll és az militiát is flectállya; még az Szebenben lévő németnek is elpártolásához bíznám én kglmes uram, ha megszoritanók Szebent, és jóllehet az mint most is Nsgoddal oda fel bántanak az németek, én nem hihe-tek nekiek, de ugyan csak jó volna, ha elszöknének és kijön-
nének hozzánk, az minthogy kezdetek is szökni Szebenből, csak hogy pátenseket bocsátott mindenütt Rabuthin az falukra, hogy az olly Szebenből szökő németet megfogván vigyék vissza. Én is azért micsoda contra-patenst bocsátottam, ez levelemmel Nsgodnak aláztatossan elküldöttem.

Vajmi szép dolog volna kglmes uram. 20 vagy 25 ezer embert ajándék hadat Erdélyből kivinni, ha itt securitásban lennénk. S leszünk pedig, ha Szebenhez jól fogunk, mert abban securus vagyok, hogy oda be az német rebellál, kivált az gyalogja s az meglévén, mit csinál az lovas oda be?

Én nem vádaskodtam soha is, de nem állhatom, mert némellyek csak Kolosvárott laknak, *hosszú asztalra főznek*, az egész fiscalitásnak proventussát emésztik, csak egy pénzt is publicumra nem fordítanak, az fő emberek táborban nem jönnek, ott nyalakodnak az jó öcsém Teleki Mihály uram körül, két vagy három fő embernél több itt az táboron nincsen, az nagy tiszt sollicitálásban, vásárlásban vadnak sokan; ki udvarbiróságot, ki harminczadosságot, ki ördögöt s ki poklot sollicitál s vásárol, az mint hogy egynéhánynak, az ki ezelőtt militaris kapitány volt, más tisztet adván Teleki uram (bizony elhiszem nem honorarium nélkül) az táborozástól elvonta magát s ebben töltik el az időt. Nincs provisio az hadra, az Györki uram hadaiból is vissza akartanak már menni, az necessariumoknak defectusa miatt; nem érkezem soha mind comissarius lenni, mind egyéb militárekát folytatni, noha tökéletes igaz szivvel valamit Nsgod és hazám szolgálattyára valót elkövethek, semmit sem mulatok el.

Már kglmes uram az országot azokon az helyeken kívül, az kikben eleitől fogvást német praesidium volt, meghódoltattam mind, és Isten béhozván G. Forgáts uramat, kezében adhatom ő kghmének az országot. Az kezemből még most szedik

az csontokat. Isten tudgya, jó lesz-é valaha vagy sem, de mégis Nsgod és hazám szolgálattjától nem idegenkedtem, az mit lehetett, mindent elkövettem. Ezek után Isten Nsgdat az szegény magyar nemzet szerencsájére boldogítsa. Nsgduak Ex castris ad Küküllővár positis, die 14. jan. 1705. igaz alázatos hive s méltatlan szolgálja *G. Pekri Lőrincz*.

P. S. Kegyelmes Uram. Szintén ezen órában érkezék meg edgyik emberem Tömösvárról, hozván az passától és az francia generálistól leveleket nékem, mellyeket edgy Ngdnak szólló levéllel edgyütt alázatosan accludáltam, ugy az ozmány Aga nekem szólló levelét is. Még kglmes uram az melly emberem oda vagyon Tömösvárra, ha megjő, és értésemre lészen az francia generálisnak indulása, az mint Ngdnak alázatosonn megírtam, vagy négy ezer lovassal eleiben megyek.

Mivel disgustálta legyen az tömösvári passát Csáki András, emberemnek szóval mondotta meg az passa; hogy ha Nsgod Csáki Andrást ki nem viteti, kész az szomszédságot, barátságot felbontani, mert török kereskedő rendeket arestált, verte, rongálta, sok insolentiákat, huzásokat cselekedett rajtok. Az sóval is Aprilist jártatott az bassa embereivel felbízattván őket. Ez iránt az ozmány Agának küldött levelit is Ngodnak alázatosonn küldöttem. Mit cselekedett Iván kapitánnyal is, nékem szólló levelét Ngdnak alázatosan accludáltam. Egy szóval ez az ember annyi excessust cselekedett, hogy ha itt lőtt volna, most bizony megfogattam volna és törvént láttattam volna reá.

Az mint ez az emberem mondgya arnothokat, jancsárokat, ráczokat, gyalog hadat eleget fogadhatnánk, akár hat ezeret is, csak pénz volna, de itt Teleki uramnál nincsen. Én bizony kegyelmes uram Havasalföldibe, Moldovába, Tömösvárra is magam pénzemen küldöm embereimet, nem is sajnállanám az Ngod dolgaiban való költésemet, *csak az erszény fenekére szállott az pénzem*: az mi kevés pénze maradt volt az feleségemnek, azt költöttem eddig, mig volt, ezután is Nsgodtul nem szánom, mig edgy pénzem lészen. Ngd méltóztassék ez iránt is kegyelmessen parancsolni, póstára és egyébüvé is küldvén embereimet, hadd lenne honnan pénzt vennem expensákra, ha az magaméból kifogyok.

Ez az becsületes nemes ember, az kit Tömösvárra küldöttem volt, azt mondgya, hogy megértvén az bassa és az Aga is, az kinek Ngod az pár puskát és kardot küldötte volt, hogy Ngod barátságot akar az török nemzettel tartani, és nem akar fegyvert ellene fogni, igen örült rajta, azt mondotta, hogy eddig nem tudták, hogy baráttok-e az magyarok, vagy ellenségek, de már láttya, hogy az törökök segítségével is akar Ngod élni, hadakat kívánván magához pénzével az törökök

közül is gyűjteni. Az jancsárok is igen kaptak rajta és örömet eljőnnének, tsak az portáról engedtéssék meg nekik és arra declarálta magát, hogy az portára megirta az dolgot, csak hogy azt kívánná, hogy Ngod irna egy levelet nékie, hogy az portára megirván az dolgot, ne maradna belé. Ez az nemes ember az franczia generálissal is közölvén az dolgot, az is azt javallotta, hogy mivel Erdély az töröktől maga különös birodalmában meg nem maradhat, azt ugyan nem javallya, hogy Magyarország submittállya magát az töröknek, mert úgy edgyik igából az másikba esnék, hanem Ngod irna edgy levelet in generalibus terminis az hadak megengedése felül. Erdély ország ha penig segítséget kérne is az töröktől, javallaná. Az bassa is azt mondotta, hogy ha az porta megláttya, hogy Erdély országa az ő segítségéhez akar folyamodni, nem kételkedik benne, hogy nem csak öt vagy hat ezer embert, hanem annyit is adna Erdély segítségére, még talán jó pénz nélkül is, hogy minden várakból Erdélyben kihajtaná az németet.

En is azért kglmes uram alázatosan azt javallanám, hogy az ország nevével requirálnók az portát, ha Ngd bölcse itéleti is accedálna. Nem is controversálhatták ezt az keresztyén fejedelmek, hogy Ngod ugymint erdélyi fejedelem az törökhöz is recurrálna, mert az torkában lévén Erdély az töröknek, semmiképpen magában az török nélkül nem subsistálhat, Ngod is Erdélyben békességes állapotban meg nem maradhat. Az töröknek nagy készületi is vagyon, azt mondgya ez a becsületes nemes ember, de nem tudgyák, mely felé van szándéka.

Ngdat alázatosan kérem, ne késsék Ngod az tömösvári bassának az jancsárok felől irni, bár csak öt ezer jancsárunk lenne, én is mondanám, hogy hamar időn *béfűtenénk* Szebennek!

*

A mi ezt a levelet, s Pekrynek Rákóczihoz intézett későbbi jelentéseit is jellemzi: az a férfias önérzet, nyílt őszinteség, s a fejedelem és a haza ügyéhez való odaadó ragaszkodás. Kitetszik belőle, hogy írója testestül-lelkestül török-párti és a török-barátság hasznos voltáról akarja mindenáron meggyőzni Rákóczit.

A kép, melyet az erdélyi főurak viselkedéséről és különösen Teleki Mihályról fest, felette leverő és elszomorító, nemkülönben az erdélyi hadakról szóló tudósítása is. »Sokat koplalnak — írja — negyed-ötöd napig is kenyerek nincsen« ... Ilyen sereggel hogy lehetne diadalt aratni? Pekry azért, bár betegen, keményen tartja magát s összes reménységét Forgách megjelelésébe veti. Forgách nemsokára meg is jött 14 ezer emberével, de mint az alábbiakból kitünik, nem lett köszönet benne.

Pekry következő jelentései így szólnak:

I.

Méltóságos Fejedelem, nekem jó Kglmes Uram!

Eddig való sok nehéz szenvedésimet és bántódásimat mind békességes türéssel szenvedtem. És noha unszoltattam hazámtól, hogy Nagyságodnak az itt benn való rendeletlenségeket (minthogy minden dolgok itt benn egész rendeletlenségből állanak) hogy Nsgodnak megírom, de reá nem vettem magamat, nem azért, hogy Nsgodhoz igaz hivséggel nem viseltettem, de azért, hogy Nsgod netalántán csak supplantationnak gondolta volna. Most már Kglmes uram nem lehet, (hogy) keservesen Ngodnak meg ne panaszoim, mi történik rajtam hiv és jámbor szolgálatomért.

Négy hetekiül fogvást Forgáts uram széllyel járván, a Szebenhez közlebb lévő corpussal én nyomorgottam. Az asszonylyal Balázsfalván lévén Forgáts uram egy néhány nap, jött Mikeszászára; ott közlebb lévén hozzám, látóul szombaton három óra után hozzám jöven a táborra, holott is mulata estve feléig. Azután visszamene az asszonyhoz mondván, hogy vasárnap ujólag betekint. Én mondtam, hogy ebédre jó szívvél látom. Arra monda:

— Hivasd bátya a feleségemet is.

El is hivattam s eljövénnek vasárnap hozzám. A mint lehetett *mézes módon* jól tartottam. Az ur, Forgáts uram, igen megrészegelek (mert az gyakrabban úgy vagyon) s felkelvén asztaltól, a sátor előtt iddogált, a hova is sok ember és hajdu gyült. Ottan rettenetes kiáltással átkozódni kezd, hogy »az Isten se Istenné, hanem ördöggé légyen«! . . . satöbbi. Azonban a hajduknak kezde szóllani, hogy kapitányukat mint döfölték hogy döfölték stb. A maga haját szaggatta mérgében. Ezt midőn láttam volna, sajnálottam (hogy) úgy prostituálja magát s hogy inkább csendesedgyék, mondtam.

— No Hajduk, (mondá) ennek s ennek a fiai hallotok most prédikációt, tanulhattok most, miként bántsátok az előttetek járót!

Arra mondtam a *német siposoknak*: »Fujjatok egy nótát.«

Felém fordul rettenetes furiával, teli torokkal a sok nép előtt mondván:

— Mind kegyelmed ennek az oka! Ihon, most is mint hizelkedik kglmed a vitézlő rendnek!

Melyre mondtam:

— Átkozott, a ki hizelkedik!

Mondgya erre ismét:

— Az ördögök engem elszaggassanak, ha nem hizelkedik, sőt ha kglmed nem lett volna, közlebb volnánk eddig Szebenhez.

Megvallom, nehezen esvén ez a szó, mondám:

— Ha én vagyok az oka, hogy közelebb nem vagyunk, jobb nékem pokolba innen elmennem.

Térdre esvén megcsókolja a dolmányomat:

— Isten áldja meg kglmedet, ha elmegyen, eddig is azt akartam volna.

Mondám, hogy bizony ha licentiám leszen elmegyek és megmentem az uram előtt magamat, miért mentem el.

Arra teli torokkal ezt kiáltja:

— Isten engem úgy segéljen, nem vagy igaz hive Rákóczi Ferencznek, mert Tökölly-ista vagy!

Mondám:

— Ha tudta ezt a commendérozó generális, hogy igaz hive nem vagyok, ő sem volt igaz hive, mért bizta rám az armada commendóját?

Kire mondgya:

— Tudgya az fejedelem jól ezt.

Osztán béhiva Rottal edgyütt, mondgya:

— Kegyelmed arestumban legyen, és mivel a fejedelemhez kiánkozik, oda küldöm.

Én megköszöném. Osztán 20 németjét, a kiket mindenkor magával hordoz, a sátorom ajtajára állított. Virradtig úgy tartott; maga olyan részeg volt, hogy a felesége után nem mehetett el, se az maga sátorába, hanem ment Rothoz és ott hált. Reggel a míg én fölkeltem, az arestáló németeket elvitette. Rot uramtól aztán izeni, hogy nem ellenzi, ha Nsgodhoz kimegyek.¹⁾

¹⁾ Az itt leirt esetről Czegei Vass György, a ki szintén jelen volt Pekry ebédjén, így emlékezik meg Naplóiban: »1705. augusztus 16. Ismét generális uram (Forgács) mind az asszonnyal együtt az táborra ment, holott generális uram gróf Pekri Lőrincz uramnál lévén ebéden és mulatván, szintén mikor már generalis uram vissza akar indulni és jőni Mike-szászára, Pekri uram(mal), *mindketten ittások lévén*, összevesznek és generális Forgács uram arestálja Pekri uramat az maga sátorában és azon éjjel arestumban volt.

17. Az árestumot elvétette generális Forgács uram másik generális Pekri Lőrincz uramról, melyért Pekri uram is felkészülvén minden bagázsijával együtt, szemeláttára generális uramnak eljő az táborról és Balázsfalva felé jöven, engemet és Küküllő vármegyei Balog Zsigmond uramat eleiben oda hivatott, velünk communicálván azon casusát; és ő nagyságával sokat beszélgetvén, ismét visszajöttünk a vármegyék közé.

18. Augusti jó reggel Balog Zsigmond urammal a vármegyéket összegyűjtvén, communicáltuk ő nagyságával s ő kegyelmekkel gróf Pekri uram dolgát és casusát, melyet is a nemes vármegyék keservesen éreztek és fájlaltak, melyről ugyan mingyárt generális Forgács uramhoz ő nagyságához Rhédei Ádám, Jósika Dániel uramékat követekül választjuk, és el is küldték ő kegyelmeket az iránt való instantiával, de kevés haszna lőtt.« (Magy. Tört. Eml. Czegei Vass György és Vass László Napló, 462. lap.)

Igy járok kglmes uram. Ennek penig oka az, hogy valaki azt írta, vagy monta neki, hogy én minden dolgát megírom; másik oka az, hogy már Teleki, Csáki, Mikes uramékat elűzé, a magyar hadak között egy főkapitány is nincsen, mind Lubi, Vitarius, Sós, Nádaskai mind kibocsátotta. Györky Pál uram ugyan favoritája volt, de azt is elereszté. Vas Sándort, mivel ez nem kéredzik, ki nem küldhette, hanem Fogaras földére küldte. Egyedül én voltam mellette, engem sem szenvedhete.

Nsgodnak azért, mint jó kglmes uramnak alázatosan könyörgök, a Jézus nevében kénszeritem is kglmedet a magyar nemzethez való kötelességire. Nsgod két becsületes, jólelki isméretű embert, a ki ne félljen Forgáts uramtul, expedialjon, hadd inquirálljanak ha én megérdemlettem-e az arestumot, ne maradgyak gyalázatban, ha hol penig nem érdemlettem, Nsgod mint summus justitiarius adasson satisfactiót nekem, hadd esmérje meg Forgáts ur, hogy van ura néki is és »omnis amina potestatibus supereminetibus subjecta est.« Ha én hibásan vagy nem jól s nem igazán szolgáltam Ngodnak, igaz hiva nem vagyok, bűnhödgyek. Bizony egynehánszor hitt is ki, Nsgodat tekintettem, mert ha elvesztem volna is, próbáltam volna. *Vessék rámára* az én dolgaimat és hűségemet, vessék rámára ellenben a Forgács uram dolgait mióta bejött, egy dolga sincsen, a melyből az ember sok consequentiát nem magyarázhat. Itt Kglmes uram, mind a magyarországi had, mind az erdélyi mindenféle rendek felette igen disgustálódtak Forgács urtól, ha csak Nsgod az itt való dolgokat meg nem orvosolja. Adgya az Ur Isten jó végét! De nem hiszem.

Nsgodnak ezen is alázatosan könyörgök, méltóztassék Forgács uramnak keményen parancsolni — — — ne ellenezze, hogy Nsgdhoz póstán hadd mehessek ki. — — — Én valamit Nsgodnak mondani fogok, mind írásban teszem le, ha benne maradok, örökké gyalázatban legyek Ngod előtt. Lesznek nekem olyan bizonyságaim a kik szájából hallották Forgács uramnak vasárnap reggel:

— Jertek (ugymond) Pekre, *garázdálkodgyunk belé!*

Nem volna nehéz a lelkemnek, ha vádoltam volna Nsgodnak, noha bizony haszontalan szavait is sokat írhattam volna, de nem cselekedtem, mégis így bánt velem. Kin bizony mind a hadak, mind az erdélyiek igen felháborodtak, mert látják, mire intendál az ur Forgács uram. Alázatosan kérem Nsgodat mégis az Istennek érdemes vére hullásáért, nekem tétessen satisfactiót. — — — *A bor senkit meg nem ment.*

Kiért az Ur Isten Ngodat hosszas szerencsés uralkodással áldgya meg. Én is utolsó vérem kiöntéséig Ngodnak alázatosan megiszolgálom. Ezek után a jó Istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat s maradok Ngod méltatlan szolgája, alázatos igaz hive *Gróf Pekri Lőrincz*.

II.

Méltóságos Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Jóllehet az ur Forgáts uram rajtam eltett (ejtett) becselenségem felül Nsgodnak alázatosan irtam ugyan és ámbár bizonyos is legyek abban, hogy Nsgod fejedelmi méltóságos bölcsessége szerént pro justitia et dignitate szokta maga hiveinek dolgait administrálni, mindazonáltal mint hogy ugy hallom, az ur Forgáts uram iterato is Nsgod előtt engemet vádolni igyekezik, most is Nsgodat alázatosan kéntelenítetttem írásom által terhelnem és ezt megírnom, hogy:

Az nemes vármegyék becsületes követjeket mind az urhoz, Forgáts uramhoz, mind én hozzám küldötték. Az urhoz azért, hogy valami formán a köztünk esett szomorú dolog componáltatnék, én hozzám pedig azért, hogy ne sietnék Nsgodhoz kimenni, sőt inkább igyekezzem magam is a dolognak itt benn megorvoslását és compositióját, hogy sok gondjai között Nsgod is a mi alkalmatlan alkalmatosságunkkal ne terhelhetnék. Az ur azt adta válaszul a vármegyék követeinek, hogy vagy engem vagy az urat Nsgod kihívasson, mert én sok confusiókat csináltam a hadak között, némelyeknek kedvezvén az urat disgustusban akartam hozni a hadak előtt. Én pedig oly választ tettem, hogy már Nsgodnak a dolgot mindenképpen megírtam, és a Nsgod fejedelmi kghmes parancsolattjától várok, addig semmit sem cselekedhetem, mert Nsgodnál nékem több fejedelmem nincsen s nem várhatok máshonnan orvoslást, hanem Nsgodtul s hiában is volna csak köztünk a compositio, mert csak addig tartana, míg egyszer jól innék s nem találnám valami dolgát javallani, ujjokban így vagy még rosszabbul is járnék véle, azért kghmes uram Nsgodnak én csak azon instállok, ellenem való vádjait az úrnak méltóztassék oly kegyesen moderálni, hogy az én hűséges szolgálatom példáján mások is meg ne botránkozzanak, tessék Nsgodnak kegyelmes uram két becsületes embert delegálni s inquiráltatni, edgyik magyarországi, más erdélyi lenne, az kik kedvezés, félelem és sine respectu personarum, az egész hadakat esketnék meg. Ha én confusiót az hadak között csináltam, reám bizonyosodik, soha Nsgod előtt becsületem ne legyen,

ha penig indemne vexáltatom és becstelenítettém (az minthogy sok emberen esett már ez meg Erdélyben) az én becsületemnek helyben állításában fejedelmi gratiájával lenni. Az mig penig az inquisitio meglenne, Nsgod kegyelmes engedelmeiből házamnál hadd lakhassam, lenne az ur praesentiójátul, az kezem is ujjobban kibomolván, ne kényszeríttessem commendója alá menni, ha kívánná is az ur. Most tudom, haragjában mindent fog ellenem mondani, de ha valami vétkeket tudta, miért józanon nem procedált annak rendi szerént ellenem, hanem részegen; az bírának vagy justitariusoknak penig sine passione et aliis respectibus kellene akármi törvényben is judicialni, meg sem arestáltathatott volna, ha megarestált, el sem bocsáthatott volna az Nsgod hire nélkül. Kimutatja fülét, farkát ennek a dolognak az inquisitio; megtanulja Nsgod akkor, én teszek-e confusiot és én disgustálom-e a hadakat ellene, vagy penig maga maga ellen? Az bizonyos, hogy maga az ur mind az ország lakosi előtt, mind a hadak előtt elég disgustusban hozza magát minden nap, *mert mikor jól iszik, mindenkor bele garázdálkodik valakiben . . .* Én Nsgod kegyelmességét várom alázatossan — — — kezem is meggyógyulván magam is Nsgodnak alázatosan udvarlok és az itt *való dolgokat akar papirosra teszem, akár penig szemébe mondom az urnak, mert én zsákban macskát nem árulok.* Az bizony valóban jó volna, ha Isten Nsgodat ebbe a nyomorult hazába béhozná, tekintené meg maga Nsgod ennek számtalan nyomorúságát, mert ez bizony elvész, ha Nsgod mégis késik bejönni. Ezek után midőn Nsgodat Istennek oltalmába ajánlom, magamat megtapasztalt fejedelmi gratiájába és maradok Nsgod igaz méltatlan alázatos szolgája. Kuttyfalva 27 aug. 1705. Gróf Pekri Lőrincz.

*

Érdekesnek tartjuk Forgáchnak egy 1705. aug. 11-én Gyulafehérvárról Rákóczihoz intézett leveléből is a következő passust közölni: »... holnap bemegyek Isten akaratjával a táborra. A farizeus Pekryvel meglátom mire mehetek. Édes holtig való Kglmes uram, vigye el Ngod tülem, mert bizony egyszer *ugyon lövöm.*«

Rákóczy azonban Forgáchot »vitte el«, Pekryt pedig megtette az erdélyi hadak generalis commendánsává. A kinevező levél Pekryt éppen utra készülődés közben találta.

E kitüntetésért mond köszönetet Pekry Kuttyfalváról 1705 (Alsó-Fehérmegye) szept. 10-én kelt következő levelében:

Méltóságos Fejedelem, nekem jó kglmes uram!

Nsgod méltóságos levelét alázatos kötelességgel vettem, az erdélyi hadaknak Nsgodtul rám bizott commendirozása iránt

való kegyelmes gratiájával együtt, melyet is alázatos igaz hűséggel igyekezem életem fogytáig demereálni. Akkor szintén indulni akartam ki Nsgodhoz, a minthogy kimeneteletem Forgáts ur is igen sürgette, mely iránt nékem küldött levelét accludáltam Nsgodnak. Én kegyelmes uram magamban ismérem ezen commendóra való incapasságomat, mindazonáltal Nsgod parancsolatja szerint Nsgodhoz és Hazámhoz s Nemzetemhez igaz hűséggel való kötelességemet nemcsak bajos szolgálatomban akarom demonstrálni, hanem kész vagyok egészen magamat egy cseppig való vérem kiomlásáig Nsgodhoz és Nemzetemhez való hűségem mellett föláldozni. — — — Noha én magamat elégtelennek ismérem lenni erre a hivatalra, mindazonáltal csak a hadak fogadjanak szót, vagy életem elfogy, vagy megbizonyítom azt Isten segedelméből, hogy több haszna leszen csekély szolgálatomnak, ha oly pompásan nem tudom is viselni magamat a hadak között, hogy sem az egész nyáron való haszontalan időtöltésnek. — — —

Forgách távozásáról így ír Pekry ugyane levelében:

A mikor kiment Forgáts uram, attestatiót kívánt maga mellett, hogy jól viselte magát, senkit is meg nem bántott, mindent megbecsült, de a vármegyék nem adtak, sőt querelát akartak s akarnak is sok oppressiójuk s bectelenítésük iránt Nsgodhoz küldeni; eddig is magam csendesítettem őket. A m. consiliariusok közül egyedül lévén Jósika Gábor uram, azt a jámbort megijesztette s féltében adott talis-qualis attestatiót a consilium neve alatt, de ugyancsak kihagyták azt, hogy senkit meg nem bántott, mindent megbecsült, mert csak a szolgáitól is szenvedett az ország és a consilium annyit, hogy Nsgod elcsudálkozik rajta, ha meghallja; de arról senki sem tett.

Kegyelmes uram, tudom, Forgáts uram a maga rossz cselekedeteit holmi kigondolt vádakkal szépíteni akarja Nsgod előtt. De Nsgodat alázatosan kérem, egyik kegyelmes fülét hagyja nékem Nsgod. Ha én bűnösnek találtatom, kész vagyok nemcsak ezt a rajtam elkövetett bectelenséget elszenvedni, de nagyobb büntetést is. Ha itt publice azt mondotta: németiséggel engem nem vádolhat, mert látja, hogy igaz magyar vagyok, de nagyságodnak nem vagyok igaz hive, mert Thökölista vagyok. Ha én Thökölista vagyok, és Nsgodnak igazabb hive nem vagyok, mint az, a ki engemet affélékkel vádol, bár az Isten az én lelkemet menyországba ne vigye. A melyet megmutat a Nsgod fejedelemségre való választásában való hűséges forgolódásom, ha egyébbel ez iránt magamat nem menthetem is. Második vádját azt mondotta Forgáts uram ellenem, hogy a hadak előtt én hoztam disgustusba. Az bizonyos, hogy a

hadak, mind az erdélyiek, mind a magyarországiak bizony nem szeretik, de ha csak egy gyermekkel megbizonyítja is, hogy én hoztam disgustusba, szenvedjem én a Nsgod nehézségét (a kit életem vesztével is kerülnék), hanem disgustálódtak azért: 1. hogy *örökké csak a németekkel tractált, egy németet tiz magyarra becsül*; 2. soha senkinek jó szót nem ad, csak adta-teremtette . . . kivált ebéd után; 3. a panaszló felett elejbe sem mernek menni. Bizony nem csak a hadak, de az egész ország népe úgy disgustáltatott, hogy *inkább irtóznak Forgáts uramtól, mint sem Rabutintól* s az Úr Isten oltalmazzon, hogy valami szerencsétlenség essen rajtunk, csak legkisebb is, bizony sok inkább állana vissza Rabutinhoz, mint sem Forgáts uram commendója alatt lőtt volna. — — — Ha csak én rajtam követte volna Forgáts uram a maga indulatoságát, gondolhatná Nsgod, hogy én nem párealtam parancsolatjának és competáltam véle (kit soha meg sem gondoltam) de már egy úr is nincsen itt benn, a kivel nem bánt volna rútul, főember is kevés, sőt mind in particulari a Consilium tagjai, mind in generali, mind sok mocskot s teremtetét szenvedtek. Soha kegyelmes uram, actualis fejedelmei is Erdélynek, az erdélyi urakkal, főrendekkel, vármegyékkel, székekkel azt el nem követték, a mit Forgáts uram elkövetett, (sine discrimine personarum) bizony úgy bánt mindennel, mintha örökös jobbágyi löttének volna. Ugy elidegenedtek s ijedkeztenek az emberek tőle, ki nem tudom írni; ha Isten Nsgodat behozza, megcsudálkozik Nsgod rajta.

Minden dolgaimat latra s fontra vessék, bizony azt akarom, ellenben vessék az urét Forgáts uramét is, megvállik, mit fog Nsgod itélni. Nem tagadom, hogy nem tetszett nékem a hadak sok felé való szaggatása, nem tetszett az is, hogy sok trombitás jött s ment Szebenből, de dissimuláltam, sőt midőn némely tiszték előttem mintegy panaszoltak ez iránt, mind szépítettem. Bizony nem hiszem (hogy) Nsgod is azt javallaná, hogy a tömösvári török előtt megmustráltatott a had, még pedig ha együtt lett volna a had, talán inkább meg lehetett volna. Az Rabutin trombitása is a táboron levén. attól azt is megizente Rabutinnak, hogy kimegyen az országból. Ez már az én eljövetelem után esett. Bizony azt is sajnáltuk mindnyájan, hogy Nsgod ennyi hadnak fizet, az ország is mennyit költ s csak hejában töltjük az üdőt, semmit sem csinálunk.

Annyi keserves szenvedésem s becsuteltetésem esvén rajtam, minden eszménységemet s nyereségemet csak abban helyheztettem, hogy Isten Nsgodat bölcs elmével megáldván, végére megyen a dolgoknak s nem is condannal addig senkit is.

Pekry bizodalma nem volt hiában való. A közel jövő eseményei fényes elégtételt hoztak számára.

Rákóczi jól ösmerte embereit. Míg egyrészt erősen meg volt győződve Pekry hűségéről és igazáról, másrészt az összeférhetetlen természetű Forgáchot sem akarta elidegeníteni, mert becsülte benne a vitéz és széles ismeretű katonát. Megelégedett azzal, hogy kirendelte Erdélyből, a vizsgálatot azonban huzta-halasztotta, mert tudta, hogy Forgáchra rosszul végződnek; négy szemközt bizonyára megintette őt. Ám Forgáchon nem fogott a szép szó, féktelen vérének nem tudott gátat vetni. Csakhamar ismét egy végzetes botlást követett el önfejlésével. Megszegte a részére kiadott írott hadi parancsot, a mi Esztergom elvesztését okozta. Ezért súlyos fogságba került Szepes várába. Innen szökést kísérelt meg, de vesztére, mert menekülés közben, a mint éppen egy kötélén ereszkedett alá börtönéből, a kötélszakadt, Forgách lezuhant, lábát törte és újra fogságba került. 1730-ban Lengyelországban fejezte be viszontagságos életét.

*

Ide igtatjuk gróf Pekrynek még egy Rabutinhoz intézett érdekes levelét, melynek latin nyelven írt eredetije szintén az orsz. levéltár »missilis«-gyűjteményében őriztetik:

Excellentissime Domine Generalis, domine observandissime!

Literas sub sigillo Excellentiae vestrae 16 praesentis Cibinii datas accepi, non sperassem secretarium Excellentiae vestrae tam mendacem esse, qui unam ferme paginam miris implevit mendaciis. Primo apponit amicitiam vestram Excellentiam mecum ab aliquot annis sinceram coluisse, scit tota Transsylvania amicitiam vestrae Excellentiae erga me semper fuisse furiosam et fucata; testantur literae Excellentiae domino comiti Bánffy scriptae, quas habeo prae manibus, in quibus scribit vestra Excellentia, me sub colore Ligationis Viennensis in aresto quasi deteneri; testantur mea bona Sz. Paliensia et Ludasiensia igni conflagrata; testatur arestum inauditum meae pauperulae conjugis¹⁾; testantur etiam hae literae, diabolico stratagemate fundatae. Deus avertat ab inimicis etiam meis talem amicitiam pestiferam!

Novorum Hugo Hollandorum et Veroniensium communicationem a vestra Excellentia non desidero, cum ego illa exactius et verius, quam vestra Excellentia sciam. Cibinio Rabutiniana enim nova nobis foetent. Quod autem de fuga Berceseniana, de reduci Kaszás Váradino et ceteris similibus attinet, dominus secretarius est mendax valde, uti adverto,

¹⁾ Petrőczy Kata Szidonia, az első magyar költőnő.

sed tamen male scivit mentiri. Noster enim princeps non est profligatus modernis temporibus. Fuga Bercseniana est plane falsa, imo victoriam habuit apud Sanctum Georgium talem, quae fuit gloriosissima. Dominus Kaszás Váradino redux non fuit, quia nec ibi fuit. Idem dominus Kaszás 9-na hujus in meo tentorio non fuit, quia nec hic erat tunc. Miror summopere, quod vestrae Excellentiae tam furiosi sui principalis nomini mihi pro tam iniquissime excogitatorum novorum communicationi praesumat dominus secretarius gratias agere, cum Vestra Excellentia ad meas literas 9-na hujus ni fallor, datas respondit, mirans me e thumba resurrexisse, et ad omnia puncta mearum literarum, quae eliberationem solum captivorum continebant responderit, ad huc tam temere mentiatum secretarius in modernis literis, me illa falsa nova vestrae Excellentiae communicasse. Svadet etiam dominus secretarius, ut resipiscerem in tempore; laus sit Deo resipui, non tantum ego, sed tota natio etiam Hungarica, quod etiam Aula Viennensis recognovit, dum nos Hungaros, male contentos agnovit. Utinam ante aliquot annos prius resipuissimus, donec Galli, Itali et Germani in servitio caesareo existentes nostras opes et medulas non exussissent. Succursum autem Viennensem melius scio quomodo stat, quam Cibinii notum est, cancrino pede incedere solit iste succursus, nec veremur ab ipso succursu sanguinis nostri profusionem.

Scribit etiam dominus secretarius vestram Excellentiam mecum colere velle correspondentiam. Ego autem cum poenitus non indigeam illa correspondentia, talem canto Lytanium: ab amicitia, correspondentia et domino Rabutiniano libera me Domine! Ut vero has literas mihi scriptas, verissimis mendaciis plenas, dominum secretarium proprio motu scripsisse concludam, haec est ratio, ut turpi esset uni cavallero, si magna gravitate velle colenti tam enormiter mentiri, et sub specie fucatae et fictae confidentiae etiam inimico nocere velle. Scio autem generalem Rabutin talem esse cavallirum, qui libenter se in forma principis aut regis adorari permittit, unde ut talis supplantationis modus ipsi placeat, non possum mihi persuadere. Itaque rogo Excellentiam vestram, moneat suum secretarium, a similibus abstineat, neque supponat, ut similibus me in diffidentiam coram serenissimo meo principe principalibusque inducere possit. Perspecta est enim mea fidelitas suae serenitati, toti denique armadae nostrae, specimen enim re ipsa exhibui, quod ne inimici quidem inficiari possunt. Alias significo Excellentiae Vestrae, si tales literas mihi plures Cibinio scripserit: literarum latorem suspendi, literas autem clavo ad patibulum affigi curabo, cum superscriptione tali:

Litterae Rabutinianae. Modernum etiam literarum allatorem, juxta suum meritum punire non intermittemus; modernas autem literas ubique propalari feci in castris, unde evidenter jam constat toti armadae nostrae, Germanos non amplius fidere armis suis nobis nocere posse, sed supplantationibus nos confundere velle. Excellentiae vestrae in omnibus licitis paratissimus servus Comes Laurentius Pekri, m. p.

P. S. Ego non ficta, sed vera nova scribo. Ad Landau armada caesarea est totaliter fusa. Arx autem a Gallis capta, quod cum relatum fuisset Imperatori: apoplexia tactus 5-ta Maji hora 4-ta pomeridiana est mortuus. Credo aliunde etiam constant haec Excellentiae vestrae.

Közli: LAMPÉRTH GÉZA.

ZERMEGH JÁNOS TÖRTÉNETÍRÓ ÉLETÉHEZ.

A XVI. század erősen fejlődő történelemírásának egyik bevezetője Zermegh, kinek kortörténelme a János király és I. Ferdinánd közt lefolyt küzdelmekre egyike a jelentősebb hazai forrásainknak.

E katonából hivatalnokká vált írónkkal Molnár dolgozatán kívül (Zermegh János és Emlékirata. Kőszeg, 1896.), melyet annak idején ismertettem is a Századokban (741—744. l.) nem igen foglalkoztak. Pedig főleg életrajzában még nem egy pótlás, helyreigazítás teendő.

Ezen célból szedtük össze részint a kortársak gyér megjegyzéseiből, részint levéltári adatokból az alább következőket, melyek részben kiigazítják, részben pótolják az eddigi eredményeket.

Első megjegyzésünket ahhoz az időhöz fűzzük, mikor Zermegh még János-párti szolgálatban van s mint ilyen, midőn János királyt Ferdinánd hadai ostrom alá vették, segítségére van. Zermegh azonban úgy tünteti föl a dolgot, mintha a király s az őrség élelemmel való ellátása csupán a maga ügyességének, buzgóságának eredménye volt volna. Istvánfi, ki használta Zermegh munkáját és éppen ezért ismeri Zermegh e némileg fontoskodó tudósítását, nem is fogadja el ily alakban, hanem csak annyit mond, hogy jött élelem »per idoneos homines et Joannem Zermegh«.¹⁾

Az idők s viszonyok változtával Zermegh is pártot s szolgálatot változtatott: Ferdinánd pártjára áll s hivatalba lép a pozsonyi magyar kamaránál.

Egész 1564-ig békében tölti be itt hivatalát s 1564-ben jul. 19-én mint praefectus camerae utazik még Bécsbe, hogy ott bizonyos segélyügyből eredt vitás kérdéseket Bánffy László trencsényi kapitánynyal s az ugróczi vár tisztjeivel elintézzon.²⁾

¹⁾ Hist. L. XI, pag. 113.

²⁾ Torda Zsigmond naplójegyzetei Kovachich, Script. Min. I. 112.

Kevéssel azután azonban, hogy innen visszatért (aug. 5.), Rádéczi kamarai elnök ellen alakuló társasághoz csatlakozik, mely sértő verset tesz közzé az elnök ellen.

A Zermegh művének 1662-i amsterdami kiadásában ¹⁾ levő életrajzocska, mely valószínűen Istvánfitól való, úgy emlékszik meg erről a versről, hogy mivel Zermegh Rádéczi István kamarai elnököt valamely szatirával megsértette — bár ő részességét tagadta — és Miksa sem igen kegyelte némely szava miatt, a szolgálatból elbocsátották. A kis életrajz csak a főpontokat emeli ki s összefüggést akar köztük találni, a mi pedig téves dolog.

A sértő vers miatt 1564. nov. 20-án vizsgálatot indítanak s a pozsonyi káptalan előtt kihallgatják Máté prothonotariust, Kubinyi Kristófot és Simándi Pétert. Azonban a vallatás nem vezet eredményre. Más uton-módon azonban Torda Zsigmond, ki Zermegh után kamarai praefectus lett, Sennyei Ferencz »fiainak« följelentéséből rá két napra megtudta a szitkozódó, ócsárló vers szerzőit. A főmesterek Zermegh János, Csepeli Mihály és Desewfi János voltak. Mellettök még a literatus Szentgyörgyi Gábor, Dudith-Sbardelatti pécsi püspök titkára a szintén literatus Mihály, Sándorfy Mihály, ki Mezey Mihálynak volt apródja, a részesek és a dalmát származásu költő, Tranquillus. Nem valószínűtlen, hogy éppen ezzel a költővel — kit különben Verancsics gunyosan leszól rossz versei miatt — készítették a verset, melyet azután ugyanott Pozsonyban a Sz.-Anna kuriájában lakó könyvnyomtatónál ki is nyomattak.²⁾ De a vizsgálat nem vezetett arra az eredményre, hogy Zermeghet hivatalából elmozdítsák. Ugy látszik, nagyon is jól betöltötte hivatalát s nem akarták a kamarát ily személyes természetű ügy miatt egy jó hivatalnoktól megfosztani. Hogy hivatalában buzgón kellett eljárnia, mutatja az a körülmény, hogy Miksa a következő év október 23-án Bécsből a magyar kamarához megírja,³⁾ hogy »reddimus vos certiores, nos egregio Johanni Zermegh collegae vestro habita ratione fidelis et diuturnae servitutis apud cameram istam nostram Hungaricam per complures annos diligenti, seduloque studio praestitae, in suam liberorumque suorum commodiorem sustentationem ducentos florenos, medietatem quidem illorum nunc

¹⁾ Historia Rerum Gestarum inter Ferdinandum et Joannem Hungariae Reges usque ad ipsius Joannis obitum.

²⁾ Kovachich, Script. Min. I, 128.

³⁾ Az okleveles idézetek a Magy. Nemz. Muz. levéltárában levő »Joannis Zermegh consiliarii camerae Hungaricae Posoniensis et Historiographi Documenta et Acta Synchrona anni 1565—1578« czímmel ellátott, 13 okiratot tartalmazó collectióból valók. (1552. sz. fol. Lat.)

statim, alteram vero exacto semestri spatio e camerae nostrae istius proventibus hac vice benigne donasse.«¹⁾

Ezután is békességben szolgál még két évig a kamaránál, melytől, midőn Verancsics Antalnak esztergomi érsekké való kinevezéséről van szó, éppen Zermegh consiliarius megy hozzá alkudozni, mint nyugtatványa mutatja, melylyel elismeri, hogy »in rationem vecturae et expensarum trium dierum, quas feci ad Reverendissimum dominum Archiepiscopum Strigoniensem²⁾ iuxta mandatum Suae Maiestatis Caesariae missus, ut secum pro remittendis ex arenda decimae comitatus Tornensis, florenis centum, tractem: accepi ab egregio domino Ladislao Mossóczi, proventuum camerae praedictae perceptore florenos Hungaric. sex«.³⁾

De ezen okt. 2-ára következő időben kellett valaminek közbejönni, a mi miatt Zermegh nem akar maradni a kamaránál. Ha a pozsonyi kamarától kiállított utalványokat nézzük, csak 1567 okt.-ig találjuk Zermegh nevét alájok írva,⁴⁾ míg a következő időben részint Torda, részint Wiener Márton contra-scriba ellenjegyzéseit vesszük észre az utalványokon, nyugtatványokon.⁵⁾

Azonban, bár kérő irattal fordul Miksához, mentse föl hivatalától, ez nem teszi meg. »Etsi suppliciter rogaverit, — írja Miksa a pozsonyi kamarához — consiliarius noster egr., fid., nobis dilectus Joannes Zermegh, collega vester, ut ob causas in supplici suo libello nobis propositas, eum benigne ab officio consiliariatus camerae dimittere et merita provisione iuvare vellemus: tamen cum benigne nobis in memoriam revocaverimus, quanta fide, diligentia et studio hactenus nobis in eo officio servierit, atque etiam in posterum non minori cura atque utilitate rerum nostrarum servire valeat, eum adhuc retinendum esse statuimus, prout ipse benigne requisitus humiliter nobis recepit se facturum esse.« Sőt nemcsak visszatartja a király szolgálatában, hanem, hogy lássa Zermegh, hogy hálás jóindulattal viselkedik hozzá eddigi hűséges szolgálataiért, két

¹⁾ Ugyanez másolatban is megvan, rajta a következő jegyzéssel: Domine Perceptor, egr. domino Joanni Zermegh, Cons. Cam. huius *residuos centum florenos per suam C. Maiest. dom. nostr. clementer ipsi in subsidium dari commissos, iuxta commissionem Suae Maiest., cuius hic vobis copiam facinus, ex proventibus istius camerae exolvatis accepta quietantia. Actum Posonii die secunda Apr. anno Dom. 1566. Ex consilio Cam. Hung. stb.*

²⁾ Verancsics okt. 2-án, mikor Z. irata kel, még nem érsek. Miksa csak okt. 17-én nevezi ki. . . .

³⁾ Acta et Documenta.

⁴⁾ Verancsics Össz. Munk. XII, 254—255. és 258. l.

⁵⁾ U. o. 265—276. l.

év leforgása alatt neki vagy örököseinek kifizetendő 1500 tallért utalványoz neki 1572. okt. 24-én.

Azonban valamint az előző öt évről nincsenek itt levelei, úgy 1572 utánról sincsenek s így nem látjuk az okát, miért hagyja ott a kamarát. Pedig Zermeghnek 1577. jan. 6-án Baabról keltezett leveléből az látszik, hogy a király kegyét nem vonta meg tőle, mert különben nem adott volna neki 1000 frtot, hogy adósságaiból kikeverődjék; s 1577. máj. 17-én a kamara egyik levelében említett »aulicus familiaris« czime sem vall arra, hogy kegyvesztetté vált volna.

A következőkben az eml. collectióból közöljük azon iratokat, melyeket Zermegh távoztával a kamarához intéz, illetve az ő ügyében a kamarától kiadattak.

I.

Reuerendissime, Generose et Egregii domini patroni observandissimi. Serviciorum meorum commendacionem. Ego debeo huic domino Christophoro Markoneczky florenos sedecim. Quare oro R., G. et E. dominaciones vestras, velint eam summulam vel ad provisionis meae vel ad gratiae rationem acceptam facere et his Easdem dominus conservet felices atque incolumes diutissime.

Ex Baab 11. Octobris 1576. R. G. et E. dominacionum vestrarum seruitor deditissimus Jo. Zermegh m. p.

Czim: Reuerendissimo, Generosis et Egregiis Dominis Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Camerae Hungaricae praefecto et Consiliariis, dominis Patronis et Obseruandissimis.

II.

Reuerendissime etc. . . . Servitii mei commendationem. Sollicitor per creditores pro reddendis sibi debitis, quod unde praestem non habeo, praesertim cum deputatam michi per domin. Vestras R., G. et E. summam consequi nequiverim. Debeo heredibus quondam domini Emerici Saghy certam summam, de qua usque ad gracie michi collatae residui solucionem oro, ut R., G. et E. dominaciones vestrae (ex priori michi facta deputatione¹⁾) dominae relictæ viduae ipsius Saghy florenos quinquaginta numerari facerent et ad tergum litterarum nearum obligatoriarum adscribi. Id quod studebo omnibus quibus possum officiis reponere. Quas dominus deus servat felices ad vota.

Ex Baab 3. Decembris anno 1576. R., G. et E. dom. vestrarum seruitor deditissimus Joannes Zermegh m. p.

¹⁾ Ki van huzva.

Oldalt utólagosan: Quietanciam dabit nomine meo d. Matheus Ebeczky.

III.

Reuerende etc. . . . Debitor sum domino Lucae Pose pro equis ab eo emptis flor. sexaginta. Cum itaque parato ei persolvere nequeam, rogo R., G. et E. dom. Vestras, velint florenos praedictos ad rationem gracie mihi per clementissimum D. m. C. factae computare et acceptum facere. Super quam summam quietantiam in his adiunctam mitto. Dominus Optimus Maximus seruet Easdem felices diutissime. Ex Baab 4. Novembris 1576. R., G. et E. dom. Vestr. seruator deditis. Jo. Zermegh m. p.

IV.

Ego Joannes Zermegh etc. Recognosco et fateor per praesentes litteras meas, me ab Egr. domino Michaelae Aichinger perceptore prouentuum Cam. S. Caes. et R. Maiestatis percepisse in rationem quingentorum et mille florenorum michi per S. Caes. et R. M. deputator. flor. sexaginta, de quibus eundem dom. perceptorem quietum reddo et expeditum, harum medium sigillo et manu mea consignatarum testimonio litterarum mediante. Datum ut supra. Idem Jo. Zermegh subscripsi.

V.

Reuerendissime etc. Seruicium et feliciorum huius novi anni progressum. In eum finem S. Caes. et Reg. Maiest. dominus meus clementissimus mihi clementer dare commisit ex gratia florenos mille, ut me ex debitis extraherem, de qua re etiam per d. Ebeczium R., G. et E. dom. vestris nunciaueram, pecieramque, ut aliquibus creditoribus meis certa summa solveretur. Proinde cum domino Emerico Jezerniczky debeam flor. 23 viginti tres, dom. Vestrae R., G. et E. velint pro iusticia eam summulam ab ipso ad meam rationem acceptari facere. Super qua his praesentibus meis dom. perceptorem quietum reddo et expeditum, interim donec completa summa michi deputata, de tota quietum sum daturus. Dom. Opt. Max. Vos seruet et sua gratia regeneret. Ex Baab 6. Januarii 1577. R., G. etc. Jo. Zermegh m. p.

VI.

Egregie domine, Amice nobis honorande, salutem et omne bonum. Debentur adhuc domino Joanni Zermegh, Sacrae Caes. Regiaeque Maiestatis domini nostri clementissimi Aulico familiari in rationem gratiae mille florenorum, duorum annorum

spatio solui commissorum certa summa pecuniae. Committimus igitur dominationi vestrae, ut in rationem huius gratiae mille florenorum exproventibus istius Tricesimae Zempczyensis eidem domino Zermeghio soluat dominatio vestra quinquaginta quinque florenos hungaricos, accepta eadem domini Zermeghii quietancia, quam pro sua superinde expeditione una cum praesenti commissione nostra adferat ad hanc cameram. In reliquo valeat feliciter. Posonii 17. Maji anno 1577. Sac. Caes. Regiaeque Maiest. Cam. Hung. Praefectus et Consiliarii etc.

Czim: Egr. dom. Christophoro Jezerniczky, Sacrae Caes. Reg. M. Tricesimatori Zempczyensi etc. Amico nobis honorando.

VII.

Reuerendissime etc. . . . Debeo Benedicto literato Jauriensi praefecto Arcis Sancti Georgii florenos viginti, quos rogo, ut dominationes Vestrae R., G. et E. de mea prouisione Angariae Julii iubeant illi reddere, pro qua et habiturus sum eisdem maximas gratias. His me et seruitia mea commendo. Habet a me membranam pro quietantia conficienda. Servet dominus R., G. et E. dom. v. felices et incolumes diutissime. Ex Bab, 19. Junii, anno 1578. Rever., G. et E. stb.

Végül megemlítem még, hogy az eml. okiratok közt van egy (a 4.), mely Zermeghnek talán testvérétől, Zsigmondtól, való, ki szlavoniai dicator volt s Motyneczből czimzett 1566.-i lev.-ben Sigismundus Zermegh de Bortusocz-nak írja magát.

Zermeghgel többszörös összefüggésben van még az u. o. 2. helyen álló fölterjesztés és különben is érdekes bepillantást enged a kamarai kezelésnél mutatkozó felületességbe s így utolsó helyen ezt sem fölösleges az eddigiekhez fűznünk.

VIII.

Sacratissime Imperator, domine clementissime. Fidelitatis nostrae et servitiorum nostrorum in gratiam Maiest. Vest. humillimam commendationem. Post terna V. S. Maiest. mandata a mense Octobri, anni proxime elapsi ad nos diuersis vicibus, ex parte imponendae finis, rationibus Ladislai Mossoczy a biennio usque in hunc diem protractis directa, non defuimus Clementissime Imperator nostro officio diligenter et assidue hominem commendendo, ut restantias per dominos Commissarios, quos Maiest. V. S. ad discussionem rationem dicti Mossoczy designare dignata fuit, compertas uel re praestaret, uel responso conuenienti rectificaret; item ut de defectibus, sibi per eosdem dominos commissarios adscriptis, responderet ac rationes suas annorum quatuor et mensium

totidem adhuc indiscussas reuidentas produceret. Cui negotio quominus extrema manus imponeretur, Vestraeque S. Maiestati totus eius status pro certo significari per nos potuisset, licet praecipue diversae ipsius Mosoczy excusationes, ut postulatio vacationis ab officio, praeterea quod scripta Germanica super defectibus rationum suarum sibi porrecta se nedum intellegere, sed ne quidem relegere scire assereret, ac causatio occupationis assiduae circa perceptionem ac erogationem prouentuum camerae Maiestatis V. S. occasionem potuerit. Tamen absentia quoque nonnullorum ex nobis, qui Maiest. V. S. iussu a camera abfuerunt, in causa extitit. Visum enim nobis fuit, rem tanti momenti non nisi pleno consilio allatisque omnium nostrorum notis perficiendam suscipere. Quapropter accepto rursus superinde decima praeteriti mensis Januarii quarto mandato Maiest. V. S., cum excepto Sigismundo Torda omnes adessemus, negotium sicuti par erat serio tractandum aggressi sumus, vocatoque ad nos dicto Mosoczy, ei toties per nos propositam Maiest. V. S. clementem voluntatem perlecto etiam illi mandato ad cameram dato replicavimus monentes, ut in quantum rebus suis consultum V. Maiestatis S. grauem animum evitare vellet, restancias praestare, ad defectus respondere et rationes nondum revisas exhibere non differret. Ille inprimis postulavit a nobis, ut rationum suarum introitus et exitus, inde ab initio reuiderentur, quod ipso praesente factum est et restantiae flor. 12114 den. 50 sibi demonstratae sunt. Quibus visis, ad consuetas excusationes currens, quae antea aliquoties ueluti insufficientes per nos fuerant reiectae, respondit, se nullis restantiis soluendis esse obnoxium, cum ipse in anno 1554 per errorem flor. 6797 den. 89 $\frac{1}{3}$ pro restantiis ad annum 1555 percipiendis posuisset, residuam uero summam restantem eam esse, quae in rationibus Armprusteri anni 1560 et 61 exitum excederet. Idque ea ratione, quod dum Mosocius a S. Maiest. Imperatoria augustissimae memoriae uacationem unius anni ab officio anno 1559 impetrasset, Armprusterus, in quem solum circa perceptiones et erogationes prouentuum deuenerant, egrotante tunc eodem Mossocio et ab officio uacante, nec peccuniam, nec pannos ab administratione Mossociana residuos, per modum Inventarii conscribi curasset. Quicquid igitur eiusmodi superflui et Armprusterii rationibus compertum foret, id iure pro suis restantiis computare debere. Porro ad defectus et difficultates rationum suarum resoluendas se paratum quidem et iam in opere esse, subito tamen id praestare non posse, quandoquidem non ita pridem defectus anni 1549 latine translati, ut ipse dicit essent sibi traditi, rationum quoque suarum nec dum reuisarum productionem se non abnuere,

modo id aliae occupationes suae et temporis angustia patientur. His per eum prolatis ac eo dimisso, petita sunt nota per dominum praefectum et inprimis a Hoszwotio, quid sibi circa responsa Mossociana uideretur. Respondit dominos commissarios in suo officio recte ac legitime processisse ac cauisse, ne aut Maiest. V. S. damnum acciperet, aut Mossocio iniuria fieret, nec potuisse secus facere, cum utraque ea posta restantiarum Mossocii acceptaretur, pro restantiis ac sibi neutiquam uideri, ut una earum, quasi esset bis posita per errorem, deleteretur. Nam si id fieret et redundans summa ex rationibus Armprusteri, quam ad suas rationes Mossocius pertinere affirmat, ad restantiam Mossocio adscriptas computaretur, sequeretur, quod Maiest. V. S. noningentis et ultra florenis ipsi Mossocio debitor maneret. Ad haec mirum sibi videri, quod a tanto tempore Mossocius errorem tam insignem uersando rationes suas non agnouerit. Opus esse itaque, ut Mossocius certis et probabilibus argumentis demonstret et probet id a se per errorem esse commissum. Attamen cum positio utriusque postae praedictas restancias anni 1554 continentis parem summam, minus uno nummo Viennensi exprimat et nulla alia differentia in descriptione postarum, nisi quod una contineat annorum praeteritorum, altera anni praeteriti appareat, non esse sibi integrum, salua conscientia pronunciare, utramque summam pro restantiis computare, sed rem integram ad arbitrium S. Maiestatis V. deferri debere. Eiusdem sententiae sunt Zermegh et Torda, qui hinc discedens suam sententiam dixerat. Ego uero Waciensis, una cum dominis consiliariis et commissariis, qui rationes ipsas tractauerunt, mansi iuxta informationem eorundem dominorum commissariorum Maiestatis V. S. iam antea satis diffuse perscriptam, ita quod nisi Mossocius rite et legitime probauerit alteram postarum illarum per errorem esse in rationibus suis positam, merito utramque pro restantiis computari et ab eo exigi debere. Proinde Clementissime Caesar, cum in aliqua parte huius difficultatis in sentenciis differremus, rem integram ad sapiens et perspicax iudicium uestrae S. Maiestatis submisce deferimus, clementer eius resolutionem in ea expectantes. Quod uero ad sollicitationem responsi, ad defectus ac difficultates rationum ipsius Mossocii et productionis residuarum adhuc nondum revisarum eius rationum attinet, instabimus pro debita S. Maiestati V. fide et officii nostri obligatione, ut id primo quoque tempore per Mossocium praestetur, Vestramque Maiest. S. utut se gesserit, et quid nobis urgentibus in his effecerit, de eo certiores demisse reddemus. Quam clementissimus Deus seruet felicem et

incolumem diutissime, eiusque studia et conatus pro bono reipublicae christianae et ad laudem sui nominis secundet.

Datum Posonii, die XXIII. Martii, anno Dni MDLXIV. Sacrae Maiestatis Vestrae fidelis humilissimusque servitor Joannes Zermegh. Post scripta. Hae litterae imperator clementissime sunt conceptae adhuc quinta Februarii praeteriti mensis, praesente etiam Hozutotio, paulo post discessum Tordae, sed dilata est earum expeditio usque ad diem dati, et propterea absente utroque, solus ego Zermegh coactus sum sub meo sigillo eas expedire.

Czím: Sacratissimae romanorum imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. regiae maiestati, domino nostro clementissimo.

Közli: SRS.

LEVÉLTÁRI KUTATÁSOK.

A Magyar Tudományos Akadémia történelmi bizottságának kitüntető megbízatása folytán a szabad hajduk történetére vonatkozó levéltári anyag összegyűjtésén fáradozván, az idén és a múlt esztendőben az ország különböző vidékein valami 20 köz- és magánlevéltárat kutattam át. Magától értetődik, hogy kitűzött célomhoz és kötelességemhez képest első sorban mindenütt a hajdukra vonatkozó adatokat gyűjtöttem; de hibát és mulasztást követtem volna el akkor, ha a kutatás közben napfényre került, jöllehet más természetű, de nem kevésbbé fontos, gyakran érdekes és jellemző történelmi anyagot teljesen figyelmen kívül hagytam volna. Hiba lett volna ez már csak azért is, mert községi és törvényhatósági levéltáraink — kevés kivétellel — jobbára mind elhagyatott, szomorú állapotban vannak, mert a levéltárnokok a helyett, hogy a régi írásokra gondot viselnének, rendeznék, conserválnák, hozzáférhetővé tennék, kényszerűségből többnyire más hivatalos functiót teljesítenek s az nem elég, hogy közönséges irodai teendőikkel, iktatással, expeditióval elhalmozzák őket, de a tanultabb és képzetebb emberek annak rendje-módja szerint *referálnak*, szükség esetén a főispáni titkárt helyettesítik, a kevésbbé alkalmasak pedig anyakönyvi ügyekkel, sőt igen sok helyen *marha-levelek* kiállításával bajoskodnak. Ha egyik-másik értene is hozzá, a legtöbbnek nincs ideje, hogy a kutatónak kezére járjon, segítségére legyen, sőt néhol valószínűs ellenséges indulattal fogadják az *alkalmatlankodó tudósokat*, a kik különös szerencsájüknék tarthatják, ha szolgát vagy hajdut rendelnek melléjük, hogy a porlepte iratcsomókat ne legyenek kénytelenek maguk a nyaktörő létrákon alá s föl hurczolni. Én tehát a *véletlen szerencse folytán* — mert csakis erről beszélhetünk — kezembe került egy vagy más szempontból érdekesnek mondható írásokról jegyzeteket, kivonatokat, másolatokat készítettem, úgy gondolkozván, hogy az utánam jövőknék talán még több bajjal és nehézséggel kell majd küzködniök és könnyen megeshetik, hogy azok az iratok,

a melyeknek megmentése, illetőleg fölhasználása nekem még módomban állott, rövid idő alatt végkép elkallódnak.

A hajduk történetére vonatkozó kutatásaim eredményéről már beszámoltam az Akadémiának ¹⁾ s midőn megjegyzem, hogy alábbi közlemény jobbjára Trencsén, Ungh és Szabolcs-vármegyének XVI—XVII. századbéli emlékekben különösen gazdag levéltárából, ²⁾ továbbá az árvaváraljai Thurzó, s részben a nemzeti muzeumban őrzött *Balassa* és nemrégiben az Országos Levéltárban elhelyezett *Ujhelyi* levéltárból került is, kötelességem szerint azt is kijelentem, hogy levéltári kutatásaimat *Flór Gyula Emlék alapítványának* az Akadémia által már két ízben rendelkezésemre bocsátott kamatai segítségével teljesítettem.

Báthory Gábor történetéhez.

I.

Kassa, 1611. július 26. Thurzó György nádor nyílt levele.

Comes Georgius Thurzó de Bethlenfalva, palatinus regni Hungariae etc. etc. minden rendbeli embernek, uraknak, nemes, nemtelen, vitézlő, hajdu és egyéb akárminemű renden levőknek egész Zatmár, Szabolcs, Beregh, Máramaros, Kraszna, Bihar, Belső-, Külső és Közép-Szolnok vármegyékben akárhol lakozóknak közönségesen és magunk ajánlása után, adgyuk tudásokra, mivel az mint bizonyosan esék értésünkre, *Báthory Gábor* mind az élő istent s mind az keresztén nemzetséget hátra vetvén törökhöz, ugymint kereszténségnek természet szerint való ellenséghez kapcsolta és csatlotta magát, *Lippát* és *Jenőt* nekie igérvén, csakhogy Erdélyen és azokon való boszuállására, az kik melléje nem mentenek volt, segítséget adgyon nekie, sőt az mint nyilván vagyon nállunk, ha valahonnét pénzt kaphatna, az felül megírt vármegyékből hadat is akarna ismét gyűjteni. Minthogy peniglen ő szándéka Isten ellen vagyon és hazáuknak s nemzetünknek — holott anélkül is ez szegény országnak határi igen rövidék — romlására és pusztulására, annak okáért mindeneket ez felül megírt vármegyékben intünk, sőt nádorispánsági tisztünkkel hadgyuk és parancsoljuk keményen, hogy valaki életét, tisztességét szereti, senki Báthory Gábor mellé és zászlója alá ne menjen, mert valaki ez ellen cselekeszik, általan fogva elhídgye és

¹⁾ A szabad hajduk történetére vonatkozó levéltári kutatások. (*Értekezések a Tört. Tudományok köréből.* XVII. k. 6. szám.)

²⁾ A hol — t. i. Szabolcs vármegyében, — a kutatót a legnagyobb előzékenységgel fogadják; vétenék az igazság ellen, ha ezt elhallgatnám.

bizonyos legyen benne, hogy ha jószága nincsen, feje s tisztessége vesztese léssen büntetése, minden személy válogatás és kegyelem nélkül stb. Datum Cassoviae die 26. Julii anno 1611.

Comes Georgius Thurzó.

(Másolat. Szabolcsmegye levéltára, fasc. 29. nro. 15.)

II.

Fogaras, 1612. mártius 19. Báthory Gábor fejedelem Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime domine, affinis nobis observandissime, salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Az Nagyságod levelét, melyben két rendbeli dologról int bennünket, szintén utunkban lévén, megadák. Az mi az első, ugymint az köztünk lött confoederatiónak effectuálását illeti, minekelőtte az Nsgd levele hozzánk érkezett volna, ugyanazon dolog felől levelünket küldtük Nsgdhoz, melyben mit irtunk legyen, ítéljük, ez ideig Nsgd megértette. Most is penig egyebet Nsgdnak nem írhatunk, hanem mi az köztünk lött confoederatiót minden artikulusinak continentiaja szerint effectuáltuk és ezután is minden részeiben megtartjuk, de az mint a minapi levelünkben is megírtuk vala Nsgdnak, ha ebben kételkednék, bocsássa Nsgd az Tisza mellé bizonyos meghitt emberét, az ki lássa meg s jól végére mennyen, az pacificatiónak effectuálásában vagy-e fogyatkozás az mi részünkről és ugy legyen-e az dolog, az mint kivált ő fsgét és Nsgdat némelyek sinistre informállják. Az mi az elfoglalt jószágoknak meg nem adását, vagy ujonnan való elfoglalását, némelyeknek az ő fsge hivei közül megfogását és személyében való megbüntetését és az magunk szolgálattyára s hűségünkre való kötelezését illeti, ezekről valakik informálták ő fsgét, de azok nem a közönséges jóra nézendő szent békességnek állandó voltát, hanem a magyar nemzetnek nagyobb veszedelemre forgandó állapottyát várják, holott az mint eszünkben vesszük, soha az confoederatiót ugy nem effectuálhattuk, hogy némely bosszúból hordoztató liritus emberek által ne álljanak benne, a kik köztünk ujjabb ujjabb occultum odiumot supplantalni akarnak, mert mi nemhogy valakinek az ő fsge hivei közül ujjabb jószágokat elfoglaltatnánk, de az kiket az elmúlt disturbiumban occupáltak volt is, az confoederatiónak continentiaja szerint mindeneknek visszaadattuk, ugymint az ott kin levő magyarországi birodalmunkban. Az mi penig Erdélyben levő jószágokat illeti, minthogy itt mi is szabad jurisdictionunkban s fejedelemségünkben élünk, afféle dolgoknak dispositiójával szabadosok vagyunk, sőt Nsgdat kérjük, az

külső magyarországi dolgoknak igazgatásához az erdélyit ne conformálja, mert az confoederatio csak az magyarországiakat concernálja. Ha peniglen találtnék oly, az kinek jószágát meg nem adattuk volna, minthogy mi affélét nem tudunk, írja meg Nsgd, mindenekre készek vagyunk.

Az ő fsgének tartott hűségért is mi senkit meg nem fogattunk és minthogy nemzetünknek nyomorúságában nem gyönyörködünk, senkit mi sem meg nem sarczoltattunk, sem kinoztattunk, holott mikor egynehány százankét hajtották előnkben, szabadosok voltunk volna vele, kiket nemhogy megbüntettük volna, de sőt meghizlaltuk, ruháztuk, becsülettel láttuk és az kik hova akartanak menni, szép békével bocsátottuk; és noha mi reánk ellenséggépen jöttek, mindazonáltal hozzájuk kegyesek voltunk, nemhogy most azokat háborgatnók, az kiktől injuriát nem szenvedünk, sőt az kik hűtös és köteles szolgálk voltak is és ellenünk vétettek, azoknak is mind gratiát adtunk. Valakik az ott künn levő magyarországi birodalmunkban voltak, nem is háborgattuk azokat is, hanem ezután tartsák határookban magokat és ellenünk valamit ne ujítsanak, mert noha minden vétkekről gratiát attunk, de ha az előbbeni cselekedetivel afféle meg nem elégszik, az előbbeni factuma bár elfelejtve légyen, de mi is az ujabban tött ellenünk való cselekedet el nem szenvedhetjük. Itt pedig országunkban az kik affélék vagy voltak, avagy volnának, azokkal is szabadok vagyunk, az mit velek cselekeszünk. Az ő fsge vitézinek és sok magyar atyánkfiai rut veszedelmének az kik okai, Isten előtt aggyanak számot, mert mi nemhogy azoknak vére hullásában és szörnyű veszedelmekben gyönyörködtünk volna, de az kik halálnak fiai voltak is, életöket megadtuk. Azért az ő fsge népe s hivei közül az kik elvesztenek, Forgách Sigmond uram talán számot tud ő fsgének röllok adni, hova tötte őket, minthogy mi nem is tudjuk, micsoda helyben s havasokon hordozta szegényeket, az magunk vitézinek s szolgálkunknak számokat jól tudjuk, de minthogy Forgách uram az ő kglme zászlója alatt való vitézeknek registrumát nekünk nem atta, azokról számot sem adhatunk.

Az ő fsge hiveit pedig mi sem azelőtt sem most magunkhoz nem köteleztük, nem is hittunk senkit, most sem hívunk udvarunkban, avagy országunkban, hanem az kik azelőtt hozzánk jöttek is, nem kényszerítésből, hitetésből avagy kötelezésből cselekedték, hanem az becsületes fizetésért és jó állapotért jöttek udvarunkban, magok jó akaratjuk szerint, ezután is pedig jámbor szolgálkat azokkal akarjuk tartani, de mi senkit az ő fsge birodalmából ide nem hívunk, az kik

peniglen Erdélyből vagy ő fsgét vagy Nsgdat akarják szolgálni, mi abban soha ellentartók nem leszünk, mert eleitül fogvást az magyarországiaknak Erdélyben, az erdélyieknek Magyarországon szabad menések, jövések és lakások volt.

Azért Nsgdat szeretettel kérjük, mindeneknek a kik Nsgdat sinistre informálják hitelt ne aggyon, hanem elsőben jól végére menvén a dolognak bennünket úgy találjon meg felölle, mert valamint ő fsgét s Nagyságodat is ezekről informálták, de ennél különben nincsen, az mint Nsgdnak írjuk. Az confoederatiót mi minden részeiben szentül és igazán meg akarjuk állani, az ellen semmit nem is akarunk cselekedni, sőt az kit eszünkbe vennénk is, hogy valamit az ellen movealni akarna, nemhogy elszenvednők, de kardunkkal is vagy az ő fsge birodalmában vagy az magunkéban ha kivántatnék ellene állanánk, és az egyszer köztünk lött confoederatiót fegyverünkkel is megoltalmazzuk.

Noha pedig semmi kétségünk abban nincsen, hogy király ő fsge is ezt az jó békességet és pacificatiót nem confirmálná, mindazonáltal Nsgdat kérjük, aggya mennél hamarabb értésünkre, legyen-e teljes akarattya ő fsgének az köztünk lött confoederatiónak confirmálására, hogy annyival inkább bizonyosb instructióval bocsáthassuk fel követinket az jövődő pozsonyi gyűlésre. Kérem arra is Nsgdat, ott fenn lévő szolgánkat Dobai Tamást tovább ne késleltesse, hanem mennél hamarabb bocsássa alá hozzánk, mert ez ideig is ott fenn való késedelmét nem tudgyuk mire vélni. Nsgd minket mindenkorra macula nélkül való jó akaró attyafiának tartván. éltesse Isten Nsgdat sokáig jó egészségben. Datum in arce nostra Fogaras die 19. Martii anno 1612.

Affinis sincerus ad serviendum paratissimus
Gabriel princeps, mp.

Külczim: Illustrissimo domino comiti Georgio Turzo de Bettlenfalva, comiti de Arva ejusdemque comitatus Arva supremo ac perpetuo comiti, incl. regni Hung. palatino etc. etc.

(Árvaváraljai ltár, Eredeti, fasc. 207. nro 35.)

Bethlen Gábor fejedelem első támadása történetéhez.

I.

*Pozsony, 1619. november 20. Bethlen Gábor Balassa
Zsigmondhoz.*

Gabriel dei gracia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc.

Spectabilis ac magnifice domine, nobis observande, salutem

et benevolentiam nostram. Elvevén az kgd nekünk küldött levelét és elolvasván, minden részeiben bőségesen megértettük, melyben hogy az töröknek és lengyelnek igyekezete felől tudósított, az kgdtül mint régi jó akarónktól ¹⁾ kedvesen vesszük, jöllehet másunnan is volt értésünkre az lengyeleknek szándékozása, kihez képest mi is arra gondot viselvén a slésiai és felsőmagyarországi hadak fenn lévén, ha elgyünek, lészen kinek megfelelni az jámboroknak. Az török felől penig, hogy mi hozzánk és nemzetségünkhöz ártalmas igyekezetben volna, senki magával azt el ne hitesse. Mert noha a budai vezér ilyen praetextus alatt jött volt *Vác* alá és olyan szín alatt is kéréte, hogy a német neki *Vác*ot megígérte és ugy is volt, de mihelt megértette, hogy már a némettől a vácziak, sem penig az egész ország nem hallgat és szavát sem fogadgyák, hanem az egész magyar nemzetség számára tartják a várat, mindgyárast alóla elment és valamikor kívántatik, nemhogy ártani igyekeznék, de sőt inkább ő maga ajánlja magát segítségünkre jönni. Kiért kgdnek nem szükség oda alá fáradni, hanem a mint kgdnek hivatalja, ugyan az országnak közön-séges gyűlésére kgdnek is szükség az urak és az országnak statusi között jelen lenni, magunk is kívánjuk az kgd jelenlétét, mivel vadnak is oly dolgokról való beszélgetésünk kgddel, kik a régi egymás között való jó akarathoz képest kgdnek javára és előmenetelire tendálnak. Ne is késsék kgd maga javáért hozzánk való jövetelivel. Hozza Isten jó egészségben kgdet. Datum in libera civitate Posoniensi die 20. Novembris anno domini 1619.

Benevolus

G. princeps mpr.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Balassa de Gyarmatth etc. nobis observando.

(Eredetiye a b. Balassa család levéltárában. Nemzeti muzeum.)

II.

Datum nélkül. Bethlen Gábor utasítása Ilyésházy Gáspár részére.

Instructio pro spectabili ac magnifico domino Casparo Illésházy supremo capitaneo nostro extradata.

¹⁾ Balassa csak nemrég, september havában szabadult ki pozsonyi fogságából, hová tudvalevőleg azért került, mert Bethlen Gábor megbuktatására s a magyarországi állapotok felforgatására a törökkel szövetkezett, 40 ezer frt évi adót s annak felette *Jenöt* és *Lippát* ígérván a portának, ha erdélyi fejedelemmé tétetik. Egy kis malitia tehát Bethlentől, hogy őt *régi jó akarójának* nevezi. Lásd: *Történelmi Tár* 1879. évf. 229. skll., 1881. évf. 201. 551. ll. *Hadtört. Közlemények* X. k. 332. 537.

Ez közönséges országunk s nemzetünk mellett való igyünkben hogy annál inkább jobb módgyával s bátorságosan elő-mehessünk, hertelen s véletlen impressiókból az országot bátorságosbá tessük, Lengyelország Fátrán innen való határi ellen való vigyázásra és Magyarország aditusinak őrzésére, az nemes ország végezését szemünk előtt viselvén, főkapitányul az nagyságos Illésházy Gáspárt rendelvén, az ő kegyelme kapitánysága alá az continuus miles közül lovast öt százat, gyalogot ezret, muskatérost háromszázat, melyeknek dispositióját ez következőképen limitáltuk:

1. Az főkapitánnak óról-hóra 200 frtja, viczjének az 500 lóra száz frtja, s az gyalogok előtt való viczjének 25 frt, lovas hadnagyoknak minden száz lóra 20 frt, gyalog vajdáknak minden száz legényre 10—10 frt, zászlótartónak két annyi mint egy közlegénynek, trombitásnak hasonlóképen, az lovas közlegénynek, de úgy hogy kopjás legyen 4 frt, gyalognak 3 forint.

2. Az 300 muskatérost minthogy az szomszéd Slésia confoederatus ország adgya, azoknak *leutenambtja* és minden fizetések ugyanott Sléziában rendeltetik el és onnét fogják fizetéseket várni, de az folyúl megirt ezer gyalognak és ötszáz lovasnak magunk rendelünk óról-hóra állapotot.

3. Akarjuk pediglen, hogy az folyúl megirt népnek ez következőképen legyen dispositiójok és statiójok: Minthogy legfőképen Árva vármegyében félelmesebb az állapot, az oda való sánczoknak, utaknak őrzésére 600 gyalogot és 200 muskatérost osszon és limitáljon el a főkapitány, úgy hogy legfőbb két vagy három helyen legyenek. Az sánczokat pediglen és az utakat oly gondviselésben tartsa ő kegyelme, mindenütt megőrizvén, az utakat pediglen jól bevágván, az két ut kívül, melyekre az folyúl megirt gyalogság fog vigyázni, senkinek se a bejövetelre se a kimenetelre ne legyen szabadsága hír nekül és bizonyos testimonialis nekül.

4. Trencsén vármegyében pediglen az kraffnai utnak őrzésére, mert Slésia felől nem annyira félelmes, holott onnét az slésiaiak vigyáznak, rendeltünk 400 gyalogot és 100 muskatérost, úgy hogy kétszáza continue az utakat őrizze, először jól bevágván, kétszáza *Zolnán* feküdgyék s onnét változzanak, az száz muskatéros ötvene pediglen az utakon az 200 gyaloggal legyen és ötvene *Bittsén* s azok is onnét változzanak.

5. Az ötszáz lovas pediglen ez következőképen disponáltassék: Árva vármegyében *Trsztyenán* és *Turdossint* legyen 100 lovas, Liptóban mentől közelb lehet az árvai határhoz ugymint *Rosenbergen* és *Teplán* legyen 100 lovas, Thuróczban *Szentmártont* és *Szucsánban* 100 lovas, Trencsény vármegyében pediglen a főkapitány mellett 200 lovassa.

6. Ezeknek pedig minthogy fizetések leszen, ő kglme kapitány uram oly zablán tartsa őket, hogy semminémű panasz ne érjen bennünket, pénzekben éljenek, nemes emberek házára, parochiákra s akármi névvel nevezendő exemptus helyekre soholt szállani ne merjenek. Hogy pedig a disciplinában inkább megtartassanak, szükség hogy a főkapitánynak, minthogy annélkül is mind Trencsén, mind Liptó vármegyékben főispán ő kglme, bizonyos correspondentiája legyen az folyúl megirt négy vármegyékkel *Trencsénnel, Liptóval, Arvával, Thurócczal*, úgy hogy ratione victualium bizonyos limitatiót csináljon ő kglme, et tam ratione pretii quam modo convehendi concludáltasson az nemes vármegyékkel, lehessen mindenkor mind az statiókban s mind a sánczokban a vitézlő népnek, főképen a németységnek elegendő élések, ne köllessék a szegénységet zaklatni s háborgatni, sőt inkább pénzekben élvén oltalommal lehessenek a szegénységnek.

7. Vicze kapitányokat, hadnagyokat, vajdákat olyakat rendeljen ő kglme, kikkel mindenütt böcsületet vallhasson és az alattok valókat zablán tarthassák.

8. Kémeket bizonyosokat tartson ő kglme s mindenféle oly vigyázással legyen, hogy mihelyen az ellenség szándékáról valami bizonyost ért ő kglme, azt a helt több néppel, mind lovassal, gyaloggal megerősítse s minket gyakorta tudósítson az állapot felől, tudhassunk mi is annál jobban provideálni, ha az szükség fogja kívánni.

9. In repentino autem casu irruptionis, ha oly félelmes erőt ért bizonyosan ő kglme, mely szándékoznék a betörésre, oly ordináncziája legyen ő kglmének, hogy mindjárt legottan mind várakban löjjenek s' mindennémű rendbéli ember tartozzék *füst szerint* tanquam in communi periculo az folyúl megirt négy vármegyékben föltámadni az országnak végezése szerint és oda menni, az hova az szükség kívánja s' mutatja. Az ki pediglen in tali casu magát az közönséges oltalomtól idegenitené és subtrahálná, az olyatént intimálja minékünk a főkapitány, mely dolgot semmiképen el nem szenvedünk.

10. Ha pediglen úgy is ugyan elégtelennek veszi eszében magát az derekas erő ellen való állásban, legottan *Árva várához* vagy pediglen *Letavához* ugymint az erősségekhez csatolja magát, s minket idején informáljon felőle, hogy úgy mi is mindenfelé succurrálhassunk az szükségnek.

11. Ő magának az főkapitánnak, residentiája legyen *Zolnán*, hogy úgy közel lehessen mind Árva s mind Trincsen vármegyékben lévő félelmes utakhoz.

12. A sánczokat megújítván, az utakat jól bevágatván és néppel az folyúl megirt mód szerint mindenütt megerősítvén

azon legyen az főkapitány, hogy semminémű okot ne adgyon innét mi töllünk az lengyeleknek az jó szomszédságnak fölbontására, hanem csak vigyázzon és defendálja az országot, mentől jobban és serényebben lehet.

13. Senkinek se Lengyelországban se Lengyelországból Magyarországbán ne legyen szabad jönni s' menni akárminémű praetextus alatt is, hanem elsőben az főkapitánynak, avagy ő kgylmének rendelt residentiájában nem létében viczéjének jelentse meg, ott jól megexaminálván vegyen testimonialist és ugy osztán bátorságosan lehet járása; ha pediglen valakit nem csak suspicióban, hanem ugyan árultatásban ér ő kgylme, tanquam in flagranti crimine deprehensum praevia revisione juris per vicecomites et iudices nobilium et alios ex nobilitate convocandos comitatus illius, ubi talis malefactor deprehenditur, minden kegyelem nélkül az törvénnel kimondott sententiája szerint procedálhasson affélék ellen.

14. Thessinben lévő kapitánnyal és gondviselőkkel, sőt a slésiai statusokkal is jó correspondentiát tartson az főkapitány, úgy hogy egymást értvén, ha szükség kívánja mutuo segíthessék egymást vigore confoederationis.

15. Akárminémű közhirre, minekelőtte jól végére nem megyen a kapitány, semmiképen nem akarjuk az vármegyét hogy felültesse, mert azért rendeltünk mi mind lovast s mind gyalogot elegendőt ő kgylme mellé, hogy azokkal praecavealja az aprólék irruptiókat, mely dologra szükség, hogy kiváltképpen való gondot viseljen az főkapitány.

Ezeket akaránk rövideden pro instructione adnunk; a többit az szükségnek, időnek s állapotnak mivolta szerint hadgyuk főkapitányunknak discretiójára. Mindenben úgy viselje ő kgylme magát, ki lehessen mind mi előttünk kedves s' mind az országnak hasznos és ő kegyelmének magának böcsületes.

Gabriel mpr. (p. h.)

Johannes Kraus mpr.

(Eredetije datum nélkül Trencsén vármegye levéltárában.)

III.

*Nagyszombat, 1621. julius 2. Pozsonyvármegye közönsége
Trencsén vármegyéhez.*

Spectabiles magnifici, generosi, egregii ac nobiles domini amici et vicini nobis observandissimi, servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Hátra hagyjuk sok idegen historiákat, csak az néha virágjából tündöklő nemzetes és most igen nagy veszedelemben forgó Magyarországnak, az mi szerelmes hazánkunk megher-

vadott és rövid időben veszendő állapotjáról akarók nsgtokat és kgteket megtalálnunk. Tudván aztat nsgtok és kgtek, hogy mikor az magyar nemzet ebben az országban elsőben jött és körülette való egynehány királyságot és tartományokat alája hajtott és oly igen elhatalmazott, hogy egész Európának népei röttögtek tüllök, ezt nem egyébbel, hanem csak az egyezséggel vivé véghez és avval is tartá meg. De mihelyen az egymás között való visszavonyás, pártolkodás és gyűlölség közikben ötlék, annyira juta dolga, hogy elsőben az alatta való országoktól megfosztaték, sőt ihonn csak ember emlékezettül fogván is úgy elromla és fogya, hogy csak egy kis darabja marada közünkben, jóllehet igen hosszú, de fölöttébb keskeny, úgy annyira, hogy Isten kitül oltalmazzon csak egy végvárunk pogány kézben esik is, félő, hogy egymástul általszakasztván utolsó rabságra és veszedelemre ne kelljen dolgunk.

Mint járanak az görögök és mit szerzének magoknak az egyenetlenséggel, arról bő irások vadnak, kiknek példájokat ha követjük, az veszedelemből ki nem feselhetünk. De az szép egyezséggel, szeretettel minthogy minden efféle következhetendő veszedelemnek ellene állhassunk, az szegény elpusztult hazánk romlott állapotját előbbi csendességre és békességre hozhattyuk és szép nemes szabadságában öltöztethettyük, Nsgtokat és kgteket mint véreinket, tagainkat, szomszédinkat és szegény hazánkunk javára igyekező fiait intjük és kérjük, hogy utolsó veszedelemre se magának se pedig minékünk okot ne adgyon, mert csak a napokban is az mi Nsgtok és kgtek között történt és lőtt *Beczko* várának és városának is meghágása és vétele, abból Nsgtok és kgtek semmit egyebet nem várhat, hanem császár urunknak ő fsgének és koronás királyunknak, kinek hiszem Nsgtok s kgtek fejet hajtott, immár készen való nagy hadait, kit Nsgtokra és kgtekre fordít ő fsge és mirajtunk általmenvén mind magát, mind pedig minket semmivé tétet nsgtok, kgtek.

Hijja elméjében Nsgtok s kgtek eleitől fogván az német nemzettel (még mikor nagy hatalmu vala is országunk) hadakoztak eleink, mely károkra következett nagy gyakran és csak igen ritkán történt, hogy az német nemzetség győzedelmes nem volt volna rajtunk. Emlékezzünk bátor az boldog első Mathias királyrul, kinek az jó szerencse igen szolgálta, de nem lön állandó, valamit sok költségével, fáradtságos nagy munkájával, iszonyú vérontással szerze, ám mindgyárt successorának condióiában is beirák, hogy megtartassék, valljon ki tud valahon csak egy talpalatnyi földet is mutatni, hogy kezünknel volna benne?

Ha azért az régi boldog állapotot, országunknak akkorbeli nagy és hatalmas voltát az mostanival összeretjük, bizony

nagy különbséget találunk benne és az régentén valónál sok grádicsal mind országunk kisebbedett, mind pedig értékünk alá szállott. Vessük hozzá azt is, hogy akkor csak némettel volt dolgunk, de most féltől attól, hogy az egész keresztyénségnek valahogy nemzetünk okot ne adgyon az reánk való támadásra és fottig való elvesztünkre. Bár ugy lenne is, kitől amúgy sem tartunk, sőt csak szívünkben, sem pedig elménkben nem helyhezettetjük, hogy ez egyuttal nemzetünk győzedelmet venne is, az pogányság segítsége nélkül nehezen leend, az ki bizony nem nekünk, hanem magának keresi hasznát és így is csak elgyülöltetjük magunkat az keresztyén körülünk való országokkal, az kik csak emlékezetünkre is sok költségekkel és vérhullásokkal segítettek és oltalmaztak az pogány ellen bennünket. Hatalmas az római császár, igaz koronás királyunk, urunk, ha szintén lehetséges volna is, hogy tizszer egy nap verettetnék valamely ellenségtől, bizony azon nap tizszer vagy on módgya nagy hadait reánk való fordításban. De viszont ha nemzetünknek nem kezd szolgálni az szerencse, ott lészen fotta a mi régi régi jó hirünk, nevünknek és szép szabadságunknak.

Tudgya Nsgtok és kgtek azt is, az ausztriai tündöklő fölséges háznak minémű nagy atyafiusága és szövetsége legyen az keresztyén leghatalmasabb fejedelmekkel, mind pedig aztat, minémű kegyelmes fejedelmek legyenek, merjük mondani, hogy nemcsak Nsgtok és kgtek és mi köztünk, sőt az egész országban is kevesen vadnak, kik az ausztriai fejedelmektől jót nem vöttek volna, az mint az sok szép nemességek és privilegiumok bizonyítják, háládatlanságban is nem lenne jó ha találtnánk, jövendőben mind Isten és ez világ előtt is számot kezd minden az háládatlanságról adni.

Mink azért, kik hallottuk, hogy onnan Nsgtok és kgtek felől némelyek reánk szándékoznak, az ő fölsége s Isten és ez világ előtt is protestálunk, hogy semminek okai ne legyünk, mert Nsgtok és kgtek abban bizonyos legyen, hogy magok vonsznák magokra az veszedelmet és félünk rajta, hogy Nsgtok s kgtek velünk egyetemben meg ne sirassa és maradékinak is örök gyalázatot ne szerezzen.

Isten tartsa és éltesse Nsgtokat és kgteket jó egészségsben.

Datum Tyrnaviae ex congregatae nostra 2. die Julii anno 1621.

Spectabilium, magn. gener. egr. D. V.

Servitores et amici vicinique
paratissimi

Universitas dominorum magnatum
et nobilium comitatus Posoniensis.

(Eredeti, zárlatán 21 czimeres gyűrű pecséttel, Trencsén megye ltárában.)

IV.

Nagyszombat, 1621. aug. 8. Bethlen Gábor rendelete Trencsén vármegye közönségéhez.

Gabriel Dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. etc. rex, Transylvaniae princeps et siculorum Comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii ac nobiles fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. — Istennek kegyelmességéből ide felérkeztén hadainkkal, mivel naponként azok is sokasodnak, kívántatik az, hogy mindenek felett táborunknak élésére viseljünk szorgalmatos gondot, melyre hogy alkalmasban elérkezhessünk, szükség, hogy hűségtek is magajaváért és megmaradásáért azon igyekezzék. Hadgyuk azért és igen serio parancsoljuk is, hogy minden késedelem nélkül mindenféle élést mentül több lehet szállitson táborunk után az Wághon alá, mellyel bátorságosan és minden bántás nélkül hogy táborunkba bejöhessenek, Galgóczra érkezvén, elől beküldgyenek az táborban, akiknek elegendő kísérajuk felől providéáljunk, mindennek pedig méltó ára megadatik. Ez dolognak azért szorgalmatosan való véghez vitelére ezen vármegyének viczeispánját rendeltük commissariusunknak, az kinek serio hadgyuk és parancsoljuk, hogy ezeket igen szorgalmatosan urgeálván fogvatkozás nélkül tiszte és hivatalja szerént is véghez vigye. Secus non facturus. De caetero etc. etc.

Datum ex castris nostris ad Tyrnaviam positis die 8. Augusti anno Domini 1621.

Gabriel mpr.

(Eredetije Trencsén vármegye levéltárában.)

A Császár Péter-féle pórlázadás történetéhez.¹⁾

I.

Instructio egregio Paulo Nagy-Bányay internuntio nostro comitatus de Ungh ad congregationem rusticorum in possessione Jesztreb vel Ujlak oppido celebrandam.

Előtte viselje az mi követ atyánkfia, minémű veszedelem követheti szegény hazánkat ez mostani parasztinknak minden ok és mód nélkül való felindulásokban, minekokáért minden tehetségével, beszédével és igyekezetével elejekben számlálja, hogy afféle igyekezeteknek, praetensiójoknak békét hagyjanak, senki

¹⁾ Császár Péter lázadására vonatkozólag l. *Történelmi Tár* 1884. évf. 104—111. lap, továbbá u. o. 1887. évf. 625. l. és 1888. évf. 120. lap.

hitegető szavainak helt ne adjanak, hanem veszteg, ki-ki házoknál csendesen legyenek, mert:

1. *Császár Péter* megfogását és ölését causálják, az nem ok nélkül lött, mivel Császár Péter hazánk és nemzetünk közül való lévén az természet szerint való pogány ellenségünkkel titkon tractált, annak bizonyos részét országunknak igérvén, az mint maga is megvallotta.

2. Ha az mód nélkül élő hadakat causálnák, mostan azok is nincsenek, sőt az urak, nemesség abban oly módot talált, ezután ez nem leszen, kiről assecurációjok is . . . vagyon.

3. Minémű veszedelmes legyen az törökkel való czimbora, gondolják meg, ez előtt való országok mint jártak, ugy mint Rácország, Bolgár és Boszna, kik noha ők az mint *alították* könnyebbségért állottak volt össze, de immár rabokká tette az ellenség őket.

Mivelhogy minden hatalmasság Istentül vagyon, az ki ellen az ki fegyverkezik Isten ellen vét, ez okon nem hagyja ezt büntetetlen, hanem:

4. Megtudakozhatják diákos emberektől, ennek előtte mint jártak az ősök efféle feltámadásokért, kiket az idegen nemzetek is hazánkbeli urakkal, nemességekkel együtt minémű rút és gyalázatos halálnak nemivel, öldöklésekkel végezték és büntették őket.

5. Azért, hogy ezt eltávoztathassák, oltalmazzák attól, az mint most is hallatik, hogy készülnének, melynek érkezésével minémű veszedelem . . . minket és őket követheti, meggondolhatják.

(Ungvármegyének 1632. mártius 31-én Ungvárott tartott gyűléséből.)

II.

Köszönetünk után agyon Isten minden jókat.

Esék értésünkre, hogy közöttetek valami gyűlést hirdettek volna Jesztrebre vagy Ujlakra, azért méltónak itélénk, hogy közitekben küldenénk. Minekokáért ez levelünk megadó atyánkfiát, követünket bocsátottuk közitekben, kérvén arra benneteket, mi szónkkal mondandó minden hazánk javára és megmaradására intő beszédinek helt adván, bocsássa hozzánk minden jó válaszsza; meg is gondolja, mi követheti szegény hazánkat, ha tovább léptek, az mit minden ok és mód nélkül indítottatok. Isten veletek!

Datum ex oppido Unghvár loco celebr. nostrae congreg.
1632. die 31. Martii.

Az ti jó akaróitok:
egész Ungvármegye.

A levél hátán még a következő sorok olvashatók:

Az mint egymást eskették az pórok annak pariája:

Az igaz Isten, ki az Atya az Fiú, az Szentlélek egybizony örök Isten úgy segélljen, hogy sem császárodra, sem földesuradra, sem vármegyédre mód nélkül és ok nélkül reá nem támadsz, hanem az igaz hit mellett, országunk mellett fejed fennállásáig kész leszel meghalni, de azokra, az kik az vármegyéken tégedet mód nélkül háborgatnának, az kik háborgattatnának is jövődöben hazánknek oltalmára igyekeznének, azok mellett és az igaz hit mellett mindenkor kész leszesz feltámadni, kiért tégedet Isten úgy segélljen!

(Eredetije Ungvármegye levéltárában *Tumultus* fasc. 35 nro. 49—50.)

Teleki Mihály levelezése Ujhelyi Pál huszti praefectussal.

I.

Szolgálok kegyelmednek.

Kegyelmed levelét vöttem, értem, hogy kgd fel akarna menni; az kgd elmeneteliben azért ellent én nem tarthatok, meg nem is tartok, a minthogy eddig is nem tartottam. Kgd azért ha ugyan elmegyen. úgy disponál, a mint jobban lehet, elhiszem.¹⁾

Isten kegyelmeddel.

Kővár, 11. Februarii 1670.

Kgdnek jó szízzel szolgál
Teleki Mihály, s. k.

Külczim: Nemzetes Uyhellyi Pál huszti praefectus uramnak adassék.

II.

Szolgálok kegyelmednek.

Kegyelmed levelét vöttem. Hogy kgd az oda fel való dolgokról tudósított, abbeli maga alkalmaztatását magam is szívem szerint kgdnek köszönöm.²⁾ Az mi kegyelmes urunknak is abbeli hűségít repraesentálni el nem mulatom s tudom, ő nagysága is kegyelmesen veszi kgdtül. Miben legyen kgteknek egész udvarul megbántódása, nem írja meg. Egyébbbaránt ha érthettem volna, a mi hatalmamban lehetett volna, kész

¹⁾ Ujhelyi Pál ügyes-bajos dolgaiban a beszterczebányai gyűlésre, onnan Pozsonyba, majd Bécsbe utazott.

²⁾ Zrínyi és Frangepán elfogatásáról s a felsőmagyarországi mozgalomról tudósította Teleki Mihályt. L. *Hadtörténelmi Közlemények* VI. 547.

lettem volna megorvosolnom. Ha azért kgd particulatim tudósit, kész leszek ezután megorvoslanom, annál inkább, ha kgtek levele udvarnál ér, Isten akarattyaóól udvarhoz menő utamban lévén most is, az mi kegyelmes urunk ő nsga előtt is intercedálni el nem mulatom.

Az mi penig a rakaszi vám dolgát illeti, tagadhatatlan dolog, máramarosi uraméknak nem kevés megbántódások volt miatta és így annak megorvoslását kívánván, ugy kellettett ő kegyelmeknek az mi kegyelmes urunkat s a nemes országot megtalálni, de abból még kgtek öszvehozhatja egymást máramarosi uramékkal. Isten éltesse kegyelmedet.

Gyíressen, 21. Maji 1670.

Kdnek jó szívvvel szolgál
Teleki Mihály, s. k.

U. i. Kiknek kell marhájokat bebocsátani s magokat is s kiknek nem, már én elég tanuságot adtam *Katona Mihály* uramnak, kgd azért ő kegyelmével (egyet)értsen.¹⁾

Külczim : Nemzetes Uyhellyi Pál huszti praefectus uramnak adassék.

III.

Szolgálok kegyelmednek.

Kegyelmednek némely nap írott levelét vöttem vala, de sok lévén az írás, egyéb dolgaím is lévén akkor, azonban az elein egyéb dolgokról is írván, el sem olvastam volt egészen, hanem az nemes vármegyének levelét vevén abból látom, nemes Ugocsa vármegyével micsoda levelet íratott kgtek ő kegyelmekre, hasonlóképen micsoda protestatiót küldöttek az rakaszi vám dolgából, ugy olvastam osztán jobban, *de bizony igen bemártotta volt kgd a pennát*. Én azért nem akarván kgddel pennával viaskodnom, hitesse el magával, hogy tudok én hazám előtt annyi igazat mondani, mint az Ujhellyi familia, noha ugy hiszem, kgd abban legnagyobb vétkes, azt is, hogy bizony érdemlett büntetését elveszi vármegyének nem becsüléseért, kít most is nem halasztanék, de szegény asszony teste föld színén lételének köszönnye. Isten kegyelmeddel.

Szeptér, 2. Junii 1670.

Kgdnek szolgál
Teleki Mihály s. k.

Külczim : Nemzetes Uyhellyi Pál huszti praefectus uramnak adassék

¹⁾ Az Apaffy Mihály fejedelem védőszárnyai alá menekült magyarországi bujdosókról van szó.

IV.

Édes nagy jó uram.

Alázatosan kérem kegyelmedet, jó kegyelmes urának. Istenének (kitől méltóságos hivataljában állattatott, onnat felől adatván minden hatalmasság) idvességes jó tanácsát kövesse. mely ez: *legyetek irgalmasok, mint az ti mennyei atyátok irgalmas.* Sz. Péter apostol ugyan kérdést tészen mesteréhez, ha *hétszer* megbocsásson-e felebarátjának? melyre ily választot vészen: nem hétszer, hanem *hetvenhétszer*. Én pedig bizonyítom jó Istenemmel, kivel változhatatlan frigyem vagyon s ugy legyen jó kegyelmes Istenem, soha kegyelmednek véteni nem igyekeztem, sőt ha tehetséggemmel nem tehettem is arra gyenge vagy alkalmatlanságom miatt, de az kgd szolgálatjára való szives igyekezetem megvolt. Ha ez egy casusban igazságomnak sérelmén megindult szívemnek hirtelenségéből valami nehéz szót találtam írásomban tenni, azt a mi urunk Jézus szerelmiért (az ki sok bosszut szenvedett miérettünk) engeggye meg és azért való nagy alázatos követésemet vegye el könnyörületesen és ellenem való nehézsége megengesztelődván, mutassa meg gratiáját, hogy ha egész filét vádolóimnak hajtotta, nekem is sok terhes distractiói között egy fertály órácskát adjon igaz ügyem declarálásának meghallgatására és napfényhez hasonló igazságos productominknak meglátására, hogy annak mivoltát meglátván s értvén tovább, igazság szerető szive hajolhasson az mi igazságunknak oltalmazására is.

Óh édes nagy jó uram, ne legyen haszontalan ez keserves instantiám és ne menjen el kgd töllem idegen vagy neheztelő szívvel, ne hadgya keserves homályban kgd nehézségén igaz töredelmességgel s keserves könnyhullatással kesergő szívemet busulásomnak tengerében. Várván kgdnek édes mestere irgalmasságát követő kegyes válasszát, hogy Isten maga dicsősségére s fájdalmas anyaszentegyházának oltalmára idvességesen éltesse kgdet, buzgó szívből kívánja az kgd igaz szívvel szolgáló szolgája

Ujhely Pál, s. k.

Külczim: Tekéntetes, nemzetes széki Teleki Mihály uramnak (titulus) nékem nagy jó uramnak ő kegyelmének irtam igen alázatosan.

Teleki Mihály a következő hátirattal küldé vissza a levelet Ujhelyi Pálnak:

Bizony dolog uram, igen megbántattam volt kegyelmedtől, de ily boldogtalanságra jutván kgd is több körösztýén atyámfiaival, kiknek ha lehetne véremmel is szolgálnék, ő kegyelmek közül is szólván . . . kgd mellett, én uram kgdre nem neheztelek tovább. Az nemes vármegyét complacállja, annál inkább tovább ne fenyegetőzzék, az én részemről kgd

nyughatik békével. Én követését is kgdnek nem kívánom. Az miben az vármegyéhez való kötelességem meg nem sértődik, szószólóul is interponálom ő kegyelmek és kgd köziben magamat. Isten éltesse kegyelmedet.

(A tiszaujhelyi Ujhelyi család levéltárából.)

Teleki Mihály a bujdosók vezére.

Sárköz, 1672. sept. 18. Teleki M. Szabolcsmegyéhez.

Illustrissimi, reverendissimi admodum reverendi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, prudentes item ac circumspecti domini domini fratres et amici mihi colendissimi, observandissimi.

Servitiorum meorum paratissimam commendationem. Hogy az Úr Isten Nsgtokat s kgteket virágzó hosszú élettél boldogítsa és velünk edgyütt örvendetesb boldog napokra virassza, szívből kívánom.

Nyilván lehet Nsgtok és kgtek előtt, ez régi jó hírrel-névvel tündöklő és szép szabadsággal fénlő magyar nemzetet az felséges Úr Isten az ő nagy büneiért az ő tulajdon királyától, a kitől oltalmat kell vala várni az ő hűségeért, minemű nagy lelki és testi szabadságtalanságra juttatta. Mely Isten és király hiti ellen való cselekedeti és hallatlan oppressiója az Isten eleiben felhatván, szentséges szemei tovább nem nézhették, hanem azt a boldog órát megengedte érni, hogy az megkeseredett és teljességgel elnyomattatott, mindenek felett az Isten dicsősége és az maga nagy szabadságtalanságának helyében való állattatása végett méltán kikelhetett, az minthogy immár úgy tudom Nsgtok s kgtek atyafiai feles számu magyar hadakkal eddig Kassa felé is közelítették, ki is elhittem Nsgtoknak s kgteknek tudtára vagyon.

Mivel azért én is mellettem lévő magyarországi uri és főrendekkel együtt és számos szép hadakkal ide érkeztem, Nsgtokat és kgteket per praesentes tempestive akarám requirálnom és mint Nsgtok s kgtek igaz javát kívánó szolgálók szeretettel is kérem, látván édes hazájának és nemzetének ily szörnyű szabadságtalanságát és oppressióját, régi boldog emlékezetű eleinek dicséretes példáját maga szeme eleiben terjesztvén, minden idegen vélekedéseket és irtóztató gondolatokat félre tévén, mi-helt ezen requisitiómot veszi, minden késedelem nélkül (hogy annyival is inkább hazánk szolgálattában Nsgtokkal s kgtekkel edgyütt allaborálhassak) minden hadi apparatusával, valahol lételemet több igaz magyarokkal lenni hallja, mellém jöni

el ne mulassza, assecurálván minden rendeket bona fide christiana, hogy mi közönségesen nem valamely religiának üldözésére avagy privata injuriának vindicálására igyekezünk, hanem mindenek fölött az felséges Isten dicsősége és az megnyomorodott szegény magyar haza szabadságának helyben állittatása végett költünk ki. Egyébaránt mi, ez folyúl említett magyar atyafiakkal ő kglkel edgyütt mind Isten s mind világ előtt protestálunk, ha ki Nsgtok s kgtek közül ezen requisitiómat posthabeálja és hazája romlását tovább is hivalkodó szemmel akarván nézni mellénk nem jön, ha kik olyaténok találkoznak (melyet mi mindazonáltal nem remélünk) ha mi történik magokon és javukon, magoknak tulajdonithatják, mert az mennyire immár Isten dolgainkat ingyen való kglból juttatta, vagy mellénk jönnek az haza szabadítására (kivel késni nem is lehet) vagy ellenünk lesznek. Eltesse Isten Nsgtokat s kgteket jó egészségben és előbbi szép szabadságát velünk edgyütt adgya meg. Datum Saárköz, die 18. Septembris anno 1672.

Praetitulatarum D. V.

servitor paratissimus
Michael Teleki m. pr.

(Az egész Teleki sajátkezű írása. Szabolcsmegye ltárában fasc. 90. nro 52.)

Vegyes adatok.

I.

Debreczen, 1632. sept. 13. Keresszeghi István ref. püspök panaszlevele Szabolcs vármegye közönségéhez.

Spectabiles, magnifici, generosi ac nobilissimi domini domini observandissimi etc. Az Ur Istentől Nsgtoknak és ti kgteknek kívánok minden kívánatos jókat bőségesen megadni.

Nsgtok és ti kgtek csodálkozhatnak mostani irásomon, kiváltképen mivel kgtek előtt nagy részént ismeretlen vagyok. Mindazonáltal hirrel kgteknél tudva lehet, hogy az Isten szegény nemzetünk között ez darab földön az ecclesiában *örállónak* engem állatott elől. Jövén mindenfelől előmben ez Nirségen s nevezet szerint Szabolcs vármegyében, hogy amaz fertelmes *pajkosság*, paráznaság és egyéb undok fertelmesség annyira eláradott, hogy nem hiszem se *Sodomában* se *Ninivében* hogy feljebb lehetett volna, oka ennek az, mert Isten törvénye szerint nem büntetnék, hanem multa pecuniaria birságotlák őket.

Többi között jöve be előmben Miháldiban lakozó egy

Oroszi Andrásnak is feleségével — ha feleségének kell mondanivaló, — törvénytelen való összemérések, melyről találtam is volt meg levelem által viceispán uramat *Vay Mihály* uramat, kire semmi válasz nem jöve. Ez elmúlt napokban a miháldi praedikátor házára fegyveres kézzel ment, fenyegetőzött *Oroszi András* és másodszor lovára ülén, mikor az praedikátor fennállott az templomban, rutul szitkozódott az rostély előtt forgatván lovát be, sőt az mint a miháldiak jelentik rut, éktelen káromkodást tőn az praedikátor és Isten ígéje ellen.

Az Úr Isten Nsgtokat, kgteket tötte magistrátussá, én Nsgtokat, kgteket az menybeli nagy Istenre és lelkismeretire kénszeritem, Nsgtok, kgtek kelljen fel és ez rettenetes fertelmességet Isten törvénye szerint tollálja, hogy az Istennek rettenetes büntetése Nsgtokra és kgekre ne szálljon, mert bizony Isten előtt Nsgtok s kgtek ad számot felölle. Az többi között ennek az *Oroszi Andrásnak* is káromkodását és illetlen dicsekedését ne szenvedgye el Nsgtok és ti kgtek, káromkodását értse az miháldiaktól, mert én félem az Istent megírni levelemben káromkodását, hogy így mi is tisztünk szerint nagyobb buzgósággal szolgálhassunk Istenünknek, Nsgtoknak és ti kgteknek. Ezek után Isten éltesse és tartsa meg Nstokat és ti kgteket jó egészségben. Debreczini 13. die Septembris anno 1632.

Nsgtoknak és ti kgteknek szolgál

Kereszeghi István püspök mpr.

(Kihirdettetett Szabolcsvármegyének Ibrányban 1632. sept. 17. tartott gyűlésén fasc. 50. nro 60.)

II.

Mándok, 1666. martius 17. Pathay Andras senior levele Szabolcs vármegyéhez.

Spectabiles, magnifici, egregii domini nobis honorandi, salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem. Sok jókkal, jó egészséggel, csendes békességgel hogy Isten Nsgtokat, kgteket megáldgya, szivből kívánjuk.

Illendőnek ítélvén némely fogyatkozásos dolgokat a nemes vármegyének kebelében öntenünk, ha szintén ez requisitiónk ultimata lészen is elunván már sokszori busítását a nemes vármegyének, ez ide alá következő dolgokról akaránk informatiót tenni:

1. Némely vétkes és illibera personák a mieinktől nem copuláltatván orosz battykókhoz confugiálnak rendetlenül, mint Demecserben is vagyon olyan. Ismét Papon egy Eördög Gergely

nevű profanus ember csak az utfélen kapott elől egy profanus, fertelmes talpast, és magát az ministeriumnak nem kicsiny kisebbségére azzal copuláltatta; megfelel a nevének. Item bigamusok vadnak, mint egy Iski János nevű ember Veresmarton, mi az olyan helyeket... vallyuk, ha a magistratus fel nem serken. Az orosz batykóknak díjokon való megváltozhatások felől viceispán uram ő kglme által efféle rendetlen copulájért a nemes vármegyének 1636 esztendőbeli törvényes resolútiója vagyon nállunk írásban az ecclesiának akkori instantiájára.

2. Sok nemes emberek ellen való panaszok hallatnak, hogy káromkodó, tilalmas szitkokkal szitkozódni szoktanak (honor sit bonis) kiket talán még senki nem is moneal, annál inkább illendő poenát ellene nem irrogál.

3. Sok helyeken némely jobbágyok földes urakhoz való kötelességeknek valami praetextusa alatt illetlenül defraudálják az praedikatort, fizetését illendőképen meg nem adván mint *Berczelen, Vaján*. Mivel ez fraus vagyon circa bonum ecclesiasticum, per admonitionem dominorum terrestrium kívánjuk megadatni, egyébiránt az olyan helyek ellen ecclesiastica animadversio lészen.

4. Az pócsi templom felől hallatik, hogy az méltóságos fejedelem asszony ő nsga ecsedi udvarbirája Irsa Miklós uram engedelmeből az ott való oroszok akarják occupálni a magyaroktól, a nemes vármegyét requirálljuk, kérvén, találjon módot benne, hogy az templom a mieinktől ne abalienáltassék.

5. Az vásárnapi sokadalmazás nem kicsiny gyalázattá válik vagyon a mi Idvezítőnknek az negyedik parancsolat ellen, melynek elbontása illetné az keresztyén magistratusokat. Az Isten minden bizonnyal számot vészen azoktól, a kik ezt és egyéb ehhez hasonló, Isten bosszuságára való dolgokat el nem háritanak, és az rossz, semmirekellő illetlenségek helyett jobbakat nem állatnak.

Ecclésiiai szabadságunk rontogatásának declarátiója felől való panaszunkat néha elhadgyuk mostan, noha mind Isten s mind a természet az mi rendünket megnemesítette, az ország törvénye Part. I. Tit. 2. megerősítette, nincsen is az ég alatt olyan mesterség, mely az liberalitásnak titulusával illetetnék, hanem csak az, melyben a mi rendünk vagyon, még is sok dolgokban böcselenséget szenvedünk sokaktól.

Nagyságtok, kgték józanon fontolván az feljül specificált dolgokat, Isten kegyelméből tegyen oly ítéletet azok felől, hogy az Isten dicsőssége ne maradgyon az porban s rendünk böcselénítését is az mint lehet tollálván, dugja be szájakat azoknak. a kik per fas et nefas az mit akarnak szabadosan mindent cselekesznek, kiért Istentől áldást várhat nsgtok, kgték.

Kivánván Isten nsgtokat, kgteket sokáig jó egészségben éltesse.
Raptim in Mándok 17. Martii 1666. Earumden spect. magn.
egr. D. V.

servitores paratissimi
Andreas Pathaj senior
ecclesiasticus, et caeteri domini
Eccles. Evang. ministri.

(Eredetije Szabolcsmegye lvtárában, fasc. 84. nro. 74.)

III.

*Lőcse, 1661. május 31. Wesselényi Ferencz nádor nyílt levele
a felső-magyarországi föllázadt pórokhoz.*

Mi gróff hadadi Vesselény Ferencz Murány várának örökös ura, Magyarországnak palatinusa, kunoknak birája, arany gyapjas vitéz, ns. Pest, Pilis és Solt vármegyéknek főispánja stb. stb. Köszönetünk és az kiknek illik szolgálatunknak ajánlása után. Ti Tiszántul innét és lakozó parasztság! Ugy esék értésünkre, hogy noha már mi mindenfelé megírtuk az ns. vármegyéhez, hogy az felháborodott elmék elcsendesedtek és minden idegen gondolatok letétesse, kiki légyen csendességben. mindazonáltal nem tudatik ti micsoda vakmerő, ostoba, goromba elmétől avagy ki biztatásából viseltetvén, zászlót emelvén (ki nemhogy nektek parasztoknak volna szabados, sőt kglmes királyunk akarattya és mi hirünk nélkül senkinek még az nagy méltóságu emberek közül is ez országban meg nem engettetik) fegyvert fogtatok, kire? — ti tudgyátok és ez alatt már is sok károkat és alkalmatlanságokat cselektettetek, naponként nemes udvarházakat felverték, nemes embert fenyegettek és nem tudgyuk micsoda istentelenségeket cselekesztek, követtek. Avagy nem forog-é eszetekben ennekelötte való esztendőekben az *Ambrus biró hada* mint járt vala efféle feltámadásra való indításért? — Azért ez levelünk által akaránk még ezuttal benneteket atyaiképpen intenünk, sőt palatinusi tisztünk s autoritásunk szerint erőssen parancsolnunk is, hogy ez levelünket látván mingyarást minden fegyvert tegyetek le, mindennemű hatalmaskodásnak hadgyatok békét, mennyetek előbbi lakóhelyetekben s honnyotokban, kiki földes ura engedelmesége s jobbagysága alá térjen meg, parancsolattyának mint azelőtt engedgyen s fogja az ekeszarvát; hanem a kinek mi panasza lehetne, oltalomból ihon vagyunk mi, ihon vagyunk kassai generalis uram, találjatok meg bennünket; ha pedig az pogánságtul való félelem miatt. a mi kegyelmes koronás királyunk oltalmunkra rendelt szép hadai ezennel elérkeznek, megtart Isten bennünket. Egyébiránt ha az fegyvert le nem teszi-

tek s haza nem szállottok, mi tudományt teszünk Isten s világ előtt, valakit csoportosan és támadásra való igyekezettel idétlenül fegyverben találunk, rájuk küldvén ha izetlenül eloszlatni (*igy!*), a kin mi esik maga vakmerőségének tulajdonitsa. Különben ne merészeljetez cselekedni.

Kelt Lőcsén Pünkösöd havának utolsó napján 1660. esztendőben.

Comes Franciscus Vesseleny. (L. S.)

(Egykoru másolata Szabolcsvármegye levéltárában fasc. 78. nro 92.)

IV.

Sáros-Patak, 1661. mártius 18. Báthory Zsófia fejedelemasszony meghívja Szabolcsvármegyét II. Rákóczy György fejedelem temetésére.

Illustrissimi, reverendissimi admodum reverendi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles domini, nobis observandissimi.

Az isteni mindent szabadosan igazgató, titkos gondviselésnek felbonthatatlan rendi semminek az Ég alatt örökös megmaradást nem engedvén, közönséges s általhághatatlan törvént szabott, hogy mindennek, a mi eredetet vett, vége is legyen és a ki született meg is kellessék halni. Ezen magasságbeli tanácsnak tetszéséből amaz halhatatlan emlékezetet érdemlett vitéz fejedelmek és hatalmasságok is, kiknek kardgyok s karjok ellenségeket meghódítanak, az halál kemény kételenségének ellene nem állhatnak. Attól ment nem lehetett az én szerelmes uram, az néhai méltóságos második Rákóczy György Erdélyországának fejedelme, Magyarország Részének ura és székelyek ispánja, míg élt hazájának erős oszlopa és nemzetére szakadó, függő, végső veszedelem vérrel s rabsággal terhes felhőt egyedül maga életének gyakori szerencsétlétéssel tartóztató s halasztó pajzsa, ki midőn azon keresztyéni igyében már harmadik derék harczot adott volna a pogánnak Gyalu s Fenes közt, midőn példájával bátoritaná hadait, kezével hullatná ellenségét, sok pogányságtul környülvétetvén négy sebet vett, amelyektől megbádogyadván kételenítettett az haza helyét (melyet mind maga és pogányvérével fogadása szerint megfésített) az ellenségnek engedni. Mely sebek miatt Váradon azon helynek ottan következett pogány kézbe esésével (s adná Isten, a magyar nemzetnek bár jövődében nem több s fájdalmasb kárával) nekünk s árva szerelmeseinknek örökös keserűségünkre s gyámoltalanságunkra az elmúlt esztendőbeli juniusnak *hetedik* napján éjjel egy órakor életének negyvenedik esztendejében keresztyénül kimulék e világból, vére hullásával s élete

letételével pecsételvén meg nemzetéhez való szeretetét, magyaros magyarságát s jó keresztyénységét. Kinek siralmas földben takarítását méltóságához illendő szomoru solennitással, keresztyén házasságbeli szeretetünk s kötelességünk szerént akarván celebráltatni, rendeltük azt ez jelen való esztendőbeli Szent György havának 24-dik napján nyolcz óra tájba reggel, sáropataki külső városunkbeli templomunkban lenni. Mely hogy annyival is méltóságosban s tekéntetesben mehessen véghez, kgteket igen bizodalmasan kérjük, a megirt napon és helyen jelen lenni ne neheztelljen. Melyért Isten örvendetes áldásokkal boldogítsa kgteket s szomoruságtól oltalmazza. Datum in arce nostra Sáros-Patak, die 18. Martii 1661.

Earundem D. V.

Benevola

Sofia Bátori m. pr.

(Eredetije Szabolcsmgye ltárában fasc. 79. nro 12.)

V.

Huszt. 1667. október 13. Bethlen Druzsziánna, gróf Rhédey Ferencz özvegye meghívja Szabolcsvármegyét férje temetésére.

Szomoru árva állapotombeli böcsülettel való szolgálatomat ajánlom kgteknek mint jó akaró uraimnak. Az Ur Isten üdvösséges szent áldásával áldgya meg és minden szomoru változástól oltalmazza.

Az első embernek szomoru eseti miatt minden testre kihatott felséges mindenható Istennek megmásolhatatlan sententiája az lévén, hogy ez fáradtságos és fájdalmas életre született embernek az szomoru halál által kellessék világi romlandóságát levetkezni.

Ezen bölcs Istennek sententiája alatt vévén világi romlandó eredetét az kegyességekben ritka példájú szerelmes édes uram is, néhai tekintetes és nsgos gróff *Rhédei Ferencz* uram, ki noha több fájdalom, keserűség s világi állhatatlanság mint öröm és vigaszág között élé teljes életét, mindazonáltal oly békességes türéssel, hogy egymást érdeklő változási, sem siralmas gyásszal béborult szomorusági, sem az világi pompás méltóságnak magát mutogató hitegetési s annak állhatatlan boldogságának kívánási Istenében való szeretetét s' maga szent gyakorlásit meg nem akadályozhatván igaz hitinek s' boldog reménységének általa életének 54 esztendeiben, noha nagy változási és megbántódási közben, majd három esztendőök forgási alatt kinos és orvosolhatatlan nyavalyái után éjjeli nappali szent írás olvasásával, buzgó imádságival lelkét utolsó órájára készítvén ez jelen való 1667. esztendőbeli *junius*

havának első napján, déleesti négy órakor ez huszti szomorú udvarháznál buzgó fohászkodási között nagy csendesen mintegy édes álomra akarván magát adni, lelkét Isten kezeiben vissza adta, engemet gyámoltalan árváját ez mulandó világ változó kereszti között szomorú, koporsóig való elfelejthetetlen keserűségben és bajos árvaságban hagyván.

Minthogy azért a földből eredetét vett, rothadásra siető test ismét az földben térendő, tőlem elvált s velem *harmincz-négy* esztendőig csendes, szent életet élt szerelmes édes uram hideg tetemeinek eltakarításának napját jó akaró uraim s kedves atyámfiai tetszésekből rendeltem ez jelen való 1667 esztendőbeli *november* havának 20. napján, reggeli 8 órakor itt Huszt várában építettett új kápolnában való új sirunkban meglenni.

Melyre nézve kérem kgteket böcsülettel, mint jó akaró uraimat, ez halandó sorsban keresztyéni hivataljával megemlékeztén az felül megirt helyen, napon és órán kedves jelenlételekkel idvezült szerelmes édes uram hideg tetemeinek eltételit megékesíteni ne neheztelje. Kit én is kgteknek az én gyámoltalan árva állapotom szerint böcsülettel igyekezem megszolgálni. Ajánlom az jó Istennek oltalma és gondviselése alá kgteket. In Huszth die 13. Octobris 1667.

Kgteknek böcsülettel szolgál

néhai tekintetes és nsgos gróff Rhédei Ferencz

uram meghagyatott özvegye árva

Betthlen Drusianna npr.

(Eredetiye Szabolcs vármegye levéltárában, fasc. 85. nro. 40.)

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Végrendeletek és leltárak a XVI—XVII. századból.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

XII.

Özv. Szőlössy Györgyné végrendelete. 1623. aug. 26.

Anno 1623. die 26. Augusti. Én Szőlössyné Anna asszony, testemben beteg lévén, elmémben egészségben lévén, teszek testamentomot ilyen személyek előtt: ugymint győri bíró uram és Szombath Szabó András és Nagy Szabó János előtt. Elsőben ajánlom az én lölkömet az én Üdvözítő Istenemnek kezében, testem peniglen temetessék tisztességesen az földben Amen. Elsőben az nemes káptalan uraknak hagyok két egész tallért. Másodszor hagyom az első uramtól maradt házamnak három részét az első uramtól maradt leányomnak Katának; negyedik részét a Szőlössy Györgytől való fiamnak a Jankónak. Ha penig az én leányomnak, Sánta Katának Isten házasságot had érni, tartozzék leányom kifizetni Szőlössy Jankót a házból. Harmadszor az első uramtól maradt pénzből adtam a mostani uramnak kezében 43 egész tallért, ezt is hagyom Sánta Katalinnak. Negyedszer, a mely pénzt az első uram öcscsétől Sánta Pétertől kivettem, 50 fl., ez mostani uramnak a fíjával együtt nekik hagyom. Ötödször hagyok az első uramtól való leányomnak, Sánta Katalinnak fl. 100 régi duttkát. Item ezen leányomnak Katalinnak hagyok 25 egész tallért, mely Salamonnál volt. Item ugyanezen Sánta Katalinnak hagyok 11 aranyat. Item Sánta Katalinnak hagyok egy aranyos pártáövet. Hatodszor hagyok Szőlössy Jankónak ez mostani uramtól valónak 5 aranyat. Hetedszer Salamon Andrásné néném leányának hagyok Magdának egy ezüst pártáövet. Nyolczadszor Szőlössy György uramnak az fiammal együtt az Jankóval egy ezüst pohárt. Kilenczedszer. Az uramnak hagyok 1 mellék párnát, 1 vánkost héjastól, 1 kendő keszkenőt. Tizedszer.

Az első uramtól való leányomnak Sánta Katalinnak egy derék-aljt, 1 mellék párnát, 3 vánkost, 8 lepedőt, 7 abroszt, az uj mokrert ködmönemet, 8 fél inget, 5 előkötöt. Vagyon 60 réf vászنام, felét az uramnak, felét a lányomnak hagyom. Tizenegyedszer. Ha az első uramtól való lányomnak holta történnék, tehát annak az ő része maradjon mostani uramra, Szőlőssy Györgyre, attól való fiamra Jankóra és Salamon Andrásné gyermekire; viszontag ha azon fiamnak Jankónak holta történnék, tehát az uramra szálljon a fiamnak az ő része. Item minden házi eszközömet hagyom az uramnak fiával együtt felét, felét az leányomnak Sánta Katának. Tizenketedszer. A testamentomosoknak hagyok egy-egy forintot. Tizenharmadszor. Mindezeknek fölötte kérem a jó uramat az Istenért, hogy az én árvámnak, Sánta Katának mennél jobban tudja gondját viselni, az Istenért senki kezében ne bizza, mig kenycere mellé adhatja.

(Két pecséttel megerősítve.)

(Győri kápt. levétl.)

XIII.

Csillagh Péter végrendelete.

Anno d. 1625. die. 23. Junii.

Atyának, Fiunak és szentlélek Istennek nevében Amen.

En Csillagh Péter győri városi polgár ember, ki mastansággal az Úr Istentől nehéz betegségekkel meglátogattattam, de eszemben és elmémbe még ép levén, teszek testamentomot az becsületes győri városbirája, Egri Márton előtt, Torkos Imre, Szegedi István, Csiszár István eskütt uraim előtt és Takách István előtt azokról, az mi kicsinnel az Úr Isten jóvoltából meglátogatott eképen:

Legelőször azért ajánlom az én lelkemet az Úr Istennek szent keziben, ki szent nevével megváltotta és testemet az földnek gyomrában tisztességesen.

És hagyok az nemes és becsületes győri káptalan uraknak ezen kicsin javaimból egy forintot.

Az kis-baráti földön vagyon két hold vetésem, egyiket hagyom az Csillagh Bálint árva leányának Ilonának, Farkas Balázsnénak, az mely hold vetés dől az én magam szőleimre.

Ugyan azon árva özvegy asszonynak hagyok 3 forintot, kit fizessen Ernestus uram ezen szőlőmnek hasznából, a Szent-Mártoni Szabó Jánossal, mivel hogy tutornak is Ernestus uramat valloim ebből.

Kis-Baráti lakozó Gáspár Jánosnál vagyon 13 forintom

abból adjanak Pázmánt lakozó Szillasy Péternek, Csillagh Bálint árvájának Orzsiknek 6 forintot, az maradékát vegye be Ernestus uram Szabó Jánossal.

A dudari praedicatornak az kis-baráti hegyen adtam fél szőlőmet negyven négy forinton, az árában adós még 20 forinttal 80 pénzzel, abból engem az tutor Ernestus uram szentmártoni Szabó János által eltakartassák és az maradékival fizessenek meg az adósomnak, ezen Szabó Jánosnak ugymint 8 forintot 80 pénzt, az maradékival annak is osztozzanak meg.

Kis-Barátin lakozó Kerekes Istvánnál vagyon 14 forintom d. 50 pénzem, vegye be azt is Ernestus uram Szabó Jánossal egyaránt. Azon kis-baráti hegyen vagyon még fél szőlőm, annak is ez idei termésivel Ernestus uram Szabó Jánossal egyaránt osztozzék, ily okkal, hogy az pataházi praedikatornak az hasznából két akó bort adjanak. Azután pedig az többit Ernestus uramnak hagyom magának. Ha pedig ugyanazon dudari praedikator azt az felét is kívánja Ernestus uramtól, holtom után adja neki alkuvás szerint pénzért, de ugy is az ára maradjon Ernestus uramnak. Hanem a prést, ki az szőlőmben vagyon, hagyom Szabó Jánosnéval együtt neki, alkudjanak egymással felőle.

Kis-Barátin vagyon ennyihány kas méhem Varga Andrásnál, és az kit eresztettenek is, el ne tétkolják, maradjon az is Ernestus uramnak szentmártoni Szabó Jánosnéval együtt, osztozzanak vele, de egy kassal az rajból adjanak az pataházi prédikátornak és az mustoha fiának is, Csillagh Györgynek adjanak olyant egyet.

Az másik föld vetésemet a kis-baráti földön hagyom Ernestus uramnak Szabó Jánosékkal, hogy egyaránt betakarják és az gabonát föloszszák.

Az feleségemet hogy eltakartattuk ketten az mostoha fiammal, költöttünk 7 forintot és 25 pénzt; magamnak csak 2 ft. 40 pénzem van abban az költségben, mely költséget az mostoha fiam ha megkéri, megadassék az tutortól, kiszámlálván belőle az 2 fl. 40 pénzt.

Az magam házánál vagyon egy pallosom, egy szablyám és Kis-Barátin két puskám, kit behozzanak; ezeket is hagyom Ernestus uramnak Szabó Jánosnéval, hogy egyaránt osszák.

Az házamat, mely vagyon Vámos Gáspár mellett alól, mivelhogy magam sajátja, és csak egy téglája sincs másnak benne, hagyom az én bátyámnak, Szentmártonban lakozó Csillagh Bálintnak és ő utána az ő maradékinak.

Az testamentomosoknak szokás szerint az mi lehet hagyok 1—1 forintot.

Ezekért mi felül megnevezett testamentomos személyek

ez dolognak nagyobb bizonyására adjuk tulajdon pecsétünket, az nemes és becsületes győri káptalan és földes urainknak confirmatiójára. Egri Márton győri bíró, Torkos Imre, Benkovich Takács István.

(Győri kápt. levélt.)

XIV.

Nemes Kéthelli Pál végrendelete. 1625. aug. 19.

Anno 1625. die 19. mensis Augusti.

Én Kéthelli Pál noha Istennek meglátogatásából beteges állapotban vagyok, mindazonáltal el nem feledkezvén keresztény magamviseléséről, tudván azt, hogy halandó ember vagyok, hogy azért elmémben ép levén minden dolgaimat jó dispositióban hagyhassam, hogyha a jó Istennek úgy tetszik és kedve és akaratja mutatja, hogy ez árnyékvilágból mostani betegségemben kimuljak, egybehivatván ez jelenvaló bizott jóakaró uraimat, ugymint az nemes és tiszteletes Beöythe Miklóst, az győri nemes káptalannak lectorát és az nemes és becsületes Baxay Istvánt, azon nemes győri káptalannak egyik személyét, ennekfelette Horvát Pál uramat és az nemes Nagy Gergely deákot, Győr vármegyének és városnak hites notariusát, ő kegyelmek előtt az Istentől nekem engedtetett kevés ingó és ingatlan javaimról teszek ilyen rendelést:

Elsőben is énnekem sehol sincsen több készpénzem 50 ezüst talléromnál, mivel az sok rendbeli kárvallás elvonta tőlem. Abból hagyok az nemes káptalannak in genere hat ezüst tallért és az testamentomosoknak egyet-egyet, az többbit pedig az temetésemre. Annak utánna vagyok adós Korponay Miklós sógor uramnak az mostani házamnak vett árában száz magyar forinttal, az kis-baráthi szőlőmet hagyom ő kegyelmének mint régi adósság, mely szőlő fl. 200-at megér, legyen ő kegyelménél mindaddig, valamig az ő kegyelme megírt adóssága meg nem fizettetik. De tudom, hogy uram ő nagysága oly kegyelmes uram leszen, hogy a fiamtól el nem hagyja idegeníteni, hanem megfizetvén a 100 ftot, legyen az fiamé.

Item vagyok az profontbéli pinczemesternek adós 97 fttal deputatióból az ház árába. Hagyom az két paripámat neki minden szerszámostól, melynek az nyerge két tallér ára, egyéb szerszáma nyolczadfél forintba, az paripát pedig hacsak egyik atyafi a másik atyafiának adná is, megérne 50 tallért.

Item elmélkedem arról is, az minémű egynehány lábas marhát és valami két hordó bort becsü szerint volt kezemhez első bíróságomban Szybor Györgynek szegény megholt Bodó Mihály adósságaért, mely két marhának hota (?) csak rövid időn

az többivel együtt az vízbe holtanak, a két hordó bornak is egyikét ugymint 22 akót az magam boraival együtt az égett borra adtam az város házához, akóját per d. 90, és így mind az két rendbeli marha kárba ment tőlem, úgy, hogy ebből nekem az én kezemben kész pénzül több nem jutott fl. 17, kit mind Horváth Pál maga és mind felesége, Thorkos Péter és Thorkos István jól tudnak. Mivel azért ez adósság tett ft. 180 és én tőlem mind kárba ment, több az ft. 17-(nél) kezembe nem jött, ő kegyelmiket azon kérem, megtekintvén sok rendbeli kárvallásimat s azt is, hogy valahol ő kegyelmek mellett kívántatott jó forgolódásom, mindenkor jelen voltam s tehetségem szerint segítséggel s ótalommal szolgáltam ő kegyelmeknek. Ugy vagyom, hogy én is ennyihányszor megadhattam volna hazu (*sic*) pénzül ez adósságot, de jó lelkiismeretemet ebben megsérteni nem igyekeztem, hanem inkább vártam Istentől, hogy megelégitsem ő kegyelmeket, az minthogy hol egyszer, hol másszor tallérul és aranyul erről interestet is adtam ő kegyelmeknek. Minekokaért kérem ő kegyelmeket, hogy kárvallásimat és hozzájuk való jó akaratomat meggondolván, cselekedjenek úgy velem, kit vehessen maradékom is jó néven és ő kegyelmek is eltűrhessen békességesen. Ez adósságnak azért contentálására hagyom az öreg lovamat és az holdos szőke lovamat minden szerszámostól, melyek szerszámostól megérpek 135 ezüst tallért. Ha komám uram és komám asszony contentusok lesznek vele az én és kegyelmetek intercessióra, köszönöm, ha pedig nem, adják el két ökrömet és azt is fizessék oda.

Item Arthoffer Györgynél vagyom egy öreg arany gyűrűm, mely még az atyánké volt, zálogban vagyom, de nem tudom mennyibe, az asszonynéném váltsa ki és legyen ő kegyelméé.

Item Opicz Jánosnak is vagyok adós ennyihány forinttal, fizetessék meg buzául és zabul.

Item Virgiliusnak is adós vagyok fl. 10, azt is fizessék meg az szerint.

Item valamit én az mostani gazdámasszonnak adtam, az testamentom előtt, pártaövet, gyűrűt s egyéb aprólékot, azt senki tőle el ne vehesse, mert elég kevés, nem sok a mit neki adtam.

Item az mit az mostani házamra költöttem, azzal együtt megér az ház hatodfél száz forintot, a mint itélem. Az házamnak azért két részét hagyom Ferkónak, fiamnak élteig, holta után szálljon Cratt Pannára, harmadrészét pedig gazdámasszonnak élteig, és ha benne akar lakni (melyre kérem is mint szerelmes szívét, hogy meg ne változtassa, hanem lakjék békességesen benne) jó. ha pedig nem akar az házban lakni, az hatodfélszáz forintból valami jutna az ő részére, fizesse

ki az mostoha anyját és legyen övé, holta után penig szálljon ut supra.

Item az csanaki kis szőlőmet azt is hagyom gazdám-asszonnak, mivel azelőtt is neki ajánlottam volt.

Item az minemü két fejős marhát adtam éltemben feleségemnek, azon kívül az többbit hagyom az fiamnak.

Item Pinnyéden az birónál vagyon egy negyedfü hassika tehén, hagyom Kis Katikának, notarius uram leánykájának, mivel az is az én atyámfia.

Item valamennyi fehér ruházatja fiamnak az édes anyjától maradt, párnák, vánkások, ágyleplek, paplanok és akármi-csoda névvel neveztesse, melyek két ládában vannak, kik az anyjáéi voltanak, mind az fiamé. Hasonlóképen az ezüstmű is, valami az anyjáról maradt, az is mind fiamé.

Item vagyon egy kis aranyos hólyagos pohár, hagyom szegény Horváth János leányának, mivel más volt töredezett nálam, és én azt fölcsináltattam, de ez többet ér annál.

Item vagyon Horváth János leányának ezen kívül nálam, kit az káptalan urak adtak volt kezembe, valami egy öreg párta ő, és husz arany és valamilyen töredezett aprólékos ezüst mű, ezeket adják meg neki; úgy vagyon, hatot vagy hetet elköltöttem az aranyakban, de vagyon nyolczadfél akó borom, árultassék ki és deputáltassék helyre.

Item hagyom legjobb pisztolomat mind tokostul sógor uramnak, notariusnak.

Item célhoz való puskámat hagyom Péter deák sógoromnak.

Item Parray Orzsiknek, ha Isten szerencsét parancsol, az jövőendő szüretből töltsenek öt akó bort és öt mérő gabonát adjanak neki.

Item Corponayné néném asszonynak hagyok egy tavali üsző borjút, mely ujfalvi majoromban vagyon.

Hagyok az Ilon asszonnak öt mérő gabonát, Sütő Istvának kettőt, az szolgálónak Dorkának kettőt.

Item az inasomnak, Istóknak adtam egy üsző tehenet; legyen övé és senki el ne vehesse tőle. Ennekkívül jó szolgálatjáért az vörös csimazin bélelt mentémet és az hajsziui dolmányomat hagyom neki.

Item az barátoknak hagyok hat mérő gabonát.

Item az Orzsik hugomnak, notarius uram feleségének egy szép arany gyűrűt, kit megmutatok neki.

Item vagyon két süvegem, az egyik fiamé, és az másik legyen gazdámasszonyé.

Item az atlatczczal bélelt veres mentémet hagyom feleségemnek; item ezeken kívül mindennemű több öltöző ruházatom legyenek az fiamé, Ferkéé.

Item Bodó Mihály juhái árából az város szükségire költöttem 62 fl. den. 50., melyet ex consensu senatorum virosum az városháza épületjére erogaltam, mely kitetszik az 1616., 17. és 18-ki esztendőbeli számadásomból, a holott quietált az város engem arról.

Item az minemü méheim Kesző várában vannak, azokat hagyom Korponay sógor uramnak.

Item vettem volt magam számára ennyihány darufiakat régi jó apró pénzen fl. 25, kiket az úr ő nagysága elkivánt tőlem; szabad ő nagysága, ha ad valamit értök, avagy nem.

Item ezen kívül hat ökör, majorház, kert, szántó föld, vasasszekér, buza, zab, árpa, Révfaluban való méheim, (az anyjától maradt fiamnak ágyleple és háziszeren kívül, tál, tányér, ágyak, hordók és egyéb házieszköz akár mint neveztesse nek) mind két felé osztassanak fiam között és feleségem között.

Item az fél malmomat is hagyom az gazdámasszonynak, mert az ő pénze után szereztem; fele pedig Fraisteter Györgyé. Erről vagyon regestrum, melyből kitetszik, kinek vagyon több pénze rajta és ki tartozik Thorkos Péter uramat az egynehány tallérral megelégiteni.

Item adott gazdámasszony énnekem három arany gyűrűt, az egyiket vegye vissza és az ketteje maradjon fiamnak, mivel az ő anyjától maradt gyűrűt adtam én feleségemnek.

Item mindennemü ezüst művet valami vagyon, poharak, pártáövek, ezüst kalánok és egyéb a mi vagyon gyűrűkkel együtt, azon kívül, kit Ország hugomnak hattam s éltemben feleségemnek adtam, mely keveset teszen, mind az fiamnak hagyom.

Item az Darabonth Mihálynak vettem volt az ur ő vén kertészének egy dolmánt, melyért gabnát ígértem volt, tudja ő kegyelme mennyi az adósság, én már elfeledkeztem róla.

Item ő nagokat és uraságokat, az nemes káptalan urakat (kérem) hogy ő nagyságok és uraságok az én utolsó dispositiómat megconfirmálván hagyja helyen és legyen az én szegény árváimnak jövőendőben is jó oltalommal és segitséggel.

K. tanuk aláírása s a káptalan megerősítése.

(Győri kápt. levélt.)

XV.

András deák, máskép Mészáros végrendelete. 1626. mart. 3.

Anno 1626. die tertia Martii.

En Andreas deják alias Mészáros testemben beteg lévén, elmémben ép lévén, teszek testamentomot ilyen személyek előtt, tudniillik Zombath Szabó Andreas, Torkos Imre, Bereczk Gáspár előtt.

Elsőben ajánlom lelkemet az Istenemnek kezében, testem pedig temetessék tisztességesen.

Elsőben az nemes győri káptalonnak kezenségesen hagyom tizenkét forintot.

Másodszor hagyom az halászi praedicatornak Joannes Somoriaynak száz aranyat. Az szegíneknek hagyok száz forintot, kivél vegyenek posztót az szegíneknek, és testamentomosok osszák ki. Az szolgáló leányomnak hagyok négy réff czimazint, azt csináltassanak neki. Az feleségemnek Katusnak hagyok magam két tehenét.

Az Vincze deják leányátul, mel énnekem feleségem volt, az mely ruházatok maradtanak, az Vincze uramnál vagyon, mely megérne ezer forintot, azt fiamnak hagyom.

Item a mi vagyon ingó és ingatlan akármí névvel nevezessék, hat részre hagyom feleségemnek, fiamnak Lőrincznek, az anyámnak, és még három öcsémnek, Györgynek, Benediknek és Jánosnak, az negyediknek, mely az hadban vagyon, Jósának hagyom ötven tallért.

Kész pénzem vagyon kétszáznegyven forint. Item tallérom hatszázhetvenegy. Item nyolczvankilencz egy fél.

A mely adósságim kin vannak, Torkos Jánosnál fele nyeresén vagyon harminczhárom tallérom, Ujvárosi Gáspár dejáknál szalonna ára magam pénzem harminczkét tallér.

Pálffi Sebestyénnek adtam két izben harmincz tallért. Óvári Szabó Jánosnak adtam ötven tallért. Gyurkovich Szabó Györgynek zálogra egy párta övre adtam tallért negyven tallért. Szücs Lőrincz komám adós négy tallérral. Takáchné dél fel(öl) való szomszéd adós öt tallérral. Item ezen Takáchné adós öt forinttal húsz pénzzel. Magdolna asszon adós nyolcz tallérral. Az magam quártérjából az mely takách kiment, adós tiz forinttal öt póturával. Hatos Mihál az mivel adós volt, megengedtem feleségének.

Kenin alól Szent-Mártonban lakozó Sebestyén Imrének adtam Leopoldus-tallért százat fele nyereségben. Item száz tallérra való magyar pénzt, egy tallért százötven pénzért. Zalay Mihálnak és Szabó Györgynek adtam huszonnégy forintra való magyar pénzt.

Salamon Andrásnál vagyon tiz serin, melyben magam pénzem vagyon minden költségével százkilenczvenegy forint.

Az csanaki polgároknak falu számára adtam nyolczvan forintot, melyet fogadtanak szent-György napjára, jó pénzül megadják.

Halászin Pásztori Andreas adós négy tallérral. Vagyon énnekem Mészáros Andreásnak derék pénzem az sós halban kétszázhetvennyolcz forint negyven pénzem.

Item szekérbért fizettem kétszázkilencz forint nyoleczvan-hat pénzt. Az sós halra magam pénzt kit költettem, korcsolásnak adtam huszonnégy pénzt.

Az szekeres számára Márton dejáknak adtam negyven tallért. Item ugyan akkor adtam hat tallért. A győri harmiczadosnak adtam harmicz tallért. Pápai János dejáknak adtam huszonöt tallért. Item sindelbe tizenöt tallért. Az újvárosi hidon adtam vámot hét tallért. Az tolnaiaknak adtam száz Leopoldus-tallért százötven forintért.

Ezüst mivem ki vagyon: Egy ezüst kupa felső alsó része aranyos. Egy aranyos kupa (?) pohár. Egy aranyos vert pohár. Egy tiszta ezüst pohár. Két ezüst pohár felül aranyosak. Egy pártá-öv, mely az első feleségemé, Pálffi Sebestyén leányáé volt, visszahagyom az anyjának. Egy öreg aranyos pártá-ö(v) gyöngyes nyolcz boglárú lánczostól. Egy ezüst pártá-ö(v). Egy pártá-ö(v) aranyos valamennyire.

Opicz Jánosnak vagyok adós egy ízben négyszázharmicz-három forinttal, harmiczegy baniai pínzzel, melyet adtam Tolnán lakozó Thomas Kovácsnak.

Item ugyan ő kegyelmétül kértem háromszázhetven forintot, mellyet adtam Tolnán lakozó Szabó Andrásnak. Ezekért Opicz uramnak egy tallérért kell adni százhetvenöt pénzt.

Item ugyan ezen Thomas Kovácsnak adtam száz Leopoldus-tallért.

Ezeknek mind az hal árából ki kell júni. Tutornak hadtam Bereczk Gáspárt; az pínzből, mig az fiam felnevelkedik, vagy magánál vagy oly zálagos embernek adja Isten szerint interesre, az pínz innéd ki ne vitessék.

Item mindeneknek előtte az fiamnak kész pínzüln adassék ki, az adósságot deputáljanak az öcsémnek.

Confirmatum feria quarta post dominicam Oculi, anno 1626.

(Győri kápt. levélt.)

XVI.

Márton Szabó Gergely polgár végrendelete. 1626. aug. 4.

Anno 1626. die 4. Augusti.

Én Márton Szabó Gergely, testemben beteg lévén, elmém-ben épp lévén, gondolván az én halandó voltomat, teszek testamentomot, tudni illik az nemes Győr vármegye vicze-ispánnya Dallos János uram, Torkoss Péter uram, Zombath Szabó András uram, Nagy Szabó János uram és Horváth Pál uram előtt. Elsőben ajánlom az én lölkömet az én Istenem-

nek, kezében testem pedig temettessék az földben tisztességesen, Amen. Elsőben az győri nemes káptalan uraknak, mint nekem földes uraimnak hagyok ft. 5. Másodszor, az én feleségemnek Katusnak hagyok ft. 100, minekokaért hűtit megszegvén. mind egészségemben, kiváltképpen beteg ágyamban felém soha nem jővén, sem Istennel sem hűtivel nem gondolván, sem az ő gyermekire gondot nem viselvén. Harmadszor, ezeken kívül valamim vagyon ingó és ingatlan, szőlőm, házam, akármi névvel neveztessek, mindeneket az én gyermekimnek, Örzsikének, Ilonkának és Petinek hagyok, ilyen okkal, hogyha egyiknek holtá történik, az másikra szálljon, és ha mind az háromnak holtá történik, tehát Gyurkowith Szabó István bátyám gyermekinek és Gyurkowith Szabó Györgyné árváinak adjanak ft. 100. Az többi pedig szálljon Sárfin lakozó Márthon Marton bátyám gyermekire, két mentén kívül és egy selyem paplanon kívül; az vörös skárlát mentémet és az selyem paplant és ft. 60 hagyok az öregbik leányomnak Örzsikének, és Peti fiamnak ft. 50 az ű nekik jutott rész kívül. Egy zöld angliai mentémet hagyom Ilonka leányomnak; az Örzsike leányomnak az házossá-gára hagyom az ft. 60. Az Peti fiamnak dajkaságára az ft. 50, mivelhogy az anyja őtet ellhadta, sem Istennek erős büntetésétől nem rettegvén, sem az embereknek félelmektől nem félvén. Negyedszer, Tóth János bátyám fiainak hagyok egy dolmánnak való séptut. Ötödszer, Sárfin lakozó Marton bátyám leányának hagyok egy szoknyának való istamétot, azt csináltassák meg neki. Gurabon lakozó ángyomnak hagyok ft. 6. Az szegényeknek hagyok ft. 10. Kész pénzem vagyon aranyam Szabó András sógornál 100. Item tallérom 80. Item magam ládájában vagyon tallér $53\frac{1}{2}$. Aranyam 28. Sima vas tallérom $15\frac{1}{2}$. Vagyon egy sima ezüst poharam, és két arany gyűrőm. Item az szőlőmet adják el. És ezek is ut supra egyikről az másikra szálljanak.

Az kik énnekem adóssak: Mező-Örsön Tóth János bátyám adós tall. 21. Ivános Miklós adós tall. 20. Németh Mészáros János adós tall. 18. Szabó István bátyám adós tall. 21. Egy kupája volt nálam zálogban, azt haza vitte. Bikácson lakozó Végh János adós tall. 26. Egerszeghi Szabó András adós tall. 13. Fekete Szabó János adóss tall. 9. Örsön Keresztes Péter adós fl. 2, den. 40. Item Bék Mihály fl. 1. Ifjú Móricz Jakab az mivel adós, töltsön 3 akó bort érette.

Az kiknek én adós vagyok: Opicz Jánosnak vagyok adós tall. 30. Kapornaki Péternek vagyok tall. 1. Az feleségemet hogy elvettem, hozott hozzám 14 magával való marhát, ebben adtam el egyet fl. 14. Az többi ki elveszett, ki megholt, jó lölkiismeretem szerint mondom. Az öregbik leányomat az

Orzsiket hagyom Nagy Szabó Jánosnak. Az Peti fiamat hagyom Horváth Pál uramnak. Az Ilonka leányomat minthogy az anyjánál volt, kérettem haza s nem adta, azt ugyan ott hadtam nála; ha pedig nem akarják gondját viselni, az tutorok viseljék gondját annak is. Az fejér ruházatot az mi illeti, valami jova volt, lopva mind elvitte az ládából gazdámasszony, ő maga tudja hova tette, csak az rosz hitványát hadta az ládában. Volt másfél vég vászon, az ki az ládában volt, elvitte, hogy az gyermekeknek üngöt csinál belőle, ő tudja azt is hova tette, mert az leányomat oda küldöttem, hogy üngöt szabjon neki s nagy harag szóval kiszidogatták házokból. Az tutoroknak hagyok egy tallért mindeniknek. Tutorúl hagyom Nagy Szabó Jánost, Szombath Szabó Andrást és Horváth Pál uraiméket.

Négy pecsét s ugyanannyi aláírás.

(Győri kápt. levélt.)

XVII.

Bodó Mihály végrendelete. 1626. oct. 8.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen.

Én Bodó Mihály győri városi bíró, ki mostansággal testemben beteges lévén és halálos ágyamban fekvén, ismervén én magamban halandó voltomat, annakokáért elsőben Istenemmel megbékélvén és gyónván, ennekutána még jó ép és józan elmével lévén, gondolván magamban, hogy az én kimulásomnak utána az én szerelmes házastársamat Magdolna asszonyt, és az én fiamat Jankót és Gyurkót jó renddel és állapottal hogy békeségesen maradhassanak, minden ingó és ingatlan javaimról, az kikkel az Isten ez világi életben meglátogatott volt, rendeltem és tettem ezen utolsó testamentomomat ilyen bizott uraimék előtt: Dallos János, Győrmegyében szolgabíró, ki személye szerint jelen nem volt, de mindazonáltal ő kegyelmét választottam egyikét testamentomosnak és tutornak, Torkos Péter, Kalmár Simon, Kétthel Pál, Torkos István, Bornemisza István, beszprémi Tóth András előtt, kik személyök szerint jelen voltak és hallgattak.

Elsőben ajánlom lelkemet az én teremő és megváltó Istenemnek szent kezeiben, testemet pediglen hagyom az ő annyjának az földnek gyomrában, hogy tisztességesen temetessék.

Hagyok az nemes és böcsületes győri káptalan uraknak mint kegyelmes földes uraimnak mindeniknek személyek szerint egy-egy aranyat. És kérem ő uraságokat, hogy az én árvaim-

nak legyenek oltalmazói az én választott tutorim mellett minden háborgatók ellen.

Hagyok az szegényeknek hogy vegyenek ötven forint érő posztót, és kinek-kinek az ő szüksége szerint osszák nekik.

Vagyon egy aranyazott hegyes töröm, egy aranyozott szablyám. Item egy ezüstös szablya, egy ezüstös bot, egy aranyas kanna negyven forint érő, egy ezüst palaczk harminczöt forint érő. Item 12 ezüst kalán, egy arany gyűrű tiz forint érő. Ezeket az két fiamnak, Jankónak és Gyurkónak hagyom egyaránt.

Gazdámasszonnak Magdolnának hagyok négy arany gyűrűt és három ezüst kanált, minden házi eszközt, fejez-ruhát. Item hagyom nekie az molnot (malmot) és ezenkívül hagyok nekie öt-öt száz magyar forintot kész pénzt és mindet ezeket szabad legyen vele valakinek hagyja testamentomban is.

Az házamot peniglen hagyom gazdám-asszonnak ilyen okkal, hogy valamig az én hiremet és nevemet viseli, mindaddig bírja. De ha az én hiremet nevemet elváltoztatná, az két fiam számára legyen és tartassék az ház.

Czobor Imre uramnak ő nagyságának hagyok tizenkét forintot.

Bodó Albert bátyámnak hagyok egy vörös subát mállal béllettet.

Az testamentomos uraimnak mindeniknek hagyok egy-egy aranyat.

Wyvárossi Fekethe Thamás gyermekének tartozom 4 ökör és 2 tulok áraban 100 magyar forinttal.

Kéthely Pálnak tartozom öt forinttal és 70 denárral.

Kalmár Simonnak tartozom egy forinttal és 72 dral.

Virgiliusnak egy réff és egy fertály granát posztó árával.

Feyérváry Jánosnak tartozom két forint tájban.

Bornemissza Istvánnak tartozom 108 dral.

Thorkos Istvánnak egy egész tallérral.

Járffás Mihálnak, komárominak tartozom tizenkét forinttal.

Vagyon 17 számu lovam és hetvenkilencz szám gulya marha, negyven ökröm; item száz és hatvan szám jüh, az mellyek mind eladassanak és pinzzé tétessenek az mint legjobban lehet.

Chibor György tartozik marha árával háromszáz és nyolczvan forinttal.

Pozsonyi Lakattyárthó Andrásné adós kész pénzzemmel, kiről adós levele vagyon, száz és tiz magyar forinttal.

Tar Imréék tartoznak negyven forinttal. Karoll Jánosné zálogra adós harminczöt forinttal.

Item vagyon egy arany láncz zálogban. kit baári Halászi Mihály vetett nekem zálogban hatvan frtban, van immár 11 esztendeje és interesset ígért reá; azért lölki ismeret szerént az mit illendő megrendelvén, mind az summával megadván, adassék meg az láncz az kié.

Vörös Mátyás uramnak 20 talléra zálogban 20 frtban van.

Vagyon kész pénzem itthon két szacszóban, egyikben 150 frt, az másikban száz forint.

Adósságim és legatumomtól és temetésemre való költségtől és fizetéstől valami megmarad, mindenek kész pénzzé tétessenek (az házon kívül, mely az gyermekeknek számára megtartassék) mind ingó és ingatlan marhámat akármi névvel neveztessek, és mind az két megnevezett fiamnak Jánosnak és Gyurkónak hagyom és ha melliknek holtá történék, egyikről az másikra maradjon az ő része; hol peniglen mind az kettőnek holtok történék mag nélkül, éppen mindenek, az melyek az én két gyermekim része, szálljanak s maradjanak az én bátyám, Fölistalon lakozandó Bodó Albert gyermekire. Hagyom penig tutorul és gondviselőül az én árváimnak és megmaradott javaimnak Dallos János uramot, Kéthely Pált, Torkos Istvánt, hogy ő kegyelmék viseljék jó gondgyokat az én fiaimnak és taníttassák és mindeneket pénzzé tevén ő kgmek, az ki summa pénz az én két fiam részére jutand, azt az pénzt ő kgmek az győri város számára és kezében tartozék adni és mindaddig az győri város kezénél és gondviselése alatt legyen és tartassék, mig az én fiam illendő emberkort nem érnek és annak az pénznek méltó rendelt interesséjéből költsenek ő kegmek az fiam taníttására, ruházatjokra és egyéb szükségekre. Actum Jaurini, die 8. menis Octobris, anno Dni 1626.

(Győr városi levélt. Végr. 36. sz.)

XVIII.

Sipos Istvánné végrendelete. 1626. dec. 19.

Anno Dni 1626. die 19. Decembris.

Atyának és Fiunak és Szent Lélek Istennek nevében Amen.

Én Sipos Istvánné az Istentől most betegségekkel meglatogattván, de mindazonáltal még eszemben és elmémben ép lévén, ilyen böcsületes személyek előtt, ugymint az győri városi eskütt uraim Takács István, Csiszár István és Torkos

János uraim előtt irattatom fel az mi kicsinem egy ládában vagyon, melly portékát hoztam az fiam házától Huszár György házához, és következőképpen disponálok felőle ut infra:

Vagyon az ládámban, az mint eskütt uraim is megnézték, négy sávos abrosz, és magam szőtette vászon három darab és három vánkös héj.

Item. Mosott vászon három darab és török vászon is három darab.

Item. Négy lepedő és három fél ümög és férfi ümög is nyolcs van három.

Item. Egy darab szürke vászon és egy darab török mokhert.

Item. Egy szabott férfi ümög és négy keszkenyő, két varrott és egy csipkés és egy ream (?) fogó keszkenyő.

Item. Egy aranyas párta öv és két elő ruha.

Item. Az láda fiában három dupla tallér, és az ládán kívül két abrosz.

Hagyok azért az győri nömös böcsületes káptalan uraknak mint földes urainknak egy ezüst tallért.

Item. Hagyk Huszár György szolgáló leányának Pannának, az ki hozzám lát, egy vánkös és egy lepedőt, egy fél üngöt és egy hosszut, pentelest.

Item. Hagyk az öregbik nénémnek Piroskának nyulra egy török vászon fedelet és az viselő szoknyámat.

Item. Az mi az több megnevezett hunvalómat illeti, hagyom mind az fiamnak Sipos Miklósnak.

Mindezeknek utánna ajánlom az én szeginy lelkemet az Istennek szent kezeiben, ki szent vérével megváltotta, és testemet holtom után az földnek gyomrában tisztességesen eltemettetni.

Mi azért ez fölül megnevezett testamentomos személyek ez dolognak nagyobb bizonságára adjuk tulajdon kezünk írását pecsétinkkel erőssítvén, az nömös és böcsületes győri káptalan uraknak mint természet szerint való földes urainknak confirmatiójokra.

Három pecsét.

(Győri kápt. levélt.)

XIX.

Neumann Jakab győri polgár hagyatéki leltára.

1629. január 29.

Az első ládában vagyon nyolcz temérdek lepedő, két rezés, hat vánkös héj himes és varrott, három fél imeg, vékonyak, négy alsó imeg, két fördő ruha, négy jártott sárga bőr,

egy darab mosott vászon vékony, más darab vászony temérdek, egy nyári vékony arany színű paplan, 49 asztalkezek, egy kollér, egy szoknya vál (váll), egy stamet csömöllet, egy csömöllet szoknya, egy kurta fekete suba stametből, egy előkötő csömöllet, két dunha héj, öt kék vánkös héj, hét fehér vánkös héj, egy kendő kezkenyő, három fodor, két hálós főkötő férfinak való, hét pár fehér strimff, két vékony főkötő, nyolcz aprólék kezkenyő, egy hosszú imeg, hat mottring czérna. Egy ezüst aranyazott kannácska, egy vékony ezüst maits párta ö(v), kés hüvellel ezüstössel együtt, egy aranyazott ezüstben foglalt fehér cserép csésze, egy hüvelben ezüst kalán késsel együtt, egy pár fehér cipellés, egy darab perpetuana, és egy darab bársonka. Ezek egy zöld ládában vannak.

Az másik ládában egy dupla arany, ismét három arany, egy pár arany perecz, nyolcz arany gyűrű, kinek az kettei turkis, eggyik béka kü, egy aranyazott ezüst kereszt kicsinke, egy öreg gyöngy szöm függ rajta, egy kicsin agnus Dei aranyazott, egy pogány pénz, egy aranyos virágos öreg födeles pohár. Egy aranyas ezüst nyakba vető, lóra való, egy szűtt ezüst fék szárral, zálog. Egy lóra való czaprag, egy veres atlaczra csinált párta ö(v), gyöngö aranyos kés hüvellel lánczostól, egy ó párta ö(v) magyar módon, egy arany gyűrűvel, egy aranyos párta ö(v) lánczostól, zálog ft. 16, egy ezüst láncz, kulcsoknak, egy fehér ezüst kalán, egy aranyos hordó szabású pohár, két egyben járó ezüst aranyazott pohár, ismét két más aranyas ezüst pohár, kinek eggyik födeles, két ezüst sőtartó, 12 ezüst kalán, egy aranyos kis kupácska, egy tiszta fehér ezüst pohár, egy ezüst pohár belől aranyazott, egy ezüst pohár, kinek az széli aranyas. Egy német formán való párta ö(v) aranyas, két hüvellel zománczos, 15 ezüst apró gomb, négy gyöngö fékető, két atlacz hajfonó, egy kalapos süvegre való arany bogláros sinór, 21 arany boglár rajta, nyolcz kendő keszkenyő, 13 egész tallér, 5 abrosz, 10 reczés lepedő.

Harmadik ládában egy zöld dupla taffota kerek szoknya, egy haj-színű perpetuana szoknya, egy fekete kamuka kurta suba, gubás bársonnyal béllett, két tafota előkötő, egy virágos fekete bársony bamet, egy perpetuana hajszínű bamet, egy szőr kamuka nyári mente, egy fekete apró virágú kurta suba, két pegyvet süveg, egy kalapos süveg más kicsinnel.

Ezenkívül egy pecsenye alá való réz tál, három réz fődő, két réz fazék tortának való, három vas fazék, egy réz tölcser, két vas kalán öreg, egy réz serpenyő, egy réz mosár, négy réz gyergyatartó, ismét két ón gyergyatartó, öt ón kanna, egy mosdó ón kanna, 27 óntál (l)apostól kin járó, egy nemez postilla, egy bors örlő, egy kosár csinált len, 9 pár taczll, egy öreg

iskatulában két tál alá való kerek réz karika, két derekal, három vánkossal, egy köz paplan, egy födeles ág superláltal, két urinal, 28 ón tál újak, 26 ón tányér, négy zselye szék, három reá való vánkossal. Ismét két alacsony bőrös szék.

Ismét ezen kívül egy kis asztal, kinek az közepi feje márván kű, egy vörös szőnyeg, más egy tábori asztal, egy asztalra való kárpit, egy kis nyoszolya superláltal, benne két derekal, kilencz vánkossal, egy dunyha, ismét egy róka hát suba, szürke posztó az fele, egy ködmen szoknya meztelen, egy szekfű színű posztó szoknya vállal, egy Maixner szoknya, egy kurta roz ködmen, négy kup só, egy kis nyoszolya superláltal, egy darab fekete posztó, két kis darab ó posztó, egy korczován béllett, hat kin járó abrosz, egy csömöllet vagdalt béllett kis suba, három kin járó kendő kezkenyő, öt temérdek előkötő, egy férfi imeg, két reczés vánkossal héj, egy asztal kezkenyő, három fazék vaj, két sárga öreg almáriom, fonál sok, egy láda szősz, egy konyhához való láda, kiből holmi aprólékot szoktak tartani, egy kis borsnak való ládácska, viznek való üvegek. Egy tokban zsindel szegek.

(Győri kápt. orsz. levélt. Lad. 15. fasc. 45. nr. 2254.)

XX.

*Nemes Stadler Anna, nemes Opicz Jánosné végrendelete.
1629. sept. 5.*

Atyának, Fiunak és Szent Lélek Istennek nevében, Amen.

Én Stadler Anna aszony, az Győrött lakozó nemes és nemzetes Opicz Jánosnak, árros és váraasi embernek hitvese és felesége, ki mastansággal az Istentől meglátogatattam nyavolákkal és betegségekkel, de mindazonáltal eszemben és elmémben ép lévén minden fogyatkozás nekül, tudom azt, hogy ne legyen semmi bizonyosb elétem az kevetkezendő halálnál és bizonytalanabb annak idejénél és órájánál, hogy ne hagyjak halálom után az én szerelmes uram, gyermekim és atyámfiai kezett valami viszátkodást és egyetlenséget, akarom az én jó akaró uraimat, ugymint az győri várasnak mostani bíróját, Horvát Pál uramot és Bajusz Mihály uramot azon Győrvármegye és várasa esküttét, ismét Arthoffer György uramat, azon váraasi áros embert s Hans Lehert, sok esztendeig való ő fölsége győri profuntbeli pincze mesterét és az Fertő mellett Védénbe lakozó Stadler Farkas uramat hivatni, kik elétt akarom az én utolsó akaratomat az testamentumomat kijelenteni és nyilatkoztatni, hogy így éltek disponaljak és rendeljek azokrúl az kevés jóvakról, mellyekkel az jó gondviselő Istenem ez világi életemben meglátogatott jó voltából

rendszerint az mint következik. Tudniillik, hogy ha az Ur Isten hosszú avagy rövid idő alatt az én lelkemet testemből kikivánja, tehát ajánlom azt ő fölségének szent kezeiben, minthogy szent vérével megváltotta az örek kárhozattúl, és testemet tisztességesen az földnek gyomrában eltakartatni és temettetni.

Es legelsében hagyok az nemes böcsületes káptalonnak itt Győrt mind természet szerint való földes uraimnak négy egész aranyat.

Másodszor vagyon az előbeli uramtúl Khutnertől maradt két árváimnak úgy mint Mátyásnak és Máriának azon uramtúl maradt pénzek, tudniillik hatszáz magyar forintjok, mely pénz fölül illy mód tartassék: Hogy ha az megnevezett két gyermekimnek (kitül Isten ill hamar őket oltalmazza) halálok terténnék és az ő atyjoknak atyjafiui az Khutnerek elő jüvén magokat megjelentenék, tehát ne tartozzék az én uram Opicz János nekik tebbel, ország tervine szerint való jusnál, mert azon kívül nekik semmi keresetek nincs.

Harmadszor az én fiamnak Khutner Matthiasnak magam hagyok négyszáz forintot német pénzül. Item egy ezüst aranyas pohárt és tizenkét ezüst kalánt. Item egy arany pecsét nyomó győrröt és egy tizes aranyat.

Negyedszer hagyok az én Khutner Matthias fiamnak és leányomnak Máriának együtt egy Dunán való monat, mellyet egyaránt birjanak.

Ötedszer hagyok az én leányomnak is Khutner Máriának ugyan négyszáz forintot német pénzül. Item egy vetett ágyat minden hozzá való eszkézzel, és hat pár lepedőt, hat abroszt, és hat kendő és egy tuczett asztalkezkényét, egy ezüst pártá övet, ezüsten hivellet, mely harminczkét latot nyom, és két arany gyűröt és tizenkét ezüsten kalánt és egy tizes aranyat.

Hatodszor az én leányomnak Sóphiának is hagyok négyszáz forintot német pénzül. Item egy vetett ágyat minden hozzá való eszkézzel és öt pár lepedőt, hat abroszt, és hat kendő kezkenyét, item egy ezüst aranyos gombos pártá övet és egy ezüst aranyos kannát és egy hatos aranyat.

Az én két leányomnak Máriának és Sófának hagyom együtt minden viselni való ruházatomat.

Hetedszer, az én három Stadler atyámfiainak ugymint Sebestyénnek, Pálnak és Erzsébetnek, kikkel mind egy vagyok és kik Regensburgban laknak, hagyok negyven rénes forintot. Item Pál atyámfiának magam hagyok egy ezüst aranyos és füdeles pohárt.

Nyolczadszor, hagyok az szegíneknek tiz rénes forintot.

Kilenczedszer, ha tertinetből az én három megnevezett

gyermekeim, minekelőtte magok kenyerekhez jutnának, meghalnának, tehát az én uram Opicz János tartozzék az fölül megnevezett Stadler atyámfiait háromszáz rénes forinttal kifizetni. Mely summa pinzzel azok is, az én atyámfiak megelégedten mindenképen avval tűrjenek.

Utolszor hagyok az fölül megnevezett és hivatott testamentumos uraimnak minden személre egy-egy ezüst tallért.

Mindezeket azért is mind fölül megíratam én Opicz Jánosné Anna asszony, minden puntjában és szabadon telles akaratommal kívánom az én holtom után megtartani, és az én bizott testamentumos uraimmal is e szerint exequaltatni és általok véghez is vitetni. Ha pedig az én ajánlásomban és utolsó akaratomban és annak méltó ereiben és cerimoniaokban valami fogyatkozás volna, tehát azt is avval toldom, hogy míg élek, arrúl való akaratom helett bizvást mást iratni ha úgy láttatnék nekem jobbnak lenni, akar pedig eztet kevesíteni, jobbitani, avagy mindenestül semmivé tenni nekem szabad lehessen.

Ezután következik a főtnevezett tanuk nyilatkozata, pecsétje s aláírása a káptalani megerősítéssel, szent Mihály havának ötödik napján 1629-ben.

(Győri kápt. levélt.)

XXI.

Fejérvári Márton végrendelete. 1629. szept. 7.

Atyának és Fiunak és Szent Lélek Istennek nevében Amen.

Én Fejérváry Márton győri városi polgár betegesen fekvén, elmémben mindazáltal egészséges lévén, tudván azt, hogy az kezenséges halált minden embernek egyszer meg kellit kóstolni, az én kevés jóvaim fölül, melyekkel Isten látogatott, illetén rendelést tészek, il jó akaró uraim és barátim, tudniillik az nemes Bajusz Mihály, Tar István győri városi esküttek és samarjai Szabó György győrvárosi főhadnagy előtt.

Elsőben az győri nemes káptalan uraknak mint földes uraimnak hagyok egy ezüst tallért.

2. Vagyon az néném asszonynál az néhai Postos Bálint özvegyénél Ilon asszonnál ötven egész aranyam, ezt hagyom az én gyermekeimnek Geczinek és Orzsikének.

3. Vagyon az néném asszonnál tizenkilencz és egy fél akó borunk, melyhez társ néném asszony Bakony Ilon és vagyon ő kegyelmének pénzi benne huszon két ezüst talléra, az én pénzem azon boron negyvenegy forint és negyvenegy pénz.

Ezenfelül az mi jün az boron, fele az megnevezett néném asszonyé, fele az gyermekimé Geczijé és Orzsiké.

4. Vagyon ott, az megnevezett néném asszony pinczéiben magam szőlője bora hatodfél akó.

5. Vagyon az pallásomon harmadfél ezer galgóczi sindel, abból adtam Ferencz deáknak, király képe uram ő nagysága secretariusának ötvent kölcsön, adós vele ő kegyelme.

6. Vagyon egy veres csimazin szoknya, az vállá ződ bársonyra és arany prémre, az mellyen vagyon tizen nyolcz bokor hójagos ezüst kapocs. Vagyon ismét nyolcz vánkös héj, melyeknek hete pamukkal varottak, a nyolczadik várasi munka, vagyon továbbá négy sávös abrosz, három reczés gyolcs lepedő és négy vászony lepedő, kettő reczés és kettő paraszt, két mosott vászony rája fogó lepedő, az egyik reczés, a másik paraszt. Négy gyolcs reczés előkötő, az ötödik paraszt, az is gyolcs. Három kendő kezkenyő pamukkal szőtt és hat fél imeg. Egy imegre való aranyas, fekete selmes vállhegy kéz eleivel egyetemben, hat kezkenőnek való varratlan pattyolat és hét sebbe való pamukkal szőtt keszkenőcskék. Egy paplan föli egyetlen tarka-barka, öt viselő inge az embernek. Egy vég vörös aba, egy aranyos keszkenőcske, egy selmes keszkenyőcske, egy paraszt szőtt keszkenyő és egy török himmel varrot keszkenyő. Hét rőfös három fertály mosott vászony. Két ezüst kalán, és két késnek való ezüst hivel lánczával, maga szüvette vászony hat és félróf vászony. ismét vastag szőtt vászony nyolcz és félróf, vagyon két fedél, az egyik fekete szegű, a másik paraszt és egy matung zöld selyem.

7. Vagyon tizenhét ezüst tallér, melyből takartassanak el tisztességesen. Ismét vagyon egy pecsét nyomó ezüst gyűrű, ismét egy ezüst gyűrű veres közönséges kő benne, egy pártá öv lánczocska, egy ezüst boglár, három ezüst kapocs, egy üst gomb és egy asszonyembernek való ezüst tü, két fodrocška egy aranyas, az másik paraszt. Egy szederjes mokhert kedmen veres selyem zsinórral, béllett morvai hát béléssel. Egy veres gránát fölső mente és egy zöld septu fölső mente. Négy ón kanna, egy puska, lóding tartóstul, egy sablya ezüstös maroklatu, egy lánczos fék, egy heveder, egy katona imeg, egy szablya, hat fa argustarok. Öttevénen, tudgya ott lakozó Fejérvári János, két hordóm vagyon, Szücs Ferencz pinczéiben vagyon két átalag óbor, egyik két akó, másik harmad fél akó. Szákony Jánosnál vagyon két átalag kilencz akó. Az házamnál vagyon két átalag eczet és tizenkét pint égett bor. Egy ujdön uj ponva. Hat derékal párna, négy vánkös, két viselő vánkös héj uasarai (?) ismét egy vánkös az gyermekágyban. Az ágyon egy viselő lepedő, egy török paplan. Hat zsák, három ón tál, két szita, egy vas rosta, egy réz mozsár, huszonkét fa tányér, egy réz

gyertyatartó, egy béletlen medvés süveg. Bor égető réz fazék minden szerszámmal, három kád szőlőhez való. Horvát Gáspárnál itt Győrött egy tizenharmadfél akós hordóm vagyon. Ismét az házamban két kis ón kanna, egy födeles ágy, egy asztal, azon egy viselő süveg és az láda, kiben az hon való portéka és ruházat vagyon. Az házam és az csanaki hegyben való szőlém. Az szolgáló ha kijönne, kit az törökök elvittek, tartozzanak az én maradékim egy kentula szoknyát csináltatni nekie.

8. Végezetre vagyok 'Győrött lakozó Német Mártonnak adós negyvennégy tallérával, melyért vagyon nála két ezüst aranyozott pártá öv, egyiknek láncza vagyon, az másiknak nincsen. Vagyon ismét ugyan ő nála három egyes aranyom.

Mindezek valamelyek irván vannak, és az kik nem volnának is, mind az én két gyermekimé Geczié és Orsziké legyenek, ha pedig holtok történik az gyermekimnek, legyenek ezek az jók az én néném asszonyé Bakony Ilon asszonyé és Győrött lakozó samarjai Szabó György mostansággal hajadon leányáé Ilonkáé, együtt az megnevezett két atyafiaké. Az fiamot Geczit hagyom hadnagy iffiu Szabó György komám uramnak, mint keresztattyának és tutornak is ő kegyelmét hagyom. Az kis leánykámát Orszikét hagyom néném asszonyomnak az néhai Postos Bálint uramnak meghagyott özvegyének, Bakony Ilon asszonnak.

9. És utolszor az testamentomus uraimnak hagyok mindeniknek egy-egy ezüst tallért.

Mi azért az felül megnevezett testamentumosok ez dolgot pecsétünkkel és kezünk írásával megerősítvén vittünk be nemes káptalanbeli uraknak ő nagknak és uraságoknak confirmatióra.

Actum Jaurini die et anno ut supra.

Aláírások.

(Győri kápt. levélt.)

XXII.

Molnár Anna Zombatheli Jánosné végrendelete. 1631. júl. 1.

Én Molnár Anna asszony az néhai nemzetes Baxai István lébeni apát és győri kanonok ur szolgálója, Zombatheli János deáknak felesége, elmémben ép, de testemben nagy betegséget szenvedvén, az én kicsin javaimbul, mellyet szolgálattal kerestem és találtam, teszek ilyen testamentomot, az mint renddel következik: Elsőben lelkemet ajánlom az hatalmas Istennek kezében az örök életben, testemet pedig az ő anyyának az földnek.

1. Az győri nemes káptalan uraknak mint földes uraimnak hagyok tal. imper. 4.

Az nyolcz darabban levő aranyozott ezüst ő formára az aranyozott lánczczal, az két gombostokkal hagyom leányomnak Katinak.

Egy köröszt agnus Deivel.

Egy kicsin lánczos függő poharacskát ezüstöst.

Két aranyozott réz üveg pohártartót.

Egy felöltözött ágyat.

Egy vörös pamukkal szőtt lepedőt.

Más egy pamukkal szőtt lepedőt.

Más egy gyolcs reczés lepedőt.

Vászony abroszt kettőt.

Egy kamuka abroszt.

Egy gyolcs kötént reczével és csipkével.

Egy selyemmel varrott rea fogót.

Két vánkös hénak való selyem materiát.

Más egy vászon abroszt.

Egy vászon rostos lepedőt.

Hat fél ingöt, vége aranyos.

Egy patyolat csipkés kötént.

Egy selyemmel varrott elő ruhát.

Egy tüzött végü fedelet.

Egy pamukkal varrott elő ruhát.

Egy paraszt fedelet.

Egy ezüstös hüvölyecske rezes lánczczal.

Három török keszkenyő, patyolat, himmel varrott.

Két aranyos keszkenyőcske.

Két gyolcs csipkés keszkenyőcske.

Egy fekete selyemmel varrott öreg keszkenyő.

Egy mellyre való aranyos materia.

Egy aranyos ezüsttel töltöt . . .

Három pamukkal varrott vánkös héj.

Más fél selyemmel varrott vánkös héj.

Egy előkötőben való recze.

Az uramnak egy pamuttal varrott vánkös s reczés lepedőt.

Egy vörös pamukkal varrott vánkös héjat.

Három kis keszkenyőt selyemmel varrottat.

Egy gyolcs rostos lepedőt.

Egy fonalas abroszt.

Egy vörös pamukkal varrott gyolcs keszkenyőt.

Egy vászon paraszt lepedőt.

Katinak egy pamukkal varrott kézelő keszkenyőt.

Egy darab vékony vászon, kinek felét az uramnak, felét az leányomnak.

Uramnak egy pamukkal szőtt abroszt és egy viselt más abroszt.

Uramnak egy viselt paplant.

Uramnak egy meleg párnát és két török vánkost.

Katinak három meleg párnát és egy paplant.

Uramnak egy fejér szelenczét.

Katinak az fonalat.

Uramnak öt ón tálat, Katinak az többbit.

Uramnak két ón kannát, Katinak három ón kannát.

Uramnak ón tányérat hármát, Katinak ón tányérat hármát.

Uramnak egy ón palaczkot, Katinak két ón palaczkot.

Uramnak két réz gyertyatartót, Katinak három réz gyertyatartót.

Egyéb házi eszközt mi illeti, uram között és leányom között egyaránt oszolják.

Katinak egy vas fazékat.

Uramnak egy szőnyeg kárpitot, Katinak is egyet.

Uramnak egy szőnyegöt, Katinak is egyet.

Katinak egy czimaszin szoknyát.

Uramnak négy réff szederjes rását.

Katinak 12 bokor aranyos kapcsokat, mely az csömöllöt szoknyán vagyon.

Uramnak egy kis párta övet, mely az láda fiában vagyon.

Katinak egy párta övet, és két gyöngyös ezüst tőt, Postosnál vagyon.

Katinak az öreg ládát és egy bőr ládát. Uramnak az kisebbik ládát.

Uramnak az pöcsétnyomó gyűrűt.

Katinak az arany gyűrűt és négy ezüst gyűrűt, az öreg aranygyűrűt is.

Uramnak lébeni majorbul egy tehént, Katinak is egyet.

Katinak az burított ködment.

Katinak egy üsző borjut, mely Tapon Tánczos Jánosnál vagyon.

Uramnak ötödfél akó bor, mely Kajáron Kristóf Benedeknél vagyon.

Ez testamentum tétel lett illy böcsületes fő rendek előtt: Bajusz Mihály, Pápai János, Tar István győri városi esküttek, Mészáros Lőrincz és Káldi Miklós azon győri városi notariussa uramék előtt, kiknek is egy-egy ezüst tallért hagyok. Actum Jaurini die et anno ut supra.

Anno 1633. die 26. mens. Januar. Mivelhogy ezen testamentum tétel az oda fel megirt időben lett meg, azon megneveztetett személyek előtt, de azon közben az testatrix

meggyógyulván, annakutánna egészségesen élt egynéhány ideig, tetszett azon testatrixnak némünemüképen punctumokban az legátumot reformálni Taar István, Csiszár István és Bajusz Mihály esküttek előtt ilyen renddel: 1. Hogy az háznak fele, melyben az első betegség után lakott az testatrix, az uráé Szombatheli Jánosé, fele az leányáé legyen. 2. Négy réff skalatin posztót az urának hadta. 3. Az öregbik pohárt az urának, az kisebbiket Kati leányának legálta. 4. Kati leánykát Mikolámnak hadta gondviselésre.

Káptalani megerősítés és tanualáírás.

(Győri kápt. levélt.)

XXIII.

*Néhai Hierszn Lénárt özvegye Hierszn Mária végrendelete.
1632. ápr. 12.*

Atyának, Fiunak és Szent Lélek Istennek nevében Amen.
Anno 1632. die 12. Aprilis.

Én néhai Mária Hierszn az Istenben elnyugodott Lénárt Hierszn Győr városi polgárnak meghagyatott özvegye, noha Istennek akarattjából testemben beteges, de elmémbe Istennek kegyelmes gondviseléséből egészséges, holott tudván én halandó embernek magamat ez világra azért születni, hogy mikor az fölséges mindenható Isten jó akarattja, viszontak ismég ez árnyékvilágból az örök életre és az világnak testem szerint véget vessek, mivel nincsen is az emberre az halál órájánál bizonyosabb, annak okáért az én lelkemet ajánlom az én teremő Istenemnek, szerelmes szent fiában az ur Jézus Krisztusban bizodalمام lévén az szent lélek malasztja által, testemet az ő anyjának az földnek, hogy az föltámadásra ott tartson nyugodalmassan.

El nem feledkezvén ez világi magam viselése felől, teszek ilyen testamentomot és dispositiót az én ez világi kicsiny javaimból, melyekkel az sok fáradtságim után meglátogatott volt, ilyen fő uraim előtt:

Az nemes és vitézlő Nicodemus Pantlikhofer kapitány uram, az nemes Barbély Kristóf, Bajusz Mihály uram, ifjú Torkos Péter és Simberger János uraimék előtt.

Elsőbe hagyok az győri nemes káptalan uraknak, mint természet szerint való földes uraimnak tizenkét ezüst tallért.

2. Az szegényeknek hagyok hat forintot.

3. Az én győri házamat hagyom az én vérszerint való atyámfia Tverner fiának Éliásnak és leányának Máriának és még másik vérszerint való atyámfia Lőrincz Langh fiának,

item Lőrincz Langh és leányának Máriának. hogy az ház eladassék és az ára köztök négy felé egyaránt osztassék.

4. Az én öcsémnek Tverner Éliásnak, késcsinálónak ötven rheines forintot minden osztályok előtt, ehhez az én szedergyes maiczu aranyas pártá övemet, mely én reám az ő öregapjától, Tverner Alberttől maradt.

Item. Hagyok az Tverner Éliás hugának, Máriának 20 rheines forintot és egy ezüst hüvelyt.

Item. Hagyok az Lőrincz Langhnak mint vérszerint való öcsém fiának egy aranyozott ezüstbe foglalt szerecsen dió kupát, egy jól vetett ágyat ágylepöllel és 10 rheines forintot.

Item. Hagyok az Lőrincz Langh hugának Máriának Menyhárt Krennének mint vérszerint való öcsém leányának 12 az nyele üstbe foglalt puczpam kalánokat, egy fölvetett ágyat ágylepöllel és egy üstös hüvelyt; az én kereskedésembbe való marhának is, akár mi névvel neveztessek, fele részét.

Item. Hagyok Barbély Kristóf sógor uram és fiainak Hansz Kristófnak és Ádámnak az Princzlertől maradott aranyas kupát.

Item. Hagyok Barbély Jakab sógor uramnak, az én Istenben elnyugodott uramnak, Hiersz Lénártnak pecsétes gyűrűjét.

Item. Hagyom Nicodemus Pantlikhofer kapitány uramnak az 2 abroszokat, melyekkel sokszor az urnapi processióra az oltárra terítettett.

Item. Frajstetter György uramnak hagyom az szobámba levő kő asztalommat.

Item. Fekete Bertának, Furiernek hagyom az Princzlertől maradott felső ruhát.

Item. Corner Györgynek hagyom az fekete bárány bőrrel bélelt mentét.

Item Hansz Tisserné az György profons Karnerné sógor asszonynak 2 lepedőt, 3 szélbe valót, egy abroszt, egy kendő keszkenyőt.

Item. Simberger János uram leányának Erzsébetnek 2 lepedőt, 3 szélbe valót, egy abroszt, egy kendőt.

Item. Forsterne asszonyomnak, az ki én nekem betegségembe sokat szolgált, 2 lepedőt, 3 szélbe valót, egy abroszt, egy kendő keszkenyőt.

Item. Az én régi szolgálómnak Hansz Perknének hagyok 2 lepedőt, 2 szélbe valót, egy abroszt, egy kendő keszkenyőt.

Item. Mégis az én régi szolgálómnak, Apolina asszony Kümives Dávidnének 2 lepedőt, 2 szélbe valót, egy abroszt és egy kendő keszkenyőt.

Item. Az én komám asszonynak Pongrácznének hagyok 2 lepedőt, két szélbe valót, egy abroszt, egy kendő keszkenyőt.

Item. Mária Finknének az ő környülem való sok szolgálataért két lepedőt, két szélbe, egy abroszt, egy kendő keszkenyőt.

Item. Az Istenben elnyugodott Khancz nevű pápai pattyantyusnak és Fördösné két gyermekének 4 lepedőt, két szélbe valót, két abroszt, két kendő keszkenyőt.

Item. Az én mostani Zsuzsánna nevű sánta szolgálómnak, mivelhogy régtől fogva való betegségemben ő viselte gondjait kereskedésemnek és segítette kenyeremet keresni, azért az én kevés kereskedésembe való marhának, akármi névvel neveztesenek azok, fele részét hagyom és egy fölvetett ágyat ágylepellel és egy barackvirág színű szoknyával együtt.

Item. Az mostani szolgálómnak Magdolnának hagyok két lepedőt, 2 szélbe valót, egy abroszt és egy kendő keszkenyőt.

Item. Hagyok Miklós Fissernek két lepedőt, két szélbe valót, 1 abroszt, 1 kendő keszkenyőt.

Item. Adós nekem posoni Princzler Farkasné az adóslevélnek continentiája szerint fl. 15.

Item. Vagyon még ezenkívül, melyet az testamentomba nem specificálok, egy kevés költségre való pénzem és pénzt érő ezüst marhám, melyet betegségembe való költségemre és holtom után temetésemre hattam; ha attul valami megmaradna, az is az én fönt megnevezett négy atyámfiak között elosztassanak.

Item. Az mi az fölül megnevezett fejér ruházaton és ágy lepedőn kívül megmaradna, az azon elől megirt négy atyámfiak közt mind házi eszközzel és ón szerszámmal együtt egyaránt osztassék el.

Item. Az testamentomosoknak hagyok egy-egy aranyat.

Ennek fölötte kérem az nagy Istenért az győri nemes káptalan urakat ő nagokat és uraságokat, hogy ez én testamentomomnak continentiája szerint ez megnevezett személyeket abba megtartanája és hagynájak.

Az fölül megnevezett testamentomos uraimékat, is kérem az Istenért, hogy az én kicsin javaimat, melyekről disponáltam, az én atyámfiak és több megnevezett személyek közt igazán osztanájak és igazittanájak el.

Tanuk aláírása öt gyűrűs pecséttel.

*Hierszn másképp Princzlerne marhája felől való inventarium.
1632. jul. 21.*

Két ezüst aranyazott ezüst kannak, az kisebbik pogány pénzzel rakott, egy szerecsen dió pohár ezüstben foglalt, aranyos. Más födeles aranyos kupacska.

Tizenkét ezüst kalán, kinek az szélei aranyossak.

Egy pár arany perecz, két arany pecsétnyomó gyűrű, két gyémánt gyűrűcske, egy türkises arany gyűrű, egy kis rubintos gyűrű, azonkívül hat arany gyűrű.

Törött gyűrűk hat darabocskában, két ezüst szegecske, egy kis cseh gyémántocska, egy kis dupler. Öt arany, ismét egy dupla arany, három ezüst aranyozott cseh pénz, ismét egy korona arany.

Három tripla gréczi tallér, ki kilenczet teszen, ismét egy dupla tallér, ismét jó kalán, kinek az szélei ezüst.

Két pártá öv, kinek az egyike szederjes majcza, az másiknak ezüst majcza vagyon.

Két ezüst hüvel, ismét egy pénzma tartó ezüst régi magyar pénz fl. 21 dr. 79¹/₂.

Ismét császár garassa fl. 9 dr. 75. Tallér egész 29, 31 cseh garas, három pénzes 39.

Vagyon egy kis ládácskában csipke kötés és valami selyem.

Vagyon egy hosszú fejr láda, kiben czap, orsó, tekercs és egyéb aprólékos kis dolog.

Negyvenhat fejr asztal keszkenyő, ismét 14 szőtt keszkenyő. Ismét egy kék rojtos és egy fehér rojtos kezkenyő.

Himes vánkös héjak pamukkal és selyemmel varrott 21.

Egy öreg abrosz, kin az coena dni vagyon kivarrra, más egy abrosz, kin az négy evangelista kivarrra.

Négy vékony abrosz, ismét egy fejr dunyha héj, fejr fél ing 11, ismét kézben való keszkenyő 12, ismét apró vánkös héj hat.

Négy ráfogó keszkenyő, egy patyolat keszkenyő a két vége kinek arannyal varrott.

Négy előkötő, egy taffotta hajfonó, három fő törölő keszkenyő.

Egy mezolan szoknya, ismét borocz virágszinű angliai posztó, fekete szoknya kamuka, fekete taffota előkötővel, egy nyulháttal béllett fekete kis suba, ismét fekete kamuka, kis nyári suba.

Egy fekete bárson bámez. Három fekete bámez, egy darab fekete kanabácz.

Harmadik öreg láda, valami himes párna héjak szakadozottak, kendő kezkenyő 21. Vagyon ismét abrosz 17. Ismét öt temérdek lepedő, öt asztal kezkenyő temérdek. Vagyon egy himes varró láda.

Az almáriumban vagyon valami szacskóban bors és kiesin sáffrány. Ismét tiz fodor.

Ismét egy ágyra való superlát hat darabban. Más superlát 11 darabban. Ismét 8 apró fehér keszkenyőcske.

Egy pegyvitt süveg. Ismét negyvenhat öreg lepedő, egy elő ruha, egy tokkal való fehér keszkenyő, tizenhat csont kalán. Egy ostábla. Két ezüst gyűrű.

Vagyon egybejáró ón tál 12 öreg, ismét 12 kisebb, az is egybejáró.

Vagyon öreg ón tál 12. Ismét pecsenyének való nagy régi viselt tálak 13.

Ismét 24 ón tányér, ismét kicsiny tál 7. Ismét 15 ón kanna öreg és apró.

Ismét egy ón csapos. Ismét réz mozsár 4, kettő kicsin, kettő öreg. Gyertyatartó réz 4. Öreg réz fazék födelestől.

Vizmérő három, rézből csinált.

Két szélű szék.

Két bugyogós nadrág, ismét wams kettő.

Három öreg szabásu puska, két kicsin puska, három rapir, egy kard.

Ismét egy iskátulában öt fodor.

Három vetett ágy.

Az nyári házban hat átalag eczet és valami párnák vannak.

Az boltban, kiben árult, vagyon fazék, üveg és egyéb kalmár áru, melyet bepecsételtünk.

(Győri kápt. levélt.)

XXIV.

Becharia Virgil győri bíró és kereskedő végrendelete. 1636. mart. 14.

Anno 1636. die 14. Martii.

In nomine Patris et Filii et spiritus Sancti Amen.

Én Virgilius Becharia az Győr városnak mostan fő birája, betegessen ágyamban fekvén, elmémben mindazonáltal he'len lévén az én javaim felől, mellyekkel az Ur Isten ez világ éltében meglátogatott, teszek ilyen rendelést az mint következik, ily jó akaró uraim előtt, ugymint az nemes és tisztelendő Altabak János, szentalberti prépost és győri canonicus, Csekonius István győri káptalan személy, Angrano Márton Győrvármegye egyik fő-szolgabíró, Bajusz Mihály azon megnevezett Győr vármegye esküttye, és az nemes és tisztelendő Oppicz János uraim előtt.

Elsőben ajánlom az én lelkemet az én teremő Istenemnek szent kezeiben, testemet az földnek gyomrában, az honnan vétetett, hogy tisztességesen eltemetessék.

Az győri nemes káptalan uraknak hagyok egyenlőképpen tall. 50.

Az Táp nevű zállagos falumat, mely Győr vármegyében vagyon, hagyom az én szerelmes feleségemnek Rosinának és leányimnak Máriának, Reslinek, míg az én hiremet nevemet viseli az gazdaasszony, legyen gondviselő az jószágban, ha pedig azt megváltoztatja, Csekonius István pap uram legyen gondviselője azon jószágomnak az Urnak képében.

Csáki László uram ő nga adós hétszáz ezüst tallérral, melyet gazdámasszonnak hagyok az két leányommal egyetemben, megvevén azt az megnevezett uron az summát.

Vagyok adós Altabak János pap uramnak nyolcz forint híján négyszáz ezüst tallérral, mindenek előtt fizessenek meg ő kegyelmének.

Vagyok adós Bécsben Leberbursnak, ismét Scholtznak, az mint az auszugok tartják, 250 rénessel, megadassék nekik.

Viszont Zonelnek Bécsben vagyok adós, melyről auszug vagyon. De emellett Bécsben lakó Tamástól vették az adósságot magokra, az melyből még énnekem vizsaterne.

Vagyon Bécsben az ország házában *husz ezer rénessem*, melynek felét hagyom az fiamnak Becharia Mihálynak, az jezsuiták szerzetin valónak, felét pedig az feleségemnek és két leányimnak. E mellett, ha ezen summa pénznek az interessét bevehetni, adgyanak az itt lakó páter jezsuiták templomok épületire másfél ezer rénest, mivel megigértém nekik.

Tartozik énnekem Himelreich György szentmártoni apátur uram ő nga két ezer kétszáz magyar forintommal, mellyet hagyok az feleségemnek és két leányimnak.

Ha az én boraimban kiárulnak, adgyanak az előbbeni napamnak, Pesti Imre deáknének Ágota asszonnak fl. 150, és unokáinak is száz magyar forintot, ha pedig pörleni és patvarkodni akar, semmit se adgyanak.

Károly nevű öcsémnek, kit nálam tartok, adgyanak fl. 300.

Posonban az olasz fundato feleségének mint hugomnak hagyok száz forintot.

Polosticzai Gáspárné hugomnak Dorisnak adgyanak fl. 100, ismét az Dunán egyik forgó malmomat, az is övé legyen.

Regina nevű hugomnak minden adósságát megengedem, emellett hagyok neki fl. 50.

Lőrincz deák öcsémnek attam nyolcz száz fl., azzal legyen contentus s boltbeli marhámat adgyák el, és az ára legyen feleségemé és az két leányomé. Mindennemű lábas marháimat eladgyák és pénzzé tegyék, az ára legyen feleségemé és két leányomé. Ihász Boltisárnének Szemerén Győr vármegyében

lakozónak tartozom négyszáz forinttal magyarral, tizenkét forint héján.

Az tápi pénzen vett szőlőmet hagyom az gazdámasszonnak, ha munkálkodtatni akarja, jó-jóval, holott pedig nem, adgya el, és az ára legyen övé. Mind az két házamat hagyom az feleségemnek és két leányomnak éppen, feleségemnek addig mig hiremet nevemet viseli, ha penig elváltoztattya, az két leányomra szálljon éppen mind az két ház.

Gyulaffy Kristóf uram ő naga adós 111 ezüst tallérommal.

Pápán lakozó Szappanfőző Pál adós kétszáz magyar fl. Valami ingó, ingatlan jószágom vagyon, borom, buzám, ezüst mivem és akármi hun való eszközök, akármi névvel neveztesenek azok, mindenek az gazdámasszonyé és két leányomé legyenek, ugy hogy ha egyik gyermekem meghalna, az másikra szálljon, ha penig az más leánkám is meghalna, Bekária Mihály fiamra szálljanak mindenek, kivén gazdámasszony az ő harmad portióját belőle az jókból.

Az győri franciscanus barátoknak hagyok fl. 200. Az szegényeknek hagyok, hogy osztogassanak fl. 100. Az én hagyományom, mellyeket elhattam, mindeneknek igazán kiadatassanak, az maradékja ugy maradgyon feleségemre és két leányomra.

Mészáros Gergelynének hagyok száz tallért.

Saffarit Istvánnénak Pannának hagyok fl. 50.

Az kik nekem adóssak, az felül megirt emlékezet kívül, vagyon arról regestrum, abból fölthalálni.

Az testamentárius uraiméknak hagyok egy-egy tallért.

Chekonius István pap uramat hagyom mindenekben fő tutornak és exequutornak.

Balássiné asszonyomnak ő ngnak adassék egy tehén.

Az cathedrále templomra hagyok hatvan ezüst tallért.

Tanualáírás.

(Győri kápt. levélt.)

XXV.

*Nagyfalvay Gergely váczi vál. püspök és győri örkanonok
ingóságainak leltára 1638. decz. 9.*

Én Bodó György Győr vármegyének edgyik fő szolgabírája, magam mellé vévén Torkos János esküttet, az nagos Nagyfalvay Gergely váczi püspök urunk ő nag. instantiájára az nemes és nemzetes Szapári András viceispány uram

commissiója mellett mentiünk az győri custossághoz való házhoz, és azon házban levő ingó marháit ő naga mi általunk inventáltatta és registráltatta az mint következik: Elsőben az öreg szobában egy almáriumban találtunk egy skophium arannyal töltött selymes csipkés kelyre való keszkenyőt. Másikat egy vörös taftota arany fonállal virágos varrással való kelyre való keszkenyőt. Harmadikat egy arannyal töltöt fehér kelyre valót. Negyediket tiszta vont arannyal és ezüsttel töltött keszkenyőt. Item egy papirosban takart velum fátyol török varrással való keszkenyőt. Item két zacskóban az almáriumos asztalban circiter fl. 150. Az pohárszékben egy ezüst kannát, kinek az födele és feneke aranyozott. Item két aranyos csésze, gyümölcsnek való. Item egy ezüst födeles pohár, kívül belől aranyos. Item két egyben járó czapa, kívül belől aranyos poharakat. Item két ezüst sőtartót. Ezeken kívül egy ón palaczk, két ón kannát, és három üveg palaczk, más apró üvegekkel együtt. Item az öreg asztalon könyveket nr. 7. Die sequenti 10. nimirum die Decembris, az öreg szobában nyiló bótban elsőben találtunk egy ezüst mosdót aranyosat, öntőjével együtt. Másodszor sokféle könyveknek bösséges számát. Item 28 sárga és fehér festett gyertyákat. Item egy almáriumban két ezüst aranyozott ampolnákat. Item egyet aranyozatlant. Item az deszkás kamarában egy vas tallérbul csinált pohárt. Item egy csészét szentelt víznek valót. Item egy hebanum fából csinált kalamáris ládát, másik kalamáris ládát diófából valót. Az belső bótban találtunk két persiai szőnyeget. Item hat köz szőnyeget, egyik fehér. Item egy tarka kárpítot. Item egy pinczetokot kilencz ón palaczkkal együtt. Item két derkal párnát és egy velenczet. Item két paplant, egy közt, az másikat sárga tafotával és atlaszszal fűdöttet. Item egy róka hát bállést. Item egy nyári reverendát és dolmányt kamokát. Item az váczy püspökséghez való gyönggyel és drága kövekkel rakott scoffiumot. Item azon váczy püspökséghez való leveleket egy táskában. Item egy kely patenástól az öreg szentegyházhoz valót. Item egy ládában az szalavári apátursághoz való clenodiákat, monstrantiákat, kelyheket, patenákat és más egyházi ezüst partekákat. Az öreg szentegyházhoz való két ampolnákat, ezüst aranyossokat és zománczossokat, egyiknek eltörött az feneke. Item egy ládában sok szép fehér ruházatot, lepedőket, abroszokat, kendőkeszkenyőket és másféle sok szép török varrással és más varrásokkal való keszkenyőket.

A megyegyűlésen hitelesítve kiadatott 1639-ben.

(Győri kápt. orsz. levélt. IV. nr. 24, 924.)

XXVI.

*Bajusz Mihály Győr megyei szolgabíró végrendelete 1640.
mart. 26.*

Anno Dni 1640. die vigesima sexta Martii.

Atyának és Fiunak és Szent Lélek úr Istennek nevében Amen.

Én Bajusz Mihály Győrvármegyének egyik szolgabírája, testemben beteges lévén, elmémben mindazonáltal az úristen kegyelmes áldomásából helyen lévén, tudván azt, hogy minden élő embernek az testi halált meg kell kóstolni, én is az én kedves atyámfát és házastársamat, társamat az tisztelendő Sándor Katát nem akarván rendetlenül hagyni, teszek ilyen testamentumot az nemes Szombat András Győr vármegye szolgabírája, Torkos Péter, Torkos András Győr vármegye esküttei, Egri Márton és Oppicz János uraim előtt az mint következik:

1. Elsőben ajánlom lelkemet az teremtő Istennek szent kezeiben, testemet ez földnek gyomrában az honnan vétetett, hogy tisztességesen belé takaríttassék az én nemzöm ugymint Bajusz György mellé.

2. Az tekintetes és ngos trakostyáni Draskovics Györgynek győri püspöknek, azon vármegye főispánjának hagyok egy tallért, az szigeti kertem végett.

3. Az győri nemes káptalan uraknak egyenlőben hagyok fl. 6.

4. Az katedrális templomra hagyok fl. 3.

5. Az szegényeknek hagyok fl. 3.

6. Az gazdámasszonynak az öregbik bátyja Sándor Jakab, az kivel mindegy gazdámasszony Sándor Kata, adott három ízben táplálásunkra hatszáz ezüst tallért, két ökröt, két borjus tehenet, egyébaránt az mi marhácskáink vannak, jelen vannak, de ez elmúlt esztendőben gonosz emberek miatt tizenkettőd magokkal való kárt vallottunk belőle.

7. Az szigeti major kertnek az helyére vettem az néhai Pesti Imre deákot Kapra Agota néném asszonytól fl. 12 magam saját pénzén. Az pusztán Mérő János sógoromtól vettem egy kicsiny kertet, melyben jégverem vagyon, nyolczadfél talléron, költöttem reá negyedfél tall. Azon kertnek az végében nap nyugatról Nagy Lőrincztől vettem egy darabot hozzá fl. 6. Ugyanazon kert mellett az ut felől legszélről, az melyre kimennek Olasz Benedek kuttya felé, vettem Óvári Balázsnétől egy kertet 13 gréczi talléron. Ismét az tavaly esztendő végén Kocsis Jakabtól az temetésnél, az magunk régi kerti szomszéd-

ságában egy kertet fl. 18, mellyeket hagyok gazdámasszony-nak és gyermekimnek.

8. Mivel Isten édes atyámat kivette ez világból és nyavalyás asszonyom anyám erőtlen levén az itthon való állapotnak gondviselésére, sok esedezésivel és untalan izenetivel kényszerített haza jönni gazdálkodásnak az mint akkor lehetett végben vitelére, mely idő előtt s annak utánna is mit szolgálattal és sok fáradtsággal az mit találtam, itthon való kereskedelemmel is, költöttem az házra jó lelkiismeretem szerint mondom legalább fl. 300.

9. Az két hugomnak Bajusz Katának és Örsikének kéz-fogásukra és tisztességes kiházásításukra az én vékony állapotom szerint költöttem ft. 300 mint három pénzt, kitudván minden fejr aranyas szoknya és ködmenbeli ruházatjokat, kit ajándékon adtam nekik.

10. Az nagybaráti kis szöllőt az gazdámasszony és gyermekimnek, Gyurkó, Kati, Zsuska és Krisztina számokra vettem. Azon nagybaráti hegyben való öregbik szöllőnk, ki atyánktól maradt, azt akkorbéli fassionalis levél megmutatja, most pedig azon saját költségemen építettem és fáradtságom után mit érjen, az kiknek competálni fog jövődöben ezen dolog, megitélhetik.

11. Az öregbik öcsémnek Bajusz Györgynek hagyok emlékezetül egy gyöngyházás vontvasu puskát, az kisebbiknek Bajusz Istvánnak egy hosszú sritthez való puskát.

12. Az mi kevés ezüst partéácskám vagyon, ki atyánktól, ki öcsénktől maradt, limitáltassék Isten és az ő igazsága szerint az vér szerint való atyafiak között. Az mit pedig én feleségemmel együtt acquiráltam Isten áldomásából, szablyákat, poharakat, arany és ezüst miveket, gyűrűket, azokat hagyom egyenlőben az megnevezett gazdámasszonynak, lovaimmal, szekérrel, minden hunvaló szerszámmal, vetésemmel, házunknál levő kész gabonával, árpával, zabbal és mindennemű clenodiis domus, gyermekimmel Gyurkóval, Kátival és Krisztinával egyetemben.

13. Az nemzetes és vitézlő Szapáry András uramnak, Győrvarmegye viczeispánjának hagyok emlékezetre egy elefánt fogával való fejr puska palaczkot.

14. Az ezüst mű között négy ezüst kalán, az mellyeket nekem ajándékon adott az Istenben elnyugodt Mészáros Anna asszony Dobronoky Márton uram felesége, azok kiadassanak az én árváimnak.

15. Az kiknek én adós vagyok, vagyon adós levél felöle, kivévén Sándor István sógoromnak ötven aranyról nincsen, ismét Sándor Jakabnak is nincsen ötven aranyról, de vagyon

nála azon ötven aranyra válogatott szép huszonkét arany, tizenkét nehéz tallér, egybenjáró két aranyas kupácska huszonnégyszázötven lot, ismét szép öt öreg arany gyűrű. Az kik pedig nekem adóssak, az lajstromból igazán kiteszik.

16. Az testamentárius uraimnak hagyok egy-egy ezüst tallért.

17. Hagyom tutoroknak az nemes Bajusz György öcsém uramat, Sándor István sógor uramat, kérvén egyenlőképpen ő kglmeket, hogy az Isten kedvéért és az közönséges igazságért legyenek jó gondviselői az én szegény árváimnak. Actum Jaurini anno et die ut supra.

Következik a káptalan megerősítése a szokásos jogfentartási clausulával.

(Győri kápt. levélt.)

Közli: Sörös P.

Borbereki Alvinczi Péter ítélőmester végrendelete. 1699. nov. 25.

Adom egész terjedelmében Erdély egyik legnagyobb törvénytudójának és diplomatájának ezelőtt kétszáz évvel kelt végrendeletét, mely a végintézkedő kiváló egyéniségénél fogva kétségtelen érdekekkel bír.

Ez általa megszerkesztett okiratot ő maga, személyesen mutatta be ítélőmester-társának, Sárosi Jánosnak, ki azt 1700 febr. 18-án hiteles kiadványba foglalta, mely eredetiben megvan a Pekriek mint leány-ági utódok dicső-szentmártoni levéltárában s szól eképpen:

Ez világi sok formájú dolgoknak tárgyán jobb és balkéz felé is eléggé meghánt s vetett sorsom, szegény feleségem halálával hat nevetlen gyermekim gondja is reám szállván, mennyire terheltetett s fogyatkozott is sokképen elszomorodott s megtörődött mivoltom, akárki is megítélheti. Hogy azért szorongattatásim tövisei között megemésztődván, magam reménytelen szomoruságra, nevetlen gyermekim pedig nagy gyámoltalanságra ne jussunk, Istennek kegyelmes tetszése és jóakaró uraim javallások indításából is vettem feleségül n. B. J.¹⁾ Hegyesi István uram meghagyatott özvegyét n. Hosdáthi Kata asszonyt, kivel való életem Isten jóvoltából szép csendesen foly ugyan, de mindketten elszomorodtak és betegesek lévén, félő, nem sokára az szomorú halál által el ne szakasztassunk egymástól; arra nézve Isten kegyelméből kevés, de sok fárads-

¹⁾ Azaz: Boros-Jenői.

ságos hűséggel és gondos költséggel is szerzett javaimról, úgy édes feleségem s gyermekim állapotjokról is együgyű, de gyenge mivoltom szerint egyenes rendelést tennem illendőnek ítéltém.

Nem szükség életem folyásáról hosszason írnom; mert minél bővebb az írás, annál több *consideratio* fér hozzá; elég legyen azért kiadnom, hogy engemet az én Istenem alacsony emberből felvevén, az életnek és az embereken forogható viszontagságoknak árjai között is, hatalmas és bölcs gondviselésével tartott, és mind külső mind belső áldásával bővelkedtetvén tisztességes rendben és hivatalokban is viselt, sőt az alkalmatosságokra is időt engedett, és úgy hiszem, hogy ő felsége életemnek utolsó határáig is szükséges kegyelmével táplál s gyámolít, holtom után pedig az megdicsőült szentek seregében állítván az örökké való boldogságban részesít.

Kevés javaimat és jószágocskámat is rövideden illetem, melyek igen megoszlottanak, mert az ő felsége igaz ítéletiből nagy része az távolabb, nagy része pedig az közelebb rajtam általment külömb-külömbféle erőszakok és viszontagságok által megemésztettenek, keserves szomorúságomra, az mint ez sorsomat sokan recognoscálhatják, némelyek pedig elhiszem okot is adtak s adnak is róla; az miket pedig ő felsége ez ideig meghagyott és hatalmamban tart, azoknak egy része szebeni szálláson n. Bakos János uram régi házánál gyermekim számára el is intézve s el is rakva, édes feleségem tudtára, más része az borbereki várban és pusztá házaímnál s magam körül is vannak; egyéb házaimat segítő és életemet tápláló alkalmatosságim pedig házaímnál levő gondviselőim kezeknél találtnak.

Vannak bizonyos adósságim is, azok is részszerint az adóslevelekből, részszerint pedig gondviselőim hűségök által kinyilatkoznak; ugyanis különben nagy költséggel, de kevés nyereséggel viselt nagy hivatalaimnak meg nem felelhettem volna, sem pedig az országon forgott terehviselést részemről nem praestálhattam volna.

Külső jószágocskámat az mi nézi, melyekre Isten engem méltóztatott, így következnek:

Nemes Fejérvármegyében Borberekben, Alvinczen, Demeterpatakán, Drombárott, Borsómezőn, Felső-Preszákán és Oláh-Dályán portiók vannak, melyek az borbereki alkalmatosságomat tartották.

Fejérvárott, Kisfaludon, Borbándon, Magyar-Igenben, Boros-Bocsárdon, Váradján, Maros-Szent-Imrén, Ponoron és Benedikben is kicsiny, kicsiny portióim; ezek az mint lehetett fejérvári házomat táplálták.

Alsó-Preszákán levő portióm ugyanott majorkodott és mikor mint kívántatott, külömb-külobb szükségre fordítottam.

Oláh-Szilváson, Csongván, Magyar-Lapádon és Bagóban is levő portióm az oláh-szilvási házamhoz szolgáltak.

Nagy-Enyeden szerzettem egy házat cum appertinentiis, hogy avagy csak egy-egy hajlékok legyen szegény gyermekimnek; ezt is Szilvásról tartom az mint lehet.

Magyar-Herepén is vagyon egy házam, hozzá való kevés pertinentiákkal és fundusokkal; ezt az ott való árendából és kívül való adósokkal tartottam.

Vagyon Kolozsvárott is tiszteletes Hosz Pál uram házán, holott szálláson is voltam, bizonyos summa pénzem; arra is juxta contractuales gondot kell viselni.

Fogarasföldén Bucsumban, Bethlenben, Kis-Vajdafalván, Ludisoron, Hurézon és Felső-Visten is vannak kevés kevés portióm; de az idő miatt igen elpusztultak.

Nemes Küüllővármegyében Gálfalván vagyon lakó házam és ugyanott Tordai Miklós uramtól szerzett fundusim; item ugyanott Gálfalván, Abosfalván, Laczkodon, Erdőalján, Dészfalván, Kornitelkén, Somostelkén, Kis-Sároson, Haranglábbon, Szőkefalván, Kis-Szőlősen, Gogányban és Czikmántoron is kevés, kevés portióm, melyeket gálfalvi házamhoz bírtam.

Nemes Tordavármegyében is Petében, Maros-Hodákon és Ligeten is vannak kevés kevés portióm, ezek is Gálfalvát segítették.

Szászsebes székben az rehói, Besztercze székben az budaki, és Medgyes székben is az szászkapusi fiscalis dézmákat cum privilegiis birom.

Mindezeket micsoda jussal bírtam, azokról való leveleim megmutatják, sőt ha kívántatik, emberbeli hiteles bizonyságok is találkoznak; ugyanis semmit malitiose nem szerzettem, sem másokkal ellenkezni nem kívántam, türtem inkább sokat, irattam némely leveleimet az fejérvári káptalanban is, melyek között számadásimról valók és valami contradictoria protestatiók is vannak, ha az idő kívánja, requisitoriával quaerendae.

Az leveleket pedig nem kell sok emberek előtt mustrálni; mert oly emberek kezén foroghatnak, hogy káros busulás következhetik miatta; azont értem az adóslevelekről is, melyeket az mint lehetett rendben raktam.

Ezeket ut supra lerajzolván, édes feleségem és szegény gyermekim állapotjokról rövid beszéddel szólok. Az régi szentek közül némelyek gyermekeket személy szerint magok áldották meg; de én az Ábrahámnak, Isáknak és Jákóbnak Istenét alázatosan kérem, mind édes feleségemet mind szegény gyermekimet kegyelmesen tartsa, táplálja, védelmezze és boldogítsa.

Tőlem elmaradandó kedves feleségemet mindeneknek előtte arra kérem, hozzám való hűségét tökéletes szeretettel és minden homály nélkül gyakorolja, halálos ágyamat pedig ez világból való kimulásom és eltakarittatásom alkalmatosságival együtt természeti hűsége szerint viselje és végezze is el holtom után is, tiszta kegyességgel említvén, hogy az Isten az ő utolsó ágyát, kimulását és eltakarittatását is holtá után való emlékezetivel együtt megszentelje. Ennek felette szegény gyermekim gondját is mindenekben, természeti kegyes hűsége szerint, viselni ne tartsa terélhnek, hogy az Isten az ő édes maradékinak is támaszszon világi gyámolókat, maga és nemzetsége tisztességes emlékezetére. Ugyanis mindeneket elrekeszt az koporsó, de az jó emlékezet Isten kegyelméből hosszas időkre boldogul terjed.

Szabad keresztényi indulattal ezt is az felsőkhöz ragasztanom: noha édes feleségem hozzám való kötelessége alól holtom után felszabadul ugyan az Szentírás szerint, kérem mindazáltal, mivel ő is életének arról az rendről elhajlott, más férjhez menni vagy nevemet megsérteni távoztassa; sőt inkább tiszta természeti hűsége szerint elégedjék meg nevemnek becsülettel való viselésével és szegény gyermekimre viseljen gondot; mert az harmadik házasság ritkán szokott szerencsés lenni. Ezt mindazáltal Deo committo, cujus dispositionem quis immutabit.

Gyermekim iránt való akaratom pedig ez: mivel mindhárom fiaim Isten kegyelméből elég dicséretesen tanulnak, ezután is szorgalmatoskodjanak, mind tudományokra, mind erkölcsökre nézve isteni félelemmel gyarapodni, édes feleségem és jóakaró uraim s atyámfiainak kegyes gondviselése és kíváncs jóakarójok által. Ugyanis hiában láttatnak az tudományban épülni, ha isteni félelemmel összeköttetett jó erkölcsöket elmulatják. Tanuljanak pedig scholában, míg arra való idejek léssen, és ha valamelyiket Isten belső hivatalra választaná, édes feleségem jóakaró uraim tetszésekből az mint reá érkezhetik segélje és gyámolítsa. Egyébiránt scholából kikelvén, mindeniknek keresztény vallásunkon levő protonotarius uram mellett kelletik bizonyos ideig magát hűségesen gyakorlani, azután az mint az idő engedi, vagy küljebb menjenek experialni, vagy édes hazánkbéli valamelyik méltóságos ur körül szolgáljanak, hogy így mind házasságra, mind pedig tovább való életre alkalmatosak lehessenek.

Leány gyermekim is hárman lévén, édes feleségemre bizom keresztényi vallásunkban, jó erkölcsökben és kegyességben való neveltetéseket. Tartson istenfélő öreg asszonyt mellett, és az melyik micsoda jót leányi neme szerint elméjére felvelhet, abban hűségesen gyakoroltassék; ha valamelyik pedig

házasságának idejét eléri, legyen az Urban! De azzal nem kell hirtelenkedni, hanem egyenes tanácscsal kell élni, és ugyis valami szolgálatra alkalmatlannak, idegen vallásunak, vagy magához illetlen személynek egyet sem, hanem vallásunkon való, szolgálatra alkalmas és magához illendő személyhez kell férjhez adni; ezent kell érteni fiaim házassága iránt is állhatatosan; mert oh mennyi nehézségek forognak az ellenkező házasságnak rendiben; az Isten akaratjára kell hát ebben vigyázni józan elmével, mert az jó házasság Istentől vagyon. Ha pedig édes feleségem vagy meghalna, vagy pedig ismét férjhez menne, így szegény gyermekim gondjok ide alább specificálandó dispositiomra száll; mert vagy halála, vagy más férjhez való menetele feleségemnek hozzám való kötelességét elbontja, ugyanis: nem lehet szentül két urnak szolgálni.

Az én emberi, mindazáltal keresztény elmélkedésem szerint már letett irásomat végezvén, kevés javaim és jószágoskám személy szerint való megkülömböztetéséről való meghatározott egyenes akaratom ez:

Kedves feleségem, hogyha az én elmélkedésem szerint méltatlan nevemet becsülettel viseli, sőt életemben is, holtom után is hozzám való kötelességét tiszta hűséggel gyakorolja, elhiszem; én is azért hogy ő hozzá idegennek lenni ne ítéltessem, és ő is nevemet becsülettel viselhesse, gyermekim gondjával együtt, eddig hozzám mutatott és ezután is fenntartó igaz hűségét nagy szeretettel köszönöm; legyen Isten előtt is emlékezetben, kívánom; hozzá való teljes szeretetemnek pedig bizonyására, ez iránt ellenkezhető gondolatokat félre tévén, istenes itélettel rendeltem számára Borberekben az szőlő alatt csináltatott házat, melynek udvara lészen az szőlő, és nagy veteményes kert kerítésén kívül való hely; ehez való lesz azon ház felett való szőlőnek hason fele része az vár-utcza felől, az temetőmálbeli középső szőlő; item szakasztassanak hozzá mindenik fordulóban az vinczi vagy borbereki határon tizenöt-öt köből férő szántóföldet mindenik fordulóra és az réten nyolcz szekér szénára való rétet. Ehez való lészen az Hegedüs Jánosné szomszédságában épített csűr és majorház, az öreg Lázár Jánossal és Miklós nevű fiával, item Thüri János és Thoma házhelyekkel s mindenekkel, sőt az borsómezei portio is egészen. Ezeket édes feleségem valamikor akarja az házzal együtt kezéhez veheti, és míg Isten nevemnek viselésében élteti, békességesen birhassa; azután ha Isten ad, tőlem való gyermekére szálljanak, sőt ezeknek felette, előbbi feleségemtől való mindenik akkor élő gyermekim, külön-külön, ötven-ötven aranyokat és két-két száz forintokat adja-

nak neki minden panasz nélkül; ha nem leszen pedig tőlem gyermeke, semmit ne adjanak gyermekim. Ha holtáig becsülettel nevemet viselni nem akarván más férjhez menne, vagy jó hírét-nevét megsértené, tehát ugy mindazok, ha mik lesznek akkor, melyeket ide feljebb az házzal együtt édes feleségem számára rendeltem, mindjára minden patvar nélkül előbbi feleségemtől való gyermekimre szálljanak; alkudjanak istenesen felette.

Ennek felette hagyom édes feleségemnek, ha mit Hunyad vármegyében Berekszón vagy Hosdáthon praetendálhatnék, item az rihói dézmát zálogos summájával együtt, item az ő hatalmában levő kevés költségemet, item az kisebb két bakú egész szekeret, hat szekeres lovakkal, hámostól, fékestől, item szoknyáit, palástjait, mentéit, két rendbeli viselő gyöngyit, három gyűrűt, ingeit, főrevalóit, item egy paplant, két vánkost hajastól, lepedőt négyet, abroszt hatot, asztal keszkenőt tizet, item az aranyos kannát, mely nála vagyon, item az Bécsből hozott öt-5 poharaimat, más három poharokat is, egy réz gyertyatartót, egy kis aranyos sőtartót, egy ezüst kalánt, hat ón tálat, hat ón tángyért, egy kis mutató órát, három szőnyeget; item az maga nevére csináltatott ládát, azonkívül az viselő pléhes ládát és azon kívül is akármelyik ládát az borbereki várban levők közül, üresen. Ezeken kívül, itt is lehető vélekedéseket félre tévén, — ugyanis szomorubb az embernek utolsó periodussa, és akkor kívántatik inkább az hűség és kegyességnek hozzá való alkalmaztatása, vigyázzván arra is, hogy szegény gyermekim gondját is jobb szívvel viselje, józan elmével intéztem ezeket is számára, tudniillik: hat ökröt, szekeret és ekét cum requisitis, négy tehenet, tiz juhot, négy hordó bort, tiz disznót, négy szalonnát, száz köböl buzát szemül, tiz köböl vetést arra az fordulóra, melyben akkor szántanak, ötven köböl zabot, kölest, alakort, hariskát, len és kendermagot, török buzát, vaját, mézet, eczetet — keveset-keveset. Én az ide feljebb tudniillik az hunyadvármegyei és hosdáthi praetensiomról való írástól fogva eddig elő számlált minden jókat, édes feleségemnek,¹⁾ akár nevemet változtassa, akár becsületit megsértse — melyet Isten ne engedjen — akár pedig meghaljon is; tehát mindazoknak az jóknak is fele (Hunyadvármegyében s Hosdáthon ha mit praetendálhatnék, ide nem értvén) jó lelkiismeretnek dictálása szerint, szálljanak az én tőlem leendő gyermekire, ha nem leszen pedig, szálljanak az én előbbi feleségemtől való gyermekimre háborgás nélkül, ők osszák fel egymás között istenesen; az más fele része

¹⁾ *Kimaradt*: hagyom

pedig az megirt jóknak maradjon feleségem hatalmában, tégyen testamentumot róla, az mik akkorra maradnak jelen, istenesen, de az én elébbi gyermekimet is részetlen ne hagyja, hogy így is az ő édes maradéki az én maradékimmal tarthassák meg az rokonságot; mindezekon kívül pedig, melyeket ide fel édes feleségem számára intéztem, — az Huguadmegyében és Hosdáthon levő praetensiom leírásától fogva, — valamik találtnak oszlásra valók, ugymint valamennyi buzám, gabonám, marhám, pénzem, ezüst marhám, ménes lovaim, ezek közül az fiaim külön-külön egy-egy gyermek- és egy-egy kanczalovat csikóstól választván elsőben magoknak. Az feleségemnek is adtam volt egyet, azt is az mire eddig szaporodott, azzal együtt neki hagyom, az többi oszoljanak egyaránt mindenik gyermekim között, az mikor illendőnek ítélik; de ha valamelyik sine semine meg talál halni, annak minden része és java az több egy-testvér édes atyjafiaira szálljon immediate.

Dossát édes feleségem könnyen elmulatja, de ha ugyan meg kell lenni, adjanak elébbi feleségemtől való gyermekim hatvan forintot neki dossában közönségesen, hogy az mián is akadály ne lehessen.

Ezek így meglevén:

Samuel fiam számára hagyom nemes Küküllő vármegyében Gálfalván levő lakó házamat cum toto fundo, azon határon levő szántó földeimnek, réteimnek, füves kerteimnek, szőlőimnek teljes fele részével, item az haranglábi, désfalvi, sárosi, somostelki, szőlősi és az czikmántori portiokat egészen, az gálfalvi portionak hason felét, az abosfalvi portionak pedig az külső pertinentiáit, úgy mint szántóföldeket, réteket és szőlőt Samuel részére hagyván, az belső portionak hason felét, az alsó-preszákai portionak negyed részével.

Cristina leányom részének intéztem említett Gálfalván az Thordai uramtól szerzett fundusokat, item az gálfalvi határon levő szántóföldeknek, réteknak, szőlőknek és füves kerteknek hason fele részét, item az gálfalvi falubeli és abosfalvi teljes portioknak hason fele részét — az abosfalvi szántó földeket, réteket és az szőlőt is Sámuel számára hagyván — szőkefalvi, erdőalji és gógányi portiokat egészen; ezekhez ragadnak az hodáki és ligeti portiok is, item az alsó-preszákai portionak is negyed részével együtt.

Gábor fiamnak deputáltam az oláh-szilvási házamat egész telekjével és azon határon levő rétekkal, szántó földekkel, gyümölcsösökkel, szőlőkkel és azon faluban levő portiommal együtt (egy közepszerű jobbágyot gyermekével, házával, földével, réteivel és azon határon levő szántóföldeknek s réteknak is harmad részét Susi leányom számára szakasztván); ennek

felette az csongvai portiot egészen, az bagóinak felét minden pertinentiákkal és az magyar-herepeit egészen, az alsó-preszákai portionak teljes negyed részével.

Susi leányom számára rendeltem az nagy-enyedi házat, cum omnibus ibidem appertinentiis, item Oláh-Szilváson egy középszerű jobbágyot mindenével, azon határon levő szántóföldeknek, réteknek harmad részét, az szőlőkben az Bolda György szőleje felét, item az bagói portionak hason fele részét, az magyar-lapádi portiot pedig egészen, item az alsó-preszákai portionak negyed részét.

Mihály fiamnak hagyom Borberekben az Sztrigy-Boldogfalvi János és Szegedi Rácz István uramék szomszédságokban levő házamat teljes telkestől, ehez az házhoz és fundushoz adok az vinczi és borbereki határokon levő szántóföldeimből, réteimből és szőlőimből, ide értvén az Géb oldalbeli szőlőt is, azokon kívül, melyeket az édes feleségem és az huga számára intéztem, az gyümölcsös és füves kerteknek teljes fele részét; item az nagy veteményes kertet egészen, item Paxit, Szakács Pétert, Major Oprát és az Décsei Jánosné fiát házokkal s mindenekkel az mijek lészen, item az Maros parton levő fundust, item az vár alatt levő malmot, helyével és hozzá közelebb levő kenderfölddel együtt, item az várban az kapu felől való egész házakat az házak hejjával¹⁾ és pinczéjével együtt, item Vinczen az atyám fundusa felét az rajta lakóval, Demeterpatakát egészen, item az dorombári és felső-preszákai portioknak teljes fele részeket, item az kisleludi, ponori és oláh-dályai portiokat egészen, item az fejevári Inczédi Pálné asszonyom háza mellett levő fundusnak az Ompoly felől való fele részét az rajta levő romlott és előtte lévő romlott kis házzal együtt, ezen fejevári határon levő szőlőknek teljes fele részével, item az magyarigeni, benediki portiokat egészen. Kérem Istent ő felségét, tartsa meg számára.

Annisnak pedig hagyom ugyan Borberekben az Décsei Márton házat az kis kerttel, melyet az nagy ház udvarából külön szakasztottam s magát Décsei Mártont mindenével együtt; item Lázár Pétert mindenével, item az vinczi és borbereki határokon levő szántóföldekből cub. 40, rétekből curr. 10, szőlőkből az Geb oldalit, temetőmálit, az kit Szakács Péter mivelt, és az temető kert mellett valót egészen, item az gyümölcsös és füves kerteknek is hason fele részét, item az felső várbeli gabonás házzal és alatta való pinczéjével, item dorombári, felső-preszákai portiomnak fele részét, item az fejevári várbeli házat, az külső fundusnak az vár kőfala felől való egész fele-

¹⁾ = padlásával

részevel és az fejérvári határon levő szőlőknek fele részevel, item borbándi, bocsárdi, váradjai és szent-imrei portiókat egészen.

Az feljebb említett dézmák közül az rihói az feleségemé, mint oda fel megírtam, az budaki legyen Mihóké, az kapusi pedig Christináé. Kérem az Abrahámnak, Isáknak és Jákóbnak Istenét, kedvelje szegény gyermekimet és magokat s javokat szentelje maga dicsőségére.

Szükség rövideden emlitenem: én terhes és nevezetes hivatalokat viseltem ugyan, mindazáltal nehéz időben éltem és alacsony rendből való is levén, derék jószágot nem szerezhettem, az iránt felőlem senki ne vélekedjék; az mire pedig Isten méltóztatott, azok között Alsó-Prezszakát birtam három ezer forintban, magam pénzemen, Felső-Prezszakát, borsómezeit és dorombárit négy ezer forintokban, Bocsárdot nyolcz száz forintokban, vajdafalvit nyolczszáz forintokban, bucsumit ötszáz forintokban, dályait háromszáz forintokban, rihói dézmát nyolczszáz forintokban, budakit kétszáz forintokban és az nagy-kapusit ezerkétszáz forintokban, ezeken kívül az apróság, melyeket is az fiscalisok közül, ha ki akarnak váltani, az levelek szerint váltásák ki, osszák fel egymás között igazán, eltávoztatván egymást meg ne csaljátok. Kisfaludi, borbándi, igeni, váradjai, szent-imrei, többire földek s imitt-amott levő egy néhány emberek zálogosak, az levelek megmutatják; ezek felől ha valaki nyughatatlankodik s producáltat, supplicálni kell az méltóságokat és reménkedni, talán halasztják kiváltását, ha pedig nem engedik, fel kell venni az summát az levelek tenora szerint; az több apróság adós leveleket fel kell osztani egymás között szép igazságosan. Az többi, úgy tudom, örökösök; Demeterpatakán ha mi kevés fiscalitás volt, az nemes ország nekem adta örökösön; az borbereki pedig, fejérvári, szilvási, herepei, enyedi, gálfalvi, gógányi és az havas alatt való alkalmatosságok örökösök ugyan, de mégis megkívánják az szorgalmatos vigyázást, mert az idővel ujulnak és változnak mindenek.

Az oda fel említett adósságimról így határozatom elmémet: mert az idő nehezen szenved az levelek szerint való processust, azért nem ellenkezik az kereszténységgel az időtől várni, azonban minden esztendőben sollicitálni kell Mihók Annissal az szász-sebesit, Gábor Susival az ujegyházit, és Samuel Kriskával az segesvárit; az medgyesit az feleségem sollicitálja magának. Az többi, ha mik lesznek, osszák fel egymás között istenesen az fiaim és leányim.

Mivel pedig akármikor is hasznos volt ugyan, de az mostani időben sokkal inkább megkívántatik, hogy legyen az ár-

váknak valami gyámolok, az kihez az özvegy és árva jó reménység alatt folyamodhassék, annak okáért én is édes feleségem és szegény gyermekim sorsoknak gyámolítására és oltalmazására választottam keresztény vallásunkon levő ítélőmester uramat, item t. n. Barcsai Ábrahám, Inczédi Pál, Bagotai Ferencz, Veress Péter, Püspöki Péter és Dobai János uraimékat, mint bizott jó akaratu uraimat s atyámfiait, kérvén ő kegyelmeket, említett édes feleségem és szegény gyermekim sorsa s dolgai ha mikor miben kívánják, vagy magok is szükségét tapasztalják, keresztényi kötelességeket el ne mulasztják, sőt ez dispositiom iránt fataliter aut etiam alia via occurálható difficultásoknak megelőzésében, elhárításában, s ha úgy kelletik lenni, jó lelkiismerettel való megorvoslásában is munkálkodjanak ő kegyelmek maturo superinde prae habito consilio, unanimiter determinando, mindenféle respectusokat félre tévén, hogy az Isten ő kegyelmeknek életeket szerelmesivel együtt kegyelmesen megáldja, utolsó órájokat megszentelje és emlékezeteket holtok után is boldogítsa.

Elmaradandó édes feleségemet pedig, kire méltatlan nevem becsülettel való viseléséig szegény gyermekim és minden javok gondját bízom, nagy szeretettel kérem, mint istenfélő, kegyes, szorgalmatos jó gazda asszony viseljen hűséges gondot, magokat fenytékben nevelje, javokat és jószágocskájokat takarékosan tartassa és elfogyni s romlani, az mennyiben lehet, ne engedje, az leány gyermekeket maga mellett tartván, asztalát pedig s az fiaknak tápláltatásokat ruházatjokkal együtt az időhöz s jövedelemhez szabja, ellenkező beszédekkel nem gondolván. Illendőbb idővel terjedni, mint megfogyatkozni. Az magának rendelt bonumokat édes feleségem mint illik úgy alkalmaztassa ugyan, de azokról való dispositiomat is meg ne bántsa; én el is hiszem, azon jók iránt is, sem maga felől való balitéletre okot nem szolgáltat, sem pedig feljebb megirt dispositiomat meg nem bántja maga és az én maradékimnak szomorúságokra. Életének tiszta özvegységében, ha mikor mi akadály, bajos és sérelmes dolgai érkeznek, ne sajnálja fenn említett bizodalmas jó akaró uraimat megtalálni és jó lelkiismerettel való keresztény segítségeket kérni; úgy hiszem, nem fogyatkozik meg édes feleségem s gyermekim az ő kegyelmek keresztényi magok alkalmaztatásában.

Feljebb nevek szerint említett, és ha Isten mást is ad, mindenik gyermekimet édes atyai szívvél intem, az Istennek félelmében, keresztényi szent vallásunkban nevedjenek és mind halálok órájáig abban állhatatosak legyenek, édes feleségemmel együtt, melyre őket keresztényi szívvél kötelezvén is, intem, egymást tiszta szeretettel és hűséggel observálják, Iste-

nőkhez, hazájokhoz, urokhoz, vármegyéjekhez feddhetetlenül hivek legyenek, minden rendbeli előttök járójokat, úgy más közönséges rendeket is nagy becsületben tartsanak, perlekedők ne legyenek, az mennyiben mikor rajtok áll, mindenekben az igazságot és egyenességet kövessék; így leszen az Ábrahámnak, Isáknak, Jákóbnak Istene nekiek is kegyelmes és irgalmas Istenök, az kinek hatalmas igazgatása és gondviselése alá édes feleségemet, magam méltatlan sorsommal és életemnek utolsó alkalmatosságával s holtom után való emlékezetemmel együtt teljes bizodalommal ajánlom és lelkemet az Ábrahámnak kebelében, testemet pedig az földnek gyomrának ajánlom, teljes reménységgel levén az felől, hogy az feltámadásnak idején az Istennek elvégzett bölcs tanácsa szerint testem feltámadván lelkemmel egyesül és így az mennyei paradicsomban részesülök az idvezült szentekkel az Istennek tökéletességében és ott leszen teljes lelki örömben való lakásom örökön örökké, Amen. Datum in possessione Gálfalva die huszonötödik mensis Novembris, ezer hatszáz kilenczven kilenczben. Et subscriptum erat Borberekí Alvinczi Péter, erantque sigillo ejusdem — stb.

Közli: KIS BÁLINT.

Resignatio bonorum mobilium Elisabethae Orbán in anno 1699.

Anno 1699. die 16. mensis Junii. T. n. hadadi Wesselényi István úr ő nagysága assignáltata Orbán Pál uramnak mielőttünk holmi egyetmást az következő series szerint Kolozsvárott Szín utczában az Nagyközi Gábor uram ő kegyelme házánál, az mely egyetmásokat Orbán Pálné asszonyom ő kglme adott volt leányával Orbán Erzsébet asszonynyal, kiházasztásával aféle egyetmás-félét, az mit egy ládában találunk rend szerint ezek:

Elsőben egy kis iskotolyában egy orczaborító fátyol, két tetszén pántlika.

Egy darabocska recze fátyol.

Egy tetszén csipke főkötő hátuljára való.

Egy karmasin színű aranynyal, veres selyemmel kötött főkötő.

Egy főre való fehér csipke.

Főkötő hátuljára való fehér csipke.

Egy aranynyal, fekete selyemmel való csipke.

Egy főkötő hátuljára való ritka elegyes kötés.

Egy fehér fátyol főkötő fekete selyemmel, ezüsttel varrott.

Ugyan egy gallér, zöld selyemmel arannyal kötött.
 Egy pár pántlikás tasli.
 Egy kis ezüst kalán.
 Egy sima hamuszín atlasz, nyuszt farkas, ezüst csipkés
 asszonyembernek való süveg.
 Egy karmasinszín asszonyembernek való selyem ő.
 Egy fehér fátyol, fehérrel varrott előkötő.
 Egy veressel varrott kendő.
 Másik egy fehéressel varrott kendő.
 Egy veres fejtőkkkel varrott lepedő.
 Egy fehéressel varrott más lepedő.
 Egy három sorral fehéressel varrott lepedő.
 Más ugyan az közepin teljes fehéressel, kétfelől keskeny
 fehéressel varrott.
 Ötödik ugyan veres fejtővel varrott lepedő.
 Hatodik teljes fehéressel, kétfelől keskeny fehéressel
 varrott lepedő.
 Egy fekete selyemmel varrott kús (?) egy régi pár.
 Második egy pár fekete selyemmel.
 Harmadik pár veres selyemmel.
 Negyedik pár fekete selyemmel.
 Hetedik lepedő ugyan veres fejtővel varrott.
 Nyolczadik lepedő veres fejtővel varrott egy pár.
 Veres fejtővel fehéressel egy lepedő.
 Egy pár elegyes selyemmel varrott gyolcslepedő.
 Más régi kék selyemmel varrott gyolcslepedő.
 Egy csinálatlan sáhos abrosz.
 Más sávós reczés abrosz.
 Harmadik kötéses gyolcsabrosz.
 Negyedik hosszú sáhos reczés abrosz.
 Ötödik ugyan sáhos reczés abrosz.
 6-ik reczés abrosz.
 Egy fehéressel varrott kendő.
 Második fehéressel szűtt kendő.
 Egy lepedő köziben való széles recze.
 Egy párna fő végiben való varrás.
 Öt pár vánkoshajba való varrással.
 Egy égszín selyem paplan.
 Más ugyan egy portai tarka aranyos selyem paplan.
 Egy közönséges veres tarka szőnyeg.
 Coram nobis Georgio Ozdi et Georgio Szombatfalvi utrin-
 que in sede Maros et pago Gálfalva inhabitatoribus nobilibus.
 P. S. Ezeket az fenn megírt egyetmásokat peniglen t. n.
 udvarhelyszéki, lengyelfalvi Orbán Pál uram ő kegyelme mielőt-
 tünk kezéhez is vón. *(A következő sorok ki vannak húzva:)*

Cum hac protestatione tamen, hogy az több egyetmását is megholt leányának megkívánja t. nsgos hadadi Wesselényi István úrtól ő nsgától.

Correcta per nos.

(P. H.)

(P. H.)

Közli: TÖRÖK ISTVÁN.

A kassai kamara instructiója

Raysz János archivarius és Udvarhelyi Péter perceptor számára, 1646. május 24-én és augusztus 20-án.

(V. ö. Erdélyi Országgyűlési Emlékek X. köt. 90. 1.)

Instructio cameralis, pro grosis dnis Joanne Raysz inclytæ camerae Cassoviensis archivi conservatore et Petro Udvarhely eiusdem camerae proventuum perceptore sua ecelsnis principalis, dni dni nostri clemmi ac benigno eiusdem ecelsnis mandato data.

Mivel kgl's urunk parancsolatjából nekem az jelen való országunk gyűlésére Posomban kelletik felmennem, hogy az ő nga nemes kassai kamarája addiglan is gondviseletlenül ne maradjon: ugyan ű nga kgl's urunk kegyelmes dispositiójából s annuentiájából azon nemes kamarának gondviselését azon én távollétemben biztam kgl'tekre, az ide alább megirt mód és instructio szerint:

1. Elsőben is megemlékezhvén kgl'tek azon mi kgl urunknak adatott erős obligatoriájáról és reversalisáról, teljes minden tehetségével s igyekezetével egymás egyező értelméből kgl'tek vigyázzon igen diligentissime s igen fidelissime kgl's urunk e kassai kamarájának mindennemű proventusinak beszoigáltatására, mindenféle restantiáknak behozattatására, in summa minden keresztyéni utakon módokon kgl's urunk hasznára vigyázzon, s proventusit beszoigáltassa, kárát peniglen eltávoztassa, kit kgl's urunk is vehesse kegyelmesen kgl'től.

2. Ide az nemes kamarához tartozó harminczadosokat, dézmásokat és egyéb tisztviselőket, ha kiket az nemes kamara dolgaiban requirálni kelletik, ugyan az én nevem alatt expedíáltasson kgl'tek leveleket cameraliter, s úgy is procedáljon mindenekben, kihöz hogy alkalmaztassák is magokat ő kgl'mek az ide való szolgák, nevezet szerint az harminczadosok, én mindenfelé intimatiót töttem, és patenset is adok, ha kívánatik, kgl'tek kezéhez.

3. Mivel penig kiváltképpen itt való kassai gyalog prae-

si(di)umnak, item udvari tizedesnek gyalogival, czeugházbeli személyeknek, kapitány uramnak, gyalog hadnagyoknak, strázsa-mestereknek, postamestereknek, porkoláb uraiméknak, kamara tagjainak és egyéb tiszteknek, szolgálknak az régi szokás szerint órul óra meg kell fizetni, annak szokott módja, ideje és napja szerint, úgy mint cujuslibet mensis 10. die, hogy perceptor uram diligenter megfizessen; de elsőben valóban fideliter minden hóban az kiknek fizet, jól és igazán kls urunk rendelése szerint megmustrálja, s érdemeseknek fizesse ki kgd kls urunk pénzét, minden hóbeli fizetésekről külön-külön való igaz partiále registomot csinálván róla, expedíáltassa azokkal, az kiknek fizet, és quietáltassa magát annak szokott módja szerint, azon dolgokban való commissiókat megiratván, mindaddiglan, míg Isten haza hoz, tartsa magánál ad subscribendum.

4. Kgls urunk idejében, valamennyi harminczadosok, decimatorok, udvarbirák és egyéb tisztviselők, valakik ide az nemes kamarára adósok és restantiariusok, mennyivel, az nemes kamara archivumjából kitetszik és constál kgknek onnét. Kgtek azért sollicite ea instantia nomine et autoritate camerali urgeálja és sollicitálja gyakorta és gyakorta való írásával, admonitiójával azokat, hogy nálok levő restantiákat éppen és fogyatkozás nélkül az nemes kamara perceptora kezében hova hamarább beszoáltassák. És az kik contumaciter post alteram vel tertiam admonitionem ugyancsak elnegligálják, reversalisa mellett procedálván kgtek citáltassa és legitime törvényt is mondatván ellenek, usque ad satisfactionem reversalisok szerint procedáljon effélék ellen.

5. Ha kik az restantiarius tricesimatorok, provisorok, decimatorok és egyéb officiálisok, bátor szintén minden rendbeli restantiájokat ide az nemes kamarára beszoáltassák is és semmi restantiájok fön ne maradjon is, az én megjöveletemig azoknak is reversalisokat addiglan kgtek mindazáltal ki ne adja az nemes kamaráról. Elégedjenek meg perceptor uram quietantiájával, az kit ő kglme minden perceptumokról tartozik igazán megadni mindeneknek, az kik proventust adnak ő kglme kezében.

6. Regia schedákat cum mea subscriptione hadtam az archivumban, hogy az harminczadosok azokból is meg ne fogyatkozzanak Nro (*szám nincs!*) Ha többek kívántatnak, az posták utáni continue currálnak, az eperjesi postamesterrel elvégezem én most utamban, hogy utánam dirigálja ad subscribendum, kgtek diligenter absignálván Posonban utánam felküldje, kiket én abscribálván, nem késlelem viszont küldeni kglteknek, valamennyi kívántatik. Sőt minden egyéb kamarai állapotokról és egyebekről is, az melyekről szükségesek és kívántatnak enge-

met nagy gyakorlatossággal, ha többszer nem is, minden hétben egyszer tudósítani el ne mulassa, kire én is választ adván kgteknek, távollétünkben is egymás értelmével élhessünk és kgl's urunk kamarai dolgait s proventusit promoveálhassuk.

7. Mivel penig most az tokaji tractatuson mind két részről úgy egyeztek meg az commissarius urak, hogy az harminczad dolga per omnia, per totum úgy és az szerint legyen, az mint in anno 1627. Ugyan akkor is tokaji tractatuson az jó emlékező Bethlen fejedelem ű idejében elvégezték és rendelték volt, kire kls urunk is annuált, és Isten segítségéből rövid nap alatt jó vége leszen azon tokaji tractatusnak, kiről úgy reméllem kls urunk is eo facto tudósítani fogja kgteket és felőle kegyelmesen parancsolni. De ha ő nga ezen dolgokról, sok és nagy országos gondjai között megfelelkeznek is, kgtek semmiképpen el ne mulassa, hanem az mint szegény Bethlen fejedelem idejében volt, circa Poloniae regnum et alia extera regna, in finitimis tricesimis, utpote Kesmarcensi cum Ófalu, Lubloviensi cum Palocsa, Bartphensi cum Kurima, Lodomer, quod vina duntaxat ad Sztropko maneat. Item in Unghvar per se. Az borok harminczadjáról kls urunk részéről exactiójára és perceptiójára, nomine et autoritate camerali, perceptorokat állasson szembe mindjárt, és installáltassa úgy és az szerint, mint megirt Bethlen Gábor fejedelem idejében volt, minden ezen fölül megirt helyekben akkorbeli instructióval, kiket im meg is pecsétlettem, Sztropkóra cum Ladomér Kendy Gáspár uramot, Lublyóra cum Palocsa Berzeviczei Told János deák uramot, Késmárcra cum Ófalu valamely érdemes személyt. Erdélyben ezen János deák uram vigyázzon oda is és tartson jó és igaz tökéletes rationistákat ott is. Nebesz Pál uram is talált volt meg felőle. Az unghvárira ugyan az előbbenit Szegedy Ferencz uramot, mivel még restantiáji is vadnak ott való tisztiben. Az szendrői harminczad per totum kls urunké, oda Comáromy Mihály uramat installáltassa kgltek, császár urunk commissariusi levele mellett, szepsi és szikszai harminczadosok által, és diligenter observálja kgltek, valamig mind ez szerint kls urunk részéről ezen fölül megirt harminczadok helyében nem állatódnak, urunk részéről is mindaddiglan kgtek az lodoméri harminczadot az nemes kamara részéről ki ne bocsássa. Ezek ez szerént végben menvén, eo facto kgtek is az eperjesi camarához bocsássa azon ladoméri harminczadot, tulajdon csak quoad de vinis percipiendam tricesimam biratassék a sztropkai harminczadhoz.

8. Ha kls urunk ezt parancsolja ugyan kgknek, hogy császár urunk részéről való commissariusok kgkkel együtt revideálják és inventálják ezen nemes szepesi camara archivumját.

ebben kgtek pro autoritate suae celdnis, magok mellé vévén az két fő porkolábot, Szegedy Gergely és Némethy Mátyás uramékat, item itt való kls urunk harminczadosát Várady Péter uramat, ezen dologban az 1622. esztendőben iratott nikspurgi diplomának articulusát diligenter megolvassván, mindenkiben kgtek kls urunk részéről is úgy vigyázzon, igen fideliter et syncere, ő nagának ebből is valami kára ne következék, és csak egyedül maga Raysz uram legyen köteles ebben ex utraque parte, mivel azon niklspurgi diploma is csak egy személyről irattatott.

9. Az mi az dézmák állapotját illeti, mivel egri püspök uramtól ő ngától kelletik azokat ez ideig megarendálnunk, kire kls urunknak is igen nagy gondja vagyon, mindazáltal kgtek is urgeálja és sollicitálja most is egri püspök uramat ő ngát felőle. Az szegény Bethlen fejedelem üdejében adtak esztendőnként tőle kétezzer forintot tallér pénzü, minden tallért per flor. 1 den. 25 számlálván, tött integre tizenhat száz tallérokat. Most is minden tehetségével azon legyen kgtek, feljebb ne menjen, holott comparative szólván, bizony tizszerte romlottabb állapattal vadnak mostan azon decimák állapotjuk, s ha penig ugyan feljebb kellene valamennyivel menni, kls urunk akarátja s parancsolatja kívől addéglan meg ne cselekedje, kiről én most is alázatosan informáltam ő ngát, és az mit parancsol felőle kls urunk, ahoz tartsa magát.

Lapszálen: Kls urunk parancsolatjából kétezzer tallérra kelletik töltenünk és deponálnunk az káptalomban.

10. Végben menvén az decimák arendája, kgtek igen fidelissime az processusokat az szerint ossza ki, az mint erről való limitatiónk tartja, erős revársálist vevén mindenektől, az régi kamarai szokás szerint. És mivelhogy pénzt kellett kifizetnünk az nemes kamaráról az arendálásért, igyekezzék azon kgtek, az a készpénz éppen bejövén az nemes kamarára, hogy az felett az mi victuálék, bor, búza, tavasz bejön, cedáljon in lucrum camerae; készpénzen arendálhatja el kgtek nevezet szerint ezeket: Henczócz cum Polyánka, Sztropkó, Nagy-Mihály, Füzér, Homonna, az kis-hevesit az tokaji vice-kapitány Kis András uram ugyan sollicitálja is, mingyárt készpénzü leteszi az arendáját. Az többbit hogy in specie dézsmálják, úgy adja és ossza ki kgtek bene meritis personis az limitatio szerint. De ezekben is az bárányok dézmáit készpénzen arendálja el kgtek, az mint legjobban lehet. Az Tiszántúl való négy processust szemül árendálja el kgtek.

11. Mivel penig úgy reméllem, kgls urunk az rozgonyi és nádaskai jószágot az nemes kamara kezéből kiereszti, mihelt az commissarius urak restitutionalis levelét elhoznák, sietséggel

tudósítsa kgtek az mi kls urunkat felőle. Én megparancsoltam, hogy az oda való udvarbiró minden ekédiglen való restantiákat kiszedjen az egész jószágon, és ide az kamarára kgtk kezében beszolgáltassa s kgtek is urgeálja. Ha kgtek kls urunk parancsolatjából kibocsátja is az kamara kezéből, de így, hogy elsőbben az urunk idejében való restantiákat hogy ide az kamarára mindenestől fogvást azután is beszolgáltassák. 2. Mivel az őszi, tavaszi vetést innen belől Kassáról tettünk, ő nga kls urunk dispositiójáig ki ne bocsássa az nemes kamara kezéből, holott köz regula szerint is, az ki szánt vet, az arat, így urunkat illeti, ő nga kegyelmesen disponáljon felőle, ha mit oda enged belőle az possessoroknak. 3. Azon jószágnak udvarbiróját kgtek fel ne szabadítsa, elsőbben itt az nemes kamarán mindenekről igaz számot adjon, és effective satisfaciáljon, addéglan meg se engedje, hogy sem az előbbeni possessorokhoz, se máshoz akár kihöz is kötelezze magát.

Lapszálon: Mind rozgonyi, nádaskai őszi, tavaszi vetéseknek hason felét engedte urunk az possessoroknak, s felét maga számára megtartotta.

12. Az mi peniglen az mislei jószágot illeti, kls urunk hogy az diplomának articulust azzal is roborálja, azt is kiereszti ugyan kezéből, de nem az jesuitáknak, mivel in publicis regni articulis serio caveáltatott, quod patres Jesuitae in regno Hungariae nulla bona stabilia et possessionaria habeant, hanem más ecclesiasticus possessornak kezében. Azért kgtek ebben is azon conditiók alatt procedáljon per omnia, az mint feljebb azelőtt való punctumban specificáltam, ha szintén az restitutionális levelet kglmes urunk commissariusitól elhozzák is kgltekre, mégis elsőben kgls urunktól értsen, és az ő nga kegyelmes parancsolatjához tartsa magát, s ha ugyan azt restituálni kelletik, az felül megirt három conditiók alatt legyen azon mislei jószágnak is restitutiója, s különben se, valamig kls urunk különben nem parancsol felőle. És mivel azon mislei jószágban kls urunk számára az sok őszi és tavaszi vetéseken kívül is szép feles számu majorság juhái, majorság sertés marhái és tehénféle barma, item lúd, tyuk feles vagyon, item kész csinált új hordók is vagyon százig s több is, és egyéb sok ingó-bingó marha, kiket mea industria oda Mislére szerzettem ő nga számára, ha szintén az puszta jószágot ki kelletnék is az kamara kezéből bocsátani, de azon fölül mindenféle megirt jók, majorságok és egyéb ott levő res mobilisek ezen officialis Tánczos Mátyás gondviselése alatt integre et illibate mindenek ott Mislén tartassanak meg, valamig kls urunk dispositiójából az nemes kamara más illendőbb helyet és jószágot rövid idő alatt nem szerez azon kamarához, ki sokára

nem halad, valamely közel való jószágot meg kezd arendálni urunk szükségére nézve, és oztán mindeneket oda szállíttatnunk kelletik.

Lapszálen: Az szerint az mislei majorságbeli minden őszi, tavaszi vetéseknek felét urunk maga számára megtartotta, s felét az possessoroknak átengedte. Az mely szénát mi takartattunk, az per totum kgl's urunké.

13. Mivel kls urunk gabonájában, az nagy szoros helyek miatt, az mint az inventoroktól bizonyosan végére mentem, sok kár vagyon, kgtek udvarbiró uram által, igen jó és helyes kezesség alatt, az szegény és penészes gabonában új fejében, jó és abajdócz buzáért adasson ki egynéhány száz köblet, úgy hogy szent Bertalam napjára bizonyosan behozzák ide urunk annonaria házában, és minden köbölnek egy vagy két szapuja tetézve mérődjék be.

14. Kls urunknak ide Kassára való bejövetelit bizonyosan megértvén, az mint legjobban lehet, idején kgtek mindenekről mentől böcsületesben kls urunk méltóságára vigyázzon, úgy készüljön hozzá mindenekhez. És mivel már az jószágok elesvén az nemes kamarától, kls urunkat idején tudósítsa kgtek róla, még csak konyhára való fa s viz hordásra sem leszen jobbágy és zsellér, az ki által ezeket végben vihetnénk, ő nga kegyelmesen méltóztassék felőle provideálni; az ő nga konyháját hanem ha mind kész pénzzel kelletik tartani, ha ő nga kegyelmességét nem mutatja az nemes kamarához. Az mi az szénát illeti, úgy gondolom, az mint az széna osztótól végére mentem, vagyon urunk számára széna ide be circiter kétszáz szekérig, tűzre való fa is circiter száz szekérig. Az mi kevés barom, juhok, bárányok, lúd, tyúk és egyéb találtatik Mislén, azokból illendő limitatiót tegyen kgtek, urunk konyhájára mit kellessék beadminisztrálni. Mézet, vaját hanem ha pénzen is vetet kgtek harminczados uramékkal, mert itt bizony igen kevés vagyon. Az tokaji harminczadosnál Bodor Benedök uramnál vagyon contrabondált barom circiter negyvenig való, azokból hajtasson fel kgtek ide urunk konyhájára az mennyi szükséges, kiről tempestive requirálja is Bodor uramat. Az egyéb szükséges dolgokról is tempestive alázatos könyörgése által kls urunkat megtalálja kgtek, az itt való konyhabeli fogyatkozásokat ő nga méltóztassék máshonnét subleváltatni.

15. Isten előhozván az új angariát, mely esik in primis diebus Julii, az nemes kamara régi jó (szokása?) szerint kgtek 15 nappal azelőtt minden harminczadosokra admonitoriát bocsásson ki cameraliter, ad terminum angariae idején kiki közülük regestomival, ratiojával compareálván, minden nála levő proventusokat, sőt még restantiájokat is igazán behozzon, semmit hátra

fön ne hagyjon s kls urunk pénzével ne kereskődjék, mert bizony gyalázatját érdemes kamarai büntetésével fogja megvallani, ha comperiáltathatik, s addiglan kgtek senkit közülök innét az nemes camaráról ne enodáljon se expediálja, valamediglen kls urunk nála levő proventusát éppenséggel be nem adja fidelissime.

16. Az új angariában az kassai lovas praesidiumnak die 12. Julii az bevött rendes szokás szerint egy angariára, kls urunk dispositiójából adjon kgd perceptor uram két hó pénzt.

17. Caetera industriae et in rebus ac negotiis cameralibus bene exacteque gerendae prudentiae et dexteritati, probataeque eorundem fidei committuntur peragenda. Cassoviae die 24. mensis Maji anno 1646.

(P. H.)

Idem Paulus de Szemere.

Puncta cameralia, superius suprascriptis punctis addita.

1. Mivel kls urunk parancsolatjából nekem ugyan fel lehetik mennem Posomban az ország gyűlésében, édes kedves atyámiai, ő nga kls rendeléséből képenben per totum kgtekre bizom az nemes kamara gondviselését, az szerint, ut superius specificatum est, minden ezen fölül megirt punctumokat kgtek in accuratam considerationem vevén, azokhoz alkalmaztassa magát.

2. Kls urunk parancsolatja ez, hogy az egri püspöknek ő ngának az decimákért való árenda pénzét teljesítsük reá két ezer ezüst tallérokra; kgd azért édes öcsém perceptor uram az egri káptalomban bevitt tizenhat száz ezüst tallérokhoz még négy száz ezüst tallért mingyárt vigyen be Jászóra, és tegye be az káptalomban az többihez cum eadem protestatione, és hogy ezzel augeálja ő nga, cselekedte ő fge commissariusinak instantiájokra és requisitiójokra, kiről protestationalis recognitionalis levelet hozzon kgd az káptalontól.

3. Mind az czeugházban s mind urunk udvarában kívántatnak aedificiumok, melioratiók, kik felől mind az czeugházi deák Christoph D. s mind itt való kassai udvarbíró Poloni Bálint uram adtanak specificé irásokat be az nemes kamarára. Kgtek édes atyámiai vegye considerationban az ő klmek beadott kívánságokat, és az melyek szükségesképpen kívántatnak, kgtek vitesse végben, pénzt rendelvén és adatván reája kgtek, az melyek penig nem szükségesek, és még haladásban mehetnek, s ez után is meglehetnek, kgtek tovább való üdökre differálja, tudván szük voltát az kamarai proventusnak, mentől inkább megkimélheti kgtek az proventus, valóban csak megkimélje s

megtartsa, holott ez következendő angariához bizony kicsin reménységünk lehet.

4. Mivel nehezteli kls urunk, hogy itt való udvarában scholamester nincsen az alumnusok és scholabeli ifjak s gyermekek tanítására, im ő nga kegyelmesen parancsolt felőle pataki praefectusának Debreczeny Tamás uramnak, sub litera A., hogy pataki scholából igen jó tudós, jó erkölcsű ifjat adjanak ide fő scholamesternek, az ki praedicatio tételével segíthesse Regéczy uramat is; kgtek azért viselje gondját, communicálván ez dolgot nemzetes vice generalis Kún György urammal is, és hozassa el kamara költségével, ha egyébképpen nem adatik mód beune.

5. Mind mislei s mind rozgonyi és nádaskai őszi s tavaszi vetéseknek felét kls urunk maga számára megtartotta. Azért mentől hamarébb kgtek viselje gondját az ő nga részének, hova hamarébb elcsépelettén, betakaríttassa és hordassa az ő nga annonaria házaiban, ha külömben nem lehet, részéből vagy pénzzel hozza.

6. Kls urunk igyekezeti mivel azon vagyon, hogy ez jövő septemberben bejöjjon, az ide való fogyatkozásokról, az konyhálkodás dolgából mindenekből idején tudósítsa kgtek kls urunkat, idején méltóztassék ő nga provideálni konyhálkodás dolgából, mert itt csak egy szekér fát, egy szekér vizet nem tudunk kivel hozatni. Az minemű élés, bor, vaj, méz és egyéb vagyon, kassai udvarbíró és Tánczos Mátyás keze alatt is az minőmű barom, tyúk, lúd, vaj, disznók és egyebek vadnak, item tokaji harminczados gondviselése alatt 42 contrabandált szarvas barom, item az mislei jószágban vagyon közel 30 öl szénája vagy talán több is kls urunknak, item minden őszi, tavaszi vetéseknek hason fele az rozgonyi, nádaskai és mislei jószágban, mindezekből rendelést tegyen kgtek ő nga lovai és egyéb udvara népe felől, mentől jobbat lehet.

Nb. Ubi notandum. Én magam számára vettetem volt egy kevés zabot Balogdon és vagy öt öl szénát takartattam én számomra Fölső-Mislén, kiket az pap urak is nekem adtak. Kgtek azokat én számomra megtartsa, édes atyámfia.

7. Az bor dézmákra vadnak kész hordók, csak itt Kassán kls urunk pinczéjében több száz hordónál, Fölső-Mislén is Tánczos gondviselése alatt több lehet ötvennél, az szikszai tavalyi bíró házához, úgy jut eszemben, az Sajón túl való dézmákra küldtem volt circiter 60 avagy 70 hordót, kire legyen gondja az szikszai harminczadosnak, és azokból disponáljon kgtek a hova mennyi kelletik. Az beregi dézma borok alá hordókat szerezzen az szőlősi harminczados.

8. Az mennyi köblös gabonát, urunk akaratából, kiadott az camara az faluknak új fejében, im előjön Kisasszony

napja, kgtek minden falusiakra irasson, beszolgáltassák szép buzát érette, minden negyedik szapú tetőzve legyen, alioquin erős levelek mellett kelletik procedálni.

9. Az urunk udvarabeli alumnusokra, item scholames-terre, kántorra, item Regéczy uramra kgknek singulariter kls urunk rendelése szerint nagy gondviselése legyen.

10. Az kiknek menstruatim szokott fizetések járni, pro die 10. cuiuslibet mensis kgtek igazán kiadja. Az postamester-nek singulo 1. die cuiuslibet mensis. Az kassai lovas praesi-diumnak, az mint az elmúlt angariában, két hópénzt kell adni die 12. Octobris. Az többit bizza az nemes camara az kgtek igaz tökéletes hűségére. Adja az kegyelmes Isten, jó egészség-ben lássuk egymást. Cassoviae die 20. Augusti, anno 1646.

G. I. V.

servitor et frater syncere devinctissimus
P. de Szemere.

Urunk számára Mislén egy nagy kerttel jó káposzta vagyon, be kell sózatni.

Instructio inclytae camerae Cassoviensis, generosis dno Joanni Raysz, et dno Petro Ud-varhely primaribus membris cameralibus data.

(Az Országos Levéltárban őrzött egykorú másolatról.)

Közli: —I —R.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADATOK A BOCSKAY FELKELÉS TÖRTÉNETÉHEZ.

Bocskay felkelésére vonatkozólag a felvidéki levéltárakban számos okirat várja a kutatót. Barsmegye levéltárában a következőket találtam Bocskay történetéhez:

I.

Bocskay levele a barsmegyeiekhez.

Reverendissimis, reverendis, generosis, egregiis nobilibus dominis praelatis, comitibus, vicecomitibus, iudicibus et universitati nobilium comitatus Barsiensis etc. amicis nobis observandissimis.

Stephanus Bocskay de Kys Maria divina miseratione princeps Transylvaniae, partium regni Ungariae dominus et sicularum comes etc.

Reverendissimi, reverendi, magnifici, generosi, egregii et nobiles domini amici nobis observandissimi, salutem et benevolentiae nostrae commendationem.

Nyilván lehessen pedig ti kegyelmeteknél több keresztyén atyámfiaival együtt, nemzetségünknek régi szabadságáért miképpen indultattunk fel és minemő előmenetekkel látogatott legyen Isten ez ideig bennünket. Mivelhogy penig ez dolog annyira ment Isten akaratjából, hogy hadaink immár kegtek felé közelgetnek, nehezen kételkedünk, hogy sokan kegtek is úgy mint igaz magyarok hozzánk és nemzetségünkhez jó akarattal nem volna; Mindazonáltal akarók mégis kegteket levelünk által megtalálni, hogy ha kik tőlünk idegenek volnának is, értvén jó akaratunkat az közönséges jóból magokat ne vonogatnák és magok kárt magoknak ne tennének. Kérjük azért fejenkint szeretettel és intjük kegteket, hogy kegtek úgy mint igaz magyarok ilyen jó indulatból ne vonogassa magát, sőt közönségesen ez közönséges jóban akarjon, s értsen egyet velünk, serkennyen fel immár kegtek is és tekéntse nemzetségünknek sok időtül fogván való súlyos igáját, vegye eszében kegtek minden szabadságunknak megromlását és hazánknak naponként való pusztulását és vesse le nyakáról az kemény igát, melyben Isten után kegteknek mostan jó módja vagy, csakhogy kegtek az mi kapitánunkkal *Rédei* Ferenczczel értsen egyet, elhívén kegtek bizonyosan, hogy valamiből és valamikor kívántatik, mi is minden segítséggel s oltalommal leszünk kegteknek. Vége-

zetre nemcsak assecurálunk mindenkit jószága, szabadsága és minden marhája felől, sőt annak fölötte minden jó akaratunkat ajánljuk kegteknek. Ha peniglen kegtek ez közönséges jóban velünk egyget nem akar érteni, mi mind Isten s mind pedig ez világi emberek előtt ment emberek leszünk, hogy nem mi, hanem kegtek maga leszen az magok romlásának oka, mert mi általán fogva hogy az alkalmatosságot kezünkől ki nem bocsátjuk, hanem continuálni akarjuk dolgunkat, Istent segítségül híván. Dominationes vestras bene et feliciter valere desideramus.

Datum in civitate nostra Cassoviensi, die 14. Januarii, 1605.

Stephanus Bocskay, m. p.

(Protoc. Congr. A. 1605.)

II.

Bocskay vezérének, Rhédei Ferencznek hasonló czélzatú levele a következő:

Reverendissimis, reverendis, magnificis, generosis et egregiis nobilibus dominis praelatis, comitibus, vicecomitibus, iudicibus et universitati nobilium comitatus Barsiensis etc. dominis mihi observandissimis.

Szolgálatomat ajánlom nagtoknak ti kegteknek fejenként mint nemes vármegyének. Istentől kívánom nagtoknak és ti kegteknek országában, vármegyében, és minden bizonyos lakó helyében békességes, egészséges és sok esztendeig való szerencsés megmaradássit.

Nagtoknak és ti kegmeteknek egész vármegyét minemő becsületes levele által találta legyen meg az mi kegyelmes urunk az tekéntetes és ngos Bocskay István, az ő naga becsületes leveléből nagtok és kegtek megérti bőségesen. Az is nyilván vagy on nagtoknál és ti kegteknél is, az én kegyelmes uram minemű derék haddal bocsátott legyen engem erre az földre, annak okáért, hogy bizonyosson végére mennek, kicsodák akarnának az keresztyén magyar nemzet (mellett?) ő naga felindult jó akaratjával egyget érteni és kik nem? Azért az én kegyelmes uram kegyes és jó akaratból való intése mellett a magyar nemzetet, nagtokat és ti kegteket kérem, mint nemes vármegye meggondolván szép lakóheleit, szép tartományit, azokban való kedves állapotit, mutassa nagtok és ti kegtek az én kegyelmes uramhoz való hűségét és adjon bizonyos jó választ. Tartsa meg az Ur Isten ti nagtokat és kegyelmeteket sok esztendeig békességes jó egészségben.

Datum ex civitate Corponensi, 26. Januarii, anno 1605.

Nagytoknak és kegteknek

jó akarattal szolgál

Rédei Ferencz, m. p.

(Protoc. Congr. A. 1605.)

A megyei közgyűlés (Sz.-Benedek, 1605. jan. 29.) tárgyalta mind a két levelet s a következő határozatot hozta meg:

Item ad praescriptas binas litteras Botskay et Rédey conclusum est, quod intellecta congregatione cottus Nitriensis, ad quam vicecomes diligenter advigilare vel personaliter in eadem adesse debebit. Tandem idem do. v. comes tertio vel quarto die post ipsam congregationem Nitriensem universis dnis praelatis et baronibus necnon nobilibus huius cottus congregationem generalem more solito per iudices nobilium promulget et indicet, ad quam omnes personaliter tam dnus supremus comes quam Paulus Tapolcsányi et David Belawary praefectus S. Crucis (vel si aliquis ipsorum rationabilem excusationem habere vellet vel habere posset), nihilominus tamen hominem suum ad id idoneum transmittat opinionemque suam per litteras revellet, quas manu subscriptione roboret sub poena antea sancita, praelati seu magnates flor. 600, possessionati vero nobiles flor. 200, . . . sessionis flor. 100, armales flor. 50.

(Protoc. Congr. A. 1605.)

III.

Egregio Hieroslao Zmeskal, vicecomiti comitatus Barsiensis etc. fideli nobis sincere dilecto.

Stephanus Dei gratia Hungariae Transsylvaniaeque princeps et sicularum comes etc.

Egregie fidelis Nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mivelhogy az pénzre kíváltképpen való szükségink vannak, hagyjuk azért kegdnek, hogy az mely három ezer forint restantia adópénz kegdnél vagyon, azt minden haladék nélkül ide mi kezünkben szolgáltatassa fel kgd; több írásunkat kegd erre ne várja, mert mi Illésházy urammal immár afelől végeztünk.

Datum in libera nostra civitate Cassoviensi, die 6. Aprilis, anno 1606.

Stephanus, m. p.

(Protoc. Congr. A. 1606.)

IV.

Generoso Hieroslao Zmeskal fideli nobis sincere dilecto.

Stephanus etc. Generose fidelis nobis sincere dilecte, salutem et gratiam nostram.

Nyilván vagyon kegdnél, hogy az elmúlt kassai gyűlésben az urakkal és az nemes országgal együtt elvégeztük, hogy az dicatorok, exactorok és egyéb privata personák, az kiknek kezéhez az nemes ország pénzei szolgáltattnak, azok ide Kassára, az miként tartozásunkhoz azokhoz az restantiákhoz, beszolgáltassák, avagy a hova parancsoljuk oda adják. Mivelhogy penig Turócz

vármegyének kegmed volt dicatora, hagyjuk és parancsoljuk kegdnék, hogy ez mi levelünk látván az ezer hatszáz négy esztendőbéli három ezer magyar forint restantia pénzt, mely immár kegdnél in paratis vagyon, minden késedelem és fogyatkozás nélkül adja az mi hivünk Leolkeos László kezébe, hogy mindjárt hozhassa ide az mi kincstartó házunkhoz. Secus non facturur. Praesentibus praesenti expeditione reservatis. Datum in libera nostra civitate Casoviensi, die 1-ma mensis Junii, anno 1606.

Stephanus m. p.

(Protoc. Congr. A. 1606.)

V.

Leolkeos levele Zmeskálhoz.

Generoso domino Hieroslao Zmeskal etc. domino mihi semper observandissimo.

Szolgálatomat ajánlom kegdnék mint jó akaró uramnak. Isten sok jókkal áldja meg kegdet. Az mi kegyelmes urunk ő fölsége engemet Illésházy uramhoz és több bizonyos helekre expediált vala 2-a die Junii, de viszontak postája érkezék ő fölségének, ki által azt parancsolja, hogy Illésházy urammal bizott dolgot késedelem nélkül elvégezvén ő fölségéhez megtérjek; de mivelhogy az Ur Istennek ostora találja elől, a mint az hova kívántatik nem mehetek, im oda küldtem azért kegdnék az ő fölsége parancsolatját és intem kegdet ő fölsége authoritásával, kegmed az ő fölsége parancsolatját megolvassván, az szerént resolválja magát, és kegde sem napot, sem órát nem várván jöjjön ide Madacsánra hozzám és hozza meg kegde az három ezer forintot; jobb és könnyebb leszen kegdnék ide hozni, hogysem mint Kassára fáradni, mert abban kegde bizonyos leszen, hogy az el nem mulhatik, és ha kegde elnegligálja, addig én Kassára nem mehetek, hanem megkönnyebbülvén az nyavalyából és efféle restantiáknak beszolgáltatásának terminussai eljövén, úgy procedálok, az mint az ország végezesse tartja és amint ő fölsége énnekem megparancsolja, ki ha megtörténik, sem ő fölségére, sem másra kegmed aztán ne vessen. Isten hozza ide kegdet jó egészségben.

Datum in Madacsyan, 16. die Junii, anno Dni 1605.

Kegyelmednek mindenkor

örömet szolgál

Leolkeos László.

(Protoc. Congr. A. 1606.)

Közli: DR. JÁSZAI REZSŐ.

KÉT MAGYAR LEVÉL

A BERZEVICZY CSALÁD LOMNICZI LEVÉLTÁRÁBÓL.

I.

Bocskay István fejedelem oltalom levele a Berzeviczy-családbeliek részére. 1606. január 7.

Stephanus Dei gratia Hungariae Transsylvaniaeque princeps et siculorum comes etc. Minden vitézlő renden levő hiveinknek, lovag és gyalog kapitányoknak, viczekapitányoknak, hadnagyoknak, vizehadnagyoknak, századosoknak, tizedeseknek és egyéb közrenden való vitézlőknek, adjuk értésekre, hogy vettük oltalmunk és kiváltképen való kegyelmes gondviselésünk alá ez levél mutató hiveinket: Berzeviczy Andrást, Jánost és Henriket az több Berzeviczy atyafiakkal egyetemben, mind személyükben s mind jószágokban, nevezet szerint pedig Szepes vármegyében levő jószágokkal, Lomnicz, Hunsdorf, Uj-Lesznicz, Ó-Lesznicz, Birboon, Hundertmark, Laps, Krompach nevű falukkal s ezekben való udvarházokkal egyetemben. Hagyjuk azért és parancsoljuk minden rendbeli vitézlő hiveinknek, hogy senki a megnevezett hiveinket sem személyükben megháborgatni, sem penig jószágokban és udvarházokon hatalmaskodni, károkat tenni, dulni, fosztani, kóborlani vagy valami nemű erőszak szerint való hatalmaskodást cselekedni, rajtok hatalmasul élni vagy pusztítani, erős és kemény büntetés alatt ne merjen, se pedig udvarházokba ne szálljon. Mert valaki az ellen cselekedik, és mi reánk panasz jő felőle, semmiképen büntetés nélkül el nem szenvedjük. Secus non facturi. Praesentibus praelectis exhibenti restituti. Datum in libera civitate Cassoviensi, die septima Januarii, anno Domini millessimo sexcentessimo sexto.

Stephanus, m. p.

S. Kathay, m. p.
canc.Madochany, m. p.
secr.

(P. H.)

Eredeti. Levéltári jelzete fasc. 5. n. 18. 1606. 7. Januarii.

II.

Thököly Zsigmond levele Berzeviczi Pálhoz. 1665. nov. 4.

Generoso domino amico et vicino mihi observandissimo.

Servitiorum meorum paratissima commendatione praemissa.

Horváth Istvánné asszonyom ez árnyékvilágból kimulván, tudom nyilván, az jószág kegyelmedre szálland, az ingó bingó marha pedig mind összeséggel ország törvénye szerint successorjaira és legatáriusaira; de mivel megemlített Istenben elnyugodott asszony között és kegyelmed között bizonyos transactio celebráltatott. az kinek effectuálására én nekem tamquam testamentáriusnak szük-

ségképen vigyáztatnom kívántatik: kikhez képest akarom kegyelmedet praemoneálnom és kérnem is, hogy kegyelmed omni ex parte az emanált transactióhoz magát alkalmaztassa, hogy temetése utáu szegény asszonynak (az ki az kegyelmed consensusával is rendeltetik) azt effectuálván, az jószágot kegyelmednek kezéhez assig-nálhassam bono cum contentu; collimálván arra is, hogy minden alkalmatlan állapotokat eltávoztathassa magától kegyelmed, választ várván kegyelmedtől. De cetero generosam dominationem vestram diuquam felicissime valere desideramus. Datum in castro Schawnik 4. Novembris, anno 1665.

Ejusdem generosae Dominationis Vestrae

amicus et vicinus benevolus

Sigismundus Thokoely, m. p.

Külczim: Generoso domino Paulo Berzeviczy de eadem et de Kakas-Lomnicz, amico et vicino nostro observandissimo.

(Eredeti.)

Közli: BERZEVICZY EGYED.

NÁDORI ÓVÁS A TÖRÖK BÉKESZEGÉSEI ELLEN.

1639. dec. 1.

Mi gróf galantai Esterházi Miklós, Fraknó várának és tartományának örökös grófja, Magyarország palatinusa, a kunok birája, hatalmas római császárnak. Német-, Magyar- és Csehországok királyának belső tanácsa és helytartója Magyarországbán.

Minden hozzánk illendő dolgokban barátságos szomszédságonkat ajánljuk nagyságodnak, és Istentől egészséges és szerencsés hosszú életet, sok jó napokkal egyetemben kívánunk nagyságodnak mint vitéz ur barátunknak.

Az utolsó nagyságod levelére halasztottuk vala a mi választételünket, várván attul, hogy mi választ fog adni a mi nagyságodnak Ibraim csausz által küldött levelönkre, kívánván, hogy ily nagy illetlen cselekedeteket, a mellyeket a nagyságod botja alatt való mingyárt első szomszédságonkba való jövetelében cselekedtek, azokat megbüntetné, és az elvitt rabokat megadatná az Ónodból kivitt lövő szerszámmal együtt; de mindazoltátul fogvást is semmit arról nagyságod nem ira, sem a rabokat vissza nem bocsátá, sőt azután Balogvölgyére meg újabb rablásokat töttek az egriek, és három falu népében hatvan rabot vittek el. Mellyet értvén, noha magonk emberét is igyekeztünk nagyságodhoz beküldeni, és jó egészségét is látogattatnunk, szóval is akarván izennünk nagyságodnak: de ezeket a nagy békesség ellen való dolgokat látván, — kiktől még sem szünnek meg a török vitézek, — halasztottuk beköldésünket is. Hanem mivelhogy eze-

ken a nagy békesség ellen való dolgokon nemcsak a végbeliek, de az egész ország is igen megindult volt Tótországtul fogvást egész Erdélyig, s oltalmok mellett fegyvert is akartanak fogni, s elég sok fejünk fájdalma is volt rajta, hogy miképpen csendesíthessük le őket, biztatván azzal őket, hogy mi megtaláltuk nagyságodat és büntetésben fogja azokat venni, a kik im nagyságod szeme láttára ennyi békesség ellen való dolgot cselekedtenek; de im — a mint fellyebb is íram, — nemhogy azokról elégtételt akarna nagyságod tenni, sőt ezután is rablásokat töttek, kire nézve nem tudom jó uri barátunk mit gondoljunk, mert mi is tudunk égetni és rablanonk is, hacsak égetni és rablani kell.

Nagyságod azért adjon választ a mi levelünkre, ha akarja-e megadatni a rabokat, a kiket Ónodból, Gyarmatból, Cserneczségből a kanizsaiak, és mostansággal az egriek a Balogvölgyéről elvittek a békesség ellen; és kívánja-e igazétását azoknak is, a mellyek ezenkívül is a békesség ellen löttenek. Melyet értvén mi ottan beküldjük jámbor főember szolgánkat, és a tovább való két hatalmas császár között való szent békesség megtartásának módjáról készek leszünk traktálni és végezni; — egyébaránt ha alatta valóinak félelmet és büntetést s tilalmat is nem ad nagyságod mind az égetések s mind a rablások és faluk hódoltatása dolgában, így nagyságod nem békességnek erősségét, hanem fegyvert hozott a két hatalmas császárok között, kiről nem tudom mint ad számot. Nagyságod azért adjon választ levelünkre ugyanezen levélvivő emberünk által, ki által im a nagyságod idejében való panaszokat is, a kik mi elénkbe jöhettek és a kiket mi érthetünk (holott sokak vannak még e kívül) leirattuk, és Nagyságodnak beküldtük, és ezek mind e szerint is vannak, akarja-e a békességhez tartani magát, hogy tudjuk mi is ahoz alkalmaztatni magonkat.

Isten tartsa jó egészségben Nagyságodat.

Költ Sempte városunkban, 1-ma Decembris, 1639.

Nagyságodnak szomszéd ur barátja.

Külczim: Tekéntetes és nagyságos vezér Ipsyr Musztaffa pasának, hatalmas török császár tengeren innen levő birodalminak, hadainak főigazgató szerdárjának, végházai gondviselőjének és mostan helytartójának Budán, etc. nekünk szomszéd ur barátunknak.

A mellékleten:

A mostani vezér Ipsyr Musztaffa budai pasa idejében lött dolgok a szent békesség ellen.

1. Csak ez elmúlt nyáron egy *Libercei* nevű falut elrabolván, megégettek s vittek harmincz rabot el belölle a török vitézek.

2. A *szenderiekre* reámenvén az egriek, minden lovokat elvitték a füről, mikor már a vezér Landorfejeváratt volna.

3. Ez elmúlt nyáron sok szegény aratót vittenek el *Palánk* alól, kit felfogadott volt a kaymecham hogy megadat, de semmi nem tölt benne.

4. *Kesziről* is ugyanakkor mindjárt négy embert vittek el a hatvaniak.

5. A *nógrádi* marhát is elhajtották. *Velkapolya* táján penig csaknem minden héten embert s gyermeket visznek el.

6. Pápához tartozó *Kajár* nevű faluból három deákgyermeket vittek el, ki hódult falu, ki másszor soha sem hallatott; a gyermekeknek kettei *Fejérváratt* vagyon, s az egyiket magánál a vezérnél mondják lenni, kit ha most megemésztnek, egynehány száz lelket szedhetnek így fel, s az egész hódultság mind elpusztul miatta.

7. A kanizsaiak, már utjában volt oda felé a vezér, csak azelőtt *Bánffi* uramnak falujából többet vittek el hatvan embernél.

8. Csak ment el Kanizsáról a vezér, s maga írja a kanizsai pasa, hogy a vezér adott hatalmat reá, kiűtöttek a kanizsaiak két izben, és egynehány falut elrabolván, többet vittek másfélszáz rabnál el *Bánffi* uram és *Battyániné* asszonyom falujából.

9. Ugyanezen vezér idejében *Bánffi* Kristóf uram és *Battyániné* asszonyomnak, az ki azelőtt hódult nem volt, hódótották be majd tizenegy faluját a kanizsaiak.

10. *Muraközben* is két izben csaptak be, és egy falut rablottak meg, s hét rabot vittek belőlle. Másszor latorságon kapván őket feleszen veszte.

11. Az elmúlt időkben a hatvaniak hitet adván Baghó Páléknak, a *solymosi* szentegyházból kivévén hitekkal, mai napig is egynehány jó vitézekkel oda vannak fogságban.

12. Az egriek két izben is a Balog és Rima völgyére felesed magokkal (reámentek), hogy már katonákat keresnek, de a *filekieket* akarták kicsalni, s a falukon három embereket találván, elvitték.

13. A siroki vitézek két *fileki* kenyérkereső katonát is vittek el *Haynácskő* mellett való faluból.

14. *Széchen* alá is két izben a forgó kapuig jöttek, összegyülvén Hatvanból, Váczról, Párkányból, Esztergomból, és sokáig harczolván egy gyermeket löttek meg a kapuban.

15. Csak három héttel ezelőtt *Balogvölgyére* reá mentek az egri törökök és három falut futamtattak el, s vittek hatvan rabot belőlők, elhajtván marhájokat is.

16. Ugyanott az tájon, sok fenyegetésekkel egygyel-mással hódítottanak be majd tizenhat avagy husz falut, égetéssel és rablással fenyegetvén *Palojtát*, *Sztregovát*, *Libercsét* is, a ki soha azelőtt hódult nem volt.

17. Septima Novembris *Rahó* mellett is három falut rablottak el, s ötvenkét embert vittek el rabságra.

18. *Ónodnak* a palánkját is nem régen megvötték és megégették, feles rabot vittek el belőlle, és a lövő szerszámot is kivonták.

19. *Gyarmatot* hasonlóképpen megégették, és számos rabokat vittek el onnét is a békesség ellen.

20. *Filekre, Széchénre, Palánkra* is ezeken kívül nyilván ír maga a nagyságod kaimechámja, hogy behódoljanak a békesség ellen, fenyegetvén, hogy úgy járnak mint Gyarmat.

21. Ezen kivől levágták a *lévai* vice-kapitányt is e nyáron, nem sokkal a vezérnek feljövetele előtt.

22. Szintén a *pápai* kapu előtt való malmokból is egy gyermeket vittek el nem régen, a ki az is Fejérváratt vagyon.

Ezenkívül sok papiros kellenék hozzá, ha minden panaszokat le kellenék írnonk, kit ugyan általlonk is megírni, csak a kik a nagyságod¹ vezérsége alatt történtenek, kikről méltán kívánhatonk mi nagyságodtól igazítást és elégtételt mint nagyságod idejében lőtt dolgokról, a minthogy kívánjuk is; egyébaránt mi haszna szépen szólni és beszélni a békességről.

Hogy pedig a mi magyarink is ezeket a sok kártételeket megunván, boszuállásra és kölcsönadásra hogy fel ne zendöltenek volna mind a három részében az országnak: nem mondhatjuk. De a mi hatalmas császáronk parancsolatjából az alföldön Eger táján egynehány ezer ember öszvegyölvén és hasonló dolgot akarván cselekedni mint az *ónodiakon* és *gyarmatiakon* történt: mindjárt életekre fejekre meghagytuk, hogy eloszoljanak és semmit ne cselekedjenek, — a mint hogy ahoz is tartották magokat. —

Itt Szécsény és Filek s Gyarmat körül is egynehány ezeren öszvegyölvén, azoknak is fejekre meg volt parancsolva, hogy vesztegségben legyenek. S mikor eloszlottak volna, boszuságokból öszvevervén valamennyin magokat, úgy mentek volt Hatvan alá; de (a mint nagyságodnak mondják) hogy valami zászlókat nyertek volna ott, abban semmi igaz nincs, hanem valami szorosban mondják hogy hánytak egynehány kopját el; de semmi kárt azok is nem tettek.

A Dunán túl valók is az szerént egynehány ezeren voltak együtt, és szünetlen való csatájokat megunván a kanizsaiaknak, (úgy vagyon) becsaptak volt valahány százan Kanizsa alá. Ha égetni akartak volna, mint a török vitézek, csak a porát fujná most a szél a kanizsai hostatnak. De csak valami vitézi játékok lévén, — azok is visszatértek, szintén helyben érvén a parancsolat őket.

A mint iránk, azért a mi hatalmas császáronk nevével ujonnan parancsoltunk, hogy mindnyájon megcsendesedjenek, megírván, hogy mi nagyságodat megtaláltuk ezekkel a panaszokkal,

s várjonk onnat, micsoda választ ad nagyságod ezekre a nagyságod idejében történt panaszokra, s azután meglássuk mit kell cselekedni. Nagyságod azért, a mint levelünkben is megirtuk, ne késleljen erre mi nekünk választ adni, s mi, ha úgy kíváztatik, készek vagyunk megmutatni azt is, hogy ezelőtt is ha mik szintén innét a mi részünkről történtek volna is a békesség ellen, mindenkor a török részről adtak okot reá az ő sok rablásokkal, csatázásokkal, égetésekkel és hódultatásokkal. De most arról mi nem terheljük a nagyságod füleit, (talán eljő azoknak is ideje, a mikor szólhatunk felölle,) hanem most csak ezeket kívánjuk nagyságodtól, a kik nagyságod idejében történtek, hogy vegye igazétásba.

1639. deczember 9.

Mi gróf stb. A Nagyságod levelét *Murtéza* csausz meghozá minekünk, s mivelhogy a török tolmácsunk halálra beteg és más nem is volt most szinte mellettünk, nem akaránk késlelnünk a nagyságod emberét, hanem más levelünkkel (a kit ezelőtt egy héttel irtunk volt, és már Szőgyénben is voltak véle, visszahozván e csausz jöveteléhez képest) bocsátottuk vissza nagyságodhoz, s más tolmácsért küldvén a nagyságod levelének megmagyarázására, mihelyt megértendjük, miről írjon nagyságod, magunk meghitt főember szolgájától fogunk választ írni nagyságodnak, a ki meglátogassa a nagyságod egészségét is és a két hatalmas császár közt való békesség dolgaról szóval is beszéljen Nagyságodnak.

Mi, a mint ezelőtt is megirtuk nagyságodnak, hatalmas császáruk után kívánoi vagyunk a békességnek. De im csak e mostani írásunkból is meg fogja érteni nagyságod, csak szinte nagyságod vezérségétől fogvást mennyi alkalmatlanságot és békesség ellen való dolgot cselekedtek a nagyságod alatt valók, s csak Isten tudja mennyi sok fejünkfájlalással és főtörésünkkal csendesítettük mi is az országbeli vitélő urakat és főrendeket s végbelieket, hogy valami derekas boszuállásra ezért ne menjenek, kiváltképpen még nagyságodtól bizonyos válaszuk nem leszen. Kérjük azért nagyságodat barátságosan és szomszédságosan, adjon e mostan nagyságodhoz küldött írásunkra is választ, hogy annyival inkább csendesíthessük az országbelieket, és tiltsa meg is igen szorgalmatosan nagyságod mind a titkon való csatákat, melyeket azok a lator pribékek cselekesznek, a kik innét négygyé vágás, fővétel, és kerék vagy akasztófa elől szöktek be s nem a hitnek kedvejért s a szerint a nyilvánvaló csatákat és holdoltatásokat is, a kitől most sem szünnek meg a nagyságod botja alatt valók. Noha izeni nagyságod, hogy e minap Balogvölgyéből elvitt rabokat is meghagyta adni, de úgy azért, hogy azok a faluk behódoljanak,

a kik Filek megvételeitől fogvást nem holdoltak is. A két hatalmas császár közt penig egynehány rendbeli békességről való *tracták* voltak azolta, s ezek ugyan mindenkor fenmaradtanak és nem kényszerítettetek a holdolásra, hanem im most kaptanak szegényekbe. Nagyságod azért erről úgy gondolkodjék, hogy ez egyáltalában a két császár közt való békesség ellen vagyon, a több sok mindennapi cselekedetekkel együtt, s parancsoljon úgy az *egri* pasának, hogy minden fogyatkozás nélkül bocsássa el azokat a szegény rabokat, s holdolni se kívánja a falubelieket, mert semmi uton az nem lehet. Ha penig külömben cselekeszik nagyságod, az a nagyságod számadása leszen, ha mi ebből következik, mert ilyen formán mind *Bácsmegyét*, *Kalocsa* tartományát, *Baranyát*, *Kanizsa* és *Fejérvár* vidékét, a ki minekünk majd semmi hasznót. vagy igen keveset (hoz) igen könnyű elpusztítanunk, s lássa nagyságod mint ad azután számot róla; s a hol egy forintot keresnek ezek a békesség ellen csatázó pasák és békek, bizony ezeret fognak ott veszteni. A kapujok előtt való falujokat is könnyű nekünk is ott elpusztítani és hátrább szállítani. ha meg nem szűnnek ettől a sok faluk rablásától. égetésétől és pusztíttatásától, a kik vagy soha nem holdoltak ezelőtt, vagy a mint iránk, *Filek*, *Szécsény*, *Gyarmat*, *Nógrád* és a több végváraknak visszavételétül fogva nem holdoltak.

S erre méltó dolog nagyságodnak minekünk egyáltalában való választ adni, mert mi haszna a békességről egymásnak írunk és izennünk, ha azt nagyságod cselekedetben nem veszi.

A mi penig a *Kunságra*, *Jászságra* és több holdolt falukra való irogatásit nézi *Barkóczi Lászlónak*, a ki most bizonyos számu hadaknak előtte járója, és az *ónodi* kapitánynak is, melyeket nagyságod a csausz által ide küldött, megolvastuk; de már azelőtt nálunk levén azon szegény emberek, *Barkóczi Lászlónak* megparancsoltuk és a *kassai* generálisnak is, hogy azt a mezei hadat beszállítsák bizonyos helyekbe, és el is oszlassák nagyobb részét, s azok miatt nem leszen tovább való bántások. A szerint kemény parancsolatot adtunk az *ónodi* kapitánynak is, hogy letegye azt a mód nélkül való kívánságot, hanem a minemű rendeléseket mi töttünk, ahoz tartsa magát; noha ezekre is mind a nagyságtok részéről adnak okot és több holmi ellenkező dolgokra is, a kik ez üdő alatt innét történtek is, mert ha *Ónodot* ilyen ellenséggéppen a békeség ellen fel nem prédálják vala, és el nem égetik vala, s a szerint *Gyarmatot* is, most sem hadat nem kellett volna felvennünk, sem a szegény emberek efféle kívánságokkal nem terhelhettenek volna.

Innét azért nagyságtok a békesség dolgából ne kételkedjék; csak nagyságtok is alkalmaztassa ahoz magát, és a maga részéről a szent békességre és jó szomszédságra viseljen gondot. Tartsa meg Isten nagyságodat.

(Budai vezérnek Sentéről, 9. Decembris 1639.)

1639. deczember 23.

Murtéza csausz tőlünk nagyságodhoz visszamenvén, irtuk vala nagyságodnak, hogy bizonyos főemberünket bocsátjuk nagyságodhoz mind a két hatalmas császár közt való békességet néző dologban, mind pedig a nagyságod egészségének látogatására. De im nem tudjuk mire vélni a nagyságod alatt való török vitézeknek sok békesség ellen való cselekedeteket; s minekünk írja nagyságod, hogy nem félnek alattunk valóink tőlünk, sőt császárunktól is.

De mi mondhatjuk azt nagyságod felől, és császársa felől is, hogy a nagyságod botja alatt valók semmit, sem a hatalmas császárral, sem nagyságoddal nem gondolnak; mert im az elmúlt héten is a *kanizsaiak* meg negyvenkét rabot vittek el, az *esztergomi* bék pedig szabad és igaz uton minden kártétel nélkül járó gyalogokra akadván (akkor is ki rablani indult volt a falukra), majd ötvenig valót kit levágott benne s kit rabul bevitt, zászlójokat, dobjokat elvőtte, s azt megeresztvén, nagy kevélyen ment be Esztergomba, ugyan dicsekedvén a két császár közt való békesség ellen való cselekedetivel.

Ezek volnának azok, a kik megvetik mind császáryok parancsolatját s mind a nagyságodét.

Most viszont ezen esztergomi bék mindenütt fenyegeti a holdolatlan falukat is, s véres nyársat hordoztat széllyel, hogy ha ki be nem holdol, tüzzel, vérrel, vassal rajtok leszen. A holdolt faluknak is mindenütt feljebb veri adajokat, s valamit akar, mindent megcselekeszik.

Erre nézve azért meg kellett tartóztatnom főember szolgálmat, és gondolkodásra vettem, ha be kellessék-e küldenem avagy nem, látván hogy semmit a nagyságod alatt valók nem gondolnak a békességgel. sem pedig a nagyságod parancsolatjával, hanem a szabad uton járókat is úgy ölik, vágják, rabságra viszik, — nem tudom micsoda bátorsággal mehetnének emberim is nagyságodhoz.

És noha a két hatalmas császár közt való békesség magával hozná azt, hogy egymáshoz bátorságosan küldhetnénk; de ezeket látván a nagy ellenkezéseket a nagyságtok részéről, hogy nagyságod akaratja ellen is mindent megcselekesznek a nagyságod alatta valói: kívánjuk nagyságodtól, hogy minekünk küldjön hitlevelet, a ki mellett bátorságosan küldhessük jámbor főember szolgálmat, akarván értenünk, ha ugyan akarója-e nagyságod a szent békességnek, vagy nem.

Isten tartsa meg nagyságodat.

(A budai vezérnek Sentéről, 23. Decembris, 1639.)

1640. január 27.

A budai vezérnek.

Régen ígértük vala nagyságodnak, hogy be fogunk nagyságodhoz küldeni mind nagyságod személyének látogatására, mind penig a két hatalmas császár közt való szent békesség dolgából. De egy ideig tartóztattak ettől a beküldéstől a nagyságtok részéről sok békesség ellen való cselekedetek, azután magunk betegsége, s végtére az esztergomi bék jó szomszéd barátunk cselekedeti, igaz uton járókat megháborítván és felvervén, ugymint *Forgách Ádám* uram gyalogit, kiknek hadnagyokat, és valahány hajdúit is most is fogságban tartja (ha azután meg nem ölette) jó dolognak vélvén, hogy az uton járókkal úgy cselekedett, kikhez noha kárával jutott, és a nagyságtok részéről is egy néhány jó vitéz ember halálával, mindazáltal dicsekedik cselekedetivel, kit a két hatalmas császár közt való szent békesség ellen látván hogy cselekeszik, tartottunk attól, hogy együld a mi szolgálunkkal is úgy kezd bánni igaz utjokban, s azért is kérettünk vala nagyságodtól hitlevelet; minthogy nem első dolgok is ez már az esztergomi vitézeknek, hogy követinket megbántották, a mint ennek előtte való levelünkben megírtuk nagyságodnak.

Mindazáltal levele jöven nagyságodnak hozzánk, hogy bátorságosan beküldhetünk, s a két hatalmas császár közt való szent békesség is azt kívánván, mely ellen igen sok dolgok történtek eddig: im ez levelem mutató emberimet bocsátottam nagyságodhoz, hogy mi szónkkal barátságosan és szomszédságosan köszöntsék nagyságodat és a minemű dolgok a szent békesség ellen történtenek a nagyságtok részéről, eleiben adják azt is nagyságodnak. Kiből meg fogja ismerni nagyságod, hogy minden egyenetlenségre a nagyságtok részéről adnak okot. Holott im csak nagyságod idétt is a minemű dolgok történtek, noha értette nagyságod rész szerint eddig is, de jobban meg fogja azokat is érteni.

Mely dolgokban én nagyságodtól elégtételt is kívánok, a mi kegyelmes urunk hatalmas római császár képében, úgymint: az *ónodi* lövészerszámnak, ha kevés is az, visszaadását, és a kik azt merészlették cselekedni a két hatalmas császár közt való békesség ellen, büntetését. A szerint a raboknak is visszaadását, mind a kit *Ónodból* elvittek, mind penig *Gyarmatból*, és büntetéseket azoknak is, a kik Gyarmatot megégették. S ezek mellett a kiket igaz utjokban — a mint iránk — esztergomi bék barátunk felvert és elfogott, bocsáttassa el azokat is nagyságod.

Ezekén kívül szabadítsa fel nagyságod azokat a falukat is a holdoltatástól, a melyeket a békesség ellen beholdétottanak tüzzel, vassal, rablással, s parancsolja meg, hogy a tovább való holdolástól szünjenek meg alatta valói. A kik penig mindenkor holdoltak a végezésék szerint, holdoljanak ezután is; de ne engedje

nagyságod azoknak is minden esztendőben feljebb verni adajokat, a mint most cselekesznek, mert az is a hatalmas két császár egymás közt való békessége ellen vagyón, és lehetetlen is, hogy tovább szenvedhesse a szegénység, hanem el kell pusztulniok.

Ezekről nagyságodnak mi, hogy jobban érthesse a dolgot, a végzéseknék mássait is megküldtük, s kerestesse meg nagyságod *Budán*, s megtalálja ott is.

Kikben ha nagyságod igazítást teszen: méltóságos tisztinek teszen eleget, és őrzője s megtartója leszen a hatalmas török császár hitinek is. Hol pedig külömbet cselekednék (kit nem remélünk), kételenek leszünk szintén a *portát* is megtalálnunk ezekről a dolgokról, mert tudjuk, hogy nem akarója hatalmas török császár annak, hogy az egyszer lött békességnek valaki felbontója legyen alatta valói közzül.

Igérjük mi is nagyságodnak arra magunkat, hogy hatalmas római császár — a mi kegyelmes urunk — után mi is mind azokat, a melyek méltó panaszban vétettethetnek a nagyságtok részéről, igazítást teszünk felőle.

Egyébaránt az ilyen békességet békességnek nem mondhatni, s csak a szegény együgyü község is nyomoroszlik miatta, hatalmas császároknak mind a két részről méltóságoknak nagy sérelmével, a kik a békességet nem úgy magokért mint a szegény együgyü községért csinálták.

Ezekre pedig nagyságodtól bizonyos és kedves választ is várunk.

Isten tartsa nagyságodat. Tyrnaviae, 27. Januarii, 1640.

Par literarum ad vezirium Budensem. Eredeti fogalmazat. Repository. 71.

(A kismartoni főlevéltárban.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

ZRÍNYI MIKLÓS OLASZ LEVELE EGY BIZALMAS EMBERÉHEZ. 1663. ápr. 30.

Copia di lettera del Signor Conte di Zrin ad un suo confidente di Ciaccatorno delli 30 aprile 1663. Godo il continuato affetto della lettera di V. S. de 22 cadente: Che io sia bersaglio de gl' affari del Turco, non l' ho per scherno, ma per segnalatissima gloria di esser tanto considerato da una Monarchia e potenza impareggiabile, spero che trovara in me quella resistenza che conviene ad un generoso Cavalier e Soldato, e se li sono ineguale nelle forze e numero di gente, non li cederò certo nel cuore et animo militare. Non dubito che quelli che corrono il medesimo anzi maggior pericolo daranno opportuni soccorsi, ma dato, che ne venissi abbandonato, non morir'ò almanco da codardo, poiche

la Morte per la religione e Patria altro non puo essere che gloriosissima et assai piu felice, che morire in letto uciso da un medico, ò soffocato da catarro e poltroneria, et non è lormai insolita tal morte in casa nostra, essendo il mio bisavo morto della medesima maniera nel forte di Ziget, dove privo de promessi soccorsi ha voluto piu tosto morire glorioso che rendersi da codardo. Non occorre dunque compatir ne pianger nna vita tanto bene impiegata. Quelli ch' adesso invidiano, all' hora piangeranno, quando à loro toccherà di succedere et esser bersaglio de colpi Turcheschi.

Delli apparecchi del Turco, il medesimo mi referiscono le mie spie, se bene non l' h' scritto in corte per non esserne del tutto assicurato; procurarò di provedermi et disporre le cose d'altra maniere ch' il Raggozi e Kemin Janos. Che il Turco dica non poter mai esser pace dove io sarò, lo credo, perche se bene non h' fatto mai niente contro quella sorte di pace che è tra noi et il Turco, nulla dimeno il haver gli spesse volte sconciato lo stomaco, e toltogli la voglia et ingordigia ch' aveva di quei grassi bocconi di Stiria, gli hà dispiacciuto troppo, et hoggidi gliene rinceresce, essendone ancor ghiotto.

Il mio forte, se ben non sia come Brisaco ò Dunkerka, sappia V. S. che ne Juanitz, ne Santa Croce, ne Petrinia, ne altro luogo veruno in tutte le frontiere, fuori di Coprainitz sia tanto forte, quanto al sito e fabrica. Che non cuopre la Stiria, ma solamente la mia Isola, e parlare d' ignoranti et invidiosi, che volentieri vedrebbero la ruina di tutte parti, poiche persa ò difesa l' Isola, si perde ò difende la Stiria immediatamente confinante senz' altro riparo: sia come si vuole, ò spianato il forte ò consegnato à Turchi, ò restando in mani mie, con facile accordo et obbligo di non resistere mai a loro disegni h'ò paura, che la Stiria sen' accorgera mi troppo tardi et insieme scorgerà quanto meglio sarebbe dare un lievo aiuto per tener lontano il nemico, che haverlo sopra le spalle. Non occorrendo altro et augurando à V. S. colmo di bene mi rafferma.

P. S. Essendo per serrare questa lettera mi vien aviso da buon amico, che da gente maligna et invidiosa sia fatto in corte gran strepito per l' ultima sortita che fecero li miei soldati prendendo alcuni schiavi Cattolici et accioche V. S. posse dare buona informazione à padroni et amici (che d' altri non mi curo) gli significo, che detti cattolici non siino ne tributarii ne villani, che per necessità stiimo sotto il Turco, mà gente di guerra, soldati et ufficiali arrollati, che servono à Turchi in castelli, e che tanto volentieri ammazzano, pigliano, tormentano, e strapazzano li nostri, come li Turchi medesimi. Li miei soldati dunque non havendo in 6. anni ricevuto nissuna paga mi dimandarono licenza di cercare

qualche buttino, la quale non gli h'ò potuto negare, e per la detta ragione et acciòche non siino oziosi, e per rendere la pariglia à Turchi, che scorrono spesse volte, e per immitare altri generali dei Confini, et tandem per esser la professione de Confinariii, scorsero il giorno di Pasqua, per gabbare meglio i Turchi e coglierli all' improvviso, viddero appresso di una Chiesa Cattolica in un bosco gran numero di gente vi sono accostatisi, per vedere se à caso vi fosse alcun Turco, li sudetti Cattolici arrollati subito si misero dentro in Chiesa e cominciarono a difendersi, et à sbarare gagliardamente et ucisero un soldato dè Confini del Signor Conte Leslie. Li Cattolici tributarii et il Sacerdote restorono da banda senza esserli fatto il minimo disturbo ne incomodo, alli altri ostinati in tirare e difendersi fù necessario attaccare il fuoco per cavarli fuori; e cosi fù bruciata la chiesuccia di legno. Non so che colpa possa haver tutto questo, io vorrei certo di un colpo, se fosse possibile ammazzare e cattivare tutti quei soldati che servono à Turchi, e credo che ogn' altro buon Christiano sia del medesimo parere. Poco prima di questa sortita fecero due altre li Confinariii del Conte Leslie, e hanno presi alcuni schiavi parimente Cattolici, et hor' hora sento, che li medesimi Confinariii già la terza volta siano horsi sopra li Villaggi dè Cattolici, che servono al Turco, e finalmente le prigioni del detto Signore Conte Leslie e dè suoi Confini sono piene di tali Cattolici, et questi medesimi presi dà miei, sono stati comprati tutti da Confinariii del detto Signor Conte, senza che nissuno sia restato nelle mie prigioni, et il signor conte Trautmansdorff se ne hà valsuto molto bene di uno di detti Cattolici, che gli h'ò donato, non lo hà lasciato certo andar libero senza rantione Questo è tutto il caso, e se qualcheduno dice lo contrario io, dico che se ne mente per la gola, e tanto ne puol dire V. S. da parte mia.

(Egykorú másolat az Orsz. Levéltárban.)

Közli: DR. LENGYEL JÁNOS.

SÁRVÁR TÖRTÉNETÉHEZ.

1590.

Az alábbi levélnek papíron írt eredetije a m. tud. Akadémia kéziratárában van meg. Közzétételét több szempont igazolja. Nem szólva nyelvtörténeti becséről, először is adatokat tartalmaz Sárvár város helyhatósági életének történetéhez, felsorolva biráit és esküdtjeit; másodsor megemlékezik *Szalárdi Mihály*, úgy látszik, előbb czenki, majd sárvári prédikátorról, ki Sárvárt házat is építtetett; végül a levél végén érdekes vonatkozás olvasható az *áldomás-adásról*.

Maga a levél, melyet az eredeti írásmód megtartásával közlünk, itt következik:

My sarwary polgarok, kyk wolnank mastan birak es esskwte-
tek, Kaldass Mihaly fw polgar mestor, Zabo Myhaly fw biró, Tótt
Petör wyche biró, Mezaross Loryncz, Chelle Istwan esskwttek es
az egez tanacz bellyek feienkenth ag'ok az my zabad warossy
pöchettess lewelwnkett ennek byzonyssagara, hogy jowe my ellönk-
ben az wytezlő zemelly Zentt Iwany Ferencz az w fellessegewell
Kaldy Katta assonnyall egettömben, ky annak előtte wala az
wyttezlő Kaldy Jannossnak megh hagyott fellessege es myertt
hogy az w elloby megh holt wratwl woltt az asonnak germeky-
well egetomben egy penzon wett órókós haza itt az Sarwary
varossban, mely hazatt az w eloby wra penzen eórókben wett
woltt az tyztelendo jambor Zalardy Myhally papttwl akor Chenky
predykator lewen, ky az w hazatt wgan itten Sarwaratt lakttaban
es tyzttyben jamborwl tyzttessegell ellwen az pwztara fwndom-
entomaboll az maga saiatt kölchegewell eppettette woltt. Azertt
Kaldy Jannossne ez w rea maradott hazatt germekywell egettem-
ben nem chak hogy elloby'wra holtta wttan ozwegyssegeben, de
megh az mostany wrawall egwtyss bekessegeessen wrassagabban
birttak es tartottak, mastan ezokaertt itt előttünk mellette alwan
germekys, Imryche es leannya, Örsyka Kaldy Janostwl wallok es
ezoknek terhökett es twttorssagokattyss birwan es wrawall eget-
tomben magokra wewen szabad akarattyokboll tewennek illyen
wallast: hogy wk az hazatt ell agyak ez okaertt, hogy annak az
arawall az arwaknnak bekessegessebb es haznossab hellen wallo
eorokott zorozzennek es my elottwnk adak eorok arron egenllo
akarattyokboll az wyttezlló Jannossy Gergelynek es fellessegennek
Chykor Anna asonnak germekywell egettomben, az kyk wolnnanak
awaygy leenndökett adna Isten, ky wewen az hazboll wk myndon
jwssokatt, kez penzönn Negywen Hat Magyar Foryntton. kytt my
elottwnk Jannossy Gergely wram ez may Zentt Jagab napp ellott
wallo wassarnnappon eppen megh fyzettett, akytt foll wewennek
azzon hazban, kynek aldomassattyss az waross ello törwennye
zeryntt azonn hellen egymass között megh attak. Ezökett illyen
keppen foll walwan my egez warosswl orokossen hattok az haz-
ban es ennek nagyob byzonyssagara ky attok az my zabad wa-
rossy lewelwnkett, megh erosettwen pöchettwnkell. Dattwm in
Sarwar die praescripta 1590.

Papirral fődött teljesen ép pecséttel, melyen kapuval és e fölött
kerek ablakkal ellátott bástyatorony látható.

Közli: DR. BOROVSKY SAMU.

OKIRATOK

I. RÁKÓCZI GYÖRGY URALKODÁSA TÖRTÉNETÉHEZ. 1632.

--- MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. ---

XXVII. 1632. j u l. 16.

Illustrissime princeps, domine domine et frater mihi colendissime charissimeque, salutem et obsequiorum meorum addictissimam commendationem.

Isten kldet minden kívánta jókkal, jó egészséggel, boldog szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Ezen órában bizonyosan esék értésemre, hogy némely nem jóakaróink noha láttatnak az mádi dolgot valóságosan érteni, de nem értik és netalám idegen elmével is vadnak hozzánk, ő felsége az mi kegyelmes urunk előtt Alaginének azonban levő praetensióját igen előmozdították s immár én reám egy mandatumot is extrahált, hogy mindjárt resignáljam s netalám kldre is, noha még szintén kezemhez nem jutott az ő felsége kegyelmes parancsolatja, de így hallom bizonyosan lenni, s ugyanazon dologban micsoda opiniót irt más embernek, az mint kitetszik leveléből, valóságosan nem jóakarónk azon dologban, én kldnek in paribus megküldöttem. Noha pedig én ezen dologban irtam ő felségének az mi kegyelmes urunknak, s informáltam az dologról, még szolgám meg nem érkezett, de az mint eszemben veszem, interessatus lévén magam az dologban, nem remélem s meg sem gondolom némely nem jóakaróinknak rancorokból, hogy helyt adjanak irásomnak. Annak felette más egy jóakarónknak is tetszése ezen dologban mi legyen, im ezt is in paribus kldnek megküldöttem. Edes bátyám uram, az mint azelőtti levelemben is megírtam kldnek, az minemü állapotban az uristen kldet most helyhez-tette, elhittem, nagy tekinteti leszen kldre ő felségének, hogy én is kld mellett nem sértetődöm meg igazságomban, nem kellene késeltetni kdnek bizonyos és autoritativus értelmes

embert felbocsátani ő felségéhez és instálni ő felségénél, kegyelmesen protegáljon inkább igazságunkban, hogysen mint valamint abban megsértődjünk, ugyis értem, hogy bizonyosan palatinus uram ő klmének immár Regéczhez közli vagyon, Pálffy István uramnak is hasonlóképen, hihető, kiváltképen palatinus uram mindent moveál, e végre nem kellene talám kldnek édes bátyám uram csak hallgatással mulatni, ő felségét az mi klmés urunkat kld találná meg; cardinal urunk ő nga már megérkezett Rómából, tegnap irt ő nga nekem is megjövetelek felől, tudom, ő nga is nagy jóakarója kldnek. Az mely emberét fel akarja bocsátani, ha kld jóakarátja volna, ne késeltesse és térne be énhozzám is, egyenlő akarattal instálnánk ő flgénél s ne lennénk két felé, ezalatt ha kezemhez érkezik az ő felsége kegyelmes parancsolatja, örömet érteném az kld jóakarátját, hogy ott is eziránt ne lenne discrepantia közöttünk.

Ezek után éltesse Isten kldet sokáig kedves jó egészségben. In Zboró die 16. Julii anno 1632.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

servitor et frater addictissimus

comes Paulus Rákóczy, mp.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy sat.

Cito, cito, citissime.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXVIII. 1632. júl. 22.

Grose dne amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam commendationem.

Isten kgdet minden jókkal, jó egészséggel áldja meg. Az mint kgdnek ezelőtt egynéhány nappal megirtuk vala, hogy bizonyoson értettük volna, hogy Alaghyné instantiájára ő fge az mi kls urunk kegyelmes parancsolatját küldendő volna reánk, melyet tegnap az egri káptalan úgy mint Nádasy Pál uram által exhibeáltatott is, melynek paraiáját im megküldtük kdnek mind az mi válaszunkkal egyetemben, hasonlóképen bátyám uramnak ő kglnek, hogy értse ő kglme is, miben legyen az dolog, kérvén kdet felette igen, hogy kgd nagy hamarsággal küldje meg ő kglnek. Az mint eszünkben vesszük, a jó Alaghiné csak mi rajtunk akar kopácsolni, tudván azt, hogy mi ő fge az mi kglmes urunk birodalmában lakunk és kiváltképen való kötelességgel és hűséggel vagyunk ő fgéhez, és bár úgy lenne is, hogy az egy néhány gyaloginkat kihoznánk Mádbúl, az bátyám uram ő kglme részéről valók benmaradnának, így is nem telnék kedve a jó Alaghinének. Ezek

után tartsa meg isten kgdet jó egészségben. Datum in curia nostra Zboroviensi die 22. Julii, anno 1632.

Grosae Dnis Vrae

amicus benevolus et addictus
comes Paulus Rákóczy mp.

Kgdet mégis barátságosan kérjük, efficiálja kgd Battjáni uramnál ő kglnél, mennél hamarébb küldjön fel ő kglme ő fgéhez, mi is adjungáljuk szolgálknak, unita virtus, az mint mondják, fortiorb.

Külczim: Groso dno Urbano Reöthy sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXIX. 1632. j u l. 25.

Rákóczi György Pázmánnak.

Datum in curia nra Porumbak, 25. Julii 1632.

Mádi birtoka felől tudja, hogy vannak, a kik öfgét rosszúl informálják arról. Ha észrevenné a bíbornok, hogy öfge rendeletet (dispositionem aut mandatum) akarna kiadna arra nézve, mely az ő (a fej.) és az ország jogaival ellenkezik, találjon módot a bíb., hogy az ügy »in alia cardine constituatur«, hogy az ő (a fej.) jogai ne sértenessenek meg, mert ő azokat nem engedheti s adandó alkalommal erővel is kész Mádót elfoglalni.

Egykorú másolata a bécsi titkos levéltárban, Hungarica.

XXX. 1632. j u l. 30.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az úr Isten minden jókkal jószerencsés hoszszú élettel és minden dolgaiban jószerencsés előmenetellel látogassa nagyságodat, asszonyommal ő nagyságával és nagyságtok szerelmes gyermekivel egyetemben, tiszta szívből kívánom.

Az nagyságod becsületes hű szolgája Kemény János uram egy jámbor szolgáját kiküldvén hozzám látogatásnak okáért és alkalmatosság adatván, nem akarám elmulatnom, hogy nagyságodat egy kis írásom által meg ne látogatnám, szívből kívánván az nagyságod és asszonyom ő nagysága és szerelmes gyermeki felől jó hirt hallanom. Hogy peniglen nagyságod kegyelmességéből engemet jóakaró szolgáját Kemény János uram írása által részeltetett az állapotok felől, azt nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan megigyekezem szolgálnom. Kívánom is az úr Istentől, hogy ő szent felsége szent lelke által úgy igazgassa és vezérelje minden keresztény fejedelmeknek sziveket, nagyságoddal egyetemben, kiből az ur Istennek szent neve áldassék és az Istennek anyaszentegyháza

épüljön; engemet pedig nagyságod tartson jóakaró szolgájának, még az ur Isten éltet azon igyekezem, hogy nagyságodnak, hazámnak és az kereszténységnek az én kicsin állapotom szerint szolgálhassak; kérem is nagyságodat alázatosan, mint kegyelmes uramat, nagyságod énnekem parancsoljon, valamiben az én kicsiny szolgálatom kívántatik, nagyságod kegyelmes jóakaratjából mindenkor kész szolgája akarok lenni nagyságodnak.

Az úr Isten tartsa meg és éltesse sokáig nagyságodat jó szerencsés egészségben, asszonyommal ő nagyságával és nagyságtok szerelmes gyermekivel, jóakaróival egyetemben. Datum Thur-Terebes die 30. Julii anno 1632.

Nagyságodnak alázatosan igyekezik szolgálni
mint kegyelmes urának
Perényi Gábor.

Külczim: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rákóczy sat.
Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXI. 1632. a u g. 2.

Illustrissime princeps, domine domine mihi observandissime, salutem ac servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Istentül ngodnak boldogságos hosszú életet és jó egészséget sok esztendőig kívánok megadatni. Nem lévén előbb való alkalmatosságom, hogy emberemet előbb beküldhessem az földön levő kevés jószágocskámnak gondviselésére, az üdőknek sok külömb-külobb változási és forgási miatt, im mostani jámbor főember szolgálmat Török András uramat azon jószágomnak fő gondviselőjéül és praefectusául beküldöttem. Ngodat mint jóakaró uramat szeretettel kérem, azon beküldött jámbor szolgálom ha mikor miben megtalálandja ott levő jószágom és egyéb dolgaim végett, ngod maga ajánlása szerint mutassa minden jóakaratját és segítségét és ne hagyja háborgatni emberimet, az kicsiny jószágomat vegye inkább ngod oltalma alá és nyujtsa minden segítségét hozzá. Miben nincsen is kétségem, hogy hozzám, jóakaró szolgájához, ebben jóakaratját tőlem megvonná. Ezen megnevezett jámbor szolgálom Török András uram által szóval bővebben izenvén, higgye meg ngod szavát ő klmének. Én is valamiben vékon tehetségem szerint ngodnak tudhatok szolgálni, mindenben hűséggel igyekezem szolgálni ngodnak.

Isten tartsa és éltesse ngodat sokáig kedves s jó egészségben. Datum ex castro Kereszthur die 2. Augusti 1632.

Illustrissimae D. V.

servitor paratissimus
comes Paulus de Nádasd. mp.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczy, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXII. 1632. a u g. 5.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatos igaz szolgálatomat ajánlom. Az úr Isten nagyságodat minden dolgaiban megáldván tegye jó szerencsésé.

Ide való állapotunkról nagyságodat akarám tudósítani. Istennek akaratjából alkalmas időnk jár, az aratást immár itten elvégezték és noha az kereszt szám nem igen sűrűen gyűl, de az mint hallom szemes leszen az buza, az szőlők igen jól vannak, most hordják az nagyságod buzáját is be. Dániel János uramtul tudom nagyságod megérthette, hogy az tokai kapitány kiküldvén az Tisza hátra Berczel[től] fogva alá Tokajig minden rév hajókat, csolnakokat az vár alá vitetett, és az mely tokai drabantok az hajókat alá vitették, azok fejekre, életekre parancsoltanak az bíráknak keresztül nyársban vonással fenyegetvén őket az kapitány nevével, hogy arra igen nagy gondjok és vigyázások legyen mind éjjel nappal, hogy ha nagyságodhoz tartozók közül valakik vagy sok, vagy kevés számú szolgálai érkeznének, mindjára értésére adják, kihez képest én csak pro informatione megtaláltam volt írásom által az tokai kapitánt, mit irtam neki in paribus nagyságodnak beküldöttem, ő is arra mit replikál in specie oda küldvén, megérti nagyságod, ki noha menti magát, hogy nagyságodnak sem szolgálainak véteni nem akar, de ahol levelében azt írja, hogy ez elmúlt napokban az kik onnét által jövéen, s meg innét vissza menvén, azok mit cselekedtenek, kik voltak, előttök járó is ki volt s ki hívei, azt nyilván tudja. Még oda alá az révek nincsenek megtiltva, mint azt Thállyai uram leveléből is nagyságod megérti. Úgy veszem eszemben, semmi őket az félelemnél egyéb nem viseli, talán azt tudják, hogy egynehány hajónak elvitelével elfoghatják nagyságodnak útját, ha valami igyekezeti volna, meg nem gondolván, hogy ha mi akaratja, szándékja nagyságodnak volna, akár tiz helyen találának által kelésre való révet. Azok az csavargó katonák igen megbokrosították Csáki uramat, azolta ki se jött az várból, az németek is csak egy kicsinyben hogy által nem lövöldözték, estve későn valami vizet talált volt öntetni az hadnagyokra, semmiben nem kezdett succedálni neki az dolog. Immár egynehány terminussa volt onnét elmenetelére, de meg nem mer indulni, azt tudja, hogy minden bokorban az Zólyomi uram angyali vannak, Szendrőben is az mint értem kimondottanak rajta és nem is akarják acceptalni, bizonyos, hogy igen örömet ki-

menne Tokajból, ha bátorságos utat találhatna magának, de igen tart szerencsétlenségtől, noha senki ellene nincsen, furdalja az lelkiismeret. Most Tháallyára gyülekeztenek Létay János az leleszi praepost és többen is, nem tudhatom, micsoda revisiora, meghalljuk ezt is ezután, nem reménlem, hogy Csáky uram közikben menne. Stepán Ferencz is ír egy levelet, melyet nagyságodnak beküldöttem, ha nagyságod kegyelmes jó akarátja, ne vonja meg tőle kegyelmességét, és ne is halaszsa, úgy hiszem hogy tudna is nagyságodnak mondani holmi dolgokat; micsoda conditiókkal kívánja az gratiat, tudom nagyságodnak Zólyomi uram beküldötte. Az tavali formában kegyelmes uram az ágyut megönttettem, igen szépen öntődött, úgy hiszem, hogy jó is leszen; mostan immár az kemenczének csinálásához akar kezdeni az ágyúöntő. Földért küldettünk egynehány szekérrel oda, az honnét ennekelőtte azfélét hoztanak, míg meg hozzák, az formákat csinálja, egy hét alatt kettő elkészül az formában, kiken minemű jegyek és irások lesznek, nagyságodnak beküldöttem. Az többire ha azon jegyeket csináltassuk-e, kiket nagyságod írt vala, kegyelmesen parancsoljon felőle, úgy mint róka, nyúl, kácsa, varju, csóka, mert ha ezeket az jegyeket öntik reá, elsőbben fel kell Eperjesre küldenünk, és ott az esztergályossal kifaragtatni, de az ágyúöntő onnan belől is hozott valami kifaragott jegyeket, kikre öntetni akarta nagyságod az falkonyokot, ő úgymondja fogolymadár, fürj, haris, veréb, csak azokra is majd szebb és illendőbb irásokat találának mind az másakra, mindazonáltal az nagyságod kegyelmes jó akarátja. Az párkány kőfalat is építtetjük, az mint lehet, két vagy három hét alatt, ha egyeránt akarnók, végben is megyen, különb állapottal fogja nagyságod látni azt is mint annak előtte. Az kék gyalogoknak hogy esztendejük szent Lőrincz napján telik ki, megírtam nagyságodnak ennek előtte is, úgy veszem eszemben, hogy kevesen akarnának megmaradni benne; nagyságod idején informáljon felőlök, mit kell cselekedni vélek, azólta mind Mádon vadnak, már csak előttünk vagyon az terminus. Az takarodás után az középső bástyának fedelét akarnám megcsináltatni, ki mostan semminek nem jó, mind sindelye, szarufái elrothadott. Zemplén vármegyének szombaton leszen gyűlése, mivel generalis uram igen urgeálja, hogy az personalis insurrectióhoz minden ember kész állapottal legyen. Domik Péter uramat küldém be, instruálván minden dolgokról, mostan az egri törökök mind Putnok allyát, mind Gömört igen megcsapták, az mint halljuk Gömört igen jó katonákat és nemes embereket is szoritottanak meg, kikben talán tizenhatot vittének el, az katonákban egynehányat esmerek, ugyan csak

valóban jó legények valának, ő igen el jár ez ő dolgában. Az cardinal uramnak szóló nagyságodnak levelét az mely katonátul Kassára küldtettem, megjövé az mondja, hogy egy ember jött Bécsből Kassára, ki azt beszéli, hogy az császár hadait csak mostanában felette igen megverte az svéd, és hogy immár aláb fog jönni, meghalljuk jobban. Ha nagyságod ezután valami postát akar küldeni, bátor Berczelre jöjön jó vigyázással, az debreczeni bíró Téglásig elkisértetheti, az téglásiak is tiz-tizenhat lóval elkisérhetik Berczelig, kiről én igen serio parancsoltam is az téglási hadnagynak, még ott által jöhetnek, noha az hajókban el is vittének. Az ur Isten nagyságodat egészséges életben és jó szerencsés állapotban sok esztendeig tartsa meg. Datum in Sáros Patak 5. die Augusti sub vesperam anno 1632.

Alázatos igaz szolgája nagyságodnak míg Isten élteti
Reöthy Orbán.

P. S. Az külső kapun levő nagyságod vice porkolábja Tasi Mátyás uram jelenti esztendeje kitelésének terminussát, ki immár csak előttünk vagy, bucsúzik. Nagyságodnak akartam értésére adni és informatiót venni, ha marasszuk-e vagy elbocsássuk, úgy tetszik, eljár az ő dolgában, nagyságod kegyelmesen informáljon felőle.

Az Tiszán túl mostan is jött valahány lovas katona által igen jó legények, kik az én katonáimhoz mentenek, az elébbeni Nagy Balázs hada féle, talám maga is Nagy Balázs által fogott jönni közikben eddig, de csak egy néhány lóval vannak. Most oda küldöttem Erdélyi Istvánt az én katonáimhoz s azokat is hogy meglássa és ha meg kell marasztani őket, megmarassza, ha nem kívántatik, az alkalmatlansághoz képest visszabocsássák, mivel az szegénységet is sokkal nem jó volna terhelni, mindazonáltal az alkalmatosság az mit hoz, ahhoz képest kell tovább marasztani őket, kiváltképen ha Mádót meg akarnák háborítani, noha most olyat nem hallunk. Minden kétség nélkül el kell hinni, hogy vagy pestis mi közöttünk, melyet az circumstantiakból colligalhat ember, valamikor de ki fog kel[ni], ha jó magva leszen; ezt ebbehagyom.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXIII. 1632. aug. 10.

Grose dne amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam addictissimamque commendationem.

Isten kgdet minden jókkal és jó egészséggel áldja meg. Bátyám uram ő kglme levelét kgd most küldötte, kedvesen vöttük kgdtül. Im ujabban irtunk mégis ő kglnek. Csudálatra

való dolog, mint akarják az emberek Mádban levő világos igazságunkat nemcsak setitessé tenni, de ugyan valóságosan elnyomni, és immár majd minden excessusok taplóját, s elhanyagolt embereknek fészket úgy tartják. Csáki uram üzése mint s hogy volt s történt, mi semmit benne nem tudunk, sem értetünk; látja Isten, még csak tegnap előtt is nagy bölcselenséget kellett szenvednünk némely embertől, kinek, valóságos dolog, hogy nagyobb szüksége volna Mádra nálunknál, elhítetvén magával, hogy Regéczczel együtt Mád is övé lesz, igen illenék is Tárkányhoz az ártány hizláló erdő, és az jó sós pecsenyéhez az jó bor etc. Kgdet kérjük, ha mit tud vagy értett az dologban, tudósítson felőle, ne kárhoztattassunk héjába az gonosz nyelvű embereknek nyelveken, s mi is informálhassuk az embereket a kiket illik. Tudja kgd, az gonosz hamisság el szokta nyomni az rest igazságot. Nem hiszi kgd, mint sértegeti némely embernek szeme fényét Mád, majd minden hegyes és szúrós tövisnél inkább. De rumpatur quisquis, rumpitur invidia, csak ő kglme bátyám uram ne késleltesse felküldeni jámbor szolgáját az mi kgl urunkhoz, vagyunk teljes bizodalommal és reménységgel, sok embereknek szájak bedugódnak. Ezen kgdnek szöllő levelünket, kérjük kdet küldje meg ő kglnek. Ezek után éltesse Isten kgdet sokáig jó egészségben. In curia nostra Zboroviensi die 10. Augusti anno 1632.

Grosae Dnis Vrae

amicus benevolus
comes Paulus Rákóczy mp.

Külczim: Groso dno Urbano Rőty ilmi sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXIV. 1632. aug. 11.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek mint énnekem igaz jóakaró bátyám uramnak. Az úr Istentől kívánok kgdnek minden testi lelki jókat s jó egészséget, hosszú életet minden kedg igaz jó akarójával egyetemben.

Nekem igaz jóakaró bátyám uram, az kgd levelét jó kedvvel vevén szintén ez órában, annak derekas continentiaját pedig bizony igen szomorú szívvel elmémben olvasám. Bizonyságom az Isten, akarnám, bár akkor feküdtem volna halva, de mind ezek így meglevén, én azt köszönöm csak Tállyay uramnak. Én mindazáltal az én kgl uramat ő ngát certificálnom mindenek felől igyekezem. Ezt tudom édes bátyám uram, hogy mindenik része igen szomorúságos, de mindazáltal azt az kik cselekedték, leszen derekas gondviselés reá, noha jöllehet azok felől semmi értelmünk nincs, hanem csak ország s világ, az

latroknak senki is sem kezeket, sem sziveket magátul meg nem kötheti, ott a hol akarnak járnak. Az úr Isten éltesse és tartsa kget sokáig jó egészségben minden kedvesivel együtt. Ex arce nostra Székelyhidiensi 11. Augusti anno 1632.

Kgdnek szeretettel szolgáló igaz atyjafia

Zólyomi Dávid mp.

Bizony dolog, hogy az kik vásárlottak tőlök, azok tudják megítélni, de ide az mi hirt hallunk felöllek, nem sok nyereségek vagyon, bár ne szaladott volna az kurvaí érte, ezenkívül ha mit kezdett s el nem végezte, siessen bőrével. Lelkem bátyám, jobb volna megholt lennem, hogy sem élnem, ha én miattam esett volna. de az ki dolga, én rejám nem vetheti, hogy ilyen dolgon szomoró nem volnék, azt csak Isten tudja.

Külczim: Groso dno Urbano Róti, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXV. 1632. a u g. 11.

Ilme princeps dne dne frater mihi colendissime charissimeque, salutem et obsequiorum meorum addictissimam commendationem.

Isten kgdet minden kívánsági szerint való sok jókkal, asszonyommal ángyommal és kedves édes öcsémmel egyetemben áldja meg nagy boldogúl.

Porumbákról 25. Julii költ levelit kgdnek böcsülettel és nagy szeretettel vöttem s olvastam, melyben kgd mit írjon, megértettem, az alatt reminlem az másik levelemet is elvötte kgd, mind az mi kgls urunk ő fge nekem küldött kegyelmes parancsolatjának pariajával és arra adott válaszómmal. Bizonyos dolog, hogy Mád az embereknek szemekben igen hegyes szálla, nem is vélhetem egyébre az tulajdon magok javoknak s hasznoknak keresésinél, mert ha az közönséges istenes igazságot s országunk törvényit s csendes elmével és igazságos lelkiismerettel fontolnák, ennyi setétes homályban világos igazságunkat nem igyekeznének elrejteni; im csak kevés nappal is ezelőtt egynéhány úr és főembereknek jelenlétekben némely barátomtól (kinek, bizonyos dolog, nálamnál nagyobb szüksége volna Mádra) mennyit kellett túrnöm s ezelőtt is nem sok idővel azonnak nem idegenitül, kiérkeztén kgdtül, kit minden időben igen kedves barátomnak és tökéletes jóakarómnak tartottam, véltem lenni, nem kevés becstelenséget kellett föl-vönnem és szenyvednem, de ám akármit cselekedjenek, csak az mi urunk ő fge szokott kegyelmességét igazságunktól meg ne vonja, kit soha meg sem gondolok, cardinál urunk is ő nga kgdhez való szép sinceritását és affectióját, hozzám is szokott

atyai jó akaratját continuálván tartsa meg. azokkal bizony nem gondolok semmit, ha szintén előbbeni ajánlott jó akaratjokat megvonszák is, ám Isten neki. Kgdet édes bátyám uram nagy atyafiúi szeretettel kérem, az mi kglis urunkhoz ő fgéhez felküldeni ne késlelje, mivel úgy resolváltam magamat, hogy kgdnek értésére adván az dolgot együtt kgdel ő fgét, az ő fge kegyelmes parancsolatja szerint valóságos igazságunkról voltaképpen informáljuk, melyet kgd megcselekedvén édes bátyám uram, bizonyos vagyok benne, hogy az ő fge kegyelmességében meg nem fogyatkozunk, kiváltképpen ha ez mostani kgd felől való szóló hírek, hogy tudni illik hostiliter akarna kgd ő fge ellen indulni, kit én bizony soha el nem hihetek, és mások előtt is nagy esküvéssel mentem kgdet, hogy sem afféle szegény nemzetünkre következő romlásra nem igyekszik, sem penig az ő fge kgdhez való szép propensióját és kegyelmességét meg nem veti, de netalám gonosz akarói kgdnek csak azért is hintetnek affélét, hogy ő fgét kgd ellen inkább commoveálják, megcsendesednek, és kgd az ő fge kegyelmességét kezdi venni, kiben nem is kételkedem édes bátyám uram, hogy kgd az boldog emlékezetű urunknak, atyáknak nyomdokát követvén, az méltóságos austriai háznak, mind maga s mind édes szép gyermekire nézve, azon ő fge kegyelmességében igyekezik nyugodni. Kgdnek nem szükséges ezen dolog felől kicsiny opinio-mat bővebb szóval megjelentenem, mivel tudom az úr Isten kgdet, mint ily méltóságos fejedelmet szép elmével látogatta s megtudja az jüvendőt gondolni, és édes mind hazájának és nemzetinek és szerelmes gyermekinek consulál. Az mádi dologban mégis azt irhatom kgdnek, minthogy az kgd igazsága ellen semmit nem cselekedhetem, úgy az magam jussát is az mennyiben lehet s rajtam kezd állani, könnyen el nem mulathatom. Ezek után hogy az úr Isten kgdet sokáig kedves jó egészségben éltesse, tiszta szüübül kívánom. Datum in curia nostra Zboroviensi, die 11. mensis Augusti. anno 1632.

Ilmae Dnis Vrae

servitor et frater addictissimus
comes Paulus Rákóczy mp.

Rákóczy György kezével a levél margójára írva: Vöttük az ő klme levelét. Mádot elhittük sokan kívánnák, de Isten ő fge az igaz ügyet szokta segitni. Azoknak, kik ő kglmét becstelenítik, ha én judex curiae volnék, bizony megfelelnek s ugy élnék akárkik előtt is autoritásommal, maradhatna utánnam is belőle jó emlékezetem, nincsen is kétségem az ő fge igazság szeretetiben, sem cardinal uram jó akaratjában, kinek mostan vöttem levelét, ezen mai nap választ adván reá.

Ő fgéhez felküldendő emberemet eddig sem késleltem volna, de hirtelen nem expediálhatom, örömet olyat küldenék, kiben mind az magunk méltósága s becsületünk megtartatik, de ki tudja, talám azoknak csak annyi becsület sem adatik mint tavall cancellarius uraméknak, s olyan re infecta is jönne alá, mindazáltal valaki leszen, de nem sokára expediáljuk.

Kimenetelem felől akár mint ítélnék az emberek, mi arról nem tehetünk, mi úgy megyünk s mind magunk birodalmának látogatására, s mi nem is akarunk senkivel is veszekedni, csak nekünk hadnának békét.

Külczim: Ilmo principi ac dno dno Georgio Rákóczy sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXVI. 1632. aug. 15.

Grose dne amice observandissime, salutis et servitii commendatione praemissa.

Minemő levele jutott cancellarius uramnak, az erdélyi fejedelemnek ő ngának szólló, ezen levelemben includálván küldtem kgdnek, kgd fogytkozás nélkül első alkalmatossággal küldje meg ő ngának, és ha mi választot ad ő nga, kgd mennél hamarébb küldje ide, hogy hova hamarébb mi is küldhessük meg cancellarius uramnak ő kglnek; minemő jó akaratumkat, szeretetünket mutattuk vala meg csak ez napokban is, tudhatja kgd, megjelentvén kgd nekünk, Bethlen István uramnak marhája felterököt fogytkozás nélkül az mi kglis urunk birodalmában mindenütt megfogattuk, és érdemlett büntetéssel meg is büntettük volna, ha akkor is az erdélyi párton levők nem cselekedték volna, kikhez képest bezzeg édes Róty uram régi kedves barátom, mikor azok az latrok, az kik ezt az nagy insolentiát csinálták, ha a pataki hid táján találtattanak volna, kgdtül is hasonlót vártunk volna, hogy kgd is valakiket közölök megfogatot volt, és így az jó correspondentia köztünk végbe ment volna. Isten tartsa meg kgdet jó egészségben. Datum Cassoviae die 15. Augusti, anno 1632.

Grosae Dnis Vrae

servitor et amicus paratus
Nicolaus Forgács de Gyemes, mp.

Külczim: Groso dno Urbano Róty, ilmi dni principis Transylvaniae arcis Patak capitaneo etc. dno amico observandissimo, Sárospatak.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXVII. 1632. a u g. 15

Isten ő szent fge minden szerencsés üdvösséges jókkal áldja meg kgdet.

9. Augusti irott levelét kgdnek az étekfogónk az estve szintén vacsoránk felett adá meg. Csáki Istvánnak micsoda bántódása lött, azt noha mi nem bánjuk, de hogy az úgy legyen, bizonynal irom kgdnek, nem volt arról senkinek tőlünk parancsolatja, sem tanusága, akaratom is ezen az úton reá; ha szolgálóinktól avagy hiveinktől esett, talán azokat az hozzánk való hűség, kötelesség vitte reá, és az, hogy mind titkon, nyilván életem, becsületem, birodalmom ellen igyekezett, értették s tudták; és mivel mi magunk is oly istentelen forgolódását, akarattját értettük im nem régen még (kiről most nyilvánban nem írhatok) nemhogy mi nem ártanánk neki, de ott kint is tanálván oly urat, ha tudna a szép színes ajánlásnak esküvése alatt, mint akarja az forrót alája ontani (avagy talán ontotta is) bizony az is megmordúlna becsületi, tisztessége mellett. Ha az dologért generalis uram vagy maga vagy mások által, avagy engedelmeből háborgatni kezdenénk kglteket, szolgálóimat, ex super abundantia kgd megtanálja generalis uramat, azt ne kövesse, cselekedtesse ő kglme, mert az mint én értem, az ő fge szolgálóit nem bántották, s még annak böcstelenül sem szólottanak; ha nem supersedeálnak, bizony uram ha fakót vonszak, fakó is vonja őket, kit kgd éjjel nappal adja tudtomra, s bár tisztességbeli ember soha ne legyenek, ha meg nem segitelek benneteket. Im ládámban hls császár parancsolatja Kantamir pasára, kit innét adminus 10 nap alatt kézbe küldhetek, bizonynyal hozatok vagy tiz ezért benne; most ugyan jókor kezdik el, kgd legyen vigyázásban, s ha mi csak szándékokat értendi is, mingyárt certificáljon, és maga is jámbor szolgálóinkkal készen legyen, meglássuk uram, mit ad Isten. Az gyalogokat kgd el ne bocsássa, nolle velle is megmaraszsa őket, biztatván azzal, hogy küin tartjuk többire azután őket. Az vármegyéket ha ugyan fel akarják ültetni, kgd éjjel nappal megírja, mert én is itt bizony mingyárt táborban szállok, kgltek is mingyárt vitézlő néppel is megszorítsa és erősítse magát, bizonynyal higye kgd, élnünk kell az jelen való alkalmatossággal osztán; ha ők az munkácsi szekereknek békét hadtanak volna, talán ez sem esett volna Csákin, s ha mi lött is, ők adtak elébb arra okot; ez is jó excusatio leszen most ideig, kgd meg is mentheti magát, hogy nem volt híremmel. Kgd írjon mindenekről, s az oda fel való állapotokról is. ha mit érthetett. Datum Albae Juliae 15. Augusti, anno 1632.

Én el nem hihetem, császár ő fge is egy Csáki Istvánért, proscriptusért, országa árulójért velünk veszekedjék, ez mostani állapotban kiváltképpen, ki ha lenne, az a föld romol el. mert bizony mind török, tatár fogja ellepni, kit nem árt kgdnek az nemesség fülében is ejteni, kiváltképpen azoknak. kik anélkül is nem jó akarói Csákinak, sokat fog használni. Ha az ott kin való hópénzes katonákban volt valaki jelen az Csáki uram kergetésében, kgd egy kevésé félre állassa őket ide által.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban.

XXXVIII. 1632. a u g. 20.

Ilme princeps dne dne clementissime. Humiliorum servitiorum meorum in gratiam vrae celdnis humilimam subjectionem. Az úr Isten kls uram ngodat sok jókkal s jó egészséggel áldja meg.

Vettem az ngod kegyelmes 15. Aug. nekem írott levelét az makk felől. Kls uram, nem két hónappal, hanem csak három héttel azt írhattam volna, hogy makk vagyon bőven, de az mint volt akkor, igazán írom, kls uram, csak az tized része is nincsen, most is naponkint vesz ugyan szintén az fákalja; igen illetlen lett volna, azelőtt azt írtam volna: elég vagyon, most ismét az nincsen, immár most éjjel nappal búsúlnék rajta. Az erdőt járni oda vadnak az emberek, meggyüvén, az mit mondanak, azt írhatom meg nsgnak, de itt az embereknek kicsin reménysége vagyon az makk felől, még az ki nem hullott is, inkább mind férges, hiszen jobb igazán informáltatni ngodnak.

Patakon, Ardón, Péncsen és Hogykán	
lett dézma búza	cub. 923.
Tolcsván és Bényén lett dézsma búza	» 390.
Az pataki majorságban az vámosujfalusi	
földön lett	» 449.
Ardai majorságban lett	» 57.
Petrahai majorságban	» 129.
Kristoronyai majorságban	» 52.
Nagytoronyai majorságban	» 39.
Csernahai majorságban	» 17 m. 7.
Gávai majorságban gabona	» 550.
Ujhelyi majorságban gabona lett az	
olaszi földön	» 366.

Az bényei és tolcsvai majorságról most nem tudok írni ngdnak. Tegnap voltam praefectus urammal az marhák látnia Szinnyére, 100 szám marhát adott ő kglme. Az tehenek között jók is vadnak, oly hitványok is vadnak, hogy csak a csontja,

bőre, oly aprók is vadnak közülök, kit számban adtak, talán csak az anyjok alatt vették némelyiket. Az ökrök is elegyesek, némelyek csak apró kölkecskék közöttök; akartam volna, az midőn az gávai ispán kezéhez számlották, hiremmé adván, jelen lehettem volna. Éltesse az úr Isten ngodat sok eszten-deig jó egészségben. In Sárospatak 20. Augusti, anno 1632.

Ilmae Celnis Vrae

servus humilimus
Benedictus Bodon. mp.

Kgls uram, az makk állapotja felől azelőtt is egyne-hányszor írtam ngodnak, mely leveleimet tudom megadták ngodnak, kikben nem mertem ngodat biztatnom.

Külczim: Ilmo ac celsmo principi, dno dno Georgio Rákóczi, sat.
Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XXXIX. 1632. a u g. 23.

Georgius Rákóci Dei gratia princeps Transylvaniae, par-tium regni Hungariae dnus et sicularum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Jól tudhatja hűséged, hogy ez elmúlt pünkösdi havában Csernel György hívünk bejövén hozzánk, és kívánván, hogy a praefectusságnak terhes tisztitől kegyelmesen felszabadita-nánk, kit semmiképpen meg nem maraszthatván tisztiben, csak pro tempore vötte volt fel annak gondviselésit, míg arról kegyelmesen provideálhatunk; mely dolgot mi is tovább nem akarván halasztani, és tudván, mely káros és minemű fogyatkozásunkra legyen, hogy ilyen távollétünkben bizonyos praefectusunk nem volt, kitől udvarbiráinknak dependeálni kellenék: azért nemzetes Debreczeni Tamás hívünket ren-deltük oda ki való minden jószágunknak praefectusává, au-thoritást adván neki praefectusságához illendő minden rendbeli dispositióra, kinek praefectusságában való bemenetele leszen 3-a Septembris, residentiája pedig Patakon. Azért igen serio parancsoljuk, ez commissiónkat vevén hűséged, megnevezett Debreczeni Tamás hívünket tőlünk rendeltetett bizonyos praefectusnak ismerje hűséged lenni, tőle dependeálván, szavát fogadja, commissióinak helt adjon és úgy becsülje mint magunk személyét, becsületünkre, előmenetelünkre és hasznunkra nézendő minden dolgokban parancsolatjához alkalmaztassa hűséged magát, mintha szintén magunk parancsolnánk. Secus non facturus. Datum Albae Juliae, die 23. Augusti, anno 1632.

G. Rákócy, mp.

Az udvarbírákra kgd ez szerint parancsoljon mi szónkkal.

Külczim: Egregio Andreae Réz, administratori bonorum nostrorum arcis Lednicze etc. fideli nobis dilecto.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XL. 1632. a u g. 26.

Ilme dne comes frater syncere charissime, salutem et synceram fraterni affectus nostri commendationem.

Zboróról 11. huius mensis nekünk irott kgd levelét mai napon vettük itt feirvári házunknál. Mádnak állapotját az mi illeti, elhittük, sokan kívánnák, de minthogy Isten is az igaz igyet szokta segíteni amaz régi bölcs mondat szerint: tandem bona causa triumphat; ha mi iudex curiae volnánk, azoknak, kik kgd felől becstelenül emlékeznek, bizonyynyal elhigyék, megfelelénk, s úgy élnénk authoritásunkkal, hogy abból utánnunk is jó emlékezetünk maradhatna. Császár ő fge igazságszeretetiben semmi kétségünk nincsen, nem is gondolkodunk felőle, sőt cardinal uram ő kglme jó akarátjában is, kinek mostan vöttük levelét, s ezen mai nap adtunk választ ő kglnek írására. Ő fgéhez felküldendő emberinket eddig sem késleltük volna, de hirtelen nem expediálhatjuk, örömet olyat küldenénk, kiben mind az magunk méltósága s becsületünk megtartatnék, de ki tudja, talán azoknak csak annyi becsület sem adatnék, mint tavaly cancellarius uraméknak és talán re infecta kellenék alájönni; mindazáltal valaki leszen, de nem sokára expediáljuk. Az mi kimenetelünk felől akár-mint itéljenek az emberek, mi arról nem tehetünk, mi úgy megyünk mint magunk birodalmának látogatására, s nem is akarunk senkinek is véteni, csak nekünk hagyjanak békét. Éltesse Isten kgdet sokáig jó egészségben. Datum in civitate nostra Alba Julia 26. Augusti, anno 1632.

Ilmae dnis Vrae

frater semper syncere charissimus.

Kívül: Rákóczi Pál uramnak ő ngának irott levelének paríája.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban.

XLI. 1632. a u g. 26.

Eminentissime et revdsme dne, amice et vicine noster observandissime.

Kgdnek hozzánk bocsátott jámbor szolgája ide érkezvén, mikor vele mingyárást szembe löttünk volna, nekünk irt levelét elvöttük, és izenetit meghallván, bő írásának minden részeit megértettük. Hogy pedig Isten kgdet jó egészséges állapotban megtartotta, azon szivből örvendezünk, kívánván, hogy ezután

is kgdnek minden időben jó egészséges és szerencsés állapotját érthessük. Az mi azért kgd írásának első részét illeti, vesszük eszünkben, hogy kgd az mi hozzája való igaz indulatunkat, melyet eleitül fogva viseltünk, megtapasztalván, hasonló indulatot akar hozzánk viselni, melyből származván mind azok, melyeket kgd mostani időben sürgősen akarván jelenteni mi velünk közlötte, méltán kgdtől kedvesen és jó néven vehetjük, tudván az igaz indulat magát úgy meg nem tartóztathatja, hogy ki ne jelentse akarátjának értelmét, mely dolog az minthogy minden igaz lelkiismeretű emberekben dicsiretre méltó, úgy senki azt jó itilettel idegenképpen nem is magyarázhatja; melyet kgd felől mi is elhívén, igyekezünk azon, hogy mi bennünk is kgd mindenkor hasonló jó akaratot és igaz indulatot tapasztalhasson.

Bizonyos és mindenektől megtapasztaltatott az is, hogy a ki jó és hasznos itilettel viseltetik akármely dologhoz is, sem gyűlölségtől, sem maga hasznára való nézéstől nem szükséges hordoztatni, hanem csak az közönséges igazságot kell szeméi előtt viselni, mivel ezen kívül akármely jó dolgokban is mindenkor elég akadályok lehetnek, és noha úgy vesszük eszünkben, hogy kgd is nem egyébre, hanem csak arra néz, holott mind megért szép ideje, mind méltóságos hivatalja tőle azt kívánja; mindazáltal szükség mi felőlünk is kgnek azt tökéletesen elhinni, hogy úgy akartuk mi is eleitől fogva magunkat viselni, hogy az egy jóra való igyekezetnél egyebet bennünk senki méltán ne tapasztalhatna, és akárki micsoda itilettel legyen is felőlünk, de Istenünket, aki minden sziveknek titkait látja, magunk lelkiismeretét is bátran hihatjuk bizonságul, hogy semmire nem egyébre, hanem az közönséges igazságra, és nemzetünknek megmaradására néztünk mindenkor, melyet akarván ezután is követni, ha az emberek itiletét meg nem foghatjuk is, de elég securitásunk vagyon magunk lelkeismeretiben és Istenünkben, az ki az fejedelmeknek sziveket vezéreli és igazgatja, annak felette magunk jó igyekezetiben is, mely akármely időre nyilván kinyilatkozván, az embereknek illetlen itileti ellen bennünket mindenek előtt megóalmaz. Ez írását is azért kgdnek elménkkal minden részeiben megfontolván, elhiheti kgd, hogy az közönséges igazság ellen semmi itiletet felőle nem tehetünk, magunk tudván azt legjobban mindeneknél, dolgaiban micsoda itiletet kellesék magunkban vennünk.

Hogy azért a kgd hosszú discursusát elővegyük, melynek első része mind arra néz, mintha mi immár nyilván való ellenséges igyekezetet viselnénk császár ő fge ellen, melyet hogy ne kövessünk, attól bennünket sok okokkal dehortál,

előszámlálván másoknak ingerléseket, annak káros voltát, ez elmúlt időkben jó emlékezetű Bethlen fejedelem idejében történt dolgának példáit és ez mostani állapotokat és híreket is. Az mi nézi mindazokat, nem tagadhatjuk, hogy az minemű állapotok azelőtt az körülöttünk való keresztyén országokban és nemzetünk között is viseltettek, azokat nem értettük és legfőképpen hazánknak romlását és nehéz pusztulását keserves és szánakozásra méltó indulattal nem néztük volna, sok keresztyén lelkeknek pogány kézben való esésén szívünk sokszor eléggé meg nem esett volna, és hogy az valami irtózással most is eszünkben nem jutna; de ha azoknak az okoknak igaz és belső okait ember valóságosan megvizsgálja, nem szinte a szegény fejedelmet kárhoztathatja; mely dolgok mivel eddig eléggé forgottak fen, hogy mi azt az odiosus discursust ismét felforgassuk, szükségesnek nem itélném; mindazokra kgdnek rövideden azt feleljük, hogy senkit nem gondolunk oly vékony itilettel lenni, a ki azt által ne lássa, minemű káros és veszedelmes volna akármely fejedelemnek és országnak is, az mely magát bátorságos és csendes állapotban látja minden felől lenni, ha azt hátra vetvén, akármely ingerlésekre és nagy igiretekre nézve is valami bizontalan hadakozásban elegyednék, tudván, hogy annak elkezdése az mint embernek hatalmában vagyon, úgy az vége Istennek akaratján, és az szerencsének igen forgandó állapotján áll; de viszont azt is akárki meggondolhatja, hogy Isten embert okossággal megáldván, az magára való vigyázást és illendő gondviselést is meg nem tiltotta, úgy annyira, hogy az oktalan állatokban is a természet azt beléjek oltotta, hogy magukra gondot viselvén, életek megtartására igyekezzenek. Hogy ha azért mi is semmi ellenséges igyekezetet nem akarván ő fge ellen viselni, magunkra illendőképpen vigyázunk, senki abból semmi illetlen dolgot méltán nem magyarázhat, ha főképpen az dolognak mind környül álló okait jól meggondolja, holott az közönséges igazságra nézvé által látja, mentől inkább eleitől fogva az jó csendességnek és nemzetünk állandó békességének őrzésén igyekeztünk volna, annál nagyobb akadályokat és némelyektől az ő fge birodalmiban valóktól ellenünk való ártalmas igyekezeteket tapasztaltunk és most is tapasztalunk, melyért ha magunkra illendő gondot viselünk, és minden ellenünk való gonosz szándék ellen vigyázunk, ezért méltán kárhoztatást és idegen itiletet nem érdemlünk; mert hogy az ő fge birodalmában sokan ellenünk gonosz igyekezettel nem volnának, hogy gonosz akaróink szemünk láttára főtisztekkal, állapotokkal és nagy reménységekkel nem tápláltatnak, azt maga kgd sem tagadhatja, melyre nézve az magunkra való vigyázást és

gondviselést felőle illetlennek nem tarthatja. Hogy ha azért az dolgok, melyek effélékre okot adtak és adnak, mostan is eltávoztattatnak, és az mi igaz indulatunkhoz hasonló igaz indulatok követtetnek egyebektől, nem leszen ebből is senkinek ellenünk panasza, és az mi nemzetünkhöz való szeretetünket minden ember nyilván megtapasztalja. Az mint azért igen igaz mondás ez, hogy a ki miben tudós, abba gyanós, elhiheti kgd, hogy némelyek az magok indulatiból vévén itilletet, mások felől is hasonló itilletet viselnek, és mivel tudják, mi legyen az magok igyekezeti, azt gondolják, hogy egyebek is azon igyekezettel vadnak, melylyel, nem hagyván nyugodni őket az magok lelkiismereti, másokat is felháborítanak, és így afféle emberek néha véletlen is nagy romlásra okot adnak. Csak legyen azért uram nekünk securitásunk, és adassék mindenekből közönséges igazság szerint való satisfactiónk, nem kell az mi igyekezetiunktől senkinek félni és gonosz szándékunktól tartani, mert hogy az svécziai királynak sok ingerlésit, és arany hegyeknek igiretit emliti kgd, az csak embereknek távol való opiniójok és kétséges gyanus itiletetek; de az, ki az dolgokat jól meggondolja, mi bennünk megtapasztalja, hogy eleitől fogva mindeneknél feljebb becsülöttük nemzetünk megmaradását és csendes békességét, és nemhogy az magyar nemzetnek nyakára ennél is jobban akarnák szorítani az pogán nemzetnek igáját, de sőt az minemű károkat mostan hallunk is azok miatt lenni, keserves szíbeli szánakozás nélkül nem szenvedhetjük. Hogy pedig az ő fge hadai olyan szerencsés állapottal vadnak, és az dolgok úgy viseltetnek az római imperiumban, az mint kgd írja, az ő dolgok, nekünk az magunk állapotjára illik gondot viselnünk; mindazáltal azt szívből kívánjuk, hogy Isten mind császáruk ő fgének, mind egyéb keresztény fejedelmeknek szívüket megszállván, adja elméjében az jó egyezségnek és sok ártatlan vérontás eltávoztatásának követését, és hogy valaha immár az nehéz romlások leszállván, állassék helyben mindeneknek szabadságok és lelkük ismeretinek bátorsága, bizonyos dolog lévén az is, hogy az evangeliumnak terjesztését nem fegyverre, hanem egyéb csendes és kegyes mediumokra bízta ő szent felsége. Az mint azért császár ő fge igen kegyelmesen és bölcsen gondolkodott, hogy offerálja az egész imperiumnak kegyes indulatját, azon kegyes igyekezetit is, hogy Isten vezérelje, szívből kívánjuk, és adta volna Isten ő szent felsége, hogy ezelőtt 14, 15 esztendővel, avagy csak esztendővel is a passau transactio szerint érthették volna abbeli akaratját, és mindeneknek szabadságok megtartására való kegyelmes igyekezetit ő fgének, talán az sok keresztényen vérontás és veszedelem eltávoztathatott

volna, de azok mind álljanak az ő fge kegyelmes és bölcs iteletiben.

Az mi illeti második részét az kgd discursusának, bizonyos dolog az is és sok experienciával próbáltatott, hogy az kik ebben az mi országunk fejedelmi állapotjokban bátorsággal akarták magokat helyheztenni, nagy cautelával kellett élniek, és akárhol az fejedelmi állapot nagy gondviselés és magára való vigyázás nélkül nem lehet, annális inkább az hol annyi visszavonó és ellenkedő akaratu nemzetségek között vagyon helyheztenve; mindazáltal az törvény szerént való igaz fejedelmeknek alattok valóknak java és megmaradása levén mindenkor előttük, nem lehet oly fene nemzetség, az melyet az igazság szerént való és csendes gubernium meg nem győz, és akárki mint igyekezzék is az ellen, de Istennek kiváltképpen való hatalmában levén az fejedelmek, ő szent felségének akaratját is kell várni, holott azoknak az igaz ügy mindenkor legnagyobb bátorságot szerezt. Az mint azért eddig azon igyekeztünk, hogy senki alattunk valók közül méltán ellenünk ne panaszkodhassék, úgy mi is mindeneknek hozzánk való igaz hűségekben megnyugodtunk és abban teljes bizodalmat is helyhezgettünk, tudván, hogy minden birodalmaknak legnagyobb erőssége az alatta valóknak szereteti és hűsége, melyet hogy mi is nagy okos és bölcs iteletü fejedelmeknek szokások szerént magunknak szerezhessünk, minden cselekedetünkkel azon vagyunk. Ha kikben pedig (melyet nem reméllünk) megfogyatkoznánk is, Istenünkben és igazi ügyünkben bízván, magunkra való gondviselésünket hátra nem hagyjuk. Jól tudjuk azért, hogy kgd sok időktül fogva forgott ebben az országban, és tudós minden állapotjában, melyekhez képest ez dologból való írásunkkal tovább kgdet nem fárasztjuk, hanem mind ezeket csak evvel fejezzük be, hogy mi az jó békességnek és ő fgével való végezésünknek őrzésén igyekeztünk, ha kik valahonnat az ellenünk való ártalmas igyekezeteknek taplói volnának, elhittük, hogy ő fgétől is megzaboláztatnak, és minket Isten jó igyekezetünkben el nem hagy.

Hogy pedig kgd némely dolgokból, melyek privatim magunk személyét illetik, jó tetszését meg jelenti, azt is igen kedvesen vesszük, és ebbeli jó akaratját kgdnek hála'dó szível ismerjük. És elsőbben az szegény megholt fejedelem özvegyének dolgát az mi nézi, bő szóval arról kgdnek nem irunk, mert eleget értette minden igaz és méltó praetensionkat; mivel azért császár ő fge cancellarius uram által bennünket erről megtalált volt, és ő fgének ő kglme által magunkat úgyis resolváltuk, hogy bizonyos emberünket ő fgéhez elküldjük, mely által tovább való akaratunkat declaráljuk, azt immár

nem akarván halasztani, minden órában követünket elbocsátjuk és valami méltó és igaz, az mint eddig, ezután is azt követjük.

Praepostvári Zsigmond dolgában mi ő fgétől ezelőtt is egyebet az közönséges igazságnál semmit nem kívántunk, és most is csak annyit kívánunk, hogy a szerént nekünk abból satisfactio adassék; ha azért az törvény megmenti, arról mi nem tehetünk, de sok és nagy okokra nézve elébbi kívánságunk mellől nem recedálhatunk.

Az mádi dologból is mi egyebet semmit nem kívánhatunk ő fgétől, hanem az mi az országnak közönséges törvénye és magunk igazsága, melyből elhittük, hogy ő fge az közönséges igazságnak és törvénynek útját, boldog emlékezetü eleinek is collatióját kegyelmesen előtte viseli és reméljük, hogy kgd is jó akaratját igazságunkban tőlünk meg nem vonsa.

Az mely reversalist mi kívántunk azoktól, kik az ő fge bircdalmában lakván, jószágok itt vagyon, azt országunknak közönséges végezése szerént cselekedtük, és az ellen ezután sem cselekedhetünk, elhivén, hogy ő fge és kgtek is az mi méltó és igaz kívánságunkat ebből nem nehezteli.

Hogy az kgd írása abból igen helyes legyen, hogy az gonosz akarókból is embernek jó akarókat illik szerzeni, akárki elhiheti és mi is azt mindenkor előttünk viseltük, Azoktól is az személyektől, kiket kgd levelében említ, jó akaratunkat megvonni nem akartuk, melylyel némelyiket csaknem kínáltuk is; de mi lött legyen oka ellenünk való gonosz igyekezeteknek, azt a magok felháborodott elméjeknek indulatja tudhatja, és mivel most is semmit némelyik azok közül attól nem szünik, sőt minden igyekezetivel gonosz szándékát követni akarja, nekünk is magunkra vigyáznunk, és hogy gonosz szándokában elő ne mehessen, eltávoztatnunk illik.

Végezetre palatinus uramnak ellenünk való kedvetlenségét az mi illeti, arra mi soha okot neki (?) nem adtunk, sőt mindenek felett azon igyekeztünk, hogy ő kgmével jó egyességet viselhessünk; de nem tudjuk micsoda történetből lehessen, hogy arra mentől nagyobb igyekezetünk volt, abban annál inkább frustráltattunk. Ő kglmének felőlünk való illetlen szavait, kárunkra és veszedelmünkre való igyekezetit sokképen megtapasztalván, mely gonosz szándékát ő kglnek ellenünk most is minden órában értjük, és így erről kgdnek mit irhassunk, magunk sem tudhatjuk, holott nemzetünknek abból nem kevés javát és hasznát láthatnók, ha ő kgmével egyességet és jó correspondentiát viselhetnénk, de az mint itiljük más levén az ő kglme feltött célja, mire nézzen, maga tudhatja. Mi egynéhány tallérnak hasznánál az ő kgme jó indulatját sokkal nagyobbra akartuk becsülni, de látván minden ok nélkül ellenünk való

igyekezetit ő kgnek, az magunk személyünk tekintetinek hogy meg ne feleljünk, hozzánk illendőnek nem itiljük.

Mind erről azért és egyéb dolgokról is felküldendő követünk által kgdnek izenünk, a dolognak állapotját értésére adjuk. Mostan bővebb írásunkkal kgdet terhelni nem akarván, ide küldött szolgájától és atyjafiától, ha miből kívántatik, az kgd tekintetiért kegyelmes jó akaratunkat meg nem vonszuk. Kgdnek pedig minden időbeli kedveskedő atyafiságos indulatunkat szeretettel ajánljuk, és Istentől jó egészséges hosszú életet kívánunk. Datum Albae Juliae die 26. Augusti, anno Dni 1632.

Eminentissimae et Revdmae Dnis Vrae
amicus et vicinus benevolus
ad serviendum paratus
G. Rákóczy, mp.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XLII. 1632. a u g. 31.

Pázmán a császárnak.

Selliae, 31. Aug. 1632.

Küldi a kállói parancsnok levelét.

Utóiratban saját kezével:

Has jam perscripseram cum ab amico viro magno accepi, se certo intellexisse a Transylvaniae primoribus, qui cum Petro Bethlen Trincinium venerant, valde dubium esse, an princeps venturus sit Varadinum, sed etsi eo venerit, ultra non perget. Licet uxor ipsius velit ire Patakinum, certe si insurrectiones audierit, cogitabit contra se aliquid tentandum et praevenire sataget.

Hum. servus
cardinalis Pazmany

Eredetije a bécsi titkos ltárban, Hungarica.

XLIII. 1632. a u g. 31.

Grose dne amice nobis observandissime. Officiorum nostrorum paratissima oblatione praemissa.

A miképen minap kgd irta vala, hogy az fejedelem ő kglme parancsolatja szerint, az üdvezült kls urunk monumetumára való kölcsön elkért pénznek megszerzésére szorgalmaztatná kgd is ő kglme tisztviselőit, mivel immár abban alkalmas idő telik el, nekem, pedig tudja csak az Isten, micsoda nagy szivem fájdalmával kell annyi ideig való haladását szenvednem,

holott felette késedelmes annak csinálása, elannyira, hogy valamikor az pénznek felét kezekben adhatnám is az kőfaragó mesterembereknek is, de attól fogván is két egész esztendőnek előtte el nem készithetik. Kgdet azért akarám most szeretettel requirálni, kgd tudósítson, ha készen vagyon-e az pénz, hogy küldhetnék érettek. Ha pediglen készen volna, kgdet kérem mégis felette igen, olyan jó emlékezetű keresztyén magyar fejedelemnek ilyen jó emlékezetire való szükségét előtte viselvén, szorgalmaztassa meg s tudósítson is felőle, mikorra reménlené kgd, hogy szerét tennék.

Ha pediglen ugyan csak szóval akar engemet tartani, ez dologból kgdet felette bizodalmasan kérem, kgd egyáltalában tudósítson, kell-e énnekem ennek az kölcsön pénznek refundalását tovább sollicitálnom, vagy csak az Istennek igaz itéletire kell hadnom, holott e bizony nem külömb, mint ha annak az jó emlékezetű fejedelemnek szemfedelét vonná valaki le rólla. Bezzeg nagy dolog uram ez, ha nemzetétül olyan benemeritus fejedelemnek ilyen jó emlékezetire való dolog így gátlódik meg. Kgdtül bizonyos választ várok. Tartsa meg Isten Kelmedet sok esztendeig jó egészségben. Datum in arce Szent-jobiensi, die 31. Augusti, anno Dni 1632.

Grosae Dnis Vrae

amicus ad officia paratus
comes Steph. Bethlen, mp.

P. S. Közhirrel halljuk, hogy az lengyel király nagyobbik fia választatott volna az lengyel királyságra, de kgd tudom bizonyosabban érti igaz-e nem-e? Kgdet kérem szeretettel, tudósítson felőle.

Külczim : Grosó dno Georgio Csernel de Csernelháza, ilmi dni principis Transylvaniae universorum bonorum in regno Hungariae existentium praefecto etc. dno et amico nobis observandissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XLIV. 1632. sept. 3.

Paria relationis grosi dni Alexandri Kellemessy etc.

Az ngod parancsolatja szerint én szintén Fejirvárig mentem, holott az fejedelmet székiiben találtam és szemben lévén velem, az ngod nekem adott instructiója szerint rendesen, az én vékony értelmem szerint mindeneket bőségesen referáltam ő ngának az fejedelemnek.

Az mi az első dolgot illeti, hogy ő ngának jelentettem,

micsoda méltó okokra nézve kellett engemet ngodnak expediálni ő ngához, tudni illik értvén ngod ő ngának hadi praeparatióit és országában hadainak mustrálásit, melyektől hogy valamint az mi kgl's urunk ő fge ditiója ne infestáltassék, mature kívántatott ő ngának arról provideálni és ngodat megtalálni, accedálván az is hozzá, mostanában minemü dolgok történtenek az ő fge hivein, ugyan az ő fge ditiójában, Csáki István uramon, az Fundalon és az többin, az fejedelemasszont is ő fgét miképpen lesték az ngod országabeliek, mely dolgok a szent békességnak és a mi kls urunknak, koronás királyunknak ő ngával való erős diplomájának bántására láttatnak, sőt mint egy praeambulumnak és jelének nemzetünk közt jövőendő veszedelmének lenni etc.

Az mi az hadi praeparatio dolgát illeti és egyéb készületi felől így resoválá magát az fejedelem: generalis uramnak ő kgl'nek nem kell azon csudálkozni, hogy én magam személyére és országomra vigyázzak, mivel nekem bizonyos gonosz akaróim vadnak az ő fge római császár ditiójában, kik mind titkon s mind nyilván éjjel és nappal csak azon practicálnak, életemet mint fogyathassák el és maroknyi véretem szomjuhozák kiontani, ugymint Praepostvári uram, Csáki uram, Haller György uram, ki csak mostan is minden beszédivel és irogatásával felőlem minemü gyalázatosan emlékezik, constál itt mindeneknél; hasonlatosképpen palatinus uram ő kgl'me is, ha lehetne, egy szempillantásban mindenestül elvesztene, kihezképpst én is oly készülettel vagyok, hogy mind magamat, életemet és országomat megoldalmazhassam, és hadaim is oly készülettel vadnak, hogy mikor akarom, akkor ültethetem fel őket magam személye mellett. De én és az én hadaim offensive senkit nem bántok, hanem defensive életemre és országomra vigyázok. Váradra sem viszek fizetett szolgálímon és egynehány úr ember hiveimen kívül senkit többet, ott is pedig nem akarok mulatnon, csak annak az helynek épületire szükségesképpen kívántatik provideálnom. Ezen tized nap alatt bizonyos követemet expediálok ő fgéhez az római császárhoz, és hogy kgd érkezék is, szintén abban laborálok vala, kit küldjek fel, mivel az urak közül nem küldök, s nem egyéb az oka, hanem az előtt való napokban úr követeimet cancellariusommal együtt mely böcstelenül excipiálták, és tractálták őket, ezért mostan urat én is nem expediálhatok ő fgéhez.

Az mi pedig az fejedelemasszony dolgát illeti, hogy valaki leste légyen, se hirem, se tanácsommal nem lött, s nem is hadtam senkinek, sőt ha bejön ő fge, illendő böcsülettel látom most is, a mint ezelőtt láttam, nemhogy ártsak ő fgének.

Csáki uram dolgát és a többiét az mi illeti, nincsen abban hirem, se én akaratomból nem cselekedték, mi egy latrot sem tarthatunk kötve lábunkhoz, s vajjon a szegény Bethlen fejedelem pénzét hogy felveszik Bódogkőnél, ki volt annak az oka? Egynehány lator egyben üti magát, az mit akar azt cselekeszi. Azért generalis uramnak ő kglnek kívánsága szerint mégis im irok mindenfelé az kapitányoknak, és ha kit olyant találhatnak benne, megparancsolom, hogy megfogják magát és az marhát túlök elvegyék, kiket az kié leszen, restituáltak, és hogy törvény szerint büntettessenek magok, abban ellent nem tartok, mindazáltal ezen hogy a szivem nem fájna, nem tagadhatom, itt országomban egy valaki tegyen latorságot és tüzt; ottan ha az ő fge ditiójában megyen, patrocínálnak neki, mint szintén az minapiban is egy hites szolgám és országombeli hivem lévén, Fekete Lőrincz Szatmárra menvén nyelveskedése miatt, noha ország törvénye szerint az evocatio házánál érte volt, ottan kedvesen promoteálta Haller uram; tovább hasonlatosképpen Patakról egynehány gyalogom elszökvén Kassára, pataki kapitányom requirálván generalis uramat felölök, hogy kézben adassa őket, avagy törvényt láttasson ő kglme felölök mint szökött szolgálók felől, de abban is semmi sem tölt; hiszem az jó békesség így tartatnék meg és így lehetne állandó, ha mutua correspondentiánk lehetne az ő fge után való gondviselőikkel, hogy az latrot mind az két részről megbüntetnénk, ha az ő fge ditiójából az mi ditiómban jönne, megbüntetném, és ha az mi ditiómból az ő fge ditiójában menne, ott is lenne büntetése érdemek szerint. De még azokat, kik nemzeteket és hazájokat elhadták és az én ditiómból az ő fge ditiójában mentek, nemhogy valaki megbüntetné, de sőt még az én boszúságomra tisztekkel és egyéb méltóságokkal ruháztatnak fel, annyira promoteáltatnak állapotjokban, hogy az igaz haza fiai, kik érdemesbek volnának hazájoknak szolgálatjára, letétetnek miattok és az olyanok nem promoteáltatnak, hanem az ilyenek, az kik szegény Magyarországnak soha nem szolgáltanak, sőt inkább romlására, hogysem épületire igyekeztek, az ő sok incitamentumokkal és persuasiókkal.

Generalis uram ő kglme sem szomjúhozhatja inkább és jobban hazánk és nemzetünk közt való békességet mint mi, mivel nekünk nem kicsiny dolgokat kell considerálnunk és szemünk előtt viselnünk, mely dolgokhoz képest vakmerőképpen és inconsiderate nem jó akármit tentálnunk, én is szeretem hazámot és édes nemzetemet, csak legyen meg az ő fge részéről a satisfactio a diploma szerint, és az én gonosz akaróim törvény szerint büntettessenek meg, az törvénye pedig kívánom, hogy

az országnak gyűlésekor legyen, de annak az gyűlésnek is promulgáltatása meszsire ne haladjon. Ezt is megtudom gondolni, hogy az török, ki nagyobb résziben lakik édes hazámnak, két kézzel kapna az alkalmatosságon, el sem mulatná az maga hasznáért, az mint eddig való experientiákból kitetszik, mely károk lettenek édes hazánkban efféle változások miatt. De ha nekünk az ő fge részéről satisfactiónk nem leszen, és gonosz akaróinkat rólunk el nem állatják, nem ő fge ellen (távul legyen az) hanem azok elhigyjék, oly időben azon leszek, hogy minden remediummal compescáljam. Igen eszemben vettem és látom, hogy semmi eszköz hazánkban épületire és előmenetelire semmi úgy nem szükséges, mint a jó békesség, kiben épülhetnének romlott végházaink, kik most minemű pusztá állapattal legyenek egész Horvátországtól fogva ezen alá mind egyből s mind másból, minden látja, elannyira, hogy ő fgének Horvátországban levő végházainak, és egész az Dunáig annyi szablyája nincsen, az kivel csak egy kanizsai pasához tartozó pogányságnak is ellene állhatnának magok erejével, hasonlatosképpen az Dunától fogva Erdélyországáig mennyi végházai vadnak ő fgének, nincsen azokban levő vitézinek annyira való erejek viszont, hogy egy budai vezérnek botja alatt levő pogányságnak ellene állhassanak magok erejével, fogyatkozott állapotjuk miatt. Mostani rablásit és insolentiáit is az töröknek, melyeket szegény hazánkban cselekedett e napokban, könyvezett szemmel értettem, és ha miben kívántatnék az én szolgálatom szegény hazánkban oltalmazására, inkább abban forgódnám és fáradoznám, hogysem pusztulására vagy romlására igyekezném, elhigyje ő kglme generális uram.

Én ő kglmét generális uramat szeretettel kérem, hogy intse azon gonosz akaróimat, legyenek veszteg, tartsák határookban magokat, imez amaz asszonyemberhez illendő böcsületem ellen való szóknak és irogatásoknak hagyjanak békét. Tasi uram is ez minap így beszéllett felőlem, hogy: jőjjön el bár immár György uram, annyit félünk tüle mint az lebenyei birótúl; maga, ha meggondolná a jó Tasi uram, mostan is ládámban hever ezelőtt nekem adott reversálisa. Emellett intse ő kglme Csáki uramot és a szendrei vitézeket, hogy ott környül való jószágomon való quartilozásnak békét hagyjanak, jobbágyimat ne zaklassák, vagyon az országnak irott articulusa, tartsák ahoz magokat és pénzekén éljenek. A szegény megholt Bethlen fejedelmet is palatinus uramnak efféle gyalázatos és rágalmazó fenyegető szavai ültették fel két izben is, noha én se értékből, se experientiából hasonló nem vagyok szegény fejedelemhez, de elhigyjék azt, hogy én is szeretem böcsületemet, másnak nem is akarom engedni és abban piszkálni, én az jó

uraimat se egyiket, se másikat nem gyalázom, kiki mint viseli magát, ő gondja.

Az ónodi állapotot az mi illeti, ezelőtt is parancsoltam vala, hogy ott lévén szolgálím, az ő fge tisztviselőivel egyet értsenek az vigyázásban, ezután is megparancsolom. De Ónodot bár ne féltenék, míg én élek, a töröktől, csak okot onnét ne adjanak, és ne irritálják az törököt ellenek.

Stopan Ferencznek ezelőtt is volt válasza tőlünk; az mi az magunk személyét illeti, nekünk nem vétett, affelől bejühet házához. De hogy mi conscientiánk ellen valakit megfogjunk igazságában, hogy ne pereljen vele, abban módunk nincs, mivel szegénnek, gazdagnak kötelesek vagyunk, hogy törvényében meg nem tartóztatjuk és nem fogjuk.

Arról is két ízben is szóllottam csak magának az fejedelemnek, az mint ngod nekem parancsolta vala, declarálván minemű jó akarója volt ngodnak a fejedelem az felső udvarnál laktában, hasonlatosképpen ngod is ő ngának mely jó akarója volt, és azon régi jó akarójának tartja most ngod ő ngát, mely ő ngához való jó akaratjából és sinceritásából izeni ngod ő ngának én tülem, hogy vesztég legyen országában, és halaszsa e mostani Váradra való jövetelét, mert ha kijön, elhigye bizonyosan, hogy az maga országabeliektől megtréfáltatik és nagy tribulatiót kell szenvedni. Abbeli jó akaratját igen köszönte ő nga ngodnak én általam, de arról azt mondá: tudom, generális uram nem egyebért izente azt nekem, hanem csak azért, (mintha az én gonosz akaróimtól féltene) hogy helyben maradjak inkább; engemet bár ne féltsen ő kglme, az én országombeli hiveim közül senkit nem tudok olyat, ki ártalmomra igyekeznék; az kiket pedig aránzok közülök és gyanuságom lehetne felőlök, az olyat, az szegény Bethlen fejedelem módjára, bizony házánál nem hagyom, ő is ott járjon és legyen, az holott az én személyem leszen, nekiünk az egész ország népe és főrende hittel köteles, mi is hasonlóképpen az országnak. Szomszédinktól penig annál inkább nem félek, az török akkor ül fel mellettünk, a mikor akarom és kívánom, meg vagyon parancsolva mind neki, s mind a két Oláhországnak, azok is tülem várnak. Az lengyeltől sem félhetek, mivel az török császárral és az fényes portával olyan confoederatiója vagyon az lengyeleknek erős kötések alatt, hogy valakinek az hls császár és az fényes porta botját, zászlóját küldi, annak az lengyel is se egy úton, se más úton ne vétsen, hanem békességet tartson vele; azért nekem is küldött az hls császár és az fényes porta botot, zászlót, ehez képest az lengyeltől sem tartok, és ha mi irruptiót tenne országunkban is, megoltalmaz az fényes porta.

A mikor immár ő ngátúl a fejedelemtül expeditus voltam volna mindenképpen és az ngodnak szólló levelet is kezemben adta volna, immár csak virradtat vártam, minden substantiám-mal oly készen voltam, hogy megindulhassak, udvarnál való jó akaróimtül is elbúcsúzáván, azonban estve felé hat órakor vice hopmesterét, asztalnokját, egynehány fő ember gyermekivel, ifjakkal érettem küldi szállásomra és ujabban felhivata; hogy szemben lőn velem, nagy búcsúlással jelenti, hogy: ihon ezen órában Magyarországból érkeztenek leveleim, kikben írják, hogy Csáki uram hadat gyűjt és lengyelt is akar kihozni az országban; e mellett megyszói és szerencsi szolgálmat fenyegeti, hogy mindenestül porrá teszi őket, Fáty István szolgálmat a szerint, hogy házára küld és magát felkonczoltatja, s marhájában zsákmánt hányat. Azért kgd generalis uramnak ő kglnek mondja meg, hogy az mint mondtam vala azelőtt kgdnek, hogy csak szolgálímmal megyek Váradra ki, immár így lévén a dolog, nem tagadhatom, oly készüllettel megyek ki, hogy csak egy szolgálímnak és jobbágyomnak bántása legyen Csáki uramtül avagy emberitül, vagy által esik rajtam, vagy által esem rajta, elhigyjék; nekem oly vigyázásom leszen ott kin való szolgálímrá. Tagadhatatlan dolog, igen megbúsult vala ngos uram az fejedelem, sőt csaknem falban rontá az előbbeni resolútióját is, és engemet re infecta bocsát vala el, ha az levelet vissza veszi vala, de mégis addig persuadeálám ő ngának, hogy ha ez hirt nem ujitja Csáki uram, és az fejedelem ellen való igyekezetit megtartóztatja, ha hadait kihozza is Váradig vele, de követét megvárja pacifice, micsoda resolútióval jőjjön meg ő fgétül, ezután mi következhetik, Isten bíró benne. En az mennyire lehetett azon voltam és szavaira vigyáztam ő ngának, kiket hogy voltaképpen tudhassak referálnom; de ha mi fogyatkozás lőtt benne, nekem ngod megbocsássa.

Cassoviae 3. Septembris 1632.

Kívül: Relatio grosi dni Alexandri Köllemesi 1632. ab Georgio Rákóczio Trann. ad Nicolaum Forgách generalem Cassoviensem.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban.

XLV. 1632. sept. 5.

Szolgalatunkat ajánljuk kgtéknek mint jóakaró urainknak, s asszonyomnak. Kivánsága szerint való sok jókkal s jó egészséges hosszú étellel áldja meg az úr Isten kgtet boldogúl etc.

Az kgltek credentionális levelével hozzánk küldött két bizonyos atyjokfiát, Nyikos György uramot és Petniházi uramot

nagy böcsülettel fogadván, kgtek izenetit ő kglmek által megértettük, és ő kglmek által izentünk vala kglteknek, hogy közel való jóakaróinkat convocáljuk, és ő kglkel beszélgetvén az kgtek nekem izent dolgairól, az mit ő kgmek legjobbat találhatnak fel ez dolognak eligazítására, ki az igazsággal nem ellenkezik, az tevők leszünk. Mivel penig mind az időtől fogva az takarodásnak ideje rajtunk levén, ő kgket nem convocálhattuk hozzánk, hanem ennek utánna azon leszünk, hogy mentől hamarább ő kgmeket convocálván és az ő kgmek tetszését értvén, kgknek terminálunk, és az mi az egy közönséges igazsággal nem ellenkezik, azt cselekeszszük. Isten jó egészségben tartsa meg kglteket. Datum in arce Regécz, 5. die Septembris, anno 1632.

Kglteknek jóakarattal szolgál

az néhai tekintetes ngos gróf
bekéni Alaghi Menyhárt
uramnak megmaradott özvegye
gróf Anna Erdődy.

Külczim: Az nemzetes és vitézlő Seredy István és Palatic János uraméknak és az nemzetes Sarmasághy asszonnak, néhai nemz. Báncsy Miklós uram megmaradt özvegyének etc. nekünk jóakaró urainknak és asszonyunknak.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XLVI. 1632. sept. 6.

Susanna Loranffy Dei gratia principissa Transylvaniae, partium regni Hungariae dna et sicularum comitissa.

Az úr Isten áldja meg kglket minden jókkal.

Kgd levelét Szamosujváratt adták meg, melyben kgd ir, ez mostani állapotunkat békességben szenvedjük; ugy vagyon, azt nem mondathatjuk, tüle való szegények válásunk keserves nem volna, mert ha ugyan többen maradtak volna is, az minemü gyönyörűségünkre való gyermek nekünk az volt, keservesen eshetnék, de meg kell abban is nyugodniuk, életeket is ugy kívántuk, ha Isten ő szent fgének nevének dicséretire s anyaszentegyházának épületire s minekünk jövőndő örömiünkre, így ő fge tudja, mi végre cselekedte, az mely Isten ő fge ez keserűséggel minket látogatott, azon Istentől kívánjuk, az békességes tűrést is adja melléje. Magunk egészsége felől kgdnek azt irhatjuk, hála Istennek egészségünk volt volna, az bűnak emésztése megtetszik rajtunk, gyermekink is, kiket Isten meghagyott, most egészségben vadnak. Asszonyomtól s mind Csernelné asszonyomtól kedvesen vennénk, ha ő klk meglátogatnának, de tudjuk, az szüret előttük vagyon, az mikor ő kgknek módjok leszen, el ne mulassák, ő kglktől kedvesen vesszük. Az udvarbirónak megirtam Pap Jánosnak, az nestért

megfizessen. Datum ex oppido Deés, die 6. Septembris, anno 1632.

Lorántfy Susanna, mp.

Külczim: Groso dno Urbano Reöthy, arcis et praesidii nostri Sárospatakiensis capitaneo etc. nobis syncere dilecto.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XLVII. 1632. sept. 6.

Illustrissime comes, domine affinis observandissime, salute et servitorum paratissima commendatione praemissa.

Az kegyelmed levelét szeretettel vettem. Akartam volna igen, ha Isten Trichenig felhozván sógor uramat ő kegyelmét Bethlen Péter uramat, ide is futamodhatott volna ő kegyelme hozzánk, s tovább is esmerkedhattünk volna ő kegyelmével, de mivel betegeskedett ő kegyelme, a mint öcsém uram Illyésházi Gáspár uram leveléből értettem, talán nem fáradhatott volna enynyire, mostanában pedig én se mehettem oda való jószágomba, hogy avval az alkalmatossággal ő kegyelmét is meglátogathattam volna, hanem a mi most elmúlt Isten akaratjából, másszer vigyük helyre, én azonban távol is szeretettel szolgáló attyafia maradok kegyelmeteknek; nem ártott volna pedig, ha mulatott volna itt fenn sógor uram ő kegyelme, s ugyan derekas cura alá vetette volna magát, kit öcsém uramnak is svadealtam vala, mindazáltal a mit jobbnak ítél ő kegyelme, tudom, az szerént alkalmaztatja dolgát.

Az mi az ide való állapotot illeti, tudom, sokképen distrahálják az kegyelmetek elméjét, s holmi különböző hirekkel töltik bé füleit, melylyel oly gondolatokat is szerezhetnek némelyeknek, a ki sem magunknak, sem szegény édes hazánknak nem fogna javára lenni, reméllem mind azáltal is, hogy kegyelmetek az jó békességet és egyességet szeretvén s kívánván (a ki egyedül csak azt tartja meg vagy tarthatja nemzetünket és hazánkat) arra fogja az fejedelmet is ő kegyelmét inteni, hogy velünk együtt annak megőrzésében munkálódjék inkább ő kegyelme is, mint sem más gondolatokat venne fel s az svecziai király kívánságát követné, a kinek ha jól volna dolga, bizony nem törekszne egy néhány országon által az tenger mellett, s ő kegyelmét sem szorgalmazná az fejedelmet az maga segítségére. De én töllem értse és hidje el kegyelmed, hogy igen megcsökkent az tavalyi kis successus után, s nem fog esztendő annak örömeiben tölteni. Norimbergához szoritotta Balstain herczeg magát az svedust, elszakasztván minden egyéb segítségeket tölle, s' oppugnálja egyszersmind mind az várost s mind az svedus sánczát, de mivel erősnek vélik az sánczot lenni, nem munkálószik abban

az herczeg, hogy ostromoltassa, hanem élését igyekszik elfogni, a mint jó részént véghez is vitte, és vagyon mód benne, hogy teljességgel elfogja, mivel hogy négy tábora vagyon Balstain mellett levő had kívül ő felségének, melynek egyikét Don Balthazar commendálja s vagyon 25,000 ember, az ki az saxoniai herczegre vigyáz, s az benn vagyon Saxoniában, és ugy distineálja a saxot a maga országában, hogy semmi segítséggel az svedusnak nem lehet, s megelégszik vele, ha magát oltalmazhatja és megtarthatja; Pappenheim a több apró herczegségeket observálja, kinek annak is több vagyon 25,000 népinél, s le is vert kétszer izben is immár hadastól benne, a kik segítségre mentek volna az svecusnak, kit jó gyomrok vagyon ha eltitkolhatnák kegyelmetektől s elhitethetik kegyelmetekkel, hogy egészségesek; külön való hada és tábora vagyon 15,000 emberből álló Leopoldus herczegnek is, azon kívül egy Stadion nevű Crucigerorum Teutonicus ordinis magister, ki ezelőtt az Bellicum Consilium praesese vala, 15,000 uj népet hozott, mind ezek ugy vagynak rendelve és oly helyeken, a honnét mind az francziai király segítségére vigyázhatnak, ha jönni vagy küldeni akarna, mind pedig másué is elérkezhetnek. Abban is volt minden reménysége az svecusnak, hogy megsegíti az franczus, a mint ki is indult volt személye szerént országából, de nagy tumultus támadván mindjár utánna az öccsétől és némely városoktól, s irrumpalván az spanyol király hada is Francziában, vissza kellett magának térni, hanem az táborban hagyott tizenöt avagy tizenhat-ezer embert, hogy ha mi módját látja, conjungálja magát az svecussal, de a mint irám, igen eleiben állottak annak is, s bé sem lépett az ő felsége ditiójában, ugy anynyira, hogy sehonnét semmi segítséget nem várhatván a sánczban, a hol maga mellett is nem igen vagyon feljebb 16,000 embernél, nem hiszem emberi mód szerént, hogy mától fogva csak egy holnapig is megállhassa. Isten dolga mindazáltal, micsoda végét adja, de gyakortabb ugy szokott lenni, hogy a ki ok nélkül és hijában való dicsőségért indit hadat más ellen, a maga nyakát szakasztja Isten belé. Ezt az ott fenn való állapotot azért akarám megírni kegyelmednek, hogy ha mások külömben beszélnének s magasztalnák az svéd dolgát, most ebben lenni bizonyoson hidje kegyelmetek. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

In Lakompak, 6. Sept. 1632.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor et affinis paratissimus.

Kemény J. gróf, ill. Szabó K. megjegyzése: Subscriptio deest, sed scriptura est palatini c. Nicolai Eszterházi.

P. S. Jó jele az is az svéd dolgának, hogy ezelőtt 15 nappal nyolczad napi böjtet hirdetett mind a városnak s mind az sánczbeli népnek, talán azért, hogy tovább tartson élése, mert egyébaránt szinte olyan, mint mikor az hajdu harcra készülvén, a lélekével szitkozódik, s Jézust kiált azután, ha rosszul vagyon dolga.

P. S. Ez nagy sok rendbeli hadakat mindenfelől ennyire felvévén, nem látom semmi módját, hogy az imperium sokáig fenntarthassa, hanem vagy cedálni kell valamelyik félnek, avagy békességre mennek, kire császár urunk adott is authoritást Balstain herczegnek s interponálta az pápa is magát s némelyek úgy itélik, hogy az francziai királyt az is téritette meg, és így inclinálván mindenfelől az békességre az fejedelmek, úgy hiszem, meg fogja Isten szállítani az nagy keresztény fejedelmek közt való egyenetlenséget és vérontást. Bánom, hogy kell szólnom rólla, de ugyan panaszképpen irhatom kegyelmednek, hogy az mint értem, az fejedelem ő kegyelme nem elégedvén meg azzal, hogy az minémü citatiót kiadott Prépostvári uram ellen, az ő cselekedetben engem is nagy diffamatióval involvált és oly irásokat is fogott reám, az kiket ne éljek, ha csak meg is gondoltam, és ha soha csak elmémben is tünt nekem valaha az az Prépostvári uram fejedelmesége is, az kivel ily nyilván mier vádolni, ezeken most sem szünik gyalázni.

Eredetije Gyulafehérvárt a Batthány-könyvtárban, Codex Authenticorum, tom. II. nro 244., s innen Erdélyi Múzeum, Josephi comitis Kemény: Apparatus Epistolaris ad Historiam Transylvaniae, tom. VII.

XLVIII. 1632. sept. 7.

Eminentissime et revdissime dne dne et patrone mihi colendissime. Servitiorum meorum addictissimam commendationem. Kivánatos jó egészséggel áldja meg Isten ngdat.

Minémü relatióval jött Kellemesi Sándor uram a fejedelemtül, im megküldtem ndnak, kiből megérti bőségesen ngod minden czigányságát és ide s tova való habozását, ki meg nem állja egyszeri mondását, hanem hol imide s hol amoda veti szavát. Immár bizonyosan Szamosujvárra érkezett, és ott vagyon most, valami lövészszámot is hozott magával, és az ország népének csak fele vagyon vele, felét pedig ottben hagyja, de annak is megparancsolta, hogy készen legyenek, és ha kívánja, melléje jőjjenek; mit akarjon, kitetszik, ha Váradra érkezik. Strasburgot még sem bocsátotta el maga mellől; mondják, hogy a fejedelemasszony dolgát tractálja, de elhitem, más vagyon

szivekben. Ide az emberek, mind az mi kglis urunk ditiója-beliek s mind az erdélyiek igen beszélnek, hogy a svékus hadának egy része a brandeburgi electorral conjungálta volna magát és mintegy húszezer ember becsapott volna Sléziában és Glogau nevű várost meg is vette volna, a kin igen örvendeznek az emberek, és Rákóczit is a kijövetelre annyival inkább animálják, de mi azt nem hiszszük, s ha úgy volna, eddig ngtok ide is értésünkre adta volna. E mellett ezt is akarám ndnak értésére adnom, hogy a fejedelemasszont oda ngtok felé bocsátók innen, s nekem úgy tetszik, hogy talám jól is esett, hogy innen elméne az emberek mellől; immár ngtok azon legyen, hogy onnan vissza se bocsássa, hanem maradjon oda ő fge, Csáki uramat is elbocsátám ő fgével, gondolván azt, hogy a mostani állapothoz képest jobb leszen ő kglnek is innen távul lenni, hogysen itt az emberek előtt, s kiváltképpen míg az úr Isten ugyan derekas állapotot nem mutat az mi kglmes urunk ő fge dolgaiban, ne mondják azt az emberek, hogy ő az mostani háborúságra igyekező állapotnak oka, jobb ő kglme is addig ott fen ndhoz alkalmaztatván magát, várjon ő fgétül. En ezután is ha mi oly derekas dolgot hallok, melyet méltónak itélek, ngdnak értésére adom, kérem ngodat, az oda fel való állapotokról engemet is tudósítani méltóztassék, kit ngodnak megigyekezem szolgálni. Eltesse Isten ngodat sokáig kedves jó egészségben. Cassoviae, 7. Septembris 1632.

Eminentissimae et Revdmae Duis Vrae

servitor addictissimus

Nicolaus Forgács de Gyimes mp.

P. S. Immár megirtam vala ez levelemet, hogy az szegény Bakos Istvánnak véletlen való halálát meghozák, melyet ngodnak is meg akarék írni, miképen történt légyen. Látván azért a végbeli németeknek sok fogyatkozott állapotjokat, ez elmúlt napokban commissariusokat bocsáttunk vala az ő fge camarájával közikben, hogy a prófont dolgában valami jó rendelést tegyenek, ne panaszkodjanak szüntelen. Kállóban érkező a commissariusok, Tokajból a németek leitenantja is elment velek, mivel a kállai németek is az ő zászlója alatt vadnak, holott a kállai feltvaberrel öszve veszett a leitenand, látván sok hamisságát és áruló voltát és hogy csak rövid idő alatt is többet szöktetett el a három végházból 30 németnél, ezt látván szegény Bakos uram, hogy nem jól cselekesznek egymással, közikben ment védeni, és a feltvaber a tokaji leitenánthoz akarván lőni, úgy találja mellyben lőni szegény Bakos uramat, hogy másnap meg is holt

bele, meglövén a leitenant is a feltvebert, kivel nem elégedvén a Bakos uram szolgálja, látván az urok veszedelmét, mind konczrúl konczra vagdalták. Ilyen véletlen vesztették nyavalyást, kinek halála, úgy tetszik, bizony elég káros ő fgének, kiváltképpen az mostani állapotokhoz képest, mert hasznos szolgálja is volt ő fgének. Miben legyen azért a mostani állapot, jól érti ngod, s kérem ngdat, legyen azon ngtok, hogy arra az állapotra és annak az helynek gondviselésére provideáljon egy emberséges jámbor ember felől, mert azt a helyet nem jó sokáig ember nélkül hadni.

Külczim : Eminentissimo et revdsimo dno dno Petro miseraone divina sacrae rom. ecclesiae presbytero cardinali Pázmány, archiepiscopo metropolitanae ecclesiae Strigoniensis locique ejusdem comiti pepetuo, primati Hungariae, legato nato, sacr. caes. regiaeque mtis intimo consiliario et summo secretario cancellario etc. dno et patrono colendissimo.

Pázmány kezével : De secretis motibus Georgii Rakoczy et de obitu Bakos Stephani 7. Sept.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

XLIX. 1632. sept. 12.

Ilme princeps dne amice observandissime.

Szolgálatom ajánlása után, kívánok Istentől kgdnek minden jókat. Az kgdhez küldött jámbor szolgám megérkezvén, nagy csudálkozva olvasám az kgd irását, melyből bizonyosan eszemben vettem, hogy kgd az békességet megúnta és gondolatját az hadi reménségre fordította, jóllehet az kgd levele nélkül azt én bizonyosan tudtam, mert valamint kgd maga, szinte úgy értettem a svécziai királylyal való tractákat és kívánságokat; de reméllettem azt, hogy talán még helye lészen kgd előtt az én igaz jó akarattal jelentett okaimnak. Bezzeg uram külömb reménséggel voltam kgd felől, mert nálam vagyon kgd levele, melyben kér azon kgd, hogy azt az levelet megtartsam; abban pedig arra köti magát kgd, hogy soha hitele és tisztessége ne legyen, ha az római császárra támad. Ennek felette elmémben forgott, hogy mikor kgdet a teljes Szent-Háromság Istenre megesküdteté a szegény Betlen Gábor, hogy ő fgére soha nem támad, oly erősen oltalmazta hitezését, hogy minek (?) annak utánna nem egyszer feltámadott volna a szegény fejedelem, soha kgd nem akart ellenkezni az császárral, és ezzel nyert volna kgd nagy böcsülletes hírt, nevet. Én is sokszor ezekkel oltalmaztam kgdet vádolói ellen, sokaknak gyűlölködésével is.

De látom kgdben is teljesedik az, hogy honores mutant mores, és oly vélekedésben jutott kgd is, mint a ki azt mondja volt: regnandi causa violandum est jus.

Látja az úr Isten, hogy én az kgd támadásátul semmit sem tartok, mert tudom, hogy kgd rövid idő nap alatt eszében veszi, hogy könnyebb a hadat elkezdni, hogy sem viselni. De attul tartok, a mi bizonyosan megleszen, hogy annyi németiség jó szegény hazánkra, hogy a kgd törökivel együtt utolsó pusztaságra juttatják nemzetünket. Nem is tudom, ha soha többször kibeszélhetjük őket, mert ez a mi nyomorult nemzetünknek szerencsétlensége, hogy az oltalomtúl majd annyit kell félni, mint az ellenségtől. Ezt még kgd nem próbálta talán elégségesen, és adja Isten, hogy ne is próbálja.

Látom, hogy az kgd indulatjának fundamentuma csak az, hogy kgdet hamis hírekből áradott reménségekkel megtöltötték, és ha Seratin uram beérkezik, tudom eleget ujit more solito. De kgd ezekkel meg nem hagyja magát indítani, mert a dolgok bizony mind különben vannak. És noha kgd azt itili, sőt mondotta is, hogy én nálamnál jobban tudja az ide fel való állapotokat, de azt kgd ne higye, mert olyat is tudok és sokat tudok az kgd dolgaiban is, melyeket soha kgd egy erdélyi embernek sem merne megjelenteni. De ez maradjon ebben.

Igazságot irok, az oda fel való dolgok így vannak:

Norimbergai sánczokból a svécziai király ki nem mert menni, mig Panier, Hoksenstran és egyéb hadviselői melléje nem verdődtek. Azoknak segítségével megindult, s im in specie oda küldöttem kgdnek mint hadta el Norinbergát. Neki minden reménsége galliai király és az hollandusok, azok pedig ilyen karban vannak:

Az hollandusok Mastrich avagy deákul Trajectum nevű várat megköörnyékezték volt, és mivel a spanyol királynak nem volt annyi népe, hogy birt volna velek, Poppenham ment oda mingyárt, környül vették az hollandusok táborát, három száz szekér éléseket elnyerték és úgy beszorították, hogy lehetetlen kimenniek. Sőt nagy bizonynyal írják, hogy éppen azt az egész tábort levágták.

Az galliai királynak az öcscse dux Aurelianensis, kit a király proscibált, nagy erővel ment Galliába, Linguadoct nevű tartományt mindenestül kezében adta dux Momnuranci, tizezer emberrel együtt. A spanyol király tengeri ereje tizenötezer emberrel melléje érkezett. Dux Guisius az florencziai herczeg tengeri erejével útban vagyon, az király fia mellé megyen. Azért úgy megszorongatják a gallust, hogy csak magát oltalmazhassa, másokat nem segít, mert az egész ország elidegedett tőlle.

Siléziában ütött a saxo és brandenburgi népe és elsőben károkat tett, sőt Glogoviának az városát megvették, noha

az várhoz nem férhettek. De az ellen két rendbeli hadat küldöttek, egyiket Siléziában, másikat Misniába és Saxoniában, és az egész Saxoniát rontják, sellyesztik. Drezdánál volt az oberstel Holka, mikor utólszor irtak.

Ez igazság szerint az ide fel való állapotok folyása, és ha különben tapasztalja kglmed, bár szememre teritse ezt; svécziái király azt hiszem, a Rénushoz akarja magát csatolni.

Azért kgdet kérem, vontassa egy ideig hadakozó gondolatit, várjon az üdőtül és értse jól meg az állapotot. Igéretekkal és hamis esküvésekkel veszedelemben viszik kgdet. Mindazáltal ha Isten azzal ostromozza kgdet, hogy békességes fejedelemségét, feleségét, gyermekit, szép uraságit veszni és kard kockára bocsássa, én nem tehetek róla. Még ideje van kgdnek. Tartsa Isten kgdet egészségben, valamig a kereszténység romlására és az magyar nemzetnek hadakban keverésére nem igyekezik. A békességre való dolgokban ha az én vékony szolgálatom kívántatik, meg nem vonszom kgdtül, sőt abban örömet fíradok; ha pedig kgd háborút indít, ez leszen az én utolsó levelem kgdhez, noha bizony később volnék arra, hogy kgdnek kedveskedvén, ez szép csendes állapotjának megmaradásában fáradnék. De az mind úgy legyen, az mint a jó Isten rendeli.

Sellyén 12. Septembris, 1632.

Kgnek szeretettel szolgál

cardinalis Pázmány mp.

Forgács uramnak volanter küldöttem, hogy megoldvassa, elküldje és az választ is felszakaszsa és megoldvassa.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

L. 1632. sept. 13.

Eminentissime princeps dne dne gratiossime servitorum demissam commendationem etc.

Mivel ő fge kegyelmes parancsolatja az lőn, hogy az ngod tetszése szerint kiküldjek az fejedelemhez, az ő fge parancsolatja szerint meghagytam szolgálomnak, hogy ngod parancsolatjától várjon. Ez mellett tetszett ő fgének, hogy az vármegyékre is irjon, az mint ngddal communicálta. Interim elküldtek az herczeghez és mindenfelé pro dispositione facienda, nem kevés distractionak tartják az oda fel való állapotért, holott az kik vele voltak deputálván, egy része Saxoniában vagyon Holkával, az ki Drezdából az herczeget kiiesztette, az városban penig felette halnak. Mesniát ő fge számára occupálta. Ma láttam levelet, melyben jó reménységet adnak, hogy saxo meg fog békélni, mivel elunta várni az svécus segítséget.

Az másik része Siléziában volt Don Boldizsárral brandenburgus ellen, étet penig futva szalasztották, vagy spanyor módon retiráltatták, ezért is halasztatta ő fge palatinus urammal az particularis insurrectiót, mivel azt itt igen gyenge dolognak tartják, hogy lehessen succursusa in casu necessitatis. De talán az úr Isten megszállja szívét, ha hallja az állapotot nem szintén olyannak lenni, az kiben bizhatnék. Lengyelországba is expediáltak ugyan azért, hogy onnét is vigyázás legyen. Az felföldről semmi levelünk nem jöve. Francziai király felől is semmit nem értünk, az mely hadak ellene voltak, fridlandi herczeggel conjugálták magokat; hirdetik, hogy elég igye vagyon otthon is. Mastrik felől is sehol semmi nem jöve; ezen az héten hihető, elég hírek jönnek, csak Isten adjon jókat, ngdnak mingyárt értésére adom. Most ő fge hála Istennek jó egészségben vagyon, immár egy ideig itthon akar lakni, engemet penig sohova nem bocsátani, elég sok kárommal. Az dévéni állapotot ő fge az szerént az camorára dirigálta, de még nem expediáltatott. Az komáromi szállás felől gróf Slik uram vagy az had... uram alá küld meglátni az alkalmatosságot, ... hogy igen szoros helynek itilik, és hogy ismeretlen embernek nem szabad bejárni, az melyet talan ngod nem ítélne. Válaszom levén ngodnak mingyárt megirom. Ngod nem parancsola felőle, mikorra kellene elküldenem uramat és vicariusomat az komáromi dolog complanatiójára. Én csak ngodtúl várok. Az Officium Romanorum ngos uram eddig is elkezdettük volna, de sohul nem találunk; ez is vagyon előttem, hogy örömet olyat vennék, az minemüt mostan csináltak, ne lenne kettős az költség. Mit írjon Mikulics uram, ngodnak oda küldtem levelét. Én nem itilem jónak, hogy haza vigyék az urfiakat mostan; még is az gazdálkodásban jobban-jobban viselik magokat, rozs és buza árpán, zabon kívül több lött, csak az csáktornyai urasághoz ötezer kefével, tavalyi is még elég vagyon, mind az két esztendő alatt is nem adtak annyit be, majd felneveli Isten szegényeket, hát mit takargathatna embernekik. Ngodnak Istentől jó egészséget kívánok. Éltesse Isten ngodat sok esztendeig. In Eberstorf, 13. Septembris, 1632.

Eminentissimae Celsitudinis Vrae

servitor capellanus humilis
Stephanus Sennyey,
episcopus Jauriensis, mp.

Más kézzel: 1632. ad cardinalem de transilvanicis rebus Georgii Rákóczy.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

a)

LI. 1632. sept. 20.

Sacratissime imperator etc.

Tametsi, clemens imperator, revmus dnus cancellarius regni Hungariae, ante tres vel quatuor dies ad me excurrerit, cum gravissimis Transylvaniae regni status negotiis, seque huc ad me venturum dixerat; ad exarationem tamen praesentiarum, quas sub crepusculo vespertino scripsi gravibus credi par est, impedita negotiis visa mihi sua dno non est, etsi negotia praeteriti tempestivam expeditionem requirerent. Nihilominus interim, quae circa eadem negotia transylvanica pro tempore necessaria arbitrabar, compendiose solum ad chartam conjecta vrae s. m. humilime transmitto cum praesentibus suplicans v. s. m., dignetur ea clementissime perlegere et alto sapientique suo iudicio ponderare, quantociusque ejus expeditionem maturandam benigniter committere, cum res moram non patiat.

Porro capitaneo supremo praesidii Calloviensis infelici casu decedente, siquidem confinium capitaneo vacare inconsultum est, licet mag^{cum} dnum Petrum Melith ad hanc provinciam subeundum, alibi commendaveram v. s. m. saltem pro interim; quia tamen postmodum persona mag^{ci} dni Ladislai Barkoczi mihi satis idoneae ad hoc officium occurrit, quem ut fidelissime, ita non minus habili dexteritate et promptitudine alias etiam v. s. matti servivisse sciens, ejusque confinii directioni sive habilitatem et sufficientiam, sive facultates requisitaeque personae inspiciamus, aptus videatur, commendo eundem humilime v. s. m., suplicans demisse, quatenus capitaneatum hunc clementer eidem v. s. m. conferendo, dignabitur benigniter mandare dno supremo capitaneo Cassoviensi, ut primo quoque tempore eundem dnum Barkoczi in capitaneatum praedictum Calloviensem installare ne intermittat requirente id necessitate temporis moderni et loci.

Ad dnum Trauttmansdorff 20. Septembris, ex
Kis Marton.

Si quando proverbium illud: nocuit differre paratis, verificatum fuit, nunc maxime in negotiis nostris verissimum est; nam tametsi non jam proximus sed proprius paries ardere videatur, nihil tamen in praeparationibus rebusque nostris copiosius video, quam dilationes. Dum enim Lakompakino tunc ad Aisenstad proxime appulerem, occurrit mihi in itinere die adhuc Jovis rev^{mus} dnus cancellarius, qui fasciculum literarum

de gravissimis Transylvaniae negotiis mihi exhibens, nihil proposuit oretenus, et licet dixerat se adventurum huc ad me, illaque propositurum, ad hodiernum attamen usque diem visa mihi sua rev^{ma} dno non est. Cum autem eius negotii expeditiones moram non paterentur, revolutis et perlectis iisdem literis, qualiter nam sua s. m. ad eas clementer replicare, proque ratione moderni temporis et status se resolvere debet, praeparationesque ac defensum regno huic et fidelibus suis praeparare possit, tenuem meam opinionem ad chartam separatam conjectam, praesentibusque annexam, transmitto ad manus ill^{mae} d. v. rogans eandem peramanter, quatenus illam ill^{ma} quoque v. d. perlegendo sapientique et discreto iudicio suo ponderante velit haud gravatim et primo quoque tempore humilime exhibere et proponere suae s. m. demisse intimando et intercedendo suae m., dignabitur sua m. clementer ad illa puncta se resolvere, expediendaque expediri demandare, praeparationes etiam, quantum fieri poterit, regno huic et fidelibus suis procurare, nulla interjecta mora. Nam etsi in aliis quoque suae mattis regnis et provinciis bella, ac vastationes graves causent discommoditates, et pericula, maxime tamen in hoc regno discommodarent, si casu quo, nobis invigilantibus, praeconcepta transylvani eruptio vires sumeret, (quod omnino jamjam fieri existimo) siquidem in casu illo, quantas turcae caedes, enormia incendia, rapinas, vastationes miseraeque plebis in diram captivitatem abductiones exercerent, non in hoc, sed forte vicinis etiam regnis et provinciis suae m. docent exempla priora funestissima et multum deploranda. Quibus ut tempestive (si jam etiam sero non esset) obex et remora ponatur, suplico iterato demisse suae m., velit benigniter procurare, quae ad protectionem nostram necessaria sunt, et id quidem jam, necessitate defensae nostrae id exigente. Quae etc.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltárban, Act. Publ. fasc. 6. nro. 5.

b)

1632. (sept?)

Opinio comitis palatini circa nova et moderna postulata principis Transylvaniae anno Dni millesimo sex^{mo} trigesimo secundo.

Extra omnem controversiam est, non alio respectu ineundam esse pacem cum principe Rakoczio, quam ne exercitus suae mattis distrahat, negotiaque eiusdem mattis imperialia aggravet.

Quo posito fundamento necessario ponendum est, ut

neglecta cum ipso ineunda compositione, juxta suum postulatum, insolescet et erumpet. Quo casu opinione mea praeveniendum esset postulatis suis, annuente, priusquam erumperet, si praesertim suae mattis negotia aggravarentur.

Verum salvo judicio aliorum, ego saltem non video rationes, cur tantopere metuere debeamus eruptionibus, eum ex eo causam sumere, si nimirum sua mattas petitis postulatisque suis abnuerit, cum eruptio haec ipsius non a postulatis suis dependet, sed (quod Deus avertat) a deletione exercitus suae mattis in Silesia existentis. Habet certe et ipse suas difficultates, et haeret defacto in disgratia turcarum, cui turcae fidem non dant, nec illi credunt; sin istorum autem consensu ac auxilio ne hiscere quidem is audet. Regnicolae autem sui contrarii omnino sunt illi in hac eruptione; ipsemet vero inhabilis est ad belligerandum, habet enim suum antagonistam in provincia, quem haud dubie retro se non relinquit, is autem certum est non egredietur cum ipso; praeterea si fatendum est, regitur a consilio uxoris, quae ipsum ad bellum procul dubio non expediet, cum vix diem a marito abesse vult; hominem vero pro regendo et gubernando exercitu non habet; sed esto habeat, extra dubium tamen est, non egressuros indigenas provinciae cum tali homine suo, absente ipso, cum id esset contra libertatem ipsorum, sine his autem tota vis et robur ipsius in bis vel ter mille hominibus consistit, sed hi in tantum formidari non debent. Nec parvo ipsius impedimento est, incaptivatio quoque Zoliomi sine convictione juridica facta, cujus eliberationem ipse quoque turca urget, quem et dimittere debuisset, nisi se apud turcam excusasset, asseruissetque non suum illum, sed provinciae captivum esse; cum tamen alias quaerentibus provincialibus, cur nam incaptivatum ausisset, respondiisset eum turcarum imperatoris captivum esse, quandoquidem inquit multis germanicis practicis involutus erat.

Ex quibus clare liquet, difficile esse ipsi aperta hostilitate distrahere suam mattem, nec id ipsum, rebus, suae mattis ita ut nunc sunt, stantibus, intendere, sed quod hostes suae mattis ipsi montes aureos pollicebantur, certamque quasi spem victoriae de sua matte faciebant, coeperat indolescere. Nec dubito in eo casu, si in Silesia deletis (quod ipsos non visuros credo) exercitibus suae mattis, regnum sine resistentia apprehendere posset, aliquid ipsum etiam attentaturum; sed quamdiu castra suae mattis superesse intelliget, ex praemissis rationibus persuadere mihi non possum, ut ipse apertam aliquam hostilitatem moliri attentaret, imo pro modernis quoque impertinentibus, ne dicam insolentibus postulatis suis, ansam

sumsit, ex solita ipsius inconstantia, insatiabilique avaritia, videns modalitatem moderni tractatus quoque, tamquam liberales indultus.

Accedit quoque, quod cum jam universi excessus ipsius, contra diplomam pacificationis commissi sibi relaxati sunt, per hocque fluctuant incertumque statum suum compositum habeat, ac iis etiam omnibus, quae postulabat scire, imo longe pluribus suae mattis sacr^{mae} voti compos factus sit, quis credat eum tam insanum, temerariumque esse, ut hoc totum cum sui et suorum periclitatione in dubium velle vocare, cum tanto contemptu clementiae suae mattis, hactenus erga ipsum, praeter omne suum meritum declaratae, nisi forte DEUS principatus sui illegitime adepti finem facere vellet.

Sed si altius quid considerabat, arbitror hoc quoque prolongationem tantum temporis intendisse, ut interea experiat, qualiter nam adimpleantur hostium suae mattis ipsi factae, nuntiata et scriptiones ad hoc solum ipse fundamentum pro armis, contra suam mattem exigendis, modo praemisso potuit, alioquin quamdiu exercitus suae mattis in Silesia florebit, ut saepius dictum est, vel ad minimum non deletur, ob praemissas causas eruptionem ipsius credere non possum.

Quod si vero casu quo (quod DEUS pro infinita misericordia sua avertere dignabitur) infortunium aliquod seu oppressio exercituum suae mattis in Silesia contingeret, fallitur is, qui sibi persuadet, aut putat Rakoczium in pace manere, si ea omnia etiam, quae postulat, ipsi indulgeantur et concedantur, experientia enim habemus, vix priora diplomata cum ipso commutata fuisse, cum jam contra agere coepit, ita ut vix articulus eorundem per ipsum inviolatus relictus. Et si his modernas quoque ipsius mutationes adjiciemus, nemini dubium, non posse nos ita cum ipso concludere, aut tantum ipsi dare, ut in casu praemisso (majora his, quae jam ipsi dantur, ex sua insatiabilitate affectando) insolenter ne erumpat. Sed sive pacem ex corde affectet, sive fucate jam tractet, respectu tamen utriusque mea tenuis opinio est, quod diploma jam expeditum et ipsi missum, ambabus apprehendet manibus, modo agatur mascole cum ipso, cum alias etiam si pacem ex animo cupit, contentus erit tantis concessionibus, quae jam ipsi factae sunt, nec illas in dubium vocabit; si vero fucate aget, etiam si quid ipsi promittatur et detur, tamen nacta occasione, violare ipsi foedera, quanti sit, sole clarius est.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban, Act. Publ. fasc. 6. nro. 6.

c)

1632. sept. 19.

Ad praemissa postulata, causasque datas ipsius principis Transylvaniae, nec non ad querelas ejusdem, hoc sequenti modo replicandum ipsi censerem:

Quoad primum. Ubi nimirum celebrationem publicorum regni comitiorum urget, sic rescribere possem: quod nec ego pro requierente officio meo intermiserim pro celebratione eorundem comitiorum apud suam mattem humilime instare, nihilominus quod tantum dilata sint, nec mea nec regnicolarum discretio ac fidelitas id vitio vertere possunt. Nam tametsi eorum administratio tum pro ipsamet matte caesarea, cum vero pro bono et utilitate regnicolarum summe necessaria fuisset, aequa tamen fidelitatis lance, ut fideles suae mattis decet, ponderatis negotiis imperialibus suae mattis, facile palpabimus toto hoc tempore non habuisse tempus et modum suam mattem in administrationem comitiorum, quorum sollicitatio e re officii mei existens, non intermittam in posterum quoque occasione oblata pro iis humilime instare, quanquam acquiescere in eo poterit, quod affulgente occasione et tot gravissimis distractionibus a sua matte remotis, etiam sine requisitione et sollicitatione nostra, clementer adimplevit ea sua matas, quae regnicolis suis promisit,

Quantum ad secundum punctum et postulatum ipsius, quod nimirum negotium seu causa dni Praepostvari ne jure extraordinario, sed in publica ac generali regnicolarum diaeta revideatur, et quod superinde promissionem etiam haberet a dno cancellario, omnino ob eam solum causam diaetam per suam mattem promulgari et celebrari minus necessarium est, nam etsi magis optaret sua matas fieri hanc revisionem in publicis comitiis, tunc ut constaret omnibus affectus et inclinatio suae mattis in conservanda pace, tum vero ut dni quoque Praepostvari innocentia, aut si reus est, culpa innotesceret regnicolis, nihilominus cum nec ex constitutionibus, nec conclusionibus ac tractatibus id elici possit, ut fusius haec paulo post declaraturi sumus, nullo modo dnus cancellarius suam mattem ad hoc cogere potest, imo idem quoque dnus cancellarius fuisse se nomine suae mattis aliquam oblationem de hujusmodi revisione, non recognoscit.

In negotio autem fidelium suae mattis, nos omnes testes sumus, ut dummodo, praeter dnum etiam Praepostvari, nomina det eorum, qui ex parte fidelium suae mattis pacem labefactare et turbare moliuntur, paratam esse suam mattem non modo non monere et prohibere, sed etiam de lege et jure

regni animadvertere contra tales, juxta eorum demerita; quamvis non constaret suae matti ullum esse fidelium suorum, qui contra ipsum practicaret, ut enim ipsamet sua matas conatur cum eo initam pacem inviolatam custodire, non minus per suos quoque subditos ad ejus custodiam et observationem compellere consuevit.

De servis suis ex Transylvania, aut arce sua Patakiensi, rupto fidelitatis et obligaminis ipsorum vinculo, fugitivis nihil hactenus suae matti constitit, nec scire suam mattem, aut audivisse antea quoque quippiam de tali fugitivo homine, paratam tamen esse suam mattem, accepta prius informatione, id in hoc faciendum clementer committere, quod pacificationes et diplomata requirunt.

Quo ad causas, quare princeps jus extraordinarium acceptare nollet:

Ad primum. Ubi conqueritur de competenti termino et loco, replicare possem non suam mattem, sed ipsummet brevitatis hujus esse in causa, qui instantissime tam per ablegatos, quam per literas suas ac etiam dnum cancellarium urgebat, quod quo brevior in negotio hoc sua matas terminum praefigere potest, talem praefigat. In peremptoriis autem terminis non tres hebdomadae, sed sola ipsa quindena a die certificationis de lege regni sufficit, praesertim pro parte actoris, qui semper paratus esse debet; imo quidem competens semper et legitimus est terminus. Aliud est, quod ipsemet quoque dno Praepostvari, licet hic extra provinciam fuerit, comparitionis tamen terminum octavum diem praefixit, quem cum in tam brevi termino comparere non potuisset, convinci etiam curavit. Accedit, quod hunc terminum pars potius in causam attracta difficultare posset, quam ipse, utpote contra quam duobus forte aut tribus ante mensibus querelas et actiones suas erexit, quae toto illo tempore pro et contra disputatae ac ventilatae sunt. Nec loci distantia ullam difficultatem prae se fert, nam alias quoque usitatem fuit similia negotia cum principibus Transylvaniae, modo Posonii, modo Tyrnaviae, aliquando etiam Sopronii iteratis vicibus tractare et complanare, imo frequenter Viennae et etiam Lyncii loco remotissimo, quibus omnibus ego quoque interfui. Huc pertinet, quod alioquin etiam propter suspicionem pestis locus commodior, ubi consiliarii et iudices regni ordinarii assessoresque tabulae regiae frequentiori numero convocari et convenire potuissent, in his regni partibus non exstitit, nec sic itaque juste contra suam mattem conqueri potest.

Quoad secundum. Ubi praetendit, revisionem hanc juris extraordinarii, in causis ad notam tendentibus, fieri contra constitutiones et libertates regni, nullo modo id ita esse respondere possem, imo iisdem constitutionibus et libertatibus regni per omnia conformata est, ut patet ex constitutionum Soproniensium anni 1622. articulo 19. et ex articulis ibidem citatis, item articulo 20., ubi ad longum declaratur modus procedendi contra turbatores pacis, qui articuli in proxima etiam diaeta Soproniensi anni vigesimi quinti art. 12. confirmantur. Nec in pactorum juxta articulum decimum, qui continet, quod si quid idem dnus princeps praetensi contra suam mattem habebit, id non nisi per legatos suos primum apud suam mattem prosequatur et ita negotium complanet, postulare potuisset, hujus decisionem ad ipsa comitia differendam et prorogandam, sed tenetur per certos suos commissarios complanare, cujus in effectuatione ut semper sua matas prompta extitit, ita nunc se promptissimam offert, ad complanationem negotii hujus, juxta continentias diplomatum et conclusionum, quamvis, ut superius attigi, si imperialia negotia suam mattem non distraherent, parata esset primo quoque tempore sua matas generalem quoque regnicolis suis indicere diaetam, sub eodemque termino differentiam quoque hanc revideri et complanari facere. Verum siquidem tam cito, ut ipse putat et vult, comitia celebrari non possum, sed nec teneretur sua matas negotium hoc in generali regnicolarum congregatione revideri facere, merito debuit se sua matas in hoc constitutionibus regni ac etiam diplomatibus cum eodem commutatis et transactis accommodare.

Quoad tertium, quod nimirum nonnulli ex iudicibus etiam ordinariis interessati sint, de eo suae matti nihil constare, quin nec ipsemet ullo hactenus documento id comprobavit, nec nomina eorum dedit; nihilominus si quempiam talem juxta leges patrias in foro contradictorio et coram tribunali ostendere poterit, isque omnino interessatus comperietur, ut ipse praetendit, contentam fore suam mattem, ut contra tales, servatis de lege servandis, excipere possit, nec ii iudicio intersint.

Quoad quartum. Ubi opinatur, nec dnum Praepostvary consensurum huic brevi termino, id omnino sic intelligat, quod tantum abest, ut terminum hunc trium hebdomadarum idem dnus Praepostvari non acceptaret, quin etiam ultro sollicitabat, multominus difficultabat, imo hoc sibi difficile videbatur, quod in tantum etiam protractus sit, cum statim in prima ascensus sui instantia paratus erat respondere et innocentiam suam tueri, instetque humili submissione vicibus iteratis apud suam mattem pro tempestiva et matura

negotii hujus revisione. Non est ergo, ut multum circa hoc sollicitus sit princeps, et quod dnus Praepostvari quocunque tempore paratus sit innocentiam suam comprobare et elucidare sine cunctatione, sibi ipsi persuadere poterit.

Quo ad puncta querelarum ipsius principis:

Ad primum. Non recordari suam mattem, nec ab ullo intellexisse, legatos suos ab aliquo fidelium suorum indecenter tractatos fuisse, tanto minus conqueri posse contra suam mattem, speramus; si tamen in hoc aliquid praetensi habet, aequum est, ut nobis innotescere faciat, an nimirum quippiam contra antiquam consuetudinem in sua matte, ac ministris etiam suae mattis inadvertentibus legatis suis contigerit, quo intellecto, perfacile erit id in ordinem redigere; iterum nunquam sua matas id intendebat, aut intendit, quod honor, existimatione juxta antiquam consuetudinem et statum illorum debita illis ne deferatur.

Ad secundum. Ubi conqueritur, quod sua matas malevolis suis patrocinator, eosque officiolatibus remunerat, respondere possem, nescire eos suam mattem, qui sint. Nam dni transylvani, qui ad protectionem et sub alas suae mattis illinc egressi sunt, priusquam ipse principatum consecutus fuisset, jam egressi erant, statim sese in fidelitatem suae mattis adstringentes et obligantes, sed iidem etiam bona et consanguineos, fratresque in ditione suae mattis habebant, quorum fidelem oblationem et serviendi studium qualiter sua mattas rejicere et contemnere potuisset, penes eundem est iudicium. Quod si vero per hos dni Georgius Haller, et Stephanus Chaki intelligantur, quantum ad dnum Haller, tempore adhuc principis Bettlenii consiliarius promotus erat suae mattis, quem ut benemeritam personam agnoscens sua matas, promovit ad hoc officium, non in opprobrium ipsius, sed propter habilitatem et sufficientiam suam, volens etiam eo majorem confidentiam sua matas erga status Transylvaniae declarare, quod suae dominationi non modo non mali consulere, verum etiam cum gratiarum actione acceptare deberent. Accederet, quod suae matti nec unquam innotuit, nec in praesentiarum innotescit, qualiter nam ipse a dno Haller disgustatus sit, nam si eam solum rationem, quam Alexandrino Kellemesi declaravit, offensae suae ponit, nimirum quod cuidam servitori suo, nomine Laurentio Fekete illac liberum passum in Poloniam concesserit, firmitate omni caret, nec in sinistrum interpretari poterit, is enim eo tum adhuc jure convictus non erat, nec apertus hostis suus cognoscebatur, quin forte nec citatio ejusdem dno Haller constabat, quidne igitur liberum promittere potuerit?

Sed esto, jure convictum fuisse fugitivum hunc servum, an ne tamen jus regnorum et provinciarum permittunt, ab unius principis in alterius ditionem elapsam et fugitivum servum in dicta causa comprehendendi et detineri? Minime. Nec hac itaque ratione dno Haller offensus esse poterit, si tamen aliud quippiam inest, id sua matas libenter intellectura, satisfactionem quoque sua matas de eo clementer procurabit.

Quod vero negotia dni Chaki concernit, nec de eo quicquam constare suae matti, nec ab ullo eandem mattem intellexisse, quod dnus Chaki contra confoederationem pacemque cum ipso initam adversi quippiam mōliri attentasset; nam si quando de ablatis rebus suis conqueri videbatur, offenso potius cordi, quam malevolo animo tribuendum est, qui quantum in ditione quoque suae mattis injuriatus et despoliatus sit, constare poterit eidem, securus tamen esse poterit et sibi persuadere, nullam hostilitatem contra confoederationes velle adversus ipsum attentare dnus Chaki, imo optaret vivere in pace, saltem hic, si id ipsi in Transylvania denegatum est. Non est igitur, ut vel intestiva, vel extrinseca belligeratio et motus ejusdem metuatur, qui confoederationibus cum sua matte initis et parere et satisfacere paratissimus est.

Ad tertium. Pro invalidatione querelae adversus me erectae sufficienter responsum esse judico, si dixerō nihil eorum, quae de me concepit inesse veritatis; ne tamen ante tempus me excusando accusare videar, perlubens velle me intelligere, ubi, quando et per quos sit vel minimum a me commissum in praejudicium confoederationum.

Ad quartum. Quod de verbis Casparis Thassi scribit, totum is id in suis literis negat, et existimo, non conveniens esse principi moveri ad quaevis verba, tanto inconvenientius ob id bonum publicum et pacem communem offendere aut turbare.

Ad quintum. Quo ad expostulationem confiniorum, perscribi poterit eidem totidem esse numerum confiniariorum, ut antea, et si quis etiam defectus medio tempore intercessisset, id totum causasse varias et multiplices rebelliones, in diversis regnis et provinciis suae mattis subortas et vigentes simulve distractiones imperiales; attamen ni gens nostra spem turcis praedae et excursionis faceret, illique se nostratum dissensione animarent, labore facili turcarum confiniariorum insolentiae et insultus reprimerentur, ita ut si a nobis quoque pacis amoenitas tanti ut ab ipsis aestimaretur, palam et ipso inspiciente nos vindicaremus; imo vi ab hujusmodi inferendis insolentiis cessaverint, ipsique eosdem animare desererint, experietur scire et posse nos sufficientem procurare defensam,

sub protectione dni nostri clementissimi, cujus sub alis benignissimis afflictissimum hoc regnum et gens nostra hactenus quoque defensa et protecta est; ad haec monendus et rogandus esset, ne his et similibus auctoritatem suae mattis minuere et laedere niteretur, nec fideles a sua matte alienare, sua enim matas regni hujus et incolarum, ut fidelium suorum, diligentem haberet curam.

Quod de coetero ad negotium oppidi Mad attinet, ubi vidit se injuriari causat, quod ejus negotium sua matas jure extraordinario revideri vult, rescribi illi poterit, non esse veritati similes querelas eiusdem; nam jus regni ordinarium est, quod si quis in dominio et usu reali bonorum aliquorum non fuerit, aut legitimus vel indubitatus haeres et successor non sit, is ad bona praetensa auctore iudice ingredi debet, de quo exstant manifesta statuta regni; alioquin si quis propria auctoritate, maxime manu armata illa apprehendit, is semper pro violento habitus est; imo nec legitimis haeredibus et successoribus, etiam si olim in dominio bonorum fuerint, medio tamen tempore praescriptio intervenit, bona praetensa sine iudice auctore apprehendi permittitur, quod majus est, sint fratres duo carnales, si tamen alter eorum, bonorum esto paternorum aviticorum dominium ingredi noluerit, id non nisi auctore iudice facere poterit, fiscus autem privilegiatus existens, si quispiam bona aliqua de manibus suis excipere voluerit, debet in primis quin tenetur literalibus documentis et instrumentis comprobare, illa ad se pertinere, alioquin perdit etiam praetensum jus, si quid haberet, praesertim si armata manu his contravenire nitatur. Ex quibus facile elicitur, nihil indigni, vel inordinati fecisse suam mattem revisione hac juris extraordinarii, pro qua clementia suae mattis, quod nimirum jus suum, quod privilegiatum est, abbreviat, iurique extraordinario subjicit, gratiae agenda et referenda essent potius; nam etsi ipsi asserant jus fisci, jam esse penes ipsos, fisco nihilominus contrarium docente, revisionem hanc juris extraordinarii loco gratiae acceptare poterit. Aliud est, quod tametsi causa haec finaliter pro nunc decidi non deberet, stat tamen in clementi arbitrio suae mattis, quod jus suum curet revideri per iudices regni ordinarios et tabulae assessores et si quam causae ipsorum aequitatem cognoscere poterit, pari modo liberum est suae matti, utrum ideo hanc occupationem ipsis condonabit et subicebit, seu minus, tametsi praetensum jus ipsorum legitimum sit, quia tamen clarum est, quod in modo occupationis contravenerint legibus regni, stat in clementi arbitrio suae mattis id ipsum etiam, utrum velit hac quoque ratione jus suum defendere.

Quaestionibus de coetero, quae hinc forte moveri et oriri possent, pro nunc omissis et non ruminatis tenuis opinio mea est, quod princeps Transylvaniae ad praefixum terminum sive compareat, sive non, nihilominus pro declaratione juris hujus curaret revideri causam hanc sua matas, si etiam sententia nulla pronunciaretur, tempestive superinde certificando fiscum et consiliarios camerae Hungaricae, ut ad praefixum terminum et diem suae quoque dominationes comparerent. In Kis-Marton, 19. Septembris, 1632.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltárban, Act. Publ. fasc. 6. nro. 5.

LII. 1632. sept. 20.

Éltemig való szolgálatomat ajánlom ngdnak mint nékem régi jó akaró uramnak. Hogy az úr Isten ngdat hosszú élettél és jó szerencsével megáldja, sziből kívánom ngdnak.

Az ngod kegyelmesen írt levelét megadá ngod jámbor szolgálja és szóval való izenetit is megértettem; én ngos uram mindenkor igaz magyarnak tartottam magamot, és ngod jó akaró szolgáljának, ne is adja nékem Isten azt, hogy legelsőbbben Istenemnek, azután hazámnak és ngdnak ha kívántatik életem fogytáig nem szánom szolgálatomot; én noha ngdnak sem levelét, sem jámbor szolgálját többet ennél nem láttam, de mindazáltal a ngod tekintetiért és előmenetiért az emberek között ugyan fáradoztam és lassan munkálkodtam, kit is ngod jámbor szolgálja meg tud mondani; kérem azért ngodat, az miben Isten módot mutatott ngodnak, sokáig ne halogassa, hanem Isten hírével jűjön előbb ngod. Hírt ngdnak egyebet nem irhatok: 8-ik napján jelen való hónap ment Csáki be az Lubomirszki starostához, hogy onnét hozzon hat avagy hét ezer lengyelt segítségre. Az mi az kassai állapotot illeti, az jámbor szolgálja Nagyidai uram meg tud ngdnak mondani; azokhoz pedig ngdnak nem kell kételkedni, mert igaz magyarok. szolgálni fognak ngodnak; én pedig ngodnak régi szolgálja és jó akarója mig élek szolgállok ngodnak. Az úr Isten ngodat szegény hazánk és nemzetünk megmaradására tartsa meg sokáig jó egészségben közöttünk és láthassam jó egészséges és örvendetes állapotban ngodat. Datum Nagyida 20. die Septembris, anno 1632.

Ngod

alázatos szolgálja szolgál ngodnak

Peréni Ferencz, mp.

Külczim: Ilmo dno dno Georgio Rákóczi Dei gratia regni Hungariae (így) principi, partium regni Hungariae dno et sicularum comiti etc. dno dno mihi semper gratiosissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LIII. 1632. sept. 20.

Szolgálok kgdnek mint uramnak öcsémnek. Isten sok jókkal áldja meg kgdet minden kedvesivel egyetemben.

Minemű szerencsével látogatta Isten az mi kgls urunkat, kgd az nekem irt levelinek ő fge és palatinus uram leveleknek pariajából megértette. Az úr Isten csudálatosképen szégyenítette meg azt az felfuvalkodott svecust, minden hadát dissipáltak, Fridericust elevenen fogták, minden lüvő szerszámát elnyerték; minemű aranyakat nyertek az mi magyarink és horvátink, im az mint nekem Ferenczfi uram az képet megküldte, kgdnek megküldtem. Az úr Isten szégyenítse ezután is az mi kgls urunk ellenségét. Cancellarius uram komornikját küldte postára ő fge akaratjából az erdéli fejedelemhez ő ngához, ha ő ngának Isten szívét meg nem szállja, bizony úgy jár Magyarország mint az imperium, mind magát, gyermekit s minket is elveszthet ő nga, ha szót nem fogad. Három rendbeli emberit fogták ő ngának el, kit az svecushoz küldött volt, szintén az harczon is kettőt, mind török practicájoknak és az mit a töröknek ígértek végire mentek, meg kezdí sokallani az austriai ház, ha ő nga meg nem ismeri magát. Ugy ítélem, hogy maga is sebben vagyon az svecus, az magyarok és horvátok mind utánna voltak, és egy erdőnél szoritották őket. Az derék haddal is Volstain utána vagyon, Norimberga is mingyárt megadta magát. Ha ezután valami több hírem érkezik, kgdnek tudtára adom; kérem kgdet, hogy írjon nekem is, mit ért az fejedelem felől. Isten sokáig éltesse kgdet. Kassán 20. Septembris 1632.

Kgdnek szolgálja igaz atyjafia

Forgács Miklós, mp.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LIV. 1632. sept. 22.

Aldja meg Isten kgdet minden jókkal jó egészséggel.

Mostani ide alá létünkben az mint kgdnek Szerencsrül is irtuk, kívántuk volna, ha kgdel szemben lehettünk vala, de mivel az alkolmatosság nem hozta, patientia. Minemű bizonyos hireink lettenek onnét felől, im kgdnek az mi kls urunk ő fge maga generalisának irt leveleknek pariaját és maga is mit írjon generalis uram nekünk, kgdnek megküldöttük, noha talám kgd mástúl is eddig megértette; az emberek csuda vélekedésben vadnak bátyám uram felől, noha Isten látja, hogy még magunkkal el nem hitethettük, hogy ő kglme édes nemzetinek, hazájának és szerelmes gyermekinek jövődj javokra ne gondolkodnék, és az mi kgls urunkhoz, az

méltóságos austriai házhoz, kitől mi mennyi jót vettünk, elhittük, ő kglme meggondolja, hogy valami idegeny gondolatot viselne elméjében, de elég, ha az emberek így elmélkednek. Az mádi dolog végett igen elkéseltette ő kglme meghitt értelmes embereit felküldeni ő fgéhez; hatalmas ellenkezőink vadnak; tagadhatatlan dolog, nem kellene késedelemmel és hallgatással mulatni igazságunkat. Ezek után éltesse Isten kgdet jó egészségben. Raptim in possessione nostra Hécze, die 22. Septembris 1632.

Kgd jó akarója

Gróf Rákóczy Pál, mp.

Külczim: Groso dno Urbano Reöthy, ilmi dni principis Transylvaniae, partium regni Hungariae dni et sicularum comitis arcis Sárospatak supremo capitaneo etc. amico nobis observandissimo.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LV. 1632. sept. 26.

Generose domine amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam addictamque commendationem.

Isten kldet minden jókkal s jó egészséggel áldja meg. Szintén hogy innét Zboróra indulnunk kellet, adák meg az kld levelit. Értjük bátyám uramnak ő kmének Váradra való bizonyosan kiérkezésinek napját és hogy sem az mi klmes urunkhoz ő fölségéhez, sem édes hazájához és nemzetihez ő klme semmi idegen gondolattal nem volna, melyet magunk is elhívén tökéletesen, csak ezelőtt negyednappal is generalis urammal szemben levén, nagy erős esküvéssel assecuráltunk ő klmének; adja Isten, ebben is confundáltassanak az ő klme gonoszakarói és az mi klmes urunknak is ő fölségének ő klméhez annyival inkább nevedekjék nagy kegyelmessége.

Az mádi hegyen bizonyos személyeknek szegín jó emlékezetü Alaghy uramtúl való exemptióban levő szöllejeket az mi illeti, mi okát kldnek megirtuk, miért reménlenék kiválképpen ez idén az dézmának megvételit illendőnek lenni, mindazáltal azt is megirtuk kldnek, hogy ha valakinek (mint-hogy méltó is némelyekre tekintetnek lenni) megengedjük is, de az mi nevünk és engedelmiünk forogjon fenn, ne az szegín Alaghy uramé es mi tülünk kövessék, előhozván és kézben adván szegény Alaghy uram exemptionalis levelit mindenik és mi tülünk várjon. Szabad szöllőt cum regio consensu nem itilünk egyet is lenni, annak könnyű végire menni, és ha olyan találatnék, azon kellene lenni, hogy priori nostro juri ne praejudicaret, melyet elhittünk hogy klmed is Debreczeni urammal feltalál, mi csak suggeráltuk kldnek, az kit pro moderno rerum et negotiorum statu e re nostra ejusque sermone

stabilitate congrua censuimus. — Ezek után éltesse Isten
 kldet sokáig jó egészségben. — Datum in curia nostra Sárosiensi
 die 26. Septembris 1632.

Generosae Dnis Vestrae

amicus benevolus addictusque
 comes Paulus Rákóczy, mp.

Külczim: Generoso domino Urbano Reöthy sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LVI. 1632. o k t. 4.

Egregie nobis observande.

Minthogy immár tizenhárom esztendőtől fogvást ezek az
 meghizott és sok esztendők alatt békeességben nyugodt bolond
 s eszeveszett pártos németek és csehek nyughatatlankodtatják
 ezt az mi szegény nemzetünket is, s nem jónkért, hanem hogy
 magok veszélyit reánk köszöntsék, melyben most is látván,
 hogy nem keveset munkálóznak, szükséges dispositiókat töttünk
 minden felől, hogy az utakra és levélhordozó emberekre vigyáz-
 zanak, s ha kiket patenslevél nélkül kaphatnak, azokat meg-
 tartóztassák, s ha mi ártalmas levelek nállok vadnak. töllök
 elvegyék. Erre nézve Veselényi uram szolgálai találván ő kglmé-
 nek az erdélyi fejedelemnek kgdhez patenslevél nélkül menőket
 és elrejtött leveleket is, megtartóztatták őket. Mely leveleket
 felszaggatva ide hozván, eleget akarván hűségünknek és köteles-
 ségünknek tenni, felküldtük ő fgének, kikben elfogott emberéről
 panaszolkodik ő kglme, fenyegetőzvén, hogy ha el nem bocsát-
 tatnak, mást fog érettek; de talám miénk volna ott is az
 panasz, mert az minemő dologban azok jártak, ha szintén nem
 nagy gyümölcsével is ő kglnek, az mint megtetszik legatiójok-
 ból, de igen megérdemlették az megtartóztatást, s megengedjük
 ő kglnek mi is, hogy ha kik afféle dolgokban az mi országunk-
 ról járnak, ám fogassa meg ő kglme őket, de az bűnösért
 büntelent és ártatlant bántani méltatlanság volna. Irja új
 hírül azt ő kglme kgtknek, hogy az svécziai király megverte
 Bolstan hadát és hogy Ratisbonát is megvette volna,
 melyen sokat csudálkoztam, olvasván az ő kglme levelét, s
 ugyan is ez az mi nagy alkalmatlanságunk, hogy azoknak
 az passionatus roszaknak hazug és bolond hireken épít ő
 klme; megverték, de őtet az felfuvalkodott kevélyt, az három
 nap alatt, 3., 4. s 5-ik septemberben az mely harczok tar-
 tottak, négyezer emberénél többet vesztett el, s azonkívül per
 partes egyszer is másszor is, usque ad 17. Septembris még
 csaptak le két vagy három ezért benne, mindenünnen jövő
 éléseket elfogván töllök, és így mind az fegyver s mind az

éhség rajtok levén, hatalmas nagy döghalál is esett közikben, úgy hogy csak az döghalállal is fele népe majd elveszett, az többi mintegy tumultuarie ugyan kedve ellen magával együtt felszedte magát, elégetvén sok társzekeret, munitióit, és némely öreg álgyúit porral felhánytatván, úgy ment el az második Norimbergán alól csinált sánczából 18. septemberben, nagy tumultussal, confusióval és rémüléssel, az kiket mai napig is mindenütt persecuálnak. Azonban Poppenham, az kinek legalább 20 avagy 25 ezer embere vagyon, elvégezvén dolgát az hova küldetett volt, megtért Flandriában, és szintén akkor költözött az Rhenuson által, mikoz ez az svécziai király ilyen confusióval ment, az mint iránk, s úgy hiszszük, hogy közbe kezdték venni maradék népét is, s messze nem viszi dolgát. S ez ebben vagyon az dolog, s nem különben, s ha igaz hírt akar ő kglm érteni, így értse, bár mi orczánk pirúljon is meg, ha különben vagyon.

Az sléziai hadat penig az mi illeti, nem szintén örömeben és mulatságképen vagyon az is ott, nem is azzal az előmenetellel, az mint ő kglme érti, de úgy hiszem, hogy csak nyolcz vagy tiz nap alatt is dolgok érkezik azoknak is, kitől én tartván, hogy úgy ne bánjanak véle mint Manczfelddel, hogy nyakunkban hajtsák, s az mi szegény hazánkat s nemzetünket utolsó minában hozzák; ez oka, hogy az mostani vigyázásokat cselekeszszük, s meglássa jól kglmed is mit csinál, úgy biztassa urát, s táplálja hazugoktól jött hazug hirrel és tanácscsal, hogy amaz közönséges beszéd szerint ne járjon: Consilium malum consultori pessimum s együtt is értsen az nemes vármegyékkel az mi dispositiónk szerint, mert egyébaránt úgyis megbúsúl; s csak írjon igaz hireket urának, abban soha ellent nem tartunk, mert ha hinné s kívánná ő kglme, azt magunk is megcselekednők. Most azt akaránk csak kgdnek tudtára adnunk, hogy értse okát szolga társainak megtartóztatását. Isten kgdel. Datum in arce Kis-Marton, die 4. Octobris, anno 1632.

comes N. Esterhasi, mp.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LVII. 1632. o k t. 15.

Illustrissime princeps et domine domine mihi semper gratiosissime. Humilium fideliumque servitiorum meorum in gratiam illustrissimae d. v. demissam perpetuamque commendationem.

Fejedelmi méltóságában s országunknak jó renddel való gubernálásában és szegény maréknyi nemzetünknek gyámoli-

tásában hogy Isten jó szerencsésen tanácsával együtt vezérelje ngodat, tiszta és igaz tökéletes szívvél kívánom. Alázatos és mindenkoron jóakarattal való szolgai állapattal vévén az ngod levelét, és Nagyidai uram által szóval való üzenetét is alázatosan meghallgatván, ezekben mit parancsoljon ngod, bőségesen értem, melyekre én is Nagyidai uramtól noha szóval bőségesen üzentem ngodnak, de azért hogy levelemben némely tetszésemet ngodnak meg ne jelentsek (az hűséges jóakarattal kötelességétül viseltetvén) el nem mutathattam. Az mi az kassai állapotot nézi, azok most is, bizonyosan hiheti ngod, hogy azon egy állapotban maradtanak, melylyel azelőtt ajánlották magokat. Csak ngod kedvezzen jüvetelinek ordinanciájában az egy városnak nagy hatalmas okokra nézvén annyiban, hogy elsőben is ők ne erőltetessenek az hűségnek kötelességére, az melyből több jót, hogynem mint következhetendő gonoszt ismerek kijönni és így ugy látom, hogy az hasznosb dolgot jobb ngodnak megmarasztani. Ugyis értegetem, hogy ngod méltóságos fejedelmi elméje hajlott volna arra, hogy az város elsőben ne busulna meg az ngod jövetelivel, de különben nem lehetne, hanem hadainak mellőle kellene feljebb mozdulniok, ezaránt is nekem azbeli tanácsos szándéka ngodnak nem tetszik, maga ngod fejedelmi censurájára hagyom, miért ugyis ad partem kellelni fog, hogy magokat megmutassák, hanem jobbnak látszanék az rozgonyi völgyön való meneketek az hadaknak, nem tartván ngod ezeknek ellenkező kiütésektől is, magok sokszori ajánlások és ígéretek szerint (nisi anguis lateret in herba) az melyet nem reménylenék, mert hitében meg köll embernek hinni őket. Ngod pedig az én jóakarattal való hűséges kötelességemben ne kételkedjék, mert azon vagyok, hogy az honnan mi akadályát ismerhetem ngodnak, azokat tehetségem szerint terjedni nem engedem, sőt minden alkalmatossággal azokat componálom.

Annak felette jóakarókat is ngod fejedelmi tekinteti mellé szerzeni el nem mulatom ugyannyira, hogy ngod ismertet vehet jövőendőben is az én jóakarattal való szolgálatomban. Bő írásommal országos munkái között ngodat nem fárasztom, hanem mindenekről Nagyidai uramtól érthet ngod.

Melyek után hogy az jó Isten nagyságodat sokáig éltetvén, szerencsésen igazgassa is fejedelmi méltóságában és gubernálásában. Datum in Nagy-Ida, die 15. Octobris, anno 1632.

Illmae Dnis Vestrae

servitor humilis et in perpetuo fidelis

Franciscus Perényi, mp.

Perényi kezével: Ngodat kérem mint uramot, ez levelemet szaggassa el.

Külczim: Illustrissimo principi et dno dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, etc.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LVIII. 1632. okt. 16.

Generose domine amice nobis observandissime, salutem et nostri benevolam addictamque commendationem.

Isten kldet minden jókkal jó egészséggel áldja meg. Noha azelőtt egy héttel vévén bátyám uramnak ő klmének levelét, mind az palatinus uram Mád végett való discursusával, melyre ő klmének ugyan az kld pataki embere által választot is adtunk volt, mindazáltal nekünk azon dolog felől palatinus uram ő klme levelét tegnap küldte meg Alaginé Hany Györgytül; nem akarván azért semmit ilyen közönséges dologban ő klme bátyám uram hire és akaratja nélkül cselekedni, im ő klmének megküldtük, mit írjon nekünk, addig nem is adunk választ palatinus uramnak, míg ő klmétül bátyám uramtul válaszunk nem jön.

Klmedet nagy szeretettel kérjük, lám nem messze ő klme, mentül hamarébb küldje meg ő klmének és arrul is tudósítson kld, ha Kéry uramat expediálta-e már ő klme és ha valakit küldött-e fel ő fölségéhez az mi klmes urunkhoz ő klme bátyám uram, mert minthogy az szüretet érzi Alaginé, valóságosan érte vagyon palatinus urammal. Nekünk az többi között azt írja, hogy az tanács urakkal és az tábla biráival, az kik majd huszonöten vagy többen is voltak, meglátták azt az mádi dolgot, noha szintén törvént nem enunciáltak, de igazságunkat nekünk nem látván, az Alaginé jussát penig valóságosan látják és értik, neki ítelték azért Mádot. Ki ne lássa itt az dolgot, hogy ő klme egyik félnek nem látván igazságát, az más résznek mindazáltal noha nem pronunciált, de igaz ügyét ítélte lenni, hogy ezután is hasonló ítélet ne következhessek.

Értettük vala azt is közhirrel, hogy ő klme bátyám uram Kapy András uramat küldötte volna fel az végekre, ki ha ugy vagyon, kld azt is adja értésünkre. Ezek után éltesse Isten kldet sokáig jó egészségben. Datum in curia nostra Zboroviensi die 16. Octobris 1632.

Generosae Dnis Vestrae

amicus benevolus addictusque
comes Paulus Rákóczy, mp.

Külczim: Generoso domino Urbano Reöthy, sat.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LIX. 1632. nov. 22.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak stb.

Szentpáli uram ide Ledniczére 18. Novembris estve érkezett; mivel Patai Sámuel uramot előltalálta az postán, nem ítélte immár szükségesnek lenni, hogy maga fáradt volna palatinus uram után. Én az nagyságod levelét mentest megküldtem ő nagyságának. Az mádi dologban mivel igen informatus Szentpáli uram, akartam volna, ha jelen lehetett volna, hogy az főembereket behívtam vala; de azt is elmulatta ő kegyelme. Itélem, ekkédig el is vette nagyságod az itt fönn való emberek tetszését, kit Horvát György uramtul megküldtem nagyságodnak. Nem látván azért Szentpáli uramnak immár itt való mulatására való szükségét, visszabocsáttam ő kegyelmét nagyságodhoz, tudván ott elég dolgait. Koncz János uramot is ma egy hete hogy elbocsáttam. Ide most, Istennek hála, békével vagyunk. Semmi bizonyost az szomszéd országokból sem érthetünk. Ha palatinus uramtul választ érkezik, nagyságodnak mentest megküldöm. Az itt való fogyatkozott állapatról szóval izentem nagyságodnak Szentpáli uramtul. Eltesse az úr Isten nagyságodat stb. Datum Lednicze, 22. Novembris 1632.

Nagyságod alázatos szolgája

Réz András, m. p.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino dno Georgio Rákóczy stb.
Eredetije az Orsz. Levéltárban.

LX. 1632. nov. 26.

Alázatos szolgálatomat stb.

Nagyságodat akarom kegyelmes uram tudósitanom, mivel ugyan feles török jött mostan Aegré, az mint is bejáró bírák bizonyosan meghozák, hogy mind az budai vezér s mind pedig az temesvári passa ide érkeztenek volna, de akár legyen itt az vezér s akár ne, de az bizonyos, hogy harmad naptul fogván úgy jön, hogy immár úgy megrakodott Eger várossa, hogy minden udvarok rakvák velek, és többet is várnak még hozzájuk, és azokat az mint mondják, az várasban nem térvén, az tihaméri pinczékben szállítják; de mit akarjanak, mi nem tudjuk, mi is igen nagy vigyázásban vagyunk, mivel sok példák vagynak előttünk, ez féle állapotban immár egy nehányszor szegény hazánk megromlott csak mi értünkre is, és pediglen ez hely igen nyomorultul vagyon, úgy annyira, hogy az huszár (?) várnak az palánkja sohol három vagy négy ölnyire jó nincs, nem buvást, hanem fennálva is ki s be járhat az ember rajta,

az mit pedig az török elkaphat, ő tüle ember nehezen veszi azt ki; az mai napon jön be az új vármegye fogadott lovassa ide Ónodban. Ide kegyelmes uram igen hideg, fergeteges idők járnak, nagy hó is vagyon, az szegény udvarbiró testét is nem temethetjük el; az halál ide igen szedegeti az embereket, az szegény Berentei Gáspár is megholt, Varanni Andrást is bizonyosan hozák Kassáru! hogy megholt. Nagyságod fejedelmi kegyelmességéből ne felejtkezzék az ónodi végházárul is, úgy hogy jövődében sem nagyságodnak, sem nagyságod maradékának kára ne következék belőle. Nagyságod távollétében is csak levelével is providealhat ez helyről, ha illendő. Kegyelmes uram, nagyságod egyéb! hirrel is részeltessen bennünket, tudjuk mihez tartanunk magunkat. Róthi uram ő kegyelménél. Az mely katonákat, Róthi uram fogadott volt nagyságod parancsolatjából itt Ónodon, azoknak is régen kitölt esztendejek, nem tudják mihez tartani magukat, ha szükségesek-e az szolgálatra, vagy nem, az szegény udvarbiró pedig lassan fizetett nekik mind közönségesen. Ezek után az Úristen éltesse nagyságodat kegyelmes uram sok esztendeig jó egészségben, szerencsésen. Datum ex confinio Onod, die 26. mensis Novembris anno 1632.

Nagyságodnak alázatos szolgálja
Semse János, m. p.

P. S. Arról is informáljon nagyságod, ha az szükség kívánja, ha az kapitánt az praesidiummal bebocsássuk-e az várban vagy nem.

Külczim: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rákóczi sat.

Eredetiye az Orsz. Levéltárban.

LXI. 1632. december.

Opinio comitis palatini super danda resolutione ablegatis principis Transylvaniae, ubi de punctis pacificationis Cassoviensis per principem violatis ac arce Munkach a principissa Bettleniana occupata et capitaneo ac praesidio Munkachiensi.

Sacratissima caesarea et regia mattas domine domine clementissime.

Clemens decretum vrae sacrae mattis una cum resolutione principis Transylvaniae ad duo puncta medio sui decreti eidem transmissa et proposita humili submissione accepi. Quam resolutionem diligenter ruminans, plenam indigni-

tatibus reperivi, nam ad unum punctum a vra sra matte sibi propositum, utrum nimirum ea, quae adhuc effectuare debebat, effectuaverit, nec ne, nec respondere dignatur, generalem tantum mentionem et oblationem de servanda pace faciendo, cui juxta tenuem meam opinionem per novum decretum resolvendum esset et rescribendum. Et, quamvis hanc resolutionem propter varias distractiones mattis vrae moderandam censerem, cum tamen gens illa paterna et placida resolutione inolescere potius, quam resipiscere adsueta est, prout eminentissimi quoque domini cardinalis paternam admonitionem aperte sic sunt interpretaeti ac si vel illos decipere intendisset, vel vero res vrae s. mattis male ageretur, et verendum, ne si moderna quoque resolutio vrae sacr^{ae} mattis placida fuerit, nec defectus eorum ostendentur et exprobrantur taciturnitatis ac dissimulationis causam defectus et occupationes mattis vrae, et non pacis ac tranquillitatis amorem, quin imo impotentiam vindicandi se mattis vrae contra eos existimantes, magis ac magis inolescant, eruptionemque meditentur aut attentent, abutentes clementia et bonitate vrae sacr^{mae} mattis, ad eaque mala, quae hactenus neglecta sunt, hinc arrepta occasione sese resolventes. Eapropter novum hoc decretum et resolutionem suae mattis necessarium fieri existimo.

Primum itaque ostendendum et declarandum esset principi, se id maxime quod praecipuum erat et a quo totus rei status dependebat omisisse, utpote conclusionum cum ipso factarum effectuationem, sine quo novum a vra sacr^{ma} matte diploma impetrare, coeteraque postulata sua fructuose vrae sacr^{mae} matti proponere et sollicitare non posset. Et siquidem non solum promissa et conclusa non praestitisset, verum etiam multa praeter spem et expectationem mattis vrae sacrae contra apertas conclusiones confoederationum perpetrasset, mirari mattem vram sacram hanc ipsius impatientiam. Quae vero contra confoederationem patrata sunt, ex sequentibus punctis clare elucescit.

Primo. Punctum primum et principale confoederationis erat, ut corporale iuramentum deponeret, sed hoc non solum neglexit, sed etiam simpliciter denegavit, ut clare patet ex relatione dni Georgii Haller, quam vrae sacrae matti transmissi. Et quamvis tres assignet rationes, ea tamen nullae esse videantur, prima, quod depositionem corporalis iuramenti nova assecuratio et diploma vrae sacrae mattis praecedere debuisset et quidem sub praetensione novi alicujus tituli, sed contra est, nam de hac confoederatione nec verbo sit mentio; secunda, quod assecuratio sua super depositione corporalis

juramenti remittatur ipsi. Sed haec quoque excusatio non terret, habet enim jam illam remissam; tertia, praetendit puncta etiam corporalis juramenti sub chyrographo dni Sigismundi Lonai emanata remitti debuisse. At haec quoque postulatio sua minus ad rem est; nam nec tempore tractatus, nec post vel verbo de hoc mentio fuit, multo minus promissio, unde cum palam est, diploma suum circa hoc punctum violasse.

Secundo. Praesidium vrae sacrae mattis in Onod tantum abest, ut intromisisset (quod ipsemet debuisset sollicitare) per hocque punctum illud effectuasset, ut etiam urgeat v. s. mattem, quatenus de conditionibus pacis ea doleatur, quod non exiguum praesagit suspicionem.

Tertio. Impegit contra conditionem quoque de praesidio Munkachiensi sancitam, in qua promisit nolle se manum super illud tenere, quin pro libitu vrae sacrae mattis animadvertere contra illud poterit. Verum nihil minus facit, quin potius v. s. mattis jurisdictionem in eo negat, agit quoque partes illius ponendo conditionem v. s. m., quod si amnistia illius concedetur, tum demum obstringet eos v. s. m.

Quarto. Ex reversalibus Stephanus Bettlen et David Zoliomi clausulam illam, quod in omnibus erunt fideles, contra tenorem conclusionum, ut ipsemet etiam dnus Haller significavit, emisit. Cum tamen conclusum erat, ut reversales istorum cum adjectione praetactae clausulae expedirentur; praeterea conclusum erat, quod nec ditionem nec fideles vrae s. mattis turbabit, attamen arcem Munkach in ditione vrae s. mattis praeter omnem viam juris occupavit, manumque in ea tenet; ad haec non parum deliquit etiam, quod sine praescitu et annuentia, sub qualicunque praetextu copias suas in ditionem vrae sacrae mattis expansis vexillis expediverit, quae in regno susque deque ambulabant. Porro contra ipsam conclusionem est etiam, quod Munkanchinum praesidium transylvanicum misit, quod defacto ibi commoratur.

Demum. Inconveniens et contra conclusionem videtur esse illud quoque, quod priusquam de quibusdam praetensionibus suis v. s. mattem requireret, scriptitat ad comitatus, sensu et verbis autoritate v. s. mattis ac post eum fidelium quoque suorum existimationi plurimum derogantibus. Nec hoc intermittendum, quod licet in confoederationibus expresse habeatur, ut si quaestio aliqua contra conclusiones oriretur, priusquam de ea v. s. mattas requiretur, negotiumque medio ablegatorum et commissionis suae complanare intenderet, minime eousque se arma apprehensurum, nihilominus neglecta et irrequisita v. s. matte sub praetextu compescendi tumultuarios rusticos apparatus indixit bellicum, ex

quibus clare patet, parum se aut penitus nihil velle observare, aut per alios observari velle facere in iis, quae cum ipso conclusa sunt.

Ob quae licet v. s. mattas contra eum justo iudicio merito vindicare se posset, nihilominus in agendo cum ipso media sequentia utilia et adhibenda censerem:

Primo. Ostendendi et declarandi essent isti defectus ablegatis suis, ac eorundem medio principi intimandi.

Secundo. Propter lucrandum tempus intimandum esset ablegatis suis, velle vram sacr. mattem juxta conditiones ad complanationem differentiarum istarum commissionem instituere.

Tertio. Intimandum etiam esset illis, ut licet rebus sic stantibus posset vra s. mattas justis ex causis diploma novum denegare, attamen pro innata clementia sua parata est concedere, prout concedit et dat, cum cautione, ut diligenter observetur.

Quarto. In eodem decreto medio eorundem tam dnus ipsorum, quam provinciales monendi essent serio, ut quid facturi sunt, bene perpendant, viisque et modis omnibus confoederationem cum vra s. matte observent, caveantque violentiam ditioni v. s. mattis inferre, confugientes potius sub clementem et paternam benevolentiam ac protectionem v. sacr. mattis.

Quinto. Scribendum est ipsi quoque principi et intimandum, intellecturum se difficultates v. s. mattis ac paternam simul clementiam ab ipsiusmet ablegatis, non intermittendo etiam ipsi in eisdem literis notum facere, quod siquidem contra confoederationem quaedam difficultates contigerunt, quas ab ipsismet legatis intellectura est, optat v. s. mattas, juxta pacificationis continentiam ad earundem complanationem commissionem instituere, ut et illae clarius elucescant, et juxta formam etiam diplomatum complanentur.

Hac ratione satisfiet conclusionibus etiam et tempus quoque lucrabitur, ac negotium quoque principissae simul et secretum, quod adhuc in ejusdem negotio pendet, intimando eidem principissae, ut habeat pro interim. Commissio autem haec primo quoque tempore instituenda esset.

Ostendenda esset etiam in eodem decreto indiscreta responsio eorum ad decretum v. s. m. ipsis extradatum, declarando, quod ubi ipsi de tarditate conqueruntur, ejus non vra s. mattas, sed ipsi sunt in causa, qui plenariam a dno suo habentes instructionem et informationem, noluerunt tamen ad justa propositam quaestionem s. m. vrae resolvere quicquam,

verum ea de causa expedierunt ad dñum suum, illincque et non a vra matte tarditas causata est.

Ubi putant nihil interesse vrae s. matti ad arcem Munkach, intimandum ipsis esset rem aliter se habere, arcis curam pertinere ad m. v. s. tum ratione proprietatis, tum etiam praesidii ibidem existentis, cum sit confinium, ac quod principissa quoque clementi protectioni vrae s. mattis sese submisisset, quin etiam ratione legum huius regni ac praerogativae juris nobilitaris, cujus defensio ad vram mattem pertinet; imo ipse potius ad eandem nullum interesse habet, nec juxta transactionem cum ipsa principissa factam eam praetendere posset, cum haec futura et successionem respiciat, quae successio non ipsi, sed filio suo compromissa et obligata est. Accedit, quod confoederatio quoque cum ipso facta illud ipsum vetat. Sed esto filius ejusdem merum jus defacto ad Munkach haberet, dispositio tamen praesidiariorum eorumque obligatio non alium praeterquam vram sacr. maiestatem concerneret.

Quantum ad relegationem principissae ad viam juris, ipsa etiam jura gentium dictant, ut spoliata restituantur in integrum, siquidem praeter omnem viam juris occupata sit arx, nec convenienter dirigit principissam ad processum juris, cum filio suo, qui non est emancipatus, nec est sui juris, ac proinde nec ad litigandum aptus.

Praeteritio quoque amnistiae pro parte Munkachiensi contrariatur cum ipsiusmet conclusione, pone enim conditionem, quod eos non aliter quam prius indulta ipsis et concessa amnistia a v. s. matte ejusdem ad fidelitatem obligabit.

Sicque ex praemissis in decreto ipsis dando primo quoque haec tria declaranda sunt, primum puncta, quae juxta confoederationem non adimplevit, deinde in quibus contra eandem confoederationem impegit, postremo scripti ipsorum ultimatum porrecti inconvenientia esset declaranda, post haec intimari poterit commissionis institutio, monendique essent, ut princeps a futura commissione non expectando, manum ex Munkaz eximat. In reliquo insinuandum suam mattem se quoque eo modo principi accommodaturam, ut hic se suae matti accommodabit.

Sicque in his sex punctis totum decretum cum bona declaratione comprehendendo, succincteque et nervose haec inserendo juxta meam tenuem opinionem existimo hac resolutione nuncios transylvanicos expedituros posse. Insuper diploma quoque non esse denegandum principi censerem et literae etiam ad eum transmitterentur, adhortando, ut sit studiosque (?) pacis, coneturque gratiam vrae mattis retinere, attingendo

brevibus instituendam quoque commissionem de iis, quae medio tempore intervenerunt; sic fiet, clementissime dne, ut tam v. s. mattis innocentia et justitia, quam ejusdem insolentia ac contra pacem acta palpabiliter deprehendantur et mundo constabunt, poteruntque tandem tum Hungariae ac etiam Transylvaniae regnis mores et gesta illius plausabiliter publicare, juxta nuperrimam consultationem.

Principissae autem brevibus rescribendum esset et de his punctis informanda ac simul monenda, ne in aliquem novum tractatum, aut conclusionem cum principe Transylvaniae condescendat; deinde surgat et penes mandatum v. s. mattis experiatur, utrum per capitaneum Munkachiensem, juxta promissum suum in arcem Munkacz intromittatur, dno Stephano Chaky secum non existente; insinuandum porro eidem censeo etiam, quod ulterius quoque eam v. s. mattas defensura est, volens praerogativam ac jura ejusdem manu tenere, ne forte alioquin in desperationem adducta, ingenti v. s. mattis ac totius regni damno, magis in negotio cum transylvano controverso se involvat.

Quod ad capitaneum ac praesidium Munkachiense attinet, nulla ratione multis et arduis de causis approbare possum, ut ad modernam requisitionem v. s. mattas quidpiam cum eisdem faciat, verum siquidem in utroque capitaneus Munkachien-sis se resolvit, utpote quod tam juramentum deponere vrae sacratissimae matti, quam vero principissam in arcem intromittere paratus sit, mandet clementer eidem vra sacra mattas, ut juxta ejusdem mandatum ac promissionem suam tum principissam in arcem intromittat, cum vero juramentum praestet, pro quo excipiendo dnus Alexander Sennei, aut Stephanus Niari, vel vero Petrus Melith commissarii destinari et nominari poterunt. Et quamvis de Munkachiensium hoc in genere consensu dubitem, arbitror tamen, opere pretium esse probare illos, qualiter se ad mandatum v. s. mattis solvent. Quicunque se deliquisse subticeat, de amnistia quoque subticendum tam in resolutione, quam vero mandato ad ipsum capitaneum Munkachiensem expediendo.

Haec erant, quae inter varias distractiones et occupationes ad clemens mandatum v. s. mattis currenti calamo rescribere necessarium duxi.

Anno Domini 1632. Ante tractatum Eperjesiensem.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban, Act. Publ. fasc. 45. nro. 24.

LXII. 1632. decz. 5.

Generose domine amice nobis observandissime, salutem et nostri addictam commendationem.

Isten klmedet minden jókkal s jó egészséggel áldja meg. Paczót Sándor uram talált meg bennünket levele által, hogy az minemű igazsága vagy praetensiója volna mádi hegyen levő Pahy szőlőhöz, abban ne háborgatnánk, hanem tartanánk meg. Az mint bizonyosan informáltatunk, úgy látjuk, Alaghiné asszonyom abbeli collatioja és adománya igen illegitimum, mindazonáltal minemű állapotban és kötelességben vagyon Paczót uram, illendőnek ismertük ez idei termését azon szőlőnek magunk részéről megengednünk és fentartanunk továbbá való igazságinkat. Instál levelében, hogy klmednek írjunk, hogy bátyám uram ő klme részéről is szabadíttassék fel és adattassék meg azon szőlőben termett borok pro hac vice; továbbá bátyám urammal mit kellessék cselekednünk, mind az mádi ház és azon szőlő dolgában, az idő és alkalmatosság megmutatja.

His g. d. v. diu feliciter valere desideramus.

Datum in curia nostra Zboroviensi die 5. mensis Decembris, anno Dni 1632.

Generosae D. V.

amicus benevolus et addictus
comes Paulus Rákóczy, mp.

Külczim: Generoso domino Thomae Debreczeny illustrissimi domini principis Transylvaniae, partium regni Hungariae domini et sicolorum comitis universorum bonorum in Hungaria existentium praefecto etc. amico nobis observandissimo.

Debreczeni kézzel: 11. Dec. 1632. in Sárospatak. Judex curiae uram ő nga ír Paczót uram Mádon arestált öt hordó borát, hogy felszadította.

Eredetije az Orsz. Levéltárban.

Közli: —I —R.

AZ ÁRPÁDKORI UDVARI TISZTVISELŐK SOROZATA.

I.

Lovászmesterek.

(Magistri agazonum ; marescali.)

Itt már igen korán — 1055-ben — *Nána* nevű lovászmesterre akadunk, ki a tihanyi apátság alapítólevelében tanuként szerepel.¹⁾ Mivelhogy a *Nána* névvel későbbi időben a Bór-Kálán és a *Nána-Bezter* nemzetségeknél is találkozunk, ennél fogva valószínű, hogy e lovászmester is e nemzetségek egyikehez tartozott.

Csak 1217-ben találkozunk megint lovászmesterrel. Ez *Borsa* nb. *László*, ki a mellett 1220-tól 1221-ig még pozsegai főispán is;²⁾ 1223-ban vasmegyei főispán, 1224—1235. országbíró és több megye főispánja, 1236—1237. somogyi főispán, 1242—1245. nádor, 1245. december 12-én akadunk rá mint bánra és szlavóniai herczegre. — Három fiut hagyott maga után: *Lászlót*, *Gyulát* és *Miklóst*, kiknek elseje utóbb vajda lett. Ennek a fia (*László*) szintén volt erdélyi vajda. Ez az Iklódiak őse. — *László* lovászmester elkísérte II. Andrást 1217-ben a szentföldre.

Követte őt 1222—1224. *Tomaj* nb. *Dénes fia Dénes*,³⁾ a Losoncziaiak és losonczai Bánffyak őse. — Ez 1225-től 1231-ig tárnokmester, 1231—1241. nádor, szolnoki és bihari főispán. Miután 1241 után már nem akadunk nyomára, feltételezhetjük, hogy 1241-ben a tatárok ellen esett.

1225-ben átvette a tárnokmesteri hivatalt. Lovászmester lett utána ez évben (1225-ben) *Mihály*,⁴⁾ ki minden valószínű-

¹⁾ Fejér I, 393.

²⁾ Fejér III, 1., 236. Hazai okmánytár VII, 9. Wenzel XI, 159.

³⁾ Fejér III, 1., 466. Hazai okmánytár IV, 12; V, 10; VI, 18. Wenzel VI, 425; XI, 175.

⁴⁾ Soproni okmánytár I, 17. Wenzel I, 210.

ség szerint az 1231-ben szereplő hasonló nevű lovászmesterrel azonos. Ez esetben pedig az 1239-ben (Wenzel VII, 79.) szereplő Apa győrmegyei birtokosnak a fia. Apa fia Mihály 1248 körül (ugyanott 278) Győrmegyében választott bíró.

1225-ben már a fiatal társkirálynak (IV.) Bélának is van lovászmestere:¹⁾ *Iván* (Wenzelnél: *János*). Minden valószínűség a mellett szól, hogy ez az 1231-ben előforduló Bikát nb. Iván bánnal azonos, kinek rokonai (fivérének fiai) 1257-ben a Zalamegyében fekvő Kanizsa birtokosai.

1228-tól 1230-ig *Szát* nb. *Bars* fia *Miklós* működik, az utóbbi évben egyidejűleg mint Sopronmegye főispánja.²⁾ Ez akkor már hosszabb idő óta hivatalnokoskodott ugyan, biztos-sággal azonban csak 1212 óta tudjuk meghatározni. — 1212-ben soproni főispán, 1212—1213. a királyné udvarbírája és győri főispán, 1213—1214. nádor, bodrogi és csanádi főispán, 1215-ben csak bodrogi főispán; 1217-ben részt vesz II. András keresztes hadjáratában; 1219—1222. másodszor nádor (a mellett soproni főispán), 1222—1225. királynéi udvarbíró, soproni főispán (1224-ben még Pozsonymegye főispánja is), 1233-ban még soproni főispán.

II. András halála után (1235) már nem találjuk a tisztviselők sorában. Miután másokkal együtt András király nyomorult uralkodási rendszerében részt vett, IV. Béla trónraléptekor felségsértéssel vádolták, — így mondja legalább egy 1236 augusztus 12-én kelt pápai levél. — Egyetlen — előtünk ismeretes — fia, Herrand, fiörökös nélkül meghalván, birtokai a Szát nemzetség egyik másik tagjára szálltak át.

Béla társkirálynak a lovászmestere 1229-től 1233-ig *Sólyom* fia *Pózsa*,³⁾ kit — mert akkor több más Pózsa nevű tisztviselő is működött — közelebbről meg nem határozhatunk. Annyit tudunk, hogy IV. Béla trónralépése után erdélyi vajda lett; 1240 után nyomát veszítjük.

Szát nb. Miklóst követte 1231-től 1235-ig fennebbi *Apa* fia *Mihály*;⁴⁾ 1241-ben kitüntette magát a Rákoson, midőn Béla királynak első összekocczanása volt a tatárokkal. Utoljára ráakadunk 1244-ben mint Bolondócz főispánjára.

1233-ban *Bezter-Nána* nb. *Nána* királyi procurator

¹⁾ Fejér III, 2., 482. Wenzel XI, 184.

²⁾ Fejér III, 2., 133., 188., 206. Hazai okmánytár II, 5. Wenzel I, 252; VI, 455., 477; XI, 212.

³⁾ Fejér III, 2., 195., 253., 365. Hazai okmánytár V, 16; VII, 20; VIII, 26. Wenzel I, 309; VI, 485., 487., 524; XI, 214., 215., 235., 237.

⁴⁾ Fejér III, 2., 231., 325., 329., 366., 405. Hazai okmánytár IV, 18. Századok 1897. 585. Wenzel I, 293., 304; VI, 518., 521., 549., 552; XI, 234., 235., 237., 257., 260.

(ügyész) egyszersmind a király lovainak a felügyelője.¹⁾ Kitüntette magát egyik orosz hadjáratban Jaroszló vára előtt, miért II. Andrástól a pestmegyei Sós-kutat kapta; özvegye és fia (Nána) 1236-ban e helységet a nyulakszigeti kolostornak adományozzák. Ifjabb Nána utódait nem ismerjük.

II. Andrásnak utolsó lovászmestere 1235-ben *Hont-Pázmán* *nb. Sándor*, ki a Szentgyörgyi és Bazini grófok egyik őse.

IV. Béla alig jutott trónra, 1235-ben ifjúkori barátját, *Türje* *nb. Szentgróti Dénest* lovászmesterévé nevezte ki, kivel e méltóságban 1241 szeptember 23-ig találkozunk.²⁾ E mellett 1240-ben még temesi főispán, 1241-ben pedig szlavóniai bán is volt.

Dénes fia ő. Azalatt míg II. András (1217—1218) keleten tartózkodott, Béla trónörökös oldalán a steini kastélyban volt; 1228-ban Viddin előtt egy bolgár hadjárat alatt tüntette ki magát, 1229-ben részt vett egy halicsi hadjáratban, hol Kuzmench és Luczk előtt harczolt, 1230-ban fogságba ejtette Pettauai Hartnidot; Jaroszló vára előtt Halicsban újra kitüntette magát. 1233—1234. erdélyi vajda, 1234-ben szolnoki főispán. — 1241-ben szlavóniai bán, 1242—1244-ig a szlavóniai hercegi czímet viseli; 1245-től 1246 ápr. 12-ig nádor és somogyi főispán; erre megint bán 1247 szeptember 6-ig; ezután ismételtén (1248 május 1-ig) nádor, s a mellett még Pozsonymegye főispánja. 1251-ben csak szolnoki főispán, 1254-ben még szolnoki főispán; 1255-ben már nincs az élők között. — Birtokai Zalamegyében feküdtek. Utódai nem voltak.

Lovászmesteri minőségben követi őt 1242 márcz. 18-án bizonyos *Vilmos*,³⁾ kiről csak azt tudjuk, hogy 1241 szeptember 23-án Krasznamegye főispánja. — Később már nem találkozunk vele.

Követi őt 1242 november 16-án (Wenzel XII. 689 szerint már márczius 14-én) *Gutkeled* *nb. Drágony fia Istrán*, ki e méltóságot még 1245 április 26-án is viseli; a mellett 1243 óta még orbászi főispán is.⁴⁾

Ezen István, német nemzetség sarja, fiatal korától fogva II. András s ennek András (halicsi fejedelem) nevű fiának szolgálatában állt; 1245 jun. 12-én országbíró, 1246—1247. nádor, 1248—1260 Szlavónia bánja. 1252 óta a szlavóniai

¹⁾ Wenzel XI, 257.

²⁾ Fejér IV, 1., 27; IV, 3., 552. Wenzel II, 93., 95; VI, 568; VII, 116.

³⁾ Fejér IV, 1., 250. Wenzel VII, 191 (tévesen 1245; nem elég megbízható okirat.)

⁴⁾ Fejér IV. 1, 264., 293., 324. Wenzel VII, 133., 157., 170; XI, 340.

hercegi czimet viseli, 1254 óta Stájerország főkapitánya; meghalt 1260-ban. Tőle származnak a Ráskaiak, Málczaiaiak, Márkiak, Butkaiak és Csatáriak.

1247 jun. 2-án bukkanunk rá *Csák nb. Gug fia Csák*, soproni főispánra.¹⁾ Ez első fellépésétől kezdve (mint bodrogi főispán 1224-ben) Béla társkirály hű embere. 1225-ig Bodrogmegye főispánja, 1229—1231 Béla tálnokmestere; 1235-ban Sopronmegye főispánja, mely méltóságban 1240-ig ismerjük; 1248-ban a mellett királyi tárnokmester; mind e két hivatalt megtartja 1254 junius 28-ig. Utódai sorából 1330-ban Pál nevű dédunokáját ismerjük.

1251 julius 7-én *Ákos nb. Ernő*, szolgagyőri főispán, a lovászmester.²⁾ — Korábbi pályája ismeretlen; 1246-ban az osztrák II. Frigyes herceg elleni csatában vett részt; az 1250-iki osztrák hadjáratban a stájer Preussel Bernát himbergi parancsnokot megölvén, ez által a magyar had győzelmét elősegítette. 1251 november 30-án már csak varasdi főispán, 1256-ban bácsi főispán, 1260 táján Erdélyben bán, 1262—1267. nyitrai főispán, a mellett címzetes bán. — IV. Béla és fia István között az 1260-as években kitört viszályok alatt Ernő annyira szított az öreg Béla pártjához, hogy egy István ellen kiküldött hadosztály élén állt; azonban elvesztette a csatát. — 1267-től 1269-ig országbíró és vasmegyei főispán, 1271-ben varasdi főispán, 1272-ben tárnokmester, somogyi és varasdi főispán, 1273 (májusban) Sol és Uzora bánja, 1274-ben országbíró és szatmári főispán. Fia, Borsodi István, később országbíró és nádor. Ennek a fiai Róbert Károly király ellen fellázadván, eltűnnek. Egyikük bajor hercegnőt kapott feleségül.

Ernő lovászmestert 1251 november 23-án *Moys* (=Mózes) követi, a ki a mellett 1254 junius 28-án még győri főispán is.³⁾ Ez (I. Moys nádornak [1228—1231] a fia) 1244-ben országbíró, részt vesz 1250-ben az Ausztria elleni hadjáratban, hol Kirchschlag előtt kitünteti magát. — 1256-ban orbászi főispán, 1258-ban a mellett tárnokmester. — 1260—1264. Béla herceg tárnokmestere, Somogy, Varasd és Sopron főispánja, 1267-ben csak Somogy és Varasd főispánja, IV. Béla halála után 1270—1272 nádor és soproni főispán, 1272-ben szlavóniai bán, 1273-ban Somogy főispánja, a mellett 1274—1275 a királyné tárnokmestere, 1276-ban országbíró, somogyi és vasmegyei főispán, 1279—1280 a királyné tárnokmestere,

¹⁾ Fejér IV, 1., 454., 457.

²⁾ Fejér IV, 2., 92.

³⁾ Fejér IV, 2., 98., 218. Wenzel VII, 321; XII, 691.

mely állásban 1280-ban (ősszel) meghal. Csak leányokat hagyott maga után. Miklós nevű nagybátyjától származnak a Daróiak; Sándor nevű fivérétől a darói Majos-ok.

1254-től 1258-ig nem ismerünk királyi lovászmestert. Csak *Zsámboki Ajnárd* galgóczi főispánra akadunk, ki 1244 és 1246-ban Valkómegye főispánja, 1258-ban pedig a királyné lovászmestere volt.¹⁾

Ellenben 1258—1259. *Kemény fia Lőrincz*, győri főispán, királyi lovászmester.²⁾ Az Árpádok korszakának legjellemzőbb alakjainak egyike ő. Atyja, Kemény, valószínűleg az 1234—1235. évi nyitrai főispán. Lőrincz 1249-ben Jarosló vára előtt Rosztiszló herczeg életmentője. — Az 1250-es években kitüntette magát az osztrák-morva hadjáratok alatt Kirchschlag, Olmütz, Parduch és Grünhaus előtt. Az 1260-as évek kezdetén mint szörényi bán legyőzte a bolgárokat; 1262-ben országbíró és zalai főispán, mely állásban találjuk még 1264-ben is (de ez évben mosoni főispán!); a IV. Béla és V. István alatt kitört harcok alatt Istvánnak legelkeseredettebb ellene volt; 1264-ben ostromolta Istvánt az erdélyi Feketehalomban, de megveretett; 1267—1270. nádor, Somogy és Kemlek főispánja. IV. Béla halála után Istvánnal kibékülvén 1271-től 1272-ig szörényi bán és Doboka főispánja, 1272-ben nádor és soproni főispán, 1273-ban Sopron és Orbász főispánja; 1274-ben csak Sopronmegye főispánja. Tőle származnak a Matucsinaiak és a Cseményiek.

Követi őt a lovászmesteri méltóságban 1262 december 5-től 1269-ig *Héder nb.* Dénes fia *Herrand* trencsényi (1262—1267) és (1268—1269) mosoni főispán³⁾. Részt vett IV. Bélának osztrák, stájer és morva hadjárataiban, mire az itt szerzett érdemei elismeréseül 1255 febr. 26-án a vasmegyei Szentkut, Menhart, Szombatfalva és Pinka nevű birtokokat kapta, melyek rokonának, Wernhard győri kanonoknak magvaszakadtán a koronára szálltak volt. — 1274-ben a királyné tálnokmestere, barsi és semptei főispán; 1275-ben mint tálnokmester még Zalamegye főispánja; de ugyan azon évben átvette a királynéi udvarbírói hivatalt és a vasmegyei főispánságot; 1276-ban csak Vasmegye főispánja, mire nyoma vész. — Fia Miklós fiutód nélkül halt meg, mire 1326-ban vasmegyei Bekény nevű birtoka végrendeletileg Inthai Pál fiaira Péter és Lőrinczre szállt.

¹⁾ Wenzel VII, 467.

²⁾ Fejér IV, 2., 451. Wenzel, VII, 503.

³⁾ Fejér IV, 3., 72. Hazai okmánytár VI, 49. Knauz I, 477. Sopronmegyei okmánytár I, 25. Wenzel VIII, 55., 122: IX. 251; XI, 605; XII, 279. (tévesen 1279.)

Fejér IV, 3. 425 szerint 1267 augusztusán bizonyos *Zsuph* a comes agazonum domini regis; 430-ik lapján pedig Vétý unokája *Szoárd nb. Miklós* a királyi hirnökök főnöke egyuttal magister agazonum regalium; de mivel az illető okirat eredetijét nem ismerem, Fejér pedig elég gyakran roppant megbízhatatlan, Szoárd nb. Miklóstra vonatkozólag csak azt akarom kiemelni, hogy a Karvaiak és atyai Bessenyeieknak az őse. Zsuph-ra nézve azonban a következőket emelem ki: Miután bebizonyított tény, hogy Herrand 1262-től 1269-ig félbeszakítás nélkül IV. Bélának a lovászmestere, kétségtől dolog, hogy Zsuph csakis V. Istvánnál viselhette e méltóságot. Miután pedig tudjuk, hogy 1269 április havában Albrecht fia Zsup mint baranyamegyei birtokos szerepel (Hazai oklevéltár 56), egy Zsup comes már 1257-ben szintén Baranyamegyében birtokolt (Wenzel XI, 435, v. ö. Hazai okmánytár VII. 76. do. 1258) és 1259-ben Baranyamegyében választott bíró, (Fejér IV, 2. 519), Zsuph lovászmester pedig szintén baranyamegyei birtokügyben bíráskodott, biztosra vehetjük, hogy Albrecht fia Zsup baranyamegyei birtokossal azonos volt.

1262-ben (május 8. után) *Tombold fia Benedek* az ifjabb király lovászmestere.¹⁾ Ez 1266-ban István udvarbírája és Abaujvár főispánja, 1268-ban István nádora, udvarbírája és Szeben főispánja. Családi viszonyait nem ismerjük, de alig szenved kétséget, hogy a gömörmegeyi Balog nemzetség tagja.

1265-ben *Ratold nb. Porcz István* a szép kún Erzsébet, V. István nejének a lovászmestere.²⁾ — Ezen István, Domonkos volt királyi tárnokmesternek a fia, Olaszországból Magyarországra bevándorolt nemzetség ivadéka, ezelőtt Mária királyné lovászmestere és tárnokmestere, de a Béla és István között kitört viszályok alkalmával István pártjához csatlakozott. 1264 április 5-én még IV. Béla környezetében találjuk.³⁾ Istvánhoz való csatlakozása által 500 mk. fizetéssel járt udvari méltóságot és összes birtokait vesztette el; István kárpótolta később. 1272-ben még mindig Erzsébet lovászmestere és trencsényi főispán; ⁴⁾ 1275-ben veszprémi főispán. — Neje, Aglent, Zsámboki Miklós leánya, 1327-ben özvegy. — Tőle származnak a Pásztóiak, Tariak, Putnokiak, kazai Kakasok és a kazai Gyulaffyak.

Herrand után jön 1270-ben *Vasztej nb. Rajnald*, László hg. tárnokmestere és szabolcsi főispán.⁵⁾ Fiatalkorában V. István

¹⁾ Knauz I, 472.

²⁾ Fejér IV, 3., 289. Wenzel XI, 545.

³⁾ Fejér IV, 1., 334 (tévesen 1244.)

⁴⁾ Fejér V, 2., 52.

⁵⁾ Fejér IV, 1., 54. Wenzel IX, 35., 36; XII, 18., 19.

oldalán a görög hadjáratban tüntette ki magát. 1272—1276. királyi tálnokmester, szabolcsi, szolgagyőri és galgóczi főispán, 1277-ben szörényi bán és tálnokmester, 1279-ben Valkómegye főispánja, 1289-ben nádor. A Vasztejiek és Rozgonyiak őse.

Lovászmesteri működése nem tartott sokáig; még 1270 jun. 13-án követte őt *Albert*, szebeni főispán, ki mind e két állást 1272 június 14-én is viseli.¹⁾

Ez átveszi 1272 augusztus 3-án a szörényi bánságot (többet úgy sem tudunk róla), mire ugyanazon napon mind a két állásban István bán és herczeg fia, *Gutkeled* *nb.* *Miklós* követi, ki szintén csak igen rövid ideig hivataloskodik, mert 1272 november 27-én mind két állásban már *Csák* *nb.* *Ugrin* szerémi főispánt találjuk. Ez pedig azon Pózsának a fia, ki az izzaszegi csatában István ellenét, Güssingi Henriket foglyul ejtette. — Ezen Ugrin (a ki 1273-ban még somogyi főispán is) 1274-ig működik.²⁾ A Hazai okmánytár VI. 190 szerint 1273-ban Roland nádorsága alatt *Koppán* *nb.* Imre fia *Bánai Mihály* ugyan a királyi lovászmester és magister bacciniferorum, de ez csak igen rövid ideig viselhette e hivatalt, mert ez évben egyetlen egy más oklevélben sem fordul elő.

Ugrin 1268-ban szörényi bán, 1274-ben erdélyi vajda, 1275-ben országbíró, 1277—1280 tálnokmester, macsói és (1279-ben) boszniai bán.

Utódja 1274 január 12-től 1274 augusztus 19-ig *Osl* *nb.* *Herbert* baranyai főispán.³⁾ — Ez 1271-ben cz. vajda, 1272-ben Tolna és Baranya főispánja, 1274-ben tálnokmester, 1279-ben Vas megye főispánja. Utódjai, a Herbortyaiak, még a XV-ik század közepén is előfordulnak.

Mivelhogy Herbertet még 1274-ben tálnokmesternek kinevezték, követte őt 1274 szeptember 25-én *Péter* szolgagyőri főispán, kivel még 1279 márczius 13-án is találkozunk; a mellett 1275-ben szolgagyőri, — 1276-ban hátszegi, — 1277-ben somlyói, — 1279-ben szebeni főispán.⁴⁾ — Ő az *Aba* nem-

¹⁾ Fejér V, 1., 138., 180. VII, 2., 12. Hazai okmánytár I. 56. VIII, 145. Tkalčić 47. Wenzel III, 253; VIII, 287., 343., 346; XII, 30., 69., 695. — A Margit-legenda azt mondja, hogy »Chychety« Albert bán Anna halicsi Rosztiszló özvegyének, IV. Béla leányának a második férje. »Chychety« Albert bánról más helyen fogok szólni.

²⁾ Fejér V, 2., 51., 57. Hazai okmánytár II, 11., 14; VII, 140; VIII, 149., 152. Hazai oklevéltár 65. Wenzel IV, 21., 23., 27; IX. 3., 5., 11., 107.

³⁾ Fejér V, 2., 146., 238. (tévesen 1275.) Hazai okmánytár III. 23; VIII, 165., 166. Wenzel IX, 51. Zichy okmánytár I, 35.

⁴⁾ Fejér V, 2., 240., 245., 278., 340., 405., 492. Hazai okmánytár VI, 200., 227; VIII, 170. Wenzel IV, 39; XII, 116., 174., 253. Supplementa Annal. Scepusien. II, 13.

zetség ivadéka, az abaújházi Szaláncz birtokosa, Finta és Amadé nádorok fivére, a Sirokai, Fricsi, Bertóti, Hedri és Vitéz családok ősatyja. 1280-ban országbíró, 1281-ben tárnokmester.

Fejér V, 2. 201 azt mondja ugyan, hogy 1274 augusztus 17-én *Miklós* verőczei főispán lett volna a királyi lovászmester; de mivelhogy nála közvetlenül mellette a fennebbi Herbert mint lovászmester szerepel, Fejér tévedése kézzel fogható; Miklós akkor talán a királyné lovászmestere.

Találjuk továbbá, hogy Fejér V, 3. 207 szerint 1283-ban *Ratold* nb. *Lesták fia Roland* lett volna királyi lovászmester; de mivelhogy Fejér ezt csak egy regestában mondja s ez évben ezt egyetlen egy más okirat sem tanúsítja, nehezen elfogadható. E Roland 1298-ban és még az Anjou-korszak kezdetén nádor. Tőle származnak a Serkeiek és a Felediek.

1284 január 12-én a fennebbi *Koppán* nb. *Bánai Mihály* királyi lovászmester és a légelyhordók főnöke. Kitüntette magát cseh II. Ottokár, a kúnok ellen és Győr vára előtt.¹⁾ — 1283 május 15-én csak Mihály comes-ként fordul elő; 1297 november 26-án pedig királyi tárnokmester. Tőle származik a (komárommegyei) vasi Zsidó család.

Követi őt 1284 augusztus 22-én *Borsa* nb. »*Kopasz*« *Jakab*, borsodi főispán, kivel 1285 június 13-ig találkozunk.²⁾ Roland erdélyi vajdának ő a fivére; főtevékenysége (mint nádor) az Anjou-korszakba esik, meghalt 1317-ben. Utódai sorából csak *egy* fiát ismerjük.

1290 május 14-én *Szécs* nb. *Mikó fia Mikó* a királyné lovászmestere,³⁾ 1291-ben azonban már III. András király lovászmestere.⁴⁾ Legelőször 1280 október 5-én mint esztergammegyei birtokos merül föl; 1285 ápril. 17 ottani hetényi birtokát (Vázsony nb.) Ladomér esztergami érseknek adja el; ugyanazon napon nejének atyját is említik: Vázsony nb. Mencshelyi Mórictot, érseki tisztviselőt. — 1305 deczember 16-án végrendelkezik; fiai — úgy látszik — nem voltak.

1293 július 11-én *Hontpázmán* nb. *Tamásra* (a Forgács család egyik őse) akadunk; az illető okirat⁵⁾ róla mint »*alio Thoma*«-ról tesz említést, a nélkül, hogy a másik Tamást megnevezné; 1291-től 1293 február 1-ig országbíró volt.

Követi őt 1293 október 28-tól 1296 április 7-ig, *Csák*

¹⁾ Wenzel IX, 380., 381.

²⁾ Fejér V, 3., 260. (tévesen január 1-én.) Wenzel XII, 427. Zichy okmánytár I, 63.

³⁾ Hazai oklevéltár 122.

⁴⁾ Wenzel V, 25; XII, 510.

⁵⁾ Hazai okmánytár VII, 232.

nb. Máté, a ki 1294 óta egyuttal Pozsonymegye főispánja is.¹⁾ 1294 január havában helyette a király istálló mestere, *Istrán* működik. E Máté a későbbi hirhedt nádor, Magyarország leg-hatalmasabb oligarchája az Anjou-korszak kezdetén. Pályája eléggé ismeretes.

Utódja 1297 július 1-én *Csák nb. Csák fia János*,²⁾ kinek működése azonban már az Anjou-korszakba esik. 1311 július 6-án országbíró. Részt vett (*Csák nb.*) Trencsényi Máté lázadásában, melyben életét vesztette, mire birtokait királyi adományozás útján az osztrák származású (Harseendorfi) Wolfing kapta.

II.

Pohárnokmesterek.

(Magistri pincernarum; comites buchariorum v. ö. Fejér IV, 1., 445).

Az első, kiről az iratok említést tesznek, bizonyos *Kaiphaz*, ki 1148-ban II. Gyécsa király tanujaként szerepel.³⁾

Fejér III, 1. 79 azon okirata, mely szerint 1209-ben bizonyos Ráskai Demeter a királyné pohárnokmestere lett volna, otromba hamisítvány.

Csak 1216-ban találkozunk megint a pohárnokmesteri méltósággal. Ez évben a *Hontpázmán nb. Sebes és Sándor* nevű fivérek kezében volt⁴⁾. Mivelhogy ezekről (a Bazini-Szentgyörgyi grófok őseiről) külön dolgozatot akarok közzé tenni, e helyen csak arra szoritkozom, hogy *Sándor* még 1217-ben is pohárnokmester.

Ez évben felmentette őt II. András e hivatal alól és hogy a keresztes hadjáratához szükséges költségek egy részét megszerezze eladta e méltóságot *Vázsony nb. Atyasz* országbíró fiának *Lőrincznek* ⁵⁾, ki a keresztes fogadalmat letette. Sándor felváltási díj fejében 300 márkát kapott. — E Lőrincz még 1221-ben is viseli e méltóságot; ez évben a mellett még kevei főispán is.⁶⁾

Követi őt 1222-ben *Kán nb. ifj. Siklósi Gyula*.⁷⁾ Atyja (többször nádor és bán) Gyula, II. András halála után, mint

¹⁾ Fejér VI, 1., 269; VI, 2., 45 Knauz II, 348., 375. Wenzel X, 151; XII, 555., 570., 572.

²⁾ Wenzel X, 264; XII, 587 szerint már 1296-ban a bárók sorában; előbb pedig Baranyamegye főispánja volt.

³⁾ Fejér II, 129.

⁴⁾ Fejér III, 1., 176., 205. Wenzel XI, 133.

⁵⁾ Fejér III, 1., 205.

⁶⁾ Fejér III, 1., 322. Hazai okmánytár VI, 15. (VII, 9). Wenzel XI, 163.

⁷⁾ Fejér III, 1., 383. Hazai okmánytár V, 10.

felségsértő, börtönben végezte be életét. Ifj. Gyula 1228-ban újra pohárnokmester és somogyi főispán, 1231—1233 Kálmán herceg tárnokmestere. — Birtokai többnyire Baranyamegyében és Erdélyben feküdtek. Utódai a baranyamegyei Siklósiak.

1225-ben *Ludán nb.* Szoboszló fia *Bagamér* Béla társkirálynak a pohárnokmestere.¹⁾ — 1228-ban (mint a székelyek parancsnoka) bolgár fogságba került; 1238-ban újra pohárnokmester; 1241—1243. trencsényi főispán, 1245-ben zalai főispán. 1254 október 24-én már nem él. Örökösei nem voltak. Említésre méltó, hogy 1243-ban mint egy magyar segélyhad főparancsnoka Lengyelországban mazóviai Konrád ellen igen szerencsésen harczolt.

1228-ban újra *Kán nb. ifj. Siklósi Gyulát* találjuk, a ki egyuttal mosonyi főispán.²⁾

Követi őt 1229—1230. *Lukács*, Barsmegye főispánja,³⁾ kinek családi viszonyait nem ismerjük. 1232—1233. szörényi bán, 1235-ben pozsonyi főispán. Miután 1240 után már nem találkozunk vele, valószínű, hogy a tatárok csapásai alatt lehelte ki lelkét.

1230-tól 1231-ig Ampod fia *Mihály* Béla társkirálynak a pohárnokmestere.⁴⁾ Ez — Dénes nádornak egyik fivére — 1233—1234. Fejérmegye főispánja (V. ö. róla és családjáról szóló »Ompud nádor és családja« cz. a Turul 1890/91-ben megjelent értekezésemmel.)

Lukácsot 1231—1232. *István*⁵⁾ követi, kit ugyan biztosan meg nem határozhatunk, de kiról minden valószínűséggel mondhatjuk, hogy Csák nb. s hogy később szörényi bán, királynéi udvarbíró és több megye főispánja. — 1233—1234. Biharmegye főispánja, miért is ez években bizonyos *Bágyon* a pohárnokmester,⁶⁾ kit szintén közelebbről meghatározni nem lehet. Ez sem maradt sokáig hivatalában, mert már 1235-ben Mosonmegye főispánja.

Vele egyidejűleg 1233-ban *Ost nb. Ost fia Beled* Béla társkirálynak a pohárnokmestere.⁷⁾ E Beledet András király már 1217-ben kitüntette; 1238-ban már nincs az élők sorában. Tőle származnak a Viczaiak és a Höfleiniak.

Bágyont 1234-ben fennebbi *Hontpázmán nb. Sándor*

¹⁾ Fejér III, 2., 482. Wenzel XI, 184., 186.

²⁾ Fejér III, 2., 133. Hazai okmánytár II, 5. Wenzel I, 252; VI, 455.

³⁾ Fejér III, 2., 188., 206. Wenzel VI, 477.

⁴⁾ Fejér III, 2., 253. Hazai okmánytár VII, 19. Wenzel VI, 485; XI, 214., 235., 237.

⁵⁾ Fejér III, 2., 231. Wenzel I, 293.

⁶⁾ Fejér III, 2., 325., 329., 366., 405. Hazai okmánytár IV, 19 Knauz I, 296. Wenzel I, 304; VI, 518., 521., 552; XI, 258.

⁷⁾ Fejér III, 2., 365. Hazai okmánytár V, 16. Wenzel I, 309.

váltja fel.¹⁾ Ez már 1235-ben átveszi a királyi lovászmesteri állást, mire ez évben az előttünk már ismeretes *István*, bihari főispán, a pohárnokmesteri állást kapja.²⁾ Ez II. Andrásnak utolsó pohárnokmestere.

IV. Béla trónraléptével bizonyos *Balduinra* akadunk,³⁾ kiről nem merjük állítani, hogy a fennebbi Bágyonnal azonos; de valószínűleg azonos ő azon Balduinnal, ki 1240-től 1245-ig Vas megye főispánja.

1238 január 29-én megint csak a fennebbi *Ludán nb.* Szoboszló fia *Bagamér* a pohárnokmester.⁴⁾

Fejér IV, 3., 552. azt mondja, hogy 1240 márczius 21-én bizonyos Lőrincz egyidejűleg lovász- és pohárnokmester volt. Nem tudjuk bebizonyítani.

1240 május 26-án *Szát nb.* Konrád Mária királynénak pohárnokmestere, mely méltóságot 1240 július 28-án is visel.⁵⁾ Ő hozta IV. Bélának 1239 október havában István trónörökös születésének hírét, miért Bélától a soproni várhoz tartozó Padárt kapta. 1250 április 28-án a fiutól nélkül elhalálozott Szát nb. Herrand (Bars fia Miklós nádor fia) birtokait örökölte; akkor Béla király egyszerűen csak (Albes fia) Konrád mesternek nevezi őt; 1253-ban Mária királyné tálnokmestere. Utódai a Gyalániak és a Farnosiak. — Halála évét nem ismerjük; 1264 aug. 11-én még Győr megye főispánja.

1241 szeptember 23-án *Ratold nb.* Roland fia *Rolandra* akadunk.⁶⁾ E nagyérdemű férfi 1242—1246. tálnokmester (a mellett 1242—1243. vasi és nyitrai, 1244—1245. soproni főispán), 1247-ben országbíró, 1248—1259. nádor és pozsonyi főispán (1260-ban cseh II. Ottokárral békét köt), 1260—1271. Szlavónia bánja (a mellett 1266—1267. Spalato kormányzója), 1271-ben macsói bán, 1272—1275. (időmegszakítással) nádor és macsói bán, 1275. Vas megye főispánja, tálnokmester és szánai főispán, 1277. bán és országbíró; meghalt 1277-ben. Unokája Olivér, előfordul 1353-ban az országnagyok sorában.

1241-ben *Bő nb.* Izsép Kálmán hg. pohárnokmestere. E herczeg zászlaja alatt 1241-ben lehelte ki lelkét a sajói csatában.⁷⁾ Okiratilag már 1228-ban találkozunk vele; utódai a laki Thúzok, szécsényi Messerek, kölkedi Messerek, Kürtössiek és Léthaiak.

¹⁾ Fejér III, 2., 407. Wenzel VI, 549. Századok 1897. évf. 585.

²⁾ Wenzel VI, 568.

³⁾ Fejér IV, 1., 27.

⁴⁾ Fejér IV, 1., 111. (→ Valamir.←)

⁵⁾ Hazai okmánytár VIII, 421., 422.

⁶⁾ Wenzel VII, 117.

⁷⁾ Hazai okmánytár III, 15. v. ö. Wenzel II, 24.

Rolandot követi 1242 márcz. 14-től 1246. január 10-ig *Pok nb. Móricz*, a ki a mellett 1243—1245. győri, 1245. december 12-én baranyai főispán.¹⁾

Ez (Móricz fia) 1233—1234. tálnokmester és mosonyi főispán, 1247-ben ujjlag tálnokmester és nyitrai főispán, 1251-ben királynéi udvarbíró és nyitrai főispán, 1257-ben tárnokmester és nyitrai főispán, 1263—1269. tárnokmester (a mellett 1268-ban Baranyamegye főispánja.) Meghalt 1269-ben. Neje, ki előtte (1267-ben) halt meg, a Ratold nb. Domonkos tárnokmester leánya volt. Tőle származnak a megyesaljai Morócok és a Megyesiek. — Kitüntette magát a tatárok ellen a sajói ütközetben.

Követi őt 1247. június 2-án *Bágyon*, bányai főispán, ki mind e két méltóságot még 1251-ben is viseli. — 1254. június 28-án azonban csak pohárnokmester.²⁾ Vajjon azonos-e a fennebbi Bágyon nevű pohárnokmesterrel, nem-e?, nem tudjuk. (Fejér VII, 1., 298. szerint 1253-ban *Mihály* a pohárnokmester; csakhogy a VII. kötetének okiratai többnyire nem megbízhatók.)

1258 október 28-án bizonyos *Bézs* István ifj. királynak a pohárnokmestere.³⁾ Ez (Luduger fia) 1252-től 1264-ig mint bán is elő fordul. 1268 október 19-én csak »mester.« Fiai barsmegyei birtokosok. Utódai 1382-ben halnak ki.

1258 január 20-án *Zsámboki Gilet* kir. tárnok egyuttal Mária királynénál a comes buchariorum (=pohárnokmesteri) állását tölti be.⁴⁾

1259-ben *Buzád-Hahót nb. Csák* István társkirály pohárnokmestere.⁵⁾ Ez 1246-ban Zalamegye főispánja, 1256—1259. tárnokmester és zalai főispán, 1260-ban István tárnokmestere, 1261 cz. bán, de még mindig Zalamegye főispánja; 1265—1268. bán és zalai főispán. Okiratilag 1234-ben találkozunk vele legelőször. Atyja Buzád bán. Csák nevű fiától származnak a Csányiak.

1260-ban *Győr nb. Óvári Konrád* a király pohárnokmestere.⁶⁾ Ez állásban felségsértést követett el, a mennyiben cseh II. Ottokár osztrák seregeit Mosonymegyén keresztül vezette és magyar birtokait Ottokártól hűbérként átvette. Ezért elvette tőle Béla birtokait (Magyaróvárt, pozsony- és mosony-

¹⁾ Fejér IV, 1., 250., 264., 293., 324., 388., 405. Wenzel VII, 133., 157., 170.; XI, 340.; XII, 689. Knauz I, 362.

²⁾ Fejér IV, 1., 454.; IV, 2., 108., 218. Wenzel VII, 320.; XII, 691.

³⁾ Barsmegyei okmánytár 66. (könyvkereskedésben nem kapható.)

⁴⁾ Wenzel XI, 445. v. ö. Turul 1897/191.

⁵⁾ Wenzel XI, 463.

⁶⁾ Wenzel VIII, 51. v. ö. Hazai okmánytár VIII, 358.

megyei szigeteit, a lébényi klastrom kegyuraságát stb). de István trónörökösnek közbenjárása folytán nem sokára vissza kapta. E Konrád (István fia) okiratilag legelőször 1239-ben merül fel. Meghalt 1299 és 1302 között. Utódai az Óváriak (később Gyulaiak) és a Patfiak. —

Mielőtt IV. Bélának utolsó pohárnokmesterére áttérnénk, kettőről kell szólnunk, kik uralkodása alatt e méltósággal fel voltak ruházva.

1283-ban IV. Lászlónak egyik okirata azt mondja, hogy *Tétény nb.* Péter bán atyja *Benedek* szeretett nak a pohárnokmestere lett volna.¹⁾ Tekintettel arra, hogy Péter bán 1283-ban már meglehetősen koros ember lehetett, atyjának pohárnokmesterségét bátran IV. Béla idejébe tehetjük. E Benedekkel legelőször 1228-ban ismerkedünk meg. Utódai a horvátországbeli Pekriek és Asszúágiak.

1331 május 10-én pedig azt mondja Károly király,²⁾ hogy IV. Béla a hevesmegyei Tyukod (máskép Kerekudvar) helységet, pohárnok mesterének, *Kátai Péternek* adományozta volna. Valószínű, hogy e Péter fiutódok hátrahagyása nélkül halt meg, és hogy Gyil fiával, az 1238 évi tárnokmesterrel azonos.

1262-től 1263 május 3-ig *Csák nb. Domonkos* (1263-ban zempléni főispán is) István pohárnokmestere.³⁾ Ő hozta az öreg királynak (IV. Béla királynak) (IV.) László hg. születése hírét. 1266-ban István nádora. Nemzetsége ujlaki ágának ő az alapítója. Tőle származnak a pozsegamegyei Dobócziak.⁴⁾

1263-ban Béla herczegnek szintén saját pohárnokmestere van: *Gutkeled nb. Joákim.*⁵⁾ E Magyarország történetében fontos szerepet vitt férfiú, István stájer főkapitánynak a fia. Mint a szép kún Erzsébet különös kegyencze V. István halála után tárnokmester és szlavóniai bán lett. Meghalt 1277-ben. Neje — úgy látszik — halicsi Román hg. és Babenbergi Gertrudnak leánya. Egy leányát ismerjük, ki 1337-ben a Borsa nb. Roland vajda özvegye.

1263 augusztus 3-án és december 17-én *Fülöp IV.* Bélának a pohárnokmestere.⁶⁾ Valószínű, hogy ez állását egészen Béla haláláig viselte. V. István uralkodása alatt megint ráakadunk e Fülöpre 1270-től (Fejér VII, 2., 12. szerint már június 13-án) 1272 augusztus 3-ig, mely utóbbi évben még dobokai főispán is.⁷⁾

¹⁾ Wenzel XII, 386.

²⁾ Anjoukori okmánytár II, 530.

³⁾ Fejér IV, 3., 138., 160. Knauz I, 472.

⁴⁾ V. ö. Turul 1896/188.

⁵⁾ Wenzel VIII, 58.

⁶⁾ Wenzel III, 36; VIII, 55.

⁷⁾ Fejér V, 1., 138., 179., 241. Hazai okmánytár I, 56; VIII. 439.

Közelebbi meghatározása nehézségekbe ütközik; 1255-től 1258-ig Fülöp pilisi főispán a Sztáraiak ősanyjának sógora; 1259-ben Fülöp a pozsegai főispán; 1267-ben egy Fülöp Valkó megye főispánja; 1274 december 2-től 1275 január 29-ig Vas megyéé. Fennebbi Fülöp 1272-ben (István halála után) győri főispán, innen kezdve nyoma vész.

Pohárnokmestersége alatt 1270 szeptember 8-án *Türje nb. Dénes* a királyi pohárnokok korlátnok.¹⁾ A (Zala) Szentgróti-aknak egyik őse ő.

Fülöp utódja 1272 november 26-tól 1274 január 12-ig *Lőrincz* kevei és krassói főispán.²⁾ Ez néhai Lőrincz vajdának a fia. kivel még találkozunk.

Követi őt 1274 január 26-tól szeptember 30-ig *Héder nb. Güssingi Miklós*, ki a mellett (januártól márcziusig) beregi, később mosonyi főispán.³⁾

Az 1274 decemberben beállott kormányváltás alkalomával (midőn Ratold nb. Roland a nádorságot átvette) Güssingi Miklós mosonyi főispán és tálnokmester lett; ennek következtében követte őt 1274 december 2-án a pohárnokmesteri állásban bizonyos *Csépán*, ki e hivatalt 1275 június 4-ig viselte.⁴⁾ A valószínűség a mellett szól, hogy ő a Ják nb. Kázmér fiával azonos, ki II. Ottokár ellen 1273-ban Fürstenfeld előtt kitüntette magát.⁵⁾ 1276-ban Vas megye főispánja, 1278-ban újra pohárnokmester, 1279-ben Vas megye főispánja.

Miután Güssingi Miklós 1275 júniusában nádorságra jutott, *Péter* fejérmegyei főispán vette át a pohárnokmesteri hivatalt, melyben június 21-én találjuk.⁶⁾ Ez (Gug fia János fia) már 1270—1272. Fejérmegye főispánja, mely méltóságot még 1275 június 4-én is viseli.

Az ő működése sem tartott sokáig; 1275 szeptember 27-én helyén már *Gyulát* találjuk.⁷⁾ Miután csak egyetlen egy okirat tesz róla említést, ennél fogva meg nem határozhatjuk. Alig szenved kétséget, hogy a Ratold nb. Roland nádor fivére.

Tkalčič 47. Wenzel III, 253., 273; VIII, 287., 343., 346., 380., 382., 384., 385., 389., 390., 392., 393; XII, 50., 53., 695.

¹⁾ Wenzel VIII, 278.

²⁾ Fejér V, 2., 179. (VI, 1., 264. tévesen: Miklós) Hazai okmánytár VI, 194; VII, 140; VIII, 152. Knauz II, 30. Wenzel IV, 21., 23., 27; IX, 12., 16., 18., 20., 22., 26., 34., 51; XII, 76., 78., 80., 85. Zichy okmánytár I, 33.

³⁾ Fejér V, 2., 146., 195., 238. (tévesen 1275.) Hazai okmánytár III, 23; VIII, 166. Wenzel IV, 41; IX, 54., 55., 57., 60., 62., 66., 69., 79., 82; XII, 90., 92., 93., 95., 97., 103., 111., 698.

⁴⁾ Fejér V, 2., 245. Hazai okmánytár VIII, 170. Wenzel IV, 39; IX, 75; XII, 113., 116.

⁵⁾ Hazai okmánytár II, 9.

⁶⁾ Hazai okmánytár VIII, 174.

⁷⁾ Fejér V, 2., 270.

1279 január 30-tól márczius 13-ig *Kaplyon nb. Jákóra* akadunk.¹⁾ Azelőtt (1273-ban) zempléni főispán. Előfordul 1301-ig. A Sztáraiak egyik őse ő.

1284 augusztus 22-én *Borsa nb. István* (az előttünk már ismeretes Kopasz Jakab későbbi nádor fivére) működik.²⁾ 1285-ben szatmári főispán; meghalt 1294 körül. Utódai közül csak egy fia ismeretes.

1286-ban *Demeter* Erzsébet özvegy királynénak a pohárnokmestere.³⁾

1291 október 9-én bizonyos *Jakab*bal találkozunk,⁴⁾ ki minden valószínűséggel a Győr nb. Óvári Konrád fia.

1293 július 11-én és 1296 október 26-án *Ratold nb.* Olivér fia *Miklós* a pohárnokmester; a mellett 1296-ban még szatmári főispán is.⁵⁾ Kitüntette magát 1291-ben az osztrák háboru alatt (melyben rokonai, László és Miklós elesetek), továbbá a Borsa nb. Roland és a Güssingiek ellen.

Az utolsó árpádkori pohárnokmester *Katisz nb. Szécsényi Farkas*, ki e tisztséget 1298 január 9-én Ágnes királyné udvarában viseli.⁶⁾ Ez a Katisz nemzetség azon ágából származik, mely Meráni Gertrud meggyilkolásában részt vett. Farkas mind a mellett meg tudta szerezni az udvar kegyét, mi által nógrád-megyei birtokait tetemesen gyarapította. Ő szerezte a szécsényi uradalmat. Előfordul 1271-től 1301-ig. Nyolcz fia közül Tamás (a későbbi erdélyi vajda) a Szécsényiek őse; ezek — főurak — 1459-ig fordulnak elő.

III.

Tálnokmesterek.

(Magistri dapiferorum, senescali.)

E méltóságot legelőször *Lőka* pozsonyi főispán viseli 1135-ben.⁷⁾ Miután csak egyetlen egyszer van róla szó, közelebbi meghatározása lehetetlen.

1148-ban *Gáborra* akadunk,⁸⁾ kit szintén meg nem határozhatunk. Kétségkívül az 1162-ben élt országbiróval azonos.

1165 táján, a közelebbiről szintén ismeretlen *Albesre*

¹⁾ Fejér V, 2., 493., 550. Hazai okmánytár VI, 448. Wenzel XII, 253.

²⁾ Wenzel XII, 427.

³⁾ Fejér V, 3., 323.

⁴⁾ Fejér VI, 1., 130. Hazai okmánytár VIII, 306. Wenzel V, 25; XII, 510.

⁵⁾ Fejér VI, 2., 26. Hazai okmánytár VII, 232.

⁶⁾ Wenzel X, 294.

⁷⁾ Fejér II, 86. Wenzel I, 51.

⁸⁾ Fejér II, 129.

akadunk.¹⁾ Lehet, hogy azon Albeussal azonos, kiről Fejér II. 169. azt mondja, hogy 1164 előtt »in loco Bani« volt.

1214-ben *Simon* szabolcsi főispán viseli e méltóságot²⁾. Alig szenved kétséget, hogy 1212-ben vajda lett.

1217-től 1222-ig, aztán 1224-től 1230-ig *Csák nb. Demeterre*³⁾ akadunk, ki a mellett 1220—1222. Vas megye, 1225—1229. Pozsony megye főispánja. 1217-ben elkísérte II. Andrást keletre. 1223-ban országbíró, (1227 és 1231-ben valószínűleg Győr megye főispánja) 1232—1234 újra ez állásban találjuk, 1237—1241 csanádi főispán; 1242—1245 országbíró és mosonyi főispán. Nemzetségének úgynevezett Ugod-ágát alapította. Leánya 1232 előtt a Győr nb. Csépán nádor fiának a neje.

1225-ben ismerkedünk meg legelőször Béla társkirálynak tálnokmesterével, Seraphin fia *Andrással*.⁴⁾ Ez már 1224-ben Bélának nagyja; később (1230-ban) Borsod megye főispánja, mire 1231-től 1233-ig újra Bélának tálnokmestere. 1235-ben II. András alatt erdélyi vajda; András halála után még 1235-ben országbíró, mely állását egészen 1240-ig viseli. Innen kezdve nyoma vész. Kétséget nem szenved, hogy a tatárok elleni harczokban esett el.

1229—1231. követi őt Bélánál *Csák nb. Gug fia Csák*.⁵⁾ Ez, ki már 1219-ben szerepel, 1224—1225. bodrogi, 1235—1240. soproni főispán. 1247-ben lovászmester és soproni főispán (l. f.)

Demeter utóda 1231—1232. *Fila*.⁶⁾ — Korábbi pályáját nem ismerjük. Sopron megyei ember; 1219-ben Miklós nádor vicarius; 1233-ban csak comes, 1234-ben Sopron megye főispánja, később bán. A Vas megyében fekvő Szeleste az övé volt. A tatárjárás után Béla királytól a trencsén megyei Bittse és Hvosnicza nevű helységeket kapta. 1249-ben Rostisló hg. seregében egy halicsi hadjárat alkalmával az oroszok kezébe kerülván, életét az ellenségnek börtönében végezte. — Utódai az ugmegyei Szeretvaiak és szeretvai Ramocsák (Szeretvát 1241 után vette meg.)

1232—1234. *Aba nb. Sükösd fia Demeter Kálmán hg.*

¹⁾ Wenzel XI, 38.

²⁾ Fejér III, 1., 168.

³⁾ Fejér III, 1., 236., 387., 301., 322., 391., 381., 458; III, 2., 70., 133., 188., 206. Hazai okmánytár II, 5; IV, 12; V, 10; VI, 15., 18. Wenzel I, 211., 252; VI, 425., 455., 476; XI, 212.

⁴⁾ Fejér III, 2., 448., 482.

⁵⁾ Fejér III, 2., 195., 253. Hazai okmánytár VII, 20; VIII, 26. Wenzel VI, 485., 487; XI, 214., 215., 237.

⁶⁾ Fejér III, 2., 231. Wenzel I, 293; XI, 234.

tálnokmestere.¹⁾ — 1235-ben lett bodrogi főispán, mely állást még 1240 febr. 8-án is betölti. Ez utóbbi évben még mindig Kálmán hg. tálnokmestere. Utoljára mint magányzóra 1243 november 26-án akadunk reá. — Ő elkísérte Kálmánt Halicsba, hol mint tálnokmestere összes harcaiban dicsőségesen részt vett. Utódjai a Nekkseiek és a lipóczi Keczerék.

Filát 1233 augusztus 20-tól 1235-ig az előttünk már ismeretes *Pok nb. Móricz* (a megyesaljai Moróczok és a Megyesiek öse) követi.²⁾

Béla ifjabb királynak a tálnokmestere 1233-ban újra Seraphin fia *András*.³⁾

II. Andrásnak utolsó tálnokmestere 1235-ban *Mihály*,⁴⁾ ki valószínűleg a már ismeretes Ampod fia Mihály tálnokmesterrel azonos.

IV. Béla trónralépésével ez állást 1235-ben *Csák nb. Máté*, temesi főispán kapja; megmarad benne 1241 szeptember 23-ig; mellette 1240—1241. még nyitrai főispán.⁵⁾ Ez (a későbbi hirhedt Trencsényi Máté nagyatya) már 1233-ban Béla országnagyja, 1242—1246. tálnokmester, nyitrai és pozsonyi főispán. Meghalt 1255-ben; özvegye, Margit, 1276-ban 51 éves.

Hivataloskodása alatt *Buzád-Hahót nb. Mihály* a királyné tálnokmestere.⁶⁾ Ráakadunk 1239 május 18-tól 1240-ig. Buzád bánnak a fivére ő. Okiratilag legelőször 1232-ben találkozunk vele. 1244-ben Varasdmegye főispánja, mely állásban a partvidék lecsillapításával bizatott meg; utoljára 1256-ban találkozunk vele. Csak fiát és leányát ismerjük.

Csák nb. Máté utódja 1242 márczius 14-én *Ratold nb. Roland* fia *Roland*, ki e méltóságot 1245 december 12-ig viseli; a mellett (1242) vasmegyei (1243), nyitrai és (1244—1245.) soproni főispán is.⁷⁾ A Fejér IV, 1., 264. szerint (1242 nov. 16.) előforduló *Sol* tálnokmester és vasmegyei főispán nem más mint Roland. »*Sol*« *tévesen van írva »Rol« helyett.* a mi »Roland«-nak az első szótagja.

Utódja 1247 június 2-től augusztus 20-ig fennebbi *Pok nb. Móricz* nyitrai főispán.⁸⁾

¹⁾ Fejér III, 2., 287., 352., 406; IV, 1., 111., 204. Wenzel VI, 546; XI, 315.,

²⁾ Fejér III, 2., 325., 329., 355., 405. Hazai okmánytár IV, 18. Wenzel I, 304. VI, 518., 521., 546; XI, 257., 260. Századok 1897/585.

³⁾ Fejér III, 2., 365.

⁴⁾ Wenzel VI, 568.

⁵⁾ Fejér IV, 1., 27., 111; IV, 3., 552. Hazai okmánytár VII, 26. Wenzel II, 93., 95; VII, 117.

⁶⁾ Hazai okmánytár VIII, 37. Wenzel VII, 70.

⁷⁾ Fejér IV, 1., 250., 293., 324., 388; XI, 406. Wenzel II, 144; VII, 133., 137., 157., 169; XI, 340 XII, 689. Sopr. okmtr. I, 20.

⁸⁾ Fejér IV, 1., 454. Wenzel VII, 226., 230., 250.

1251 november 24-én *Sinister Miklós* a tálnokmester.¹⁾ Ez kitüntette magát 1241-ben a Sajónál, elkísérte Bélát a partvidékre, honnan Béla érdekében követségeskedett; részt vett a boszniai haeretikusok elleni hadjáratokban, 1246-ban osztrák II. Frigyes ellen harczolt. — 1249-ben István trónörökösöknek a tálnokmestere és dubiczai főispán, mely állásban a Baranyamegyében fekvő Harsány és Szársomlyó nevű birtokokat kapta. 1265-ben már nem él. Utódai már a második nemzedékben kihaltak. — Az okiratok »Sinister« melléknevét olykor »Balog«-gal fordítják, a mi még nem bizonyíték arra, hogy e Miklós tálnokmester a jövevény Balog nemzetség ivadéka.²⁾

1253-ban bizonyos *Konrád* a királyné tálnokmestere,³⁾ ki mindenesetre az előttünk már ismeretes Szát nb. Konráddal, királynéi pohárnokmesterrel azonos.

1254 jun. 28-tól 1256 febr. 15-ig ismételten a fennebbi *Sinister Miklós* a tálnokmester.⁴⁾

Utódja 1256 augusztus 25-től 1258-ig a már ismert *Moys*,⁵⁾ orbászi főispán, későbbi (1270—1272.) nádor. († 1280 végén.)

1259 május 26-án Gráciban *Pécz nb.* György fia *Dénes* zalai főispán, pettauai kapitány, V. Istvánnak a tálnokmestere.⁶⁾ Azonos azon Dénessel, ki az 1270-es években mint bán és nádor elég gyakran fő szerepet játszott.

Moyst 1259-től 1269-ig *Aba nb.* Péter fia *Lőrincz*, soproni főispán követi.⁷⁾ Ez már a Sajónál kitüntette magát; 1257 óta Sopronmegye főispánja; 1277-ben utoljára találkozunk vele. Utódai — az ifjabb Athinaiak — Zsigmonddal halnak ki 1425-ben.

Hivatalos működése alatt a következő személyekre akadunk, kik a tálnokmesteri hivatallal nagyobb-kisebb kapcsolatban álltak:

a) 1263 május 3-án *István* az ifjabb királynak tálnokmestere.⁸⁾ — Meghatározása nehéz. Úgy látszik, hogy Csák nb. Máté fia Istvánnal azonos.

¹⁾ Wenzel VII, 320; XII, 691.

²⁾ A mit a Hazai okmánytár VI, 75. az 1252-ben szereplő Roland tálnokmesterről mond, nem áll. (v. ö. Századok 1896/560. skk.)

³⁾ Wenzel VII, 357.

⁴⁾ Fejér IV, 2., 218. Hazai okmánytár V, 26. Wenzel II, 262., 264; VII, 371.

⁵⁾ Fejér IV, 2, 451. Hazai okmánytár VII, 52.

⁶⁾ Fejér IV, 2., 484.

⁷⁾ Fejér IV, 3., 148., 436. Knauz I, 560. Soproni okmánytár I, 30. Wenzel VII, 503; VIII, 49., 50., 55., 226.

⁸⁾ Fejér IV, 3., 160. Knauz I, 485.

b) 1263 augusztus 3-án bizonyos *Csák* Mária királyné tálnokmestere ¹⁾

c) 1263-ban *Gutkeled* nb. *Miklós*, kemleki főispán, a királyi tálnokok korlátnok. ²⁾ István stájer főkapitánynak a fia ő; az 1270-es években horvát-dalmátországi bán, 1291 október 19-én bán és valkói főispán. Utódjai a Majádiak.

d) 1264-ben Marczell fia *András*, László hg. tálnokmestere V. Istvántól a Valkómegyében fekvő Szerkény, Csendej és Malej nevű birtokokat kapja, ³⁾ a mit IV. László 1273 július 7-én megerősít.

e) 1265-ben *Monoszló* nb. *Egyed* István ifjabb királynak a tálnokmestere. ⁴⁾ 1266—1272. tálnokmester és (1270 óta) Pozsonymegye főispánja. V. István halála után cseh II. Ottokárhoz pártolt, de nem sokára IV. Lászlóhoz visszatérván, 1273-ban macsói s boszniai bán lőn; 1274—1275 újra tálnokmester; meghalt 1313-ban.

f) 1269-ben György fia *Dezső* a királyi tálnokok korlátnok. ⁵⁾ Lehet, hogy a Győr nb. Dezsővel azonos, mivel 1258—1259-ben találkozunk (Hazai okmánytár VI, 96.)

1270-ben a Rozgonyiak őse, *Vasztej* nb. *Rajnald* királyi lovászmester, szabolcsi főispán, László hg. tálnokmestere. ⁶⁾

1270 június 13-tól 1272 augusztus 3-ig *Csák* nb. *Péter* tálnokmester és gačkai főispán. ⁷⁾ Fia a hirhedt oligarcha. 1264-ben a feketehalmi, boronkai és pataki várak előtt István pártján állt; részt vett a Lőrincz nádor, Ernő bán és Güssingi Henrik ellen vívott csatákban; jelen volt Izsaszegen, Pozsonyban, (cseh Ottokár ellen) Mosonyban és a Rábczán, hol Béla macsói hgnek életét megmenté; 1274-ben somogyi és soproni főispán, 1275—1278. nádor, 1279—1280. újra tálnokmester, pozsonyi és mosonyi főispán.

1270 és 1272 között Moys nádor rokona: *Daró* Salomo a királyi tálnokok korlátnok. ⁸⁾ 1298-ban még él. Utódjait 1382-ig ismerjük.

Csák nb. Péter után 1272 november 17-től 1274 augusztus 17-ig fennebbi *Vasztej* nb. *Rajnald* jött ki a mellett

¹⁾ Wenzel III, 36.

²⁾ Wenzel VIII, 58.

³⁾ Hazai okmánytár VI, 124.

⁴⁾ Fejér IV, 3., 294; VII, 1, 329.

⁵⁾ Fejér VII, 1., 356.

⁶⁾ Fejér V, 1., 54. Wenzel IX, 35., 36.; XII, 12., 19.

⁷⁾ Fejér V, 1., 138; VII, 2., 12. Hazai okmánytár I, 57; VIII 145., 439; Tkálčić 47. Wenzel III, 253., 273; VIII, 286., 343., 346., 380., 385., 389., 390; XII, 50., 53., 695.

⁸⁾ Fejér V, 1., 85., 261.

1273 január 10-ig szabolcsi, 1273 márczius 30-a óta szolgálgyőri, 1274 augusztus 17-e óta galgóczi főispán.¹⁾

1273 október 31-től 1274 május 7-ig *Aba nb.* Kompold fia *Péter* a királyi tálnokok korlátnok.²⁾ Kitüntette magát Győr ostromlása alatt az osztrákok ellen. 1318-ban királynéi tárnokmester és sebesi főispán. Meghalt 1319/20. Neje (1296) Kárászi Sándor bán leánya. Három fiát ismerjük.

Rajnaldot 1274 szeptember 8-án az ismert baranyai főispán, *Osl nb. Herbert*³⁾ követi, ki azonban nem sokáig tartotta meg e tisztséget, mert már 1274 deczember 2-án helyén a mosonyi főispánt, *Güssingi Miklóst* találjuk, ki 1275 június 4-ig benne is marad.⁴⁾

Az uralkodó királyné tálnokmestere 1274 deczember 2-től 1275 márczius 24-ig az előttünk ismeretes *Héder nb. Herrand* barsi, semptei (1274) és zalai (1275) főispán.⁵⁾

Az özvegy királynénál, Erzsébetnél, 1275-től 1277 július 13-ig és 1279-ben Csete fia *Aladár* működik, ki ez utóbbi évben nógrádi főispán is.⁶⁾ Ő hozta 1262-ben István társkirálynak László herczeg születésének hírért; 1277 július 13-án azon követek egyike volt ő, kik az András herczeg és Habsburgi Klementia között kötendő házasság ügyében közbenjártak. — Ez Aladár 1255 május 27-én merül fel mint birtokos; megkapja 1262-ben (akkor az ifjabb királyné tárnokmestere) Görögországban kivivott érdemei elismeréséül az Abaujvármegyében fekvő Forrót. 1263-ban szintén Erzsébet királyné tárnokmestere. 1288 óta magánzó; 1309-ben a királyné udvarbirája. Ez évben előfordulnak fiai is: Aladár és Jakab. E Jakab fia János 1333-tól 1356-ig fordul elő mint Forrói János.

Güssingi Miklóst 1275 június 17-től jul. 27-ig a fennebbi *Vasztej nb. Rajnald* szőrényi bán (június 21-én) követi;⁷⁾ utána azonban már 1275 deczember 2-án *Csák nb. Máté* fia *Istvánt.* barsi és bányai főispánt találjuk, ki e minőségben

¹⁾ Fejér V, 2., 57., 71., 116., 201. 238 (tévesen 1275.) Hazai oklevéltár 65. Hazai okmánytár II, 12; III, 23; VI, 189. (tévesen Benedek) VII, 138., 140., 151; VIII, 148., 152., 164. Wenzel IV, 21., 23., 27., 35; IX, 2., 3., 5., 12., 16., 20., 23., 28., 34., 51., 54., 55., 57., 60., 62., 66., 69., 79., 81., 82; XII, 71., 76., 78., 93., 95., 97., 100., 103., 105., 107., 109., 698.

²⁾ Fejér V, 2., 122. Wenzel IX, 56.

³⁾ Hazai okmánytár VI, 200. Wenzel IV. 41; IX, 77; XII, 92., 118.

⁴⁾ Fejér V, 2., 219., 241., 245. Hazai okmánytár VIII, 170. Wenzel IV. 39; IX, 75; XII, 113., 116.

⁵⁾ Wenzel XII, 112., 116.

⁶⁾ Fejér V, 2., 388. Wenzel IX. 86.

⁷⁾ Hazai okmánytár VIII, 174. Wenzel IX, 115., 119., 121. Zalai okmánytár I, 78.

1275 deczember 10-ig működik.¹⁾ Knauz II, 59 szerint 1276 augusztus 9-én Vasztej nb. *Rajnald* ugyan a tálnokmester, de szerinte még 1276-ban fennebbi *István* az utódja, ki félbeszakítás nélkül 1279 márczius 13-ig tálnokmester marad és a mellett 1276-ban barsi és szolgagyőri, 1277-től 1279-ig pozsonyi főispán is.²⁾

Az uralkodó királyné tálnokmestere 1277-ben *Moys* volt nádor;³⁾ ugyanazon évi július 13-án pedig az ismert *Aladár* nógrádmegyei főispán,⁴⁾ ki még 1279-ben is királynéi tálnokmester.⁵⁾

István utóda 1279-től 1280 augusztus 18-án a fennebbi *Csák* nb. *Péter*, pozsonyi és mosonyi főispán.⁶⁾

1280 május 30-án *Buzád-Hahót* nb. *Jakabra* akadunk, mint Erzsébet özvegy királyné tálnokmesterére.⁷⁾ V. István halála után az özvegy és IV. László pártját fogván, a nováki és pakai várak ostromlása alkalmával tüntette ki magát. Atyja Panyit, nemzetsége Arnold-ágának a sarja. Jakab 1309 előtt halt meg. Neje, Anna, valószínűleg Tengerdi Tivadar győri püspöknek unokahuga. Leánya, Erzsébet, (fiait nem ismerjük) Zákányi György neje (1309—1349.)

1284 deczember havában (valószínűleg fennebbi Csák nb.) *Péter* a tálnokmester,⁸⁾ míg 1284 szeptember 15-én *Csépán* az uralkodó királyné tálnokainak a korlátnok.⁹⁾ Közelebbről meg nem határozható (fia, Lőrincz, ugyanazon napon a királyné embere.)

1286-ban Jakab után bizonyos *Márk* az özvegy királyné tálnokmestere.¹⁰⁾

1287 junius 8-án viseli e tisztséget András szlavóniai hercegnél *Héder* nb. *Güssingi Gergely*,¹¹⁾ a hirhedt Iván nádor fia. Fiaival: Miklós és Andrással kihalt az ága. Maga Gergely 1297-ben halt meg.

1291 február 22-től 1294 július 29-ig *Ratold* nb. *László*

¹⁾ Fejér V, 2., 235. (tévesen február 10-én.) 278. Wenzel IX, 117; XII, 135., 144.

²⁾ Fejér V, 2., 340., 405., 447., 492; VII, 2., 52. (1276-ban *Simon* az ő officialisa). Hazai okmánytár VI, 227; VII, 166; VIII, 190. Wenzel XII, 174., 252. Zalai okmánytár I, 83.

³⁾ Hazai okmánytár VII, 166.

⁴⁾ Fejér V, 2., 388.

⁵⁾ Wenzel IX, 257.

⁶⁾ Wenzel IV, 215; IX, 251.

⁷⁾ Wenzel XII, 298., 301.

⁸⁾ Fejér V, 3., 260.

⁹⁾ Fejér V, 3., 213.

¹⁰⁾ Fejér V, 3., 323.

¹¹⁾ Fejér V, 3., 387.

a király tálnokmestere.¹⁾ Atyja az ismert »Porcz« István. Legelőször 1283-ban merül fel, midőn nemzetségének tagjai birtokaikat felosztják. Később bán; előfordul 1307-ig. 1290-ben Katisz nb. Lesták fia Mihálynak a leányát jegyzi el. Margit nevű unokájával kihal az ága.

1292 június 14-én *Buzád-Hahót* nb. Hahót fia *István* a királyi tálnokok korlátnok.²⁾ 1267 óta ismerjük; 1297-ben Borsodmegye főispánja. Miklós nevű fia az alsólendvai Bánffyak őse.

*Kórógyi Lőrincz*cel, Morosini Tomasina herczegnő tálnokmesterével, az árpádkori tálnokmesterek sorozata 1295-ben³⁾ végét éri. A jövevény Keled nemzetség sarja; előfordul 1293-tól 1321-ig. Utódjai közül egynéhányan bánok. Családja a XV-ik században halt ki.

IV.

Tárnokmesterek.

(Magistri tavernicorum, summi camerarii; a hivatalhoz tartoztak a kamarafőnökök, comites camerae is.)

Első tárnokmester 1135-ben *Pózsa* mosonyi főispán.⁴⁾

II. Béla idejében (1135—1139.) *Buridmus* (vagy *Burginus*) királyi camerarius.⁵⁾

Az 1145-ben szereplő *Bikát* nb. öregebb *Bikát* királyi camerarius hamisított okiratnak a szüleménye.⁶⁾

1148-han *Bogiszló* a királyi kamara főnöke.⁷⁾

1198-ban *Venczel* András szlavóniai herczeg camerarius.⁸⁾ Miután András herczegnek horvát udvarában tartózkodó nagyjai 1198-ban többnyire somogymegyei emberek, ennél fogva biztosra vehetjük, hogy akkori camerarius az 1193-ban a somogymegyei Babócsa táján birtokolt Vincslovval (Knauz I. 142.) azonos.

1211-ben *Gatko* a kamarai főnök.⁹⁾ Knauz I, 231 szerint: »monethariorum regis qu. magister.«

1211—1214. *Salomo*, bácsi főispán a királyi tárnokmester.¹⁰⁾ Azon Miskának a fia ő, ki Gertrud meggyilkoltatása

¹⁾ Fejér VI, 1., 89., 130., 339; VII, 3., 104., Knauz II, 281. Hazai okmánytár V, 25; VII, 232; VIII, 306. Wenzel V., 25; X, 141; XII, 510.

²⁾ Fejér VI, 1., 146. (tévesen 1291.)

³⁾ Wenzel X, 183.

⁴⁾ Fejér II, 120. Wenzel I, 51.

⁵⁾ Fejér VII, 5., 105—106.

⁶⁾ Fejér II, 120.

⁷⁾ Fejér II, 130.

⁸⁾ Fejér II, 319.

⁹⁾ Fejér III, 1, 105.

¹⁰⁾ Fejér III, 1., 163. Wenzel VI, 368.

után Béla trónörököszt magához vette. 1222-ben országbíró és mosonyi főispán, 1222—1224. Szlavónia bánja; 1224 után elvész a nyoma. Neje, a francia származású Alice, Jolán királynéval együtt 1215-ben jött Magyarországra, hol először bizonyos Batisz nevű főúrhoz ment férjhez. Salomo halála után Nagymartoni Bertraddal harmadik házasságot kötött. Salomo utódait nem ismerjük.

1216-tól 1224-ig Ampod fia *Dénes* a tárnokmester; a mellett (1216—1219.) abaujvári és (1220—1222.) bácsi főispán; ¹⁾ később nádor, mely minőségben igen hirhedt szerepet játszott.

1222-ben bizonyos *Vojvoda* (Vajda) Béla ifjabb királynak a camerarius; ²⁾ teljesen ismeretlen személy ez.

1225-től 1231-ig az előttünk már ismert *Tomaj nb. Dénes* (a Losoncziak és losonczyi Bánffyak őse) a tárnokmester. ³⁾ Mint nádor ő volt az első, ki a tatárok elébe állt. 1228-tól 1231-ig még szolnoki főispán is.

Béla ifjabb királynak 1222 után szintén meg vannak tárnokmesterei. Elsejük 1225-ben *Aladár*; ⁴⁾ de mivel ez még ugyanazon évben szlavóniai bán lett, követte őt a tárnokmesterségben bizonyos *Pózsa*. kit e helyen 1233 augusztus 22-ig találunk; a mellett 1227-ben még Fejérmegye főispánja is. ⁵⁾ Családi viszonyait nem ismerjük.

1231—1233. Kálmán szlavóniai herczegnek a tárnokmestere *Kán nb. ifjabb Siklósi Gyula*. ⁶⁾

Dénest 1231—1235. Miklós fia *Miklós* követi, ki 1233—1235. egyuttal Pozsonymegye főispánja is. ⁷⁾ Családi viszonyai ismeretlenek. Az által, hogy II. András utolsó éveiben annak nyomorult gazdálkodásában részt vett, általános gyűlölettségbe

¹⁾ Fejér III, 1., 178., 179., 249., 272., 287., 320., 381., 458; V, 1., 302. Hazai okmánytár IV, 11., 12; V, 10; VI, 15., 18; VII, 9. Wenzel I, 141., 175; VI, 385., 392., 393., 401., 408., 409., 425; XI, 134., 136., 138., 142., 144., 147., 149., 150., 152., 163., 173. (tévesen 1223.) 175.

²⁾ Wenzel I, 241.

³⁾ Fejér III, 2., 70., 142., 149., 188., 206., 213. Hazai okmánytár II, 5; VI, 20. Wenzel I, 211. (218 hamisítvány) 252; VI, 455., 476; XI, 200; 212.

⁴⁾ Wenzel XI, 186.

⁵⁾ Fejér III, 2., 195., 253., 482. Hazai okmánytár V, 16; VII, 20; VIII, 26. Wenzel I, 307; VI, 485., 487., 524; XI, 214., 215., 235., 237.

⁶⁾ Fejér III, 2., 238., 352.

⁷⁾ Fejér III, 2., 231., 262., 295., 329., 407; IV, 1., 41. Hazai okmánytár IV, 18. Wenzel I, 293; VI, 518., 521., 549., 552; XI, 234., 257., 260. Századok 1897/585 Zalai okmánytár I, 17. — Wenzel VI, 502. és Fejér V, 1., 306. azon adata, hogy 1232-ben Dénes lett volna a tárnokmester, nem áll, mert Moys nádor 1232-ben már nem működött. A kelet 1231-re teendő.

esett, úgy hogy András halála után felségsértéssel vádolva birtokait is elvesztette. Szerzett birtokai Zala- és Sopron-megyében feküdtek. 1247-ben még élt. Netáni utódait nem ismerjük.

Valószínű, hogy a következő két kamarafőnök az ő kor-szakába esik:

a) 1233 előtt Ambrus fia *Marczell*¹⁾ (Fábián fivére.)

b) *Sámuel*, Dénes nádor és Miklós tárnokmester mellett II. András nyomorult gazdálkodásának részese.²⁾ 1228-ban az esztergami káptalan egyik működése alkalmával ő a király képviselője. — Meg nem határozhatjuk közelebbről.

Miklóst 1235-ben (IV. Béla trónraléptével) a fennebbi *Póza*, bácsi főispán (és szőrényi bán) váltja fel;³⁾ de ennek a működése sem tartott sokáig, mert már 1236-ban a zalamegyebeli *Mihályt* találjuk helyén,⁴⁾ a ki különben ismeretlen személy.

1237-ben bizonyos *Miklós* Kálmán herczeg tárnokmestere⁵⁾ kit még 1240-ben is mint szlavóniai bánt ugyanezen állásban találunk.⁶⁾

Fennebbi Mihály utódja 1238 január 29-től 1240 márczius 21-ig *Ratold* nb. *Domonkos* (1238-ban) nyitrai és (1240-ben) bihari főispán.⁷⁾ Fia az előttünk már ismeretes »Porcz« István. Leánya a szintén jól ismert Pok nb. Móricz neje. — Wenzel II, 91 szerint 1238-ban egy »Comes Dionysius, et magister tavarnicorum Regine Hungarie« létezett volna, csak hogy e szövegezésből nem lehet biztosan kibetűzni, hogy Dénes comes a királyné tárnokmesterével azonos.

Határozottsággal csak azt tudjuk, hogy e hivatal (t. i. a királyné tárnokmestersége) 1238-ban Gyil fia *Péter* kezében volt,⁸⁾ a kire azon kívül más helyen nem akadunk. A tatárok elvonulása után (1242—1243) még biráskodik.⁹⁾

1241 szeptember 23-án a királyi tárnokmesteri hivatal üresedésben van¹⁰⁾; csak 1242 márcz. 14-én találjuk benne *Csák* nb. *Mátét*, nyitrai főispánt, ki 1245 december 12-ig

¹⁾ Wenzel I, 211., 312; XI, 257.

²⁾ Fejér III, 2., 297. v. ö. Wenzel I, 257; VI, 397., 461.

³⁾ Fejér IV, 1., 27.

⁴⁾ Zalai okmánytár I, 9. Ugy látszik, hogy »Enok« melléknevet viselt.

⁵⁾ Wenzel VII, 39.

⁶⁾ Hazai okmánytár VIII, 37.

⁷⁾ Fejér IV, 1., 111., 135; IV, 3., 552. Hazai okmánytár VIII, 36.

⁸⁾ Hazai oklevéltár 7.

⁹⁾ Fejér IX, 7., 663.

¹⁰⁾ Wenzel VII, 116.

viseli s a mellett (1242-ben) Sopron- és (1243—1245) Pozsonymegye főispánja is.¹⁾ meghalt 1255-ben.

A tatárjárás alatt *Chanoch* zsidó (az okiratokban Henel, Henuc) királyi kamarafőnök; a tatárok elvonulása után kapta a komáromi várat; 1265-ben és 1268-ban említést tesz IV. Béla e Chanoch fiáról: Wölfel, Altmann és Neklin-ről.²⁾

1242 márczius 18-án *Péter* István hercegnek a tárnokmestere.³⁾ Mivelhogy az illető okmány közelebbi meghatározását nem adja (el nem olvasható), ennél fogva mi sem határozhatjuk meg. Talán fennebbi Gyil fiával azonos.

1244-ben *Szemény* kir. kamarafőnök Bajon helységet kapja.⁴⁾

1247 június 2-án Pozsonymegye főispánja, a *Türje* nb. *Szentgróti Dénes* működik.⁵⁾

1248-ban Sopronmegye főispánjára, a már ismert *Csák* nb. *Csákra* ⁶⁾ ráakadunk, a kivel nemsokára megint találkozunk.

1249-ben felváltja őt *Hontpázmán* nb. *András* ⁷⁾ (a Forgáchok őse), ki a tatárok elvonulása után István trónörökös személye körül nagy érdemeket szerzett.

1249 márczius 25-én a fennebbi *Sinister Miklós*. Dubicza főispánja, István herceg tárnokmestere.⁸⁾

1249 november 28-án *Archin* a kamarafőnök.⁹⁾ Ez velenzei származásu ugyan, de nevezett napon esztergami polgár; Mária királyné az ő fiának a keresztanyja.

1250 július 22-től 1254 június 28-ig újra *Csák* nb. *Csák* soproni főispánra akadunk ¹⁰⁾; mire 1255 szeptember 25-től 1256 június 13-ig ismételten *Hontpázmán* nb. *András* a királyi tárnokmester.¹¹⁾

1256-ban azonban Buzád bán fia: *Buzád-Hahót* nb. *Csák*, zalai főispán, foglalja el helyét, kit mind e két állásban 1259-ig találunk. 1257 december 28-án *Lesták* az officialisa.¹²⁾

¹⁾ Fejér IV, 1., 250., 264., 284., 293., 324., 381., 388. Wenzel II, 144; VII, 133., 137., 156., 169., 174., 191. (tévesen 1245.) XI, 340; XII, 689.

²⁾ Fejér IV, 3., 283., 444.

³⁾ Fejér IV, 1., 251.

⁴⁾ Wenzel VII, 178.

⁵⁾ Fejér IV, 1., 454.

⁶⁾ Wenzel VII, 66.

⁷⁾ Fejér IV, 2., 55.

⁸⁾ Fejér IV, 2., 50.

⁹⁾ Fejér IV, 2., 39.

¹⁰⁾ Fejér IV, 2., 63., 98., 218. Knauz I, 386. Hazai okmánytár I, 27. (tévesen 1258), VI, 75. Wenzel VII, 320., 356.

¹¹⁾ Fejér IV, 2., 363., 366.

¹²⁾ Fejér IV, 2., 401. Wenzel VII, 452., 463., 464., 465., 486., 503. ---

1259-ben a következő tisztviselők szerepelnek: *a)* Fancs fia *Benedek*, Mária királyné tárnokmestere és trencsényi főispán.¹⁾ Előbb mosonyi főispán; 1262—1263. Mária királyné udvarbírája és Vas megye főispánja. A gordovai Fancs család egyik őse. *b)* május 26-án Bázs fia *Garanmikulai Bázs*, trencsényi főispán, V. István ifjabb király tárnokmestere.²⁾ — Ez már 1251-ben trencsényi főispán, 1262—1264. V. István udvarbírája (a mellett 1263-ban Gömör megye főispánja), 1269-ben Dubiczamegye, 1270—1272 Szolgagyőr főispánja. Hogy a Csák nemzetség tagja, sehogysincs bebizonyítva.³⁾

Buzád-Hahót nb. Csák, zalai főispán, ki V. István oldalán az 1250-es évek végén Ausztriában és Bulgáriában harczolt, 1260-ban István tárnokmestere és zalai főispán.⁴⁾

1260-tól 1264 sept. 19-ig az ismert *Moys* somogyi és varasdi főispán, Béla herczeg tárnokmestere.⁵⁾

1261-ben bizonyos *Wylvin* a kamarafőnök.⁶⁾

1262 deczember 17-től 1269-ben bekövetkezett haláláig az ismert *Pok nb. Móríc* (1266 óta még Baranyamegye főispánja is) a király tárnokmestere.⁷⁾

1262 augusztus 3-án *Ratold nb. Olivér*, gerzenczei főispán, Mária királyné tárnokmestere.⁸⁾

1262-től 1263-ig az ismert Csete fia *Aladár* (a Forróiak őse) viseli e hivatalt Erzsébet ifjabb királynénál.⁹⁾

1263-ban a következő kisebbrangú hivatalnokok fordulnak elő:

a) »Byluk« *Péter* (talán Ujlaki), a királyi curia dispensatora; 1247-ben aulae regiae familiaris.

b) *Karácson*. Mária királynénál »magister curiae«.¹⁰⁾

Ugyanazon évben (1263 május 3-án) *Lőrincz* szörényi bán (volt erdélyi vajda) V. István tárnokmestere.¹¹⁾

Wenzel VII, 458. szerint 1257 márczius 21-én Pok nb. Móríc lett volna ugyan a király tárnokmestere, de ez kétség kívül hiba, mert e Mórícot 1257-ben mint a királyné udvarbíráját és Nyitra megye főispánját ismerjük.

¹⁾ Hazai okmánytár VI, 98. v. ö. a jelen folyóiratban megjelent dolgozatommal (1899 évf. 83 old.)

²⁾ Fejér VI, 2., 484.

³⁾ V. ö. Századok 1897/39. skk.

⁴⁾ Hazai okmánytár VI, 105. Wenzel VII, 532.

⁵⁾ Fejér IV, 3., 111., Hazai oklevéltár 38. Wenzel VIII, 47., 80.

⁶⁾ Wenzel XI, 503.

⁷⁾ Fejér IV, 3., 114., 325., 326. (tévesen Márton 456.) Hazai okmánytár VI, 149; VII, 84. Hazai oklevéltár 41., 53. Sopron megyei okmánytár I, 25. Wenzel III, 106; VIII, 55., 226. Knauz I, 504., 560. Zalai okmánytár I, 52.

⁸⁾ Hazai okmánytár VII, 82.

⁹⁾ Wenzel VIII, 33., 63., 68.

¹⁰⁾ Fejér IV, 3., 126. v. ö. Wenzel VII, 220. do 1247.

¹¹⁾ Fejér IV, 3., 160. Knauz I, 485.

Ratold nb. Domonkos fia *Porcz István*, a kiről fentt mondtuk, hogy Mária királyné szolgálatát elhagyván V. Istvánhoz csatlakozott, a fentt kifejtett érveknél fogva 1264-ben még Mária királyné tárnokmestere.¹⁾

1265-ben a fennebbi *Lőrincz*, volt erdélyi vajda és valkói főispán (1242—1252) István király tárnokmestere.²⁾

Ugyanazon évben (1265) *Walter*, Komáron tulajdonosa, királyi kamarafőnök.³⁾ 1273-ban Komáron főispánja, 1275-ben a budai vár rektora. IV. Lászlónak egyik év nélküli okiratában komáromi főispán és kamarafőnök.

Lőrincz bán, úgy látszik, 1265—66-ban halt meg, mire *Monoszló* nb. *Egyed* még 1266-ban V. István tárnokmestere lett, a mely hivatalt kétségkívül egészen István trónralépéséig viselte. (v. ö. Pauler, A magyar nemzet története az Arpádházi királyok alatt cz. művének 2-ik kiadásával (537. old.)

1267-ben *Pok* nb. *János* varasdi főispán (fennebbi Móricz fivére) Béla herczeg tárnokmestere.⁴⁾

1268-ban a következők működnek:

a) fennebbi *Ratold* nb. *Olivér* mint Mária királyné tárnokmestere.⁵⁾

b) *István* mint királyi kamarafőnök.⁶⁾

Fejér V. 1, 49 szerint 1270-ben Gutkeled nb. Joakim szlavóniai bán lett volna a királyi tárnokmester, de ez állítást egyetlen más okirat sem tanúsítja. — Ennek ellenében azt találjuk, hogy 1270 június 13-tól 1272 augusztus 3-ig fennebbi *Monoszló* nb. *Atinai Egyed* pozsonyi főispán V. István tárnokmestere (1265 István tárnokmestere.⁷⁾

A királyné tárnokmestere 1270 szeptember 8-tól 1272 augusztus 3-ig Egyed fivére, *Monoszló* nb. *Gergely*, Vas megye főispánja.⁸⁾

1270-ben *Grenchol* zágrábi kamarafőnök.⁹⁾

Miután Egyed és Gergely V. István halála után a cseh II. Ottokár pártját fogta, Egyed helyén 1272 november

¹⁾ Wenzel XI, 545.

²⁾ Wenzel III, 120.

³⁾ Fejér IV, 3., 283.

⁴⁾ Wenzel VIII, 172.

⁵⁾ Fejér IV, 3., 456.

⁶⁾ Hazai okmánytár VII, 107.

⁷⁾ Fejér V, 1., 138. Hazai okmánytár I, 57; VIII, 145., 439. Tkalčič 47. Wenzel III, 273; VIII, 279., 286., 343., 345., 346., 379., 382., 384., 385., 389., 390., 392., 393; XII, 11., 50., 695.

⁸⁾ Fejér V, 1., 138. Hazai okmánytár VIII, 145., 439. Wenzel VIII, 287., 301., 343., 346., 380., 382., 384., 386., 389., 390., 393; XII, 50., 53., 695.

⁹⁾ Fejér V, 1. 94.

17-től 27-ig az ismert varasdi főispánt, *Ákos nb. Ernőt* találjuk,¹⁾ — de már ez év november 27-én felváltja őt *Gutkeled nb. Joákim*, pilisi főispán, kit 1273 márczius 30-ig e hivatalban találunk.²⁾

1272 szeptember 29-én *Perchin* kir. kamarafőnök.³⁾

1273 május 12-től május 29-ig *Istvánra* akadunk,⁴⁾ ki vagy Ratold nb. Domonkos vagy Csák nb. Máté fia. Hivataloskodása azonban nem tart sokáig, mert már 1273 június 7-én megint csak *Gutkeled nb. Joákim*, pilisi és pozsonyi főispán a tárnokmester, kit e minőségben 1274 szeptember 25-ig találunk.⁵⁾

1274 január 12-től szeptember 25-ig az ismert *Moys* somogyi főispán, a királyné tárnokmestere.⁶⁾ (Fejér V. 2, 168 és 209 téves).

Joákimo t1274 december 29-én újra a fennebbi *Monoszló nb. Egyed* követi, ki hivatalát 1275 június 4-ig viseli,⁷⁾ mire 1275 június 17-től augusztus 11-ig megint csak *Gutkeled nb. Joákim*, baranyai és pilisi főispán váltja fel.⁸⁾ De ez sem tartja magát sokáig, mert már 1275 december 4-én az ismert *Csák nb. Máté* a tárnokmester, ki e hivatalt 1276 február 25-ig viseli.⁹⁾

1275-ben a következő királynéi tárnokmesterek szerepelnek:

a) január 29-től június 4-ig az ismert *Moys* szepesi főispán.¹⁰⁾

¹⁾ Fejér V, 2., 49. Hazai okmánytár VII, 138. Wenzel IV, 2; IX, 2; XII, 71.

²⁾ Fejér V, 2., 57. Hazai oklevéltár 65. Hazai okmánytár VIII, 148. Wenzel IX, 3., 511. Zichy okmánytár I, 32.

³⁾ Hazai okmánytár VIII, 147. (132.)

⁴⁾ Fejér V, 2., 88. Knauz II, 21. Hazai okmánytár VII, 140. Wenzel IV, 27; IX, 16., 18., 34; XII, 80.

⁵⁾ Fejér V, 2., 116., 156. Hazai okmánytár II, 12; III, 23; VI, 201; VIII, 152., 153., 164. Wenzel IV, 21., 23., 35; IX, 20., 22., 23., 26., 28., 50., 54., 55., 57., 60., 62., 64., 66., 69., 73., 79., 81., 82; XII, 76., 78., 85., 92., 93., 95., 97., 100., 103., 104., 107., 109., 111., 698., Zichy okmánytár I, 35.

⁶⁾ Fejér V, 2., 146., 213., 238. (tévesen 1275). Hazai okmánytár III, 23; VIII, 164. Knauz II, 43. Wenzel IV, 41; IX, 51., 54., 55., 57., 60., 63., 66., 69., 73., 77., 81; XII, 92., 93., 95., 103., 104., 107., 109., 111., 118., 698.

⁷⁾ Fejér V, 2., 240., 245. Hazai okmánytár VIII, 170.

⁸⁾ Tkalčić 53. Hazai okmánytár VIII, 174. Wenzel IV, 50; IX, 115., 119., 121. Zalai okmánytár I, 78.

⁹⁾ Fejér V, 2., 235. (tévesen február 10-én), 256., 278., 340., 397. (tévesen 1277) Hazai oklevéltár 72. Wenzel IX, 114., 117; XII, 135., 144., 174., 182., Zalai okmánytár I, 84.

¹⁰⁾ Fejér V, 2., 245. Suppl. Annal. Scepus. II, 13. Wenzel XII, 116., 133.

b) június 17-től augusztus 11-ig az ismert *Pécz nb.* György fia *Dénes*, Zalamegye főispánja.¹⁾

Máté utóda 1276 augusztus 9-én *Héder nb. Güssingi János* bányai főispán.²⁾

1276-ban a királyné tárnokmesterei:

a) az ismert *Ratold nb. Roland*.³⁾

b) augusztus 9-én *Miklós*,⁴⁾ (kit meg nem határozhatunk.)

Güssingi János utódja 1277 november 10-től 1279 március 29-ig az ismert *Csák nb. Ugrin*, ki a mellett (1277-ben) bányai főispán, (1278—1279) boszniai és macsói bán volt.⁵⁾ A budai káptalan még 1280-ban is királyi tárnokmesternek nevezi őt, ennél azonban az ő 1280 május 1-én kiállított s a nevezett káptalanhoz címzett saját levele mérvadóbb, melyben egyszerűen »Ugrin mester«-nek nevezi magát.

1277 február 1-én bizonyos *Mihály* a királyi kamara-főnök.⁶⁾

1278 november 4-én *Hontpázmán nb.* András fia *Tamás* (a Forgáchok egyik őse) fordul elő a király tárnokmestereként⁷⁾: de mivel róla csak egyetlen egy okirat szól, közelebbi adatokat nem adhatunk. Később lovászmester és országbíró. Az 1290-es évek végén e Tamás még barsi és nyitrai főispán.

1278 június 12-én *Héder nb. Güssingi Iván* zalai főispán (a fennebbi János) András szlavóniai herceg tárnokmestere.⁸⁾ Ugyanezt a hivatalt viseli a királynénál a már ismert Csete fia *Aladár*⁹⁾ és bizonyos *András*.¹⁰⁾

1279-től kezdve e hivatalban annyi a személyváltozás, hogy rendszeres sorozatot alig adhatni; azért tanácsosabb, ha minden egyes év tisztviselőit felsoroljuk.

Ez évben *Hencz* a királyi kamara főnöke (v. ö. Wenzel IX. 555. Fejér V. 2, 550 a királyi tartózkodási helyre vonatkozólag.) Kétségtől az erdélyi Rodna birtokosa.

1279-ben Ugrin után bizonyos *Lőrincz* lép fel, a ki erdőfalvai és gagyai birtokaiért a szatmármegyei Gelyénest kapja.¹¹⁾

¹⁾ Fejér V, 2., 248. Hazai okmánytár VIII, 174., 178. Tkalčić 53. Wenzel IV, 50; IX, 115., 119., 121; XII, 139. Zalai okmánytár I, 78.

²⁾ Fejér V, 2., 336. Knauz II, 59. Hazai okmánytár VII, 162.

³⁾ Hazai okmánytár VII, 161. Zalai okmánytár I, 84.

⁴⁾ Fejér V, 2., 336. Knauz II, 59.

⁵⁾ Blagaji okmánytár 32. Fejér V, 2., 405., 492., 507. Knauz II, 76. 93., 96. Hazai okmánytár VII, 166; VIII, 190. Wenzel IX, 246.

⁶⁾ Wenzel IX, 187.

⁷⁾ Hazai okmánytár VIII, 194.

⁸⁾ Fejér V, 2., 472.

⁹⁾ Wenzel IX, 257.

¹⁰⁾ Knauz II, 116.

¹¹⁾ Hazai okmánytár VI, 248.

Ugyanazon évben fennebbi *Moys* a királyné tárnokmestere, *Csák nb. Péter fia Domonkos* pedig kún Erzsébeté.¹⁾

1280-ban a következők szerepelnek:

a) *Aba nb. Péter*, a ki azonban igen kérdéses, mert Fejér (V. 3. 74) csak regestában említi, a többi okiratok pedig róla ez évben mit sem tudnak.

b) május 1-én *Csák nb. Ugrin* czimzetes tárnokmester.²⁾

c) szeptember 26-án a királyné tárnokmestere, *Moys*. végrendelkezik.³⁾

d) Özvegy Erzsébet királyné tárnokmestere *Csák nb. Domonkos*.⁴⁾

e) Február 7-én *Friedmann* zsidó, királyi kamarafőnök, a pozsonymegyei Geszt és Zsigárd helységek birtokosa; az utóbbit azonban *Ludán nb. Fulkónak* eladja.⁵⁾

1281-ben a következők működnek:

a) A fennebbi *Lőrincz* mint a király tárnokmestere.⁶⁾

b) Ápril 21-től szeptember 22-ig (mely utóbbi napon *Mihály* a főjegyzője) *Aba nb. Péter*.⁷⁾

1282-ben a fennebbi *Friedmann* a királyi kamara főnöke.⁸⁾ Hogy ez évben Chete Lőrincz a király tárnokmestere (a mint ezt a Hazai okmánytár VIII. 223 mondja), helytelen. — Megjegyzem azonban, hogy 1300 február 18-án egy »Chete« Lőrincz a zemplénmegyei Kersent a veszprémmegyei Horhival elcseréli.

1283 november 11-én megint csak *Aba nb. Péter* a királyi tárnokmester.⁹⁾

1284-ből a következők ismeretesek:

a) November 26-án *Csák nb. Máté*¹⁰⁾ (a későbbi hirhedt oligarcha.)

b) Deczemberben a fennebbi *Lőrincz*.¹¹⁾

c) Sidó testvére *István* a királyné tárnokmestere.¹²⁾

d) Bágyon fia *Fonói Kozma* a királyné kamarafőnöke.¹³⁾

¹⁾ Wenzel IX, 227. Fejér V, 2., 584.

²⁾ Wenzel IX, 281., 282.

³⁾ Hazai okmánytár VI, 258.

⁴⁾ Fejér V, 3., 38. Hazai okmánytár VI, 262.

⁵⁾ Hazai okmánytár VIII, 206.

⁶⁾ Fejér V, 3., 83.

⁷⁾ Fejér V, 3., 107. Wenzel IX, 296; XII, 339. Knauz II, 145. — Hogy *Aba nb.* s hogy »Bürn« a mellékneve: v. ö. Pauler, A magyar nemzet története 1301-ig cz. munkájával (II, 724.)

⁸⁾ Hazai okmánytár VIII, 221.

⁹⁾ Wenzel IX, 370.

¹⁰⁾ Wenzel IX, 385.

¹¹⁾ Fejér V, 3., 260.

¹²⁾ Wenzel IV, 264. Hazai okmánytár VI, 261.

¹³⁾ Fejér V, 3., 217.

Fivérei: Lukács és Benedek 1309 április havában a tolna-megyei Fonó birtokosai. (Zichy okmánytár I, 230. szerint 1323-ban is élnek.¹⁾)

1285-ben szerepelnek:

a) Junius 15-én és 28-án *Lőrincz*, sárosi főispán, királyi tárnokmester.²⁾

b) *Miklós fia Demeter* (a Balassák egyik őse) zólyomi főispán, királynéi tárnokmester.³⁾ Mint Pozsonymegye főispánja azon magyar segélyhad vezére, mely 1298-ban Nassaui Adolf német király ellen vonult. Nemzetségéről más helyen.

1286-ban bizonyos *Csák* az özvegy Erzsébet királyné tárnokmestere.⁴⁾

1287-ben *Öze* fia *Sárosi István*, a király clavigerusa, Sárosmegyében fekvő vörösalmai birtokát eladja.⁵⁾

1291-ből a következők ismereteseek:

a) Február 22-től október 7-ig *Héder nb. Güssingi János* soproni főispán, a királyi tárnokmester.⁶⁾

b) *Ratold nb. Domonkos*, királyi tárnokmester.⁷⁾ Az előttünk már ismert »Porcz« István fia, Domonkos volt királyi tárnokmester unokája. A »hasznosi Lack« melléknevet viseli. Az Anjou-korszakban nádor lett. Unokájától, Istvántól, származnak a Pásztóiak és Tariak.

c) Julius 10-től október 9-ig *Pécz nb. Lukács* királynéi tárnokmester.⁸⁾

d) *Merculin*, a királyi kamara főnöke.⁹⁾

e) Bágyon fia *Fonói Kozma* (kivel már találkoztunk) a királyné kamarafőnöke.¹⁰⁾

1292 áprilisában *Bald*, szepesi főispán, a királyi kamara főnöke.¹¹⁾ Ez florenczi származású, a Cypriánok nemzetsége sarja.

1293 február 26-tól 1296 április 4-ig *Ratold nb. Domonkos* a királyné tárnokmestere.¹²⁾

1293 július 11-től 1294 július 29-ig *Ákos nb. Borsodi*

¹⁾ V. ö. Wenzel XII, 472.

²⁾ Fejér V, 3., 294. Hazai okmánytár VIII, 238. Knauz II, 198.

³⁾ Wenzel IV, 281. v. ö. Anjoukori okmánytár V, 371.

⁴⁾ Fejér V, 3., 323.

⁵⁾ Hazai okmánytár VIII, 253.

⁶⁾ Fejér VI, 1., 89. Hazai okmánytár II, 20; VII, 219; VIII, 306. Wenzel V, 25., 26; XII, 502., 510.

⁷⁾ Wenzel V, 30.

⁸⁾ Hazai okmánytár VII, 219. Wenzel XII, 510.

⁹⁾ Fejér VI, 1., 189. (e szerint Zólyommegye főispánja is.)

¹⁰⁾ Fejér VI, 1., 162. Hazai okmánytár VI, 377.

¹¹⁾ Fejér VI, 1., 222.

¹²⁾ Hazai okmánytár VII, 232; VIII, 320. Wenzel X, 141; XII, 585., 587.

István (az ismert Ernő bán fia) a királyné tárnokmestere.¹⁾
Később királynéi udvarbíró és nádor.

1293 július 11-én *Csák nb. Péter fia Domonkos* (volt nádor) vaskői főispán Thomasina hercegnő tárnokmestere²⁾;

1294 július 29-én felváltja őt Lukács fia *László*.³⁾

1295 augusztus 24-én *Vivián*, beszterczei főispán, királyi kamarafőnök.⁴⁾

Ratold nb. Domonkos működését 1297 november 26-án a már ismert *Koppán nb. Bánai Mihály* félbeszakítja ugyan,⁵⁾ de ezen év július 1-től (?) 1300 augusztus 23-ig megszakítás nélkül megint csak *Ratold nb. Domonkos* a tárnokmester.⁶⁾

Ez idő alatt:

a) 1297-ben Herbert fia *Kassai Hannus* királyi kamarafőnök.⁷⁾

b) 1298-tól 1299 jul. 17-ig *Moys* a királyné tárnokmestere.⁸⁾

Végre még említendő, hogy az Anjoukori okmánytár VI, 180. szerint *Güssingi III. Henrik* bán III. Andrásnak tárnokmestere is volt. Működési idejét azonban meg nem határozhatjuk.

V.

Kisebb udvari tisztviselők.

a) Hirnök-mesterek.

(Magistri preconum.)

1165-ben *Michud* egy királyi okirat záradékán az ország-nagyok sorában fordul elő.⁹⁾

1245-ben *Miklós*, a királyi hirnökök mestere, az Esztergammegyében fekvő karvai birtokát Köbölkuti Péternek eladja.¹⁰⁾ Kétséget nem szenved, hogy e Miklós a Szoárd nemzetség tagja s a Karvaiak őse.

1255-ben *Buzád-Hahót nb. Trisztán* a hirnökök főnöke.¹¹⁾

¹⁾ Hazai okmánytár VII, 232. Wenzel X, 141. Knauz II, 358.

²⁾ Hazai okmánytár VII, 232.

³⁾ Fejér VI, 1., 312. Wenzel X, 141. Knauz II, 358.

⁴⁾ Wenzel V, 130.

⁵⁾ Wenzel X, 4. (tévesen 1290.)

⁶⁾ Fejér VI, 2., 264; VII, 5., 502. (tévesen 1292), Hazai okmánytár VI, 444; VII, 264. Wenzel V, 202; X, 264., 329., 380., 402.

⁷⁾ Wenzel V, 169.

⁸⁾ Fejér VII, 5., 502. (tévesen 1292.) Hazai okmánytár VI, 444. Orsz. levéltár Dl. 2216.

⁹⁾ Fejér II, 170. Zichy okmánytár I, 2.

¹⁰⁾ Wenzel VII, 200.

¹¹⁾ Fejér IV, 3., 357.

A tatárjárás alatt nagy érdemeket szerzett magának. Utódjai sorából csak három fiát ismerjük.

1261 augusztus 21-től 1263 augusztus 3-ig *Pabarra* akadunk,¹⁾ ki a IV. Béla és V. István közt kitört viszályok alatt Béla pártját fogta. Családi viszonyairól más helyen fogok szólni.

1267-ben a már ismert *Szoárd* *nb. Miklós* lovászmester egyuttal a királyi hirnökök főnöke.²⁾

1268 november 25-én *Ják*, a hirnökök főnöke, a (gömörmegyei?) negyven birtokot megvásárolja.³⁾ Ő maga is gömörmegyei birtokos. Utódairól más helyen lesz szó.

1289-ben Sidó fia *János* a királynéi hirnökök főnöke.⁴⁾ — 1280-ban homo reginae. Legelőször 1268-ban fordul elő. 1288-ban a tolnamegyei Ómerse helységet kapja. Fiai: Zalai Domonkos és István (Somogymegyéből) 1304 júliusában a tolnamegyei Nakot megveszik.

b) Ajtónálló-mesterek.

(Magistri janitorum.)

1261-ben *Pok* *nb. Tamás* ajtónálló (mester?) Liptó megye első főispánja.⁵⁾ 1269—1270. még mindig ajtónállómester, 1291-ben részt vesz mint egyszerű mester az osztrák hadjáratban, melyben fivére Miklós, Rohrau előtt elesik. Utóljára 1295-ben akadunk reá. Utódai a Pokiak és Mérgesiek.

1267-ben Iván fia *András* V. István janitora. Miután annak összes hadjárataiban (IV. Béla hadvezérei ellen) részt vett, 1267-ben Aranylábu Bács nevű helységet kapta.⁶⁾ 1272-ben Nyék birtokosa.

1279 deczember 13-án Fejér V, 2., 584. szerint Domonkos az özvegy királyné (Erzsébet) ajtónállómestere ez azonban nem áll; biztos vagyok benne, hogy az illető okiratban tollhiba van s hogy ott »magister tavernicorum« lenne a helyes, mely méltóságot *Csák* *nb. Péter* fia *Domonkos* viseli.

c) Fegyverhordók és vadászok.

(Armigeri, ensiferi, spatarii, leporariferi, falconarii [solymárok]).

1091-ben *Goszlári Rodbert* I. László spatariususa.⁷⁾

1233-ban *Sándor* a király kardhordója.⁸⁾ Fivére a későbbi

¹⁾ Wenzel III, 36; VIII, 2.

²⁾ Fejér IV, 3., 430.

³⁾ Hazai oklevéltár 54.

⁴⁾ Hazai okmánytár VI, 343.

⁵⁾ Fejér V, 1., 28; VII, 1., 355. Wenzel XI, 504.

⁶⁾ Fejér IV, 3., 407.

⁷⁾ Fejér I, 469.

⁸⁾ Wenzel I, 304.

Moys nádor († 1280). Sándor a Daróiaknak egyik őse; 1256—1258. szánai főispán.

1256 márcz. 24-től 1257 márczius 28-ig *Csák* (1256-ban még garai főispán) IV. Béla kardhordója.¹⁾

1263-ban *Koppán* *nb. Jakab* a király kardhordója²⁾; a Cseszneciek őse. (Erről más helyen.)

1267-ben Mihály fia *Pál* IV. Béla kardhordója.³⁾ Fivére Jakab akkor Trencsénmegye főispánja; másik fivére Mihály minden közelebbi megjelölés nélkül szerepel.

1269-ben *Dorozsma* *nb. János* és fia *István*, IV. Béla kardhordója, a vaskóme gyei Gara helységet kapja.⁴⁾ Ez István — kit 1300-ig találunk — a híres Garaiak őse. Később bán.

1272-ben *Sándor*, baranyai főispán, a királyi kardhordók főnöke.⁵⁾

1278 január 31-én *Szalók* *nb. Heym* a király vadász-mestere;⁶⁾ a döbrentei Himfyek őse.

1280-ban Mardár fia Farkas fia *László* a tordai királyi solymárok volt főnöke, bodrogszabai gyapoli birtokát eladja.⁷⁾

1283 június 20-án *Nádasd* *nb. Csapó* fia *András* a királyi kardhordók főnöke.⁸⁾ Előfordul 1259—1291-ig. Utódai a Nádasdiak és a gersei Petők.

1293 október 28-án *Csák* *nb. Csák* a királyi kardhordók főnöke,⁹⁾ (Trencsényi Máté fivére.)

d) Szekerész-mesterek.

(Magistri plaustorum.)

1273-tól 1275-ig Tekes fia *István* (a Tornaiak és Zsádányiak őse,) egyuttal beregi és pataki főispán.¹⁰⁾ Később erdélyi vajda és nádor.

1282 márczius 24-én Bágyon fia *Fonói Kozma* özvegy Erzsébet királyné szekerész-mestere.¹¹⁾ Kapja a tolnamegyei (ma veszprémmegyei) Vinárt, mely ősi birtoka — Fonó — mellett feküdt. 1284-ben és 1291-ben a királyné kamarafőnöke.

¹⁾ Hazai okmánytár VII, 67. Wenzel VII, 421., 453.

²⁾ Hazai okmánytár VI, 114.

³⁾ Wenzel III, 156.

⁴⁾ Fejér VII, 3., 64.

⁵⁾ Fejér V, 1., 195.

⁶⁾ Hazai oklevéltár 80.

⁷⁾ Wenzel XII, 313.

⁸⁾ Wenzel IX, 353., 354.

⁹⁾ Fejér VI, 1., 269.

¹⁰⁾ Fejér V, 2., 121. Hazai okmánytár VIII, 176.

¹¹⁾ Hazai okmánytár VI, 277.

e) Mosó-mester.

(Comes liciscariorum.)

Mint ilyen 1271-ben *Baksa nb.* Simon fia *Tamás* fordul elő,¹⁾ a Csapiak és Eszényiek őse.

f) Légelyhordó-mesterek.

(Comites bacciniferorum.)

1233-ban *Budel* a centurio latorum bacciniorum regis.²⁾

1263-ban *Pózsa* a kir. légelyhordók mestere.³⁾ Miután IV. Bélának a híve, valószínű, hogy azon Szát nb. Pózsával azonos, kinek V. István 1262-ben amnestiát adott és kinek neje Frankói Frank leánya.

1273-ban Ugali *Ivánkát* találjuk e hivatalban;⁴⁾ azonos a későbbi somogymegyei főispánnal.

1284 január 12-én az ismert *Koppán nb. Bánai Mihály* lovászmester a légelyhordók mestere.⁵⁾

Közli: DR. WERTNER MÓR.

¹⁾ Wenzel VIII, 342.

²⁾ Wenzel VI, 531.

³⁾ Wenzel III, 36.

⁴⁾ Tkalčič I, 166. V. ö. a jelen folyóiratban (1898 évi 78-ik old.) megjelent értekezésemmel.

⁵⁾ Kubinyi I, 132.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Végrendeletek és leltárak a XVI—XVII. századból.

— HARMADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

XXVII.

Oppaka György végrendelete. 1640. nov. 8.

Én Oppaka György győri városi bíró, noha beteges vagyok testemben, de Isten kegyelmességéből elmémben helyesen és eszemen vagyok; hogy ez világra adott az Ur Isten, annak okáért tudom, hogy az árnyék világból kiszólít az jó Isten, a mi kicsiny javaim vadnak, azokról teszek ilyen testamentomot és dispositiót ilyen jó akaró böcsületes uraim előtt, mint itt alatt megvadnak írva, kezek írásával és pecsétekkel megerősítvén ezen testamentomomat.

Elsőben ajánlom lelkemet az én Istenemnek, testemet pedig az én anyámnak, az földnek. Ezt az győri házamat hagyom Miklós öcsémnek, az Istókkal és Gyurkóval egyetemben. Enesén levő portiómat mind az örökkel egyetemben hagyom az jesuita pátereknek.

Németi, Somogyi, Hidegkuti Fejérvármegyében levőket hagyom az öcsémnek Miklósnak.

Gönyün az mi részem vagyon, úgy mint ki nem fizettek, fl. 450 hagyom az páter jesuitáknak, az mint az én gazdám asszony Szeghi Kata hagyta énnekem, én is úgy hagyom ő nekiek.

Item hagyom az leánynak Orsiknak egy vörös scallat szoknyát és az szigeti kertemet is míg birhatja, azután szabad legyen eladni.

Item vagyon ötven aranyam, melyből hagyok az barátoknak fl. 15, az szegényeknek is fl. 15. Az negyvenet hagyom, hogy Opicz uram kezéhez adassék, mint tutornak, és ha fölnevelkednek az gyermekek, ő kegyelme úgy adja kezekhez úgy

mint Istóknak és Gyurkónak. Vagyon 52 akó bor az pinczében, árulják ki, és az leánynak adgyanak belőle fl. 50.

Radicz Miklósnak vagyok adós fl. 12 den. 50, ennek az bornak az árából fizessék meg, az maradéka maradjon az két gyermeknek Istóknak és Gyurkónak. Ez is adassék Opicz uram kezébe.

Egy czapa pohár aranyas és kanna aranyas virágos. hagyom az két gyermeknek. Opicz uram kezében adassék, és ha fölnevelkednek, úgy adja Opicz uram kezekhez.

Item az öreg ujjos galléros szederjes mállal béllett mentémet hagyom az öcsémnek Miklósnak és mindennemű fegyveremet.

Item egy párta öv aranyas vagyon, hagyom az két öcsémnek; azon kívül vagyon egy darab ezüstöm, azt is hagyom az két öcsémnek, ez is adassék Opicz uram kezéhez.

Hevesinczi Péter adós tallér 20, hagyom az két gyermeknek. Kis-Barátin lakozó Lindvai János adós tallér 10, ezt is hagyom az két gyermeknek Istóknak és Gyurkónak, ezek is adassanak Opicz uram kezéhez és teljes hatalmat adok Opicz uramnak az gyermekeken.

Item egy veres atlasz szoknya vagyon, azt is hagyom az jesuitáknak.

Item az fekete bársony arany prémmel kis subát hagyom az öcsém feleségének Miklósnak.

Az vállba vágott szederjes mentémet hagyom az Istóknak, az másikat úgy mint az vereset, vállba vágottat, hagyom az Gyurkónak.

Négy kurta suba vagyon, kiket hagyok az páter jesuitáknak, hogy csináljanak egyházi eszközt belőle.

Az Istóknak hagyom ezt a rajtam való paplant.

Az leánynak Orsiknak hagyom az kis ágyon való paplanomat, mind vásznat, fonalat és valamennyi kender vagyon, három reczés lepedőt is neki hagyok, vászont. Item hagyok neki két derekalt és két himes vánkost; hagyok az leánynak Orsiknak egy födeles ágyat. Item hagyom azon kívül mind az két ágyat, ágyleplestől az két öcsémnek, Istóknak és Gyurkónak.

Vagyon egy új szőnyegem vörös, hagyom Miklós öcsémnek és egy viseltet is neki hagyok.

Az falon való kárpitot hagyom az Gyurkónak, egy viselt is vagyon szőnyegem, az Istóknak hagyom.

Item az Orsiknek nyolcz ón tálat, két ón kannát hagyok, azon kívül legyen minden az gyermekeké minden házi eszközzel együtt tál és tányér, in genere minden övük legyen, és épen adassék Opicz uram kezéhez.

Item az győri nemes káptalannak hagyok fl. 10.

Az Kalmár Kristóffal számot vetvén 1629 esztendőől fogva az bolt bériből, hiszem fölirtam egyszer is másszor is 16 fl. volt az szegőtsége annak a boltnak, az másiknak fl. 12, de megadta immár.

Temetésem legyen az páter jesuitáknál.

Item az öreg arany gyűrűmet pöcsétnyomót, kiben vörös kő vagyon, hagyom az öcsémnek Miklósnak, az öreg *fekete zománczos* türkises gyűrűt is neki hagyom.

Item egy zaphiros gyűrűm vagyon, az is *fekete zománczos*, hagyom az Orsiknak.

Vagyon egy lánczos arany gyűrű türkises, másik is arany gyűrű türkises, béka köves, egy kis arany gyűrű, kiben kű nincsen, hagyom az két öcsémnek Istóknak és Gyurkónak, Opicz uram vegye ezt is kezéhez.

Az kalánok közzül adgyanak tízet Miklósnak, az öcsémnek. Item hagyok az villák közzül is hetet az öcsémnek Miklósnak. Hagyok az két gyermeknek, Istóknak és Gyurkónak 10 kalánt és 7 vellát. Item egy aranyas sőtartó vagyon, azt is hagyom az öcsémnek Miklósnak.

Anno 1640. die 12. Nov. mikor testamentomot töttem, az nap vetettek az testamentomosok előttem, az boltomban levő Kristóf bótossal mindenekről számot, maradt adós énnekem 50 arannyal, én pedig vagyok adós neki fl. 77 den. 75.

Ezután 5 tanu gyűrűs pecsétje, aláírása, s a káptalan mint földesur megerősítése.

Inventarium de rebus egr. Georgii Oppaka anno 1640. die 18. Decembris factum et conscriptum.

Két tarka abrosz, négy vánkoshéj varrottak, három kisebb vánkoshéj. Egy ágyra való superlat, ismét egy fehér abrosz. Egy fürdő ruha, négy előkötő végében való himes, háрма varrott, egyik reczés. Lepedő végében való egy, török varrással való kilencz kendő keszkenő, háрма varrott. Öt előkötő ki varrott, ki varratlan. Egy vég asztal keszkenő. Egy iskatulában két aranyos főkötő, egyike gyöngyös. Ismét dolmány ujja eleire egy darab materia kék. Ismét egy kis paplan gyermeknek való.

Ismét egy ezüstös kard, szablya tarsollyal. Egy vörös szőnyeg asztalra való török kárpit sujtásos. Ismét más vörös szőnyeg, egy öreg könyv de jure et justitia (könyv czíme.) Egy fejer köpenyeg kék posztóval béllett, palást eleiben való pegyvet hát. Egy zöld bársony korczovágy béllett. Ismét egy könyv phisicorum liber. Két puska tokostól, ismét egy tok magán, *egy kalapos süveg*. Egy loding tartó puska palaczkjá-

val, megint más is. Ismét egy bogláros féle. Ismét egy karabinnak való szíj. Egy pár karmasin csizma. Egy béllett szubbon, dolmány alá való fekete kamuka. Nyolcz ón palaczk, ki kicsin, s ki öreg. On kanna 15, ki öreg s ki apró, mosdó medenczés-től ón. On tál 20 egy csészével. Ismét egy tarka vánkös héj, öt cserép tál.

Második ládában.

Testszinü bársony váll, vörös kamuka szoknya három renddel prémezett, egy fekete bársony kis szuba, nestel béllett az elei. Narancs színü kis szuba, gubás bársonnyal béllett. Három fodor egy iskatulában. Egy régi hosszú suba tabit szederjes. Egy bors örlőmalom. Egy hosszú puska. Egy uj keresztyén korsó. Egy fa sikárló, egy tisztító seprő, egy lengyel süveg skatulában, arany mérték. Ismét két abrosz, ismét egy lepedő, másik kendő keszkenyő szennyes, kit mosni adtak, len egy zsákban, öt vagy hat darab fonállal, kit kiattanak az leánynak. Ismét egy cserép palaczk. Az béllett süveget az kit az öccse elvitt. Egy török tepsi. Három pincze tok, egyikben hat üveg palaczk, másikban is annyi, harmadikban hét.

Harmadik ládában.

Két mentére való száras gomb, viseltek, egynehány darab arany prém, hét asztalkeszkenő, ismét egy kendőkeszkenyő, egy kopiára való zöld lobogó, három pár karmaszin csizma, ismét egy viselt sarkantyustúl, két pár papucz, kapezástúl, egy kis darab posztó, fél vég. Török bagaria kék két példa. Egy iskatulában kerti sáfrány. Ismét egy gyűrűben való kristály, egynehány szemgyönggyel. Egy üres erszény, egy iskatulában puska ércz és vállhegy. Egy kopia vas, ismét spēkelő vas.

Egy kis kosárban hat fékötő, ismét egy fodor, egy fekete süveg bélletlen, foltozni való darab posztó, 4 fa kanna.

Negyedik láda üres, a kiben tették szederjes béllett mentéjét, egy bőr foleisen, két kicsin gereben és egy öreg. Egy réz medencze, három furó, egy fűrés, vaskalapács, vas gyertya-tartó. Két hitvány bátok palaczk, egy ostábla. Egy konyhára való bárd, öt zsák. Egy vas rosta, egy kosárban szekérhez való vasaprólék. Egy darab sárga kamuka. Egy kis láda, husz kötet gyertya.

Oppicz János urammal az mit találtunk az inventálásban.

Egy kis ládában vagyon arany 45.

Ismét egy kettős tallér és három fertály tallér.

Vagyon aranyas, gyermeknek való nyakban vető, eggyike aranyas, másik ezüstös. Szablyára való boglár, ezüst kettő.

Egy régi módon csinált aranyas kapocs. Egy pártá őre való boglár aranyas. Egy aranyas üstös régi módon csinált szagoló, kibben pénzma vagyon. Ezüst kalán sokféleképpen csinált nro 19. Ezüst vella, ez is sokképpen csinált nro 14. Egy nyakra való vörös kláris. Egy süvegre való, asszonyembernek való pártá gyöngyös. Egy fodor támasztó ezüst, asszonynak való. Hat arany gyűrű, és egy kis lánczos türkís. Ismét két gyűrőben való türkís kő. Egy darab ezüst rézzel egyelitett. Egy aranyas kanna virágos. Egy régi Agnus dei theca. Egy czapa aranyos pohár. Egy üst kalán nyél és egy üst szagoló. Egy sőtartó aranyas. Egy aranyas pártá ő régi módon való. Ismét egy aranyas kés hüvel. Ismét az háznál tiz derekal, vánkös hat vagyon, két paplan, három lepedő. Két asztal, harmadik kicsin, négy kar-szék, négy nyoszolya, ötödik az nyári házban. Két átalag égett (bor), de nem telyek. Teknyő apró és öreg 14. Két medencze fa, fatányér 47. Három gyertyatartó. Négy láda üres, ötödik rossz, két óntál, egy réz tepsí, négy sajtár, nyári házban is. Borbély Mártonnál egy nyereg; lóra való hámok kettő, egy vezér szíj, 4 fék. Borsoló ládáczka zöld. Egy kocsi szerszám-mostól. Boros hordó 8 vagyon, Segesdinél kettő, lisztes hordó 8 vagyon, kettőben 5 köbölnyi liszt, egy kevés rozs is, buza is egy mérő, faszék 36. Ismét ó faszék 9, két nyárs, rostély három, vágó kés 2. Réz mozsár, egy fürdő kád. . . . Ölbei Márton uram adott elő egy lánczos Agnus deit. Téglás Orsik adott elő egy ezüst vellát és három arany gyűrűt, az egyik törött, kű nélkül, egy reczés lepedőt, egy sima lepedőt, egy sávös abroszt, három férfi inget, vörös posztó szoknyát is, három lábravalót, egy szakadozott ráfogót, megis egy sávös vászon abroszt. Szabó Istvánné egy tarka török keszkenyőt.

Egr. Martinus Egri pro pretio vini pintis 25 soluit fl. 2.

(Győrvárosi levélt. végr. 53. sz.)

XXVIII.

*Nemes Ravasz János tudós képiró, győri lakos végrendelete.
1644. máj. 31.*

Anno 1644. die ultimo mensis Maji.

Én Győrött lakozó Ravasz János nemes személy testemben beteg levén, de elmémben ép és egészséges, hogy gyermekeim s atyámfiai között semmi perlekedésre való okot ne hagyjak, az én kevés ingó és ingatlan javaimból, valami vagyon, teszek ilyen testamentomot és jegyzést.

Elsőben ajánlom lelkemet az én megváltó Istenemnek kezében, kinek is az örök életre tartom. Annak utánna tes-

temet hagyom az ű annyának az földnek, kit is az utolsó napra elő állatni kívánom.

1. Az nemes győri káptalan uraknak, mint földes uraknak, hagyok tallért 1.

2. Lector uram szolgájának Gábornak vagyok (adós) tallér 13, az mely adósság megfizettessék.

3. Az nemes káptalan notariussának adós vagyok fl. 1. Ez is megadassék.

4. Az congregatióban hagyok tallér 10.

5. Az én leányomat hagyom Isten után Vysi Nagy Pálné asszonyomnak, mint keresztannyának.

6. Az kis fiamat Imrőczét hagyom az öreg apjának és annyának Nagyszombatban.

7. Az öreg galléros subámat hagyom magam temetésére.

8. Az pusztán levő kertemet hagyom az én leányomnak Zsuskának.

9. Az első feleségemnek magán való pénzi vagyon ebben az házban fl. 60 az másik háznak árából, hagyom azért, hogy az házat eladván, az megnevezett 60 fl. mindenek előtt az leányomnak kiadassék, az megnevezett háznak árából, azután pedig az háznak az fele ketté osztassék az fiam és leányom között. Ha pedig halála történnék az leányomnak, az a fl. 60 szálljon az öreg apjára és annyára.

10. Ha pedig egyik gyermekem meghalna és a másik megmaradna, tehát *(így)*.

Ha pedig mind az két gyermekem meghalna, szálljon mind az mi kicsinyem vagyon az én legközelebb való atyafiaira. Ezekből pediglen adgyanak az két feleségem atyafiainak 100 forintot.

11. Vagyon item egy párta és tizenhat boglár vagyon rajta, az mellyet hagyok az első feleségemtől való leányomnak, az mellyet vettem is jegyben mind az két feleségemnek. Ha pedig meg nem alkudhatnak rajta, az leányom részéből fizessék ki az másfélt.

12. Item vagyon két arany gyűrű, azt is hagyom az leányomnak és két kű gyűrűben való. Item vagyon töredékeny arany és igaz gyöngy, az mellyet is mind ű neki hagyok. E mellett hagyok két vánkös héjat. Egy fekete bársony vállat, egy dupla abroszt egy . . . avagy fél viselt abroszt, két lepedőt, egy test színű kamuka szoknyát. Egy kamuka subát, fekete pegyvet mállal bélettet. Két lepedőt. Egy vánkös héjat selyemmel varrottat. Egy pamukkal varrottat. Egy házi vászonból csinált kötényt. Egy temérdek abroszt. Vagyon item 12 ón tányér és 12 ón tál, a mellyeknek hatot hagyom az én leányomnak és hatot az én fiannak, és azon szerint az tányérokat is.

Szombati Pysky Judit hozzám hozott javainak elő számlálása:

Vagyon három kalán ezüst és dirib darab ezüsstel együtt vagyon 16 tall. Item vagyon arany gyűrű három. Igaz gyöngy is vagyon arany levegővel együtt, az mellyek mind egy skatulában vannak. Item vagyon kendő keszkenyő 6, abrosz vastag 6, felimeg 4. Item vállnak való kamuka selyem. Item egy vállnak való szőtt kamuka. Egy ursas kamuka váll, arany galambra. Egy fekete kurta suba, sávós abrosz 2, egy penig kék pamukkal szőtt, kendő keszkenyők 4, vánkös héj pamukkal varrott 1. Item vagyon egy lapos pártá öv tizenhat lott. Tafota kötény 2. Recze lepedőben való 1. Arannyal varrott főkötő egy. Patyolat főkötő 2. Viselt főkötő 5. Gallér vasvesszőre (?) 3. Pártá igaz gyöngyel 1. Homlok elő egy, mellyeket hagyok az én fiamnak Imreczének, az kit illet is méltán; hogy ha peniglen meg találna halni, tehát szálljon mind az folyül megírt Pyski Juditnak marhája az ű attyára, az én ipamra. Ezek kívül a mi könyveim vannak, hagyom az fiamnak. Item az ipamnak Szombatban lakozónak az asztal fölire való képet. Ezek után ha valami leszen, ez akármi névvel neveztessek, tehát szálljon az én gyermekimre. Vagyon készpénzem fl. 7.

Ez testamentomot tettem ill böcsületes emberek előtt: úgy mint Pesti István városi esküdt, Barbeli Márton és Eötvös György uraimék előtt. Actum Jaurini die et anno supra denotatis.

(Győri kápt. levélt.)

XXIX.

Torkos András városi polgár végrendelete. 1645. ápr. 20.

Anno 1645. die 20. Aprilis.

Atyának Fiunak és Szentlélek Istennek nevében, Amen.

Én Torkos András Győrött lakozó, testemben beteges, de eszem és elmém helén lévén, tudván azt pedig, hogy minden ez gyarló világból az testi halál által ki kellessék költözni, meggondolván azt is, hogy az én maradékimnak vagy árváimnak valami veszekedést ne hadnék, ez mi kis substantiam marad, így disponálok felőle, az mint következik.

Ajánlom lölkömet az fölséges mindenható Istenemnek keziben, és testemet az ő annyának az földnek gyomrában.

Az győri nemes káptalan uraknak hagyok egytallért, szegényeknek három forintot.

Az mi az én házamat illeti, ha Isten fiamat Petit élteti, őtet concernállyá, és az annya mint jámbor házas társom vele

együtt békességesen lakhassék; holott pedig hamar avagy kevés idő alatt fiamnak holta történnék, az gazdámasszony is az nevemet megváltoztatná, az házbeli successio az atyám élő gyermekire száll.

Az mi az nagynyuli Gerha hegyen levő szölleimet illeti, feleségem férhez menéséig fiammal együtt birja s annakutána pedig Muzlainé néném-től mint Torkos Anna asszontúl hetvenöt forintot magam kereste pénzen vett szőlőm legyen feleségemé: de mivelhogy szép új szőlőcskét csináltattam hozzá s immár annyival többet ér, és ha az atyafiak az öröktől elszakadni nem engednék, tehát az való új szőlővel együtt hetvenöt imperialis tallérig válthassák meg feleségemtől; és ő se tarthassa meg. Ezen szőlőcskét mikor és hogy vettem Muzlainé néném-től, arról pecsét alatt költ levele vagyon nálam. Istenben elnyugott Torkos János bátyámnak az ő része marad substanciából suo tempore akár micsodája maradt legyen, per concordiam miként és mivel elégitettem ki, arról is pecsétos levelem vagyon.

Hogyha azért fiamnak holta, feleségemnek férjhez menése történnék, és az atyafiak divisiót kezdenének, annakokáért az minemű ötven tallért Istenben elnyugott Torkos Péter bátyám uram testamentuma conscriptiója szerint azon Torkos Péter uramnak özvegye, az nemes nemzetes Szakani Anna asszony plenarie, nagy szükségem idején megadott, ebből a respectusból kívánom, hogy Torkos Péter bátyám gyermekinek vagy házbul vagy szőlőből vagy más valami ezüst miből vagy másból az találtatik, ötven tallérral több portiójok jusson.

Hogyha olykor történnék fiamnak Petinek holta, midőn még nevemet viselvén feleségem, hogy az szőlőknek az ő munkáit megadván, szőlő érett és az szüret kevés idő alatt be közelgetne; ha olyankor az atyafiak hordó csináltatásra és az szőlő haszna betakarására egyaránt akarnak költeni, tehát fele haszna az atyám maradékié, és fele haszna feleségemé legyen: hol pedig az atyafiak nem akarnának az szőlő haszna betakarására fele költséget költeni, hanem csak feleségem maga, tehát azon idei szőlők haszna is éppen azé legyen, az (ki) munkáltattatta és beszédette.

Az mi az én kicsin arany és ezüst eszközömet illeti: vagyon négy arany gyűrű, az egyik öreg megyszínű kő benne. Másikban smaragd, fehér zománczos, harmadikban igen szép vereskő és címér reá mészve. Negyedikre az magam címere mészve. Item ezen kívül más öt arany gyűrűk; ezekben mindenikben vörös paraszt kövek; két darabba szakasztva 22 arany láncz szem; két aranyas kupa, két paraszt ezüst csésze; pohár egy öreg és az felső karimája kerületi aranyas; az másik kis-

sebb, sima fejér pohár; kilencz aranyas kalán, item négy sima paraszt; ezek is fiamé legyenek, holta után pedig mint föl-jebb íram.

Ezeken kívül vagyon még négy arany gyűrűcskék, mely-nek egyikben igen szép rubint, másokban egy kicsiny gyémánt, harmadikban duplet, negyedik turkis. Ezeknek ketteit jegyben, ketteit annakutánna attam neki; és az öreg párta övvel egy-gyütt feleségemé legyen, de az kisebbiket adgya az fiának. Az én aranyos ezüstes fegyverem és parasztok is, az kik akkor találtatnak, fiamat illetik, és neki is hagyom.

Az magam ruházatomat fiamnak hagyom; az mi az házi eszközt illeti és fejér ruházatot, ha gyermekem élteben fele-ségem férjhez megyen, mindeneknek csak harmadát élhesse, és két része az gyermeknek számára tartassék; de ha feleségem özvegységig gyermekem meghalna, tehát az mit házasságában vele adtak, azokat kivéven az én fejér ruházatomnak is éppen fele feleségemé legyen, mivelhogy énnekem az mi kicsiny ideig együtt tartott az Isten, igaz jámbor takargató házas társam volt.

Káptalani megerősítés.

(Győri kápt. levélt.)

XXX.

Nemes Miklós Pál győri polgár ingóságainak leltára. 1647. febr. 9.

Mi Zok Péter győri városi főbiró, Komáromi János, Budai Mihály és Horvát Szabó István, azon városi esküttek, az nemes Peresztegi János, Benkovich Péter és Gieszti Jeremiás uraiméktől ő kegyelmektől, mint testamentárius uraiméktől hivattattunk az jó emlékezetű Miklós Pál uram házához, az maga keresett javainak inventalássára; azért egyenlő akaratból hozzája kezdvén pénznek megolvasására, találtunk az első sák-ban nyolczszáz huszonhárom forintot, magán garas pénzül.

2. Megolvasván mindenféle pénzét, az felyől megirt nyolczszázhuszonhárom forinttal teszen summa szerént minden-féle pénzi ezerkilencszáz forintot.

3. Öt arany győrők, egyikben tizenkét gyémánt jóféle köröskörül; az másik rubint blagius fejér zománczu, harmadik egy vér fővel meczett spinelesfas kormu arany győrő, negyedik granátos, ötödik duplets hatszegű.

4. Tiz ezüst gombocska zálogi, egy ezüst láncz, és egy ezüst pohár zálog, mind Sipos Miklóssé 16 forintban.

5. Egy lánczos párta öv, kit Szapáncsi Istvánnénak hagyott Miklós Pálné csak a lánczát.

6. Egy veres kamuka szoknya, hat renddel az arany prém rajta.

7. Egy veres bársony váll, és egy más kamuka váll, arany prémmel.

8. Egy veres atlasz ködmen, arany prémmel.

9. Negyven ón tál, tizenöt ón tányér és öt ón kanna.

10. Egy réz mozsár törőstől, egy legistrom.

11. Három fehér lepedő, egy kendőkeszkenyő, három darab gyolcs, egy dunha héj tarka, két viselt vánkös héj, egy abrosz.

12. Egy viselt paplan, három tarka vánkös pamukkal varrott, egy tarka kitules (*így!*) derekalj.

13. Egy öreg rakott almárium, egy kerek asztal, két karszék. Szobában nyíló bótban egy zöld ágyfedele, két derék-alj benne, egy paplan, egy kerék rokka, egy gyermeknek való székes forgó karikákkal, egy zöld ládában fehér ruha, feleségének négy reczés lepedője, négy paraszt lepedő, egy pamukkal varrott, tíz abrosz, tizenöt kendő keszkenyő, más zöld selymes keszkenyő, nyolcz előruha, négy darab patyolat, egy patyolat ráfogó, egy vállnak való aranyas terczanel, egy félben való gyolcs ümegnek való; egy kék dunha héj, egy ruha ráfogó, egy dolmány alá való fehér ezüstös materia, öt fel ümög, hat alsó ümög. Két iskátulák, váll hegyek vannak benne, két ümögnek való, egy gyöngyös fejkötő; egy késre való láncz négy latt nyomó, egy borsoló láda.

Bolff Stil volt adós Miklós Pálnak, melynek levele volt, negyven forinttal, megatta. Egy hitvány borbélynak való patika ládácska.

Az alsó házból a mi marhát felhoztak: egy ládában négy selymes vánkös héjak, egy abrosz, egy viselt paplan, két derék-alj, egy matracz, két lepedő, egy bölcő, három mérő buza; az felső bótban egy új perzsiai szőnyeg, egy asztalra való paraszt szőnyeg, alsó bótban hat mérő buza, két sütő teknyő, egy szapuló. Borbély Mártonnál egy pár pisztoly tokostul; itthon egy hosszú puska, egy karabin, egy kard, egy lodinktartó, egy pallos, egy róka háttal bélelt szederjes gránát suba, az padlás-szon és itt alatt huszonöt bornak való hordó, az Fertő mellé valók, egy vas láb, egy vafazék, egy nyárs, egy rostély, egy fekete hosszú asztal, az házhéon egy ruhaszáraztató kötél. Actum Jaurini, anno et die ut supra.

(Győr városi levélt.)

XXXI.

Miskei máskép Szijártó Gergely végrendelete. 1651. márcz. 23.

Anno Domini 1651. die 23. Martii.

In nomine patris et filii et spiritus sancti, Amen.

Én Miskei Szijártó Gergely az győri böcsületes városnak egyik esküttje, noha Istennek ő szent fölségének kegyelmes akarattyából reám bocsátott nyavalyáim miatt testemben beteges és fájdalmas, mindazon által elmémben ép lévén, teszek az én javaimbul, mellyekkel Isten ez világon sok fáradságim után meglátogatott, az nemes Szakoni János győri városi fő bíró, Tarczi János az nemes győri vármegye hites notariussa, Horvát Szabó István nevezett Győr városának egyik esküttje és Horvát Gergely azon városnak notariussa, Nyereghjártó János és Hada Szijártó György uraimék előtt ilyen utolsó testamentomot, az mint következik.

1. Ajánlom az én lölkömet az én megváltó Istenemnek kezeiben, testemet pedig az földnek gyomrában, a honnét vétetett, temettessék tisztességesen.

2. Az Boldog Asszony győri öreg szentegyházára hagyok tallért hetet.

3. Az győri nemes káptalanbéli uraknak hagyok négy tallért.

4. Győri Újvárosban levő házamat hagyom az győri páter franciscanus barátoknak, úgy hogy az napamnak Poor Mihálynénak adgyanak azon páterek huszonöt magyar forintot és az ház legyen éppen ű kegyelmeké.

5. Minthogy a mi kicsinnyel Isten ez világon meglátogatott, magam keresménye, azért ezen Győri városban levő házamat, quartélyával és avval az szántó földdel, mellyet az Olas Benedekné kuttyán túl vettem Nagy Balázs fiaitól 24 talléron, hagyom az következő győri városi magyar ispitálnak ily okkal, hogy azon három ezer forintig legyen azon ispitale az győri város gondviselése alatt; az mivel többet ér, annak föli legyen az hugomé, Komáromi Jánosnéé, az anyai részemet, mellyet tüle fölvettem, a ki sokkal többet teszen azon portiomnál.

6. Szabó Benedekné néném asszonynak és leányának Erzsébetnek, Perestegi János uram házas társának, mindenkinek magam hagyok tiz-tiz tallért, in summa tallér 20.

7. Vagyon két hugom, az melyiknek egyiket Szabó Benedekné néném asszony tart, az másik Komáromban vagyon, hagyok mindenkinek magán-magán egy-egy rubintos arany gyűrűt és egy-egy vánkost héjastul.

8. Szombatban is van egy Dori nevű atyámfia, annak is hagyok egy arany gyűrűt, zöld kű vagyon benne és egy szoknyának való korona rassát, az fiának egy vég abát, hogy ruhát csináljanak belőle neki.

9. Gazdám asszonynak Margitnak hagyok kész pénzt száz magyar forintot, két derékaljat, két vánkost, két lepődöt, két abroszt, egy paplant és egy zöld ágyat, hat ón tálat, husz tányért, egy réz mosdót, Ujjfalun Balogh Istvánnál levő egy tinót, egy aranyas ezüst pártá övet, egy szoknyának való korona rassát, azon kívül valamit neki csináltattam és adtam, mind nála maradgyon, két kisdéd ón kannával, két fehér korsóval, ezen kívül hagyok neki egy türkises gyűrűt és egy claris olvasót.

10. Vagyon egy ezüstös kapáju czápával burított kardom. hagyom Komáromi János sógor uramnak mind szijastul s szablyatarsolyostul.

11. Az legatumimon kívül valami megmarad, azokat tegyék pénzzé, kiváltképen hetven tallérra bőreimet s egyéb házi eszközeimet és fizessenek meg az feleségemnek és más házi szegényeknek is legyenek segítséggel az mi azokból megmarad.

12. Komáromi János sógorom leányának Örsiknek hagyok egy kis giliczei arany gyűrűt egy nyakra való klarissal együtt. a kettő közül valamellyiket válassza.

13. Az győri magyar congregationnak hagyok két ezüst pohárt, egyik aranyas belül, az másik fehér, egy aranyas kannát és tizennégy ezüst kalánokat ily okkal, hogy Horvát Gergely uram azok közül tizenkettőt kiválasztván, ha akarja más jó féle anni nyomó ezüstön hozzá vehesse, melyből Isten tisztességére egy feszületet csináltasson azon magyar congregatio és máshová se fordítsák; az dolmányon levő ezüst gombokat is, mely tizenyolcz, és az ujján levő kapsokat mind egy iskátulában levő ezüst kapsokkal együtt azon congregationnak hagyom. Ismég vagyon két mentém, egyik vörös skarlát, az másik szederjes granát, azokat eladván csináltasson azon magyar congregatio egy misemondó casulát egy antipendiummal együtt. Azon kívül vagyon egy dunha fölinek való vászony, azt is hagyom az congregatoria a mi hasznát vehetik; ismég vagyon vörös háló szőr övem, azt is azon congregatoria hagyom.

14. Város pénze vagyon nálam egy tallér.

15. Az vinczelléremnek Lukácsnak vagyok adós fl. 20.

16. Philippavich Péter pap uramnak Lukács nevű vinczellérem nálam levő pénzéből adtam 60 forintot interesre. kirül pecsét alatt zálogja vagyon ú kegyelmének nálam. az mely azon vinczelléremet illeti.

17. Az cigányok vajdáinak vagyon nálam egy ezüst pohara két forintban zálogban.

18. Ujvárosban lakozó Simon Istvánnak adtam egy puskát pro fl. 2, adós az árával.

19. Laskovich Csiszár Istvánnak mikor az házat vette, adtam tiz tallért, adós vele.

20. Mernavich Jánosnak vagyok adós fl. 4, de én is mint egy ötven pénzig munkálkodtam neki, az napának adtam vissza két réf mokhertet, melyet defalcálni köll.

21. Az csanaki hegyen levő szőlőm eladassék és ha Komáromi János sógor uram hozzá akarja venni, a mennyin más megvenné, husz forinttal alább vehesse magához és valami azon szőlőm árából az temetésemtil és egyéb legatumimtul megmaradt, legyen az szent-mártoni conventé.

22. Az ipamnak hagyom az vörös dolmányomat gomb és kapcsai nélkül, egy veres köpönyeggel együtt.

23. Perestegi János uramnak egy kis uj puskát hagyok. A két puska vasat hagyom Szakony János és Horvát Gergely uraiméknak, ű kegyelmek válasszanak egymás között.

24. Lencse Györgynek vagyon nálam egy pallossa fl. 1, dn. 25; az czének vagyok adós fl. 2.

25. Ha az legatumim commode kitelnek, a győri szijártó czének hagyok egy koporsóra való bársonyra való pénzt.

26. Ezen testamentumom executorinak hagyom az folyul megirt testamentarius uraimékat, és ű kegyelmeknek is hagyok egy-egy tallért.

Actum Jaurini die et anno ut supra.

Tanualírás és káptalani megerősítés.

(Győri kápt. levélt. II. fasc. 353. 1.)

XXXII.

Posztós Éva, néhai Pesti Szabó István özvegyének végrendelete. 1651. ápr. 8.

Atyának Fiunak és Szentlélek Istennek nevében, Amen.

Én az néhai Pesti Szabó Istvánnak meghagyott özvegye Posztós Éva aszony, kit az ur Isten ő szent felsége tetszéséből nyavalyákkal látogatott meg, mindazonáltal eszemen és nyelve-men lévén, hivattam hozzám az én jóakaró városi esküdt uraimékat, Szücs György, Szabó István és Kapra Péter uraimékat és azok előtt is lelki ismeretemmél kicsin javaimról teszek ilyen rendelőst és testamentumot. Legelsőben lülkemet ajánlom

az hatalmas Istennek és testemet hagyom az ü anyjának az földnek, hogy azt tisztességesen eltemessék.

Elsőben hagyok az győri nemes káptalan uraknak egy tallért.

Másodszor Nagyboldogasszony szentegyházára egy forintot.

Harmadszor a minemű házunk vagyon, ki Posztós Bálint-ról maradott reánk, hagyom az két gyermekemnek, Panninak és Istóknak.

Negyedszer az minemű szállóm az menyfői hegyen vagyon, azt is hagyom az két gyermekimnek, Panninak és Istóknak.

Item vagyon egy ezüst palaczk, vagyon két aranyos kanna, vagyon két kupa egyben járó, vagyon egy födeles kicsin kupa, vagyon egy szegletes aranyos pohár, vagyon két ezüst pohár, egyik sima aranyos belől, másiknak az széle aranyos belül és kívül, vagyon régi csésze aranyos, vagyon tizenkét ezüst kalán, vagyon két pártá övecskeknek az feje fehérek, vagyon pártá ühöz való láncz egy gombostul. Item egy üstös hüvely, item egy szerecsen dió. Poka Györgynél vagyon egy aranyos kanna öreg, ismét egy pártá ü aranyos, melyet zálogban vetett(em).

Item Szabó Jánosnál vagyon egy kis ezüst pohár aranyos kívül zálogban egy forintban, mind ezeket is hagyom az két gyermekemnek, Panninak és Istóknak.

Item vagyon két arany perecz, item vagyon egy kis arany láncz. Item vagyon egy arany, a ki nyom 27 aranyat, item vagyon 16 ezüst karika, item egy csont gyűrű kövek vannak benne, ezeket is mind hagyom az két gyermekimnek. Item vagyon három hüvelyre való ezüst láncz, item egy aczél ezüst lánczon, item vagyon két kis darab pártá ü feje, item vagyon két kis gyűrű ezüst, item vagyon tiz darab pénz nyakban való, mind ezeket is hagyom az gyermekimnek. Item vagyon tizen-négy arany gyűrű, kiket is hagyok az két gyermekimnek, azon kívül ingó és ingatlan javaimat, valamelyek maradnak, hagyom az két gyermekimnek.

Az minemű ötven tallérért rész foglaltatott Szücs Mihály házában, azon ötven tallért hagyom Mészáros Pál uramnak, mivelhogy adós vagyok ötven tallérával.

Mindezeknek gondviselésére s gyermekimnek is tutorul hagyom Mészáros Pál uramat. Hagyok az testamentumosoknak egy-egy forintot.

Győröt 8. Aprilis anno Domini 1651.

(Győri kápt. levélt.)

XXXIII.

Fábiánkovich Szabó Mátyás polgár végrendelete. 1651. decz. 4.

Anno 1651. die 4. Decembris.

Atyának Fiunak és Szentlélek Istennek nevében, Amen.

Én Fábiánkovich Szabó Mátyás, nehéz betegségben lévén, elmém, de eszem helyén lévén, hivattam ilyen becsületes esküdt embereket az én testamentumom meghallgatására, úgy mint Karczay János uramat, Gönczöl István és Benkovicz Tamást és győri Borbély Mihályt városi embert, kik előtt teszek ilyen testamentumot az mint következik,

1. Ajánlom az én lölkömet az én teremő Istenemnek, testemet pedig az földnek gyomrában, hogy tisztességesen eltemettessék.

Viszontag hagyok az nemes káptalan uraknak 3 tallért.

2. Boldogasszony szentegyházára fl. 1.

3. Az barátoknak egy tallért.

4. Pápán lakozó Horvát Gergely feleségének hagyok egy tehenet borjustól.

5. Pápán lakozó Horvát Gergely fiának hagyok 20 tallért.

6. Item Bokoviczki Trombitás Istvánnak hagyok 20 tallért.

7. Item Kovács Miklósnak, feleségem öcscsének hagyok 15 tallért.

8. Item Fábiánkovics Mártonnak hagyok egy tribeczki dolmányt és nadrágot. Ugyan azon Fábiánkovics Mártonnak hagyok 20 tallért, ha kitelik.

9. Botszák Szabó Péternek vagyok adós 50 tallérral, az melyről vagyon adós levél Benkovicz Tamás uramnál.

10. Markó nevű koldusnak vagyok adós két forinttal.

11. Gonczul Istvánnak vagyok adós posztó árával 23 tallérral és egy forinttal.

12. Nedőczy Istvánnak vagyok adós egy sárga posztó árával 8 tallérral.

13. Nemes Andrásnak vagyok adós 2 tallérral.

14. Kis-Péczön lakozó Szabó István mesternek vagyok adós 40 tallérral.

15. Bohomiczki Trombitás Istvánnak vagyok adós 50 tallér.

16. Prépost uram szolgájának Tamás deáknak vagyok adós 28 tallér.

17. Sente Istvánnak vagyok adós 17 forint.

18. Modri posztómetűnek vagyok adós 2 tallérral. Czikus Mihálynének vagyok adós 4 arannyal.

19. Soproni posztómetűnek vagyok adós 2 tallérral.

20. István mester nevű szolgám az ki volt, annak is vagyok adós 8 tallérral.

21. Szent-Miklóson lakozó Jakab mesternek vagyok adós 5 vég aba árával, melynek az ára teszen nyolczadfél forintot. Item Tamási Jánostúl hoztam egy vég zöld posztót, az melynek az ára teszen tizedfél tallért.

22. Ujvárbán az kit elvettenek az több szabó mesterek ruháival együtt, vagyon 13 dolmányom oda, az mely dolmányért magán-magán rendeltenek 8 forint egy-egy dolmányért.

Item egy vég karásia, az melynek az ára teszen 20 tallért.

23. Vagyon 16 karásia dolmányom; item 6 tribiczki dolmány és 2 morvai dolmány. Item 30 kék karásia nadrág és 10 fehér morvai nadrág, 8 zubony. Item 5 nadrág csinálatlan és kék 4 és 3 kicsiny csinálatlan dolmány.

24. Vagyon 16 tallér és 8 arany kész pénz.

Ötövényen lakozó Kovács Tamás adós 1 tallér. Abdán lakozó Czanáki István dolmány árával adós 2 tall. Ujvárosban lakozó Nagy Istók adós nadrág árával fl. 1 den. 85. Prasi Szabó János adós fl. 1 den. 85. Márton Miklós kezességére adtam egy kispéczi embernek egy dolmányt, az ára teszen 8 forintot. Parkoncza István kezességére Kispéczen lakozónak adtam egy dolmányt 8 forintért, ugyanazon Parkoncza István kezességére adtam egy nadrágot 2 forintért. Item egy kicsinyt egy tallérért. Ugyanazon dolmány árával Parkoncza István adós 2 tallérral. Ugyanazon Parkoncza István 2 tallérért dolmány árával, ugyanazon Kispéczen lakozó emberért.

Árpáson lakozó Horvát János dolmány árával harmadfél forinttal adós. Keczelben lakozó Fábián Mihály adós 2 nadrág árával 4 tallérral. Böszeni Uri György mester bátyjáért kezes fl. 2 den. 50 dolmány áráért; Szent-Mihályon lakozó Varga Ferencz adós zubony árával 2 tallérral. Veszprémben lakozó Szűr Tamás adós fl. 1. Bagicz Mihály adós dolmány árával fl. 3 den. 50. Horvát Szabó János kezességére adtam egy dolmányt fl. 3 d. 15. Kispéczen lakozó Tót István adós buza árával 5 tallér. Olá Márton, Uri Szabó Gergely egy nadrágárával fl. 2 den. 50.

Ezen kívül az adósságom és az atyafiakat megelégetvén valami megmarad, minden ingó és ingatlan javaim valamim megmarad mindenek legyenek az én feleségemé, úgy hogy semmi atyámfiái hozzá ne szólhassanak, szabad legyen vele, ha holta történik is kinek hadhassa mind házamat és az mi megmarad az adósságtul.

Testamentumos uraiméknak hagyok egy-egy tallért.

Tanuk és káptalani megerősítés.

(Győri kápt. levélt.)

XXXIV.

Nemes Német János újvárosi lakos végrendelete. 1652. febr. 12.

Én győri Ujvárosban lakozó Német János nemes személy nehéz beteg ágyamban fekvén, de eszem és elmém helén levén hivattattam az magam jó akaratombul ugyan ezen Ujvárosban lakozó császár urunk ú fölsége ober vajdáját Nagy István uramat és Győrött lakozó Győr vármegyének egyik hitves assessorát Potyondi István uramat nemes személyt, Karsai Jánost győri városi esküdt úr nemes személy, Mányoki Bálint úr nemes személyt az én testamentumomnak meghallgatására, azért teszek ilyen testamentumot az mint következik.

Elsőben ajánlom az én teremő Istenemnek az én lölkömet és az én testemet az földnek gyomrában tisztességesen eltemetessék.

Másodszor hagyok az győri nemes káptalanbéli uraknak 1 tallért; az öreg szentegyházra egy tallért.

Harmadszor az én öregbik leányomnak Száraz Gergelénének Örsiknek öt száz ezüst tallért, az fehér ruhából adgyanak neki 3 férfi üngöt, 3 gatyát és valamit ennek előtte adtam és vettem mind pénzt és az mely házban lakik, mindeneket neki hagyom.

4. Hagyok gazdám asszonynak ötszáz tallért és mig az én hiremet nevemet viseli, addig lakjék az házban, egy kupát, egy párta övet 60 forint érőt, és ha gazdám asszonynak holta történik, az ú másik urátul való fiainak abbul az néki hagyott ötszáz tallérból szabadon hagyhasson neki kétszáz tallért, az többi az én árváimra szálljanak és valami fegyver vagyon, azt is neki hagyom ezen fiának.

5. Hagyok az én két kicsiny árva leányomnak Katinak és Örsiknek kétezer tallért, és ezen újvárosi házamat, Katinak leányomnak hagyok egy öreg párta övet, Örsikének hagyok ötven tallért érő párta övet, egy szerecseny dió poharat, egy kisdud pohárt aranyast öregbik leányomnak és valami fehér ruha van, az annyokkal együtt azt is nekik hagyom. 6 gyűrű azt is két leányomnak hagyom, ha peniglen az két árvának holta történik, az háznak fele Száraz Gergelynéé legyen, fele az én gazdám asszonyé, ha penig férhez megyen, semmi közi az házhoz ne legyen, hanem Száraz Gergelynéé legyen.

6. Hagyok az győri luteránus ecclesiára 25 tallért. Item hagyok Német István bátyámnak 25 tallért. Item hagyok Szabó Mátyásnének Örsiknek egy istamet szoknyának való posztót. Item másik hugomnak Ilonkának 20 tallért. Barátin vagyon egy hugom annak is egy szoknyának való istamet posztót. Item az viselt dolmányomat hagyom Német István

öcsémnek. Item Enécsi Mihálynak hagyok egy vasas kocsit két ló szerszámjával, fele árát adgya meg. Item Orsicz Jánosnak vagyon zálogban egy szablyája 25 forintba, azt is az árváknak hagyom.

7. Mindezekben hagyom tutorul az fölyül megnevezett testamentariusokat, legkiváltképen az én két árváimnak Katinak és Örsiknek javaiban, hogy azt a kétezer tallért ú kegyelmek az én gazdám asszony kezében ne adgyák, valamig emberkort nem érnek, hanem az pénz Potyondi uram házánál legyen. hanem az árvák táplálására adgyanak belőle az én két árváimnak.

Tanuk és kápt. megerősítés.

(Győri kápt. levélt.)

XXXV.

Radonay Mihály győri polgár végrendelete. 1664. jun. 29.

Atyának és Fiunak és Sz.-Lélek Istennek nevében.

En Radonay Mihály noha Istennek látogatásából testemben beteges állapotban vagyok, elmémben mindazonáltal mindenképpen helyén lévén, hogy az én kevés utánnam maradandó javaimról disponáljak, elsőben az én bűnös lelkemet ajánlom az én teremő Istenemnek kezébe, testemet pedig az ő anyjának a földnek, annak utánna teszek ily testamentomot és utolsó dispositiót a mint következik:

Primo. Mivel az én atyámfiak távul vannak s gondot nem viselhetnek kevés javaimra, azér vallom tutoraimnak nemzetes és vitézlő Mernyavicz János, Fogas Péter és Costovicz Sebestyén uraimékat, hogy ő kgc legyenek executori ezen testamentumom szerint disponált javaimnak és legatariusimat contentalói. A kik pedig távul vannak legatariusim közül, azok számára a legatumokat conserválói.

2. Vagyon kilencz nitra színes selyem. Négy nitra hamu színű selyem. Tíz fehér bárány béllés.

3. Kész pénzem vagyon háromszáz tallér.

4. Mernyavicz János uramnál vagyon két öreg paplan, két rókahát béllés. Item két rókahát béllés, fele nyak s fele hát. Hét selyem öv, mindenestől nyom százkilenczvenhat latot. És tizenöt kötés szattyán, kötése per florenos 5. Ezen felül megirt Mernyavicz János uramnál levő marhámnak az árában vöttem fel Mihály deáktól fl. 85.

5. Győri Turóczi csismazia János adós énnekem hat forinttal.

6. Komáromi csismazia Boross Ábrahám adós öt forinttal.

7. Komáromi csismazia Fábián István adós öt fl. den. 50.

8. Én Komáromi Érdi Jánosnének vagyok adós hatvan tallérral.

9. Ezen felül megirt javaimból hagyok az győri nagy Boldog Asszony templomára 6 tallért.

10. Az győri ráczok szentegyházára hagyok 5 tallért.

11. Az komáromi Sz.-András templomára hagyok 6 tallért.

12. Az komáromi rácz(ok) szentegyházára hagyok 20 tallért.

13. Gróff Puhain István uramnak ő ngk egy-egy szőnyeget.

14. Komáromi viczeispán Szégi János urnak egy pár csizmát.

15. Rodvany István komáromi vicze kapitány urnak egy pár csizmát.

16. Győri vicze generális uram ő ngk egy pár csizmát.

17. Győri vicze ispán uramnak Tarczi Jánosnak egy pár csizmát.

18. Két hugomtól való két öcsémnek hagyok mindeniknek ötven-ötven tallért. Es ha az én öcsém el nem jönének érette két vagy három esztendeig, tehát az én két öcsémnek legált száz tallérnak maradgyon kilenczvene kilencz rácz clastromra, a tize pedig a komáromi ráczok szentegyházára.

19. A temetésemet és szegényeknek való alamizsnálkodást hagyom a tutor uramnak dispositiójára.

20. Az minemű öreg asszony környülem forgódott, hagyok néki fáradtságáért két tallért.

21. Az szolgáló leánynak, ki hozzám látott betegségemben, hagyok jó akaratomból öt forintot. Testamentomban jelen levő uraimnak hagyok mindeniknek fél-fél tallért.

Ezenkívül ha a testamentomban specificalt kevés jószágom az legatumokat ha fel nem érné vagy pedig superalná, testamentarius tutor uraimék hárman okos dispositiójuk szerint disponálják és alkalmaztassák a dolgot a mint legjobbnak látják lenni.

Ez testamentom tétel lött az ide alább specificálandó böcsületes személyek előtt. Jaurini die 29. Junii ao. 1664.

Öt tanu aláírása és pecsétje a káptalan jogfentartó megerősítésével.

(Győri kápt. levélt.)

XXXVI.

Nagy István győri örségbeli fővajda végrendelete. 1666. szept. 15.

Atyának és Fiunak és Sz.-Lélek Istennek nevében Amen.

Én Nagy István ő felsége győri praesidiumában levő obervajda noha testemben Istennek látogatásából súlyos beteg-

ségben vagyok, de elmémben és eszemben fogyatkozás nélkül levén, kevés javaimról, hogy holtom után valami controversia ne legyen feleségem és atyámfiái között, teszek ilyen testamentumot és utolsó akaratot. Elsőben lelkemet az én megváltó s teremtető Istenemnek ajánlom, testemet pedig az ő anyjának az földnek, melyből vétetett.

Hagyok az öreg templomra egy tallért. Az káptalannak is egyet. Az franciscanus barátoknak hagyok tiz forintot. A nemes magyar congregatiónak 12 forintot. Az jobbik zász-lómat és dobomat is azon congregatiónak tokjával együtt. Feleségemnek hagyok kész pénzt száz tallért. Hogy tisztességes temetéseem legyen, hagyok reá száz tallért; a ki a száz tallér-ból megmarad, legyen a feleségemé. Dispositorok temetésemnek legyenek testamentárius uramék. Az öreg sz.-egyház a cimiteriumban legyen temetéseem adgyanak fl. 6. Vagyon régi dutka 17 forint árra (áru), fele legyen feleségemé, fele Éva hugomé; ötven tallér vagyon, az a mire kel keljen és a mi megmarad Isten szerint testamentárius uraimék osszák el a feleségem és atyámfiái között; vagyon egy zacskóban 17 forint apró pénz, legyen az is költségre. Vagyon 3 párta öv, kettő fehér, egyik aranyos, legyen a feleségemé. Vagyon két aranyos kard, egyiket 50 talléron vettem, legyen az a feleségemé. Vagyon öt ezüst kalán, hatodik gyökér ezüst nyelű, Éva hugomé legyenek; a másik aranyos kardot vettem 16 aranyon, legyen Éva hugomé; vagyon egy ezüst palaczk egy pintes és egy meszelyes, legyen hugomé Éváié. Vagyon két pohár egybenjáró és egy csésze legyenek feleségemé. Vagyon egy pár pisztoly és egy pár karabin, felét válassza ki feleségem, fele legyen Éva hugomé. Vagyon 21 óntál, tányér, fele legyen feleségemé, fele Éva hugomé. Vagyon három rőf vörös skárlát posztó, legyen feleségemé. Vagyon megint egy darab zöld gránát, legyen Éváié. Vagyon korona rázsa szederjes 10 rőf legyen fele feleségemé, fele Éváié. Vagyon tiz rőf septu, fele feleségemé, fele Éváié legyen. Az Éva bátyjának Marczi Péternek hagyok egy dolmánnak való köz angliait.

Az ujjvárosi házamat, az jövődő Sz.-György napján kitelvén esztendeje a ki benne lakik, adják el a házat, az árából adjanak a káptalanbeli uraknak 10 tallért. A franciscanusoknak 10 tallért. A nemes congregatiónak 10 tallért. Item azon ház árából Marczi Péter két gyermekének hagyok ötven tallért. Feleségemnek pedig száz tallért; ezeken kívül pedig a mi megmarad, legyen 10 tallér a magyar ispotályé, a többi Éváié.

Ezt a belső városi házamat hagyom feleségemnek ilyen okkal, hogy míg az én nevemet viseli békével birja, ha pedig

férjhez menne, egy holnap alatt menjen ki belőle, semmi dispositiója pedig feleségemnek ezen a házon ne legyen, hanem egyenesen Marczí Péterre és Évára szálljon; pénzt se vehessen feleségem reá, se el se adhassa semmi uttal.

Vettem két abroszt és egy vánkös héjat, adja feleségem Évának; vagyön öt fegyverem, adják el, költse Évával feleségem; adós senkinek nem vagyok. Kék gránát viselt mentémet ezüst gombjaival együtt és egy kék viselt gránát dolmányt azt is ezüst gombjaival együtt hagyom Marczí Péternek. Azon kívül a mi posztó ruhám vagyön, legyen feleségemé. Ezeknek dispositiójára és elosztására hagyom és rendelem testamentárius uraimékat. Ezen esztendőbeli fizetésemből hagyok a győri franciscánus barátoknak öt forintot és a koldusoknak is öt forintot. Ha oly más atyámfiai találkoznának, a kik vér szerint valók lennének, ezen esztendőbeli fizetésemet osszák el köztök; ha pedig nem találkoznának, legyen egyenlőképen feleségemé és Éva hugomé.

Ha pedig sokszor említett Éva hugomnak halála történék magtalanul, valamit neki hadtam, mind Marczí Péterre szálljon át. Marczí Pétert pedig azért excludáltam az több keresményemből még az Éva vagy maradéki élnek, hogy atyjától maradott volt 20 számu szarvasmarha, melyeket titkon elhajtott és eladott s megitta az árát. Azonkívül adósság is maradott volt 70 tallérig, melyeket beszédvén ő tudja hová tette. Annak okáért az Évát az felőle ne kereshesse az neki legált keresményemről, se Éva ötöt az atyja keresményéről.

Ez testamentum lett az ide alább specificálandó rogatus testisek előtt, kiknek magán-magán hagyok egy-egy aranyat. Datum Jaurini die 15. Sept. anno 1666.

PS. Ezeken kívül a mi egy más akármi névvel nevezendő jószágom, Éva és feleségem között testamentárius uramék osszák két egyenlő részre istenesen úgy mint az ezüstös botot is.

Coram me Casparo Lakoczi giudice civitatis p. h., C. m. Nicolao Sibrik p. h., C. m. Steph. Teberi civittis jur. notario p. h., Fent János győri főszereg deák p. h. Komáromi Ötvös János p. h.

(Győri kápt. levélt.)

XXXVII.

Gallovitius István kanonok ezüst szereinek leltára. 1667. decz. 15.

1. Aranyozott ezüst mosdó tál 77 lat, ezüst öntő kanná 57 lat.

2. Főpapi arany gyűrű zafir kővel és gyémántokkal kirakott arany mellkereszt 12¹/₂ lat és 2¹/₂ neh. súlyú.

3. Hat egybejáró úgynevezett czap pohár, aranyozott fődéllel, mind annyi ezüsből; súlyok 112 lat.

4. Két belül megaranyozott sőtartó, egyik 14 lat és 3 nehezék, a másik 15 lat és 1 nehezék.

5. Egy belül megaranyozott ezüst kanna.

6. Egy ezüst palaczk (lagna) fődéllel 67 lat.

7. Két kívül-belül aranyozott ezüst csésze; egyike 11 lat, a másik hattyús, 15 lat és 1 nehezék.

8. Golyóalaku födeles ezüst serleg, kívül-belül aranyozott, alsórésze közepén egy ezüst kisdedd.

9. Egy másik aranyozott ezüst serleg, fődéllel, melynek közepén 3 szem csüng.

10. Egy harmadik aranyozott ezüst serleg, fődéllel, tetején igen hosszú ezüst rózsával.

11. Egy negyedik aranyozott ezüst serleg, süvegalaku.

12. Egy aranyozott ezüst sőtartó, közepén néhány tengeri csigával 6 lat súlyú.

(Győri kápt. orsz. levélt. VII. nr. 25,237.)

XXXVIII.

Kremszer Erzsébet végrendelete. 1669. febr. 12.

(Egykorú magyar fordítás németből.)

Atya Fiu és Szentlélek Istennek nevében, Amen.

Mivel Isten ő sz. felsége ágyamban nagy betegséggel látogatott és talántán kedve akarátja szerint ezen gyalró világ-búl kiszólitana, igyekeztem tehát én Kremszerné Erzsébet az becsületes Kremszer Györgynek itt Győrött lévő vasárusnak házastársa, ezen alább megirt testamentumot produkálom és ennek utánna is inviolabiliter megtartatni az mint következik.

Először hagyok az győri nemes káptalannak egy tallért. Item azon szentegyházának 1 tallért.

Másodszor az győri páter jezsuitáknak öregbik párta övemet, hogy abból kelyhet csináltassanak, az arany lánczczal együtt.

Harmadszor. Az német kongregaczióban viola színű taffota szoknyámat az bársony vállával és gyöngyökből összekötött lánczot, patyolatból való két fel ingemet és patyolatból való előköténnyel együtt.

Negyedszer. Az Mária de Victoria kongregacziójában az fekete taffota szoknyámat és egy kicsiny gyöngyökből összekötött lánczczal, kláristul, két patyolatos fel inget és egy patyolatos előköténnyel együtt.

Ötödször. Az Sz.-Ferencz oltárához óntul való két gyertyatartót, és egy szentelt viznek tartó edényt, egy kis darab bársonyt, és egy darab atlaszt kelykeszkenyőknek valót.

Hatodszor. Az tisztelendő páter francziskánusoknál levő Sz.-Rozárium kongregációjában öt forintot és két patyolatos fel inget.

Hetedszer. Az deákoknak kongregációjában páter jezsuitáknál levőben három forintot.

Nyolczadszor. Az legközelebb való atyámfiainak Gerbhárt Jakab urnak Bécsben lakos vasárosnak öt forintot s hatvan pénzt.

Kilenczedszer. Az én boltos legényemnek nyolcz forintot és egy arany gyűrűvel együtt, az mely gyűrű két gerlicze formára vagyon csinálva.

Tizedszer. Az én páter konfessáriusomnak Pluanger nevűnek egy aranyat.

Item páter Vilfernek egy aranyat.

Tizenegyedszer. Melyné komám asszonnak örök emlékezetért egy rubintos gyűrűt. Item Hermanné komám asszonnak örök emlékezetért egy rubinos gyűrűt.

Tizenkettedszer. Az két asszonyembernek, az melyek nagy betegségemben szolgálnak, úgy mint Anna és Katharina asszonynak mindeniknek két fel inget és egy előkötényt.

Tizenharmadszor. Az én szolgáló leányomnak Mária nevűnek két fel inget s egy előkötényt. Item az szegényeknek alalmazására jó akaratomból három flor.

Tizenegyedszer. És mivel nem tudok s nem is ismerek több atyámfiat az felől említett Gerbhárt Jakabnál, azért ha mely találkoznék ennekutánna (*comperta rei veritate*) szokott országnak legátuma szerint termináltassék. Item mindenik testamentárius uraiméknak fáradságukért egy-egy tallért.

Ennekutánna az mi az házat illeti és az boltban való kereskedést, fehérruhát, ágyat s leplet cum omnibus mobilibus ibidem repertis, és az többiket akár mi néven nevezendőket, mindazok legyenek és maradgyanak az én szerelmes és kedves uramnak Kremszer Györgynek (*spretis omnibus iudicis remediis.*)

Mely dolognak nagyobb bizonyására szép kérésem mellett lett és instituáltatott ezen testamentum tételem az alább megnevezett testamentárius uraimék előtt avagy jelenlétökben, úgy mint Lakóczy Gáspár bíró uram, Meél Farkas uram, Herman Mátyás ur előtt és ezeknek szokott pecsétök s kezök írások mellett emanáltatott és confirmáltatott (*absque praeiudicio tamen eorum*). Datum Győrött, die 12. Februarii, anno 1669.

(Győri kápt. levélt.)

XXXIX.

Ország János ujjvárosi lakos végrendelete. 1678. mart. 1.

Én győri Ujjvárosban lakó Ország János adom tudására mindeneknek az kiknek illik, az én előtttem elment eleimnek utjára készülvén, minekelőtte lelkemet Istennek ajánlanám, testemet pedig az földnek az honnét vétetett mint annyának megadnám, annakelőtte Istentől sáfárul reám bizattatott kevés javaimból kényszerítetttem illetén dispositiót tennem.

Mindeneknek előtte hagyok az Boldogasszony templomára 1 forintot. 2. Megszámlálván kevés javaimat, hogy annál is inkább tudnák az én árváim megfizetni az adósságokat és az mi kevés még maradna, tudná ki-ki az részecskéjét hol felvenni: Vagyon itt Ujjvárosban egy házam, Péter Lőrincz és Fogas Péter szomszédságában. Van Pánsa mellett két szántó földem Savanyu Ferencz és Szalay Pál szomszédságában. Van két tehenem. Adós Mosonyi Nagy Máté 10 tallérral, az adóssal megmutatja; van egy gereben, van egy réz mozsár, van két vászon fel ing és két gyolcs fel ing, öt varrott vánkös héj, két vörös pamukkal szőtt ráfogó, van két hímes és két reczés lepedő, van három vörös himü szőtt kendőkeszkenyő egy végben, van egy darab vászon hét rőf, másik darab vászon 18 hajtásban 36 rőf, van egy patyolat kötény és egy gyermekeskére való hímes keszkenyő ráfogó forma. Van két uj abrosz, egy uj lepedő és egy uj dunyha héj. Van három viselt vánkös héj és két viselt lepedő és három ládácska, van hat tollas vánkös, két derekalj és tollas dunyha, egy paplan, van egy kis ón tál, és egy iczés ón kanna, van négy üst tű Ilona leányomnál, kettő gyöngyös, kettő paraszt, van huszonkét uj tányér, van vasszerszám fúró, fejsze, fűrész, szekercze, gyaluk és egyéb aprólékos szerszám, szalu, kapa, ezeket az én kevés javaimat rendben vévén, hogy annál is inkább tudnák az adósságokat megfizetni és az én javaimból az én gyermekemnek kinek-kinek mit hagyni; van egy kis darab zsáknak való vászon.

1. Hagyok gazdám asszonnak elsőben is huszonhárom forint adósságot megfizessenek az én javaimból. Vagyok adós Csizmazia Ádámnál lakó ujjvári öreg asszonnak három forinttal ötven pénz. Tót Mészáros Mártonnak huszonnégy font hús árával. Nálam lakó szabó legénynek vagyok adós tizenkét forinttal buza árával. Hagyok az testamentumosoknak egy-egy tallért. Város adójával vagyok adós két forinttal.

2. Hagyok gazdám asszonnak Szita Margitnak huszonöt forintot, jóllehet harmincz forintot moringoltam volt, de számban vévén javaimat, nem költ ki több belőle.

3. Hagyok ugyan gazdámasszontól, Szita Margittól való

Jutka leányomnak az én kevés javaimból huszonöt forintot, ilyen okon, hogyha előbb halála történnék, mind az másik gazdámasszontól maradt gyermekemnek, szálljon fele vissza az én gyermekemre, az fele pedig az anyjára Szita Margitra.

4. Rétiben lakozó Fejérvári Jánosnének Ilona leányomnak hagyok 10 forintot, mivel én ötöt az én javaimból szépen kiházasítottam.

5. Hagyom az kisebbik párta övemet az Kata leányomnak nevelésére.

6. Hagyok Margit leánykámnak egy vas gerebent és az öregbik párta övet nevelkedésére, mivel igen kicsiny.

7. Hagyom az négy üst tűket az mint az kettő gyöngyös és kettő paraszt és az fehér ruházatomat ugyan ezen két kis leánykámnak mind az vásznakkal együtt, osztassanak igazsággal el közöttök.

8. Hagyom fajlondis mentémet fekete béllésre, és az dolmányomon levő üst gombokat Jancsi fiamnak, réz mozsárt, vas szerszámot és fegyveremmel együtt légyen az ő számára. Engemet pedig temessenek el tisztességesen, és az mik megmaradnak az én javaimban, osztassék háromfelé közöttük; egy rész Jancsi fiamé, az másik Kata leányomé, az harmadik Margit leányomé. Hogyha pedig az másik feleségemtől maradt gyermekimnek lejártok történnék maradék nélkül, előbb hogyszem az mostani gazdámasszontól való Jutka leányomnak, szálljon az felül megirt gyermekim javai az mostan említett Szita Margittól való Jutka leánykámra, vagy az anyjára; fele pedig előbbeni gazdámasszonnak, ugymint Horvát Margitnak legközelebb való atyafiára. Lett ez testamentum tétel ilyen emberek előtt, ugymint: Tissinicz Márton városi eskütt és Kovács Márton ujjvárosi uraimék előtt.

Aláírás és p. h.

(Győri kápt. levélt.)

XL.

Özv. Szabolcsai Jánosné végrendelete. 1690. sept. 1.

Én néhai Szabolcsai Jovának meghagyott özvegye Juhász Magocs (Magdolna) az minden élőknek utjára készülvén minekelőtte lelkemet Istennek ajánlanám, testemet pedig az földnek mint anyának megadnák, annak előtte Istentől sáfárul reám biztatott javaimból teszek ilyen dispositiót.

Előtte mindeneknek vagyok adós az belső városi Tasner Bernárd ur. fl. 25, de vagyon ugyan ő kegyelménél egy tizes aranyom, két ötös, és husz egyes, suma 40 arany az mely Bernárd uramnál vagyon.

Vagyok adós az öreg Varsány Györné *(így)* sógor aszszonynak fl. 20.

Vagyok adós Jenei Péter uramnak só árával fl. 9, de adtam ő kegyelme boltjában két szőnyeget áru szerint fl. 8.

Vagyok adós az öcsémnek Rácz Péternek 15 arannyal.

Tartozom a juhászonnak szegődségében 9 báránnyal és egy gocsával.

Szegődtem az István szolgálával esztendeig fl. 10.

Szegődtem az Andor szolgálammal fl. 5; restál mindenestül.

Szegődtem Kata szolgálóval fl. 8, de kettőt megadtam, restál az többi.

Az juhoknak számok, kiket az juhász eleiben adtam Sz.-Dömötör napkor 205 szám, az idei bárányoknak 130 az számok. Van 6 ökröm jármos, van egy nyári üsző, van két ló.

Item van egy vasas szekér, van őszi buza asztagban Péren circiter 150 kereszt. Item tavaszi buza van kaszált és keresztben is egy kevés, van zab 25 kereszt. Item van tönköly kaszált, van 25 kereszt köles. Item van egy kis hold markonis *(így)*. Item van árpa 20 mérő.

Hagyok az Nagyboldogasszony templomára fl. 1.

Hagyok az nemes káptalanbéli pap uraknak fl. 1.

Hagyok Varsány Miklósné leányomnak Katinak 10 tallért.

Hagyok az öregbik unokámnak Varsány Miklóskának tiz tallért.

Hagyok az kisebbik unokámnak Varsány Marinkának tiz tallért.

Hagyok az másik unokámnak Varsány Miskának tiz tallért.

Hogy szegény boldogul kimult Jenei Dömötör uramhoz küldtem férjnek a lakodalom után maga is akarattjából megvallotta, hogy nincsen több neki 70 forintjánál s magam sem láttam akkor több pénzét szegénynek, az melyet ő kegyelmei ve Safr Kozma is jól tud és lelki ismeret szerint egyebet sem mondhat.

Hagyom azon 70 ftnak az felét 35 forintot Safr Kozmánénak, Jenei Marinka mostoha leányomnak, az 35 frt az én fiamnak Jenei Miklóskának maradgyon, hogyha pedig Jenei Miklós fiam meg talál halni, azon 35 forint szálljon föllebb megirt Jenei Marinka mostoha leányomra.

Ez több megnevezett jók penig valamelyek az testamtomnak rendi szerint föl vadnak írva, az melyek az adósságtul és az kinek mit hadtam azon kívül az mi megmarad, mindenemű fehér ruhájával, dunyha, párna és vánkossokkal, két paplan, egy selyem öv és az egész házi eszköz valami vagyon, hagyom

Jenei Miklós fiamnak és az juhokat, bárányokat, ökröket, lovakat, az tinót, gabonát, és az szekeret és valami marad holtom után mind az fiamé Jenei Miklósé legyen, melyből temetessenek becsületesen. Az itt való rácz templomra adjanak tiz tallért és az rácz papnak tiz forintot.

Vagyon még egy fiam Rácz György uramtól való Rácz Péter most Budán muskáteros, de mivel az atyjától semmi reánk nem maradt egy háznál egyéb Komáromban, az melyet az ő rossz cselekedeti miatt elvesztett, nemcsak az maga részét, hanem egy testvérhuga részét is Rácz Katáét, elvesztette, azért ő neki semmit sem hagyok.

És minemű fehér ruháim vadnak az Sztávozóné boltjában az belső városban egy ládában, van két arany gyűrő benne az ládában.

Hogyha Jenei Miklóska fiam meg talál halni, minden névvel nevezendő jók, az melyek oda föl meg vannak írva, egészen maradjanak a Varány Miklós feleségére Rácz Kató leányomra és maradékára mostaniakra és azután Isten által leendőkre.

Hagyom Varsány Miklós vőm tutorsága alá Jenei Miklóska fiamat úgy, hogy iskolában járassa, és gondját viselje mint magának s mint pedig az mi kicsiny jószágga vagyon annak, hogy el ne fogyjon szegénytől, ha fölnevelkedik es tudhassa magát mivel forgatni.

Voltanak jelen az testamentum tételben ilyen becsületes emberek úgy mint nemzetes Maróti István ő herczegsége udvarbirája, Kovács János, Rácz György és az mostani rácz pap Perkáti Mihály. Kelt győri Ujvárosban Sz.-Mihály havának 1. napján 1690. esztendőben.

Káptalani megerősítés.

(Győri kápt. levélt.)

XLI.

Özv. Mosonyi Szabó Jánosné javainak leltára. 1699. febr. 7.

Anno 1699. die 7. Februarii.

Nemzetes Gindl Orbán ezen nemes Győr városa fő birája judiciaria commissiója mellett jöttünk mi alább megirt esküdtek tiszteletes Mosony Szabó János meghagyott özvegye házához és halála után a minemű javai ő kglmnek ugymint Skádvary Orzsébet asszonynak maradtanak, inventáltuk ekképen.

Ugyan legelsőben maradtott egy háza az belső városban Varga András és Sziártó Ferencz szomszédságokban. Item maradtott három szántó földje, ketteje be lévén vetve. Item csanáki hegyen két tábla szőleje.

Egy ó flinta; egy hosszú küszögi puska; egy ó szablya tartóstul; egy ó zöld lóding; egy öreg födeles zöld ág; egy nyoszolya; hét párna; egy kék borított dunyha; 3 kék vánkös; 2 fehér vánkös kék pamukkal, 3 vörös pamukkal varrott vánkös, 4 szövött vörös vánkös, 2 vörhenyeges paplany; 5 közönséges párna, 2 szövött, vörös vánkös, 1 régi pokrócz, 1 lepedő vastag, 1 kék pálya szoknya, 16 zsák, 1 rongyos vén darab ruha, vörös és sárga, 1 viselt futa kötény, 1 reáfogó, 1 kendő, 2 sávös abrosz, 2 ón tál, 17 öreg földő tál, 12 kis tál, 1 uj körösztény korsó, 2 ón kanna, 1 uj körösztény bugyogós korsó, 6 apró uj körösztény korsó, 1 alabastrom palaczkocská, 3 fehér, 1 kék csésze, 1 kis eczetes hordó, 1 bágyog másik szűrő, 4 képes czimer, 3 kép, 1 kis réz mozsár, 3 öreg üveg eczet, 1 fa karszék zöldes, 1 fekete, 1 kis pincze tok 4 öreg pintes palaczkkal, 1 öreg pokrócz, 2 sátor, 1 ponyva, 3 hara, 2 vánkös, 1 öreg rongyos köpönyeg, 1 fehér fel imeg, 4 szennyös pentöl, 4 szennyös kendő, 4 alsó lepedő, 2 abrosz, 2 sip uju fel ümeg, 4 mérő közönséges liszt, 26 fa tányér, 6 mérő köles, 7 mérő fel buza. 1 zsákba pöcsét alatt, 1 asztal szőnyegestül, 3 hordóban 52 akó bor és 2 fertály bor. Az pinczében két bágyog töcsér, 3 nagy olló mesterséghez való, 1 kék rázsa szoknya, 7 darab fonál egy ládában, 1 szürke stuczli, 1 pár kis gyöngyházás kés, kész pénz 14 fl. 75 den., 9 egész tallér, 3 egész arany és 75 den., 2 ezüst kanál, 17 öreg ezüst gomb makkostúl, 15 apróbb gomb makkostúl, 15 sima ezüst gomb makkostúl, 2 ezüst gyűrű; 12 megtörött ezüst gomb zálogban 30 den. Sziártó Miklósnée zálog, 1 abrosz per 1 fl. 42 den., 1 vörös futa kötény 2 fl., ujjvárosi Lakatos Jánosnée, 1 vörös futa magáé, 4 darab czérna, 1 ezüst tű kis gyöngyökkel, 1 üres zöld zsinóros erszény, 1 darabka fehér kötés, 2 réz gyertya-tartó, 8 kendő, 22 vánkös héj, 2 darab patyolat, 8 reczés lepedő, 1 vörös varrott, 2 alsó lepedő, 1 reáfogó zálog 2 fl., 3 abrosz, 4 fel gyolcs ümeg, 3 sipuju fel ümeg, 2 fehér kötény, 1 darab bula vászony, 3 asztal keszkenyő, 1 fejkötő, 1 bepöcsétlett vörös iskátula levelekkel, 1 rézmosdó, 1 réz tepsi, 2 nyárs, 2 rostély, 2 vassfazék, 3 hordó, 1 vizcsöbör, 1 fa töcsér, 1 láda, Szabó Lőrincznél adósság 140 fl. ut solus recognoscat. Item vagyon Szabó Lőrincznél 62 fl. 50 den. kész pénz; Varga Andrásnál is 37 fl. 50 den. Eodem die jelenti magát Zámoly Fenes Jakab, hogy az asszonynál vagyon és az asszony adós 150 fl. Philep János takács tartozik 75 fl. (4 esztendeje), Takácsnál 70 réfig való vászon, Szent-Iványon 10 mérőre való vetés. Act. ut supra. Rékás Miklós, Borbély András, Baczkó Ferencz városi esküdtek. (p. h.)

Anno 1700. die 15. Martii.

Egy küszögi puskát elő nem adhatott Vidovics Szabó Mátyás, melyért imputáltatik Szabó Mátyásnak fl. 6.

Egy szablya tarsolyostul 3 fl., egy ó zöld lóding 50 den., 1 ón kánna 1 fl., 6 uj keresztény korsó 30 den; 1 bádóg másik szűrő 10 den; 1 kis réz mozsár 1 fl; 1 öreg pincze tok 1 fl. 50; 1 sátor 75 den; 2 olló 50 den; 1 réz gyertyatartó 50 den; Szabó Lőrincznek egy föl hordó adatott, 1 fl; item 3 darab czérna megadta 28 den; Borbély Andrásnak adtunk egy zöld és egy fekete széket, megadta per den. 35; hét zsákot adtunk biró urnak 1 fl. 40; Borbély András urnak adtunk egy pár kést 40 den; biró uram két tálot vet 1 fl. 35; 24 lat ezüst egy nehezék héán 17 fl. 80 den; Borbély András urnak egy tepszit, nyársot, rostélyt per den. 30; egy gyertya-tartót 50 den; Csapó Mátyásné vett egy paplant 2 fl; 3 harát 20 den; Varga Andrásné vett egy ponyvát 1 fl; egy öreg paplant 25 den; Borbély András úr vett egy pokróczot 20 den; Csapó Mátyásnének adattak két vánkös, egy párna egy dunyha 6 fl., 1 párnát 1 fl; Rékás urnak két vánkös, egy párna 3 fl; Borbély András urnak egy párna, 2 kis vánkös, 2 fl; Csizmazia Istvánnének két vánkös per 1 fl. 25 den; Rékay urnak 2 vánkös héj, 1 fl. 50 den; két sipuju ümeg 70 den; Cseh Szabó István két abroszt 2 fl. 25 den; egy darab gyolcsot és egy török vagy lengyel patyolatbul való nyakra valót biró urnak 25 den; 4 kendő per fl. 3; 2 alsó ing 90 den; egy gereben 50 den; egy futa kötény s egy lepedő 2 fl 40 den; egy reczés lepedő 1 fl; két akös hordó 40 den; két káposztás hordó 90 den; 1 kis szövött vörös kendő 30 den; 3 asztal keszkenyő 30 den; 2 ezüst gyűrű 80 den; 1 kis palaczkot 15 den. Az eladott ingókon kívül az adóslevelekkel együtt bejött 946 fl. 41 den; adóssága 288 fl. 51 den.

Tislernek egy ládáért 6 fl; apothekában 3 fl. 28 den; pacsmag ára 85 den; harangozásért az öreg templomra 9 fl; deákoknak és papnak 3 fl; franciscanusoknak harangozásért 6 fl; praedicatiótul 1 fl; bársontul 1 fl. 50; egyház fiunak 1 fl. 50., Longon urnak 4 fl. 40 den; viasz gyertya 24 fl. 65 den.

(Győr városi levélt.)

XLII.

Nemes Kis Magdolna néhai Tornyos János belvárosi polgár özvegyének végrendelete. 1699. decz. 17.

Atyának és Fiunak és Sz.-Lélek Ur Istennek nevében, Amen.

Én Tornyos Jánosnak meghagyott özvegye Kis Magocs, testi nyavalyáim miatt az én előttem elment eleimnek utjára

készülvén, minek előtte elmémnek okossága tülem eltávoznék, nyelvemnek szóllása megszűnnék, lelkemet Istennek ajánlom, testemet pedig az földnek az ű anyyának meglen adnám, annak előtte kicsiny javaim között. mely az uramtul maradott és véle együtt szerzettem, ilyen dispositiót tések.

1. Az öreg templomban a Boldog asszony tisztességére egy pár viasz gyertyára hagyok den. 50.

2. Győr vármegyében lévő nemes jószágot Selyem-Teleknek kit hínak, mellyet Tornynos János uram Istenben üdvözölt Iványos uramtul kikeresett Selyem Benedek urammal edgyütt, és kiváltott száz forintokon Selyem Benedek uram, mellyeket ugymint száz forintokat tartozott le is tenni, hagyom két árváimnak, mivel még most kicsinyek, magokat is az jószággal edgyütt az öregbiket Örsön lakozó Cseke Jánosnak, az kisebbiket Győrött lakozó Takács Istvánnak hagyok; meghalván gyermekim neveletlenül, az jószág vissza szálljon Selyem Benedekre. Az tutorok pedig az jószágból elégíttessenek költségekről.

3. Ollyan okon, hogy Istenes vélek való dajkálkodást tegyenek ő kglmek szegény gyermekeimmal és addig birhassák azon fellyül említett jószágot is, méglen édes gyermekeim ő kglmek kezénél lesznek.

4. Ha pediglen Isten engedelmebül emberkort élnének, és a sz. házasságot megérdemlenék, valójából házassítsák ki.

5. Selyem Benedek uram, mikor nálunk lévén föllyül említett jószág levelét az több jószág levelekkel edgyütt tülünk kikért, akkor azt fogadta, hogy még élek és árváim élnek, mindenben feles lések, és árváim felesek lesznek, igazán kiadja a jószágból, akármely haszon lészen.

6. Az mi pediglen az fellyül említett jószágnak költségét illeti, minden félében voltam társ az házi költséggel edgyütt, még többel, a mi pediglen oda föl való költséget ő kglmet tett, aztot istenessen emberséges emberek előtt igazíttassa el ő kglme, hogy egyik fél se károsodgyék.

7. A mint értettem, hogy a többi jószágnak is kereseteiben megindul Selyem Benedek uram, a melyre az Ur Isten segéllye, mely az árváimat illeti, abban is mindenben árváim társok legyenek és ki ne rekesztessenek, mivel valamit bir, maga jól tudja ő kglme, mindenben Szoká János nemzetségét ugy illeti, valamint Selyem Benedeket.

8. Vörös István maradékja onnénd alól följövéen értettem, hogy a mely házat Győrött belső városban Hás György sógor urnak adtam örökben, magam is kész pénzen vöttem, mivel czégére levén, keresni akarja, addig ne adjanak semmit, se törvényt ne álljanak, miglen mikor az attya Vörös István

tutor lévén Szaká János nemzetségének Szentset, Hartált, házi és több jószágokat elő nem állit, mellyek négyszáz forintoknál többre mégyen. Elsőben álljon ki Tornynos János jussa, azután Tornynos Katié. Harmadik az Vörös Istványé volt. Ezek kitelvén, álljanak törvényt gyermekeim képiben mindenik, ki árváimat tartja.

9. Minek előtte testamentomot tettem volna, elő hivattam Tornynos Katát, mind az urát, mivel vérek lévén, hogy tartsák nevelő gyermekeimet, és hogy föl nem fogatták, kényszerítettem annak hadnom, kinek a sógoraim közül kedvek tartotta, azokat gyámolul Isten ő sz. fölsége támasztotta dajkaságra is.

10. Vagyon öt abroszom, kettő vörös pamukos, három sáros.

11. Vagyon három uj lepedő, kettő csipkés, egyik pamukos.

12. Vagyon kilencz vánkös héj, kettő uj szövött, három uj varrott, három viselt.

13. Vagyon négy kendő, három uj, egyik viselt.

14. Vagyon két kötény, egyik vörös selyem futa, az másik kék kilencz himü.

15. Vagyon egy viselt paplany, egy dunyha, két párna, négy tollas vánkös.

16. Vagyon 19 jó zsákok, egy nagy jó öreg ponyva, tizen-nyolczas vászon tizenkét réf.

17. Vagyon egy fekete födeles ágyom, egy asztal jó, három karszék, konyhában való almáriom, öt uj keresztény korsó, tál örege apraja huszig, fazék tizig, tányér huszig, rostély egy, nyárs egy, fejsze öreg kettő, három öreg hordó, két kicsiny, ruha szárító kötél, rosta, szita, mindezeket pénzre fordítsák, abbul mi nem kívántatik magoknak adgyák el, az gyermekeknek mi kívántatik vegyenek. A mi pediglen föllyül említett fehér ruhámat illeti, istenesen mindeneket igazságosan két felé intézzék emberséges emberek, hogy egy fél se károsodjék az gyermekeim közül.

Ultimo testamentarius uraiméknak hagyok 3 frtot. Mind ezeket az fellyül jelzett ingó és ingatlan jószágokat úgy hagyom megirt neveletlen árváimnak, hogy az catholica pápista hitben és Isteni félelembe neveltessenek, és mindvégig abban megmaradgyanak. Ha pedig valami szerint az catholica hittül elszakadnának, megtérni sem akarnának, a jószágomban részesek ne legyenek. Actum Jaurini die 1-ma xbris, 1699.

Ezen testamentomomnak executora légyen Takács István sógor úr.

(Győri kápt. levélt.)

Közli: Sörös P.

Kelengye a mult századból.

A Berzeviczy család lomniczi levéltárában van egy könyvecske, melyben Stansics Horváth Borbála kisasszonynak, ki 1758-ban Berzeviczy Sándorhoz ment férjhez, kelengyéje részletesen és körülményesen magyar nyelven iratott össze. Ezen kis könyv tartalma, mint érdekes adalék az akkori idő culturviszonyainak ismertetéséhez, megérdemli, hogy most, közel másfél évszázad múlva, közzététessenek.

Horváth Borbála a Szepességen 1566 óta birtokos Stansics Horváth családból származott; őse Szigetvárbán tanusított vitézségeért tekintélyes donatiót kapott Szepesmegyében Eőr (Nehre), Németfalu és más helységekből a lengyel határszárazán. A menyasszony apja Horváth Gergely volt, kinek házasságából báró Hellenbach Anna Máriával három fiú és négy leány származott. A báró Hellenbach család akkor és egész a jelen század elejéig Hont megyében volt birtokos, Felső-Szemeréden lakott s számos felsőmagyarországi családdal, a Prónayakkal, Radvánszkyakkal stb. állott rokonságban. A Horváth leányok közül az 1737-ben született Borbála az özvegyességben élő Berzeviczy Sándorhoz ment férjhez, kinek első felesége Szontagh Erzsébet vala. Horváth Borbála már az előtt menyasszonya volt Szentiványi László ezredesnek, ki a hétéves háború első évében 1756-ban a lobociczi csatában elesvén, a házasság köztük létre nem jöhetett. Horváth Borbála a szülői házból szép kelengyét és tekintélyes hozományt kapott mint alább részletezve olvasható. Egyetlen gyermeke volt *Berzeviczy Gergely*, ki mint kitűnő műveltségű nemzetgazdászati író és egyházi téren mint sok éven át evangélikus kerületi felügyelő a mult század végén és a jelen század két első évtizedében († 1822) működött. Berzeviczy Gergely ifjúkori levelei külföldi útjaiból anyjához, az itt említett özvegy Berzeviczy Sándornéhoz, nem rég jelentek meg és méltó feltűnést keltettek.

A kelengye összeírása a következő:

T. N. Stansics Horváth Borbálának, keresztfalvi házból kiadott portékának specificatiója, anno 1758. 1. májusban tartott lakadalma után.

Isten kegyelméből az egész Boriska leányunknak adott portékának specificatiója.

Első lap:

I. N. J.

Specificatiója minden portékának melyet Boriska leányunk 1758. esztendőben 1. májusban néhai lomniczai Berzeviczy Sándor uramhoz férjhez menvén magával vitt németfalvi házukból.

Egy német biblia, cancionalis 1 és 2 imádságos item	5
Egy német éneklő könyv	1

Második lap:

Clenodiumok specificatiója:

1 párta gyémántos boglárokkal	5
1 » abba arany boglár	9
1 » abba arany szem	24
1 » abba gyöngy szem	2585
1 » rubintos boglárokkal	7
1 » arany szem	24
1 » gyöngy szem	2300
Nyakra való gyöngy 6 sor szem	467
Főre való gyöngy 8 sor szem	600
Kézre való orientalis gyöngy szem	1160
Gyémántos és rubintos nyakravaló, van benne gyémánt	

80, rubint 13.

Más nyakravalót fizettem 14. Arany gyémántos fülbevaló egy pár, van benne gyémánt	30
Sulyovszkyné asszonytól arany fülbevaló ...	1 pár
Mindennapi fülbevaló	1 »
Reszkető 3, van benne gyémánt 24, rubint	35
Gyémántos saczli nagy gyémánt 7, kisebb gyémánt	37
Kézre való csat gyémánt benne	20
Egy pár modi gyűrű gyémánt	32
Egy pár gyémántos és rubintos gyűrű gyémánt 6, rubint 6	12
Váltásra való szép gyűrű gyémánt	3
NB. Egy brillantos gyűrű gyémánt	1
NB. Egy régi gyémánt gyűrű gyémánt	1
NB. Egy pár modi gyűrű kavallérnak való, van benne gyémánt 14, granatli	2000
Arany lánczocskát nyom arany	3
Arany lánczokra adtam aranyat	40
Ezüstre adtam aranyat	50
Ezüst pár kés s kanal futralisba	28

NB. József herczeg portrait 16 arany; egy másik forma 15 rubintos rózsza virágokkal festett fehér gömbölyű iskátulyába.

Harmadik lapon:

NB. A mely clenodiumot megfizettük és az melly pénzt ezüstre deputáltuk, azon az summán osztán következő Nachtzeigot szerzettük:

Egy nagy tükör ezüst rájával 24 arany	1
--	---

Egy üveg pohár ezüst fedéllel	1
Egy pár palaczkoska ezüst sróffal	2
Vánkoska ezüst abronccsal gombostűre	1
Ezüst koppantó	2
Egy pár ezüst gyertyetartó bécsi latt	20
Ezüst mosdó kannával » »	53
Klenodiumos ezüst ládácska » »	38
Csésze fedéllel, egy nyom » »	23
Egy ezüst tácza » »	14
Egy pár nagy skatulya » »	33
Egy pár kisebb skatulya » »	23
Egy pár kis skatulya » »	8
Egy tácza kártyához » »	6
Egy töcsér és csengetyű » »	9
Egy pár kés és kanál » »	10
<hr/>	
bécsi latt 237	

Ezen felül irt ezüst műveknek specialis futralisa vagyon.

Negyedik lapon :

Istennek ő szent felségének rendelkezéséből való ezüst NB.

Aufsatz alá való nagy tábla	1
Aufsatz láb	1
Nagy csésze	1
Kis csésze lekvariumnak való	5
Sótartó	4
Kis gyertyatartó	4
Nádmézre való porozó	2
Eczetre s olajra való ampula	2
Osztogató nagy kanál	5
Ordinari kanál	18
Ezüst három ágú villa	18
Kávé kanálka	19
Nádmézre való skatula	1
Kávéra való ibrik	2
Herbatére való ibrik	1
Gyertyatartó	4
Koppantó	1
Ezen felül irt ezüstnek is futralisa vagyon.	

Ötödik lapon :

Galanteria portékának specificatioja.

Anno et die eadem.

	darab
Arany óra lánczczal együtt	1
Egy igen drága tobáktartó	1

Egy agát tobáktartó	1
Egy fekete nagy tobáktartó	1
Egy tükröcske portrattal	1
Három gallanteri késecske	3
József herczegnek ¹⁾ portrettje; 12 kavallér és egy dáma portrettje; egy tükör.	

Hatodik lapon:

Ón mívben.

Kaukas (?) tálak	2
Ordinari tálak	12
Tányér 3 tuczat	36
Két pinczetokban pohár	60
Karafina szép metszett	36

Hetedik lap:

Köntösök specificatiója.

Anno et die eadem.

Trádolt szoknya s vál.
 Fehér perzsián zwig szoknya s vál.
 Kék prokát szoknya s vál.
 Zöld bársony öltözetnek való, kötéseket megfizettem.
 Tafota kantus öltözet.
 Sötét parket szoknya.
 Kamdol mindennapi köntös.
 Flanell szoknyák.
 Kanavász szoknya.
 Maga csináltatott fehér moly öltözetek.
 Czucz kartonból kantus kleid.
 Barchenből kantus kleid.
 Flanell szoknya maga csináltatta.
 Zöld lengyel mente nyusztal prémelve.
 Fekete bársony mantli hermelinnel prémelve.
 Ócska damacka mantlicska.
 Mindennapi ócska mente.
 Ócska lengyel mente.
 Steifrock.
 Nyuszt keztyű.
 5 legyező.
 6 keztyű.
 2 krágli.
 1 fátyol.

¹⁾ Ezen József herczeg Mária Terézia legidősebb fia, akkori trónörökös, későbbi II. József császár.

- 8 arannyal főkötők.
 4 fátyol főkötők.
 4 arannyal keszkenyő.
 10 pántlika.
 5 aranyos füző.
 8 selyem czipelő.
 4 közönséges czipelő.

Nyolczadik lap:

I. N. J. Fehér ruha connotatiója.

Anno et die eadem.

	darab
Háló főkötő	16
Homlok kötő	12
Patyolat kendő	6
Batiszt kendő	8
Hormantli	6
Patyolat hormantli	1
Ingvál vászonból	6
Batisztból ingvál	6
Patyolat ingvál	4
Slájer ingvál	6
Fátyolból ingvál	5
Fátyolból előruha	6
Slájerből előruha	2
Patyolat előruha	6
Batisztból előruha	5
Sziléziai vászonból előruha	14
Házi vászonból való előruha	12
Festett előruha	4
Karton előruha	1
Dupla fodor vagy táczli	6
Maga varrása fodor	4
Batisztból táczli	4
Holstráf	10
Oberslág	2
Sziléziai vagy német ing	10
Magyar ing	20
Strimpfli pár	18
Palatindli 3 latzli	2
Selyem palatindli	2
Selyem keszkenyő	4
Az igen vékony sziléziai vászony	2

	darab
Otthon való vászonyból	7
Középszerű vászony	10
Fehéretlen vászony vékony	20

Kilenczedik lap:

Ágyra való apparamentumot így vitt:

	lepedő	vánkos
Bod tafota firhangra	—	—
Arannyal varrott lepedő	1	3
Tulipán módra varrott	2	6
Szekfü módra varrott	1	3
Kék selyemmel varrott	1	2
Fehér selyemmel	1	3
Közönséges varrással	2	4
Csipkével	3	3
Pántlikával sziléziai vánkoshaj	—	8
Boroszlói párnahaj	—	2
Kartonból párnahaj	—	5
Kis vánkoskához haj	—	12
Vékony lepedő	12	—
Közönséges lepedő	18	—
Párna 2, dunyha 1	3	7
Selyem paplan 1 bársonyból	—	—

I. N. J. Asztalra való apparamentumok.

	darab
Boroszlói abrosz	3
Nagy táblán vont munka	1
Vékony abrosz házi	12
Közönséges abrosz	12
Kis abrosz és kávéhoz való	6
Boroszlói szervietták vagy kendők	24
Másféle vékony 4 tuczat	48
Más formájú	36
Közönséges szervietták	36
Vászonból való szervietták	24
Törülköző kendő vékony	12
Közönséges	12

Tizedik lap:

Eddig tart a menyasszony apjának, Stansics Horváth Gergelynek írása, következik a fiatal asszony irásával:

Az uram hozott ajándékba:

Ezüst kötés garnirozásra, egy darab rózsaszínű mor, egy köntösre való; fátyolos párta	2
Bársonyos palatindli	3
Selyem czipelős	4
Selyem strimpfli	6
Czipelőnek való csatok	2 pár
Strumpfbandli ezüst csatokkal	1 »
Fejre való bokréta	2
Egy szép tabaktartó	1
Nénémasszony Szirmainé egy pár főkötőt ajándékozott.	

A 12-ik és következő lapokon be vannak jegyezve Berzeviczy Sándor irásával német nyelven azon tárgyak, és főleg pénzürtékek, melyeket az asszony a házasság alkalmával és később kapott és a házhoz hozott, nevezetesen:

Ao 1758. die 1. Maji, nachdem ich meine Frau Barbara Stansich Horváth geheirathet hatte, so übergab sie mir im bahrem Gelde in zwei Contracten:

1. Bei H. Székely János, welche ich incas- siret habe über ungarische florin	360
2. Bei H. Baron Joanelli über dreihundert und sechzig florin	360
<hr/> Summa 720	

3. Ao 1759. gab mir die Frau Schwiegermama 12 i. e. zwölf Kühe mit einem Stier.

Ao 1761. die 26. Januarii übergab mir meine Frau abermal ihr Legat, welches ihr von der sel. Frau Szulyovszky Sandorin zukam bahr florin 504.

Alexander Berzeviczy, m. pr.

Ao 1761. die 16. Maji habe ich all dasselbe, welches meine Frau Barbara Horváth zu mir gebracht hat in Anwesenheit des Goldschmied Joann Daniel Szakmárys und Herrn Stuhlrichters Vitalis abgewogen und befunden im Auf-tisch, Nachtzeug, Leuchter und Löffeln und dergleichen zeug wiener Loth Nro achthundert sechzig vier i. e. w. Loth 864.

A. Berzeviczy, m. pr.

Ao 1763. die 15. Febr. gab mir der Herr Schwiegervater Gregorius Horváth auf meiner Frau ihre künftige Succession gegen Recognition ungarische Gulden zwei tausend sage flor. 2000.

Alexander Berzeviczy, m. pr.

Ao 1770. die 26. Julii gab mir die Frau Schwigermama Frau Baronin Anna von Hellenbach auf meiner Frau ihr künftige Succession gegen Recognition drei tausend ungarische Gulden.

Alexander Berzeviczy, m. pr.

Megjegyezzük még, hogy a láda, melyben ezen kelengyének egy részét a házhoz hozták, most is megvan; művészi kivitelű, 60 cm. magas láda, melynek belsejében a házasság dátuma van feljegyezve, de a láda maga valószínűleg sokkal régibb, a XVII-ik században készülhetett. Első része oszlopos díszitményekkel van ékítve, melyek ki voltak verve. Ugyszinte megvan még a családi levéltárban az összeírásban említett ezüstnek egy része az eredeti tokokban. A háznál egynehány diszes párnahaj, asztalkendő S. H. B. betűkkel, ezen kelengyéből való.

Közli: BERZEVICZY EGYED.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADATOK BETHLEN GÁBOR TÖRTÉNETÉHEZ.

*Bethlen Gábor Rhédey Ferencz váradi kapitányhoz. Déva, 1611.
juliús 19.*

Spectabilis ac Magnifice Domine frater mihi observandissime.
Servitii mei addictissimam etc. Az Ur Istentül kgnek kedvesivel együtt sok jót szerencsésen kívánok megadatni. Mivel hogy kgd én róllam, igaz atyafiáról ily igen elfeletkezék, hogy sok időtől fogva csak egy levelét sem láttam kgnek. noha az uraimnak irott leveleit egynehányat láttam kgdnek, kin bizony csudálkoztam; mindazáltal én nem akarám tovább halogatni kgdet levelem által meglátogatni és az ide be való mostani állapotokról kgdnek egy nehán szóval hasznosnak itélem irnom, remélvén azt. hogy nem szintén hallhatott voltaképen kgd meg mindeneket. ha szintén valaki ir kgdnek is.

Az sok és fővezéreknek gondviselések miatt Isten mint szégyenité és ostorozza meg minnyájunkat az sok bünért és fel-fualkodásért, erről nem aránzom szükségesnek lenni hogy irjak kgnek, elhittem, minden eddig való jó magunk viselését és vitézkedésünket kgnek Ferenczi Albert barátim meg tudták beszélleni, mert ott voltak s' gyakran beszélgettem is velek.

Mostani állapot pedig ebben vagyon. hogy az vajda még eddig idébb nem jött, sőt hátrább szállott az havashoz. Azért-e hogy Havasalföldét kezéhez vegye. avagy az ott benn való török és tatár hadról őrizkegyék? mert tatárt ugyan sokat mondanak Gergicsénél és bizonyos, az kik táborokban voltak, azokkal magam is beszélgettem.

Az portáról pedig egy Omer nevű vezér pasa jött ki. kivel Szombathelyi Márton deák Rácz Brodnál lött szemben. Az írja az fejedelemnek s írja bizonyyal, hogy szép haddal vagyon. de főképen janicsár vagyon sok vele, az is az fejedelem segítségére jó, azt írja. Ő felsége itt benn az országban minden rendeket fejek, jószágok vesztése alatt hivata ujobban táborban.

Fejérvárhoz akar szállani, Szebent lovaggal, gyaloggal megerősíti. ez alatt palatinus uramat meg akarja fő követi által találtatni az békesség felől. Ugy veszem eszemben, hogy ha veszik az magyarországi urak, ő fsge mindenben egyet ért vele. Ha pedig nem akarják barátságát venni és ha láttya, hogy teljességgel fejedelemségétől akarják megfosztani, kgnek én ezt bizvást és bizonyosan irhatom, hogy az törökhöz csatolja magát mingyárt. sőt megesküdt rajta, hogy kész inkább ellenni minden javai nélkül s' mind éltig ellenek lenni, rajtok élni halni, hogy sem mint gyalázatosan megválni fejedelemségétől.

Ebben pedig imilyen módot követ, hogy először az békeséget próbálja és ha veszik, kész mindenképpen megalkunni, ha pedig soha semmi uton azt nem akarják venni tőle, hanem fejedelemségétől akarják megfosztani, ha mi hadnak szerét teheti. éjjel nappal azon igyekezik, mennél több hadnak szerit tehesse mind pénzes s' mind az országbeli hadnak, és fegyverrel halálíg akarja oltalmazni országában fejedelemségét.

Most pénze is szerencsére igen sok akadott kezéhez több száz ezer ftnál, az szebeniek is 50 ezer ftot adnak mostan, Rác Györgynek is szegénnek sok pénze volt, soha senki nem hitte.

Ha pedig ez az szándéka az ellenségnek hirtelen való jöveteli miatt véghez nem mehet, Lippában megyen, Lippát, Jenőt és az alföldet megoltalmazza, az alatt mint budai, egri, temesvári pasákat minden alattok valókkal megindit ő maga, az portai vezért azonképen, az egész tatárságot szintén úgy, nem gondol semmivel semmit, hanem ismét bejő az országban és soha semmit nem hagy senkinek nyugonni, az császárhoz is mostan indul főkövete.

Mely ha így fog uram lenni, megitélheti kgd, minémű nagy és utolsó romlás következze reánk, mert az török bizony mindent cselekedik uram, ezt én jól tudom, nem mi érettünk, hanem magáért, mert ő jól tudgya azt, hogy ha Erdély ő tőlle elszakad, ottan az két Oláh ország is elszakad és az okból az ő birodalmának romlása következik. És ha lészen pedig uram az hadakozás, nemcsak Erdélyben jönnek be, hanem az tatárt az hajduság városira, faluira bocsátják égetni, rablani, a hol laknak, úgy pedig, nemcsak az hajdu, hanem egész az Tiszán innen való föld pusztul.

Az mi urunknak uram ez az feltött czélja és minden akarattya, szándéka; két ezer lovasnak teszi mostan szerit, immár nem sok héa vagyon, azoknak fizet igen jól és fejenkint erős hüttel megeskütteti őket, hogy fejek fennállásáig együtt élnek halnak vele.

Kgdnek én ezeket azért akarám értésére adnom, hogy kgd is gondolkodgyék az állapotról és az kikkel illik, beszélgessen, erős kötelessége vagyon kgdnek is, ne vesszessük el uram az hazát,

mert ha ezt elvesztjük, mi mást nehezen, avagy nem is találunk. *Törődött és sokat budosott emberek vagyunk, én Törökországra soha többször nem megyek, inkább akarok meghalnom hazámban.*

Ha módgya lehet kgdnek az oda ki való emberekkel való beszélgetésben, kiváltképen Lónyay István, Dengeleghi Miklósékkal beszéljen kgd, adgya eleikben kgd az dolgot, az uraknak adgyák eleikben, exitussa mi lehet dolgoknak. Hadgyanak békét Erdélynek, ne kapdossanak rajta, mert ha Ferdinánd császár az török ellen meg nem tutta tartani, ezek annál inkább meg nem tarthatják. Inkább békéljenek valóban meg az urakkal, csatolják magokhoz, többet használnak így ezzel, ha Erdélyben választott fejedelem lészen, mind németre, törökre nézve. Az magyar nemzetnek is nagyobb becsületi lészen az némettől. Ha pedig azt nem akarják, talám hirtelen mostan meglehet ez, hogy Erdélyben bejöhetnek, de csak Sz.-Mihál napig lészen az uram, addig csak egy erősséget is nem tudom ha vehetnek-e meg vagy nem?

Az urunk iffju legény, bosszus legény, bizony uram annyi pogányságot hozhat ki, ha maga bemegyén, hogy Kassának is gongya érkezhetik, nemcsak az Tiszán innét valóknak.

Kgdet kérem igen, irjon nekem kgd is minden oda való dolgokról, mi akarattjuk az magyar nemzetnek felöllünk s kgd is mihez tartja magát, kgddel én örömet mindenben egyet értek. Ismét ha mi újabb dolgok lesznek, kgdnek én is újabban mindeneket tudására adok. Én minden szolgálaimmal itt Dévában vagyok, többel két század magamnál, ha fel kellett vonulnom, esztendőre való mindem élésem bőségesen vagyon uram. Az atyámfia kgdnek szolgálattját ajánlja. Az Ur Isten kgdt tartsa meg jó egészségben szerencsáson. Ex Déva 19. Julii 1611.

Kgdnek igaz attyafia szolgálja

Bethlen Gábor s. k.

Külön papiron:

P. scripta. Szintén mostan érkezék meg Balázs deák ő felsége udvari szolgálja, kit az tatár császárhoz bocsátott vala, nagy hittel mongya, hogy az mi vajdánkat Tergovistyan székében hatta, igen nagy török tatár had vagyon mellette, igen csatáznak ide ki az Sorbán hadára, horgyák is az nyelvet, kik azt beszéllették, hogy vissza akar menni Moldovában. Eördögh Boldizsár szegény az vajda rabja, az mint bizonyosan beszélük. Elek János Halmágyi Istváné. Akarám kgdnek ezeket is értésére adnom.

Kivül: Spectabili ac Magnifico domino Francisco Redei, equiti aurato, serenissimi Principis Consiliario ac arcis et praesidii Varadiensis supremo Capitaneo, Comitatus Bihariensis Comiti, domino et fratri observandissimo.

Az egész Bethlen Gábor saját kezével van írva. Eredetije az Orsz. Levéltárban, Act. Thurz. fasc. 97. nr. 2.

II. Mátyás király jóváhagyja a Forgách Zsigmond és Bethlen Gábor között létrejött szerződés föltételeit. Prága, 1611. augusztus 26.

Nos Matthias secundus Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavomiae etc. Rex, Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae. Marchio Moraviae et Comes Tirolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum magnificus Gabriel Betlen de Iktar, per spectabilem ac magnificum Comitem Sigismundum Forgach de Ghymes etc. fidelem nobis dilectum *in fidem et devotionem nostram* ac Sacrae Regni Hungariae Coronae susceptus fuerit certibusque conditionibus et pactis interpositis, fidei sacramento fidelitatem spoponderit et promiserit, super quibus nempe conditionibus et pactis etiam literae per praefatum Comitem Sigismundum Forgach emanatae, ac simul pro benigna nostra confirmatione eisdem assensum praebendum transmissae fuerunt:

Uti nempe in religione sua a nullo turbari aut impediri possit ministrosque suae religionis in bonis intertenere valeat.

Bona tam pecuniis quam servitiis per eundem acquisita, prout hactenus possedit, inposterum etiam libere possideat, libero baronatu (si nimirum provinciales alios quoque dominos sustinuerint et pertulerint) utatur.

Pro redemptione suae arcis *Dezny* in contracambium alia bona utilitatibus et proventibus aequivalentia eidem dari debebunt, neque eadem arx e manibus ejus eximatur, donec de aequivalentibus bonis illi provisum non fuerit.

Decimas Kis Selk nuncupatas vita sua durante percipiat, in capitaneatu Chyk, Gyrgio, Kaszon vita pariter durante permaneat.

Ex provinciae conclusionem et ordinationem in confiniis ipsius equitum et peditum praesidia interteneri debebunt, deputatis et conversis ad hoc comitatus Hunyadiensis proventibus.

De officio supremi comitis autem provincia deliberatura et conclusura est; quod ad sallarium personae ejus attinet, taliter conventio institui debeat, ut contentus reddatur.

Hoc etiam addito, quod si nempe praefatam provinciam Transylvanicam in devotionem sacrae R. H. Coronae detinere non valuerimus (quod opt. Deus avertat) si nempe illam provinciam excedere cogeretur, extunc ob fidelitatem praefati Gabrielis Betlen talique casu amittendorum bonorum in recompensam et refusionem damnorum tanta bona, quae dimidiam bonorum amissorum partem constituerent una cum arce una dare et conferre essemus obligati.

Nos itaque hanc inter memoratum Comitem Sigismundum Forgach et Gabrielem Betlen factam conclusionem nos quoque

nihil de fideli synceroque studio ipsius Gabrielis Betlen addubitantes in omnibus punctis et clausulis benigne acceptavimus et approbavimus, approbamusque et ratificamus ac tam nos observaturos agnoscimus, quam etiam per alios quosvis (quorum nempe intererit) modis omnibus observari faciemus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Pragae die 26. Augusti anno domini 1611.

Eredetije u. o. Act. Thurz. fasc. 18. nr. 15.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

UJHELYI PÁL KÖVET UTASÍTÁSA AZ 1655-iki POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉSRE.

Instructio Universitatis Dominorum nobilium Comitatus de Ugocha, generoso Paulo Ujhelyi de eadem fratri nempe et nuntii eorumdem fideli, pacisque ac concordiae et publici boni zelatori atque studioso ad generalem Regni Dietam per sacr. Caesar. Regiamque Majestatem D. D. Ferdinandum, Dei gratia Romanorum Imperatorem ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regem eorum Clementissimum, pro die 24-a mensis Januarii anni currentis in Civitatem suam Posoniensem indictam celebratam ablegato data et assignata.

Mely megnevezett becsületes követ atyánkfiától mindeneknek előtte kívántatik, hogy ő felsége kegyelmes parancsolattya szerint útját úgy continuálni igyekezzék, hogy az megnevezett helyen és terminuson alkalmas időben compareálhasson.

Az hová Isten segítségével felérkezhén és az szokás szerint credentionális levelünket Personalis uramnak praesentálván, communicatis consiliis Istennek nevének dicséretire s tiszteletire, édes hazánknek megmaradására, szép szabadságunknak megtartására nézendő dolgokban viselje úgy magát, hogy mostani fáradsága Istennek kedves, édes hazánknek érdemes és magának dicséretes lehessen. Az melyekre hogy Isten ő felsége ő kegyelmét segítse, szent lelkének erejével elméjét igazgassa, szivünk szerint kívánjuk.

Elsőben is penig, hogy az ország gyűlésének processusa szerint koronás királyunk ő Felsége országát nézendő dolgokról való propositióinak kiadása után, az Gravamenek tollálása felől való discursus occurral, ezen okon követ atyánkfiát kényszerítettük az élő Istenre, édes hazája békességének, feleségének s gyermekinek megmaradásának és maga becsületinek meggondolására, hogy sub amissione humanitatis honorisque ipsius addig ő felsége propositióinak replicálására ne condescendáljon, valameddig az religiónak exercitiumában való megbántódás ugyan az Dieta alatt minden Gravamenek előtt nem tolláltatik. Ugyannyira, hogy

készebb legyen inkább igazság szerint való solemnis protestatiója után *re infecta*, *negotiisque non inclusis* Principálissához vissza jönni, hogy sem mint azon Gravamenek tollalását in *suspensio* hadnák, mint ennek előtte való gyűlésekben — mert haszontalan csak articulust csinálni, annak azután beteljesítését nem látni.

Tartozzék is penig ő felsége minden Gravameneket tollálni, mivel ő felsége az 17 *conditiók*at *tempore felicis electionis coronationisque suae majestatis in conditione diplomatis secunda* arra kötelezte magát ő felsége: »*quod Gravamina Universorum Statuum et Ordinum Regni statim in initio regiminis Majestatis suae sub eadem Diaeta tollet.*«

Az Gravamenek közül elsőben is az Evangelicusok religiójában való megbántódás és háborgatás occurál, mivel az mint szokott gyakortább szegény hazánkban . . . emergálni, ez alatt viszont nemzetünk periclitálása.

És noha az religiónak dolga in *articulo pacificationis Vionensis* úgy *concludáltatott* és az *koronázás* előtt való 1608 esztendei *Constitutióknak* első *articulusában* azon *pacificationis Articulus uberius declaráltatván in Conditione Diplomatis sexta* úgy *magyaráztatott* légyen, hogy ezen religiónak *ususa és exercitiuma* mind nemes s nemtelen közt szabados lévén, abban se *koronás királyunktól* ő felségétül se akármely földesúrtól, akármí mód, szín és fogás alatt senkinek nem kellett turbáltatni. mindazáltal nyilván vagyon, hogy az elmúlt országgyűlése után *impediáltatott*, miről minden jó végeztessek.

Postulatum I. Minthogy penig az mi *kegyelmes Urunk*, Császáruk, *koronás királyunk* ő felsége *Palatinusság tisztinek vacatiója* felől legelsőben is ír s parancsol, az iránt követ atyánkfia olyra adja *voxát*, az ki hazájának *békességét s javát* szerető és annak oltalmazója legyen.

II. Az *tutorokról* való hazánk *statutumi renováltassanak és confirmáltassanak*, úgy hogy az árvák dolgokat *coram Judicibus pedaneis per formam brevis processus prosequálhassák*.

III. Igen nagy *injuriáltatása és megbántása* láttatik ebben is az *nemesi szabadságnak*, némely *potens uri rend emberek*, *sine omni justa causa decaptiválljanak, verberáljanak, vulneráljanak* és akármí *major potentiát* is egyik nemes ember az másik ellen ne merészellen követni. Sőt vagy *szegénység* vagy az *octáváknak ritkán való celebráltatások* miatt efféle *major potentiát* pátrálók, noha *infidelitással* meg nem büntetődhetnek *coram Judicibus pedaneis*, arra nézve *becsületes követ atyánkfia* azon legyen, hogy az *major potentiáknak* *patralóit* az *pedaneus birák modo criminali cum amissione capitum* büntethessék.

IV. Az *brevis articulusoknak executiói megerőssíttessenek*.

V. Az emberek s marhák bíró kezéhez adattatván vagy nem adattatván, abban bizonyos processus condáltassék.

VI. Mivel az nemesi szabadság négy kiválképen való dolgokban áll, Pars I. Tit. 9., azok ellen az harminczadosok, vámosok az szegény nemességet minduntalan bántogattyák és károsítyták, semmi házoknak szükségére való javoknak s hasznoknak előmozdításában harminczadatlan nem maradhatnak, ez okon követ atyánkfia több becsületes nemes vármegyéknek követivel correspondeálván azt cselekedgye, hogy afféle harminczadlás tolláltassék, a mellett az marháktul való mostani harminczad az régi mód és szokás szerint minualtatván, úgy vétessenek mindenektől. — Az vizi és száraz vámok is tolláltassanak.

VII. Az Vári és Beregszász mezővárosok ellen condált articulusok megerősíttessenek az szökött jobbágyoknak kiadása végett.

Ad extremum, az nemes Szathmár vármegyét, gróf Bottyáni Ádám urunkat, Homonnay György uramat, Szunyogh Gáspár uramat, Forgách Zsigmondné asszonyomat, Bottyáni Borbála asszonyt, Balassa Zsigmond uramat és Balassa Mária asszonyt, Tóthi Lengyel Jánosnét, Géczy Zsuzsánna asszonyt, ezek mellett tekéntetes Perényi familiát, nemzetes Ujhelyi familiát, Pernyeszy Gábor uramat, ismét tekéntetes Perényi Imre uramat szerelmes házastársával együtt és Eröss Sándor successorit in justis et licitis promoteállja követ atyánkfia. Továbbá Vajda Györgyöt, Dancz Pált in nobilitatione lamenta habentes commendállja.

Tekéntetes és nsgos Perényi Gábor és Perényi Imre uram ő nsgok és több vármegyékben lévő catholicus atyánkfiain instantiájokra az 1647 esztendőbeli 10. art. magyaráztassék az nemes országtul, minthogy a temetés dolgában nagy difficultás vagyon, az Catholicus ministereket szokott ceremóniájjal együtt nem admittálván az helvetica confessión lévő emberek. Tegyen az nemes ország ebben végszerént való egyenességet, hogy tudhassa mindenik fél mihez tartani magát.

Az Vári szomszéd atyafiaikat és néhai nemzetes Pásztóhi Máté özvegyét, nemzetes Czomay Anna asszonyt in justis et licitis promoteállja megírt követ atyánkfia.

Casu quo ha az Dunántúl vagy innét Judex Curiae creáltatik, légyen azon követ atyánkfia, hogy ő nsga continue prothonotariust tartson ide alatt, felső Magyarországbán szegény nemes atyánkfiain sok kárban vadnak.

Továbbá gróf Vesseléni Ferencz generalis urunkat ő nsgát in sua persona et per ejusdem requisitionem Révay Pálnét és nemzetes Gyulaffy László, uramat in justis et licitis szabados legyen promoteálni.

Deinde a pedaneus bírák usque ad quartum gradum in mandatis divisionalibus procedálhassanak.

Actum in possessione Fancsika termino celebrationis sedis sigillatoriae die 16. mensis Januarii anno 1655.

Nicolaus Gáspár de Almás
juratus sedis notarius mpr.

(Comi) (tatus) (Ugo) (cha).

Eredetije az Orsz. Levéltárban az Ujhelyi család levéltárában.

Közli: KOMÁROMI ANDRÁS.

AZ ERDÉLYI RENDEK LEVELE UNGHVARMEGYE KÖZÖNSÉGÉHEZ.

Selemberk, 1660. február 6.

Illustrissimi, Reverendissimi, spectabiles, magnifici, generosi. Egregii et nobiles domini nobis observandissimi. Paratissimam servitiorum nostrorum commendationem. Isten nsgtokat s kgletek minden igyekezetit vezérelje utolsó veszedelmében közelítő magyar nemzetének gyámolítására.

Az elmúlt marosvásárhelyi gyűlésünkből irtunk vala nsgtoknak és kgteknek elpusztult hazánknak végső veszedelmihez közelítő állapotjáról. mind pedig Barcsai Ákos uramnak török közé való bemenetele felől, honnét is nem rettegésünk lecsendesedése vagy szabadságunknak helyben állatása, hanem maroknyi nemzetünknek fogyatása (ha szinte az pogányságnak kárvallásával is) követ bennünket, és noha az ötszázezer tallér summának leengedésével és az esztendőnként adóul ránk vetett 80 ezer tallérnak, 30 ezer tallérra való szállításával tápláltanak mindnyájunkat, de abban is megfogyatkoztunk, sőt az mi keservesebb egyszersmind félelmesebb is, ő nsga nem fontolván meg az török titkos és eleitől fogván szokásos természetit, Erdélyországnak legderekasabb helyében Szeben városában is feles török praesidiumot vitt be s maga is oda vonult nagyobb erő jövetelnek reménysége alatt; hogy azért az alkalmatossággal egész Erdélyországa mint egy Buda formájára az várandó segítségtől török országgá ne tétessék, az mi kgl's urunk R. Gy. fejedelmünk ő nsga obsidio alá vetette azon helyet oly reménységgel, hogy netalántán a télen nsgtok s kgtek jó és szives törekedése is accedálván császárt ő fsgét alázatos instántiánk által arra birhatnók, hogy az fényes porta és Erdélyországa között magát interponálván és valóságosan törekedvén s' megnevezett kgl's urunkat is velünk edgyütt kedvében venné, holott az megnevezett és megfizethetetlen ötszázezer tallér adó is nem hogy apadott volna, sőt már annyira duplázódott, hogy mostan egyszersmind csaknem hétszázezer tallér

kivántatnék, melyet soha mi meg nem fizethetünk, ha urunk ő nsga segítsége nem accedal s így is ugyancsak el kell vesznünk. holott kapikihánk még tavaly megirta vala, ha karácsonyig az summának felét be nem viszik, ne legyen semmi reménységünk hazánk megmaradásáról, mivel már az Mahumet zászlóját az portán kitették Erdélyországa ellen. Így értvén nsgtok azért s kgték szorongató nyavalyánkat emlékezzék meg arról, hogy mi is nsgtok és kgték csontja és vére magyarok vagyunk, ne nézze szomszédi házának égését s majd ugyan megemésztődését szunyadozó szemmel, hanem szánakozásra indulván. az miben módgyuk vagyon s lészen mind egy s mind más uton igyekezzék bennünket segíteni, törekedgyék is böcsületes követ atyafiai által császár ő fge előtt, méltóztassék mellettünk az portára fő követet expediálni. elveszett szabadságunknak, libera electionknak megszerzésében fáradozni és urunknak ő nsgának s ez szegény hazánknak kegyelmet nyerni, mert ha Erdélyországa idegen nemzetnek kezére kél, minémű ut nyittatik az egész keresztyénségnek L. országnak, M. és több országnak elrontására, könnyen által láthatja akárki, legközelebb pedig ngtok s ktek maga veszedelmével (kit Isten távoztasson) láthatóképen leghamarább fogja tapasztalni. De caetero etc. etc. Datum ex Selemberk congregatione nostra die 6. mensis Februar. 1660.

Earundem D. V.

ad officia parati

S. et O. trium nationum R. T.

partiumque Hungariae eidem annexarum

pro nunc in possessione S.

Congregati.

Eredetije Ung vármegye levéltárában, fasc. 78. nr. 58.

Közli: KOMÁROMY A.

NÁDASDY FERENCZ RÓMAI ZARÁNDOKLÁSA.

Gróf Nádasdy Ferencz levele (ugy látszik Bálintffy János) tisztartójához. Velence, 1665. márt. 7.

Isten sok jókkal áldgya meg kegyelmedet.

Mindeneknek reménsége fölött 20. Februarii délután indultam Pottendorfrul, 4. Martii kilencz óra után reggel, Istennek neve dicsértessék, szerencsésen érkeztem ide, legkevesebb alkalmatlanság utunkban nem esvén, Isten vezéreljen tovább is.

Kivánságom szerént az én barátimmal itt beszélgethettem; az Republica szép ajándékokat küldvén excipiáltatott, az elei az embereknek szálláson látogatnak meg. Ma volt nálam, az ki az egész dolgokat forgatják az szenátorok között, kit meg nem

cselekedtek soha. nem hogy magyarnak, de még az császár titok tanácsinak is. Az kik az ajándékokat hozták, jó zsák pénzt adattam, az ki pedig azokat praesentalta. egy szép arany lánczot adtam neki. Mindenekről igen confidenter beszélgettem az én esmerőimmal. Az Isten jót adhat még idővel etc. Ugy értem. az pápa alig várja, szemben lehessen velem. Nekem itt több esmerőim találkoztak, hogy sem reménlettem volna.

Az töröktől itt nem félnek. külömb az gondviselés mint nállunk. Bécsből írják. ezek is keresik az békességet. Elhagyatván másunnand, úgy hittem, elunyak ezek is az sok költséget. ha más nyakára adhatják az gallért. el nem mulatják. Az franczia király az tengeri Piratok ellen derék készületet teszen. Én kgdnek mindenekről irok. Isten békével haza vivén. *itt cziffrák velem nincsenek.* Ha az fejedelemmel mit végezhetne kgd, mind neki. mind magunknak nagy hasznót tehetnek, jól fundamentumból megértvén az itt való állapottyát.

Isten kgddel. Velencze 7. Martii 1665.

Kgdnek jó akaró ura

Gróff N. Ferencz s. k.

Ugyanaz ugyanahhoz. Róma 1665. april 11.

Sok jókkal áldgya meg Isten kgdet.

Noha 27. Martii érkeztem ide szerencsésen, de nem irhattam kgdnek, mivel az hitvány köszvény kezdett vala kereskedni lábaimban s' igen meg is ijesztett volt, úgy annyira féltem sokáig való heveréstől, de Isten jóvoltából negyed napi nyugovásom után annyira épültem. járhatok és kimehetek mindenfelé.

Én szegyenlem, meg unom az minémű böcsületekkel illetnek itt engem s' fölöttébb sokat ad az arra. hogy magunk köntösében vagyunk. Mihelyest érkeztem. az spanyol követ izent hozzám. más szekerén ne járjak. hanem az ő szekerén. az mint hogy egyébbel nem is élek, hanem azzal és az ő szolgálival. Nagyobb böcsületet tesz, hogy nem mint akármék itt való fejedelemnek. Tegnap előtt maga is nállam volt. este hatalmas, csinos szép ajándékokat, *galenteriaikat* küldött sok érőt. Az Cardinalok decanussa hasonlóképen küldött ajándékokat, maga nálam volt. az egész Cardinalok collegiuma nevével köszöntetett, gazdálkodással vagyon széppel. Más több Cardinálók hasonlók egészen és az itt való derék fejedelmek. holott soha nem ismertem.

Hivatott az svecziai királyné is. de még nem tudom. ha elmegyek; ilyen nagy respectusban tartatván mindenektől. ha illendő módon akart fogadni. el nem kerülhetem, oda köll mennem. noha inkább akarnám elmulatnom.

Az mi dolgainknak itt sok jó akarói vadnak, több. sem

reménlettem. Csak mi volnánk jók, jót adhatna Isten. de addig lehetetlen. mig ez hamis világ tart. Irják nekem, az felföld gyűlést kíván. csudáлом. Az *Mohács mezején való veszedelem is az idétlen ütközet miatt következett.* Csak adná Isten, igaz emberekre találhatnánk, én még kétségbe nem esném.

Az Pápa engem itt tartóztat. mivel canonisatioja lesz beati Francisci de Salis. *Nem hiszem, az ki ezt a pápát látná és szöllana vele, ha más hiten való volna is, Anti Christusnak tartaná, mert az szentség szemeiből is kilátszik s' szép istenes discursusa küszivet is áhítatosságra inditana. Nekem oly affectiót mutatott, hogy meg nem irhatom.*

Pro 20. praesentis. Isten velem lévén innend egyenesen haza felé térek, úgy hogy Pünkösöd előtt Bécsben leszek. Az mely dolgok occurrálnak. úgy dirigállja kgd, hogy Pünkösöd innepben Bécsben lehessenek levelei. Innend már kgd több levelemet ne várja. Romae 11. April. 1665.

Kdnek jó akaró ura

Gróff N. Ferencz s. k.

Mindkét levél eredetije az Országos Levéltárban.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

ADATOK CSEJTHEI TÖRTÉNETÉHEZ.

Némely jeles dolgok, az kik ez elmúlt saeculumban csejthei dominiumban történtek.

Anno 1603. die 15. aprilis. Első Nádasdy Ferencz statuálja magát csejthei jószágban és 1604. in Januario megholt.

Anno 1606. die 27. martii Vajda Andrást az ördögök kivítették városból.

Anno 1608. die 17. aprilis. Magyarok mentenek Prága felé az koronáért. die 27. junii megadta koronát magyaroknak az császár. die 10. julii Prága alól hazaérkezett Magyarország.

Anno 1609. die 6. maji. Illésházy István megholt; die 29. julii csejthei patak annyira megáradott, hogy hidat. házakat. és mezőbe képéket elvitt. Die 5. augusti Illésházy uramat eltemetetik Bazinban.

Anno 1610. die 6. januarii. Homonnay György uram megházasodott, Nádasdy Katát elvette. Eodem die 29. decembris Báthory Eörzsébet asszonyt megfogták vacsora fölött és más nap várba vitték.

Anno 1611. die 7. januarii. Két asszony embert és Ficzkót. miavai majorosnét penig die 24. januarii Bicsén megégették. ugyanint Báthory aszonynak complexeit leányok üldözésében.

Anno eodem die 8. octobris. Az csejthei jószágot kétfelé diví-
dálták ugymint Nádasdy Pál és Zrinyi uram számára, Zrinyi uram
részére állott tiszttartóságra Teőtesy Mátyás.

Anno 1613. die 18. octobris. Báthory Gábort erdélyi feje-
delmet megölték.

Anno 1614. die 18. augusti. Nádasdy uram harmadik részt
kiadott csejthei és beczkói jószágból Homonnay uramnak. Die
21. augusti Báthory Eörzsébet asszony várban megholt 2 órákor
éjfél után, die 25. novembris csejthei templomban eltemettetett.

Anno 1615. die 29. januarii Nádasdi Pál uram kiváltott
Brezovai Nagy Mihálytul; die 17. februarii Viczay Sándor meg-
holt tatai házában, die 29. aprilis Viczay Sándornak testit alá
vitték Dunántul; eodem 13. augusti Zrinyiné asszonyom megholt;
eodem in decembris Palatinus Thurzó megholt, die 19. febr.
eltemettetik 1616.

Anno 1616. die 9. martii osztották csejthei és beczkói
jószágot Homonnay és Nádasdi Pál között két részre.

Anno 1619. die 7. octobris Thurzó Imre aláment két ezred
magával Bethlen Gáborhoz Pozsony alá.

Anno 1620. die 3. augusti Nádasdy Pál uramnak ő Nsgá-
nak kézfogása volt Révay Judith asszonnyal.

Anno 1621. die 26. januarii ide gyűttek uj keresztények
Morvából futva, azután adatott helyek Csaszkóczon. Eodem
15. decembris Nádasdy Pálné asszonynak fia lett Nádasdy György.

Anno 1623. die 14. januarii második fia lett *Ferencz* nevű.

Anno 1624. die 22. februarii Révayné asszonyom megholt
Holicsban. Eodem die 24. aprilis Homonnay uram mind annyostól
eltemettetik Nagy-Szombatban. Eodem die 5. junii kozákok
ütöttek Ujhelyre és Csejthére és sok embert levágtak; die 21. junii
Forgács hada beszállott lovas 400, gyalog 250; die 3. augusti
azon Forgach hada elment Komjáthi felé.

Anno 1625. die 25. aprilis. Palatinus Thurzó Staniszló
megholt nyolcz óra korban éjjel (?)

Anno 1626. die 11. januarii. Thurzó Staniszló palatinust
eltemetik Szepesbe.

Anno 1627. die 24. julii határt jártak Ujhely és Csejthe
között vicze ispánnyal Sándor Lászlóval.

Anno 1628. die 26. julii Vágh vize csudálatosképpen meg-
áradott, csejtheieknek is sok kárt tett; *ultima julii* Vitnédy János
haddal ment turaiakra hajnal előtt.

Anno 1629. die 25. aprilis. Exulans csehek ide gyöttek,
itt és Ujhelbe szállottak. Ebben az esztendőben se hernyó, se
cserebogár, se bolha, se szunyog nem volt, de valóban az nyár
is hideg volt.

Anno 1631. die 11. maji aszonyom ő nsga Nádasdy Pálné

egy fiat hozott, *Tamás* névre kereszteltetik; die 6. augusti tisztartók turaiakat megrablották.

Anno 1633. die 4. septembris. Illésházy Gáspár menyegzőt szolgáltatott leányának Trencsénben, az kit Erdélyben férnek adta. Eodem die 15. octobris Nádasdy Pál uram ez világból kiment; die 8. decembris palatinus és több urak ide gyülekeztek Csejthére; die 10. ejusdem Nádasdyné asszonyom ő nsga is föléркеzett udvara népével.

Anno 1660. Második Nádasdy Ferencz csejthei és beczkói dominiumból lutheranus praedikánsokat azon helyekből. kikben az öreg attya ugyan az is Nádasdy Ferencz induálta volt. ez kivettette.

Anno 1671. die 30. aprilis Nádasdy Ferencznek Bécsben feje vétetik és az jószága confiscáltatik; ezen csejthei fél dominiumot fiscus birja. az az posoni kamara 1685 esztendeig.

Anno 1685. Esztergomi érsek Szécseny György ezen csejthei fiscalis jószágért adott fiscusnak hatvannégyezer frtot id est fl. 64000.

Anno 1695. in februario. meghalván Szécseny György esztergomi érsek, az ki praeter medietatem dominii Nadasdyanam Homonnay részt is birta, és azt pesti ispotályra testamentaliter hadta, Nádasdy-féle fele pedig ismét ő felségére szállott. és ugyan ő fsgétől abban az esztendőben Gróff Erdődi Kristóff posoni kamara praesesse száztizezer frtokon örökösen megvette.

Másolat a homonnai Drugeth-Csáky levéltárban.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

A NAGYSZOMBATI EGYETEM TÖRTÉNETÉHEZ.

1669. febr. 27.

Salutem et servitiorum nostrorum promptissimam semper commendationem. Történt városunkban ez elmúlt felső napokban ilyen casus. hogy az itt való pater jesuiták oskolájokból való egy deák koresomán megborosodván. nagy véletlenül és kegyetlenül három becsületes embert és nemes személyeket a késsel általvert. kik közül kettő Istennek gondviseléséből kigyógyultak ugyan. de az harmadik ember megholt belé. azon deák penig ott in flagranti et loco delicti megragadtatván a laesa parsoktól. átadatott árestomba városunk temleczében. az holott most is vagyon. Azonban penig a collegiumi pater rector tiszteletes Gribóczi Mihály uram praetendálván magának némi nemű academiabeli authoritást és magistratust. minden uton és módon azon deákat. mint academi-

cust. sollicitálja tőlünk. repetálja és a megbüntetésre kezéhez adatni kívánja. állítván többi között mindenütt azzal a dolgot és exemplificálván arról, hogy kegyelmek városában is fundált academiák lévén ő kegyelmeknek. az a modalitás observáltatnék. hogy tudni illik a midőn afféle malefactor deák in flagranti delicto megfogattatik is kegyelmek authoritásával. nem kegyelmek szokta megbüntetni. hanem kiadja a praetendált academiai magistratusnak judicátusok alól. a minthogy nem régen is. azon pater Gribóczi asserálja. Kassán laktában. hogy praktikáltatott azon szokás. Azért kelleték kegyelmekhez bizodalmasan és jó szomszédságosan ez levelünk által megtalálnunk s kérnünk nagy szeretettel. ne nehezteljen kegyelmek bennünket tudósítani. ezek mint legyenek kegyelmeknél s hogy observáltatnak. Mely az aránt mutatandó synceritását és jóakarátját kegyelmeknek mi is hasonló szomszédságbeli jó affectussal minden alkalmatossággal megszolgálni el nem mulatjuk. kívánván azonba. Isten fejenként kegyelmeket éltesse sokáig kedves egészségben és békességben szerencsésen. Tyrnaviae, 27. Februarii, anno 1669.

Earundem generosarum prudentum et circumspectarum
Dominationum vestrarum

amici et vicini ad servitia obligatissimi
Iudex et senatus liberae et regiae
civitatis Tyrnaviensis.

Kívül: Generosis. prudentibus ac circumspectis dominis N. N. judici primario et caeteris senatoribus liberae ac regiae civitatis Cassoviensis etc., dominis, amicis et vicinis nobis observandissimis.
Eredetiye papiron, zárlatán pecséttel, Kassa város levéltárában 9089/4. sz. a.

Közli: KEMÉNY LAJOS.

SPILENBERGER SÁMUEL FESTŐMŰVÉSZ.

1647. mart. 23.

Mit vorwissen und willen des edlen. vesten. ersamen. namhaften und volweisen herren Variassy Nyeregyártó Andrásch. derzeit wolverordneten stadtrichter alhier. habe ich Blasius Newbauer sambt meiner hauswirthin Fides Brauscherin und meinen Kindern und nachkommen die wüste hausz- und gartenstelle in der Spitalgassen. so zwischen des Herrn Szeöcz Georgen und Vass János ihren Gärten sich befindet. dem ehrenwesten und *Kunstreichen* herren Samuel Spielenberger bürger und *mahler* alhier erblichen auf dero Kinder Kind verkauft benendlichen und fünfundzwanzig ungarische gulden, id est 25 fl., solche wüste

hausz- und gartenstell zu genießen, wir auch nicht macht haben solle, weder ich, mein hausfrau, noch die meinen auf keinerley weise und arth obbemeltem herrn Samuel Spielenberger oder die seinig in solchem erkauften gut zu impetiren oder nach diesem zu wieder ruffen. Habe demnach obbemelte Summe 25 fl. in beisein des ehrenvesten und wolweisen Herren Samuel Scholtz und Andreas Stürbitz richtig und recht empfangen und mich also zu besserer assecuration sambt ihnen unterschrieben, wie auch gewöhnlichen petschaften versiegelt. Geschehen in der königlichen freien Hauptstatt Kasch . . . den 23. tag Martii anno 1647.

Kívül: Spillenberger Sámuel levele Ácz Balással való alkuvásokról páriája.

Kassa város levéltárában 7540. sz. a.

Közli: KEMÉNY LAJOS.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Összeállította: HORVÁTH SÁNDOR.

- Aba nemz. 644, 653, 655, 657, 667.
— beli Demeter, Sükösd fia, kir. tárnokmester 653. Lőrincz Péter fia. kir. tárnokmester 655. — Péter, szolgagyőri főispán 644. — Péter kir. tárnokmester 667. — Péter, Kompold fia, 657. Neje Kárászi Sándor bán leánya. 657. — Sükösd 653.
- Abauj-Torna vm. 175. — levéltára 175.
- Abaujvár 80.
- Abauj vm. 154, 657. — főispánja: Ibrányi Ferencz 154.
- Abdi pasa 312.
- Abosfalva 541.
- Ábrahám fia Ivánka, velikei Beke öse 80.
- Ábrahám Ufer (?) 160.
- Absolon (bibliai) 121.
- Absolon Dániel 433, 438, 440, 441, 446. — követsége Strybe 433. — levelei Nemessányi Bálinthoz 436—446. Ezeknek kulcsa 438. — postscriptája Teleki Mihályhoz 438—439. Ennek kulcsa 439.
- Acheron 440.
- Ács Balázs 726. — Márton 171.
- Ádám János 141.
- Ádamos 350.
- Ade Miklós, szentléleki, 257.
- Adózás 206. 210.
- Agazonum magistri ld. Lovászmesterek.
- Ágnes királyné 652.
- Ágoston Péter 142.
- Ágoston (sztt.) rend 249. háza Drawczen 249.
- Ágyugolyók gyártása 429, 430. — ának ára 439.
- Ágyújegyek (róka, nyúl stb.) 582.
- Ágyúöntés 582.
- Ágyúöntő 385, 386, 425. — mesterek 429. Krompakon 430.
- Aichinger Mihály 478.
- Aisenstad ld. Kis-Marton.
- Ajnácskő 454.
- Ajton h. 140.
- Ajtónállómesterek 670—676.
- Akadémia, M. Tud. 483, 484, 575. — kéziratára 575. — tört. bizottsága 483.
- Akakia 435, 446—449, 451.
- Ákos 302. — fia, Miklós 302.
- Ákos nemz. 641, 665, 668. — beli Borsodi István, kir. tárnokmester 668, 669. Atyja, Ernő bán 669. — Ernő, kir. tárnokmester 665. — Ernő szolgagyőri főispán (1251.) 641.
- AlacsKay Bálint 66, 67.
- Aladár, Béla, ifj. kir. tárnokmestere 660. — Csete fia, kir. tárnokmester 657, 658. kir. tárnokmester 663, 666. Fiai: Aladár és Jakab 657. Ez utóbbi fia: Forrói János 657.
- Alaghy Ferencz 275, 279. — követsége a kassai gyűlés részéről Homonnayhoz 275, 279. — nek adott utasítás 279—283. — Menyhért, bekényi, országbíró, Zemplén vm. főispánja, 386, 421, 422, 428, 625. Halála 421. Temetése 421, 428. Özvegye, gróf Erdődy Anna 421. Levele Serédi István, I. Rákóczy Gy. lovászmesteréhez 420—421. —

- né, gróf Erdeődy Anna 421, 422, 577, 578, 604, 629, 637. levele Serédy István és Palatic Jánoshoz 603—604.
- Alamani László, bacsmonostori lelkész (1475.) 11.
- Alásomi posta 215. — fizetése 215.
- Alattyáni Pál, sárosi lakos 160.
- Alba Graeca ld. Belgrád.
- Alba-Nandor ld. Nándorfejérvár.
- Albert: 1) bácsi kanonok 256. — 2) Frigyes, porosz hg. 60, 61. Atyja Albert, a német-rend nagymestere 60. — 3) (II.) osztrák hg. 308. — 4) szebeni főispán, kir. lovászmester (1270.) 644. — 5) veszprémi pk. 240.
- Albes, (Albeus ?) kir. tárnokmester 652. — Fia Konrád. kir. pohárnokmester 648.
- Albeus (Albes ?) hely. bán (1164.) 653.
- Albrecht fia Zsup, kir. lovászmester 643.
- Albrecht, osztr. hg. 308.
- Alciatus 178.
- Aldobolyi malom 343.
- Alexszinca 309.
- Ali bég váci főszandsárbég. 379, 380.
- Ali pasa 284.
- Alma redemptoris mater kezdetű antiphóna (1474.) 10.
- Almágy Gáspár 719. — Mátyás 152. — Mihály 269. — Péter 269. Özvegye Ilona 269.
- Almer Pál 139.
- Alsóendrédi Ryhan (?) 263.
- Alsó-Fejér vm. 540.
- Alsókékcse 82.
- Alsólendvai Miklós bán 81. — báró (1467.) 257.
- Alsó-Péterfa 299, 306.
- Alsó-Prezáká 547.
- Alsó-Pulya 302.
- Alsó-Répcze falu 302.
- Altak János, szent-alberti prépost, 334, 335, 533, 534.
- Altdorf 175. — i egyetem 175. Rectora: Rittershausen Miklós (1654.) 175.
- Alvincz (Alsó-Fejér m.) 126, 135, 540.
- Alvinczi N. 431.
- Alvinczi Péter, borbereki, ítélőmester 539, 549. — fiai: Gábor 545, 547. Mihály 546, 547. Sámuel 545. — leányai: Anna 546, 547. Krisztina 545, 547. Zsuzsánna 545—547. neje: borosjenői Hegyesi Istv. özv. Hosdathi Kata 539. — végrendelete 539—549.
- Amadé nádor 645.
- Ambrus bíró 503. — hada 503.
- Ambrus fia Marczell, a kir. kamara főnöke 661.
- Ambrus, szt. 23.
- Amhát Ali bég 380.
- Ampod fia Dénes, kir. tárnokmester 660. — fia Mihály 647.
- Amsterdam 137. 148.
- Anasói Ulrik, Arnold fia, (1472.) 6.
- Andaházy Gáspár, szepesi kanonok, 77. — N. 66.
- András, a Hontpázmán nb. kir. tárnokmester, 662, 666. — a Forgáchok öse 662. — fia Tamás, kir. tárnokmester 666.
- András, a Nádasd nb., 671. — a kir. kardhordók főnöke 671. — atyja Csapó 671.
- András hg. 657—659, 666. — Camerarius Venczel 659. — Tárnokmestere Güssingi Iván, a Héder nb. 666.
- András, kamarczai plebános 239.
- András, kir. ajtónálló 670. — Aranylábú Bács helységet kapja (1267.) 670. — Nyéket bírja (1272.) 670. — Atyja Iván 670. — Kir. tárnokmester 666.
- András (II.) magy. király 639, 640, 646, 647, 653, 654, 660, 661. — (III.) magy. király 645, 669. Tárnokmestere Güssingi III. Henrik 669.
- András, Marczell fia, kir. tálnokmester 656. — Seraphin fia, kir. tálnokmester 653, 654.
- Andrásháza (Komárom m.) 85—87.
- Angarono Márton 335.
- Angrano Márton, győr. vm. főszolgabíró 533.
- Anglia 20.
- Angol király 394. — követe Frankfurtban 394.
- Angolok 25, 101. — követei 111, 118.
- Anjoukori Okmt. 80—84.
- Ankenstein vára 308.
- Anna osztrák hgnő, III. Zsigmond lengyel király neje 69.
- Anua, IV. Béla leánya, halicsi Rosztizló özv. 644. — 2. férje Chychety Albert bán 644.
- Antal, Buga fia, 80.

- Antalfy N. 450.
 Anyák avatása 254.
 Apa, győrm. birtokos (1239.) 639.
 — fia Mihály, kir. lovászmester (1231—1235.) 639.
 Apaffy Mihály (I.) erd. fejedelem 139, 143, 314, 497. — ifj. fejedelem 150.
 Apáti Dénes, backi plebános 258.
 Apostoli szt. szék 19, 27.
 Apostolok sirja 3. — nak látogatása alóli fölmentés Oswald zágrábi püspök részére (1470.) 3.
 Appari Lukács, bohináni, 272.
 Aquileja megye (Karinthia (1479.) 243. —i landstrassi monostor 239, 243. Apátja: Lénárd, 239, 243.
 Arad 186. —i bég 186, 188, 189. Ennél Kromer Lénárd Kassa város jegyzőjének fogsága 186—190. Ki-szabadulása 186, 187.
 Arany folyó ld. Ikva.
 Aranylábú Bács helys. 670. — birto-kosa Iván fia András, kir. ajtón-álló 670.
 Arapataka 343.
 Arattyáni Pál 158.
 Arbei püspök 241.
 Archin, a kir. kamara főnöke 662.
 Arcopar György 261.
 Ar dai N., tálljai lakos, 157.
 Ardó 589.
 Argentina l. Strassburg.
 Árkay Gergely 162. — N. 152, 153.
 Armigeri, ensiferi ld. Fegyverhordók.
 Arnpruster N. 480, 481.
 Arnant 441.
 Arnold-ága a Buzád-Hahót nemz. 658. —beli Panyit 658. Fia Jakab, kir. tálnokmester 658.
 Arnótok 462.
 Arthelleria l. tűzértség
 Arthoffer Görgy 511, 522.
 Árva vára 279, 288, 289, 490. — levéltára 279, 288. — Árvaváraljai levéltár 484, 487.
 Árva vm. 489, 490.
 Asculuni püspök 247.
 Aszalay N. 162.
 Asztalos Ambrus, szász-sebesi, 146. — György, szakácsi, 146.
 — Mihály, dernavai 263.
 Asszuágyiak 650.
 Aszuágyi főesperes: János (1476.) 15. (1477.) 16. János (1481.) 247.
 Athinaiak 655. — kihalása Zsigmond-dal 655.
 Atinai Egyed, a Monoszló nb. 664. 665. — kir. tárnokmester 664, 665.
 Atyasz országbíró 646. — fia Lőrincz 646.
 Augsburg 37—39.
 Aurania ld. Vrána.
 Aurifaber István 262.
 Auszing Mihály 265.
 Ausztria 305, 306, 641, 663. — elleni hadjárat (1250.) 641.
 Azywach ld. Aszuágy.
 Baáb 477—479.
 Bába István, kállai, 153.
 Babenbergi Gertrud 650. — férje halicsi Román hg. 650. — leányá-nak férje Joákim, a Gutkeled nb., 650.
 Bábony (Somogym.) 80, 82.
 Babócsa (Somogym.) 659.
 Baccalany (?) János 267.
 Bacciniferorum comites ld. Légely-hordómesterek.
 Bachát N. 176.
 Back Gáspár, szepesi prépost 249.
 Back helys. 258.
 Backkai Balázs leleszi prépost 258.
 Bácsi káptalan 238. — püspöki szent-szék 253.
 Bács m. 570.
 Bácsmonostori Ágoston-rendi zárda 11. — perjele (1475.) 11.
 Baczkó Ferencz 700.
 Bacsoni Gábor, fejevári, 142.
 Badits (—tz) Mihály 157, 161.
 Bagamér, Szoboszló fia, a Ludán nb., 647, 648.
 Bagaria (Bavaria ?) 395.
 Bagicz Mihály 688.
 Baghó Pál 567.
 Bagó h. 541.
 Bagotai Ferencz 548.
 Bágyn, 1) kir. pohárnokmester 647. — 2) bányai főispán, kir. pohárnok-mester 649. (bizonytalan, azonos-e a fentivel.) — 3.) 667, 668, 671. Fia Fonói Kozma, a kné kamarafőnöke (1284.) 667, 668. kir. szekereszmester 671. Fitestvérei: Lukács és Benedek 668.
 Baja 457.
 Bajcs 332.
 Bajnócz 454.
 Bajon helys. 662.
 Bajusz György 537—539. — István

538. — Mihály, györm. szolgabíró 522, 524, 528, 529, 533. Fia: György 538. Leányai: Kata, Krisztina, Zsuzsi 538. Neje: Sándor Katalin 537. Végrendelete: 537—539.
- Baka (Pozsony m.) 326.
- Bakavy Virgilius 337, 338.
- Bakocz Tamás, erdődi, titeli prépost 245.
- Bakolzai Demeter és neje 256.
- Bakony Ilona 524, 526.
- Bakos Gábor 157. — István 608, 609. Halála 608. — János 540. — N. 388.
- Baksa N. 156.
- Baksa nemz. 672. — beli Simon 672. Fia Tamás, kir. mosómester 672.
- Baksafalvi »columbatio« 254.
- Baksai Gáspár 68. — 1.) István 68. — 2.) István, győri kanonok, lébeni apát 510, 526. — Péter 341.
- Balajthy András 384.
- Balassa cs. 668. — őse Miklós fia Demeter, kir. tárnokmester 668. Pozsonyi és zólyomi főispán 668. — Imre 393. — levéltára (M. Nemz. Múzeum) 484, 487. — Mária 718. — Zsigmond 487, 488, 718. Ehhez Bethlen Gábor levele 487—488.
- Balassa-Gyarmat 566, 568, 570, 572.
- Balássiné 535.
- Balás Tamásné berzeviczei jobbbágy-asszony 75.
- Balásvágás helys. 34.
- Balázs: 1.) bácsi nagyprépost 253, 255. — 2.) kalocsai érs. vicárius 239, 242. — 3.) kalocsai prépost 244. — 4.) ottocsácsi püspök (1474.) 9.
- Balázs György, beődi, 50.
- Balázsfalva 312, 464, 465.
- Bald, a fiórenczi Cyprián nb., 668. — szepesi főispán 668. — a kir. kamara főnöke 668.
- Balduin, kir. pohárnokmester (1240. k.) 648.
- Balezsár nevű egyén 42.
- Bálint: 1.) bácsi éneklő kanonok (1472.) 5, 256. — 2.) deák 387.
- Bálintffy Balázs 96, 100, 108, 110. — László 720. Ehhez Nádasdy F. levelei 720—722.
- Balistianus ld. Wallenstein.
- Ballingh János, gessei, Munkács várkapitánya 89, 104, 396, 399, 405, 416, 417. —hoz I. Rákóczy Gy. levelei 396, 416—417.
- Baló Domonkos, szegedi, 269. — György 157. — Mátyás, kapitány 309, 310. Itineráriuma 309—316.
- Balogd h. 558.
- Balog Demjén, balotai, 268. — János, enyedi mészáros 146. — Zsigmond 465.
- Balog nemz. (Gömör m.) 643.
- Balogh Albert, baochnai, 268. — István 684. — János 336. — Péter. ecsedi udvarbíró 158.
- Baloghi György 158.
- Balogvölgye 565—567, 569.
- Balstain (Balistianus, Volstani) ld. Wallenstein.
- Baltsi N. 148.
- Bamberg városa (Pamberk) 395.
- Bánai Imre, a Koppán nb., 644. — Fia Mihály 644, 645, 669. Kir. légelyhordók mestere, lovászmester 672. Kir. tárnokmester 669.
- Báncsy Miklós 604. — özv. sz. Sarma-sághy N. 604. Ehhez Alaghy M.-né levele 603—604.
- Bándy György 335, 341, 342.
- Bánffyak, alsólendvai, 659. — őse Miklós 659.
- Bánffy Bálint 190. — István, alsó-lindvai, étekfogómester 39. — Kristóf 567. László: 1) ajtónálló-mester 39. — 2) trencséni kapitány 474. — Miklós, a Gutkeled nb., 79. — N. gróf 471. — Zsigmond 1) 349. — 2) br., ev. ref. főgondnok 138.
- Bánóczy Gábor 158.
- Bányai N. 172. — Pál, nagyidai udvarbíró 157.
- Bányavárosok 448.
- Barabás Péter 350.
- Baranchi Balázs, hercegszöllősi plebános 236. — Simoniája 236.
- Baranya, török kastély (Baranya m.) 310. — vármegye 217, 232, 570, 643, 644, 647, 655. (És Tolna m.) alispánja Wlasich János 234. Főispánja Herbert, az Osl nb., 644, 645. Sérelmei 217—234. Ezekre adott válasz 217—234.
- Baranyai Miklós 417. — Ung m. alispánja 388. Elbocsátása 388. — N. 438.
- Baráth Tamás, neyhai, 267. — neje Dorottya 267.
- Baratnaki Mátyás 156.
- Barbárok 25.

- Barbély András, tokai 155. — Balázs 325. — Dömötörné 326. — Ilona 336. — Jakab 530. — János 337. — Mátyás, győri polgár, 331. Fiai: Andor, István és János 332. Végrendelete 331—332. — Miklós 329, 331.
- Barbitonsor ld. Barbély, Borbély.
- Barcsay Ábrahám 548. — Ákos 719. — Boldizsár 143. — György 142, 146. — Mihály 349.
- Bárczay Ferencz 152.
- Bárcezi N., bíró, 153.
- Bárdos István 156, 159, 163.
- Barkász Ferencz 162. — N., id., 162.
- Barkó János 160.
- Barkóczy László 570, 613.
- Barna Ferencz 155, 157, 159.
- Barom helys. 300.
- Bars, 639. — Fia: Miklós, kir. lovászmester (1228—1230.) 639. Fia: Herrand 639.
- Barsi főesperes 239, 240.
- Bars m. 560, 647. — Főispánja: Lukács (1229—1230.) 647. —hez Bocskay I. levele 560—561. Rédei F. levele 561. — levéltára 560.
- Bársony András 387. — halála 387.
- Bártfa 384, 553.
- Baryai Benedek 272. — neje Anna 272.
- Básel 33. —i zsinat 18, 21, 25—33.
- Básta 273.
- Bathai (Baranya m.) monostor 245. — apátja 245, 246.
- Báthor (1476.) 15.
- Báthory: 1.) András 281. — 2.) András országbíró 38, 39. — 3.) András bibornok 70. — Andrásné, szül. Mindszenti Katalin 321. Esküvője Zay Ferenczcel 321, 322. — Antal 265. Leánya: Erzsébet, albrisi Zólyomi Tamás özvegye 265. — 1.) Endre, bibornok 120. — 2.) Endre, braunsbergi pk. 384. — Erzsébet 722. Elfogatása 722. Halála 723. Temetése Csejthén 723. Czinkostársai megégetése Bittsén 722. — Gábor, erd. fejedelem, 120, 276, 290, 292, 294, 484, 485, 487, 723. Levele Thurzó Gy. nádorhoz 485—487. Megöletése 723. — 1.) István, lengyel király, 34, 51—53, 56, 61, 63—65. Kanczellárja: Berzeviczy Márton 34. Ld. ezt is. — 2.) István, néhai, (1476.) 14. Fiai: Domonkos, Gellért, János és Miklós (1476.) 14. — Zsigmond, erd. fejedelem, 70, 71, 120. — Zsófia, II. Rákóczy Gy. fej. özvegye 504, 505. Meghívója Szabolcs vmhez férje temetésére 504—505.
- Bátor helys. 158.
- Báttaszék 310.
- Batthyány Ádám gr. 718. — Borbála 718. Férje: Forgách Zsigmond 718. — Ferencz, horvát bán, kir. főpohárnokmester 317—319. — István 269. — Könyvtár (Gyulafejervárt) 607. — Kristóf, pohárnokmester, 39. — N. 579. — N.-né 567.
- Batisz főúr 660. — neje a francia szárm. Alice 660.
- Baxa István, abaujvm. esk. jegyző. 175.
- Baych Péter 85—87.
- Bay cs. 409. — György 387, 388. Atyjának halála 387.
- Bazin 722. — vára 454.
- Bazini-Szentgyörgyi grófok 640, 646.
- Bázs 663. — fia Garannikolai Bázs, kir. tárnokmester 663.
- Bazsinia 309.
- Beatrix m. királyné 246. — számvévője Loret Bertalan, esztergomi kanonok 246.
- Bebek György 182.
- Becharia Dóra, Polosticzai Gáspárné 534. — Virgil, Győr v. bírája 533. Fia: Mihály 534, 535. Leányai: Erzsébet, Mária 534. Neje: Rozinna 534. Öccse: Károly 534. Ld. *Virgilius a. is.*
- Bécs 16, 40—42, 99, 109, 151, 185, 187, 189, 290, 292, 293, 310, 311, 320, 392, 414, 434, 436, 445, 453, 454, 456, 474, 475, 496, 534, 544, 583, 618, 721, 722. —ben gr. Nádasdy Ferencz fejevétele 724. —i béke (1261.) 303. (1606.) 273, 471. Diplomája 273, 293. —i kongresszus (1701.) 217. —i hírek 442, 444. —i káptalan (1477.) 16. —i tábor 453. —i titk. levéltár 579, 597. —i udvar 436, 472. — Ostromlása Kara Musztafa által 434, 435. — püspöke Leo (1477.) 16. Elmezavara 16.
- Becske helys. 311.
- Becsky Zsuzsánna 350—352. — férje: Divinyi F. 350—352.

- Bécsujhelyi püspök (1477.) 16.
 Beczkó 454. — vára 492.
 Beicz Ambrus, kaszaházi, 50.
 Beke György 341.
 Bekény (Vasm.) 642.
 Békesi István 155. — Mihály 155.
 Békési N. 168.
 Bék Mihály 516.
 Béla hg. 663, 664. — tárnokmesterei:
 János, a Pok nb., 664., Moys 663.
 — ifj. király 660. Tárnokmes-
 terei: Aladár 660., Pózsa 660. —
 társkirály 641. — trónörökös 660.
 — (IV.) magy. király 83, 298, 303,
 308, 639, 640, 642, 643, 648—
 650, 653—655, 659, 661, 662,
 670—672. Kardhordói: Csák 671.,
 István, a Dorozsma nb., 671., Pál
 671. Tárnokmestere Buridmus (Bur-
 ginus) 659.
 Béla, kamanczi (Bácsm.) plebános
 253, 255.
 Bélai monostor 241. — apátja 241.
 Bélaváry Dávid 562.
 Belder (Somogy m.) 78, 80, 82.
 Beldi András 140. — cs. 344,
 349. — Pál 342. Fogsága 342. Fiai:
 Dávid, István, Kelemen és Pál. 348.
 Leánya: Zsuzsanna, Wesselényi Pál
 neje, 346, 348, 355. Ennek ingó-
 ságai: 355—362.
 Beled, Osl fia, kir. pohárnokmester
 647.
 Belga követ 105, 106. —hez Vilmos
 braudenb. őrgróf levele 105—106.
 Belgium 106.
 Belgrád (Alba Graeca) 312.
 Béli benedekr. szt. Mártonmonostor
 (1473.) 6.
 Bélközi Máté, pécsi kanonok (1475.) 11.
 Bellyei Péter 85, 86.
 Belmurai kerület 5. — jobbágysai
 (1472.) 5.
 Belső-Szolnok m. 484.
 Béltek helys. 121.
 Bende György 153.
 Benedek: 1.) 257. — neje: Katalin
 257. — 2.) boszniai pk. 249.
 3.) Fancs fia 663. Mária kir. tár-
 nokmestere (1259.) 83, 84. Udvar-
 bírja (1262—63.) 83, 84. Tren-
 csénm. főispánja (1259.) 83, 84,
 663. Vasm. főispánja (1262—63.)
 83, 84, 663. — 4.) Kir. pohárnok-
 mester 650. Fia: Péter bán 650. —
 5.) Musmai (Zágrábm.) plebános
 244. — 6.) Tombold fia, kir. lovász-
 mester 643.
 Benedekrend, szt., 235.
 Benedik 540.
 Benedikti János 383, 384.
 Benkovich Péter 681.
 Benkovich-Takách István 510.
 Benkovicz Tamás 687.
 Bénye h. 589.
 Beőythe Miklós 510.
 Berchnochi György (1475.) 12.
 Bercsenyi Miklós 195, 200, 204, 471.
 — menekülése 471, 472.
 Berczel helys. 502, 581, 583.
 Bereczk Gáspár 513, 515.
 Bereg m. 412, 484. — Szabolcs,
 Szathmár és Ugocsa megyék Vit-
 kán hozott határozata I. Rákóczy
 Gy.-höz 410—412.
 Beregszász 435, 718. —i templom
 249.
 Berekszó (Hunyadm.) 544.
 Berencs helys. 454.
 Berencsei Ábrahám 81. — fia András,
 Pöszei Dezső atyja 81.
 Berentei Gáspár 631.
 Berény 82.
 Berlin 102. —i államlevéltár 90—92,
 94—96, 98, 100—109, 111, 114,
 116, 118, 119, 121, 124—129, 136.
 Berschanowcz helys. 12. —i szt. Már-
 ton templom rectora 12. Meggyil-
 koltatása (1475.) 12.
 Bertalan, wachai, 301.
 Bertók András, csáji, 157.
 Bertóthy cs. 645. — György (1550.)
 36. — Kata, Berzeviczy Márton
 anyja 34. — Kristóf 66. — Ta-
 más 42.
 Berzeli János 260, 262.
 Berzenczei, másképp Musmai Sándor
 244.
 Berzevicze 34, 35, 40, 41, 44, 49, 56,
 59, 65, 68, 70, 75. —i levéltár 38.
 —i nemesi curia 36. —i plebános:
 Sebestyén (1550.) 35.
 Berzeviczy (berzeviczei) Albert 34.
 — András 564. — Bálint (1.
 Kristóf fia) 35—38, 40, 41, 44, 46,
 49, 56, 59. Fiai: Jeromos 53, 56—
 60, 65, 67, 69, 70, 72, 73., Miklós
 50, 53, 56—60, 65, 67, 69, 72,
 74—76. — család 37—39, 53, 704.
 Berzeviczei levéltára 38. Czimer-
 levele (1559.) 37—39. Lomniczi
 levéltára 369, 563, 704, 711. Sárosi

és szepesi ága 53. — Edmund 51. Monografiája 51. — ek 564. Részükre Bocskai I. oltalomlevele 564. — Frigyes (1. János fia) 36, 38. Fiai: Henrik, István és Márton 38, 49, 50. — György (I. Kristóf fia) 35—37, 40, 41, 44, 46, 49, 53, 59. Neje Kapv Ilona 57. Fiai: János 53, 56—60. II. Kristóf 53, 57—60. — Henrik (Frigyes fia) 38, 46, 49, 50, 59, 564. — István (Frigyes fia) 37, 38, 46, 49, 59. — 1. János 38, 51, 53, 55, 564. Fiai: Frigyes 38. és Tamás 38, 49, 59. — 2.) János (2. Márton fia) 35, 74—76. Halála (1645.) 74. Leánya: Mária Anna 35. Neje: Zkryska Dorottya 74. Sárosi és szepesi birtokai 74. — 3.) János György (2. Márton bátyja) 38, 71, 74—76. Fiai: Tamás és Zsigmond 74—76. — 1.) Kristóf (Miklós fia) 34—38, 40, 44, 49. Fiai Bálint, György és Márton, ld. ott. Leánya: Zsófia 36, 37. Végredelete (1550.) 35. (1557.) 36—37. — Lénárd 36, 37, 49. — Márk (Tamás fia) 37, 38, 46, 49. — 1.) Márton (Frigyes fia) 38, 46, 49, 50. — 2.) Márton (I. Kristóf fia) 34, 35, 38, 41—59, 62—65, 67, 69, 70, 72—74. Anyja: Berthóthy Kata 34. Az udv. kancellária szolgálatában (1559. óta) 35. Báthory I. lengyel kir. kancellárja 34, 35. Dondangeni (Curland) bárosága 35, 61, 65. Erdélyi birtokai 52. Fiai: János 35, 74—76, és III. Kristóf 74—76. Ezek sárosi és szepesi birtokai 74. Halála (1596.) 72, 73. Lengyelországban megnősül 35. Magy. udv. kancz. titkár 47. Miksa király familiarisa (1563.) 44, 45. Neje: Woianowi özv. Damerau Felixné, sz. Jokk Erzsébet leánya Katalin 52—56. Ossek (Mosseg) és Stargard várak kapitánya 35, 61, 63—65. Özvegye férje magyarorsz. rokonait ennek temetésére hívja (1596.) 72, 73. Poroszországban Leistenau (Risnovo) birtokot kapja 35. Unokaöccse: Jeromos 65, 67, 69, 70, 72, 73. Ehhez levelei: 65—72. — Miklós 38. Fiai: I. Kristóf, ld. ezt. — Pál 564, 565. Ehhez Thökölyi Zs. levele 564—565. — Sándor 704, 710. Neje: 1.)

Szontagh Erzsébet 704. 2.) Stausics-Horváth Borbála (Gergely leánya) 704. Ettől fia: Gergely 704. — Tamás 38, 49, 59. Fia: Márk ld. ezt. — Zsigmond (János György fia) 74—76. — Zsófia (Kristóf leánya) 36, 37.

Besenyő (Somogy m.) 84.

Bessenyei, atyai, cs. 643.

Bessenyő Mátyás (Máté) neszdei. (1369—85.) 82, 83. — neje Ugali Orsolya 82, 83.

Beszermén ld. Böszörmény.

Besztercze 360. — iek 137, 149. — i várnagy, Ugali Pál ld. ezt. — szék 541.

Beszterczebányai gyűlés 496.

Bethlen Druziánna 505, 506. Férje:

Rhédey F. 505, 506. Meghívója Szabolcs vmhez férje temetésére 505—506. — Gábor, fejedelem 89, 400, 403, 405, 487, 488, 491, 494, 553, 554, 593, 600—602, 609, 620, 712, 714—716, 723. Első támadása 487. Bevele Balassa Zsigmondhoz 487—488. Rhédey Ferenczhez 712—714. Özvegye: 631, 636. Rendelete Trencsén vmhez 494. Utasítása Illésházy Gáspár részére 488—491. — Gergely 141, 151. — István gróf 92, 100, 101, 103, 124, 125, 127, 128, 587, 598, 663. Nagyvárad kapitány 103. Levele Csernel Gy. höz 597—598. Koszpotthoz 100, 101. Vilmos brandenburgi örgrófhöz 92, 99, 100. U. ahhoz Dániel János és Bethlen János, belga akad. halgatók ügyében, 99, 100. — 1.) János, a belga akad. hallgatója 99. Kölcsöne Vilmos, brand. örgróftól 99, 100—102, 109. — 2.) János 138, 147, 343, 382, 383. — Miklós gróf, ev. ref. főgondnok, 137, 138, 143, 147, 149, 151. Számadásai 147, 149. Vicecuratorsága 147. — N. 541. — Péter 597, 605. — Sámuel 138.

Bethlen Tamás, ilkai, 268. — neje Katalin 268.

Béthune marquis, lengyelorsz. francia residens 433, 437, 439, 440, 442—444, 446. — Küldöttei Fogarason 433.

Bexini György, a zágrábi sz. Mária kolostor apátja 242. — bexini főesperes 7, 244.

- Bezerédi N. 339—341.
 Beszter-Nána nemz. 639.
 Bézs, Luduger fia, kir. pohárnok-
 mester 649.
 Bichsa Bálint, zágrábi plebános 259.
 Bicse helys. 454.
 Biczó András, debreczeni, 380, 381.
 Bigamia 502.
 Bihari főesperes: György (1468.) 2.
 —ség (1468.) 2.
 Bihar m. 47, 48, 159, 426, 484, 647.
 — főispánja István (1233—34.) 647.
 kir. pohárnokmester 648.
 Bikács helys. 82, 516.
 Bikát nemz. 639, 659. —beli Bikát,
 kir. camerarius 659. (Hamisitvány.)
 Bikfalvi János 343.
 Bilke 452.
 Birboon (Szepes m.) 564.
 Biró András 264. — özvegye Anna
 264. — Péter 262.
 Bitha Mihály, máriási, 267.
 Bittse (Trencsén m.) 489, 653, 722.
 — én Báthory Erzsébet czinkos-
 társainak megégetése 722.
 Bleycinicz Miklós, boroszlói kanonok
 (1478.) 235. Halálával megüresedett
 kanonokságot és prebendát I.
 Mátyás király kérelmére a pápa
 Stolcz Miklós, egri prépostnak adja
 235.
 Blumau helys. 304.
 Blumaubach f. 304.
 Blumauerbach 306.
 Blumenbach ld. Királyhát.
 Bocskay 1.) István, erd. fejedelem
 273—275, 280, 290, 294, 560—564.
 Felkelése 560—563. Halála 273.
 Levele Bars m.hez 561—563. Olta
 lomlevele a Berzeviczyek részére
 564. Temetése 277. Végrendelete
 275. — 2.) István 350—353. —né
 Török Kata 350—353. Kötéslevele
 320—354. — Miklós, szathmári
 kapitány 283.
 Bódits Mihály 159.
 Bodó Albert 518, 519. — Antal 258.
 Neje: Erzsébet 258. — György
 535. — Mihály 332, 510, 513, 517.
 Fiai: György és János 517—519.
 Neje: Magdolna 517, 518. Végre-
 ndelete 517—519. — Miklós, székes-
 fehérvári prépost (1470.) 4.
 Bódogkő 600.
 Bodon Benedek 590. — levele I.
 Rákóczy Gy.-höz 589—590.
 Bodon helys. 343. —i »columbatio«
 254.
 Bodony János 59.
 Bodor Benedek, sárospataki udvar-
 bíró 423, 425. — Tokaji harmin-
 czados 556.
 Bodraczi (bodrogi?) főesperes: Márton
 244.
 Bodrog vm. 641. — főispánja Gug
 fia Csák 641.
 Boér Zsigmond 309, 310. — halála
 309, 310.
 Bogiszló, a kir. kamara főnöke 659.
 Boguslavski M. 64.
 Bohomiczki ld. Bokoviczki.
 Boir ld. Boér.
 Bokoviczki-Trombitás István 687.
 Bolda György 546.
 Boldizsár N. kőműves 174.
 Bolff Stil 682.
 Bolgárok 642.
 Bolgárország 495.
 Bologna 22.
 Bolondócz 639.
 Bolzii János kanonok (1476.) 15.
 Bonadies Simon, a római szt. Péter
 templom kanonokja 247.
 Bonifác (VIII.) pápa 244, 250, 251.
 Bonta György, mayssai, 267. — neje
 Borbála 267.
 Borbánd 540.
 Borbély András 700, 701. — János
 145, 160. — Lénárd, a komáromi
 naszádosok vajdája 320. — Márton
 677, 679, 682. — Mihály 157, 687.
 — Miklós 162. — Szabó Mihályné
 139.
 Borbélyok 230. — megterheltetése
 hadi sebesültek ellátása által 230.
 Borberek (Alsó-Fejér m.) 540, 543,
 546.
 Borberek N. 166.
 Borislavicz Dezső 260.
 Bór-Kálán nemz. 638.
 Borkereskedés 399. — Lengyelország-
 gal 399.
 Bormérték (kőszegi és pozsonyi) 212.
 Bornemissza Anna fejedelemasszony
 150. — István 517, 518. — János
 157. — Józsa deák, huszti kapitány
 288. Levele Homonnayhoz 288. —
 Miklós 36. — Pál, erdélyi pk. 39.
 Boros-Bocsárd helys. 540, 547.
 Boross-Chismazia Ábrahám 690.
 Borostyánkő 302.
 Boroszló 235. —i kanonok: Bleycinicz

- Miklós 235. Utóda Stolcz Miklós, egri prépost 235.
- Borovszky N. 131.
- Borow ld. Barom helys.
- Borsa nemz. 638, 645, 650, 652, —beli István kir. pohárnokmester 652. — Kopasz Jakab (1284.) 645. — Roland vajda 650, 652. Özvegye, Ioákim (Gutkeled nb.) leánya 650.
- Borsodi István az Ákos nb. 641, 668, 669. — atyja Ernő bán 641, 669. — kir. tárnokmester 668, 669.
- Borsod m. 275, 653. — főispánja: Seraphin fia András, kir. tárnokmester 653, 654, — levéltára 275.
- Borsómező (Alsó-Fejér m.) 540.
- Bosnyák Tamás 394. — levele Reöthy Orbánhoz 393, 394.
- Bosznia 310, 495. —i haeretikusok 655. —i püspök 236., Benedek 249, Tamás 334.
- Bot fia Bod 80.
- Both Gyula 433. — levéltára Eperjesen 433. — János 272.
- Botszák-Szabó Péter 687.
- Bottyán János 193, 194. — dunántúli vezénylete 193, 194. — érsekújvári vezénylete 194. — vezénylő tábornok 230. Cziráky László báró, dunántúli gyalogezredest garázdálkodásaiért elfogatja, hadi törvényszék elé állíttatja; elítéltetése és halála a rozsnýói börtönben 230.
- Boza László, hercegszöllősi plebános 236.
- Bozinkay János, bozinkai, 50. — Mátyás 50.
- Bozók 454.
- Bozóki Mihály kanonok (1474.) 8.
- Bozynkay Péter kir. ember 46.
- Bőlőni ref. egyház 346.
- Bő nemz. 648. —beli Izsép, kir. pohárnokmester 648.
- Bőrvár 314.
- Böszörmény 434, 447, 449. — elfoglalása 434. —i németek 448.
- Brachen, lengyel nemes, 63.
- Brandenburg 61. —i Katalin 90, 91, 93, 97, 98, 101—118, 120, 122—130, 404, 412. Házasságszerződése 125, 126. Kivánságai Erdélylyel szemben 125, 126. Konyhamestere: Kún Ferencz 135. Lemond Erdélyről 128, 129. Levele Vilmos brand. örgrófhhoz 129—136.
- Brassai János gyalogos 457. Szökése 457. — Tamás 384.
- Brassó 313, 314, 428, 459. —iak kötelezvénye 137, 149. —i kórház 346, 350.
- Bratenriegel 307.
- Brauner N. kőműves 174.
- Braunsberg (Varmi) 384. —i jezs. kollégium 383, 384. Igazgatója: Mennert József 383, 384. —i püspök Báthory Endre 384.
- Bresincza helys. 265.
- Brisaco 574.
- Bruman Mátyás, zágrábi püspök 39.
- Búcsúk engedélyezése 245, 248, 255.
- Bucsum helys. 541.
- Buda 182, 232, 310—312, 317, 318, 393, 573, 719. —i felső-hévízi plebános 251. —i főesperes (1474.) 6. —i vezér 447, 448. —i pasa 182, 183, 187, 280, 713. Ipsyr Musztafa 566. —i templomfalak lebontása (1471.) 4. —i törökök 182, 183. —i udvar (kir.) (1525.) 317.
- Buda Györgyné 71.
- Budai András, veszprémi kanonok és kánonjogtudor (1470.) 2, 5. — felmentése a residentia kötelezettsége alól 2, 3. — Bálint 263. — Mihály 139, 681. — Péter 344, 345.
- Budel, a kir. légelyhordók főnöke 672.
- Budetin 454.
- Buga fia Antal 80.
- Bugar Hani, gyalogos 457.
- Buffla 313.
- Bujdosók 369, 433—435, 444, 499. — hoz Eszterházy Pál nádor nyílt levele 373—374. — vezére Teleki Mihály 499.
- Bujdosó magyarok ld. Bujdosók.
- Bukarest 313, 316.
- Bulgária 663.
- Bulkóvár (Valkóvár) 309.
- Burgau 301.
- Burgaz 313, 315.
- Buginus ld. Buridmus.
- Buridmus (Burginus), II. Béla tárnokmestere 659.
- Buslay Mózes 272.
- Busnicza Calvinitarum 152.
- Buthi Balázs 163.
- Buthonéz Illés, zágrábi kanonok (1475.) 12.
- Butkaiak 641.
- Buús Balázs 336, 337.

Buzád bán 649, 650. — fitestvére Mihály, a Buzád-Hahót nb. kir. tálnokmester 654.

Buzád-Hahót nemz. 81, 649, 654, 658, 659, 669. — belí Csák, kir. pohárnokmester 649. kir. tárnokmester 663. — Hahót 659. — István (Hahót fia) a kir. tálnokok korlátnoka 659. Fia: Miklós 659. — Jakab, kir. tálnokmester 658. Atyja: Panyit 658. Leánya: Erzsébet, Zákányi György neje 658. Neje: Anna, Tengerdi Tivadar, győri pk. unokahuga 658. — Mihály, kir. tárnokmester 654. — Miklós (István fia) 659. — Trisztán. a kir. hírnökök főnöke 669.

Buzás-bocsárdiak 141. — obligatoriája az ev. ref. egyházak részére 141.

Buzás György 258.

Büdöskuti Sámuel 456.

Bük (Sopron m.) 300.

Byluk Péter, a kir. curia dispensatora 663.

Byrbronn helys. 40.

Callai ld Kállay.

Capodistria 236. —i adminisztrátor: Simon patrási érsek (1478.) 236.

Cappi Zsigmond l. Kapy.

Capuchicz Balázs, modrusi kanonok 242.

Caseroma János, egri polgár 259. — neje Orsolya 259.

Cecowisch (?) Bálint 261.

Cepha Mihály 262.

Cermisiris (?) Ágost, szőlősi, egri polgár 259. — neje: Valpurga 259.

Cesmadamyan l. Szent-Kozmadamján.

Chanoch (Henel, Hemic) zsidó, kir. kamarafőnök 662. — Fiai: Wölfel, Altmann és Neklin 662.

Chapo ld. Csapó.

Charnavoda Domonkos 261. — özvegye: Ilona 261.

Cheh alias Kuchar Vid, berzeviczei jobbágý 75.

Chelle István 576.

Chemiczky György 47, 48.

Chepczicz Balázs 259.

Chepeli Benedek, a veszprémi pk. vicáriusa 237, 239, 240. Ld. Csepele a. is.

Chete Lőrincz 667.

Chewnik ld. Savnik.

Chezelburek 256.

Chibor György 510, 518.

Chismazia-Boross Ábrahám 690.

Chismazia-Fábián István 690.

Chismazia János, turóczy, 690.

Choa ld. Csáva és Stob.

Choni ld. Kún.

Chott György, chuttasi plebános 256.

Chörösi ld. Körösi.

Churoni ld. Csuroni.

Churutnok patak 302.

Chusmai Demeter 257.

Chuttas helys. ld. Kutas.

Chychety Albert bán 644. — neje: Anna, halicsi Rosztizsló özv., IV. Béla leánya, 644.

Chykor Anna 576. — férje: Jánossy Gergely 576.

Chypka Tamás, berzeviczei jobbágý 75.

Chysmar László, berzeviczei jobbágý 75.

Ciaccatorno ld. Csáktornya.

Cibde Mátyás 268.

Cibinium ld. N.-Szeben.

Cirkveniczai pálos-rendház 243. — perjele 243.

Clanlen (magyarosan: Klenla) 434. 437.

Constancz 19. —i zsinat 19—21. 28—31.

Contarenus Ferencz J. 18. — műve: Anecdota Veneta nunc primum collecta ac notis illustrata. 18.

Contributio 206, 210, 222.

Coprainitz helys. 574.

Corbáviai Gergely gróf 264.

Corner György 530.

Corpádi ld. Korpádi.

Corrarius Gergely 18, 23. — művei: 1.) Soliloquium 18. 2.) Oratio ad Sigismundum, Romanorum imperatorem habita anno 1433, pro concilio Basileensi. 18. — atyja János 18.

Costovicz Sebestyén 690.

Crana patak 302.

Cras helys. 257.

Cratt Panna 511.

Cristel Tamás, sengeni, 256.

Christoph D. deák, 557. — N. 171.

Cruencza helys. 257.

Cruenczai László 257. — Szaniszló 257.

Crusch János 260. — neje Katalin 256.

Crüd Kelemen, thasi, 260. — özvegye: Ilona 260.

- Csaba 82.
 Csábrágh 454.
 Csaby Mihály, győri gyalog hadnagy 328, 330.
 Csákány Mihály, Vas várm. hely. jegyzője 216, 233.
 Csák, a Buzáv-Hahót nb., kir. pohárnokmester 649.
 Csák fia János, a Csák nb., 646.
 Csák, garai főispán 671. — IV. Béla kardhordója 671.
 Csák, Gug fia (1224—1254.) 641.
 Csák, kir. tárnokmester 668.
 Csák, Mária kir. tárnokmestere 656.
 Csák nemz. 84, 641, 644—646, 650, 653, 654, 657, 662, 663, 665, 667, 669, 671. — bel. Csák: 1.) kir. tárnokmester 662. Sopron m. főispánja 662. — 2.) Gug fia, kir. tárnokmester 653. — 3.) (Máté fivére), a kir. kardhordók főnöke 671. — Demeter, kir. tárnokmester 653. Leánya a Győr nb. Csépán nádor fiának neje 653. — Domonkos: 1.) kir. pohárnokmester 650. — 2.) Péter fia, kir. ajtónállómester 670, kir. tárnokmester 667. Thomasina hgnő tárnokmestere 669. — István: 1.) a királyné udvarbírája 84. Vasm. főispánja (1264.) 84. — 2.) Máté fia, kir. tárnokmester 657, 658. — János, Csák fia, 646. — Máté: 1.) kir. tárnokmester 654, 655. Fia: István 655. Özvegye: Margit 654. — 2.) kir. tárnokmester 655—667. — 3.) Pozsonym. főispán 646. — Pál (1330.) 641. — Péter, kir. tárnokmester 656, 658. Fia: Trencsényi Máté 654, 656. — Péter, 667, 670. Fia: Domokos 667, 670. — Pózsza 644. Fia: Ugrin 644. — Ugrin 644. — Ugrin, kir. tárnokmester 666, 667.
 Csáktornya (Ciaccaturno) 573.
 Csáki András 462, 466. — István 94, 97, 98, 115, 127, 136, 388, 390, 391, 409, 412, 418, 420, 581, 582, 584, 588, 589, 599, 600, 601, 603, 608, 620, 621, 623. Támadása Munkács és Tokaj ellen 94. — Istvánné 349. — László 349, 534.
 Csalikora 313.
 Csallóköz 453.
 Csanádi püspök: János 249, 263. — —ség 39.
 Csanak (Győr m.) 329.
 Csanáky hegy (Győr m.) 699.
 Csány 162. —iak 649.
 Csapiak 672. — Őse Tamás, a Baksa nb. 672.
 Csapó, a Nádasd nb., 671. — fia András, a kir. kardhordók főnöke 671.
 Csapó Gáspár 341. — Mátyásné 701. — Mihály 340, 341. — Sebestyén 258. Neje: Anna 258.
 Császár Péter 494, 495. —féle pór-lázadás 494.
 Csaszókóc 723.
 Csatáriak 641.
 Csáva (Stob) folyó 299, 307. — városa 299, 300, 307. — völgye 305.
 Csázmai főesperes: János 244. — Kanonokok 241. — Szt. lélek templom 244. Foraneus officialisa 244.
 Csege falu 78.
 Csehek 22, 23, 25, 27, 270. — elleni háborúk 81. — elleni harcokban Mátyás kir. kapitánya: Vukor János 270.
 Csehország 30, 31, 390, 565.
 Cseh Antal, sempte, 268. — neje Lúcia 268.
 Cseh-Szabó István 701.
 Csejthe 722, 724.
 Cseke János 702.
 Csekonius István 533, 535.
 Cseményiek 642. — Őse: Kemény fia Lőrincz 642.
 Csendej (Valkó m.) 656.
 Csengeri István 141, 144.
 Csépán, a kir. tárnokok korlátnoka 658. — fia Lőrincz 658. — kir. pohárnokmester 651.
 Csépán nádor, a Győr nb., 653.
 Csepeli (Chepeli) Benedek, győri főesperes (1474.) 9. — Mihály 475.
 Csepreg (Sopron m.) 300, 304.
 Csepregi Mihály 140, 142, 156. — háza Kolozsvárt a Hid-utczában (1675.) 140.
 Csernakai major 589.
 Csernátoni Pál 146. a nagy-enyedi kollegium javára szülő hagyatéka 146.
 Cserneczség 566.
 Csernel György, csernelházi, 155, 162, 172, 386, 388, 393, 397, 423, 428, 429, 431, 590, 598. —höz Bethlen István levele 597—598. Levelei I. Rákóczy Györgyhez 386—389,

- 423—426. —né 604. — János, veszprém vm. követe 216, 233.
- Csesznek 218.
- Cseszniek 671. — őse Jakab, a Koppán nb. 671.
- Csete fia Aladár, kir. tálnokmester 657, 658, 666. — kir. tárnokmester 663. — fiai: Aladár és Jakab 657. Ez utóbbi fia: Forrói János 657.
- Csicsal (Somogym.) 80, 82.
- Csik 715.
- Csik-Szent-György 343.
- Csik-Szentkirály 343.
- Csik-Szt. Simon 381, 383. —i ltára az Endes családnak 381, 383.
- Csikvár 218.
- Csilibia 311.
- Csillag Bálint, kapitány 336, 337.
- Csillagh Bálint 508, 509. — leányai: Ilona, Farkas Balázné 508. Orsika 509. — György 509. — Péter, győri polgár 508. Végrendelete 508—510.
- Csillagh bég 294.
- Csiszár István 508, 519, 529. — Péterné 333.
- Csiszár-Laskovich István 685.
- Csizmadia-czéh 174.
- Csizmadia István, kolozsvári lakos 159. — Istvánné, 153. — Gergely, arkai, 161.
- Csizmazia Ádám 696.
- Csobáncz 218. —i vég hely 218.
- Csolnakossi Bálint 310.
- Csomaköziék 157.
- Csomóközi N. 158.
- Csongva 541.
- Csontos N. 426. — megérkezése Mainzból 426.
- Csornai klastrom 338, 339. — prépost: Kálly Péter 338. Végrendelete 338—342.
- Csukma (Chokma, Tholma hibásan olv.) (Baranyam.) 236.
- Csulai György, ev. ref. püspök 138, 142, 143, 156. —né 143, 156. — ifj. György 142.
- Csupor, monoszlói, 261. — özv. Mária 261.
- Csuroni Kelemen, klerikus 240.
- Cunicellaria contrata (Páduában) 50.
- Curland 61.
- Cyaby ld. Csaby.
- Cyalphis Angél, pápai követ (1476.) 15. — camerinói kanonok (1477.) 16.
- Cyprián, flórenczi szárm., a Cyprián nemz. sarja 668. — szepesi főispán, a kir. kamara főnöke 668.
- Cyprus 24.
- Czanáki István 688.
- Czapó Mátyás, beődi, 50.
- Czasai Jakab, litterátus, 50.
- Czeplédi István 158—161, 172, 174. —né 174.
- Czeplédi-ék 162.
- Czéhek 362. — Csizmadia — 174, gombkötő — 174. — kovács — 174. — szabó — 174. — szűcs — (N.-Szombat) 362. Szervezete 362—368.
- Czenéháza puszta (Komáromm.) 85—87.
- Czeőreődy Márton 368.
- Cziarmann Kristóf, prochi, 51.
- Czigánykút 313.
- Czigányok 685.
- Czikmántor 541.
- Czikus Mihályné 687.
- Czini Benedek, beichi, 333.
- Czirák László br., dunántúli gyalogezredes 230. — garázdálkodásai 230. Elfogatása Bottyán János vezénylő tábornok által 230. — Elítéltetése és halála a rozsnyói börtönben 230.
- Czirók N. 341.
- Cziszterczita-rend 247, 248, 251. — ercsii monostora 251. — perjele Maternus 251. Ennek halála után I. Mátyás király a monostort a pálosoknak adja 251. — Sawniki monostora 247. Ennek apátja: Miklós 247. Utóda Zwymia István, grófi cs. származó eszterg. kispap 247, 248.
- Czobor Imre 518. — Mihály 277.
- Czomay Anna 718. — férje: Pásztóhi Máté 718.
- Czundra falu 307, 308.
- Czwithwart N. 188.
- Czybak (palotai) cs. tagjai (András, Anna, György, László és Péter) 47. — család magvaszakadása 47.
- Czyela Jakab, payanai, wladislawi birtokos 249. — halála 249.
- Dack László 258.
- Dalló Miklós 272.
- Dallos András 332, 333. — 1.) János győrm. szolgabíró 332, 335. — 2.) János Győrm. alispánja 515. — — Pál 328.

- Dallya 313, 316.
 Dalmácia 317—319. — bánja :
 Batthyány F. 317—319.
 Dalmátország (1474.) 9.
 Damerau Katalin, woianowi, özv.
 D. Félixné sz. Jokk Erzsébet
 leánya, Berzeviczy Márton felesége
 (1578.) 52—56. — 2. férje Sztaniszlawszky N. (1603.) 72.
 Damokos Gábor 382. — Tamás, alsó-
 csernátóni, 380, 381, 383. Fogsága
 Jangiszalában 383.
 Danczka (Danzig) 66, 433, 442, 451.
 Dancz Pál 718.
 Dániel (bibliai) 343.
 Dániel Ferenczné 350. — István 350.
 — 1.) János 581. — 2.) János, a
 belga akad. hallgatója 99. Paeda-
 gógusa 99. Vilmos brandenburgi
 örgróftól Bethlen J. gróf 48 bir.
 frtot kér kölcsön részére 99, 100.
 Brandenburgi Katalin is ajánlja
 101, 102. Megkapja 109.
 Danjei (ep. Dainensis) v. püspök ;
 Posegavári Mátyás (1481.) 247.
 Dán király 394. — követe 394.
 Dantál 313.
 Dapiferorm magistri ld. Tálnokmes-
 terek.
 Darabonth Mihály 513.
 Darócz helys. 34, 35, 37, 40, 44, 49,
 53, 56, 59, 75. — i (később, 1773. óta
 bárói) ága a Berzeviczy családnak
 35. — i nemesi cúria 36.
 Daróczy Mihály özvegye, 142.
 Darói Salamon 656. — ak 80. Birtoka
 Kandateleik (Tolna m.) 80. Őse :
 Miklós 642. — Sándor, kir. kard-
 hordó 670, 671.
 Dataria-levéltár regestái 1—17, 235—
 272.
 Dauda János 65.
 Dávid (szt.) király 121, 281.
 Deák Farkas 342.
 Debreczen 137, 142, 143, 153, 381,
 423, 501. — i collecta 160. — iek
 142. — i taxa 137.
 Debreczeni Tamás 590.
 Debreczeni Tamás, sárospataki prae-
 fectus 558, 625, 637. — hoz Rákóczy
 Pál gróf levele 637.
 Decani ld. Dékány (?)
 Décei Jánosné 546. — Márton 546.
 Deés 461, 605.
 Dékány (?) Adorján 258. — neje :
 Székesfejérvári Erzsébet 258.
 Demecser 501.
 Demeter : 1.) a Csák nb., kir. tálnok-
 mester 653. — Leánya a Győr nb.
 Csépan nádor fiának neje 653. —
 2.) az Aba nb., Sükösd fia, kir.
 tálnokmester 653. — 3.) Erzsébet
 özv. kir. pohárnokmestere 652. —
 4.) a kamanczi sz. Mária-oltár dé-
 kánja 253, 255. — 5.) győri pk.
 (1472.) 5, 246. Utóda : Orbán.
 I. Mátyás kir. kincstárnoka 246. —
 6.) Miklós fia, kir. tárnokmester
 668. Pozsonyi és zólyomi főispán
 668.
 Demeterpataka (Fejérm.) 540, 546,
 547.
 De Monellis Ágoston, Gábor apostoli
 követ auditora 236.
 Dénes : 1.) Ampod fia, kir. tárnok-
 mester 660. — 2.) A Mura melletti
 szt. Keresztmonostor apátja 244. —
 3.) a Pécz nb., kir. tálnokmester
 655. kir. tárnokmester 666. Zalam.
 főispánja 666. Atyja György 655.
 666. — 4.) a Tomaj nb., kir.
 lovászmester (1222—24.) 638. kir.
 tárnokmester 660. Nádor 667. —
 5.) a Túrje nb., 651. — 6.) Comes
 661. — 7.) Fia : Herrand 642. Fia :
 Miklós 642. — 8.) György fia.
 honti (Esztergom m.) főesperes
 (1474.) 8. — 9.) Kopasz —, Péter
 fia, 72—80. Leánya : Anasztázia
 78. — 10.) Nádor 647. — 11.) tolnai
 főesperes (1474.) 6.
 Dengeleg helys. 257.
 Dengelegi Miklós 714.
 Dentai György 264.
 Derrendmahalesin helys.
 Derwindmahaleszin helys. 316.
 Dese Benedek 267. — neje Erethi
 Katalin 267.
 Deseöffy János 283.
 Deseros (?) Lénárd özvegye : Ágnes
 256.
 Desew László, losonczy, 267. — neje
 Katalin 267.
 Dessewffy János 475. — János udvar-
 mester, 39.
 Détfalva 541.
 Deső Jakab 326.
 Detrekő 454.
 Déva v. 712, 714.
 Dévény 321.
 De Vitry marquis, francia residens
 Lengyelországban 435.

- Dezny vára 715.
 Dézsma 428. — sok 551.
 Dezső, kir. tálnokmester 656. — atyja György 656.
 Diakovári prépost 236. — Zsigmond, pécsi püspök panasza ügyében a pápa kiküldöttje 236.
 Dica 208.
 Dicső-Szt. Márton 539. —i levéltára a Pekri családnak 539.
 Dimiczki N. 438.
 Diósi Mihály 141.
 Diószegi Mihály 144.
 Direling N. 395.
 Disenteria az aradi bég foglyai között 189.
 Divinyi Ferencz 350—352. — neje: Becsky Zsuzsanna 350—352.
 Dobay János 548. — Mátyás 434, 446. Lengyelországban 434. Utasítása Lengyelországba küldetése alkalmával 446—449. — Tamás 487. — Zsigmond 435. Diáriuma Munkács védelméről 435.
 Dobi György 153, 154, 161, 162, 173, 174.
 Dobóczyak 650.
 Dobokam. 642. — főispánja Kemény fia Lőrincz 642.
 Doborján falu 299, 306.
 Dobos János 335. — Márton 269.
 Dobozy Mihály 65—67, 71.
 Dobronoky Márton 538. — neje Mészáros Anna 538.
 Dobronyva 454.
 Dobsza helys. 370.
 Dobszay László 51.
 Dóczy András, felsőmagy. kir. biztos 290, 292. —hoz Homonnay B. levele 290—292.
 Dohakri helys. 316.
 Dolha 434.
 Domba 350.
 Domblói István. császmái kanonok (1475.) 12.
 Dombói Dávid 272.
 Domik Péter 582.
 Domonkos: 1.) Csák nb., kir. ajtónállómester 670. Kir. pohárnokmester 650. Kir. tárnokmester 667. Thomasina hgnő tárnokmestere 669. Atyja: Péter 667, 669, 670. — 2.) A Ratold nb., 664. Kir. tárnokmester 661, 668, 669. Fia: Porcz István, Erzsébet kné lovászmestere (1265.) 643. Kir. tálnokmester 664.
 Neje: Aglent. Zsámboki Miklós leánya 643. Leánya a Pok nb., Móricz neje 661. Mellékneve: Hasznosi Laczk 668. Nádor 668. Unokája: István 668.
 Domonkos rend (szt.) 236, 240, 243, 244, 246. —nek Székesfejerváron kívül levő szt. Margit egyháza (1478.) 17, 236. Egyesítése a vértesi benzésrendi monostorral 236. Perjele 236. —nek szegedi szt. Miklósról cz.háza és perjele(1474.) 7.
 Dónáth János 143.
 Don Balthazar 606, 612.
 Dondangen (Curland) 35. —i báró Berzeviczy Márton 35.
 Doneck N. 461.
 Dorozsma nemz. 671. —beli János 671. Fia István, IV. Béla kardhordója 671. Ez a valkóm. Gara helységet kapja (1269.) 671.
 Dömések Székesfejervárott (1474.) 8.
 Dömötör deák 325.
 Drabantok 410.
 Dragejkő 313, 316.
 Drágh helys. 277.
 Drági Tamás 256.
 Drogonel Sztankó gyalogos 457. — szökése 457.
 Drágony fia István, kir. lovászmester, orbászi főispán. (1245.) 640.
 Dragonyosok 440.
 Draskovics György, trakostyáni, győri püspök 537. — pécsi pk. 39.
 Drassmarkt (villa Dregza) 302.
 Dráva f. 310. —án túli rész 317.
 Drawcze 249. —i háza a szt. Ágoston rendnek 249. —i perceptor 249.
 Drawicz Antal szt. Ágoston rendi háza (1476.) 12.
 Dregza villa (Drassmarkt) 302.
 Drezda 611.
 Drinápoly 309, 435.
 Drombár (Alsó-Fejérm.) 540.
 Drugeth István, homonnai, 259.
 Drugeth-Csáky levéltár 724.
 Dubicza 7, 662, 663. — főispánja: Sinister Miklós 662. —i főesperes (1474) 7.
 Dubraviczky György 59.
 Dudith-Sbardelatti, pécsi püspök 475. — titkára: Szentgyörgyi Gábor 475.
 Dueil nevű egyén 439.
 Duh helys. 398.
 Dujonecz birtokrész 49.

- Duló (Trencsén m.) 83.
 Dumbói (Bács m.) sztr. György-monos-
 tor (1467.) 1.
 Duna f. 187, 194, 215, 311—313, 325,
 443, 452, 453, 601. —ig posta
 Kőszegtől (1708.) 215. Fizetése 215.
 —n inneni vármegyék 195, 200,
 204, 206, 209, 211, 213, 216. Követei
 195. —n túli commissariátus 197,
 206—208, 215, 223—226, 228—
 231. Cassája 206. —n túli hadak
 194—197, 201—203, 210, 211, 216,
 223, 225—229, 232. Rablásai 220.
 Sebesültjei 230. Szaporítása 201.
 —n túli részek 193, 204. Kerületi
 gyűlése 193—234. —n túli várme-
 gyék 193, 194, 196—232. Rendei
 193. Sérrelmei 194, 217. Ezekre vá-
 lasz 217—234.
 Dunajecz (Szepesm.) districtus 75.
 Dunkerka város 574.
 Dyackói János 267.
 Ebeni István 350.
 Ebeczky Máté 478.
 Ebersdorf 612.
 Ebvár 311.
 Eck, salmi és neuburgi gróf, pozsonyi
 főispán 39.
 Ecsed 158. — udvarbirája Balogh
 Péter 158. —i collecta 158, 160.
 —i predikátor 160.
 Écz helys. 325.
 Egbell 45, 46. —i kir. kastély 45.
 Eger 15, 191, 192, 288, 568, 630.
 — várabeli sztr. Péter templom
 prépostja (1476.) 15. —i egyház-
 megye 238. —i érsek (1471.) 4.
 —i kanonokok: Miklós (1470.) 3.
 Váradi pk. 3. Palóczy Mihály 240.
 —i pasa 409, 713. —i püspök 13,
 15, 237, 247. László 256. —i
 székesegyház örkanonokja (1476.)
 15. —i török fogságban Szabó
 Jónás és hitvese Vincze Borbála
 192.
 Egre Márton 341.
 Egrespataki János, tordai praedi-
 kátor, 145.
 Egri Dénes, szepesi kanonok 77. —
 Márton, győri bíró 508, 510, 537,
 677.
 Egurnegh völgye 302.
 Egyed: 1.) a Monoszló nb. kir.
 tálnokmester 656. — 2.) bácsi
 kanonok 255.
 Egyházasszakálos (Komárom m.) 85—
 87.
 Egyptomiak 24.
 Ekl (Ekel, Komárom m.) 85—87.
 Elek János 714.
 Éleskő 454.
 Ellerbach Berthold, monyorókereki
 237. fiai: István és János 237.
 neje Széchy Borbála 237. — pörös-
 kedése enyingi Török Ambróval
 237.
 Endes család 381, 383. — csik-szt.
 simoni ltára 381, 383.
 Erdrédi Albert vespzémi presbyter
 263.
 Enécsi Mihály 690.
 Enese (Győr m.) 678.
 Engel, Geschichte Ungarns, 71.
 Enyed 344.
 Enyedi István 151.
 Eőr (Nehre) (Szepesm.) 704.
 Eördegh Miklós, peleskei, (1475.) 10.
 Eördeogh Boldizsár 714.
 Eördög Gergely 501.
 Eöry Mihály, Vas várm. követe 216,
 233.
 Eötves Gergely 172. — János, debre-
 czeni lakos 157. — Mihályné 159.
 Eötvös György 679. — 1.) János,
 békési, 152. — 2.) János 326.
 Eperjes 158, 166, 191, 433, 581. —en
 Both Gyula levéltára 433. —en
 György és Simon festő (1521.) 191.
 —i kamara 553. —i tractatus
 (1632.) 636.
 Eperjesi András, szászvárosi. 144. —
 Orbán István, kolosvári, 142.
 Erasmus Montanista 240.
 Eresi (Veszprém m.) 251. —i monos-
 tora a cisztercita rendnek 251.
 Perjele Maternus 251. Halála után
 a monostort I. Mátyás király a
 pálos-rendnek adja 251.
 Erchi ld. Eresi.
 Erdegh Miklós, peleskei, egyházi
 fenytéke (1474.) 7. — Simon,
 eskeleui, 15. Neje: Ilona, Báthory
 István neje Hebig leányának mondja
 magát hamisan (1476.) 15.
 Erdély 15, 54, 61, 97, 103, 104, 106,
 107, 110, 111, 118, 119, 123—125,
 127—130, 156, 159, 167, 219, 273,
 274, 276, 280, 283, 284, 286,
 288—291, 293, 294, 296, 297, 310,
 321, 400, 403, 406, 412, 414, 430,
 457, 458, 460, 461, 463, 468, 470,

- 471, 485, 487, 504, 539, 553, 566, 597, 601, 613, 614, 618, 620, 621, 641, 713—715, 719, 720, — a Tündérország 276. — be küldött császári követek 400, 404, (Kéri János) 408. —ben zavargások 110. — Fejedelemsége 129. — Fejedelmnei: 403., Báthory Gábor 276., Bocskay István 273—275, 280. Halála 273. Temetése 277. Végrendelete 275., Rákóczy Zsigmond 274, 275, 277, 284, 288. Halála híre 276. Lemondása 276. — fővezére: Pekry Lőrincz gróf 458, 463, 465—468, 471, 473. — kancellárja: Kornis 126, 132, 135. — kormányzója 94, 97, 98, 105, 108—110, 112, 113, 115—117, 120, 123, 126—130, 132, 134—136. Előző Vilmos, brandenburg. örgróf levele 108—109. Kivánságára Katalin lemondásáról okiratot ad 128, 129. — Tanácsosai 108. — Tárnokmestere 126. —i bán Ernő, az Ákos nb. 641. —i cancellária 52, 53, 64, 65. —i collecta 159. —iek 189, 274—276, 433. Gyűlése 278. Ezen Homonnay Bálint követek 278. —i ev. ref. consistorium 138, 150. —i ev. ref. egyházak 137, 138, 146, 147, 149, 150, 151. Amsterdamban elhelyezett tőkéje 151. És kollegiumok javainak inventariumai 151. (1697.) 138, 139, 146, 147, 149. —i (1692) ev. ref. gondnokok 151. —i ev. ref. iskolák 151. —i ev. ref. kollegiumok 137, 138, 146, 147, 149, 150, 151. —i fejedelem 94, 97, 98, 104, 105, 156, 157, 161, 434, 446. tanácsosai 94, 97, 98, 104, 105. —i fejedelemasszony 152, 399, 405, 409, 417, 452. —i fejedelmválasztás 293. —i fejedelmi szék betöltése tban Thurzó Gy. véleménye 293—294. —i hadak 447. —i kanonok Rewenes Gergely 251. Emberölése 251. Föloldozása 251. —i káptalan (1476.) 14. —i püspök (1476.) 15. —i püspökök: László 249., Miklós 258.) Tophaeus Mihály 344, 345. —i rendek 111, 116, 117, 122, 126, 135, 275, 719. Körlevele (1607. márcz. 22.) 277. Levele Ungm. közönségéhez 719—720.
- Erdély Péter, thappalóczi. 266.
- Erdélyi István 132, 583.
- Erdeoth vajda 188.
- Érdi Jánosné 691.
- Erdőalja 541.
- Erdőbénye 156.
- Erdőd 186.
- Erdőfalva 666. — másképp Pusztawaldorff 40.
- Erdődy Anna grófnő, bekényi Alaghy M. özv. 421, 422, 577, 578, 604, 629, 637. — levelei: Serédy I. és társaihoz 603—604. Serédy I., I. Rákóczy Gy. lovászmesteréhez 420—421. — Kristóf 341, 724. — Péter (monyorókeréki), bán 39.
- Erdőszáda 441.
- Érdúj helyi Menyhért 1, 13. — cikke a Katholikus Szemle X. (1896) kötetében, »Kutatásaim a római levéltárakban« 1.
- Erethi Katalin 267. — férje Dese Benedek 267.
- Eretnekek 33, 270.
- Érmellék 154. —i ev. ref. esperes: Misléi Mihály 154.
- Ernestus N. 508, 509.
- Ernő: 1.) az Ákos nemz. 641, 665, 669. kir. tárnokmester 665. Szolga-győri főispán (1251.) 641. Fia: Borsodi István 641. kir. tárnokmester 668, 669. — 2.) bán 656. — 3.) főherczeg 71.
- Erőss Sándor 718.
- Érsekújvár 452.
- Erwencei László és Szaniszló (1474.) 8.
- Erzsébet: 1.) Kún — királyné 650, 667. Tárnokmestere: Domokos, a Csák nb. 667. — 2.) kné, Róbert Károly kir. hitvese 80. — 3.) özv. kné 652, 657, 668, 670, 671. Pohárnokmestere: Demeter 652. Tárnokmestere Csete fia Aladár 657.
- Esterházy Antal gr. 194, 198—200, 202, 203, 205, 206, 208, 210—214, 232, 233. — Dunántúli vezénylete 194. — Dániel gr. 194, 196, 198, 204, 233. — Miklós gróf, nádor, 565, 606, 627. Óvásai a török békeszegései ellen 565—573. — Pál gr. nádor, 369, 374. Nyílt levele a bujdosókhoz 373—374.
- Eszék 310, 311. —i hidak 319.
- Eszényiek 672. — őse Tamás a Baksa nb. 672.
- Esztergom v. 71, 232, 236, 245, 452, 453, 471, 567. — eleste 471. — —i bég 571, 572. —i érsek 2, 14.

- 239, 246. Széchenyi György. 724.
—i kanonokok: Chorgói István 239, Czeglédi István 239, Péter 239, Sándori Tamás 239, Weres-
marton Bálint 239, 240. Szabad
végrendelkezése (1478.) 236. —i
kanonokságot Mihály, milkói pk.
kapja (1468.) 2. —i káptalan 236,
250, 323. Levéltára 323. —i Mária-
kápolna 246. —i püspöki helyettes
247. — várnegye 6, 207, 669.
Temetője kápolnájának jövedelme
(1472.) 6.
Ethei posta 215. — fizetése 215.
Európa 492.
Eustachius mester, várnagy 308.
Evangelikus rendek 112, 113, 116,
117.
Ev. ref. főgondnokok: Br. Bánffy
Zsigmond 138. Gr. Bethlen János
138. Gr. Bethlen Miklós 137, 138,
143. Gr. Rhédey Ferencz 138. —
helyettes gondnokok: Liptsey
György 138. Szabó Kresteli 138.
Szathmáry Gáspár 138. — püs-
pökök: Csulai György 138, 142,
143. Gelei István 138, 144.
Kovácsnai Péter 138.
Ewchen Tamás, győri kanonok 237.
Ezüstpénz 212.
- Faber ld. Asztalos.
Fábián-Chismazia István 690.
Fábián Mihály 688.
Fábiánkovich Márton 687. — Szabó
Mátyás 687. Végrendelete 687.
Fábri Demeter 268. — Egyed 26.
Fajgel Péter 433, 437—439, 442, 446,
451.
Falkon (az ágyúnak egy neme.) 385.
Fancs 1.) gordovai, 83, 84. Fia: Bene-
dek kir. tárnokmester (1259.) 83,
84, 663. Kir. Udvarbíró (1262—63.)
83, 84. Mosonm. főispánja (1247—
1256.) 83, 84, 663. Vas m. főispánja
(1262—63.) 83, 84. — 2.) Somogym.
szolgabírája (1318.) 83, 84. Fiai:
László és Pál 83, 84. —cs. (gordovai),
663.
Fancsika 719.
Fargó István 139.
Farkas Ábrahám, 192. — Balázs 508.
Neje Csillagh Ilona 508. — család
(farkasfalvi) czimere 192. — 1.) Fá-
bián 433. — 2.) Fábián (farkasfalvi),
putnoki főkapitány 192. — Farkas,
ilkai, 265. Neje Ilona 265. — István
157. — 1.) Mihály, szakmári 161.
— 2.) Mihály zentzisdorfi 271. —
N. 341. — Péter 268.
Farkasfalva 40.
Farkberény 82.
Farnaczy Imre 260.
Farnosiak 648. — Benedek 264.
Fáttra 489.
(Faulfisch) Jeromos (Prágai), Hus-
hive 21.
Fáy István 603.
Fegyverhordók 670—671.
Fegyvernek 182.
Fehér ólom 386, 525.
Fehérvári Demeter, a kalocsai érsek
helynöke (1474.) 7. — Mátyás, vesz-
prémm. acolythus 250.
Fejedelmválasztás Erdélyben 293.
Fejér, Codex Dipl. 81, 83.
Fejér István, baohcmái, 268.
Fejéregyházi ev. ref. ecclesia 151.
Fejérvári keresztesek konventje 80.
Fejér vm. 81, 207, 216, 230, 232, 660,
673. — alispánja és követe: Lo-
sonczy János 216, 233. Főispánja:
Pózsa (1227.) 660. Instantiája a
behódolásra 213. Követe Kec-
keméthy Mihály, veszprémi prépost
216, 233. Portái 207. Sérrelmei 217—
234. Ezekre adott válasz 217—234.
—i posta 216. Fizetése 216.
Fejérvári Benedek 140. — János 518,
525. — Jánosné, Szita Ilona 696,
697. — Márton 524. Leányai:
Geczi és Orsik 524—526. Végren-
delete 524—526.
Fekete Berta 530. — Ferencz 382,
383.
Feketehalom 316, 427, 642.
Fekete Jakab 341. — 1.) Lőrincz,
brand. Katalin hive 131—134. —
2.) Lőrincz 600, 620. — Szabó János
516. — Tamás 518.
Feketekuth helys. 34, 44, 49, 56, 57,
59, 75.
Felediek 645.
Felfeldi (Kinizsy) Pál, zerendi, 256.
Felsőlendva (1472.) 5.
Felső-Magyarország 280. —i föllázadt
pórok 503. Ezekhez Wesselényi F.
nádor nyílt levele 503—504. —i.
hadak 488. —i kamara 320, 321.
Igazgatója: Pesthy Ferencz 320,
321. —i kir. biztosok: Thurzó Gy.

- és Forgács Zs. 274, 277—283, 286—290. Ezekhez Dóczy András és Forgács Zs. levele 290, 292.. Homonnay levele 290—291.
- Felső-Misle 558.
- Felső-Péterfa 299.
- Felső-Preszáka 540, 541, 547.
- Felső-Szemeréd (Hont m.) 704.
- Felső-Répcze falu 303.
- Felső-Vist 541.
- Felvinczi Zsigmond 141.
- Fenes 504.
- Fenes-Zámoly Jakab 700.
- Fent János 693.
- Fékethe Gergely 368.
- Ferdinánd (I.) m. király 35, 37—41, 43, 45—48, 273, 317, 319, 474. — (II.) m. király 69, 89, 714, 716.
- Ferencz: 1.) Szalézi, 722. Canonisatiója 722. — 2.) Ujlaki (Baranya m.) káplán 258.
- Ferenczi N. 624.
- Ferenczi Albert 712.
- Ferriar N. 441.
- Fertő tó 132, 299, 522.
- Festészet (1521.) 191, (1524.) 384.
- Festett lovak 295.
- Festőművész: Spilenberger Sámuel (1647) 725, 726.
- Feus, (Foris) a kamanczi Szt. Háromság-oltár rectora 253, 255.
- Fiad (Bomogy m.) 81, 82.
- Fila, Miklós nádor vicarius, kir. tálnokmester, 653, 654, — Sopron m. főispánja 653. — utódai a Szeretváiak, Ramocsák 653.
- Fink Mária 531.
- Finta nádor 645.
- Fischer Miklós 531.
- Flandria 627.
- Flistik Ferencz 142.
- Flór Gyula Emlék-alapítványa 484.
- Flórenczi zsinat 32.
- Fodor Ferencz, szentimrei, 380, 381. — István, tornyosnémeti 159. — János 142. — Katalin, eddei, Hetesi Miklós özvegye 79, 81. — László 218, 232. Ezrede 218, 232. — Szabó György 144.
- Fogarás 90, 288, 313, 316 343, 433, 455, 485, 487. — földje 66, 541. — vára 124—126, 128, 129, 131, 135, 136. — vidék 39.
- Fogas Péter 690 696.
- Fok (Veszprém m.) 218.
- Fokmár 172.
- Folta István 345.
- Fonó helys. 671.
- Fonói Kozma 667, 668. — a királyné kamarafőnöke (1284.) 667, 668. kir. szekeresmester 671. — atyja Bágyon 671. — fitestvérei: Lukács és Benedek 668. — Vinár birtokot kapja 671.
- Forgách Ádám (ghymes) 572. Gyalogosai 572. — család 66, 645, 662, 666. Öse András (Tamás fia) a Hontpázmán ub., 662, 666. — Ferencz, váradi pk 39, 50. Alkan-czellár, 43, 47, 48. Biboros 276. Esztergomi érsek 77. Életrajza a Századok 1896. jún. füzetében 47. — Miklós 587, 603, 608, 611, 624. Ehhez Pázmány P. levele 609—611. Levele Pázmány Péterhez 607—609. Reöthy Orbánhoz 587. — Simon-gróf, 47, 48, 70, 193, 458—461, 463—471. Fogsága 471. — 1.) Zsigmond, felső-magy. kir. biztos 274, 277, 278, 280—284, 286, 287, 289, 290. Ehhez Homonnai B. levelei 279, 290—291. Nyáry Pál levelei 274—278, 288. Levele Thurzó Gy.-höz 294—295. — 2.) Zsigmond, 715, 718, 723. Neje Batthyány Borbála 718. — 3.) Zsigmond 486 — Zsigmondné 155.
- Foris ld. Feus.
- Foródy György 336.
- Forró h. (Abaujm.) 657.
- Forrói János 657. — apja Jakab, Aladár fia 657, 658. — ak öse Csete fia Aladár 663.
- Forspontozás 209, 210, 215, 223, 224, 227.
- Forsterné 530.
- Forval 434, 437, 438, 440, 441.
- Főasztalnok, kir.: Lőrincz, soproni főispán 298.
- Földvár (Duna-) 310.
- Fölpéc 329, 334.
- Fölpéczi János deák 329.
- Fölső Balázs 339.
- Főpohárnokmester (kir.): Batthyány Ferencz 317, 318.
- Fraistetter György 513, 530.
- Fraknó 307. — i uradalom 307, 308. Urbariuma 308. — vára 565.
- Fraknoi Vilmos 1.
- Francsovsky, hamburgi (sárosm.) jobbággy 75.
- Francus Caesar, paduai jogtudor 50.

- Francziák 101. — követei 111, 118.
 Francia király 394, 434. Követei 394. — ország 435, 437, 443, 444, 451, 606. E helyet Nemessányi B. követsége 435. — segédhadak 433. — trombitások 450.
 Frangepán János, vegliai gróf. 238, 268, 269. — Kristóf 496. Elfogatása 496. — Márton gróf 242. — ok kegyurasága (1470.) 2. — Zsigmond gróf 265. Özvegye, Ilona 265.
 Frankfurt, Majna m., 47, 48, 394, 395. — O. m. 99. Bethlen János és Dániel János, a belga akad. hallgatói itt tartózkodása (1625—30.) 99, 100—102, 109.
 Frankó 301.
 Frankói Frank 672. — leányának férje Pózsa, a Szát nb. 672.
 Frányaffy István szepesi kanonok 77.
 Fráter Pál 145.
 Frichy János, sirokai, 50.
 Frics János 145.
 Fricsi cs 645.
 Frigyes: 1.) római császár 7, 16. — tanácsosa Schumberg György pozsonyi prépost és pápai jegyző (1474.) 7. — 2.) brandenb. örgróf 60, 61, 63, 64. — 3.) (II.), osztrák hg., 641, 655.
 Friedmann zsidó 667. — a kir. kamara főnöke (1280.) 667.
 Fulkó, a Ludán nb., 667.
 Fundal h. 599.
 Furier N. 530.
 Fülek helys. 156, 157, 393, 394, 567, 568, 570. — alatti tábor 70. — en tűzvész (1632.) 393.
 Füles (Sopron m.) 300.
 Fülöp: 1.) kir. pohárnokmester 650. — 2.) pilisi főispán (1255—58.) 651. — 3.) spanyol király 187, 289. Hajóhada győzelme a törökök fölött 189. — 4.) Valkó m. főispánja (1267.) 651.
 Fürstenfeld 651.
 Füzér 554.
 Füzesi Lőrincz 157.
 Fyás Margit 336.
 Gabonamérték (kőszegi és pozsonyi) 212.
 Gábor: 1) biboros (1478.) 17, 236. — 2) egri pk. (1476.) 14. — 3) kalocsai érsek (1477.) 16, 239, 242.
 Halála 237. — 4) kir. tálnokmester (1148.) 652.
 Gács vára 454.
 Gados Dulin, stellbachi (Sárosm. jobbágy 75.
 Gagy 666.
 Gailsam Albert 263.
 Gál István, nagybányai lakos 158. — 1.) János, szőlősi predikátor 162. — 2.) János 423, 424.
 Gálchy Gergely 368.
 Gálfalva 541, 545, 549, 550
 Galga szultán 310, 313, 380.
 Galgócz 454, 484.
 Galler Nándor br. 175, 176.
 Gallia 20, 24, 444.
 Gallok 25.
 Gallovitius István, kanonok 693. — ezüst szereinek leltára 693—694.
 Gallus Mihály, krarbarczai plebános 241. — Emberölése 241. — Földoldozása 241.
 Gán (Somogy m.) 78—80.
 Gancz Sebestyénne 326.
 Gáni Bálint, somogym. tisztviselő 79.
 Garaiak 671. — űse István, a Dorozsma nb., 671.
 Garai Balázs 266. — Ferencz 156.
 Garanmikolai Bázs, kir. tárnokmester 663. — atyja Bázs 663.
 Gárdony helys. 397.
 Gáspár 1) a szepesi szt. Márton templom prépostja (1476.) 12. — 2) presbyter 257.
 Gáspár János 508.
 Gasparis N., a pádnai jogi egyetem jegyzője (1570.) 50.
 Gatkó, a kir. kamara főnöke 659.
 Gávai major 589.
 Gazdag János, váradgyai, 144.
 Géb h. 546.
 Géczy Zsuzsánna 718.
 Geisbach f. 304.
 Gelei István, ev. ref. püspök 138, 144.
 Gellérfi N., tokai, 155.
 Gellért János 327.
 Gelyénes (Szatmárm.) 666.
 Gengesi Péter kanonok, (1474.) 8.
 Genuaiak 25.
 Gerbhárt Jakab, bécsi vasáros 695.
 Geréb János 383. — László, erdélyi pk. (1476.) 14.
 Gergely: 1) a Monoszló nb., 664. — kir. tárnokmester 664. — Vasm. főispánja 664. 2) Benedek fia, pécs-

- egyházm. pap 235. Emberölése 235.
 Földoldozására a pápa a leridai
 kanonokot rendeli (1478.) 235. —
 3) Tardi Kilián fia, somogym. tiszt-
 viselő 79, 80.
 Gergicse 712.
 Gerha hegy (Györm.) 679.
 Gerincesi Mátyás 155. — László 155.
 Gertrud királyné 659.
 Geszhely (Geztely) 295, 297.
 Geszt (Pozsony m.) 667. — birtokosa
 Friedmann zsidó (1280.) 667.
 Gezthi 1) János 256. — 2) János,
 15, 16. — László 256.
 Ghion Jakab, szűcs, 262.
 Giczei Zsigmond, csányi lakos 162.
 Gieszti Jeremiás 681.
 Gilányi Gergely 137, 147, 148. —
 2500 aranyból álló hagyatéka az
 erdélyi ev. ref. egyházak részére 137,
 147, 148.
 Giléti N. 307.
 Gilgechi Ferencz deák 255. — fia:
 Benedek, a szőrényi templom igaz-
 gatója 255.
 Gimes h. 454.
 Gindl Orbán, győri főbíró 699.
 Gíróth helys. 257.
 Gleynek helys. 256.
 Glogau (Szilézia) 608, 610.
 Goczka N. 439.
 Gogány helys. 541.
 Gomba Orbán, hamburgi (Hambork,
 Sárosm.) jobbagy 75.
 Gombkötő-czéh 174.
 Gombkötő János 164. — Márton 153,
 155, 156, 160, 164, 167, 169.
 Gombos N. lakatos 155.
 Gonczul István 687.
 Gondolai Balázs (1474.) 9.
 Gonik hegyhát 300.
 Gordova (Kőrös m.) 83, 84.
 Goszlári Rodbert 670. — I. László
 király spatáriusa 670.
 Gömör vm. 156, 582.
 Göncz helys. 155.
 Gönczi István 156, 161, 162, 170,
 171, 174. — János 140. — né 142.
 Gönczöl István 687.
 Gönyő 673.
 Görgey Jób 154. — N. 166.
 Görgény-Szt.-Imre 352.
 Görögország 22, 657.
 Görögök 78, 23, 492.
 Görög Pál 145. — Sándor 145.
 Göttingai kir. könyvtár 175.
 Grabariai Bertalan, vránai perjel 255.
 Grácz 181, 655. —i Orsz. Levéltár 181.
 Graudenz városa 60.
 Gréb Szabó János 141.
 Grebechy Gáspár, györm. alispán 335.
 — Ilona 334.
 Gregoriánczy Pál, győri pk. 39.
 Grenchol, zágrábi kamarafőnök 664.
 Gribóczi Mihály 724, 725.
 Grünhaus helys. 642.
 Gug fia: Csák, a Csák nb., kir.
 lovászmester (1224—54.) 641. —
 kir. tálnokmester 651, 653. — Fia:
 János 651. Fia: Péter, kir. pohár-
 nokmester 651.
 Guise hg. 610.
 Guntermann Cristán, berthalbáni lel-
 kész, a művészetek mestere, pápai
 acolythus, (1475.) 11.
 Gurab helys. 516.
 Gussov Béla (1476.) 12, 13.
 Gusztáv Adolf, svéd király 116, 118,
 119. — Levele brand. Katalinhoz
 116—118. Vilmos brandenburgi ör-
 grófhoz 118—119.
 Guti N. 152.
 Gutkeled nemz. 79, 640, 644, 650,
 656, 664, 665. — bel. Joákim, kir.
 pohárnokmester 650. Kir. tálnok-
 mester (?) 664, 665. Pilisi főispán
 665. Szlavoniai bán 664. — bel.
 Miklós, kemleki főispán 665. Kir.
 lovászmester 644. Atyja István,
 stájer kapitány 655.
 Güssingi Gergely, a Héder nb., kir.
 tálnokmester 658. — Atyja: Iván
 nádor 658. — Fiai: Miklós és
 András 658. — 1.) Henrik 656,
 664. — 2) Henrik, somogyi főispán
 79. — 3.) III. Henrik bán 669. III.
 András király tálnokmestere 669.
 — Iván 666. András hg. tálnok-
 mestere 666. Bányai főispán 666.
 Kir. tálnokmester 666, 668. Zalai
 főispán 666. — János 666, 668. —
 Miklós nádor, Somogy és Fejér m.
 főispánja 79. Kir. pohárnokmester
 657. Kir. tálnokmester 657. —ek
 652.
 Gvardizonok (garnizonok) Veszprém
 és Zala m.-ben 218, 232.
 Gyalániak 648. *
 Gyalogosok 457, (kék-) 429, 430. —
 szökése 457. mustrája 430.
 Gyalogság 199, 203, 209. — szaporí-
 tása 199.

Gyalu h. 504.
 Gyankurt h. 311.
 Gyarmathy János 151, 152, 166, 175.
 Gyécsa (II.), magy. király 646.
 Gyéres 361. —
 Gyergyó 715.
 Gyertya-adomány (1482.) 253. — kö-
 zössége 253.
 Gyil 650, 661, 662. — fia: Kátai
 Péter. kir. pohárnokmester 650.
 Kir. tárnokmester 661.
 Gyires h. 497.
 Gyóni Pál 159.
 Gyöngyösi Mihály 159, 160. —ek 157.
 Gyöngyös-patai főesperesség (1476.)
 13.
 Gyöngkőd 82.
 Győr 232, 237, 323, 325, 327, 330,
 332, 519, 522, 523, 526, 528, 657,
 679, 682, 683, 685, 686, 689, 691,
 693, 695, 702, 703. — birái:
 Becharia Virgilius 533. Végrende-
 lete 533—535., Egri Márton 508,
 510. — Főbirája: Gindl Orbán
 699. — Levéltára 333. — Ostroma
 657. — Vára 645. —i harmincza-
 dos 515. —i kanonokok: 250,
 Fwchen Tamás 237, György 238,
 Szentgyörgyi András 237, Wern-
 hard 642. —i káptalan 246, 323,
 328, 331, 334. Levéltára 323, 324,
 326, 327, 330—332, 334, 335, 337,
 342, 508, 510, 513, 515, 517, 519,
 520, 522, 524, 526, 529, 533, 535,
 536, 539, 679, 681, 685, 686, 688,
 690, 691, 693, 694, 695, 697, 699,
 703. —i püspökök: 5, 10, 237,
 249; Demeter 246. Halála 246.
 Utóda: Orbán 246., Draskovics
 György 537., Orbán, I. Mátyás kir.
 kincstárnoka 246, 256., Sennyei Ist-
 ván 612. Levele Pázmány Péterhez
 611—612., Tengerdi Tivadar 658.
 Unokahuga Anna, a Buzád-Hahót
 nb., Jakab neje 658. —i szücszéh
 331. — Vármegye 207, 216, 217,
 323, 327, 510, 515, 534, 639, 648,
 689, 702. Alispánjai: Dallos János
 515., Grebechy Gáspár 335., Komá-
 romy István (Komárom megyéé is)
 216, 233. Laky Gáspár 332, 334.,
 Szapáry András 535, 538., Vincze
 Balázs, fölpéczi. 327. Végrendelete
 327—330. Főispánja: Albes fia
 Konrád, kir. tárnokmester 648.
 Instantiája a behódolásra 213.

Jegyzője: Nagy Gergely 510. Sé-
 relmei 217—234. Ezekre adott vá-
 lasz 217—234. Szolgabirája: Dal-
 los János 517, 519. — Vármegyei
 posta 216. Fizetése 216. Prépost-
 ság (papoizi) 238.
 Győr nemz. 649, 652, 656. —beli
 Óvári Konrád, kir. pohárnokmester
 649, 650, 652. Fia (?) Jakab, kir.
 pohárnokmester 652.
 György Benedekné 155. — Dávid
 144.
 György: 1.) a pálosrend generálisa
 (1478.) 17. — 2.) a Pécz nb., 655,
 656. Fia Dénes, kir. tálnokmester
 655. Kir. tárnokmester 666. Zalam.
 főispánja 666. — 3.) bihari főespe-
 res (1468.) 2. — 4.) festő Kperje-
 sen (1521.) 191. — 5.) — fia Dezső,
 kir. tálnokmester 656. — 6.) győri
 kanonok 238. — 7.) kalocsai érsek
 256. — 8.) váradi prépost (1472.) 5.
 Győri Benedek, Szt. György vára
 kapitánya 479.
 Györki Pál 459, 461, 466.
 Gyula: 1.) bibornok 32. — 2.) kir.
 pohárnokmester 651.
 Gyula v. 181, 182, 183, 185—190.
 —ig jó a török 189. —i kapitány:
 Kerechényi László 188, 190. —i
 katonaság (1564.) 183. —i proviso-
 ratus 181. —i provisor: Patók Má-
 tyás 181, 183, 185, 186, 188—191.
 Jelentései 181—191.
 Gyulafejérvár 92, 95, 96, 101—104,
 108, 110, 125, 136, 344, 346, 381—
 383, 385, 392, 396, 418, 443, 468,
 540, 588, 590, 591, 597, 598, 607,
 713. —i Batthyány-könyvtár 607.
 —i clericus: Geréb László (1476.)
 14. —i ev. ref. egyház 143. —i
 iskola 345, 346. —i káptalan 142.
 Gyulaffy Kristóf 535. — László 718.
 —ak, kazai, 643.
 Gyulai Zsófia, fogarasi, 142.
 Gyuricskó István 416.
 Gyuricza Péter 344, 345.
 Gyurkovich Szabó György 330. —né
 514, 516. — István 516.
 Gyza (Giza) úr 437, 440.
 Haad Anna 262.
 Habsburgi Klementia 657.
 Habsburgok 317.
 Hada-Szijártó György 683.
 Hadad helys. 360—362.

- Hadügyi levéltár (bécsi) 323.
 Hafran villa 302.
 Hahót, a Buzád-Hahót nb. 659. —
 fia István, a kir. tálnokok korlátnok
 659. Fia: Miklós 659.
 Haizler ld. Heissler.
 Hajdu György 140.
 Hajdufogadás 200.
 Hajdúk (Ld. Szabadhajdúk a. is.) 103,
 121, 130, 203, 274—277, 280, 283,
 388, 426, 464, 484, 713.
 Hajnácskő 567.
 Halaros Mátyás 260. — neje: Zath-
 mári Anastázia 260.
 Halászi (Győr m.) 514.
 Halászi Mihály, baári, 519.
 Halics 640, 654. —i hadjárat 640.
 Haller György 599, 600, 620, 621,
 632, 633. — István, hallersteini,
 levele Vilmos, brandenb. örgrófhöz
 102—103. — János 151. — N. 132,
 133.
 Halmágyi István 714.
 Halzachreldi György 269.
 Hám helys. 309.
 Hambork (Hamborgh. Hamburg,
 Hamburk) helys. (Sáros m.) 40, 49,
 56, 59, 75.
 Hamdorff 40.
 Hamerla Dániel 366.
 Hamzabék (Érd) helys. 311.
 Handó Gergely, váradi kanonok (1472.)
 5. — György, pécsi kanonok 237,
 238. Kalocsai érsek 237.
 Hang mesgve 304.
 Hantai nagyprépost 244.
 Hany György 629.
 Harangláb 541.
 Harka 300.
 Harminczad 399. —osok 551, 552.
 Harossy Mihály 338.
 Harrach, kanczellár 319.
 Hárságy (Somogy m.) 81, 82.
 Harsány (Baranya m.) 655.
 Hartai N. 424.
 Hartál helys. 703.
 Hás falu 299.
 Hás György 702.
 Hassan pasa 309.
 Hasznosi Laczk ld. Domonkos, a
 Ratold nb. alatt.
 Hatos Bálint 339, 340. — Mihály 514.
 Hatvan 567, 568.
 Hausberg helys. (Ausztia) 305.
 Hansram föld 302.
 Havasalföld 288, 385, 458, 462, 712.
 —i szorosok 459. —i vajda 435.,
 Radul 288. —iek 185.
 Hazai Okmánytár 78—84.
 Héceze h. 625.
 Héder nemz. 642, 651, 657, 658, 666.
 —beli Dénes fia Herrand 642. —beli
 Güssingi Gergely, kir. tálnokmester
 658. Atyja: Iván nádor 658. Fiai:
 Miklós és András 658. —beli Güs-
 singi Iván, András hg. tálnokmes-
 tere 666. —beli Güssingi János,
 bányai főispán, kir. tálnokmester
 666. 668. —beli Güssingi Miklós
 651. —beli Herrand, kir. tálnok-
 mester 657.
 Hedri cs. 645.
 Hegedüs Jánosné 543. — Mihály,
 felegyedi, 141.
 Hegyesi András, tordavm. főbiró 352.
 Hegymás Miklós, barceczopi (?) 256.
 Heissler (Haizler) tábornok 436, 457.
 Heiszter tábornok 219, 460. — felégeti
 Veszprém városát, Pápát és Palotát
 219. — kegyetlenkedése Szemerén
 219.
 Helle Kelemen 271.
 Hellenbach Anna, Mária bárónő, 704,
 710. — férje St. Horváth Gergely
 704.
 Helmeczi collecta 154.
 Hencs Péter 145.
 Hencz: 1) a kir. kamara főnöke 666.
 — Rodna (Erdély) tulajdonosa 666.
 — 2) fejfévári polgár 78, 79. Mel-
 lékneve: Csipás 78. Fia: Miklós 78.
 79.
 Henczóc h. 554.
 Henel (Henuc) zsidó ld. Chanoch.
 Henl Pál, krminzai, 260.
 Henrik: 1) güssingi, somogyi főispán
 79. — 2) hadreichswerdi, 308.
 Herb (v. Herl) Kristóf 262.
 Herbert 669. — fia kassai Hannus, a
 kir. kamara főnöke 669. — az Osl
 nb., kir. lovászmester 644; kir.
 tálnokmester 657.
 Herbord comes 302.
 Herbortyaiak 644.
 Herczeg Gergely 388.
 Herczegh Miklós, zéphiói (így !), értsd:
 székcsoi, pécselyházm. birtokos
 (1476.) 15, 16.
 Herczegszöllős 236. —i plébános
 Baranchi Balázs simoniája 236.
 E miatt elmozdítása 236. Utóda
 Boza László 236.

- Herman Mátyás 695.
 Hermanli helys. 309.
 Hernád f. 423.
 Herodes 177.
 Herrand: 1) Dénes fia kir. lovászmester 642, 643. — fia: Miklós 642. — 2) a Szát nb. 648.
 Herzegzelews ld. Herczegszöllös.
 Hetesi Benedek, egri püspök, (1472.) 5. — Lesták fia Herbert 79. Fia Miklós 79. Rokona Hetesi Lőka fia Len (Leuch) somogym. szolgabíró 79. Ennek fia Miklós, özvegye Katalin, Eddei Fodor János leánya 79. 81.
 Hevesinczi Péter 674.
 Heym, a Szalók nb., 671. — kir. vadászmester 671.
 Hidak 214, — javítása 214.
 Hidas László 260.
 Hidvég helys. 218.
 Hierszn Lénárt 529. végrendelete 529—531.
 Hillanus Antal 50.
 Himfyek, döbrentei, 671. — őse a Szalók nb. Heym, kir. vadászmester 671.
 Himmelreich György, szentmártoni apát 534.
 Hirnök mesterek, kir., 669—670.
 Hispánia 24.
 Hitetlenek (1476.) 15.
 Hodina, zágráb m. comes 83.
 Hoffmann: 1) György 275, 279. — követsége a kassai gyűlés részéről Homonnayhoz 275, 279. — utasítása 279—283. — 2) István, Homonnay követe a felsőmagyarorsz. biztosokhoz 286.
 Hogyka h. 589.
 Hohenzollern ház 60.
 Hoksenstran (Axel Oxenstierna) hadvezér 610.
 Holczler Konrád 263.
 Holics 454, 723.
 Holka (Hollia), ezredes 611.
 Hollandia 394. követei 102, 103, 394.
 Hollia (Holka), ezredes 611.
 Holló Zsigmond 154.
 Homonna 554, 724. —i Drugeth-Csáky levéltár 724.
 Homonnay Bálint 120, 274—280, 283, 286—292, 294, 295, 297, 387. — követei a felső-magy. biztosokhoz: Hoffman (?) István és Macskásy Ferencz 286. — követei a marosvásárhelyi országgyűléshez 274, 275, 278. — követének letartóztatása 275. — Országbirói méltósága 276. — levele Dóczy András és Forgách Zs. felsőmagy. kir. biztosokhoz 290—292. Nyáry Pálhoz 278, 279. Nyáry Pál és Forgách Zs. felsőmagy. kir. biztosokhoz 279. Thurzó Györgyhöz 289, 292, 294, 295. Ung m.hez 286—287. —hoz a kassai gyűlés által küldött követek részére adott utasítás 279—283. Bornemissza Józsa, huszti kapitány levele 288. Perneszy Gábor levele 288. Thurzó György levelei 276, 283—286. — György 718, 722, 723. Házassága Nádasdy Katával 722. Temetése 723.
 Hont vm. 156, 704.
 Hont-Pázmán nemz. 640, 645—647, 662, 666. —beli András (a Forgáchok őse), kir. tárnokmester 662, 666. Fia Tamás, kir. lovász- és tárnokmester 666. —beli Sándor 646, 647. —beli Sebes 646. —beli Tamás 1) országbíró 645. 2) András fia, kir. lovász- és tárnokmester 666.
 Horhi (Veszprém m.) 667.
 Horni János berzeviczei jobbágy 75.
 Horog helys. 336.
 Hort helys. 424.
 Horti István, erd. ev. ref. püspök 151.
 Horvát Gáspár 526. — Gergely 683—685, 687. — György 630. — István szántói, 152, 154. — János 688. — Margit 697. — Szabó István 681, 683. — Szabó János 688.
 Horvát-Gyirót (Sopron m.) 301.
 Horváth Ferencz 435, 436. — Elpártolása Thökölyitől 436. — Küldetése a lándorfehérvári szerdárhoz 435. — György 66, 70, 336. — István, szentmártoni vajda 335. Végrendelete 325. — Istvánné 564. — János: 1) lomniczai, szepesi prépost 41—44, 49. — 2) János 326. — 3) János 512. — József, Vasvárm. alispánja és követe 216, 233. — László, sárosm. alispán (1550.) 36. — Mihály 271. — Pál 510, 511, 515, 517, 522. — Stansits Gergely 50.
 Horvátország 9, 317—319, 601. — bánja: Batthyányi F. 317—319.
 Hosdát (Hostát) (Hunyad m.) 156, 544, 545.
 Hospitalarius-rend 255.
 Hostáti Miklósné 160.

- Hosz Pál 541.
 Hosszumezei György, enyedi, 146.
 Hosszútóthy György 190. — László, szepesi prépost 77. — N. 481, 482.
 Höffeiniak 647.
 Hradszky József, kanonok, a szepesi káptalan levéltárnoka 55.
 Hruchas, krompachi (Szepes m.) jobbággy 75.
 Hruszó 454.
 Hrusyca Kristóf, berzeviczei jobbággy 75.
 Hudak Iván berreviczei jobbággy 75.
 Hundertmark (Hundertmach) h. (Szepes m.) 40, 564.
 Hunsdorf (Szepes m.) 564.
 Hunyad m. 544, 545, 715.
 Huréz helys. 541.
 Husz János 21. — hive (Faulfisch) Jeromos 21.
 Huszain pasa 454.
 Huszár György 520. — Panna 343.
 Huszt helys. 505, 506. —i praefectus: Ujhelyi Pál 496—498. Ezzel Teleki Mihály levelezése 496—499. — vára 278, 280, 288, 291. Kapitánya: Bornemissza Józsa 288. Levele Homonnayhoz 288.
 Hüvelyjártó (Hüwelyartho) N. 332.
 Hvosnicza (Trencsén m.) 653.
 Hydasi Miklós 262.
 Hydazi Antal 260.
 Hyppolitról (szt.), nevezett zoborhegyi benzés monostor (1468.) 2.

 Ibafalvi Tamás, zöldmezői (eszterg. egyhm. prépost 245.
 Ibraim csausz 565.
 Ibrány 501.
 Ibrányi Eerencz, Abauj vm. főispánja 154.
 Ichoa (Ikva) folyó 299.
 Ihász Boldizsárné 534.
 Ihnad, stellbachi (Sárosm.) jobbággy 75.
 Iklódi Márton 270.
 Iktimány 309.
 Ikva (Ichoa) folyó 299, 306.
 Illava 454.
 Illés, kemleki főesperes fölöldozása (1469.) 2.
 Illésházy Gáspár, főkapitány 488, 489, 605, 724. — részére Bethlen G. utasítása 488—491. — István 276, 295, 563, 722. Halála 722. Temetése Bazinban 722.

 Ilkuschi Márton, János fia, görcei (zágrábi egyházm.) főesperes, 1. Mátyás király hires csillagásza, az orvostudomány mestere (1470.) 3.
 Illyefalva 386.
 Ilyvó (Lemberg) 451.
 Impositák 206, 209, 210, 215, 217, 224, 228.
 Imre: 1.) szegedi főesperes 253, 255. 2.) fia: Bánai Mihály, a Koppán nb. 644, 545. — 3.) Kalocsai főesperes (1474.) 10.
 Imreffy N. 291.
 Imvisovszky N. daróczi (Sáros m.) jobbággy 75.
 Incsesz 313.
 Inczédi Pál 548. — né 546.
 Inke helys. 79.
 Insurrectio 417.
 Inthai Pál 642. — fiai: Péter és Lőrincz 642.
 Intsoz 315.
 Ipsyr Musztafa, budai pasa 566.
 Iramán 309.
 Irsa Miklós 502.
 Isaszeg 656.
 Iski János 502.
 Isó János 142.
 Isola 574.
 Israel 442.
 Istrói István, pécsi kanonok, (1475.) 11.
 István: 1.) a Borsa nb. kir. pohárnokmester 652. — 2.) a Buzád-Hahót nb. a kir. tálnokok korlátnokoka 659. Ayja Hahót 659. Fia: Miklós 659. — 3.) a Csák nb., kir. tálnokmester 657, 658. Kir. Udvarbíró 84. Vasm. főispánja 84. Atyja: Máté 657. — 4.) a Dorozsma nb., 671. IV. Béla kir. kardhordója 671. Gara (Valkóm.) helységet kapja (1269.) 671. — 5.) a kamanczi. Mindenszentek oltárának rectora 253, 255. — 6.) a kir. kamara főnöke 664. — 7.) a Ratold nb., a Pásztóiak és Tariak őse 668. — 8.) bán 644. Fia: Miklós, a Gutkeled nb. 644. — 9.) Drágony fia, kir. lovászmester, orbászi főispán 640. — 10.) Fehérvári Mátyás tanuló-társa 250. — 11.) Kalocsai érsek 256. — 12.) kir. pohárnokmester 647, 648. — 13.) kir. tálnokmester 655. — 14.) kir. tálnokmester 667. Fitestvére Sidó

667. — 15.) szt., magy. király
282. — 16.) hg. 662. Tárnok-
mesterei: Péter, Sinister Miklós
66. Ifj. király 641, 642. (V.),
magy. király 78, 643, 650, 655,
656, 658, 663, 664, 672. Tárnok-
mestere Egyed, a Monoszló nb.
664. Társkirály (1262.) 657. — 17.)
(Ratold v. Csák nb.), kir. tárnok-
mester 665. — 18.) Tekes fia,
beregi és pataki főispán, erd. vajda
671. kir. szekereszmester, nádor 671.
— 19.) Zágrábegyházm. pap 258.
Istvánti Kelemen pálosrendi tanár,
pápai káplán, római magyar gyón-
tató (1473.) 6.
Istvánffy Miklós történetíró 474.
Izsánsik 309.
Itália 23, 24.
Iván: 1.) kir. lovászmester (1225.)
639. — 2.) fia András, kir.
ajtónálló 670. Aranylábú Bács
helys. kapja (1267.) 670. Nyéket
birja (1272.) 670. — 3.) a Héder
nb. 658. Fia: Güssingi Gergely,
kir. tálnokmester 658. Ennek fiai:
András és Miklós 658. — 4.)
vajda 412.
Iváni (Baranyam.) monostor 245. —
apátja 245, 246.
Ivánka, Ugali, kir. légelyhordómester,
somogyi főispán 78—80, 82, 83.
— Atyja: Gergely 80, 83. — Család-
jának nemzedékrendje 83. — Fiai:
Pál, Jakab, Miklós, István 80,
82, 83.
Ivános Miklós 516.
Iványos N. 702.
Iwachon János, andrásházi, 86. — fia
Miklós 86. Ennek leánya Borbála,
keyari Kis György neje 86.
Iwanichi András, a zágrábi kanonok-
ság és főesperesség javadalmasa
241.
Izmael pasa 313.
Izsép, a Bó nb. kir. pohárnokmester
648.
Jaba helys. 82.
Jablonovszky 436.
Jacci (?) Erzsébet 263.
Jacobcemcz János 257.
Jagedin helys. (Törökorsz.) 309.
Jagelló ház 69.
Jagossich János 338.
Ják, a kir. hirnökök főnöke 669.
Ják nemz. 81, 655. — belí Kázmér
651. fia Csépán 651.
Jakab: 1.) kir. pohárnokmester 652.
Atyja (?) Óvári Konrád a Győr nb.
652. — 2.) A Buzád-Halót nb.
kir. tálnokmester 658. Atyja Panyit.
a nemz. Arnold-ágának sarja 658.
Leánya: Erzsébet, Zákányi György
neje 658. Neje: Anna, Tengerdi
Tivadar, győri pk. unokahuga 658.
— 3.) A Koppán nb. kir. kard-
hordó 671. — 4.) pálosrendi szer-
zetes, római magy. gyóntató (1473.)
6) -ága (szepesi), a Berzeviczy csa-
ládnak 34, 35.
Jákó, a Kaplyon nb., kir. pohárnok-
mester 652.
Jaksó András 347.
Jan (terra) 299, 300, 307.
Jancsár aga 312.
Jangiszala (Krim) 380. — ban Domokos
Tamás fogsága 381—383.
Jáni helys. (Törökorsz.) 315.
Janicsárok 182, 312, 462, 463.
Janitorum magistri ld. Ajtónálló-
mesterek.
János: 1.) A Dorozsma nemz., 671.
Fia: István, IV. Béla kardhordója
671. A valkóm. Gara helységet
kapja (1269.) 671. — 2.) A ka-
manczi b. sz. Mária-oltár rectora
253, 255. — 3.) A kir. hirnökök
főnöke 670. Atyja: Sidó 670. Fiai:
Zalai Domokos és István 670. Meg-
veszik Nakot (Tolna m.) 670. —
4.) A Pok nb., Béla hg. tárnok-
mestere 664. — 5.) Aszuági fő-
esperes 247. — 6.) Csák fia, a
Csák nb. 646. — 7.) csanádi pk.
249, 263. — 8.) Csázmái főespe-
res, 244. — 9.) Csázmái kanonok 239.
— 10.) Esztergomi érsek (1470.)
4. Leó, elmebeteg bécsi pk. coad-
jutora (1477.) 16. — 11.) Magyar
kir. 184, 474. — 12.) Laventini
pk. 248. Boroszlói pk. 248. — 13.)
XXII., pápa 11. — 14.) Pécsi
pk. 245. — 15.) Szörényi pk. 249.
— 16.) Zágrábi kanonok 239. —
17.) Váradi pk. 249, 252. — 18.)
J. Zsigmond, brandenburgi örgróf
61.
János Deák 151.
Jánosházai posta 215. — fizetése 215.
Jánosi Gergely 153.

- Jánossy Gergely 164, 576. — neje: Chykor Anna 576.
 Jantó István 160.
 Járffás Mihály 518.
 Jaroszló vára 640, 642.
 Jászay János, kovács 171.
 Jászó 169, 557.
 Jászság 570.
 Jászvásár 381.
 Javernik helys. 309.
 Jedikula 342. — ban Béldi Pál fog-sága 342. Végrendelete 342—350.
 Jenei Dömötör 698. — Marinka 698. — Miklós 156, 698, 699. — Péter 698.
 Jenipalánk 310.
 Jenő (IV.) pápa 18, 23, 32.
 Jenő helys. 484, 488, 713.
 Jeremiás siralmai 446.
 Jeromos: 1) (Faulfisch —, prágai.) Husz hive 21. — 2) szt. 23.
 Jesztreb (possessio) 494, 495.
 Jezerniczky Imre 478, 479. — Kristóf, szempeczi harminczados 479.
 Jézus Krisztus 176—178, 180.
 Jezsuiták 555.
 Joakim: 1) a Gutkeled nb.) 664, 665. — szlavoniai bán 664. — kir. tárnokmester 664, 665. — pilisi főispán 665. — 2) Kir. pohárnokmester 650. — atyja István, Stájer főkapitány 650. — neje halicsi Román hg. és Babenbergi Gertrud leánya 650.
 Joanelli báró 710.
 Jobbágyok 237, 417, 425, 426.
 Joch Balázs, kaszaházi, 50.
 Jocha Ágoston 258. — Bertalan 258.
 Jochun János 262.
 Jokk Erzsébet, woianovi Dameram Felix hitvese, 53, 54, 56.
 Jókó helys. 454.
 Jolán királyné 660.
 Jonathán (bibliai) 121.
 Jondi (?) Benedek 258.
 Jósa István, kurucz vezér 369, 376, 377. — kiáltványa 369, 376—377.
 Jósika Dániel 465. — Gábor 469.
 Jovánka ld. Ivánka.
 József hg. (Mária T. fia) portrait-je 705, 707.
 Juanitz helys. 574.
 Jnda 300.
 Judás (bibliai) 177.
 Jurikovics N. 442, 454.
 Justinai, (szt.), klastrom conventje 50.
 Jutasi János 82. — neje Kapolyi Klára, Kapolyi Pál és Ugali Ilona leánya, 82.
 Kabold folyó 307.
 Kaboli helys. 308.
 Kabosy Gergely, apparí, 269.
 Kádár János, szász-sebesi, 146.
 Kagyallik h. 309.
 Kaiphás, kir. pohárnokmester (1148.) 646.
 Kajántó helys. 343.
 Kajár helys. 528, 567.
 Kajmekam 400.
 Kakas cs. kazai, 643. — Péter 347.
 Kakas-Lomnicz helys. 34, 35, 40, 53, 73, 564. —i Berzeviczy-levéltár 34, 55, 65, 369, 563, 564, 704, 711.
 Káldass Mihály, sárvári polgármester 576.
 Káldy János 576. — fia: Imre 576. — leánya: Erzsébet 576. — neje: Katalin 576. Ennek 2. férje Szent-Ivány Ferencz 576. — Miklós 528.
 Kállai György 326.
 Kálló 388, 412, 434, 448—450, 608, 613. — eleste 434. — melletti tábor 449. —i collecta 154. —i németek 448. —i őrség 613.
 Kálly Ambrus 339—342. — Pál 340—342. — Péter, csornai prépost, szegszárdi apát 338—342.
 Kálmán: 1) egri kanonok (1476.) 15. — 2) hg., 653, 654, 660. Tárnokmeserei: Demeter (Sükösd fia) 653. ifj. Siklósi Gyula a Kán nb., (1231—33.) 660. Miklós (1237.) 661, — 3) Sárosm. nemesi birája (1550.) 36.
 Kalmár Farkas 325. — György 333. — Kristóf 675. — Simon 517, 518.
 Kálnoki ref. egyház 346.
 Kálnoky Mihály 381, 383. — Péter 347. — Sámuel 350.
 Kalocsa 570. —i érsek: 4, 5, 9, 14, 17, 255. Gábor 239, 242, György 256, István 256, Péter 245, 246. —i érseki vicarius: Balázs 239, 242. —i érsekség 39. —i káptalan 238. —i prépost 239, Balázs 244.
 Kalogyeri helys. 313.
 Kaltenbrunn h. 176.
 Kálvin János 153. —isták 152.
 Kaman János 336.
 Kamanczi (Bács m.) templom 253. — plebánosa: Béla 253, 255.

- Kamara, magyar, 475, 476.
 Kamarczai plébánia 239. — lelkésze :
 András 239.
 Kamutiné 146.
 Kán nemz. 946, 647, 660. —beli ifj.
 Siklósi Gyula 646, 647, 660.
 Kanczellária, m. udv., 35.
 Kandatelek (Tolna m.), a Daróiak
 birtoka 80.
 Kanizsa 567, 568, 570, 639. —i pasa
 601.
 Kanonokok szabad végrendelkezése
 Esztergomban (1478.) 236.
 Kantamir pasa 588.
 Kánya alias Székely Balázs szepesi
 kanonok, 77.
 Kánya helys. 343.
 Kapitihák: Baló Mátyás 309, 310.
 Sándor Pál 312—315.
 Kaplyon nemz. 652. —beli Jákó, kir.
 pohárnokmester 652.
 Kapolyi Pál 82, 83. — neje Ugali
 Ilona 82, 83. — Leánya Ugali
 Ilonától: Klára, 82. Férje Jutasi
 János 82. — Pető, somogym. tiszt-
 viselő 79.
 Kapornaki Péter 516.
 Kapos helys. 435. —i tábora Thökölyi-
 nek 435.
 Kaposi Bálint, pápai káplán, római
 magyar gyóntató (1473.) 6. — Ha-
 lála 6. — János 152.
 Kaposs helys. 450, 451.
 Kapra Ágota 537. — Lőrincz 333.
 — Pál, győri polgár 332. Özvegye :
 Dorka 332. Ennek végrendelete
 332—334. — Péter 685.
 Kapronczai N. 425.
 Kapu (porta) 390, 417.
 Kapucsi pasa 443.
 Kapurév ld. Száka.
 Kapy András 629. — Ferencz, sárosm.
 alispán 51, 57, 59, 60, 160. — Ilona,
 Berzeviczy György özvegye 57. —
 Zsigmond 36.
 Karácson, magister curiae 663.
 Karaffa 456.
 Kara Mustafa 434. — Bécset ostro-
 molja 434, 435.
 Karanbáth helys. 313.
 Karancs falu 310. — predikátora
 konczai Konczai Péter 310.
 Karánsebes 312.
 Kárászi Sándor bán 657.
 Karczay János 687.
 Kardy Mihály 159.
 Karika helys. 277.
 Karl falu (Ausztria) 301.
 Karmelita rend pécsi házának perjele
 (1478.) 17.
 Karoll ld. Károly.
 Károly, (I.) magy. király 80. —
 IX., svéd király 69.
 Károly András, kántor, 172. — Já-
 nosné 519. — Mihály 146, 156, 157,
 159.
 Károlyi Sándor br. 193.
 Karsai János 689.
 Karthauziak (1476.) 13.
 Karto villa 301.
 Karva (Esztergom m.) 669.
 Karvay cs. 643. —ak őse Miklós, kir.
 tárnokmester 669.
 Kas szikla 302, 303.
 Kassa 34, 151, 155, 160, 161, 172,
 175, 181—183, 186—189, 191, 277,
 279, 283, 285, 286, 288, 292, 294,
 295, 297, 320, 321, 384, 388, 403,
 412, 415, 430, 484, 485, 499, 555—
 559, 561, 562, 563, 564, 583, 587,
 600, 603, 608, 624, 631, 714, 725,
 726. — város bírāja: Lipóczi Pál
 384. — város jegyzője: Kromer
 Lénárd 186, 187, 190. Fogsága
 az aradi bégnél 186—190. Ki-
 szabadulása 186, 187. — város
 levéltára 181, 191, 725, 726. —
 város levéltárnoka: Kemény Lajos
 34. —i confederatio 402. —i ev.
 ref. egyház 151, 152, 172. —i ev.
 ref. iskola (1650.) 165. —i ev. ref.
 templom 160, 161. —i gyűlés 206,
 275, 276, 294. Utasítása a Homon-
 nayhoz küldött követek részére
 279—283. —i kamara 405, 406,
 551, 552. Instructiója Raysz János
 levéltárnok és Udvarhelyi Péter
 perceptor részére 551—559. —i
 lovas praesidium 559. —i tanács
 431. —i tüzérség (1565.) 188.
 Kassai Hannus, a kir. kamara főnöke
 669. — atyja Herbert 669.
 Kassay István 98, 132.
 Kaszás N. 471, 472.
 Kászon helys. 715.
 Kátai Péter Gyl fia, kir. pohárnok-
 mester 650.
 Kathay S. 564.
 Katholikus egyház 19—22, 24—33.
 —ok 178. — Szemlében (X. k.)
 Erdűhelyi cikke: »Kutatásaim a
 római levéltárakban« 1.

- Katisz nemz. 652, 659. —beli Lesták 659. Fia Mihály 659. Ez utóbbi leányának férje a Ratold nb. László, kir. tálnokmester 659. Ennek unokája Margit 659. —beli Szécsényi Farkas, kir. pohárnokmester 652. Fia: Tamás 652.
- Katonák 385, 409. — zsákmányolása Szendrőn 409.
- Katona Mihály 497.
- Katonaság 209, 225. — garázdálkodásai 227.
- Kávássy (Kawassy) Pál 338, 341, 342.
- Kavatsani N. 164.
- Kecskeméthy Mihály, veszprémi prépost, Fejér vm. követe 216, 233.
- Kecskeméti János, debreczeni kovács 157.
- Keczeli h. 688.
- Keczeli Gergely, kolosvári 146. — György 139.
- Keczer András 431, 439, 443. —né 442, 446. —ek, lipóczi, 654.
- Kedves cs. csík-szt.-domokosi, 384.
- Kékcse helys. 82.
- Kékedői Balázs 431. — Márton 158.
- Kékkő vára 454.
- Kelemen: 1.) kanonok, 244. — 2.) pápa (VI.) 11.
- Kellemessy András 413, 451. — Menyhért, kellemesi, kir. ember 45. — Mihály 66, a Lengyelországba küldött követség tagja (1595.) 71, 295—297. — Sándor 598, 607, 620. Jelentése 598—603.
- Kelun Tamás, páduai pap (1472.) 6.
- Kemény fia: Lőrincz, győri főispán (1258—59.) 642.
- Kemény János 155, 574, 579. — János, fejedelem 143. — Jánosné fejedelemasszony 360. — Lajos, Kassa város levéltárnoka 34. — Simon 343.
- Kemhalasai helys. 309.
- Kemlek 642. — főispánja Kemény fia Lőrincz 642. —i főesperes: Illés (1469.) 2.
- Kemleki János, császári kanonok (1475.) 12.
- Kendy Gáspár 553. — Tamás 51.
- Kene helys. 514.
- Kenecki Gergely 270.
- Kenézlő 450. — melletti tábor 450.
- Kennesd (hibás olvasás) ld. Kövesd.
- Kenyéradomány 253. — közössége 253.
- Képiró 1591-ben 66.
- Képiró Márton 145.
- Képiró: Ravasz János 677. Fia: Imre 678, leánya: Zsuzsanna 678. — végrendelete 677—679.
- Kerecheny László, gyulai kapitány 188, 190.
- Kerekes András 326. — István 509.
- Keresszeghi István, ev. ref. püspök, 500, 501.
- Keresztények 23.
- Kereszténység 121.
- Keresztes Péter 516.
- Keresztesi Sámuel 138.
- Keresztúr helys. 580. —i prépost (1467.) 1.
- Keresztúry György 168, 171. — István 283.
- Kersen (Zemplén m.) 667.
- Kéry János 408, 409. — Követsége Erdélyben 408. — N. 629.
- Késmárk 553.
- Kesselőkö 454.
- Keszi h. 567.
- Kesző Lőrincz, tizedvégrehajtó 247. — Mihály 164.
- Kesző vára 513.
- Kéthelyi Pál 510, 517—519. Fia: Ferencz 511, 512. — végrendelete 510—513. — Kata 328.
- Kevalink helys. 316.
- Kevegy András, veszprémi pk. 39.
- Keviczki János, kassai bíró 164.
- Kézdivásárhely 344. —i iskola 345.
- Khancz, pápai pattantyús 531.
- Khutner N. 523. — fia: Mátyás 523. — leánya: Mária 523. — neje Stadler Anna 523.
- Kihaja bég 312, 313.
- Kilenczed 249.
- Kilián, fejérvári polgár, 78.
- Kinizsy (Felfeldi) Pál, zerendi, 256. — temesi gróf által alapított templom Vásonkő (Veszprém m.) mellett 248. E templom látogatóinak búcsú 248.
- Király Jánosné 331. — Pál 152, 164, 173, 174. — Sámuel 450.
- Királyforrás 304.
- Királyhát 304.
- Királyi kastély Egbellben 45.
- Királykút 305, 306.
- Kirchschlag (Ausztia) 298, 302—304, 306, 641, 642. — elfoglalása a magyarok által 303.
- Kis András, tokaji vicekapitány

554. — György, keyari 85, 86.
 Neje: andrásházi Iwachon Miklós
 leánya: Borbála 86. Fia: János
 85, 86. — Jakabné 334. — Kata-
 lin 512. — Lukács 277. — Mag-
 dolna 701. Végredelete 701—703.
 Férje: Tornyos János 701—703.
- Kis-Barát (Győrm.) 508, 509.
 Kis-Barom (Sopron m.) 300.
 Kis-Barót helys. 674.
 Kisbere helys. 82.
 Kisdi Simeon 271.
 Kisfalud helys. 540.
 Kismárki N. 156.
 Kis-Marton 613, 623, 627, 399, 408.
 —i levéltár 379, 380, 573.
 Kis-Mészáros Mihály, fejevári, 145.
 Kis Mihály 261. — Miklós, mádi
 lakos 162.
 Kis-Pécz (Győr m.) 687, 688.
 Kis-Sáros h. 541.
 Kis-Selk h. 715.
 Kis-Szőlös h. 541.
 Kistornyai major 589.
 Kis-Vajdafalva 541.
 Kis-Várda 277—279, 288.
 Kleng Tamás kapitány 91.
 Klenla ld. Clanleu.
 Klobucsoczkai N. 436.
 Knauz Nándor 80.
 Kobusiczki (hibásan: Rluyosiczi) Fe-
 rencz 456.
 Kobzos István 140.
 Kochy Györgyné 325.
 Kocsis Jakab 537.
 Kohány János 263.
 Koháry Péter 292, 293. —hez Thurzó
 Gy. levele 292.
 Kolár h. 309.
 Kolduló szerzetek (1476.) 13.
 Kollát Ferencz 159.
 Kollatovith Pál 425.
 Kolmár Simon 337. —né 336.
 Kolonics N. 456.
 Kolosvári István, enyedi tanár 148.
 — István 159. — Lőrincz deák 264.
 Kolozsvár 129, 150, 151, 185, 277,
 461, 541, 549. —i comitia 185.
 —i ev. ref. egyház 140, 150, 151.
 —i ev. ref. gondnokok 141. —i ev.
 ref. kollégium 137, 140, 151, 312,
 313, 316. Kéziratgyűjteménye 312,
 313, 316. Levéltára 137, 350. —i
 kórház 346. —i országgyűlés 274.
 —t Szin utca (1699.) 549.
- Komána h. 427.
- Komárom városa 232, 327, 452, 664,
 683, 699. Tulajdonosa: Walter, kir.
 tárnokmester 664. — vármegye 85,
 86, 207, 216. Instantiája a behódo-
 lásra 213. Követe Tanyi Imre 216,
 234. Sérelmei 217—234. Ezekre
 adott válasz 217—234. — vár-
 megyei posta 216. Fizetése 216.
- Komáromy István, Győr és komárom
 m. alispánja és követe 216, 233. —
 János 681, 684, 685. Leánya Erzsé-
 bet 684. — Mihály 553.
- Komlód h. 360, 361.
- Komornik István 323. — Ingóságai-
 nak leltára 323, 324.
- Kompold, az Aba nb., 657. — fia
 Péter 657. Neje Kárászi Sándor bán
 leánya 657.
- Kompolyth János, nánai, 257. özv.:
 Margit 257.
- Koncz János 630. — József 137.
 Műve: »Tofeus Mihály erd. ev. ref.
 püspök élete« 137.
- Konczai Péter, konczai, karancsi pré-
 dikátor 310.
- Konrád: 1) a Szát nb., kir. pohárnok-
 mester 648. kir. tárnokmester 655.
 — 2) Mazóviai, 647.
- Konstantinápoly 105, 185, 313, 314,
 320, 385.
- Konut patak 300.
- Kónyi Gergely 336.
- Kopali folyó 307.
- Kopasz Jakab: 1) a Borsa nb., (1284.)
 645. — 2) nádor 652. Fitestvére
 István 652.
- Koppán nemzetség 79, 644, 669, 671.
 —beli Bánai Mihály, Imre fia,
 644, 645. kir. légelyhordók mestere
 672. kir. lovászmester 672. kir.
 tárnokmester 669. —beli Jakab,
 kir. kardhordó 671.
- Korhílicsi h. 313.
- Korithyáni András 59.
- Korlátkó h. 454.
- Kormos Bálint 158.
- Kornis Gáspár 349. — N., Erdély
 kanczellárja 132, 135. — Zsig-
 mond 98, 102. Levele Vilmos, bran-
 denb. örgrófhöz 102.
- Kornitelke h. 541.
- Korov Bálint Berzeviczi jobbággy 75.
- Korpádi János 327.
- Korpona v. 561.
- Korponay Miklós 510, 513.
- Kostoláni György mester (1462.) 5.

- Kosztolányi Miklós jegyző 245.
 Koszpott János, Vilmos, brandenburgi
 örgróf tanácsosa 96, 100, 101.
 Kovács-czéh 174.
 Kovács Gergely 388, 431. — János,
 folkmári lakos 172. — János 388,
 — János 699. — Márton 697. —
 Mihály 145. — Péter 386, 388. —
 Tamás 515, 688.
 Kovácsvágása h. 159.
 Kovacsóczy István, erd. kancellár
 106. — hoz Vilmos brandenb. örgróf
 levele 106—107.
 Koválnik h. 313.
 Kovásznai Péter ev. ref. püspök 138.
 Kowaly Péter, berzeviczei jobbágý 75.
 Kozma Mihályné 155.
 Kozma (Somogy m.) 81, 82.
 Köblös Péter 141.
 Köbölkuti Péter 669.
 Kőfaragó János 169, 171—173.
 Köln a Spree m. 105, 107, 108,
 124.
 Kölyuk (Veteráni barlang) 485. —
 elleni expeditio 435.
 Kőmives János 173.
 Königsberg 63.
 Königsbrunnau ld. Királyforrás.
 Könthös János 334. — N. 340.
 Köpeczi János 144, 146, 382, 383.
 — halála 382. — Mihály 383.
 Körmendi levéltár 318, 319.
 Kőrös vm. 83.
 Kőrösi Mátyás, selyei 263.
 Kőszeg város 209, 214, 304. —i bor
 és gabonamérték 212. —iek 163.
 —i posta 215. Fizetése 215.
 Köteles Jánosné 155.
 Köthös Tamás, esztergomí kanonok
 (1475.) 10.
 Kővár 278—280, 288, 291, 434, 440,
 441, 443, 496. — vidéke 434.
 Kövesd (Kennesd hib. olv.) (Baranya
 m.) 236.
 Követség a lengyel országgyűléshez
 a török elleni hadakozás ügyében
 (1595.) 70, 71.
 Közép-Szolnok vm. 279, 484. — fő-
 ispánja: Perneszy Gábor 279.
 Községi levéltárak 483.
 Krakkay N. 340.
 Krakkó 52, 55, 56, 66, 70—72, 415,
 456. —ban a lengyel kné temetése
 415. —i herczegségnek Szende-
 mirsky Ligenzának adományozása
 415. —i papiros 425. —i püspök
 415. — megyei Szt. Margit-tem-
 plom prépostja: Péter (1476.) 130.
 Krarbarcza h. 241. —i plebános Gal-
 lus Mihály 241. Önvédelemből fejbe
 üti Mátyás nevű káplánját, aki
 meghal 241. Föloldozása 241.
 Kraszna m. 640. — főispánja Vilmos,
 (1241.) 640.
 Krasznay Gordon (?) 157.
 Kraus János 491.
 Krecsulyest h. 313, 316.
 Kremsi hid 452, 454.
 Kremszer György 694, 695. —né 694.
 Végrendelete 694—695.
 Kren Menyhártné 530.
 Krimia 380.
 Kristóf Benedek 528.
 Krisztus 119.
 Kromer Lénárd, kassa város jegyzője
 186, 187, 190. — fogsága az aradi
 bégnél 186—190. — kiszabadulása
 186, 187.
 Kompach helys. (Szepes m.) 34, 40,
 56, 57, 59, 75, 564.
 Krompak h. 430. —i ágyúöntőmes-
 ter 430.
 Kubenyicza h. 309.
 Kubínyi Kristóf 50, 475.
 Kuchar alias Cheh Vid, berzeviczei
 jobbágý 75.
 Kudus Zsuzsánna, Lippay István neje
 157.
 Kulcsárné Anna, pathaki, 266.
 Kulmland 62.
 Kún (Kum) Ferencz, brandenb. Kata-
 lin konyhamestere 135. — Gergely
 142. — István 158. — Miklós (hib.
 olv. Choni, Rostali) rozsályi 261.
 Kúnok 645.
 Kúnság 570.
 Kurima h. 553.
 Kussawi Jodok, véglesi várkapitány
 259. — Neje Mártha 259.
 Kustán (Veszprém m.) 80, 82.
 Kutas (Chuttas) helys. 256.
 Kuti N. 161.
 Kuttyfalva (Alsó-Fejér m.) 468.
 Kuzmench h. 640.
 Küküllő f. 459.
 Küküllővár 462.
 Küküllő vm. 465, 541, 545.
 Külföldi iskolázás 383, 384.
 Külső-Szolnok m. 484.
 Kümives Dávidné 530.
 Kürtössiek 648.
 Kwakó (Kwakov) h. (Sáros m.) 40, 46.

- Labanczok 211, 213, 435, 457.
 Labbe gyűjteménye: Conciliorum collectio 18.
 Lacki Márton 265. — atyja János 265. — neje Margit 265.
 Laczkod helys. 541.
 Ladomér, a Vázsony nb. eszterg. érsek (1285.) 645.
 Lagno helys. 44, 49.
 Lajos: 1) I. (Nagy-), magy. király 81, 282, 308. — 2) II., magy. király 317—319. — 3) XIV., francia király, 437, 440, 442—446, 448. Követe: Béthune marquis Szobieszký Jánosnál 437, 439, 440, 442—444, 446.
 Lak puszta (Komárom m.) 85—87.
 Lakatjártó Andrásné 518. — István 335.
 Lakatos Györgyné, gönczi, 153. — Jánosné 700. — Mihály, nagybányai, 142, 144, 145.
 Lakóczy Gáspár 693, 695.
 Lakompak helys. (Sopron m.) 606, 613.
 Lakor (sziget) 290, 291.
 Laky Gáspár, győrm. alispán 332, 334.
 Lampelhöhe 302.
 Láncki Mihály 159.
 Landau város 473.
 Landorfejevárvár ld. Nándorfejevárvár.
 Landstrassi (Karinthia) kolostor 239, 243. — apátja: Lénárd 239, 243.
 Lándzsér helys. 304—307.
 Langh Lőrincz 529, 530.
 Langisfelder Ágoston 272.
 Langos László kanonok (1475.) 12.
 Languedoc tart. 610.
 Lányi Miklós 424.
 Laposa Márk, 266.
 Laps (Szepes m.) 564.
 Laskovich-Csizsár István 685.
 László: 1) a Borsa nb., kir. lovászmester (1217.) 638. — fiai: László, Gyula és Miklós 638. Ennek fia: László 638. — 2) Ratold nb., kir. tálnokmester 658. — Atyja Porcz István 659. — Neje: Katisz nb., Lesták fia Mihály leánya 659. — Unokája Margit 659. — 3) a tordai kir. solymárok főnöke 671. — atyja: Farkas 671. — nagyatja Mardár 671. — 4) budai prépost (1471.) 4. — 5) egri püspök 256. — 6) erdélyi pk. 14, 249. — 7) hg. (később IV. L., magy.) 650, 656, 657. — Születése (1262.) 650. — Tálnokmestere: Marczell fia: András 656. — 8) kir. tárnokmester 669. — 9) I., (Szent) magy. király 670. Spatáriusa: Goszlári Rodbert 670. — — 10.) IV., magy. kir. 78, 79, 656, 658, 664. — 11.) Mihály fia 258.
 Lázár István 382. — János 543. Fia Miklós 543. — Péter 546.
 Leberburs N. 534.
 Lednicze 427, 630. — vára 591.
 Legel puszta (Komárom m.) 85—87.
 Légelyhordómesterek, kir., 78, 79, 672.
 Légi András 264.
 Lehenbach 304.
 Lehenbrum 304.
 Lehert János 522.
 Leistenau (Listenau, másképp Risnovo, Poroszorsz.) 35, 53, 60—63.
 Léka 302.
 Lekéri benczés monostor (1476.) 13, 14. — apátja Máté, Mihály fia, minorita tanár (1476.) 13, 14.
 Lelesz 258, 352, 421. —i konvent 421. —i prépost: Bachkai Balázs 258.
 Lembach 304.
 Lénárd, a landstrassi (Karinthia) monostor apátja 239, 243.
 Lenche György 685.
 Lengyel Gergely 164. — Hain, gyalogos 457. — Jánosné, tóthi, 718. — László 310.
 Lengyelek 71, 415, 488. — ellen az oroszok hadai 415.
 Lengyel király 415, 435, 444. — királyné 415. Temetése Krakón 415. — királyválasztás 415. — országgyűléshez követség, a török elleni hadakozás ügyében (1595.) 70, 71. — tábor 454.
 Lengyelország 35, 51, 52, 54, 56, 60, 63, 69, 70, 74, 75, 369, 370, 371, 399, 412, 417, 433—435, 443, 446, 449, 452, 456, 489, 491, 612, 620, 647. —i articulások 417. —i hadak 434. —gal borkereskedés 399.
 Leó, elmezavarban szenvedő bécsi püspök (1477.) 16.
 Leolkeos László 563. — levele Zmeskálhoz 563.
 Lépes Bálint, tinini pk. 327.
 Leporai villa 302, 304, 306.
 Leridai kanonok (1478.) 235. —ot a pápa Benedek fia Gergely pécegyházm. pap gondatlanságából eredő emberölés bünténye alól leendő feloldozására küldi 235.

Leslie gróf 575.

Lesták: 1.) a Katisz nb., 659. — fia — Mihály 659. — leányának férje a Ratold nb. László, kir. tálnokmester 659. Ennek unokája Margit 659. — 2.) fia: Róland, a Ratold nb., 645. — 3.) officiális (1257.) 662.

Lestenyi (?) Tamás 269.

Lestóri Miklós (1473.) 6.

Létava (Lietava) h. 454, 490.

Létay János 582.

Léthaiak 648.

Leu (Leuch) a Hetesi cs. tagja, somogym. szolgabíró 79, 81.

Léva v. 454.

Lévai János 262.

Levéltárak: Abauj vm. ltára 175. — Árva vára ltára 279, 288. — Árva-váraljai Thurzó-ltár 484, 487. — — Balassa-ltár (M. Nemz. Múzeum) 484, 487. — Barsm. ltára 560. — — Bécsi titkár ltár 579, 597. — Berlini titk. államlevéltár 90—92, 94—96, 98, 100—109, 111, 114, 116, 118, 119, 121, 124—129, 136. — Berzeviczy cs. ltára (Berzeviczén) 38. (Kakas-Lomniczon) 34, 55, 65, 369, 563, 564, 704, 711. — Borsodm. ltára 275. — Both Gyula ltára (Eperjesen) 433. — Datária ltár (Róma) 1, 235. — Drugeth-Csáky ltár (Homonna) 724. — Endes cs. ltára (Csik-Szt. Márton) 381, 383. — — Esztergomi káptalan ltára 323. — Gráci orsz. Levéltár 181. — Győri káptalan ltára 323, 324, 326, 327, 330—332, 334, 335, 337, 342, 508, 510, 513, 515, 517, 519, 520, 522, 524, 526, 529, 533, 535, 536, 539, 679, 681, 685, 686, 688, 690, 691, 693—695, 697, 699, 703. — Győr városa ltára 323, 677, 682, 701. — Hadügyi ltár (Bécs) 323. — Kassa város ltára 181, 191, 725, 726. — Kismartoni ltár (hg. Esterházy) 379, 380, 573. — Kolozsvári ev. ref. collegium ltára 137, 350. — Körmendi (hg. Batthyány) ltár 318, 319. — Községi ltárak 483. — Múzeum, M. Nemz., ltára 475. — Orsz. Levéltár, m. kir., 216, 283, 286—290, 292, 294, 295, 297, 323, 385, 386, 389, 392—396, 398, 399, 409, 410, 412, 413, 416, 417, 419, 420—422, 425—428, 432—434, 458,

484, 559, 575, 578—581, 583—585, 587, 589—591, 597, 598, 603—605, 609, 511, 612, 614, 623—631, 636, 637, 714, 716, 722. Acta Thurzoniana gyűjt. 283, 286—290, 292, 294, 295, 295. Limbusa 216. — Pekri cs. ltára (Dicső-Szt. Márton) 539. — Pénzügyminisztérium, cs. és kir. közös, ltára 320—322. — Szabolcs vm. ltára 485, 500, 503—506. — Szepesi kamara ltára (Orsz. Levéltár) 553. — Szepesi káptalan ltára 55. — Thurzó cs. ltára (Árva-váralján) 484, 487. — Törvényhatósági ltárak 483. — Trencsén vm. ltára 484, 491, 493, 494. — Ujhelyi cs. ltára (Orsz. Levéltárban) 484, 499, 719. — Ung vm. ltára 496. — Vaticáni ltár 1.

Libercse (Libeshe) h. 256, 566, 567.

Liciscariorum comes ld. mosómester.

Lichnowsky N. 308.

Liebing helys. 302.

Lietava (Létava) helys. 454, 490.

Liget (Torda m.) 541.

Lilienberg 439.

Lindgraben 305, 306.

Lindvai János 674.

Linguadoc ld. Languedoc.

Linz 618.

Lipce (Lipsia) v. 395, 454. —i harc 387.

Lipcey György, fejevári, 147.

Lipóczi Pál, kassai bíró, 384.

Lippa v. 484, 488, 713. — vára 405.

Lippay Istvánné, Kudus Zsuzsanna 157. — János 182, 184, 186.

Lipót hg. 606. — I., magy. király 369.

Lipóth Margit, Malatesta Benedek özv. 324, 326. — végrendelete 324—326.

Lipsia ld. Lipcese.

Liptó vm. 490.

Liptó-Ujvár 454.

Lipcey György, ev. ref. helyettes gondnok 138.

Lispiái Miklós 270.

Listenau (Leistenau, másképp Risnovo, Poroszorsz.) 35, 53, 60—63.

Liszthy János 41.

Livlandi hg. 415.

Liznov, Berzeviczy Márton birtoka Lengyelországban 68, 74.

Lobocihi csata 704.

Locsmánd 300, 301, 305. —i várispánság 298, 303—308.

- Lodomer helys. 553. —i harminczad 553.
- Lokoth (Somogy m.) 78.
- Lombory Gáspár (1557.) 37.
- Lomnicz helys. (Szepes m.) 34, 35, 40, 53, 73, 564. —i Berzeviczy levéltár 34, 55, 65, 369, 564. —i nemesi curia 36. Ld. Kakas-Lomnicz a. is.
- Longon N. 701.
- Lónyay István 714. — Zsigmond 633
- Lórántffy Zsuzsánna fejedelemasszony, I. Rákóczy Gy. hitvese 162, 427, 604, 605. — levelei férjéhez 427—428. — levele Reöthy Orbánhoz 604—605. —hoz férje levele 426—427.
- Loret Bertalan, eszterg. kanonok, Beatrix m. királyné számvevője 246.
- Losonczy András, dunántúli hadi commissárius 231. — István 264. — János Fejér vm. alispánja és követe 216, 229, 233. — László 271.
- Lovas-ezredek 199, 203, 209.
- Lovasok 386, 390, 417, 429, 441.
- Lovászmesterek, kir. (Magistri Agazonum) 638—646.
- Lőcse v. 503, 504.
- Lőka, kir. tálnokmester (1135.) 652.
- Lőrincz: 1.) Atyasz orsz. bíró fia, 646. — 2.) a veszprémmegyei Ágoston-rend tagja (1475.) 10. — 3.) az Aba nb., Péter fia, kir. tálnokmester 655. — 4.) bán 664. — 5.) Csépán fia 658. — 6.) Kemény fia, győri főispán (1258—59) 642. — 7.) kevei és krassói főispán, Lőrincz vajda fia, 651. — 8.) kir. főasztalnok és soproni főispán 298. — 9.) kir. tárnokmester 663, 664. — 10.) kir. tárnokmester (másik) 666, 667. — 11.) nádor 656. — 12.) Sárosi főispán, kir. tárnokmester 668. — 13.) vajda 651. Fia: Lőrincz, kevei és krassói főispán. 651.
- Lövei gyűlés 410, 411.
- Lubló (Lublin) 64, 433, 438, 439, 450, 553. —i gubernátor 450.
- Lubomirski hg., starosta, 369, 623.
- Luby N. 466.
- Luca egyházm. 242.
- Luczk helys. 640.
- Ludán nemz. 647, 667. — beli Baga-mér 647, 648. — beli Fulkó 667.
- Ludas helys. 471.
- Ludisor helys. 541.
- Luduger fia Bézs, kir. pohárnokmester 649.
- Lugos v. 312.
- Lukács: 1.) a Pécz nb., kir. tárnokmester 668. — 2.) Barsmegye főispánja, kir. pohárnokmester 647.
- Lukács Deákné, jenei, 155. — Szabó István 330, 331.
- Lukácsy István, gyöngyös-patai főesp. (1476.) 13.
- Lulla (Somogy m.) 78, 82.
- Macedoniai Péter, cubiculariorum magister (1559.) 39.
- Macskási Boldizsár 151, 433. — Ferencz, Homonnay követe a felsőmagy. kir. biztosokhoz 286.
- Macszy Szaribura, berzeviczei jobbbágy 75.
- Maczkó György 388.
- Mád 162, 392, 393, 397, 399, 405, 419, 422, 425, 428, 432, 578, 579, 582—586, 591, 622, 629, 637.
- Madarasy György 156, 160, 174.
- Madarász Mátyás 336.
- Madochányi 564.
- Madocsány h. 563.
- Magnus ld. Nagy.
- Magóchy Márton 336.
- Mágócsy Ferencz 297. — N. 191.
- Magyar alkanczellár 408. — hadak 447. — kanczellár 401, 412, 415, 419. — király 420, 429. — nemzet állapota 119. — ok 119, 454. — ország 38, 39, 50, 56, 69—71, 75, 89, 102, 103, 119, 120, 124, 125, 128, 175, 176, 182, 185, 222, 273, 276, 281, 283, 284, 286, 293, 294, 302—306, 308, 352, 353, 371, 381, 389, 390, 396, 403, 406, 421, 422, 449, 457, 463, 487, 491, 503, 504, 555, 565, 600, 603, 624, 643.
- Ellene a törökök támadásra készülnek 185.
- Magyar-Igen h. 540.
- Magyar-Herep 541.
- Magyar-Lapád 541.
- Magyar-Óvár 649.
- Mainz v. 394.
- Maius János 319.
- Majádiak 656.
- Major Opra 546.
- Majtényi András 153.
- Makai Gergely 144.
- Makay N. kántor 172.
- Maklári Andrásné 161. — István 174.

- Makovicza 294, 456.
 Makranczai János, enyedi, 141.
 Malatesta Benedek német zászlóaljkapitány 324, 326. — özvegye: Lipóth Margit 324, 326. Végrendelete 324—326.
 Málczaiaiak 641.
 Malej (Valkó m.) 656.
 Mándi István 158, 161.
 Mándok (Borsod m.) 155, 501, 503.
 Mannersdorf 302.
 Mansfeld gróf 71, 627.
 Mantuai herceg 18.
 Mányoki Bálint 689.
 Maraczy Pál, gyarmathi, 341.
 Mare armosum (?) 184.
 Marczell (Ambrus fia) a kir. kamara főnöke 656, 661. — fia András, László hg. tálnokmestere 656.
 Marczai Péter 962, 963.
 Mardár 671. — fia Farkas 671. Ennek fia László, a tordai kir. solymárok főnöke 671.
 Margit legenda 644. — oltár, szt. jövedelme (hol?) (1468.) 2.
 Marhalevelek kiállítása 483.
 Mari úr 50.
 Mária királyné: 1.) IV. Béla kir. neje, 643, 648, 649, 656, 662—664, 2.) királyné (1349.) (?) 81. — 3.) Szűz M. 178.
 Márk, kir. tálnokmester 658.
 Márkiak 641.
 Markó István 142.
 Markócsi György 161.
 Markoneczky Kristóf 477.
 Márkus Mihály 161. — N. 42.
 Mármaros m. 434, 441, 484.
 Mármaros-Sziget 288.
 Maros folyó 409, 546.
 Maros-Hodák (Torda m.) 541.
 Marosszék 550.
 Maros-Szt. Imre 144, 540. — i lakos Miske István 144.
 Marosvásárhely 274, 346. — i kórház 346. — i országgyűlés 275.
 Maróthi Máté 270. — neje Margit 270.
 Maróti István 699.
 Martin János, hamburgi (Sáros m.) jobbággy 75.
 Márton: 1.) bácsi éneklő kanonok 255. — 2.) bodraczi (?) főesperes 244. — 3.) pápa (V.), 13, 20.
 Márthon Márton 516.
 Márton Miklós 688. — Szabó Gergely 515. Fia: Péter 516, 517. Leányai: Erzsébet, Ilona 516, 517, Neje: Katalin 516. Végrendelete 515—517.
 Mastrich (Traiectum) 610, 612.
 Máté: 1.) a Csák nb. 646, 654, 655, 657, 661, 665—667. — kir. tálnokmester 654, 655. — kir. tárnokmester 665, 667. — Fia: István 655. kir. tálnokmester 655, 657, 658. — Özvegye: Margit 654. — Pozsony m. főispánja 646. — 2.) erdélyegyházm. kanonok (1476.) 15. — 3.) Mihály fia, minorita tanár (1476.) 13, 14. Lekéri benzésmonostor apátja (1476.) 13, 14. — 4.) protonotárius 475.
 Matessi György, pápoczi prépost 328.
 Mathócsi György 152—157, 161, 166, 169.
 Matóczy (Mathócsi) Tamás 152, 153, 154, 155, (M. T.), 156, 157, 161, 162.
 Mathucsinaiaiak 642. — őse Kemény fia Lőrincz 642.
 Mátyás: 1) a kamanczi szt. Ilona oltár rectora 253, 255. — 2) fhg. 274, 276, 287, 289. Ehhez Thurzó Gy. levele 289, 290. — 3) I., magy, király, 2, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 235, 236, 238, 240, 241, 246—248, 251, 270, 281, 485, 486, 492, 493. A Miklós halálával megüresedett savniki apátságot gróf Zwymia István esztergomi kispapnak adja 247, 248. A pálosrendieknek adományozza a cziszterczita rend ercsi-elhagyott monostorát 251. A vértesi benzésrendi monostort a Székesfejérvár falain kívül levő domonkosrendi szt. Margit egyházzal egyesíti 236. Csillagásza: Ilkuschi Márton, János fia, görcei (Zágráb egyházm.) főesperes 3. Kapitánya a csehek elleni harczokban: Vukor János 270. Kérésére IV. Sixtus pápa a Bleycinicz Miklós halálával megüresedett boroszlói kanonokságot és prebendát Stolec Miklós, egri prépostnak adja 235. Kincstárnoka: Orbán pécsi prépost 246. Ennek győri püspökké kinevezetése 246. Tanácsosa: Schumberg György, pozsonyi prépost és pápai jegyző (1474.) 7. Titkára: Proschioi János esztergomi prépost (1474.)

9. — 4) II.) magyar király 120, 715. — 5) pattantyúsmester 430.
6) Tamás törvénytelen fia egri egyházm. pap, egyházi fenytéke és föloldozása (1471.) 4.
Mátyás Jánosné 336.
Maurocordato N. 435.
Mazur N. 164.
Medgyes (Medves, Medivisz, Medweicz,) v. 94, 97, 108, 128, 129, 132, 459. —i országgyűlés 94—97, 103, 111, 116. — szék 541.
Medgyesi N. 419, 420.
Medivisz ld. Medgyes.
Medves ld. Medgyes.
Medweicz ld. Medgyes.
Meeghi Pál kalocsai kanonok 262.
Meél Farkas 695.
Megemegh völgye 302.
Megyer 1) (Somogy m.) 78, 79. — 2) (Baranya m.) 246.
Megyesiek 649, 654.
Mélfalvai Jakab 270.
Melith György 388. — Péter 388, 412, 417, 613, 636.
Memhet aga 447.
Mencshelyi Móríc, a Vázsony nb. 645.
Menhárt (Vasm.) 642.
Mennert József, a braunsbergi jezs. koll. igazgatója 383.
Meó András (1474.) 7.
Meráni Gertrud kné, 652.
Méray János 159, 160.
Merculin, a kir. kamara főnöke 668.
Mérgesiek 670.
Mernavich (Mernyávicz) János 685, 690.
Mérő János 537.
Mértékek (kőszegi és pozsonyi): Bor- és gabona-, 212.
Merzer N. 176.
Messer, kölkedi, szécsényi, cs. 648.
Mészáros Ambrus 335, 336. — András 513, 514. Fia: Lőrincz 514. Neje: Katalin 514. Végrendelete 513—515. — Benedek 514. — Gergelyné 535. — György: 1) hostáti lakos 156. 2) 514. — Kristóf 332. — Lőrincz 332, 333, 528, 576. — Márton 696. — Pál 686.
Mészárosok 231.
Meszes hegység (1476.) 15.
Meszesd falu 307, 308.
Mezes ld. Meszesd.
Mezey Mihály 475.
Mező-Örs 516.
Mezthegnyői Miklós, győri kanonok (1475.) 10.
Michud, kir. hirnökmester 669.
Mick ld. Mikó.
Micsevicza h. 309.
Micske h. 301.
Mieko ld. Mikó.
Miháldi h. 500.
Mihály: 1) Buzád-Hahót nemz., kir. tálnokmester 654. — 2) Am. pod fia 647. — 3) a Katisz nb. 659. Atyja Lesták 659. Leányának férje a Ratold nb. László, kir. tálnokmester 659. Ennek unokája: Margit 659. — 4) a kir. kamara főnöke 666. — 5) a Koppán nb., kir. lovászmester, a légelyhordók mestere 79, 638. — 6) kir. pohárnokmester 661. — 7) kir. tárnokmester 661. — 8) milkói püspök 2, 4, 7, 8, 12—14, 249, 256. — 9) zágrábi apát 239, 243. — 10) vajda 97, 273, 281.
Mika fia Sándor 301.
Mikehetz Pál 257.
Mikes N. 466.
Mikeszásza 464, 465.
Miklós: 1) a Buzád-Hahót nb., 659. Atyja István 659 — 2) a Daróiak öse 642. — 3) a Gutkeled nb. 644. — 4) a kamanczi szt. Katalin-oltár rectora 253, 255. — 5) Ákos fia, 302. — 6) alsólendvai, bán, 81. — 7) a Pok nb., 670. Halála Rohraunál 670. — 8) a Ratold nb., kir. pohárnokmester 652. Atyja: Olivér 652. — 9) a Szoárd nb., Vety unokája, kir. hirnökmester 669, 670. kir. lovászmester 643. Karvai (Esztergom m.) birtokát Kőbölkúti Péternek eladja 669. — 10) Bars fia, kir. lovászmester (1228—1230.) 639. Fia: Herrand 639. — 11) egri kanonok 3. Várad püspökké ki-neveztetése (1470.) 3. — 12) erdélyi pk. 258. — 13) fia Deme-ter, zólyomi főispán, kir. tárnokmester 668. — 14) fia Miklós kir. tárnokmester 660, 661. — 15) Herrand fia 642, — 16) Kál-mán hg. tárnokmestere 661. — 17) kir. tárnokmester 666. — 18) modrusi pk. 1, 240, 241. — 19) nádor, güssingi, 79. Vicáriusa: Fila, soproni főispán, kir. tálnokmester 653, 654. — 20) Savniki

- apát 247. Halála 247. Utóda: Zwymia István gr., esztergomi kispap 247, 248. — 21) tinnini (knini) pk. 4. — 22) verőczei főispán 645.
- Miklós Pál, győri polgár 681, 682. — ingóságainak leltára 681—682.
- Mikó, a Szécs nb., 645.
- Mikó (Mick, Miekó) Ferencz 131, 132. — N. 426, 427. — Péterné 382, 383.
- Mikolai Zsigmond 349.
- Miksa magy. király 35, 44, 45, 47, 320, 321, 475, 476.
- Mikulics N. 612.
- Mileni János, zalavári főesperes (1477.) 16.
- Miletinczi Antal, esztergomi polgár 244. — Demeter 8. — György 765.
- Milkói püspökök: Mihály, 2, 4, 7, 8, 12—14, 249, 256.
- Mindszenti Katalin ld. Báthory Andrásné.
- Minorita rend 240, 241. —i theol. tanár: Péter 240, 241, scardonai püspökké kineveztetése 240, 241.
- Miske István, maros-szt.-imrei lakos 144.
- Miskei ld. Szijártó.
- Miskolcz v. 436.
- Misle h. 555, 556, 559.
- Mislei Mihály, érmelléki esperes, 154.
- Misnia 611.
- Mocsonoky Orbán 326.
- Modrusi kanonok: Capuchicz Balázs 242. — püspökök: Miklós 1, 240, 241. — püspöki helynök (1470.) 2.
- Mogliense Lőrincz, szepesi kanonok 77.
- Moguntia l. Mainz.
- Moha 82.
- Mohács 310. —i ütközet 722. — mezeje 722.
- Mohay Balázs 326.
- Moldova 462, 714.
- Moldvai vajda 435. —ak 185.
- Molnár Anna 526. Férje: Szombat-helyi János 526. Leánya: Anna 527. Végrendelete 526—529. — István 397. — N. műve: »Zermeg János és emlékirata« 474.
- Momnuranzi hg. ld. Montmorency.
- Monachusok rendje (1476.) 13.
- Monai Gáspár 434.
- Monostori István 140.
- Monoszló nemz. 656, 664, 665. —beli Atinai Egyed, kir. tálnokmester 656. kir. tárnokmester 664, 665. —beli Gergely, Vasm. főispánja, kir. tálnokmester 664.
- Montmorency hg. 610.
- Móricz, a Pok nb., kir. tálnokmester 654, 664. kir. pohárnokmester 649. kir. tálnokmester 663. Fitestvére: János, kir. tárnokmester 664. — Neje: a Ratold nb. Domonkos leánya 661.
- Móricz Jakab 516.
- Morócz cs., megyesaljai, 649, 654.
- Morvaország 452, 723.
- Morva széle 394.
- Morva vize 452, 454.
- Mosdósi N. 153.
- Mosómester, kir., a Baksa nb. Simon fia Tamás, a Csapiak és Eszényiek őse, 672.
- Moson vm. 217, 232, 649, 656.
- Mosony-Szabó János 699. —né Skád-váry Örzse 699. — végrendelete 699—701.
- Mosseg ld. Osseg.
- Mossóczy László 476, 479, 480, 481.
- Moszkvai császárság 415.
- Motyecz helys. 479.
- Moys: 1) kir. tálnokmester, 555, 658. — Béla hg. tárnokmestere 663. — nádor 656, 671. Fivére Sándor, kir. kardhordó 670, 671. — somogyi és varasdi főispán 663. — 2) kir. tárnokmester 669. — 3) M. (Mózes), kir. lovászmester 641. Fitestvére Sándor 642. — 4) Somogyi főispán, kir. tárnokmester 665, 667.
- Muchyny Ferencz 59.
- Mucsa ld. Udvard- és Pervány-Mucsa.
- Mulstain Vid 257, 262. — neje Magdolna 257.
- Munkács 94, 395, 456. Feladása 436. Védelme 435. —i capitulatio 456. —i tractatus 455—457. —vára 89, 90, 126, 127, 136, 249, 396, 399, 404, 405, 631, 633, 635. Kapitánya: Ballingh János 89, 90, 396, 399, 405. Őrsége 633, 636.
- Mura folyó 244. — melletti szt. Kereszt monostor 244. Apátja: Dénes 244.
- Muraköze 207, 232, 567.
- Muraközy Mátvás 50.
- Murány vára 190, 503. — kapitánya 190.
- Murtéza csausz 569, 571.
- Musinszki N. 412.

- Musma (?) (Zágrábm.) 244. —i plebános: Benedek 244.
- Musmai, másképp Berzenczi Sándor 244.
- Musza pasa 379, 380.
- Muszka (Moszkva) ld. Orosz.
- Musza Pasa Kupruli hidja 309.
- Múzeum, M. Nemz., 34. — Jászay-gyűjteménye 278, 279, 292. — könyvtára 278, 279, 292. — levéltára 475.
- Muzlainé, Torkos Anna 680.
- Muzsikások 450.
- Művészetek mestere: Guntermann Christán l. ezt.
- Nádasd nemz. 671. —beli Csapó fia András, a kir. kardhordók főnöke 671.
- Nádasdy Ferencz gróf 720, 722, 724. — — fejvesztése 724. — levelei Bálintffy Lászlóhoz (?) 720—722. — római zarándoklása 720—722. — Pál 339, 580, 723. — fiai: Ferencz, György 723. Tamás 724. — halála 724. — kézfogója Révay Judittal 723. — levele I. Rákóczy Györgyhez 580—581. — Péter 268. — Tamás nádor 38, 39, 42, 47. — —ak őse András a Nádasd nb. 671.
- Nádaskai N. 466.
- Nádor, magyar, 391, 409, 412. — jelentése az Erdélybe küldendő követ-ség ügyében 400—409.
- Nagenghi Mihály pécsi kanonok 265.
- Nak helys. (Tolna m.) 670. — et Zalai Domonkos és István megveszi (1304.) 670.
- Nána-Bezter nemz. 638.
- Nána: 1) kir. procurator (1233.) 639. — fia: Nána 640. 2) kir. lovászmester (1055.) 638.
- Nagy András, bátori lakos 158. — Balázs 583, 683. — (Magnus) Benedek 262. — Gerge'y, Győr vm. jegyzője 160, 510. — István: 1) 309, 310. követsége 309. — István 2) győri őrségi fővajda 688, 689, 691. Végredelete 691—693. — János, tótsvai, 156. — Jánosné 145. — Lőrincz 537. — Máté 696. — Mihály 1) brezovai, 723. — 2) Sopron vm. alispánja és követe 216, 233. — 3) 336. — Pál 1) 143. vissi, 338. — Pálné, vissi, 678. — Szabó János 337, 507, 515, 517. — Szakmáry (Szathmáry) Gáspár 147—149. — Tamás 1) 430. — 2) sárosi udvarbíró 155, 159.
- Nagyari N. 146.
- Nagy-Bánya városa (Nova civitas, Rivulus Dominarum) 143, 158, 238, 261. —i szt. István temploma (1478.) 16, 238. E mellett a Mindenszentek kápolnája 238.
- Nagybányay Pál 494.
- Nagy-Barom (Sopron m.) 300.
- Nagy-borosnyói malom 343.
- Nagyenyed 137, 144, 541. —i ev. ref. kollégium 137, 140, 146, 151. Javára Csernátony Pál hagyatéka 146. Levelesládája 151.
- Nagyfalu h. 375.
- Nagyfalusy N. 338.
- Nagyfalvay Gergely, váczi vál. pk. 535. — ingóságainak leltára 535—536.
- Nagy-Győr 452.
- Nagy-Ida 153, 157, 623, 628. — Udvarbírája 623, 628.
- Nagyiday N. 623, 628.
- Nagyközy Gábor 549.
- Nagylucsei Balázs fia: László 85, 86. — 1) János 85, 86. Fiai: Kelemen, Orbán, Tamás és Gergely 85—87. Ennek unokatestvére Benedek fia Ferencz 85—88. — 2) János 85. Fiai: Balázs, Fülöp, Demjén 85, 86, 88. Ennek leányai: Borbála, Katalin, Zsófia, Anna, Erzsébet és Lucza 85, 86, 88.
- Nagy-Martón 232.
- Nagymartoni Bertrand 660. — neje a francia szárm. Alice 660. — Pál, országbíró, 81.
- Nagy-Mihály h. 554.
- Nagymihályi Zsófia, Bornemissza János szolgálója 157.
- Nagy-Sinkszékiek kötelezvénnye 137, 149.
- Nagy-Szalonta 426.
- Nagy-Szeben 138, 147, 436, 459—461, 463, 464, 470—472, 713, 719.
- Nagyszombat 362, 402, 404, 405, 491, 493, 494, 573, 618, 723, 725. — bírája: Paitler Marco 362. —i Jézustársaság könyvtára 362. —i szücs-czéh szervezete 362—368.
- Nagytoronyai major 589.
- Nagy-Várad (Ld. Várad a. is.) 189, 471, 472, 504, 597, 599, 602, 603,

- 607, 625. — előtt a török tábort
út 189.
- Nagyváthy Antal litterátus 50.
- Nándorfejevár (Landorfejevár) 184,
187, 309, 312, 435, 449, 457, 566.
—i püspök, Péter 249. —i szerdár
435, 436. —ott Nebojsza tornya
184. Vizvár tornya 184.
- Naplovicza h. 446.
- Nassau Adolf 668.
- Naszádok 320. — vajdája Borbély
Lénárd 320.
- Nebesz Pál 553.
- Nebojsza tornya Nándorfejevárott
184.
- Nedány György 383.
- Nedelitzi János zágrábi polgár 258.
— neje: Margit 258.
- Nedőczy István 687.
- Negyvened engedélyezése 255.
- Nekeseiek 654.
- Néma h. (Szolnok-Doboka m.) 330.
- Nemes András 687.
- Nemessányi Bálint 433—437, 441—
455. — Bécsbe küldetése 436. —
Beszámolója lengyelországi követ-
ségéről 434, 455. — Elpártolása
Thökölytől 436. — Erdélybe kö-
vetsége 435. — Franciaországba
küldetése 435. — kiváltatása a
német fogságból 435. — Landor-
fejevári szerdárhoz küldetése 435.
— Lengyelországi követsége 434,
435, 446—449. — Sóvári bánya-
inspector 436. —hoz Absolon Dániel
levelei: 436—446, Teleki Mihály
levelei: 440—443. Thököly Imre
levelei: 449—452.
- Németalföldiek 101. — követei 111,
118.
- Német császár 101, 134, 135, 389—
391, 396, 397, 400—403, 406—
408, 410, 446. — Követe Er-
délyben 400, 404, 408. — követe
a török portánál 400. — követe a
svéd királynál 400, 402. — követe
Varsóban segítséget kér 415. —ek
443. — ország 41, 303, 304. —
— tábor 452, 454. — testőrség 90.
— trombitások 450.
- Német István 689. — Jakab, gyalog-
gos, szökése 457. — János 689. Leá-
nyai: Erzsébet, Száraz Gergelyné
689, 690. Katalin 689, 690. Vég-
rendelete 689—690. — Márton 526.
— Mátyás, gyalogos, szökése 457.
- Mészáros János 516. — Miklós
258.
- Németfalva h. 704.
- Német-Keresztúr h. 300.
- Némethy Mátyás 554. — Pál deák
334. — Özvegyének végrendelete
334—335. — Tamás, bácsi érseki
helyn. jegyző 255.
- Németi Tamás fia, deák András, 82,
83. — Neje Ugali Erzsébet 82, 83.
- Nemzeti fölkelés 193.
- Nenkei György, egri kanonok (1476.)
13.
- Nesporin András, szepesi kanonok 77.
- Neubauer Balázs 725.
- Neumann Jakab, győri polgár, 520.
— hagyatéki leltára 520—522.
- Neumühle 304—306.
- Nikolsburg (Nykespurg) 190. —i di-
ploma 554.
- Ninive 500.
- Nis v. 309.
- Nisnai István 152.
- Nis-Varcsa 309.
- Nógrád v. 452. —i (Esztergom m.)
főesperesség (1468.) 2. Mihály, mil-
kói pknek adományoztatása (1468.)
2. — vára 570.
- Nógrády N. 168.
- Nomi Jakab 242.
- Norimberg, Norumberg ld. Nürnberg.
- Nova-civitas: 1) (Heves m.) 240. —
2) (Rivulus dominarum, Nagy-
bánya) 261.
- Novák havas 316. — vára 658.
- Nuz, Pöszei Dezső özvegye 81.
- Nürnberg (Norimberg, Norumberg)
395, 605, 610, 624. —i sánczok 610.
- Nyáry István 388, 411, 417, 636. —
Krisztina 379. Férje: Thurzó Imre
379. — Pál 274, 277—280, 290.
Levelei Thurzó Gy. és Forgách Zs.,
felsőmagy. kir. biztosokhoz 274,
277—279, 288. Ehhez Homonnay
Bálint levele 278, 279.
- Nyék h. 299, 300.
- Nyereggyártó András 165. — András,
varjasi, 725.
- Nyereghjártó János 683.
- Nyerges Bálint 161.
- Nyilas Pál 153, 158, 160, 161.
- Nykespurk ld. Nikolsburg.
- Nyiró-Zuch Péter 337.
- Nyírség 500.
- Nyisnyai István 172, 174.
- Nyitra m. 45, 562.

Nyitrai püspök: Tamás 244. —ség 2, 39.

Obergermühle 307.

Obligák (hívek adományai) 254.

Oceán 403.

Ocsman (Somogy m.) 80, 82.

Ócsvár 153, 169.

Ófalu 553.

Ohába mezeje 312.

Okolicsányi N. 435.

Oláh-Dálya (Alsó-Fejér m.) 540.

Oláh-Gyógy h. 343.

Oláh György gyalogos 457, — Hajdu, gyalogos 457. — Márton 688. — Miklós, esztergomi érsek 39, 41.

Oláhok (1476.) 15.

Oláhország 602, 713.

Oláh-Szilvás h. 541, 546.

Olai Tamás, crasi plebános 257.

Olasz Benedek 537. — né 683. — Ferencz 141, 151, 332. — György 261. — János 337. Fia: Antal 338. Leánya: Margit 338. Végrendelete 337—338. — Pál 4.

Olaszi 424. —ak 424.

Olaszok 187.

Olaszország 643.

Ó-Lesznicz (Szepesm.) 564.

Olivér, a Ratold nb., kir. tárnokmester 652, 663, 664. Gerzenczei főispán 663. — Fia: Miklós, kir. pohárnokmester 652.

Olmütz 45, 642.

Olschleger Tamás hamburgi (Sárosm.) jobbágy 75.

Oltár-privilégiumok (hordozható) 256—272.

Omer pasa 712.

Ompoly vize 546.

Ónod 399, 403, 565, 566, 568, 570, 572, 602, 631, 633. —i országgyűlés 193, 206, 213, 232. —i praesidium 399, 403, 405.

Opicz János 511, 515, 516, 522—524, 533, 537. — leánya: Zsófia 523. — —né Stadler Anna, 522, 524. Végrendelete 522—524. — N. 673, 674, 671.

Oppaka György 673, 675. — javainak összeírása 675—677. — leánya Erzsébet 673—675. — testvéröccsei Miklós, István, György 673—675. — végrendelete 673—675.

Orbán: I. Mátyás király kincstárnoka, győri v. pk. 246, 256.

Orbán Erzsébet 549. — javainak összeírása 549—551. — Pál 549, 550.

Orbász 642. — főispánjai: Drágony fia István 640., Kemény fia Lőrincz 642.

Orbócz h. 82.

Orli János 261. — Neje: Anasztázia 261.

Orlovek András, hamburgi (Sárosm.) jobbágy 75.

Ormány n. egyén 42.

Oroszesik h. 313.

Orosz czár 395. — Követe 395.

Oroszi András 501.

Oroszlánkő 454.

Oroszok 415. — hadai a lengyelek ellen 415.

Orsicz János 690.

Ország János 696. — fia: János 697, — leányai: Ilona Fejérváry Jánosné 696, 697. Jutka 697. Kata 697. — neje: Szita Margit 606. — Végrendelete 696—697.

Országos Levéltár, 216, 283, 286—290, 292, 294, 295, 297, 323, 385, 386, 289, 392—396, 398, 399, 409, 410, 412, 413, 416, 417, 419, 420—422, 425—428, 432—434, 458, 484, 559, 575, 578—581, 583—585, 587, 589—591, 597, 598, 603—605, 609, 611, 612, 614, 623—631, 636, 637, 714, 716, 722. Acta Thurzoniana gyűjt. 283, 286—290, 292, 294, 295, 297. — Limbusa 216. —ban elhelyezett Ujhelyi levéltár 483, 499. Orvostudomány mestere: Ilkuschi Márton, János fia, Mátyás király csillagásza és görcei (zágráb egyházm.) főesperes (1470.) 3.

Osgyáni györgy 417.

Osimitza h. 313.

Osl nemz. 644, 647, 657. — beli Herbert kir. tálnokmester 644, 645, 657. — beli Osl fia Beled 647.

Osseg (Ossek, Mosseg) vára 61, 65, 67, 69, 70, 72, 73. — kapitánya: Berzeviczy II. Márton 35, 61, 63—65.

Ossel vára 35.

Oszkoár h. (Törökország) 314.

Oszmán Aga 462.

Osztrák ház 117, —ok 439, 440.

Osvald: 1.) bácsi székes kanonok 255. — 2.) zágrábi pk (1470.) 3, 12, 239, 241—243, 249. — 3.) Zalai főesperes 237.

Ottocsácsi püspök: Balázs (1474.) 9.

- Ottokár: 1) II., cseh, 645, 648, 649, 651, 656, 664. — 2) Osztrák hg. 298, 303, 308.
- Óvár 454.
- Óvári Balázsne 537. — Egyed és Mátyás, bácsmegyei kanonokok (1476.) 15. (1477.) 16. — Tamás 142.
- Óváriak (Gyulaiak) 650.
- Ozdi György 550.
- Oxen Paor 325.
- Oxenstierna Axel (magyarosan: Hocksenstran) 610.
- Ököralmaközi nemesek (1467.) 2.
- Ölbei Márton 677.
- Ördög Gáspár 153.
- Ördögösség 175—179.
- Órsi (Wrs) (Veszprém.) egyház 240. — Prépostja: Ujfalvi András 240.
- Öry I. Eöry.
- Ósi h. 82.
- Összeférhetetlen javak élvezhetése 245.
- Öttevény helys. 525.
- Ötvény 688.
- Ötvös János 693.
- Óze 668. — fia Sárosi István, kir. kulesár 668. Vörösalma (Sárosm.) birtokát eladja 668.
- Pabar, kir. hirnökmester 670.
- Pachman Anastázia 264. — Tamás 265.
- Paczót Sándor 637.
- Padár (Sopron m.) 648.
- Padua 50, 51. —i apát: Placentinus 50. — egyetem 50. —ban »Contrata Cunicellaria« 50.
- Paedagogusok (1595.) 71. 99.
- Pafi István, komáromi lakos 327. — Kata, Vass János özvegye 326. Végrendelete 326—327.
- Pagonyitza helys. 312.
- Paitler Marco, nagyszombati bíró 362.
- Pajzsjártó Pál 331.
- Paka vára 658.
- Paks 310.
- Paksy János 320.
- Pál: 1.) 42. — 2.) a Csák nemz. (1330.) 641. — 3.) IV. Béla kir. kardhordója 671. Fivérei: Jakab, trencsénm. főispán (1267.), Mihály 671. — 4.) Fancs fia (1293.) 84. — 5.) pápa (II.) 1, 7, 256—271. Bullái (1467—1471.) 1—4. Hordozható oltár használatára adott engedélyei 256—270. — 6.) -rend főperjele (1475.) 10. — 7.) Somogym. alispánja 79. — 8.) szt., 177.
- Palánk helys. 309, 567, 568.
- Palatic János 604. —hoz bekényi Alaghy Menyhértnelevele 603—604.
- Palatinális porta 207, 217.
- Pálfalvi Pál 265.
- Pálfi-fakó ló 456.
- Pálfi István 382.
- Pálffy István 578. — N. 219. — Sebestyén 515. — Tamás 325.
- Palocsa h. 553.
- Palóczy János 153. — Mihály, egri kanonok 240. — Simon 257.
- Palojta h. 567.
- Pálos-rend 251. — magyarorsz. főnöke 251.
- Palota 217—219. — felégetése Heiszter tábornok által 719.
- Pamberk ld. Bamberg.
- Pancsova 312.
- Pangráz ld. Pongrácz.
- Panier N. 610.
- Pankota 186. — ostroma a török által 186.
- Pankotai János, bácsmegyei örkanonok és vicárius (1475.) 12. (1477.) 16.
- Pánsa h. 696.
- Pantlikhofer Nicodemus 529, 530.
- Panyit, a Buzád-Hahót nb. Arnoldág sarja 657. — fia Jakab, kir. tálnokmester 658. Leánya Erzsébet, Zákányi György neje 658. Neje: Anna, Tengerdi Tivadar, győri pk. unokahuga 658.
- Pap Albert 263. — János 604. — Ssőcs István, tasnádi 145.
- Pap helys. 501.
- Pápa v. 193, 217, 219, 339, 535, 567, 568. — felégettetése Heiszter tábornok által 219. —i főesperes 237. —n posta (1708.) 215. Fizetése 215.
- Pápai Imre 144. — János 518, 528. — Vincze 265.
- Papazli helys. 309.
- Papi h. 165.
- Papiros (Krakkói) 425.
- Páplisták 116.
- Pápóczi prépost: Matessi György 328.
- Parasztok forrongása 397, 409—411.
- Parduch h. 642.
- Parekin h. 309.
- Páris (Francziaország) 441.
- Párkány 567.
- Parkoncz István 688.

- Parray Orzsik 512.
 Parunchircher lp. Paumkircher.
 Parvus ld. Kis.
 Pásztóhi Máté 718. — özv. Czomay Anna 718.
 Pásztóiak 643, 668.
 Pásztor (Győr m.) 329.
 Pásztori András 514.
 Patai főesperesség ld. Gyöngyös-Pata.
 Patai Sámuel 630.
 Pataki István, kolozsvári tanár, 140.
 Patfiak 650.
 Pathay András 501, 503. — Sámuel 413. Levele I. Rákóczy Györgyhöz 412—413.
 Patika-láda 361, 396, 412.
 Patók Mátyás, gyulai provisor 181, 183, 185, 186, 188—191. — jelentései 181—191.
 Patonnai posta 215. — fizetése 215.
 Patri villa, 299, 302.
 Pattantyús: Mátyás mester 430.
 Patrasi érsek 9, (Simon) 236, 238, 241, 245. 247, 250.
 Paumkircher (Parunkircher) András 256.
 Paxa ld. Paks.
 Paysyarto l. Pajzsjártó.
 Pázmán (Györm.) 509.
 Pázmány (Pázmán) Ferencz, győri gyalog hadnagy 326—328, 341. — Péter 579, 597, 609, 611. Levele II. Ferdinánd, magy. királyhoz 597, Forgách Miklóshoz 609—611. Ő hozzá: Forgách M. levele 607—609, Rákóczy Gy. levelei 579, 591—597, Sennyei István levele 611—612.
 Péchy Gáspár 41.
 Peckoms János, tarlóci bán 269.
 Pécs 232, 246. —ett a karmelita-rend házának perjele (1478.) 17. — falain kívül levő Szt. Ágoston rendi apácák 246. —i egyházmegye 235. —i főesperes, ügyvéd 236. —i kanonokok: Handó György 237, 238, Szentgyörgyi Demeter 243. —i káptalan 246. —i prépostok: 6, 11; Orbán, I. Mátyás kir. kincstárnoka 246., Tamás 244. —i püspökök: 1, 3, 246; Dudith-Sbardelatti 475. Titkára: Szentgyörgyi Gábor 475, János 245; Zsigmond 236, 239. —i püspöki helynök 247. —i szentszék 243. — megyei (?) Szt. Háromság monostor apátja 243.
 Pécz nemz. 655, 666. — beli Dénes kir. tálnokmester 655. kir. tárnokmester 666. Zalam. főispánja 666. — beli Lukács, kir. tárnokmester 668. Atyja György 666.
 Peczovicz Ferencz, Veszprém vm. követe 216, 229, 233.
 Péderi István 154.
 Peitz vára 109, 111, 114, 116, 122.
 Pekri Lőrincz, gróf, 141, 148, 458, 462, 463, 465—469, 471, 473. — — Erdély fővezére 458, 462, 463, 465—469, 473. — levelei 458—473. — neje Petrőczy Kata Szidonia 471. —ek 539, 650. Dicsőszentmártoni levéltára 539.
 Pellifex ld. Szűcs.
 Péncs h. 589.
 Pénzadomány 253, — közössége 253.
 Pénzek: Ezüst-, 212. Réz-, 212,
 Pénzes Péter, redmeczi, 264.
 Pentele (Pentellyi) 311.
 Pénzügymín. cs. és kir. közös, ltára 320—322.
 Perchin, a kir. kamara főnöke 665.
 Perényi cs. 718. — Ferencz 623, 628. Levelei I. Rákóczy Gy.höz 623, 627—629, — Gábor 580, 718. Levele I. Rákóczy Gy.höz 579—580. — Imre 718.
 Pereslegi János 683, 685. Neje: Szabó Erzsébet 683.
 Peresztégi János 681.
 Perk Jánosné. 530.
 Perkáti Mihály 699.
 Perneszy Gábor, Közép-Szolnok vm. főispánja 279, 717. — kővári kapitány 288. — levele Homonnayhoz 288.
 Pernstein ld. Borostyánkő.
 Perowicz János, 4.
 Pervány-Mucsa h. 301.
 Perzsa király 184. — ellen a török császár hadat vezet 184.
 Perzsia 184.
 Pest v. 187. — mellett a Dunához közel török táborozik 187. — megye 503.
 Pesth Márton, pécsi kanonok 265.
 Pesthi Mihály 264.
 Pesthy Ferencz 190. — a felsőmagy. kamara igazgatója 320, 321. — Somogym. esk. jegyzője és követe 234.
 Pesti Imre 534, 537. — István 679.
 Pesty Frigyes: »A magyarországi.

- várispánságokról* 298, 299, 301—305, 307. — Imre, győri bíró 330. — Szabó István 685. Fia: István 686. Özvegye: Posztós Éva 685. Végrendelete 685—685.
- Péter: 1) Csák nb., kir. tálnokmester 656, 658, 667, 670. Fiai: Domonkos, kir. ajtónálló- és tárnokmester 667, 670. Thomasina hgnő tárnokmestere 669. — Trencsényi Máté 654, 655. — 2) a krakóme gyei szt. Margit templom prépostja (1476.) 13. — 3) apostol, szt., 498. Széke 23. — 4) a Ratold nb., 81. — 5) archipresbyter 242. — 6) a vaskai (vaszlai?) (Bosznia) kolostor prépostja (1476.) 15. — 7) az Aba nb., kir. tárnokmester 667. szolgagyőri főispán 644, 655, 657. Atyja: Kompold 657. Fia: Lőrincz, kir. tárnokmester 655. — Neje: Kárászi Sándor bán leánya 657. — 8) bán a Tétény nb., 650. Atyja Benedek, kir. pohárnokmester 650. — 9) esztergomi kanonok 239. — 10) fia Kopasz Dénes 78—80. Leánya: Anastázia 78. — 11) Gyl fia, kir. tárnokmester 661. — 12) György fia 258. Neje: Vithmegbagdi Dorottya 258. — 13) István hg. tárnokmestere 662. — 14) János fia, kir. pohárnokmester 651. — 15) kalocsai v. érsek 245, 248, 249, 256. — 16) minorita, theol. tanár 240, 241. — 17.) nándorfejevári pk. 15, 16, 249. — 18.) Urkund fia 301. — 19. Zalavári apát 260.
- Péter Lőrincz 696.
- Péterfa h. 299.
- Péterlaka h. 350.
- Péterváradí Balázs (Blasius de Varadino Petri), váci pk. (1559. 39.)
- Petes Lőrincz 329.
- Pete (Torda vm.) 541.
- Pethe Györgyné 392.
- Pethő Benedek, varasdi alispán 180, 181. — fiát a stájer iskolába óhajtja felvétetni 180.
- Petki N. 382.
- Pető cs., gersei, 671. — őse András, a Nádasd nb., 671.
- Petrahai major 589.
- Petrinia 574.
- Petrőczy Kata Szidónia 471. — férje Pekry Lőrincz 141, 148, 458, 462, 463, 465—469, 471, 473, ld. ez utóbbi a. is.
- Pettaui Hartuid 640.
- Peturi villa 299.
- Philep János 700.
- Philippovich Péter 684.
- Philippi 309.
- Piheni Pál, kálnoki, 145.
- Pilátus 177.
- Pilgersdorf 302, 303.
- Pilis m. 503.
- Pincernarum magistri, ld. Pohárnokmesterek.
- Pinczehely pusztá (Komárom m.) 85—87.
- Pinka (Vasm.) 642.
- Pinnyéd h. 512.
- Pirchingenrin Orsolya 262.
- Pisciai Boldizsár, a velencei szt. Benedek templom lelkésze, kánonjogtudor 241. Szerémi püspökké kineveztetése 241, 242.
- Pisimise 316.
- Pius (II.) pápa 1.
- Placentinus, paduai apát 50.
- Plaustrorum magistri ld. Szekerész-mesterek.
- Ploquáda-forma had 203. — tisztek 211.
- Ploquádák javítása 232.
- Pluanger, konfessarius 695.
- Pocsaj 423—426, 447. — i hid melletti coniuratio 447.
- Pócza (Somogy m.) 78, 79.
- Poenitentarius major (1473.) 6.
- Pohárnok István 269.
- Pohárnokmesterek, kir. 646—652.
- Poháros Miklós 171.
- Póka György 686.
- Pokiak 670.
- Pok nemz. 649, 654, 661, 663, 664, 670; — beli János varasdi főispán 664. Béla hg. tárnokmestere 664. — beli Móricz, 661, 663. kir. pohárnokmester 649. kir. tálnokmester 654. Kir. tálnokmester 663. Neje: a Ratold nb. Domokos leánya 661. — Tamás, kir. ajtónállómester 670. Fivére Miklós 670.
- Polgár helység 156.
- Polgár János 337.
- Polikarp (K.) György mester 245.
- Poloca patak 300.
- Polom (Polon) helys. (Sárosm.) 34, 37, 40, 44, 49.
- Poloni Bálint 557.

- Polonus András, zágráb egyházm.
kanonok (1474.) 7.
- Polosticzai Gáspárné, Becharia Dóra
534.
- Polyánka h. 54.
- Pomeránia 61.
- Pongrácz István, Abauj vm. alispánja
152. — János 257.
- Ponor h. 540.
- Póór Mihályné 683.
- Poos István 326.
- Popendorfer N. 188.
- Poppenham N. 610, 627.
- Porcz István, a Ratold nemz. Erzsébet
kir. lovászmestere (1265.) 643, 659,
668. — Atyja Domokos 661. Fiai:
Domokos 668. László, kir. tálnok-
mester 658. Neje: Katisz nb. Lesták
fia Mihály leánya 659. Unokája
Margit 659. — neje Aglent, Zsám-
boki Miklós leánya 643
- Porkoláb János 266.
- Pórok ld. parasztok.
- Porosz fejedelemség 74.
- Porosz módra rakott kemenczék és
kémények 68.
- Poroszország (Prussia) 35, 56, 61, 64,
122.
- Porta (Török, Fényes,) 385, 386, 409,
412, —nál Toldalagi követsége 386.
Ld. Török p. a. is.
- Porták (megyei) leszállítása 220.
- Portális hajdúk 230.
- Porumbak h. 585.
- Porus László (dobzai) kir. ember 46.
- Pósa Mihály 388.
- Póse Lukács 478.
- Posegai György 266.
- Posegavári Mátyás, danjei (ep. Dainen-
sis) v. püspök 247.
- Posgay Mátyás 338.
- Posták (Köszegtől a Dunáig: *Köszegen,
Szombathelyt, Rumban, Jánoshá-
zán, Alásomban, Pápán, Patonnán,
Szt.-Miklóson és Ethén. Pápáról:
Vásárhelyen és Sümegén.*) 215, 218,
552. — erectiója 215, 218, — fize-
tése 215. — titkosak 215.
- Postos Bálint 524, 526.
- Possai Gáspár 387.
- Posseghay Gál 266.
- Posztós Bálint 686. — Éva, Pesti
Szabó István özvegye 685. Fia:
István 686. Leánya: Panna 686.
Végrendelete 685—686.
- Potemperger János 263.
- Potel h. 82.
- Pottendorf (Ausztria) 720. —i grófok
303.
- Potyondy István 689, 690.
- Pousa de Barow 300.
- Pózsa: 1) Súlyom fia, kir. lovászmester
(1229—1233.) 639. — 2) kir. tálnok-
mester (1135.) 659. — 3) Béla, ifj.
király tárnokmestere, Fejér m. fő-
ispánja 660, 661. — 4) a Szát nb.,
a kir. légelyhordók mestere 672.
Neje: Frankói Frank leánya 672.
- Pozsony v. 42, 65, 190, 321, 332,
452, 475, 479, 488, 496, 534, 551,
552, 557, 618, 656. — falain kívüli
szt. Lőrincz temető szt. Jakab ká-
polnájának jövedelme (1472.) 6. —i
kamara 190, 476. —i káptalan 475.
—i köből 226. —i országgyűlés
(1595.) 70, 71. (1655.) 716. Erre
Ujhelyi Pál utasítása 716—719. —
vármegye 326, 491, 493, 639, 640,
646, 656, 660, 662. Főispánjai:
Egyed, a Monoszló nb. (1270.) 656.,
Máté, a Csák nb. (1294.) 646, 661.,
Miklós fia Miklós (1233—35.) 660,
661., Szentgróti Dénes (1247.) 640.
Közönségének levele Trencsén vm-
hez 491—493.
- Pösze (Somogy m.) 81, 82.
- Pöszei Dezső 81. — atyja Berencsei
Ábrahám fia András 81. — özvegye
Nuz 81.
- Prága 41—43, 88, 317, 319, 715,
716, 722. —i udvar 273, 274,
276.
- Prasi-Szabó János 688.
- Prawda Vojtho, berzeviczei jobbágy 75.
- Preconum magistri ld. Hirnökmes-
terek.
- Premontrei rend 252. — váradhegy-
foki Szt. István monostora 252.
Ennek a törökök általi földulása
251. A váradi pkséghez csatolása
252.
- Prépostváry Zsigmond 119—121, 130,
388, 390, 391, 398, 399, 402, 404,
423, 424, 596, 599, 607, 617—620.
— Levele Vilmos, brandenburgi ör-
grófhhoz 119—121.
- Preussel Bernát, himbergi parancs-
nok (1250.) 641. — halála 641.
- Princzler Farkas 530. —né (Hierszn)
531. Marhája felőli inventáriuma
531—533.
- Procopius 30, 31.

Prodawizi András, a kamarczai (Zágráb m.) egyház rectora 242, 243. Prónay cs. 704.
 Proschíói János, esztergomi prépost, I. Mátyás király titkára (1474.) 9.
 Prussia ld. Poroszország.
 Pruteni 24.
 Puchain István gróf 691.
 Puky József 433.
 Pulya f. 301.
 Purgar Bálint 258.
 Puskások 441.
 Pusztai János, gyalogos, szökése 457.
 Puszt-Waldorff l. Erdőfalva.
 Putnok 192, 416, 582. —i főkapitány Farkas Fábián 192. —i hopmestere I. Rákóczy Gy.-nek 416.
 Putnokiak 643. — őse Porcz István, a Ratold nb., 643.
 Püspöki István 152. — Péter 548.
 Pütten-i mark 298, 304.
 Püspöki h. 434.
 Pyrenaei hegyek 20.
 Pysky Judit, szombati, 679.

Quarre Demeter, germati, esztergomi polgár, 259.

Rabel Péter 265.
 Rabutin 219, 459, 461, 770—473. — hadai 219.
 Rácz-Brád h. 712.
 Rácz deszpota 309.
 Ráczgrád h. 316.
 Rácz György 699, 713. — István 546. — János 310. — Kata 699. — Mihály 346. — Miklós 457. — Örzse 334. — Péter 698, 699. — Tamás 266.
 Ráczkő 232.
 Ráczok 462.
 Ráczország 495.
 Rádéczi István, kamarai elnök 475.
 Radics András 435.
 Radicz Miklós 674.
 Radnóti colletta 137, 147—149.
 Radonay Mihály, győri polgár 690. — végrendelete 690—691.
 Radvánszky cs. 704.
 Radul, havasalföldi vajda 288.
 Raggozi ld. Rákóczy.
 Ragusa egyházm. javak (1474.) 9.
 Rahó h. 567.
 Raichai Tamás, pálosrendi tanár (1475.) 10.

Rajna f. 611, 627.
 Rajnald, a Vasztej nb., szörényi bán, kir. tálnokmester 656—658.
 Rákóczy árvák 456. — Ferencz, II., fejedelem, 193—196, 198, 200, 204—206, 216, 217, 220, 222, 436, 458, 463, 465, 468, 471. Kincstartója: Teleki Mihály 460—463. — György, I., fejedelem, 107, 108, 120, 121, 128, 136, 385—389, 393—398, 401, 408—417, 423—432, 578—581, 586, 587, 590, 591, 597, 603, 608, 612, 614, 616, 623, 629—631. Felhívása a vármegyékhez 389—392. Fia: Zsigmond 427. Hadai 396. Kék gyalogosai 429, 430. Levelei: Balling János, Munkács várkapitányához 396, 416—417; hitvесе Lórántffy Zsuzsánnához 426—427; Pázmány Péterhez 579, 591—597. Reöthy Orbánhoz 385, 386. gróf Rákóczy Pálhoz 591. Putnoki hopmestere 415. —höz Bereg, Szabolcs, Szathmár és Ugocsa vmék határozata 410—412. Bodon Benedek levele 589—590. Csernel György levelei 386—389, 427—428. Hitvесе, Lórántffy Zs. levelei 427—428. Ismeretlen levele Frankfurtból 394—395. Nádasdy Pál levele 580—581. Pathay Sámuel levele 412—413. Perényi Ferencz levelei 623, 627—629. Perényi Gábor levele 579—580. Rákóczy Pál gr. levelei 396—398, 577—578, 585—587. Reöthy Orbán levelei, 428—432, 581—583. Réz András levele 630. Semse János levele 630—631. Usz István levele 413—416. Vilmos, brandenburgi örgróf levele 107—108. — György, II., fejedelem, 143, 504, 574, 719. Özvegye Báthory Zsófia, meghívója Szabolcs vm.-hez férje temetésére 504—505. — Lajos 283. — Pál gr., 393, 398, 415, 417, 429, 578, 579, 584, 586, 625, 626, 629, 637. Levelei: Debreczeni Tamáshoz 637. I. Rákóczy Györgyhez 396—398, 417—419, 577—578, 585—587, 591. Reöthy Orbánhoz 392, 393, 419—420, 578—579, 583—584, 624—625, 629. — Zsigmond (I. György fia) fejedelem 120, 274—277, 284, 288, 294—296. Fejedelemmé választása 274, 275, 294. Halála hire 276,

- 289, 292. Halála 288, 290. Lemon-
dása 276.
- Rakomaz h. 415.
- Rákos mezeje 639.
- Ramocsák 653.
- Rapoheczai Pál, 262.
- Ráskai cs. 641. — Demeter (1209.)
(hamisítvány) 646.
- Raszlaviczcyek 66.
- Ráth János 164.
- Ratha Dénes, de Pesthdűc, 265.
- Ratisbona ld. Regensburg.
- Ratold nemzetség, 81, 643, 645, 648,
649, 652, 654, 658, 664, 665, 668,
669. —beli Domonkos, (Porcz Ist-
ván fia) kir. tárnokmester 649, 661,
664, 668, 669. Mellékneve: Hasznosi
Laczk 668. Fia: Porcz István 661.
Leánya a Pok nb. Móríc néje 661.
Unokája István 668. —beli László,
kir. tárnokmester 658. Atyja Porcz
István 659. Neje: a Katisz nb.
Lesták fia Mihály leánya 659.
Unokája Margit 659. —beli Lesták
645. —beli Olivér, kir. tárnokmes-
ter 652, 663, 664. Fia: Miklós,
kir. pohárnokmester 652. —beli
Porcz István, Erzsébet kir. lovász-
mestere (1265.) 643. Neje: Aglent,
Zsámboki Miklós leánya 643. —beli
Roland (Lesták fia), kir. lovászmes-
ter 645. —beli Roland (Roland fia),
kir. pohárnokmester 648, 649. Kir.
tárnokmester 654. Kir. tárnokmes-
ter 666.
- Ravasz János, tudós képiró, 677. —
fia: Imre 678. — leánya Zsuzsánna
678. — végrendelete 677—679.
- Raxa István, abaujvm. jegyzője 152.
- Raysz János, kassai levéltárnok 551,
554, 559. — és Udvarhelyi Péter
perceptor részére a kassai kamara
instructiója 551—559.
- Rebenick Máté, császári ágens Bécs-
ben 109.
- Réday Ferencz 142, 153, 154.
- Rédey Ferencz: 1) ev. ref. főgondnok
138. — 2) 560—562. Levele Bars-
megyéhez 561. — István 416.
- Reformáció 60.
- Regécz 399, 421, 455, 456, 578, 584,
604.
- Regéczy N. 154—157, 163, 166, 167,
172, 558, 559.
- Regensburg (Ratisbona) 108, 523, 626.
- Reiding ld. Doborján.
- Rékás Miklós 700, 701.
- Reöthy Orbán, Munkács és Sárospatak
vára kapitánya 385, 386, 393, 394,
419, 423, 424, 579, 583, 584, 587, 605,
625, 626, 629, 631. Levelei I. Rá-
kóczy Gy.-höz 428—432, 581—583.
—hoz Bosnyák Tamás levele 393,
394; Forgách Miklós levele 587;
Lórántffy Zs. levele 604—605; I. Rá-
kóczy György levelei 385, 386.
Rákóczy Pál gr. levelei: 392, 393,
419—420, 578—579, 583—584,
624—626, 629; Zólyomi Dávid le-
vele 584—585.
- Répcze folyó 301—304, 306.
- Residentia alóli fölmentés 9, 238,
241, 250.
- Rettegi N. 435.
- Révay Judit 723. — kézfogója Nádasdy
Pállal 723. halála 724. — fiai:
Ferencz, György és Tamás 723, 784.
— Pálné 718.
- Révérand N. 433.
- Révfa 513.
- Revistye h. 454.
- Rewenes Gergely, erdélyi kanonok
251.
- Rewkinsa Barnabás 271.
- Reyding patak 300.
- Réz András 431, 591, 630. — levele
I. Rákóczy Gy.-höz 630.
- Rézpénz 712.
- Rhédey Ádám 465. — Ferencz gr.:
1) 505, 506. Özvegye: Bethlen Dru-
zsiánna 505, 506. Ennek meghívója
Szabolcs vmhez férje temetésére
505—506. — 2) váradi kapitány
712, 714. Ehhez Bethlen Gy. levele
712—714.
- Rimaszombat 161.
- Rima völgye 567.
- Rinka Péter 141.
- Rislengel Sebestyén 260.
- Risnovo ld. Leistenau.
- Riszanói püspök 239, 242.
- Rittershausen Miklós, az altdorfi egye-
tem rectora 175.
- Rivulus Dominarum (Nova civitas,
Nagybánya) 261.
- Rluyosiczi ld. Kobusiczki.
- Róbert Károly, magy. király 290, 308,
641, 650. Ld. Károly a. is.
- Robokai Domonkos, kanonok, (1476.)
15.
- Rodericus püsp., római alkanczellár
245.

- Rodna (Erdély) 666. — tulajdonosa Hencz, a kir. kamara főnöke 666.
- Rodvány István 691.
- Roh László, décei, meggyilkoltatja a berschanowczi szt. Márton templom rectorát. (1475.) 12.
- Rohrau 670. — előtt Pok nb. Miklós halála 670.
- Roland: 1) (Lesták fia) a Ratold nb. 645. — 2) erdélyi vajda, a Gutkeled nb. 645, 650. Özvegye Ioákim leánya 650. — 3) Roland fia, kir. pohárnokmester 648, 649. Kir. tárnokmester 654. Kir. tárnokmester 666. — 4) nádor, a Ratold nb. (1273.) 644, 651.
- Róma 2, 12, 14, 16, 20, 21, 23, 26, 238, 239, 243, 244, 247, 251, 578, 722. —i birodalom 19. —i császár 104, 112. —i curia 20, 26. —i magyar gyóntatók (1473.) Istvánfi Kelemen ld. ezt. Jakab, ld. ezt. —i naptár 1. —i szentszék 2.
- Román, halicsi hg. 650. — leányának férje Joákim, a Gutkeled nb. 650. — neje Babenbergi Gertrud 650.
- Rosenberg város 489.
- Roskoványi Kálmán, roskoványi, 50, 66. — N. 388.
- Rosna h. 309.
- Rosztisló, halicsi hg. 642, 644, 653. — életmentője Kemény fia Lőrincz 642. — neje: IV. Béla kir. leánya, Anna 644. Ennek második férje Chychety Albert bán 644.
- Rott N. 465.
- Roykai Pál, zágrábi kanonok 250.
- Rozalich Mihály császmái örkanonok (1474.) 8.
- Rozgoni N. 144.
- Rozgony 288, 290. —i predikátor 154. —i végzés 290, 291.
- Rozgonyiak 644, 656. — Borbála 262. Férje Zechen László 262. — György 162, 165, 166.
- Rozmány János 456.
- Rozsnyó 230, 313, 316. —i börtönben Cziráky László báró, dunántúli gyalogezredes halála 230.
- Rubin, terra, 299, 300, 307.
- Rudolf király 120, 273, 274, 276, 277, 279—281, 283—287, 289—297. — prágai udvara 273, 274, 276.
- Rukár h. 313, 316.
- Rumi (Vasm.) posta 215. — flzetése 215.
- Russenburg 61, 63.
- Russki vojvoda 413, 415.
- Ruszkai, a bujdosó magyarok portai kapitihája 435. — tervbevett utódja Nemessányi B. 435. Ennek meghiusulása 435.
- Ruthenyai Dénes 260.
- Ruttkai György, szepesi kanonok, 77.
- Rübniczi tábor 118, 119.
- Saági (Esztergomm.) premontrei monostor prépostja 250.
- Sack Rezső 95, 111, 112, 114, 118, 122.
- Sághy Imre 477.
- Ságvári Benedek 266.
- Sáfár György 257.
- Saffarit Istvánné 535.
- Safir Kozmáné 698.
- Safftembergh János, tanácsos, Stiria főkapitánya 181.
- Sajó folyó 409, 655. —i ütközet 648.
- Salamon András 514. —né 507, 508. — Mihály 366.
- Salánk h. 451.
- Salkóti György 257.
- Salomo, kir. tárnokmester 659, 660. — atyja Miska 659. — neje a francia szárm. Alice 660.
- Salten Mihály, feketekuthi (Schwarzbrown) (Sáros m.) jobbággy 75.
- Salzburgi érsek (1477.) 16.
- Samarja h. 326.
- Sámuel, a kir. kamara főnöke 661.
- Sánczok javítása 232.
- Sándor: 1) a Hont-Páznán nemz., kir. lovászmester 640, 646. — 2) a thelki szt. benedekrendi monostor apátja 4. — 3) baranyai főispán, a kir. kardhordók főnöke 671. — 4) kir. kardhordó 642, 670, 671. Fivére Moys nádor 671. — 5) Mike fia 301.
- Sándor István 538. — János 538. — János, szegyei, 341. — László, alispán, 723. — Pál, kapitihá 312—315.
- Sándorfy Mihály 475.
- Santa Croce h. 574.
- Santa Katalin 507, 508. — Péter 507.
- Sapanara N. 449.
- Sapara György, berzeviczei jobbággy 75, Saphar ld. Sáfár.

- Sarasduthi Lúcia 258.
 Sardael (Szerdahelyi?) Imre 268.
 Sárfi helys. 516.
 Saribro patak 309.
 Sárköz h. 309, 500.
 Sárközy Gáspár 339—341.
 Sarmasághy N., Báncsy Miklós özv. 604. —hez Alaghy M.-né levele 603—604.
 Sáros h. 158, 159, 398, 414, 415, 626.
 — Udvarbírája Nagy Tamás 159.
 — vármegye 34—37, 40, 44—46, 49, 56, 57, 59, 75, 158, 668. Alispánja: Horváth László (1550.) 35, 36.
 Sárosi András 142, 143. — István, kir. kulcsár 668. Atyja Óze 668. Vörösalma (Sárosm.) birtokát eladja 668. — János 309, 312, 313, 382, 539.
 Sárospatak 310, 385, 388, 394, 409, 411, 413, 417, 423, 431, 455, 504, 505, 583, 589, 590, 597, 600, 618. —i iskola 310. — kapitánya Reöthy Orbán, ld. ezt. —i praefectus Debreczeny Tamás 558.
 Sárpataki Márton 349.
 Sartor Tamás 257. ld. Szabó a. is.
 Sárvár 575, 576. — polgármestere Káldass Mihály 576. —i polgárok 576.
 Sárviz 310.
 Sasin h. 454.
 Saskő h. 454.
 Sas Márton, kőí, 269.
 Sasvár 45.
 Satan János, berzeviczei jobbágy 75.
 Saul (bibliai) 121.
 Savanyú Ferencz 696.
 Savnik 247, 565. —i monostor 247. Apátja gr. Zwimia István esztergomi kispap 247, 248. — vári monostor (1474.) 8.
 Saxonia ld. Szászország.
 Scaliger 178.
 Scardonai káptalan 240. — püspökség 240, 241.
 Schaffenberg N. 311.
 Scheringer György, magyar luth. lelkész 178, 179. — levele 178—179.
 Schiltmacher Kelemen 270.
 Schlatten ld. Zalatna.
 Schlick N. 612.
 Schmid Lőrincz 265.
 Scholtz N. 534. — Sámuel 726.
 Schotel Gáspár 262.
 Schuhert Pál, soproni pap 175.
 Schulitz Weighart 95, 96, 110, 111, 115, 130, 136. — levele Koszpott J., Vilmos brandenburgi örgróf tanácsosához 94, 95.
 Schumberg György, pozsonyi prépost (1474.) 7.
 Schwaiz helys. 305.
 Schvanbach H. 45.
 Schwarzbach folyó 307.
 Schwarzbrown l. Feketekuth.
 Schwarzenbach h. 299, 305. — vára 308.
 Schwentgraben (Sopron m.) 303.
 Sebenico 241. — falain kívül levő monostor apátja 241.
 Sebes, a Hontpázmán nemz., 646.
 Sebes h. 145.
 Sebessy Pál 51.
 Sebestyén, berzeviczei, plebános (1550.) 36.
 Sebestyén Imre 514.
 Seckau püspök 6, 16.
 Segesd (Somogy m.) 79.
 Selemberk h. 720.
 Sellia ld. Sellye.
 Sellye h. 597, 611.
 Sellyei István 143. — Péter 146.
 Selyem Benedek 702.
 Selyem-Telek (Győr vm.) 702.
 Semjén Gáborné 383.
 Sempte vára 566, 570, 571.
 Semse János 631. — levele I. Rákóczy Gy.-höz 630—631.
 Senas ld. Szénás.
 Sennyey György halála 66. — özvegye 66. — Ferencz 475. — István, győri pk. 612. — levele Pázmány P.-hez 611—612. — János 423. — Sándor 388, 636.
 Seőch ld. Szűcs.
 Seraphin 653, 654. — fia András, kir. tálnokmester 653, 654.
 Seratin N. 610.
 Serédy István, I. Rákóczy Gy. lovászmestere 421, 604. —hez bekényi Alaghi Menyhért özvegyének, gróf Erdődy Annának levelei 420—421, 603—604.
 Seregélyes (Féjér m.) 81, 82.
 Serkeiek 645.
 Serkeli Mihály 146.
 Sernevelő ház Berzeviczén 60.
 Sewi Imre, a veszprémm. premontrei monostor prépostja (1478.) 17.

- Sibrik Miklós 693.
 Sidó (1284.) 667. — fia János, kir. hirnökkmester 670. A tolnam. Ó-Mersét kapja (1288.) 670. Fiai: Zalai Domokos és István 670. Megveszik Nakot (Tolna m.) (1304.) 670. — fitestvére István, kir. tárnokmester 667.
 Sidó János 347.
 Sidóvár 312.
 Siegraben 307.
 Sigiller Konrád 265.
 Siklósi szt. háromság és szt. Annáról cz. monostorok apátja (1475.) 12. — prépost 1.
 Siklósi Gyula ifj., a Kán nb. 646, 647. 660. — Kálmán hg. tárnokmestere 660. — ak 647.
 Simándi Péter 475.
 Simberger János 529, 530.
 Simon: 1) a Baksa nb. 672. — fia Tamás, kir. mosómester 672. — 2) a zolnai egyház rectora 258. — 3) festő Eperjesen (1521.) 191. — 4) kir. tárnokmester (1214.) 653. — 5.) patrasi érsek 236, 245, 250. — 6) tasnádi esperes 15.
 Simon István 685.
 Simonia 236.
 Simontornya (Tolna m.) 218.
 Sinister Miklós, István hg. tárnokmestere 655, 662. — Dubicza főispánja 662.
 Sipos Istvánné 519. — fia: Miklós 520. — végrendelete 519—520. — Miklós 681.
 Sirech, Sireth ld. Sirok.
 Siri (Syr) 183.
 Sirok (Heves m.) 257.
 Sirokay cs. 645. — Istvánné 163.
 Sitkei Lőkös, a Ják nemz. 81.
 Sixtus (IV.) pápa 7, 9, 11, 14, 239, 240, 271, 272. — bullái 4—17, 235—256. — engedélyei hordozható oltárookra 271—272.
 Skádvary Örzse, Mosony—Szabó Jánosné 699. — végrendelete 699—701.
 Skerbeth pasa 313—315.
 Sklabina h. 454.
 Skodolahi Péter 263.
 Skolya h. 441.
 Slemon (Slemov, —w) pusztá 40, 44, 49.
 Smegini Antal 12.
 Snurzami Antal 249.
 Sodoma 500.
 Soha Barnabás 263.
 Soklós ld. Siklós.
 Sol 641. és Uzora bánja Ernő, az Ákos nb. (1273.) 641.
 Solichi János 369.
 Sólom István, debreczeni lakos, 163.
 Solomy ld. Zólyomi.
 Solt m. 503.
 Solyom fia: Pózsa, kir. lovászmester (1229—1233.) 639.
 Som Demeter 267.
 Sombori Tamás özvegye Hebig (1476.) 14.
 Somlay Mihály 256.
 Somlyó vára 218, 447.
 Somogy m. 78—81. 83, 207, 215, 233, 641. — esküdt jegyzője és követe Pesthy F. 234. — főispánjai: Moys 641. Kemény fia: Lőrincz 642. —i posta 215. Fizetése 215. — portái 207. — Sérelmei 217—234. Ezekre adott válasz 217—234.
 Somogyvári convent 78.
 Somorjay János, halászi plebános 514.
 Somostelke 541.
 Somosvár (Someswar) 104.
 Soós István 393.
 Sopron város 175, 299, 304, 323, 339, 341, 369, 374, 618, 619. —i főispán Lőrincz, kir. főasztalnok 298. —i országgyűlés (1622.) 619. — vármegye 207, 216, 219, 230, 232, 299, 302, 304, 306, 639, 641, 642, 655, 661, 662. Alispánja és követe Nagy Mihály 216, 233. Főispánjai: Csák (Gug fia) 641. Lőrincz (Kemény fia) 642. Lőrincz (Péter fia) az Aba nb., kir. tárnokmester 655., Máté, a Csák nb. 661. Moys 641. Követe: Szélesy Ádám 216, 233. Portái 207. Sérelmei 217—234. Ezekre adott válasz 217—234.
 Sós N. 466.
 Sósút (Pestm.) 640.
 Sóti János tiszteletes 150.
 Sougas patak 302.
 Sóvár 436. —i bánya inspectora Nemessányi B. 436.
 Sövény (Somogy m.) 81.
 Spanat (Spanac) Ágoston 17.
 Spanyol lovak 457.
 Spilenberger Sámuel, festőművész (1647.) 725, 726.

- Stadion, a német rend mestere 606.
 Stadler Anna, Opicz Jánosné 522.
 végrendelete 522—524. — Erzsébet
 523. — Farkas 522. — Pál 523. —
 Sebestyén 523.
 Stájer iskola 180. — mestere 180.
 — rendek 180.
 Stájerország 298, 303, 304, 641. —
 főkapitánya Drágony fia: István
 641.
 Staniszlawszky N. neje Berzeviczy
 Márton özv. woianowi Damerau
 Katalin (1603) 72.
 Stansits-Horváth Gergely 50, 704. —
 leánya: Borbála, Berzeviczy Sándor
 neje, 704, 710. Ezek fia: Gergely
 704. — neje: br. Hellenbach Anna
 Mária 704, 710.
 Stargard vára 35, 61, 65, 72, 73.
 Stargius, a parnói szt. Margit monos-
 tor apátja (1474.) 6.
 Stari György 261.
 Stelbach helys. 37, 40, 44, 49, 56,
 59, 75.
 Stépán Ferencz 382, 582, 602.
 Stern György, zágrábm. kanonok 243.
 Stiria (Styria) 68, 175, 176, 452, 574.
 Stob (Csáva) f. 299, 301, 307. —
 völgye 305.
 Stolcz Miklós, egri prépost 235.
 I. Mátyás kérelmére a pápától
 Bleicinicz Miklós halálával meg-
 üresedett horoszlói kanonokságot
 és prebendát kapja 235.
 Strassburg (Argentina) 172, 607.
 Strazzoldo gróf 375.
 Strichzi György, oresinczai plebános
 265.
 Stry 433.
 Stürbitz András 726.
 Suba N. 435.
 Sub castro novo ld. Ujváralja.
 Subic Vitus, suzami lelkész (1470.) 2.
 Such ld. Szűcs.
 Sugár Márton, zegnezi, 268.
 Suski János, halmasi, 270.
 Suthagh Bálint 269.
 Sutor István, berzeviczei jobbágy 75.
 Suzami lelkészi javadalom (1470.) 2.
 — Subic Vitusnak adományozta-
 tik (1470.) 2.
 Sükösd fia Demeter, kir. tálnok-
 mester 653.
 Sümeg 194—196, 216, 223, 231,
 233. —en a vármegyék sérelmei,
 s azokra adott válasz 217—234.
 —i ker. gyűlés előterjesztései és
 végzései (1708.) 194—216. —i
 posta fizetése 215.
 Süp Albert, tárkányi, 268.
 Sütő György 160. — István 512.
 Svéd király 69, 70, 96, 101—104,
 111—114, 122, 135, 136, 400, 403,
 415, 431, 594. Koronázása (1594.)
 70. Követei 103, 104, 400, 402, a
 varsói országgyűlésen 415. Lengyel
 királyságra aspirál 415. Temetése
 (1594.) 70. —né 721.
 Svédok 101.
 Svédország 69, 70, 103, 104.
 Svirn Jakab, varaglai, 267.
 Swampek György lothombergi, pol-
 gár (1474.) 6.
 Syry ld. Siri.
 Szabad hajdúk 483, 484. Ld. Hajdúk
 a. is.
 Szabadosok 410.
 Szabolcs vm. 80, 278, 412, 484, 500,
 501. — Bereg, Szathmár és Ugocsa
 vmék Vitkán hozott határozata I.
 Rákóczy Györgyhez 410—412. —
 levéltára 485, 500, 503—506. —hez
 Báthory Zsuzsanna meghívója férje
 temetésére 504—505. Bethlen Dru-
 zsianna meghívója férje temetésére
 505—506.
 Szabolcsai Jova (János) 697. fiai:
 Mihály 698, Miklós 698, 699. —
 leányai: Kata, Varsányi Miklósné
 698. Marinka 698. —né Juhász
 Magocs (Magdolna) 697. — vég-
 rendelete 697—699.
 Szabó Ambrus 334. — András: 1)
 megyesi, 155. 2) egerszeghi 515,
 516. — Bálint, pallér 171, 173. —
 (Sartor) Bálint 261. — Benedekné
 683. Leánya Erzsébet, Pereslegi
 Jánosné 683. — Botszák Péter 687.
 — Fábiankovich Mátyás végrende-
 lete 687. — Ferencz 141, 142, 152.
 — Gergely 688. — György 1)
 hamburghi (Sárosm.) jobbágy 75.
 2) 514, 524, 526. — István: 1)
 Kolozsvári lakos 162. 2) pozsonyi
 lakos 335. 3) 516, 685, 687. —
 Jakab 166. — János: 1) kolozsvári
 156, 160. 2) küüllővári 146. 3)
 óvári 514. 4) papi lakos, 168—170.
 5) Szentmártoni 508, 509. 6) 337,
 686. — Jónás és neje Vincze Bor-
 bála, török fogsága 192. — Keres-
 teli (Keresztély?) nagy-enyedi ev.

- ref. hely. gondnok 138, 147, 150.
 Számadása 150. — Lőrincz 700, 701.
 — Márton 162. — Mátyás, kállai, 155. — Mihály 145, 160, 186, 382.
 576. (Sartor) Mihály 262. — Miklós 1) gönczi lakos, 162. 2) győri polgár 330. végrendelete 330—331. — Pálné 334. Leánya Kata 334. — Péter 336. — Prasi János 688.
- Szabó-czéh 174.
 Szádvára 392, 397, 418—420. —i németek 420.
 Száka (Kapurév) (Somogy m.) 81, 82.
 Szaká (Szoká) János 702, 703.
 Szakács Péter 546.
 Szakmár János, aranyműves 710.
 Szakolcza 454.
 Szakony János 683, 685.
 Szákony János 525.
 Szaláncz 645. — vára 377.
 Szalánczi Gábor 142. —né 343.
 Szalárdi Mihály 575, 576.
 Szalay János 398. — N. 438, 444. — Pál 696. — Tamás, fejeztői 330, 331.
 Szalók nemz. 671. —beli Heym, kir. vadászmeister 671.
 Szalóky Lukács 329. fia: Sándor 329.
 Szamárkuthi Mátyás 239.
 Szamosköz 423.
 Szamosujvár 130, 604, 607.
 Szamuczi (Szamosközi?) N. 387.
 Szandecz (Krakó m.) főesperes 249.
 Szántai Mihály mester 172.
 Szántó Benedek 264.
 Szántóházy N. 340.
 Szapáncsi István 681.
 Szapáry András, győrm. alispán 535, 538.
 Szapolyai Imre, szepesi gróf (1474.) 8.
 Szapora András, berzeviczei jobbágy 75.
 Szappanfőző Jánosné 341, 342. — Pál 535.
 Szaraj h. 313.
 Száraz Gergelyné, Német Erzsébet 689.
 Szarka Gergely 329.
 Szársomlyó (Baranya m.) 655.
 Szász herczeg 395, 606.
 Szászország 606, 611,
 Szászsebes szék 541.
 Szász város 312.
 Szatmár v. 158, 186, 283, 287, 288, 389, 424, 600. —i béke 193. —i követek 291. — vára 458. — vármegye 277, 412, 484. Bereg, Szabolcs és Ugocsa vmék Vitkán hozott határozata I. Rákóczy Gy.-höz 410—412.
 Szathmári Gáspár ev. ref. hely.-gondnok 138. — János 141.
 Szát nemz. 639, 648, 655, 672. —beli Herrand 648. —beli Konrád, kir. pohárnok- és tálnokmester 648, 655. —beli Pózsa, a kir. légelyhordók mestere 672. Neje: Frankói Frank leánya 672.
 Száva f. 312.
 »Századok« 474.
 Szeben ld. Nagy-Szeben.
 Szebetühidja 316.
 Széchenyi György, esztergomi érsek 724. — halála 724.
 Széchy Borbála 237. — férje monyorókeréki Ellerbach Berthold 237. — György 277.
 Szécsény 452, 567, 568, 570.
 Szécsényi cs. 562. — Farkas, a Katisz nb., kir. pohárnokmester, 652. — fia Tamás 652.
 Szécsi Miklós, felsőlendvai birtokos (1472.) 5, 6.
 Szécs nemz. 645. —beli Mikó fia Mikó 645.
 Szecezer N. 340.
 Szeged 7. —i domokosrend perjele 7. —i főesperes 247. Imre 253, 255.
 Szegedy Ferencz 553. — Gergely 145, 154, 155, 554. — György 344, 345. — István 337, 508. — Mátyás 156.
 Szeghi Kata 673. — Mihály 164.
 Szégi János, komáromi alispán 691.
 Szegszárd 310. —i apát: Kállly Péter 338. Végrendelete 338—342.
 Szekcső vára 310.
 Székely alias Kánya Balázs, szepesi kanonok 77.
 Székely Boldizsár 152. — János 710. — Miklós 160. — Mózes 281.
 Székelyek 124.
 Székelyhid vára 585.
 Székelyvásárhely 275. —en 1607. márcz. 22-én kelt körlevele az erdélyi rendeknek 275. Egy példánya Borsodvm. ltárában 275.
 Szekerésmesterek, kir., 671.
 Szekérjáráthó Péter 326.
 Szekér Tamás 152, 153, 157.
 Szekeres Márton 165.
 Székesfejevárvár 17, 232, 567, 570. —i dömések 8. —i főesperes 15, 16. —i kanonok 4. —i prépost 5, 17.

- Székesfejevári Erzsébet 258. férje :
 Dékány (Decani?) Adorján 258.
 Székszárd ld. Szegszárd.
 Szeleste (Vasm.) 653.
 Szélesy Ádám, Sopron vm. követe
 216, 229, 233.
 Szemény, kir. kamarafőnök 662.
 Szemere (Győr m.) 534. —én Heiszter
 tábornok kegyetlenkedése 219.
 Szemere Pál 153, 393, 557, 559. —né
 162.
 Szempcz 479. —i harminczad 479.
 —os Jezerniczky Kristóf 479.
 Szénás József, felsővadkerti 258.
 Szendimirski Ligenza 415. — a krakói
 herczegséget kapja 415.
 Szendrő 409, 581. —i harminczad
 553. —n a katonák zsákmányolása
 409.
 Szendy Gerárd 51. — Mátyás 50.
 Szénégető Andrásné 140.
 Szent-Benedek h. 562. — vára 454.
 Szente István 687.
 Szente vára 454.
 Szentes György 259.
 Szentgróti cs. 651. — Dénes, a Túrje
 nemz., kir. lovászmester (1235.)
 640. kir. tárnokmester 662. —
 János 256.
 Szentgyörgyi András, győri kanonok
 (1475.) 10, 237. — Demeter, pécsi
 kanonok 243. — Gábor, Dudith-
 Sbardelatti, pécsi pk. titkára 475.
 — grófok 640. — Imre 247. —
 Mihály 346, 347.
 Szent-György vára 479. — kapitánya :
 Győri Benedek 479.
 Szent-Imrey Egyed 145.
 Szentiváni Mihály 347.
 Szent-Ivány h. 700.
 Szent-Ivány Ferencz 576. — neje :
 Káldy Katalin, Káldy János özvegye
 576.
 Szentiványi László ezredes 704.
 Szentjób h. 598.
 Szentjóbi N. 361.
 Szentjobby Mihály 341.
 Szent-Kereszti N. 151.
 Szentkirályi János 256.
 Szent-Kozmadamján (Cesmadamyan)
 volt helység (Baranya m.) 236.
 Szentkut (Vasm.) 642.
 Szentléleki Máté 272.
 Szent-Márton 1) (Győr m.) 305, 307.
 337, 509, 514. — 2) (Zentharten
 hib. olv. Baranya m.) 236.
 Szent-Mihály h. 688.
 Szent-Miklós h. 450—452, 688. —i
 posta 215. Fizetése 215.
 Szent-Pál helys. 461.
 Szentpály N. 630.
 Szentpéteri helys. 409.
 Szents h. 703.
 Szentszék (apostoli) 243, 244, 247,
 250, 251, 253.
 Szenttamási András 384.
 Szeőcz György 725.
 Szép György 271.
 Szepesi kamara 553. Levéltára 553.
 —i káptalan 36, 37, 45, 49, 56,
 74. Levéltára 55. —i Szt.-Márton
 templom prépostja : Gáspár (1476.)
 12. —i prépost : Back Gáspár 249.
 —i 13-város 370, 371. — vára 471.
 — vármegye 36, 40, 56, 57, 59,
 75, 154, 295, 370, 449, 564, 704.
 Alispánja (1595.) 71.
 Szepesi János 164. — N. 440.
 Szepes-Olaszi h. 369, 378.
 Szepesség 34, 54.
 Szepsi 159. —i collecta 154.
 Szeptér h. 497.
 Szerdahely N. 157.
 Szerdahelyi János, erdélyi kanonok,
 tordai főesperes (1474.) 9.
 Szerdahelyi ld. Sardael.
 Szerdár pasa 447.
 Szerémi István, kolosvári, 139. — Pál,
 bácsi főesperes 255.
 Szerémi püspök : Pisciai Boldizsár
 241, 242.
 Szerencs 297, 388, 393, 428, 624. —i
 tracta 297.
 Szerenik h. 419.
 Szeretvaiak 653.
 Szerkény (Valkó m.) 656.
 Sziártó Ferencz 699. — Miklósné 700.
 Szifahuz vezér 314. — megöletése
 314.
 Sziget (Zygeth, Győr m.) 237. —i
 ágostonrendi kolostor (1474.) 8.
 —i birtokos enyingi Török Ambró
 237.
 Szigetvár 232, 574, 704.
 Sziártó, máskép Miskei Gergely 683.
 — végrendelete 683—685.
 Sziklai Miklós 271.
 Szikra István váradi ev. ref. esperes
 159.
 Szikra falu 307, 308.
 Szikszay István 152. — János 174. —
 N. 388, 389.

- Szikszó h. 372.
 Szilágyi Gábor 158. — Sámuel 450.
 — Sándor »Erd. Országgy. Eml.«
 274, 275. — Zsigmond 423.
 Szilézia 452, 489, 608, 610—612,
 614, 616. —i hadak 488.
 Szilvási Mihály 265. — Péter, patai,
 146.
 Szilvássy N. 288.
 Szimberger György 330.
 Szimán pasa 331.
 Szin utca Kolozsvárott (1699.) 549.
 Szinnye h. 589.
 Szinnyei (Szwinyei) István 66. —
 Mátyus 66. — Zsigmond 66.
 Szinyérváralja 286, 287.
 Sziplaki István 161.
 Szirmai András 434, 453, 454. — és
 társai küldöttsége Kara Mustafához
 434.
 Szita Margit, Ország Jánosné 696.
 Szitnya h. 454.
 Szlavonia 317—319, 660. Bánjai:
 Alsólindvai Miklós 81. Batthyány
 F. 317—319. Salomo 659, 660.
 Neje: a franczia szárm. Alice 660.
 Ugali Pál 81.
 Szlavonország (1474.) 9.
 Szmracsányi cs. 35.
 Szoárd nemz. 643, 669, 670. —beli
 Miklós, Véty unokája, a kir. hir-
 nők mestere 669, 670. kir. lovász-
 mester (1267.) 643. Karvai (Eszter-
 gom m.) birtokát Köbölkuti Péter-
 nek eladja 669.
 Szobieszki János 437. —nál XIV.
 Lajos követe Béthune marquis 437.
 439, 440, 442—444, 446.
 Szobonya László 386.
 Szoboszlai Miklós 160.
 Szoboszló fia Bagamér, a Ludán nb.,
 647, 648.
 Szoboszló h. 447.
 Szófia 309.
 Szokolyaiak 163.
 Szokolyhida 313.
 Szolgabírák 410.
 Szoliktár Husszain pasa 310.
 Szoliman szultán 314.
 Szólnaky György 368.
 Szolnok 182. —i bég 182, 183. El-
 fogatása 182.
 Szolnok m. ld. Belső-, Közép- és Külső-
 szolnok.
 Szombat András 537.
 Szombat h. 684.
 Szombatfalva (Vasm.) 642.
 Szombatfalvi György 550.
 Szombathelyi János 526, 529. —
 leánya: Anna 527. Katalin 528,
 529. —né Molnár Anna 526. Vég-
 rendelete 526—529. — Márton 712.
 Szombathelyi posta 215. — fizetése
 215.
 Szombath-Szabó András 507, 513,
 515, 517.
 Szomszédvárai Dorottya 243.
 Szontagh Erzsébet 704. — férje Berze-
 viczy Sándor 704.
 Szőcs Ábrahám 141. — Balázs (Zewch)
 182, 186. — Benedek 330. — István,
 tasnádi, 146. — Mihály: 1) kőrösi
 145. 2) makai 145. 3) öreg 145.
 — Miklós 145.
 Szögyén (Esztergom m.) 569.
 Szőkefalva 541.
 Szöllös 82.
 Szőlősy György 507. 508. — fia:
 János 507, 508. — leánya: Sánta
 Kata 507, 508. —né, Anna asszony
 507. végrendelete 507—508.
 Szörényi püspök: János 249. — tem-
 plom igazgatója: Gilgechi Benedek
 255.
 Szőts János, nagy-enyedi, 140.
 Sztambul 315.
 Sztárai cs. 652. — Sebestyén 259.
 Sztávozóné 699.
 Sztregova h. 567.
 Sztrigy-Boldogfalvi János 546.
 Sztropkó 553, 554. —i harminczad
 553.
 Sztry 439, 440. — beliek 440.
 Szucsány 489.
 Szuliman pasa 309.
 Szulyovszky Sándorné 710.
 Szunyogh Gáspár 718.
 Szűcs-czéh (győri) 331.
 Szűcs Ferencz 525. — Gergely 326.
 — György 685. — István 337. —
 (Pellifex) János 261. — Lőrincz 261,
 514. — Mihály 686. — N. 368.
 Szűr Tamás 688.
 Szybor ld. Chibor.
 Tab h. 82.
 Tábori requisitumok 197, 198.
 Tagiala (?) Lőrincz 261.
 Tahy Ferencz, lovászmester, 39.
 Takách (Benkovich) István 508, 510.
 Takács István 509, 702.

- Tállya h. 582.
 Tállyay János 152, 154, 156, 157, 162, 174.
 Tálnokmesterek, kir., 652—659.
 Tamás: 1) 306. — 2) a Baksa nb., kir. mosómester 672. Atyja Simon 672. — 3) a Hontpázmán nb., kir. tárnokmester 645. Atyja András 666. — 4) a Pok nb., kir. ajtónállómester 670. Fivére Miklós 670. — 5) boszniai pk. 334. — 6) festő (1534.) 384. — 7) nyitrai pk. 244. — 8) pécsi polgár fiának Illésnek megöletése 235. — 9) pécsi prépost 244. — 10) vasvári prépost 8.
 Tamási János 688.
 Tamóczi N. 347.
 Tanbeh János 256.
 Tánczos Kristóf 528. — Mátyás 555, 558.
 Tannenriegel 304—306.
 Tanulmányok a római curiában és egyebütt (1470.) 3.
 Tanyi Imre, Komárom vm. követe 216, 234.
 Táp (Győr m.) 528, 534.
 Tapolcsán 454.
 Tapolcsányi Pál 562.
 Tar Imre 519. — István 163, 524, 528, 529.
 Tarczali collecta 154.
 Tarczai János 683, 691.
 Tardi Kilián fia Gergely, somogym. tisztviselő 79, 80.
 Tariak 643, 668.
 Tarjáni István 152, 153, 164.
 Tárkány h. 584.
 Tárkányi Márton 258.
 Tarkő (Torkei?) 130. — vára 66.
 Tarnóczy András 380, 381.
 Tárnokmester, kir. megöletése 182—184. —ek, 659—669.
 Tartsay Lászlóné 163.
 Tary György 257.
 Tasi Mátyás 583, 601, 621.
 Tasnád h. 15.
 Tasner Bernárd 697.
 Tassenbach (Tessenbach) 305—308.
 Tata 232.
 Tatai György 155.
 Tatár Boldizaár 143.
 Tatárjárás 661, 662, 670.
 Tatár khán 435, 452.
 Tatárok 290, 453, 660, 712—714. — hada 453.
 Tatár Pazarsik 309.
 Tavankuti Antal, bácsm. kanonok 247.
 Tavernicorum magistri ld. Tárnokmesterek.
 Teberi István 693.
 Téglás Orsik 677.
 Téglás h. 583.
 Tekes fia István, beregi és pataki főispán 671. — erdélyi vajda 671. — kir. szekerésmester 671. — nádor 671.
 Telegdi-Baczon h. 383.
 Teleki Mihály gróf, 377, 382, 433, 434, 437, 440—445, 447, 455, 460—463, 496—499, 500. —hoz Absolon Dániel postscriptája 438—439. — levelei: Nemessányi Bálinthoz 440—443., Ujhelyi Pál, huszti praefectushoz 496—499. — leveleinek kulcsa 441.
 Temesvár 182, 187. —i pasa 713.
 Temetvény h. 454.
 Tengerdi Tivadar, győri püspök 658. — Unokahuga Anna, a Buzád-Hahót nb. Jakab neje 658.
 Teőtesy Mátyás 723.
 Tepla 489.
 Tergech Lőrincz 262.
 Tergovistye 316, 714.
 Ternyei Balázs 50. — János 50. — György litterátus 51.
 Teschen 491.
 Tessenbach ld. Tassenbach.
 Tessin (Schweiz) 305.
 Tétény nemz. 650. — beli Benedek 650. Fia: Péter bán 650.
 Tétsi György 145.
 Thállyai N. 581, 584.
 Thaly Kálmán 434, 458. — gyűjteménye 354.
 Thárckáni ld. Tárkányi.
 Thaurus folyó 49.
 Thekus András, hamburgi (sárosm.) jobbágy 75.
 Thelki szt. benedekrendi szt. István-monostor (1470.) 4.
 Thereck ld. Török.
 Thesinagh h. 250.
 Thessin ld. Teschen.
 Tholna (hibás olv.) ld. Csukma.
 Thomasina hgnő 669. — tárnokmestere Péter fia Domokos, a Csák nb., 669.
 Thorkos István 511, 517—519. — János 514, 519. Péter 511, 513, 517.
 Thorma István 344, 345.

- Thorn (Toronya) város, 442.
 Thoroczkai Ferencz 144. — Mátyás 141, 151. — Péter id., 141, 151.
 Thowankwthi ld. Tavankuti.
 Thökölyi Éva 455. — Imre, késmárki, 369, 370, 372, 374, 375, 433—438, 441, 443—447, 450, 452, 454, 455. Bujdosása 435. Felkelése 369. Hadi czikkelyei 370—372. Követei: Absolon Dániel 433; Nemessányi Bálint 433—435; Szirmay András és társai Kara Musztafához 434. Levelei: Nemessányi Bálinthoz 449—452. Pártja 465, 469. Török fogsága 435. — Zsigmond 564, 565. Levele Berzeviczy Pálhoz 564—565.
 Thrácia 309.
 Thur h. 182.
 Thurzó György, nádor, felsőmagyarorsz. kir. biztos, 273, 274, 276, 277, 280, 281, 283, 285—287, 289, 290, 292, 297, 484, 485, 487, 723. — halála 723. — hoz Báthory G. levele 485—487. — Forgách Zsigm. levele 294, 295. Homonnay Bálint levelei 289, 292, 294. Nyári Pál levele 274, 277—278, 288. Ösmeretlen levele 294. — levelei: Homonnay Drugeth Bálinthoz 276, 283—286., Koháry Péterhez 292., Mátyás fhghez 289, 290. — nyílt levele 484—485. — Véleménye az erd. fejed. szék betöltése tárgyában 293—294. — Imre 379, 723. Neje: Nyáry Krisztina 379. — Kristóf 402. — Kristófné 399, 406. — Levéltár (Árvaváralján) 484, 487. — Szaniszló nádor 723. Halála és temetése Szepesen 723.
 Thúz, laki, cs. 648.
 Thüri János 543.
 Tihanyi apátság alapító oklevele (1055.) 638.
 Tilly hadvezér 395.
 Tilmann Bálint 259.
 Tinnin 81. —i pk: Lépes Bálint 327.
 Tiscia ld. Tisza.
 Tisser Jánosné 530.
 Tissinicz Márton 697.
 Tisza (Tiscia) f. 305, 375, 387, 396, 449, 450, 485, 581, 583. —n inneni rész 278, 295, 713. —n túli rész 280, 295.
 Titeli prépost: erdődi Bakocz Tamás 245.
 Titkos irásjegyek 438, 439, 441, 445. — posták 215.
 Tized 249. — fizetés megtagadása 239. — fizetés megtiltása (1472.) 5. — végrehajtó: Kesző Lőrincz 247.
 Tizenhárom vármegye, északkeleti, 193, 454.
 Tkalčić, Mon. eccl. Zagr. 79, 83.
 Tobdi János 262.
 Tokai N. 166.
 Tokaj 94, 191, 409, 412, 581, 582, 608. —i harminczados: Bodor Benedek 556. —i tractatus 553. — vára 126, 127, 136.
 Tokay Mátyás 160.
 Tolcsva 589.
 Told János, berzeviczei, 553.
 Toldalagi N. 386. — követsége a török portánál 386.
 Tolna helys. 515. — vármegye 80, 207, 216, 644, 670, 671. Alispánja: Wlasich János 234., Herbert, az Osl nb., 644, 745. Portái 207, sérelmei 217—234. Ezekre adott válasz 217—234. —i posták 216. Fizetése 216.
 Tomaj nemz. 638, 660. — belí Dénes, kir. tárnokmester 660.
 Tombold fia Benedek, kir. lovászmester 643.
 Tompa Mihály 261.
 Tophaeus Mihály, erd. pk. 344, 345.
 Torda vm. 352, 541. — főbirája: Hegyesi András 352.
 Torda Zsigmond kam. praefectus 474, 476, 480, 481, 483. — Napló-jegyzetei 474.
 Tordai Imre 257. — Miklós 541, 545.
 Torkei (Tarkó?) 130.
 Torkos András 325, 326, 537, 679. Fia: Péter 679, 680. Leánya Ilona 325. Végrendelete 679—681. — Anna, Muzlainé 680. — Benedek 525. — Imre 508, 510, 513. — István 325. — János 325, 326, 535, 680. — Péter 325, 330—332, 529, 537, 680.
 Torma Antal 326, 327. — Dömötör 327.
 Torna vm. 476.
 Tornai N., debreczeni predikátor 154.
 Tornyai István 162.
 Tornay János 701—703. —né Kis Magdolna 701. Végrendelete 701—703.
 Toronya ld. Thorn.
 Toroskó Antal 894.

- Tót András 328. — István 688. — János 159. — Mihály 159. — Péter 576.
- Tótfalu 232.
- Tótfalusi István, szilágymegyei ev. ref. esperes 155.
- Tóth András 330, 332, 517. — Jakab, öttevényi 333. — János 516.
- Tótország 68, 566.
- Tox Lipót 264.
- Tömösvár 462. —i pasa 462, 463.
- Törösvár 313.
- Török Ambró, enyingi, 237. Pöröskedése monyorókeréki Ellerbach Bertholddal 237. — András 580. — István, krasznai 142, 144. — János (*értsd: a törökök*) 311, 312. — Kata, Bocskay Istvánné 350—353. Kötés levele 350—354.
- Török császár 95, 102—104, 106, 134, 135, 284—286, 294, 310, 320, 573. Hadat indít a perzsák ellen 184.
- Török elleni háború (1595.) 70. — fogságba esettek 192. — hadak 449. — Kereskedők 462. — ország 97, 713. — porta 101—103, 105, 106, 109, 111—113, 115—118, 122, 123, 182, 312, 315, 376, 434, 437, 447, 448, 460, 463, 573, 602. Kapitánya Nemessányi B. 435, 436., Ruzskai 435. — Vezirek 102, 103, 400. — ök 71, 102, 182—189, 237, 252, 274—277, 281, 282, 284, 287, 290, 294, 295, 297, 317, 390, 393, 394, 400, 403, 430, 432, 447, 449, 451, 453, 460, 462, 463, 484, 488, 565, 566, 573—575, 582, 624, 630, 712, 714, 721. Budán 182, 183. Fölégetik a váradhegyfoki premontr. Szt. István monostort 252. Hada 453. — Követei 284, 286, 288, 451. Pankotát ostromolják 186. Támadásra készülnek 185.
- Törvényhatósági levéltárak 483.
- Traiectum ld. Mastrich.
- Tranquillus dalmát költő, 475.
- Transylvania ld. Erdély.
- Trautmansdorff gróf 575, 613.
- Tremetzi Benedek deák, zágrábi polgár 257.
- Trencsén v. 597, 605, 724. —i (Csák) Máté 646, 654, 656, 671. Atyja: Péter 656. Nagyatyja Máté, a Csák nb. kir. tálnokmester 654. Ennek özvegye Margit 654. — várm 484, 489—491, 493. Főispánja Jakab (1267.) 671. Levéltára 484, 491, 493, 494. —hez Bethlen G. rendelete 494. —hez Pozsony vm. közönségének levele 491—493.
- Tribeczky-dolmány 687, 688.
- Trisztán, a Buzád-Hahót nb., a kir. hírnökök főnöke 669.
- Trombitás-Bokoviczki István 687.
- Trsztena h. 489.
- Trybisz N. 71.
- Turdossin 489.
- Turi Mihály 144.
- Turóczi konvent 85—87.
- Túrócz vm. 489, 490, 562.
- Turócz-Szt. Márton 489.
- Túr-Terebes 580.
- Tündérország (Erdély) 276.
- Türje nemz. 78, 640. 651, 662. —beli Dénes 78, 651. —beli Szentgróti Dénes, kir. tárnokmester 662.
- Tűzérség 209. — Kassán (1565.) 188.
- Tverner Albert 530. — Éliás 529, 530.
- Tyrnavia ld. Nagyszombat.
- Tyskou f. 304—306.
- Tyukod (Kerekudvar h.) (Hevesm.) 650.
- Udvard-Mucsa h. 301.
- Udvarhelyi Ferencz 383, 384. — György 152, 157, 161, 165, 166. — Péter, perceptor 551, 559. És Raysz János kassai levéltárnok részére a kassai kamara instructiója 551—559.
- Udvari Ferencz gyalogos szökése 457.
- Ugal h. 80, 82.
- Ugali cs. 78—80. — genealogiája 83. — Antal 81. — Erzsébet, Miklós leánya 82, 83. Férje Németi Tamás fia: Deák András 82, 83. — Gergely 78, 80, 83. Fia: Ivánka, ld. ezt. — György 82, 83. Fia: János 82, 83. — István 82, 83. — Ivánka (Gergely fia) a kir. légelyhordok mestere, somogyi főispán, 78—80, 82, 83, 672. Fiai: Pál, Jakab, Miklós és István 80. — Jakab 82, 83. Fia: György 82, 83. Ennek fia János 82, 83. — János (István fia) 82, 83. — László (Miklós fia) 82, 83. — Miklós (1336—1345.) Pál öccse 82, 83. Fia: László 82, 83. Leányai: Erzsébet, Németi Tamás fia: Deák András neje 82, 83. Ilona, Kapolyi

- Pál neje 82, 83. — Orsolya, neszdei Bessenyő Mátyás neje 82, 83. — Pál (Ivánka fia), országbirói végrehajtó, várnai várnagy stb. 79—83. Fiai Miklós 82, 83. Leánya Orsolya ld. ezt.
- Ugocsa vm. 192, 412, 497. — Bereg, Szabolcs és Szatmár vmék Vitkán hozott határozata I. Rákóczy Györgyhez 410—412.
- Ugrin (Pózsa fia), a Csák nb. kir. tárnokmester 644, 666. 667.
- Ugróczy László 436.
- Ujfalú (Győr m.) 332, 684.
- Ujfalvi András, a veszprémm. sztr. Afra templom rectora, 239., az őrsi egyház prépostja 240.
- Ujhely 153, 430. —i major 589.
- Ujhelyi cs. 718. — levéltára az (Orsz. Levéltárban) 484, 499, 719. — Pál, huszti praefectus 496—498, 716. Ezzel Teleki Mihály levelezése 496—499. Utasítása az 1655-i pozsonyi orsz. gyűlésre 716—719.
- Ujlak (Baranya m.) 247, 258, 494, 495. —i vár gondnoka: Szentgyörgyi Imre 247.
- Ujlaky János, tinnini pk. 39.
- Uj-Lesznicz (Szepes m.) 564.
- Ujoneczás 197, 199, 200—202.
- Ujvár 277, 327. — aljai pálos rendház perjele 242. — megye 409.
- Ujvárosi Gáspár 514.
- Ulack ld. Ujlak.
- Ulászló (II.), magy. király 85, 282. Egy oklevele (1497.) Wertner Mór gyűjteményében 85—88.
- Ungnad Kristóf, varasdi főispán 180.
- Ungvár 286, 287, 289, 294, 495, 553.
- Ung vm. 286, 388, 484, 494, 495, 719. — alispánjának, Baranyai Miklósnak elbocsátása 388. — levéltára 496, 720. —hez az erdélyi rendek levele 719—720. —hez Homonnay levele 286—287.
- Uri György, böszeni, 688.
- Urkund fia, Péter 301.
- Ursino Ferencz 182.
- Uszfalva 416.
- Usz István, uszfalvi, 414, 416. — levele I. Rákóczy Gy. h. 414—416.
- Utak (megyei) 214. — javítása 214.
- Uzano 242. —i parochia 242.
- Uzora 641. és Sol bánja Ernő, az Ákos nb. (1273.) 641.
- Uzuncsa h. 309.
- Wacha 301. —i Bertalan 301.
- Wachau h. 301.
- Vác 379, 380, 488, 567. —i hódoltság 379. —i püspök 5, 14, 408, Nagyfalvay Gergely 535. Ingóságainak leltára 535—536. —i püspökség 4.
- Váczi András 158, 159.
- Vadászi Pál 382.
- Vadenir N. 309. — küldöttsége Erdélybe 309.
- Vágási Sámuel, marosvásárhelyi 144.
- Vág-Besztercze 454.
- Vág f. 484, 723.
- Vág-Ujhely 723.
- Wagner »Analecta Scepusii« czimű műve 37.
- Vajda András 722. —né 333. Fiai: Ferencz és Mátyás 333. — György 718. — Miklósné 333.
- Vajda, kir. tárnokmester 660.
- Vajdaválasztás 289, 290.
- Vaj helys. 502.
- Vaji Mihály 457.
- Vajta (Fehérm.) 81.
- Waldorff 40.
- Valkóm. 642, 644, 651, 656. — főispánja 642, Fülöp (1267.) 651.
- Valkóvár (Bulkóvár) 309, 310.
- Wallenstein 394. Ld. Balistianus, Balstain és Volstani a. is.
- Walphach vára (Stiria) 176.
- Walter, a kir. kamara főnöke (1265.) 664. — a budai vár rectora 664. — Komárom tulajdonosa 664. Főispánja 664.
- Vámos Gáspár 509.
- Várad (Ld. Nagy-Várad a. is.) 153, 154, 174, 409, 423, 426, 429, 432. — egyházmegyei szentjoghi monostor (1474.) 10. —i kanonokság és prebenda (1468.) 2. —i pasa 448. —i premontrei rendi sztr. István prépostság (1468.) 2. —i prépost 250. —i püspök 252, 408, János 249., Miklós 3.
- Váradhegyfoki premontr. Szt. István monostor 252. —ának a törökök általi fölégetése 252. A váradí pkséghez csatoltatása 252.
- Váradí Miklós 158, 159. — N. ev. ref. predikátor 154, 155. — Pál 155—158, 161, 169, 171.
- Varadinum Petri ld. Pétervárad.
- Váradja h. 540.
- Várady Péter harminczados 554.

- Váralja 295. —i Mihály 146.
 Varanni András 631.
 Varasd 180, 181. —i alispán gersei Pethő Benedek 180, 181. —i főispán Ungrád Kristóf 180. — vm. 641, 654. Főispánjai: Mihály, a Buzád-Hahót nb.. kir. tálnokmester 654., Moys 641.
 Wárda 378.
 Wárdai Kata 378. — levele leányához: Thurzó Imrénéhez 378—379.
 Varga András 509, 699, 700. — Ferencz 688. — Jánosné 161.
 Vári mezőv. 451, 718.
 Várispánság 298, 303—308.
 Varkucz N. 277.
 Vármegyék 389, 391, 410—412, 415. — gyűlése 193—216. — insurrekciója 411. — lovasai 411. — sérelmei s azokra adott válasz 217—234.
 Várna 282. —i várnagy: Ugali Pál 80.
 Varsány (Warsan) 183.
 Varsányi ld. Versényi a. is.
 Varsányi Györgyné 698. — Miklósné, Szabolcsai Kata 698. Fiai: Mihály Miklós 698. Leánya: Marinka 698.
 Varsó 312.
 Vásárhelyi posta 215. — fizetése 215.
 Vásárhelyi Pálné 160. — Szabó Mihályné 155.
 Vaskai (Waskai, hib. olv.: Waslcai, Bosznia) monostor prépostja 244., Péter 15, 16.
 Vas Mihályné 162.
 Vásonkeő (Veszprém m.) 248. — melletti templom 248. Látogatóinak búcsú 248.
 Vas Orzsik 327. — Sándor 466.
 Vass György, czegei, 465. — és László naplói 465. — János 326, 327. Özvegye: Pafi Kata 326. Ennek végrendelete 326—327.
 Vas vármegye 39, 207, 215, 216, 219, 220, 230, 302, 651, 653, 663, 664. — alispánja és követe Horváth József 216, 233. Főispánjai: Benedek, Fancs fia, 663., Csépan 651. Gergely, a Monoszló nb., 664. Hely. jegyzője, Csákány Mihály 216. Követe Eöry Mihály 216, 233. Portái 207. Sérelmei és ezekre adott válasz 217—234. —ben a dunántúli hadak rablásai 220. —i posták 215. Fizetése 215.
 Vasváry István 337.
 Waszecskó, stellbachi (Sárosm.) jobbagy 75.
 Vasztejiek 644.
 Vasztej nemz. 643, 656—658. —beli Rajnald (1270.) 643. kir. tálnokmester, szörényi bán 656—658.
 Vathi nemesek (1467.) 2.
 Vaticáni levéltár 1.
 Vázsony h. 217.
 Vázsony nemz. 645, 646. —beli Atyasz fia Lőrincz 646. —beli Ladomér, eszterg. érsek (1285.) 645. — Menczhelyi Mórincz 645.
 Vay Mihály 501.
 Weber monografiája 50.
 Wéch Béla 257.
 Védén (Sopronm.) 522.
 Véghelyek (praesidium) 211, 217, 218, 232, 396.
 Végh János 516.
 Véghles 454.
 Veglia 238. Falain kívül levő szt. Benedek rendi monostor kegyura: Frangepán János 238. —i főjegyző 238.
 Veisafr Kozma 698.
 Vékony János 342.
 Velence 111, 720, 721. — követei 111, 118. — senatusa 28. —i doge 81. —i naptár 1.
 Velezd (?) színű posztó 443.
 Velkapolya 567.
 Velikei Beke, a Zsadány nemzetségből 80.
 Venczel, András hg. camerarius 659.
 Venerius Miklós, veneriisi, a vegliai szt. Mihály monostor szerzetese 238.
 Vennyei mester 42.
 Ventzel Osváld 261.
 Wenzel, Árpádk. Uj Okm. 78, 79.
 Veperd falu 307, 308.
 Veplín falu 307.
 Verancsics Antal egri püspök 39, 475, 476.
 Veréczi N. 154—156.
 Veres Bálint 158, 434.
 Veresegyházi N. 164.
 Vereskő 454.
 Veresmart 502.
 Weresmarthy (Weresmarton) Bálint, esztergomi kanonok (1474.) 7.
 Weres Péter 272.
 Veress Péter 548.
 Veresvessző h. 82.
 Wernhard, győri kanonok 642.

- Veronai Gábor, erdélyi püspök 16, 240, 244.
 Versailles (Versály) 442.
 Versényi Balázs 332, 333.
 Vértés 235. —i benczésrendi monostor egyesítése a Székesfejérvár falain kívül levő domonkosrendi szt. Margit egyház javaival 236.
 Veskai ld. Vaskai.
 Vesselényi Lászlóné 446. — N. gróf 277, 437.
 Wesselényi Anna 355. — cs. 342. — féle összeesküvés 369. — Ferencz nádor 503, 504, 718. Nyílt levele a felsőmagyarorsz. föllázadt pórokhoz 503—504. — István, hadadi, 549, 551. — N. 626. — Pál 346, 349, 350, 362, 434, 435. —né, Béli Zsuzsanna 346, 348, 355. Ingóságai 355—362.
 Veszprémiék 148.
 Veszprém városa 217, 219, 239, 688. Felégettetése Heiszter tábornok által 219. —i főesperes 15. —i kanonok 6., Budai András 2, 3. —i káptalan 2. —i prépost: Kecskeméthy Mihály, Fejér vm. követe 216, 233. —i pk. 4, 5, 7—11, 17, 249, 255, 408, Albert 240. — vármegye 207, 215, 216, 218, 220, 230, 671. Követei Csernel János és Peczavicz Ferencz 216, 233. Portái 207, 217. Ezek leszállítása 220. Sérelmei, és ezekre adott válasz 217—234. Postái 215. Fizetésük 215. —i Ágostonrend tagja Lőrincz 10. —i premontr. monostor 17. —i szt. Afra templom rectora Ujfalvi András 239.
 Veterani N. 436, 457. — barlang (Kölyuk) elleni expeditio 435.
 Vétý 643. — unokája a Szoárd nb. Miklós, kir. lovászmester 643.
 Viczay cs. 646. — Sándor 723. Halála Tatán 723.
 Victorino da Feltre 18.
 Viczei N., kolosvári, 142.
 Viddin 435, 640.
 Vidovics-Szabó Mátyás 701.
 Wiener Márton, contrascriba 476.
 Villányi Szaniszló 323.
 Vilmos: 1.) bajor hg. 21. — 2.) brandenburgi örgróf 92—96, 99, 100—104, 106, 110, 116, 122, 126, 129—131, 133—136. Követei 123, 127. Levelei: Ballingh János, Munkács várkapitányához 104, 105. Belga követhoz a török portán 105—106. Bethlen István grófhhoz 108—109., Katalin brandenburgi örgrófnéhez 114—116, 122—124., Kovacsóczy Istvánhoz 106—107. I. Rákóczy Györgyhöz 107—108. Schulitz Weighardthoz 111. —hoz Prépostvári Zsigmond levele 119—121. 3.) kir. lovászmester 640.
 Vinár (Veszprém m.) 671.
 Vincslov ld. Venczel.
 Vincz h. 546.
 Vinceze Balázs Györm. alispánja 326, 327. — gyermekei: Imre, Mihály, Magdolna 328, 329. — végrendelete 327—330. — Borbála, Szabó Jónásné, török fogságban 192. — Imre 328. — Magdolna 328, 329. — Mihály 328, 329.
 Wintermühle 305.
 Vireze Jakab 264.
 Virgilius 511, 518. Ld. Becharia Virgilius a. is.
 Wismath 304, 305.
 Visnyecz helys. 415.
 Visz, Viszköz (Körösm.) 83, 84.
 Visztula folyó 60, 61.
 Vitális N. 710.
 Vitárus N. 466.
 Viterbo, olaszországi város (1467.) 1.
 Vitéz cs. 645.
 Vitka h. 412. —n Bereg, Szabolcs, Szathmár és Ugocsa megyék gyűlése 410—412.
 Vitmethbagdi Dorottya 258. Férje: Péter, György fia 258.
 Vitnyédy János 723.
 Vittrigh marquis 446—448.
 Vizaknai N. 151.
 Vivian, besztercei főispán 669. — a kir. kamara főnöke 669.
 Viza h. 313.
 Vizi Péter 383.
 Vizsoly 421.
 Vizvár tornya Nándorfejérvárott 184.
 Wlasich János, Tolna és Baranya m. alispánja 234.
 Voertes ld. Vértés.
 Vojvoda ld. Vajda.
 Wolfing, herseendorfi, 646.
 Vol György, veszprémi polgár 261.
 Volstani (Wallenstein) 624.
 Vorol (!) György 271.
 Vörösalma (Sárosm.) 668. — tulajdonosa: Öze fia Sárosi István 688.

- Vörös István 702, 703. — János 69.
— Mátyás 519.
Wrachewych Farkas 338.
Vránai perjelség 255. — perjele
Grabariai Bertalan 255.
Wrs ld. Örs.
Vukor János, Mátyás király seregé-
nek kapitánya az eretnek csehek
elleni harcokban 270.
Vulin N., rác kapitány 457.
Wurzwald 305, 306.
Wyfalwi ld. Ujfalvi.
Wylvin, a kir. kamara főnöke 663.
Wyzelethy Jakab 47, 48.
- Ysson Benedek 267.
- Zabeltitz N. 114.
Zabrocski N. 456.
Zachariás N. 156.
Zágráb 239, 242. —i apát: Mihály
239. —i kanonokok: János 239.
Roykai Pál 250. Stern György
243. —i püspökök: 245, 255,
Osváld: 239, 241—243, 249. —i
sz. Mária kolostor apátjai: Bexini
György 242. Mihály 245. — vár-
megye 83. Comese: Hodina 83.
Zágrábi Mihály, zágráb egyh. kanonok
242.
Zákány András 154.
Zákányi György 658. — Neje:
Erzsébet, a Buzád-Hahót nb. Jakab
leánya 658.
Zákhány Vincze 326.
Zalai Benedek 269. — Domonkos
670. Atyja János, Sidó fia, kir.
hírnökmester 670. Fitestvére István
670. Ezzel a tolnam. Nakot (1304.)
megvásárolja 670. — János 79.
Zalai főesperesek: 2, 238; Mileni
János (1476.) 15, 16; Osváld 237.
Zalaji N. 409.
Zalatnai (Schlatten) aranybányák
127.
Zala vm. 78, 207, 215, 216, 220,
224, 230, 231, 234, 639, 640, 642,
649, 661. — főispánjai: Csák, a
Buzád-Hahót nb. 649., Dénes fia:
Herrand 642. — képviselői a
sümegei gyűlésen 234. — követői
234. — portái 207. — sérelmei
217—234. Ezekre adott válasz
217—234. —ben a dunántúli hadak
rablásai 220, 224. —i posta 215,
216. Fizetése 216.
Zalay Mihály 514.
Zalchi Tamás tanító (1482.) 250.
Zalaknai Egyed 141.
Zámoly-Fenes Jakab 700.
Zanthek, volt helység (Baranyam.)
236.
Zamarkwthi ld. Szamárkuthi.
Zamzedwarai ld. Szomszédvárai.
Zaránd m. 47, 48.
Zawadka 40, 44, 49.
Zawa patak 302.
Zay Ferencz, csömöri kapitány 190,
320—322. — esküvője Báthory
András özvegyével: Mindszenti
Katalinnal 321, 322. — N. 183.
Zazi György 263.
Zboró 413, 419, 420, 422, 578, 579,
584, 586, 591, 625, 629, 637.
Zechen László 262. — özvegye Roz-
gonyi Borbála 262.
Zeechi ld. Széchy.
Zeghy Mihály 331.
Zél helys. 393.
Zemlén (Zemplén) v. 168.
Zemlényi mező 312.
Zemplén (Zemlén) vm. 156, 157, 388,
421, 582.
Zentha (hibás olv.) ld. Zanthek.
Zentharten ld. Szent-Márton.
Zentkyrali ld. Szentkirályi.
Zereni Farkas 132.
Zemegh János, történetíró, kamarai
praefectus 474—479, 481, 482.
— Zsigmond, bortusóczy, 479.
Zewch ld. Szöcs.
Zichy Okmánytár 79.
Zima György 393.
Zkryska Dorottya, Berzeviczy János
(Márton fia) felesége 74.
Zsmeskál Hieroslaus 562. —hoz Leol-
keos László levele 563.
Znióvára 454.
Znoimi fráterek 339.
Zoborhegyi, szt. Hyppolitrol nevezett
benczés monostor (1468.) 2.
Zobori János, bácsm. birtokos 243.
Zok Péter, győri főbíró 681.
Zolna (Erdély) 258, 489, 490.
Zólyom v. 454.
Zólyomi (Solomy) Dávid 96—98,
120, 130, 581, 582, 585, 615, 633.
Levele Reöthy Orbánhoz 584—585.
— Tamás, albesi (albrisi) 5, 265.
Özvegye Báthory Erzsébet 265.

- Zombor István, 260.
 Zondi Péter 240.
 Zoncl N. 534.
 Zorda (török város) 310.
 Zowathy Böröczk, tizedes 337.
 Zöberbach 302.
 Zöldi Demeter, főporkoláb 352.
 Zöldmező (Esztergom egyházm.) 245
 —i prépost: Ibafalvi Tamás 245.
 Zrínyi György 723. —né halála 723..
 — Ilona 434—436, 455. Követeléseire von. memoriale, 434, 455—457. — 1.) Miklós, asztalnok 39.
 — 2.) Miklós 458, 573. Műve: »Az török áfium ellen való orvosság« 458. Olasz levele egy bizalmas emberéhez 573—575. — Péter gróf 268, 496. Elfogatása 496.
 Zsadány nemzetség 80.
 Zsámboki Ajnárd, galgóczi, és valkóm. főispán 642. — Gilét, kir. pohárnokmester 649. — Miklós 643. Leánya: Aglent, Porcz István, kir. lovászmester neje 643.
 Zsegy Gergely, győri bíró 328, 330.
 Zsidó cs., vasi, (Komáromm.) 645.
 Zsidók 176, 177.
 Zsigárd (Pozsony m.) 667. — birto-
 kosa Friedmann zsidó (1280.) 667.
 Zsigmond: 1.) császár 18—25, 30.
 31, 33. — 2.) III., lengyel király
 61, 63, 64, 69. Neje Anna, osztrák
 hgnő 69. — 3.) pécsi pk. (1478.)
 236, 239, 247. Tizedvégrehajtója:
 Kesző Lőrincz 247.
 Zsira h. 300.
 Zsup (Zsuph), Albrecht fia, kir.
 lovászmester (1267.) 643.
 Zubori ld. Zobori.
 Zubor-Szent-Mihály (Bácsm.) 243.
 Zuch ld. Nyiró.
 Züch ld. Szűcs.
 Zwimia (Zwymia) István gr., eszter-
 gomm. clericus, Szapolyai Imre
 unokaöccse, (1474.) 8, 247. — a
 cziszt. rend savniki (chewnik) mo-
 nostorának apátja 247, 248.
 Zygeth ld. Sziget.
 Zygun patak 307.